5206

Illustreret Nyhedsblad

Ugentlige Efterretninger

om

Nutidens vigtigste Begivenheder og Personligheder,

samt

Dagens Nyheder, offentligt og selskabeligt Liv,
Videnskab og Kunst etc.

JANUAR TIL DEC. SYVENDE BIND.

Christiania.
Trykt og forlagt af H. J. Jensen.
1858.

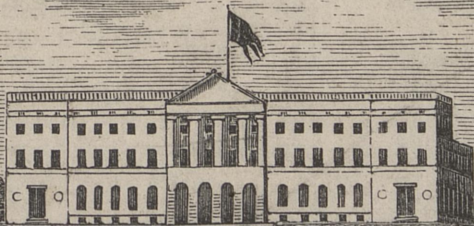

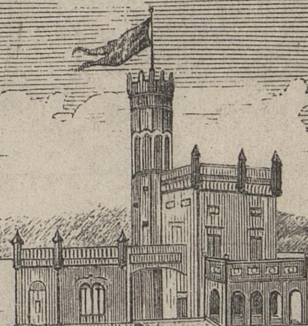

Indholdsfortegnelse til syvende Bind af Illustreret Nyhedsblad.

Fra Januar til December 1858.

Alphabetisk Sagregister.

Literatur og Kunst.

Musik.

Portrætfortegnelse.

Fortegnelse over de Forfattere, der i 1858 have leveret Bidrag til Bladet.

Illustreret Nyhedsblad.

Nr. 1. | Udkommer hver Sondag Morgen. | 3die Januar 1858. | Abonnementsprisen er 60 ß Fjerdingaaret. | 7. Aarg.

Indhold.

Vi gjøre idag vor Nytaarsopvartning hos Læseren med et nyt Titelbillede. Maatte det befindes frydeligt for Oiet og vækkende for hans Phantasi. Maatte han kun levende forestille sig, hvor høie og prægtige disse Huse ere og have Phantasi nok til at tænke sig som Beboer af dem eller til selv at bygge Magen! Jeg hører Dagbladene, med Nutiden for sit Aasyn, nokternt og forstandigt protestere mod disse „svimlende Spekulationer", disse store Forretninger paa Phantasiens Vexler. Intet Huus giver længere Blankokredit, lægge de kyndigen til. Saa virkelig! Hellerikke Phantasiens? Det er maaskee draget med i Faldet af nogle Hamburgerspekulanter. Nei, dertil eier det formange Guldminer i Australien og Kalifornien, formange Diamantfund i Brasilien, formange Slotte i Indien og formeget Peltsværk i Siberiens Orkener. Sagen er kun, at Tilliden ogsaa her er forsvunden, ligesom ellers „mellem Mand og Mand." Det er dog her ikke Kreditor, men Debitor, som mangler Tillid. Man indfinder sig paa Enkemadame Phantasias Bureau uden denne ungdommelige Dristighed og Troskab i Forsætter, uden dette livsfriske Væsen, som en Dame altid seer paa, inden hun skjænker En Gunst og Kredit. Der ligger paa hendes Kontor hundrede Gange saa mange Sække fulde af Guld- og Sølvpenge, som paa selve Heines. Men den supplicerende Synder staar der med en Mine, som om han havde hundrede forfaldne falske Vexler paa sin Samvittighed. Nei, da maa Sagen gribes paa en ganske anden Maade. „Jeg har et lidet Huus, hvorover der ligger saamegen deilig blaa Luft ubenyttet. Jeg vil bygge to—tre—fire Etager derover — saamange, som vor prosaiske Bygningslov tillader; siden river jeg Underetagen bort — jeg skyr nemlig de brudte Gadehjørner. Hertil regner jeg paa Fruens Bistand." Hun nikker — han gaar, og kommer saavidt tidsnok hjem til Krandselaget paa hans store Bygværk. „Champagnen knalder" — ah! Festsalen er allerede istand, hvilke glindsende Lysekroner, hvilke svulmende Divaner! — Tjenerne løbe hverandre overende paa det glatte Gulv. Der drager en Række Elefanter frem mod Porten, en Fyrste stiger af. Det er Nena Sahib — Virkeligheden sveg ham, han er landflygtig og beder kun om et Oieblliks Rast i dette Palads, der hos ham vækker saamange hjemlige Erindringer. . . . Ja, hav Barmhjertighed, og i disse Tider mere end nogensinde. Lykken nedtrykker sine Yndlinger — den ophøier de Smaae. Den bliver Socialist — en reen Louis Blanc. De store Forretningsmænd sidde raadvilde, forvirrede. Donner græder, Heine er dybt bevæget. Beslutsomheden, Dristigheden, Handlekraften er uden Hjem, uden Arne. Den søger sin Mand, ligesom i en stor Revolutions yderste Krisis. Det Gamle viger eller iforer sig et nyt Klædebon — Mulighedens Fløidøre aabne sig. Stormen farer hen — det er mørkt! Verden seer ikke nutildags, uden den har Penge til Lampeolie. Den har sænket sig i Materialismens Favn og bortstødt denne Minervas Fugl, „der seer klarest i Mørket." . . . Maatte man hos os overstaa det nye Aar, uden at Materialismens Lamper komme til at brænde altfor gravnæssig og dog tillige saaledes, at man lærer at see uden dem, hvis Skjæbnen maatte tage dem bort. Maatte man lære at „trække" paa Phantasien, uden at indrette sig saaledes, at man maa fortvivle, naar den siger Stop, og nægter Bistand til at opføre første Etage efterat man allerede har bygt den den anden, tredie, fjerde oppe i den blaa Luft, som man ikke vilde lade ubenyttet. Det vil med andre Ord sige: maatte man lære Resignation, saa man kan sige til Ulykken som Gutten, der græd: „Aa jeg er lige glad!" — Det er under Forudsætning af, at Læseren har tilegnet sig denne staalfatte Livsphilosophi, at vi „i denne Krisens Tid" promenere med ham ud til luftige Egne, hvor der „endnu er Forretninger at gjøre," og præsentere en Herlighed, hvorom det for de Fleste kommer til at hedde: „Se, men ikke røre!" . . . Dog, vi ere komne langt bort fra vort Titelbillede, som her skulde forklares. Vi haabe, at vore Byesbørn ville gjenkjende Scenen, uden et: „Dette skal være Troja!" I vandre der jo alle dagligdags, enten for at see eller for at sees, eller ogsaa for Motionens Skyld. Halvparten af vor Byes fornemme Verden spadserer herforbi, den anden Halvdeel sidder og seer paa. Gjensidig Fornøielse! — Men naar begge disse respektive herskabelige Halvdele sidde i Theatre eller Selskaber, da optages Scenen af en anden Befolkning. Tyendet vandrer i Herskabets Fodspor, op og ned. „Maa jeg byde min Arm?" — „Mange Tak!" . . . Det er altid overmaade deiligt at gaa Arm i Arm, men dog deiligst her, hvor de vexlende Gasflammer idelig seer paa Elskerparret med „den blege Maanes længselsfulde Blikke": ikke en eneste fremstaaende Brosteen minder om „den slette Virkelighed." Selv om Krinoliner bruges, kunne Par om Par, uden Anstød, drage hinanden forbi paa disse firedobbelte Rader af slebne, udenlandske Heller, glindsende i Sol- og Lampeskinnet ligesom af ædelt Metal. Da dog ikke alle vore Abonnenter selv kunne være bevandrede paa denne Hovedstadens Spadserebane, maa vi komme deres Forestillingsevne til Hjælp ved en liden Topographi. Det Parti, som her fremstilles, er Carl Johans Gade fra Universitetet (tilvenstre) til Bordo's Gaard (tilhøire). Gaden, som i Midten gjennemskjærer Nækken, er Rosenkrantzgaden, og Taarnet, som sees gjennem den, fjernt i Baggrunden, er den katholske Kirkes. Denne Gade er den prægtigste i Christiania, og til dens Beboeres Stolthed kan siges, at heller ingen anden af Skandinaviens Hovedstæder kan fremvise et Parti, som overstraaler den. Husene ere overmaade høie. En Jæger vilde sige, at i øverste Etage er man Stjernerne saa nær, at man kan fange dem i Hatten, Menneskene nede paa Gaden see ud som breslauiske Admiraler, og Trapperne ere saa lange, at om man gaar op af dem i Ungdommen, bliver man graa, inden man kommer ned igjen. Det følger af sig selv, at her er Byens fornemme eller pengestærke Verden tilhuse. At bo her, er Velstandens Kjendetegn, og naar jeg vil gjøre mig en Spadseretour ud i Phantasiens Have, forestiller jeg mig derfor mægtig nok til her at leie mig en Bekvemmelighed for 6—700 Spd. om Aaret og i Morgenfolen, med Velbehag, at udbanke disse foragtede, skimlede Bøgers Støv over den jordiske Kjærlighed og boglige Foragt, som vandrer dernede! . . . Carl Johans Gade bestaar blot af een Huusrække. Paa Gadens anden Side er der en Plain eller Park. Tidligere var den en Græsvold. Men nu har den ingen anden Forretning end at glæde Oiet. Tilvenstre (af Tegningen) begrændses den af Universitets-Gaden, tilhøire vil den indfattes af den nye Storthingsbygning, som just skal ligge, hvor Plainen ophører, fordetmeste øde, og see op til det

Billedhugger Chr. Borch. (Se 4de Side.)

ligeledes øde Slot. Parken bestaar af en heel Deel Træer, der for længe siden have modtaget det Hværv, at voxe til. Men de have hidtil kun maadeligt efterkommet det. Deels have de faaet Nys om, at deres Forretning var „blot til Lyst", og deels staae de saaledes til, at de have kunnet samtale med Slotsparkens Træer og erfare, hvad der blandt Mennesker og Vexter er Skik og Brug, naar noget skal gjøres for det Offentliges Regning. De have derfor besluttet sig til at anvende tyve Aar, for at komme ind i Forretningernes Gang, men saa skal det gaa! Dog, inden I dømme Træerne paa Huuseiertomten for strængt eller overhovedet istemme den almindelige Klage over den offentlige Forretningsordens Langsomhed, skal I betænke, hvad det dog vil sige, for en fribaaren norsk Hæg eller Rogn at voxe i officiel Gartnerstiil, eller for et sundttænkende Menneske at tilegne sig Departementernes do. Stiil. Det gjælder at styrke sig med Taalmodighed, og den Dag vil komme, da Eders Børneborn skulle finde Skygge under Kronerne af de Træer, I saa haabefulde have plantet. Naar den Dag oprinder, vil Nyhedsbladet formedelst Stoffets og Abonnenternes Mangfoldighed være stort og mægtigt nok til at give en ny Vignet, der skal bringe de foran Husene skyggende Træer à jour, og hvori Alt skal gjengives i Legems-Størrelse. Da vil Byen strække sig ud til Ladegaardsøen og op til Maridalen, og Kreditforholdene have naaet en saadan Udvikling, at en Mand med en Dalers Formue kan „gjøre Forretninger til Millioner." Da ville ogsaa vi have lært saameget af den statsøkonomiske Chirurgi, at vi skulle være istand til under en opstaaende Krisis at forbitre vore Abonnenter deres daglige Brod, ved at slaa hver Dag paany de Saar, som under Dagens adspredende Haand halv vare lægte. Da agte vi at være saa rige, at vi kunne prædike som Indviede og svinge Ordets Sværd med den Kraft, som ligger i Overbeviisningen om, at det gjælder egen Arne.

Eventyrlig Redning;

Christiania for sexti Aar siden.

I det sidste Tiaar af det forrige og det første af dette Aarhundrede levede følgende fem Sødskende, Descendenter af en af Fredrikshalds berømte Forsvarere mod Carl den 12tes Angreb, Brødrene Hans og Peter Colbjørnsen. Edward Colbjørnsen var Professor Juris ved Kjøbenhavns Universitet og har udgivet en Naturret og flere juridiske Værker; Christian Colbjørnsen var Deputeret i Cancelliet og har gjort Udkast til en Mængde Forordninger for Danmark og Norge; en tredie yngre Broder var Regjeringsraad paa de Danske Øer i Vestindien; fremdeles to Søstre, af hvilke den ældste var gift med en Prokurator Vold i Christiania*) og den yngre gift med Justitiarius J. R. Bull, der siden blev Stiftamtmand i Bergen og døde i Christiania som Justitiarius i Norges Høiesteret. Den yngste Broder i Vestindien havde med en Mulatpige en Søn, som blev kaldt Edward Sils, formodentlig efter Moderens Navn. Faderen besluttede at sende denne Dreng med et Dansk Skib til Kjøbenhavn, for at han der kunde lære et Haandværk, og adresserede ham formodentlig til en af Brødrene der.

I hine Tider, længe før Dampskibene, ja længe før Trepkas Apollo gik imellem Christiania og Kjøbenhavn, besørgedes Kommunikationen imellem disse to Hovedstæder landværts ved den saakaldte "Sølvpost", der hver Uge afvexlende førtes af Postførerne Smith og Dall (senere Justitsraad og Postmester i Kjøbenhavn). Denne Post bragte Sølv fra Kongsberg til Kjøbenhavn, og havde Tilladelse til at medtage saa mange Passagerer, som Vognene kunde rumme. Søværts besørgedes den om Sommeren for Passagerer og Gods af Skipper Meredin, som naar han i Christiania lossede, ophængte paa Vantet af sin Jagt, der sædvanlig laae ved Hjørrings Brygge, en sort Trætavle paa den Side, der vendte mod Byen. Paa denne læste man i store hvide Bogstaver:

Vil Gud til Kjøbenhavn.
Meredin.

*) Prokurator Vold var en retskaffen og almindelig agtet Mand, men havde mange Egenheder og var en Original, hvis Mage ikke findes mere her i Christiania. Han boede i et lidet Huus i Agersgaden ligeoverfor Prindsestaldens Ridebane. Hans Kone var en stræng Huusmoder. Hun saae engang nogle Arbeidere, som skulde opsætte et nyt Hegn om Ridebanen, staae halve Timer ørkesløse og sladdre, lukkede Vinduet op og raabte i Ærgrelse: „Staae I ikke der, I to dovne Lømler, og drive Tiden hen med Sladder, istedetfor at udføre det Arbeide, hvorfor I faae Betaling!" Den ene svarede roligt: „Nei Moer, vi ere tre." Dette Svar bragte hende ud af Fatning, saa hun øieblikkeligt lukkede Vinduet og trak sig tilbage.

Naar han i Kjøbenhavn forberedede sig til Afreisen, vendtes Tavlen om, og paa dens modsatte Side læstes:

Vil Gud til Christiania.
Meredin.

Herved sparedes et Avertissement i Christianias eneste Ugeblad „Intelligentssedlen" og i Kjøbenhavn i den „alene priviligerede berlingske Adresse-Avis". Man gik i Christiania ned til Hjørrings Brygge, for at see: om „Gud vilde til Kjøbenhavn", og i Kjøbenhavn til Nyhavn, for at see, om „han vilde til Christiania".

Engang, udentvivl i Aaret 1791 eller 1792, da Meredin paa sin Reise fra Kjøbenhavn til Christiania en stormfuld og mørk Aften ved Jevndøgnstider nærmede sig Indløbet til Christiania-Fjorden, stødte hans Jagt paa et blindt Skjær, saavidt erindres ved Thorbjørnsskjær; Masten og Bogspryddet knækkedes, og snart efter splintredes Jagten. Nogle af Mandskabet søgte at redde sig paa forskjellige Dele af Vraget og paa Masten; to Passagerer, en Dansk Bogtrykkersvend og en liden Kreolsk Dreng paa 8—9 Aar klamrede sig fast til Bogspryddet. Snart satte de sig skrævs over det, snart hængte de i Armene ved det, naar det rullede om og kastede dem af. Saaledes tilbragte de Natten, indtil de om Morgenen bleve optagne af et andet Fartøi, bragte til Christiania og landsatte paa Bryggen. Bogtrykkersvenden henvendte sig til Christianias eneste Bogtrykker Jens Ørbek Berg, Intelligentsseddelens Trykker og Forlægger, og fik Ansættelse; men den arme Kreolerdreng, som havde mistet sit Smule Tøi og sit Anbefalingsbrev, og ikke kunde tale andet end Kreolsk, som ingen forstod, eller vidste Navnet paa den Familie, til hvilken han var anbefalet, stod der forladt. Omsider tog Politiet sig af ham. En Betjent førte ham om fra Huus til Huus, og forespurgte, om man ikke kjendte noget til denne Drengs Forbindelser, eller vilde tage sig af ham; men intetsteds fandtes Hjerterum eller Huusrum. Endelig vare de komne til den øverste Deel af Byen, og Betjenten førte ham ind i et Huus i øvre Slotsgade, hvor Justitiarius Bull boede (det samme hvor i vor Tid Professor Skjelderup boede og døde). Her stod Drengen i Kjøkkenet, varmede sig, og fik noget at spise; her syntes Drengen var godt at være, og tilkjendegav, at her vilde han blive. Fru Bull, som var en meget øm og følsom Dame, kom ud og ynkedes over den sorthaarede, krølhaarede, bruunladne, skibbrudne Dreng, og tillod ham at blive. Nogen Tid efter fik hun et Brev fra en af Brødrene i Kjøbenhavn, som havde faaet Underretning om Meredins Forliis, hvori forespurgtes om Drengen Edward Sils var ankommen til hende, eller omkommen i Skibbruddet. Herved oplystes det, at Drengen hændelsesviis var kommen til sin egen Tante, og at et Slags Instinct havde ledet ham til at vælge dette Opholdssted, og hende til at modtage ham.

Han blev sat i en Pugeskole hos en Dansk Skolemester Thorius, hvor jeg ogsaa fik min første Børnelærdom, og hvorved vi gjorde Bekjendtskab, og hørte ovenstaaende Beretning om Skibbruddet og Redningen af hans egen Mund. Efterat han var bleven confirmeret, blev han sat i Lære hos en Snedker Werner, som senere i Kirkegaden holdt Logie for Reisende; efterat være bleven „behovlet" som Svend her*), gik han til Kjøbenhavn, for at udvikle sin Færdighed hos en dueligere Mester. I mine Studenterdage i Kjøbenhavn i 1803 besøgte han mig undertiden, for gammelt Kammeratskabs og Venskabs Skyld. Endelig gik han tilbage til sit Fødested, Øen St. Croix. For endeel Aar siden spurgte jeg i Kjøbenhavn min Svoger Etatsraad Fridrichsen, den Gang Byfoged i Christianssted, Hovedstaden paa samme Øe, om der ikke fandtes en Snedker sammesteds ved Navn Edward Sils, og fik til min Glæde at høre, at han der var en duelig og velstaaende Snedkermester, havde giftet sig, og havde en Deel Børn.

Jeg har saa udførligt skildret denne Barndomsvens Hændelser, fordi han engang i hiin Tid har reddet mig fra at drukne. I denne Christianias uskyldige Ungdoms- eller tildeels Slyngelaar (sit venia verbo!) badede Smaadrengene sig ved Bryggerne. Imellem Hjørrings Brygge og den nuværende Bærumske Jernbod gik den Gang en liden smal Bugt fra Bjørvigen ind, som senere er opfyldt. Ved Enden af denne klædede Drengene sig af og gik ud i Vandet, som her var langgrundt, saa at de kunde gaae langt ud, uden at Vandet rak dem højere end til Brystet. Førend de gik ud, dyppede de simplere Drenge altid Pegefingeren i Vandet, og gjorde med den et Kors paa Brystet og paa Ryggen, hvorved Nøkken skulde hindres fra at faae Magt med dem, og de mange Skikkelser, hvori han kunde vise sig, skildredes, f. Ex. som en halv Baad, som en Hest uden Hale o. s. v. Jeg undlod altid dette Ceremoniel, da jeg ingen Tro havde til Sagnet, og slap dog lykkelig derfra. Men efterhaanden syntes man dog, at dette Sted var for besøgt til dette Foretagende; og jeg og min Ven Edward gik henad Langbryggen til et Sted kaldet Borkehullet imellem to Søboder. Han gik først ud og svømmede et Stykke; jeg, som ikke kunde svømme, gik bag efter, stolende paa at her var langgrundt, som paa det første Sted. Men pludselig sænkede Grunden sig, saa jeg gled ned og sank under Vandfladen. Edward, som mærkede det, svømmede strax tilbage, og da han, som alle Negerbørn, svømmede som en Fisk, arbeidede han sig frem med Fødderne og den venstre Arm, greb mig i Haartotten med den højre Haand og slæbede mig til Lands.

*) En curiøs Ceremonie, som senere er gaaet af Brug, og fortjente at skildres. Det var en Slags Laugs-Confirmation, men som kostede Confirmanden endeel Penge, da alle Laugsmestere efter Actens Fuldbyrdelse skulde beværtes paa hans Bekostning.

Senere fandt Latinskolens Disciple paa at bade sig i Akers-Elven, hvor jeg ogsaa engang var nær ved at drukne, idet jeg pludselig kom paa et dybt Sted og sank under. Efterat to Kammerater, som kunde svømme lidt, forgjeves havde forsøgt at redde mig, kom en tredie til, som gav mig et Stød, indtil jeg atter fik Fodfæste. Imedens jeg var under Vandfladen, havde jeg tydeligen den Tanke, at jeg var nær det sidste Livsøjeblik. Senere har jeg paa Søe- og Flodreiser tre Gange seet Muligheden i at drukne nærme sig; den ene Gang paa en Reise fra Kjøbenhavn med Jagten Apollo, da vi i et Tordenveir mistede Mast og Segl; en anden Gang i 1825 paa en Reise fra Åbo til Stockholm imellem Ålands-Øerne, da den kjække Finske Skipper Lagerstrøm selv bandede sin Uforsigtighed; og en tredie Gang paa en Flodreise i det nordøstlige Sibirien. Men da jeg nu allerede er skredet saa langt hen mod Livets sædvanlige Grændse, haaber jeg, at det bekjendte Ordsprog ej vil antyde min Dødsmaade.

Hansteen.

Thomas Carlyle i Chelsea.

(Af Moritz Hartmann.)

Den Deel af London, hvor nu Chelsea-Hospitalets komfortable Bygninger og vidtløftige Haver ere beliggende og hvor man finder en Labyrinth af Gader og Smaagader, hørte endnu i Begyndelsen af forrige Aarhundrede til den engelske Hovedstads mindst besøgte Omgivelser. Næst Islington-Sletten og Black-Heaths triste Plateau var den det fornemste Tilholdssted for den Bærme, de politiske Bevægelser havde afsat, og for saadanne forarmede Squires og Sirs, som om Dagen levede flot i Covent-Garden, men i Skumringen bestege sine Heste og droge ud som Riddere af Landeveien. Selv Kongerne forstærkede sit bevæbnede Følge, naar de skulde drage forbi der. Desuagtet havde Landsbyen Chelsea, hvem mere Veiens Usikkerhed, end nogen betydelig Afstand skilte fra Hovedstaden, næsten til alle Tider en interessant Historie eller blev idetmindste næsten bestandig gjort interessant ved historiske Personer. Fremforalt var den et Tilflugtssted for berømte Flygtninge og Landsforviste, som her trak sig tilbage i Ensomhed, naar de havde overbeviist sig om, at der i fremmed Land liden eller ingen Hjælp og Frelse for Fædrenelandet var at opnaa. I Chelsea boede en Tidlang Philip den 2dens berømte Offer, Statssekretæren Antonio Perez, der havde begaaet den utilgivelige Forbrydelse ligesaavel som sin Herre at finde den eenøiede Prindsesse Eboli skjøn, ligesom hun havde sagt, at Sekretærens mest unævnelige Klædningsstykke var hende kjærere, end den hele Konge, i hvis Rige Solen aldrig gik ned. Fra Chelsea besøgte Antonio Perez den store Francis Bacon, som, dengang endnu temmelig ubekjendt, gjorde sine Experimenter i en Fløi paa Slottet Hamptoncourt, og herfra var det, han skrev de smigrende, aandrige og elegante Breve til sin Beskytter og søgte at spinde Traadene til de politiske Intriger, ved hvilke han vilde hævne sig paa sin Herre for aarelangt Fængsel, for Tortur, Inkvisition, Konfiskation og Landsforviisning. I Chelsea boede senere, i Dronning Annas Dage, Cevenolernes eller Kamisardernes tapre Prophet og General, Jean Cavalier. Her skrev han sine Memoirer for at vinde sine protestantiske Samtidiges Sympathier, efterat ogsaa han, ligesom Perez, forgjæves havde forsøgt at ophidse England mod sit Fædrenelands Undertrykker, Ludvig den Fjortende. Hans Nabo var den ædlere og videreskuende Labourlie, der misbilligede Cevenolernes protestantiske Opstand som saadan, hvorimod han, anticiperende alle den senere franske Revolutions Ideer, af denne Opstand vilde have fremkaldt en almindelig Bevægelse i Frankrig for almindelig Frihed, for Undertrykkelse af Lehnsvæsen og absolut Kongemagt. Det lykkedes ham ogsaa at gjøre sine Landsmænd, de katholske Vivonaiser, til Kamisardernes Forbunds- og Kampfæller og at vække en Opstand, der som et meget tidligt Symptom paa Aaret 89 er taget forlidt Hensyn til af Historikerne.

I den anden Halvdeel af forrige Aarhundrede var Chelsea allerede et behageligt Tilholdssted for Velhavende og Adelige, og blandt dem boede, vistnok i en meget beskeden Cottage Flygtningen Mirabeau, der senere skulde blive lovpriist af en anden Beboer af Chelsea. Denne anden Beboer er den franske Revolutions Historieskriver Thomas Carlyle.

Nu er Chelsea voxet sammen med London og danner en af de smukkeste af de mangfoldige Dele, hvoraf den

vældige Metropolis bestaar. Dets nordlige Gader overskjæres af en bred Vei, ad hvilken der bevæge sig smaa Folkevandringer i talløse hid og did rullende Omnibusser og Cabs. Mod Syd begrændses det af Themsen, hvor ligesaamange Dampomnibusser og Vareskibe, der passe paa Ebbe og Flod, ile op og ned. Hinsides Themsen hæve sig i gammel Stiil, med Taarne og faste Mure sekulariserede Abbedier, som engang stode der i dyb Eensomhed, men nu ombølges af Vauxhalls og Cremorn-Gardens Fyrværkerier og larmende Musik. Kun i det Indre af Chelsea er det endnu saa stille som i en Landsby; overalt seer man Haver mellem Husene, og i denne Stilhed, hvorhen Thackeray forviser sine fallerede Kjøbmænd og forarmede Waterloo-Officiersenker, have forskjellige af Englands Celebriteter trukket sig tilbage som til et Tusculum. Fra et af de smukke Smaahuse, der have Udsigt over Themsen og kige frem bag Espalier, Træer og Slyngplanter af alle Slags, ligesom Fuglereder, har man først for nogle Aar siden baaret ud Sangeren om Irlands Nød og Orientens Glæder, Thomas Moore, for at anvise ham den Plads i Westminsters Digterhjørne, der saalænge havde ventet paa ham. I den lille rolige, af grønne Træer indfattede Gade Cheyne Row har et af det nye Englands berømteste og besynderligste Phænomener i mange Aar boet og boer der endnu. Thomas Carlyle lever i sit rolige og bekvemt indrettede lille Huus, med sine Indtægter, som han har erhvervet sig ved literær Virksomhed, ligesom i en Havn, ligesom i en af Blomster og skyggefulde Træer venligt omgivet, fredelig Bugt, uden dog egentlig nogensinde at have prøvet Livets Storme. Og dog er han ofte som en veirbarket Matros, der ikke veed at fortælle om andet, end Klipper og Hvirvelvinde og lunefulde Storme, der fordærve den ganske Verden og den hele Livets Seilads. I sit komfortable Konversationsværelse, med Hænderne sammenknyttede over Knæerne, eller bag Huset i den fredelige lille Have med sin korte Kridtpibe i Munden og mørke Folder i Panden sidder Menneske- og Verdensforagteren Thomas Carlyle. Snart er hans Veltalenhed overstrømmende, snart sidder han i mørk Taushed. Hvorledes er han bleven saadan, som han er? Eller skal han ganske mod sin Villie være et levende Beviis paa, at, jo mindre man kjender Verden, desto mere foragter man den?

Carlyle er Søn af en skotsk Farmer, der anstrengte sine smaae Midler for at skaffe sine Børn en god Opdragelse. Thomas vilde ikke blive andet end Forfatter, og skrev tidlig frisindede og folkelige Artikler i Edinburg Review. Han havde ikke seet Noget af Verden, da han som en aandrig og meget lovende ung Mand blev draget ind i det dannede og kloge skotske Aristokraties Kreds. Det prægtige og sorgløse Liv behagede ham, den olympiske Munterhed imponerede ham og, før han vidste af det, var han en Aristokrat. Det forekom ham, som om Verden kun tilhørte et lidet Antal Udvalgte. Tilbøielig til Excentriciteter og maaskee i Erkjendelsen af, at de Udvalgte, han havde for sig, heller ikke vare de rette Udvalgte, gik han et Skridt videre og erkjendte ikke længer udvalgte Kaster, men kun udvalgte Individer, Heroer, Helte, hvem Verden og Verdenshistorien ifølge guddommelig Ret skulde tilhøre ganske alene. Han uddannede denne Kultus af Personligheden i og for sig til et System og drog til London, hvor han holdt Forelæsninger over „hero worship“ eller Heltetilbedelse, som han strax efter udgav som Bog. Dennes Eiendommelighed saavel i Indhold som Stiil lagde Grunden til hans Berømmelse, og den er at betragte som Udgangspunktet for Carlyles hele Forfattervirksomhed.

Alle hans senere Værker ere kun videre, excentriske Konsekventser, og, som han tror, slaaende Beviser for Sandheden af den Idee, han udviklede i sine Forelæsninger „On hero worship.“ Men efter hans Ord og den Forklaring, han rentud giver Enhver, hvem han anseer værdig dertil, er hans System følgende: Menneskene ere Bæster og Djævelen regjerer Verden. Gud sender fra Tid til anden store Mænd for at tæmme Bæsterne, saa de ikke sluge hverandre op. Men for store Mænd anseer han fortrinsviis dem, der undertrykke Menneskeheden, pine den tilblods og bringe over den alle de Plager, den som Følge af sin Bæstialitet fortjener, med eet Ord Tyrannerne og Despoterne. Alle de Skjændigheder, som vanære Menneskerne, Grusomhed, Nederdrægtighed, Forræderi, Utaknemmelighed kalder han fremfor Alt „menneskelige“, „humane“, som især betegnende Menneskerne. Men sine Helte, sine store Individer, dem, der ere komne for at mishandle Menneskeheden efter Fortjeneste eller ogsaa ved Dannelse og Civilisation forbigaaende at forbedre den, dem tilgiver han Alt; de ere berettigede til Alt. De have „opslugt alle Formler“ „swallowed all formulas“, det vil sige, de gaae sin egen Vei, de staae over alt, hvad der er vedtaget i Moral og Æsthetik; de have i Grunden Lov til at gjøre Alt, hvad der falder dem ind, og hvad der falder dem ind, er en guddommelig Indskydelse. Han skriver alle sine Bøger for at ophøie saadanne „Formslugere.“ Han skriver ikke af anden Grund om den franske Revolution, end for at sætte de tre „Formslugere“, Mirabeau, Danton og Napoleon „the three“ i det tilbørlige poetiske Lys og ved denne Leilighed forhaane Menneskeheden, fordi den vover at stræbe efter Frihed, medens den dog hjemfalder „Formslugerne“ som Bytte. Han gjør Cromwell til sin Helt, ikke fordi han grundlagde Englands Storhed, men fordi han spottede Parlamentarismen og viiste, hvad Personligheden og den personlige Vilkaarlighed formaar, fordi han paa eengang „opslugte“ Kongedømmet og Frihedens Formel. Og endelig kommer Frederik den Store, kun fordi han ved sin Villies Kraft satte Verden i Oprør og nedbrød de Skranker, der hemmede ham. Ligesom denne Kultus af de enkelte Individer, denne Personlighedens Autoritet, har frembragt disse Bøger, saaledes er der af hans almindelige Menneskeforagt fremgaaet en Række af „Ltater-Day Pamphlets“ eller Dommedagspamphleter, hvori han kun fremhæver den latterlige Side ved alle populære Institutioner, ved alle Frihedsbestræbelser, ved alle Folkeanstrængelser, og hvori han viser, at Alt det, som man i den nyere Tid kalder stort, kun er udsprunget af Menneskernes „Bæverforstand“, og at alle Bestræbelser for Frihed og Menneskeværdighed, alle Folkekampe og krampagtige Folkebevægelser kun føre til Undergang, til „Dommedag.“ Tiden tilhører Djævelen!

Men et saadant System er Afsind? Tilvisse! Naar mægtige Aander fare vild, nærmer Vildfarelsen sig Afsind, især hos Englænderne. England udmærker sig fornemmelig derved fremfor alle andre Lande, at det selv har frembragt og opdraget sine fleste Fiender og det Fiender af Betydning og Aand, ikke Forrædere, men Hadere, dybe Foragtere enten af den hele Stat eller af enkelte moralske, religiøse eller politiske Tilstande og Institutioner. Og, da Englænderne ere Øboere, for det Meste kun kjende England og trods al Foragt og alt Had mod sit Fædreneland dog holde dette for det første Land i Verden, bliver det dem en let Sag at udvide sit Had og sin Foragt til den hele Menneskehed. Denne Udvidelse yder endnu et Slags Trøst til deres Nationalfølelse, der aldrig udslukkes. Hobbes hadede Englands Frihed og dannede sig et philosophisk System, hvorefter kun den mest absolute Depotismus var den Menneskeheden værdige og for den passende Regjeringsform. Hobbes havde været med at see paa de store Kampe, som gik forud for Erobringen af den engelske Frihed, og han skrækkedes for de Rædsler, der ledsagede Borgerkrigen og Revolutionen, der ei kunde bringes istand med Bonbons og Sukkervand. Carlyle er en ubevidst Efterfølger af Hobbes, og, ligesom han er en svagere Aand, end denne Philosoph, saaledes have svagere Bevægelser, Parlamentarismens evige Urolighed, Tordentalerne, Valgkampene allerede havt en ligesaa stærk Virkning paa ham, den Stuelærde, som de store Revolutioner paa Hobbes. Men en engelsk Stuelærd er en langt mere abstrakt Skabning, end en tydsk Stuelærd. Som Englænder, det vil sige som Øboer, og som Stuelærd er han dobbelt isoleret; han sidder paa en liden Isoleerskammel, der er placeret paa en større; han er uden al Forbindelse med den almindelige Verdensaand; al Elektricitet forbliver i hans eget Hoved og avler der de besynderligste, mest spøgelseagtige og uhyggelige Tanker.

I Chelsea, Cheyne Row No. 5, finder Besøgeren ganske den Mand, han har lært at kjende af hans Bøger. Saasnart man træder ind i hans Modtagelsesværelse eller i hans Arbeidsværelse, mærker man, at man er hos Hero worshiper. Overalt findes Erindringer om Personligheder, som ere Carlyles Heroer eller Halvguder. Os interesserer fremfor Alt Goethe, der hører med til disses Tal, og hvis „Wilhelm Meister“ Carlyle i tidligere Dage har oversat. Overalt, paa Vægge og Kaminskjærme, finder man anbragt Billeder, der have Hensyn paa Goethe: Goethe i forskjellige Livsaldere, det Huus, hvori Goethe blev født, det Huus, hvori han boede i Weimar, hans Sommerhuus, Goethe i Pompeji, Illustrationer af Goethes Værker og i Carlyles Tale ofte Citater af Goethes Prosa og Vers. Hans Ærbødighed for Goethe nærmer sig religiøs Tilbedelse og i en Diskussion kan man allerlettest imødegaa ham med en Sætning af Goethe. For en saadan Sætning bøier han sig ligesom en Troende for et Sted af Evangeliet eller af en Kirkefader. Man fortæller ogsaa, at hans forstandige og elskværdige Kone holder ham i Tømme med et Citat af Goethe, naar han har et excentrisk Foretagende isinde, og at hun overhovedet styrer og regjerer det huuslige Liv med Sententser af hans Helgen. Ved Middagsbordet, men især ved Theen er Carlyle overordentlig snaksom; kun efter Bordet, naar han sætter sig ud i sin Have med en bredskygget graa Hat paa Hovedet, og eftersom hans Tanker og Drømmerier ere til, damper tætte eller tynde Røgskyer, hurtigt eller langsomt, ud af sin korte Kridtpibe, holder han mest af at tie. Hans Tale, en utaalmodigtbrusende Bjergbæk, der i vilde Spring styrter afsted over Stok og Steen og aldrig synes at kunne udtørres, ligner ganske hans Stiil, som Englænderne kalde tydsk og de mere Belæste af dem Jean-Paulsk. Dette er aldeles urigtigt. Jean Paul føier utallige Sætninger og Smaasætninger ind i hinanden, saa at de tilsammen udgjøre en stor, lang Sætning, og i den ene Sætning taler han om hundrede forskjellige Ting og antyder endda ved Siden deraf endnu et Dusin andre Ting. Carlyle derimod lader en Mængde smaa, usammenhængende Sætninger følge i uendelig Række efter hverandre. Mellem hans Sætninger og selv mellem Dele af hans Sætninger opstaar der dybe eller brede Afgrunde, som man kun kan naa over ved Hjelp af en Tankestreg eller et lyrisk Spring eller et Salto mortale. Jean Paul er stedse mild og har hiint Humor, om hvilket man siger, at det smiler gjennem Taarer. Ogsaa Carlyle kalder man en Humorist, men hans Humor smiler ikke; han leer haanlig, det er en høi, vild Latter, om man end kan see Taarerne, som mod hans Villie dog mangengang under Latteren komme ham i Øinene. Skulde Carlyles Skrifter interpungeres rigtigt og overeensstemmende med Sandheden, saa maatte der kun forekomme Tankestreger, Spørgsmaals- og Udraabstegn; det vilde følge af sig selv at Punktummer, Kolonner og Semikolonner ganske maatte forvises. Hans franske Revolutionshistorie er især betegnende saavel for hans Betragtningsmaade som for hans Stiil. Har han skrevet en fransk Revolutionshistorie? Nei! Han har paa Prosa forfattet et lyrisk-satirisk-philosophisk Digt over den store historiske Periode. Hvorledes skulde Carlyle kunne fortælle en Begivenhed i Sammenhæng, da der ved enhver Ting, som spiller den mest underordnede Rolle i denne Begivenhed, ved enhver liden Gamin, som løfter en Brosteen, falder ham hundrede philosophiske og satiriske, lystige og sørgelige Tanker, utallige Metaphorer, Billeder, Lignelser, gode og slette Vittigheder ind? Han har nok at gjøre, naar han af alt dette kun giver et lidet Brudstykke tilbedste, naar han kun lader sig nøie med at gjøre en kort Antydning til alt det, som falder ham ind. Enhver Side der seer da ogsaa ud som et Skatkammer og et Pulterkammer tillige. Faktumet, Kjendsgjerningen kan kun hist og her faa løftet sit Hoved; stedse maa den optræde beskeden og stedse forsvinder den igjen, thi om den dandse, springe, synge, lee, bede, skrige Stumper af Elegier, Oder, Hymner, philosophiske Reflexioner, Allegorier og alt Muligt, som en digterisk optændt Hjerne kan udklække. Men mangengang bliver det dog roligt; der indtræder et høitideligt Moment, de utallige smaa Skjønheders og Spøgelseagtigheders Sky deler sig, og der udfolder sig store episke Malerier, som ere den største Digter og den største Historiker værdige. Da føler man, hvorledes Forfatteren glæder sig ved det store Syn, og Læseren glæder sig ved en Mands Glæde, der har saa faa Glæder og forbitrer sit Liv ved en mørk Livsanskuelse. Men vanskelig vilde man kunne glæde sig med ham, naar man ikke erindrede sig hine ovenomtalte Taarer, og trods al den Haan, Carlyle kaster efter Menneskeheden, vandt den Overbeviisning, at der bag al denne Foragt kun skjulte sig en dyb Klage over Menneskeværdigheden, som Carlely tror tabt. Hvor nær beslægtet er ikke ofte saakaldet Menneskehad og ægte Menneskekjærlighed!

Jeg var kommet til denne Overbeviisning, før jeg havde lært Carlyle personlig at kjende, og saaledes kunde jeg rolig høre paa hans lange Taler, hvori Ordene: Gud, Djævel, onde Fiende, Bæster, bæstialsk og deslige meget ofte forekom, og glæde mig over de aandrige Vendinger, de phantasirige Udsmykkelser, de originale Orddannelser, Billeder og Lignelser. Skjønt han uden at stamme taler i Timeviis, finder han altid det rette Ord, forivrer sig afvexlende eller udbryder i en homerisk Latter over sin egen Tale. Førstegang jeg var hos ham, sværmede han meget for Keiser Nicolaus og for den russiske Regjeringsform. Han meente, at en Attila vilde passe meget vel for denne Tid. Han lovede sig meget af Cavaignac og haabede i ham at see etslags Cromwell vaagne op for at gjøre Ende paa Franskmændenes parlamentariske Usselheder. I hans korte, kunstløse, soldatermæssige Udtryksmaade fandt han et Symptom til paa den i Cavaignac skjulte Cromwellismus. Carlyle har taget Feil, men en Anden har dog trøstet ham. For Louis Napoleon maa han nære den største Ærbødighed.

Desuagtet hørte han til med stor Interesse, naar man fortalte ham om Frihedsbestræbelserne paa Fastlandet, og uvilkaarlig tog han ofte Parti mod sit eget System. Hvor alvorligt talte han ikke om Frankfurter-Parlamentet, skjønt han kaldte det et „Vindæg“, og hvor beklagede han ikke, at man ikke havde handlet paa denne eller hiin Maade, for at sikre sig et bedre Udfald. Med samme Varme talte han med Mazzini, der var en Ven af Huset, om de italienske Anligender, og hvor glædede han sig ikke, da denne Agitator, denne den største Fiende af hans System lykkelig og vel var sluppet fra Italien og traadte ind til ham en Dag, netop som jeg var der. Sørgmodig bemærkede han, at den romerske Republiks Præsident var bleven mere graasprengt i Haaret, siden han sidst havde seet ham, og, da Mazzini begyndte at fortælle, fulgte den mest absolute Depotismes Forsvarer ham med en saadan Deeltagelse gjennem alle den italienske Revolutions Phaser, som om han havde været Cassius, Mazzini Brutus. Saaledes har jeg seet ham i Omgang med Mænd af de mest forskjellige Partier, og Summen af mine personlige Erfaringer er ganske den samme Overbeviisning, som jeg har øst af hans Bøger, at hans hele Forfattervirksomhed kun er en Skjenden, maaskee en Elskers Skjenden, paa Menneskeheden, hvortil han har vant sig lige til sit 60de Aar, uden at den dog derfor er bleven en Bestanddeel af hans inderste Charakteer.

Skizze i Hautrelief af Billedhugger Borch, forestillende Gjæstebudet hos Ragnvald Jarl, da denne har klippet Harald Haarfagers Haar og Skjæg og Gyda ledes hen til Kongen. (Bestemt for Slottets Frontespice.)

Thomas Carlyle, en lang, mager, knoklet Skikkelse, har næsten bestandig kun levet som Forfatter og har med sin Pen betrygget sig en sikker, sorgløs og komfortabel Existents. Hele den stille Bolig aander en saadan Sikkerhed og en saadan Komfort. Han har aldrig beklædt noget Embede, skjønt ethvert Ministerium med Glæde vilde have betroet ham et saadant, thi Carlyle bliver i London æret som en stor Autoritet og en stor Forfatter. Det var godt at skjønne paa alle Besøgende, og selv erfarede jeg det ogsaa, thi overalt, hvor jeg blev introduceret med en Anbefaling fra Carlyle, modtog man mig med største Udmærkelse, og Selskabet betragtede mig med største Interesse, naar man paa Grund af Anbefalingen forestillede mig med den uberettigede Titel: „En Ven af Mr. Carlyle.“ Ved et af hine første Aftenbesøg i Carlyles Huus, lagde jeg Mærke til en smuk ung Mand med et aandrigt Ansigt, der hele Aftenen sad taus henne i en Krog, andægtigt lyttede til ethvert Ord, der faldt fra Carlyles Læber, og kun vovede at tale, naar Husets Frue rettede et Spørgsmaal til ham. En Veninde af Huset fortalte mig, da jeg fulgte hende hjem, at denne unge Mand i flere Aar havde stræbt efter den Ære, at blive introduceret hos Carlyle, at det endelig var lykkets ham og at han ansaa det for en overordentlig Lykke at turde komme der engang imellem. Herved var flere store Huse blevne aabnede for den unge Mand, og den Ting, at han besøgte Carlyle var en meget nyttig Anbefaling for ham i enhver Henseende og over det hele England. Den unge Mand betragtede sin Indtrædelse i Carlyles Huus som en lykkelig og meget lovende Begyndelse til sin Lykke.

Den berømte, saa almindelig anseede Skribent har den Lykke at besidde en aldeles udmærket Hustru, der i alle Englands dannede Cirkler er ligesaa berømt for sin Elskværdighed, sin Blidhed og den Takt, hvormed hun veed at fjerne Indtrykket af sin Mands ofte stødende Væsen, som denne for sine Skrifter. Hendes klare og gjennemtrængende Aand er udviklet ved en omhyggelig og mangesidig Opdragelse, og man paastaaer, at hendes Dom ei har været uden Indflydelse paa Thomas Carlyles Skrifter. Man træffer ogsaa engang imellem Madame Carlyle i West-Ends Selskaber, medens Mr. Carlyle kun sjelden forlader sit Tusculum i Chelsea. Kun Lady A., en af de aandrigeste Damer i de høiere Selskabskredse, forstaar at bringe ham ud af sit Huus i sin Nærhed og blandt Mennesker.

Billedhugger Chr. Borch og hans Arbeider.

Christopher Borch er født i Drammen den 18de Jan. 1817 af Forældrene Kjøbmand Christopher Borch, der allerede under Krigen 1814 paa Grund af de uheldige Konjunkturer var gaaet fallit, og Pètronelle Magrethe Møller, Datter af en Skolebestyrer Møller i Christiania. I sine tidligste Aar gik han paa sin Fødebyes Borgerskole, dog uden Noget at lære. Kun for Bibelhistorien og Nordens Historie interesserede han sig, og derfor var dette ogsaa de eneste Fag, hvori han gjorde Fremgang. Til praktiske Sysler havde han større Lyst end til Læsning. Saaledes eftergjorde han, sex Aar gammel, ved Hjælp af en Slibesteen en sindrig Kehratindretning, der fandtes ved Sagene i Mjondalen, hvor Faderen dengang havde Ansættelse; og i en Alder af omkring ti Aar gjorde han en Efterligning af det første Dampskib, som gik til Drammen, idet han til Skrog for det lille Skib anvendte et Deigtroug, og seilede dermed kjækt paa Drammens-Elven, til stor Fornøielse for Folk, som saa derpaa. Disse Søfartsforsøg endte imidlertid med en sørgelig Historie; thi en yngre Broder, der ogsaa søgte at indrette sig et Dampskib, druknede strax ved Seiladsen.

Tretten Aar gammel blev han konfirmeret, for da at kunne komme i en praktisk Bedrift og sørge for sig selv, hvilket Forældrenes maadelige Forfatning ogsaa krævede. Han sattes i Snedkerlære hos nuværende Brandmester D. Koch i Christiania; og samtidig flyttede Forældrene til denne By, hvor Faderen ved at arbeide paa forskjellige Kontorer søgte Underhold for sin Familie. Koch var en i sit Fag overmaade dygtig Mand med en særegen Akkuratesse. Han forstod sig tillige godt paa Billedskjæreri, og heri øvede den nye Læredreng sig med den største Lyst. Efter fem Aars Forløb gjorde Borch sit Svendestykke, og kunde nu ganske sørge for sig selv. Faderen var da død, og Moderen, en Kvinde men den elskeligste Charakteer og største Omhed for sine Børn, var flyttet tilbage til Drammen, hvor hun havde sin ældste Søn Jacob, (nu Kjøbmand i Drammen og 1851 og 54 Storthingsmand.)

Efter en Tid at have arbeidet i Christiania som Snedkersvend, reiste han, Vaaren 1838, med 10 Spd. i Lommen, til Kjøbenhavn, hvor han søgte Arbeide i sin Profession. Men ved Siden heraf gik han paa Kunstakademiet og lagde sig efter Architektur, og tiltrak sig ved sine Fremskridt hos en af Lærerne saa megen Opmærksomhed, at denne tilbød sig at skaffe ham fri Underviisning.

Ved Hjælp af de i Kjøbenhavn fortjente Penge tiltraadte han næste Aar en Tydsklands-Reise, og arbeidede

Nordisk Bueskytter, modelleret af Billedhugger C. Borch.

først i Hamborg og derpaa hos en af de første Mestere i Berlin. Her benyttede han sin hele Fritid til Tegning og til paa andre Maader at uddanne sig, og udførte flere kunstige Stykker Snedkerarbeide, hvoriblandt et Bord, der paa Gropius's Udstilling i Berlin blev kjøbt af en fyrstelig Person, saavidt vides vor nærværende Vicekonge, som dog ikke vidste at Snedkeren var en Nordmand.

Fra Berlin gik Borch paa sin Fod gjennem hele Tydskland til Wien og besøgte underveis de forskjellige Samlinger og Museer, hvilke han aldrig gik forbi. Ogsaa i Wien søgte han Erhverv som Snedker og gjorde blandt Andet et overmaade kunstigt Chatol, hvorved han tjente mange Penge. Derpaa arbeidede han nogle Maaneder hos en Træskjærer, hvilket Fag fra nu af udelukkende blev hans Beskjæftigelse. I Wien sammensparede han saamange Penge, at han i et Par Maaneder kunde opholde sig i München for der at besee Samlingerne og for at uddanne sig i Tegnekunsten, især i Architekturen.

Efter dernæst at have vandret gjennem det nordlige Schweitz, begav han sig 1842 til Paris, hvor han ankom samme Dag som Hertugen af Orleans blev begravet. Her, midt i den myldrende Verdensstad, befandt han sig med faa Penge og uden at forstaae et fransk Ord; men besynderligt nok tjente dette Ubekjendtskab med Sproget til at skaffe ham en Antagelse, som han ellers ikke vilde faaet, idet han ved en underlig Misforstaaelse optog som en Ansættelse det Afslag, han fik paa et Billedskjærer-Værksted, hvortil han strax henvendte sig. Dette var et uhyre Etablissement, under Firma Fordinua & Fosse, hvor hundrede Personer daglig arbeidede og hvortil netop en Bestilling fra Brasilien var indløbet paa 2 Millioner Fr. Her fandtes Billedhuggere, som gjorde Modeller til hvad der skulde skjæres, og saaledes fik Borch sit første Indblik i Billedhuggerkunsten, hvortil han ogsaa strax fattede en uimodstaaelig Lyst. Blandt de Arbeider, hvorved han beskjæftigedes, hørte en Elfenbeensvugge til Greven af Paris, som udførtes for Kong Ludvig Philip.

Efter i henved 2 Aar at have arbeidet paa dette Værksted, og sammensparet saameget, at han kunde ekvipere sig godt og endnu havde i Behold 500 Fr. i rede Penge, drog han over til London. Men her var det ham umuligt at faa Arbeide; hans sammensparede Penge strøg snart med, og for at redde Livet maatte han sætte alle sine Sager i Pant. Hans Forlegenhed havde naaet sin yderste Grændse, da der kom Pengehjælp fra Hjemmet, idet hans kjærlige Broder Jacob nu som saa ofte under hans følgende Kunstnerudvikling, kom ham opofrende og deeltagende til Hjælp.

Fra London reiste Borch til Belgien, besaa der i kort Tid hvad Mærkeligt der sees kunde, og drog saa til Rhinlandene, hvor han opholdt sig et heelt Aar, mest i Köln, og hvor han stadig var beskjæftiget som Billedskjærer. Efterat have besøgt alle Byer i Rhinlandene vendte han i Foraaret 1845 tilbage til Kjøbenhavn, hvor han ankom just til det første Studentermøde. Da han endnu havde nogle Penge igjen af den Sum, Broderen havde sendt ham i London, bestemte han sig til et Ophold her, for at kunne modellere paa Kunstakademiet. Tilfældet førte ham til Bissen, under hvis Ledelse han modellerede i sex Ugers Tid; og da han saa paa Grund af Pengemangel maatte reise hjem, opfordrede Bissen ham til senere at vende tilbage og henvendte sig ogsaa skriftlig til Jacob Borch om Understøttelse for ham. Efter sex Ugers Ophold i Hjemmet kunde han ogsaa virkelig, med Broderens Understøttelse, igjen reise til Kjøbenhavn, og nu nød han Bissens Veiledning uafbrudt i 5 Aar. Allerede efter et Fjerdingaars Forløb blev han Elev af Akademiets Dekorationsklasse, og endnu blot et Aar senere af Modelklassen. Omtrent samtidig fik han paa Bissens Anbefaling endeel Arbeider at udføre til Christian den Fjerdes Kapel i Roeskilde.

I Foraaret 1849 reiste han tilbage til Norge og udførte her et Gravmonument i Basrelief over sin Moder, hvilket fremstillede „en Kvinde, der holdes tilbage af sit Barn, idet hun giver Haanden til Troens Genius, som leder hende bort.“ Ved en Udstilling i Kunstforeningen vakte det H. M. Kongens og H. M. Dronningens Opmærksomhed i den Grad, at Kunstneren endnu samme Dag for Oscahall fik Bestilling paa ni Basreliefer efter Frithjofs Saga og Brystbilleder af nogle i vor Oldhistorie berømte Mænd. Allerede samme Aars Høst reiste han ned igjen til Kjøbenhavn for at udføre denne Bestilling. Endnu medens han var beskjæftiget hermed, gjorde han personligt Bekjendtskab med Ole Bull, hvilket gav Anledning til, at han fik modellere hans Büste, som Kunstneren, efter at være hjemkommen til Norge (Foraaret 1851), her udførte i Marmor.

De til Oskarshall imidlertid udførte Arbeider udstilledes nu i Christiania tilligemed nogle i Gibs modellerede Büster og endeel Skizzer efter nordiske Sujetter. Ved den Tid blev han af Rektor Holmboe opfordret til at gjøre Skizze til et Gravmonument over Stiftamtmand Christie i Bergen, hvilken Skizze han endnu samme Aar afsendte, dog uden at Bergenserne hidtil ere blevne enige om, i hvilken Størrelse og af hvilket Materiale Monumentet skal være. I 1852 overdroges det ham at udføre tre plastiske Dekorationsfigurer til Universitetets Festivitetssal, hvilke symbolsk betegne Universitetets Virksomhed. Samme Aars Høst fik han ogsaa gjennem Overhofmarschalinde Løvenskiold det Hværv at udføre i Marmor

en Portrætstatue i halv Legemsstørrelse af den da netop afdøde Prinds Gustav.*) Dette kunde betragtes som en Bistand for Kunstneren til hans forehavende Reise til Rom.

Efterat have indgaaet Ægteskab med sin Forlovede Thora Maria Arveschoug, Datter af daværende Prokurator, nuværende Postmester i Aalesund, Ole Arveschoug, reiste han endnu Høsten 1852 til Kjøbenhavn, for der at udføre Modellen til Statuen. Med den færdige Model sendte ogsaa Borch en Büste af Prinds Gustav, hvoraf Hs. Majestæt, der fandt den „uovertræffelig lig", bestilte 2 Exemplarer i Marmor. Samme Aar udførte han til Vor Frelsers Kirke her i Christiania, der da netop var restaureret, to Engle til Altertavlen og de fire Evangelister til Prædikestolen, Alt i Gibs. (Fortsættes.)

Agra.

Tredsindstyve Mile N. V. for Allahabad og 140 Mile N. O. for Bombay ligger Staden Agra, en af Indiens berømteste Byer, mellem tvende Arme af Jumna (udtales: Dschumna), en Biflod til Ganges. Hovedarmen flyder næsten ½ Miil borte, medens den anden er mere grund og undertiden udtørres. Byens gamle Mure strække sig over 4 Mile paa Strømsiden og henved 3 Mile ind ad Landet til, saa at de indeslutte et næsten retvinklet Rum paa omtrent elleve engelske Kvadratmile. For Tiden er ikke Halvdelen af dette Areal bebygget. En Vei, der er 80 Fod bred, og som blev anlagt under Hungersnøden 1838, strækker sig langs med Strømmen, næsten 2 Mile vidt, lige fra Fortet og til det berømte Taj-Mahal. Rige Privatmænd have forsynet den med mægtige Steentrapper, der føre ned til Floden, hvilken her stedse er oplivet af Badende og Bodfærdige. En anden skjøn og bred Gade gjennemskjærer Byen selv i nordvestlig Retning fra Fortet. Husene ere for det meste byggede af rød Sandsteen og have ofte en Høide af 3 eller 4 Etager. De øvrige Gader ere trange og krumme, men holdes reenlige, Butikkerne ere fordetmeste smaa og byde intet stort Udvalg af Artikler.

Agra er riig paa Pragtbygninger fra Timuridernes Glandsperiode. Fortet, opbygget af Akbar i den sidste Halvdeel af det 16de Aarhundrede, har ingen ganske regelmæssig Form, men over 1 Miil i Omkreds. Indenfor dette befinder sig Schahjehans Pallads, hans Audientssal og Perlemoscheen. Palladset er ikke stort; dog vidner endnu Meget om dets fordums Pragt og rige Udsmykning. Ikke langt derfra ligger Audientshallen, engang omgivet af herlige Arkader, men nu forvandlet til et Arsenal. Perlemoscheen, bygget af rød Sandsteen, men indvendig overalt beklædt med hvidt Marmor, henhører til Bygningskunstens skjønneste Mindesmærker i Hindostan. En fiirkantet Gaard, i hvis Midte der findes et stort Bassin til de religiøse Afvaskninger, er paa 3 Sider omsluttet af Arkader, medes paa den 4de den egentlige Moschee hæver sig med sine storartede Vestibuler, og sin dristige Dom.

Alle Reisende udtale sig overeensstemmende om det høie Alvor og den stille Høitidelighed, der hviler over denne herlige Bygning.

Endnu mere berømt er Taj-Mahal eller det Mausoleum, hvori Schahjehan — ogsaa kaldet Schach Jehan eller Jehan-Gir — hviler ved Siden af sin Yndlingshustru Arjimand-Banoo med Tilnavnet Mumtazi-Mahal. Da dette Gravmonument er det pragtfuldeste, der er bygget, saalænge Verden har staaet; da det langt overgaar Kong Mausolus's, der gjaldt for et af Verdens syv Underværker og har givet Mausoleerne sit Navn, og da dets Mage ikke findes paa Jordkloden, saa fortjener det en nøiere Beskrivelse.

Bygningen hæver sig umiddelbar ved Strømmen udenfor Byen, omtrent en Miil østenfor Fortet, med hvilket den er forbunden ved den ovenfor omtalte nye Strandvei. En stor Rektangel af 964 Fod paa Langsiderne og 329 Fod i Bredden omsluttes af en Muur af rød Sandsteen. I alle fire Hjørner reise sig moscheeagtige Bygninger, af hvilke dog kun den paa den vestlige Side virkelig benyttes som Moschee. Disse Bygninger ere hovedsagelig byggede af rød Sandsteen, men ornamenterede med hvidt Marmor; over enhver af dem hvælve sig trende Kugler. Paa Nordsiden af Rektangelen skuer det egentlige Mausoleum umiddelbart ned paa Strømmen, og vender med den anden Side ud til den vide fiirkantede Plads, som er bedækket med regelmæssig anlagte Grupper af Træer og Blomster. Hovedbygningen af hvidt Marmor ligger paa en Terrasse, der er 60 Fod høi og 400 Fod i Kvadrat. De fire slanke, 100 Fod høie Minareter, der hæve sig paa de fire Hjørner af Platformen, overrages af en Cupole, der hviler paa 8 Søiler. Fra disse Minareter er der en herlig Udsigt over Floden, de nærmeste Omgivelser, Fortet med Byen og de vidtløftige Ruiner udenomkring samme. I Centrum af Bygningen stiger Hoveddomen, 260 Fod høi, 70 Fod i Gjennemsnit, høit op over Minareterne. Den egentlige Gravhal i denne, danner en regelmæssig Oktogon, af hvis Sider hver er 24 Fod lang. Terrassen, saavelsom den store Trappe, der fører op til den fra Haven af, ere belagte med Marmorplader af en fuldendt skjøn Politur. Sarkofagerne i Gravhallen, saavelsom Kenotaphierne i den

Fortet i Agra.

ovenover liggende Kuppelhalle, ere rigt smykkede med phantastiske Ornamenter. Blomstermosaiken paa de zirlig forarbeidede Rækværker, der omslutte de nysnævnte Mindesmærker, ere af den høieste Fuldkommenhed i Tekniken. Den hele vidunderlige Bygning bestaar af hvidt Marmor eller er i det Ringeste beklædt dermed. 20,000 Arbeidere vare uafbrudt virksomme for at fuldende den i 22 Aar. — I den nordøstlige Deel af Staden, paa den venstre Flodbred ligger Rambagh, et Haveanlæg, der ligner det foran Taj-Mahal. Midt i dette findes et gammelt Mausoleum, som er i Begreb med at forfalde, og udmærker sig ved sine uhyre Dimensioner og fortræffelige architektoniske Udførelse. Det er bekjendt under Navn af Itimad-ut-daulas Grav. Tæt i Nordvest for Fortet hæver Byens Hovedmoschee sig; det er en storartet Bygning i en Stiil, der ligner Perlemoscheens.

De betydeligste blandt de temmelig talrige moderne Bygningsværker ere: Kollegiet, det saakaldte Metcalfe Testimonial og Gouvernementsbygningen. De saakaldte civil lines, der omfatte de forskjellige britiske Regjeringsbureauer, strække sig hen i den nordvestlige Deel af Staden; Øvrighederne havde sit Sæde i den sydlige imellem disse og Kantonnementerne; her var ogsaa et Bogtrykkeri og Agrabanken. De Christnes Kirke er vel ikke rummelig, men en smuk Bygning; en anden stod endnu under Bygning i 1855 i civil lines. Blandt Velgjørenhedsanstalterne maa vi nævne Waisenhuset, som tidligere forpleiede 2000 Børn, men ved Oprørets Udbrud neppe 200. Kantonnementerne for Garnisonen, der bestod af indfødte og europæiske Tropper, laa udenfor Staden. Denne talte, med Indbegreb af Forstæderne, i Aaret 1852 noget over 125,000 Indbyggere.

Klimaet i Agra ansees for sundt fra November og til Slutningen af Marts. I April, Mai og Halvdelen af Juni blæse de hede Vinde, der gjælde for meget usunde for Europæerne; og dette er i endnu høiere Grad Tilfældet med Regntiden fra Midten af Juni til Midten af September. Især for Fortets Beboere ere de hede og Regnmaanederne en rig Kilde til Sygdomme. — Torvet i Agra er rigelig besat med Fuglevildt, Kjød og saadanne Vegetabilier, som søges af Europæere. Byen er ikke blot Hovedstad for en Division og i et Distrikt, men ogsaa Residentsen for Statholderen over de nordvestlige Provindser og alle disses Overøvrigheder.

Agra blev først af høiere politisk Betydning under Sikander Lodi, Delhis afghaniske Behersker (1488—1517), der gjorde den til sin Residents. I Aaret 1526 kom den under Babers Herredømme; dog kunde hverken han eller hans Søn i Længden forsvare den. Først under Akbar blev den gjenerobret 1559, og han befæstede den og gjorde den til Centrum for sin Magt. Dette vedblev Agra at være i 100 Aar, indtil Orangzeb forlagde Residentsen til Delhi 1658. Efter Opløsningen af Stormogulens Rige vexlede det indiske Herskere, indtil det kom under Bestyrelsen af en fransk Eventyrer Perron. Da den engelske General Lake i 1803 erobrede det, kommanderedes det i Perrons Navn af en nederlandsk Eventyrer Hessing. Lake gorde et Bytte af 164 Kanoner og 264,000 Pund Sterling. Indlemmet i det britiske Rige fik Agra 1835 sin nærværende Stilling. Begivenhederne i 1856 ere bekjendte.

*) Den findes nu paa Slottet her i Christiania, hvortil den er blevet skjænket af Dronningen.

Marmorløven fra Piræus.

(Af A. Munch.)

Nedsjunket fra sin Høide
Laae Hellas's ædle Folk,
For Frihed og for Skjønhed
Det var ei længer Tolk.
Sit Vankelmod, sit Letsind
Det havde kun beholdt,
Men ingen store Tanker
Det mere sammenholdt.

Vel stod fast heel tilbage
Den gamle Skjønhedskrands:
Templer og Søilerader
Lyste i Marmorglands —
Men af den gamle Hæder
Det var kun tomme Skal,
Thi Aanden bort var vegen
Ifra Perikles's Hal.

En Slægt af bløde Slaver
Krøb om Athenes Borg,
Fra Parthenon Gudinden
Saa ned paa dem med Sorg:

I Vellyst kun og Vinding
De satte Livets Glands,
Og laae og skjalv i Støv for
Despoten i Byzants.

Dog engang, da Tyrannen
Traf dem paa ømmest Sted,
Da han med nye Skatter
Betynged' deres Fred —
De reiste sig, — dog ikke
Med Kraft paa Fædres Muld —
Ak! — kun forat beskytte
Sit kjære, blanke Guld.

De gjorde Oprør — tænk dog!
O, hvilken Stordaad tung!
De myrded' Keiserbudet
Der greb til deres Pung.
Den rædde Borgvagt røved'
De og at jage bort, —
Men loved' at gjenkomme
Med Hævnen inden kort.

Imidlertid — hvad Glæde! —
Athen sig drømte fri!
En vild, bachantisk Jubel
Nu Alle stemte i. —
Man krandsed' sig med Viinløv,
Fest var der, Nat og Dag —
Man leged' Børnelege
Paa Fortids Sarkophag.

Snart var den Frist dog ude.
Piræus hed en Havn,
Hvor blidt Athenen mødte
Ægæerhavets Favn.
Did stevned ind en Morgen
Fra Havets Dunkelblaa
Et Drageskib med Skjolde
Og gyldne Vinger paa.

Besat det var langs Ræling
Og paa det høie Dæk
Med stærke Mænd i Plader
Og med daglyse Træk.
Høit over Alle raged
Ved Stavn en Ungersvend,
I lysblaa Brynjekjortel
Og blanke Sværd ved Lænd.

Saa gled den rige Snekke
I Havnen stoltelig,
Mens høit dens Mænd opstemmed'
En Krigssang, underlig:
Den klang ei fuld og deilig
Som Grækers bløde Maal,
Men skarp, som Nordenvinden,
Som Sværdets Fald paa Staal.

De Græker stimled sammen
Med megen Larm paa Kyst.
„Gud fri os! — raabte de Alle —
„Hvo kan bestaae den Dyst?
Det er jo Væringflokken,
Barbarerne fra Nord,
Som har Herakles's Styrke
Og Vintrens Magt ombord! —"

Man søgte at forhindre
Den Snekkes Landing dog:
Man slynged fra Maskiner
Stene mod Skibets Skrog,
En Hagl af giftige Pile,
En Regn af græske Ild
Faldt over den fremmede Skare —
Mon den ei vige vil? —

De lod sig dog ei skræmme
De gjæve Nordens Mænd,
de lagde ganske rolig
Til Marmorbroen hen. —
Og saa — med Skjold over Hoved,
Med lystig Skjaldesang,
I ordnet Svinefylke,
Den Flok i Land nu sprang.

Forrest iblandt dem Alle
Hin ranke Ungersvend —
Hans lyse Lokker bølged
Vildt under Hjelmen hen,
Hans klarblaa Øine straaled'
Af Kampens varme Lyst —
Sund Kraft og Livsmod hæved
Hans brede Heltebryst.

Harald det var, hin Høie,
Sankt Olafs Broder kjær, —
Ham fulgte Ulf og Asmund
Og saa den lille Hær.
Frem, Christmænd! Korsmænd! Nordmænd!
Saa raabte Hoben ferm,
Og delte som en Kile
Den tætte Grækersværm.

Til begge Sider Græker
Som meiet Korn alt laae —
Da tabte de Mange Modet
For nogle stærke Faae.
Den hele Grækermængde
Nu slængte Vaaben hen,
Og sank i Knæ med Bæven
For Harald og hans Mænd.

Han stod der høi og rolig,
Ansaae dem med Foragt,
Bød sine Mænd at standse
Og hæved Stemmens Magt:
„Jeg kommer fra Eders Keiser
At fordre Blod for Blod,
Dog vil han give Naade
Hvis I vil give Bod.

„Bring dobbelt hvad I skylder,
Dertil Jert halve Guld,
Samt Lydighed herefter —
Da er han atter huld." —
De loved Alle ydmygt
At bringe, hvad Harald bød —
Men til en Fest saalænge
Ham og hans Mænd indbød.

Paa Borgen, samme Aften,
Stod Harald tankefuld —
Omkring ham straaled' Hallen
Af Marmor og af Guld,
De skjønne, græske Kvinder
Omsvæved' ham i Dands,
Luften var vellystsvanger
Af Toner og af Glands.

Da kom ad Søilegangen
Et langsomt, festligt Tog —
See! — det var Stadens Ældste
Som parviis der fremdrog.
De bar en gylden Krone
Dertil en Purpurdragt,
Som ned for Haralds Fødder
Blev knælende fremlagt.

Saa lød de Ældstes Tale:
„Vær hilset, høie Mand! —
Achilleus er gjenkommen
I Dig til Grækenland! —
Tag mod dets Kongekrone!
Behersk os, før os frem!
Da vil den gamle Storhed
Igjen her fæste Hjem."

Først svared Harald ikke,
Han grunded' taus en Stund.
Men nær stod Asmund Stærke,
Han oplod saa sin Mund:
„Godt var det Tilbud, Herre!
Tag Kronen — her kun bliv!
Thi her er godt at være:
Sød Viin — og deilig Viv!" —

Da hæved' Harald Panden
Og raabte, ædel vred:
„Nei, aldrig skal det siges
En Væring brød sin Eed! —
Keiseren har vi svoret
At straffe her paa Stand,
Ham vil jeg bringe Kronen,
Thi hans er dette Land.

Jeg veed en anden Krone
Høit op mod fjerne Nord,
Den har jeg Ret at vinde
Paa Fædres haarde Jord.
I Norge vil jeg herske
Fri, over frie Mænd —
Ei her i Syd, hvor Mandsmod
Blandt Trælle sygner hen.

Op da, til Skibet atter! —
Den Fest nu have Slut! —
I Græker, vil I leve,
Bring strax da Jer Tribut!" —
Det skede som han vilde;
Han var dem lidet huld,
De maatte selv nu fylde
Hans Skib med Gods og Guld.

Som Alt var endt, og Hoben
Alt skulde gaae ombord —
Han vendte sig end engang
Om imod Hellas's Jord.
Han saae paa Havnens Skjønhed,
Saae Monumenters Hær:
„Vi maa dog efterlade
Et Tegn, at vi var her.

Kom Asgeir, Thord og Ivar!
I vide Kunsten vel
At riste Minde-Runer,
I Træ, som og i Fjeld.
Seer I den Marmor-Løve
Som sidder hist paa Vagt? —
Udhug nu paa dens Sider
Hvad her vi har fuldbragt."

Som sagt, saa gjort. De hugged',
Og snart sig slynged' ned
Ad Løvens Marmorsider
En Runeslange bred.

De Græker saae med Undren
Og Vrede vel derpaa —
Kunde det dog ei hindre,
Langt mindre det forstaae.

Saa drog de Mænd fra Norden
Med Seir og Bytte hjem —
Men Grækerfolkets Skjæbne
Blev mere og mere slem.
Snart kom de Vantroes Horder,
De vilde Tyrkers Magt
Og nedslog sidste Levning
Af Skjønhedsrigets Pragt.

Da tramped' Mahoms Heste
Frækt paa Athenes Huus,
Da styrted' Templer, Søiler
Og Statuer i Gruus.
Kun Løven ved Piræus
Sad høi og opreist end,
Det var som Haralds Indskrift
Endnu beskytted' den.

I Sekler stod den eensom
Og taus ved øde Havn.
Glemt var Piræus; — Løven
Gav ene Stedet Navn.*)
Høi stirred den udover
Hin minderige Egn,
Men Ingen kunde tyde
Dens gaadefulde Tegn.

Saa kom der fra Venedig,
Hint ny Athen, en Hær
Didhen, at kue Tyrken
Og stifte Handelsfærd.
Som Seierstegn paa Flaaden
De bragte Løven bort
Og satte den i Hjemmet
Ved Arsenalets Port.

Der stod den atter længe,
Som høi og stille Vagt,
Den saae Venedigs Vælde,
Den saae dets Fald fra Magt.
Alvorlig, klog den stirred
Udover Slægt ved Slægt,
Men Ingen kunde løse
Dens bundne Mindevægt.

Først nu, i disse Tider,
Det hændte, at en Mand
Fra Norden kasted Blikket
Paa Skriften med Forstand.
Hvor blev han varm om Hjertet,
Da Runerne kom frem!
Det var hans Fædres Skrifttegn,
Han kunde tyde dem! —

Og nu fik Løven Mæle
Og kunde sige Alt
Hvad Runeslangen gjemte,
Hvad her vi har fortalt.
End staaer den, som et Vidne
Ved Middelhavets Kyst
Om Nordmænds Færd i Syden,
Om Harald Høies Dyst.

*) Porto Leone kaldtes Havnen under Venetianerne.

Utrykte historiske Bidrag.

I.

Brev fra Konferentsraad Carsten Anker til Biskop P. O. Bugge i Throndhjem.*)

Eidsvold Jernverk d. 16de Februar 1814.

Min agtværdige og kjære Ven!

Kl. er 2½ om Natten, og mit Hoved er besværet af det Meget, der er i disse Dage foregaaet; men dog skal min fortræffelige Ven faae nogle Linier til Tak for Deres inderligen kjærkomne og omstændelige Brev.

Prindsen kom hertil i Søndags Middag ved det fuldkomneste Velgaaende, og har i Dag havt en Samling af følgende Mænd: Rosencrantz, General Haxthausen, Sommerhjelm, P. Anker, min Broder**), Amtmand Collett, Kammerraad Holst, Oberst Arnfeldt, Oberst Seiersted, Agent Nielsen, Tank, Anker Bergh, Biskop Bech, Treschow, Sverdrup, Falbe, Admiral Lütcken, foruden adskillige Militaire. For Disse har han fremlagt og ladet oplæse begge Freds-Traktaterne, samt det aabne Brev, hvorved Kongen løslader os fra vores Troeskabs-Eed, og raadført sig med dem om de klogeste Skridt, der i dette Øieblik bliver at foretage.

Resultatet er for vidtløftigt her at forklare, kun kan jeg sige Dem: Prindsen er, i mine Tanker, mageløs! De kan vist vente et omstændeligt Brev fra mig om dette og mere. Deres, min Ven! til mig læste Han fra Begyndelsen til Enden, og smilede saa fornuftig ved adskillige Steder deri. Om Personen Lie var Han ikke uvidende, og blev end mere opmærksom ved det, De skrev. Han sagde bestemt, at Han agtede at sende Oberste Seiersted til Tronhjem, for at give Agt, og for at handle med Myndighed, naar fornødent gjøres. Med denne har jeg fortroelig talt, det lod, som Han ikke var saa aldeles tilfreds med Adskillige, ja! med Mange deroppe. Imidlertid formoder jeg, at efter den Vending, Sagen nu har taget, at Alting kan maaskee gaae godt, maaskee ikke; thi jeg kjender desværre! Mennesket fra en ufordeelagtig Side. Jeg elsker Frihed; men jeg afskyer Selvraadighed, især hos raae og uvidende Væsener.

Grev Essen, som nu skal befinde sig i Strømstad, er udnævnt til General-Gouverneur Søndenfjelds, og Adlersparre Nordenfjelds.

Tingene ere altsaa i Orden derinde. Der er Brev fra Grev Wedel-Jarlsberg af 16de f. M., - da var han i Aalborg.

I Kjøbenhavn skal man ytre megen Misfornøielse over det Passerede, og i Almindelighed hersker stor Tvivl om Normandens Lydighed.

Gid Alting maatte gaae godt, det ønsker jeg med Dem, og De med mig, dog er det Modsatte aldeles ikke umuligt. Jeg stoler meer paa den uoplyste Klasse, end paa Andre.

Nogle Dusin Forslag om Regjerings-Formen maa vi være belavede paa; saa og paa Stridigheder, som følge deraf.

Nu ei meer i Nat!

Deres
af et oprigtigt Hjerte.

At jeg har seet og talt med Dem, har været mig ubeskrivelig kjært; men endnu kjærere vilde det have været mig, om vi havde kunnet blive sammen, indtil Alting var bragt i Orden. Gid det gaae Dem vel, min høist sjeldne Ven!

C. A.

II.

Brev fra Konferentsraad Carsten Anker til Biskop P. O. Bugge i Throndhjem.

Eidsvold Jernverk den 17de Februar 1814.

Jeg skrev min agtværdige Ven til i Nat med Posten. Dette vil blive Dem bragt af Hr. Oberste Seiersted. Af ham kan og vil min oplyste Ven faae vigtige Ting at vide; thi han har været Vidne til de tvende mageløse Scener, vi her have havt i Gaar og i Dag.

Dersom jeg begyndte paa Beskrivelsen derover, da forslog ikke mange Ark. Tilgiv derfor, at jeg ganske henskyder mig til hvad han kan og vil berette Dem. Om De aldrig havde agtet og elsket Prindsen før, da vilde De gjøre det nu, naar De erfarer, hvad her er foregaaet, og hvorledes Han har forholdt sig.

Jeg er en Hader af alt Overdrevet, baade i Skrift og i Tale, og ved denne Huusholdning i Udtryk sættes jeg istand til at være saameget mere sanddru. Som saadan tager jeg ikke i Betænkning at sige Dem, min sjeldne Ven! at jeg i Sandhed beundrer Ham.

I Dag, da Alting var forbi, sagde Han mig, at Han var ret inderlig fornøiet med, hvad der var passeret. "Prinds!" svarede jeg, „De have ogsaa Aarsag." Han: „Jeg tog Feil, da jeg troede min Arve-Ret til Norge var udisputeerlig, og ansaae dette som Grund til min Paastand" 2c. Jeg: „Jeg er slet ikke af den Mening, D. kgl. Høihed! at Deres Arve-Ret er gaaet tabt, formedelst Norges Afstaaelse til Sverige. Denne Afstaaelse erklærer jeg, efter mit Begreb, for en Nullitet, og jeg veed ikke rettere, end at hele Norge er af min Mening. Hvorledes kan da den Akt, som baade de jure og de facto er en Nullitet, virke til Præjudice for Rigets Arving" 2c. 2c. Han: „Nu have De jo dog hørt, at de Alle vare af den Mening; men være dette, som det vil, saa veed jeg dog vist, at jeg nu ikke tager Feil. Nu faar jeg en Grundvold at staa paa, der i Sikkerhed langt overgaaer Arve-Ret."

Hvad synes De, min oplyste Ven! om saadan Mand og om saadan Prinds? Han er, for at tale stolt norsk Sprog, os værdig. Nu gjælder det for os at vorde Ham værdige. Skeer det, som vi Alle bør haabe, og hver Mand bidrage til, da skal Historien neppe kunne opvise en Stat, liden eller stor, af en saa ædel og kraftig Sammensætning.

Den Forsamling, om hvis Beskaffenhed Oberste Seiersted vil oplyse Dem, bliver vel en af de skjønneste, som Norge nogensinde har seet, og tænk, min Ven! at Eidsvold Verk er bestemt til Samlingsstedet. Her faaer jeg da nye Omsorger; thi formodentlig vil de Mødendes Antal, iberegnet Prindsen og Hans Suite, opløbe til meer end 100 Personer. Det er ligefrem, at alle Tilberedninger, saavelsom Underholdningen, skal skee paa Statens Bekostning. Imidlertid skjønner min Ven! at en god Slump ogsaa vil gaae paa min; men dette kommer ikke, og skal ikke komme i Betragtning. Udentvivl faar jeg da den dobbelte Glæde, at see min Ven her, og at see Dem ved en saa høitidelig Leilighed.

Naar dette herlige Baand er knyttet, da Vee hver Fiende, være sig svensk eller —.

Jeg gaaer altsaa ikke til England endnu. Min gode Broder har ladet sig overtale til denne foreløbige Reise.

Naar det store Verk er fuldendt, kommer vel min Tour at reise til England. Imidlertid maa man oppebie, hvad Omstændighederne medføre. Vi leve i et Tidspunkt, da man neppe kan lægge andre Planer end fra idag til imorgen.

Nu atter god Nat, min kjæreste Ven, som jeg saa høiligen agter. Gid De havde været her igaar og idag! Vor Prinds var sandelig stor, og vandt indtil de koldeste Hjerter. Det gjælder nu, min Ven, at Folket ikke viser sig utaknemmeligt og beskjæmmer ved tumultuariske Samlinger de udmærkede Mænds frimodigen ytrede Ønsker, som talede for Folket og udvirkede Rettighed til at samles. Kjæltringer maae behandles med Alvor til alle Tider, men især i et Øieblik som dette.

At De, min Ven, passe op paa Deres Kant og underrette Seiersted, naar noget Dristigt opdages, derom tvivler Prindsen ikke. Men, som sagt, god Nat, og en glad Morgen hver Dag i Deres Liv!

C. Anker.

(Fortsættes.)

*) Dette og det følgende Brev, der begge angaae det mærkelige Møde paa Eidsvold den 16de Februar 1814, have sin Betydning væsentlig som et umiddelbart efter Begivenheden nedskrevet Vidnesbyrd om Stemninger og Indtryk hos en af Hovedpersonerne.

**) o: Peter Anker, Generalmajor, forhen Gouvernør i Tranqvebar. Den foran nævnte P. Anker er hans Fætter, Kammerherre Peder Anker, der senere blev Statsminister. Ved Opregningen af de Tilstedeværende bemærkes, at Oberst Arnfeldt ikke er nævnt i Aalls Erindringer II, 399.

Dødsfalds-Meddelelser.

Nils Werenskiold Brock.

Oberstlieutenant Nils Werenskiold Brock er født i Frederiksstad den 27de August 1786 af Forældre Oluf Brock, Major ved det søndenfjeldske Infanteri-Regiment, og Magdalena Sybilla Werenskiold, en Datter af Oberstlieutenant Nils Werenskiold (til Kjølberg). Af fire Sødskende (tre Brødre) var han den ældste. Den yngste Broder var Overkrigskommissær Hans Henrik Brock i Kjøbenhavn.

N. W. Brock blev 1798 Korporal og 1803 indsat paa den mathematiske Skole i Christiania, hvorfra han 1804 gik ud som Nr. 1 med Udmærkelse for alle Fag, „og som Følge deraf tilkjendtes den store Sølvmedaille." Han deeltog med mindre Held end Tapperhed i Felttoget 1808, under hvilket han hørte til Christian Augusts Regiment, og i Frederikssteens Beleiring i 1814. Han var heri som Premierlieutenant Chef for en Depotdivision. Da Sporck i Juli 1814 var rykket ud mod de fremtrængende Svenske, dog uden at kunne holde Stand, udsendtes Brock fra Frederikssteen med et Detaschement til Understøttelse og til Dækning af hans høire Fløi. Det var kun 50 Mand; dog rykkede Brock trøstig frem mod Kamppladsen, men modtog da Sporcks Ordre til at vende tilbage, „saasom det ikke med nogle faa Folk kunde nytte at modsætte sig en Styrke af mange tusinde Mand." Brock udsendtes ogsaa den 3die August med en Patrouille for at iagttage Fiendens Stilling, ligesom han 15de August, Beleiringens sidste Dag, sammen med Kapitain Ager havde det Hværv at besætte Udenværkerne mod Øst og Nord.

Om Frederikssteens Beleiring udgav Brock i 1844 et lidet Skrift (31 S. 8vo), hvilket nærmest var bestemt til at tjene som en Imødegaaelse eller Berigtigelse af et i 1826 udkommet anonymt Skrift „Frederikssteen i Be-

leiringen 1814*), hvilket Brock fandt snarere at være „en poetisk Skildring end en nøiagtig og sandfærdig Beretning, der kunde tjene kommende Historikere til Veiledning.“ Brocks mundtlige Meddelelse om denne Begivenhed har ogsaa for en Deel tjent som Kilde for den Fremstilling deraf, som Krag har givet i sin „Underretning om Frederikshalds By.“

I 1818 blev han Kapitain i 1ste akershusiske Brigade, 1835 Major ved frederikssteenske Korps samt Ridder af Sværdordenen og 3die September 1840 Oberstlieutenant og Chef for gudbrandsdalske Musketeerkorps, og tog sin Bolig paa Lillehammer. Men allerede 23de April 1842 blev han afskediget med Pension og flyttede til Frederikshald, hvor han døde den 11te December 1857.

Brock var to Gange gift, første Gang med Elisabeth Large, Datter af en i Frederikshald bosat, men engelskfødt Kjøbmand, og anden Gang med Petronelle Lorence Dahl, Datter af Præsten Andreas Dahl. Han havde flere Børn, hvoriblandt Sønnen Oluf, der 1856 døde som theologisk Kandidat og Katholik, var den Førstefødte.

Oberstlieut. Brock var en borgerlig jævn, elskelig Mand, tarvelig og simpel i sit Væsen. Hans Ydre mindede snarere om en gammeldags Philosoph, saaledes som Holberg har skildret denne Stand, end det gav Indtrykket af en Kriger. Imidlertid var han besjælet af varm Interesse for sin Stand og stod som praktisk Militær i en Anseelse, der bragte Yngre til hos ham at søge Raad og Veiledning, hvilke han ogsaa med stor Beredvillighed ydede. Som en Frugt af hans militære Indsigter har man en til Svenska Krigsvetenskapsacademien indgiven Besvarelse af dets Priisspørgsmaal angaaende „Virke för Artilleri Materialens Behof,“ hvilken tilkjendtes Accessit og tilligemed en senere Afhandling af ham findes trykt i Selskabets Skrifter (1824 og 1825). Samtidig med sin militære Ansættelse, skal han i mange Aar have fungeret som Amtskonduktør, ligesom han i sin Tid holdt naturvidenskabelige Foredrag for den venskabelige Forening i Frederikshald, fra hvis Medlemmer han derfor erholdt en Hædersgave, og arbeidede fælles med Provst Krag for Oprettelsen af et Musæum for nævnte By.

*) Forfatteren vides dog at være Major Schnitler.

Literatur og Kunst.

„Gudbrandsdølerne“, Drama i 4 Handlinger af Chr. Monsen. (P. T. Mallings Forlag, Priis 24 ß.) Hvis en Literarturhistoriker om hundrede Aar skulde bestemme dette Stykkes Alder og intet afgjørende Kriterium i saa Henseende forefandtes, da vilde han sige, at Stykket maatte være forfattet efter den første wergelandske Periode, men før Aaret 1842. Ved dette Tidspunkt begyndte nemlig Asbjørnsen og Mo deres Forfattervirksomhed og med denne udviklede sig en ny Epoche i vor nationale Literatur. Ved dem førtes Folkets sande og inderste Liv i stærke og rene Træk frem for vore Øine, og vore øvrige Forfattere begyndte derved at faa Syn for Nødvendigheden af at bryde overtvert med de traditionelle Former, - de begyndte at indsee hvorledes det specifik norske Stof krævede en ny Iklædning, saafremt det ikke skulde forkvakles under den kunstneriske Reproduktion, de begyndte at erkjende at den ubevidste Æsthetik, som ligger i Folkets egne Digtninger, ogsaa maatte overføres og gjøres gjældende i Kunstpoesien. Saa udkom Landstads Samling af Kjæmpeviser, Ivar Aasen begyndte sin Virksomhed, vi fik en begyndende dramatisk Kunst, og alt dette i Forening med de Rivninger, som deraf opstod, bidrog i en mægtig Grad til at klarne Erkjendelsen af det Nationale og det Ikke-Nationale. Den materielle Opfatning at Nationaliteten ved et Værk laa i Stoffet, at Benyttelsen af et fædrelandsk Emne nødvendigviis maatte foranledige en fædrelandsk Digtning, indsaaes snart at være uholdbar. Paa den anden Side var Folket nogenlunde kommen til Besindighed efter den første ungdommelige Frihedsjubel, og de høie Talemaader om „Gamle Dovre“, „Nordhavet“ o. s. v. fandt ikke længere den fordums Gjenklang, der var vaagnet en vis Mistænksomhed blandt Mængden, man havde en Fornemmelse af at Troen paa hine gamle Guder ikke længere boede i Hjertet og derfor blev ogsaa deres Dyrkelse gjennem Frihedssangenes Mangfoldighed en klingende Form; - nu skrives ingen Oder til Friheden mere. Men ligesom der i Frankrig lige henimod vore Dage fandtes enkelte gamle Marquis'er fra Ludvig den 15des Tid, der ikke vare istand til at begribe og for Alvor tro der havde været en Revolution og en Napoleon, at Alt som Følge heraf havde faaet et forandret Udseende, - saaledes gaves der ogsaa enkelte Digtere hos os, som uden at agte paa Tidens Strid og Krav, uforstyrret vedblev at slaa deres respektive Harper paa den gamle Viis. Til disse høre Schwach og Chr. Monsen, den Sidste vistnok ulige mere begavet end den Første, men dog begge hinanden lige i deres fuldkomne Døvhed for Tidens Fordringer. Chr. Monsen fremstod i en for hans selvstændige Udvikling uheldig Periode, Wergeland var ham overmægtig og øvede paa ham den større Planets Indflydelse paa den mindre, en Indflydelse der ogsaa i „Gudbrandsdølerne“, hans sidste og modneste Værk, er paatagelig nok. — At dette Stykke ikke fyldestgjør vore Fordringer til en national Digtning følger ligefrem af hvad der ovenfor er fremhævet, men det mangler dog ikke en vis Syttende-mai-Poesi, der dog ved sin virkelige Varme og naturlige Udstrømmen staar høit over hvad denne Kathegori i Regelen har at fremvise. Stykket forraader ogsaa umiskjendelige Anlæg for det Dramatiske, men derhos tillige temmelig Mangel paa praktisk Indsigt, saa at den tilsigtede Virkning somoftest forfeiles. Dog, hvorom alting er, som fortjener Gudbrandsdølerne at beholde en Plads paa Theatrets Repertoire, ialfald indtil den gamle engelske Heros, ifølge Forkyndelsen, slaar sig ned hos os. En Dramaturg har rigtignok fornylig i et af vore Blade gjort opmærksom paa den Eiendommelighed ved de norske Stykker, at de opleve den første Gangs Glands og derpaa forsvinde fra Scenen; det Hensigtsmæssige i at dette Phænomen forklares som begrundet i de norske Stykkers indre Natur, er saare indlysende; men uheldigviis gives der visse Biomstændigheder, der gjøre Theorien vaklende. At de norske Stykker efterat have oplevet den første Gangs Glands forsvinde fra Chr. Theater er uomstødeligt nok, men ligesaa sikkert er det ogsaa, at mange af dem paa andre Skuepladse vedblive at føre et friskt og uforstyrret Liv længe, længe efter at Førstegangsglandsen er afslidt. Saaledes er „Til Sæters“ givet utallige Gange paa Chr. norske Theater - af reisende Selskaber, i Bergen, i Stockholm og Kjøbenhavn. „Fjeldeventyret“ lader heller ikke til udenfor Chr. Theater at skulle saa hastigt forsvinde; det forberedes nu til Opførelse baade i Stokholm og Kjøbenhavn og det Samme er Tilfældet med andre norske Stykker. Kunde saa ikke en tvivlende Sjæl falde paa at søge hint Phænomen forklaret som hvilende i ydre Tidsforholde istedetfor i indre Naturmangler? En Undersøgelse af denne Gjenstand kunde ialfald være interessant nok. ×

„En Moders veiledende Ord til sin Datter,“ hvoraf hertillands er udkommet 4 Oplag, er nylig i Leipzig udkommet i en tydsk Oversættelse ved Julie Ruhkopf. Oversætterinden har selv givet sig af med at skrive religiøs-sentimentale moraliserende Fortællinger; en Anmelder i R. Prutz's „Deutsche Museum“ fælder dog en liden gunstig Dom over dem, og er heller ikke stort naadigere mod „Worte einer Mutter“, som hun bar indført fra den norske Literatur i den tydske. Han gjenfinder deri den samme Sentimentalitet som i Oversætterindens originale Arbeider, „kun at Sentimentaliteten her fremtræder med et specifik bibelsk Anstrøg“.

Blandt den **danske Oversættelses-Literatur** fra den sidste Tid inden Morskabslæsningens Felt indtager den Samling af Romaner, som udkommer paa den Gyldendalske Boghandlings Forlag, en fremragende Plads, baade ved skjønsomt Valg, omhyggelige Oversættelser og smukt Udstyr. Vi ville her anføre Titler og Priis paa de senest udkomne. Julien, et Livsbillede fra det attende Aarhundredes Slutning af Filip Bungener, oversat af C. A. Ravn. 4 B. tilf. 1292 Sider, Priis 4 Rdl. 32 ß. (2 Spd. 46 ß norsk.) — George Fielding. En Fortælling af Charles Reade, oversat efter den engelske Originals 2det Oplag af Will. Mariboe. 2 D. tilf. 718 S. Priis 1 Spd. 45 ß. — Uskyldige Usandheder. Fortælling af Mistress Opie. Oversat fra Engelsk. 142 S. Priis 50 ß. Af disse Skrifter vil det første kunne regne paa størst Interesse hos Samtiden. Det er en underholdende historiskromantisk Skildring med en stærk religiøs Baggrund. - Man føres ind i det gjærende og bevægede Liv strax før og under Revolutionen og modtager et, vistnok efter nøiagtige Studier udkastet, Billede af Tidens sociale og literære Forhold. Hovedcharakteren, hvorom det Hele grupperer sig og som efter vexlende Skjæbner „finder Hvile i Troen“, er en Søn af Philosophen Rousseau, der ogsaa fremføres for Læseren, men maaskee dog i en vel mørk Skildring. — Bungener er allerede det norsk-danske Publikum bekjendt ved et Par tidligere Skrifter, af hvilke det ene („Præsten og Kongen“) er indledet med en Fortale af Professor Clausen, hvilket vil tjene Forfatteren til den bedste Anbefaling.

Norge.

Christiania. Efter Indberetning pr. Telegraph fra DHrr. Homann og Schou til Finantsdepartementet er der den 29de afsluttet Kontrakt med Baring Brothers i London om et Laan for den norske Statskasses Regning af Lstrl. 220,000 til en Rente af 7 pCt. aarlig samt 1¼ pCt.s Provision og Kurtage. Halvdelen af Laanet skal tilbagebetales 1ste Janu[illegible] 1859 og den anden Halvdeel 1ste Juli samme Aar. „Det er en Selvfølge, at nogen Tid vil hengaa, inden Pengene kan være disponible til Udlaan her i Landet, og imidlertid bør der gjøres Fortgang med, paa de Steder, hvor Saadant ikke allerede er skeet, at istandbringe saadanne Garantiforeninger, som af Regjeringen er paaregnede som Mellemmænd mellem Statskassen og de enkelte Laantagere, samt med at faa deres Statuter approberede.“

— Der tales om, at Regjeringen den 30te Decbr. har besluttet at sammenkalde et overordentligt Storthing. En, formodentlig officiel Artikel i Rigstidenden for Onsdag havde forberedt herpaa.

— Vor berømte Geolog Professor Keilhau afgik igaar ved Døden. Vi skulle i det Følgende give hans Biographi.

— Overretssagfører J. Gamborg er valgt til Direktør ved Christiania norske Theater istedetfor afdøde O. Wig.

— Ved Examen philos. i Dec. erholdt Fr. Gill. Lie, J. P. A. Alme, J. A. Bonnevie, N. Fliflet, C. A. Folvig, A. S. Guldberg, P. N. Hansen, C. L. C. Ingstad, J. H. Iversen, C. T. Larsen og N. J. Nicolaysen Charakteren Laud. præcet., 25 Laud., 24 Haud illaud. og 2 Non contemn.

Ved philologisk Examen i Dec. erholdt S. B. Bugge, C. R. Knap og V. Foss Laud., N. J. G. Knap Haud illaud.

Ved theol. Examen: N. Lampe og F. M. Lied Laud., A. H. Mowinckel, C. H. Müller og N. C. Waage Haud illaud.

Ved jur. Examen: H. K. M. Lund Laud., W. C. Christophersen Haud illaud.

Ved medicinsk Examen erholdt M. Skielderup og M. S. Greve Laudabilis; C. S. Bodom, C. H. Boeck, F. C. S. Hoffmann, E. T. S. Kamstrup og L. C. Borchsenius Haud illaud. En Kandidat erholdt Non contemn.

— Ved Krigsskolens Officiers-Examen erholdt H. L. Lund, O. A. Fougner, L. E. Bøhn, O. H. J. Krag, N. Hals, M. F. C. Bang, H. J. Borchgrevink, S. C. L. Bjørnsen, A. Thaulow og H. S. Løvenskiold Hovedcharakteren Megetgodt; A. B. Schjøtz, C. D. Schou, P. V. Stub og C. V. Lindboe Charakteren Godt.

— Ved kgl. Resol. af 10de Dcbr. er bestemt, at Storthingets Beslutning om Oprettelsen af en Lektorpost i Chemi ikke tages tilfølge.

— Under 16de Dcbr. har Indredepartementet ansat Kand. jur. H. Arentz som Revisor ved Telegraphvæsenet og Kand. jur. P. Th. Thoresen som Assistent ved Revisionen.

Bergen. B. Bjørnsons „Mellem Slagene“ skulde opføres paa det bergenske Theater paa dets Stiftelsesdag 2den Januar.

Udenlandske Efterretninger.

Danmark. Den 10de Decbr. 1857 døde den bekjendte Orientalist og Rigsdagsmand Jac. Christ. Lindberg, især fortjent ved sin Bibel-Oversættelse, som han for nogen Tid siden afsluttede. Han var født i Ribe 1797.

Indien. Efter 6 Dages blodige Kamp har Colin Campbell bragt Lucknow Undsætning. 4 britiske Officierer dræbtes og 40 saaredes under Kampen. Tabet af Soldater kjendes endnu ikke. De Saarede, Kvinder og Børn bragtes til Cawnpore. Campbell havde, da denne Efterretning afgik, 22,000 Mand. Ifølge en senere Beretning skal han være let saaret. — Rebellerne fra Johdpore ere slagne. Uroligheder i den sydlige Deel af Mahraternes Distrikt gjorde Forstærkninger nødvendige. 24 Personer af den Delhiske Kongefamilie og en anseet Insurgenthøvding ere blevne skudte. Man misbilliger Kap. Hodsons Handlemaade ved Tilfangetagelsen af Kongen, hvis to Sønner han dræbte med egen Haand, for at statuere et Exempel og hindre deres mulige Flugt. Hvorvidt Regjeringen vil spare Kongens Liv, kan endnu ikke forudsees.

Illustreret Nyhedsblad, redigeret af P. Botten Hansen, med Bidrag af Professorerne Hansteen, M. J. Monrad, P. A. Munch og Welhaven samt DHrr. A. Munch, P. Chr. Asbjørnsen, Henr. Ibsen, Schübeler m. Fl., begynder hermed sin syvende Aargang, og vil ligesom hidtil udkomme hver Søndag med et Folioark, afvexlende nu og da med Nummere paa 2 Ark. Større Digter-Arbeider, der lide ved at udstykkes, ville imidlertid ikke som hidtil gives i Dobbeltnummere, men paa een Gang, i Form af Tillægshefter. Saaledes vil i forestaaende Kvartal som gratis Tillæg gives „Hærmændene paa Helgeland“, Skuespil i 4 Akter af Henr. Ibsen, hvilket er antaget til Opførelse paa Christiania Theater. Flere større biographiske og andre Artikler, behandlende norske Gjenstande, ere forberedte til Optagelse i nærværende Aargang. En Række af utrykte, interessante Breve og andre Bidrag til vort Fædrelands Historie vil ogsaa efterhaanden blive meddeelt. Bladet koster 60 ß for Kvartalet, forsendt med Posten 66 ß. Subskriptionen er bindende for en Aargang, og længere, hvis Opsigelse ikke skeer inden Oktober Maaneds Udgang. Man tegne sig paa alle Landets Postkontorer og Postaabnerier og her i Christiania hos DHrr. Boghandlere og hos Undertegnede.

H. J. Jensen.

Christiania. Trykt og forlagt af H. J. Jensen. (Storgaden Nr. 27.)

Illustreret Nyhedsblad.

Nr. 2. | Udkommer hver Søndag Morgen. | 10de Januar 1858. | Abonnementsprisen er 60 ß Fjerdingaaret. | **7. Aarg.**

Epakter, Gyldental og Søndagsbogstav.

Ved i Nr. 3308 af Christiania-Posten for 17de Novbr. 1857 at gjendrive en ugrundet Paastand i Kirketidenden, at Almanakken for forrige Aar „feilagtigen har angivet 1ste November som Allehelgens-Søndag", er jeg kommen til at omtale Epakterne*), som lægges til Grund for Beregningen af Paaskefuldmaanen. Da Betydningen og Anvendelsen af de tre ovenstaaende Ord neppe er alle dette Blads Læsere bekjendt, skal jeg her vise, hvorledes Enhver let kan bestemme dem for hvilketsomhelst Aar, og ved deres Hjælp kan udfinde paa hvilke Dage i Aaret Ny- og Fuldmaane samt Paasken og de af samme afhængige bevægelige Fester falde, endelig hvilke Dage i ethvert Aar ere Søndage, kort, hvilken Ugedag hvilkensomhelst i et Aar opgiven Dag er.

Da Maaneskifterne ere saa iøinefaldende, er det begribeligt, at Jordens tidligste Beboere snart bemærkede, at der imellem hvert af disse omtrent forløb 7 Dage, hvilket upaatvivleligt har givet Anledning til Ugeinddelingen; og at der fra en Ny- eller Fuldmaane til den næste omtrent forløbe $29\frac{1}{2}$ Dage, hvilket kaldes en synodisk Maaned, det er et Maaneomløb med Hensyn til Jordens forandrede Stilling mod Solen. Blandt de mere speculative Grækere havde allerede Meton 430 Aar før vor Tidsregnings Begyndelse bemærket, at 19 Solaar indeholde ligesaa mange Dage, som 235 synodiske Maaneder. Indtræffer nemlig i et Aar Nymaane paa den 1ste Januar, saa vil efter 19 Aars Forløb atter den 1ste Januar være Nymaanedag. Regner man som Grækerne Solaarets Længde til $365\frac{1}{4}$ Dage, indeholde altsaa 19 Aar $6939\frac{3}{4}$ Dage, og dividerer man dette Tal med 235, faar man Længden af den synodiske Maaned = 29 Dage 12 Timer 44 Min. 25 Sec. Efter de nyeste astronomiske Tabeller er den 29 Dage 12 Timer 44 Min. 2,9 Sec., saa at den Metonske Angivelse kun er 22 Secunder for lang.

Antager man med rundt Tal den synodiske Maaneds Længde for $29\frac{1}{2}$ Dag, saa udgjøre 12 saadanne 354 Dage. Er i et vist Aar den første Januar en Nymaane, saa vil den 355de Dag atter være Nymaane; men da Solaaret bestaaer af 265 Dage, saa vil der paa næste Nytaarsdag være forløbet 11 Dage fra den sidste Nymaane, eller Maanen har paa denne Nytaarsdag en Alder af 11 Dage. Disse 11 Dage kaldes Maanens Epakter (Overskudsdage). Paa den næstfølgende tredie Nytaarsdag vil altsaa Epakterne eller Maanens Alder være 22 Dage, paa den fjerde Nytaarsdag 33 Dage. Men da den synodiske Maaned er henved 30 Dage, blive Epakterne 3 Dage. Fortsætter man dette og bortkaster 30 Dage hver Gang Epakterne overstige dette Tal, saa finder man paa den 20de Nytaarsdag 29 Dage. Men da efter den Metonske Periode denne Dag skal være Nymaane, saa sætter man 30 eller 0 for Epakten, og nu følge Epakterne i de følgende 19 Aar atter paa hinanden i samme Orden som før.

*) Dette Ord staaer paa to Steder i Bladet feilagtigt kaldet Exakter. Dette Navn fortjene de ikke, da de ikke ere exacte (nøiagtige). Da dette Ord forekommer paa det første Blad af hver Almanak tilligemed Gyldentallet og Søndagsbogstavet, skulde man troe, at dets rette Skrivemaade maatte være Correcteuren, ja endog Sætteren bekjendt.

Vidste man en Gang for alle et vist Aar, paa hvilket Exakten var 0, det er da 1ste Januar var Nymaanedag, saa kunde man let indrette sig en Tabel over de følgende 19 Aar med deres Epakter. Det Tal, som angiver Aarets Plads i denne Tabel, kaldes Gyldentallet, fordi en saadan Tabel var indhugget med forgyldte Tal paa Søilerne i de græske Templer.

Opskrev man alle Dage i Aarets 12 Maaneder, og betegnede de første 7 Dage med de 7 Bogstaver A, B, C, D, E, F, G, og fortsatte dette i samme Orden til Aarets sidste Dag, saa ville disse 7 Bogstaver omfatte en Uge; det Bogstav, som falder paa en Søndag, kaldes Søndagsbogstavet. Men da Aaret bestaaer af 52 Uger og 1 Dag, saa ender Aaret med samme Ugedag, som det begyndte, og den følgende Nytaarsdag er en Ugedag senere, end den forrige, altsaa er der en Dag mindre til den første Søndag, end i det foregaaende Aar, og Søndagsbogstavet er rykket en Dag tilbage. Saaledes var i 1857 Søndagsbogstavet D, følgelig den 4de Januar en Søndag; i 1858 er Søndagsbogstavet C, altsaa 3die Januar en Søndag, og hver 7de Dag, det er alle de Dage, der i Dagrækken have Bogstavet C, ligeledes Søndage. Dersom Aaret altid regnedes til 365 Dage, vilde altsaa efter 7 Aars Forløb Søndagsbogstavet komme igjen i den samme Orden. Men, da man hvert 4de Aar efter den 24de Febr. indskyder en Dag, som kaldes Skuddag, saa bestaaer Skudaaret af 366 Dage eller 52 Uger og 2 Dage, og følgelig rykker Søndagsbogstavet efter Skuddagen 2 Dage tilbage, og Aaret faaer 2 Søndagsbogstaver, af hvilke det første gjælder til Skuddagen, det følgende fra denne til Aarets Ende. Formedelst denne Forrykkelse komme Søndagsbogstaverne først efter 4 Gange 7, det er 28 Aars Forløb, tilbage i samme Orden. Denne Række af Aar kaldes Søndagsbogstav-Cirklen.

Følgende Tabelle indeholder Gyldentallene samt Epakterne for 19 Aar, og Søndagsbogstav-Cirklen for 28 Aar, hvoraf man let kan finde dem for hvilketsomhelst foregaaende eller følgende Aar i vort Aarhundrede.

Aar.	Gyldental.	Epakta.	Søndags-Bogstav.	Aar.	Søndags-Bogstav.
1843	1	0	A.	1863	D.
1844	2	11	G. F.	1864	C. B.
1845	3	22	E.	1865	A.
1846	4	3	D.	1866	G.
1847	5	14	C.	1867	F.
1848	6	25	B. A.	1868	E. D.
1849	7	6	G.	1869	C.
1850	8	17	F.	1870	B.
1851	9	28	E.	1871	A.
1852	10	9	D. C.	1872	G. F.
1853	11	20	B.	1873	E.
1854	12	1	A.	1874	D.
1855	13	12	G.	1875	C.
1856	14	23	F. E.	1876	B. A.
1857	15	4	D.	1877	G.
1858	16	15	C.	1878	F.
1859	17	26	B.	1879	E.
1860	18	7	A. G.	1880	D. C.
1861	19	18	F.	1881	B.
1862	20	0	E.	1882	A.

Fra Aaret 1862 begynde Gyldentallene og Epakterne og fra 1871 Søndagsbogstav-Cirklen at gaae i samme Orden, som fra 1843. Naar Maanens Alder paa en vis Dag er 0, saa er der Nymaane; er den 7 Dage, betegner det første Quarteer, 14 Dage Fuldmaane, og 22 Dage sidste Quarteer.

Jeg skal ved et Par Exempler vise Anvendelsen af den ovenstaaende Tabel til at bestemme hvilken Ugedag en opgiven Datum i Aaret er, paa hvilke Dage i Aaret de forskjellige Maaneskifter indtræffe, samt paa hvilken Dag i Aaret Paaskedagen falder, og følgelig de øvrige af Paasken afhængige bevægelige Fester.

1) At bestemme Paaskedagen for Aaret 1858.

Regelen for de Christnes Paaske, bestemt ved Kirkemødet i Nicæa (Aar 335 efter Christus), er følgende: Første Paaskedag skal være den Søndag, som følger efter den første Fuldmaane efter Foraarsjevndøgn, der antages at indtræffe den 21de Marts. Formedelst Skuddagen kan det undertiden indtræffe den 20de Marts, men herpaa tages intet Hensyn. Er denne Fuldmaanedag en Søndag, opsættes Paasken til den næstfølgende Søndag.

Vi maae først bestemme, hvilken Ugedag den 21de Marts er. Af ovenstaaende Tabel sees, at i 1858 er Gyldentallet 16, Epakterne 15, Søndagsbogstavet C. Da C er det 3die Bogstav, saa er 3die Januar en Søndag. Da Januar har 31, Februar 28 Dage, saa er 21de Marts Aarets 80de Dag; trækker man herfra 3 Dage, saa er der fra den 3die Januar til 21de Marts forløbet 77 Dage eller 11 Uger; altsaa er den 21de Marts en Søndag.

Dernæst maa bestemmes Maanens Alder paa den 21de Marts, for at finde, paa hvilken Dag den næste Fuldmaane, som vi ville kalde Paaskefuldmaanen, indtræffer. Da den 21de Marts er Aarets 80de Dag, saa er der imellem 1ste Januar og 21de Marts forløbet 79 Dage, og da Maanens Alder eller Epakterne paa den første Januar var 15 Dage, saa bliver dens Alder den 21de Marts = 94 Dage. Tre synodiske Maaneder af $29\frac{1}{2}$ Dage udgjøre 88 Dage; trækkes disse fra 94, faaer man Maanens Alder den 21de Marts = 6 Dage. Fra Nymaane til Fuldmaane forløbe 14 Dage, og da Maanens Alder den 21de var 6 Dage, saa vil Fuldmaanen indtræffe 8 Dage senere, det er den 29de Marts. Men den 21de og 28de Marts vare Søndage, den 29de Marts altsaa en Mandag; fra denne til næste Søndag er 6 Dage, altsaa bliver Paaskedagen den 35te Marts, d. e. den 4de April.

2) At bestemme Paaskedagen for 1859.

I 1859 ere Epakterne 26, Søndagsbogstavet B; altsaa er 2den Januar en Søndag, og trækkes disse 2 Dage fra 80, har man 78 Dage eller 11 Uger og 1 Dag, følgelig er 21de Marts en Mandag. Maanens Alder paa denne Dag bliver 79 + 26 er 105 Dage. Trækkes herfra tre synodiske Maaneder eller 88 Dage, findes Maanens Alder den 21de Marts = 17 Dage. 13 Dage senere eller den 3die April er Maanens Alder 30 Dage, altsaa Nymaane, og 14 Dage derefter, den 17de April, er Fuldmaane og Jødernes Paaskedag. Er denne en Hverdag, saa bliver den næste Søndag de Christnes Paaske; men er den en Søndag, skal Paasken forlægges til den følgende Søndag, hvilket de ældste Christne besluttede, for at vise, at de vare udtraadte af Jødedommen. Vi maae altsaa undersøge, hvilken Ugedag den 17de April er. Da denne Fuldmaane indtræffer 13 + 14 = 27 Dage eller 3 Uger og 6 Dage efter den 21de Marts, som er en Mandag, saa kommer den 17de April 6 Dage senere, og er altsaa en Søndag. Følgelig skal vor Paaske forlægges til den følgende Søndag den 24de April. Dette er paa een Dag nær den seneste Termin, paa hvilken vor Paaske kan indtræffe. I meget sjeldne Tilfælde kan den indtræffe den 25de, hvilket var Tilfældet i Aaret 1734 og vil i Fremtiden skee i 1886 og 1943. Den tidligste Termin er 22de Marts, den sildigste 25de April, hvilke derfor kaldes Paaskegrændserne, og omfatte et Tidsrum af 34 Dage eller 5 Uger mindre end 1 Dag.

Jeg skal endnu vælge et Exempel, som ligger udenfor ovenstaaende Tabels Grændser, for at vise, hvorledes man i saadant Tilfælde kan benytte den.

3) Vor Kronprinds er født den 3die Mai 1826; hvilken Ugedag var hans Fødselsdag, hvad var Maanens Alder paa denne Dag, og naar indtraf Paaske i dette Aar?

Da Gyldentallet og Epakterne efter 19 Aars, og Søndagsbogstaverne efter 28 Aars Forløb komme tilbage i samme Orden, saa behøver man kun til 1826 at lægge 19 og 28 Aar. Man faaer da for Gyldental og Epakter Aaret 1845, og for Søndagsbogstavet 1854; altsaa er Gyldentallet 3 og Epakterne 22; Søndagsbogstavet A. Tager man Summen af Dagene i de 4 første Maaneder 31, 28, 31, 30, og lægger hertil 3 Dage af Mai, saa bliver den 3die Mai Aarets 123de Dag. Da Søndagsbogstavet er A er 1ste Januar en Søndag og de følgende 122 Dage udgjøre 17 Uger og 3 Dage; altsaa er 3die Mai en Onsdag.

Maanens Alder var 1ste Januar 22 Dage; lægges hertil 122 Dage, faaer man 144, og naar herfra trækkes 4 synodiske Maaneder af 29½ Dage eller 118 Dage, faaer man Maanens Alder den 3die Mai = 26 Dage, altsaa 4 Dage før Nymaane, som indtraf den 7de Mai.

Da den 22de Marts er den 80de Dag eller 11 Uger 3 Dage efter den 1ste Januar, som er en Søndag, saa bliver den en Onsdag; og den næste Søndag den 26de Marts er Paaskedag.

Da Epakterne kun angive Maanens Alder i hele Dage, og dertil forudsætte, at dens Omløb om Jorden var jevnt, hvilket det formedelst Banens elliptiske Figur ikke er, saa angive de ikke Maaneskifterne nøiagtigt, men kunne undertiden feile en heel Dag fra de efter astronomiske Regler beregnede sande. Hertil tager den kirkelige Tidsregning imidlertid intet Hensyn. Hansteen.

Billedhugger Chr. Borch og hans Arbeider.

(Slutning fra forrige Nr.)

Forgjæves havde Borch, skjønt understøttet med Bissens Anbefaling, et Par Gange søgt om et offentligt Stipendium til sin videre Kunstner-Uddannelse. Først i Sommeren 1852 lykkedes det ham at erholde en Understøttelse af det til Kunstneres Reiser i Udlandet bevilgede Beløb, navnligen for at han i nogen Tid kunde opholde sig i Rom. Det tilstaaede Stipendium (300 Spd.) var vistnok utilstrækkeligt, men Bestillingerne fra Kongehuset bødede herpaa. Saaledes tiltraadte han Høsten 1852 fra Kjøbenhavn af Reisen. Hans unge Hustru, der leed af en uimodstaaelig Hjemvee og desformedelst ikke kunde ledsage ham derhen, vendte tilbage til Norge.

I Rom forblev Borch indtil Sommeren 1854 og udførte der, foruden de modtagne kongelige Bestillinger, forskjellige andre Arbeider, deels efter, deels uden Bestilling. De antike Mesterværker, hvorpaa dette Billedhuggerkunstens bedste Hjem er saa rigt, maatte naturligviis blive Gjenstand for hans alvorlige Studium og udøve megen Indflydelse paa hans Produktioner. Men ved Siden heraf søgte han at give disse et nationalt Præg, ved at forene et specifik nordisk Moment med den antike Formskjønhed. Hans nu udførte nordiske Bueskytter (Jæger), hvoraf vi i vort forrige Nummer have givet en Afbildning, er et Kunstværk, hvori denne eiendommelige Stræben tydelig udtaler sig.

Et andet Arbeide, som Borch udførte i Rom, var en Statue, forestillende en ung Pige, der halv frygtsom og halv nysgjerrig betragter en Slange. Afdøde Grev Knuth, som under et Ophold i Rom saa Modellen til denne Statue, fandt Behag i den og bestilte den af Kunstneren udført i Marmor. For den unge Kunstner var denne et Fremmeds Bestilling - med Forbigaaelse af ældre og anerkjendte Billedhuggere, tildeels Bestillerens egne Landsmænd - en stor Opmuntring, paa samme Tid som den skaffede ham en betydelig Indtægt. — Sin „Bueskytter" har Borch hidtil ikke kunnet udføre i Marmor. Nu afdøde Doktor Braun i Rom har i sin Tid udført den i Marmoridea, for at den saaledes kunde blevet udstillet paa Pariser-Udstillingen 1854, men hvilket den dog ikke blev, deels fordi den blev noget seent færdig, og deels fordi der fra den norske Kommissærs Side lagdes Hindringer iveien med Hensyn til Forsendelses-Omkostningerne.

Paa Tilbagereisen fra Rom lagde Borch sin Vei over Paris, hvor han overvar Udstillingen, og drog saa hjem til Norge. Her blev han imidlertid kun kort og reiste saa til Kjøbenhavn, hvor han lagde sidste Haand paa den af Grev Knuth bestilte Statue. Der tog han nu sit Ophold og udførte i Aarene 1855—57, foruden flere Skizzer, de tre Arbeider, som tilligemed „Bueskytteren" vare udstillede paa den nordiske Kunstudstilling i Christiania Sommeren 1857.

Disse Arbeider vare, i den Orden, hvori de bleve udførte, følgende:

1) En ung norsk Jente, der seer igjennem et Æg for at erfare, om der er Unge i Ægget.

2) En kolossal Christusgruppe efter St. Matth. 18. („Uden at I blive som en af disse Smaae"), hvilket Værk nærmest var bestemt til at tjene som Altarbillede.

3) En Døbefont, hvortil Motivet er taget af St. Joh. 15. („Jeg er Viintræet, I ere Grenene.") Søilen forestiller Stammen af et Viintræ, hvor de finere Grene slynge sig opad og forene sig under selve Døbefadet, der bæres af tre Cheruber og i hvis Bund sees den Helligaand i Skikkelse af en Due.

Denne Font er bestilt i Marmor af Grundtvigs Frimenighed i Kjøbenhavn, og vil saaledes, da Grundtvig skal disponere over Anvendelsen, utvivlsomt blive opstillet i Vartous Hospitalskirke.

I dette Tidsrum udførte Kunstneren ogsaa nogle Marmorbasrelieffer til Gravmonumenter, ligesom ogsaa Skizzer til forskjellige større Arbeider. Blandt disse Skizzer ville vi her nævne de vigtigste, tilligemed nogle fra en tidligere Tid, da det maaskee kunde bidrage til at aabne Kunstneren Adgang til Enkeltes Udførelse, at man her bliver vidende om deres Tilværelse.

Til en Mindetavle over Prinds Gustav har han gjort en Skizze, forestillende den Døende, idet Døden i tilhyllet Skikkelse fører ham bort, visende Timeglasset. Hans Moder

En ung Pige, frygtsomt betragtende en Slange. Statue af Borch.

staar hos og han selv peger opad, hvor Christus viser sig, omsvævet af Cheruber. Denne Mindetavle har Kunstneren tænkt sig anbragt i Slotskirken.

For Slottets Frontespice har han (ogsaa uden Bestilling) udkastet det Hautrelief, hvoraf vi i forrige Nummer gave en Afbildning. Det forestiller Gjæstebudet hos Ragnvald Jarl, efterat Harald Haarfager har samlet Norges Rige, og Jarlen klippet hans Haar og Skjæg. Gyda ledes hen til Kongen, der modtager hende, idet han træder ned af sit Høisæde. Til Siderne sees Skalde, Kongens Krigsmænd og overvundne Jarler. Billedhuggerens Tanke har været, at Kompositionen symbolsk skulde betegne Norges Eenhed under en Kongekrone.

Ligeledes har han for Slottets Vestibule udkastet to Basrelieffer, det ene forestillende Olaf den Helliges Besøg hos hans Stiffader Sigurd Syr paa Ringerike, og det andet Sendemændenes Melding til Sigurd ude paa Marken om Kong Olafs Ankomst. En „Snorre Sturlasson, grundende over Kongesagaen", som han har udkastet, har han tænkt sig anvendelig i en Nischefordybning.

For Oscarshall har han skizzeret en Brage, der modtager Kongen med Sang, og en Idun, der rækker Forynglelsens Æbler, ligesom han ogsaa har komponeret flere Kongefigurer, som han har tænkt sig passende for Nischerne i Universitetets Vestibule.

Endelig har han udkastet en Ekvesterstatue af Karl Johan, som han har tænkt sig anbragt paa den store Plain foran Slottet, og en Statue af Christian den Fjerde, forestillende ham, idet han grundlægger Christiania.

Dette er imidlertid Alt blot Ideer, henkastede i Skizzer, og det vil bero paa Omstændighederne, om Kunstneren skal faa den saa høiligen ønskede Anledning til at udføre flere eller færre af dem til virkelige Værker. Vi ville i saa Henseende føie vore bedste Ønsker til hans. Den Kjærlighed til Kunsten, som Borch besidder, den utrættelige Energi og Tillidsfuldhed, hvormed han har fulgt denne Kjærligheds Røst og forstaaet at beseire alle mødende Hindringer - og disse have vi seet, ikke at være faa - maa hos Alle vække Deeltagelse for ham, og det Ønske, at han herefter mere uforstyrret maa kunne forfølge sit Maal, og at disse tildeels af Udkommet fremkaldte mange Kampe for at vinde frem til Kunstnerdygtighed, endelig nu maa være overstaaede. Den Anerkjendelse, flere Arbeider af ham have fundet, synes ogsaa at love dette. Og med denne Fortrøstning slutte vi disse Linier, hvis Hensigt ikke har været at give nogensomhelst kritisk Vurderen af Borchs Værker, men alene den, at fremføre for Læseren et Liv og en Udvikling, der uden Hensyn til Fremstillingsmaaden, ved de nogne Kjendsgjerninger alene, er skikket til at vække Interesse.

Morgenbladet
(før og nu).

Man maa ikke efter denne Overskrift vente en Anmeldelse, - det vilde være en høist formastelig Tanke af os, om vi troede at forhjælpe dette „mægtige Organ" til en Abonnent mere eller mindre. Vor Agt er kun at skrive dets Udviklelseshistorie, og dertil have vi forberedt os, ikke ved Læsning - thi den blev lang - men blot ved at bruge Alnen.

Morgenbladet begyndte den 1ste Januar 1819 med et Nytaarsdigt af a b. (ɔ: H. A. Bjerregaard) og en paafølgende Prøve af M. C. Hansens endda ikke udkomne Othar af Bretagne. Bladet udgjorde da 4 Kvartsider, og hver Sides Sats omtrent et Kvarteer paa hver Kant (6½ Tomme i Høide og henved 5½ T. i Bredde); d. e. omtrent Niendedelen af dets nærværende Størrelse, eller med andre Ord: en Abonnent fik i hine Dage i hele Ugen knapt saamegen „Læsning", som nu i et eneste Nummer.*) Morgenbladet fremtraadte med det Tillæg til Titelen: „En daglig Avis af alle Slags Indhold", og vedblev at føre dette Skiidt indtil 1ste Jan. 1837. — I den meget vidtløftige og ret velskrevne „Prospectus" til Bladet, der udgik i Oktbr. 1818 (som Bilag til Nationalbladets 13de Hefte Nr. 7 og 8) havde Udgiveren forpligtet sig til at give det mest forskjelligartede Indhold; saaledes: „Korte prosaiske Stykker eller Afhandlinger, originale eller oversatte, i moralske, historiske, æsthetiske, physiske, patriotiske, politiske, juridiske og statistiske Materier", foruden Poesier, indenlandske og udenlandske Efterretninger, „korte Udtog af, Bemærkninger ved og Bedømmelser over Indholdet af alle norske Blade eller periodiske Skrifter"; Avertissementer m. m. Poesierne vare i Prospektus bestemte til Søndagskost, - en Skik, som Morgenbladet længe troligen holdt paa og som det i den sidste Tid efter nogen Standsning igjen har optaget, ved nemlig hver Helligdag at give en Psalme. Da Morgenbladet begyndte, havde det 10 Rivaler: 4 Stiftsaviser og Rigstidenden, Budstikken, Nationalbladet, den norske Tilskuer, Drammens Tidende (og den lille throndhjemske Tilskuer). Men Udgiveren forsikrede, at det saalangtfra var hans Agt at ødelægge disse Blade, „at tvertimod Morgenbladets egen Død skulde være vis, dersom de andre Blade ophørte; og", lægger han til, „jo flere, jo interessantere de Blade ere, der udkomme ved Siden af det, desto mere Føde eller Stof til Udtog og Bemærkninger vil det finde." — Morgenbladet var oprindelig at ansee som et æsthetisk eller rettere Underholdnings-Blad. Foruden Digte (af Schwach og Bjerregaard) gav det idelig Anekdoter, Historier og Fortællinger, deels oversatte, deels originale. M. C. Hansen og H. L. Bernhoft leverede især Bidrag af sidstnævnte Slags, - den første allerede ved Bladets Begyndelse, den sidste fra 1821. Der var fra Redaktionens Side ingensomhelst Tale om Politik, allermindst i oppositionel Retning; thi ifølge Prospektus skulde Bladet hverken være „officielt eller oppositionelt", men, „om man saa vilde, moderat." Redaktøren, der titulerer sig selv „Anmelderen", frabad sig „aldeles private Feider og lange Haranguer eller Smørerier", da han dertil ganske vilde mangle Plads. Men han vilde gjerne tillade Folk i hans Blad at „lystig gjøre sig over dette eller dets formeentlige Mangler, naar det skede med Vid og uden private Fornærmelser." Hine Indsender-„Haranguer" kunde dog i Længden ikke holdes borte fra Bladet, og

*) Ved vor Beregning er ikke taget Hensyn til det først af tættere Tryk, end Bladet nu har. Vi har kun henholdt os til Satsens Omfang.

navnligen toge de ganske Styret efter 17de Mai-Affæren 1829. Ved de stridende „Indsendt'er" lededes den offentlige Mening med Hensyn til Dagens Spørgsmaal; Redaktionen udtalte sig hverken fra eller til, og Publikum fik uafhængigt af den opgjøre sin Mening efter den Maade, hvorpaa hver Part talte sin Sag. Ikke saa sjelden maatte det da hænde, at man med „Jeppe" i Komedien gav begge Parter Ret, eller ialfald henholdt sig til den sidste ærede Taler. Og selv længe efter at en politisk Ledelse i en bestemt Retning var at spore (navnligen efter Nellas Fremtræden) undgik Morgenbladet saavidt muligt paa Forhaand at udtale sig om en Sag. Opinionens Strøm maatte observeres. Dets Styrke laae i at undgaae Nederlag.

I de første ti Aar (indtil 1829) holdt Mgbl. sig i sin oprindelige, beskedne Størrelse. Hver Aargang fra den Tid udgjør et respektabelt Kvartbind, af Omfang som en gammeldags Huspostille. I 1829 fik hver Spalte et Par Linier mere i Høiden og et Par Bogstaver mere i Bredden, og i 1830 udvidedes Bladet saaledes, at det paa hver Kant blev en Tomme større end oprindeligt. I 1832 lagdes en halv Tomme til i Høiden, dog uden at Papiret derfor blev større, i 1834 atter en halv Tomme og i 1836 endnu henved en Tomme, saa at det nu udgjorde næsten 9 T. i Høide.

Men saa begyndte netop i Februar samme Aar Morgenbladets første og hidtil farligste Rival Den Constitutionelle, redigeret af C. Fougstad, A. A. Motzfeldt og A. Schweigaard, hvilken havde et betydeligt større Omfang (henved 11 T. høi og 7½ T. bred Sats paa Siden). Og da maatte Morgenbladet finde sig i en omtrent tilsvarende Udvidelse fra Begyndelsen af 1837. Herved forblev det indtil 1843, da Mgbl. paa Grund af Nellas forudgaaende Udvidelse saa sig nødsaget til atter at lægge en Tomme til sin Væxt. Med Marts Maaneds Udgang 1847 ophørte Den Constitutionelle, men istedet blev Rigstidenden, som slugte den, udvidet til Dagblad og begyndte strax at tage en betænkelig Fart. Morgenbladet kunde derfor ikke længere blive stillestaaende, men foretog ved 1848's Begyndelse en Udvidelse paa et Par Tommer, saaledes at det kom til at udgjøre 14 T. i Høide og 9⅔ i Bredde.

Den 17de Mai 1848 begyndte Christiania-Posten, fordetførste i en temmelig beskeden Størrelse; men den udstrakte sig endnu inden Aarets Slutning til dette betydelige Omfang, som den endnu har. Da Nytaar kom 1849, antog Mgbl. samme Størrelse, og herved bleve begge staaende indtil Decbr. f. A., da Mgbl. gjorde et vældigt Sprang og lagde 3 Tommer til sin Væxt i Høiden og endnu mere i Bredden. Da Aftenbladet allerede for over et Aar siden antog samme Størrelse som Mgbl. dengang havde, uagtet det koster 2 Spd. mindre om Aaret, og Chr.-Posten giver særskilt Feuilleton, var det vistnok at forudsee, at Mgbl. for Konkurrencens Skyld atter snart maatte gjøre en Udvidelse. Men foretog det denne ikke som sædvanligt strax Fare var paa Færde, har det nu gjort det desto fuldstændigere.

Morgenbladet er, som man af det Foregaaende vil have seet, et stort Exempel paa Konkurrencens Gavnlighed. Næsten alle dets Udvidelser ere foretagne under Kappestriden med optrædende og truende Kollegaer. Kun maa man sige, at det kunde have betrygget sig ved et langt mindre vældigt Skridt, end det nu har taget.

Vi have troet, at ovenstaaende Kjendsgjerninger vilde interessere vore Læsere. For dem, som selv eie hele Morgenbladet, ville de tildeels være overflødige; men disse ere ikke ret mange. De komplette Exemplarer ere faa, og de, som endnu maatte forekomme, riskere desværre altfor let at falde i Spekhøkeres Hænder, da de „veier for henved 20 Spd." Vi ville i denne Henseende indlægge en Forbøn hos Papirforbrugerne. Rækken af Mgbl. indeholder saamange Bidrag til Tidshistorien, at det altid maa have en meget stor Betydning, om end et Exemplar ingensinde, som allerede den gamle napoleonske Moniteur, vil stige til en Priis af flere hundrede Daler og omsider som denne heelt og holdent optrykkes.

Siamesiske Gesandters Audients hos Dronning Victoria i Windsor Castle.

Et siamesisk Gesandtskab.

Naar Læseren kaster Øiet paa vort Billede, vil han strax slutte, at det - i forrykket Maalestok - fremstiller nogle Tvillingpar af Børn, der i topmaalt Lystighed over sine nye Julebukdragter med forgyldte Papirhjelme krybe frem over Gulvet til den lykkelige Moder, hvem de søge at fremme med sit langstrukne „B—o—h!" Men saa er det ikke. Scenen skal være alvorlig. Den opføres for Verdens mægtigste Dronning, og Aktørerne ere saa langt fra at være Børn, at de maaskee ere blevne graa i Statens vigtigste Tjenester og have vundet sig Ordener og Medailler for al tænkelig „Daad." Dog, inden vi gaae videre i Texten, er det maaskee bedst at give nogen videre Oplysning om hvorfra slige „voxne Børn" eller høistærværdige Bajaser komme. Thi overlade vi Ordet til en af vore geographisk-kyndige Medarbeidere.

Kongeriget Siam udgjør den midterste Deel af Bagindien og har et Fladeindhold, der angives forskjelligt indtil 10,000 Kvadratmile. Indbyggerne ere af turansk Æt eller af den mongolske Varietet og henhøre til de saakaldte Hindu-Chineser eller Indo-Sineser. Selv kalde de sig Thai o: Frie; af Birmanerne kaldes de Schan. Desforuden findes der ogsaa endeel Malayer og Chineser. Religionen er den buddhistiske og Statsforfatningen absolut monarchisk. Den første Konges Indtægter anslaaes til 2½ Million £, og han underholder en Armee paa 60,000 Mand og 4000 Elefanter. Det Indre af Landet har hidtil været Europæerne saagodtsom ubekjendt. En Beskrivelse af et fransk Gesandtskabs Reise til Siam, der nylig er optaget i „Revue des deux mondes", meddeler adskillige kuriøse Detailler om dette mærkelige Folk, hvoraf vi senere skulle gjøre et Uddrag.

Den nærværende Hoved- og Residentsstad, Bangkok, ligger ved den store Flod Menam, ikke langt fra dens Udløb i Bugten ved Siam. Det er Asiens Venedig. Paa Grund af den sumpige Egn ere de fleste Huse byggede paa Pæle og den meste Samfærdsel foregaar i Baade. Det sædvanlige Bygningsmaterial er Tømmer, og Husene ligne store Trækasser af langagtig Form, yderst net og reenligt indrettede og tækkede med Palmeblade. Langsmed Flodbredden ligge talrige Paladser og forgyldte Templer. Den største Simpelhed og den mest uhyre Overdaad findes her ved Siden af hinanden. Af Byens 400,000 Indbyggere ere de fleste Chinesere, i hvis Hænder den vigtigste Handel næsten udelukkende befinder sig. Bangkok blev i Midten af forrige Aarhundrede Residentsstaden. Før den Tid var Yuthia eller Ayuthia det. Den ligger længere inde i Landet ved den øvre Deel af Menam.

Da det foromtalte franske Gesandtskab kom til Bangkok, erholdt det en prægtig Bolig. Den store firkantede Gaard, i hvis Midte et fransk Flag vaiede, var prydet med siamesiske Skulpturer, phantastiske Guddomme, monstrøse Statuer og umulige Frugter. Audientssalen, til hvilken man kom opad en Marmortrappe, blev baaret af tvende Rader Søiler og var rigt dekoreret: Lamperne bestode af transparente Muslingskaller, og Baggrunden dannedes af et stort Glasvindue med chinesisk, japanesisk og siamesisk Maleri. Ved Audientsen hos Kongen bleve Gesandterne baarne i Bærestole gjennem Paladsets indre Gaarde, hvor Elefanter og Tropper stode opstillede en haie. I Audientssalen, som havde Form af et latinsk Kors, og som var blendende smykket med Ædelstene og forgyldte Draperier, sade Mandarinerne - alt efter deres Rang og Værdighed - paa Huk omkring paa Gulvet. Foran Enhver stode 2 Guldskaale, i hvilke de uundværlige Areka- og Betelblade befandt sig. Thronen, paa hvilken Kongen sad, var anbragt i en Niche 7—8 Fod over Gulvet, og Kongens Klæder vare bedækkede med en saadan Masse af Diamanter, at de i Ordets egentligste Forstand forsvandt derunder. Efter Audientsen, hvorved Gesandterne optraadte med 3 dybe Bukninger, bleve de førte omkring i Paladset. Først gik det til den hvide Elefant, der betragtes som Rigets første Mandarin. Den bor i et reenligt, meget smukt panelet Værelse og man serverer den sit Foder knælende, og paa Sølvskaaler.

Siameserne udmærke sig ved et blodagtigt, trægt Væsen. Næsten alle have stumpe brede Næser, fremstaaende Kindbakker, udtryksløse, matte Øine, en unaturlig stor Mund og tykke Læber, der ere farvede røde ved den uafladelige Brug af Betel. Tænderne ere sorte som Ibenholt. Hovedet bære de glatraget; blot paa Issen lade de en Haarbusk blive staaende, hvilken er sort og næsten saa stiv som Børster. Med Fruentimmerne er det samme Tilfældet, kun at deres Haarbusk er blød som Silke og omhyggeligen pleies. Siamesernes Kostume er almindelig simpelt. Et Stykke broget Bomuldstøi, Pogne eller Laguti kaldet, udgjør sædvanlig deres hele Klædedragt. Kun ved særdeles høitidelige Leiligheder søge de Store i Riget nogenlunde at fuldstændiggjøre sit Toilette. Da tvende Ministre og Kongens yngste Broder indfandt sig til en høitidelig Diner i Gesandtskabshotellet, bare de 2 førstnævnte Excellencer, foruden Laguti, en kostbar Jakke, besat med glimrende Ædelstene, men strax efter de første Komplimenter skilte de sig ved dette besværlige Klædningsstykke. Prindsen derimod bar strax fra Begyndelsen af blot sit Forklæde; thi da han var en temmelig for Mand, saa blev ethvert Klædningsstykke, selv det letteste, ham utaaleligt under denne gloende Himmel. Kvinderne bære, foruden Pognen, endnu en Slags Brystdug og en Mængde Ringe, Kjæder og Braceletter om Arme, Been og Hals. Siamesen elsker Pynt høiere end Alt. Derimod er han ualmindelig maadeholden og drikker intet Andet end Vand og The. Hans eneste narkotiske Nydelse er Betel og Tobak, og enhver Indfødt af hvilkensomhelst Stand tygger fra Morgen til Aften Betel; og Børn af begge Kjøn begynde at ryge Cigaretter fra deres 6te Aar. De Indfødtes Sædelighed er ulastelig. Rigtignok staar der ogsaa i deres Lovbog: „Enhver Mand, der forfører en Andens Kone, skal indsyes i en Sæk tilligemed sin Medskyldige og levende kastes i Floden." Men fremfor Alt elsker Siameseren Rolighed og er forsaavidt en god Borger.

Af denne interessante Folkestamme seer England for nærværende Tid et glimrende Gesandtskab hos sig, der er kommen for at udbede sig den mægtige Dronnings Venskab. Den 26de Octbr. indtraf dette Gesandtskab ombord paa et engelsk Krigsdampskib i Portsmouth. Det bestaar af 2 Gesandter fra hver af de to Konger, 12 høie Statsembedsmænd tilligemed Tjenerskab: i Alt 27 Personer. De bleve modtagne med alle dem skyldige Æresbeviisninger og indlogerede i Admiralitetsbygningen, hvor man gav dem en Diner. Ved denne Leilighed forefaldt en pudsig Scene. Som fine Hofmænd vilde de ikke vende Ryggen til de Fremmede, men da de bortfjernede sig, skete det baglænds. Som en Følge deraf geraadede de ind i en Række Stole, og da Ingen turde see sig om kom Gesandterne til at karambolere først imod Stolene og siden mod sig selv indbyrdes, saa at til Slutningen Stole og Gesandter dannede et Hulter til Bulter, som det var vanskeligt at finde ud af.

Den første Gesandt, Hr. Phya Muntra Suroywangsi, som allerede har den Lykke at have 58 Koner, kastede paa en Spadsergang ved Skibsværfterne sine Øine paa en ung engelsk Dame, der i den Grad behagede ham, at han absolut vilde — kjøbe hende. I sit Bud paa hende gik han til 3000 £, men den unge Dame afslog den Lykke at blive hans 59de Kone. Den 29de Octbr. kom de til London, hvor de ligeledes bleve yderst forekommende modtagne, og man lod det ikke fattes paa nogensomhelst Slags Forlystelser saalænge, indtil de kunde blive Dronning Victoria forestillede. Endelig den 19de Novbr. behagede det Hendes Majestæt at holde Hof i Windsor og der at modtage de siamesiske Gesandter i fuld Galla. Fra Banegaarden bleve de afhentede i den kongelige Stadsvogn og førte til Slottet, hvor en Æresvagt modtog dem i den store Gaard. Kl. 1 foregik Indførelsen i Thronsalen, hvor Dronningen i Nærværelse af sin Gemal, Kronprindsessen, Prinds Vilhelm af Preussen, nogle Hofdamer og en heel Deel høie Kronembedsmænd, lod sig overrække en Adresse af Gesandtskabet.

Under dybe Buk, hvorved de med deres Hoveder berørte Gulvet, nedlode Gesandterne sig paa Hænder og Fødder, og nærmede sig derpaa, krybende paa alle Fire, til Thronen: Man skulde se, at de nok forstod, hvad Hofskik var. Ankomne did lagde den første Gesandt, Hr. Phya Muntra Suroywangsi, sin Hage paa det nederste Trin og forelæste i denne Stilling sin Adresse. Tilbagetoget skete ligeledes paa alle Fire, men baglænds. Det skal have faldet den mægtige Herskerinde og hendes høie Omgivelser vanskeligt nok at undertrykke sin Latter ved denne Scene. Senere blev der serveret en Gaffelfrokost i Stadsgemakkerne, hvortil der var indbudt mange Gjæster ved Hoffet. Da, bedst som det var, trækker Gesandterne sine Piber frem og indhyller sig selv og hele Hoffet i homeriske Skyer. Hofdamerne stode stive af Forfærdelse, og saae paa hinanden og paa Dronningen for at iagttage det passende Øieblik til at falde i Besvimelse. Men Victoria — der ellers er en erklæret Modstanderinde af Tobaksrøg — var saa naadig, kun at have et naadigt Smiil for dette Røgoffer; og med eller mod deres Villie maatte Hofdamerne ogsaa bekvemme sig til at gjøre gode Miner til et slet Spil. Ved denne Audients kom ogsaa de Foræringer tilsyne, som Gesandterne havde medbragt for Dronningen. Disse bestode af: en Guldkrone prydet med Ædelstene, hvilken er udmærket fiint og delikat udarbeidet; et Halssmykke af Rubiner, en Stjerne af Diamanter, et Bælte besat med Rubiner, en Thronstol, en sjelden Muslingskal prydet med Ædelstene, et Bæger og en Skaal af Agat, en Stadspalankin, en Pragtsaddel med Tømme, en Masse Sølv- og Guldkar, en rigtbroderet Solskjærm og andre Sjeldenheder, deriblandt et Maleri, der forestiller Kongen af Siams Hof. — Nu fulgte Hoffester for Gesandterne og Udflugter for at lære Landet at kjende. Naar de ere færdige hermed, agte de sig til Paris, hvorfra vi maaskee snart faaer noget mere at høre om dem.

Literatur.

Salomon de Caus synes at være et Stof, der skal komme til at vække ligesaa stor Konkurrence blandt Digterne, som Faustsagnet tidligere. Foruden A. Munchs Stykke, der nu allerede haves paa tre Sprog, har man (siden dette) faaet mindst tre Salomon de Caus'er, nemlig en fransk og (samtidig) to tydske, den ene af Ernst Brachvogel, den anden af Wilhelm Duncker i Stettin.

Hos Reitzels Bo og Arvinger i Kjøbenhavn er udkommet **S. Kierkegaards Bladartikler,** udgivne af Prof. R. Nielsen og forsynede med et literært Apparat. I denne Samling finder man aftrykt af „Fædrelandet" hine mærkelige Artikler mod Biskop Münster, der vare Forløbere for „Øieblikkene" og hvormed Angrebene paa den officielle Christendom først egentlig aabent begyndte. Disse Bladartikler have baade af denne Grund og fordi de tjene til at fuldstændiggjøre Samlingen af en mærkelig Forfatters Skrifter, en ikke ringe Interesse. Udgiveren har søgt nøiagtigt at aftrykke Artiklerne i den Form, hvori de i vedkommende Blade fandtes. Men naar han driver det dertil, at han over hvert Stykke gjentager med store Bogstaver Bladets hele Titel med Udgiver o. s. v., og det endog hvor flere Artikler af samme Blad følge efter hverandre, da synes dette en literær Affektation, skjønt vistnok ikke udenfor Kierkegaards egen Smag. Bogen koster 1 Rdlr. 72 ß (116 ß norsk). Ved at omtale denne Samling kunne vi ikke tilbageholde vor Forundring over, at den driftige Forlagshandling, der eier Forlagsretten til dette som alle øvrige Kierkegaards Skrifter, ikke foranstalter en samlet Udgave af denne Forfatters Værker. Til en saa moderat Priis, som f. Ex. den paa samme Forlag udkomne Udgave af Paul Møllers Skrifter, vilde de Kierkegaardske Arbeider finde en meget stor Afsætning. De særskilte Tryk, hvori de hidtil haves, ere deels i meget forskjelligt Format, og deels ogsaa altfor dyre.

Norge.

Christiania. Under 1ste Decbr. har det behaget Hs. Maj. Kongen at udnævne til Riddere af St. Olafs Orden: Overdirektør og Chef for det kongelige svenske Landmäteri og Insteringsvæsen L. B. Falckmann, samt svensk-norsk Vicekonsul i Montevideo O. Wildner. Fremdeles har det behaget Høistsamme under 14de s. M. at udnævne til Kommandør af St. Olafs Orden: Svensk-norsk Generalkonsul i Alexandria J. d'Anastazy.

— Under 30te Decbr. er Chefen for det norske gevorbne Jægerkorps under 2den akershusiske Infanteribrigade, Oberstlieutenant J. Brandt, udnævnt til Oberst og Chef for den christianssandske Infanteribrigade og Kommandant over de christianssandske Befæstninger; Chefen for stavangerske nationale Musketeerkorps under den christianssandske Infanteribrigade, Oberstlieutenant J. Krefting til Oberst og Chef for den throndhjemske Infanteribrigade og Kommandant over de throndhjemske Befæstninger; forhenværende Premierlieutenant i kongelig dansk Krigstjeneste C. E. Svendsen, Ridder af Dannebrogsordenen, til Sekondlieutenant i den bergenske Infanteribrigade med Anciennetet fra 1ste Decbr. 1857; Kand. theol. O. A. Aabel til personel Kapellan hos Provst og Sognepræst til Lands Præstegjeld P. P. Aabel; Underretsprokurator J. A. Dahl til Politimester paa Kongsberg; Fuldmægtig i Armee-Departementet J. C. Wulfsberg til Sorenskriver og Politimester for Røraas, samt Stykjunker og Arsenalsfyrværker ved Christianssands Arsenal P. Pettersen til Forvalter ved Throndhjems Fæstnings Arsenal.

Under s. D. er Bureauchef i Departementet for det Indre M. D. E. Lambrechts konstitueret som Civildommer, og Bureauchef i Justits- og Politi-Departementet C. Hansteen som Foged, Kriminaldommer og Notarius publicus i Christiania; begge med de i den kongelige Resolution af 16de Oktbr. 1857 bestemte Rettigheder og Forpligtelser.

— Kand. jur. H. L. Christie er den 1ste Decbr. af Justits-Departementet meddeelt Autorisation som Sagfører ved Overretterne og Kand. jur. G. H. Landmark er den 18de Decbr. meddeelt Autorisation som Sagfører ved Underretterne.

— Ved kgl. Resolution af 30te Decbr. er Departementet for Kirke- og Underviisningsvæsenet bemyndiget til at sørge for den hensigtsmæssigste Anvendelse af det for indeværende Budgettermin bevilgede Beløb 1050 Spd. for at understøtte Forarbeider til og Udgivelse af Kildeskrifter til Norges Historie, samt til at antage Rigsarchivar Lange til mod en Godtgjørelse af 300 Spd. at føre det specielle Tilsyn med Arbeidets planmæssige Fremme, samt aflægge Regnskab for Midlernes Anvendelse.

— Under 4de Oktbr. skal Regjeringen have besluttet at forøge Statslaanet (angaaende Handelskrisen) til 2 Mill. Spd. Flere Byer have ogsaa allerede petitioneret om Forøgelse i den antagne Sum. (1 Mill.)

— Med sidste Dampskib til Kiel sendte Finantsdepartementet fra Kongsberg over Horten 57,750 Spd. i Sølv.

— Ved Kongsbergs Gruber er Sølvproduktionen i den senere Tid stærkt paaskyndet.

— Sewells & Necks Status skal være „fuldkommen tilfredsstillende, og Huset kan gjøre et Forslag, som antages at ville vinde almindeligt Bifald."

— Postrøveriet ved Tønsberg er nu opdaget. Postføreren var selv Gjerningsmanden. Pengene ere forstørstedelen komne tilstede.

— Billedhugger O. Glosimodt har vundet det danske Kunstakademies store Sølvmedaille.

Nordre Lands Indvaanere har den 30te Decbr. overrakt Lensmand Arne Baggerud en Kaffekande af Sølv „i Anledning af hans lange og nidkjære Virken som Ordfører."

Throndhjem. Kjøbmand Hans Brunn er nylig afgaaet ved Døden, efterladende sig en Formue af 600,000 Spd., men ingen Børn.

Udenlandske Efterretninger.

Sverige. I Anledning af Pengekrisen har Rigets Stænder bevilget et Statslaan paa 3 Mill. Rdlr. Rgm. og tvende Befuldmægtigede ere d. 2den Januar i Anledning af Optagelsen afsendte til Udlandet.

— Magister Högman er bleven Redaktør af Nordisk Universitets-Tidsskrift istedetfor Docent Uppström.

Danmark. (Tel.-Dep.) En russisk Note til Kjøbenhavn, dateret 1ste December, gaar ud paa Følgende: Rusland ønsker indtrængende, at Kongen af Danmark vil benytte Leiligheden til at vise et forsonligt Sindelag. Det holstenske Anliggende er vistnok en udelukkende tydsk Sag, men Stillingens Forlængelse kan ikke være Rusland ligegyldig, da den truer Roligheden i Norden og i Europa og kun kan skade Danmarks Interesser. Østerrig og Preussen vente medrette, at Danmark vil komme dem imøde. Endelig udhæves igjen med Styrke de skadelige Følger, en Fornægtelse af retmæssige Fordringer vilde medføre.

Italien. Et frygteligt Jordskjælv Natten mellem 16de og 17de December har i den sydlige Deel af Neapel anrettet stor Ødelæggelse, især i Salerno og Omegn. I selve Byen ere næsten alle Bygninger styrtede sammen, og i Potenza seer det ikke stort bedre ud. Ved Jordskjælvet skulle i Alt 20,000 Mennesker være forulykkede.

Indien. (Tel.-Dep.) Efter officiel Meddelelse er Havelock død af Dysenteri. Wyndham blev den 27de af Insurgenterne kastet tilbage fra Gwalior, og tabte alle sine Telte; et enkelt Regiment blev næsten ganske ødelagt. Campbell angreb ved Cawnpore d. 7de Decbr. Insurgenterne fra Gwalior, fratog dem 16 Kanoner, Munition, Proviant og deres hele Bagage. De i Lucknow befriede Kvinder og Børn ere lykkeligt ankomne til Allahabad.

Embeder.

Indrulleringschefsembedet i Bergens Distrikt med en aarlig Gage af 525 Spd., hvortil kommer det for indeværende Budgettermin tilstaaede Dyrtidstillæg, stort 119 Spd. aarlig. De reglementerede Kvarteerpenge udgjøre for Tiden 170 Spd. aarlig. Mynstringssportlerne have i de to Aar 1851 og 1852 udgjort i Gjennemsnit aarlig 318 Spd.; foruden disse Sportler haves tillige Indtægter ved Skrivning af Hyrekontrakter og Kontrabøger. De samlede Indtægter af Mynstringssportler og den nævnte Skrivning er for de tre Aar 1854—1857 angivne til gjennemsnitlig omtrent 1079 Spd. aarlig. Kontorudgifterne ere opgivne til 420 Spd. aarlig.

Hammerfest Foged- og Sorenskriver-Embede med fast Gage af Statskassen stor 600 Spd. aarlig; de uvisse Indtægter have i Gjennemsnit for de tre Aar 1854—1856 udgjort 241 Spd. 17 ß aarlig, medens de heri ikke medregnede Indtægter af det Embedet nu tillagte Hasvigs Sogn af Amtmanden i Finmarkens Amt ere anslaaede til 40 Spd., og Kontorudgifterne antages for Fremtiden at kunne ansættes til 100 Spd. aarlig.

Lebesby Sognekald under Østfinmarkens Provsti i Tromsø Stift, hvis Indtægter ere opgivne til omtrent 450 Spd., iberegnet 100 Spd., som midlertidig oppebæres i Affavn af fri Bolig.

Hermed Titelblad og Register til 6te Bind samt Storthings-Efterretninger Nr. 85—88.

Christiania. Trykt og forlagt af H. J. Jensen. (Storgaden Nr. 27.)

Illustreret Nyhedsblad.

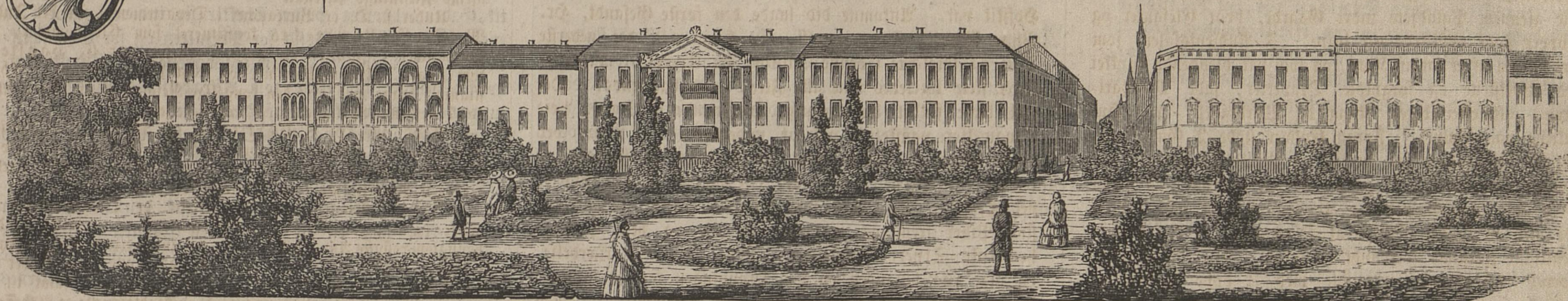

Nr. 3. | Udkommer hver Søndag Morgen. | 17de Januar 1858. | Abonnementsprisen er 60 ß Fjerdingaaret. | **7. Aarg.**

Om Ole Vig.

(Af Ludv. Daae.)

Hvad der udmærkede den Mand, om hvem de følgende Linier skulle handle, er, at han var en grundærlig Kjæmper for det Bedste, han kjendte, sit Folks Oplysning og Forædling. I en sjelden Grad var hans Aand frigjort for ethvert egennyttigt Sidehensyn, for enhver smaalig Bagtanke, han levede virkelig for en Idee. Han udfoldede derfor i sit korte Liv en ikke almindelig Virksomhed, og naar denne dog har været beheftet med mere end een Skrøbelighed, da er det vor ligefremme Pligt at erindre, at Skylden derfor mere maa skrives paa Tidens og Omstændighedernes Regning, end paa Vigs. Disse Tanker danne Grundstemningen for den korte Skizze af hans Liv, som nedenfor vil blive udkastet.

Ole Vig var født i Stordalen i Throndhjems Stift den 6te Februar 1824. Hans Fader hed ogsaa Ole og var Huusmand; Moderen, der døde forrige Vinter, seer jeg mig ikke istand til at navngive, og dog skal hendes Indflydelse paa Sønnens Opdragelse og Aandsretning have været meget større end Faderens. Hun var en ivrig Haugianerinde, men besad foruden den stærke religiøse Belæsthed, man hos dette Parties Tilhængere næsten aldrig vil savne, tillige en vis verdslig Oplysning, der atter skulde hidrøre fra hendes Moder, der længe havde været i Tjeneste hos en velstuderet Præst i Egnen. Ole Vig fik saaledes alt som liden Gut Smag for Bøger og Læsning og skal med megen Iver have syslet først og fremst med sin Bibel og dernæst med hvad Andet, Tilfældet førte ham ihænde; en tyk Astronomi (formodentlig enten Søborgs eller Helmuths) skal især have fængslet ham. Men Hjemmet tykkedes ham snart altfor snevert og trangt, han følte tidlig en stærk Længsel efter at se sig om, og det var derfor med stor Glæde og Frimodighed, at han ikke saa meget længe efter Konfirmationen tiltraadte Vandringen til Klæbo Skolelærerseminarium; til at blive Alumnus her skal han have havt nogen Understøttelse fra sin Hjembygds Skolekasse.

Blandt hans Lærere ved Seminariet kunne nævnes nuværende Biskop H. J. Darre, Kand. theol. Ulstad (Storthingsmand 1857) og Seminaristen Bugge. Han var her, som gjennem hele sit Liv, saare flittig, men den store Masse Kundskabs-Stof, som han daglig tillæste sig, hæmmede hans frie, selvstændige Aandsvirksomhed, samt bevirkede, at hans Udarbeidelser, og hvad han forresten førte i Pennen, ikke blev af den Art, at det vakte Anelser om den stilistiske Færdighed og gode Fremstillingsevne, han senere skulde lægge for Dagen. Ikke uden en vis Interesse for Nedskriveren er det at kunne bemærke, at O. V., der dog senere skal have været en ferm Lærer, af Seminariets Læregjenstande følte sig mindst opbygget ved den saakaldte Methodik.

Vig udlod sig selv til sine nærmeste Venner og Bekjendte (og til dem hørte ikke jeg) kun lidet om sit Ungdomsliv; jeg veed derfor ikke med Nøiagtighed at angive Tiden, da han dimitteredes fra Seminariet, men det maa sluttes, at hans Alder da var omkring de tyve Aar. Han blev nu først en Tid Huuslærer hos Provst H. G. Magelssen, da Sognepræst til Aafjorden i Throndhjems Stift, (Morgenbladet har urigtigen her Bjørnør); noget senere fik han (ved Midten af forrige Aarti) en Ansættelse i Christianssund, hvor han i flere Aar forblev.

Christianssund har det tilfælles med de Stæder, hvilke Naturen har anviist visse enkelte bestemte og selvskrevne Næringsveie, at de aandelige Interesser der mere end andetsteds maa bøie sig under Spidsborgerlighedens Scepter; Stedet skal saaledes siden 1814 neppe have frembragt en eneste Student. Vig, der først ansattes ved Kirklandets Almueskole der i Byen, fandt altsaa kun faa, der kunde tiltrække hans livlige og fremadstræbende Aand, og henvistes saaledes endmere til Bøgerne som til sit bedste Selskab, hvorved Christianssund kom til at være Stedet for hans egentligste Læreaar. Her gjennemstuderede han med utrættelig Flid Alt, hvad han kunde overkomme, og kjøbte sig, hvad hans smaae Indkomster tillode ham; han holdt endog for egen Regning fremmede Blade, som f. Ex. den Berlingske Tidende. Som Skolelærer var han ivrig og nidkjær og blev derfor ogsaa efter 2—3 Aars Forløb fra Almueskolelærer forfremmet til Lærer ved Stedets Borgerskole. I Sommeren 1850 stiftede han ogsaa en Skolelærer-Forening, hvori han selv valgtes til Formand (se Chr.-Posten Nr. 1714).

Der er en dansk Forfatter, som i den senere Tid har havt en overveiende Indflydelse paa flere af vore Folkeskribenter og Folkelærere, vi mene N. F. S. Grundtvig. Dette Faktum ansees af Nogle for et „Særsyn", vi finde det i høi Grad naturligt, da flinke Seminarister og Andre, der staae paa et lignende Dannelsestrin (især mange Halv-Studenter) just mere end nogen Anden ere kaldede til at afgive Beundrere af Grundtvigs massive Aandrighed. Deres Indsigt er paa den ene Side netop stor nok til nogenledes at fatte Indholdet af Grundtvigs, langtfra for uoplyste Læsere egnede Skrifter og paa den anden Side netop liden nok til at gjøre dem det umuligt at indsee endog de groveste Misgreb hos deres Mester. — Allerede ved Seminariet skal en af Vigs daværende Lærere have hendraget ham til Grundtvig, hvis Skrifter i Christianssund udgjorde Kjernen af hans Læsning. Han indrak da foruden den grundtvigske Opfattelse af Christendommen tillige dennes Tanker om „Nordens Kjæmpe-Aand", Opfattelsen af Romerfolket som et aandløst Røverfolk(!) og af den latinske Literatur som „Romer-Skvalder"(!!) m. M., men det var dog kun Grundtvigs Grundanskuelser om Livet og Historien, der gik ham i Blodet; hos Vig rørte sig nemlig et altfor stærkt individuelt Liv, til at hans Personlighed skulde gaa op i en Andens paa den Maade, som det desværre er Tilfældet med somme svagere Aander blandt Grundtvigianerne, der endog i Tale, Haandskrift og Gebærder stræbe at nærme sig deres Afgud. Vigs Fremstillingsmaade og Stiil blev saaledes individuel og norsk.

I Christianssund begyndte Vigs Forfatter-Virksomhed.*) Under det fingerede Navn Rasmus Berg (i Lit.-Lexikonet opført som selvstændig Forfatter) skrev han „den norske Stortyv" Ole Høilands fuldstændige Liv og Levnet og i Romsdals Amtstidende var han Medarbeider. Med sin Digtsamling „Norske Bondeblomster", (1850), der udkom under hans eget Navn og først gjorde ham noget bekjendt i en videre Kreds, har han senere selv været misfornøiet, og megen moden Frugt kan man vel ei sige, at den indeholder. Her fremtræder ellers paa det Tydeligste, at han tiltroede sig et bestemt Kald til at optræde som sine Landsmænds Lærer og aandelige Forkjæmper; han lader nemlig saadan uden videre Norges Genius tage ham med op paa Dovre og kreere ham til Folkelærer. Endeel hexametriske Forsøg findes ogsaa i samme Bog, men det gaar hermed Forf. som andre Begyndere, hvem Homers Versform synes den allerletteste, fordi den dispenserer for Rimet. 1851 udkom i Christianssund „Liv i Norge, Vinteraftenslæsning for den norske Ungdom", hvis Udgivelse var forbunden med en Tombola (paa den Tid ingen Sjeldenhed). Det Meste af denne mærkelige Bog optoges af en Fremstilling af „Nordens mærkeligste Gudesagn." Men jo mere denne Fremstilling udmærker sig ved Liv, Inderlighed og en ypperlig Stiil, destomere maa vi ogsaa beklage, at den heelt igjennem er paavirket af det Axiom, der i Mytherne kun seer Levninger og „Efterglimt" af den gammeltestamentlige Aabenbaring, samt at Gudesagnene derhos stadig ere forklarede og med stor Suffisance gjorte til allegoriske Indklædninger af forudkonstruerede Ideer. Bogens sidste Stykke „et Blik paa det norske Folkeliv" er derimod saare læseværdigt.

I Aaret 1850 var det, at flere fædrelandssindede Mænd udstedte en Opfordring til at danne et Selskab til „Folkeoplysningens Fremme", hvilket ogsaa i det følgende Aar virkelig kom istand. Selskabet havde besluttet Udgivelsen af et Tidsskrift „Folkevennen", og da der blev Spørgsmaal om en Redaktør til dette, faldt Valget paa Vig, der modtog Kaldelsen i Slutningen af December 1851 og flyttede til Christiania, hvor han senere forblev som Redaktør af dette fortjenstfulde Tidsskrift, der nyder en sjelden stor Udbredelse og idetmindste i visse Egne af Landet omfattes med megen Interesse. Vig blev ved samme Tid tillige ansat som Lærer i Historie i de lavere Klasser ved H. Nissens Privatskole.

Medlemmerne af det nævnte Selskabs Bestyrelse havde nu tænkt sig, at V.'s Stilling som Lærer og Redaktør skulde paa eengang yde ham et anstændigt Udkomme og tillige levne ham det fornødne Otium til at udvikle og afrunde sin Kundskabskreds ved fortsat Læsning, navnlig saadan Læsning, der har Personlighedens Udvikling og Væxt i det Hele, ikke en bestemt ydre Produktion, til Maal. En af Bestyrerne vilde, at han skulde læse til Artium, og han anskaffede sig ogsaa Madvig m. M., men derved blev det. Vistnok var han meget flittig, men det rette Forhold mellem Receptivitet og Produktivitet blev forrykket, han skrev istedetfor at læse. Foruden af „Folkevennen" blev han strax i Forening med P. Andresen og K. Knudsen Redaktør af „den norske Folkeskole", hvori han ellers har skrevet mere end et fortjenstfuldt Stykke. Videre udkom 1852 „Religiøs Læsning for Folket" (Tombolabog hos Dzwonkowski). I Illustreret Kalender for 1853 skrev han „Romsdalen og Sjelland", hvori han især dvæler ved et Besøg, han Aaret i Forveien havde aflagt hos Ingemann og Grundtvig. 1857 udkom hans Sagnhistorie, en Kompilation deels fra R. Keyser og P. A. Munch, deels ogsaa paa samme Tid fra Grundtvig.*) Før sin Død arbeidede han blandt Andet især paa en populær Kirkehistorie.

Paa den Tid, da Vig kom til Byen, var ved forskjellige Omstændigheders Sammenstød „Folkeligheden" bleven en Modesag i Christiania. Jeg kjender Mennesker, som dengang spekulerede paa at anlægge Nationaldragt, og Personer, der neppe formaaede at skjelne Kornsorterne fra hinanden, ræsonnerede med den naiveste Brede om „det egentlige Folk" og dets Fortræffelighed; i Studentersamfundet stiftedes endelig en Sprogforening, der havde intet Mindre end den radikaleste Omstøbning af vort hele Sprog til Formaal. Følgen heraf var det Værste, som kunde times Vig: han blev — feteret. Folkeskribenten, der havde havt bedst af at vandre sin stille Gang med Blikket

*) Nogen fuldstændig Udsigt over denne er det vanskeligt at meddele, da den Afdøde hverken havde indsendt Oplysninger derom til det paabegyndte Forfatterlexikon, og ei heller andetsteds nogen ordentlig Fortegnelse findes.

*) Humano capiti cervicem pictor equinam
Jungere si velit etc.

henvendt paa den Deel af Nationen, som han tilhørte og for hvis Vel han skulde og vilde virke, blev i Begyndelsen af 1854 indbudet Medlem af Studentersamfundet, en Omstændighed, som vi have Grund til ingenlunde at agte for nogen Ubetydelighed. Thi naar den høiere Dannelses Bærere, hos hvem paa den Tid just Bevidstheden om dennes klassiske Grundvold var utilbørlig løs, paa den Maade nærmede sig „Studenten uden Examen Artium“, „Studenten i den Hostrupske Forstand“ m. M., da maa de for en stor Deel bære Skylden for, at Vig tildeels misforstod sin Stilling og fra nu af ikke nøiedes med at være Lærer for Folket, men ogsaa vilde agere det for Intelligentsen. Han begyndte nu ogsaa at blive meget frugtbar i Dagbladene, navnlig i Christiania-Posten, som under dens daværende Redaktør, L. K. Daa, var „Norskhedens“ Hovedorgan. Der skrev han „Korstog“ mod fremmede Ord og Talemaader, der udfandt han, at det var Latinskrivningen, som havde vort Skriftsprogs Forkvakling paa sin Samvittighed. I Studentersamfundet, hvor heldigviis en dybere Bevidsthed om disse Gjenstande har begyndt at røre sig, optraadte han endog i de Par sidste Aar af sit Liv hyppig som Bekjæmper af de klassiske Studier(!), som han dog kun kjendte af Navn. Han vilde godtgjøre, at for os var Zinklarvisen alene af større Værd end „Iliaden, Aeneiden og Lusiaden.“ Han glemte ganske, at Nationalitetens sunde Liv dog kun, for at bruge Monrads Ord, har sin rette Betydning i Sammenhæng med den hele Slægt, og beror paa en bestandig Vexelvirkning med den hele Menneskehed, samt at den humanistiske Dannelse netop har været det, der væsentlig har tændt og underholdt Patriotismens hellige Ild, der hos „Folket“ ofte kan brænde altfor mat. Men ogsaa andre Ting var det, som maatte finde sig i at gjøres til Gjenstand for hans Kritik, saaledes skulle vi minde om hans Tale paa Hamar, der for nogle Maaneder siden stod at læse i Christiania-Posten, og hvori han blandt Andet spottende betegner vore theologiske Universitetslæreres Foredrag som „tydsk Papiirviisdom“ (!)

Dog dette var i Vigs sidste Dage, og i disse skal han efter sine Venners Sigende neppe have været sig selv lig. Han var nemlig allerede fra sit christianssundske Ophold af sygelig, og hans overdrevne Arbeide, nu ogsaa forceret derved, at han var Meddirektør ved det norske Theater, hans usunde Bopæl og hans mindre forsigtige Levemaade havde alt tilhobe ødelagt hans Helbred. Han var bleven vattersottig og havde lige siden i August Maaned af og til maattet holde Sengen, uden dog at afbryde sine mangeartede Arbeider. Imidlertid har Tanken paa Døden vistnok ikke været ham fjern, thi mellem hans mange Papirer fandtes adskillige Bestemmelser optegnede, navnlig angaaende hans Bøger. Nogle af disse skulde sendes til hans Søster i Størdalen, den eneste gjenlevende af hans Sødskende, andre skulde til hans Hjembygds Almuebibliothek. Ogsaa skulde visse Efterladenskaber sælges til Dækkelse af hans Gjæld.

Om Morgenen Løverdag den 19de December 1857 hensov Ole Vig, og hans Død skal, som vi ogsaa gjerne ville tro, have været inderlig skjøn og gudhengiven. Han blev jordet paa Vor Frelsers Kirkegaard den 24de December og ledsaget til Graven af et stort Liigfølge, hvoriblandt Medlemmerne af Bestyrelsen for Folkeoplysningsselskabet. Pastor Wexels, der personligen kjendte Vig og elskede ham som en Ven, holdt Liigtalen og fremhævede, hvad Venner, Fædrelandet og Nationalitetsbestræbelserne havde tabt ved hans Hedengang. Tvende Sange udførtes ved Graven, den ene til Choralmelodi, og den anden (forfattet af Henr. Ibsen) til en af Sperati arrangeret Musik.

Der vil vistnok gives saare Mange, der holde for, at Vig, hvis et længere Liv havde været ham forundt, havde „udviklet sig til noget Stort.“ Vi kunne ei, efter hvad vi forhen have stræbt at udvikle, hengive os til denne Tro. Tage vi hans overordentlige Produktivitet i de sidste syv Aar i Betragtning, og lægge vi til, at endnu Meget, vi havde nær sagt ligesaa meget som hvad der af ham er trykt, henligger i Manuskript, da maa vi hælde til den Tro, at han havde udtømt sine Kræfter, „at han havde skrevet Alt hvad han vidste“, saa at hans senere Skrifter let kunde staae i Fare for at blive en mat Gjentagelse af hans første. I ethvert Fald maatte et Omslag have fundet Sted i hans aandelige Økonomi — vi mene, at hans Ideekreds og hans Kundskabsforraad maatte have undergaaet en Fornyelse.

Imidlertid ville vi ende med en villig Erkjendelse af det meget Gode, der fandtes hos Vig, og denne Følelse tro vi bedst at kunne udtrykke ved at hidsætte Digteren Henr. Ibsens Ord ved hans Jordefærd:

Stridsmand! hvil; din Kampdag er tilende,
Ei dens dybe Sværdhug brænde
Meer dit ædle Bryst!
For det Kjæreste du vidste,
For dit Folk, du til det Sidste
Stred den tunge Dyst.
God er Daaden du har øvet,
Nu har Naadens Løn du prøvet, -
Evighedens Lyst.

:,: Herren vil med kjærlig Haand
Aabne for din frie Aand! :,:
:,: Livets Strid :,: dig lønnes med
:,: Himlens Fred! :,: :,:

Christiania Turnbygning.

Allerede i forrige Aargang (Nr. 9) af dette Blad findes en Underretning om Christiania Turnforenings Opkomst og en Udvikling af dens Betydning. Vi kunne derfor, idet vi her give en Afbildning af dens nyopførte Bygning, forbigaae denne Side af Sagen og overhovedet fatte os temmelig kort. Det er kun om selve Bygningen og dens Indvielse, vi her behøve at tale. — Det var i 1856 at den her et Par Aar tidligere (af Tydskere) stiftede Turnforening begyndte at tænke paa Opførelsen af et eget Lokale. Og efter at det kalkulerede Beløb med noget over 5000 Spd. var tilveiebragt ved Tegning af Aktier paa 10 Spd. hver (hvortil kom 2—300 Spd. som Indtægt af et „Auktionslag“ 1857), begyndte man i forrige Vaar paa Byggearbeidet. For 3000 Spd. og paa billige Betalingsvilkaar havde man faaet Tomt ved den nye Gade, som fører fra Rosenkrantz- til Universitetsgaden, og Opførelsen forestodes af Architekterne Schirmer og v. Hanno (den sidste Foreningens Formand), hvilke med ligesaamegen Iver som Uegennyttighed fremmede Værket. Endnu inden Aarets Udløb var Bygningen færdig; men de stegne Arbeidspriser havde medført en Forøgelse af Omkostningerne, saaledes at disse (foruden Tomten) udgjorde 7500 Spd. For at dække det Manglende optog man i Enkekassen et Laan paa 2500 Spd. Turnforeningens aarlige Udgifter i Renter og Afdrag, til Vedligeholdelse af Bygning og Apparater og til Løn for Turnlæreren m. m., beløbe sig ialt til 1200 Spd., og da Foreningen kun tæller 400 Medlemmer, hvoraf hver i aarlig Kontingent yder 2 Spd., kræves, for at Indretningen skal staae sig, en ikke ringe Tilvæxt i Indtægter, hvad den dog ogsaa trygt kan regne paa, deels ved Indtrædelse af nye Medlemmer, deels ved Udleie af Salen m. m.

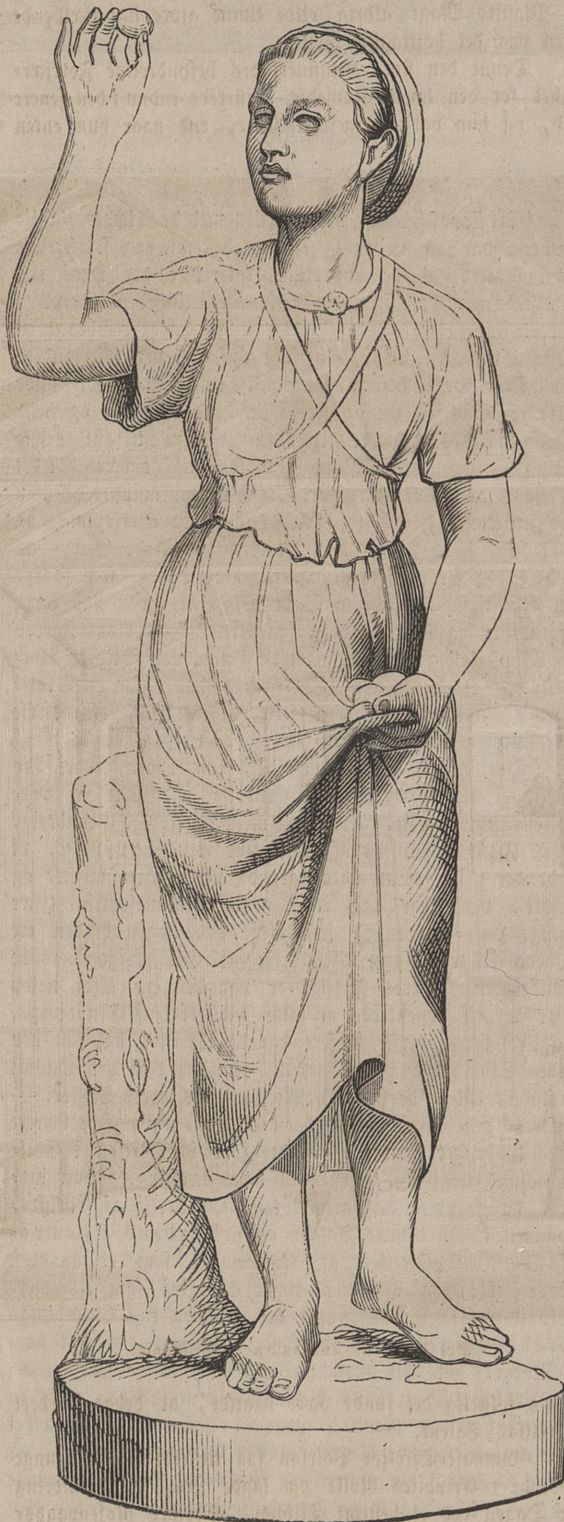

En ung norsk Jente, der seer igjennem et Æg for at opdage, om der er Unge i Ægget (Statuette af Borch, se Nr. 2).

Turnhallen, hvori de til Øvelserne hørende Apparater ere anbragte, udgjør 40 Alen i Længde, 20 Alen i Bredde og 13 Alen i Høide. Over Indgangen er anbragt et rummeligt Galleri for Tilskuere. I den toetages Bygning til Gaden, hvorfra Hallen strækker sig indover, men i en eneste Etage, findes Bolig for Portneren og for Gymnastiklæreren, foruden et Forsamlingsværelse for Direktionen, hvilket tillige skal tjene som Aftrædelsesværelse for Forturnerne. Bygværket er af Hensyn til de havte Resourcer naturligviis udført med den Simpelhed, som kunde forenes med en værdig Stiil; men det Hele gjør et godt Indtryk, hvorom ogsaa hosføiede Afbildning vil tale.

Den høitidelige Indvielse foregik den 6te December forrige Aar med en til Leiligheden forfattet Sang, der udførtes af et Mandschor, og med en paafølgende Tale af Pastor P. A. Jensen, der skildrede Legemsøvelsernes Betydning baade som Moment af det nationale og christelige Liv. Efter Talen blev endnu en Sang afsunget, hvorpaa Forturnerne udførte flere Legemsøvelser, der ved den udviste Kraft og Smidighed fremkaldte de Tilstedeværendes livlige Bifald. Endnu inden Festen endte, indløb gjennem Telegraphen en Lykønskning med den nye Bolig fra Kand. O. Mejlænder i Sarpsborg, der ivrig har befordret Turnvæsenet her og ved Artikler i Morgenbladet i sin Tid offentlig vakt Interessen derfor.

Rachel.*)

(Efter Eugèn de Mirecourt.)

Den 24de Marts 1820 bragte Ester Haya, gift med en omflakkende Skakkerjøde ved Navn Felix, et Pigebarn til Verden i et usselt Værtshuus i Schweitz. Barnet blev kaldt Elisabeth Rachel, uden at dets Fødsel blev optegnet i nogen Kirkebog: den store tragiske Skuespillerinde, hvis Navn har gjenlydt over hele Europa, eier altsaa ikke hvad det ringeste Barn af Folket altid kan fremvise: en Døbeseddel.

I Rachels ti første Leveaar flakkede Forældrene om i Schweitz og Tydskland.

Uden Arne, uden Hjem, ofte uden Brød, drog de med deres pjaltede Afkom omkring fra Marked til Marked for der at skakre med de tusinde unævnelige Ting, som findes i en Nomade-Jødes Skræppe.

Aldrig viste nogen Moder hverken i Samtiden eller Fortiden mere Standhaftighed for at beseire Skjæbnen, end Jøden Felix's Hustru. Saalænge flakkede hun om og skakrede og trællede, indtil hun virkelig formaaede at skaffe hele sin Bande Tag over Hovedet i en liden Marchandiserbod i Lyon. Medens Ester Haya her solgte og tuskede til sig gamle Klæder, gav Manden Underviisning i Tydsk; Sara, den ældste af de smaae Jødebørn, gik omkring i Kaffehuse og sang til Guitaren, og Søsteren Rachel bar om Tallerkenen.

Mod Slutningen af 1829 toge de Samtlige Veien til Paris, hvor en anden Skjæbne ventede dem.

*) Denne verdensberømte Kunstnerinde er død i Paris den 5te Januar d. A., og vi troe ikke at kunne fornye Erindringen om hendes mærkelige, eventyrlige Liv paa en fuldstændigere og for Læseren mere underholdende Maade, end ved at give nærværende biographiske Skildring. Skildringen gjengives dog her i en betydelig forkortet Skikkelse, skjønt uden at noget Væsentligt eller Interessant er udeladt. I Originalen fylder den et af disse utallige Sedezbind under Fællestitelen „Les Contemporains“, hvormed Mirecourt har hædret eller rettere beskjæmmet de mest fremtrædende offentlige Personligheder i Frankrig, og hvorved han har vundet en næsten uhyre Læserkreds, men ogsaa tillige paadraget sig en saadan Hærskare af Processer fra de Biographeredes Side, at han nu, trods de vundne store Honorarer, er at ansee for en i Bund og Grund ruineret Mand. Man har tillagt Mirecourt en høi Grad af Ondskab i hans Skriverier. Og vist er det, at han ligesaa troligen veed at samle Alt, hvad der belyser Svaghederne hos hans Helte, som Andre at fordølge, hvad der kun ufordeelagtigt berører dem som privat Menneske. Mirecourt har ikke denne Biograph-Barmhjertighed, der skjuler Lyderne, men samler Dyderne. Han blotter dem, han skriver om, med Permission at sige, lige til Skjorten, - han fraadser i den private saavelsom publike Skandale. Ofte har han paa dette i Frankrig rigt forsynede Bord taget altfor stærkt for sig, saaledes at Rygtets løseste Skumretter have maattet tjene for solid Vare, hvilket de mange overgaaede Domme vise. Imidlertid turde Mortifikationsdommene ikke altid saameget godtgjøre det Forebragtes Usandfærdighed, som Vanskeligheden ved at faa private Skandaler lovmedholdig beviste. Hvad angaar Rachel, da kunde Forfatteren vanskelig skildre hendes Lyst til Verdens Glæder og dens Mammon for sort. Da hun efter en langvarig, tærende Sygdom nærmede sig sit Endeligt, lod hun alle sine Juveler og Smykker bringe for sig, og ved Synet af dem og Tanken om at hun nu skulde skilles fra al denne Herlighed, ytrede hun synligen sin Sorg. Hun efterlod sig en Formue af 1 Million Franks, hvilken hendes tvende uægte Sønner arve. Red.

De Gamle sagde, at Lykkens Gudinde er blind; vi for vor Part troe, at Damen seer overmaade godt. Hun faaer os op paa en Planke, der er lagt over en Træbuk, og den overgivne Tingest morer sig nu med snart at lade os dumpe haardt ned paa Jorden, snart vippe iveiret, altsammen i det Øieblik, vi vente det mindst.

I Paris levede Familien Felix i Begyndelsen omtrent paa samme Viis som i Lyon. Rachel, der imidlertid var voxet til, sang paa offentlige Steder med Søsteren og bragte om Aftenen Dagens Indtægt hjem til den fælles Rede.

Hermiones Smigrere have villet benægte disse charakteristiske Træk af hendes Historie, uden at vide, at det er hende selv, der har været klog nok til at fortælle dem.

Det maa have været under dette Afsnit af Rachels Liv, at den berømte Etienne Choron traf paa de to unge Piger og foreslog dem at gaae ind som Elever i hans Institut for religiøs Musik. Han opsøgte Forældrene. Det var især Rachel, der havde vakt hans Opmærksomhed. Paa denne Barnepande havde Oldingen seet en Stjerne tindre. — „Hvad hedder Du, min lille Pige?“ spurgte han hende. — „Jeg hedder Elisabeth Rachel.“ — „Rachel“, gjentog Choron; „det smager af det gamle Testament, det Navn passer ikke sammen med christelig Musik.“ — „Jeg hedder ogsaa Elisabeth“, sagde den unge Pige. — „Det lader sig høre, men b e t h er Luxus. Jeg lader Dig indskrive som Elisa. Indfind Dig i Morgen i min Skole og streif ikke mere om i Gaderne. Jeg skal sørge for din Fremtid.“

Choron holdt Ord. Da han efter en Maaneds Forløb havde forvisset sig om, at hans Protegées malmrige, fulde Organ egnede sig mere for Deklamation end for Sang, præsenterede han hende selv for Saint-Aulaire, der dannede Elever for Tragedien og Komedien.

Den unge Jødinde, der neppe kunde læse, blev den gamle Professors Elev og i fire Aar bearbeidede han nu denne udyrkede Mark, og nedlagde deri Spiren til den rige Grøde af Hæder og Guld, som vi Alle have seet Ex-Zigeunerinden fra Gadehjørnerne i Lyon ifærd med at indhøste.

Hermiones, Iphigenies og Maria Stuarts Roller bleve af den gamle Lærer Ord for Ord, Vers for Vers, Tonefald for Tonefald indpræntede i hans Elevs Hjerne. Han laa forresten i en bestandig Kamp med den unge Pige, der havde en afgjort Forkjærlighed for Komedien og paa ingen Maade vilde gaae ind paa, at hendes Stemmes og Plastiks Magt aldrig vilde kunne gjøre sig gjældende uden paa det høitragiske Felt.

Denne den store Kunstnerindes besynderlige Forkjærlighed for den lavere Komedie, existerede endnu i den senere Tid, og hun var aldrig lykkeligere, end naar hun enten paa Odeon eller paa et Privat-Theater kunde komme til at spille Dorines eller Marinettes Rolle, hvori Alle vare enige om at finde hende middelmaadig.

En Debutantinde fremstiller sig en Dag for Vedel, Kasserer ved Théatre français, og anmoder ham om at see hende prøve i Molière-Salen. — „Hvad spiller De?“ spørger han hende. — „Soubretten i den gifte Philosoph.“ — „Intet andet?“ — „Jo, jeg begynder med Hermione, men denne Rolle passer ikke for mig og jeg seer helst, at De først kommer til det andet Stykke.“

Som Enhver, der saa Rachel for første Gang, blev ogsaa Vedel slaaet af hendes udtryksfulde Ansigt og klangfulde Røst; tiltrods for hendes Ønske besluttede han at see hende i den tragiske Rolle og indfandt sig samme Aften i Molière-Salen.

Efter at have seet en Akt af „Andromaque“ foer han ud af sin Loge, tog en Vogn og kjørte alt hvad Remmer og Tøi kunde holde til Théatre français, hvis Direktør han formelig bortførte.

„Betragt denne femtenaars Jødinde“, sagde han, da han lykkelig og vel havde Jouslin i Molière-Salen. „Det er et Vidunder!“ Man begyndte paa 3die Akt. Jouslin udstødte Udraab af Forbauselse; aldrig havde han hørt Vers fremsige med en saadan Diktionens Fuldendthed. — Da Hermione atter viser sig iført Soubrettens korte

Det Indre af Turnhallen i Christiania.

Skjørt i „den gifte Philosoph“, reiser han sig rasende og farer ind mellem Koulisserne. — „Men har De da reent tabt Forstanden, Mand?“ siger han til Saint-Aulaire. — „Hvorfor?“ spørger denne. — „De ødelægger jo dette Barn med Deres dumme Soubrette-Roller.“ — „Det veed jeg meget godt, men det er ingen let Sag at faa Personen til at lystre; hun er saa stiv som et andalusisk Muuldyr.“ — „Ih, for Fanden, saa bed Moderen give hende dygtig Riis, hun er jo endnu ikke voxet fra det.“ Derpaa lo han af sin egen Vrede og bad om at faa den unge Pige at see efter Forestillingen.

Kort efter stod hun for ham. — „Det er Deres Ønske at komme ind i Konservatoriet, Mademoiselle?“ siger han. — „Jeg nærer intet høiere Ønske“, svarer hun. — „Det skal blive opfyldt. Jeg paatager mig desuden at skaffe Dem en Understøttelse af 600 Franks, men indlader De Dem for Fremtiden paa at spille en eneste Soubrette-Rolle, hører De, e n e n e s t e, faar De med Ministeren og med mig at bestille.“

Kort efter fik man Jouslin intrigueret ud af det franske Theaters Tjeneste, og Vedel, der fulgte efter ham, fik strax en saa heftig Kamp at bestaae med Bestyrelsen, at han glemte den af hans Formand lovede Understøttelse.

Imidlertid var Familien Felix ikke bleven rigere paa andet end paa Børn, hvoraf der nu havdes sex, og man syntes følgelig det kunde være paatide, at drage Fordeel af Elisas Talent.

Gymnase-Direktør Poirson saa tilfældigviis den unge Jødinde i Eriphiles Rolle og lagde strax sin Beundring for Dagen ved et bestemt Tilbud. Scribes Rosenvands-Vaudeviller havde i den senere Tid kun bragt Kassen magert Udbytte, og Poirson vilde forsøge et nyt Genre, for at forhindre Publikum fra reent at desertere. Han lod „Eriphile“ kalde til sig. Hun kom, ledsaget af sin Fader. „Hvormeget antager De at kunne tjene, Mademoiselle?“ spørger Direktøren. Den unge Pige seer paa sine Dages Ophavsmand, der skynder sig at svare i sit jødiske Kaudervelsk, at det nok mellem Brødre kunde være 2000 Franks værd. — „Jeg taxerer Dem høiere“, siger Poirson. „Jeg giver 3000; gjør Deres Datter Lykke, faar hun endnu 1000 Franks i aarligt Tillæg.“ — Den henrykte Fader stod som paa Gløder, inden han fik Kontrakten underskrevet. — „Nu staar det blot tilbage at vide, hvilket Theater-Navn, De ønsker at antage“, sagde Direktøren. „For ingen Priis vil jeg, at De skal staa paa Plakaten som Elisa.“ — „Foretrækker De Rachel?“ spurgte den unge Pige. „Inden jeg blev Hr. Chorons Elev, kaldte man mig altid saa, men han fik mig til at ombytte det med Elisa.“ — „Hvilken Dumhed! Min Kokkepige hedder Elisa — da har Rachel en ganske anden Klang. Behold det Navn! Giv aldrig Slip paa det!“

Et nyt Stykke bestilles, hvori alle den unge Kunstnerindes dramatiske Fortrin ret skal kunne gjøre sig gjældende, alle Blade blæse i Basunen. Publikum indfinder sig ganske rigtig, men det Vidunder, som man byder det, modtages med Kulde. Rachel gjør aldeles ingen Lykke.

Poirson stryger „Vendéerinden“ paa sit Repertoire. — „Giver jeg det nok engang, kommer jeg til at spille for tomme Bænke“, sukker han.

Hans Debutantinde faar nu blot Smaaroller, indtil hun taber Taalmodigheden og atter henvender sig til Vedel. Denne Embedsmand ligger fremdeles i Krig med sin Direktion og har ikke Tid til at modtage hende, ikke engang til at besvare det Brev, hun tilskriver ham. I sin Fortvivlelse gaar hun til den første Komiker ved Théatre français, Provost, der maaler hende fra Top til Taa. — „De er ikke skabt for Scenen, min Gode“, siger han fornemt. „Gaa hen paa Boulevarden og sælg Bouketter!“

Forladt af Alle samler hun sit sidste Mod og banker paa Samsons Dør. Denne geniale Mand, hvis Navn vil naae til Efterslægten baade som fiin og smagfuld Forfatter og som stor Skuespiller, har neppe hørt Rachel tale, før han udbryder: „Store Gud, hvilke Mirakler skulde jeg ikke gjøre med et Organ som Deres!“ — „Saa lad Deres Geni gaae over i min Røst“, siger Rachel. „Bliv min Lærer!“ — Fra denne Dag er Samson Rachels Instruktør, og hans rige Erfaringer staae til den vidunder-

lige Strubes Tjeneste, hvormed Naturen har begavet hende. Hun viser sig nu mindre egensindig end hos Saint-Aulaire, opgiver ganske Soubrette-Faget, studerer blot de store tragiske Roller og tror sig efter nogle Maaneders Arbeide sikker nok til at optræde paa Théatre français.

Vedel benytter en kort Vaabenstilstand med Bestyrelsen til at faa Rachels Kontrakt med „Gymnase“ hævet, og engagerer hende ved Théatre français med en Gage af 4000 Fr. for det første Aar. Plakaterne forkynde snart Mademoiselle Rachel i Camillas Rolle i „Horatierne.“

(Fortsættes.)

Mode-Beretning.

For at bøde lidt paa, at vi i lange Tider sandt at sige reent have forglemt at give vore Læserinder Modeberetninger, indtage vi i Hast følgende Pariser-Diktatur:

Dagens store Kamp foregaar i Grunden blet mellem den egentlige Kaabe og den arabiske Bournous.*) Kaaben er bekvemmere paa Grund af sine Ærmer, den lette Bournous langt elegantere, dog anbefale vi den kun til de Damer, der kunne bære den med alt det Koketteri, den kræver. Blandt Kaaberne fremhæve vi Musketeer-Mantelen, hvis simple Snit har en vis Fornemhed, samt le frileux, der har faaet sit Navn af Foeret, hvis ene Side skuffende efterligner Peltsværk. Af Balkaaber have vi ikke seet noget gratiøsere, end een af Svaneduun over en Baldragt af bleegrød Krep.

Hvad Bournousen angaar, lægge vi vore Læserinder paa Hjerte, at give den en Folderigdom, der svarer til Kjolernes stedse stigende Vidde; thi berøver man dette orientalske Klædebon sin Foldepragt, har man med det samme berøvet det sin Stiil.

Hvad der ved Vinterens Indtrædelse er mest paafaldende, er den Miskredit, hvori Garneringer synes at være falden. Dagens svære Silkestoffer med sine simple, dybe Folder, gjør ogsaa en ganske anderledes nobel Virkning, end Garneringernes tusinde smaae Rynker. Med Garneringen forsvinder ogsaa Skjøderne, og man seer atter det tætsluttende Liv med en simpel Korset; de aabne Ærmer begynde at fortrænges af de fordums Skjorteærmer.

Børn seer man fremdeles udsmykkede med en Luxus, der streifer det Latterlige. Naar man seer Dragter, under hvis ubekvemme Pragt de smaae Stakler stønne, opkaster man uvilkaarlig det Spørgsmaal, om Barnet for disse forfængelige Mødre i Grunden er andet end en Dukke, der kan gaa alene!

*) Kaabe med Hætte og Kvast, snever oventil og meget folderig nedentil.

Literatur og Kunst.

I Boghandelen er nylig udkommet og faaes hos Steensballe: „**Detailkart i 25 Blade over den Deel af Christiania Byes Territorium**, der indesluttes af den ved kgl. Resolution af 25de Aug. 1855 bestemte Grændse for Muurbygninger. Efter Kommunebestyrelsens Foranstaltning trigonometrisk og geometrisk opmaalt i Tiden fra Septbr. 1855 til 16de Mai 1857 i 1/1000 af den sande Størrelse ved J. W. G. Næser, Ritmester.“ Situationen er udtrykt ved horizontalt løbende Linier (Kurver); ved Tal, anførte paa disse, er overalt angivet Høiden i Fod over Middelvandstand, hvilket er af stor Interesse og praktisk Vigtighed. Navnene ere anførte, foruden ved Gader og Pladse, ogsaa ved offentlige Bygninger, skjønt ikke ved alle. Af de 25 store lithographerede Blade, hvoraf Kartet skal bestaae, ere endnu kun de 20 færdige. Hver Plade koster 60 ß og sælges særskilt. Kun omtr. 50 Exemplarer skulle være trykte, og af Yderpladerne, som tildeels ere næsten blanke, og derfor ingen Afsætning særskilt kunne paaregne, endnu et mindre Antal.

Af **Nordisk Conversations-Lexikon** (der udkommer i Kbhavn.) følge Hefterne raskt paa hinanden. Siden vi omtalte første Hefte, er 2det og 3die udkommet. Medens ogsaa disse Hefter i det Hele ere skikkede til at skaffe Værket Anerkjendelse, lide de forøvrigt af den samme Mangel, som vi tidligere paatalte; thi ved Artikler af en almindeligere eller fælles nordisk Natur ere ikke Forholdene ligelig behandlede for alle nordiske Riger, men kun oplyste fra dansk Synspunkt og med danske Exempler alene. Ved „Alen“ og „Anker“ faar man vide Størrelsen for Danmark, Sverige og mangfoldige andre Lande, men dog ikke for Norge, uagtet dette jo har sit eget Maal (og egen Vægt) ligesaagodt som de andre opregnede Stater. „Amt“ (og hvad dertil hører) er fremstillet som noget specielt dansk, uden at man med et Ord faar vide, at ogsaa i Norge gives der Amter, Amtmænd osv. Vi troe saameget mere at burde gjentage den tidligere reiste Anke over denne Mangel, som der ved Værkets Fortsættelse endnu vil være Tid til at afhjælpe den. Skulde imidlertid dette ikke skee, da vil Nordisk Conversations-Lexikon have tabt væsentligt af de Fortrin, som det for os, fremfor andre lignende Værker, har derved, at de specielt norske Artikler ere behandlede paa en saa udmærket dygtig Maade som Tilfældet af Professor P. A. Munch. — De norske Artikler i 2det og 3die Hefte ere: Agvaldsnes, Akershuus (1 Spalte), Alf Erlingssøn (1 Sp.), Alten og Anker (Ætten Anker, Bernh., Peder, Peter, og Carsten). For at give et Begreb om Udførligheden og Behandlingen af de norske Gjenstande, aftrykke vi her Artikelen Akershuus.

„Akershuus, ogsaa stundom skrevet Agershuus, en Fæstning beliggende strax søndenfor Christiania, paa en i Fjorden fremspringende Odde, og beherskende Indløbet til Byens Havn. Sit Navn har den af den nordenfor Byen beliggende Gaard Aker, hvor endnu en ældgammel, sandsynligviis af St. Olaf opført Kirke staar, og hvis Marker i Fortiden indbefattede hele den Slette, hvorpaa Christiania i Aaret 1624 blev anlagt (kaldet Akershagen), saavelsom hiint Næs, kaldet Akernæs. Hertug Haakon Magnussøn, til hvis Lehn Staden Oslo med tilliggende District hørte, anlagde først Fæstningen eller rettere Borgen, der i Begyndelsen kun var af liden Udstrækning, paa den Klippe, der danner den vestlige Side af Næsset. Den kaldtes da Akersborg, men begyndte snart at kaldes Akershuus, da det paa den Tid over hele Norden var almindeligt at kalde en Borg eller mindre Fæstning „et Huus“. Sandsynligviis har Haakon forskjønnet og udvidet den efter at være bleven Konge (1299), saa at den kunde benyttes som Residentsslot. Siden nævnes den som Residents for flere Fyrster, navnlig for Dronning Margrethe, og den var i de Uroligheder, der fulgte efter Calmar-Unionen, et særdeles vigtigt Punkt, Nøglen til den indre Deel af Viken og Oplandene. Det var som Indehaver af denne Borg, at Knut Alfssøn gjorde sin bekjendte Opstand 1501. Siden, da Christian den 2den 1531 havde begivet sig til Norge med en Hær og Flaade for derfra at vinde sine tabte Riger tilbage, beleirede han forgjeves A., der kjækt forsvaredes af Mogens Gyldenstjerne. I den nordiske Syvaarskrig blev A. beleiret af de Svenske 1567, men forgjeves. Christian den 4de lod Borgen, hvis Bygninger vare meget forfaldne, ombygge og forbedre, saa at der kun blev lidet af det Oprindelige tilbage; han udvidede ogsaa Befæstningerne. Endmere udvidedes disse under Christian den 5te, under hvem Fæstningen overhovedet fik sit nærværende Udseende. I 1716 blev den beskudt af Carl den 12te, der havde bemægtiget sig Christiania, men han kunde ikke tvinge den til Overgivelse. Som Defensionspunct har den nu forlængst tabt sin Betydning, især efter Norges Forening med Sverig; dens Bygninger ere daarlige og uhensigtsmæssige, og den beherskes af det hiinsides Fjorden liggende Ekeberg. Men den er vigtig som Depotfæstning, har et ikke ubetydeligt Arsenal, er Opbevaringssted for Kronregalierne, afgiver endnu Locale for Rigsarchivet, og har inden sine Volde Rigets største og talrigste Straffeanstalt for farlige Forbrydere. Den ældre Deel har endnu, trods alle Ombygninger, bevaret sit borgmæssige Udseende, der minder om Middelalderen, og tager sig fra Søsiden meget malerisk ud. — Efter Akershuus Slot, som Lehnsmandens Residents, havde i det 16de og 17de Aarh. det saakaldte „Akershuus Lehn“ sit Navn; ved Amtsinddelingens Indførelse bibeholdtes Navnet baade for det Amt, hvori Christiania ligger, der fremdeles kaldes „Akershuus Amt“, og for det hele Stift, nu Christiania Stift, der indtil for faa Aar siden kaldtes Akershuus Stift.“

Norge.

Christiania. Det nyoprettede Videnskabernes Selskab i Christiania bestaar af følgende Medlemmer: Lektor T. Aschehoug, Professor L. Aubert (Formand i den philosoph.-histor. Klasse), Prof. M. Blytt, Prof. C. Boeck (Præses), Prof. W. Boeck, Prof. O. Broch, Oberst T. Broch, Prof. Caspari, Prof. A. Conradi, Overlærer L. Daa, Lektor L. Esmark, Prof. A. Faye (Formand i den mathematisk-naturvidenskabelige Klasse), Lektor C. Fearnley, Lektor J. Friis, Prof. G. Hallager, Prof. C. Hansteen, Prof. C. Heiberg, Assessor C. Hjelm, Brigadelæge J. Hjort, Prof. C. Holmboe (Vicepræses), Prof. F. Holst, Lektor G. Johnsson, Kand. metall. T. Kjerulf, Rigsarchivar C. Lange, Justitiarius P. Lasson, Prof. M. Monrad (Sekretær i den philos.-histor. Klasse), Assessor U. A. Motzfeldt (Viceformand i den philos.-histor. Klasse), Prof. P. A. Munch, Lektor B. Münster, Lektor R. Nissen, Exam. med. J. Normann (Sekretær i den mathemat.-naturvidenskab. Klasse), Prof. H. Rasch (Viceformand i den mathemat.-naturvidenskab. Klasse), Prof. M. Sars (Generalsekretær), Statsraad F. Stang, Lektor A. Strecker, Kand. theol. E. Sundt, Adjunkt J. Thaasen, Lektor C. Unger, Rektor F. Vibe, Lektor J. Voss og Prof. J. S. Welhaven. — Selskabets almindelige Aarsmøde er berammet til 3die Mai.

— Hs. Maj. Kongens Helbredstilstand skal i den sidste Tid have forbedret sig. Den 9de fik Hs. Maj. vel et Feberanfald, som nødte ham til at gaa i Seng, men dette gik snart over, saa at de sædvanlige Kjøretoure siden ere fortsatte.

— Den 11te Januar døde efter længere Tids Sygdom forhenværende Foged i Rakkestad Johan Rasmus Brandt i sin Alders 69de Aar. Han var bekjendt som en saare samvittighedsfuld Embedsmand og en af Landets nøiagtigste Oppebørselsbetjente.

— Ved Festen til Fædrenes Minde den 13de Januar holdt Kand. E. O. Heiberg et Foredrag, hvori han gav en historisk Skildring af den norske Statsforandring 1537 og Norges statsretlige Stilling til Danmark efter samme. Blandt de i Aarets Løb afdøde Mænd erindredes Professorerne Sørenssen, Keilhau og Langberg, Landskabsmaleren Dahl, General Wedel, Eidsvoldsmanden Sørbraaten, Ole Vig og Svenskerne Svanberg, Schroeder, Svedbom og Wahlberg samt Danskerne C. Molbech og Bardenfleth. Festen aabnedes med følgende Sang af Henr. Ibsen:

I Folkemindets Lande
Er mangen skyfuld Egn;
Der Runestene stande
Med varselfulde Tegn;
Derfra vi vel fornemmer,
I Saga som i Sang,
En Hær af spredte Stemmer; —
Men ingen Eenhedsklang.

Dog, vinder Aandens Brydning
Til Maalet frem i Nord,
Da finde vi Betydning
I Mindets spredte Ord;
Og er først Saldens Lue
Paany i Folket vakt, —
Bag Dognets Dunst vi skue
Det Deeltes Frændepagt.

Thi Klarsyn for det Svundne
Er Slægtens første Trang,
Ifald det Aandsforbundne
Skal vorde Eet engang, —
Ifald den fjerne Torden,
Som Treklang stærk og fri,
Skal bære Bud i Norden
Om Mindets Poesi.

A. Munch fremsagde følgende Digt til Erindring om Dahl:

Der var en Tid — ei meget langt tilbage —
Da Norges Skjønhed dybt forborgen laae,
Da Fjeldets høie Pragt og Fossens Klage
Og Dalens Ynde Ingen tænkte paa,
Da Midteuropas Folk hos os kun saae
En evig Iisørk under Sneens Tage.

Saa kunde Norges Aand, da Frihed gjorde
Den atter livsfrisk, meer ei staae i Løn;
Fra sine dybe, underskjønne Fjorde
Den sendte ud en ægte Fjeldets Søn,
Og gav ham Magt at tage høit til Orde
For alle Slægter om sin Hjemstavn skjøn.

Kjæk drog han ud, og snart i fjerne Lande
Han trylled' frem vort Norges Høinatur —
De skyblaa Fjelde med de bratte Strande,
De lyse Birker i den vilde Ur,
De mørke Skove om de stille Vande —
Alt fængsled' han i Rammens gyldne Buur.

Det rige Syd med Undren saae derpaa,
Europa nu vort stolte Norge kjendte,
Den norske Malers Ry tilbagevendte
Mod Hjemmets Dale over Bølgen blaa,
Og mange nye Kunstnerspirer tændte,
Og lærte os vort Hjem selv at forstaae.

Nu drager der en talrig Kunstnerskare
Fra Norge ud, at tolke Hjemmets Pragt.
Vort Lands Natur, dets Folk i Fred og Fare,
Med klare Farver bli'er for Dagen lagt,
Det Liv, som vore Fjelde kan bevare
Gjenstraaler lutret gjennem Kunstens Magt.

Men, i den rige Krands af Kunstnernavne
Var hans det Første dog — det glemmes ei.
Han voved først at kjæmpe og at savne
Han drog foran, han brød de Andre Vei.
Derfor vil Norge nu hans Minde favne —
Ak, skjønt hans ædle Støv det gjemmer ei.

Saa hvil da sødt ved Elbens Bredder blide,
Vor elskte Dahl! — Vi eie Dig dog end! —
Din kjække Aand — saa lyster os at vide —
I Storm end farer over Fjeldet hen,
Og vækker Kunstens Sønner til at stride,
Og samler dem til Moders Favn igjen.

— Til Lensmand i Raade er d. 21de Decbr. f. A. beskikket Kontorist Jac. Colberg og til Lensmand i Gimnæs er d. 22de Decbr. konst. Foged N. Gelein.

— Det er ved høieste Resolution af 29de Decbr. f. A. bestemt, at Finantsdepartementets Bemyndigelse til at optage et udenlandsk Statslaan paa 1 Million skal udvides til at gjælde indtil 2 Millioner.

— Sidste Søndag druknede ude paa Isen Brødrene Styrmand Harder og Seilmager Harder.

— Et af Sewells & Necks Kreditorer den 14de Jan. afholdt Møde har havt et høist tilfredsstillende Udfald, hvorom følgende Telegram fra Huset underretter: „Man samtykkede eenstemmigt i vort Forslag om at betale fuldt ud og med Renter i 4 sexmaanedlige Terminer. Vi tilbøde at modtage Tilsyn, men dette afsloges af Kreditorerne. Accountants paastaae, at Overskuddet udgjør £ 60,000, vi sige 80,000. Pelly's Status er god.“

Udenlandske Efterretninger.

Sverige. Docent Wahrenberg er udnævnt til Adjunkt i Historie ved Upsala Universitet med Forbigaaelse af Docent C. G. Malmstrøm.

— Næste Sommer siges en større Lystleir at skulle samles paa Axvalla Hede, hvori ogsaa forskjellige norske Korpser skulle deeltage.

Danmark. En ny Tunnel, der skal føre fra Kjøbenhavn til Christianshavn, nærmer sig nu med stærke Skridt sin Fuldendelse. Den vil, naar den er færdig, udgjøre 10 Fod i Gjennemsnit.

— Digteren C. Hauch er bleven Direktør ved det kgl. Theater.

Frankrig. Den 14de Jan. er paa Keiser Napoleon gjort et Mordattentat ved hans Indtrædelse i Operahuset, hvilket er udgaaet fra en netop fra London ankommen Italiener Prierre. Til Attentatet blev benyttet hule Kasteskyts; et betydeligt Antal Soldater blev saaret, hvoraf to dødeligt. Keiseren og Keiserinden bleve uskadte. Keiserens Hat blev gjennemskudt. General Roquet blev let saaret. Keiserens Vogn blev splintret. Keiseren og Keiserinden bleve i Operaen til Midnat. Boulevarderne vare under Tilbagefarten illuminerede. Ved Indtrædelsen i Tuillerierne blev Keiseren modtaget af den engelske Gesandt og flere andre Diplomater samt Rigets Stordignitærer. Undersøgelserne ere begyndte. Prierre og 4 andre Italienere ere arresterede.

Østerrig. Den 92aarige Marschal Radetzky er af Lungebetændelse død d. 5te Januar — samme Dag som Skuespillerinden Rachel i Paris.

Tyrkiet. Reschid Pascha er død, og med ham har Porten tabt sin første Statsmand. — Ali Pascha er bleven Storvizir.

Indien. Englænderne have forladt Lucknow. Gwalior-Oprørerne have i een Kamp seiret og ere i en anden slaaede.

Embeder.

Intendant-Embedet ved 2den akershusiske Infanteribrigade med 600 Spd. i Gage og Dyrtidstillæg.

Østre Slidre Sognekald under Valders Provsti i Christiania Stift med 380 Spd. i aarlige Indtægter.

Hermed følger som Tillæg Storthings-Efterretninger Nr. 89—92.

Christiania. Trykt og forlagt af H. J. Jensen. (Storgaden Nr. 27.)

Illustreret Nyhedsblad.

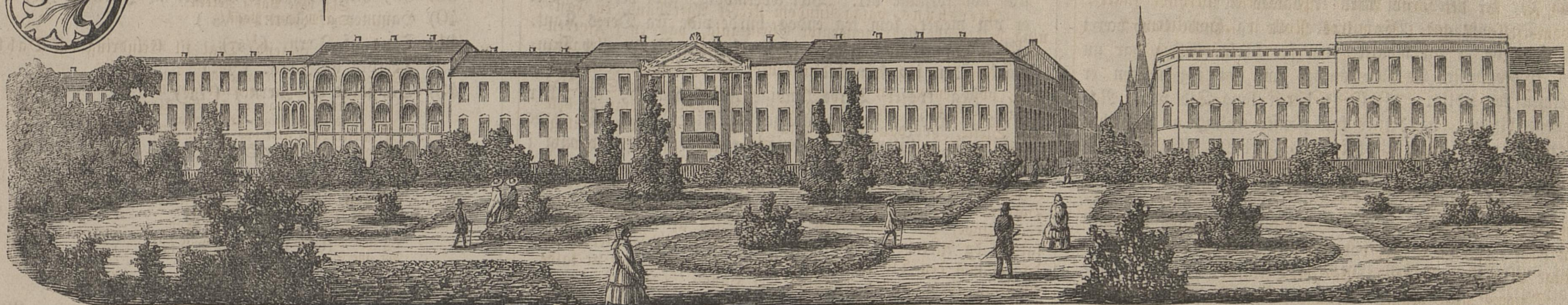

Nr. 4. | Udkommer hver Søndag Morgen. | 24de Januar 1858. | Abonnementsprisen er 60 ß Fjerdingaaret. | 7. Aarg.

Indhold.

Til Carl Johans Minde.

(Tilegnet Carl-Johans-Forbundet.)

Døde Drot, hvad vil Du meer?
Har ei Norden ved din Baare
Ofret dig en sønlig Taare,
Sørget ved dit kolde Leer?
Har vi ei i Digt og Sang
Reist en Rad af Monumenter,
Hvor dit Navn sig gyldent prenter
Gjennem alle Tiders Gang?

Holdt vi ei vort Helte-Værd
Ved dit Hædersry forøget?
Har vi ei velvilligt strøget
Ind Gevinsten af din Færd?
Staar dit Alexandertog
Med de seiersvangre Veie
Ei, som Nordens fælles Eie,
I vor store Mindebog?

Døde Drot, hvad vil Du meer?
Er ei hvert et Krav gjort Fyldest,
Har ei Folket vist Dig Hyldest,
Sørget ved dit kolde Leer?
Tænkte Du at Mindets Spor
Aabenbarer sig i Andet,
End i en begeistringsblandet
Leg med høitidsfagre Ord? —

Jo, i Norges unge Bryst
Rulle livsensvarme Strømme;
Brødre, op af Mindets Drømme,
Op til Dagens Daad og Dyst!
Lad en Foraarsmorgen gløde
Over Nordens Riger ud,
Lad vor Gjerning bære Bud
Om den store, store Døde!

Blikket fremad, Blikket vendt
Mod den Arv han efterlod os!
Han har viist, han grant forstod os
Der han skrev sit Testament!
Husker, Heltekongens Grav
Slutter meer end Helten inde, -
Under Dækket er at finde
Seklets første Skandinav!

Fosterlag vaa Frihed bygget -
Det var Kongens Testament!
Som et Muurværk, ufuldendt,
Staar det endnu kratbeskygget.
Op da for den store Sag;
Op til Arbeid, Nordens Sønner!
Fuldbragt Gjerning fuldt belønner
Moiens Morgen, Daadens Dag!

Som en Skald med Fremsynsgave
Stod den høie Carl Johan;
Bagved Dognets Ørkensand
Skimted han en Fremtidshave.
Skjærper Synets sløve Sands;
For vort Blik da aabenbaret
Staar det Billed, som forklaret
Stod engang for Carl Johans!

Frem til Storm mod Tvedragts Leir!
Bedre Helt i Hærens Spidse
Har dog Nordens Søn tilvisse
Aldrig fulgt i Strid og Seir!
Glemmer Nuets tomme Kiv,
Tvisten i de spredte Dele;
Vender Blikket mod det Hele,
Mod vort store Fremtidsliv!

Nordens stærke Fosterlag,
Kongens Drøm i Gjerning prentet,
Være Hædersmonumentet
Over Heltens Sarkophag!
Brodersind trods Fjeld og Hav,
Fælles Maal med fælles Kræfter,
Være Tak for Arven efter
Seklets første Skandinav!

Henr. Ibsen.

Utrykte historiske Bidrag.

III.

Tvende Breve, vexlede mellem Justitsraad Peter Collett og Konferentsraad Carsten Anker.*)

Christiania den 17de April (1812).

En Ven af Undertegnede har troet det nyttigt og nødvendigt, at nogle af Vedkommende samledes for at overveie, hvorledes man paa bedste Maade kunde gaa imode de Vanskeligheder, hvilke Tid og Omstændigheder synes at true en for Landet formeentlig nyttig Nærings-Syssel. Og da man saare nødig ved denne Overveielse vilde savne en Mand af Deres Høibaarenheds bekjendte og længe prøvede Verdens- og Sagkundskab, saa havde man ønsket at kunne korrespondere med D. H. om hvad Tid og Sted maatte været Dem beleiligst eller mindst vanskelig. Men da baade Omstændighederne og selve Aarstiden synes at paaskynde Tingen, saa har man troet, at De letteligen vilde tilgive, at man ei iagttog, hvad De selv bedst indseer nu at vilde have stredet mod Hensigten. De 2de Ovennævnte ere derfor blevne enige om at møde i Christiania Søndagen den 26de d. M. og det saa betimelig, at man Kl. 12 kunde samles hos en udenfor Byen boende lige sagkyndig og erfaren samt hospital Mand.

Med den Deres Høibaarenhed tilkommende udmærkede Høiagtelse anbefaler jeg mig og Sagen.

Ærbødigen
P. Collett.

Adskillige mig fra Kjøbenhavn medgivne Hilsener til D. H. vil jeg muligen mundtligen kunde have den Ære at aflægge.

*) Peter Collett, der dengang var Assessor ved Christiania Stiftsoverret, døde i 1836 som entlediget Høiesteretsassessor. Angaaende den Sammenkomst, der omhandles i denne Brevvexling, seer Meddeleren sig ikke istand til at give nogen Oplysning. Det er saaledes kun de mystiske Udtryk i Indbydelsen og den særegne Maade, hvorpaa Anker sees at have besvaret den, der har foranlediget Optagelsen af disse Breve.

Eidsvold Jernverk den 21de April 1812.

S. T. Hr. Justitsraad Peter Collett,
Herre til Buskerud &c. &c.,
nu i Christiania.

Allerhøistærede af 17de har jeg havt den Ære at modtage. DVbhd. vil nok selv, ved nærmere Eftertanke, behagentlig indsee, at naar jeg under alt det Meget, der kræver mit daglige Tilsyn her paa Stedet, og i mine Aar, skulde gjøre en Reise til Christiania i den Skynding, som DVbhd. synes at kræve, maatte jeg i det Mindste have Overbeviisning om dens Nødvendighed og tillige være underrettet om Anledningen.

Med al min Forsken kan jeg ikke udlede dette af det mig Tilskrevne, som, DVbhd. maa undskylde mig, synes mig affattet med saa mysterieuse Udtryk, som ingen af Norges Næringsgrene tiltrænger.

Ikke heller fatter jeg, hvorfor den Mands Navn skulde være skjult for mig, der, efter DVbhds. Ytrende, ønskede at møde; saa og den Andens, hvor Mødet skulde holdes.

Skulde nogen af mine Medborgere eller Venner tro, at mine Meninger kunde vorde af nogen Nytte, og disse, samlede, ville beære mig med en Opgave af de Punkter, hvorover man attraaede at erfare mine Tanker, og jeg finder Hensigten med de fremsatte Spørgsmaale overeensstemmende med mine Grundsætninger, samt Nytten af mine Svar evident, da skal ingen Betragtning afholde mig fra at meddele, hvad jeg tænker og veed angaaende den fremsatte Gjenstand.

Jeg befrygter, at DVbhd. ikke vil finde dette Brev fyldestgjørende. Skulde dette være Tilfældet, da er DVbhd. sandelig selv Skyld deri, ved at vælge en saa ængstelig Vending, ret som Gjenstanden ikke turde betroes Papiret.

Jeg tillader mig ikke engang en Gisning, hvori denne kan bestaa; thi Forfængelighed siger mig, at jeg kjender til mere end een af Norges Næringssysler.

Ærbødigst
C. Anker.

IV.

Brev fra Konferentsraad Carsten Anker til Stiftamtmand Thygeson i Christiania.

London, Caledonia Hotel, Adelphi
den 11te April 1814.

Min fortrolige og elskede Ven!

Hr. Bloen maa ikke reise fra dette Sted, hvor jeg fører et kjedsommeligt Liv, og til det Sted, hvor jeg

haaber, De nyder et behageligere, uden at bringe i det Mindste nogle Linier med sig.

London er ikke meer for mig, hvad det var, da jeg sidst opholdte mig her. Da havde jeg ikke andre eller flere Bekymringer, end hvad jeg omtrent saae mig i Stand til, ved nidkjær Anstrængelse, at hæve. Nu, o min Ven! nu hjælper ingen Tanke, ingen Flid; thi jeg har med et Hydra, Politiken, at skaffe, paa hvilket intet Vaaben bider. Man prædiker sig hæs, og naar man er vel færdig, er man ikke ret sikker, om man er bleven hørt.

De, min gode Ven! troede, at jeg burde have været her før, og at jeg maaskee kom for sildig. Jeg har nu den fuldkomneste Overbeviisning om, at jeg næsten er kommen for tidlig. P. C.*) har i lang Tid været Nationens Afgud, og det er kun ganske nylig, at man har begyndt at see noget klart i hans Forhold. Endog siden jeg kom hid, har jeg mærket nogen Aftagelse i Troen paa ham. Hans lange Ophold i Liège, og hans Uvirksomhed, har begyndt at skade ham noget i Publici Mening; men hos Ministrene, saavidt jeg kan skjønne, staar han endnu høit anskreven, og den svenske Missions Virksomhed undlader ikke at vedligeholde det stolte Blændværk.

Neppe var jeg kommen i Land, og neppe havde Aviserne forkyndt min Ankomst, i Forbindelse med det foreløbige Rygte om Norges tiltænkte Uafhængighed, førend man pralede med, at jeg ikke skulde blive modtagen, og om end dette skeede, skulde jeg ikke vente at forblive her længere end 24 Timer, forinden jeg skulde faae mit Reisepas.

I hvordan det end gaaer med mig og mit Ærinde til Slutningen, er for det første dog intet vissere, end at jeg har været her siden den 24de f. M., og at jeg til denne Time endnu ikke har erholdt det af vore fortræffelige Naboer belovede Reisepas. Det være langtfra mig af denne Omstændighed at drage nogen vis Slutning til Fordeel for den store Gjenstand, der har bragt mig hid; thi sandelig! om det ikke endnu er uvist, om Alting lykkes mig.

Min Forsigtighed, og den rolige Taalmodighed, jeg saa troligen følger i min Adfærd, maaskee ogsaa mine fordums Konnexioner, have hidindtil virket, at intet Ubehageligt er forefaldet.

Gid jeg for Resten blot kunde have een Times Samtale med Dem.

Man er meget forbitret paa Danmark, og vore Granner have, med megen Klogskab og Malice, stræbt at overtyde Vedkommende om, at alt, hvad der er foretaget i Norge, var blot en Farce, der ingen anden Hensigt havde, end igjen om nogle Aar at forene Danmark og Norge. Med Varme, ja! med Enthusiasme har jeg ikke alene modsagt, men afbeviist denne ondskabsfulde Digt. Dette er lykkedes mig saa godt, at endog Grev de la Gardie, der opholder sig her, og som er en tro Tilhænger, en ivrig Befordrer af sin Herres Hensigter, selv har tilstaaet mig, at jeg havde overtydet ham om, at Kongen af Danmark havde i Alt handlet som retskaffen Mand, i Hensyn til hans Løvte om Norges Afstaaelse.

Saaledes har jeg da havt den stolte Glæde at frigjøre min forrige Konge for Mistanke, den Konge, som viste mig Foragt og Nedværdigelse, da jeg endnu var en af hans troeste Undersaattere og følte en brændende Nidkjærhed for hans Tjenste, imedens han opofrede mig for en egensindig, tykhovedet Minister, og lod mig dagligen fornærmes af nogle Uslinger, som jeg med gode Grunde oversaae.**)

Hvad siger De nu, min Ven! om Dagens Tildragelser, og om det kjøbenhavnske Kabinets Politik og Helt? Jeg havde ikke troet, at denne Helvedes Brand kunde ende sin politiske Løbebane paa en saa foragtelig Maade. Vous verrés à la paix, sagde han til en af vore Venner, Vous verrés, da skulde Danmark ret blive stor, til Belønning for dets rasende Opofrelser.

Vel dem! imidlertid, som have Daaserne. De have dog noget. Imedens jeg skriver dette, er der Illuminationer og Skraal i alle Gader, — det siges, der skal illumineres i trende Aftener. Sandelig! om England i flere hundrede Aar har havt saa stor Aarsag til at optænde Glædesild, som denne Gang. Ikke heller har Storbritannien nogensinde spillet saa prægtig og stolt en Rolle, som nu. Naar den stedse vil anvende sin Styrke, sit Blod, sine Guineer paa at forjage Tyranner og Monstra fra Thronerne, da kan man nok underkaste sig nogle smaae Uleiligheder paa Havet.

Hvad skylder ikke Europa det engelske Folk nu? — Er den kjøbenhavnske Klub-Mand endnu lige vred paa Britten? — Vist er det, at en dybsindigere Personage, end en saadan Klub-Mand, findes ikke paa vor Jord. — Gid der ikke opstod et nyt Uveir for Danmark. Betænk, at Freds-Traktaten af 14de Januar er endnu ikke ratificeret, og ikke en eneste dansk Krigsfange endnu løsladt. Bourke er endnu ikke ankommen; Aviserne sige, at han med en heel Flok store Mænd opholder sig hos Afguden Nr. 2.***)

*) ɔ: Ponte-Corvo.

**) Disse Tirader sigte vel til Ankers Afskedigelse i 1791, da Bergværksdirektoriet, hvoraf han var Medlem, ved Grev Reventlows Indflydelse ophævedes. Se B. Moes Tidsk. I. 428.

***) ɔ: Keiser Alexander. (?)

En smuk Kommission for en Mand af Æresfølelse. Jeg kunde ogsaa komme did. Hvad synes Dem om Propositionen? — O! gid jeg kunde tale med Dem. Hvad havde ikke vi at meddele hinanden! — Nu gad jeg være paa Eidsvold Jernverk, netop nu. Gud give dem der Viisdom og klog Enighed! —

Dersom det var Dem muligt, min høistærede Ven! med Sikkerhed at skrive mig til, da gjør det. Brug en fremmed Haand, fremmed Segl, ingen Underskrift. Jeg skal nok forstaae det. Vær ædelmodig, gjør det! — Der er vist meget, som jeg endog burde vide fra Deres Kant. Ikke en Linie har jeg havt, hverken fra Norge eller Danmark, siden jeg kom hid.

Jeg kysser Deres yndige Frues Haand, og takker Dem af Hjertet for de mange fortrolige Timer, De have undt mig. Glem mig aldrig! og bed godt for mig i min saare vanskelige Stilling. C. A.

Jeg savner meget Lord Castlereagh.

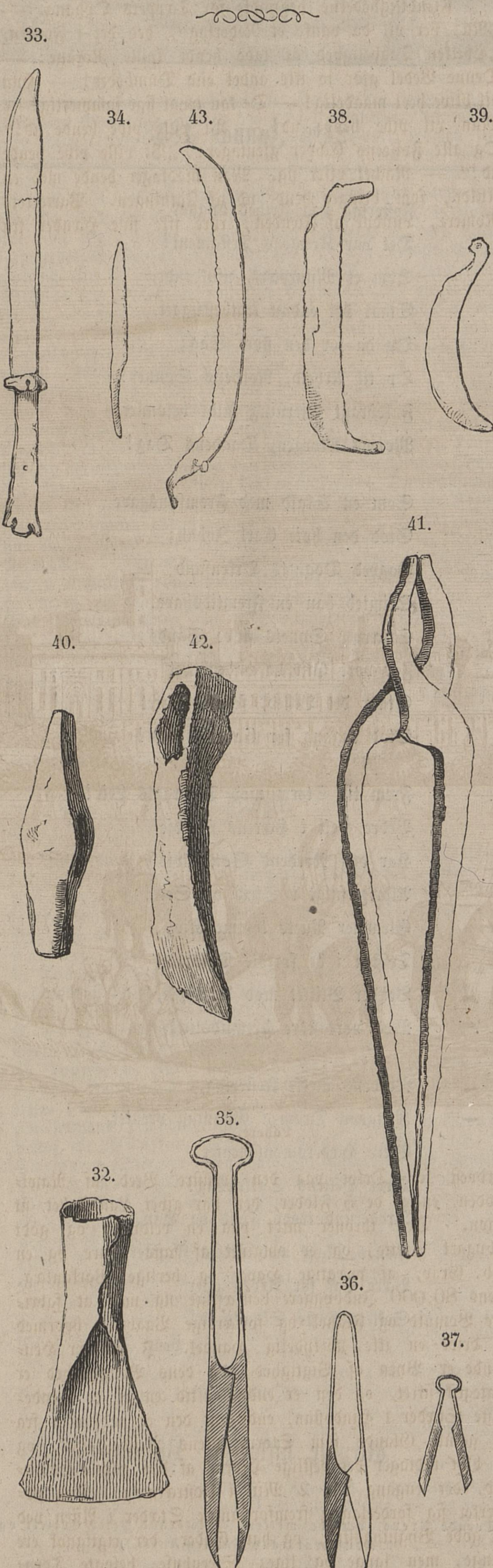

Afbildninger af norske Oldsager
i Universitetets Samling i Christiania.

III. Jordfundne Sager fra Jærnalderen,

d. e. fra den Tidsalder i Hedendommen, da man almindelig brugte Jærnet til Vaaben og skjærende Redskaber, men derimod benyttede Broncen, eller rettere nu, da Sink tilsattes Metalblandinger, Messinget kun til Sirater og Smykkesager i Lighed med Guld og Sølv.

B. **Redskaber.**

32) Paalstav af Jærn, fæstet paa Træskaft (i 1/3 St.)
33) Knivblad af Jærn, Skaftet har rimeligvis været af Træ. (1/5.)
34) Knivblad af Jærn, af en Tollekniv. (1/5.)
35) Sax af Jærn. (1/5.)
36) Do. mindre af Messing. (1/5.)
37) Do. meget liden af Jærn; har været indlagt med Messingzirater. (1/5.)
38, 39) Knivformede Redskaber af Jærn. (1/5.)
40) Hammer af Jærn. (1/3.)
41) Tang af Jærn. (1/3.)
42) Tverøxe af Jærn. (1/3.)
43) Saugblad af Jærn.) (1/3.)

Rachel.

(Efter Eugèn de Mirecourt.)

II.

En tropisk Hede brænder Paris, Alverden er paa Landet eller ved den friske Søkyst. Ved Alverden forstaae vi det literære, kunstneriske, intelligente Selskab. Tilfældigviis er Doktor Veron endnu ikke reist. Vi ere saa heldige at kunne citere nogle Linier af vor humoristiske Doktors Memoirer:

„En smuk Aften i Juni Maaned traadte jeg ind i Théatre français uden anden Hensigt end at søge Skygge og Eensomhed. Der var fire Tilskuere i Parkettet, jeg var den femte. Mine Blikke fængsles pludselig til Scenen af et høist udtryksfuldt Ansigt med en høi Pande og et Par dybtliggende Øine, der udsende Lyn. Den Skikkelse, der bar dette Ansigt, var tynd og slank, men med en vis Elegance i Stillinger og Bevægelser. En af disse fulde sonore Røster, der gaae lige til Hjertet, og som brugtes med megen Forstand, vakte mine Livsaander, der vare mere oplagte til Dovenskab end til Beundring. Dette charakteristiske Ansigt, disse tindrende Øine, denne slanke Skikkelse var Mademoiselle Rachel.

„Det dybe Indtryk, jeg strax modtog af denne unge Skuespillerinde, vakte dunkle Erindringer om et sælsomt Væsen, jeg havde seet spille „Vendeerinden“ i Gymnase, samt om en ganske ung, fattig klædt Pige med plumpe Sko, som jeg en Aften havde seet gaa op og ned i Korridoren i et Skuespilhuus og som, adspurgt om hvad hun foretog sig, svarede i den alvorligste Tone og med Barytonrøst: „Jeg indstuderer mine Roller.“ I Rachel gjenfandt jeg hiint sælsomme Væsen fra Gymnase samt den unge Pige med de tyksaalede Sko, der indstuderede sine Roller.

„Jeg beklager dem, der i Kunsten hverken give sig af med at afsky eller beundre. Jeg hører ikke til deres Skole. Malerier, Statuer og Monumenter, Sangere og Sangerinder, Skuespillere eller Skakspillere, ligegodt — jeg beundrer eller afskyer. Jeg havde studset over den unge Rachel, dette store Talent vakte min Begeistring. — „Naar de tolv til femten hundrede Skjønaander, der danne den offentlige Mening i Paris, have hørt og dømt dette Barn“, sagde jeg til mig selv, „vil hun blive den franske Scenes Stolthed.“

Rachels Stjerne vilde, at Veron ikke skulde være den eneste Kunstforstandige, der var bleven tilbage i Paris. — Man melder Doktoren, der fremdeles sidder i Parkettet og sluger sit Vidunder med Øinene, at Jules Janin ved et Mirakel ikke er i Dieppe, men strækker sig i en Divan oppe i Foyeen. — „Store Jupiter!“ raaber Veron. — I det samme er han udenfor, tager Trappen i to Spring og falder over den berømte Kritiker som en Orkan. — „Hvad tænker De paa?“ tilraaber han ham. „Er det nu Tid til at sidde her? Hvorfor er De ikke i Deres Loge?“ — „Af den gode Grund, at jeg afskyer russiske Bad.“ — „Veed De da ikke, hvad her foregaar?“ — „Jeg veed intet.“ — „Duchesnois og Raucourt ere vendte tilbage fra de Dødes Land!“ — „Det er en Uleilighed, de kunde have sparet sig.“ — „Spot ikke, men følg mig!“ — „Hvorhen?“ — „Ind i en Loge.“ — „Barmhjertige Gud! Men Heden?“ — „De vil ikke tænke paa nogen Hede?“ — Janin seer sig grebet i Kraven og bortført af Rachels energiske Beundrer. Veron fører ham til en Loge midt foran Scenen og idet han parodierer en berømt Ytring fra den græske Oldtid, siger han: „Sved, men hør!“

Dagen efter skrev Jules Janin sin første Artikel om Rachel, og saaledes grundlagdes hendes Navnkundighed. Forudsætte vi et Øieblik, at Dr. Veron hiin Juniaften ikke havde søgt Skygge og Eensomhed, og at Jules Janin havde fulgt sit Hjertes Lyst og været i Dieppe, tør det antages som givet, at Verden ikke vilde vidst det Mindste om Hermione, de „tolv til femten hundrede Skjønaander, der danne den offentlige Mening i Paris“, vilde hverken have givet sig af med at see eller dømme hende, og den store Skuespillerinde havde gjort Fiasco som paa Gymnase.

Det er dette, den gode Doktor har villet bevise, og Frankrig, Europa, ja det hele Univers sender ham ogsaa gjennem vor Mund alle de Taksigelser, han fortjener.

Men hvis Rachel, som saamangen Evas Datter, stundom har været utaknemlig, saa burde De være ædelmodig, Doktor! og ikke fortælle visse Smaaanekdoter, der, hvor pikante de end kunne være, dog streife over paa Skandalens Felt, som f. Ex. denne:

„I fortrolige Dieblikke (Fortrolige! De er indiskret, Doktor!) er Rachels Tunge ligesaa ubændig som Thiers's. En Dag var vi kommen op at skjændes. (Fortroligheden kan føre vidt!) Det ene Ord tog det andet og tilsidst lader hun mig vide, at min egentlige Plads er blandt Pøbelen. Freden bliver sluttet, dog ikke uden at jeg mukker lidt over den lidet smigrende Plads, man har anviist mig. — „De har rigtignok Grund til at beklage Dem", svarer hun leende. „Indseer De da ikke, at jeg først fra nu af regner Dem til Familien?"

Rachel har villet være vittig paa sin egen og sine Nærmestes Bekostning. Hvad Dem angaar, Doktor! forekommer det os, at De ved at fortælle denne Historie baade kradser Deres egen og Hermiones Kind, men Vi ville være høimodige og ingen yderligere Kommentar tillade os.

Hvad enten nu Rachels Lykke skyldes eller ikke skyldes de Personer, der rose sig af at have skabt den, er det ikke destomindre en Kjendsgjerning, at den unge Skuespillerinde efter i to Maaneder at have spillet for tomme Bænke, pludselig skaffede Kassen den uhyre Indtægt af to tusinde Daler hver Aften.

Alle disse Penge gik tildeels i Bestyrelsens Lommer, men den udstødte kun desto høiere Veeraab. Man odelagde Theatret, paastod den, Tragedien fortrængte ganske den egentlige Komedie, man ofrede Kunsten for en flygtig Forgudelse. „Mademoiselle Rachel", saa lød dens mørke Prophetier, „vil ende med at gjøre uhyre Fordringer; hun beriger os kun for siden desto sikrere at ruinere os." Der laa noget Sandt i disse Klager og Beskyldninger. Men Rachel havde nu engang besteget sin Throne, den Sag lod sig ikke ændre. Hun havde allerede spillet Camilla i „Horatierne", Emilie i „Cinna", Hermione i „Andromaque", Amenaide i „Tancred", Eriphile i „Iphigenie" og Morieme i „Mithridat." En syvende Rolle ventedes med Utaalmodighed. Det var Roxanes. — Den 23de November forkynder Plakaterne „Bajazet." Flere Journalister havde imidlertid taget Parti for Bestyrelsen og Jules Janin angrede at have skabt Rachel ligesom Gud fordum angrede at have skabt Mennesket. Da det ikke stod i hans Magt at fremkalde en Syndflod og drukne Jødinden, besluttede han at tilintetgjøre hende i hendes egentlige Liv: Kunsten.

Fiendtlighederne begyndte før Tæppets Opgang. — „Nu, her vil da vanke et Nederlag", hed det i Foyeen. „Hvilken Taabelighed at lade hende spille Roxane! — Denne Vedel gjør jo ikke andet end Dumheder! — Hun vil blive heel maadelig! — De kan trygt sige jammerlig! — Man vil pibe hende ud! — Vi ville pibe hende ud!" Og alle Foyeens Echoer gjentager: „Vi ville pibe hende ud!" — Rachel viser sig. Man modtager hende med en Kulde, som bringer hende ud af Fatningen. Parterrets Romere, vundne af Fienden, røre ikke sine Hænder fra Stykkets Begyndelse til dets Ende, i Logerne bliver der hviskct og leet, man morer sig med at forøge den Forvirring, der er kjendelig nok i den unge Kunstnerindes hele Spil. — Den næste Dag iler Rachel til Kritikens Fyrste. — „De har Dem selv at takke for denne Skandal", siger han. „De vil ingen Raad høre og følger blot Deres eget Hoved. De er og bliver slet i Roxane." — Men Janin havde fældt sin Tilintetgjørelsesdom uden at ane, at den kunde blive underkjendt af det sande Publikum, hvis Mening stundom afviger fra hans. Den anden Opførelse af „Bajazet" var en Triumph. Ved den tredie sloges man om Billetterne; ved den fjerde steg Indtægten til over sex tusinde Franks. Janin havde nær faaet et apoplektisk Anfald. Dengang lykkedes det ikke de femten hundrede Skjønaander at danne den offentlige Mening. Rachel havde vundet Slaget over hele denne. Ved hver ny Opførelse af „Bajazet" faldt Regn af Blomster fra Loger og Parket. En Aften tog hun nogle af de største Bouketter op og bar dem hen til Provost. — „Vil De kjøbe Dem af mig", siger hun. „De gav mig jo det Raad at sælge Bouketter?" — „Det kan man kalde en Hævn! Ræk den daarlige Prophet Haanden og bær ikke længer Nag til ham", svarede den aandrige Komiker.

Lahore.

Lahore.

Lahore eller Lahur, Hovedstaden i den forhen selvstændige Sikherstat og i hele Pundschab*), ligger 70 Mile nordvest for Delhi paa den venstre Bred af Rawi-Floden, en af de 5 Floder, der har givet Landskabet sit Navn. Den throner midt paa en veldyrket og godt bebygget Slette, og er omgivet af faste Mure og en dyb Grav, af prægtige Haver og herlige Parkanlæg. Dens 80,000 Indbyggere beskjæftige sig med at fabrikere Bomuld og Flanel og forfærdige Vaaben, hvormed de drive en ikke ubetydelig Handel. I militær Henseende er Byen af Vigtighed, da dens Beliggenhed er strategisk sikret, og den er endnu altid en af de betydeligste Stæder i Hindostan, endskjønt den er nedsunken fra sin gamle Glands som Stormogulens Residentsstad, og nu blot indtager det vestlige Hjørne af den gamle Hovedstad, der engang var 2 Miil i Udstrækning. Den udmærker sig fordeelagtig fremfor andre Stæder i Asien ved sin gode Bygningsstiil, og har Gader, der rigtignok ere trange, men lange og lige; Steenhuse, besøgte Torvpladser, Karavanseraier, talrige Paladser og Mausoleer, Moscheer og Pagoder, Helgengrave og Valfartssteder, og flere Pragtbygninger fra tidligere Tider. Iblandt disse fortjener især den store Keisermoschee Opmærksomhed. Den er bygget af Orangzeb med fire høie Minareter af røde Sandsteens-Kvadre, men under Sikhernes Herredømme bleve dens Hovedbygninger indrettede til et Krudtmagazin. Fremdeles Schah-Dura eller Keiser Dschehangirs (Jehangirs) Mausoleum paa Raws høire Bred. Det er en fiirkantet Bygning med 70 Fod høie Minareter paa de 4 Hjørner, opført af vexlende Lag af hvid Marmor og røde Stene. Hidtil er den bleven benyttet til Kaserne. Endvidere det gamle pragtfulde Stormogulspalads, som senere blev Rundschit Sings Residents. Det kaldes Sumum-Bardj, og Adgangen dertil bestaar i en Marmorhalle. Til de berømteste Anlæg hører Schalimar, Dschehangirs Have. Den bestaar af 3 store Terrasser, der hæver sig over hverandre og som gjennemskjæres af en Vandledning, der er ført hid fra et høiere fjerntliggende Sted og kaster 450 Fontainer i Veiret. Hvor smaalige blive ikke Versailles berømte Springvande i Sammenligning med disse!

Siden Alexander den Stores Admiral for første Gang seilede ned til Oceanet ad Indusflodens brede Ryg, har Landet gjennemgaaet mange vexlende Skjæbner. Indtil Aar 1000 efter Christi Fødsel var Lahore Residents for indfødte gammelhinduske Radschas; dernæst til 1186 for Ghasneriderne, Indiens første mahomedanske Erobrere; og saa for Ghuriderne. 1225 blev det erobret og plyndret af Chowaresmieren Dschelaleddin-Mankberni, og 1241 af Mongolerne under Tarmo-Khirin-Khan. 1525 blev det indtaget af Sultan Bales, og hørte siden den Tid til Stormogulens Rige og rivaliserede, som en af hans Pragt- og Residentsstæder, i det 17de og 18de Aarhundrede med Delhi. I Lahore blev paa den Tid de største Kulturhaver anlagte, Lahores Kunstnere og Haandværkere vare de berømteste og Handelen bragte Kjøbmænd af alle Nationer paa de derværende Markeder. Men ved Keiserdømmets Forfald sank ogsaa denne Pragtstad i Ruiner, og kunde neppe endnu som Sikhernes Hovedstad, i hvis Hænder den faldt 1764, opretholde sig i nogen Anseelse. Den 22de Februar 1846 blev Byen, Citadellet og en Deel

*) Ordet Pundsch betyder paa Indisk 5, og Pundschab eller Pendschab altsaa de fem Floders Land. Den velbekjendte og høistagtværdige Drik „Pundsch", nedstammer ogsaa fra Indien og har sit Navn af de 5 Ingredientser, hvoraf den er sammensat. Hvis Nogen maaskee skulde mene at slaae mig med Digterens Ord:

Min Doctor er en herlig Mand,
Han siger jeg maa drikke
Alt andet, men kun ikke Vand,
Det ene duer ikke;
Undtagen naar det blandet er
Med Rum, Citron og Sukker. — —

saa nægter jeg ikke, at her kun angives 4 Bestanddele; men jeg kan forsikre, at i Indien er der en femte — The. Hvis Læserinden altsaa vil traktere sine Gjæster med ægte indisk Punsch, saa behøver hun blot at skjænke det varme Vand af Thekanden, det meddeler en behagelig krydret Smag, naar Theen er god. Men hun maa endelig ikke glemme at bruge Thesien! — Inderne ere i den Henseende mere klassiske, end vi, med deres Thevandsknegte, der ikke er andet end indisk Punsch. En Variation deraf er Kaffepunschen. I Paris raffinerer man denne ved paa Underskaalen at afbrænde Rummen med Sukker førend man gyder den i Kaffen.

Men jeg maa afbryde denne Exkurs i den gastronomiske Geographi, en splinterny, hidtil lidet paaagtet og udyrket Green af Videnskaben, hvis praktiske Studium ligeoverfor den physiske, mathematiske, politiske, botaniske, komparative og alle andre Geographier, unægtelig har sine ganske særegne Behageligheder.

af Residentspaladset besat af de britiske Tropper og den 9de Marts Fred afsluttet mellem Maharadscha-Dhulib-Singh og den britiske Regjering. Endelig blev, efter et foregaaende Felttog, Ophøret af Sikhernes Suverænitet proklameret den 29de Marts 1849; og Lahore og hele Pundschab blev indlemmet i det britiske Rige, hvem de i den sidste Krig have været trofaste Allierede.

Mere om Ole Vig.*)

(Af A. O. Vinje.)

Ole Vigs Historie er ikke udtømt med, hvad der staar i forrige Nr. af Nyhedsbladet. En Side ved hans Virksomhed er ikke berørt, og det er, hvad han virkede blandt Skolelærerne i national Retning. Skolelærerne havde fuld Tillid til ham, og derfor kunde han blandt dem udrette Mere end nogen Anden, jeg kjender. Det var bekjendt, hvorledes han var Sjælen i alle de Skolelærermøder, som i den senere Tid bleve saa almindelige, og i disse Møder talte Vig mange vakre Ord, og Modersmaalet og Nationaliteten kom jamt og samt i Munden.

Skolelærerne trængte ogsaa til en slig Røst; thi de fleste havde glemt eller fandt det ikke passeligt at tale sit gamle Maal. Seminaristerne lærte i den Skole, de gik, de ogsaa: »Seminarierne ere sande Forgiftelsesanstalter for Nationaliteten. Lærerne kjende, kanske paa en enkelt Undtagelse nær, hverken Oldnorsk eller noget godt Bygdemaal, og Ansættelser skee daglig, det see vi, uden at der tages det ringeste Hensyn til den sproglige, eller om man vil, folkelige Side af deres Udvikling. Naar nu slige bydannede Mænd skulle være Lærere for stoe Fjeldgutter, saa kan Enhver tænke sig, hvad aandelig Skapelon der maa blive paa Læregutterne. Ere Seminarilærerne end ikke som Præsten Blytecher i Vang for en 40 Aar siden, der lærte Konfirmanterne „Fadervor“ og Budene paa Tydsk, og hvorover disse opbyggede sig, især over det „dritte“ Bud, saa ligger dog Molbechs Ordbog paa Kathetret og slaaes op som Lovbog i Ord og Ordbetydninger. Jeg græd mangen Gang jeg, naar jeg fik NB. for norske Ord og Vendinger og saa, at Molbech gav min saakaldte Lærer i Norsk Ret. Müllers Synonymik med sin Ufordøjelighed for norsk Sprogsands og andre gode danske Bøger bleve anbefalede til Læsning. Nu vil maaskee Lærerne sige, at de faae lægge den officielle Skrift til Grund; men lad kun de høiere Skoler være officielle. Almueskolen og dens Forberedelsesanstalt faa saamen tage Livet som det er, da man saa ikke kan omskabe det alligevel, uden at gjøre det til Vrængebillede. Dette følte Ole Vig dybt, da han var voxen ud over sine Børnesko, og Skolelærerne følte Sandheden af, hvad han sagde, og lovede og viste virkelig Forbedring.

Der maa være en slig Modvægt mod Seminariernes ødelæggende Virksomhed, skal ikke alle gode Ord og Talemaader dø ud i Folket. Der er alt Meget glemt i den sidste Menneskealder, og Seminarierne, der sende hundrede af Lærlinge hvert Aar udover Bygderne, have efter min bestemte Erfaring meget paa sin Samvittighed for sin Tilintetgjørelse af Sprog og Nationalitet. Havde Vig levet længere, vilde hans Virksomhed have været mere synlig, og Seminariers og Præsters Virksomhed for Fremmindmaal vilde have været gjorte uvirksommere. Han besad nemlig Autoritet (Lydnad), og om fine Folk end hang paa ham, saa tog Skolelærerne dette som en Anbefaling, da deres Natur er god, og de i Regelen ere begavede Folk.

Theologiske Meninger gav han ogsaa et folkeligt Præg, og havde fuldelig Ret fra et folkeligt Standpunkt til at tale om Papirtheologi, da Enhver, der har levet blandt Almuesmanden, maa af Erfaring vide, hvor ufrugtbare for Livet vore Præster ere. Jeg paaberaaber mig her igjen min egen Erfaring. Som Skolegut og Konfirmand forstod jeg hverken Sprog eller Tanke i Præstens Underviisning, hvor god og begavet Mand end dette var. Jeg talte ofte med Vig om dette, og han sagde: „Det er sorgeligt; Staven maa tages i en anden Haand.“ Og han tog den i en anden Haand; men den faldt ham af Haanden for tidlig. Hvem kan tage den op igjen?

Den lærde Verden kan stride saameget den vil, om Betimeligheden eller Ubetimeligheden af at tale og skrive Modersmaalet og gjøre Guds Ord fatteligt, vist er det, at Vig var til megen Velsignelse i disse Retninger, og naar de lærde Folk, som gjorde Indvendinger mod Vig, ere døde, saa lever han.

*) At jeg i sin Tid har ført Feider mod denne Mand, maatte sætte mig, som Redaktør af et Blad, hvori Biographier af alle mærkeligere Afdøde pleie at gives, i en temmelig egen Stilling. Taug Nyhedsbladet ganske om Vig ved hans Død, vilde man betragte dette som en Overseen og Undervurderen af ham og hans Bestræbelser. Talede det og anviste ham den Plads, som han ifølge min Mening tilkommer, hvilken jo altid blev betydningsfuld, skjønt fjernt fra Apotheosen, vilde Mange være tilbøielige til heri at søge Eftervirkningerne af et gammelt Nag fra min Side. Jeg kunde derfor lettelig i Sommes Øine vorde Myggen, der stolserede over den døde Løves Grav. Ved at modtage en anden Forfatters Tilbud om en Biographi af Vig og dertil knytte den Betingelse, at den skulde være human og anerkjendende, efter Fortjeneste, troede jeg idetmindste hos Alle, der kjendte det virkelige Forhold, men dog stode udenfor Partilidenskaben, at kunne undgaae grundet Bebreidelse. Men dette var ogsaa Alt, hvad jeg vovede at vente. Der gives Folk, som sætte en Biographs Kald alene i at glæde Afdødes Venner og Bekjendte, med andre Ord: i simpelthen at lyve eller forvanske den historiske Sandhed. De sige: De mortuis nil nisi bene, hvilket rettelig udlagt vil sige: Indfør i Historiens Memorialer Kredit, men ikke Debet. Naar hertil føies Andres Lære, „at man ikke skal forbitre Folk Livet“, er den historiske Sandhed i Ordets egentligste Forstand landflygtig paa Jorden. Enhver, hvis Navn er en Erindring værd, vil komme til at straale lige blankt i Menneskehedens Dyds-Plutarch. Folk med disse naive biographiske Begreber har L. Daae's Stykke om O. Vig neppe tilfredsstillet, ligesaalidt som dem, der altid see Personen i Partiinteressens Lys. Dog tør vi glæde os med, at det har fundet Bifald hos Folk, der kjendte Vig, og have den ubestrideligste Ret til om ham at have en Dom. — Det Stykke, som vi her optage, er ingensomhelst Berigtigelse til hvad Hr. Daae skrev, men kun en udførlig Udvikling af en af ham ikke afhandlet speciel Side ved Vigs Virksomhed. Vi optage det saameget hellere, som ogsaa „altera pars“ derved kommer tilorde. Vinje er nemlig en af dem, der stod Vig nærmest, og min Stridighed med Vig daterer sig ogsaa fra dennes Indblanden i en sproglig Uenighed, hvori jeg var kommen til Hr. Vinje. Man tør saaledes her betragte Vinje som Vigs rette Eftermaalsmand. Med Hensyn til det tilføiede Digt bemærkes, for derved at spare Folk for unødige Grublerier, at det ikke er skrevet i noget existerende Bogsprog, men i et Maal, som Forfatteren har konstrueret og tænkt sig anvendeligt som norsk Skriftsprog istedetfor det nu brugelige. Uagtet vi ikke her kunne være med, have vi dog ikke indseet nogen Grund til at forholde denne Prøve derpaa.

P. B. H.

Velfara til Ole Vig.

Saa tidt vi misser den, som mest vi turfte,
og efter liver den, som kunna døy.
Han stridde godt paa Hærens høgri Fløy
i Livets Kamp, - med Eit saa er han burte.
Det tidt og tidom gjeng saa sutsamt til:
Ein ser saa mykit som Ein inkji vil.

Vor gode Ole Vig har fraa os gengit
den Tid, vi Alle trængde saart til ham:
han bar vort eigit gamle Mæli fram,
som vorit har i Bøkar burte lengi.
Det er saa stærkt og læt saa godt for Øyra,
at Graaten tek Ein, naar Ein det fær høyra.

Han talad' saa, at Folket kunna kjenne
sin eigin Tanke i hans Tale att';
han ordhag var: det gekk saa greit og radt,
og Tanken vidste han at snu og vende;
og derfor Folket las det, som han skreiv,
og er i Sut for Dauden burt ham reiv.

Han var saa god som Dag er lang, og trugen,
for Svik fanst inkje i hans reine Sjæl;
saa inderligt han vilde Alle vel,
og Folkets Framgang laa ham varmt i Hugen.
Han vilde, at her skulde hugsamt vera.
Han saadde ut eit Fræ, som Frugt vil bera.

Og vi, som stode nærast ved hans Sida,
og nærast stævnde til det Maal som han,
hvor finde vi igjen slig hugstød Mann,
der kan saa trutt og modigt framat skrida?
Den eine Vægg er fallen utaf Huset;
de andre geng vel efter snart i Gruset.

Du gjorde vel, vor Vig, mens Livet varde,
og derfor kunna Du døy burt med Fred.
Naar Sjuken kom Du like trutt helt ved,
og daa som før deg like litit sparde.
Din Gjerning har Du efterladt ein Annen,
men den vil liva, længri end som Mannen.

Norge.

Christiania. Carl-Johans-Forbundets Bestyrelse i Upsala har tilstillet sine Medlemmer i Norge følgende Skrivelse, som vi efter Ønske optage, idet vi derhos tillade os at henvise til foranstaaende Digt, der ogsaa vil tjene til at styrke Interessen for Sagen.

Den uppmaning, som i följd af ett vid Carl Johansförbundets sista högtidliga sammanträde fattadt beslut, utgått till dess samtliga ledamöter, att genom frivilliga sammanskott bilda en premiefond, till uppmuntran af djupare och ihärdigare studier i brödrafolkens sednare historia, hoppas vi blifva behjertad af alla både Norrmän och Svenskar, som hysa en varm nitälskan för vår framtids lycka och ära. Vi hafva isynnerhet i afseende på de förra en särskild anledning till detta hopp, då Norriges ansedde nyaste Historieskrifvare sjelf uti en offentliggjord skrift allvarligt uppmanat sitt fosterlands vänner, att fästa afseende vid Carl Johansförbundets verkliga syftning och gå den till möte med välvilja och nit. De Ord, med hvilka Herr Professoren Munch beledsagat den uti tidningen Illustr. Nyhetsblad införda öfversättningen af de vid förbundets sednaste högtigsdag hållna föredragens slutafdelning, utgå så omedelbart ur en stark fosterlandskänslas ingifvelse, at äfven Förbundets Svenska Ledamöter icke kunnat läsa dem utan rörelse af glad och förhoppningsfull tacksamhet. Den vestliga Nordens historia har sannolikt ett rikt innehåll, ehuru det ännu ligger på djupet och ingen forskares blick inträngt i dess väsendtliga inre. En stor tänkare (Lessing) har sagt, "att den historiska betraktelsen, så länge den uteslutande rigtar sig emot det verkligt förflutna, icke förmår se mer än ytan och måste vid uppfattningen deraf vara beroende af traditionella meningar, hvaremot den, om den ensidigt rigtar sig emot det närvarende, vanligen blir öfverväldigad af detaljen af det partiella. Det är åter det nyssförflutna, som å ena sidan åt åskådningen erbjuder den gestalt af det hela, som för sin uppkomst behöfver ett visst afstånd ifrån betraktelsens ståndpunkt, och å den andra åtminstone till någon del inträngt inom hans egen lefvande erfarenhet, hvilket utgjör det forskningsfält, der betraktaren företrädesvis kan hoppas, att intränga i djupet och vinna verklig insigt.“ Om detta gäller i allmänhet har det en ännu större vigt fö Svenskar och Norrmän. Vi befinna oss nu på ett gränsskifte af vår historia. Det gamla är "ett förflutet“ i djupare och fullständigare mening än det hos de flesta andra Europeiska nationer är händelsen, och det nya står inför vår tanke i vördnadsbjudande gestalt, väl med rika löften, men derjemte med ännu större fordringar, och uppfyllandet af dessa utgör ett nödvändigt vilkor för att de förra skola få något verkligt innehåll. Det är åter CARL JOHAN, som går i spetsen för denna vår nya tid. Han är stiftare af förbundet emellan den vestliga Nordens brödrafolk, Stamfader för vår nya dynasti og vårt första gemensamma personliga minne. Hans historia måste således utgöra utgångspunkten för betraktelsen af vår historia, om denna skal leda till en djupare uppfattning af vår framtid och dess fordringar. Men tillika måste denna betraktelse fortsättas i de kommande tider, så att vår civilisations utveckling och öden oupphörligt följas i spåren af en allvarlig och djup historisk pröfning. Nu står åter Norriges framtid i en skarpare motsats till medelskiftet af dess historia, än det är händelsen med Sverige, och vi våge således hålla det för sannolikt, att kallelsen att beträda denna nya historiska forskningsbana skall, åtminstone i början, varmare behjertas af Norrmän än af Svenskar.

Förbundets yttre ställning fordrar, för att dess vidt kringspridda ledamöter må med större lätthed kunna sammanhålla sig, det några enskilda män måtte på de olika orterna åtaga sig att fungera såsom dess agenter. Detta är isynnerhet händelsen i Norrige, och då Herr Kammarherren och Riddaren Chr. Holst, gått förbundets önskan till möte och benäget åtagit sig att i Norrige vara dess Representant och Ombudsman, få vi detta hos Förbundets samtlige Norrske Ledamöter anmäla, på det de af denna Hans befattning må begagna sig vid de meddelanden de vilja gifva Förbundets i Upsala nu stationerade förvaltning.

Upsala den 20 November 1857.
På Carl Johansförbundets vägnar

Isr. Hwasser.	*O. W. Nisbeth.*	*R. v. Bahr.*
Professor och Förbundets n. v. Ordførande.	Major.	Major.

— Under 12te d. M. er Chefen for 2den Artilleribataillon Oberstlieutenant G. C. Rehbinder, udnævnt til Oberst i Armeen og Kommandant over Frederiksstads Fæstning, og Kand. theol. J. M. Hvoslef til Sognepræst til Lyngens Præstegjeld i Tromsø Stift.

— Privatbreve fra Tønsberg give følgende Detailler om Opdagelsen af Postrøveriet: Forhøret af Postføreren ledede ikke til andre Resultater, end den usandsynlige Fortælling om de fire Herrer med de bløde Hænder og Ringe paa Fingrene. Derimod var der adskillige andre paafaldende Omstændigheder. De ubekjendte Røvere havde strax i den bælmørke Nat med Sikkerhed udfundet den Pakke, hvori Bankobrevene laae; Postføreren, der var sluppen saa heldig og uskadt derfra, havde ikke henvendt sig om Hjælp til de nærliggende Gaarde, hvoraf der var flere, hvori der brændte Lys, men var rolig kjørt lige til sit Bestemmelsessted. Disse og flere Omstændigheder henledede Mistanken paa Postfører Johnsen selv. Men Bevis havde man ikke. — Politibetjent Thoresen, der formodentlig ikke havde noget imod, ved Siden af at opfylde sin Pligt, ogsaa at fortjene de 100 Spd., der vare udlovede for Opdagelsen, erfoer, at Postføreren skyldte en Kjøbmand Penge. Til denne henvendte han sig og bad ham at kræve Postføreren og at gaa strængt paa. Johnsen undskyldte sig og bad om Henstand. Men efter Aftale lod Kjøbmanden ham vide, at Pengekrisen var for Haanden, det var ham umuligt at bie længer, og han maatte vente sig Gjeldsarrest, hvis han ikke betalte. Nu fandt Johnsen sig i Nødvendigheden, og blandt de indbetalte Penge var ganske rigtig en af de røvede Tidalersedler. Dette var et stærkt Indicium; men det gjaldt endnu bestandig om at faa fat paa de øvrige Penge, hvilket vilde blive vanskeligere, naar han først var sat i Anklagetilstand. Man lod ham altsaa reise med Posten, og i hans Fraværelse gik Thoresen hen til hans Hjem. Her forefandt Thoresen hans Kone, hvem han fortalte, at hendes Mand var arresteret og havde tilstaaet; og han (Thoresen) skulde hare Pengene. Konen blev overrasket, førte ham ud i Gaarden og viste ham et Sted, hvor de røvede Penge vare nedgravede i en Blikkasse. De vare næsten alle tilstede.

— Prindsesse Sophie befinder sig i velsignede Omstændigheder, i hvilken Anledning Kirkebøn er anordnet at afholdes.

— Kand. jur. C. C. O. Lasson er den 4de og Kand. jur. N. A. Nikolaysen den 8de Januar meddeelte Autorisation som Sagførere ved Overretterne.

— Til Lensmand i Hølands Thinglag er beskikket Lensmand i Askim Paul Hygen.

Namsos. Den 10de Jan. rasede her en frygtelig Storm, som kastede Fartøier paa Land, rev Huse overende og i Bund og Grund ødelagde Kirken, hvis Taarn slyngedes mod Kjøbm. O. G. Olsens Huus - en Afstand af 35 Alen - og paa samme slog Væggen ind, dog uden at nogen af Husets Beboere kom til Skade. Magen til Storm skal ikke have været siden Orkanen i Oktbr. 1837.

Udenlandske Efterretninger.

Island. En for nogle Aar siden afdød Englænder Mr. Charles Kensall, der havde beskjæftiget sig meget med den gamle islandske Literatur, har i sit Testament skjænket Reikiaviks lærde Skole et Legat af 1000 £ til Opførelsen af en Bibliotheksbygning. Anmeldelsen om dette Legat er først kommen for kort Tid siden, og da Boet er under Forvaltning i den fra „Bleack House“ noksom bekjendte Court of Chancery, er det ikke usandsynligt, at der vil blive gjort endeel Vanskeligheder ved Udbetalingen af Legatet.

Embeder.

Ansøgninger om den ledige svensk-norske **Generalkonsulspost** i Alexandria kunne indgives til det kgl. svenske Kommercekollegium inden 60 Dage regnet fra 31te Decbr. af. De med denne Post forbundne Indtægter bestaae i Læsteafgift og Expeditionsgebyr efter gjældende Anordninger samt en aarlig Gage af 2000 Spd. og et Bidrag til Kontorhold af 1000 Spd.

Søndre Odalens Sognekald, hvis aarlige Indtægter ere opgivne i Gjennemsnit af de sidste 10 Aar at have udgjort omtr. 750 Spd.

Veø Sognekald under Romsdals Provsti i Throndhjems Stift, hvis samlede Indtægter efter Opgave fra den aftrædende Sognepræst kunne anslaaes til omtr. 600 Spd. aarlig.

Følgende **Distriktslæge-Embeder:** Nordre Indherreds (Gage 240 Spd. og Dyrtidstillæg), Søndre Indherreds (Gage 240 Spd. og Dyrtidstillæg), Ytre Sogns (Gage 300 Spd. og Dyrtidstillæg), Indre Søndfjords (Gage 240 Spd. og Dyrtidstillæg), Ytre Nordfjords (Gage 300 og Dyrtidstillæg).

Christiania. Trykt og forlagt af H. J. Jensen. (Storgaden Nr. 27.)

Illustreret Nyhedsblad.

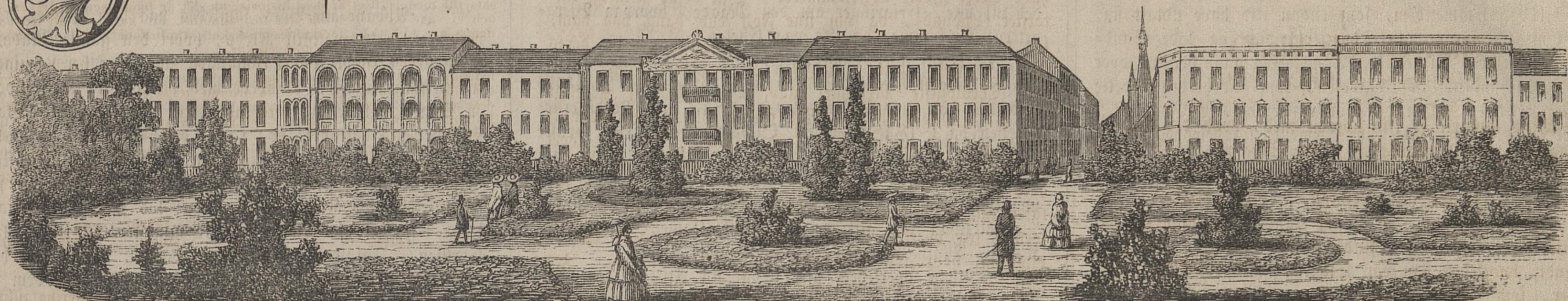

Nr. 5. | Udkommer hver Søndag Morgen. | 31te Januar 1858. | Abonnementsprisen er 60 ß Fjerdingaaret. | 7. Aarg.

Indhold.

Professor Keilhau.*)

Balthasar Mathias Keilhau blev født den 2den November 1797 i Birid, hvor hans Fader, en Holstener, hvis Familie oprindelig var kommet fra Sachsen, da var Præst. Efterat have gjennemgaaet Christiania lærde Skole tog han Artium i 1816 og Aaret efter examen philosophicum. I 1821 tog han Bergexamen og underkastede sig i 1823 den befalede praktiske Prøve efter i Mellemtiden at have forberedt sig dertil ved et Ophold paa Kongsberg. Han var den Første, som underkastede sig disse Prøver hertillands. Et Reisestipendium satte ham nu istand til at fortsætte sine Studier i Udlandet, hvor han fornemmelig opholdt sig i Berlin for at høre Professor Samuel Weiss, der dengang havde et stort Navn som Mineralog. Han blev derpaa i 1826 udnævnt til Lektor i Mineralogi ved Christiania Universitet „med Forpligtelse til at foretage videnskabelige Reiser i de Egne af Fædrelandet, der ikke vare tilstrækkelig undersøgte, saalænge dette maatte ansees nyttigt og nødvendigt.“ Dette var ganske efter Keilhaus Ønske. Det var især Geognosi, der tiltrak ham, og det Gebet, hvorover han kunde strække sine Undersøgelser, indeholdt allerede i og for sig et Haab om at han kunde gavne sin Videnskab. I de sidste 20 Aar havde flere fremmede Geognoster besøgt Norge og der høstet et rigt Udbytte for hiin nye Videnskab. Allerede tæt ved Christiania havde man fundet Fjeldformationer, som fremkaldte en Hovedforandring i de gjældende Læresætninger (paa Gressenaasen fandt man Graniten yngre end Overgangskalken) og den allerstørste Deel af Landet var endnu aldeles ubekjendt i geognostisk Henseende. Keilhaus Ønske var at lære hele Landets Bygning at kjende og navnlig at kunne give en Fremstilling af den norske Fjeldkolosses Sammensætning idetmindste i Henseende til dens Hovedbestanddeles Beskaffenhed og gjensidige Forhold. Hele Norges Land forelaa ham nu til Undersøgelse, ligefra Lindesnæs til Nordkap, ligefra den svenske Grændse ved Iddefjorden til den russiske Grændse ved Pasvig, - en Fjeldmasse med en Overflade af 5—6000 □ Miil. Fremfor alt var det nødvendigt at bringe et Kart istand, der idetmindste kunde angive Landets store geognostiske Afdelinger - et Oversigtskart, uden hvilket man vilde mangle den fornødne Veiledning ved senere Detailarbeider. Men allerede dette var et omfattende Arbeide. Da første Halvdeel var udkommet, blev der sagt om det i Okens Isis (1845): „Det er et smukt og overordentlig vigtigt Arbeide, og det er vanskeligt at begribe, hvorledes een Mand har kunnet bringe et saadant istand.“ I andre Lande ere hellerikke saadanne Karter komne istand uden ved samlet Arbeide af hele Bergkorps eller andre større eller mindre Foreninger.

Det Naturligste var nu at begynde med det længst Bortliggende. Keilhau begav sig derfor i 1827 til Finmarken, hvor han først besøgte Egnen ved Vadsø og Vardø. Ved sin Ankomst til Hammerfest fandt han Anledning til at foretage en Udflugt paa en 5—6 Uger til Beeren-Eiland og Spitsbergen for ogsaa at erhverve noget Kjendskab til Formationerne nærmest hiinsides Finmarken, hvorover han tillige derved kunde haabe at erhverve nye Oplysninger. Det viste sig virkelig ogsaa, at man i Østfinmarken egentlig staar paa Randen af et stort Fløtzbassin. I Sommeren 1828 og 1829 bereiste han Nordlandene, men fra nu af maatte han indskrænke sine Undersøgelsesreiser til Sommerferierne, da hans Forelæsninger for den øvrige Deel af Aaret bandt ham til Universitetet. Først læste han over Norges Geognosi, senere over forskjellige Dele af Bergvidenskaberne, hvorover der efter Universitetsreglementet skulde holdes Forelæsninger for de Bergstuderende, idet han indtil 1839 i Forening med Professor Esmark holdt Forelæsninger over Mineralogi, almindelig Geognosi, Bjergbygningslære og Metallurgi.*) Efter Professor Esmarks Død (1839) maatte han et Par Aar alene holde Forelæsninger over alle disse Fag, indtil der blev udnævnt en ny Universitetslærere i Metallurgi og Bjergfabriklære. Siden vedblev han at holde Forelæsninger over Mineralogi, Geognosi og Bjergbygningslære.

Imidlertid var han 1834 bleven udnævnt til Professor i Mineralogi og samme Aar ved Bergraad Colletts Død til Finantsdepartementets Konsulent i Bergværksanliggender. Ligeledes var han Medlem af den i 1833 nedsatte Kommission til Undersøgelse af Kongsberg Sølvværk, hvori han af al Magt forfægtede den Anskuelse, at Sølvværket alene burde drives for Statens Regning - hvori blandt Andre Professor Esmark, der dengang havde en vægtig Stemme i Bergværksanliggender, var uenig med ham - samt af den Kommission, der i 1837 blev nedsat for at udarbeide Udkast til en Bergværkslov.

I 1840 blev han udnævnt til Medlem af Direktionen for den kongelige Tegne- og Kunstskole i Christiania, i hvilken Funktion han vedblev indtil i 1853, da Sygdom, navnligen Svækkelse i Hovedet, nødte ham til at indskrænke sin Virksomhed til, hvad hans Embede med Nødvendighed fordrede, og i 1857 til at søge sin Afsked.

Allerede før sin Ansættelse ved Universitetet havde Keilhau skrevet et Par Afhandlinger i Magazin for Naturvidenskaberne, og senere hen, fordetmeste i dette Skrift, vedblevet at behandle geognostiske Gjenstande. Ogsaa udgav han 1831 paa egen Bekostning sin „Reise i Øst- og Vest-Finmarken samt til Beeren-Eiland og Spitsbergen i Aarene 1827 og 1828 (247 S. 8vo. med Tegninger). Men uagtet Bogen ikke alene havde videnskabelig Betydning, men ogsaa indeholdt interessante Skildringer af Livet og Naturen i hine mærkelige nordlige Egne, blev den dog af en Kritiker i Morgenbladet bedømt paa en Maade, der maatte krænke en mindre duelig og mindre pirrelig Forfatter end Keilhau var. — Keilhaus Hovedværk blev imidlertid Gæa Norvegica, der udkom paa Tydsk. Han fik hertil literære Bidrag af Landets bedste Kræfter i dette Fag og nød en rigelig Pengeunderstøttelse til Udgivelsen fra Videnskabernes Selskab i Throndhjem. 1ste Hefte udkom i 1838, 2det Hefte i 1844 og 3die Hefte i 1850. Med andet og tredie Hefte fulgte et geognostisk Kart over Norge i to Blade. Vi skulle her anføre nogle af de Domme, der i Udlandet fældtes over dette Keilhaus Hovedværk, og hvilke ville vise dets store videnskabelige Betydning. I „Gelehrte Anzeigen“, udgivet af Medlemmerne af det kgl. baierske Videnskabernes Selskab, 1839, Nr. 17, anmeldes 1ste Hefte saaledes: „Keilhaus Gæa Norvegica er ustridigen et af de vigtigste Bidrag, Geognosien i forrige Aar har erholdt. Denne vigtige Plads skyldes den Omhu, Nøiagtighed, Betænksomhed, det alsidige Hensyn til alle Forhold, hvorved et konkret Tilfælde er blevet saa fast og sikkert begrundet, at almindelige Betragtninger over Fjeldverdenens Genesis deri kunne finde et fast Støttepunkt og den specielle Undersøgelse vinde en universel Betydning.“ Samme Hefte anmeldtes i Okens Isis for 1839, 1ste Hefte, pag. 69, saaledes: „Dette er et omfattende Værk, som med en sjelden Grundighed opruller for vore Øine et stort, overmaade vigtigt Lands Geognosi. Det hører til de bedste i sit Slags og vil være Mineraloger og Geognoster saare kjærkomment. Det hører til de Værker, hvorom man siger, at de gjøre Epoche.“ I samme Tidsskrift for 1845, 10de Hefte, pag. 197, omtales ogsaa det samme Aar udkomne 2det Hefte af Gæa Norvegica: „Dette er en Fortsættelse af det vigtige Værk, hvis 1ste Hefte vi allerede have omtalt med megen Ros; Forfatteren er en ivrig Kjæmper mod den plutoniske Geologi, der ikke blot fører theoretiske, men meget materielle, tunge og skarpe Vaaben, nemlig talrige, nøiagtige og skarpsindige Jagttagelser, som han har anstillet paa de Reiser, han i mange Aar har foretaget i Norden, fra den sydligste til den nordligste Spidse af Norge, dette Fjeldenes og Øernes Hjemsted, hvis steile Affatser saa tydelig lægge Strukturen for Dagen,

B. M. Keilhau.

*) Efter hans paa Tydsk udgivne Autobiographi (Christiania 1857, Joh. Dahls Forlag, 31 S. st. 8vo, Priis 18 ß.)

*) Det Honorar, der ved kgl. Resolution blev ham tildeelt „som fungerende anden Docent i Mineralogi“, skjænkede han Universitetets Mineraliesamling. Han vilde ikke selv oppebære det, da han, som han siger, „ansaa sig mindre dygtig til at foredrage Metallurgi og Bergfabriklære.“

et Urbjergenes Land, om man saa tør kalde det. Jagttagelser og Slutninger, som dem, Forfatteren har gjort, kan man ikke omgaae eller med Taushed forbigaae. De stille sig for mægtige i Veien overalt og ere for tunge til at man efter Behag kan lade Bjerge stige frem under dem. Denne Forfatter søger ad geognostisk Vei at bevise det Samme, som Professor Fuchs i München allerede for mange Aar siden søgte at godtgjøre af chemiske Grunde, nemlig at Graniten ikke er frembragt paa plutonisk Viis. Vel er Partisygen endnu død for begges Stemmer, men der vil dog komme dem, som endnu ikke have udtalt sig, og som ville prøve alle Theorier paany og lade Sandheden vederfares sin Ret." Anmelderen gaar dernæst over til den Afhandling af Udgiveren, som indeholdes i dette Hefte, betitlet: „Om den norske Fjeldmasses Bygning." „Her er Forfatteren ret i sit Element, især deleshed i Fortalen, hvor han sammenstiller de Kjendsgjerninger, der tale mod Plutonismen og for hans Theori, nemlig de løse Steenlags Transmutation til masseagtige og krystalliserede. Han synes at afvige fra Fuchs deri, at han lader individuelle og allerede færdige Fjeldmasser forvandles til Granit o. d., medens hiin søger at vise, at de krystallinske Fjeldarter ret vel kunne danne sig af den almindelige bløde Jordmasse. Saaledes reise sig da Storme fra det chemiske og geognostiske Klima mod Plutos Bygning, som, om den end føler sig sikkert grundfæstet, dog nok kan rystes, da den endnu mangler Slutstenen. Efter denne harniskklædte Indledning skrider Forfatteren til at fremstille sine Jagttagelser. . . . . . Hertil hører et stort, geognostisk Kart, det første man har over Norge. Det første Blad indeholder den nordlige Halvdeel. Det er et smukt og overordentlig vigtigt Arbeide, og det er vanskeligt at begribe, hvorledes en eneste Mand har kunnet bringe et saadant istand." 3die Hefte blev anmeldt i Hartmanns Berg-Zeitung, 1851, Nr. 32. „Med dette Hefte er første Bind fuldført af et Værk, hvorved den utrættelige Forsker, Professor Keilhau og hans dygtige Medarbeidere have erhvervet sig store Fortjenester af Videnskaben. . . . Fortsættelsen og Slutningen af den i andet Hefte paabegyndte Afhandling over den norske Fjeldmasses Bygning udgjør den væsentligste Deel af foreliggende Hefte, og giver en overmaade lærerig Oversigt over dette mærkværdige Lands geognostiske Sammensætning, der ydermere er anskueliggjort ved et petrographisk Kart. Fornemmelig ere Afsnittene over Gneisgebetet af overordentlig Interesse, saa at de kunne anbefales enhver Geognost som en rig Kilde til Belærelse." Ligeledes findes det anmeldt i Leonhard's „Neues Jahrbuch für Mineralogi ec.", 1851, 3die Hefte, i en Afhandling af Th. Scheerer: „Dette er et Bind, der ved at fremstille Norges Fjeldbygning samt det hypsometriske og orographiske Forhold giver os et overmaade instruktivt Billede af dette Lands ydre og indre Bjergforholde. Og dette storartede Billede af en Strækning paa næsten 6000 □ Mile skylde vi en eneste Forskers Flid."

Til Keilhaus Funktioner som Universitetslærer hørte ogsaa Bestyrelsen af Mineraliesamlingen eller det bergvidenskabelige Musæum. Dette Hverv var ingenlunde uvigtigt og hellerikke ganske uden Besværlighed, naar det Gavn, som her tilsigtedes deels for de Studerende, deels for Videnskaben i Almindelighed, saavidt muligt skulde opnaaes. Her i dette Musæum skulde der findes de fortrinligste Exemplarer af alle de Mineralier, hvorpaa vort Land er saa rigt, og her skulde ogsaa være en topographisk-geognostisk Samling, som kunde gjøre Norges mineralske Bygning anskuelig ved Prøver af enhver Bjergart og ethvert Leiested i de forskjelligste Egne af Landet i Forening med Beskrivelser og Karter. At han var dette Hverv voxen, derom vidner det Foredrag, Leopold v. Buch holdt ved Naturforskermødet i Christiania 1844, hvori det blandt Andet hedder: „Norges Universitet besidder en mineralogisk-geognostisk Samling, som forener Alt, hvad man i denne Henseende kan ønske, idet den er et Aftryk af Naturen selv. Der er med den største Omhyggelighed sørget for Ordningen af Alt hvad hvert enkelt Distrikt angaar. Vi bestige med Lethed de høieste Fjelde, vi nærme os de vildeste Kyster og betragte deres Formation, vi trænge ind i Fjordene og stige ned i de dybeste Dale. Ingen Samling viser os den saa høist mærkværdige uddøde Verden, der omgiver Christiania, i en saa lærerig Oversigt, som det, vi her saae forenet og ordnet. Intet andet Sted finder man alle de Mineralier, som Norge besidder, sammenstillede og ordnede i saadan Pragt og Mangfoldighed. Alle disse Ting har man den samme Lærde at takke for, som med utrættelig Flid og Skarpsindighed har undersøgt alle Norges Fjelde, og hans Værker ville staae og blive raadspurgte, saalænge Norges Fjelde staae. Han har reist sig et Monument, som vil bringe hans Navn til kommende Slægter."

Som et lidet Bevis paa, at vort Universitets mineralske Musæum ogsaa besidder seeværdige Sager, kan da ogsaa anføres, at der paa Pariserudstillingen 1855 blev tilkjendt „mention honorable" for hvad der var sendt did deraf, skjønt man naturligvis ingen Gjenstande af første Rang kunde sende.

I hele denne Tid var Keilhau fremdeles vedblevet at gjøre geognostiske Reiser, deels i Udlandet, men dog fornemmelig i Hjemmet, hvor han ved Hjælp af tilstrækkelige Stipendier blev sat istand til at undersøge ethvert Strøg, som han ønskede.

Ved Istandbringelsen af det geognostiske Kart over Norge og Fremstillingen af dets Bjergbygning havde Keilhau naaet sit Hovedformaal, og Erkjendelsen af, hvad han ved sin Virksomhed havde gavnet Videnskaben, udeblev hellerikke, som vi have seet.

Forøvrigt stemmede ikke Keilhaus geologiske Lære overeens med den almindelige, idet han var af den Mening, at Geologien fremfor alt maatte bygges paa Geognosi, det vil sige, Erfaringer om den Maade, hvorpaa Bjergarterne forekomme, og ikke paa Chemi.

I 1839 blev han optaget som Medlem af det kongelige Videnskabernes Selskab i Stockholm. I 1838 hædredes han med Vasaordenen, i 1843 med Nordstjerneordenen og i 1848 med St. Olafsordenen. Den svenske Mineralog Erdmann gav et Mineral Navn efter ham „Keilhauit", som han selv siger „til Erindring om den udmærkede norske Geolog Professor Keilhau i Christiania."

Keilhau var gift med en dansk Dame, Christine Kemp, Mathematikeren Abels efterladte Brud.

Keilhau overlevede ikke længe sin Afsked, som han fik den 10de Decbr. f. A.; thi han døde allerede den 1ste Januar sidstleden, efter i Forveien at være bleven opereret for Steensmerter, hvoraf han længe havde lidt.

Foranstaaende Portræt er en Kopi efter et Maleri, som vore Mineraloger bekostede malet kort før hans Død, og hvilket findes ophængt paa Universitetets mineralogiske Samling.

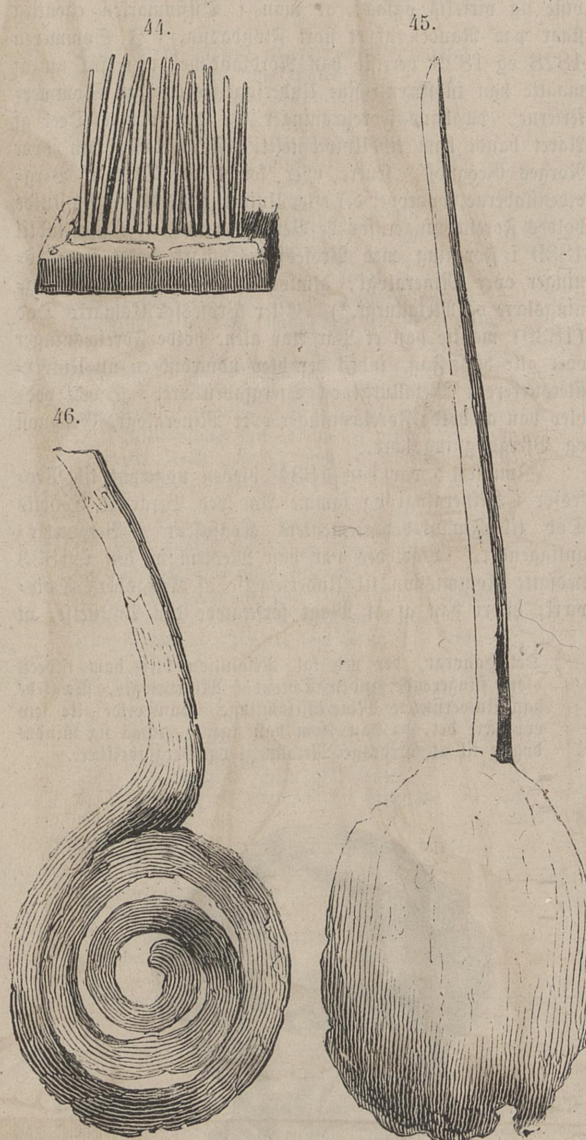

Afbildninger af norske Oldsager
i Universitetets Samling i Christiania.

III. **Jordfundne Sager fra Jærnalderen,**
d. e. fra den Tidsalder i Hedendommen, da man almindelig brugte Jærnet til Vaaben og skjærende Redskaber, men derimod benyttede Broncen, eller rettere nu, da Sink tilsattes Metalblandinger, Messinget kun til Sirater og Smykkesager i Lighed med Guld og Sølv.

B. **Redskaber.**

44) Hække, at hække Liin med, af Jærn (i ½ St.).
45) Rist, at stege paa, af Do. (⅓.)
46) Stegepande til Brød, af Do. (⅕.)

Rachel.

(Efter Eugène de Mirecourt.)

III.

Vinteren 1838—1839 var for den lykkelige Jødinde en eneste lang Triumph. Det fornemme Selskab i Paris viste hende den mest smigrende Opmærksomhed; hun modtoges i de Saloner, paa hvilke Moden havde sat sit Stempel og Ministrenes Fruer hædrede hende med deres Venskab. Madame Duchatel kunde ikke leve uden Hermione.

I Abbaye-aux-Bois samledes paa hiin Tid en halv verdslig, halv pietistisk Kreds, hvori den gamle Madame Recamier herskede som Dronning. Man saa her Levninger fra Restaurationen, blandede med Ruiner fra Keisertiden, en Skare halvhellige Grevinder, et Par katholske Blaastrømper og Chateaubriand. Hele dette Selskab kom Rachel imøde. Nogle Omvendelsesforsøg fandt Sted. Den store Skuespillerindes Daab i Notre Dame vilde være en saa skjøn Seier for Kirken! Hermione lod sig smigre, kjærtegne og præke for, uden at føle mindste Lyst til at blive Christen. Inspireret af sine høie Værter, indstuderede hun Paulines Rolle i „Polyeucte" og udtalte for dem sit „Jeg tror" med et Udtryk, der gav det skjønneste Haab, men, ak! hun forlod Helligdommen i Sevresgaden ligesaa jødisk, som hun var kommen.

Hendes Fordringer til Théatre français steg imidlertid, som Bestyrelsen havde forudseet, Dag for Dag. Engageret med en Gage af 4000 Franks, forlangte hun snart det Dobbelte og fra Tillæg til Tillæg naaede hun inden Udgangen af 1840 op til 20,000 Franks fast Gage, som med Feu og Gratialer beløb sig til en aarlig Sum af 60,000 Franks, det vil sige en Trediepart mere end man gav Mademoiselle Mars. Men Rachel gjorde et endnu dybere Greb i Kassen. Brøder og Søstre fik samtlige Lyst til Theatret, og hvad enten man vilde eller ikke, maatte man engagere dem med klækkelige Gager. Man sagde ikke længere: „Lad os gaae i Theatret", men: „Lad os gaae i Synagogen." Jøder bemægtige sig forresten i vore Dage saamange Stillinger, at en vittig Mand nylig sagde til mig: „Hvad der forundrer mig er, at en Jøde ikke er Erkebiskop af Paris." — Efter Spørgsmaalet om hendes Sødskendes Engagement kom Spørgsmaalet om Ferier. Først forlangte hun tre Maaneders Ferie, men drev det efterhaanden til at faa 42,000 Franks i fast Gage for at spille to Gange om Ugen i sex Maaneder. For hver Forestilling faar hun ti Franks i Feu og har hun en Uge Lyst til at spille tre Gange, indbringer dette i Forening med Ferierne hende aarlig 350 til 400,000 Franks. En anstændig Indtægt. Vort Aarhundrede alene har kunnet give Talentet Rothschilds Kappe. Og Du, gamle Corneille, levede af en Pension paa 2000 Franks!

Hermione er Jødinde i Ordets hele Udstrækning, med al den metalliske Gridskhed, man tillægger hendes Race. Guld, bestandig Guld, det er hendes Valgsprog. Guld maa hun have, det er een af Betingelserne for hendes Tilværelse. Jorden eier Intet, som Hermione sætter over Pengeposen, Guldrullen og Diamanten.

For nogle Aar siden blev hun angrebet af en Slaphed i alle Livsaander, som Lægerne søgte at beseire ved en Interesse, et eller andet stærkt og vækkende Pirringsmiddel, men alle Forsøg strander, indtil Faderen faar en glimrende Idee: han bringer hendes Guld- og Juvelskrin. Man sætter det aabne Skrin foran Rachel. Hendes Hænder ere hurtig deri, den halvaabne Mund zitrer af Glæde, Øinene faae Liv, de blege Kinder Farve. Hun lader de skinnende Guldstykker klinge mellem sine Fingre, hun beføler Armbaand, Ringe, Kjæder, hun smiler ad Ædelstenenes Glands. Det kvindelige Koketteri har vistnok sin Deel i denne vilde Lyst, men fornemmelig er det dog Jødinden, der er i den syvende Himmel. Ved hvert nyt Anfald af Sygdommen anvendte Lægerne det samme undergjørende Middel, og Rachel blev helbredet.

Den 15de Mai 1840 spillede hun for første Gang Paulines Rolle i „Polyeucte." Den 22de Decbr. s. A. optraadte hun i „Maria Stuart" og kort efter jublede Publikum over hendes Chimene i „Cid." Hendes egentlige Storhed fik dog sit mest glimrende Gjennembrud i „Phædra." Aldrig have de dramatiske Annaler optegnet en saadan Triumph. Fra Parterre til de øverste Loger gik en Gysen. Rædsel, Elskov, Vanvid gjengaves med dæmonisk Sandhed, med en hver Aare gjennemzitrende Lidenskab, med overvældende Magt. Man klappede ikke, man tabte saa at sige Følelsen af sit eget Væsen, for at leve Phædras Liv, man skjalv med hendes Fibrer, Hjertet slog høit af hendes Glæde, man fnøs med hendes Harme. Med Sjælen hængende ved hendes Læber, ved hver af hendes Bevægelser og Hjertet flammende af hendes brødefulde Kjærlighed, følte Du med Rædsel Forbrydelsen omsnoe Dig, følte Blodskammen brænde i Dit Blod. Rachel kastede Centaurens Kjortel over Dine Skuldre og overgav Dig til dens fortærende Flammer. Det er Venus selv, der aldrig mere slipper sit Bytte. Aldrig før havde Racines Vers gjort et saadant Indtryk, og de halvhundrede Gange „Phædra" siden er gaaet over Scenen, har det samme Mirakel gjentaget sig halvhundrede Gange. Hvis en Statue af Phidias, indgydt Liv ved et Skaberpust, havde overskredet Seklerne, for efter tre tusinde Aar, iført den lange Toga og med

Kothurnen paa sin Fod, at aande, gaa og tale for os, - vilde man ikke seet en mere fuldendt Fremstilling af den antike Skjønhed.

Rachel er græsk fra Isse til Fod; i Figur, i Gang, i Bevægelser, i Stillinger. Drapperiet følger hendes Bevægelser og falder ned om hendes Skikkelse med uefterlignelig Kunst, med atheniensisk Gratie. Naturen har givet hende Alt: Blikkets Magt, Stemmens Magi, Holdningens Majestæt, Bevægelsernes Skjønhed. Det er i hendes Strubes Dannelse, man maa søge Grunden til hendes Spils uhørte Effekt. Rachel er et Echo af sine Lærere, et herligt, klangfuldt Echo, der gjengiver Ordet, Stavelsen, Sætningen netop saaledes, som den er hende givet: det er en Stemmenøgle, der angiver Grundtonen med vidunderlig Korrekthed, et Instrument, hvis samtlige Toner stige eller falde, juble eller klage, tordne eller hendø i den fuldkomneste Harmoni, uden at nogensinde en falsk Tone saarer Dit Øre.

Her ville vore Læsere udbryde: „Hvorledes? Al denne Lidenskab, al denne Ironi, alle disse aandedrætstandsende Toner skulde reducere sig til mechanisk Nøiagtighed?" Dette have vi ikke sagt. Rachel forstaar hvad hun gjengiver os, men af hendes egen Sjæl udstrømmer intet. Begavet med en aldrig svigtende Hukommelse, ordner hun i sin Hjernes Afdelinger den Lidenskab, man gjør hende begribelig, sikker paa at kunne gjenfinde den, naar hun har den behov. Det er et Instrument, men et Instrument, som har en Sjæl, og som langtfra Mesteren formaar at gjengive de Harmonier, som bleve til ved Mesterens Aand og under hans Fingre. Alene og uden Hjælp er hun uden skabende Evne. Hun famler, hun irrer hjælpeløs om, hun fortaber sig mellem Uvidenhedens og Tvivlraadighedens Skyer. En Diamant er intet i Mørket; bring Lys, og den funkler.

Archimedes sagde: „Giv mig et Støttepunkt og jeg løfter Verden." Rachel har fundet Archimedes's Støttepunkt. Hvergang hun tager fat paa en ny Rolle, gaar hun til Samson, der udtyder hende den, tygger den saa at sige for hende fra første Vers til sidste, ordner Stillinger, Betoninger, Bevægelser, kort, oplyser med Kunstens Fakkel denne famlende, næsten blinde Forstand. Samson holder i sin Haand Fjederen til Rachels Geni, Nøglerne til hendes Røst. I hans Sjæl fødes Lidenskab, Ironi, Fortvivlelse, Rædsel, det er ham, der bringer Alt til at tone, alt til at zitre. Der er ikke en Klang i denne Malmstrube, hvis Magt han ikke kjender og som han ikke kan faa til at vibrere efter sin Villie.

Da „Adrienne Lecouvreur" blev indstuderet, var Samson fraværende. Rachel forstod ikke Rollen og Scribe var Fortvivlelsen nær. Søsteren Rebekka, der har en fiin Forstand, tillod sig at komme Forfatteren tilhjælp med nogle Bemærkninger om Rollens Aand, men Rachel lod hende vide, at hun for Eftertiden havde at udeblive fra Prøverne. Vilde man forvisse sig om denne Mangel paa egen Inspiration hos den store Skuespillerinde, behøvede man blot at studere hendes Spil i den første den bedste Rolle. Det er hver Aften uforanderligt det samme, aldrig ombyttes en Tone med en anden; den er energisk paa et Sted, blid og dæmpet paa et andet, Instrumentet gjengiver den idag som igaar med samme Præcision, samme Reenhed, samme Blødhed eller samme Kraft. Alle Lidenskabens Nuancer ere fastsatte forud. Sikker paa sit vidunderlige Organ behøver hun kun at tage sin Tilflugt til sin Hukommelse for at holde Tilskueren aandeløs under de Vers, som pidske og forfølge ham, medens Den, der vækker al denne Sindsbevægelse, selv er iiskold. Naar Tæppet falder og skjuler Pasiphoes Datter for det bævende Auditorium, tag da Rachels Haand, tæl dens Pulsslag, og Du vil tælle tredsindstyve i Minutet. Naar Talma forlod Scenen, maatte man svøbe ham ind i et Tæppe og bære ham til hans Læge. — Dette rolige, eensformige, fast mathematiske Spil forøger blot Rachels Magt og tillader hende i sine Ferier at give en Forestilling hver Aften uden at overanstrænges. Det er et sælsomt Bizarreri i hendes Stjerne, at alt hvad der fattes hende som Kunstnerinde netop er til Gavn for hendes Formue og Navnkundighed. Spillede hun med Enthusiasme, vilde hun af de tre tusinde mindeværdige Aftener, Frankrig og Europa skylder hende, have maattet afknappe to Tredieparten, for ikke at dø under Anstrængelsen. Megen Berømmelse og meget Guld vilde altsaa være gaaet tabt for hende.

Mademoiselle Rachel fattes alt hvad der strømmer friskt og varmt fra Hjertet. Med al sin Kunst har Samson ikke formaaet at give hende denne lille Ting, som Gud alene nedlægger i vor Sjæl, idet han skaber den: Følelsen. Menneskene formaae stundom at kvæle den, men det staar ikke i deres Magt at mane frem denne kostbare Spire. Stolthed, Foragt, Had, Vellyst, Raseri lade sig efterligne, alt dette kan udtrykkes ved Musklernes Spil, ved Stillinger, ved Stemmens Betoninger, men for at bringe Andre til at græde, maa man selv græde og Rachel har ikke faaet Taarernes Gave. Hun er stor i Phædra, men ikke i Andromaque.

Rachel arbeider ikke, hun søger ikke i Historien Nøglen til de Personers Charakteer og Skjæbner, hun fremstiller. Hendes Maal er at samle Millioner, mange Millioner. Hver Dag bliver hendes Pengeskrin fuldere ved Hjælp af sex Tragedier, fire af Corneille og to af Racine. Disse udgjør hendes egentlige Repertoire. Resten have intet gjort til hendes Berømmelse og de nyere Skribenter have ikke fundet ringeste Støtte i hendes Talent. Trætte af hendes Afslag og af at være Ofre for hendes Luner, skrive de ikke mere for hende, overbeviste om, at hun enten vil afslaa at være deres Tolk, eller spille deres Stykker i London og St. Petersburg, uden at tilbyde dem Forfatterhonorar. — Rachel kjender intet Kunstner-Broderskab. Hun trækker den hele Dyne til sig, som man siger; hendes Kammerater lade hende vederfares al Retfærdighed som Talent, men nære ikke megen Agtelse for hende som Charakteer. — „Siig mig engang", sagde en Direktør til Judith, „hvorfor river De bestandig saaledes ned paa

Christusgruppe af Billedhugger Chr. Borch. (Se Nr. 2.)

Rachel? Det er ikke smukt, I ere jo Troesfæller." — „Det er sandt", svarer Judith, „og dog er der en Verden mellem hende og mig." — „Hvorledes det?" — „Jeg er Jødinde, men Rachel — er en Jøde."

Der var kun eet Middel for Hermione til at beskytte sig mod Misundelsen og det var at vise sig venlig og uegennyttig, men Theatret er hendes Boutik, der driver hun sin Handel, der finder man hende bestandig mørk eller vranten; hendes Forekommenhed, hendes Smiil er for den Verden, som bevæger sig udenfor. I denne Verden er Rachel henrivende. Naar hun vil gjøre sig den Uleilighed at vise sin Elskværdighed, er det umuligt at møde en Person, hvis Sprog og hele Fremtræden bærer et mere ægte Præg af den sande Dame. Det er Marion Delorme, der er bleven Hertuginde. Hun er paa eengang pikant og majestætisk, overgiven og alvorlig, bly og lidenskabelig. I atten Aar have Sommerfugle uden Tal omsværmet hende for at faae deres Vinger forbrændte i de farlige Flammer, hun antænder. Vor gode Doktor, der var den Første, som fik sin Vinge afsveden, udbryder naivt: „Lad ikke Dit Hjerte antændes af det pludselige Udbrud af Ømhed, hvormed Tryllerinden kan falde paa at daare den Første den Bedste. Den næste Dag vil hun have glemt sin Imødekommen. Hun leer blot af de Lidenskaber, hun vækker." Rachel ofrer sine Tilbedere med samme Koldblodighed, som hendes Bedstefader Abraham viste, da Gud bød ham at ofre Isak. I samme Aandedræt Du stiger ned med hende ad Lidenskabens steileste Stier, studser hun, forlader Dig og bestiger ene de iiskolde Høider, hvor Kjærligheden ikke kan bo uden at fryse og dø. Hvilken Labyrinth af Intriguer hun end indvikler sig i, finder hun dog altid Veien ud igjen, selv uden at bruge Ariadnes Traad og har blot Latter for Minotaurus, der er bleven tilbage paa Bunden af Labyrinthen. Aandrig som Aspasia, varm som Dido, stolt som Kleopatra, kan hun pludselig uden nogensomhelst Overgang blive simplere end den ringeste Borgerkone, koldere end en Marmorstatue. Selv siger hun, at der pludselig kan overkomme hende en Lyst til slet Selskab. Det er en Kunstnergrille, maaskee en lokkende Erindring fra Barndommen. Under den tragiske Gudindes gyldne Kjortel og flagrende Slør stikke Gadesangerindens Pjalter endnu altid frem. Tilgiv, o høie Dronning, at vi maa sige Alt. Det er en Forpligtelse vi have paataget os, og den maa indfries. De tilhører Publikum. Er der lidt Malurt paa Kanten af det berusende Bæger, da beklag Dem ikke, tøm det blot til Bunden!

Hvad man end siger, ligger der en Moral i vore Biographier. Mødrene, de trofaste Hustruer, de reenhjertede unge Piger, som Hjemmet freder om, bør vide til hvilken Priis Navnkundighed kjøbes, og hvad man vinder ved Dunkelheden. Det er godt, det er moralsk fra Tid til anden at løfte Tæppet og vise i deres sande Lys disse blændende, i alle Farver spillende Tilværelser, hvis farlige Glands og falske Glæder man kun altfor ofte misunder.

Den store Philosoph Veron siger om Rachel, at det er en feberagtig Natur, der vil udtømme Alt, som vil misbruge Alt og som hverken tror paa Rynker eller Modgang. Hermione kan tidsnok blive bragt ud af Vildfarelsen hvad Rynkerne angaar, men dersom hun ved Modgang forstaar Ruin, har hun nogen Grund til ikke at tro paa den, thi hun eier allerede to Millioner. Uden at regne de Bjerge af Rubler, Gylden og Guineer, som vente hende i Rusland, Tydskland og England, har de ødsle Amerikanere sikret hende 200 Forestillinger til 6000 Franks hver, Summa 1,200,000 Franks.

Vend Dig i Din Grav, Nikolaus! den berømte Skuespillerinde bragte blot Tredieparten af denne Sum med sig fra Rusland.

I sine Ferier kan Rachel aldrig trættes. Hun giver tredive Forestillinger om Maaneden, reiser om Natten og sover paa en Madrats, der er anbragt i hendes Reisevogn.

Da man ikke var synderlig gunstig stemt for Kosakkerne ved hendes Tilbagekomst fra Rusland, og der var Grund til at befrygte, at hun kunde blive modtaget med Kulde, sørgede hun for, at en pikant Anekdot, der vidnede om hendes Patriotisme, gik forud for hende. Man gav Hermione i Petersburg en glimrende Middag. Mange af Czarens Officierer vare tilstede og disse elskværdige Krigere ytrede med en vis overmodig Glæde, at Vaabnene endelig skulde afgjøre det Spørgsmaal, hvis gordiske Knude Diplomatien ikke havde formaaet at løse. — „Til vi sees!" sagde de ved Afskeden. „Vi skulle snart i Paris tiljuble Dem vort Bifald og drikke de herlige franske Vine paa Deres Sundhed." — „Mine Herrer", svarede Rachel", „Frankrig er ikke rigt nok til at give sine Fanger Champagne."

Dødsfalds-Meddelelser.

Christian Gustav William Dahlin.

Fuldmægtig Dahlin, der ved sin Iver og Fortjenester i musikalsk Retning har en vis Adkomst til at erindres i en videre Kreds, er født den 20de Februar 1813 paa Gaarden Opset i Grue Præstegjeld, hvor dengang Faderen, Per Gustaf Dahlin, boede. Denne, der var Søn af Sergeant Per Dahlin og Lisa Schärling, havde været Lieutenant i svensk Tjeneste, men kom i nærværende Aarhundredes første Decennium til Norge, hvor han 1807 blev gift med Lovise Christiane Sibbern, der endnu lever, Søster af afdøde Statsraad V. C. W. Sibbern, og da Enke efter Kjøbmand O. C. F. Winge paa Moss. Dahlin døde 1835 som Overtoldbetjent paa Moss. Sønnen blev 1831 Student med Charakt. haud., Kand. jur. 1837 med samme Charakteer og 1839 Kopist i Revisionsdeparte-

mentet, hvor han 1850 blev Fuldmægtig; 1853 overgik han i samme Egenskab til Departementet for det Indre og i Novbr. 1857 til Generalpostdirektionen for Indre-Departementets Postexpedition. Som Kopist foretog han en Udenlandsreise paa nogle Maaneder, hvorunder han mest opholdt sig i Frankrig. — Ligesom hans private Liv var udmærket ved Orden, Tjenstagtighed og en høi Grad af Fordringsløshed, saaledes give ogsaa hans Departementskammerater ham det Vidnesbyrd, at han var en flittig, ufortrøden og samvittighedsfuld Arbeider i Statens Tjeneste. — I vor Hovedstads musikalske Verden indtog Dahlin en temmelig fremragende Plads. Uden selv at udmærke sig som Exekutør og uden dybere musikalske Indsigter besad han dog en dannet Smag og en varm Interesse for Musiken overhovedet. I en Række af Aar var han Direktør for den herværende musikalske Forening „det philharmoniske Selskab“, og vil som en af Selskabets Grundpiller vistnok oftere blive savnet under indre Splid og ydre Tryk; navnlig vil man vist have Vanskelighed ved at finde en Mand, der med hans Ufortrødenhed kan udføre det nødvendige, men i alle Henseender ulønnede Arbeide, en saadan Post medfører, og som de fleste saa gjerne skyde fra sig. Ogsaa i Studentersamfundet, hvor han var „indbudent Medlem“, skal han have indlagt sig Fortjenester af Musiken. — Gustav Dahlin døde 11te Jan. d. A. og blev den 16de Jan., ledsaget af et talrigt Følge, begravet paa vor Frelsers Gravlund, hvor et Chor af det philharmoniske Selskabs Medlemmer afsang en af Hr. Professor Monrad forfattet smuk Sang. h. h.

Expeditionschef L. M. Lassen.

Lars Monrad Lassen er født i Bergen 1ste Aug. 1820 af Forældrene Borgermester i Bergen Albert Lassen (en Broder af Orientalisten, Prof. Chr. Lassen i Bonn) og Abigael Vogt Monrad.*) 1837 blev han Student fra sin Fødebyes lærde Skole og 1843 juridisk Kandidat, begge Dele med bedste Charakteer; 1842 Kopist og den 7de August 1847 Bureauchef for Postkontoret under Indre-Departementet, samt endelig 28de Oktbr. 1853 Expeditionschef for Postvæsenet istedetfor den samtidig aftraadte Chef Ketil Motzfeldt. Fra denne Stilling erholdt han forrige Høst sin Afsked med Vartpenge og døde 18de Jan. sidstl. Istedetfor selv til disse Linier at knytte nogen Vurdering af Lassen, hvem vi forresten ikke personligen kjendte, tillade vi os at aftrykke Morgenbladets Udtalelse ved hans Død:

„Han var en sjelden nidkjær og kundskabsrig Embedsmand: uafhængig i Meninger, med en sikker og sund Dømmekraft, og af en reen og uplettet Charakteer. Han gjorde en rask Karriere i Departementet for det Indre, hvis forrige Chef havde et saa sikkert Instinkt for at finde de Duelige blandt sine Underordnede - og lod sig bevæge til at overtage Expeditionschefsposten i Postafdelingen. Maatte han her døie Bebreidelser især for Mangel paa praktisk Sands, og for ikke at være Opgaven fuldkommen voxen, og lykkedes det til Slutning at fortrænge ham derfra, saa skal det paa den anden Side indrømmes, at det netop i den Slags Stillinger er saa vanskeligt at tilfredsstille alle Krav og imødekomme alle Ønsker. De betydelige Postreformer, der ere satte igjennem i den sidste Tid, skyldes dog den Afdøde; Fortjenesten deraf skal ingen Anden kunne tilegne sig. Og det skal staa som et Æreminde ved hans Grav, at han forsmaaede at bruge de Midler, hvorved det lykkes Andre at gjøre sig gjældende, og at han var begavet med en ædel Stolthed, som foragtede alle Krogveie. Da han - under en Overordnet, som opbød Alt, for selv at holde sig - tog Afsked som Postexpeditionschef med Vartpenge, helligede han sig paany med stor Iver og Samvittighedsfuldhed til Studier, for at uddanne sig til en juridisk Virksomhed, som hans Beskedenhed ikke tillod ham strax at modtage. Døden bortrev ham før han i en saadan Stilling kom til at modtage en mere almindelig Anerkjendelse, som sikkerlig ikke havde udeblevet, om den end langsomt var bleven ham tildeel, saaledes som det gjerne gaar med de virkelig gediegne Naturer.“

*) Om de Lassenske Familieforholde kan forresten jevnføres L. Daae's Biographi af Albert Lassen i vort Blads Nr. 49 for f. A. samt de Lengnick'ske Stamtavler.

Literatur og Kunst.

Udgivelse af norske Kildeskrifter. Efter Forslag af Kirkedepartementet bevilgede sidste Storthing 1050 Spd. aarlig i Budgetterminen til Udgivelse af Kildeskrifter og Forarbeider til Norges Historie. Idet Regjeringen har taget denne Bevilling til Følge, har den tillige antaget Rigsarchivar Lange til den i Propositionen antydede Bestyrer, der skulde have at lede det hele Foretagende under Kirkedepartementets Tilsyn. De literære Arbeider, der efter Bestyrerens af Kirkedepartementet bifaldte Plan for det Første ville blive fremmede, ere følgende: 1) Udgivelsen af den hidtil utrykte, men saare vigtige historiske Saga-Cyklus, der fører Navn af „Flatøbogen“; 2) Udgivelsen (udtogsviis) af Christian den Tredies Registrant, og 3) Fortsættelsen af de i 1849 ved det „historiske Samfund“ her i Christiania paabegyndte „Norske Samlinger“, hvilke afbrødes med 1ste Bind. „Flatøbogen“ vil besørges udgivet af Lektor Unger; men da den eneste deraf tilværende Pergaments-Kodex findes paa det kgl. Bibliothek i Kjøbenhavn og et Andragende om dens Udlaan hidop er bleven afslaaet, bliver det nødvendigt at besørge den afskrevet ved kyndige Folk dernede, og Begyndelsen af dette Arbeide har man været saa heldig at faa Islændingen Vigfusson til at overtage. Denne Saga-Række agtes udgivet i samme Format og ligedan udstyret, som den i 1847 udkomne „Fagrskinna“, og uagtet den indeholder omtrent det samme som de 9 første Bind af „Fornmannasögur“, er det Hele dog beregnet at skulle rummes i 3 Bind, hvert paa 40—50 Ark. Udgivelsen af Registranten, der allerede haves afskrevet i det norske Rigsarchiv, og som i Tryk vil udgjøre 20—30 Ark, er overdraget Kand. jur. Edv. O. Heiberg. Af de til Kildeskrifterne bevilgede Midler er desuden tilstaaet Kand. philos. J. E. Sars Stipendium til i 6 Maaneder at opholde sig i Kjøbenhavn, for der efter nærmere Anviisning at afskrive Dokumenter, vedrørende vor Historie. Og forsaavidt de fornødne Midler dertil maatte haves i Behold, vil ogsaa en anden yngre Historiker blive understøttet til en kort Reise i lignende Øiemed til Stockholm.

Skizzer fra England af C. St. A. Bille. Første Række 1857, anden Række 1858; tilsammen 394 S. 8vo. Kbhavn. Reitzels Forlag. Man vil neppe paa en lettere og behageligere Maade komme ind i det engelske Liv og de engelske Forholde, end ved at læse disse Skizzer, som Hr. Bille, Dagbladets Redaktør, har givet af et Par Maaneders Ophold i dette mærkelige Øland, hvor den Fremmede i Sandhed maa „overvældes af det Kolossales uimodstaaelige Virkning.“ Man kan maaskee med Forf. sige, at de „ikke give Andet, end hvad Enhver, der kommer til England og bruger sine Øine, kan see og virkelig seer næsten paa samme Maade.“ Men det maa dog bemærkes, at det er Faa givet, at see Alt, hvad der foreligger En, i Lys af disse mangfoldige charakteristiske Træk, der ofte tilsyneladende ere ubetydelige, men dog for Hovedindtrykket bestemmende og nuancerende, og at det først er den rette Maade at samle og benytte disse spredte Træk paa, som efter Goethes meget rigtige Dom afgjør en Forfatters, en Digters Habilitet. Netop fordi Hr. Bille har forstaaet at opfatte og samle disse mange spredte Træk til store og livfulde Billeder, har hans Bog faaet en anden og varigere Interesse, end disse mange „lærerige“ og „veiledende“ Reiseskildringer, som udbringes af tørre Dagbogsnotitser, opblandede med historisk-topographiske Bemærkninger fra den første den bedste Reisehaandbog. Man vil let kunne finde grundigere og udførligere Underretninger om de engelske Forholde og Institutioner, end i Billes Skizzer, men man vil vanskeligen, idetmindste ikke i vort Sprog, finde nogen Bog derom, der ved Stilens Lethed og en naturlig, livlig Opfatningsmaade lader sig læse med samme Behag. Bogen har et æsthetisk Tilsnit, uden lærd eller docerende Tilgivt, og for at gjøre dette endnu fuldstændigere, har Forlæggeren udstyret den med en Elegance, der sædvanligviis kun findes ved Digterværker.

Emma Neupert. Denne unge Landsmandinde - der for omtrent halvandet Aar siden blev optaget i Konservatoriet i Berlin - er nylig optraadt paa en offentlig Koncert, som Dr. Kullack gav, næsten udelukkende med Konservatoriets Elever. Fire Berliner-Blade omtale denne Koncert: Rellstabs Kritik i „Tante Voß“ er den udførligste. Den første Afdeling betragter han med fornem Mine, uddeler Raad og Formaninger og roser med yderste Forsigtighed. Den anden Afdeling begynder med „vort Byesbarn“, og derom udtrykker Rellstab sig saaledes: „Den anden Afdeling gav betydelig mere fremskredne Præstationer, især i Pianofortespil. Frøken Emma Neupert foredrog den vanskelige, og ikke i samme Forhold taknemlige, Koncert i A-moll af Robert Schumann. Orchestret overvældede Solostemmen formeget. Dog udviklede den Spillende en smuk Overeensstemmelse med samme*) og en omhyggelig uddannet Technik, der især gjorde sig gjældende i den taknemlige og opfindelsesrige Kadence.“ Hendes talrige musikalske Venner og Bekjendte fra det philharmoniske Selskab vil det glæde at høre, at den 18aarige Akademiker har bestaaet for Rellstabs Dom. +

*) „Eintwickelte ein schönes Verständniß“, maaskee rigtigere: hun viste, at hun havde opfattet Komponisten vakkert.

Norge.

Christiania. Christiania Byes Budget for 1858 udviser (for Bykassens Vedkommende) en Udgift af tils. 120,970 Spd., hvoriblandt 21,637 Spd. 72 ß alene som Afdrag og Renter af Byens Gjæld (omtrent 300,000 Spd.). De almindelige Indtægter udgjøre 38,970 Spd., og saaledes maa i Byskat udlignes 82,000 Spd. (i forrige Aar var Byskatten blot 67,000 Spd. og er saaledes iaar steget med 17,000 Spd.). Fattigkassens Udgifter ere ansatte til 55,933 Spd. 40 ß, dens Indtægter til 14,933 Spd. 40 ß, og saaledes bliver der at udligne 41,000 Spd. (I f. A. udgjorde Fattigskatten blot 33,000 Spd., og saaledes er den steget med 8,000 Spd.)

— Ved kgl. Resolution af 12te Januar er Indredepartementet bemyndiget til for Statens Regning at forsyne samtlige civile Overøvrigheder med en fuldstændig Samling af Storthingsforhandlingerne.

— Ved kgl. Resolution af s. D. er det bestemt, at Gagen m. m. for en Kommandant paa Kongsvinger ved første indtrædende Vakance skal inddrages og Kommandantforretningerne dersteds udføres ved en i Distriktet stationeret Officier.

— Ifølge kgl. Resolution af s. D. skal Borgunds Præstegjeld deles i trende Præstegjelde, nemlig: a) Borgund, bestaaende af Hovedsognet og Gidske Kapel; b) Aalesunds By og c) Skone, bestaaende af nuværende Skone og Vatne Annexsogn.

— Det akademiske Kollegium har under 23de Jan. uddeelt de af sidste Storthing til Understøttelse for yngre Videnskabsmænd bevilgede Stipendier til Følgende: Kand. min. Th. Kjerulf 300 Spd. aarlig i Geognosi og Mineralogi; Kand. theol. J. P. Broch 300 Spd. aarlig i de østerlandske Sprog; Kand. jur. Fr. Brandt 240 Spd. aarlig i Lovhistorie; Kand. min. C. A. Bjerknes 200 Spd. aarlig i den rene Mathematik; Kand. theol. A. Johnson 200 Spd. aarlig i Theologi; Kand. med. A. Arndtzen 200 Spd. aarlig i Physik; Kand. med. Konservator Schübeler 16 Spd. 80 ß maanedlig indtil Videre i Botanik; Kand. med. C. Hansen 25 Spd. maanedlig indtil Videre i physiologisk Chemi; Kand. mag. G. W. Lyng 200 Spd. aarlig i Philosophi; Kand. mag. O. Rygh 200 Spd. i Historie. — Dyrtidstillæg udbetales Stipendiaterne efter samme Regel, som for Embedsmænd i indeværende Budgettermin er bestemt.

— Det philosophiske Fakultet har til det akademiske Kollegium indstillet, at der skal udsættes en literaturhistorisk Priisopgave, paa hvis Besvarelse det vil bero, hvem det af Storthinget bevilgede Literaturstipendium skal tilfalde. Som Opgave skal være paatænkt en Sammenligning af den didaktiske Poesies Charakteer og Betydning i vor og Sveriges Literatur. — De Ansøgere, der tidligere have meldt sig til Literaturposten, ere Kand. theol. Cath. Bang, Stud. B. Bjørnson, Stud. theol. L. Dietrichson, Kand. philos. Hartv. Lassen og Bernh. Roggen. Bibliotheksamanuensis A. Munch og Theaterdirektør Henr. Ibsen have ogsaa meldt sig, men forlængst taget sine Ansøgninger tilbage.

— Efter Opfordring af General Birch m. Fl. holdtes den 26de Januar i Frimurerlogens lille Sal et Møde i Anledning af Carl-Johans-Forbundet, hvori DHrr. Professor Welhaven, Statsraaderne Stang og Lange udtalte sig, deels om Foreningens Øiemed, deels om den bedste Maade at fremme samme paa. Stang fremsatte den Anskuelse, at Selskabets norske Medlemmer burde vælge sig en Bestyrelse til at varetage det Fornødne, dog uden derfor at afsondre sig fra det allerede i Sverige bestaaende Samfund. Man enedes om, i Lighed med hvad i Sverige er Tilfældet, at samles til en festlig Sammenkomst den 8de Marts (Carl Johans Dødsdag).

— Vor Kunstneretat har i disse Dage lidt et betydeligt Tab, idet Landskabsmaler J. Frich d. 29de Januar afgik ved Døden i en Alder af kun 48 Aar.

— Foged Gjerdrum, Ridder af V. O., afgik ved Døden Natten til 29de Jan. i sin Alders 72de Aar. Han blev i 1831 Foged i Aker og Follong, efter i Forveien at have været Politimester i Christiania (fra 1823).

— Under 23de Jan. er Provst i Hardanger og Vosse Provsti og Sognepræst til Strandebarms Præstegjeld N. Landmark udnævnt til Sognepræst til Fets Præstegjeld; ledig personel Kapellan J. M. Klem til personel Kapellan hos Sognepræst til Eidsvolds Præstegjeld, N. N. Vogt; Kand. theol. J. Hartvig til personel Kapellan hos Sognepræst til Kragerø Præstegjeld, H. Daa; Sagfører i Finmarkens Amt N. J. Nielsen til Postmester i Tromsø og Kand. theol. J. L. Eitzen til Postmester i Sarpsborg.

— Under s. D. ere Efternævnte ansatte som Stiftskapellaner: 1) i Christiania Stift: entlediget personel Kapellan B. A. Thinn samt de theologiske Kandidater H. Seeberg og J. N. Brun; 2) i Christianssands Stift: de theologiske Kandidater H. H. F. Hjorthøy og A. J. Boye med Forpligtelse for den af dem, som Biskoppen dertil bestemmer, at tage Ophold i Stavanger, naar Virksomhed ikke andetsteds er ham anviist; 3) i Bergens Stift: de theologiske Kandidater W. D. Meyer og H. Greve, samt 4) i Throndhjems Stift: personel Kapellan i Balestrands Præstegjeld L. B. F. Fabritius og ledig pers. Kap. i Surendals Præstegjeld P. M. Widerøe.

Under s. D. ere følgende Avancements foregaaede i Marinen: til Kommandørkapitain: C. H. Valeur; til Kapitain: Kapitainlieutenant H. T. V. E. Baron af Wedel-Jarlsberg; til Kapitainlieutenanter: Premierlieutenanterne H. J. Hjorth og E. T. Rosenqvist; til Premierlieutenanter: Sekondlieutenanterne C. O. Petersen, M. A. T. Clasen, samt til Sekondlieutenanter i Nummer: de surnumerære Sekondlieutenanter F. W. G. Sverdrup og R. M. Klingenberg.

Under s. D. er Handlende J. H. Andresen anerkjendt som nordamerikansk Konsul ad interim i Christiania.

Under s. D. er Skovinspektør ved Røraas og Foldals Kobberværker J. W. Nissen ifølge Ansøgning meddeelt Afsked i Naade med aarlig Pension 400 Spd.

Under s. D. er Apotheker A. C. S. Krog og Exam. pharm. J. Schulz meddeelte Bevillinger til at anlægge og drive Apothek respektive i Sandefjord og Hammerfest.

— Amtmanden i Nedenæs og Robygdelagets Amt har under 16de dennes beskikket Gaardbruger J. T. Tvede til Lensmand i Østre Molands Sogn, Nedenæs Fogderi.

— Ved Opgjøret har Huset Pellys Status, ligesom Sewells, viist sig overmaade god, og Huset har gjenoptaget sine Forretninger. Det sees, at en samvittighedsfuld Forsigtighed har bragt begge disse Huse til at standse, og at den Grundvold, hvorpaa „de arbeidede“, var meget solid.

Throndhjem. Paa Georg E. Petersens Forlag er den 13de Januar begyndt at udkomme et nyt Blad, „Throndhjems-Posten“, hvilket udgaar 2 Gange ugentlig i liden Folio, anstændigt udstyret, og koster 1 Spd. 60 ß halvaarlig.

Udenlandske Efterretninger.

Indien. Efterretningerne herfra ere fremdeles lidet gunstige for Englænderne. Fra Kalkutta hedder det: „11te bengalske Kavalleriregiment har gjort Oprør og undveget. Setaon, der kom fra Delhi, slog Rebellerne; 750 bleve dræbte, Leiren og 11 Kanoner bleve tagne. Kommunikationen mellem Kalkutta og Bombay er gjenoprettet.

Hermed følger som Tillæg Storthings-Efterretninger Nr. 93—96.

Christiania. Trykt og forlagt af H. J. Jensen. (Storgaden Nr. 27.)

Illustreret Nyhedsblad.

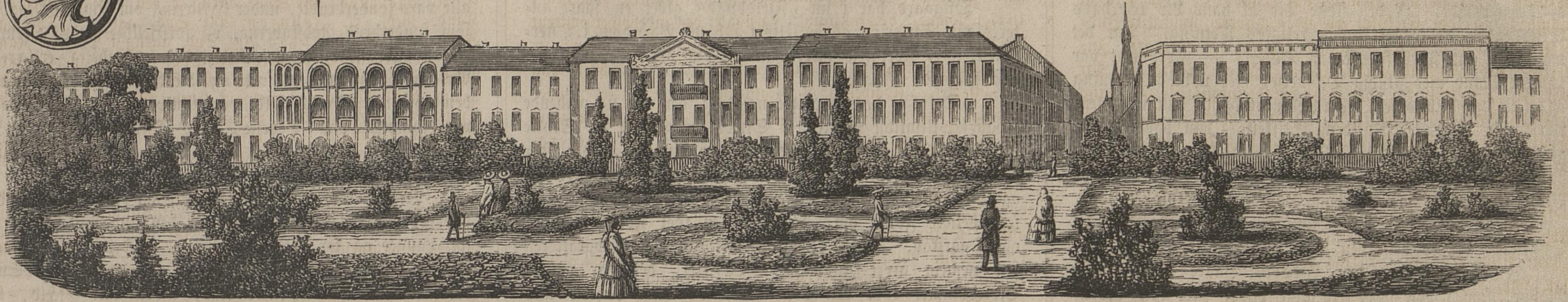

Nr. 6. | Udkommer hver Søndag Morgen. | 7de Februar 1858. | Abonnementsprisen er 60 ß Fjerdingaaret. | 7. Aarg.

Indhold.

Landskabsmaler Joachim Frich.

Joachim Christian Geelmuyden Güldencreutz Frich er født i Bergen d. 24de Juli 1810 af Forældrene Kjøbmand David Frich, der nu er en henved firsindstyveaarig Olding, og Gjertrud Barclay, der døde allerede i 1837. Hans Farfader, Kancelliraad Jacob Frich, døde i 1827 som entlediget Raadmand og Borgermester i Bergen. Navnet Güldencreutz førte han efter sin Farmoder Anna Güldencreutz, hvis Fader var Generalkrigskommissær Gyldencreutz, en rig Mand, der eiede en betydelig Raritetssamling. Ifølge en Tradition skal Familien Frich nedstamme fra Skotland og være kommen hid til Landet paa Maria Stuarts Tid. Med Vished vides imidlertid kun, at Kancelliraad Frichs Fader - altsaa Malerens Oldefader - var en bergensk Kjøbmand.

Af fem Brødre var Joachim Frich den yngste; ligesom en ældre Broder, Gert Jantsen Frich, der nu er Præst i øvre Størdalen, blev han holdt til Studeringerne. Fra 1822 til 1826 gik han i sin Fødebyes lærde Skole, men nød derefter privat Underviisning, indtil han i 1829 tog Examen Artium. Som Student var han i længere Tid Huuslærer paa Abildsøe hos dets daværende Eier, Kjøbmand Trepka; og uagtet han ikke sees at være bleven færdig med Andenexamen, begyndte han dog at læse Theologi, hvormed han fortsatte i længere Tid. Men snart opgav han alle Studier, for udelukkende at følge den stærke Tilbøielighed for Malerkunsten, der allerede under hans Skolegang havde ytret sig hos ham. Som Skolediscipel nød han først en høist tarvelig-Veiledning i Tegning af Overlærer Lyder Sagen og siden tillige af den dengang ikke lidet anseede Portrætmaler Lehmann. Flere Skizzer fra hiin Tid skulle endnu findes. Da Landskabsmaler Joh. Chr. Dahl i 1826 efter sin vundne Berømmelse gjorde sit første Besøg i sin Fødeby, var det Drengens inderligste Ønske, at kunne følge Kunstneren til hans nye Opholdssted Dresden. Men Omstændighederne og vel især hans Families Ønsker vare derimod.

Det vakte vist hellerikke megen Glæde, da han siden forandrede sin Livsplan og forlod Studeringerne. Thi Kunst og Literatur gav dengang ganske andre daarlige Udsigter til at forsørge sin Mand, end nuomstunder, ihvorvel endnu fremdeles deres materielle Fordele ville befindes lidet lokkende.

Dog, nok er det, Frich blev endelig tilstædet at følge sin Lyst, at vie sig for Kunsten. Saaledes drog han 1833 til Kjøbenhavn, ved hvis Kunstakademi han gjennemgik tvende Klasser. Efter et Par Aars Ophold der reiste han - saavidt vides i 1835 - til Dresden, hvor han modtoges med Velvillie af Dahl og blev ogsaa stærkt paavirket af ham, dog uden at slutte sig til ham saaledes, at man kan kalde ham Dahls Elev. Det er maaskee det mest Særegne ved Frich, at medens han selv ingen Skole dannede, sluttede han sig hellerikke afgjort til nogen anden bestemt Skole, men fulgte saa at sige sin egen Retning, der dog forandredes og modificeeredes gjennem Tiderne.

Fra Dresden reiste han til München, og der var det, kan man sige, at han modtog sin egentlige Kunstnerudvikling. Akademiet besøgte han ikke, men han studerede paa egen Haand og dannede sig især efter den som Landskabsmaler noksom bekjendte Rottmann, hvis mægtige Forgrunde og store Linier uden megen Detaille gjenfindes i Frichs Arbeider fra den Tid. Et Billede fra Inndalen, som han hjemsendte, vidner især om Rottmanns Indflydelse paa ham i denne Henseende.

Fra München af gjorde han Udflugter til forskjellige Egne af Bayern, og navnligen til de romantiske Egne ved Berthelsgaden (i Nærheden af Salzburg). Fra disse Exkursioner ere hans Mapper meget rige paa Studier og Skizzer, og hans Malerier fra den nærmest paafølgende Tid behandle alle Sujetter fra hine Egne. Der kunde dengang ikke være Tale om norske Emner, da han endnu ingen Studier havde gjort i Fædrelandet.

I 1839 kom han tilbage til Norge og reiste efter et kort Ophold i Hovedstaden til sin Fødeby Bergen. Paafølgende Vinter anvendte han til at behandle Sujetter, som han havde medbragt fra Bayern, og Sommeren 1840 reiste han med de færdige Malerier til Stockholm. Det lykkedes ham at faa Carl Johan til at tage dem i Øiesyn, og Kongen, som blandt Malerierne gjenfandt Egne, hvor han engang havde kamperet, ikke alene afkjøbte ham dem for en anselig Sum, men gav ham endog i Bestilling at male et stort Prospekt af Christiania til 500 Spd. Ogsaa siden vedblev Carl Johan at ynde Frich og afkjøbe ham Malerier. Dette har ogsaa Sønnen Kong Oscar gjort. Saaledes har Frich for Oscarshall malet 6 store Landskabsstykker til Spisesalen der. Under Opholdet i Stockholm stiftede den unge Kunstner Bekjendtskab med flere af Sveriges anseede Kunstnere og blev ogsaa, hvis vi ikke feile, optaget til Medlem af Kunstakademiet.

Endnu i Aaret 1840 vendte Frich hjemad. Han tog nu sin Bopæl i Christiania, hvor han blev Lærer ved Kunstskolen og Medlem af dens Bestyrelse. Næste Aar reiste han til Bergen, hvor han (8de Juni) giftede sig med sin Kousine Divert Reimers, født 22de Febr. 1812 og en Datter af Bagermester i Bergen Henrik Reimers og Lucie Barclay. Hun efterlever ham nu som Enke, med tre Døtre.

Joachim Frich.

Lige siden sin Tilbagekomst fra Stockholm havde Frich sin Bopæl her i Christiania, og kun to Gange i de 18 Aar, der forløb til hans Død, besøgte han Udlandet. Dette var i 1846, da han med Stipendium nogle Maaneder opholdt sig i Düsseldorff, for at gjøre sig bekjendt med dets Malerskole, - som dog ingen Indflydelse udøvede paa ham, - og i Sommeren 1855, da han i ganske kort Tid besøgte Verdensudstillingen i Paris. Vi tør Intet afgjøre, om hvorvidt dette stadige Ophold i Hjemmet skulde have medført „en Stagnation" i Kunstnerens Udvikling. Men det ligger dog klart for Enhver, at Frich ved sit Exempel har afvist den Paastand, at en Maler ikke kan leve i Hjemmet, da han her intet Marked vil finde for sine Arbeider, og saaledes allerede for Afsætningens Skyld maa være i Udlandet, ved de store Kunst-Markeder. Thi han kunde her ved sin Pensel ikke alene leve, men endog lægge sig noget tilbedste. Uagtet han malede Mere end de Fleste, fandt han dog altid Afsætning. Foruden at Frichs Malerier kjøbtes for Nationalgalleriet, for Landets Kunstforeninger og vel af enhver privat Malerisamler i Landet, havde Kunstneren ogsaa et Marked for sine Arbeider i Udlandet, navnlig i England, hvor flere af hans sidste og betydeligste Arbeider vakte Opmærksomhed og fandt Kjøbere.

Blandt den Mangfoldighed af Malerier, der haves af Frich, er der vistnok ikke ganske let at fremhæve noget enkelt som det bedste. Imidlertid kan der, som det for hans Retning mest charakteristiske Billede fra hans senere Periode, nævnes et Parti af Krogskoven i en dugget Morgen, med en liden Bæk, der risler frem i Granetykningen. Dette Billede vandt strax stort Bifald ved Kunstforeningens Udstilling og blev kjøbt af Apotheker Thaulow. Siden gjentog Kunstneren det flere Gange; i større Maalestok fandtes det paa den sidste skandinaviske Udstilling og gik siden til England.

Ufuldendte efterlod Frich sig tvende smukke Kompositioner fra Drøbaks-Egnen, hvor han i forrige Sommer opholdt sig.

Hvad der især maa fremhæves ved Frichs Kunstnerpersonlighed, er den store Kjærlighed til Naturen, især Fædrelandets, som han besad, og den utrættelige Flid, hvormed han studerede den i de forskjelligste Egne. Hele det søndenfjeldske Norge, Romsdalen og Søndmøre, har han saaledes gjennemvandret paa Kryds og Tværs og overalt gjort sine Studier. Hans efterladte Skizzer og „Norge i Tegninger", hvis fleste Prospekter ere af ham, vidne noksom om denne hans store Lokalkundskab. Som en Ytring af hiin Kjærlighed til Naturen, kan man ogsaa ansee den Glæde, han fandt i Blomster og i Havedyrkning. Da han i den sidste Tid af sit Liv havde faaet Gaard oppe ved Slottet, spadede han selv sin Have og plantede og pleiede sine Blomster, og ligesom for at lønne den kjærlighedsfulde Møie, voxte og trivedes disse bedre end Nogen ellers var vant til.

Vi have allerede berørt Forskjelligheden af Frichs kunstneriske Behandling i de vexlende Perioder. Skulde vi nærmere angive den, kunde vi sige, at hans tidligste Kunstnerstadium er betegnet ved Kompositioner med store Masser og bred Behandling, ligesom hos Rottmann, hans seneste ved mere Detail og en stor Forkjærlighed for idylliske Motiver. Derfor tiltalte ham ogsaa saameget Egnen ved Vormen og Andelven

i Eidsvold, hvor han for et Par Aar siden tilbragte en Sommer, og hvorfra et smukt Billede ligeledes findes i Apotheker Thaulows Eie.

I Flid og Produktivitet og i skjønsomt Valg af Motiver kunde Frich maale sig med de Fleste. Men med Hensyn til Kompositionens Totalitet og Udførelsen af Detaillen og det charakteristiske ved Lokalfarven tilfredsstillede han ofte mindre.

Som Menneske var Frich en elskværdig Charakteer, en kjærlig og tro Ven, god Familiefader og religiøs af Tænkemaade. I den sidste Tid af hans Liv tog hans Sind endog en meget stræng religiøs Retning. Var det maaskee i en Forudfølelse af Døden? — Forøvrigt var han en Mand med alsidig Dannelse, med udbredt Læsning og et udsøgt Bibliothek. Fædrelandet havde han ikke alene paa Reiser studeret i Nutidens Skikkelse - han havde ogsaa gjennem de mangfoldige ældre Specialtopographier gjort sig nøie bekjendt dermed, i dets tidligere Forholde. Med Videbegjærlighed forenede han Samvittighedsfuldhed i Alt.

Frich døde den 29de Januar, efter længere Tids Sygeleie og blev begraven sidste Thorsdag.

I Hjemmet ved den Afdødes Baare talte Pastor Möhne, som i den sidste Tid nøie havde lært den Hedenfarne at kjende, og ved Graven, hvorhen en stor Sørgeskare fulgte ham, holdt Pastor Brun en gribende Tale. Følgende af A. Munch forfattede Sang blev afsungen:

Til Graven her vi følge
En ædel Kunstens Søn, —
Men Graven kan ei dølge
Hans Idræt, god og skjøn.
Den staar med klare Farver
I Mindesalens Glands,
Og Fædrelandet arver
Fra ham en Skjønhedskrands.

Han elskte saa dets Fjelde,
Dertil dets dunkle Skov,
Og gjengav ret med Vælde
Dets Pragt, til Herrens Lov.
Igjennem Skjønheds Rige
Han hørte Troens Bud —
Ad Kunstens Himmelstige
Indgik han til sin Gud.

Thi tør vi ikke klage,
Skjønt bort han maatte gaa
I bedste Manddomsdage
Fra Hustru og fra Smaa.
Gud vil dem nok husvale
I sin Eenbaarnes Favn —
Som Aftendug i Dale
Han sender Trøst for Savn.

Saa hvil da sødt, vor Broder!
I Moderjordens Skjød!
Du blev jo hos din Moder
I Livet, som i Død.
Det vil hun ei forglemme,
Men hviske hver en Vaar
Med Birkelundens Stemme
Dit Navn, som ei forgaar.

Afbildninger af norske Oldsager
i Universitetets Samling i Christiania.

III. Jordfundne Sager fra Jærnalderen

d. e. fra den Tidsalder i Hedendommen, da man almindelig brugte Jærnet til Vaaben og skjærende Redskaber, men derimod benyttede Broncen, eller rettere nu, da Sink tilsattes Metalblandinger, Messinget kun til Sirater og Smykkesager i Lighed med Guld og Sølv.

B. Redskaber.

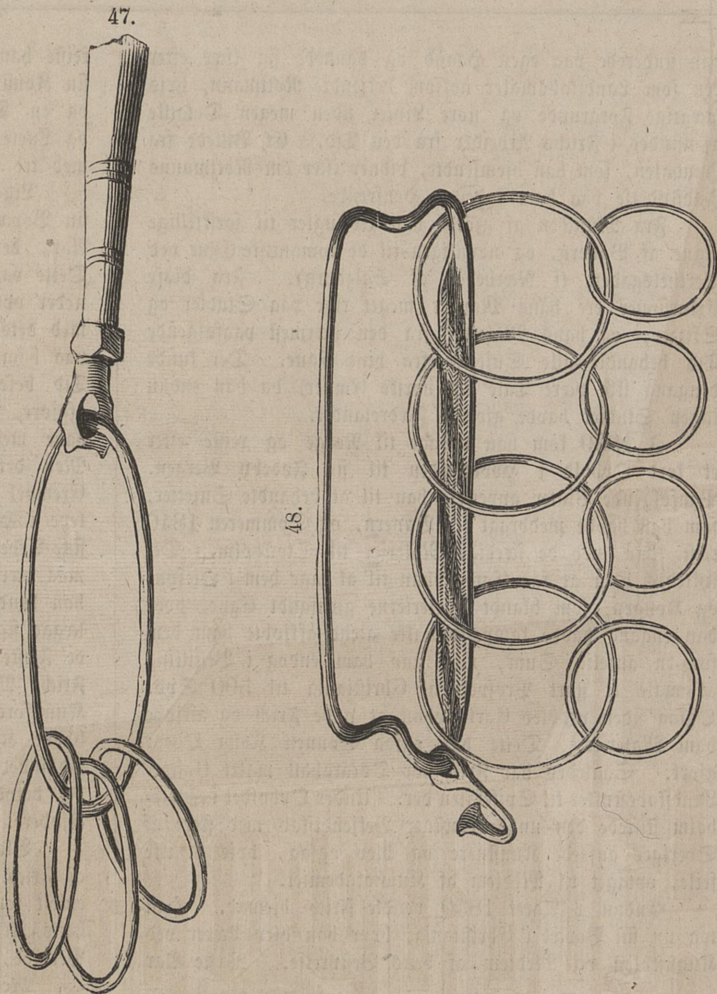

47, 48) Redskaber af ubekjendt Brug, af Jærn (i 1/5 Størrelse).

Laugs-Ceremonier for sexti Aar siden.

Culturen frembringer hos Planterne forskjellige Varieteter saavel i Form som i Farver. Den vilde Rose er enkelt, men bærer Frugt (Nyper); Haugerosen sætter al sin Kraft i Blade, og bliver mangedobbelt, men er ufrugtbar. Hvo kjender ikke de mange brogede Zwibelblomster, som de hollandske Haugekunstnere have frembragt? Hos Huusdyrene frembringer Culturen Egenskaber og Forandring i Former, som ikke findes hos deres Slægt i den vilde Tilstand. Hos Mennesket har maaskee Cultur og Civilisation i Statslivet frembragt mindre Forandring i de ydre Former; men den gjør de aandelige Forskjelligheder hos Individerne mere fremtrædende, og forandrer efterhaanden Levemaade, traditionelle Skikke og Sædvaner. Saaledes forsvinde efterhaanden de oprindelige Nationaldragter og Fortidens Ceremoniel og Lystigheder ved de større Epocher i Almuens Liv, som Barnedaab, Frierie, Bryllup og Begravelser. Kunstnere have derfor fundet sig opfordrede til at opbevare Mindet af Nationaldragter, og Skribenter Skildringer af Folkeskikkene, førend de aldeles udslettes af den almindelige Civilisations Nivellering; thi disse nationale Egenheder høre dog ogsaa med til Menneskeslægtens Udviklingshistorie.

Østgaard har i sin „Fjeldbygd" givet en saare interessant Skildring af Folkelivet i hans Barndom i Østerdalen. I Fortalen ytrer han sig om disse Forandringer paa følgende Maade:

„Det kan desværre ikke nægtes: den om sig gribende Kvasi-Civilisation fortrænger Skridt for Skridt og Stykke for Stykke det Gamle. Først falder Dragten, som forandres i Snittet, om ikke altid i Stoffet; dernæst Skikkene og Ceremonierne, takket være især vore kloge Seminarister, som belære Folket om, at Sligt er idel Forfængelighed og Daarskab. Den religiøse Retning i Folkecharakteren har nemlig givet Indpas for Læseriet, der har vundet Herredømmet over den hele Egn, og dette Læserie med sin stræng puritanske Fordømmelse af alle synbare Yttringer af Glæde og Munterhed, har tilintetgjort ei alene al Musik og Dands, men ogsaa forandret og afskaffet alle Ceremonier, der gjennem disse Udtryk af Folkets Livsfriskhed fandt sit væsentlige Præg. En Fele er snart en ubekjendt Ting i Bygden; ingen Folkevise lyder mere." . . . „Man har fortalt mig, at det er kommet saa vidt i den Henseende, at den nuværende Præst skal have faaet kjærlig Tiltale og Advarsel af sine Almuesfolk, fordi han tillod sine Børn den syndige Fornøielse at age paa Kjelke." (!)

Det er Skade, at den halvstuderede Seminarist formaaer mere end den langt bedre udrustede Præst. Disse Folk glemme, at de uskyldige Fugle den hele Dag tumle sig i Luften og yttre deres Glæde over Livet og Naturens Skjønhed ved uafbrudt munter Sang; at Planterne af samme Grund hæve deres brogede Blomster mod Solen. De skildre Livet som et Fængsel, fra hvilket Mennesket ved Hovedhængen og Graad skal yttre sin Længsel efter at befries, tvertimod Forsynets Villie, som ved Naturens Skjønhed opfordrer os til uskyldig Glæde.

Ogsaa i Bylivet har Tiden afskaffet adskillige traditionelle Skikke, f. Ex. ved de forskjellige Haandværkslaug, naar en Lærling skulde blive Svend, eller Svenden Mester; eller naar en ny Oldermand blev valgt. Jeg har i et foregaaende Numer omtalt en Snedkersvends Behøvling, og skal forsøge at skildre et Par saadanne Ceremonier i Snedkerlauget, som jeg i min Barndom deels selv har seet, deels hørt beskrive.

Naar en Snedkerlærling havde udtjent sine Læreaar, blev han af Oldermanden opgivet et Svendestykke, som han skulde udføre. Fandtes dette antageligt, blev hans Indtrædelse i Svendestanden tilkjendegivet ved Behøvlings-Ceremonien. Til denne skulde han forfærdige alle de til Haandværket hørende Redskaber, nemlig en Saug, men hvis Blad var en sværtet tynd Træspaan, hvori var skaaret Tænder; en Skrubhøvl, en Langhøvl og en Slethøvl. Disse skulde være sammensatte af tynde Træplader, saa at de under Behøvlingen kunde sønderbrydes; fremdeles en Hammer, Øxe, Huggejern o. s. v., altsammen af huult Træ. Naar alt dette var færdigt, forsamledes Mesterne hos Oldermanden. Midt paa Gulvet blev sat en Krak af et voxent Menneskes Længde, paa hvilken Svende-Emnet blev lagt for at tildannes. Oldermanden fremtraadte derpaa og begyndte at bearbeide dette Raaemne, først med Saugen, derpaa med Skrubhøvlen og efterhaanden med de øvrige Høvle og Redskaber, indtil de alle vare sønderbrudte, under Erklæring om Emnets Raahed, som sønderbrød Redskaberne, og forskjellige andre extemporerede eller traditionelle Vittigheder. Endelig erklæredes Arbeidet at være fuldført og Krakken væltedes, saa at den vordende Svend faldt paa Gulvet. Naar han atter var kommen paa Benene, gav Oldermanden ham et Ørefigen og erklærede, at dette var det sidste, han skulde modtage; thi nu var han Svend.

Derpaa kom Punschbollen ind, og et Gilde begyndte, hvorved en Skaal blev drukket for den nybehøvlede Svend, for Lauget og for dets Oldermand. Dette Gilde maatte den nye Svend betale, uagtet han sædvanlig følte Svien deraf i hele det følgende Aar, inden den Gjæld, han derved havde paadraget sig, var afbetalt.

Fra Oldermandens Tag hængte paa en lang Stang med forgyldt Knap et Skildt, som betegnede hans Værdighed. Paa en himmelblaa Tavle i forgyldt Ramme var i forgyldte Figurer afbildet Snedkerens Redskaber, Passer, Vinkel, Høvl, Hammer o. s. v. Hos ham opbevaredes den saakaldte Lade, en laasfærdig Kasse af bonet Egetræ med Lister og Huulkehler, omtrent i Form af en Barneligkiste, hvori opbevaredes Laugets Statuter og nogle sammenskudte Penge, som anvendtes til Understøttelse for fremmede Svende i de første Uger efter deres Ankomst og til Hjælp for Syge i Lauget. Naar en ny Oldermand blev valgt, skulde Skildtet og Laden flyttes, og dette udførtes med megen Pomp. Tidlig om Morgenen blev Skildtet ophængt fra den nye Oldermands Tag. Foran Huset var opført et høit Stillads, som rak op til Stangen, hvorpaa Skildtet hængte, og ovenpaa havde en Repos, hvorpaa flere Mennesker kunde staae. Mestere og Svende forsamledes i den afgaaende Oldermands Bolig, hvorfra Toget begyndte. Foran gik Musikantere med Klarinetter og Valdhorn og spillede en Marsch; efter dem fulgte den afgaaende Oldermand, iført en Kjole med Folioknapper, omtrent af Snit som fra Ludvig den 14des Tid, sædvanlig af lysende Farve, med en liden trekantet Hat paa det med Pidsk og Silkepung i Nakken prydede Hoved. I Haanden bar han en af Balgen uddraget Stadskaarde, paa hvis Spidse en Citron eller Pommerants var stukket; hvilket formodentlig var en carrikeret Efterligning af Scepter og Rigsæble. Efter ham fulgte fire Snedkere, som i fire Messinghanker bare Laden; og derefter de øvrige Mestere og Svende parviis. For at give Optoget mere Munterhed og Glands maatte en Harlekin ikke mangle. Denne var klædt i den bekjendte Dragt, en tæt til Livet sluttende Rundtrøje uden Skjøder, og snevre Pantalons af firkantede blaae, gule og røde Klædeslapper, en sort Halvmaske for Ansigtet og en Kalot paa Hovedet. I Haanden havde han den sædvanlige Brix, en Trækaarde, hvis Blad bestod af tre tynde Træplader, som naar han med den slog nogen af den tilstimlende Pøbel, gav en skraldende Lyd. For end mere at opvække Latter, var der paa Bagdelen af hans Buxer (Siddestedet) syet en Figur som et Par uhyre Briller. Han forfulgte de flygtende Gadedrenge med Slag af Brixen, omfavnede Pigerne paa Gaden, og tiltalede koketterende enhver Pige, der af Nysgjerrighed stak Hovedet ud af et aabent Vindue. Toget var saaledes omgivet af Latter og Skraalen.

Ankommen til den nye Oldermands Huus gik Toget derind og nedsatte Laden; derpaa traadte den afgaaende og den tiltrædende Oldermand og flere Mestere ud paa Stilladsets Repos. Den første holdt en humoristisk Tale, reciterede nogle plattydske Vers, og overleverede derpaa Kaarden med Citronen paa Spidsen til sin Eftermand, der erklæredes for Oldermand. Nu bragtes Punscheglas ud, og den afgaaende Oldermand drak sin Eftermands Skaal, denne Laugets og derpaa sin Formands Skaal, og efter hver Skaal blev det tomte Glas kastet i Luften. Om det nedfaldende Glas opstod der nu et Gramsetag af den tilstimlede Mængde paa Gaden, som styrtede over hinanden i store Klynger; thi Enhver, som bragte et saadant Glas ubeskadiget i Oldermandens Huus, fik en Mark.

Dette sidste Optog har jeg seet som Barn; af Talerne opfattede jeg kuns lidet, og hvad jeg opfattede er efter saa mange Aars Forløb forglemt. I Kjøbenhavn foregik saadanne Ceremonier i en langt større Stiil. Selv Folk af de høiere Klasser kjørte der i Karether hen paa Gader og Torve, igjennem hvilke Toget passerede, for at være Tilskuere. En Fru B., som i sin Ungdom havde tilbragt adskillige Aar hos sine Brødre i Kjøbenhavn, har iblandt andre saadanne Optog i den Tid fortalt mig, at Slagterlauget ved en saadan Høitidelighed lod en kjæmpemæssig Pølse, lavet af Kjødet af en heel Oxe, og prydet med Blomster og Guldblade, bære i Procession af en Mængde Slagtersvende, idet den var lagt paa lange Brædder, som hvilede paa deres Skuldre.

I vor prosaiske og mere til det Nyttige henvendte Tid ere disse Ceremonier gaaede af Brug, sandsynligviis fordi de vare kostbare og gave Anledning til Sviir og andre Uleiligheder. Hansteen.

Den nye Kirke for østre Aker.

Vi give her et Billede af den nye Kirke for østre Aker, som opføres paa Gaarden Ulvind (Ulven) og hvortil Grundstenen lagdes d. 22de Juli f. A. Det Pergaments-Dokument, som tilligemed endeel Mynter m. v. nedlagdes under Grundstenen, Alt indesluttet i en Blikkasse, indeholder alle fornødne Oplysninger angaaende Kirkens Tilblivelse, saa at vi her kun behøve at aftrykke samme. Det lød saaledes:

„Paa Grund af Akers Præstegjelds stærkt tiltagende Folkemængde vare dets tvende Kirker, den nysopførte Sognekirke paa Ullevold og Oslo Hospitalskirke, ikke tilstrækkelige til at give Almuen fornøden Kirkeplads; Formænd og Repræsentanter besluttede derfor den 5te April 1856 at bygge denne Kirke for østre Aker paa Gaarden Ulvind, hvilken Beslutning ved Resolution af 18de Oktober samme Aar er bifaldt af den regjerende Konge Oscar den 1ste i hans 13de Regjeringsaar.

„Sognepræst er nu Anton Wilhelm Fangen og residerende Kapellan Peter Andreas Jensen.

„Grundstenen til Kirken lægges idag den 22de Juli 1857 af Kommunalbestyrelsens Ordfører, Adolf Bredo Stabell, og Kirken opføres af Muurmesterne, Brødrene Carl, Ferdinand og Adolf Unger, for akkorderet Betaling 27,950 Spd., hvorunder ikke indbefattet Altertavle, Prædikestol, Orgel og Klokker.

„Til at paasee Arbeidets rigtige Udførelse er udvalgt en Bestyrelse, bestaaende af Gaardbrugerne: Christopher Fougner af Økern, Halvor Tveter af Østensjø, Ole Blyberg af Ellingsrud, Harald Arnesen af Disen og Hans Woxen af Manglerud.

„Vi bede den almægtige Gud at tage dette vordende Gudshuus under sin Varetægt til nærværende og kommende Slægters Velsignelse i den Herres Jesu Christi Navn.“

Pengene til Kirkens Opførelse m. v. ere tilveiebragte ved et den 5te April 1856 besluttet Laan af Akers Sparebank, stort 50,000 Spd.

Idet Grundstenen lagdes, gik Bygnings-Kommissionen, Amtmanden, Stiftsprovsten, Præsterne, Formænd og Repræsentanter tilligemed endeel af Menigheden i Procession fra Gaarden Ulvind til Kirketomten, hvor Flag vare heiste. Efterat de to første Vers af nedenstaaende Sang af P. A. Jensen vare afsungne og Pastor Fangen havde holdt en Tale, oplæste Ordføreren A. B. Stabell hiint Pergaments-Dokument. Under Afsyngelsen af tredie Vers lagdes Grundstenen. Derpaa holdt Ordføreren en kort Tale, Sangens sidste Vers blev afsunget og Muringen fortsattes, hvorefter Processionen vendte tilbage.

Nærværende Afbildning skyldes DHrr. Bygmestere, Brødrene Ungers Velvillie. Vi behøve ikke at tilføie, at den fremstiller Kirken, saaledes som den vil see ud fuldt færdig, hvilket den først bliver om flere Aar.

Før Nedlæggelsen.

Vel mødt igjen paa Kirkesti!
Vel mødt til Herrens Ære!
Et Værk idag grundlægge vi,
Der Ham skal viet være.
Nu tegner det i Nord
Til Sommer for Guds Ord;
Nu bygger Bygd og By
Gudshuse høit mod Sky, —
Nu er der Fryd i Himlen.

Snart skal fra denne Blomstervang,
Hvor nu kun Fugle sjunge,
De klare Kirkeklokkers Klang
Igjennem Dalen runge.
Da strømmer Folket ud
I Skarer til sin Gud;
Det kommer med sin Nød
Til Kirkens milde Skjød: —
Velkommen Ung og Gammel!

Han er saa tro, den Herre bold,
For hvem vi Huset bygge;
Han var fra gammel Tid vort Skjold,
Han er endnu vor Skygge.
I Jesu Christi Navn
Saa læg i Klippens Favn
Den første Steen kun ned! —
Det skee os selv til Fred
Og Gud til evig Ære!

Efter Nedlæggelsen.

Saa er det gjort; — nu Haand paa Værk!
Nu murer flinkt, I Svende!
Lad Troen gjøre Haanden stærk

Østre Akers Kirke paa Ulvind.

Fra nu til Værkets Ende!
Men Du, o Herre mild,
Læg selv din Naade til!
Velsign vort Ansigts Sved!
Velsign vor ringe Sæd
Med Frugt for Evigheden!

Pariser-Nyheder.

I.

Vi have naaet Hjertet af Vinteren og Pariserne synes at have givet hinanden Stikordet, for at bringe deres Historiographer til Fortvivlelse. Hvad der passerer ere Begivenheder af allermindste Format — vor Devise er: Fingrene fra Politiken, vi forbigaae altsaa Attentatet paa Keiseren. Er Paris syg eller ruineret? Vil Paris spille Philosophen, der har trukket sig tilbage fra Verden? En eneste fornem Udlænding har havt Kurage til at aabne sine Sale; men alt hvad han har opnaaet, er at see nogle altfor tillidsfulde Venner fryse i de tomme Rum. Et Bevis paa, at de gode gamle Traditioner ikke ganske kunne forsvinde, er, at man saa smaat begynder at spørge: Hvem vil blive Vinterens Dronning? — „Børsen naturligviis eller i al Fald Politiken“, svare de Gamle og Mætte af Dage, der altid have seet suurt til Vinteren og nu ere i deres Element. „De unge Mennesker skulle prise sig lykkelige, at de ingen Anledning have til at ruinere sig“, sige de. Man kan jo ikke tilhøre det gode Selskab i vore ugudelige Tider, uden at forbruge sex Par Handsker om Dagen, hvilket om Aaret udgjør netop 18,000 Franks. Er dette saa, kommer man til samme Slutning som en ung Modeherre, vi spiste til Middag med igaar og som meente, at det ikke var ganske umuligt for en eenlig Kavaleer at leve comme il faut i Paris for 80,000 Fr. aarlig. Man er kjed af at tale om Krisen; man er ikke længer lynslagen over den Masse protesterede Værdier, Naboens Lommer kunne gjemme. Man tror ikke mere, at Lykkens Hjul pludselig er standset. Der skal mere til at bringe dens Mechanisme af Lave. Heller ikke kan nogen Fortæller faa tale ud, naar han begynder med Historier fra Indien, og om China har man endnu ikke ret begyndt at tale. Hvad der falder selv de mindst Skarpsynede i Oinene, er Krisens talrige Ex-Offere. Ægtemænd og Fædre benytte den som Paaskud til deres Paaholdenhed. Her er en Prøve paa de Samtaler, der føres i hvertandet Huus: „Hvad for noget, slet ikke modtage den hele Vinter!“ — „Du glemmer Krisen, Bedste!“ — „Men saa er det vel idetmindste Din høie Villie, at jeg maa more mig udenfor Huset?“ — „Ganske vist, med mindre Krisen —“. „Ingen Krise i Verden har nogensinde forhindret, at man har dandset. Jeg har allerede modtaget Indbydelse til et Bal for de Brandlidte i *.“ — „Lad gaa for dette ene Bal, siden det er for de Fattige.“ — „Du veed, at man ved slige Leiligheder altid viser sig i stort Toilette.“ — „I almindelige Tider vistnok, men under denne Krise —“. „Jeg kjender de Opofrelser, den paalægger mig, og vil i den hele Saison lade mig nøie med tyve nye Kjoler.“ — „Tyve Kjoler, Madame! paa en Tid, da Krisen —“ o. s. v. Som sagt, Paris har Koldfeber og som Følge deraf en haardnakket Frygt for at begynde at dandse. For at altsaa ikke „Jeg kjeder mig, Du kjeder Dig, vi kjede os“ skal blive Vinterens Devise, har en ung og meget yndig Dame dekreteret, at der skal — konverseres. En Mængde Damer, der ogsaa ere meget smukke og yndige, men som have været det noget længe, have modtaget Ideen med Enthusiasme; de Unge see suurt, thi hvem af dem vil ikke heller fremvise sin lille Fod end sin Vittighed? Og er man nu ikke engang sikker paa at eie denne, er det jo reen Fallit! En Vise, der er ligesaa gammel som Kjærligheden, og som enhver ung Pige lærer med sin Børnelærdom, siger desuden, at bemeldte Kjærlighed kommer gjennem Oinene og ikke gjennem Ørene. Selv have vi ingen Mening om dette delikate Punkt. En endnu sindrigere Dame, der ikke vil tænde sine Lysekroner den hele Saison, faar det Indfald, at arrangere sig et Theater, og pludselig hedder det i alle Saloner, at man vil spille Komedie. At spille Stykker, som Publikum kjender, og hvori hver Rolle er den og den bekjendte Skuespillers Apanage, vilde blot frembyde mager Interesse; man tigger altsaa sine Venner om Stykker. At skrive er nutildags ikke at stige ned, og vore fornemme Herrer have ikke deres Fædres Skrupler i denne Henseende. En Hofmand rapporterede en Dag forskrækket til Napoleon, at en af hans høitbetroede Embedsmænd havde skrevet en Komedie. — „Jeg kjender ingen Artikel i Konstitutionen“, svarer den store Mand, „der forbyder en Senator at have Aand.“

Da Emile de Girardin forlod Journalismen for at gjøre sig til Eremit, det vil sige Eremit-Millionær og Ægtemand, var dette en saa stor Begivenhed i Frankrig, at Madame de Seoigné, dersom hun havde levet og skullet berette Nyheden til Coulanges, udentvivl vilde have begyndt

saalunde: „Jeg melder Dem en Nyhed, der er det mest mirakuløse og skrupuløse, det mest bedøvende og sløvende", ligesom hun gjorde Søndagen efter at Lauzun i Louvre var bleven ægteviet til Mlle. de Montpensier. Men at den Mand, der har været kaldet Pressens Catilina, og som man har beskyldt for at reise Barrikader ved sin Skriverpult, skulde ville nedlade sig til at skrive for Scenen, er fast ligesaa forbausende, og dog strides i denne Tid Théatre français med Vaudeville-Theatret om „Millionærens Datter", der skal være en Slags Æresopreisning for den stakkels bagtalte Million. Vaudevillen paastaar, at Millionens Opreisning bør finde Sted paa Børsens Theater. Det lader dog til, at ingen af Parterne skal vinde. Man siger, at den berømte Mand, der har skrevet i alle Fag undtagen dette, og overalt med Mesterskab, her frygter Muligheden af et Fald og at han derfor først vil lade sit Stykke spille i en Salon af den fornemme Verden og for den fornemme Verden. At dette vil bringe Liv i mere end een Leir, lader sig let forudsige.

En Smule ondskabsfuld Fornøielse have vi dog for vor Part havt af, at den første Solo-Dandserinde ved Operaen Mlle. Zilia Michelet er optraadt som lærd Forfatterinde. Det er blot et lidet Hefte paa 60 pag., men Aandens Frembringelser skulle jo hverken maales alen- eller pundeviis, og om saa var, vilde Bogen visselig ikke af Nogen befindes hverken for kort eller for let. Vi tilstaae, at vi lod os narre af, at Mlle. Zilia kalder sin lille Bog bluettes. Vi slog op i Akademiets Lexikon, men fandt ikke andet end hvad vi før vidste, at bluettes betyder et lille fordringsløst Skrift, fuldt af Lune. Hvad os angaar, ville vi herefter ved bluettes tænke os noget skrækindjagende. Dette er aabenbar, hvad man har tilsigtet. Behage kan man paa en anden Scene; hvad der frister Mlle. Zilia, er, at bestige Tankens steileste Høider. En sælsom Ærgjerrighed for en Gudinde ved Operaen!

Dandserinde og ivrig Protestant, er Mlle. Zilia en Dag ved et Middagstaffel en katholsk Biskops Borddame, og da den hellige Mand er langtfra at ane, hvilken frygtelig Modstander der dølges under denne Sky af Flor og Kniplinger, gjør han et beskedent Forsøg paa at ville omvende den Skjønne. Inden Deserten er paa Bordet, er han indviklet i en Disput, der kunde optegnes i Kirkefædrene, og da man ubeldigvis reiser sig fra Bordet, inden Mlle. Zilia har udtømt sine Argumenter, gaar hun hjem og sætter sig til at skrive. Biskopen glemmer det forvildede Lam, men Lammet glemmer sandelig ikke ham, og i det lille Skrift, der ligger for os, er det Lammet, som vil føre Hyrden tilbage til Faarestien.

Skjønt vi bilde os ind at være saa fordomsfri som Nogen, have vi dog raadet Mlle. Zilia at opgive to saa uforenelige Bestillinger som Theologens og Dandserindens. „Aldrig vilde de Gamle", sagde vi til hende - man har dog den Fordeel med Mlle Zilia, at man aldrig behøver at undsee sig for at vise, at man har læst og fordøiet sine Klassikere - „aldrig", sagde vi, „vilde de Gamle, der havde en endnu større Ærbødighed end vi for den yndige Dandsekunst, og som i deres Olymp ofte giver een Gud flere Bestillinger, have faldet paa at gjøre Terpsichore til Theologiens Gudinde." Det er maaskee en Vane, men det er os plat umuligt at tænke os en Theolog i Florskjørt af korteste Dimension og kjødfarvet Liv, som med en koket Mine nægter at lade sig sin Rose røve af den Skjælm Petipa. Mlle. Zilia bliver nødt til at vælge mellem sin lille Fod og sin lille Bog. Selv Voltaire gjorde ikke Fordring paa at være et Universalgeni, skjønt han var et Stykke af en Troldmand — spørg blot dem, der vilde have ham brændt. Han har givet de Unge et Raad, som Mlle. Zilia og mange andre med hende burde lægge sig paa Hjertet. „Den, som ikke vil vide af sin Alders Glæder, maa døie dens Sorger." Mlle. Zilia er i Dandsens Alder, ikke i de religiøse Spidsfindigheders, og det er farligt saaledes at overlæsse sit Hoved. De smaae lette Fødder kunne ikke andet end blive tungere deraf. Skjønt vi ikke haabede derved at vinde fuldstændig Absolution, lovede vi dog Mlle. Zilia at beklappe hende ivrigere end nogen Anden samme Aften i Operaen.

Norge.

Christiania. „Selskabet for Folkeoplysningens Fremme" holdt den 3die Febr. sin aarlige Generalforsamling, hvilken af Kand. theol. Eilert Sundt aabnedes med en udførlig Skildring af Selskabets afdøde Redaktør O. Vig. Af det derpaa fremlagte Regnskab viste det sig, at Selskabets beholdne Formue nu blot kan ansættes til omtrent 1700 Spd., medens den forrige Aar blev beregnet til 2100 Spd. Som en Følge af, at Selskabet i forløbne Aar har givet sine Medlemmer mere for Pengene end nogensinde før, have Udgifterne oversteget Indtægterne med 435 Spd. 77 ß. Foruden „Folkevennen" med Tillægshefte (tils. 44 Ark) har det givet et Atlas, hvorved Omkostningerne beløbe sig til 1400 Spd. Men efter Udgivelsen af dette og Daa's Jordbeskrivelse er ogsaa Medlemmerne stegne i raskere Forhold end nogensinde siden det første Aar, og ved f. Aars Udgang udgjorde de 3600. Som Følge heraf har Bestyrelsen fra iaar af forøget Oplaget af Selskabets Skrifter fra 4000 til 4500 Exemplarer. Som Tillægshefte for iaar er allerede udgivet en ved Østgaard besørget Oversættelse af en af Auerbachs „Dorfgeschichten" under Titel „Storbonden og hans Sønner", hvoraf ogsaa 1000 særskilte Aftryk ere givne i Boghandelen til en Priis af 72 ß Exemplaret. Af Berlins „Naturlære" er ialt trykt 40,000 Exemplarer, hvilke ere afsatte paa en liden Rest nær. Med Fortsættelsen af Daa's Jordbeskrivelse agter Selskabet at give et større Kart over Fædrelandet eller Skandinavien, da Kartet herover i Atlasset er lidet tilfredsstillende. Med tvende lignende danske Selskaber har man sat sig i Forbindelse, og med Folkeskriftselskabet i Slesvig er det norske ikke alene traadt i Bytteforbindelse, men har ogsaa truffet en Overeenskomst, hvorved begge Selskaber aabnes Adgang til gjensidigen at tage Aftryk af hinandens Skrifter. Det danske Selskab har saaledes erhvervet Tilladelse til at tage Aftryk af Hartv. Lassens Fremstilling af den orientalske Krig (i Folkevennen for 1856). — Ved det derpaa foretagne Repræsentantvalg gjenvalgtes de forrige, med Undtagelse af, at første Suppleant L. K. Daa blev sidste Repræsentant, istedetfor Lektor Aschehoug, og denne istedetfor Daa første Suppleant.

Redaktionen af „Folkevennen" har Eilert Sundt overtaget. Den er saaledes kommet i de bedste Hænder, hvad enten tages Hensyn til Sundts mange Kundskaber eller hans nøiagtige Kjendskab til vort Folk og vort Lands Forholde.

— Markedet har iaar ikke medført stor Samfærdsel, hvortil denne Vinters fuldkomne Mangel paa fremkommeligt Føre har gjort Sit. En fransk Lærd, Babinet, af hvis naturvidenskabelige Afhandlinger vi i sin Tid have meddeelt et Par, har udfundet, at paa Grund af Golfstrømmens forandrede Retning kunne vi Nordboere vente os en Række af milde Vintere. Og nærværende Vinter tyder da ogsaa paa, at vort Klimat er forbyttet. Alene i Markedet have vi gjennemgaaet alle Veirets Phaser. Det ene Døgn Solskin og stjerneklar Himmel, det andet Regn, saa Snee, saa klart, saa foraarsmildt o. s. v. Den ene Dag gaar man over Bjørvigen, den anden ror man, kort, den nydeligste Afvexling. Mange bade denne Afvexling, der medfører alskens Sygdomme, og bebreide os, at vi ikke omtale, for ikke at sige paatale den. Men hvortil? De mægtigste Organers Klager have viist sig at være forgjæves, end sige vor spæde Røst. Nok er det, at en saadan Vinter er „et Nationaltab", og vil den blive ved, kan den ikke bruges til andet end at fiske og dyrke Vindruer i. — Af de Sager, man saa paa Torvet, fortjene de fra Bodsfængslet udstillede Landbrugsredskaber at fremhæves. — Udstillinger og Musæer have som sædvanligt været aabne. I Kunstforeningen var blandt de udstillede Billeder flere af Frich, hvilke vare behængte med Sørgeflor. Et nyt Billede af Bagge, med Motiv fra Thelemarken, udstilledes den 5te. — „Potifar" (en Ayrshire-Tyr) har været foreviist paa Youngstorvet og er idag „bortloddet."

— Den geistlige Forening har holdt sit aarlige Præstemøde paa Universitetet.

— Ved kgl. Resolution af 23de Jan. have DHrr. G. Ræder, T. Binneballe, C. Egeberg og Thv. Meyer erholdt Tilsagn om toldfri Indførsel af endeel Materialier og Apparater til Opførelsen af „en forenet Vaske- og Badeanstalt i Christiania."

— Under s. D. er bestemt, at Kommandørposten i Marinen ikke skal besættes, men at den for samme bestemte Gage bliver at anvende til en ny Kommandørkapitains og en ny Kapitainlieutenants Gage.

— Ifølge Indberetning fra Skudesnæshavn sees Fiskeriet der at være begyndt under lovende Udsigter.

— Kand. med. G. Gjertzen skal ifølge privat Meddelelse til Aftenbladet have erholdt Ansættelse som Oberst i den persiske Generalstab.

Drammen. Atter Ildebrand her! 6 Huse ere Natten til 4de Febr. afbrændte paa Bragernæs. Ilden opkom i Snedker Kjøsteruds Gaard.

Lillehammer. Mjøsen har ikke lagt sig. Endnu d. 8de Februar skulde „Færdesmanden" gjøre en Tour, men den sidste i Vinter.

Udenlandske Efterretninger.

Sverige. Med Salomon Heine og nordtydske Bank er afsluttet et Statslaan paa 9 Millioner Mk. Hamb. Bko. til 6 pCt. Dette Laan er altsaa 1 pCt. billigere end det norske i England. I Udlandet er nu atter Pengene komne frem igjen. Skrækken jagede dem paa Kistebunden.

England. Den 25de Jan. foregik Prinds Friderich Wilhelm af Preussens Formæling med Prindsesse Victoria. „Illuminationen var mere end glimrende. Hundredetusinder bølgede gjennem Gaderne indtil seent efter Midnat. Intet Ulykkestilfælde gjorde Skaar i den almindelige Glæde. Det høie Par ankom til Windsor Kl. $5\frac{3}{4}$. Kronprindsessen var hvidklædt, Prindsen bar Civildragt. Begeistringen i Windsor var ubeskrivelig. Syv hundrede Elever fra Eaton vare tilstede ved Modtagelsen. De spændte Hestene fra og trak Vognen til Slottet under almindelige Jubelraab. Til Hofkoncerten i Windsor, ved hvilken 200 Musici assisterede, var der udstedt 800 Invitationer." — Samme Dag gav den engelske Gesandt i Paris, Lord Cowley, i Anledning af Formælingen, et glimrende Bal, som bivaanedes af den franske Keiser og Keiserinde.

Frankrig. Mordforsøget paa Keiseren har paa den ene Side indbragt ham en Hærskare af Lykønskninger fra Europas øvrige Souveræner og loyale Demonstrationer fra Autoriteterne i hans eget Land, og paa den anden Side har det tjent som Paaskud til at foretage Skridt, der kunne sikre hans Dynasti og hæmme „de slette Lidenskaber." Keiserinden er bleven udnævnt til Regentinde og Riget inddeelt i fem Militærdistrikter med Hovedkvarterer i Paris, Nancy, Lyon, Toulouse og Tours og under Kommando af fem Marskalker. — Valgkandidaterne skulle for Fremtiden aflægge Eed paa Forfatningen og Regjeringen frabeder sig herefter al lidenskabelig religiøs eller theologisk Diskussion, for at Samfundet kan beskyttes mod Omstyrtelsens og den religiøse Gudsforgaaenheds Aand. — Et Par frimodige Journaler ere blevne undertrykte. — Naturligviis ere Bestræbelserne for at faa England til at opgive sin Asylret med Hensyn til politiske Flygtninge fornyede i Anledning af Attentatet. Bemærkes maa det, at Napoleon selv har i sin Tid i allervideste Udstrækning nydt godt af denne Englands Asylret, som nu fordømmes, og at han uden denne neppe vilde blevet Frankrigs Keiser. — I Frankrig vil man give det Skin af, at Attentatet udsprang fra en vidtforgrenet Sammensværgelse, der truede den hele europæiske Samfundsorden, og hvis Ledere have sit Tilhold i England. Men Undersøgelserne synes allerede at have viist, at Mordstifterne, hvoraf Juristen Orsini fra Mellem-Italien er den fornemste, ikke engang i Frankrig selv havde politiske Medvidere. Processen mod de Arresterede er endnu ikke fremmet. — I den Tale, hvormed Keiseren den 18de Jan. aabnede den lovgivende Forsamling for 1858, omtalte han Attentatet paa sit Liv saaledes: „Jeg kan ikke slutte uden at omtale det forbryderske Forsøg, som nys har fundet Sted. Jeg takker Himlen for den synlige Beskyttelse, som den har ydet os, Keiserinden og mig, og jeg beklager, at man ofrer saa Mange, for at stræbe en Enkelt efter Livet. Imidlertid medfører Komplotterne mere end een gavnlig Lære; den første er, at de Partier, som tye til Snigmord, ved disse fortvivlede Midler bevise deres Svaghed og Afmagt; den anden er, at et Snigmord, selv om det lykkes, aldrig har gavnet deres Sag, som havde væbnet Morderens Arm. Hverken det Parti, som myrdede Cæsar, eller det, som myrdede Henrik den 4de, fik Nytte af deres Mord. Gud tillader undertiden den Retfærdiges Død, men han tillader aldrig, at Forbrydelsens Sag seirer. Derfor kunne slige Forsøg hverken forstyrre min Sikkerhed i Nutiden eller min Tro paa Fremtiden; hvis jeg lever, saa lever Keiserdømmet med mig, og hvis jeg bukkede under, saa vilde Keiserdømmet ogsaa være befæstet ved selve min Død; thi Folkets og Armeens Forbitrelse vilde være en ny Støtte for min Søns Throne."

— Dronningen af Oude, der tilligemed sin Søn foretog en Reise til Europa i Anledning af Kongerigets Inkorporation i de engelsk-ostindiske Besiddelser, er i disse Dage død i Paris, hvortil hun nogle Timer før sin Død var ankommen fra London. Den Afdøde var kun noget over halvtredsindstyve Aar gammel.

Rusland. (Tel.-Dep.) Petersburg den 4de. Fra d. 7de til d. 14de Decbr. er der forefaldt heftige Kampe i Kaukasien. Schamyl har maattet underkaste sig tilligemed den hele Befolkning af det store Tschetschna.

Amerika. Eventyreren General Walker, hvis Biographi vi gave i forrige Aargang, er i Nicaragua paa en vovelig Expedition bleven tagen tilfange af Kommodore Paulding og ført til Washington. Den offentlige Mening har dog ikke billiget Tilfangetagelsen, og Walker har allerede kunnet drage derfra paa nye Eventyr.

Embeder og Bestillinger.

En Lektorpost i Mineralogi ved Universitetet med en aarlig Gage af 750 Spd., hvortil for indeværende Budgettermin kommer et Dyrtidstillæg af 145 Spd.

Toldkassererembedet ved Mandals Toldsted med 1050 Spd. i aarlig Brutto-Indtægt

Toldkassererembedet ved Moss Toldsted med omtrent 1350 Spd. i aarlige Indtægter.

Borgunds Sognekald med omtrent 800 Spd. i aarlige Indtægter.

Aalesunds Sognekald med omtrent 450 Spd. i aarlige Indtægter foruden fri Bolig eller Vederlag derfor i Penge efter Lov af 14de Juni 1816, § 5.

Molde Sognekald med omtrent 420 Spd. i aarlige Indtægter, foruden 80 Spd. aarlig i Huusleiegodtgjørelse.

Tre Stiftskapellanembeder for Tromsø Stift.

En Adjunktpost ved Arendals Middel- og Realskole med en aarlig Gage af 300 Spd., hvortil for indeværende Budgettermin kommer et Dyrtidstillæg af 80 Spd. aarlig.

Førstelærerposten ved Vadsø Byes Borgerskole med aarlig Løn af 300 Spd., en Løn, der dog kan ventes forhøiet efter et Par Aars Funktionstiid. Læreren tilstaaes desuden en passende Skydsgodtgjørelse for Henreisen.

Direktørposten ved Røraas Kobberværk med 800 Spd. i aarlig Løn, fri Bolig i Direktørgaarden samt Brug af Værkets Eiendom „Møhlmannsdalen."

Lægeposten ved Namdals Sygehuus med 400 Spd. aarlig Løn, fri Bolig og afgiftsfri Benyttelse af $\frac{1}{3}$ Deel af Sygehusgaarden Alhuus i Overhalvdens Præstegjeld.

Lensmandsbestillingen i Jevnakers Thinglag under Hadelands og Lands Fogderi, hvis Indtægter for Aaret 1854 ere opgivne til 215 Spd. 45 ß.

Avertissementer.

Rettelser. I Nr. 4, Pag 18, 3die Sp., Lin. 14 rettes Forklaringen til Oldsagerne saaledes: „Nr. 43) Sigelblad af Jærn med sagtændet Eg."

I f. Nr. (S. 24) rettes Lassens Fødselsdag til 31te Aug. og hans Embeds-Examens Aar til 1842.

Hermed følger som Tillæg Storthings-Efterretninger Nr. 97—100.

Christiania. Trykt og forlagt af H. J. Jensen. (Storgaden Nr. 27.)

Illustreret Nyhedsblad.

Nr. 7. | Udkommer hver Søndag Morgen. | 14de Februar 1858. | Abonnementsprisen er 60 ß Fjerdingaaret. | 7. Aarg.

Indhold.

Efterretninger om Christiania.

(Af Rigsarchivar Chr. Lange.)

Nr. I—IV nærmest fremkaldte ved det nylig udkomne „**Detailkart i 25 Blade over den Deel af Christiania Byes Territorium,** der omsluttes af den ved kgl. naadigst Resolution af 25de Aug. 1855 bestemte Grændse for Muurbygninger. Efter Kommunebestyrelsens Foranstaltning trigonometrisk og geometrisk opmaalt fra September 1855 til Mai 1857 i 1/1000 af den sande Størrelse ved J. W. G. Næser, Ritmester. 1857.“

I.

Der gives neppe nogen By, der frembyder en saa broget Blanding af Regelmæssighed og Uregelmæssighed som Christiania. Medens Byens Kjærne, dens fire ældre Kvarterer, hører til de regelretteste Byer, hvor lige og brede Gader skjære hinanden i rette Vinkler, og hvor ethvert rimeligt Hensyn til Skjønhed, Sikkerhed og Velvære fra først af er taget, have Byens Forstæder og øvrige Omgivelser nu gjennem mere end 200 Aar været overladte til den private Spekulations og den personlige Egenraadigheds frieste Spil. Følgen heraf ligger os alle for Øie i sammendyngede Huusklynger, i Regelen opførte af usselt Material, uden nogen ordnende Haand, uden noget Hensyn til Sundhed eller Brandsikkerhed, endsige til Regelrethed eller Skjønhed. Men Aarsagen til, at Christiania mere end andre Stæder lider under disse ulykkelige Bebyggelsesforhold, er rimeligviis de Fleste ubekjendt, kan maaskee interessere Mange og være en nyttig historisk Kundskab for Nogle; jeg vil derfor i Korthed paapege den.

Christiania er en ung By, anlagt ved et Kongebud. Christian den Fjerde befalede at flytte det afbrændte Oslo over til Akershagen paa Bjørvigens Vestside, for derved at bringe det sydlige Norges vigtigste Kjøbstad ind under Agershuus Fæstnings Forsvarskreds, og saaledes sikre Byen mod de Ulykker, fiendtlig Besættelse og Ildspaasættelse i forrige Krige havde medført. Denne Plan var ikke ny; den var allerede bifaldt af hans Fader Frederik den Anden efter Oslos Brand i Syvaarskrigen 1567, men det lykkedes dengang Oslos Borgere at omstemme Regjeringen og faae en altid saare bekostelig og besværlig Flytning forebygget. Men i 1624 hjalp ingen Bøn eller Modgrund. Med de strengeste Tvangsmidler nødtes Oslos Borgere til at gjenopbygge sine Huse i den nye By, hvis Omkreds og Gader Kongen selv skal have afstukket. Skulde imidlertid det militære Hensyn naaes, maatte Christiania selv befæstes, og drages saa nær op under Agershuus som muligt. Dette skede ogsaa. En Vold, der mod Vesten havde sin naturlige Grændse fra Pipervigs-Bakken langs det bratte Affald mod Pipervigen hen til nordenfor Sværdfeger-Bakken (nuværende Storthingstomts Høide), og derfra, forsynet med nogle Bastioner og Grave, gik langs Nordsiden af nuværende Østregade, indsluttede Byen mod Vest og Nord, og endte med en Pallisadering gjennem den sumpige Forstrand inderst ved Byens Havn. Mod Syd strakte Byen sig lige op under Øvre-Volds Mure, og dette Strøg var Christian den Fjerdes regulære, befæstede By, udenfor hvilken Ingen maatte bygge. De Uregelmæssigheder i Gaderne, som vi inden denne Kreds desuagtet nu finde i Øvre Voldgade, det øverste af Prindsens Gade samt, før Gjennembruddet til Carl-Johans Gaden, ved det nuværende saakaldte Eger-Torv, tilhøre en senere, forsømmelig Tid, da man lod Borgerne bygge sig ind i Voldene paa Byens Indside, og ind i Bastionerne. Men det var dyrt at bygge og bo i Byen; Husene skulde opføres af Steen, Grunden var kostbar og svære Skatter trykkede Beboerne. Enhver, som kunde, søgte derfor at faa Huus over Hoved udenfor Kjøbstaden, men denne saa nær som muligt, ganske som i vore Dage.*) — Den nuværende Bymark tilhørte oprindelig Byen som et Fællesgods. Enhver Gaardeier havde Ret til paa den aabne Bymark, - som af Kongen var givet Byen i Vederlag for Tomterne i det gamle Oslo, der nu henlagdes som Avlsgaard (Ladegaard) under Slottet, - at slippe sit Kvæg paa Græsning. Men det varede ikke mange Aar, førend Magistratens og Domkapitlets Medlemmer, samt enkelte indflydelsesrige Borgere begyndte med at indhegne (lukke) et i Begyndelsen efter deres Bygaardes Areal og Værdi afpasset Stykke af Bymarkens dyrkbare Deel, som de tilegnede sig som sin Andeel i Bymarken. Af denne Indhegning opkom det for Christianias Landsteder særegne Navn Lykker eller Løkker (Oldnorsk lykkja, af at lukke). Disse maatte kun bebygges med Hølade og til Nød med en Huusmandsplads. Naar det tillodes at bygge Vaaningshuse her, veed jeg ikke; men vi kjende Alle disse gamle, mere og mere forsvindende Løkkelader med Hørum under og et eller flere Sommerværelser i en Ark ovenpaa. Dette var en Elusion af Loven, og den første Overgang til Christiania Bymarks pragtfulde Villaer. I ældre Tider fulgte Løkken uadskilleligt med Bygaarden, som Sæteren med Bondegaarden. I gamle Skjøder findes de solgte under Eet.

Men mellem den befæstede By og Bymarken laa et Strøg, der som Fæstnings-Glacis skulde være ubebygget, forsaavidt her ikke allerede fandtes Bygninger. Dette var nemlig Tilfældet fra den ældste Tid. Paa de ældste Karter over Christiania finder man Vaterland langs Elven og Pipervigen saa stærkt og uregelmæssigt bebyggede, at man med fuld Sikkerhed kan paastaa, at disse Forstæder ere ældre end Christianias Anlæg, og af Anlæggeren ere tagne som et Onde, der ikke stod til at rette; desuden var der ved Kongens Sagbrug og Møller langs Akerselven en liden ældgammel Arbeiderby, Sagene, og en fjerde Forstad dannede sig efterhaanden paa Høiderne mellem Hammersborg og Akers Kirke i Bjergfjerdingen med Omgivelser. Disse Forstæder laae imidlertid ubekvemt for Handel og Næringsveie, og trods alle Forbud krøb det ene Huus op efter det andet langs Hovedveiene fra Christiania. Heraf opstod efterhaanden uregelmæssige Gader. De utallige Uleiligheder og Udgifter, disse senere have paafort Byen, og i Fremtiden i stigende Grad ville paaføre den, hvis man ikke snart tager alvorligt fat, kunde maaskee været hævede i 1658, rigtignok ved det kostbareste Middel til Reguleringen af en By, total Ildebrand. Da nemlig Statholderen i Norge Nils Trolle fik Underretning om, at en svensk Hær var falden ind ved Halden, lod han samtlige Christiania Forstæder afbrænde; dog uden Tvivl med Undtagelse af det oprindelige Vaterland (Elvegaden og Fjerdingen). Men ligesom denne Foranstaltning var utidig, da Fienden ikke havde tænkt paa noget Hovedangreb paa Norge, men kun foretog et Streiftog over Grændsen, saa vakte den tillige, som rimeligt var, almindelig Uvillie. Det er endog rimeligt, at den bidrog til, at Christianias Befæstning fra den Tid af ganske opgaves; man lod først Pallisaderne borttage, for at opbevares, senere Voldene forfalde, og tillod Borgerne at tage Bygningssteen deraf. Da Christian V besøgte Norge 1685, stode de saagodtsom kun paa Papiret, og med Byens Brand Aaret efter lagdes og fuldførtes nye Planer. Byen og Fæstningen skulde nu begge udvides mod Nord; de Fæstningen nærmest liggende 7—8 Kvartaler, der dog for en Deel vare brændte, indtoges under den udvidede Befæstning (Nedre-Vold), og som Erstatning udvistes Byggetomter nordenfor Østregade, ligesom Vor Frelsers Kirke byggedes paa det høieste Punkt her. Men da var Kong Christian den Fjerde forlængst hensovet, og der var Ingen, som med hans Kraft og Fremsyn tænkte paa at regulere den nye Bebyggelse. Man udstak et Torv ved Kirken, hvor forhen et lidet Tjærn havde forsynet Voldgravene med Vand; Voldene benyttedes til at fylde Tjærnet og jævne Torvet; men man lod forresten Enhver bygge hvor og som han vilde udefter „Vaterlands Storgade“, Mølleveien og Grændsen, og man maa næsten gaa til vore Tider, for at finde Spor til alvorlige Forsøg paa at standse det omsiggribende Onde. Vore Forfædre havde og vanskeligt for at lægge nogen Plan og skaffe Penge til dens Udførelse; thi endnu spøgede idelige grandiose Befæstningsplaner. I 1704 tænkte man endog paa at omkalfatre den hele By til en Hovedfæstning, hvori Pipervigen, Hammersborg og Vaterland dannede Yderpunkterne, forbundne ved bedækkede Veie. Vor Tid kan derimod trygt lægge Planer for Fremtiden og sætte dem i Udøvelse; thi den har ikke en Enevoldskonges Luner at medtage i Beregningen; den har og en ganske anden Pengekraft at byde over. Hvis den desuagtet forsømmer den beleilige Tid, og som hidtil fra Aar til andet kvider sig for at tage Sagen fat med Kraft og planmæssig Udholdenhed, ville vore Efterkommere have langt større Grund til at klage over os, end vi over vore Forgjængere. Med hvert Aar stiger Vanskeligheden og Bekosteligheden, som Enhver kan begribe, i en afskrækkende Grad, og gives der nogen stor Udgift, som den nulevende Slægt med fuld Fortrøstning kan vælte paa Fremtiden, saa er det Udgifterne ved Byens Regulering; thi hvad der i Aar kan opnaaes for 1000 Spd. vil om 10 Aar snarere koste 10,000. Overdrage Vorherre eller Mordbrændere Reguleringen, bør Christiania By ikke; det er en Nødhjælp eller en Tyrketro, som maaskee kan tilgives Smaastæderne, men ikke Norges Hovedstad med dens aandelige og pekuniære Kræfter. For 12 à 14 Aar siden regulerede Byen de ubebyggede Strøg paa Holmen og omkring Nytorvet. Jeg tror neppe denne kloge Foranstaltning kostede 100 Spd. Skulde den samme Regulering foregaaet nu, efterat saa mange Bygninger ere opførte der, tør jeg ikke engang tilnærmelsesviis beregne Summen; den vilde noget nær været pekuniær umulig. Paa Byens Aars-Budget havde den i alle Fald ikke kunnet faa Plads. Men det samme gjælder om hele Byens nyere Territorium,

*) Anm. Et nærliggende Exempel vil oplyse dette. Christianssand anlagdes nogle Aar efter Christiania; ogsaa her sørgedes fra første Stund af for en regelret By, men her vare Indvaanerne frie for Befæstning; deres By skulde ei som Christiania være en Fæstning; de bleve derfor hverken indskrænkede i Rum eller til Steenbygninger. Derfor kunde saa stor reguleret Byggeplads anvises i selve Byen, at den indtil denne Dag har været meer end tilstrækkelig, uagtet det der er ligesaa billigt at bygge i Byen som paa Landet. Christianssand har egentlig talt ingen Forstæder, medens Christiania den ene Gang efter den anden har maattet tage sine ind under Byen i den regelløse Forfatning, Mangelen paa Lovbestemmelser om deres Bebyggelse afgiver dem. Man stole ikke paa, at dette nu er forbi med den store Indlemmelse i 1857. Christianias Bygningslov medfører saamange vistnok hensigtsmæssige, men med Udgifter forbundne Indskrænkninger i Henseende til Bygningsmaade, Materiale, ydre og indre Indredning o. s. v., at den fattige Mand skyer den som Pest og altid vil søge Byggetomt udenfor Muurgrændsen. Man seer jo ogsaa, at allerede nu Byggetomter offentlig anbefales paa Grund af denne Beliggenhed. Og saaledes vil det vedvare, indtil Akers-Dalen, til liden Baade for alle Parter, er slugt, saafremt man ikke paa en eller anden Maade finder en Udvei. Og dette maa man haabe; thi Akers Sogn har ligesaa stort Gavn af Forstæderne som Christiania, og var det muligt at faa Fattigforsørgelsen gjort uafhængig af Beliggenheden i By eller Bygd, vilde alle Klager fra Landet forstumme.

og det er derfor uomgjængelig nødvendigt, at Intet spares, hverken Tid eller Penge, for uden Ophold at regulere Alt hvad reguleres kan. Engang maa det saa skee alligevel, og Bekostningen stiger for hver Dag.

Det er hovedsagelig disse historiske Erfaringer og dem nærliggende Betragtninger, som have bragt mig til med den største Interesse at følge de senere Aars, efter mit Begreb vel langsomme skjønt altid fremadskridende, Virksomhed for det nyere Christianias Regulering, og denne Interesse er voxet ved Loven af 6te Aug. 1857, hvorved Byens Fladeindhold saa betydelig er tiltaget, og Ondet saaledes truer med at antage overvældende Former. Men den første Betingelse for en fornuftig, økonomisk og paalidelig Regulering er og bliver et fuldstændigt og nøiagtigt Kart over Byen, og jeg kommer saaledes - efter en Indgang, som sagtens har været for lang for flere end mig - til at tale Noget om hvad der i denne Retning er udrettet.

II.

Det ældste Kart over Christiania er nu neppe mere til. Det er Kong Christians „egen Model og Afridsning“, som var under Statholderens Forvaring paa Agershuus, og oftere paaberaabes i de med Voldmesteren i Christiania, en i 1625 fra Holland forskreven Ingeniør Cornelis Flindt, afsluttede Kontrakter om Opførelse af Byens Volde. Det næste Kart, man kjender, er et af Hollænderen Isaach Gelkerck, Ingeniør paa Agershuus omkring 1650, optaget løst Rids af Byen, især hvad dens daværende og fremtidige Befæstning angaar. Dette Kart findes nu i Universitetsbiblioteket, hvorhen det med flere andre interessante Karter og Tegninger for faa Aar siden paa Norges Velynders, den høitfortjente Konferentsraad Werlauffs Foranstaltning er kommet ved Gave fra det kongl. Bibliothek i Kjøbenhavn. Uagtet Prof. Munch i „Illustreret Kalender for 1854“ S. 51 allerede har givet et Rids af dette Gelkercks Kart, er det dog for vor Plan gavnligt her at gjengive det, baade for at Læseren ved første Øiekast kan overbevise sig om Regelmæssigheden i Byens første Anlæg, og tillige fordi der i hiint Aftryk intet Hensyn er taget til det Forslag til Befæstningens og Byens Udvidelse, som man, formeentlig efter Frederik III's Hylding i Christiania i August 1648, paatænkte, og som paa Gelkercks Kart, ligesom paa vor Gjengivelse deraf, er antydet. Her seer man Christian IV's regelrette By, med 6 Langgader, som førte til Slottet (Øvre-, Akers-, Raadhuus-, Slots-, Kongens- og Prindsens-Gade), af hvilke kun Kongens Gade har beholdt sit Navn, og 3 Tverstræder (Raadhuus-Stræde, nu Raadhuusgaden, Waterstræde, nu Toldbodgaden, og Overgaden, nu Prindsensgade), som førte mod Havnen. Byen havde saaledes dengang ingen Gade nærmere Havnen, end nuværende Dronningensgade, en Strandgade, kun bebygget paa den øvre Side, og uden Navn. Herfra gik formodentlig en Forstrand ud mod Bjørvigen, ikke dyb nok for Skibe, men farbar for Baade. Der er saaledes Sandhed i det gamle Sagn, at man har kunnet ro op til nuværende Kirkebakken og Elefant-Apotheket. For at sætte Byen i Forbindelse med Havnen var Raadstue- og Waterstræde fra nuværende Dronningensgades Overskjæring forlænget ud til Havnen ved to Træbrygger: Søndre og Nordre Brygge, hvoraf man i de sidste Aar ved Kloakgravning har fundet tydelige Spor. Byens Volde gik, som man seer og forhen er anført, fra Pipervigs-Bakken i en nordlig Bue om Byen til Søen, og endte ved den nuværende Overskjæring af Østre- og Skipper-Gaden, hvortil Søen, idetmindste ved Høivande, gik op. Derfor var Befæstningen herfra udover Forstranden Sagbanken (efter den fra Elven her opskyllede Sagfliis) fortsat ved Pallisader. Der behøves ingen Kundskab i Befæstningskunsten for at indsee, at paa denne Maade var Byen ikkun sikret mod et Angreb fra Landsiden. Fra Havnen var den uden Forsvar. Herfra uden Tvivl Gelkercks Plan ogsaa at tage denne med ind i Befæstningen, og derved tillige skaffe flere Byggepladser i Byens nedre Deel, saaledes som Tegningen viser. Ved denne skulle vi her endnu kun mærke, at den paa Kartet antydede Kanal i—i, er den saakaldte Revier eller indre Havn, som nogle Borgere med Pengehjælp af Kongen paabegyndte i 1632, som har givet Revierbryggen og Revierstrædet, eller det i daglig Tale Navéren benævnte Strøg, Navn; og som efter Planen skulde gaa lige op til Kongens Gade, 18 Alen bred og 3½ Alen dyb; men som neppe er bleven fuldført, siden den endnu paa Gelkercks Kart kun er antydet med Prikker. (Fortsættes.)

Christiania ved 1650.

En Embedsmands ustraffede Grusomhed i Sibirien.

Nogle Aar før min Ankomst til Sibiriens østlige Hovedstad Irkutsk i Februar 1829 var en Russisk Lieutenant for en mig ubekjendt Forseelse bleven degraderet og forviist til Irkutsk. Den øverstcommanderende Militair paa Stedet, General Abramowitsch tog ham i sin Tjeneste som en simpel Tjener, og benyttede ham tillige som Skriver paa sit Contoir. Generalen havde en Tjenestepige, der var hans Concubine, og da han en Dag kom ind paa Contoiret og fandt Skriveren i en noget fortrolig Stilling med Pigen, blev han rasende og udførte sin Hevn paa følgende Maade.

I Rusland kan enhver Husbonde sende sit Tjenestetyende til Politiet med Anmodning om at lade ham tildele et vist Antal Slag paa den blottede Ryg, uden at angive Aarsagen hvorfor. Dette skeer enten med Hasselkjeppe, eller med Knut, eller med den saakaldte Plett. Denne bestaar af et Skaft af omtrent en Fods Længde; til Enden af dette er ved en Slags Spænde eller firkantet Jernring fæstet en Rem af samme Længde, en Tommes Bredde og et Par Liniers Tykkelse af haardt og stivt Læder, saadant som bruges til Trækremmer; til Enden af denne er paa samme Maade fæstet en anden og til Enden af denne en tredie af samme Længde som den første, saa at disse tre Remmer kunne lægges i Zikzak op til Skaftet, naar man vil bære Pletten i Haanden. Politiemesteren Murawieff viste mig en Gang et Exemplar af dette Torturredskab. Synderens Ryg blottes, hans Hænder heises op mod en Pæl og en Kosak bearbeider hans Ryg med Slag af disse Remmer. Naar Slagene føres i skraae Retning mod Legemet, sønderrive de skarpe Kanter af Remmene først Huden og borttage efterhaanden hele Stykker af Musklerne, indtil ved en Mængde Slag undertiden Ribbenene og Rygraden ere blottede.

Den ulykkelige Skriver blev nu saaledes tildeelt hundrede Slag, indtil hans hele Ryg var et blodigt Saar. For at forøge Smerten blev han derpaa løsladt, den blodige Ryg bestrøget med Olie, og han fik et Par Dages Frist, for at Saarene skulde begynde at suppurere, og derpaa atter tildeelt samme Antal Slag paa nyt. I denne Tilstand blev han, klædt i en tynd Lærreds-Kittel og ledsaget af et Par Kosakker, sendt tilfods til Fabrikken Telma, omtrent 9 Norske Mile fra Irkutsk i en Kulde af 20 Grader Reaumur. Følgen var, at der under denne smertefulde Vandring gik Koldbrand i Saarene og at han døde ved Ankomsten til Telma.

Uagtet man i Rusland er vant til at see Grusomheder udøvede af høiere Embedsmænd, vakte dog denne Handling almindelig Affky. Selv Generalgouverneuren, den godmodige Levinsky, havde under fire Øine ytret sin Uvillie derover til Lægen Dr. Kruhse; men Barbaren gik uantastet og med fræk Mine omkring i Selskaber. I et Selskab saae jeg engang hans med et stort Skjæg bevoxede glubske Ansigt. Det foragtelige Blik, hvormed han betragtede min ringe Person, da mit Navn blev nævnet, kan jeg ikke glemme.

Man rører i Rusland ikke gjerne ved en høi Rangsperson. En Gouverneur i det sydlige Rusland ved det sorte Havs Bredder havde høiligen forurettet en Mand af en ringere Rang, som ytrede, at han vilde sende en Klage derover til Keiseren. Gouverneuren svarede med Haan: „Gud er i Himmelen, Keiseren i Petersburg, men her er jeg!“

Hansteen.

Chr. Rauch.

Thorvaldsen var død og Rauch blev Samtidens første Billedhugger. Schwanthaler var vel den produktiveste Kunstner, men Rauch den største. Alle vare enige i, at Rauch var original, at han havde stiftet en ny Skole; men hvorledes man skulde benævne denne Skoles Eiendommeligheder, derom var man meget uenig. I 1848 hed det „den historiske Stiil„; i 1858 er det bleven til „Realismus.“ Samme Vanskelighed som Kritiken fandt ved at presse Shakespeares Storhed ind i Skolens trange Regler, samme Vanskelighed fandt Kunstdommerne ved at presse Rauchs Géni ned i Theoriens snevre Spændesko. Han hopper hvert Øieblik ud af dem. Seer man imidlertid nøiere efter, hvad det er, de ville betegne ved hine tvende ovennævnte Udtryk: historisk Skole og Realismus: saa er det simpelthen et og samme Begreb: nemlig Rauchs Gave til paa eengang at individualisere og idealisere sin egen Samtid, eller - i givet Tilfælde - sine Helte og deres Tid.

I Slutningen af forrige Aarhundrede, som Rauch tilhørte, herskede Barokstilen, en slavisk Efterligning af Antiken, og den sentimentale Allegorie. Denne Bane forlod Rauch ganske for at skabe vort Aarhundredes Billedhuggerkunst. Ligesom Thorvaldsen i Lord Byrons Statue forlod det Traditionelle og vovede et heldigt Forsøg paa at idealisere Nutiden, dens Drapperi og hele Viis: saaledes søgte Rauch stedse at opfatte Individet i sin inderste Kjerne og fremstille det i kunstneriske Motiver, hentede fra det selv. Og dette er hans Hovedfortjeneste og Hovedeiendommelighed. Med denne Stræben maatte han især føle sig hendraget i den Retning, hvor en saadan Opfatning er det Charakteristiske, nemlig til Monumental- og Portrætstatuen; og virkelig har man kaldet ham Kongernes og Heltenes Billedhugger. Skjønt han aldrig var Thorvaldsens

Elev, følte han sig dog stærkest paavirket af denne Kunstner. Thorvaldsen og de Gamle vare hans Læremestre, men han gik sin egen Vei.

Christian Rauch er født 1777 i Arolsee, en liden By i Fyrstendømmet Waldeck. Han kom i Lære hos Billedhuggeren Ruhl i Kassel, indtil i Aaret 1797 Tilfældet førte ham til Berlin. Her havde han at kjæmpe med store Vanskeligheder, men gjorde ogsaa store Fremskridt. En Tidlang skal han have været Kammertjener hos Dronning Louise. I den Anledning berettes der en Anekdot, der viser Kunstnerens ædle og fordringsfrie Tænkemaade, idet han paa sin Æres og Hæders Hoidepunkt ikke skammede sig ved sin tidligere ringe Stilling. Mange Aar derefter hændte det sig, at en fornem Kunstner i Triumph førte ham til Slottet i sin Ekvipage. Underveis spurgte Rauch pludselig: „Kan Deres Excellents erindre, da vi sidst kjørte denne Vei sammen?" Excellentsen tænkte efter og pinte sin Hukommelse, men trods alle Anstrængelser maatte han med den dybeste Beklagelse tilstaa, at det var ham umuligt at erindre, naar han sidst havde havt den Ære. „Det er ganske naturligt", svarede Rauch med sit rolige Smiil, „thi for 20 Aar siden sad jeg ikke inden i Vognen, men udenpaa." Ligesaa fri som Rauch var for Stolthed, ligesaa fri var han for Kunstnid og Misundelse. Da det, ved den nysafholdte Schiller- og Göthe-Fest i Wismar, gjaldt om at fremstille disse tvende Digteres Forhold i en Gruppe, saa forlod Rauch, mærkværdigt nok, den Realismens Vei, han selv først havde betraadt, og fremstillede den i antikt Kostume, med antike Motiver, fordi han troede, at der handledes om et reent aandeligt Forhold, hvor Tidskostumet var fuldkommen underordnet. Men Tiden fordrede, at selv ved de mest aandelige Individer skulde Sandheden og Virkeligheden ogsaa komme tilsyne i Kostumet, og som en Følge deraf gav man Fortrinet til den Model, som hans Discipel Rietschel havde forfærdiget efter sin store Mesters egne Principer. Istedetfor at denne Tilsidesættelse skulde have vakt Misstemning hos Rauch, var han tvertimod stolt af sin Discipels Seir, og betragtede det som den gode Sags Triumph.

I Aaret 1804 ledsagede Rauch Grev Sandreczky paa en Reise gjennem det sydlige Frankrig over Genua til Rom, hvor han fandt en Velynder i Wilhelm von Humboldt og en Ven i Thorvaldsen. Under dette Ophold udarbeidede han flere Reliefs i antik Stiil, en kolossal Büste af Kongen af Preussen, en Büste i Legemsstørrelse af Dronning Louise og flere Andre, ligeledes en Statue af en 11aarig Pige, der senere blev udført i Marmor. Han var saaledes allerede bekjendt, da den tilbedte Dronning Louise, Stifterinden af Dydsforbundet, døde 1810 i sin blomstrende Alder. Canova erholdt fra Berlin Anmodning om at forfærdige et Gravmæle for den Hensovede, og han anbefalede den 20 Aar yngre Rauch, som den, der netop var skikket dertil. Og Rauch lagde ved dette Værk Grundstenen til sin Berømmelse.

Billedhuggerkunsten har een stor Vanskelighed at kjæmpe med. Hvor vellykket en Marmorstatue end er, saa stirrer den os dog stivt og koldt imode med de døde Øine. Den seer ud, som om Originalen havde været blind. Thorvaldsen (og Referenten erindrer ikke at have seet det hos nogen tidligere) har formindsket Virkningen ved at afbilde Øienstene eller Cirkler, der forestille samme, paa Marmoret. Nu seer vel ikke Øienhulen saa gyselig tom ud, men Udtrykket antager undertiden en ganske fremmed Charakteer. I den Henseende har Malerkunsten et stort Fortrin, idet den ved Farver kan gjengive Sjælens Udtryk i Øiet. Denne Vanskelighed overvandt - eller rettere omgik - Rauch, idet han fremstillede Dronningen med lukkede Øienlaag, slumrende paa en Løibænk. Med Stjernekrandsen og Diademet om Panden, sit Ansigts yndige Træk, og det igjennem den lette Tilsløring saa fiint fremskimtende Legeme, sover hun den blideste Søvn og synes hvert Øieblik at kunne vaagne. En sælsom Ynde er udbredt over det Hele. Ogsaa tilfredsstillede det i høieste Grad Alle, som saae det i det Mausoleum, der i Form af et dorisk Tempel blev opbygget for det i Charlottenburg; kun ikke Kunstneren selv. Mange Aar derefter gjentog han det i en forandret Fremstilling. Her er Dronningen ikke en jordisk Sovende, men en himmelsk Forklaret, der fremtræder som Landets beskyttende Genius; Beklædningen er tættere, Dimensionerne større. Dette Værk findes opstillet i det saakaldte Antiktempel i Sanssouci. Senere (i 1843) afbildede han ogsaa Louises Gemal Kong Friederich Wilhelm III, ligeledes slumrende paa Paradesengen. Ogsaa faldt det i Rauchs Lod at fremstille det hannoveranske Herskerpar paa samme Maade i Herrenhausen ganske efter Louise - Mausoleets Forbillede -, først Dronningen 1842 og siden Kongen 1854. Ernst Augusts Profil er skarpt markeret og ligner slaaende. Med sin Forkjærlighed for Soldaterlivet hviler han i Husaruniform - der er saa vanskelig og besværlig for Meiselen - omgivet af Hermelinskappen, der bedækker det øvrige Legeme. (Fortsættes.)

Rachel.

(Efter Eugèn de Mirecourt.)

IV.

Hvis vor Jødinde ved de Forestillinger, hun giver i Provindserne og i Udlandet, stadig gjør en glimrende Høst for egen Regning, har hun ogsaa En i sine Hæle, der forstaar at samle de glemte Ax og i Nødsfald rapse lidt af selve Neget. Vi tale om Broderen Raphael, der er Direktør for den Troup, som følger Hermione. For dette Arbeide har han sikret sig 40,000 Franks, og en lignende Sum vinder han ved et machiavellistisk Salg af Søsterens Autographer og Portræter. Hvad de Skuespillere angaar, der ledsage Rachel, behandles de som Hunde. En af disse Stakler følte sig en Dag alvorlig syg og sagde til den høie Dronning: „Jeg bønfalder Dem om at give mig 24 Timers Hvile, at jeg kan faa sat mig nogle Igler." — „Det er umuligt", svarer Hermione. „Man venter os iaften tyve Miil herfra.

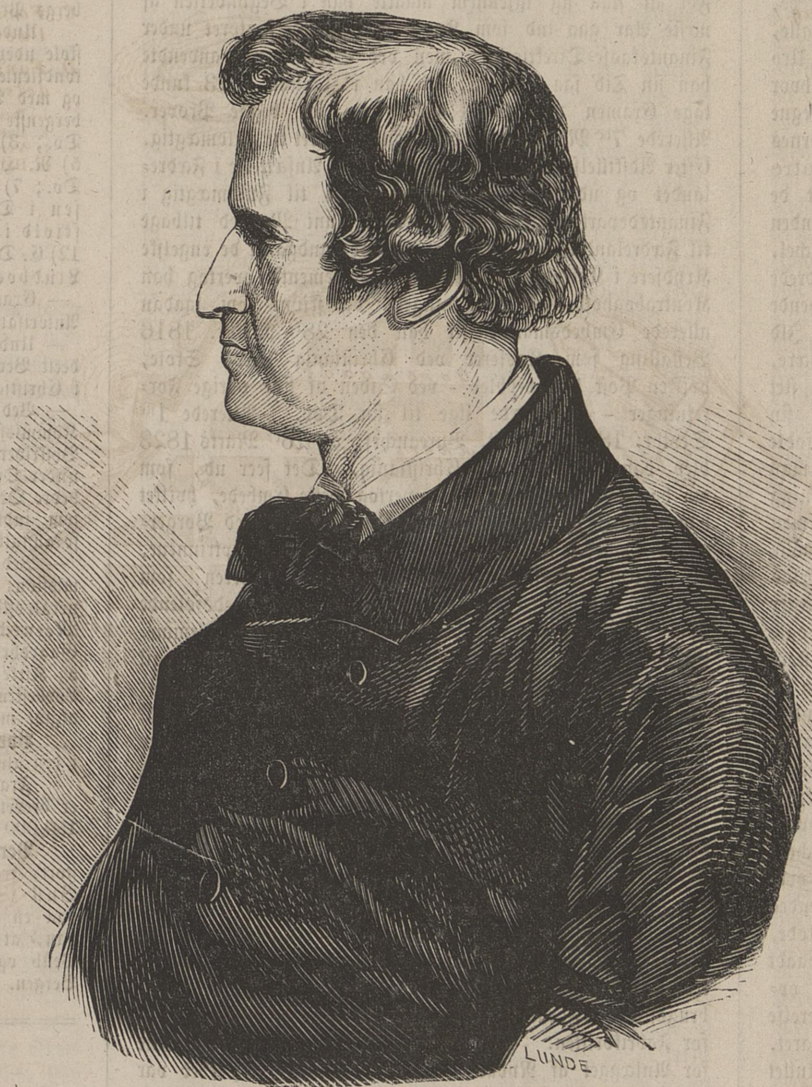

Christian Rauch.

Jeg kan ikke tabe en Forestilling for Deres Skyld." Den Ulykkelige blev nødt til at stige i Diligencen og lade sig Iglerne paasætte der. Vi skylde forresten at sige, at Rachel, tiltrods for sin mosaiske Gridskhed, gjerne lader sin Familie opsamle Smulerne fra det rigt besatte Taffel, Lykken har dækket for hende. Faderen, en listig Israelit, har i atten Aar varetaget hendes Interesser med Klogskab og Takt. Til Bevis paa sin Erkjendtlighed har hun foræret ham et prægtigt Landsted ved Montmorency. Moderen laaner hun Penge at spille paa Børsen med, og hver sjette Maaned betaler hun sin Søster Saras Gjæld, hvilket dog ikke gaar af uden Beklagelser.

I Montmorency, hvor Rachel har forbeholdt sig nogle Værelser, føres et stille, borgerligt Liv, som, sammenlignet med Fortidens møiefulde Omstreifen, maa forekomme paradisisk. De onde Dage ere forbi, Israel har naaet det forjættede Land. Man spiser til Middag under Træerne, man tilbringer hele Aftenen med at spille Lotteri; men naar Gevinsten skal deles, kan det hænde, at man ikke er langtfra at komme i Haarene paa hinanden. Hermione afstaar da sin Part til den mest Høiröstede, og der sluttes Fred. Men hvor det ikke gjælder sine Egne, er Hermiones Pung lukket. Hun lader sig stævne for en Regning paa femten Franks.

Vi have sagt, at hun eier to Millioner. Theatret har dog ikke alene været hendes Guldgrube. Talrige Beundrere have lagt sine Skatte med sine Hjerter for hendes Fødder. Har de undertiden været sparsommeligere, end Voldsomheden af deres Lidenskab lod forudsætte, saa har Rachel forstaaet den Kunst, at give deres Ædelmodighed Stimulantser.

En Aften seer hun hos sin gamle Veninde Madame S** en ærværdig Guitar, sort af Smuds og Alderdom. — „Du sætter sandsynligviis ingen Priis paa denne Antikvitet?" siger Phædra. „Vil Du forære mig den?" — „Med Fornøielse. Du skiller mig derved med et hæsligt Møbel." — Kammerpigen faar Befaling til at bringe Guitaren til Rachels Bolig. Tre Dage efter seer Grev W*** i Phædras Boudoir det samme gamle sorte Instrument, der nu har faaet et Varetræk af Silke og er ophængt over Kaminen. — „Hvad er dette?" siger han med Lorgnetten i Øiet. Rachel bøier Hovedet sentimentalt. „Det er den Guitar", svarer hun, „hvormed jeg som en fattig Pige gik omkring og sang i Gaderne for at tjene Armodens Brød." — „Er det muligt? O, jeg bønfalder Dem, giv mig denne Erindring fra Deres Barndom! For mig, for Alle, for Historien er det en Skat!" siger Greven med Ild. — „Netop derfor beholder jeg den", svarer Phædra. „Jeg vilde ikke give den bort for Alverdens Skatte." — „Og jeg vil have den! Den skal blive min, hvad det saa skal koste!" — „De er en Fusentast!" — „Jeg giver Dem i Bytte det Diamantarmbaand og det Rubinsmykke, De forleden Dag bad mig om. De kan strax lade Smykkerne hente hos Juveleren. Er det en sluttet Handel?" — „Jeg maa vel give efter", siger Phædra med et Suk. „Guitaren er Deres!" — Greven er henrykt og viser sin Skat frem til alle sine Venner. Uheldigviis hører ogsaa Madame S** blandt den høibaarne Kavaleers Venner; hun seer hos ham den sælsomme Foræring, hun har gjort Rachel, og Hemmeligheden er røbet. Phædra har glemt at give hende Stikordet. Greven tilgav sig aldrig sit Hjertes naive Begeistring.

Hvis Mlle. Rachel har skabt mange Lykkelige, er der paa den anden Side ikke Tal paa hendes Martyrer. En af de berømteste er Fyrst Martchinkoff, som ikke maa forvexles med Helten fra Sebastopol. Denne elskværdige Russer, der for et halvt Snees Aar siden fortærede sine Bønder i Paris, gjorde Kur til Hermione og besaaede med Rubler de anakreontiske Stier, paa hvilke hun stundom værdigedes at spadsere med ham. Men sine Sædvaner tro, forlod Gudinden ofte heel pludselig den arme Bojar, som man saa vandre eensom og sukkende omkring, som en forladt Turteldue. En af Hermiones største Fornøielser, naar Fyrsten besøgte hende i Montmorency, var at trække Femfranksstykker op af hans Lommer og kaste dem fra Altanen ned i Græsset. — „De tilhøre Den, der kan gribe dem!" tilraabte hun sine Sødskende. Man forestille sig, hvilket Liv der blev i Jødereden. Naar Lommen var tømt for Femfranksstykker sagde Hermione: „Giv Guld!" Og saa regnede Dukater ned. Bojaren efterlod en Aften 800 Franks i Græsset og vendte næsten ruineret tilbage til Petersburg.

Rachel viser dog ikke altid dette excentriske Væsen, der er altfor almindeligt ved Theatret. Naar det behager hende, kan hun blive den fuldendte Verdensdame. Ligesaa stor Skuespillerinde i Salonerne som paa Theatret, er hun overalt paa sin Plads; hun imponerer den mest Øvede og den fineste Takt styrer hvert af hendes Ord som hendes hele Optræden.

Hun har to Sønner. Den Ældste er anerkjendt af Grev W*** og bærer Titel af Vicomte. — „Jeg samler Millioner til ham", siger Hermione, „for at han engang kan opretholde sin Slægts Værdighed." — „Hvortil har De bestemt Deres anden Søn?" spørger man. — „Han skal være sin Broders Portner", svarer hun. Begge hendes Sønner modtage imidlertid for Tiden samme Undervisning. De opdrages i den katholske Tro, og man drager deraf den Slutning, at man ogsaa engang vil see den berømte Jødinde gaa over til den rettroende Kirke. Men kun Faa af dem, der staae hende nær, dele dette Haab. Rachels beregnende Aand og Guldtørst lader sig neppe forene med en angerfuld Magdalena.

Reis altsaa til New-York, Madame! Russerne ville afstaae dem til Amerikanerne, Amerikanerne ville maaskee afstaae Dem til Chineserne. Drag i Udlandet Fordeel af det Navn, Frankrig har skabt Dem, men tro aldrig, at vi give vort Bifald hertil. Og mærk Dem dette vel, Alt hvad De berøver Deres Fædreland, dets første Theater, den nationale Kunst, berøver De ogsaa Deres Kunstnerære og det Navn, De skal overgive Efterslægten. Reis Mlle., og gid Plutus ledsage Dem!

Rachel har ikke forstaaet sine Pligter som stor tragisk Skuespillerinde. Istedetfor at kaste sig ud i Livets Malstrøm og ofre til Guldkalven, burde hun have søgt at udfylde den uhyre Tomhed, som hendes første Opdragelse har efterladt saavel i hendes Aand som hendes Hjerte,

hun burde have studeret sit Sprog, som hun neppe kjender, og ved alle Midler søgt at gjøre sig nyttig for den moderne Kunst.

Corneille og Racine ere ikke mere. Man opreise dem et Tabernakel, man vedligeholde den hellige Ild paa deres Altre. Men det er at ofre dem formeget, naar et saa stort Talent som Rachel for deres Skyld bliver staaende udenfor sit Aarhundrede og vægrer sig ved at tjene Nutidens ædle Aander til Tolk.

Vi have store Digtere, hvis Værker hun neppe giver sig den Uleilighed at læse, men sparker dem bort med sin Fod, for evig at tilbede sit klassiske Idol. Fremtiden vil kræve Rachel til Regnskab for Nutiden. I sin egen Interesse, i Alles Interesse burde hun vinde sig et andet Navn, end: de Dødes Datter.

Denne Skizze er, som Læseren seer, skrevet kort før Rachel reiste til Amerika. Om hendes senere Liv have vi forgjæves søgt Oplysninger i franske Aviser og Tidsskrifter; sandsynligviis forberedes et større Værk. Imidlertid have vi privat ladet os give følgende Notits:

„Da Rachel for to Aar siden forlod Paris for at gaa til Amerika, hørtes en almindelig Knurren: Paris havde opdraget hende og vilde ikke afstaa hende i hendes Zenith. Da den Efterretning derfor lod over Havet, at hun var syg, blev den modtagen først med Kulde, derpaa med Vantro. Man kjendte hendes mange Kneb for at presse Penge ud af Théatre français; at lade udsprede, at hun var døende, var endnu det fiffigste af dem alle, hed det. Man skulde et vist Antal Dage svæve i Uro og Spænding, man skulde grundig lære at indsee, hvor uundværlig hun var, saa vilde de glimrende Tilbud regne ned. Men hun havde gjort sin Regning uden Parisernes verdensberømte Utroskab. Da man havde gabet i Théatre français to Maaneder, begyndte man at finde, at de Væsener med rødt Blod, man saae for sig, i Grunden vare mere franske, end den antike Gudinde $M^{lle.}$ Rachel. Sammenligningen med Italienerinden Ristori, som hundrede Aftener i Rad gav sin Medea for fuldt Huus, var hende ikke gunstig. Rachel spillede alene, sagde man; selv Ild og Flammer, omgav hun sig med en Iis-Atmosphære, indenfor hvilken Ingen kunde trænge. Alle spillede slet ved Siden af hende; Medea derimod begeistrede sin Jason. Phædra spillede som Afgrundens ægtefødte Datter, Medea som en falden Lysets Datter. Kort, man begyndte at kunne undvære hende, da den Efterretning farer som et Lynblink over Paris, at hun er kommen dødssyg hjem. Fra denne Dag indtog hun den vante Plads i sin Samtids Interesse, man opsnappede aandeløs hvert Udsagn om hendes Tilstand, indtil en af hendes Læger bortfører hende fra Paris og til sit yndige Landsted nogle Mile fra Hovedstaden, hvor hun svandt hen uden store Lidelser og døde hvad man er kommen overeens om at kalde en skjøn Død, det vil sige uden Smerte, uden Dødskamp. For os vil en skjøn Død sige noget ganske andet, og i denne Forstand var Rachels Død intet mindre end skjøn. Aldrig spurgte hun hvorhen hun gik, skjønt hun vidste, at hun maatte dø; aldrig spurgte hun „hvorledes har jeg røgtet mit Menneskekald?" Skjønt Rachels Begravelse var en Triumph som hendes Vandring over Jorden, da Alt, hvad der har et Navn, fulgte hendes Kiste, kunde man maaskee, medens de store Klokker løde, have oplukket hvert Huus i Frankrig uden at finde et vaadt Øie, og Taarer er dog det stolteste Liigfølge. Man opgjorde hendes Regnskab. „Hvad har hendes Tilværelse været for os?" spurgte hendes Elskere. Gold, lød Svaret. Man kastede sig ned i et Krater og kom op med forkullet Hjerte. Hendes Minde er en Selvbebreidelse. „Hvad var hendes Tilværelse for os?" spurgte Kunst-Kammerater. Gold, lød Svaret. Sin Kunst tog de Dødes Datter med sig til de Døde og i hendes Følge var alle Theatrets Svartalfer: Kiv, Klander, Misundelse. Hendes Minde er et Mareridt. „Hvad var hendes Tilværelse for os?" spurgte en gammel tro Sjæl hendes Moder. Gold, lød Svaret. Hvad hun gav, var Guld, men ikke Datterkjærlighedens pure Guld. Hendes Minde er et Hjertestik. „Hvad var hendes Tilværelse for os?" ville de to Sønner spørge, naar man engang siger Dem: Hermione var Eders Moder. Gold, vil Svaret lyde. Hvad hun gav, var det nøgne Liv. Hendes Minde er en Plet.

Dødsfalds-Meddelelser.

Foged Ole Eliesen Gjerdrum

er født i Stange Præstegjeld den 22de April 1785 (ikke 1784) af Forældrene, daværende Lensmand i Stange (1787 i Ringsaker) Elias Gjerdrum og Hustru Elen Margrethe Rav. Faderen, en Klokkers Søn, og født i Odalen d. 13de Marts 1748, var sytten Aar gammel kommen til Præsident W. F. K. Willumsen i Christiania og først efter 14 Aar at have været hos ham, var det, han blev Lensmand i Stange. Han døde allerede d. 22de April 1788, efterladende sig foruden Sønnen Ole, trende Døtre, som alle bleve gifte. Moderen, f. 13de Marts 1755, og Datter af Klokker Ole Rav i Jarlsberg og Ragnhild Jaehr, var ganske ung kommen til Tolder P. Willumsen, hos hvem hun tjente som Kammerjomfru. I sit 15de Aar blev hun forlovet med Gjerdrum, men deres Bryllup stod 1780 og det hos Willumsen, hvis Familie havde sit stadige Tilhold i Christiania, medens han selv boede i Throndhjem og kun aarligen gjorde en Tour til Hovedstaden. Nogen Tid efter Faderens Død giftede Moderen sig med Organist Schyberg i Ringsaker; fra ham blev hun siden skilt, hvorpaa hun omsider (1821) kom i Huset til Sønnen, hvor hun døde 1849, 94 Aar gammel. Ole Gjerdrum, der paa sin tredie Fødselsdag var bleven faderløs, nød kun en tarvelig Underviisning og Opdragelse. Allerede som liden Dreng maatte han deeltage i Gaardsens Drift. Men saasnart han var konfirmeret, kom han som Skriverkarl til den da i søndre Gudbrandsdalen konstituerede Sorenskriver Hansen, en nærig, men foretagsom Mand, som af en ufrugtbar Skov- og Myrstrækning opryddede den store og smukke Ny-Sandboe Gaard, lige ved Kongeveien i Qvam. Efter tre Aars Forløb kom Gjerdrum paa Kontoret hos Sorenskriveren i Nordre Gudbrandsdalen, Mads Bjerregaard, Digterens Fader, og efterat have arbeidet paa endnu et Par Sorenskriver-Kontorer, drog han i Slutningen af 1811 til Kjøbenhavn, for ved Hjælp af sine ringe opsparede Midler at tage norsk-juridisk Examen. For at slaa sig igjennem maatte han i Begyndelsen af næste Aar gaa ind som Kopist i Bogholderkontoret under Finantskasse-Direktionen; men ved Siden heraf anvendte han sin Tid saa flittigen, at han i Januar 1813 kunde tage Examen med bedste Charakteer for begge Prøver. Allerede 7de Marts 1814 blev han befordret til Fuldmægtig. Efter Adskillelsen fra Danmark søgte G. Ansættelse i Fædrelandet og udnævntes 29de Juni 1814 til Fuldmægtig i Finantsdepartementet. Han kom i Juni Maaned tilbage til Fædrelandet, efter heldigen at have undgaaet de engelske Krydsere i Kattegattet. Inden Departementet overtog han Kontrabogholderens Forretninger, og skjønt som saadan allerede Embedsmand, fik han den 28de Novbr. 1816 Bestalling som Kasserer ved Christiania lærde Skole, hvilken Post han vedblev - ved Siden af sine øvrige Forretninger - at beklæde lige til sin Død. Allerede 1ste Septbr. 1817 blev G. Bureauchef, og 26de Marts 1823 blev han Politimester i Christiania. Det seer ud, som om han ikke ganske villigen overtog dette Embede, hvilket han i 1828 forgjæves søgte at faa ombyttet med Borgermester-Embedet i Christiania. Syttende-Mai-Optrinnene, der indtraf kort efter, maatte bringe Politimesteren, som stod med Autoriteterne paa den ene og det frihedsfølende Folk paa den anden Side, i en høist piinlig Klemme. Gjerdrum søgte at optræde mæglende. Men derved gik det ham, som det altid pleier at gaae Mediatorer under Partiernes lidenskabelige Sammenstød, at han fik Utak til Løn saavel af den Ene som den Anden. (Bagefter blev han Vasa-Ridder.) Kjed af denne vanskelige Stilling søgte han Akers og Follos Fogderi, hvilket han fik 2^{den} Juli 1831. I dette Embede forblev han ligetil sin Død den 29de Januar 1858. — Den store Embedsgaard var, da han modtog den, temmelig forsømt; men han bragte den snart i god Drift. Fra Udlandet anskaffede han dertil bedre, tildeels endda her ubekjendte Landbrugsredskaber, og lagde i Landbruget for Dagen en Iver, som ogsaa bevirkede, at han blev Medlem af Bestyrelsen for Amtets Landbrugsskole. Foruden Jordbruget interesserede han sig ogsaa for Fabrikdriften. Han var saaledes en af Hovedmændene for Anlægget af Nydalens Bomuldsspinderi. Herved var det ogsaa fornemmelig, at han erhvervede den betydelige Formue, som han efterlod sig.

I sin Embedsfærd og al sin Idræt udmærkede Gjerdrum sig ved Orden og Punktlighed. Han besad i sjelden Grad hine Egenskaber, der fordres af den gode Oppebørselsbetjent.

Den 18de Juli 1817 indgik han Ægteskab med Mette Alette Christine Krohn, Datter af Major Jørgen Christian Krohn og Bodil Maria Magelssen. Dette Ægteskab velsignedes med ni Børn, nemlig: 1) Jørgen Herman, Kand. jur., Kasserer i Christiania alm. Brandforsikringsselskab, f. $^{7}/_{3}$ 1819, g. $^{18}/_{6}$ 1847 m. Helene Lange (Datter af Provst A. Lange i Asker); 2) Carl Ferdinand, Kand. jur., Hovedagent for „Skandia", f. $^{21}/_{5}$ 1821, g. $^{22}/_{4}$ 1850 m. Clara Vogt (yngste Datter af Statsraad J. H. Vogt); 3) Bolette Marie, f. $^{25}/_{2}$ 1823, g. $^{1}/_{7}$ 1846 m. Sorenskriver Envold Munch Falsen; 4) Anette Elisabeth, f. $^{17}/_{11}$ 1824, g. $^{30}/_{10}$ 1848 m. Høiesteretsadvokat Jens Peter Abildgaard Birch; 5) Johannes Henrik, f. $^{14}/_{10}$ 1825, forsvunden paa Søen 1851 som Skibsfører*); 6) Thorvald, f. $^{17}/_{3}$ 1827, druknet i London Juni 1841; 7) Ole Sølfest, Kjøbmand i Christiania, f. $^{30}/_{9}$ 1829, g. $^{28}/_{10}$ 1856 med sin Kusine Helga Ragnhild Marie Sommerfelt (Datter af afdøde Sognepræst Sommerfelt i Ringebo); 8) Otto Adolf, Kand. jur., f. $^{6}/_{12}$ 1831; 9) Alette Jørgine Constance, f. $^{20}/_{4}$ 1833, g. $^{2}/_{4}$ 1857 med sin Fætter Kand. theol. Halfdan Sommerfelt.

*) Til Minde om ham oprettede Faderen 1852 i Arendal (hvorfra Sønnen førte Skib) et Legat paa 500 Spd. „til Fordeel for paa Søen bortkomne Sømænds Efterladte."

Norge.

Christiania. Efter Finantsdepartementets Indstilling er ved kongelig Resolution af 8de Febr. sammenkaldt et overordentligt Storthing, der skal sammentræde 10de Mai.

— Under 6te d. M. have følgende Udnævnelser fundet Sted, nemlig: Amtmand i Nordlands Amt P. P. V. Breder til Amtmand i Buskeruds Amt; Foged i Nordhordlands og Vos Fogderi P. J. Neuberg til Foged i Nordhordlands Fogderi; Fuldmægtig i Revisionsdepartementet T. B. Thode til Foged i Hardanger og Vos Fogderi; Foged i Helgelands Fogderi J. Grundseth til Foged i Søndhordlands Fogderi; Bureauchef i Kirkedepartementet og konst. Foged i Hallingdal N. D. A. Ræder til Foged i Hallingdals Fogderi; Kand. juris og konst. Foged i Valders H. T. Meinich til Foged i Valders Fogderi; Underretsprokurator i Hedemarkens Amt P. M. Bugge til Foged i Orkedals Fogderi; Underretsprokurator i nordre Throndhjems Amt O. H. S. Klingenberg til Foged i Guldals Fogderi; Lektor Dr. philos. O. J. Broch til Professor i den rene Mathematik ved Universitetet; forhenværende Korpslæge T. Bryn til Stadsphysikus i Throndhjem; Kand. juris C. Wahl til Fuldmægtig i Armeedepartementet; Sekondlieutenanterne i den throndhjemske Brigade J. G. M. Stillesen og L. H. B. Bentzen til Sekondlieutenanter i den 1ste akershusiske Infanteribrigade.

Under s. D. er Sognepræst til Hofs Præstegjeld J. F. Voss meddeelt Bestalling som valgt Provst for nordre Jarlsbergs Provsti i Christiania Stift.

Under s. D. ere efternævnte ved den kongelige norske Krigsskole udexaminerede Kadetter udnævnte til og ansatte som Sekondlieutenanter ved Infanteriet med Gage fra 1ste Jan. 1858 og med Ancienetet i følgende Orden: 1) H. L. Lund i den bergenske Brigade; 2) O. A. Fougner i den 1ste akershusiske Do.; 3) L. C. Bøhn i Do.; 4) O. H. J. Kray i Do.; 5) N. Hals i den throndhjemske Do.; 6) M. C. F. Bang i Do.; 7) H. J. Borchgrevink i Do.; 8) S. C. L. Bjørnsen i Do.; 9) A. Thaulow i Do.; 10) H. S. Løvenskiold i den christianssandske Do.; 11) A. B. Schjøtz i Do.; 12) C. D. Schou i Do.; 13) P. V. Stub i Do.; 14) C. V. Lindboe i den throndhjemske Do.

— Examinatus jur. G. J. Urbye er d. 28de Jan. meddeelt Autorisation som Sagfører ved Underretterne.

— Under 30te f. M. er Exam. pharm. J. Selsbak meddeelt Bevilling til at drive det 2^{det} eller saakaldte Løveapothek i Christianssand.

— Ved kgl. Resolution af 23de f. M. er befalet nedsat en Kommission, bestaaende af Stiftamtmand K. A. Arntzen, Byskriver J. H. Rye og Assessor A. Thomle, for at tage under Overveielse og at afgive Betænkning om, hvad der til en bedre Ordning af Christiania Byes civile, saavel administrative som judicielle Embedsværk hensigtsmæssigen maatte være at foranstalte.

— Ved kgl. Resolution af s. D. er der befalet nedsat en Kommission, bestaaende af Amtmand Collett som Formand, Generalpostdirektør Motzfeldt, konst. Foged i Valders Fogderi Meinich, Lensmændene K. N. Enge og J. S. Mossige, Gaardbrugerne Chr. L. Arneberg og Ole Hammerstad og Kirkesanger P. A. Sæther, for at tage de nugjældende Lovbestemmelser angaaende Skydsvæsenet under Revision samt afgive motiveret Forslag til en ny Lov om Skydsvæsenet.

Borregaards Mølle og Maltkølle, assureret for 27,360 Spd. i den almindelige Brandkasse, nedbrændte Natten til 11te Febr.

Fra **Kinn** berettes, at Fiskeriet der, trods stormende Veir, er drevet med Held, og allerede 2^{den} Febr. ansloges Udbyttet til 150,000 Tdr. Prisen er gaaet ned lige til 60, ja 48 ß Tønden.

Bergen. Den 5te Febr. skal der i Bergen have været et stort, fra Haandværkere udgaaet, Festoptog til Ære for Ole Bull i Anledning af hans 48^{aarige} Fødselsdag. I sit Svar paa en af de mange Taler, hvormed han opvartedes, ytrede han, at han snart agtede sig til Christiania, derfra til Wien, Pesth og Prag, men vilde i Midten af Mai være tilbage i Bergen.

Udenlandske Efterretninger.

England. Efter mangehaande Anstrængelser lykkedes det endelig d. 31te Jan. at faa Kjæmpedampskibet Leviathan flot.

— Politiet har i Birmingham udfundet den Fabrik, hvori de Bomber ere gjorte, som brugtes ved Attentatet mod den franske Keisers Liv.

— Alle Blade ere fulde af Beretninger om Formælingsceremonierne d. 25de Jan. og den hjertelige og begeistrede Hyldest, hvormed denne Begivenhed feiredes af det hele engelske Folk og over det hele Land. Alle Kontorer vare lukkede og Forretningerne hvilede og milde Gaver strømmede ind til alle Stiftelser. Foruden uhyre kostbare Foræringer fra de kongelige Paarørende, strømmede ogsaa saadanne ind til de Nygifte fra Landets Aristokrati og ukjendte Beundrere.

Frankrig. Regjeringen søger ved en Lov at skaffe sig afgjort Hals og Haand over alle sine politiske Modstandere, ligemeget om disses Mening ikke kommer til Udførelse i Handling eller til Udtalelse gjennem Pressen. Bøder, Fængselsstraf eller Deportation venter dem, som ikke tro paa Regjeringens Viisdom og Uforkrænkelighed. Samtidig truer et spændt Forhold til England. Monitøren har aftrykt endeel militære Adresser til Keiseren ang. Attentatet, hvori Udstæderne med Jacob v. Thybo'sk Pral tilbyde sig at straffe England fordi det gjør sig til Forbryder-Rede; og herover er naturligviis den offentlige Mening i England yderst oprørt.

Neapel. Jordskjælvet har anrettet større Ødelæggelser, end man først troede, og de Omkomnes Tal angives nu til ikke mindre end 40,000.

Asien. (Tel.-Dep.) Canton den 29de. 4600 Englændere og 900 Franskmænd storme idag Stadens Mure og besætte Høiderne inde i Byen. Modstanden er ubetydelig. — Campbell har besat Furruckabad. Outram befinder sig i Alumbagh. Alle Meddelelser fra Ostindien ere glædelige.

Christiania. Trykt og forlagt af H. J. Jensen. (Storgaden Nr. 27.)

Illustreret Nyhedsblad.

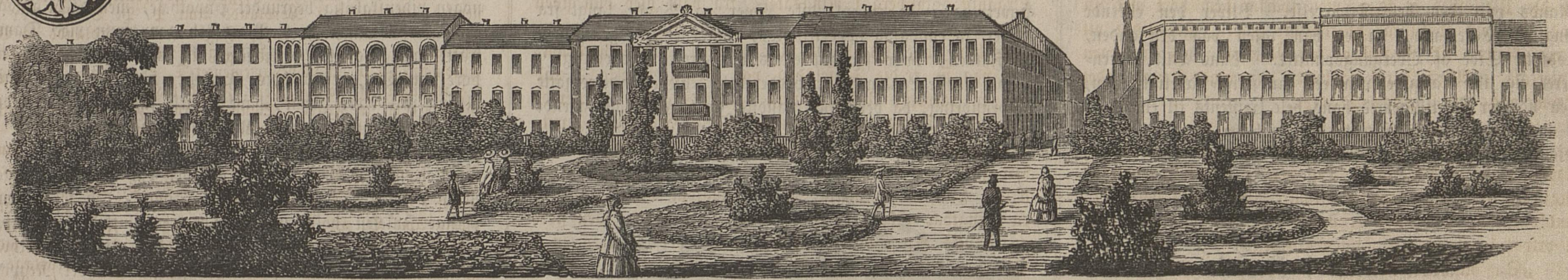

Nr. 8. | Udkommer hver Søndag Morgen. | 21de Februar 1858. | Abonnementsprisen er 60 ß Fjerdingaaret. | 7. Aarg.

Indhold.

Nye Tanker om Musik.

(Af E. F.)

I.

Navnene Haydn, Mozart og Beethoven ere ei alene hvert for sig af særdeles Vægt i den musikalske Verden, men de fremstille ogsaa en interessant Udvikling i Musikens Historie. Man har søgt paa en mere eller mindre udvortes Maade at bestemme denne Udvikling. Deels har man sagt, at Fremskridtet er skeet ved en lærdere og dybere Indtrængen i Tonekunstens Theorier. Efterfølgeren har her, som jo ellers overalt er Tilfældet, gjort Opdagelser, som Forgjængeren ikke kjendte, og derved har Kunsten følgelig hævet sig til et høiere Trin. Deels har man troet at finde Fremskridtets Væsen deri, at de musikalske Instrumenter ere forbedrede. Dette skal navnlig have været Tilfældet med Blæseinstrumenterne. Det kan vel fremdeles hellerikke nægtes, at Beethovens Sonater for Pianoforte ved et Slags forudbestemt Harmoni i Henseende til deres Originalitet og Fortrinlighed staae i et parallelt Forhold til den fuldkomnere Technik, som hiint Instrument har undergaaet. I Forbindelse hermed maa ogsaa mærkes det større Kjendskab til de forskjellige Blæse- eller Strygeinstrumenters særegne Charakteer, hvilket man vil paastaa, at Beethoven har havt fremfor sine Forgjængere og saaledes sat ham istand til i sine Symphonier at overtræffe disse.

Men den væsentlige Udvikling har dog vel været en dybere og mere inderlig, om end ikke de forskjellige Phaser her saa let lade sig paavise og navngive som i Digtekunstens Historie. Musiken gjennemgaar vistnok lignende Phaser som Poesien; men paa Grund af Tonernes egen Natur har Kunsten været underkastet temmelig stærke Aberrationer fra den Bane, som den efter en iboende Lov vilde have taget, hvis den kunde have bevaret den større Selvstændighed og indre Holdning, som er eiendommelig for Digtekunsten. Og her er netop Ordet det stærkere Legeme, som har udøvet hiin forrykkende Indflydelse paa Tonekunstens Udvikling. Om vi saaledes med Rette efter Analogien kunne antage og tildeels eftervise en Udvikling gjennem de tre Former: episk, lyrisk og dramatisk Musik, saa viser Musikens egen Historie, at disse Former ikke i den Tidsfølge have sluttet sig til hinanden. Snarere tør man maaskee betegne Udviklingen saaledes: episk, dramatisk, lyrisk. Vi finde ialfald denne Udvikling klarest udtrykt i de tre store Musikformer, som de ovennævnte tre Musikens Heroer efter hinanden især have bragt til Fuldkommenhed, nemlig Oratoriet, Operaen og Symphonien.

I Haydn's Musik finde vi den fuldendte episke Reenhed og Simpelhed. Den falder ofte ikke længere saameget i Ørene, netop fordi den har disse Egenskaber, fordi den Intet besidder af romantisk Sentimentalitet, hvilken man nuomstunder sætter mest Priis paa. Den er barnlig*); en from og naiv Glæde over Tilværelsens Skjønhed, Mangfoldighed og Storhed udtrykker sig derigjennem. Men i sin Barnlighed er den hovedsagelig udadvendt, forsaavidt Musik kan være det. I Oratorierne „die Schöpfung" og „die Jahreszeiten" har han især lagt sin episke Natur for Dagen, Stoffet er, som man let vil see, ikke selv skabt af en musikalsk Bevidstheds Indre. Det er ham givet. Han har den hele af Guds Aand og Viisdom gjennemtrængte ydre Mangfoldighed foran sig som et Faktum, hvilket han i sine Oratorier søger at give en musikalsk Udtydning; eller rettere Udtydningen er allerede given i de Ord, som danne den musikalske Text. Han stræber nu ved Musikens Hjælp at give disse Ord sjælelig Fylde, Varme og Inderlighed. Man seer altsaa i Haydns Oratorier, hvorledes Musiken staar i et oprindeligt Afhængighedsforhold til Digtekunsten, og det netop først og fremst til den mere episke Digtekunst. Systemet, den Eenhed, der, ligesom et Skelet, holder den hele Bygning sammen, er endnu ikke, som i den senere mere lyriske Musik, bleven musikalsk. En enkelt musikalsk Grundsats, der under forskjellige Former og Variationer gjennemtrænger det hele Opus, vil man endnu neppe kunne paavise. Endnu klynge Tonerne sig som frodige Ranker om en fremmed Stamme. Hvor langt anderledes er det ikke senerehen med Mozart og endnu mere i Beethovens Symphonier? Selv i Haydns Symphonier finder man Lidet af denne dybere Lyrik, hvor Musiken udtrykker en indre sjælelig Historie, en Stemningens konsekvente Gang, en Kamp og Seier. I Haydns Kvartetter og Symphonier er der ligesom i Oratorierne en vis Udadvendthed, der paa barnlig Viis i inderligt Velbefindende dvæler ved Beskuelsen eller Erindringen af de mange skjønne eller mærkelige Ting, som findes i Verden, Ting, der fremtræde for atter at svinde og give Plads for nye. Den Skole af Komponister, der udgik fra Haydn, charakteriserer sig ogsaa ved et lignende Udtryk af musikalsk Velbefindende, der dog ofte synker ned til mere eller mindre plat Epikuræisme, hvilket man rigtignok aldrig mærker hos Mesteren selv. Den episke Glæde over Tilværelsen er hos ham gjennemtrængt af en vis overlegen og alvorlig Betragtning af Tilværelsens Heelhed. Han udtrykker aldrig nogen sandselig, frivol Glæde i en enkelt løsreven Nydelse, men man aner overalt en vis religiøs af Pietet gjennemstrømmet Grundtanke. Hvor forenes ikke barnlig Tilfredshed med inderlig Pietet i hans berømte østerrigske Nationalsang: „Gott erhalte Franz den Kaiser?"

*) Man har ogsaa en „Kindersymphoni" af ham.

Hos Mozart træder Musiken ind i en ny Phase af sin Udvikling. Den er mægtig gjennemglødet af et lyrisk Element, som vi lidet mærkede til hos Haydn. Nu skulde man tro, at her som i Digtekunsten under Overgangen fra Epos til Lyrik det første vilde tabes af Sigte, at vi altsaa vilde komme til en reen Modsætning af det foregaaende Standpunkt. Men her er netop Musikens afhængige Stilling iøinefaldende og begribelig. Den foreløbige Overgang til musikalsk Lyrik, - der efterhaanden af sig skulde skabe Dramaet og saaledes forbinde sig paanyt med Eposet, - behøves ikke her, hvor Dramaet, der skal støtte Musiken, allerede paa Poesiens eget Felt er saa udviklet, som det var paa Mozarts Tid. Hvad saaledes Operaerne angaar, saa var deres hele dramatiske Anordning med Monologer, Dialoger, Chor, sceniske Forholde, dramatisk Udvikling, Katastrophe og Opløsning i det Væsentlige ikke skabt udaf Musiken selv, men et Laan fra det almindelige Drama. Den pludselige Overgang fra det fuldendte Epos i Haydns Oratorier til saa udmærkede Operaer som „Don Juan", „Trylleføiten" er derfor ikke saa ufattelig. Derimod skyldes det Mozarts Geni, at han saaledes har kunnet frembringe Operaer, hvor det Episke og Lyriske i den Grad sammensmelte, som i de to nævnte og flere andre.

I Mozarts Operaer*) har ikke længere som hos Haydn den episke Text en objektiv Overvægt over den musikalske Lyrik, hellerikke paa den anden Side Lyriken Overvægt over det episke Moment. En fuldkommen klassisk Ligevægt finder Sted. Texten har ikke den dogmatiske Fasthed, ikke den Respekt ved sig, som i Haydns Oratorier. Den er bleven flydende, smeltet ved den lyriske Stemnings Glød. Paa den anden Side taber ikke den lyriske Inderlighed sig i mystiske Grublerier og Bestræbelser for at løse hemmelighedsfulde Problemer, hvilket træder os imøde hos Beethoven. Musiken gaar ikke sin egen Gang i Frihed fra Texten, men følger den tro, udtrykker den med en Fuldkommenhed, som ellers neppe hos nogen Komponist, og den beholder derfor altid saamegen Objektivitet og Klarhed, som kræves. Især gjælder dette „Don Juan", noget mindre maaskee „Trylleføiten"; i denne er han mere inde paa det senere mere fri-lyriske Standpunkt. Hvad „Don Juan" angaar, saa kan man mærke en musikalsk Grundsats, et Motiv, der gjennemtrænger det Hele under de forskjelligste Former, hvori der dog er en Eenhed og Konsekvents, forsaavidt hver Charakteer ogsaa musikalsk besidder den Holdning, som fremtræder i den Text, der ligger til Grund. Denne Grund er dog ikke et Thema, der vender tilbage under alle optænkelige Variationer. Vil man sammenligne alle de enkelte Melodier med Menuetten, saa vil man finde en vis Lighed, men man vil vist ikke opdage Ligheden uden ved at foretage sig en saadan bestemt Sammenligning. Grundsatsen danner derfor et mere skjult end aabenbart Bindeled.

*) Haydn forholder sig til Mozart omtrent som Homer til Sophokles.

Spørge vi, hvad der er den egentlige Gehalt i den Mozartske Lyrik, saa tage vi vistnok ikke meget Feil, om vi sige, at den er dyb erotisk. Jeg vælger Udtrykket „dyb" for at fremhæve Modsætningen til det lette, overfladiske Koketteri, som f. Ex. gjennemtrænger Dandsemusik. Imidlertid mærker man heller Intet til hiin forcerede Lidenskabelighed, der gjerne træder os imøde fra de italienske Operaer. Mozart synes, bevidst eller ubevidst, at have villet skildre de erotiske Følelsers og Situationers inderlige Lykke, hvorledes i dem Livets spredte Kræfter komme til Forsoning. Dog er her en Ligevægt mellem det Aandelige og det Sandselige. Jeg tror derfor man har misforstaaet Mozart, naar man i Modsætning til Beethoven siger, at medens den sidste kjæmpede for at naa Himlen, har hiin allerede svunget sig op til det overjordiske Maal. Det er forsaavidt nok sandt, at Mozarts Musik udmærker sig ved overveiende klassisk Ro, der synes at betegne en Besiddelse, medens Beethovens ofte er urolig, fuld af Kamp og Stræben. Imidlertid er neppe Mozarts Musik mere „himmelsk" end Beethovens, forsaavidt derved skal tilsigtes noget Overjordisk. Snarere kan man sige, at Mozart frembyder Billedet af det lykkelige Møde mellem Jord og Himmel. Og dette lykkelige Møde paa Musikens Gebet er netop den fuldendte erotiske Musik.

Sagen er vel den, at det Erotiske danner Overgangen fra Forholde, hvor Mennesket har været bundet til og bestemt af en Tingenes Gang, der har været det givet, - til nye Forholde, hvor Mennesket selv bliver ligesom Ophavsmand og første Betinger, hvor dets Inderste saavel sjæleligt som legemligt sætter sig i aktiv Bevægelse for af sig at skabe om sig en ny Tilværelsesform. Barnet forefandt allerede fra Fødselen en færdig Tilværelsesform udenfor sig, og efterhaanden som det udviklede sig, søgte det mere og mere at opfatte, tilegne sig denne. I sine barnlige Lege søgte det ved en symbolsk Efterlignen og Eftergjøren at gjøre sig Tilværelsen til en Eiendom, og i Skolen modtog det Elementerne til en ikke længere symbolsk, men virkelig Tilegnelse. Men hidtil har dog altid Forholdet været passivt, en troende Annammelse af det Givne, hvilende paa en indre Respekt for dets Gehalt. Men idet de erotiske Bevægelser gjøre sig gjældende, saa betegnes derved Begyndelsen, Trangen til en ny Retning. Den Elskende aner eller forudseer i et sammentrængt Perspektiv en heel ny Historie fra et andet Udgangspunkt, hvori han som Fader, Forsørger, Opdrager kommer til at spille en langt

mere aktiv Rolle. Det er den legemlige saavelsom aandige Frugtbarhedstid. Den Tilværelse, han ved Fødselen og senere gjennem Barndommens Skole har modtaget, er nu bleven fuld i hans Indre, og han skal atter selv forplante den videre fra sig. Men denne nye Virksomhed har sin nye Charakteer. Barnet optager det ene efter det andet. Men den elskende Yngling gaar ud fra noget Enkelt som den organiske Spire til en heel ny Verden. For Barnet ligger Alt udenfor hinanden i mechanisk Mangfoldighed, Ynglingen bryder sig om Intet uden den Ene, sin Elskede, og fra den Elskede udbreder sig som fra en ny Sol en ny Glands over den hele Tilværelse. Bliver den elskende Yngling Ægtemand, da er han igjen paa den anden, modsatte Side af Overgangspunktet. Hans Blik koncentrerer sig ikke længere paa eet sandseligt-sjæleligt Syn, men udvider sig tilligemed hans hele Existents til en Kreds af mere eller mindre spredte Virksomheder og Livsformer, hvis Drivfjeder han selv er.

Jordskjælvet i Neapel.

Vor Tid skjænker ikke længer de Ulykker, som Natur-Phænomenerne bringe, den samme Deeltagelse som Fortiden. Den 1ste Novbr. 1755 hjemsøgtes Lissabon af et Jordskjælv, hvorved 20—30,000 Mennesker omkom, og Alverden var til Marv og Been rystet af Deeltagelse og Skræk. Den lettroende Hob gik i den dødeligste Angst for at Verden efter slige Jertegn „ikke skulde staa til Paaske", Præster og de Fromme fremstillede Ulykken som „et Tugtens Riis", Herren brugte for at føre Folk til alvorlig Bod og Bedring, og de Lærde brøde sit Hoved med at udfinde alle Phænomenets naturlige eller unaturlige Aarsager og Følger, og selv her i Norden udkom særegne Skrifter derom. Det nylig indtrufne Jordskjælv i Kongeriget Neapel, hvorved kanskee 40,000 Mennesker omkom, er som Ulykkes-Begivenhed ikke mindre mærkeligt end Jordskjælvet i Lissabon, og dog har det udenfor selve Skuepladsen ikke fyldt Gemytterne hverken med Skræk eller Forbauselse. Det har hos os ikke engang kunnet fremkalde en Torvekone-Pjece, hvad dog Attentatet mod Keiser Napoleons Liv just har formaaet.

Spørge vi om Grunden til denne formindskede Deeltagelse i Natur-Ulykkerne, i Menneskenes Undergang, da maa vi vistnok sige, at den ligger i vor forandrede og mere udviklede „Kultur." Ikke alene i Theaterstykkerne er der indtraadt en saadan Forandring, at et totalt Nederlag, med Knald og Fald, ikke længere er Veien til vort Hjertes inderligste Deeltagelse. Ogsaa i Livet, i Virkeligheden finde vi denne Forandring. Den simple Mand interesserer det fremdeles mere end alt andet i Verden at læse Beretninger om Ulykkestilfælde, saasom at Folk ere faldne ned af Stilladser, kuldseilede eller knuste mellem Maskiner; medens de Dannede ingen Rørelse finde deri, men gribes mere af selv de ubetydeligste Træk, hvori det indre Menneske, Hjertets finere Stemninger sandt udtaler sig.

Til at forringe Ærefrygten for Naturphænomener og deres Virkninger har vistnok Kunster og Videnskaben betydelig bidraget. Elektriciteten og Dampen kappes med dem i Resultater at forbause Verden med. Men især har Deeltagelsen for Naturphænomenerne tabt sig ved den Forandring i de religiøse Anskuelser, som den stigende Oplysning har medført. I tidligere Tider var et Jordskjælv ikke saameget rædsomt ved de Ulykker det anrettede, som derved, at det var et Varsel for andre, og det i Regelen intet mindre, end Verdens fuldkomne Undergang. Man beklagede ikke saa meget de Forulykkede, som man ængstedes for selv ret snart at maatte dele deres Skjæbne. Man slog op i Zacharias XIV og saa ingen Udvei til at Verden kunde staa længer. Selv Lærde, som naturvidenskabeligen undersøgte Tingen, saae i Jordskjælvene Spiren til Verdens endelige Undergang. I sine 1756 anonymt udgivne „Uforgribelige Betænkninger over den naturlige Aarsag til de mange og store Jord-Skiælv, samt det usædvanlige Veirlig, som nu paa nogen Tid er fornummet, baade i og udenfor Europa" søger saaledes Biskop Erik Pontoppidan at godtgjøre Rimeligheden af, „at den underjordiske Ildebrand, saasom Jord-Skiælvets rette Hoved-Aarsag, alt mere og mere gjør merkelig Fremgang i at minere vores Jord-Klode og at berede den, først til at tage mod flere ildsprudende Bjerge, naar de Hvælvinger nærmest os bliver tyndere, . . . saa og omsider, naar den af Naturens vise og gode Herre bestemte Tid kommer, til at omspændes baade uden og inden med sin sidste fuldkomne Ødelæggelses og Omsmeltelses Lue." Forsaavidt faldt Pontoppidans Mening, hvad Provst Spidberg gjorde opmærksom paa, sammen med den gode Hamburger Sebastian Vindigs, der gik ud paa, at Verdens Ende var intet andet, end Jordskorpens Sammensynken, efterat den underjordiske Ild havde underhulet den saa ganske, at den ikke længere kunde holde sammen.

Den forskjellige Anskuelse af Jordskjælvene før og nu har imidlertid ikke saa stor Interesse, som den Lighed, vi finde i deres naturlige Virkninger, navnligen deri, at Vinteren efter Jordskjælvet i Lissabon svarede for Nordens Vedkommende ganske til indeværende Vinter. Hiin Vinter (1755—1756) var nemlig saa mild, at man her i Norden, som Pontoppidan siger, „knap kjendte til nogen Frost, førend i Foraaret", og „de, som i Danmark vare komne i med at æde og drikke à la Glace", maatte beklage, „at de ikke havde kunnet forsyne deres Iiskjældere med den Sommer-Provision, som Vinteren alene kan give." *) — Forud og efter hiin ødelæggende Katastrophe gik ikke alene en Mængde mindre Jordskjælv, der strakte sig til Asien og Afrika samt nordover Europa og ligetil Island og Grønland**), men ogsaa en Mængde andre Phænomener: Orkaner, flammende Luftsyn, „Allarm under Jorden, Brusen og Opkaag paa visse Steder i Havet og i de indenlandske Søer og Vande langt fra Havet, ja endogsaa oppe tilfjelds, Vandenes hastige Stigen og Falden, hvor saadant ellers var ganske usædvanligt." „Vore norske Landmænd", hedder det, „bleve særdeles satte i Forundring, da deres indenlandske Jægter eller lastdragende

San Giovanni's Kirke i Paterno; efter Jordskjælvet.

Skibe og Baade, i stille Veir bleve opkastede paa tørt Land og efter nogle Minuters Forløb hentede tilbage af en ny opstigende Flod." — „I Farris-Vandet ved Laurvig saa man nogle gamle Baade, som længe havde ligget nedsunkne paa dyb Grund, at fremkomme med en Drift og Fart nedenaf, ligesom en Strøm kunde skudt dem afsted." Det samme iagttoges i Tar-Vandet, i Øre-Vandet, i Fæmunds-Søen og andre Indsøer i Norge, hvorom Alt Spidbergs Relation oplyser. I Holsfjorden sank Vandet pludselig, men kom igjen med en saadan Hurtighed, at en Kone, som var kommen til Stranden med sin Bøtte, havde vanskeligt nok for ved Flugten at redde sig. Og da trende Mænd kom seilende i en Baad, opsteg fra Dybet en Ildsøile, hvorved de fik sit Seil forbrændt.***) Ikke mindre mærkelig var den Ildkugle, som man Nytaarsaften saa „paa Havet ved Lister-Land", hvilken ifølge Provst

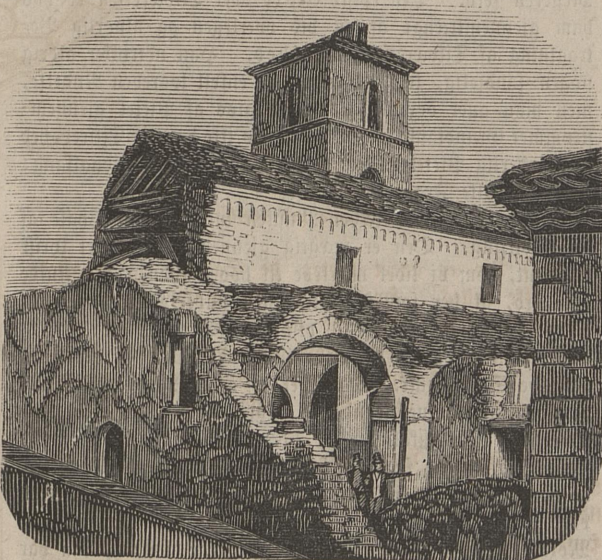

Kirken San Angelo de la Carita i Potenza; efter Jordskjælvet.

Tyrholms Relation var „saa stor, som et godt Skib", men som snart med Bulder adskilte og fordeelte sig.

Virkningen af Jordskjælvet 1755 ytrede sig saaledes, som Spidberg siger, her i Norge ved Bevægelser i Havet og de ferske Vande, - og efter hvad vi andetsteds have seet - ved **en exempelløs mild Vinter.** Da indeværende Vinter, der ledsager Jordskjælvet i Neapel, netop har samme usædvanlige Charakteer, - da vi i Mandags havde et Luftsyn (!) over Byen (et Nordlys i Form af en Regnbue), hvilket bragte gamle Kjærringer i Skræk for Verdens Ende, og vi ogsaa fra Drammen af allerede have seet Beretninger om samme Slags Phænomener i Vandet, som paa hiin Tid, ville vi henstille til de Naturkyndige at udgranske, om ikke „det nærværende underlige Veirlig" skulde staae i nogen Forbindelse med de sidste Jordskjælv. Vi ere altfor uvidende i Naturvidenskaberne til at opstille nogen videnskabelig begrundet Hypothese, men da vi antage, at Naturforskerne, hvis Videnskab gaar frem med Dampkraft, muligens ikke beskjæftige sig med Bøger, der tilhøre en Tid, efter hvis Forløb, som Digteren siger, Alting skal være glemt, have vi ikke fundet det overflødigt at opstøve disse forglemte Kjendsgjerninger. Red.

*) Jfr. Jessens „Det Kongerige Norge" S. 344, hvor det sees, at paa denne milde Vinter fulgte en haard Vaar og Misvæxt.

**) Her i Norge mærkede man Jordskjælvet, og det navnlig i Christianssand og Omegn, 6 Timer før det fandt Sted i Lissabon. See J. C. Spidbergs Relation derom i Kbh. Vid. Selsk. Skrifter VII, 101—112.

***) Dette Phænomen, der baade omtales af Spidberg (l. c. 105) og af Essendrop i hans Liers Beskrivelse (S. 40), findes udførligen beskrevet i det nævnte Skrift af Pontoppidan, S. 75—78, hvor et af Præsten Teilmand foretaget Forhør af de seilende Personer Svend Nilsen og Peder Torstensen findes aftrykt.

Natten mellem 16de og 17de Decbr. var Neapels Borgere netop i Begreb med at falde i Søvn - den forestaaende hellige Julefest holdt nemlig Theatrene lukkede og forbød alle larmende Sammenkomster -, da der pludselig i ethvert Sovekammer føltes en saadan Rystelse, at hver Neapolitanerinde troede, at der var en Tyv under hendes Seng. Man havde neppe havt Tid til at tænde en Voxstabel, før et nyt Stød fulgte, og saa voldsomt, at den fornemme Dame saavelsom hendes ringeste Tærner, Lazzaroner og Adelsmænd, Spidsborgere og Digtere styrtede ud paa Gaderne i den vildeste Forvirring og i de allerletteste Toiletter, med askeblege Ansigter. Efter fem og tyve Sekunders Forløb, som, naar alt dandser omkring En, er nok til at vække Tanken om Verdens Ende, blev Jorden igjen rolig. Nu gav en Skare Lazzaroner sig ifærd med at gjøre Ild i Gaderne og Folkeskarerne toge Plads omkring de improviserede Baal, rystende af Kulde og Rædsel. Enhver blev paa Benene Resten af Natten, og Den, som gjorde Mine til at søge sin Seng, beskyldtes for at ville trodse Gud, der sendte en af sine Straffedomme over Jorden. Den næste Nat frembød det samme Skue i Gaderne. Man ventede et nyt Stød, men det udeblev, og skjønt Damer med zarte Nerver forsikre, at Jorden uophørlig bævede de paafølgende Nætter, har dog intet stærkt Stød senere været sporet. Nordenvinden, der havde blæst tør og frisk og skjænket Neapel en herlig December, fik nu Skyld for Ulykken; Regn blev i hver Kirke nedbedet fra Himlen. Da den endelig faldt i rige Strømme, beroligedes Gemytterne og alt, hvad der var tilbage af Rædselen, var revnede Mure og rindende Øine, thi uden en dygtig Forkjølelse efter den megen Patrouilleren i Gaderne ved Nattetider, slap Ingen.

Provindserne har desværre lidt ganske anderledes. Det hele Strøg mellem Pæstum og Bugten ved Tarent er rædsomt medtaget, ja man paastaar, at Jordskjælvet har været følt langs Apenninerne ligetil Brescia, hvilket vi dog tillade os at drage i Tvivl. Gaëta, Kongens nuværende Residents, har været ganske forskaanet, og i den hele nordlige Deel af Kongeriget har Jordrystelsen neppe været sporet. Polla, en liden Stad paa sex tusinde Sjæle, styrtede sammen ved det første Stød. To tusinde Døde bleve under Ruinerne. Ogsaa Basilica har været skrækkelig hærjet. En underjordisk Torden skræmmede Indvaanerne i den smukke Hovedstad Potenza op ved Nattetider, men da de rædselsslagne tog Flugten ud i fri Mark, er der forholdsviis færre Døde. Man talte ligetil femten Stød, af hvilke de to første vare de voldsomste. Mellem disse hengik tre Minuter, forsaavidt Tiden kan beregnes, naar hvert Sekund synes en Menneskealder. Det første frembragte en bølgende Bevægelse, det andet en saa voldsom Rystelse, at Mure styrtede om og de tungeste Møbler hvirvledes rundt, medens Glasvarer og lettere Gjenstande slyngedes høit op i Luften. Et sidste Stød, den 29de, omstyrtede de Huse, der havde staaet og vaklet efter den første Jordrystelse. Et Brev fra Intendanten i Basilica beskriver et Besøg i Potenzas Fængsel strax efter det første Stød. „Forbandelser, Taarer, Bønner og vilde Skrig blandede sig med den rædselsfulde underjordiske Torden og Braget af sammenstyrtende Mure; blot Forvirringen i Taarnet i Babel kan have overgaaet, hvad mine Øine her saae. Nogle Skud maatte affyres af Vagterne for at tilveiebringe Orden. Jeg søgte at berolige de Ulykkelige ved at forsikre, at jeg skulde anstrænge mig til det Yderste for at faae dem forflyttede fra dette Rædselssted, hvis Mure alle vare revnede, og hvori 800 menneskelige Væsener vare sammenstuvede. Endnu samme Time om Morgenen den 16de indsendte jeg min underdanigste Ansøgning om hurtig at turde fordele Fangerne omkring i de andre Fangeanstalter. Svaret indløb først den 23de. Hans Majestæt vilde tage Sagen under Overveielse, hed det. Den 29de faldt Fængslet for et nyt Stød, og begrov under sine Ruiner Hundreder af fortvivlede Sjæle."

Nogle Blade rose Autoriteterne for Iver og Menneskelighed, fra andre Kanter lyder høie Klager, saa man ikke veed, hvad man skal tro. Hvad der er vist, er, at Kongen, om han end ikke personlig har indfundet sig paa Ulykkestederne, har stillet Træerne i sine Skove, Pengene i sine Kasser, sine Telte og sine Soldater til Autoriteternes Disposition for at lindre Nøden blandt de fattige Folke-

Christiania ved 1686.

klasser, der efter italiensk Viis sove nogne om Natten, og i denne Tilstand foer ud af deres Huse i en Kulde, som i Kongeriget Neapel hører til Sjeldenhederne; endnu seer man store Skarer fare omkring i Gaderne, hylende af Hunger og Sorg over deres Døde. I de to første Nætter var der i Potenza mindst 100,000 Sjæle i Gaderne i den barske Vinternat. Hvor hurtig end Autoriteterne skred til at hjælpe, har et Oienvidne dog forsikret os, at der gaves Hundreder af Huusvilde, som endnu den tredie Dag efter Ulykken ikke havde nydt et Stykke tort Brød.

Senere ere Barakker opsatte, Telte reiste, Ruiner bortskaffede og Roligheden nogenlunde tilveiebragt. Gud alene veed Tallet paa de Døde og paa alle dem, der, velstaaende igaar, idag ikke have det, hvortil de kunne hælde sit Hoved.

Det Sørgeligste er, at det lader til, at Mangel paa Folkehjælp har kostet mange Liv, som kunde have været frelste. Den 21de og 22de, altsaa flere Dage efter Katastrophen, vare Udgravningerne endnu ikke paabegyndte. Under Ruinerne vansmægtede altsaa aandende Sjæle, som ventede paa en Hjælp, der ikke kom. Mennesker ere udgravne levende efter at have lagt otte Dage under Gruset. „Jeg er sulten" hørte vi en Mand med et vildt Udseende sige paa Gaden. Der er ingen Føde at faa i Husene, og om der var, tør ingen Christensjæl gaa ind og søge den, thi Maanen er netop i første Kvarteer og saa har vi snart et nyt Jordskjælv.

Officielle Rapporter melde, at 100 Steder have lidt mere og mindre. At 15,000 Sjæle ere omkomne, er beviist. Nogle paastaae 40,000, vi antage, at omtrent 30,000 Liv er gaaet tabte; de Saarede og Kvæstede kunne ikke tælles. Hver Dag efter Katastrophen hørtes Jammerskrig under Ruinerne og ingen tilstrækkelig Folkehjælp havdes. Enkelte, som udgroves, havde begyndt at æde paa deres egne Legemer. Autoriteterne anstrænge sig nu overalt for at bortskaffe Ruiner og alle Døde ere begravne.

Af officielle Indberetninger sees, at Canoa, Cavello, Rioneso, Muro, St. Fade, Castlegrande og Novo have lidt mere og mindre. I Padula, Sala og Palerno ere Huse omstyrtede. I Auletta, Caggiano, Petrosa og Campagna er Tilstanden sørgelig. Antallet paa de Huusvilde i Kongeriget skal gaa op til 250,000. De officielle Blade nægte at give fuldstændigere Oplysninger, „da hvert Ord i de indkomne Beretninger", hedder det, „maa fremkalde Taarer."

Efterretninger om Christiania.

(Af Rigsarchivar Chr. Lange.)

II.

(Fortsat fra f. Nr.)

To senere omtrent samtidige Karter over Christiania af 1680 og 1685 have sin store Interesse derved, at de vise os Byen umiddelbart før Branden 1686, og deres indbyrdes Overeensstemmelse i alt Væsentligt giver Vidnesbyrd om begges Paalidelighed. Kartet af 1680 findes i den kongelige Kobberstiksamling i Kjøbenhavn og det af 1685 i den utrykte Beskrivelse over Christian V's Reise i Norge s. A. paa vort Universitets-Bibliothek. Paa omstaaende Side er det sidste Kart gjengivet i Chemitypi, hvorved forøvrigt bemærkes, at det originale Kart er uden Paaskrifter, hvilke til bedre Oplysning ere tilføiede af mig efter andenstedsfra hentede Underretninger. Her har man Christiania i den fulde Udstrækning mod Syd og saavidt den inden sine Volde havde udviklet sig, inden den store Brand indtraf. Ved at sammenligne dette Kart med det i forrige Nr. meddeelte, vil man finde store Forandringer i de forløbne 30—35 Aar. Agershuus Fæstning har nu faaet de paa Gelkercks Kart foreslaaede udvidede Befæstninger mod Pipervigsbakken og paa Hovedtangen, men disse ere endnu ikke forenede, saa at den saakaldte Mynte-Dam endnu ligger udenfor Værkerne, ligesom Nedre-Volds Fæstning først nogle Aar senere fik den Udstrækning mod Søen, den endnu har. Ligesaa har den aarlige Opgrunding af Havnen medført, at Byens Volde ere blevne fortsatte fra Lille-Voldport, der stod ligened for nuværende Slagterboder i Overskjæringen af Dronningens Gade, og af Gelkerck kaldes Vaterlands Port, længere mod Syd ligetil Vandet, ligesom af samme Grund 2 nye Langgader ere opkomne (nuværende Skipper- og Store-Strand-Gade) paa den forrige Forstrand mellem Nordre og Søndre Brygge, hvilke nu have faaet omtrent deres nærværende Form, og ere blevne forbundne med en ny Brygge, Langbryggen. Til Revieret samt til de i 1650 antydede Befæstninger af Havnen er nu intet andet Spor, end at der fra Raadhuusstræde er antydet en Be-

fæstning eller Pallisadering af den Deel af Havnen, der ligger mellem nuværende Fiskebrygge og Revierbryggens Sydspids. Foruden denne Tilvært mod Havnen er Byen endvidere foroget med 3 Kvartaler mellem Byen og Fæstningen. Derimod vil man see, at der udenfor Byens Volde, med Undtagelse af Pipervigen, ikke findes nogen anden Bygning end et enkelt Huus paa Hammersborg, der maaskee er det Trækapel, som midlertidigt byggedes her og benyttedes, forend Trefoldigheds-Kirke blev færdig (1639).

Det var Branden i Christiania 21de April 1686, som ganske forandrede dens Udseende, gjorde den fra en Fæstning til en aaben By, og skaffede den en regelløs Udvidelse mod Nord. Om denne, den største Ildebrand, som Christiania har undergaaet, haves iovrigt faa og ufuldstændige Oplysninger. Vi have paa Kartet antydet det afbrændte Strøg med dobbelte Streger. Ilden udbrød pludselig og lagde „i faa Timer fast en tredie Part af Byen" i Aske. Den strakte sig fra Torvets Vest- og Nord-Side nordvestlig lige op til Volden, saa at alt Vest for Raadhuus-Stræde (nuværende Ovre-Slotsgade) nedbrændte tilligemed Trefoldigheds-Kirke. Denne sidste var imidlertid heelt af Steen og med hvælvet Loft, saa den ikke var mere beskadiget ved Branden, end at Begravelser fremdeles foregik i den. Den blev derimod ganske nedbrudt, efter Kongens Befaling, fordi den ved Udvidelsen af Agershuus kom til at ligge Contrescarpen (nu Kontraskjæret) for nær. At saa stor en Deel af Byen, uagtet Gadernes Bredde, afbrændte, maa forklares deraf, at en stor Deel Huse i denne, den fattigere Deel af Byen, beviislig var opført af Træ eller Bindingsverk, hvilket efterhaanden var tilladt med Hensyn til de Leiegaarde, som de formuende Borgere paalagdes at opføre i dette Strøg. Da det nu var afbrændt, og man forlængst var kommen paa det Rene med, at Christianias Befæstning var unyttig, da den beherskedes af Høiderne ved Pipervigen og Hammersborg, medens Nedre-Volds Befæstning skulde fuldføres og udvides, anvistes de nærmest Fæstningen boende Brandlidte Byggepladse udenfor Voldene mod Nord. Ligesaa paabegyndtes Opførelsen af en ny Kirke (Vor Frelsers) paa en Fjeldgrund udenfor Volden, saa at Kirkens søndre Vinge gik ind i en derværende Bastion, som følgelig strax nedreves. Resten fulgte efterhaanden efter. Kun den „store Voldport", hvor Indkjørselen til Byen var, blev endnu længe staaende; den gamle, nylig solgte Brandvagts-Bygning laa lige ind for Porten, og var Byens Vagt eller Corps de garde (Kortergaarden), hvoraf Kongens Gade endnu stundom kaldes Kortergaards-Gaden. Torvet blev afstukket og bebygget, og forresten byggede man, som før nævnt, uden Regulering eller Orden udefter Byens Veie. Saaledes opkom fra Torvet ud til Vaterlands Bro en lang kroget Gade, der benævntes Vaterlands Storgade, og som blev noget reguleret ved Tugthusets Bygning under Christian VI. Langs Veien til Møllerne opkom Møllergaden, ved hvilken Vaterlands Kirkegaard laa under Hammersborg, til hvilken Forstad derfor en særegen smal Gade, Grubbegaden*) førte. Fra Torvet gik fremdeles mod Vest Veien til Vestlandet, hvorved Grændsen dannedes, og hvorfra ubebyggede Veie førte til Akers Kirke (Akersgaden) og til Akers Vestbygd over Natmandshaugen, hvorefter Gaden senere, da den fik nogle Bygninger, kaldtes Rakkergaden, som ved 1820 omdøbtes til Pilestrædet. Naar man hertil lægger de gamle Forstæder Vaterland og Pipervigen med en Deel Huse paa den senere saakaldte Ruseløkbakke**), har man Christiania som den reiste sig efter Branden, og med liden Udvidelse eller Forandring vedblev at være indtil vore Tider.

Man tiltrænger saaledes intet Kart over Christiania fra det forrige Aarhundrede, for at gjøre sig et Begreb om, hvorledes Byen udvidedes mod Nord. I den topographiske Opmaalings Archiv findes et stort og særdeles nøiagtigt Kart over Byen omtrent fra 1780, som i intet Væsentligt er forskjelligt fra Byens Udseende ved 1830. Paa det Kart, vi i næste Nr. give over Byen ved 1827, er de gamle Voldes Retning og de ved disses Bebyggelse opkomne Uregelmæssigheder i Gaderne antydede, hvorved man lettere kan sammenligne den gamle By med den nye.

Det var Kongeboligens Anlæg paa Ruseløkkehøiden i Forening med det store Opsving, Christiania efterhaanden har taget som Hovedstad, Universitetsstad og blomstrende Handelsstad, som har givet den et nyt Udseende, og gjort omfattende og kostbare Reguleringer paatrængende nødvendige; hertil er i de sidste Aar kommet de af Jernbanegaardens Anlæg i Christiania flydende saare gavnlige Nedrivninger og Omreguleringer i den nedre Deel af Byen, foruden flere mindre Gjennembrud af nye Gader. Men nogen Plan for Byens fremtidige Bebyggelse og for den hensigtsmæssigste og mindst bekostelige Regulering i det Hele kunde ikke udkastes, førend man var i Besiddelse af et nøiagtigt Kart over Byen i stor Maalestok. Grosserer Thomas Heftye har Æren af at have sat denne vigtige Sag i Gang, idet han som daværende Medlem af Byens Bygnings- og Regulerings-Kommission i et Møde den 15de Februar 1855 fremsatte et af Kommissionen tiltraadt Forslag til Formandskabet om, at der i Henhold til Lov af 8de Septbr. 1842 § 6 maatte blive optaget et nøiagtigt General-Kart over Byen. Efter nogle Forhandlinger i Formandskabet angaaende Kartets Størrelse m. v., blev det i Møde af Stadens Formænd og Repræsentanter 12te Juli s. A. bestemt, at et saadant skulde optages i $1/1000$ af den virkelige Størrelse og Arbeidet overdrages Ritmester J. W. Næser mod en Godtgjørelse af 2500 Spd. Det er dette Generalkart over Christiania, vi nærmere skulle omtale.

*) Denne Gade har uden Tvivl Navn efter en Borgermand Ulrich Grubbe, som i 1738 klagede over, at hans vidtløftige men klippefulde Grund var sat i lige Grundtaxt med Gaardene inde i Byen.

**) Ruseløkken har Navn efter en af Christianias første Borgermestere Lauritz Ruus, som i 1640 fik Magistratens Bevilling til her at bygge et Huus, hvilket stadfæstedes af Frederik III 1669.

Rettelse. S. 30, 1ste Sp. 19—20 L. „Overgaden" l. „Ovre-Stræde."

Pariser-Nyheder.

II.

Den italienske Opera har gjenoptaget „Barberen i Sevilla", men Barberen er uheldigvis hverken let eller munter og Basile overdriver Alt: Sang, Spil, Kostume, Grimacer. Madam Alboni og Mario synge deres Soloer til Mesterskab, men i den herlige Finale, der slutter første Akt, tænke de mere paa at skaane deres Struber end paa Musiken, og behandle denne som Forstanderskabet i Epernay fordum behandlede Henrik den Fjerde. „Ventre-saint-gris! hvilken herlig Viin!" raabte Kongen og nød ret den ædle Drik, der var modnet paa hans Lands Høie. — „Det skulde jeg mene, Sire! men vi have en endnu bedre", svarede Mairen selvtilfreds. — „Ah! den skal altsaa gjemmes til en bedre Leilighed", siger Kongen. Rosine konverserer med Marcelline og Almaviva seer paa at Fluerne flyve. En forgangen Tids store Kunstnere havde mere Respekt for de Mesterværker, hvis Skjæbne betroedes dem.

Enhver, som lader sin Røst høre i Operaen, har Talent, den Sag er paa det Rene; men der gives Grader i Talentet, som i Dyd og Last. Angelini antage vi som givet, at Enhver har hørt, hvilket Punkt af Kloden, han end bebor. Angelinis Stemme er en Basun. Men de zarte Skjønheder i de første Logerader ynde ikke de stærke Rystelser og vilde være Angelini forbunden, om han vilde sætte en Dæmper paa sit forfærdelige Instrument. For ramme Alvor har Angelini den mægtigste Røst, Verden maaskee har hørt; han vilde ogsaa have den skjønneste, kunde han afholde sig fra at vise dens hele Vælde.

Annoncen om en stor Festlighed fyldte i forrige Uge det store Operahuus, skjønt man havde fordoblet Priserne. Dette beviser, hvorledes Smagen for alvorlig Musik er vakt i Paris; thi Programmet meldte udelukkende Haydn, Mozart, Beethoven, Rossini, Hallevy, Meyerbeer 2c. Konservatoriets Elever udførte Beethovens store Symphoni, og det stærke Bifald viste, at Auditoriet ikke fandt, at det havde betalt sin Fornøielse for dyrt. Ouverturen til „Oberon" mindede om Konservatoriets bedste Dage.

Opera comique har skiftet Direktør. Perrin har afstaaet sit Privilegium til Roqueplan for en Bagatel af 500,000 Franks. Nogle sige 700,000. Denne Revolution er altsaa gaaet af i al Fredelighed.

Den bekjendte Paulin har aabnet en ny Musikskole, som han kalder Ecole Beethoven, hvoraf man lover sig meget til Fremme for den klassiske Musik. De forskjellige Instrumenter læres i forskjellige Klasser. Vi haaber, at Huset har tykke Vægge; thi hvor der samtidig læres Orgel, Sang og Piano, blæsende og strygende Instrumenter, kunde den babelske Forvirring let gjentages. De første Mestere giver Underviisning i Harmonilære og Instrumentation.

Hvad man forresten mest foretager sig i disse trange Tider, er at gifte sig. Det er ikke længer Mode at gaa ligefra Alteret i Reisevognen, og man er saaledes forskaanet for at tilbringe sine Hvedebrødsdage i Hoteller og paa Landeveie. Et Giftermaal har fundet Sted, der frembyder en vis Interesse. En Millionær, der just ikke er en Yngling, ægter en ung, fattig Pige, hvis Moder, Enke efter en brav Officier, ledsager hende ind i det nye Hjem, der for Fremtiden ogsaa skal være hendes. Bruden er 16 Aar, Moderen 32, og de ligne hinanden som to Søstre. Husets Søn finder endogsaa, at Moderen er den yndigste - kort, han forelsker sig og tre Uger efter holder han Bryllup. Denne unge Mand er saaledes sin Faders Svigerfader og denne er paa sin Side sin Steddatters Svigersøn. Den unge Brud befinder sig netop i samme Forhold til sin Moder, der er hendes Mands Svigerdatter. Der fattes nu blot, at Moderen skjænker sin Datter en lille Sønnesøn i Brudegave.

En anden Brud har lidt en stor Mortifikation lige foran Alteret. Vielsen finder Sted i et Tempel, indviet en anden Troesbekjendelse, end den katholske. Den Præst eller Rabbin, der skal lyse Velsignelsen over Parret, oplæser Formularen: „Og Gud Herren skabte Adam en Mandinde", — af Vanvare vender den hellige Mand to Blade om og læser videre: „som var tjæret indvendig og udvendig." Der var Tale om Arken. — Vi ville haabe, at Bruden, tiltrods for denne Begyndelse, er bleven bedre behandlet af sin Adam, end en fattig Kone, hvis Mand igaar var indstævnet for Politiretten. „Du har slaaet Din Kone?" siger Præsidenten med en mørk Mine. — „Javist har jeg slaaet hende", svarer Manden ganske forundret. „Hvem skulde vel ellers gjøre det?"

Norge.

Christiania. Hr. Professor Hansteen har, som Tillægsbemærkning til hans Artikel om Asteroiderne i forrige Aargang No. 46 meddeelt os Følgende:

„Hr. Laurent har i Nimes den 14de Januar 1858 opdaget en ny Asteroide, som altsaa faaer Tallet 51. Asteroiden 46 har faaet Navnet Hestia, en af Hesperiderne, efter Forslag af Admiral Smyth, med hvis Teleskop den blev opdaget af Pogson, og som havde den Godhed at staae Gudfader til den første Opdagelse med hans Teleskop. Asteroiden 47 er bleven kaldet Aglaia, og 50 Virginia, da dens tidligste Opdagelse skeede i Washington.

„Banen af en Komet, som blev opdaget af Dr. Bruhns 11te Januar 1858 har samme Elementer, som en Komet, der viste sig i 1799 og er altsaa upaatvivlelig den samme som denne, saa at den har en Omløbstid af 68 Aar. Den er flere Gange observeret her paa Observatoriet og er meget svag. — Ved Erholdelsen af nyere Observationer har Hr. Bruhns udført en ny Beregning, og fundet dens Omløbstid i en Ellipse at være 16 Aar og 79 Dage. Da dette er temmeligt nær 4de Delen af 68 Aar 79 Dage, som ere forløbne imellem Gjennemgangen i Periheliet af Kometen af 1790, saa er det sandsynligt, at den i denne Tid har gjort 4 Omløb. At den ikke er bemærket ved Gjennemgangen gjennem Periheliet i 1807, 1824, 1841, kan forklares deraf, at disse indtraf i Maanederne Januar og Februar, der sædvanligen ere ugunstige for astronomiske Jagttagelser."

— Bankadministrator Stabell valgtes d. 15de Febr. til Kreditbankens Chef (hvis Indtægter skal være 1800—1900 Spd.). Stabell skal dog ifølge Aftenbl. ikke definitivt være udtraadt af Christiania Bankadministration, hvorfor første Suppleant i denne, N. A. Andresen, kun midlertidig skal fungere som Direktør.

— Sidste Onsdag opførtes paa Christiania norske Theater et nyt Stykke, „Fabrikanten" af E. Souvestre, hvilket er tidsmæssigt med Hensyn til Krisen, og ogsaa gjorde Lykke.

— Efter Forlydende er Artilleri-Lieutenant Hans Jacob Nørgaard udnævnt til Kammerjunker.

— Igaar Aften (19de) brændte Viborgs gamle Reberbane paa Grundingen. Heldigviis hindredes Ilden fra at udbrede sig til Bordtomterne der i Nærheden.

— Sagfører K. Geelmuyden har givet et langt, meget aktmæssigt Forsvar for Ole Bulls Færd i Theatersagen, hvilket findes aftryk i Aftenbl. No. 37 og 38. De afskedigede Direktører have i Bergensposten imødegaaet det med en ikke mindre aktmæssig Fremstilling.

Drammen. Paa Elven nede ved Tangen har der, siger Drammens-Tid., vist sig et mærkeligt Phænomen. Isen sprængtes i en ikke ubetydelig Omkreds i Smaastykker derved, at Vandet paa et enkelt Punkt trængte omtrent et Par Fod over Niveauet og det saa voldsomt, at Sand fra Elvbunden kastedes vidt omkring. Det fandt Sted første Gang igaar Middag Kl. 1 og gjentog sig idag Morges (15de) Kl. 6. Om dette, som man her almindelig antager, er en vulkansk Eruption fra Elvbunden, tør vi ikke indlade os paa at afgjøre; men forsaavidt man frygter en alvorligere Gjentagelse, kunne vi maaskee til nogen Beroligelse berette, at efter Sigende noget Lignende har forekommet i en Elv paa Modum allerede for længere Tid siden, uden at det senere er bleven sporet.

Kongsberg. Armen Grube har i een Uge (3die af 2den Bergmaaned) til Sølvværkets Smeltehytte leveret 1156 Mk. 13 Lod gediegent Sølv. Ved Sølvværket var 10de Febr. 3350 Mk. fint Sølv færdigt til Afsendelse.

Tvedestrand. I Nærheden af Dybvaag Kirke er en Hval nylig kommen paa Grund og derpaa bleven dræbt. Den befandtes 53 Fod lang. Et halvt Snees Hvale havde tidligere vist sig udenfor Havskjærene.

Kinn. Fisket her og ved Battallen anslaaes til 80—90,000 Tdr. Ved Tansøen fiskedes 10de og 11te Febr. 5000 Tdr. I Nordfjord er kun fisket omtr. 4000 Tdr. Den 13de var rigt Fiske ved Kobbervig, som dog Almuen Dagen i Forveien for Størstedelen havde forladt. Samtidig meget godt Fiske ved Skudesnæs.

Bergen. Natten til den 23de Jan. brændte de fleste Bygninger af Nils Nilsens Brug i Gaarden Espe, hvorved 12 Stkr. Storfæ indebrændte.

Molde. Trende af Stedets betydeligste Forretningsmænd, nemlig DHrr. H. Thiis Møller og Brødrene Jervell, have standset sin Virksomhed.

Throndhjem har i Begyndelsen af Februar kunnet glæde sig ved 7 Gr. Varme med klar, reen Luft.

Fra **Levanger** berettes samtidig, at Træerne af det smukke Veir have ladet sig forlede til at tro det var Vaaren, og fortvæk begyndt at sætte Knopper.

Udenlandske Efterretninger.

England. Ifølge en opgjort Status i New Prescott & Ko.'s Bo vil Huset betale sine Kreditorer fuldt ud, men i Terminer, og gjenoptage sine Forretninger.

Preussen. Det nygifte Fyrstepar er ankommet til Berlin 8de Febr. og blev modtaget med uhyre Pomp.

Frankrig. Keiseren har afskediget den hidtilværende Indenrigsminister Billault og udnævnt General Espinasse til hans Efterfølger.

Hermed følger som Tillæg Storthings-Efterretninger Nr. 101—102.

Christiania. Trykt og forlagt af H. J. Jensen. (Storgaden Nr. 27.)

Illustreret Nyhedsblad.

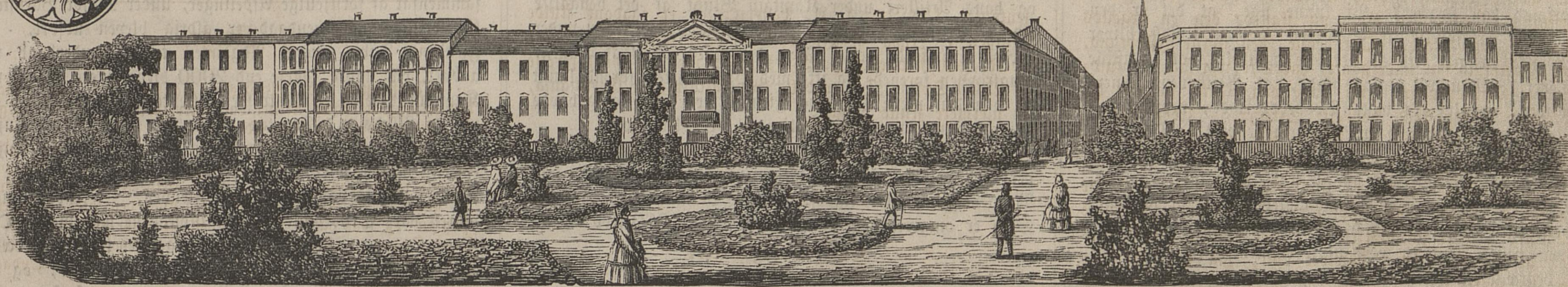

Nr. 9. | Udkommer hver Søndag Morgen. | 28de Februar 1858. | Abonnementsprisen er 60 ß Fjerdingaaret. | 7. Aarg.

Indhold.

Nye Tanker om Musik.

(Af E. F.)

II.

Vi see altsaa, at der gives et Overgangspunkt fra en mere objektiv bunden Tilværelse til en friere, subjektiv, hvor Historien bliver inderligere. Dette enkelte Punkt har sit æsthetiske Udtryk i Tonen, og derfor er ogsaa Musiken i sit egentlige Væsen af erotisk Gehalt. Vi komme forsaavidt altsaa til at underskrive Søren Kierkegaards Bemærkninger om Musiken, og det er i Kraft heraf han paastaar, at Mozarts „Don Juan" netop er det mest egentlige musikalske Værk, at alle andre Musikstykker streife lidt udenfor det musikalske Centralpunkt. Naar han fremdeles siger, at Musiken udtrykker „den sandselige Genialitet", da gjælder dette ikke saameget hele Operaen, som blot Helten. Vi maa her lægge Mærke til den Modsætning, som finder Sted mellem Helten og de Øvrige. Don Juan er et Slags Personifikation af den Alt beherskende med Ynglingealderen vaagnende erotiske Drift. I og for sig er denne Drift uden sædeligt Indhold. Den indskrænker sig i hvert Moment vistnok kun til en enkelt Gjenstand, men da den selv mangler eller ialfald ikke har udviklet af sig en dybere aandig Trang, saa vexler den uafladelig Gjenstand. Den samme Drift staar naturligviis i et ligegyldigt Forhold til alle sædelige Former og Forpligtelser. Den kjender, respekterer intet Baand; den træder ikke i udtænkt Opposition mod den sædelige Verden, dertil har den ikke Reflexion nok; men den har hellerikke nogensomhelst Frygt for de Farer, som den saaledes løber imøde. Derfor see vi Don Juan aldeles ligegyldig for alt Saadant. Han overlader deslige Sorger til Leporello. Imidlertid trækker der naturligviis et Uveir op. Alle de Personer, Mænd og Kvinder, som Don Juan paa det Dybeste har fornærmet, flokke sig mere og mere sammen. Men da Don Juan selv ikke er noget specielt Menneske, men snarere en Dæmon, saa falder han ikke for nogen Dødeligs Haand, men Kommandanten, Gjenfærdet, maa til for at beseire ham. Don Juan gaar tilgrunde, fordi han ikke kjender Frygt. Frygten er den første negative Betingelse for at sædelige Livsforholde skulle danne sig. Menneskene forene sig til gjensidig Beskyttelse. Derved vækkes Opfindsomhed; thi Farerne maa imødegaaes, og Evnen til eengang for Alle at udfinde Sikkerhedsmidler mod en Mangfoldighed af Farer, er Viisdom. Da Don Juan, som en Dæmon, der Intet rummer uden Elskov, ikke besidder Frygt for nogen Herre, saa har han hellerikke Evnen til at blive viis; og det øvrige aandelige Liv, som derved sættes i Bevægelse, kommer ingensinde hos ham til Udbrud. Hos de andre Personer i Operaen mærke vi derimod altid denne sandt menneskelige Frygt for det Overlegne, den dybe Respekt for en mægtigere Verdenskraft, der alvorligt omsuser dem. Men i denne Frygt faar ogsaa deres jordiske Elskov en vis Lutring, og de drives til en sædelig Sammenslutning, som meget skjønt kommer tilsyne ligeoverfor Don Juans utæmmede, vilkaarlige Selvraadighed. Saaledes holde disse Sider hinanden ligesom i Schak. Da Musiken, som en væsentlig subjektiv Kunst, fremstiller en Udvikling i Tiden, saa er det meget berettiget, at Operaen ender med, at Don Juan gaar tilgrunde; thi det er netop det Sande, at den første, naturlige Frihed i Elskoven skal gaa tilgrunde for at gjenopstaa i en ny Skikkelse. Imidlertid opbevares den altid som en Reminiscents, der blander sin Stemme med i det hele Slutningsindtryk.

Man vil maaskee kunne sammenligne Indtrykket af Mozarts Musik med det, som et ægte Bryllup giver. Stemningen i et Bryllup er naturligviis høist lykkelig, inderlig lykkelig, thi de Nygifte rumme i sig en heel Fremtid i Inderlighedens Skjød, og paa samme Tid er Henrykkelsen tæmmet og forædlet af en vis Bekymring og Frygt, som dog aldrig bliver til en usalig Uro, men kun fremkalder en skjøn, alvorlig Betænkning, hvilken netop maa til for at sætte Kronen paa den hele Fest.

Vi komme nu til Beethoven. Denne Komponist ansees som den, der har bragt Instrumentalmusiken til sin høieste Fuldkommenhed, og navnlig har han udfoldet sit Geni og Mesterskab i de 9 store Symphonier, der ogsaa i deres Tidsfølge betegne en interessant Udvikling i Komponistens Indre. Dog ere ogsaa hans Sonater, ligesom hans Kvartetter og øvrige musikalske Arbeider, af megen Betydning. Har man givet Agt paa de Phaser, som Musiken har gjennemløbet fra Haydn til Mozart, saa vil man ogsaa lettere kunne forstaa, hvorledes Beethoven kan danne det sidste tredie Led i denne Række. Musiken er, som bemærket, en subjektiv Kunst. Den har til Opgave at frigjøre de indre Stemninger, saaledes som de i bestandig Flydenhed fremtvinge sig af Sjæledybet. Vi saae, hvorledes Mozarts Musik udtrykte en større indre Frihed, end Haydns. Men ogsaa hos Mozart stod det lyriske Element endnu i et betinget og afhængigt Forhold til det episke; thi i det musikalske Drama holde disse Kræfter hinanden i klassisk Ligevægt. Hos Beethoven derimod bliver det Lyriske overveiende, og Spørgsmaalet bliver nu, hvorledes det egentlig har sig dermed.

Hos Mozart var, som vi saae, den erotiske Musik bragt til sin skjønneste Form. Det var Besiddelsens Lykke, men det var ikke blot en sandselig Besiddelse. Alvoret, den ethiske Forpligtelse bryder anelsesfuldt frem, Aandens Veir omsuser os og fylder os med en vis Frygt. Og Frygten vækker en Betænkning, hvorved Besiddelsen inderliggjøres. Disse Stemninger holde hinanden i Ligevægt. Derved frembringes en klassisk Ro, en Sammensmeltning af det Ydre og det Indre, af Himmel og Jord, men det Indre bliver netop ved denne Ro ikke sat i historisk Bevægelse. Subjektet bæver i sit Inderste, men mere frem og tilbage, end henimod et Maal. Besiddelsen af den elskede Gjenstand hemmer, saalænge den sandseligt er der, den indre Søgen fremad eller derhen, hvor Gjenstanden er at finde. Denne Opgave foreligger nu musikalsk, Opgaven at finde Udtryk gjennem Tonerne for Sjælens dybe og mangfoldige Tragten efter en Lykke, en Gjenstand, hvis Besiddelse er bleven den nægtet i en sandselig Form. Ydre Tilskikkelser syntes ogsaa at have forenet sig med indre Anlæg for at gjøre Beethoven skikket til at løse denne Opgave og løse den saaledes som Ingen før eller siden. Et Afslag, som han fik paa en Kjærlighedstilstaaelse til en ung Dame, bibragte hans lidenskabelige og modtagelige Gemyt et Saar, som neppe nogensinde lægedes fuldkomment, og dette var vel den nærmeste Impuls til den indadvendte Sindsretning, som stedse mere og mere giver sig tilkjende i hans Kompositioner. Hertil kom mange senere Forurettelser og Miskjendelser, tilsidst — fuldkommen Døvhed. Paa samme Tid som hans Indre saaledes tillukkedes for det lykkelige og forfriskende Samkvem med Mennesker, og medens han ingen Sympathi fandt i borgerlige og huuslige Forholde, trak han sig deels tilbage i sit eget Sjæledyb, deels søgte han i en videre, uindskrænket Kreds, den store, uendelige Natur, at opsøge det Tabte og forene de spredte Levninger af menneskelig Lykke og Glæde. Det er derfor saare naturligt, at Beethovens Musik, især den sildigere, ikke som hos Haydn og Mozart aander Glæde over, at den elskede Gjenstand allerede besiddes. Mere og mere aabner sig hos Beethoven en indre Historie, en Bevægelse fra Savn gjennem Søgen til Finden, fra Smerte til Glæde, fra Kamp til Seier. Ofte er den indre Bevægelse voldsom, næsten gigantisk. Det er som store Sjælsrevolutioner. Saaledes f. Ex. Symphonien i C-Moll. Hans Musik er derfor mere romantisk end klassisk i dette Ords snevrere Betydning. Den virker ikke altid mildt paa Gemyttet, men overvældende, og man fortæller, at Enkelte ikke engang have kunnet udholde disse Rystelser. Men naar efter den tunge Kamp Maalet naaes, naar Solen bryder frem efter Uveiret, naar Harmoni og Forsoning indtræder i mild, inderlig Glands eller overstrømmende Jubel ovenpaa Striden mellem de skjulte Magter, da er det vistnok guddommelige Toner, som hilse os, herlige, forfriskende Luftninger fra en bedre Verden, Momenter af overjordisk Lyksalighed. Jeg vil kun minde om C-Moll-Symphonien, Pastoralen, samt flere Sonater. Dog maa man ikke tænke sig Sagen saaledes, at det Smukke først begynder der, hvor denne Harmoni vender tilbage; det vilde være ligesom at det Smukke i en Roman først skulde begynde med Slutningsscenerne. Hvad Beethoven har udtrykt i sin Musik, er Sjælelivets indre Historie, og dette hele Forløb fra først til sidst gjennem alle Phaser er fremstillet i et skjønt Billede. Det forholder sig ikke saa, at Beethoven kun har brugt Musiken som et Symbol for at tilkjendegive hvorledes han har kjæmpet og vundet Seier paa et andet Gebet. Musiken er netop selv det Hjem, hvori han finder Trøsten. Vi maae ikke tænke os, at hvert Moment af Smerte strax derpaa har fundet musikalsk Udtryk, at han paa den Maade ligesom i en Dagbog har opsamlet de musikalske Betegnelser for sine indre Rørelser og saa ved Slutningen samlet dem alle til et heelt Billede uden videre. De vilde da mangle al Eenhed og Plan.*)

I Beethovens Kompositioner er Musiken paa en vis Maade først ret kommen til sig selv. Her have vi den fuldstændige lyriske Frigjørelse. Man har derfor sagt, at hans Musik repræsenterer Republiken eller Revolutionen, skjønt dette Sidste ikke ganske passer; thi han løsriver sig ingenlunde med Magt fra sine Forgjængere. Hans første Symphoni er temmelig lig Haydns, ligesaa flere af hans tidligere Arbeider. Han har udviklet sig med en vis Langsomhed, som udkræves til den sande Væxt, af sin Fortid, og man vil finde klassisk Grundighed og Mesterskab i høi Grad. Undertiden overrasker han vistnok ved enkelte uventede Gjenveie, hvormed han søger at naa Maalet, og man har villet beskylde ham deels for at være noget bizar til enkelte Tider, ligesom han igjen maaskee lader sine Passager undertiden blive vel lange. Men forsaavidt vi kunne betragte ham som Grundlægger af en heel ny romantisk Musik, saa er han dog vistnok langtfra at begaa vilkaarlige musikalske Excesser, hvilket vel er Tilfældet med flere af hans Efterfølgere. Beethovens dybe Geni i Forbindelse med hans grundige theoretiske Uddannelse meddeler ham ogsaa en Evne til at kunne beherske og sammenfatte de stridige Momenter, som vare tilstede i hans Indre. Derved meddeler han sin Musik en ganske eiendommelig

*) Man bør vel neppe engang betragte de senere Arbeider af Beethoven som fortrinligere end de foregaaende, fordi de mere udtrykke hans musikalske Eiendommelighed. I Kunsten er det overhovedet ikke saameget det Individuelle som det Almene, der skal tiltale os. Vi maae være Beethoven ligesaa taknemmelig for det, hvori han overveiende ligner sine Forgjængere, som for det, hvori han viser sig som original. Hans første Symphoni staar neppe tilbage for de senere i ædel Skjønhed. Men i denne Undersøgelse bliver det fornemmelig at fremhæve, hvori det Originale bestaar.

Elasticitet, som atter igjen er et Tegn paa en høiere Frigjørelse, idet Musiken nu selv har faaet et indre Beensystem og tilsvarende Muskelbygning.

Beethovens Musik er inderlig, historisk, d. e. vi mærke altid mere eller mindre en Stræben mod et Maal, hvilket ei alene er Tilfældet i det Enkelte med hvert Musikstykke, men ogsaa med den hele Række af Kompositioner og navnlig kjendelig i hans Symphonier.*) Hans Musik bliver stedse dybere, inderligere, man kan sige mere gigantisk, idet stedse flere Kræfter sættes i Aktivitet. Hvilket er da det Maal, hvorimod han stræber? Vi kunne sige, at det er den fuldkomne Frigjørelse af Subjektet. Men tilsidst bliver dette ikke længere til at udtrykke musikalsk, at fremstille i Toner. Man vil ogsaa finde, at Beethovens senere Arbeider, navnlig fra hans Døvhedsperiode, neppe kunne spilles længere, ialfald kun tilnærmelsesviis. De kunne forresten blot tænkes. Saaledes løber tilsidst Musiken i denne historiske Fremskriden udover sig selv og ind i Tankens, i Ordets Verden, og vi kunne saaledes sige, at vi vende tilbage til hvad vi gik ud fra. Det er ogsaa rimeligt, at Tonen tilsidst som et mere ufuldkomment og begrændset Udtryk ikke længere kan rumme det Indres Gestalt, naar det vil bryde frem i saadan Styrke og Fylde. Her maa da et mægtigere og fuldkomnere Organ til, nemlig Ordet; og dette synes Beethoven selv at have mærket, idet han nemlig i den sidste af sine Symphonier, hvilke ellers ere blot Instrumentalkompositioner, lader et Sangchor bryde ind med sine Stemmer og i Forbindelse med Instrumentalmusiken føre Symphonien tilende. Han har valgt hiin Hymne af Schiller, hvori denne Digter priser Glæden.

*) Dog maa ogsaa her bemærkes, at den stærke Drift og Stræben fremad hyppig afbrydes af enkelte Havblik, der i Form af Adagioer, Largoer stikke frem som Episoder i alle hans Arbeider. I disse sporer man en mærkværdig Gratie og Finhed, der minder om Mozart. Dog er ogsaa her Snittet romantisk. Hvor romantisk er f. Ex. ikke Largoen i D-Dur-Symphonien (den 2den Symphoni), Menuetten i hans G-Dur-Sonate (Opus 30) og mange andre?

Lucknows Undsætning.

(Af den kommanderende General, Sir Colin Campbells Rapport til General-Gouvernøren)

Mylord! Jeg har den Ære at underrette Deres Herlighed om, at jeg forlod Cawnpore den 9de Novbr. og samme Dag forenede mig med de Tropper, der under Befaling af Brigadegeneral Hope Grant stode ved Buntara, omtrent 6 Miil fra Allumbagh. Da der var nogle faa Afdelinger underveis, fandt jeg det rigtigst at vente til den 12te, førend jeg begyndte min Fremrykning. Tidlig den Dag marscherede jeg mod Allumbagh.

Fortroppen blev angreben af en Styrke paa omtrent 2000 Mand Infanteri med 2 Kanoner. Efter en heftig Skjærmydsel bleve Kanonerne tagne, ved hvilken Leilighed Lieut. Gough, der kommanderede Hodsons irregulære Kavalleri, udmærkede sig i høi Grad ved et glimrende Anfald. Leiren blev slaaet samme Aften ved Allumbagh, som jeg fandt noget truet ved Kanoner, der vare opstillede paa forskjellige Steder i Nærheden. Jeg lod Stillingen rydde for alt unyttigt Gods og Kvæg og opslog mine Telte i den. Jeg traf Foranstaltninger til at marschere uden Bagage, naar jeg havde naaet Parken ved Dilkoosha, og Folkene bleve paalagte at have 3 Dages Proviant med sig. Garnisonen i Allumbagh ombyttede jeg, idet jeg tog friske Folk derfra, og efterlod det 75de Regiment, hvilket havde lidt meget ved sine sidste Anstrængelser. Den 14de ventede jeg en yderligere Forstærkning af 600—700 Mand, der ogsaa samme Dag stødte til min Bagtrop, efterat min Marsch var begyndt om Morgenen. Da jeg nærmede mig Parken ved Dilkoosha, mødtes Fortroppen af en lang Linie af Musketild. Den blev hurtigt forstærket med et Batteri Feltartilleri og noget Infanteri, under Oberstlieutenant Hamiltons Kommando. Efter en 2 Timers vedvarende Fægtning, i hvilken vort Tab var ubetydeligt, blev Fienden dreven ned af Høien til „the Martinère“, igjennem Haven og Parken der og langt over Kanalen. Hans Tab var ubetydeligt som Følge af det iilsomme Tilbagetog. Baade Dilkoosha og Martinère besattes, idet General Hopes Brigade indtog en Stilling i den nederste Ende af Skoven ved Martinère, ligeoverfor Kanalen, med Kapitain Bourchiers Feltbatteri og 2 af Kapitain Peels svære Kanoner paa venstre Flanke. Kort efterat disse Forberedelser vare trufne, kom Fienden tilsyne i stor Mængde og angreb vor Stilling i Fronten. Han blev snart slaaet tilbage og nogle af vore Tropper forfulgte ham endog over Kanalen.

Med Undtagelse af mine Telte medbragte jeg paa min Marsch til Dilkoosha hele min Bagage, tilligemed Proviant for 14 Dage til min egen Styrke og til den i Lucknow indesluttede og lod den bevogte af en stærk Bagtrop under Oberstlieutenant Ewart af det 93de Regiment. Denne Officier udmærkede sig meget paa denne vanskelige Post, og hans Artilleri under Kapitain Blunt af det bengalske ridende Artilleri, understøttet af det kongelige Artilleri under Oberst Crawford, var i Ilden den største Deel af Dagen. Bagtroppen forenede sig ikke med Hovedstyrken førend langt ud paa den næste Dag, da Fienden den 14de stadig havde hindret dens Fremrykning, lige til det blev mørkt.

Jeg efterlod al Bagage uden Undtagelse i Dilkoosha, der blev besat af det 8de Regiment og rykkede tidlig om Morgenen den 16de lige frem mod Secunderbagh. Dette Sted er omgivet med høie, stærke Mure, 360 Fod i Fiirkant, og var omhyggelig forsynet med Skydehuller rundt omkring. Det var meget stærkt besat af Fienden. Ligeoverfor var der en Landsby i en Afstand af 300 Fod, der ogsaa var forsynet med Skydehuller og opfyldt af Soldater. Ilden blev aabnet mod Spidsen af Kolonnen, der rykkede frem ad Veien til Venstre for Secunderbagh. Fortroppens Infanteri blev hurtigt formeret i Kjæde langs en Skrænt til Høire, og Artilleriet i Hast ført frem. Det passerede i Gallop igjennem en krydsende Ild fra Landsbyen og fra Secunderbagh, og besvarede dristigt Ilden i kort Musketskuds Afstand. Saa hurtig som muligt bleve 2 18pundige Kanoner, under Kapt. Travers Ledning førte opad en steil Bakke og rettede mod Bygningen. Den ledende Infanteribrigade under General Adrian Hope, der hurtig blev bragt i Ilden, tvang imidlertid Fienden til at forlade Landsbyen, hvorefter Brigadens hele Ild blev rettet mod Secunderbagh. Efter en Stund blev en stor fiendtlig Styrke, der stod til Venstre for vor Fortrop, fordreven ved Afdelinger af det 53de og 93de Reg., understøttede af 2 af Kapt. Blunts Kanoner. Høilænderne forfulgte sin Seir og bemægtigede sig Barakkerne, øieblikkelig omskabende dem til en militær Post, medens det 53de Reg. formerede en lang Tiraillørlinie paa den aabne Slette, drivende Fienden foran sig. Angrebet paa Secunderbagh havde nu varet omtrent halvanden Time, da det blev besluttet at tage Stedet ved Storm igjennem en liden Aabning, som var gjort. Dette blev foretaget paa den mest glimrende Maade af Resten af Høilænderne, det 53de og det 4de Pundjab Infanteri-Regiment, understøttet af en Bataillon, sammensat af forskjellige Afdelinger, under Major Barnston. En dristigere Vaabendaad er aldrig bleven udført, - og Fiendens Tab, efterat Adgangen til Secunderbagh var aabnet, var uhyre; mere end 2000 bleve senere baarne ud. Kapitain Peels af Matroser betjente Beleiringsskyts tog nu sin Plads ved Fronten og rykkede mod Shah Nujjuf tilligemed Feltbatteriet og nogle Morterer. Shah Nujjuf er en Moskee med Kuppel, beliggende i en Have, der paa det Bedste var benyttet af Fienden. I Indhegningsmuren vare Skydehuller blevne indskaarne med megen Omhyggelighed. Indgangen til den var dækket ved et regelmæssigt Muurværk, og det Øverste af Bygningen var forsynet med et Brystværn. Fra dette og fra Forskandsningerne i Haven vedligeholdtes der en uafladelig Ild lige fra Angrebets Begyndelse. Stillingen blev forsvaret med stor Haardnakkethed i 3 Timer imod en heftig Kanonade. Derpaa blev der stormet med den største Tapperhed af det 93de Høilænder-Regiment under General Hope, understøttet af en Bataillon, kommanderet af Major Barnston, som desværre blev haardt saaret. Kapitain Peel førte med overordentlig Kjækhed sine svære Kanoner frem i nogle faa Alens Afstand fra Bygningen, for ret at beskyde de stærke Steenmure. Høilændernes ødelæggende Ild beskyttede virksomt Matrosbrigaden mod noget betydeligt Tab, men det var en Strid næsten uden Lige i Krigshistorien. Kapitain Peel tog Sagen som om han skulde have lagt „Shannon“ paa Siden af en fiendtlig Fregat. — Hermed endte denne Dags Foretagender.

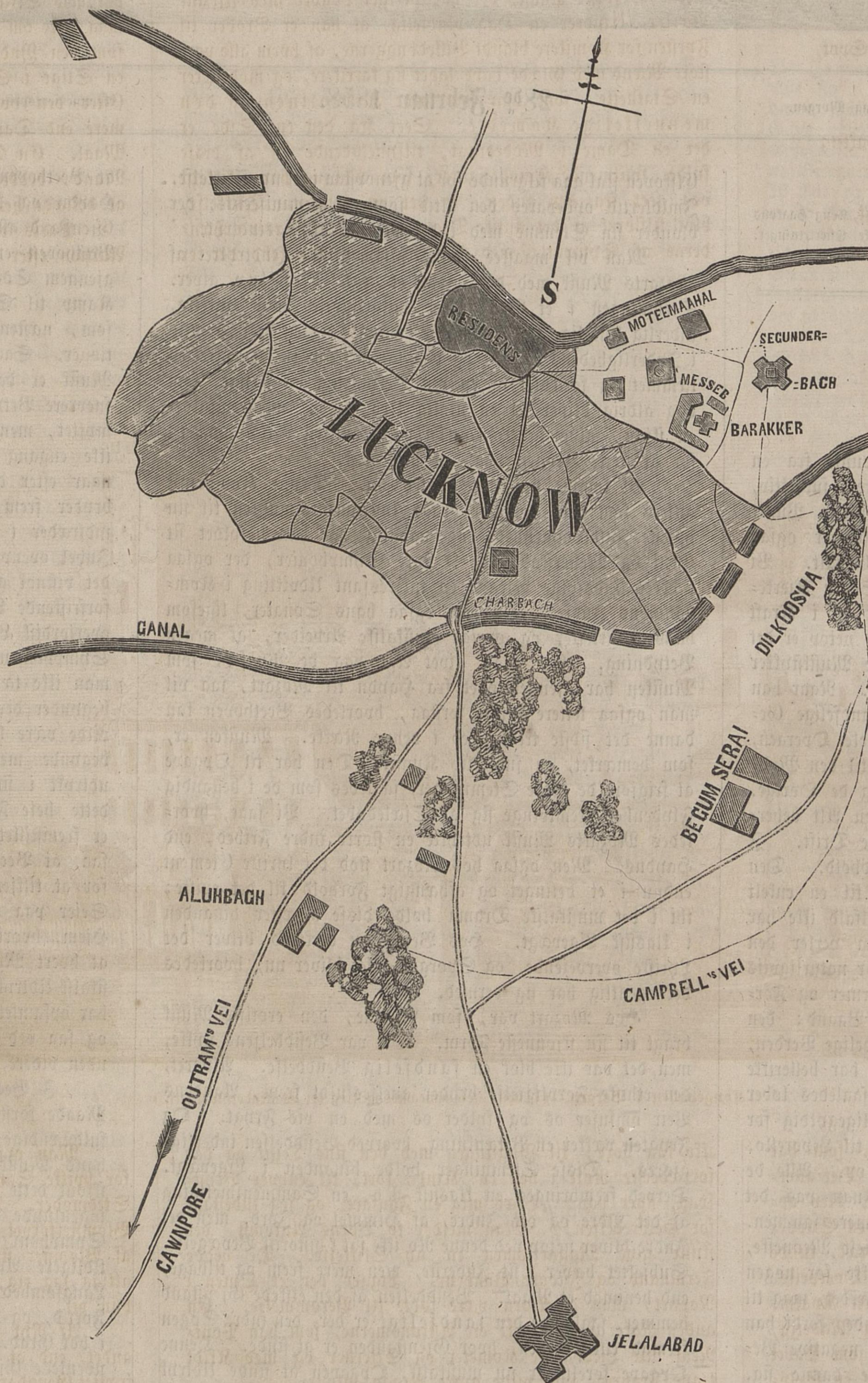

Den næste Dag blev der med megen Vanskelighed fra Bagsiden af Barakkernes venstre Fløi aabnet en Forbindelse med Kanalen. Kapitain Peel vedligeholdt en jevn Kanonade imod en Bygning kaldet „Messebygningen.“ Denne Bygning, af betydelig Udstrækning, var forsvaret ved en muurklædt Grav omtrent 12 Fod bred, bag hvilken var en med Skydehuller forsynet Jordvold. Jeg besluttede ved Indtagelsen af den at bruge Kanonerne saameget som muligt. Omtrent Kl. 3 Eftermiddag, da det antoges, at der kunde stormes uden formegen Fare, blev den taget, og det ved første Anløb. Tropperne rykkede nu kraftigt frem mod den Muur, som adskiller Messebygningen fra Motte Mahol, der bestaar af en vidtstrakt Indhegning og mange Bygninger. Fienden gjorde her den sidste Modstand, der blev overvunden efter en Times Forløb, efter at der var brudt Aabninger i Muren, gjennem hvilke Tropperne trængte ind med en Afdeling Sapporer og fuldendte vor Forbindelse med Residentsen. Jeg havde den ubeskrivelige Tilfredsstillelse kort derefter at hilse Sir James Outram og Sir Henry Havelock, der kom ud og mødte os, førend Træfningen var tilende. Befrielsen af den beleirede Garnison var fuldført. Tropperne - alle uden Undtagelse, Officierer og Soldater - havde udviist Tapperhed og kjæk Iherdighed i at forfølge hver Fordeel, der blev vunden i de forskjellige Træfninger. Hver Mand havde anstrængt sig til det Yderste og modtog nu sin Løn! —

Jeg har den Ære, Mylord! 2c.

Colin Campbell,
overstkommanderende General.

Kong Haakons Gildehal.

Du gamle Hal med de Mure graa,
Hvor Uglen bygger sin Rede;
Saa tidt jeg dig seer, maa jeg tænke paa
Kong Lear paa den vilde Hede!

Han gav sine Døtre Kronens Skat,
Han gav dem sit dyreste Eie, -
De jaged' ham ud i den sorte Nat
At færdes paa vildsomme Veie.

Du Hal, som tynges af Tidens Vægt,
Du maatte det Samme friste, -
Du gav en utaksom Efterslægt
Den dyreste Skat du vidste.

Du gav os Erindringens gyldne Høst,
En Saga med Billeder rige, -
Men spored' du vel i noget Bryst
En takfom Tanke at stige?

Der maatte du staande, som Albions Drot,
Til Leeg for de kaade Vinde;
I Sekler yeb Stormen med Haan og Spot,
Omkring din graanende Tinde.

Nu snakkes jo lydt om at Folket er „vakt";
Det prøver vel Feilen at rette;
Saa flikkes med Pjalter din Kongedragt, -
Du har alt en Narrehætte!

Og derfor, du Hal med de Mure graa,
Hvor Uglen bygger sin Rede, -
Saa tidt jeg dig seer, maa jeg tænke paa
Kong Lear paa den vilde Hede!

Henr. Ibsen.

Pariser-Nyheder.

III.

Vaudevillister, Versemagere og Karrikaturtegnere have aabnet et formeligt Korstog mod den stakkels Krinoline. Vi fatte ikke denne Forfølgelse. Foretrækker man at see Damerne stride for deres Kjøns Emancipation, røge Cigarer eller gaae over til Mormonismen? Efter at have havt Krinolinens Satire i Prosa og Vers, i Blyantstegninger og Træsnit, have vi nu ogsaa faaet den i Gips. En Artist af første Rang, der har beriget Louvre med skjønne Værker, erindrer en Dag pludselig, at han er Broder til Fyrsten for Komikere blandt Billedhuggerne, af hvem alle vore store Mænd med Glæde have ladet sig karrikere, og modellerer en Statuette, som han har kaldt Krinolinen og den menneskelige Komedie. Seet fra den ene Side er det en Dame i Modedragt, tilsyneladende en af disse fulde, svulmende Kvindefigurer, som Rubens har efterladt os; seet fra den anden, er det en kvindelig Skikkelse, blot tilsløret af det antike Drapperi. Man klaprer i Tænderne af Sympathi med den forfrosne Stakkel, der er magrere end nogen Betlerske, selv i disse magre Tider. Havde man ladet Krinolinen skjøtte sig selv, vilde den ikke havt længere Liv end enhver anden Mode, medens vi nu have den Ydmygelse at see Damerne blive bredere jo mere vi skrive. En Mode kan ligesom et Princip blot dø ved sin Overdrivelse, derfor tro vi nu for Alvor, at Dødsøieblikket er nær. Moden er som la Palisse: et Kvarteer før sin Død er den mere levende end nogensinde. Imorgen vil man maaskee anstrænge sig for at være smal, thi noget nyt opfinder man ikke, man maa altid vende tilbage til det gamle. En berømt Læge havde i sin Ungdom anlagt sin Tids Mode: Kjole med lange Skjøder, Knæbeenklæder og Vest à la Robespierre og beholder den efterat den er forviist fra det gode Selskab. Hans Venner gjøre ham opmærksom herpaa: „Jeg løber ikke efter Moden", svarer han, „da jeg er vis paa, at den snart løber efter mig." Den egentlige alvorlige Skyggeside ved vor Tids Tilbøielighed til at overdrive sine Moder, er den, at fordømme saamangen yndig Evadatter til evig Jomfrustand. Vor mandlige Ungdom, der ikke hører til den sentimentale, har med Skræk udregnet, hvad den blotte Artikel Krinoline maa koste om Aaret, og har Medgiften ikke samme Omfang som den Yndige, søger den Giftelystne sig en Kone paa en Stige i Samfundet, hvor man tager mindre Plads. Efter den overdrevne Luxus skyer vor Tids Frier intet mere end Damer, hvis Høide overskrider et vist beskedent Maal. En Dame, der er fem Fod høi, maa ruinere en Mand, hedder det, saameget Stof vil der udfordres til at beklæde hende.

Paris er bleven skuffet med Hensyn til den store Auktion efter Hertuginden af Ragusa. Ingen har fundet

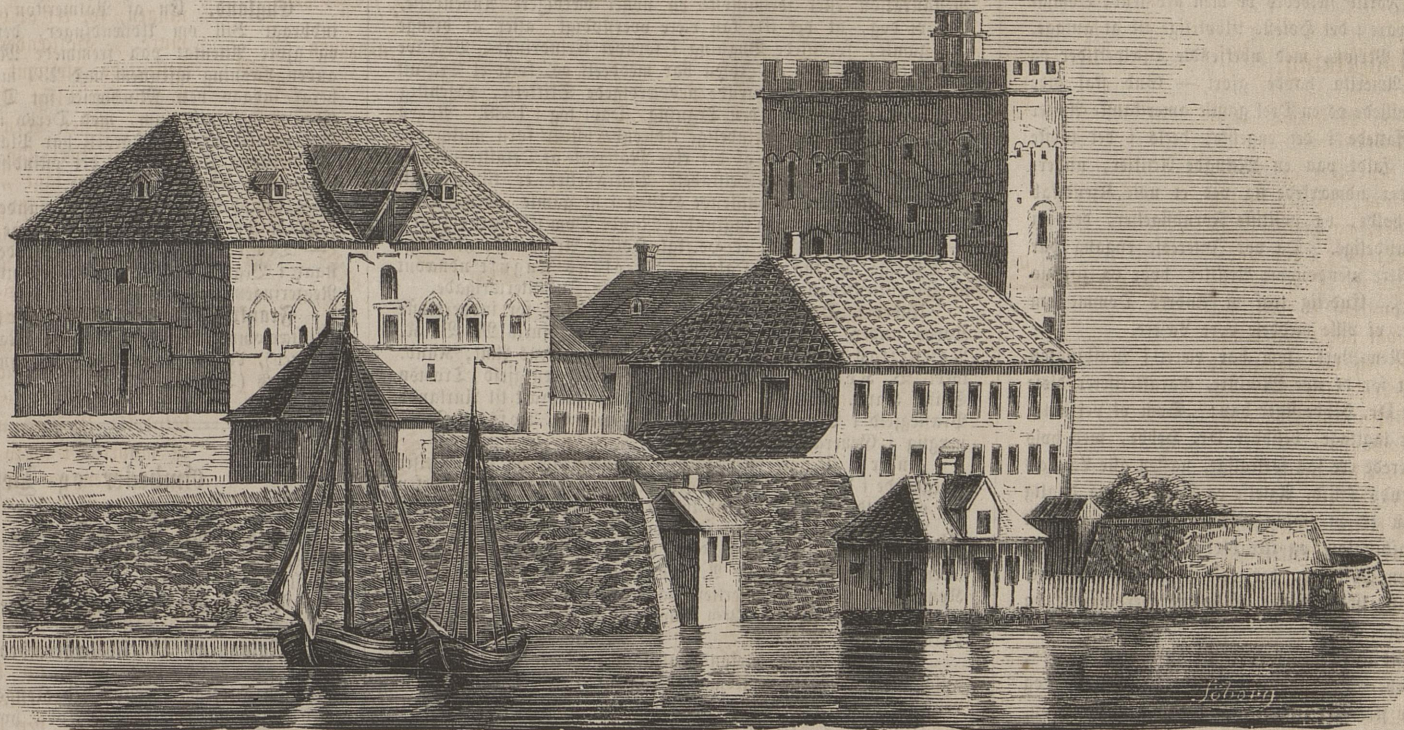

Kongehallen i Bergen. (Tilhøire Kommandantboligen og det Walkendorffske Taarn.)

Smag i denne gammeldags Pomp; det eneste, som har fundet Naade, er det gamle saxiske Porcellæn. Det alderældste, som følgelig ogsaa var det mest svrukne, blev opdrevet til uhyre Summer. Naar Kjøberen af en Suppeterrin, der var solgt for heel, opdagede en Spræk, kunde han hvad Øieblik han vilde, sælge den igjen til Overpriis. Viinkjælderens Skatte gav Anledning til megen Kvalm. Man havde opdaget Resterne af en fabelagtig Madeira, som forliste med Skibet „Escout" i 1780 og som Havet beholdt til 1815. At Alle vilde have den, er en Selvfølge. Den tilsloges en rig Amerikaner, som vil overraske sine Medborgere dermed. En saa original Viin fortjente at reise bestandig og aldrig at blive drukket. Den Portviin, Hertuginden har efterladt, har næsten havt en ligesaa mirakelmæssig Skjæbne. Denne Nektar har tilhørt tre berømte Feltherrer: Hertugen af Wellington, Hertugen af Abrantes og Hertugen af Ragusa, af hvilke maaskee ikke een har smagt den. Fra igaar staar den paa Vefours Spisekart og Bouteillen koster — 100 Fr. Det er ikke umuligt, at denne Viins Bestemmelse virkelig er ikke at blive drukket.

Med Hensyn til alt, hvad der kaldes Opdagelser, lider Paris af en uhelbredelig Skepticisme, og dog forkynder man hver Dag Ting, af hvilke enhver især er kapabel til at gjøre sin Mand grundrig. En Philantrop, der har udfundet, at Spinde-Haandværket kan bydes Hunde og ikke Mennesker, foreslaar at anvende Fiirføddede dertil, og tilbyder at paatage sig deres Oplærelse. En Anden, rystet over de Ødelæggelser, han seer Svindsotten anrette, især blandt de Unge og Høitstaaende, har opfundet Brugen af Jagthornet, for at styrke Lungerne. Til Barnet, der ikke kan voxe, til Ynglingen med den fine Teint og den forræderske Rose i den ene Kind, kort, til enhver Brystsvag, siger han: „Blæs mig en Fanfare, og jeg indestaar for Helbredelsen!" Man melder to Børns Ankomst, der skulle give Magnetismen en ny Skikkelse. De hedde Ferdinand og Isidore Bonheur. Ligger der et Omen i Navnet, maa de Børn være fødte til Berømmelse. En anden Race af Opdagere ere Astronomerne, som paa Pont-Neuf vise Liebhabere Kometer og Stjerner og med Kridt tegne Figurer, som vilde gjøre Arago jaloux.

Der er i disse paa Interesser saa fattige Dage Valfarter til en riig Mands Huus, der nu er syg som Hjob, men ønsker selv i sin Elendighed at vide den glade Verden i sin Nærhed og har aabnet sit Hotel for de Nydelystne. En af vore Bekjendte indfinder sig der en Dag og føres strax til et Bord, hvorfra alle Verdensdeles Delikatesser lokker. — „Det glæder mig at see", siger han til Huusbovmesteren, „at Deres Herre dog endnu kan spise." — „Min stakkels Herre lever desværre blot af Grønsager, kogte i Vand." — „Her er idetmindste Noget, som kan fryde hans Øine", vedblev den Besøgende og fæstede Lorgnetten paa Malerierne, der hang omkring i Spisesalen. — „Ak! min Herre er desværre næsten blind." — „Jeg tror idetmindste at have hørt, at Musiken skaffer ham nydelsesrige Øieblikke?" — „Aldeles ikke. Han har aldrig hørt den skjønne Musik, som opføres her i Huset; hans Døvhed forhindrer det." — „Men til visse Tider formaar han dog at trække frisk Luft i denne herlige Have?" — „Ak! min stakkels Herre kan slet ikke mere gaa." — Kjærligheden til Verden maa være stor, naar den kan overleve slig Jammer.

Man opfører et Glaspalads for Floras zarte Børn, for hvilke Samfundet endelig ikke længer vil være en slet Stedmoder. De skulle ikke længer blot være synlige paa Blomstertorvet, som fordum Orientens Slavinder. Salget af Blomster stiger i Paris til flere Millioner; Flora er altsaa saa rig, at hun kan bygge sig et Alhambra, om hun vil.

Af Nyt i egentlig Forstand vide vi ikke at berette andet, end at den Røverbande, der i hele femten Aar har trættet Gensdarmenes Syvmiilsstøvler, nu endelig er greben. Denne Bande, der virkelig havde forstaaet at organisere sig som sine Brødre i Eventyrene, har i de femten Aar, den har hærjet Omegnen af Santerre, indgydt en saadan Rædsel, at en Mand endogsaa vovede at skrive paa et Skildt udenfor sin Dør: „Opbevaringssted for ranet Gods. Armand, Hæler, udfører alle til Professionen henhørende Forretninger."

Theatrene spore ikke det mindste til Krisen. „Jernmasken"*) trækker hver Aften i Ambigu-Comique. Man vil aldrig faa Løsning paa den historiske Charade, der ligger til Grund for Stykket. Var den Mand, man vilde begrave levende under en Jernmaske, Hertugen af Monmouth eller var det Ludvig den 14des Broder? Forfatteren har antaget denne sidste Gisning, der er udgaaet fra Voltaire. Stykket oplevede 100 Forestillinger da det første Gang kom paa Scenen, og den Hundredeaarige er istand til at forsyne nok en Menneskealder. En saadan Seiglivethed er ikke almindelig paa Bræderne. Paa Théatre français har Scribes „Bagtalelse"**) gjort langt mere Lykke, end

*) Opført paa vort Theater.

**) Ogsaa opført hos os.

ved den første Opførelse. Stykket har vistnok sine gamle Mangler, men den offentlige Retfærdighed finder Behag i saaledes at trække vor Tids Sulamith: Bagtalelsen frem paa Scenen. Vi for vor Part finde det modbydeligt, at Scribe lader sin Helt, denne Heros fra Tribunen, tilbringe sit Liv med at høre paa Papagøiesnak. Pariserne more sig over de afmægtige Forsøg, man gjør i London paa at bringe paa Scenen et stort Spektakelstykke „Oprøret i Indien“, som alle strande paa Skuespillernes Fædrelandssind. I det afgjørende Øieblik er de gode Folks Patriotisme stærkere end Subordinationen og Ingen kan bekvemme sig til at agere Sepoy. De mange Døde og Massakrerede have ogsaa stor Vanskelighed for at tilveiebringe den for deres Rolle fornødne Stilfærdighed. Der tales om at rekruttere Figuranter fra Fastlandet. Vi fæste ikke Tro til det Rygte, at et Selskab af Amatører skulde ville opføre disse Rædsler.

Gjenoptagelsen af Alfred de Vignys herlige Drama „Chatterton“*), som man ikke havde seet i femten Aar, er en Begivenhed, der ikke kan omtales i Forbigaaende. Herom maaskee senere.

*) Dramatiseret efter den Historie, der har staaet at læse i Christiania-Postens Feuilleton.

Blandinger.

Dr. Hebbe. Det vil være i frisk Minde hos flere af vore Læsere, at Dr. Hebbe for nogle Aar siden holdt en Række af Forelæsninger, der hos Tilhørerne vakte megen Interesse ved sine nye Anskuelser. Et vist Parti hyldede disse; hos et andet derimod, der enten ikke kjendte eller og forkastede de nye Kjendsgjerninger, hvorpaa disse Anskuelser vare byggede, vakte de megen Modstand. Ved det fuldkomne Ubekjendtskab til den kundskabsrige Mands Fortid fældedes de mest afvigende Domme om ham; og vi selv vare i det Høieste tilbøielige til at antage, at han var en mystisk Person, med ubekjendte Hjælpekilder og Forbindelser, der i Amerika havde gjort — Gud skal vide hvad? — Tilfældet spillede os en Deel gamle amerikanske Aviser i Hænderne, deels affattede i det engelske, deels i det tydske Sprog, og vort Øie faldt paa en Mængde Artikler, undertegnede G. C. H., der udmærkede sig ved et nøie Kjendskab til de europæiske Forholde, og politiske Forudsigelser, der nu have viist sig som paalidelige. Da vor Interesse engang var vakt, fandt vi snart flere pseudonyme Artikler, hvor ex ungue leo var umiskjendelig. Endelig traf vi Andres Domme om Hebbe, og det er dem, vi ville meddele vore Læsere.

En Mand fra New-York, som har været i Washington og er bleven forestillet for de nye Ministre, charakteriserer disse og Præsidenten. Om Dr. Hebbe siger han: „Som vi personlig havde Leilighed til at iagttage, besidder Dr. Hebbe, med hvis Navn vore Læsere allerede ere saa fortrolige, næsten alle Landets mest fremragende Mænds Tillid, Agtelse og Venskab; og daglig kunde vi see, at han er en stadig Gjæst i de fineste og mest dannede Kredse i Washington, og ikke blot bliver betragtet som en omsigtig og erfaren Politiker, der er fri for al Egoisme, men ogsaa som en historisk Forfatter af høieste Berømmelse og en fuldendt Gentleman.“

Mindre gunstigt udtrykke sig „Freie Deutsche Blätter“, der udkomme i Albany. De angribe ham for hans Politik og for et Brev, han har skrevet i „National Era“ i Washington. Et andet tydsk Blad derimod bekræfter den Ros, som saa mange demokratiske Blade have ydet ham, og idet det omtaler hans store Fortjenester af den demokratiske Presse, vedbliver det: „Det er os bekjendt, at han under Valgkampen skrev mere end 250 Artikler, der bleve trykte i mere end 25 Tidender i det engelske, tydske og skandinaviske Sprog; ligeledes er det os bekjendt, at han holdt mere end 20 Taler, nogle af dem paa Tydsk . . .; endelig er det os bekjendt, at han bestred alle sine Reiseomkostninger af egne Midler og ikke erholdt nogen Godtgjørelse af Partiet, endskjønt den oftere blev ham tilbudt. Hertil vove vi den Paastand, at Dr. Hebbe aldrig har søgt noget Embede, endskjønt hans fortrinlige literære Dannelse og hans anseelige Stilling som Historiker og Journalist gjør ham værdig til enhver ærefuld Udmærkelse, som man maaskee tiltænker ham, uden at han søger den.“

Dr. Hebbe har i de sidste Aar stadig opholdt sig her i Landet, beskjæftiget med literære Arbeider. Efter Forlydende skal det være ham, der korresponderer til „Svenska Tidningen“ under Navnet Rosabler. 28.

Tunnel under den engelske Kanal. En fransk Ingeniør, de Gamond, har udgivet et stort, af Tegninger ledsaget Værk om Bygningen af en Jernbanetunnel under Kanalen mellem England og Frankrig, hvilket Arbeide forlængst er undergivet en sagkyndig Kommittees Bedømmelse og har vakt den allerhøieste Opmærksomhed. Tunnelen skal overalt lægges mindst nogle og tredive Fod under Havbunden og bestaa af en muret cylindrisk Hvælving omtrent 11 Fod i Høide og 14 i Bredde, hvoraf et Segment afskjæres til Grund for de jevnsidesløbende tvende Jernbanelinier og for at afgive Plads til Apparater for Veirvexling og Vandafledning. Ved Siden af Jernbanerne skal anbringes Fortouge for Fodgjængere. En Grunding midt i Kanalen skal paafyldes til en Ø, hvor en Havn for Skibe skal anlægges. Fra denne Ø graves et Hul ned til Tunnelen, der just paa dette Punkt skal have en Jernbanestation, og gjennem dette Hul heises Varer op og ned, fra de i Havnen liggende Skibe til Jernbanen og omvendt. Opmed Hullets Sider anbringes en Spiralvei, saa at man kan vandre op og ned mellem den i Havet nyskabte Havn og Jernbanen, som ligger halvandet hundrede Fod derunder. Til Brug under Anlægget skal i Havet anbringes 13 andre Holmer, hvorfra Nedskjæringer til Kanalen gjøres, deels for at skaffe frisk Luft, deels for at faa Afgang for de Masser Jord og Steen, som fremkomme ved Mineringen, endelig ogsaa for at Arbeidet kan foregaa paa flere Punkter samtidig. Naar Tunnelen er færdig, sprænges disse Holmer bort, for ikke at hindre Seiladsen. Gamond har ingen Naturhindringer fundet for denne Kjæmpeplan. Selv ikke i Omkostningernes Størrelse ligger nogen saadan. Hele Foretagendet skal kunne udføres for c. 170 Millioner Fr. (omkring 30 Mill. Spd.) og det Hele vil være gjort i 6—10 Aar. Denne vidunderlige Tunnel-Plan, mod hvis Udførelse man ikke tør være altfor mistroisk, er dog ikke først nu dukket op, men skal endog allerede for 50—60 Aar siden være bragt paa Bane af en fransk Ingiør Mathieu.

Norge.

Christiania. Fra 1ste Septbr. sidstleden til 14de Februar d. A. sees Jernbaneindtægterne at have udgjort 60,841 Spd. 15 ß eller 7,047 Spd. 96 ß mindre end i det tilsvarende Tidsrum 1856—57. Denne Formindskelse skriver sig derfra, at saagodtsom ingen Kornvarer i den sidste Tid ere befordrede. Den øvrige Trafik har derimod i de sidste Maaneder endog indbragt mere end i de tilsvarende Maaneder i de foregaaende Aar.

— Uagtet baade Landskabsmaler Dahl og Digteren A. Munch (hiin i 2det Bind af „Urda“, denne i Nr. 7 af „Idun“) for længe siden have paaviist, hvilket herligt middelaldersk Bygværk Bergen eier i sin gamle, nu til Magazinbygning nedværdigede Kongehal og indtrængende, men forgjæves, opfordret til en Restauration eller idetmindste en noget værdigere Anvendelse, troe vi dog, at det ikke kan være overflødigt, atter at bringe den gamle, foragtede Bygning i fornyet Erindring. Vi have derfor til det Digt, H. Ibsen har meddeelt os, føiet et Træsnit af Hallen i dens nærværende nedværdigede Skikkelse, væsentlig overeensstemmende med den Tegning, Dahl tog i 1839. Nogen Tegning af Hallens oprindelige Udseende bliver først mulig ved den endelige Benyttelse af det rige Materiale af Detailtegninger, som ved Fortidsminde-Selskabets Bestræbelser er tilveiebragt. (Dahls Tegninger, forestillende Hallen i sit gamle „formeentlige Udseende“, skulle efter en sagkyndig Mands Dom ikke være rigtige.)

— Under 20de d. M. er Hs. kgl. Høihed Arveprinds til Norge og Sverige, Hertug af Dalarne, Nicolaus August udnævnt til Oberstlieutenant i den 2den akershusiske Infanteribrigade.

Under s. D. er Oberstlieutenant og Chef for indherredske Korps under throndhjemske Brigade, Kand. juris M. B. K. Nannestad udnævnt til Amtmand i Finmarkens Amt; Kand. theol. B. Kokk til Sognepræst til Lebesby Præstegjeld i Tromsø Stift; Kand. theol. J. H. Allum til Sognepræst til Aurlands Præstegjeld i Bergens Stift; Kand. juris C. Voss til Fuldmægtig i Generalpostdirektionen.

Under s. D. ere efterstaaende Avancements og Forsættelser foregaaede i den throndhjemske Infanteribrigade, nemlig: Chefen for overhaldske Kompagni af indherredske Musketeerkorps, Kapt. P. N. Tyrholm til Chef for hevneske Kompagni af romsdalske Musketeerkotps; Chefen for 2den Division af Throndhjems Landværnsbataillon, Kapitain A. Holm til Chef for overhaldske Kompagni, samt, Premierlieutenant C. L. Hornemann til Kapitain og Chef for 2den Division af Throndhjems Landværnsbataillon.

Under s. D. er Sekondlieutenant i Marinen J. Koren ansat fra 1ste Marts næstkommende og indtil Videre som Assistent ved Marinens Land- og Vandbygningsvæsen paa Karljohansværn.

Under s. D. ere Efternævnte ifølge Ansøgninger meddeelte Afsked i Naade, nemlig Sognepræst til Næsoddens Præstegjeld i Christiania Stift H. Lyng med aarlig Pension 200 Spd.; Foged i Nordmøres Fogderi F. Schrøder med aarlig Pension 350 Spd. og for indeværende Budgettermin et Dyrtidstillæg af 50 Spd. aarlig; Korpsmajor ved throndhjemske gevorbne Musketeerkorps L. C. Sommerschild med aarlig Pension 460 Spd. og Dyrtidstillæg som foran 50 Spd. aarlig.

— Under 6te d. M. er Chefen for grytenske Kompagni af romsdalske Musketeerkorps Kapitain E. C. Astrup ifølge Ansøgning meddeelt Afsked i Naade med en aarlig Pension af 400 Spd. og et midlertidigt Dyrtidstillæg til samme af 50 Spd.

— Længe har gaaet et Rygte om at Due skulde afgaa som Statsminister, for at blive svensk-norsk Minister i Paris, og at Amtmand Birch-Reichenwald skulde blive hans Efterfølger. Imod dette Ministerskifte have samtlige Dagblade udtalt sig, og navnlig har Chr.-Posten betegnet det som førende til en Gunst-Regjering. Skal noget Statsministerskifte indtræde, finder man, og vistnok med Grund, Statsraad Stang at være den rette Mand til at overtage Dues vigtige Post.

— Den anden Abonnementskoncert gaves i Mandags for et langt større Auditorium end den første, og vandt ligesom denne Tilhørernes Bifald. Første Afdeling optoges af en af Beethovens Symphonier (Nr. 7 A-Dur), anden Afdeling af Mendelsohn, Mozart og Chirubini. Den klassiske Musik kommer i disse Koncerter til Agt og Ære, efter Fortjeneste.

— Repræsentantskabet i Folkeoplysningsselskabet valgte d. 8de Febr. til Selskabets Bestyrelse Overlærer Knudsen, Kand. E. Sundt, Professorerne Monrad og Rasch samt Lektor Aschehoug. Til Suppleanter Prof. Keyser, Ivar Aasen, Lektor Friis, Overlærer Daa og Oberst Broch.

— En af Politiet foretagen Veining af Rugbrød fra 40 forskjellige Bagere har godtgjort, at Sexskillingsbrød veie fra 57 Lod (hos Lind) indtil 70 Lod (hos C. Gudbrandsen) og at der saaledes findes en Vægtforskjel af ikke mindre end 13 Lod. Den herved begyndte Kontrol vil utvivlsomt virke gavnligt. Kun var det at ønske, at den ogsaa udstraktes til Hvedebrødet, hvilket bages alene af visse Bagere og giver et større Spillerum for Vilkaarlighed.

— Underretssagfører A. D. Lund er d. 23de Febr. meddeelt Autorisation som Sagfører ved Overretterne.

— Amtmanden i Nedenæs og Robygdelagets Amt har under 16de Jan. beskikket Gaardbruger J. T. Tved til Lensmand i østre Molands Sogn, Nedenæs Fogderi.

— Amtmanden i Lister og Mandals Amt har under 12te Febr. beskikket Kontorist K. G. Kvale til Lensmand for Tveds Sogn, Mandals Fogderi.

Udenlandske Efterretninger.

Sverige. I forstærket Statsutskott er med 68 mod 50 St. bevilget 200,000 Rdl. Rgm. til Paabegyndelsen af Stockholms Befæstning fra søndre Side.

— Provst i Skaane, Nils Lovén, fordeelagtig bekjendt som Oversætter af Camoens og Dante, afgik ved Døden d. 10de Febr.

Danmark. Et ved Subskription bekostet og af Jerichau udført Monument over Biskop Mynster er nylig bleven opstillet i Frue Kirke. Det bestaar af en hvid Marmorplade, indfattet i en Ramme af graat Marmor, paa hvilken Biskoppen er fremstillet i Hautrelief, med fuld Ornat og i omtrentlig halv Legemsstørrelse. Kunstneren har for sit Arbeide faaet 2200 Rdl.

— Kongen har været betænkelig syg (Forkjølelse og Hoste), men er nu i Bedring. Arveprindsesse Caroline har forbrændt sig slemt, idet der er gaaet Ild i et Par vide Ærmer „af den Art, som nu er i Mode.“

— Ved det kgl. Theater er det blevet en formelig Modesag blandt Personalet, at gaa sin Vei, og snart vil, siger Dagbl., ingen Kunstner, der holder paa sin Honnør, kunne undlade paa denne Maade at gjøre sig interessant. Fru Heiberg gaar, fordi hun ikke kan lide Høedt, Hr. Høedt gaar, fordi han ikke vil have Skylden for at fordrive Fru Heiberg, og nylig læste vi hos en agtet Provindssamtidig, at nu vilde Choret med Formand ogsaa gaa, det fandt sig ikke tilfreds med Aanden i Theatrets artistiske Ledelse. Kun Overskou, som de Fleste helst gad see gaae, gjør sig interessant ved at blive, paa ham have smaalige Kunstspørgsmaal ingen Indflydelse, han ligger fast som et Blokskib under kraftig Beskyttelse af „Flyvepostens“ Kanoner. — Vi forbigaae alle dem, som Rygtet efterhaanden har nævnt blandt „de Gaaende“; den Sidste, der har meldt sig til at gaa, er Hr. Prof. Nielsen, der har opsagt sin Kontrakt til næstkommende 1ste Juni.

England. En af Palmerston i Anledning af Attentatet indbragt Bill om Udlændinger, der opholde sig i England og gjøre Attentat paa fremmede Monarchers Liv, faldt ved anden Læsning igjennem med 234 mod 215 St. Som Følge heraf indgav hele Ministeriet sin Dimission, der indvilgedes. Et Torry-Ministerium, med Derby i Spidsen, og hvori atter Romanforfatteren D'Israeli har Plads, er derefter dannet. — Palmerstons Forslag om det ostindiske Kompagnies Opløsning er antaget ved første Læsning.

— Campbell har i Indien vundet nye Seire. — Yeh er, forklædt som Arbeider, tagen tilfange af Englænderne.

— Den bekjendte afrikanske Reisende, Dr D. Livingstone, staar i Begreb med at tiltræde en ny Reise til Afrika, hvortil Regjeringen med stor Liberalitet har understøttet ham.

Frankrig. Til Marskalker for de nyoprettede fem store Militærkommandoer er udnævnt: Magnan (Paris), Canrobert (Nancy), de Castellane (Lyon), Bosquet (Toulouse) og Baraguay d'Hilliers (Tours).

Embeder og Bestillinger.

Bolsø Sognekald med omtrent 550 Spd. i aarlige Indtægter, foruden 80 Spd. aarlig af Oplysningsvæsenets Fond, indtil den for Kaldet udlæggendes Præstegaard kan tilflyttes.

Nordre Senjens Distriktslægeembede med aarlig Gage 400 Spd. og Dyrtidstillæg.

Malangens Distriktslægeembede med 400 Spd. i aarlig Gage og Dyrtidstillæg.

En Hjælpelærerpost ved Kongsberg Middel- og Realskole med en aarlig Løn af 250 Spd., hvortil for indeværende Budgettermin kommer et Dyrtidstillæg af 70 Spd. aarlig.

Lærerposten i Frihaandsklassen ved den kongelige norske Tegne- og Kunst-Skole med 300 Spd. i aarlig Gage.

En theoretisk Lærerpost ved Lister og Mandals Amts Landbrugsskole med 320 Spd. i aarlig Løn, foruden frit Logis og Tørvebrændsel.

En Lærerpost ved Christiania Almueskoler med 175 Spd. i aarlig Løn.

Kirkesangertjenesten ved Hauge Annexkirke i Lærdal, hvormed er forbunden **Lærerposten** ved den faste Skole paa Lærdalsøren med 80 Spd. aarlig Løn. Kirkesangerens Indtægter af ministerielle Forretninger tilligemed Klokkertolden antages tilsammen at udgjøre 30 à 40 Spd. aarlig. Endvidere nyder han fri Bolig i Skolehuset tilligemed frit Brug af et Agerstykke. (Ansøgninger, stilede til indre Sogns Provsti, kunne indsendes til Sognepræsten i Lærdal.)

Lærerposten ved en af de høiere Almueskoler i Grans Præstegjeld paa Hadeland med 150 Spd. i aarlig Løn. (Ansøgninger, stilede til Christianias Stiftsdirektion, indleveres til Skolernes Bestyrelse.)

Lærerposten ved Egelands Jernværks faste Skole med en aarlig Løn af 120 Spd. foruden fri Bolig i Skolehuset og Brug af en liden Plads, beliggende et lidet Stykke fra Værket. (Ansøgninger, stilede til Provst Wettergreen i Riisøer, indsendes inden 31te Marts.)

En Almueskolelærerpost i Frederikshald med 120 Spd. aarlig Løn, 1 Værelse samt Brænde. For 1 Times Underviisning i en Aftenskole nyder han desuden 40 Spd.

2de Omgangsskolelærerposter i Grue Hovedsogn. Lønnen er for den ene 70 Spd. og for den Anden 50 Spd. om Aaret. (Ansøgninger, stilede til Solør og Odalens Provsti, indsendes til Sognepræst Dahl i Grue.)

Jordemoderbestillingen i Vestby Præstegjeld med aarlig Løn 50 Spd. (Ansøgninger indsendes til Akershuus Amt.)

Hermed følger som Tillæg Storthings-Efterretninger Nr. 103—104.

Christiania. Trykt og forlagt af H. J. Jensen. (Storgaden Nr. 27.)

Illustreret Nyhedsblad.

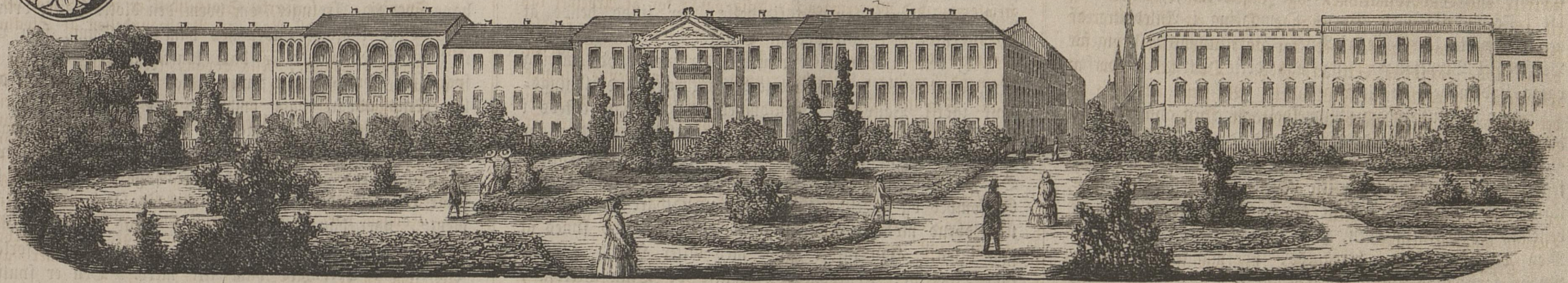

Nr. 10. Udkommer hver Søndag Morgen. 7de Marts 1858. Abonnementsprisen er 60 ß Fjerdingaaret. **7. Aarg.**

Indhold.

Efterretninger om Christiania.

(Af Rigsarchivar Chr. Lange.)

III.

Det var ikke ganske nøiagtigt, hvad jeg i forrige Stykke berettede, at det General-Kart, som Hr. Ritmester Næser paatog sig at udføre, alene skulde optages i $^1/_{1000}$ af den virkelige Størrelse; dette gjaldt nemlig kun den Deel af Byens Territorinm, som dengang laa indenfor Muurgrændsen, medens han for den bestemte Betaling tillige paatog sig at udarbeide et Kart i $^1/_{5000}$ over Byens hele daværende Territorium baade indenfor og udenfor Muurgrændsen (med Agerselven som Grændse mod Øst). Hine Karter i $^1/_{1000}$ maa efter Maalestokkens Størrelse betragtes som Detail- eller Special-Karter i Sammenligning med det i $^1/_{5000}$, som er det egentlige General-Kart, og for at forebygge Misforstaaelser ere disse Betegnelser benyttede i det Følgende. Hr. N.s hele Opmaalings-Arbeide er fuldført, men alene Detailkarterne ere hidtil udkomne. Netop nemlig, som han var færdig, gav Loven af 5te Aug. 1857 Christiania en Tilvæxt i Territorium, som ikke var paatænkt, da Beslutningen om et General-Karts Optagelse fattedes i 1855, og selve Lovens Paabud i § 4 om de Byen underlagte Strækningers Opmaaling og Ansættelse i Grundskat og Lokkeskat gjorde nye Arbeider nødvendige, hvorom mere i næste Stykke.

Forend jeg nærmere omhandler de udkomne Karter, maa jeg endnu bemærke følgende. Det Oversigtskart over Christiania 1858, som Bladets Udgiver lader medfølge, ledsagede oprindelig den kgl. Proposition til Storthinget om Christianias Udvidelse, og det indeholder derfor baade noget Mere og noget Mindre end vore Læsere kunde ønske sig, idet Antydningen af de forskjellige Grændseforslag, som for Storthingets Medlemmer var en Hovedsag, for os er af mindre Betydning, medens vi bl. A. kunde ønsket Muurgrændsen inden Byen antydet. Jeg antager dog, at Læseren vil kunne gjenfinde den paa Kartet efter min nedenstaaende Anviisning. Det her leverede Kart er i saa mange Henseender at foretrække for et langt mindre Oversigtskart, som i dets Sted skulde fulgt, at jeg ikke kunde betænke mig paa at vælge det, da det heldigviis endnu stod paa Stenen, saa at kun nogle Forandringer gjordes fornødne, og Forlæggeren var villig til at overtage de langt større Bekostninger ved dets Optrykning. Man maa imidlertid ved Bedømmelsen af dette Kart erindre, at dets oprindelige Bestemmelse kun var, at veilede Storthinget angaaende Grændsespørgsmaalene, og derfor ikke fordre Nøiagtighed eller Fuldstændighed i Fremstillingen af Byen iøvrigt. Et Kart i saa stor Maalestok, som skulde tilfredsstille i enhver Henseende, vilde blevet altfor kostbart til uden Betaling at kunne vedlægges et Blad som dette. Kartet, som det er, har dog sit store Værd, og er det første mig bekjendte over Byen i dens hele Udstrækning. Til Oplysning for den mindre godt Lokaliserede skal jeg alene tilføie, at den første paa Kartet nævnte Grændselinie (Christianias ældre Territorium) er Byens oprindelige, af Christian IV fastsatte Omfang, og at de bebyggede Kvartaler ere antydede med tykkere Streger, medens de i de senere Aar afstukne endnu ubebyggede Gader og Kvartaler ere betegnede med tynde Streger. Den væsentligste Mangel ved Kartet er maaskee, at de ved Jernbanegaardens Anlæg foranledigede Reguleringer ikke ere medtagne, skjønt de allerede ere flere Aar gamle. Det hele Kvartal Nord for Banens Ende er, som bekjendt, nedrevet og danner Jernbane-Torvet, medens en ny Gade, Lille-Tomtegade, er anlagt fra dette Torv mod Øst til Elven.

De udgivne Detailkarter omfatte, som anført, kun den Deel af Byen, der ligger inden den ældre Muurgrændse, som begynder i Sydvest ved Skjellebæk, følger Byens oprindelige Vestgrændse til Hegdehaugs-Veien, herfra gaar nordostlig langs Veien til Pilestræds-Veien, følger denne et Stykke sydover, men gaar derpaa tvers i Øst langs Smede-Gangen over Akers Kirkebakke og Telthuusgaden til Byens østlige Grændse, Agerselv. Men denne Deel udgjør da ogsaa det egentlige tætbebyggede Christiania, medens der udenfor hiin Muurgrændse kun i Forstaden vestre Sagene fandtes nogen sammenhængende Bebyggelse, førend Forstæderne paa Landets Grund ifjor indlemmedes i Byen.

Naar man kaster Øiet paa den „Oversigt over Kartbladenes Beliggenhed", som er anbragt paa Hr. Næsers Titelblad, vil man uden Tvivl strax spørge, hvorfor en slig Inddeling er fulgt. Ved at rykke det hele Net et halvt Kartblad mod Vest og en Ubetydelighed op mod Nord, vilde nemlig Bladene Nr. 1, 7, 13, 19 og 20 været besparede baade for Opmaaleren, Lithographen og Byen, Kartarbeidet følgelig blevet en Deel billigere, og hvad uden Tvivl er Hovedsagen: det samme Areal i samme Maalestok kunnet sammentrænges paa et mindre Antal Blade, det Hele blevet overskueligere og mere afrundet. Paa Forespørgsel har jeg imidlertid erfaret, at Grunden til denne Inddeling ligger i Vanskelighederne ved en paalidelig Triangulering af en By, der frembyder saa yderst faa trigonometriske Udgangspunkter som Christiania. Arbeidets Nøiagtighed, som ubetinget maatte være Hovedsagen, krævede saamange trigonometriske Punkter som muligt, og mindst to paa hvert Maalebord, og for at faae disse maatte Vor Frelsers Kirketaarn benyttes paa 4 forskjellige Blade. Herved var Kartbladenes Inddeling forud bestemt, og det er Ulemper, som efter Omstændighederne maa ansees uundgaaelige, at herved Karternes Antal og med dem Arbeidet og Bekostningen (nemlig til Trykning og Papir) er forøget, at Stadens mærkeligste Bygninger (Hovedkirken, Universitetet og Kongeboligen) findes stykkeviis paa forskjellige Blade, og at nogle af disse (Nr. 1, 7, 8, 19, 20, 25) ere næsten blanke. Mislighederne herved ere imidlertid af underordnet Betydning, og ville aldeles hæves ved General-Kartet i $^5/_{000}$, som kan konstrueres uafhængigt af hine Hensyn, og maaskee faa Rum paa to store Blade, der kunne sammenklæbes. De store Detailkarter egne sig ikke hertil, men faar benyttes hvert for sig.

Der er saaledes Intet sparet, for at det nye, egentlig talt det første*) Detailkart over Christiania kunde blive saa nøiagtigt som muligt, og jeg antager, at Enhver, der undersøger Enkelthederne selv i de ham bedst bekjendte Dele, vil være enig med mig i, at det i saa Henseende opfylder alle rimelige Fordringer. Maalestokken er saa stor, at en Fod i virkelig Længde er en paa Kartet fremtrædende Størrelse, og saaledes bliver Enhver, selv den mindste, Gjenstand synlig. Dette bemærkes mindre paa Karterne over den gamle regulære Deel af Byen, hvor Kvartalernes Indre ikke er gjengivet, og saaledes hver enkelt Eiendom kun er antydet i dens Udstrækning mod Gaden, hvilket for Reguleringsvæsenet var Hovedsagen. Men i den nye Deel med sin deels usammenhængende, deels irregulære Bebyggelse findes i Regelen hver Eiendom med dens Grændser og med alle dens Huse, Haveanlæg o. s. v. Der er altsaa i denne Henseende en Uovereensstemmelse mellem de forskjellige Deles Detaillering, som man kunde ønsket borte, saa at ethvert Grundnummer i den hele By var bleven opmaalt for sig og dets Grændser angivne paa Kartet; men Arbeidet og med dette Bekostningen vilde derved været forøget i betydelig Grad, eftersom en nøiagtig Maaling i det Indre af en ganske sammenbygget Huusklynge er yderst besværlig, især naar Opmaaleren ikke kan naa ind til Grændsepunkterne. Som Følge heraf ere og de ældre Grundebreve, som Eierne besidde, ofte mindre paalidelige, og de kunde derfor hellerikke benyttes her, uden en ofte ligesaa besværlig Eftermaaling. Men, alt dette anerkjendt, maa det dog vistnok erklæres for en Mangel, at ikke de offentlige Bygningers Omfang er antydet. Man maa imidlertid vente, at Regulerings-Kommissionen eller andre Byens Vedkommende, til hvis Hjælp disse Karter oprindelig ere anskaffede, efterhaanden som ganske paalidelige Grund-Opmaalinger finde Sted, sørger for, at disse indføres paa Original-Kartbladene, hvorved Mangelen efterhaanden vil kunne afhjælpes for dem, den nærmest vedkommer, saasom Brandvæsenet, Politiet, Assurance-Selskaber og Andre, hvem det af forskjellige Grunde kan være af Vigtighed at kjende en Tomts indre Udstrækning og Beliggenhed mod Naboerne. Jeg har særligen omtalt denne Mangel, fordi den uden Tvivl er opstaaet derved, at hverken Byens Vedkommende eller Opmaaleren forud i Enkelthederne have tilstrækkelig overveiet, hvad de ved Detailkartets Optagelse vilde have og uden forøget Udgift kunde faa og give, og jeg omtaler det nu, for at Mangelen kan rettes paa General-Kartet, hvor Enhver, ogsaa den ganske Fremmede, vil være berettiget til at kunne gjenfinde, hvor f. Ex. Byens Raadhuus og Departementsgaardene findes i denne altfor vidtløstige By.

Foruden Opmaaling af Byen inden den ældre Muurgrændse overtog Hr. Ritmester Næser tillige Jordsmonnets Nivellement og den tilstødende Søkysts Oplodning, begge Dele uundværlige Hjælpemidler for Regulerings- og Havne-Kommissionerne. Resultatet af det i sine Enkeltheder, - hvorved vi ikke kunne dvæle, - yderst interessante og belærende Nivellement er paa Kartet antydet ved saakaldte Curver, d. e. de Punkter, som ligge i samme Høide over Havfladen, ere forbundne med hinanden ved Linier med vedtegnede Tal. Høideforskjellen er overalt antydet for hver tredie Fod, og man kan saaledes alene ved at maale Afstanden mellem Curverne nøiagtig beregne, hvor brat Bakken er, og ved at følge denne i forskjellig Retning fra et givet Punkt ned mod Søen udfinde, hvor Gade- og Veianlæg, Afløbsrender o. s. v. frembyde de færreste Hindringer. Den praktiske Nytte heraf tiltrænger intet Fingerpeg. Havde Christiania for 10 Aar siden havt og benyttet de Oplysninger, Hr. N. her har givet os, havde dets Styrere maaskee endmere betænkt sig paa at lægge den nye Kirke, hvor den nu ligger; i alle Fald var Udsigten til Pengefordeel ved Salg af omliggende Byggetomter neppe saa stærkt bleven udhævet; thi Næsers Kart viser, at Høiden paa Sorgenfri ligger 108 Fod og Agersgadens Midtpunkt ligeud for Kirkedøren 64 Fod over Havfladen, d. e. en Forskjel af 44 Fods Høide paa en Afstand af 300 Fod. En slig Bakke indbyder neppe til kostbart Tomtekjøb. — Der er neppe nogen Egenskab ved disse Karter, som har mere praktisk Nytte ogsaa for Enkeltmand, end disse Nivellements-Oplysninger, som i og for sig indeholde Opfordring nok for de større Grundeiere til at

*) I Loven af 8de Septbr. 1842 om Bygningsvæsenet i Christiania tales vistnok i § 65 om „det Kart over Christiania og sammes Grund, som ifølge § 57 i Lov af 24de Juli 1827 er udfærdiget, og hvoraf det ene Exemplar beror i Raadhuusarchivet og det andet i Rigsarchivet." Men ligesaalidt som der er Spor af, at noget saadant Kart er bleven afgivet til Rigsarchivet, hvor det i al Fald nu ikke findes, ligesaalidt har jeg paa Forespørgsel kunnet faa nogen Oplysning om Raadhusets Exemplar.

anskaffe sig idetmindste det Kartblad, hvorpaa deres Eiendom staar. De have vistnok sit Tomtebrev; men dette er ofte gammelt, stundom upaalideligt, og det giver i alle Tilfælde ingen Oplysning om Eiendommens Høide og Hælding paa alle Punkter. — Om Oplodningen skal jeg alene bemærke, at den kun gjælder Byens forskjellige Havne (Pipervigen, Fæstningen og Bjørvigen). Dybden er angivet i Fod og Decimaltommer, et Lodskud for hver 20 Alen paa Grundene, og i større Afstand, hvor Dybden er tilstrækkelig for de største Skibe. Denne Oplodning, som sagtens Havnekommissionen ikke tiltrængte, blev - saavidt jeg mindes - sat i Forbindelse med Byens Opmaaling i Anledning af den paatænkte Udvidelse af Byens Havn langs Bjørvigens Vestside til Vippetangen, og paa dette Strøg er derfor ogsaa Lodskuddene rigeligst.

Før jeg slutter denne Anmeldelse maa jeg anføre, hvad jeg har at udsætte paa de her omhandlede, i alle væsentlige Henseender fortrinlige Detailkarter. Den Mangel ved dem, jeg tror at have fundet, er ikke væsentlig og efter al Rimelighed en Følge af, at disse Karter fra først af ikke vare bestemte for Offentligheden, men kun til Byens eget Brug. Men da man senere beregnede, hvormange Exemplarer Byens forskjellige Auktoriteter behøvede, hvoriblandt Magistrat, Formandskab, Politimester, Byskriver, Konduktør, Ingeniør, Branddirektør o. fl., fandt man, at Tegning af et saadant Antal vilde koste meget mere end Lithographering af det Hele, hvorved Karterne tillige kunde komme Andre tilgode. Men nu er det klart, at de Oplysninger af Kartet, som de nævnte Byens Foresatte ikke tiltrængte, har den udenforstaaende Kjøber Ret til at vente, og dette er neppe tilbørligt taget i Betragtning, førend Karterne lithographeredes. Det er nemlig Skriften paa Karterne eller rettere Mangel paa tilstrækkelig Skrift paa dem, som min Anke gjælder. I saa Henseende finder der paafaldende Uovereensstemmelser Sted. Medens paa Bymarken enhver Lykke, enhver Fabrik o. s. v. har faaet sit Navn, savner man inde i selve Staden Angivelse af, hvor Politikammer, Raadhuus, Regjerings-Departementer, Høiesteret og andre lignende offentlige Bygninger ere at finde. Universitetet og Krigsskolen ere betegnede, Kathedralskolen ikke o. s. fr. Man seer tydeligt, at Skriften kun tilfældigviis er kommen i Betragtning. Mærkeligst er dog Forholdet inden Agershuus Fæstning, hvor Mure, Bastioner og Bygninger nøiagtigt ere angivne, og hvert Punkts Høide over Havfladen betegnet, men ikke et Bogstav til Oplysning. Jeg udhæver denne Mangel, for at den ved General-Kartets Trykning kan blive rettet. Paa dette vil man med Grund vente at finde enhver offentlig Statens og Byens Bygning særlig udhævet og betegnet, og Fæstningen forsynet med Skrift saavelsom Byen; faar man saa ogsaa paa dette Kart en overskuelig Antydning af Jordsmonnets Ujævnheder ved en ikke for stærk Situationstegning eller deslige, saa kan Byen med Grund være stolt af det hele Foretagende, og vil desuden selv høste rigelig Nytte deraf. Et saadant Generalkart vil endog, smukt udført og tilsalgs for en rimelig Priis, efter al Sandsynlighed betale sig, og derigjennem skaffe Byen idetmindste nogen Erstatning for sit Udlæg til dette gavnlige Foretagende.

En fransk Særling.

(Efter „l'Illustration.")

Domstolen i Tours er kaldet til at dømme i en mærkelig Sag. Retsforhandlingerne have vakt overordentlig Opsigt og bragt frem for Dagens Lys en af disse Charakterer, hvis gribende Originalitet er et interessant Studium for Psychologen.

Den 26de Juni 1856 styrtede Beboerne af et Huus i Tours ved Knaldet af et Skud ind i et usselt møbleret Værelse, hvor de fandt et blødende Lig udstrakt paa Gulvet. Den høire Haand holdt endnu den afskudte Pistol, den venstre omklamrede krampagtigt en anden ladt Pistol. Liget var en ottiaarig Oldings, Lavergne, der længe havde beboet Huset. I forskjellige Møbler fandt man omtrent 7,000 Franks i Guld og Sølv og i Kaminen en Bunke Bankosedler, hvoraf Ilden havde fortæret de tre Fjerdeparter. Den Afdøde havde sørget for skriftlig at underrette sine Arvinger om, at de til Flammerne overgivne Værdier beløb sig til 33,300 Fr. Var det i et Anfald af Fortvivlelse, at denne Mand, der havde naaet Alderdommens yderste Grændse, havde gjort Ende paa sine Dage? Nei, ved at dræbe sig havde han udført en i tyve Aar næret Plan; hans Selvmord var et Vredens og Ironiens Drama, hvis samtlige Scener han har forberedt og spillet med utrolig Koldblodighed.

I 1793 lod Lavergne sig hverve som Frivillig. Underlieutenant i 1804, Lieutenant og dekoreret i 1806, Kapitain i 1807, Ridder af Æreslegionen i 1809 havde han ved alle Leiligheder aflagt Prøve paa sjelden Uforfærdethed. I en Alder af 33 Aar tvang hans Kaar ham til at modtage Kommandoen over et Reservekorps, som han beholdt ligetil Veteran-Kompagnierne opløstes.

I 1812 ægtede han en Pige paa 16 Aar. Denne Forbindelse skjænkede ham ikke den huuslige Lykke, der maaskee vilde have været istand til at trøste ham over knækket Ærgjærrighed og en forspildt Karriere. Han indesluttede nu al sin Bitterhed i sin Sjæl og hans medfødte Energi holdt Stolthedens Saar bestandig aabne. Ligefra 1826 havde han neppe villet se sin Kone. Hun havde født ham en Datter, som døde i en spæd Alder, men som han aldrig har villet anerkjende, og i 1838 erholdt Madame Lavergne en Retskjendelse, der tillod hende at leve udenfor den ægteskabelige Bolig.

I den fuldkomne Eensomhed, der nu opstod omkring ham, exalteredes den ulykkelige Misanthrops Indbildningskraft indtil Vanvid. „Eensomhed", siger han etsteds i sine Optegnelser, „er for Sjælen, hvad Afholdenhed er for Legemet, nødvendig, men dødelig dersom den varer forlænge." Og dog indeslutter han sig haardnakket i denne dødelige Eensomhed og anvender sine mange ufrugtbare ledige Timer til Udbrud mod sin Kone, hvori Juvenals Aand synes at gaa igjen. Han kalder hende med bitter Haan: „Grevinde Libertini, Fourboni, Marquise de Villa Viciosa", og saa videre. Han parodierer et af de ti Bud og skriver:

„Du skal mistro din Næste
og Fruentimmerne over alle Ting."

Hvert Øieblik falder der ud af hans Pen Phraser som disse: „Bitrere end Døden veed jeg blot een Ting, og

Christiania ved 1827.

det er Fruentimmerne." — „Dersom den Kvinde, du tænker paa, ikke igaar fortjente, at Du glemmer hende, vil hun fortjene det imorgen." — „Helvede er brolagt med Fruentimmertunger."

Men det er ikke ved Ord alene, han vil vise sit Nag. For at mætte sin Hævntørst udkaster han en ganske eiendommelig Plan, som han forfølger til Enden med en Fasthed, der aldrig fornægter sig. Han er en fattig Officier, som lever af sin Pension, men han vil blive rig, han vil faa en Millionærs Indtægter, for at Den, der er Skyld i al hans Elendighed, skal misunde ham og fortvivle over en Velstand, hun ikke mere deler.

Nu bliver han gjærrig i en næsten utænkelig Grad, paalægger sig de haardeste Savn, lægger Daler til Daler og samler saaledes en liden Kapital. For denne Kapital kjøber han sig en Livrente, men hæver blot sine Renter, der allerede ere betydelige, for at sætte dem ud paany. I 23 Aar lægger han saaledes Rente til Rente og paa sin Dødsdag har han en aarlig Indtægt af 58,000 Fr., repræsenteret i Livrenteforeningen Nationale's Kasse med en Sum af 483,000 Fr. og 50,000 Fr. i løse Værdier. Han har saaledes naaet en dobbelt Hensigt: han er meget rig og efterlader sig Intet.

I sin Seiersglæde udraaber han: „Min Kone lider, ja hun maa lide, hun, saa begjærlig! Dolken er i Saaret, den trænger dybere ind, udvider Vunden! Leve Guldet, thi det er med en Guld-Kølle jeg har knust den hele Øglerede! Leve Guldet!" En anden Gang beregnede han ganske humoristisk, at hans Indtægt har naaet Maximum af ti Divisions-Generalers eller Vice-Admiralers Pension, af femten Brigade-Generalers, fem og tyve Fregat-Kapitainers og fem Ambassadørers. Senere sammenligner han sig med Verdens første Mænd. Hans Leveviis er simpel som Catinats og Desaix's og hans Aand beregnende som Henrik den Fjerdes, Joseph den Andens og Napoleons. Ligesom Karl den Store, Molière og La Fontaine, har Himlen skjænket ham Berømthed, Rigdom og en ond Kone.

Men om han nu bukkede under for et af disse pludselige Tilfælde, som saa ofte fælde gamle Folk? Om hans uværdige Arvinger, om hvem den blotte Tanke bringer hans Blod i Kog, finder hos ham den Sum, som Livrenteforeningen udbetaler ham kvartalviis? Han har besvaret sig Spørgsmaalet for tyve Aar siden. Naar Skrøbelighederne advare ham om at det er Tid, vil han ikke vente paa Døden, men gaa den imøde. Han vil maaskee ofre den et Par Leveaar, men saa er han ogsaa hævnet og Bastarderne ville, naar de undersøge hans Bolig, blot finde døde Værdier, „som han vil lade skrive paa Pergament", siger han. Denne Mand besad Hævnens Geni.

Fra den Dag hans Beslutning er taget, forlader Tanken om Selvmord ham ikke mere. Den er synlig i hver Note, han kaster paa Papiret . . . „Brænde Pengene og tage Livet af sig, Andet er ikke at gjøre." — „Jeg er nu 71 Aar, og jeg synes at høre en Stemme, som tilraaber mig fra Himmel og fra Jord, fra Sol og fra Mørke, fra Maane og Morgenrøde som fra Menneskenes Blikke: „Gaa Din Vei, Du har intet mere her at gjøre!" Jeg føler alt Nærheden af det store Intet, der skal opsluge os!" Et andet Sted udraaber han: „O, mine Venner! . . . Venner? Findes ikke. Jeg kjender ingen andre Venner, end mine Pistoler!" Hamlet vilde i det 19de Aarhundrede ikke have ræsonneret anderledes. Fortællingen om den rige Englænder Exeters Selvmord, som han læste om i franske Blade, fyldte ham med en Slags vild Grav-Begeistring. Han gjør altid Hentydning dertil. Exeter er for ham synonym med Selvmord. Exeter er den eneste Ting, som udjævner Alt. „Er Exeter nødvendig omkring den 20de. skal han ikke finde mig feig."

Alderdommen, hvis Overraskelse han frygtede, bringer sit sædvanlige Følge af Skrøbeligheder, og han giver sig nu med stor Iver og Koldblodighed til at studere saadanne medicinske Bøger, som behandle de Sygdomme, han lider af. Med Slagtilfælde gjør han sig ogsaa grundig bekjendt. Han kan endnu vente, men ikke ret længe. Endelig er Øieblikket kommen. Han brænder sine Bankosedler, skyder sig en Kugle for Panden og falder — han er hævnet!

Hævnet paa hvem? Han har troet at gjøre Børn arveløse, hvis Tilværelse er en Skjændsel for ham, men istedet har han plyndret to Kousiner, af hvilke den ene er 85 Aar og den anden henved 80, og som begge leve af en Nieces Arbeide.

De to stakkels gamle Koner have tyet til Domstolene for at faa deres Fætters Kontrakt med Nationale erklæret ugyldig, og have gjort Paastand paa Tilbagegivelsen af de Summer, der ere øste i denne Livrenteforenings Kasse. Processpørgsmaalet dreiede sig om dette Punkt: „Kunde Lavergne ansees som affindig?" Domstolen i Tours har i de Dokumenter, der har været den forelagt, ikke kunnet finde Tegn til nogensomhelst Sindsforvirring, og Kontrakten er kjendt at skulle staa ved Magt.

Mazarins Niecer.

I.

Der gives kun faa Billeder, der frembyde for Historieskriver og Maler som for Beskuer en saa levende Interesse som Mazarin, omgiven af sine syv Niecer, Døtre af hans Søstre Mancini og Martinozzi. Og dog har Ingen behandlet dette Emne udtømmende, før René overtog det lønnende Arbeide. I den med Mesterhaand udkastede Skizze, han kalder: Mazarins Niecer, giver han os ikke alene en høist interessant kvindelig Gruppe, men han lader ogsaa Kardinalen optræde, og som Figuranter see vi diverse Hof- og By-Berømtheder.

„Hvad var ikke denne Onkel for en Mand!" udbryde vi ved at læse om disse glimrende Niecer, af hvilke een var Moder til en Dronning af England. Ingen Monarch paa hans Tid var mægtig som han. Af ringe Herkomst kaldedes han til at spille mange Roller i Samfundet, og de fleste gav han til Mesterskab. Sønnesøn af en ukjendt siciliansk Handelsmand, hævede han sig ved sit Genies Magt til at blive den virkelige Konge af Frankrig. Vi have sagt, hvilken Mand var ikke denne „Onkel"; vi burde have tilføiet, hvilken uforlignelig og slet lønnet Onkel var ikke denne Mand. Var Eventyrets Børn, som Onkelen sætter ud i Skoven, blevne levende igjen for at straffe den unaturlige Frænke, kunde de sandelig ikke have behandlet ham mindre høfligt, medens han levede, og omtalt ham med

mere Foragt efter hans Død, end samtlige Niecer gjorde med Onkel Mazarin.

Og dog havde han kjæmpet tappert for sig selv og dem. Skjønt han var en fortvivlet Spiller, havde han dog aldrig tabt den Vei af Sigte, hvor han med mindst Fare for sig selv kunde naa op til sin og sin Families høist mulige Hæder og Magt.

Han var født i urolige Tider i 1602. De fleste Mennesker bilde sig ind, at de selv styre deres Skjæbnes Barke. Dette er kun Faa givet. De Fleste lade sig drive med Strømmen og lade „Omstændigheder“, de ikke kunne byde over, lede dem til de Stillinger, hvori de kaste Anker for Livstid. Saaledes gik det ogsaa Mazarin, skjønt ikke til ethvert Tidspunkt af hans Liv. Havde det staaet til ham at følge sit Hjerte, da han blev forelsket i Notariussens Datter i Madrid, vilde han uden Tvivl have endt sine Dage som en talentfuld spansk Advokat. Og havde Kapitain Mazarin, da han senere kom til Armeen, blot lugtet Krudtet, vilde han have faaet den samme Kjærlighed som alle Andre for en Stand, der ikke kræver mindre end Poeters, Historieskriveres og Hofmænds forenede Basunstød for at nykterne Mennesker kan finde den stor og respektabel. Kapitain Mazarin vilde da, om Gud havde undt ham at leve saalænge, være bleven en gammel Bulderbasse af en General, som havde fortalt endeløse Historier om Leire, Kampagner og Skjønne, der havde taget tiltakke med hans plumpe Hyldest. Men se, istedet hændte det sig, at den unge Kapitain strax ved Begyndelsen af sin Karriere blev anvendt til en diplomatisk Sendelse, som han skilte sig saa beundringsværdigt fra, at Sager af høieste Vigtighed betroedes ham, og da han viste sig de store Ting ligesaa voxen som de smaae, gik han fra de smaae Potentaters Tjeneste over i mægtige Monarchers, ligesom duelige Skuespillere fra de ringe Provinds-Scener gaae over til Hovedstadens Theatre. Det er nok at sige til Jules Mazarins Priis, at Kardinal Richelieu udpegede ham til Ludvig den Trettende som den Eneste, der var istand til at magte Frankrigs Anliggender. Vi tilføie, at Mazarin ikke alene var Richelieus Efterfølger som Ludvig den Trettendes Minister, men ogsaa Ludvig den Trettendes Efterfølger som Anna af Østerriges Gemal. Var han det ikke, ere visse Breve, der ere skrevne i en myndig, familiær og aldeles ægteskabelig Tone, ganske uforklarlige.

Havde Mazarin ikke været, vilde Verden sandsynligviis aldrig have hørt tale om hans Niecer. Han havde endnu ikke naaet sin Storheds-Tinde, før han efterhaanden samlede dem alle om sig. Han havde besluttet, at ogsaa de skulde ophøies, og denne Beslutning udførte han. De have deelt alle hans Skjebner, Høiheden som det midlertidige Fald samt det Had, det franske Folk havde viet hele hans Slægt. Det er forbausende, at de unge Damer ikke nærede større Ærefrygt for deres Onkel, der ikke alene var stegen til Kardinal-Minister, men endogsaa bød Paven Trods, thi da denne nægtede at gjøre hans Broder til Kardinal, beleirede Mazarin den Stad, hvori Christendommens Fader opholdt sig, og tvang ham til Lydighed ved Tyvepundinger og Udgydelsen af meget ædelt Blod.

Laura Mancini er den første af de lykkelige unge Damer, som den høie Onkel besluttede at hæve over Forældrenes tarvelige Stilling. Laura blev Hertuginde af Mercoeur, og en Hædersmand fik hun i sin Gemal, Henrik den Fjerdes og den yndige Gabrielles Sønnesøn. Laura Mancinis ældste Søn var den store Vendome, en af de tappreste Generaler og raaeste Knægte, der nogensinde høstede Ære paa en Slagmark.

Laura kunde ligesaagodt være bleven en anden Pebersvend-Hertugs Hertuginde; der var nemlig ingen Mangel paa høibaarne Friere, thi Enhver vidste, at naar han skjænkede Kardinal-Ministerens Niece sine Titler, vilde Kardinalen til Gjengjæld skjænke ham Embeder, Pensioner, Ordener og Privilegier uden Ende. Det var en simpel Handel. Laura var paa Nippet til at ægte den smukke, men udsvævende Hertug af Candale, men Hertugen døde pludselig og det var maaskee en Lykke for hende, da han i mange Stykker slægtede paa Faderen, der blandt andre Unoder ogsaa havde den, at banke sin Kone offentlig og drive til hvem det skulde være, selv en Erkebiskop i aaben Kirke, dersom det traf sig, at han følte sig fornærmet af ham.

Inden Mazarin kunde forene Laura med Hertugen af Mercoeur havde Fronden forviist Kardinalen med hele sit Huus. Tiltrods for den nylig indsatte Regjering ægtede Mercoeur den unge Dame. Hans Ædelmod eller Klogskab lønnedes, da Kardinalen vendte triumpherende tilbage til Magt og Høihed. Det lykkelige Ægteskab varede ikke mange Aar. En tredie Datters Fødsel kostede Moderen Livet; hun døde med et Smiil paa Læberne over det snurrige Sørgeansigt, hendes Æresdame Madame de Venelle satte op. Enkemanden sørgede saaledes over Tabet af denne skjønne og dydige Hustru, at han forsagede Verden og gik ind i en geistlig Orden; var dette en Spekulation, lykkedes den fuldkommen, thi hans Forsagelse indbragte ham Kirkens høieste Værdigheder. Han døde ved det franske Hof som Kardinal.

Anne Marie Martinozzi, et Vidunder af en sextenaarig Skjønhed, hvis lange Lokker var det Net, hvori Hjerter fangedes skareviis, vandt en endnu høiere Titel, men ikke en nær saa god Ægtemand som Kousinen. Hun ægtede den pukkelryggede Prinds af Conti, Condés Broder. Ogsaa til Anna havde Candale friet, men han maatte vige Pladsen for Conti, der paa sin Side lidet høfligt bemærkede, at ham var det perfekt ligegyldigt, hvem af Niecerne han ægtede, da hans Hensigt ene og alene var, „at gifte sig med Kardinalen.“ Den glimrende Skjønhed ved hans Side var alt andet end forelsket i sin Gemal; hans Jalousi var derfor ogsaa forfærdelig, men ugrundet. I Prindsens Fraværelse fordristede Kongen sig til at gjøre Kour til hende paa et Hofbal, men blev modtaget saa slet af den stolte unge Kone, at Mazarin tvang hende til at gjøre Majestæten en Undskyldning. Ligesom den føromtalte Kousine, var hun en ulastelig Hustru. I Begyndelsen et Offer for sin Ægtefælles tøilesløse Sæder, endte hun dog med at vinde hans Medlidenhed og senere hans Agtelse og Hengivenhed. De trak sig nu tilbage til Bordeaux, Scenen for hans vildeste Udsvævelser, hvor de førte et stille, fromt Huusliv, og hvor, som det hedder, „hans Angers Skjønhed overgik hans fordums Lasters Hæslighed.“ Een Side af Prindsens Anger var maaskee ikke ganske ægte. Han skrev et bittert Angrebsskrift mod Spil og Spilleprivilegier, hvilke han i sine sunde, muntre Dage havde været den Ivrigste til at opretholde. Vi ere enige med Voltaire i, at han havde gjort langt bedre i at skrive en Afhandling mod Borgerkrig. Han døde som en gammel Mand 1666. Prindsessen overlevede ham kun sex Aar, i hvilke hun var, hvad Madame de Sevigné kalder, „en Kirkens Moder.“ Denne Mazarins Niece havde to Sønner, af hvilke den ældste var den tappre, glimrende og vittige Prinds af Conti, som kaldtes til Polens Krone og som efter St. Simons Vidnesbyrd var Folkets Guddom, Armeens Idol og den store Verdens evige Yndling. Men vi maae forlade en saa fuldkommen Fyrstes Moder for at gjøre Plads for hendes yngre Søster Laura, der blev Moder til en Dronning af England.

Laura Martinozzi havde blot været to Aar i Frankrig ligesaameget under sin Kvasi-Stedmoder Anna af Østerrigs som under sin Onkels Formynderskab, da hun i en Alder af 16 Aar ægtede Alphonso, Hertug af Modena. Denne Prinds havde ikke seet sin Gemalinde, da hans Fader, Prinds Eugene af Savoyen, der havde ladet hende vie til sin Søn ved en Befuldmægtiget, førte hende til Foden af den hertugelige Throne. Lig de to andre Kardinalens ædle Niecer mistede hun i en ung Alder en Gemal, der blot havde ægtet hende for at have en Beskytter i Kardinalen, men som idetmindste ikke viste sig de militære Hædersposter, denne betroede ham, uværdig. Han døde i en Alder af 28 Aar. Laura af Modena blev Regentinde under sin Søn Frants's Mindreaarighed, og var, saalænge hendes Regimente varede, stadig en paalidelig Ven og Allieret for Frankrig. Hun blev Moder til en eneste Datter, Mary Beatrice, der ægtede Jakob den Anden, Englands Konge, hvis Fald Moderen ikke levede længe nok til at se. Hun prises af René som den ømmeste Moder; vi tillader os imidlertid at bemærke, at vi have læst, at stakkels Mary Beatrice, mens hun opholdt sig i Klostret i Chaellot, fortalte Nonnerne der, at Moderen var en alvorlig, stræng Kvinde, der indgjød sine Børn mere Frygt end Kjærlighed, og som idelig kneb og daskede dem for smaae daglige Forseelser og risede dem for de større, med Hænder saa hvide og fine som Anna af Østerrigs egne. Dersom vi skulle tro denne Beretning, havde Mary Beatrice slet ingen Barndom kjendt, thi hvad er Barndom uden Glæde? Moderen havde lagt sig paa Hjerte et gammelt Ord om tidlig Tugt og vilde indprænte sin Datter Grundsætninger ved Hjælp af et Birkeriis, hvorom Modtagerinden beholdt smertelige Mindelser saalænge hun levede. Det maa imidlertid ikke forglemmes, at Mary Beatrice aldrig dadlede sin Moder. Hun mindedes den forfærdelige Tortur som en gavnlig Tugtelse, og senere tog hun Guds Tugtelse i samme blide, taalmodige Aand, hvormed hun talte om Moderens Slag. Denne Sidste døde i Rom som en stræng, lidende, hellig Kvinde, og hun er den sidste af Mazarins Niecer, der kan omtales med Agtelse.

Utrykte historiske Bidrag.

V.

Brev fra Biskop P. O. Bugge til Konferentsraad C. Anker.

Throndhjem den 16de Mai 1812.

Høistærede,
Høivelbaarne Hr. Konferentsraad!

Deres Høivelbaarenhed vil sikkert undskylde, at jeg, skjønt fremmed for Dem, uleiliger Dem med dette Brev, naar De behager at bemærke, at intet uden Taknemmelighed og Høiagtelse har foranlediget det.

Deres Høivelbaarenhed har ikke alene understøttet det herværende Videnskabernes Selskab med en aarlig Gave af 50 Rdl., men Hr. Etatsr. Knutzon har endog kundgjort mig Deres Beslutning, fremdeles at vedblive denne Velgjørenhed. Deres Høivelbaarenhed vilde tillade mig, paa Selskabets Vegne, derfor at sende Dem min hjerteligste Tak.

At vor mageløse Præses med sjelden Iver og Varme virker for dette Selskabs Vel, kan vist ikke være D. H. ubekjendt. Og sandelig! det var at ønske, at det maatte hæve sig til fordums Glands! det var at ønske for Videnskabelighedens Skyld i Almindelighed, men fremfor alt nu, paa det at Nordens Ynglinger, efterat have fuldendt deres akademiske Kursus i det, efter min individuelle Mening, for Ungdommen farlige Christiania, ogsaa i andre Norges Egne maatte finde Stiftelser, ved hvis Hjælp de fremdeles kunde dannes.

At Selskabet atter vil reise sig af sin Dvale, tror jeg bestemt; og maatte Skjæbnen hidsende nogle Mænd, der følte for Videnskaberne, som Gunnerus, Suhm og Schøning i ældre Tider, da seer jeg ikke, hvorfor man ikke kunde haabe, at det engang igjen skulde straale med Fortidens fulde Glands.

Hammers*) Minde bør være hver Norges Ven helligt, naar man seer hen til Mandens Varme for Videnskaberne. Men at det i en vis Maade hidtil har generet Selskabet, er vist. Det er for stort til at lade ligge ubrugt, og for lidet til at virke med efter Testators Bestemmelser. Endnu ville vel 3 à 4 Aar hengaae, inden der kan begyndes paa af Renterne at bekoste de Reiser, Legatet omtaler.

Jeg kan ikke sige, at min Stilling som Vice-Præses er den behageligste. Uden Penge, og nuomstunder uden mange Penge, kan intet fremmes. Noget har jeg dog tilveiebragt ved en Subskription til Selskabet. Men det er ubehageligt, at man synes at give mig det, fordi man giver det efter Opmuntring fra mig. En betydelig Udgift forestaar nu, da et Medaille-Stempel skal skjæres til at slaa de Skuepenge, med hvilke videnskabelige Afhandlinger skulle belønnes. Det skal, efter Prindsens Brev, koste 250 Rdl. Species, næsten 2000 Rdl. D. C. Dertil har jeg nu maattet forfatte en Indbydelse til Subskription, hvorved jeg rigtignok haaber at samle noget, men tillige frygter for at ansees som paatrængende. At Gunnerus kunde stifte dette Selskab, uden fra først af at betinge et aarligt maadeligt Bidrag af Medlemmerne, er mig næsten en Gaade. Men havde han gjort det, da havde han sparet mig den Bebreidelse: at et Selskab, som hidtil havde bestaaet uden Subskriptioner, ogsaa kunde det fremdeles.

Da jeg ansaa det for Pligt at aflægge Selskabets Taksigelse for Deres Høivelbaarenheds aarlige Gavmildhed, troede jeg mig ogsaa forbunden til, saavidt et Brev tillader, at berøre Selskabets nærværende Forfatning, saavidt samme ikke kunde formodes desuden at være Dem bekjendt.

Med den fuldkomneste Høiagtelse henlever jeg

Deres Høivelbaarenheds
ærbødigste Tjener
Bugge.

VI.

Brev fra Biskop P. O. Bugge til Konferentsraad C. Anker.

Throndhjem den 10de Juni 1812.

Høivelbaarne Hr. Konferentsraad!

Jeg seer mig i Dag, ved en herfra til Christiania gaaende Leilighed, i Stand til at fremsende de Dokumenter, som Deres Høivelbaarenhed i Ærede af 31te f. M. har begjært. Jeg har ladet dem afskrive paa mit Kontor; ikkun bør jeg ikke forbigaa at anmærke:

1) Hvad Subskriptionsplanen angaar, da er det vel muligt, at jeg i mit sidste Brev (hvoraf jeg ingen Gjenpart har) blot talte om mig, uden at nævne Direktionen, som har udstædt den. Men dette, hvis det er saa, er blot skeet af den uskyldige Grund, at det deels er mig, der har forfattet den, deels det Hele dog bestyres af mig, saa at jeg ogsaa retteligen ene faar Skylden for, hvad der mishager.
2) Hammers Testamenter, Kodiciller ꝛc., som udgjøre en stor Pakke, har jeg ikke ladet afskrive, men blot den her medfølgende Fundats, som egentlig er Kvintessentsen af det Hele, og maa, saavidt Selskabet betræffer, ansees for hans sidste Villie og endelige Disposition. Boets Masse blev henved 20,000 Rdl. Hans Manuskripters Trykning og Bogers Oplag volde megen Uleilighed. De due - sandt at sige - intet; og Manden bør ikke beskjæmmes i sin Grav. Der korresponderes i denne Tid med Selskabets høie Præses, om man ikke kunde dispenseres fra denne Trykning, og anvende Pengene nyttigere, men endelig er endnu intet afgjort. Kapitalen er omtrent 22,000 Rdl. beholden.

Jeg tager mig den Frihed at vedlægge et Exemplar af Statuterne, saafremt Deres Høivelbaarenhed ikke før skulde have dem.

Jeg anseer Deres ærede Brev som en Indbydelse til fortrolig Ytring af Meninger i en og anden Henseende. Skulde jeg heri ikke have feilet, da glæder jeg mig inderlig derover. Smigrende og ærefuldt og lærerigt vil det blive for mig, at værdiges en Mands Fortrolighed, hvis Aand og Hjerte jeg i mange Tider har agtet høit, og som ikke er en Slave af Dagens Aand, men tænker selv. I det

*) Justitsraad, Generalkonduktør Christopher Hammer († 1804) testamenterede sine Midler og Samlinger til Videnskabernes Selskab i Throndhjem.

sidste Punkt tør jeg forsikre, at jeg er af samme Art; men det forstaar sig, baade muligt og rimeligt er det, at min indskrænkede Synskreds maaskee ikke tillader mig at opdage Plan og Fasthed og Orden i det Meget, hvori jeg synes at øine idel Forvirring, Raadvildhed og Palliativ-Kurer. Imidlertid veed jeg dette, at jeg for meer end 20 Aar siden, ved at tænke over Et og Andet i min Eenlighed, troede og sagde, at Meget, som siden er indtruffet, vilde og maatte komme, endskjønt Sagerne naturligviis formedelst tilfældige Omstændigheder ere blevne endnu værre. Men den Yttring kan og bør jeg ikke dølge for en Mand, som De, at Kuur-Methoden, der anvendes, synes mig at være ligesaa desperat, som Sygdommen.

Man glæder sig over den enthusiastiske Patriotiskhed! Skal man da ansee det for Kraft-Ytring, for Helbreds-Phænomen, naar Febricitanten tumler og kaster sig paa alle Sider? eller dømmer man ikke deraf, at han finder sig ilde i sit Leie, og derfor forsøger, om en anden Stilling ikke vilde lindre hans Smerter? — —

Enthusiasmen er altid farlig. Dens Virkning kan kun beregnes for Øieblikket. Som Produkt af Affekter kan den ikke see klart og tydeligt. Den udmaler sit Maal med blændende Farver, og skynder sig at naa det, ubekymret om den paa sin Vei dertil, lig en voldsom Orkan, nedstyrter alt, hvad Seklers Flid har bygget. Og naar den nu endelig naaer Maalet - hvilket sjelden er Tilfældet, siden Kraften ikke beregnes, og Veien afstikkes uden Plan - saa seer den ofte, at dette ikke er saa vigtigt, som den troede. — Dette er kortelig mine Tanker derom. Men jammerligere er det, naar en heel Nation elektriseres og troskyldigen ledes af enkelte Mænd, der opflamme den under Patriotismens hellige Navn til at gaa i deres Lænker og gjøre Hoveri til deres Vindmageri og Pralesyge. — —

Deres Høivelbaarenhed feiler ikke, naar De tror, at jeg havde ønsket Universitetet paa et andet Sted, end Christiania, og, som Fader til studerende Sønner, kan det undskyldes, at jeg endnu nærer dette Ønske, efterat Stedet er bestemt. Mine Grunde derfor ere mange; men kun een vil jeg anføre. Jeg er ikke overilet nok til at bedømme et Steds Tone efter et enkelt Uhyre; men dersom dette Uhyre viser sig offentlig i sin afskyelige Handlemaade, og denne optages med Jubelskrig, da — da tror jeg at have Grund til at slutte til den almindelige Tænkemaades Fordærvelse.

Jeg vil fortælle et Par Anekdoter. En Embedsmand, som sidste Vinter var i Christiania, og om hvis Troværdighed jeg ingen Tvivl kan nære, fortalte mig, at han, som Gjæst i et stort Selskab, havde seet, at en Præst havde paataget sig en Tjeners Skikkelse og ombaaret til Damerne Sukkertøi og Bagværk, og derhos sagt til enhver Dame, som han præsenterede disse Sager, de samme Ord, som ved Brødets Uddelelse siges til hver Kommunikant; samt at denne Adfærd var bleven optaget - endog af Damerne - med almindeligt Bifald og Latter. Kan der i saadan By være megen Følelse for Anstændighed? jeg vil ikke tale om Religiøsitet.

En Anden fortalte mig, at Beter i Kortspil paa 7 à 800 Rdl. ere almindelige ved Kjøbmændenes Spilleborde. Og der er det, at vore Unge skulle - som man siger - lære Selskabstonen!!!

Længselfuld seer jeg Opfyldelsen af Deres Høivelbaarenheds smigrende Løfte imøde, at sende mig de af Dem opgivne Grunde, paa hvilke de troede, at Christiania ikke burde være Stedet. Jeg forsikrer paa min Ære, at intet Menneske skal faa dem at see, og, da D. H. tillader det, vil jeg og med min sædvanlige Aabenhjertighed yttre de Tanker, som ved Gjennemlæsningen maatte opkomme hos mig.

Jeg er undseelig over at have trættet D. H. med denne lange Epistel. Jeg tilføier Bøn om Tilgivelse derfor, og næst at anbefale mig til Deres Bevaagenhed, har jeg den Ære med udmærket Høiagtelse at henleve

Deres Høivelbaarenheds
ærbødigste Tjener
Bugge.

P. S. Jeg er ikke Ridder af Dannebrog, og bliver det sikkerligen ikke. Jeg anmærker dette for Udskriftens Skyld.

Theatrene.

Paa **det norske Theater** har Jfr. Christophersen, der tidligere har spillet i Smaastæderne, med Held debuteret i Margrethes Rolle i „Abekatten.“ Dernæst er hun optraadt i „Ude og hjemme.“ I Frøkenens Rolle i „Abekatten“ optraadte samtidig en anden Debutantinde, Jfr. Wergmann, der i „Ude og hjemme“ havde gjort sin første Debut. Fredag Aften gaves „Dagen før Slaget ved Marengo“, Sangstykke i een Akt ved J. L. Heiberg. Hr. Bucher, der af Landsbysmeden havde vidst at skabe en meget morsom Figur, blev til Slutning fremkaldt. Til Opførelse i Saisonnens Løb er vedtaget: „Eventyr paa Fodreisen“ af Hostrup; „Fjeldstuen“ af Henr. Wergeland; „Den gode Tone“, Skuespil i 4 Akter af C. Töpfer; „Schweitzerfamilien“, Opera i 3 Akter af Weygel og „Huldrebakken“, Sangspil af E. Bøgh.

Paa **Christiania Theater** er nogle Gange opført „En Ødeland“ af Raymonds, bearbeidet ved Hostrup. Uagtet dette Stykke er løst i sin Sammenhæng og uden nogen egentlig Grundidee, hvorfra Handlingen og Charaktererne udvikle sig, fortjener det dog i mere end een Henseende at sees; det er morsomt, indeholder flere fortræffelige, skjønt rigtignok tildeels isoleret staaende Figurer, og spilles meget godt. Især forekommer Hr. Bruns Udførelse af Snedkerens Rolle os at være ganske fortrinlig. „Grev Essex“, et femakters Drama af H. Laube, der sidste Mandag opførtes til Indtægt for Skuespillerpersonalet, og som ogsaa i Tirsdags gjentoges, har derimod gjort en ringe Lykke.

Bergens Theater. Efterat et Par af de dygtigste Skuespillere allerede tidligere vare blevne opsagte, skal hele Personalet strax før Bulls Afreise have faaet sit Løbepas, uden at man endnu veed hvorfor. Da Meningen neppe er at nedlægge Theatret, skal der formodentlig begyndes fra Nyt af, med nye Subjekter og i en ny Stiil. Medens flere, især de Underordnede af det gamle Personale, beklageligt nok, for Tiden vistnok ville komme til at savne Ansættelse andetsteds, er den indtrufne Katastrophe for Hovedstadens Theatre forsaavidt heldig, som de fra den opløste Scene ville kunne forstærke sig med høist respektable Kræfter. Det norske Theater er allerede aabnet Udsigt hertil ved et Par Forespørgsler.

Blandinger.

Endnu en ny Asteroide. Den 4de Febr. opdagede Goldschmidt i Paris den 52de af Asteroiderne i Løvens Stjernebillede 12 Grader nordenfor Æquator. Den er senere observeret den 6te af G. og den 9de i Altona. Heraf sees, at den for Nærværende er baglændsgaaende, omtrent 10 Minuter daglig i Bue, og bevæger sig mod Nord daglig 6′ 41″.

En liden Sprogbemærkning. Ejendommen Sollied ved Drammensvejen solgtes omtrent i 1814 af Capitain-Vagtmester Juul paa Agershuus Fæstning til daværende Slotspræst, senere Biskop Pavels, blev ved dennes Forflyttelse til Bergen bortforpagtet, og i 1827 deelt i tre Parceller, af hvilke den ene kjøbtes af Universitetet i den Hensigt, med Tiden der at anlægge et Observatorium; den anden af Høiesterets-Advokat, nuværende Statsraad H. Petersen, som derpaa byggede en Bolig og anlagde en Park; den tredie nærmest ved Landeveien, hvor Bygningen stod, og som beholdt det oprindelige Navn, fik efterhaanden forskjellige Ejere og blev paa forskjellig Maade benyttet, indtil den nu er bleven et Tracteursted. Den samlede Ejendom har en fra Vejen mod Syd eller Solsiden hældende Skraaning, og har deraf faaet sit Navn, ligesom den Bondegaard af en lignende Beliggenhed, som B. Bjørnson i Novellen „Synnøve“ beskriver og kalder „Solbakken.“ Naar nu Tracteurstedets Ejer i Bladene altid skriver Navnet Solied (So-lied, istedetfor Sol-lied), saa maae Ejerne af de tvende andre Parceller, Universitetet og Statsraad Petersen, der kunne betragtes som Huusmænd til samme, protestere mod denne Etymologie, da So betegner et Sviin af Hunkjønnet, og Solied altsaa er eenstydigt med „Svinebakken.“

Dameskat. For det danske Rigsraad foreligger et Forslag til Ophævelse af Rangskatten, der hidtil med stort Plunder har indbragt omtrent 50,000 Rdl. aarlig. I Anledning af denne Formindskelse i Finantserne har en ugalant x i Dagbladet foreslaaet, „at lade enhver Frue eller Frøken betale en liden Rangskat, og at lade Mændene, som ved deres Fortjenester have erhvervet en Titel, være frie.“ Ingen velklædt Dame vil længere finde sig i, at hedde „Madam“ eller „Jomfru“, og om man derfor ansatte Adgangen til Frue- og Frøken-Navnet endog blot til 5 Rdl. pr. Hoved, vilde Staten derved faa en Indtægt af mindst 1 Mill. Rdl., - en ganske vakker Sum! De danske Damer have, ikke blot som vore, i lange Tider med sure og fornærmede Miner protesteret mod al Madamelighed og Jomfruelighed, nei, Theatrets kvindelige Personale har endog gjort en fuldstændig Opstand mod sine gammeldags skikkelige Benævnelser og omsider ogsaa drevet det til, at blive officielle „Fruer“ og „Frøkener.“ Den sindrige Forslagsstiller har tænkt sig, at hver Dame som Kvittering for sin ydede Afgift skulde erholde et lidet Tegn, „f. Ex. et lille Kors, der kunde anbringes som Brystnaal“, eller ogsaa „en lille Kammerherrenøgle.“ Da vore norske Damer ikke ere blevne ganske forskaanede for Rangepidemien, skjønt de, ligesaalidt som vore Mænd, i Ærekjærhed kunne maale sig med de Danske, ville vi henstille til Vedkommende, om der i disse trange Tider ikke skulde være muligt, ad samme Beskatningsvei at rette noget paa vort mislige Budget. Især synes os Frøkentitelen at være bleven en stor Luxusartikel. I gamle Dage førtes den blot af fyrstelige Døtre, siden af de høieste Embedsmænds Døtre, men i vore Dage er den, næsten som i Danmark, gaaet ned til enhver „velklædt Dame“, saaledes at Benævnelsen „Jomfru“ - der i Middelalderen var god nok selv for Prindsesser - nu knap nok kan gives smukke Tjenestepiger i deres fulde Helgepuds. Det vilde saaledes vistnok ikke være afveien, om enhver Dame til rimelig Priis kunde erholde et synligt Tegn for, at hun ikke var Jomfru o. s. v. Vi troe dog vore Damer ere saameget mindre ranglystne end de danske, at det vilde være ubilligt at paalægge dem en tvungen Rangskat. Det var nok, at enhver, som frygtede for at blive tagen for Jomfru o. s. v., havde Anledning til, hvis hun ønskede det, at legitimere det Modsatte.

Norge.

Christiania. Kronprindsen siges at skulle komme hid i Begyndelsen af Mai-Maaned, for at aabne Storthinget.

— Ifølge en Skrivelse fra et kjøbenhavnsk Boghandlerfirma er en tydsk Oversættelse af A. Munchs „Lord William Russell“ - Forfatteren ganske uafvidende - allerede der under Trykken og kan ventes at udkomme med det Første. Den Opmærksomhed, der saaledes i Udlandet skjænkes dette Digterværk, kontrasterer stærkt mod den strænge Dom, som den seneste Kritik i vor Presse har udtalt.

— Ved kgl. Resolution af 20de Febr. er nedsat en Kommission, bestaaende af DHrr. Amtmand E. S. Aubert, Oberstlieutenant C. T. Fasting, Land- og Sø-Krigskommissær J. G. Hofgaard, Kabinetskammerherre W. W. Haffner, Inrulleringschef Due, Kapitain C. G. Reinhardt og Lensmand D. M. Jansen (med Deeltagelse i Forhandlingerne af Expeditionscheferne for Armee- og for Marine-Departementet), for at udarbeide Forslag til de Foranstaltninger og reglementariske Bestemmelser, som Iværksættelsen af den under 12te Oktb. 1857 emanerede Lov angaaende Værnepligts- og Udskrivningsvæsenet gjør nødvendige.

— Under s. D. er bestemt, at Laurvigs og Sandefjords Byfoged-Embede skal deles, saaledes at hver af disse Byer erholder sin egen Byfoged og Laurvig tillige en særskilt Politimester (denne med en midlertidig Gage af 400 Spd. af Statskassen).

— Aftenbladet opstiller ligeoverfor Birch-Reichenwald en ny Statsminister-Kandidat, nemlig Grev Peder Wedel-Jarlsberg, der betegnes som en Mand med ualmindelige Kundskaber, og som dertil i sin uafhængige Stilling har alle Præsumptioner for at han med Hæder vilde beklæde denne vigtige Post.

— Ole Bull ankom hertil i Thorsdags. Før sin Afreise fra Bergen gav han Koncert for en Mængde Tilhørere, og blev ved Bortreisen hilset med den yderste Enthusiasme („sexten Sangforeninger“, Taler og Processioner o. s. v.).

— Protokolsekretær i Høiesteret J. T. Collett afgik ved Døden d. 22de Febr., 44 Aar gammel.

— Fuldmægtig i Justits-Departementet P. Lundh er ifølge Chr.-Posten konstitueret som Protokolsekretær i Høiesteret og som Følge heraf Kand. juris A. Hansteen som Fuldmægtig i Justits-Departementet.

— Kand. juris J. M. Henchel er d. 4de Marts meddeelt Autorisation som Sagfører ved Underretterne.

— Amtmanden i Romsdals Amt har under 10de Febr. beskikket Kontorist M. K. Lund til Lensmand i Hjørrenfjords Thinglag, Søndmøres Fogderi.

— I vore Dagblade har Elise Wærenskjold, „forhen Tvede“, frembaaret „en Hilsen fra Texas“, hvori Boghandlere og Andre anmodes om gjennem Boghandler J. Dybwad at sende Bøger til et for Setlementet Four-mill-Prairie oprettet norsk Læseselskab. Videre erfares, at Setlementet trænger til en Præst, da Kand. A. E. Fredrichsen, som i 1845 blev kaldet did, nu vil drage derfra, og at en saadan Præsts Indtægter ere 300 Spd. aarlig foruden fri Bolig. — I Texas findes 3 norske Setlementer med omtr. 300 Indvaanere.

— I et under 3die Marts afholdt Repræsentantskabsmøde i det norske Fiskeguanoselskab bifaldt Repræsentantskabet eenstemmig Direktionens Pluralitets Forslag, om at man skulde anholde hos Generalforsamlingen om et yderligere Tilskud af 15 Spd. pr. Aktie. Af en i Morgenbladet aftrykt Beretning sees det, at en Knuusningsmaskine er færdig til Afsendelse til Lofoten, hvor Fabrikbygningen og flere Oplagshuse ere opførte, og hvor man har samlet omtrent 3000 Centner Raastof. Professor Stöckhardt har særdeles gunstigt omtalt den norske Fiskeguano, hvoraf man i Christiania har et større Parti færdig à 3 Spd. pr. Centner. (Vi have faaet Tilsagn om Tegninger af Bygningen i Lofoten m. v., hvilke med det Første skulle blive optagne i vort Blad.)

Lillehammer. Bomuldsspinderiets Drift er indstillet.

Udenlandske Efterretninger.

Sverige. Som en Kuriositet kan anføres, at „Fandens Overmand“ af Th. Overskou er blevet opført for hundrede Gang paa Stockholms mindre Theater, uagtet Originalen paa Kasino-Theatret i Kjøbenhavn gjorde ringe Lykke og temmelig snart henlagdes.

England. (Tel.-Dep.) London den 2den Marts. Lord Derby har i Overhuset erklæret, at Regjeringen bestræber sig for at vedligeholde de venskabelige Forbindelser med Udlandet, navnlig med Frankrig. Han billigede fuldkommen Palmerstons Optræden; Underhuset har aldrig dadlet Komplotbillen, men alene Undladelsen af at besvare Grev Walewskis Depesche. Han vilde paa det Høfligste udbede sig Forklaring af Napoleon. Hans Svar vilde afgjøre det Videre; imidlertid iagttog Regjeringen Konspiratørerne. Regjeringen havde besluttet at opgive Billen om Ostindien; han kunde ikke love at forelægge nogen Reformbill. Parliamentet er ajourneret til den 15de.

— I Paris har det palmerstonske Ministeriums Nederlag virket yderst nedslaaende, forskrækket Børsen og givet Enkelte Anledning til at forudsige en Krig med England.

Embeder og Bestillinger.

Laurvigs Byfogedembede med en aarlig Brutto-Indtægt af omtrent 1400 Spd. Kontorudgifterne ere antagne at ville udgjøre omtr. 350 Spd. aarlig.

Hermed følger som Tillæg et lithographeret Kart over Christiania og Storthings-Efterretninger Nr. 105—106.

Christiania. Trykt og forlagt af H. J. Jensen. (Storgaden Nr. 27.)

Illustreret Nyhedsblad.

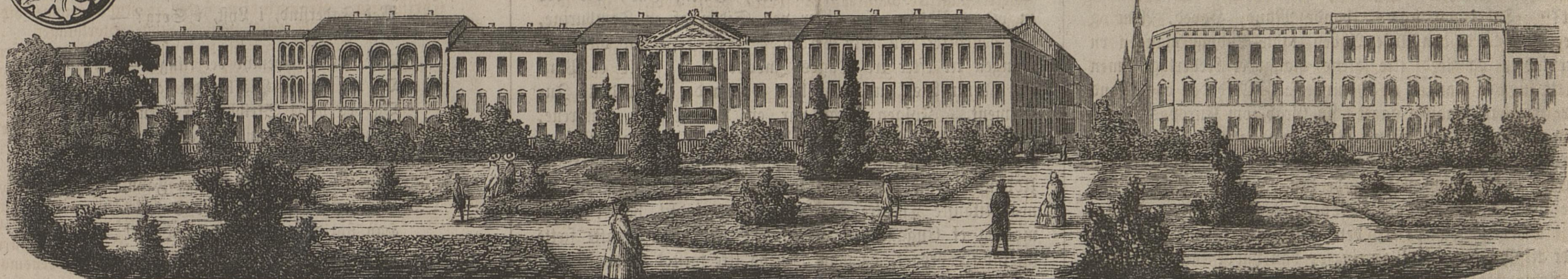

Nr. 11. | Udkommer hver Søndag Morgen. | 14de Marts 1858. | Abonnementsprisen er 60 ß Fjerdingaaret. | 7. Aarg.

Indhold.

Digte af Henr. Ibsen.*)

Byggeplaner.

Jeg husker saa grant, som om idag det var hændt,
Dengang jeg saa i Bladet mit første Digt paa Prent;
Der sad jeg i mit Kammer og med dampende Drag
Jeg røgede min Pibe i saligt Selvbehag.

Jeg nynned og jeg læste vist for tyvende Gang
Avisen, som jeg den Dag fandt særdeles interessant;
Og Phantasien drev sit ubændige Spil; —
Ak Herregud! lidt Sværmen hører Livet dog til!

Et Drømmeslot jeg bygged; det gik lystigt og fort,
Jeg satte mig to Formaal, et lidet og et stort;
Det Store var at blive en udødelig Mand,
Det Lille var at eie en deilig Liljevand.

Mig syntes at i Planen var en herlig Harmoni,
Men siden er der kommen Forstyrrelse deri;
Alt som jeg blev fornuftig, blev det Hele splittergalt:
Det Store blev saa lidet, det Lille blev mig Alt.

Markblomster og Potteplanter.

„Min Gud! jeg kan ei Deres Smag forstaa,
Veed ei, hvor De har Deres Øine!
Hun er ingen Skjønhed, og regnes maa
Saa halvveis til de Forfløine!" —

Ja vistnok det mere stemmende var
Med Tonen i Livets Dramer,
Ifald jeg mig kaared et Exemplar
Iblandt de normale Damer.

De prange, som Vinterens Blomsterflor,
Saa ziirligt i Vindueskarmen;
Som Potteplanter i lunken Jord
De spire ved Kakkelovnsvarmen.

Og regelmæssigt hver Blomstergreen
Forynges efter sin Dvale;
Ja, var jeg fornuftig, jeg kaared mig En
Imellem de mange Normale.

Hvad hjælper Fornuftens kløgtige Garn!
Dens Røst er mig led og vammel;
Thi hun er et Markens Friluftsbarn,
Og sexten Skjærsommere gammel!

*) Af Hensyn til Forfatteren tro vi at burde bemærke, at disse Digte, som han har tilladt os at udvælge af en hidtil utrykt Samling, tilhøre en tidligere Periode af hans Liv. Red.

En Fuglevise.

Vi gik en deilig Vaardag
Alleen op og ned,
Og søgte os paa Bænken
Et kjøligt Hvilested.

Og Vestenvinden vifted,
Og Himlen var saa blaa;
I Piletræets Krone sang
En Fugl for sine Smaa.

Jeg malte Tankebilleder
Med broget Farvespil, -
Hun stirred stille for sig hen
Og lyttede dertil.

Den lille Foraarssanger
Baade kvidrer og leer, -
Men vi — vi tog et smukt Farvel,
Og mødtes aldrig meer. —

Og naar jeg eensom vandrer
Alleen op og ned,
Saa har for alle Fugle smaa
Jeg aldrig Ro og Fred.

Den lille Skjald fra Grenen
Har vist lyttet hvor vi gik,
Og gjort om os en Vise
Og sat den i Musik.

Den er i Fuglemunde;
Thi under Løvets Tag
Hver vinget Sanger nynner om
Hiin lyse Foraarsdag!

Mazarins Niecer.

II.

Olympe Mancini var den fjerde, der indtraadte i Ægtestanden. Ligesom Søstrene og Kousinerne var hun tildeels opdragen under Anna af Østerrigs Overopsyn, til hvem Mazarin skrev Breve angaaende de unge Pigers Væsen og Opførsel, netop som en Ægtemand vilde skrive til en Stedmoder, der ikke med Troskab opfylder sine Pligter mod sin Ægteherres Børn. Da Olympe havde fyldt sit 16de Aar, var hun mindre smuk end Søstrene og Kousinerne, som stak hende ud hos hendes Tilbedere og bleve gifte forinden hende. Hun var imidlertid naturligere i sit Væsen, end nogen af dem, og blev fundet saa fortryllende af den unge Ludvig den Fjortende, at hun ikke var uden Haab om at blive Dronning af Frankrig, og Mazarin var ikke uden Tanke om at realisere dette Haab, som dog altid gjordes latterligt af Anna, Dronning-Moderen. En Tidlang var det unge Par uadskilleligt. Det vilde falde vanskeligt at sige, hvilken Time af de fire og tyve, der udgjøre Døgnet, de ikke vare sammen. I enhver Ballet, der opførtes paa Hoffets Theater, og hvori Ludvig afvexlende spillede tre til fire af de mest indtagende Guder, var hun altid den Nymphe, han var forelsket i. Kongens Aande formørkede ogsaa hendes Rygtes klare Speil allerede i hendes tidligste Ungdom. Hans Formæling gjorde ingen Forandring i hendes Følelser for ham, men hun hadede hans Gemalinde, og endnu mere brændende hadede hun hans Mætresser. Mazarin var derfor mere end glad ved at kunne gifte hende bort til Eugène de Carignan, af Huset Savoyen, paa modrene Side allieret med Bourbonnerne. Brudgommen arvede den fyrstelige Titel Greve af Soissons, og vore Læsere ville bedre kjende vor Grevinde under denne Titel, end som Olympe Mancini.

Grevinden af Soissons Liv var fattigt paa sand Lykke. Snart eiede hun, snart mistede hun Kongens Hjerte. Den ene Dag forraadte hun, den næste forraadtes hun. At styrte en ung Favoritinde, hævet til en sørgelig Storhed ved Kongens Kjærlighed, var for hende en Livsopgave. Hun førte et prægtigt Huus og fandt Tid til at føde til Verden, men ikke til at være en Moder for otte Børn, af hvilke det ene ikke alene blev berømt, men fortjente Berømmelse.

Medens Kardinal-Onkelen levede, kunde Grevinden af Soissons ustraffet tillade sig mange smaae Intriguer, som vi ikke ville tillade os at give et haardere Navn. Men da Døden berøvede hende denne Beskytter og hun vedblev at plage Kongen ved at indblande sig i Ens Elskovshandler, som ikke bekymrede sig mere om hende, end hendes egen Ægtehalvdeel gjorde, fandt Ministeren Louvois og den regjerende Favoritinde snart Midler til at befri sig fra hende.

Det var paa denne Tid, at den berygtede Giftblanderske La Voisin solgte sit bekjendte Pulver og gav sig af med at tyde Fremtiden for Sideslægtninger, der ønskede at fjerne Arvinger, som stode mellem dem og store Godser. Dette Ønske kunde let tilfredsstilles ved Hjælp af en Pris eller to af bemeldte Pulver, hvoraf hvert Korn kostede en Dukat. Dersom Kongen af Frankrig i hine Dage vilde overbevise en Person om at have konspireret mod hans Liv, var Fremgangsmaaden den simpleste af Verden. Den bestod blot i at sige, at det udseede Offer havde talt eller skrevet Dit eller Dat. Hvad der end var talt eller skrevet, blev det udtydet som en forfærdelig Trusel mod hans hellige Majestæts Liv. Noget nedskrevet af Olympe, benyttedes paa denne Viis, og da hun og Madame de La Ferté virkelig en Dag havde aflagt et Besøg hos La Voisin, toges der Forholdsregler, som i den Grad forfærdede Mazarins Niece, at hun pludselig forlod sit Palads og flygtede over Grændsen til Flandern.

Madame de Sevigné har træffende betegnet Olympes Veninde Madame de Fertés tvetydige Charakteer. „Denne Affære", siger den berømte Brevskriverinde, „har engang skjænket Madame de La Ferté en Fornøielse, hun ikke har for Skik at nyde, den, at høre sig erklæret fuldkommen uskyldig."

Hvad Olympe angaar, fandt hun i Aarrækker hverken Hvile for Sjæl eller Legeme. I enhver Stad, hvor hun søgte Tilflugt, pegedes hun ad med Fingre, og udpebes af Folkets Bærme, leiet til dette Brug af den franske Minister. Nærmede hun sig en Garnisonsstad, lukkede Vagterne Portene i for hende. Traadte hun ind i en Kirke, truede den voxende Mængde med at myrde Giftblandersken. Fandt hun et Asyl i et Kloster, sang Borgerne frække Sange under Murene. Der haves ikke Skygge af Bevis for at hun har været Giftblanderske, men havde Nogen for draget det i Tvivl, fik han Visheden efterat have hørt Tale om Olympes Besøg i Madrid og hendes hurtige Flugt derfra, da den unge Dronning, Datterdatter af Carl den Første, pludselig døde forgiftet. Grevinden af Soissons døde i Brüssel i Begyndelsen af forrige Aarhundrede. Hun havde i nogen Tid ført et prægtigt Huus i denne Stad, og da hun beværtede kongeligt, sluttede Brüsselerne barmhjertigt, at hun maatte være agtværdig.

Det franske Hof forsonede sig aldrig med hende, men hun blev hævnet for dets Foragt. Mellem de otte Børn,

hun efterlod i Paris, var der en Søn, som, da han naaede Mandsalderen, var en svag, forvoxen liden Person, Abbeden af Savoyen. Han var ikke udrustet med ringe Gaver for Kirken, men han afskyede den geistlige Stand og bad om Tilladelse til at ombytte sit Abbedi med et Dragonregiment. Louvois afslog det haardt, og Ludvig lo den lille Abbed haanlig ud. Nogen Tid efter lo de endnu hjerteligere, da de hørte, at „le petit abbé" virkelig var traadt i Krigstjeneste hos Keiseren af Tydskland. „Har I hørt Nyheden?!!" raabte den store Monarch og holdt sig i Siderne for ikke at briste af Latter. „Kunne I forestille Eder, mine Herrer, hvilket uhyre Tab vi have lidt?" Tabet var hans, baade Mand, Hoved, Arm og Sværd. Med den lille Abbed tabte Ludvig mangen en Provinds, og leed ikke alene mangt et Nederlag, men maatte udstaa mangen en Ydmygelse. Med den ene Mand mere var han maaskee gaaet i sin Grav som Europas Herre. Men der styrede en høiere Villie end hans i denne Sag. Mazarins Søsterdattersøn borede Sværdet gjennem Frankrigs Hjerte, og Marlborough havde den værdigste Kollega i den lille Prinds Eugène af Savoyen.

Marie Mancini, den næste i Ordenen, blev ikke kaldt til Frankrig af Mazarin før han havde fundet Partier for sine øvrige kvindelige Slægtninger, og begyndte at føle sig eensom af Mangel paa ungdommeligt Selskab. I en Alder af atten Aar tog han hende ud af Klostret for at kaste hende ind i Louvres glimrende Hvirvel. Hun var ikke egentlig smuk, men havde megen Aand, og da den unge Ludvig den Fjortende, der forelskede sig i enhver Demoiselle, ogsaa fattede en stor og saakaldet dydig Kjærlighed for hende, anvendte hun sin Indflydelse paa den nobleste Maade. Hun var ikke alene hans omhyggeligste, ja saagodtsom eneste Pleierske, da han engang var i Livsfare, men hun lærte den dovne Fyrste det italienske Sprog, læste høit for ham, forsynede ham med Ideer, vækkede hans dorske Aand til at ønske Krigerhæder og frelste ham fra at blive det blot sandselige Dyr, som Frankrig saa i hans Efterfølger. Maaskee denne Følelse for Marie Mancini var Ludvigs sandeste, bedste Kjærlighed. Ludvig havde beundret og tilbedet andre af Mazarins Niecer, men Marie beherskede og fortryllede ham. Havde hun været sin Onkels Kreatur, istedetfor Kongens sande Veninde, vilde hun sandsynligvis have besteget Thronen, men Kardinalen og Dronning-Moderen modsatte sig paa det Bestemteste Ideen om en Formæling og adskilte det virkelig ømt forenede Par. Ved deres sidste Møde udgjød Kongen Strømme af Taarer, lig en græsk Helt; Marie fæstede sine Øine paa ham og sagde med mild Høihed: „Vous m'aimez, vous ètes Roi et je pars!" Denne Blanding af Ømhed, Underkastelse og Bebreidelse har noget gribende ved sig.

Kongen ægtede en spansk Prindsesse, der bragte en Fredstraktat med sig, og Mazarin høstede saamegen Hæder af denne Forening, at han med Rolighed kunde bede Niecen læse Simon og øve sig i Taalmodighed. Efter Ludvigs Formæling viste hun sig atter ved Hoffet, hvor Monarchen udmærkede hende paa en Maade, der tvang Kardinalen til skyndsomst at skaffe hende en Mand i Conetablen af Colonnas Person, der førte hende med sig til Rom, og som, skjønt brutal og excentrisk, dog synes at have været en god Ægtemand for en Italiener at være, indtil Marie, efter at have skjænket ham tre Sønner, satte sit Huus paa Klosterfod og levede som Diana — naturligvis uden at Endymion manglede. Dette bragte Colonna til Vanvid, og sælsomt nok var hun paa sin Side ogsaa jaloux i Anledning af nogle Smaasynder, den stakkels Conetable havde tilladt sig, som vi virkelig vilde beklage, havde han ikke været et saa vildt Dyr. Hvad der er vist, er, at hendes Opførsel var den allerletsindigste, og med al sin Diplomatik og Selvbeherskelse lykkedes det ikke altid at spøge bort Begivenheder, som kunne tage sig nok saa godt ud i den erotiske Poesi, men som bedømmes noget barskere, naar det er en Ægtemand, der er Kritiker. Conetablen lukkede tilsidst Marie inde, behandlede hende haardt, og stod i Begreb med at tage endnu grusommere Forholdsregler, da hans Kone og Søsteren Hortense, der vare komne i Besøg til hende, kiltrede deres Skjørter op til Knæerne og jog afsted over Bjergene til Ludvig. Den romantiske Flugt lykkedes, og Marie haabede at finde Tilflugtssted i Paris, maaskee at gjenvinde en Elsker, men Adgangen til Kongen nægtedes hende, og saaledes see vi den mest begavede af Mazarins Niecer jages fra Kloster til Kloster gjennem Frankrig, Italien og Spanien af sin utrættelige og ubønhørlige Ægteherre. Det stærkeste Bevis paa hendes Elendighed er, at der ikke existerer Spor af Optegnelser om hendes sidste Leveaar. Ingen veed, om Marie Mancini døde som en navnløs Nonne, eller om huu sænkedes i en Grav, gravet til hende af Colonna — à la façon de Barbari, mon ami."

Sangeren Lablache.

Om Sangeren Lablache, der døde i Neapel den 23de Januar Kl. 2½ Eftermiddag, hidsætte vi efter „Neue Berliner Musikzeitung" følgende Korrespondence.

„Her paa sit Fødested, hvor han kom til Verden d. 6te Decb. 1794, havde han kun Venner og Beundrere. Hans Fader var en Kjøbmand fra Marseille, der i 1791 flygtede for Revolutionen fra Frankrig til Neapel, hvor han i 1799 skulde blive et Offer for end grusommere og skrækkeligere Forfølgelse. Dennes Søn, Louis Lablanche, vakte allerede som Barn Forhaabninger om vordende musikalsk Dygtighed. En smuk Stemme aabnede ham Adgang til Konservatoriet, hvor han lærte at spille Violin og Violoncelle. Han mistede sin smukke Altstemme i Stemmeskiftningen, for, som man almindelig antog, aldrig at faa den tilbage. Den kom dog igjen som en fuld, kraftig Bas, der ved en videre Uddannelse, især ved Siden af en Tamburine, har henrykket den hele Verden. I sit 15de Aar blev han tvungen til efter tre Dages Indøvelse at spille et Parti paa Kontrabas, uden at han før havde spillet dette Instrument. Følgen deraf var en Lammelse i Fingrene, som gjorde en Operation nødvendig, og fra den Tid af blev Instrumentalmusiken fuldstændig lagt tilside. Hans Uddannelse gik nu for sig med raske Skridt, først paa de neapolitanske Theatre og i Sicilien, indtil han i 1810 modtog et Engagement i Milano, hvor han maatte sætte sig ind i Sproget, da man dersteds ikke forstod Neapolitansk. Han debuterede med exempelløst Held i „Cenerentola", og da først Rossini havde gjort personligt Bekjendtskab med ham, var hans Ry og hans Løbebane sikret. Hans Triumpher i Wien, London, Paris og Petersburg ere verdensberømte. Petersburg, der allerede har kostet saamange Kunstnere Livet, lagde ogsaa Spiren til Lablaches Død i Aaret 1847, og de mange Æresgaver af Guld og Diamanter, som han fik, formaaede ligesaalidt som de russiske Ordener at beskytte ham mod den nordiske Kuldes Gift. Hans Forsøg paa at gjenvinde sin Helbred i Neapel drog kun Sygdommen i Langdrag. I sin Dødsstund reciterede Lablache de to første Stropher af en Ode af Manzoni „Den 5te Mai." Ved den anden blev hans Stemme kvalt af Taarer. Faa Øieblikke før sin Død vilde han synge sin Yndlingssang: „Home, sweet home." Døden afbrød ham. — Hans Lig vil blive bragt til Frankrig."

Carl-Johans-Forbundets Fest d. 8de Marts.

Efter Indbydelse af den midlertidig sammentraadte Kommittee for Carl-Johans-Forbundets norske Afdeling samledes 8de Marts i Frimurerlogen et betydeligt Antal Medlemmer af alle Klasser, hvoriblandt de fleste herværende Statsraader og høie Militære, til en Fest i Anledning af Carl Johans Minde. Endnu inden den egentlige Festlighed begyndte, underrettede General Birch i Kommitteens Navn Deeltagerne om, at der netop gjennem Telegraphen var indløbet en venlig Hilsen fra Hovedforbundet i Upsala, der som sædvanligt feirede Dagen, og at den norske Kommittee strax før denne Hilsen indløb havde afsendt en omtrent ligelydende Depesche til de svenske Brødre. Ogsaa fremsattes og vedtoges under de foreløbige Forhandlinger Forslag om, at Selskabet hver 8de Marts - ligesom det svenske Hovedforbund - skulde have en høitidelig Sammenkomst, at der ved Subskription blandt Medlemmerne skulde virkes for Udgivelse af Skrifter til Belysning af Carl Johans og den nye Unions Historie, og at endelig den midlertidige Kommittee, efterat Svar paa en til Upsala fremsendt Skrivelse var indløbet, skulde udvælge en engere Kommittee af tre Medlemmer, der, indtil Videre, i Forening med den svenske Afdelings nuværende Repræsentant her i Landet (Kammerherre Holst) skulde have at lede de særlige Anliggender, som vedkomme de norske Medlemmer. De herom førte vel lange Forhandlinger kunde betragtes som en Indgang til selve Festen, der var arrangeret i Logens mindre Sal, som til Høitideligheden var særdeles smukt dekoreret, idet der i den ene Ende var anbragt Carl Johans Portræt og i den anden hans Büste, omgivet af norske og svenske Flag og nationale Emblemer og med et Vaabenskjold ovenover, hvorpaa læstes de to sidste Stropher af A. Munchs nedenstaaende Digt. Den egentlige Festtale holdt Professor Monrad, der i et interessant og udførligt Foredrag søgte at stille den norsk-svenske Union, hvis providentielle Redskab Carl Johan havde været, i universalhistorisk Belysning som en betydningsfuld politisk Tanke, der udentvivl var bestemt til mere og mere at udbrede sin Indflydelse. Efter en kort Oversigt over Europas hovedsagelige Samfunds-Systemer, det slavisk-græske, det romanisk-katholske og det germanisk-protestantiske, stræbte han at vise, at netop det sidste i sig indeholdt Principet af en organisk Folkeforening, hvor de Fleres Sammenslutning til en høiere Eenhed ikke ophæver de Enkeltes Selvstændighed, og at dette Princip, hvortil der overalt i den germanisk-protestantiske Verden findes Antydninger, netop ved hiint Carl Johans Værk, der forresten ogsaa ved Begivenhedernes totale Udvikling var forberedet, havde naaet en klarere Realisation, end nogensinde før, og saaledes netop optraadt som en væsentlig Opgave for den hele nyere Tid. Denne Tanke om Folkenes Selvstændighed og Ligeberettigelse under deres Forening gjaldt det nu ogsaa at fastholde og udvikle, uden at lade sig den skjønneste Nutids- og Fremtids-Mission forstyrre af nogetsomhelst Drag mod Fortiden og dens ufuldkomne Samfunds-Indretninger. — Da dette Foredrag var endt blev følgende af A. Munch forfattede Sang afsungen:

Hvo kjender ei den høie Tale,
Den Saga, stor og underfuld,
Om Helten, som fra Sydens Dale
Kom hid, at bære Kronens Guld? —
Om Kjæmpen, som i Uveirstiden
Opbygged Nordens Tvillingborg,
Og sad som Drot i Hallen siden
Med Fadersind, i Lyst, i Sorg? —

Fast som et Eventyr det klinger —
Og dog mangt Øie her det saa,
Og dog hvert Skridt os Tanken bringer:
Hans er den Grund vi træde paa!
Han rev vort Norden op af Dvale,
Han tog vort Frihedsværk i Favn,
Han bragte Fred til vore Dale,
Han styred os vort Skib i Havn! —

Nu fra sit Storværk Helten hviler
I Kongegrav ved Mælarsø, —
Dog end hans Aand til Norden smiler
Og vaager end, og kan ei dø:
Den svæver som en Ørn om Fjelde
Og vogter paa vor Broderpagt,
Og signer glad det Hjertevælde
Som for sin Æt han har grundlagt.

O! Hver, som engang fik at skue
Hiin Skjæbnens høit udkaarne Mand,
End føler Ørneblikkets Lue
Og glemmer aldrig Carl Johan.
Men selv til senest Slægt hans Billed
Med Livets Træk nedarves skal —
Hos Olaf, Gustav er han stillet
I Nordens fælles Mindehal.

General Birch udbragte derefter en Mindeskaal for Carl Johan, hvorpaa fulgte under levende Jubel Skaaler for Foreningen og for Kongen, hvilke begge i længere Taler udbragtes af Stiftsprovst Rode; Professor Faye udbragte i et kortere Foredrag Prindsregentens Skaal, Præsten Fangen Dronningens, Statsraad Stang Enkedronningens, „den Kvinde, som havde deelt Skjæbner med Ham, hvis Minde denne Fest var viet"; og Skaalen for Prinds Oscar foresloges af Kommandør Valeur. — Senere udbragte Overretssagfører Richter en Mindeskaal for Oberst Helgesen, om hvis Død Budskabet netop var indløbet, idet han paapegede, at „skjønt Helgesen, der nu var „gaaet til Ryes Brigade", engang stred mod Carl Johan, kunde han dog i en anden Forstand siges at have stridt for ham, for hans Mission: Norges Selvstændighed og Nordens Ære, og at han saaledes med Rette hørte til den Kreds af ædle Hedenfarne, som omgive Carl Johans mægtige Skygge i Mindernes Hal." Kammerherre Weidemann udbragte en Skaal for Professor Hwasser, der med saa stor Iver og Dygtighed havde virket for Carl-Johans-Forbundets Istandbringelse og Anerkjendelse; og General Birch et Mindebæger for Carl Johans Adoptivbroder Prinds Christian August, hvis Adjutant Taleren havde været. Endelig udbragtes Skaaler for Kommitteen (af Statsraad Møinichen), for General Birch, og for Nordens Kvinder (den sidste af Kjøbmand Frølich).

Den hele Fest, med den hos de talrige Deeltagere raadende Stemning, bar et smukt Vidnesbyrd om, hvilken Anerkjendelse den Tanke allerede har fundet hertillands, som ligger til Grund for det Forbund, hvorfra den udgik. Det ligger i Sagens Natur, at da vi under den desværre endnu herskende forskjellige Opfatning af Foreningen sætte dennes Værd og Velsignelse høiere end Svenskerne, dvæle vi hellere og taknemligere ved Erindringen om den Mand, som var Foreningens Stifter, og hvis Værk ikke bliver mindre, fordi man siger, at han handlede som et Redskab i Forsynets Haand eller tvungen af Omstændigheder, hvis Krav han erkjendte. Thi Statsmandsgeniets Storhed ligger netop i at begribe Tiden og dens Krav, og at følge de nye Strømninger, hvor de føre til noget Stort, istedetfor at stemme imod, til Skade for Andre, til Fordærvelse for sig selv. — Men den Tid vil vel heller ikke være fjern, at det svenske Folk, saaledes som allerede en stor Deel af dets mest oplyste Mænd, med os erkjender Foreningens Velsignelser og dermed Vigtigheden af Carl Johans historiske Mission. Da vil Carl Johans Mindefest i hele Skandinavien blive en Fest, der betegner et politisk Vendepunkt, et nyt Liv i dens Historie. Og forsaavidt vil man ogsaa i denne Forstand kunne sige som Prof. Monrad i sin Tale: Vi feire ikke de Dødes, men de Levendes Fest. Carl Johans Minde vil da aarligen forynge sig i Folkets Erindring paa samme Tid, som det af ham stiftede Dynasti med hans Ridderlighed og Storsind fører Norden fremad til Hæder og Velvære.

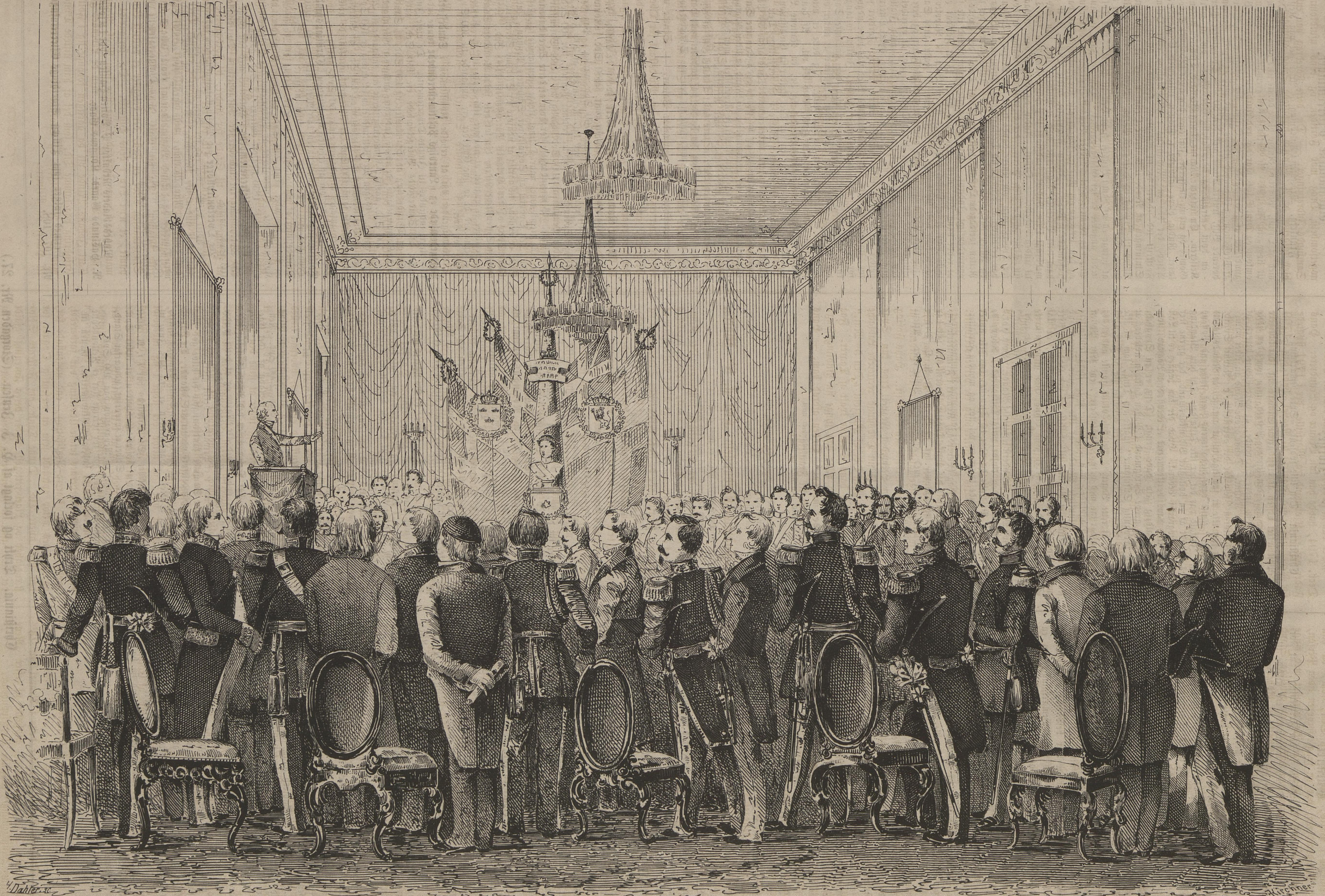

Carl-Johans-Forbundets Mindefest i Christiania 8de Marts 1858.

Theatret.

I November f. A. udtalte vi den Formening, „at Forholdene ved Christiania Theater ingenlunde ere skikkede til at ophjælpe noget dramatisk Forfatterskab her i Landet." Dengang støttede vi denne Udtalelse paa twende Grunde: de slette Honorarer, der udbetaltes for originale norske Arbeider, og den raadende Lyst til saa hurtigt som muligt at henlægge dem. Ganske nylig har Direktionen for Christiania Theater forsynet os med endnu en tredie Grund, og det den vægtigste, nemlig at Theatret, ialfald for det Første, ikke seer sig istand til at honorere originale norske Arbeider. Denne Besked, som Direktionen har givet Henr. Ibsen i Anledning af hans antagne nye Stykke „Hærmændene paa Helgeland" er saameget mærkeligere, som den fremkommer strax efterat Theatret ved Opførelsen af et andet originalt norsk Stykke (Munchs „Lord Russell") har reddet sig af den financielle Nød, det utvivlsomt ellers midt i Sæsonnen vilde befundet sig i, og netop som det har fundet sig beføiet til at forhøie flere Skuespilleres Lønning - ja endog at give Hr. Sahlertz Gagetillæg! I forrige Aar besværede vi det danske Theaters artistiske Direktør med nogle Bemærkninger om en Scenes Hensigt, navnligen ved at foreholde ham dens Øiemed: ogsaa at ophjælpe Landets dramatiske Literatur. Dengang hed det, at norske dramatiske Produkter modtoges og præsenteredes paa bedste Maade. Nu maa dette være opgivet. Theatret maa, som Henr. Ibsen har bemærket, være bleven til en Forsørgelsesanstalt for en Flok Fremmede, uden nogen høiere Opgave, uden noget Hensyn til Landets egne Forfattere. Det spørger ikke engang, om Forfatterne ville vente efter Honoraret for sine Stykker, men henlægger dem uden Videre. Det bestemmer sig en, to, tre til at forhøie de danske Skuespilleres Gage, og forresten at lade de norske Forfattere gaae Pokker ivold. Og det er Landets Hovedscene, der saaledes opfatter sin kunstneriske Opgave! Det gjælder kun, til Gager, større end Professorers, at kunne beholde endeel danske Skuespillere her til at opføre franske og tydske Stykker. Skulle vi, efter det nu Forefaldne, udtale vor Mening om Christiania Theater, saa bliver den i Korthed følgende: Naar det kun kan opretholdes ved fremmede Kræfter, lokkede af latterlig høie Gager, - naar det Intet vil gjøre for en national dramatisk Kunst og Literatur hos os, og naar det i pekuniær Henseende ikke kan holde sig oppe uden efterhaanden at besvære alle Kasser, hvor Penge kunne erholdes, med dets magre Sikkerhed, da er det kommet til det Punkt, hvor den borgerlig-æsthetiske Død begynder, men hvor ogsaa et egentlig fornyet Liv først bliver muligt. — Thi Død er her Liv. Idet Christianias danske Theater lægger sine trætte Lemmer til Hvile, vil der i vor Hovedstad reise sig en ny, mægtig Scene, som vil samle i sin Tjeneste vore egne respektable sceniske Kræfter, der sandelig ikke ere saa faa. Dette Liv i Døden, - denne Afløsning af det Udlevede, er vort Haab og vor Fortrøstning.

De Gageforhøielser, som Direktionen for det danske Theater nylig har foretaget, ere ikke saa ubetydelige. Hr. Wiehe har faaet Gagen for sig og Kone (der kun sjelden benyttes) forhøiet fra 1000 Spd. til 1400 Spd., Jørgersen med Kone er sikret en Gage af mindst 1500 Spd. og Sahlertz har som Kunstner faaet et Tillæg af 50 Spd. Følgen af at Nogle ved Truselen om at gaae have faaet Gagetillæg, er naturligvis blevet den, at ogsaa Andre ad samme Vei have søgt at naae det. De, som gjøre Forsøg og Intet faa, føle sig saaledes tilsidesatte og reise. Hr. Petersen drager da bort, hvilket er et Tab, men da han tager Hr. Meller med, gaar Tab og Gevinst her omtrentlig op i Et. — Vi indsee fuldtvel, hvilken Betydning DHrr. Wiehe og Jørgensen have for Theatret; men vi tro ogsaa, at selv Guld kan kjøbes for dyrt. Især synes os en Scene, der maa laane selv til det Nødvendige, og som forresten nu ikke kan eller vil ofre en Skilling for Landets egen dramatiske Literatur, lidet skikket til at operere med Dukater. Det maa have en Ende med disse evige Trusler om „at gaa", hvorved Skuespillerne her, som ved det kgl. Theater i Kjøbenhavn, idelig søge at „gjøre sig interessante." Thi vi ere deri fuldkommen enige med den „grove Mand" i Dagbladet, at vel trænger Scenen til dygtige Skuespillere, men at dog disse nok saameget trænge til Scenen. Vi sige derfor med vor ærede Kollega, hiin grove Mand: Vil Wiehe gaa, saa lad ham gaa. Vil Jørgensen gaa, saa lad ham gaa. Vil Petersen gaa, saa lad ham gaa. Vil Møller og Sahlertz gaae, saa lad dem gaae Fanden ivold. Og vi tro, at det Mærkelige vilde skee, at slet Ingen gaar. Forsøger man derimod at holde de Marschfærdige fast ved Guld og grønne Skove, da forslaar hverken Auktionsfondet, Sparebanken eller nogetsomhelst Laanefond i Længden hertil. Thi er en Skuespiller først kommen i med at lade sig kjøbe, saa maa han hvert Aar have en lignende krøsisk Fornøielse for at finde sig vel. Han vil stadigen sætte sin Afmarsch paa Spidsen, under den Forudsætning, at man dog virkeligen giver efter. Og naar man ikke kan dette længere, saa gaar han, for at redde Honøren, virkelig sin Vei. Vi erindre os her Hagen. Han var reiseklædt et Par Aar, i hvilke han lod sig bøie ved Godtfolks Liberalitet. Men da denne ogsaa havde sine Grændser, bar det omsider ikke desmindre løst.

Norge.

Christiania. Den lille spasende „Sprogbemærkning", som vi optoge under Blandingerne i vort f. Nr., har i Dagens Chr.-Post lokket ud en af disse grove Sprogmænd, der tidligere saa hyppig forstyrrede den literære Veifred, men som i den sidste Tid synes, ligesom andre Skrivende, at være blevne berørte af Tidens almindelige Kultur. Denne grove Mand angriber naturligvis „Redaktøren" selv for det overflødige **e** i Navnet Sollid, uagtet det just ikke er saa lige til at antage, at Nyhedsbladets „Blandinger" skulle være Redaktørens Værk, mere end Postens ere det. Ialfald var det her ikke Tilfældet. Thi hiin Blanding var os tilsendt af en høitagtet Videnskabsmand, der gjerne seer sin egen Ortographi bevaret. Hvad der kan lægges os til Last er, at vi ikke have bortkorrigeret et overflødigt Bogstav, som vi forresten aldrig selv have brugt. Dette er en Svaghed. Men naar den grove Sprogmand i Posten raskthen udleder, at vi „med sædvanlig Suffisance" snakke om Ting, som vi ikke forstaae, da tro vi, at han vel stærkt benytter sig af Retten til „for Smed at rette Bager." Vel føle vi os ganske anderledes solidarisk ansvarlige med vore „Indsendere", end Chr.-Posten og de øvrige Dagblade; men vi kunne dog aldrig kontrollere Alt paa den minutiøse Maade, at ikke en grov Sprogmand skulde kunne finde et Bogstav til at skille os ved Hæder og Ære med. Dog det ville vi forsikre vore ærede Kolleger, at skal Solidariteten med Indsendere paa denne Viis gjennemføres, forpligte vi os til, hver Søndags Morgen til Frokost at godtgjøre de respektive Redaktørers „Suffisance" og „Uvidenhed" paa en selv for Menigmand yderst letfattelig Maade. Hvis Chr.-Posten eller nogen anden skulde være Lysthavende, behøve de kun at sige til. Vi skulle da være til Tjeneste, kun ikke under X-Firmaet, der allerede tæller en vel stor og myndig Forfatter-Familie.

— Ole Bull giver idag (Løverdag) Koncert i Frimurerlogen. Næste Uge spiller han i det norske Theater, hvortil han selv har tilbudt sig. Hans Ankomst her til Byen har A. O. Vinje helliget et Digt, som vi med Forfatterens Villie efter „Aftenbladet" her aftrykke:

Velkomin vaar Bull, velkomin igjen!
Solengi Du burte var.
Amerika-Reisa var tungsam den,
men gløymd, naar den Endi har.

Naar burte er provat, er heime best.
So segjer eit gamalt Ord;
og Husit, som Hugin tilslut er næst,
er Stova lil Fa'r og Mo'r.

Du vide har vankat og stundom vilt —
Kven var i Alting sæl! —
men gjorde imellom Du nokot ilt,
so gjorde Du meiri væl.

Dei Fantordi fljuga or kvort eit Smog
kring Mannen, som nys kom heim.
Dei segja at Soli har Flekkir og,
men Straalarne løyna deim.

Du spilar vel no, som Du gjorde sist,
so ymse vi gret og lo,
og Fela di har vel 'ki endaa mist
det gamle og kjende Ljo?

Det Vonde det feller som fyrr det faldt,
og fær ingen Siger full.
Naar Strengin din talar, so tagnar alt,
og du er den gamla Bull.

— Under 6te d. M. er Sognepræst til Buksnæs Præstegjeld J. M. N. Berner meddeelt Bestalling som valgt Provst for Lofotens Provsti i Tromsø Stift og Sognepræst til Nærø Præstegjeld i Throndhjems Stift O. A. Norman udnævnt til Sognepræst til Aure Præstegjeld i samme Stift.

Under s. D. er Sognepræst til Aamots Præstegjeld i Christiania Stift J. H. Reinhardt og Distriktslæge i ytre Hardangers Distrikt, J. A. Holmboe, ifølge Ansøgninger meddeelte Afsked i Naade, Førstnævnte med aarlig Pension 350 Spd.

— Fattigforstander Stabell er udnævnt til Klokker ved Byens nye Kirke. Præst savnes derimod, uagtet Kirken strax er færdig til at tages i Brug.

— Kand. jur. H. P. G. Hansen er d. 8de Marts meddeelt Autorisation som Sagfører ved Overretterne.

— Amtmanden i Nedenæs og Robygdelagets Amt har under 26de f. M. beskikket Kontorbetjent O. B. Olsen til Lensmand i Omlids og Gjævedals Sogne.

— Vor Landsmand Hans Helgesen, Kommandant i Rendsborg, der under den slesvigske Krig indlagde sig et saa hæderligt Navn, er afgaaet ved Døden.

— Prof. Hansteen har i Chr.-Posten berigtiget en Trykfeil i Christiania Almanak, saaledes at Solens Deklination for Middagen 29de Juli skal rettes fra = 18° 17′ 41″ til = 18° 47′ 41″, som er det Rigtige.

— Ifølge Chr.-Posten har Lægernes Understøttelsesforening gjennem Doktor Egeberg modtaget som Gave 2500 Spd. Renterne af denne Sum skulle uddeles under Navn af „det Egebergske Legat."

— Fra Haugesund har Opsynschefen ved Vaarsildfiskeriet indberettet, at Fisket er ophørt med 4de Marts og at det i søndre Distrikt fiskede Kvantum anslaaes til 240,000 Tdr.

— En Islænding har i et Privatbrev hertil gjort opmærksom paa, at der i næste Sommer sandsynligvis vil blive god Anledning til at knytte Handelsforbindelser med Island. De Varer, som der især ønskes, ere Tømmer, Korn, Salt, Hamp og Tjære, foruden Kaffe og Sukker. Handelstiden er fra 24de Juni til 25de Juli.

Drammen. Dampskibet „St. Halvard" har i f. A. givet sine Aktieeiere et Udbytte af 15 pCt., foruden at 3000 Spd. ere tillagte Reservefondet. Skibet er forøvrigt i udmærket Stand, da det nylig har modtaget en Reparation paa 400 Spd.

— Drammens Kreditkasse gav for forrige Aar et Nettoudbytte af 17 pCt., hvoraf de 11 udbetales Aktionærerne, Resten tillægges Reservefondet.

Udenlandske Efterretninger.

Frankrig. Processen i Anledning af Attentatet paa Keiser Napoleon begyndte d. 25de Febr. og endte den paafølgende Dag med at Orsini, Pierri og Rudio bleve dømte til Døden og Gomez til livsvarigt Fængsel. Af Anklageakten fremgik, at 8 Personer omkom og mindst 156 saaredes ved Attentatet. — Allerede i Begyndelsen af 1857 havde Felix Orsini, der betegnes som Literat af Profession og en henved 40aarig Mand med et kjækt, gjennemborende Blik, truffet Aftale med den 50 arige Sproglærer Pierri - en høist energisk og lidenskabelig Charakteer - om at myrde Keiseren. En tidligere Marinechirurg Bernard, Tjeneren Antonio Gomez og endnu en fjerde Italiener den unge (25aarige) Sproglærer Rudio bleve indviede i Planen tilligemed Englænderen Allsop, der hos en Mechanikus i Birmingham efter Orsinis Forskrift lod udføre de til Attentatet fornødne Bomber. I Slutningen af Novb. f. A. reiste Orsini under det falske Navn Allsop til Brüssel og derfra til Paris. Bomberne bleve praktiserede over Grændsen af en Mand, som Orsini havde leiet til at bringe en af ham i Brüssel kjøbt Hest til Paris. Ved Toldstedet angaves de for Glasapparater. Den 7de Jan. indfandt Pierri og Gomez, ligeledes over Brüssel, sig i Paris hos Orsini, og den 10de ankom Rudio, saa at alle fire Anklagede nu vare forsamlede i Paris. Inden Attentatet fyldte Orsini, i et af ham leiet Værelse, Kuglerne med et Pulver, som han havde medbragt i sin Vadsæk, indsvøbt i Papiir, som han fra Tid til anden vædede. — Orsini, Rudio og Gomez have tilstaaet sin Skyldighed, men Pierri, der i Italien 2 Gange er dømt for Tyveri, men som senere havde tjent som Major i Toskana, har vedblevet at benægte sin Deelagtighed i Attentatet. Bernard og Allsop har man ikke faaet fat paa. — Jules Favre, der for Retten forsvarede Orsini, holdt en genial Tale, der gjorde et overordentligt Indtryk. Han anstrængte sig imidlertid ikke for at redde hans Liv, men alene hans Ære. I sit Forsvar oplæste han et af Orsini i Fængslet skrevet Brev til Napoleon, hvori han med Værdighed taler Italiens, sit Fædrelands Sag, „for hvis Uafhængighed han havde trodset alle Farer og beredvilligen budt sin Haand til hvert Offer." „For at opretholde den nærværende Ligevægt i Europa", siger han, „maa Italien blive gjort uafhængig, eller ogsaa maa de Lænker, hvori Østerrig holder det fængslet, blive smedede endnu fastere. Fordrer jeg for Italiens Befrielse, at Franskmænds Blod skal blive udgydt for Italienerne? Nei, saavidt gaar jeg ikke. Italien forlanger kun, at Frankrig ikke intervenerer imod den italienske Sag; det forlanger, at Frankrig ikke tillader Tydskland at understøtte Østerrig i de Kampe, som da ville følge. Og dette er netop det, som Deres Majestæt kan gjøre, hvis De vil. Af denne Villie afhænger mit Fædrelands Vel og Ve, en Nations Liv eller Død, som Europa for en stor Deel skylder sin Civilisation."

— Arrestationer foretages i Masse i de forskjellige Dele af Riget. Allerede 24de Febr. arresteredes i Paris alene 50 Personer, og Natten mellem 4de og 5te Marts opdagedes nye Sammenrottelser. Den 6te overrumplede 40 Mand en liden Vagtpost i Chalon sur Saone og proklamerede Republiken; men ved Militærets Indskriden endte det Hele med Arrestationer.

— Changarnier og Bedeau have faaet Tilladelse til at vende tilbage til Frankrig. Men den Første har ei villet benytte sig deraf, for ikke at maatte underkaste sig den nye Sikkerhedslov.

Embeder og Bestillinger.

Nedre Romerikes Sorenskriveri, hvoraf de aarlige Indtægter i Gjennemsnit have udgjort omtr. 2680 Spd. Kontorudgifterne have udgjort omtrent 760 Spd. aarlig. Paa Embedet hviler, foruden den ved kgl. Resolution af 20de Febr. til afskediget Sorenskriver Schlytter bestemte Pension, stor 700 Spd., tillige en Pension af 100 Spd. aarlig til afdøde Sorenskriver Sems Enke. Bruttoindtægten for hver af de to Sorenskriverier, der ville fremkomme, naar Deling, ifølge ovennævnte kgl. Resolution ved Ophøret af Sorenskriver Schlytters Pension, finder Sted, er anslaaet til aarlig at udgjøre for Skedsmo Sorenskriveri 1390 Spd. og for Hølands Sorenskriveri 1180 Spd., begge foruden Sorenskrivertolden, der for hele nedre Romerikes Sorenskriverembede er opgivet at udgjøre 105 Spd. 102 ß. Kontorudgifterne ved de to nye Embeder ere anslaaede til 300 Spd. aarlig for hver.

Andragender om at erholde Konstitution i **Sandefjords Byfogedembede** og i **Laurvigs Politimesterembede** kunne inden 14de April indsendes til Justits-Departementet. De visse Indtægter af Sandefjords Byfogedembede ere 150 Spd. aarlig Gage og Dyrtidstillæg af Statskassen og 150 Spd. af Sandefjords Kommunekasse; de uvisse Indtægter antages at ville udgjøre omtr. 700 Spd. aarlig; Kontorudgifterne ere anslaaede til 250 Spd. aarlig. Gagen for Politimesteren i Laurvig er 400 Spd. aarlig og Dyrtidstillæg af Statskassen og 150 Spd. af Laurvigs Kommunekasse samt 100 Spd. af Akcisegodtgjørelsen, de uvisse Indtægter antages at udgjøre omtr. 50 Spd. aarlig.

Andragender om at erholde Konstitution i **Christianssunds Politimesterembede** kunne inden 14de April indsendes til Justits-Departementet. De visse Indtægter udgjøre 200 Spd. og Dyrtidstillæg af Statskassen, 104 Spd. aarlig af Magistrats- og Byfogedembedet samt 246 Spd. aarlig af Christianssunds Kommunekasse, Indtægterne af Pasvæsenet har i Gjennemsnit i Aarene 1854—1856 udgjort omtrent 13 Spd. aarlig.

Et Protokolsekretærembede i Høiesteret med fast Gage af 420 Spd., samt for indeværende Budgettermin Dyrtidstillæg 103 Spd. aarlig.

2de **Overkontrollører** ved Maltbeskatningen, som indtræder d. 1ste April d. A., den ene for Bergens Stift og Stavanger Amt, den anden for Bratsberg, Nedenæs og Robygdelagets samt Lister og Mandals Amter, hvis aarlige Løn er 530 Spd. uden Dyrtidstillæg, Skydsgodtgjørelse som i Lov af 24de Septbr. 1851 er bestemt for Kompagnichefer og en Diætgodtgjørelse paa Reiser af 96 ß daglig.

Nyhedsbladets Redaktør P. Botten Hansen bor i Kjøbm. N. Haslunds Gaard, Kongens Gade.

Hermed følger som Tillæg Storthings-Efterretninger Nr. 107—108.

Christiania. Trykt og forlagt af H. J. Jensen. (Storgaden Nr. 27.)

Illustreret Nyhedsblad.

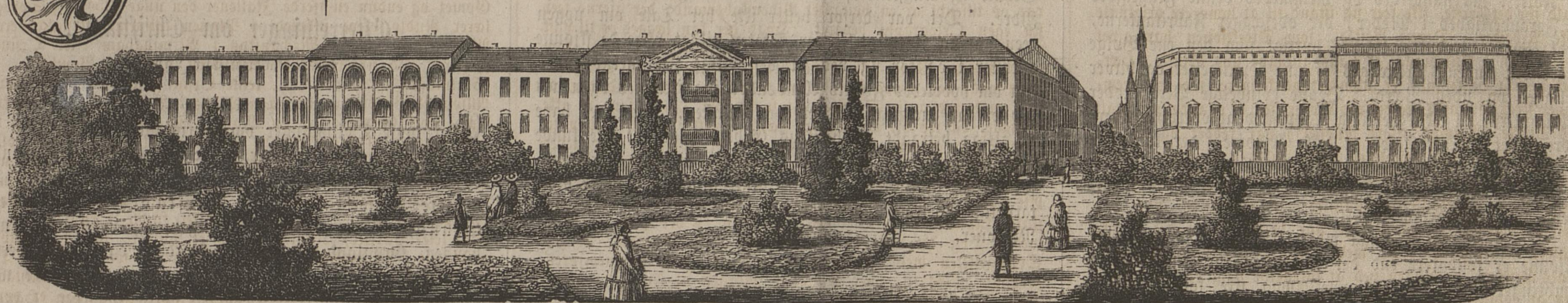

Nr. 12. | Udkommer hver Søndag Morgen. | 21de Marts 1858. | Abonnementsprisen er 60 ß Fjerdingaaret. | 7. Aarg.

Om de bildende Kunsters Indflydelse paa Folk og Stat.

(Efter J. G. von Quandt.)

Aanden har en medfødt Evne til at opfatte de høieste Ideer; men disse udvikles af sandselige Jagttagelser, og hvor dybt disse trænge ind, det kan man bedst see og mærke paa de forskjellige Sprog. Wilhelm von Humboldt har i sin Bog „Ueber die Kawi-Sprache“ ypperligen viist, hvorledes at tænke og tale er et og det samme.

De Ord, hvormed vi udtrykke eller betegne de høieste Begreber, have billedlige Betydninger og betegne nærmest sandselige Gjenstande. Heraf er det klart, at Tænkningen først er udgaaet fra sandselige Indtryk, og at Ordene kunne betragtes som Sindbilleder godtgjør Aandens Evne og Tilbøielighed til at tænke i Billeder.

Naar det nu er viist, at de almindelige synlige eller ydre Gjenstande have vakt Naturmenneskenes Tænkning, saa kan der ikke være noget Spørgsmaal om, at Kunstværker, det er saadanne Billeder, som selv fremstode lutrede af Aanden, maa have Magt til at stille det civiliserede Menneske paa et endnu høiere Trin.

Da Statens høieste Maal er Borgernes størst mulige Lykke og Velbefindende; da denne ikke kan opnaaes uden Aandsdannelse, og da Kunsterne maa betragtes som et af de bedste og kraftigste Midler til Aandens Udvikling og Dannelse, saa er det ogsaa Statens Pligt at fremme de skjønne Kunster.

Selv om Staten ikke havde andet end fuldkommen materielle Formaal, saa vilde den dog lettere opnaa disse ved et dannet og intellektuelt end ved et raat og sløvt Folk, men Staten vilde paadrage sig et haardt Omdømme, hvis den kun var betænkt paa det Materielle.*)

Hvad udkræves der nu for at Staten skal kunne opnaa det Formaal, at udvikle Aandsdannelse ved Hjælp af Kunsterne?

For det Første maa Folket vænnes til at see Kunstværker, der i Begyndelsen vil være en meget fremmed Fremsyning for det; efterhaanden vil det lære at forstaa det Synlige, det Fremtrædende heri, hvorved der udvikles Interesse for og Kjærlighed til Kunsten, og med stigende Aandsdannelse bliver det en sand Fornødenhed at beskue dens Værker. Intet Folk er blaseret, det er altid modtageligt for Dannelse og aandig Nydelse, kun de Overdannede ere sløve og finde ingen Glæde i Kunsterne.

Det andet Spørgsmaal er: Ved hvilke Midler skal Folket vænnes til Kunstværker og øves i at see dem med et fornuftigt Øie?

Det er naturligvis en Hovedsag, at man ikke behøver at opsøge Kunstværkerne, men at man møder og finder dem paa enhver Forretningsvei og Spadseertur; Gader, Torve, Promenader, offentlige Bygninger og Kirker ere de Steder, hvor Kunstværker mest sees og have sin rette Plads, og hertil føie vi, hvad vi nylig for Spøg ytrede til en Ven, at Jernbanehallerne heller ikke burde undvære kunstneriske Frembringelser og Prydelser. Fra Begyndelsen af anvendte man fornemmelig Brøndene til at bringe Kunstværker for Folkets Øine, fordi Vandet er uundværligt, og følgelig kommer der fra hvert Huus daglig Nogen derhen, hvor det kan hentes. Som Exempel ville vi anføre den skjønne Brønd i Nürnberg, som Sebaldus Schonhofer i 1350 prydede med ypperlige Billedværker, Brønden paa Berlachspladsen i Augsburg og Brønden paa Meeltorvet i Wien, som modelleredes af Zauner, der gjenindførte en fornuftmæssig plastisk Stiil. I den nyere Tid har man i Paris paa en Brønd oprettet et Monument for Moliere.

For det Andet maa Kunstværker, der skulle tiltale Folket, være populære, og bringe det, som ligger Folket nær, paa en dets ydre som dets indre Liv værdig og klar Maade til Anskuelighed. Som et Mønster for denne Fremstillingsart kan man betragte den berømte „Gänsemänchen“ af Peter Fischer. Folket finder sig ved saadanne Billeder af dets Liv og Gjerning hædret og faar en Følelse af Betydning og Værdighed. Man maa i Begyndelsen vistnok ikke stille Fordringerne for høit, og derfor ligge vel humoristiske Opfatninger af Folkets eget Liv nærmest; et Folk, der er saa armt paa folkelige Fester som vort, har ingen Leilighed til en Fremstilling som Panathenæerne.

Historier, der ere bekjendte for Folket, saadanne som skildre Retfærdighedshandlinger eller fremhæve den retfærdige Dommers Skarpblik som Salomos og Daniels Dom egne sig til Freskobilleder i Retssale. Her kan man imidlertid ikke indlade sig paa saadanne Enkeltheder eller Exempler; Valget maa i hvert enkelt Tilfælde overlades vedkommende Kunstnere eller andre dertil Kaldede.

Hvad nu monumentale Kunstværker angaae, saa er det klart, at saadanne Mindesmærker rettest fremstille Personer, hvilke de Steders Beboere, hvor Monumentet skal oprettes, erindre med Taknemmelighed og Ærefrygt, og det er en Forholdsregel, som man ikke bør tilsidesætte, at de, hvis hele Udseende endnu leve i Folkets Erindring, for at de ikke skulle see ud som Fremmede for Publikum, fremstilles i sin Tids Dragt. Gjælder det derimod at vedligeholde en Mands Minde, der har levet for alle Tider, der ikke alene har gjort sig fortjent af en enkelt Stad eller Provinds, men af en heel Nation, - gjælder Mindesmærket Mennesket og ikke den enkelte Person, saa vil en Kjole eller Dragt, som betegner en bestemt Tidsalder og Individualitet, ikke være passende; Sophokles's Billedstøtte kan, fordi dens Gevandt eller Drapperi er simpelt, ædelt og ikke underkastet nogen Mode, gjælde for et Mønster for alle Statuer, som oprettes for Statsmænd, Talere, Lærde, Philosopher og Digtere.

Vi kunne her ikke undlade at nævne en Kunst, der af alle ytrer den mægtigste Indflydelse paa Folket, og som ogsaa hos os høiligen trænger til at understøttes og udvikles, vi mene Bygningskunsten, Architekturen. Synet af urimelige og uskjønne eller af uhensigtsmæssige og uregelmæssige Bygningsværker vænne Øiet til det Hæslige, hvilket er til uendelig Skade for Folkets Dannelse. Af alle Kunster er Bygningskunsten den, som strængest er bunden til Love og Regler, hvor hver Deel er betinget af det Hele, hvorfor Bygmesteren maa være istand til at angive Grunde for enhver af sine Anordninger. Man maa betragte det som et slet Tidens Tegn, naar offentlige Bygninger eller Rigmænds Huse have Charakteren af en meningsløs Smag; istedetfor at bringe Publikum til Eftertanke, vænne de det til Tankeløshed, og den mest velgjørende bliver saaledes den skadeligste Kunst. Den geniale Bygmesters Værker ligne derimod en velordnet Stat, ved sit Præg af lovmæssig Frihed; thi Architektens Phantasi beholder altid, uden at den behøver at krænke Kunstens urokkelige Regler, et vidt Spillerum. Da nu Staten ikke kan foreskrive, hvorledes Enhver skal bygge, uden at indskrænke Enkeltmands Eiendomsret og lovlige Frihed, ifølge hvilken Alt er tilladt, som ikke skader Andenmand, saa synes der ikke at gives noget andet Middel til at give Tankeløsheden, Smagløsheden eller den udartede Smag i Bygningskunsten en ædlere Retning, end at tilstaae Folk, der bygge sig Huse, Præmier, naar de tage Værker af en reen Stiil til Mønster. Dette vilde vistnok kun blive Efterligning og ikke frembringe nogen eiendommelig af Folkets Charakteer fremkaldt Bygningskunst; dette vil først da være muligt, naar Aanden har tilegnet sig Høiden af den Dannelse, som man nu først maatte begynde at lede den hen paa Veien til. Først da kan Bygningskunsten antage en Charakteer og ligesom fremstille Folkets Physiognomi, naar dette ved en høiere Dannelse er vakt til Selverkjendelse. Derfor have kun saadanne Folk, som staae paa Kulturens Høider, med samme Naturnødvendighed, som Træerne skyde Blade og Blomster, frembragt en eiendommelig, i deres inderste Væsen grundet Bygningskunst.

Architekturens Udartelse gik i det 16de Aarhundrede ved Efterabelse af den fordærvelige italienske Bygningskunst over til Frankrig, og kom derfra til Tydskland; derfor kan det vel heller ikke være formeget at forlange af Architekterne, at de paa Efterligningens Vei søge at finde en fornuftmæssig Stiil igjen.

Man har her kun ved et Par Exempler viist, hvorledes de bildende Kuuster kunne virke forædlende paa Aanden, men det er langt fra, at man vil give Forskrifter; thi de Omstændigheder, under hvilke Kunsterne komme Aandsudviklingen til Hjælp, ere saa uberegnelig forskjellige, at Forudbestemmelser kun vilde være til Hinder; det er i dette Tilfælde som immer, at Friheden indskrænkes og mere og mere forsvinder ved Forskrifternes Mangfoldighed. Som almindelig Grundsætning kan antages, hvad Platon udførligere udvikler angaaende Folkeopdragelsen, at det Skjønne som en sund Luft fra alle Sider skal tilvifte Ynglingen.*)

Om det Skjønne maa det her være sagt, at det er den Form, hvorunder Tingene vise sig og Indbildningskraften eller Phantasien fremstiller dem i Overeensstemmelse med deres inderste Væsen, uden at bindes til Jagttagelsen af det Enkelte eller Tilfældige i Naturen. Phantasien er den i Billeder tænkende Fornuft, og ligesom Fornuften efter visse Grundsætninger bestemmer hvad der er Tingenes Væsen, saaledes bestemmer Phantasien efter Tingenes Væsen, hvorledes de skulle syne sig. Det Skjønne er saaledes et Tankebillede, og forsaavidt er det Skjønne det Fornuftmæssige i en for Sandserne behagelig Form, eller det Fornuftige, som aabenbarer sig anskueligt; og deri ligger Grunden til, at det Skjønne vækker Bifald og Behag hos enhver Fornuftig.

Den nyttige Anvendelse af Ovenanførte er, at det ved Kunstværker og Kunstnydelse dannede Menneske, der er modtageligt for det Skjønne og forsmaar og skyer smagløse og meningsløse, sandselige fraadsende Nydelser, som betragter Tingene i Verden med et andet Blik end den Raa: for ham er Intet mere uden Betydning eller ubetydeligt; thi selv i det, som ikke tiltrækker sig Opmærksomhed, vil han opdage den Skjønhed, der, skjønt den ofte er skjult, dog uden Hensigt ligger til Grund for den hele Natur.**) Hvad et Menneske, der har Sands for og er gjennemtrængt af det Skjønne, skaber og virker i sit Kald (dette være nu hvilketsomhelst) faar Aandrighedens Præg, og saaledes bliver ethvert Haandværk til Kunst. Og vil ikke Enhver, hvis Skjønhedssands er vækket, i den menneskelige Skabning, selv om den er mangelfuldt udviklet, dog erkjende Guds Lignelse?***) Er dette saaledes, vil han ogsaa agte alle Andres Existence, sky at fornærme Nogen, sky den selvgode Benyttelse af andre Mennesker som villieløse Midler for egne Hensigter, kort det vil være ham ligesaa umuligt at

*) Platons Gorgias.

*) Staten III. Bog.

**) Hegel har ikke paastaaet, at Naturen var uskjøn, men kun, at Skjønhed ikke var Naturens Formaal.

***) 1ste Mose-Bog.

krænke Andre og deres Rettigheder, som det vil være ham umuligt letsindigt at beskadige eller ødelægge et skjønt Kunstværk. Ethvert ved det Skjønne udviklet Menneske erkjender i Andre sit eget Forbillede (hvilket kun i Karrikaturen gaar til Grunde) og ærer sig selv i dem.

Saaledes skulle altsaa Kunsterne og fornemmelig de bildende bidrage sit til at hæve det menneskelige Samfund til et høiere Dannelsestrin.

Hvis først det Skjønne var bleven en Fornødenhed for Folket, saa standsedes og hæmmedes denne Flygtighed og Foranderlighed i Moder, der ødelægger Fabrikanterne, fordi ethvert Produkt, ligesaa hurtigt som den ene Bølge følger den anden, fortrænges af nye Opfindelser og bliver forligget og uden Værd. Denne evindelige Vexel nøder Fabrikanterne til i en gjensidig Kappestrid at overbyde hverandre i det Barokke, for at lokke Kjøbere, der kun søge Besynderligheder og den Pirring, der ligger i det Nye og Fremmedartede; men saadanne Nydelser ere kun af ringe Værd og kort Varighed.

Endelig maa vi ogsaa modsige den Fordom, at det Skjønne er kostbarere end det Uskjønne; thi Kunsten, der frembringer det sande Skjønne, maa ikke forvexles med Kunstpusleriet, hiin kræver Aand, dette Møie. Ved Pynt og Udmaielse bliver det Hæslige aldrig skjønt, og den skjønne Form kan endnu mindre ved sin simple Reenhed blive smagløs.

De foregaaende Betragtninger beskjæftige sig kun med de bildende Kunsters Anvendelighed til Statens Gavn; af Mængden ansees de for unyttige, for en aandelig Luxus og for en raffineret Nydelse; derfor er det først og fremst nødvendigt at berigtige denne vildfarende Mening.

Fra et praktisk Synspunkt viser Kunsten sig ikke selv som Maal, men som Middel for det høieste Statsøiemed, der tilsigter og fordrer aandig Dannelse hos Menneskene. Denne Nytte af Kunsten eller Kunsterne, hvorpaa deres Berettigelse til materiel Fremme er begrundet, er ikke den eneste Side, hvorfra de fortjene at betragtes; det maa overlades Philosophen at fremstille det Skjønnes indre Gehalt og Kunstens forherskende Retning i det sandselige Ydre. Det var derfor heller ikke her Tale om nogen reen aandig Forpligtelse for Staten til at pleie de skjønne Kunster i og for sig ved at beskjæftige Kunstnerne, men kun om hvorledes Folkets Aandsudvikling fremmes og naaes ved et saa mægtigt Middel som Kunsten. Kun der have vi altsaa betraadt Æsthetikens Gebet, hvor det ikke kunde undgaaes, for ikke at forlade Virkelighedens faste Jordbund, for ikke at give Godtfolk nogen Anledning til at holde disse tarvelige Betragtninger for en Luftsort i Spekulationens Regioner.

Afbildninger af norske Oldsager
i Universitetets Samling i Christiania.

III. **Jordfundne Sager fra Jernalderen,**

d. e. fra den Tidsalder i Hedendommen, da man almindelig brugte Jernet til Vaaben og skjærende Redskaber, men derimod benyttede Broncen, eller rettere nu, da Sink tilsattes Metalblandinger, Messinget kun til Sirater og Smykkesager i Lighed med Guld og Sølv.

C. **Hestetøi.**

49), 50), 51) Sporer af Jærn (i $1/3$ St.).
52), 53), 54), 55), 56), 57) Bidselmundbid af Jærn (i $1/3$ St.).

Efterretninger om Christiania.

(Af Rigsarchivar Chr. Lange.)

IV.

Efter disse Oplysninger om Christianias Udstrækning og Udseende i forskjellige Tider, gaae vi over til at omhandle de Strækninger, som ifjor Høst indlemmedes i Byen. De udgjøre de forhen saakaldte Forstæder paa Landets Grund, nemlig Oslo med Galgebjerg, Leret med Enerhaugen, Grønland med Tøien-, Nordby- og Lakke-Gaderne, samt Østre Sagene, alt med mellemliggende tildeels ubebyggede Strækninger. Desuden hørte Gaarden Haugen (Schultzehaugen) fra Slutningen af forrige Aarhundrede til Landet, uagtet den ligger paa Vestsiden af Akers-Elven, der iøvrigt stedse har været Grændsen mellem By og Land. Denne Gaard er da nu ligeledes henlagt til Byen. Paa det med dette Blads Nr. 10 følgende Kart over Christiania er dennes nye Grændser antydede saaledes som de ved Lov

49.

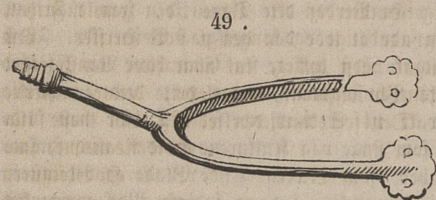

52.

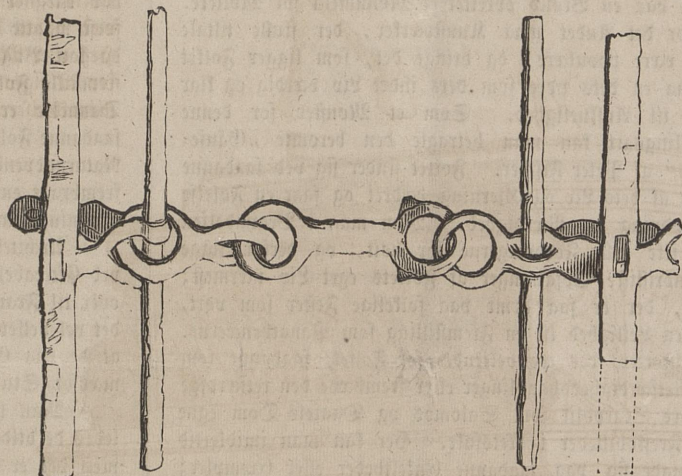

54.

55.

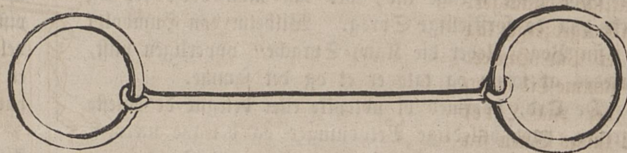

50.

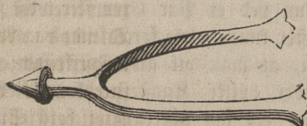

56.

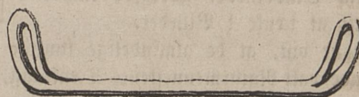

53.

51.

57.

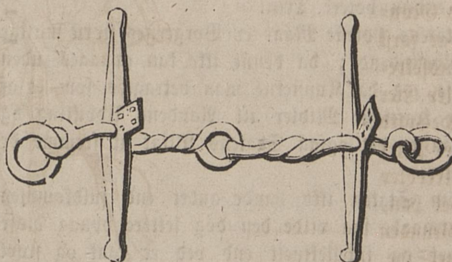

fastsattes, men heri er dog ved den nylig fuldendte, i Lovens § 3 paabudne, Skifte- og Delingsforretning foregaaet en liden Forandring. Vi skulle derfor her nøiagtigere paavise Grændsen, som den nu med Skjelnestene er fastsat. Fra Grønlien ved Søen i S. O. gaar den langs Egeberg-Aasens nordlige Afskænkning mod N. O. til Galgebjerg, hvis hele nu bebyggede Deel er medtaget, bøier her i ret Vinkel mod N. V. til Enerhaugens Østside, hvor Veiskjellet er; derfra i samme Retning til Tøiens (den botaniske Haves) søndre Port, og følger Havens Vestgrændse til Throndhjemsveien ved Toldvagthuset. Herfra skulde Grændsen ifølge Loven gaaet i ret Linie, lidt vestligere end Nord, til Thorshaug, men da Byen imidlertid havde indkjøbt et herliggende Stykke Jord til Kirkegaard, som ved denne Linie vilde blive deelt i to Dele, hvoraf den østlige ved strengt at følge Linien vilde til Ulempe for alle Parter komme til at ligge paa Landets Grund, enedes man ved Grændseliniens Opgaaen om at indtage den hele Kirkegaard under Byen. Som Følge heraf gaar Grændsen nu fra Toldvagthuset langs Throndhjemsveien til Kirkegaardens nordøstre Hjørne strax Syd for Øvre Dælen-Engs Huse, bøier derfra ret i Vest, og følger siden Fodstien op til Thorshaug. Herfra danner Bækkesiget, der falder i Akers-Elv ved Nybroen, Grændsen i N. N. O. lige til Lille-Aasen, hvor Veien her deler sig, følger derpaa Kirkeveien til Sandaker-Bakken i Nord, bøier her skarpt af i S. V. til Akers-Elven ved den saakaldte Treschow-Mølle, hvorfra den et Stykke følger Elven og endelig forener sig igjen med Christianias oprindelige Nordgrændse Bjørdsen (udtales urigtig Bjølsen)-Grind.

Enhver, som betragter Kartet, vil strax mærke, at et saare vidtstrakt Strøg herved er indlemmet i Byen; men det virkelige Fladeindhold af den gamle og den nye By har hidtil været ubekjendt. Da Kundskaben herom i mange Henseender vil have Interesse, meddeles her efter Hr. Ritmester Næsers velvillige Opgave et omtrentligt Overslag. Ifølge samme udgjør Christianias ældre

Territorium inden Muurgrændsen tilligemed Agershus Fæstning . . .	3753	Maal	Jord.
Byens gamle Territorium udenfor Muurgrændsen	1881	„	„
Christiania indtil 1857	5634	„	„
Den nye tilkomne Deel	3874	„	„
Tilsammen	9508	Maal.	

Men da Kartet, hvorefter Beregningen er gjort, er kjøbt noget ved Lithographeringen, antager han, at 1 pCt. trygt kan tillægges, og det nuværende Christianias Fladeindhold bliver da omtrent 9600 **Maal** à 2500 □ Alen = 24 Millioner Kvadratalen. Den største Bredde i Vest og Øst er fra Skjellebæk til Galgebjerg omtrent 6500 Alen og den største Længde i Nord og Syd fra Bjørdsen Grind til Vippetangen omtr. 7000 Alen, samt fra Bjørdsen til Grønlien omtr. 7800 Alen. Havde Byen en saa stor Bredde og Længde overalt, vilde dens Areal udgjøre over 45 Mill. □ Alen, og man kan følgelig af den betydelige Forskjel mellem dette og dens virkelige ovenangivne Fladerum slutte, hvad Kartet tilstrækkelig viser, at især Bredden er ulige fordeelt, idet denne aftager mod Norden, hvor der øverst oppe mellem Bjørdsen og Aasen kun er lidt over 1000 Alen.

Men i ethvert Tilfælde staar Byens Omfang i et skrigende Misforhold til dens Befolkning, og hvor stort „Albuerum“ Sundhedspoliti og Statistikere end maatte forbeholde hver Indvaaner, vil Christiania rigelig afgive det, selv om Folkemængden stiger til det Mangedobbelte.*) Ifølge Folketællingen i 1855 havde Christiania 38,958 Indb., hvoraf 7243 i Forstæderne paa Landets Grund. Antage vi, at det sidste Tal stemmer med det Indvaaner-Antal, der nu er indlemmet i Byen, saa bor der i den ældre By omtrent et Menneske paa hver 453 □ Alen, i den nytilkomne By et Menneske paa hver 1416 □ Alen, og i den hele nuværende By et Menneske paa ikke fuldt 625 □ Alen. Det vil med andre Ord sige, at hver Indvaaner skal i Gjennemsnit afholde Udgifterne til Politi, Vandvæsen, Belysning, Brolægning, Regulering o. s. v. af 625 □ Alen. Og dog er der al Grund til Frygt for, at inden en Menneskealder atter det nu bilagte Stridsemne

*) Det er naturligviis ikke Hensigten her at udtale den Formening, at Christianias Befolknings-Forhold i det Hele ere heldige i sanitær Henseende. Erfaring har desværre viist det Modsatte. Men det vil dog neppe nægtes, at Aarsagen hertil mere ligger i Ureenlighed og i slette Bygninger, end i Mangel paa Plads, der i alle Fald vistnok her er rummeligere, end i de fleste Byer af samme Størrelse.

med Akers Sogn vil opstaa, idet nye Fattigkolonier i Form af Forstæder snart ville danne sig udenfor Byen, og at der følgelig ad Lovgivningens Vei vil blive Spørgsmaal om Byens yderligere Udvidelse. For at forebygge en saadan synes det nødvendigt jo før jo hellere at faa den sidste oftnævnte Lovs Bestemmelser forandrede, saaledes at det tillades at bygge af Træ i Udkanterne, ellers tvinger man den fattige Mand til fremdeles at søge sig Byggetomt udenfor Byen. Man kan gjerne indrømme, at det theoretisk taget var bedst, naar Christiania kunde uden sin egen Skade vedblive at være en Muurby; men tager man Sagen praktisk, forekommer det mig indlysende, at Loven ligefrem fører til nye Forstæder paa Landets Grund, nye Kranglerier med Landet, nye Udvidelser af Byen og deraf følgende nye Vanskeligheder med at fyldestgjøre de Krav, der lovligen gjøres paa en Bykommune i alle Retninger. Christianias Huuseiere have saa ofte bidraget sin Broderpart til at gjenopbygge afbrændte Træbyer omkring i Landet, at disse ikke med nogen Ret kunne beklage sig, om Loven tillod ogsaa Christiania at bygge tildeels af Træ, saalænge den tillader de andre Byer dette.

At denne Frygt for nye Forstæder paa Landets Grund er fuldt beføiet, forekommer mig indlysende alene ved at erindre, hvorledes de ældre, nu i Byen indlemmede, Forstæder ere tiltagne i den sidste Menneskealder, uagtet disse Forstæder ingen Handelsret havde, og en saare indskrænket Haandværksdrift var tilstaaet dem. Vi skulle søge at paavise Enkelthederne.

Oslo eller Gamlebyen er den af disse Forstæder, hvis Bebyggelse og Folkemængde er tiltaget mindst; men Aarsagen hertil har alene været den, at her ikke har været Byggetomter at faa. Oslos Grund eies eller rettere eiedes hovedsagelig af Hospitalet, Biskoppen, Ladegaardens Eier og enkelte Andre, som deels ei maatte, deels ei vilde afstaa Grund til Bebyggelse. Alene omkring Galgebjerget og langs Gaden derop vare Tomter at faa, og der er ogsaa Bebyggelsen stærkt tiltaget i de sidste 30 Aar; i min Barndom var der mellem Bispegaarden og Galgebjerg kun 2 Huse, det ene en Fattigstue, det andet Agershuus Amts Sygehuus, begge altsaa offentlige Bygninger. Paa Galgebjerget laa kun et Par Hytter. Ved samme Tid (1820) var der paa Leret eller langs Veien fra Oslo til Grønland ikke en eneste Bygning paa venstre Side indenfor Munkeklostergaard (den saakaldte Oslo Præstegaard) og paa høire Side kun 2—3 Huse søndenfor Veiens Bøining ind mod Grønland. Det var først da afdøde Statssekretær Platou blev Eier af Oslo Ladegaard efter sin Svoger Peter Lumholtz, at Leret blev bebygget, idet han, der eiede Grunden paa den venstre Side, her solgte Byggetomter, og neppe 10 Aar derefter var her som nu en sammenhængende Huusrække; han byggede og den saakaldte „Platous Leiegaard“ paa Grændsen mellem Leret og Grønland, og afstak en Tværgade, som bærer hans Navn, men som paa Grund af det sumpige Jordsmon ei er fortsat.

(Fortsættes.)

Chr. Rauch.

(Slutning fra Nr. 7.)

Fra Gravmælerne vende vi os til Monumentalstatuerne, hvormed Rauch i en Række af Aar smykkede Berlin og omskabte den Plads, der indesluttes af Universitetet, Theatret og Kongevagten, til et Slags Kunstmusæum. Preussens fem Feldtherrer: Bülow og Scharnhorst i Marmor, Blücher, Gneisenau og York i Malm - ere her fremstillede med skarp udpræget Individualitet i et bestemt Handlingens Moment. Scharnhorst som den indsigtsfulde Raadgiver med den ham egne Holdning af Hovedet og Legemet; Blücher, Napoleons Overvinder, med Kanonløbet under Foden, og med reent historiske Begivenheder paa Postamentet, medens de to Sidste til en Forandring maa nøies med Allegorier. Gneisenau udkaster med udstrakt Arm Planen

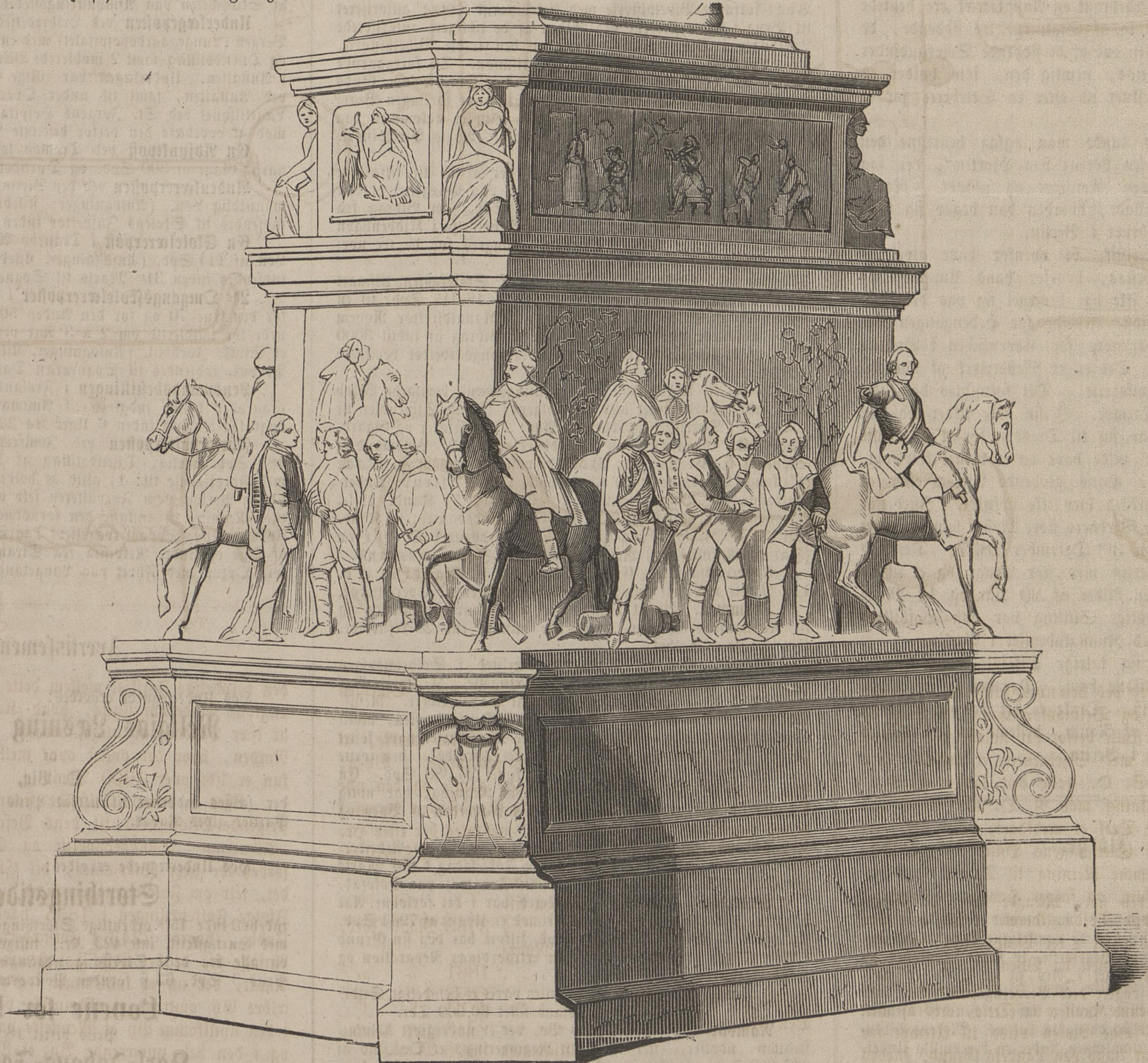

Frederik den Stores Monument i Berlin.

til Slaget. Af Blücher udarbeidede han desuden for Provindsen Schlesien et kolossalt Standbillede til Erindring om Seirherren ved Katzbach og hans Hær, hvilket 1827 blev opstillet i Breslau; og Scharnhorsts Sarkophag smykkede han med Reliefs, der fremstillede de betydeligste Momenter af denne Feldtherres Liv.

At Fyrstestatuerne ikke i Almindelighed, saaledes som Feldtherrernes, kunde udtrykke et saa bestemt Moment af Handlingen, er naturligt nok. Ikke destomindre ere de frembragte i samme Stiil med poetisk Forklarelse og stor Naturtroskab. De gamle polske Konger Mieczyslaw og Boleslaw Chrobry bleve fuldendte 1840 for Domkirken i Posen, efter Bestilling af Grev Raczinsky. Wilhelm den Første, med sin lange, stive Haarpidsk, er opstillet i Gumbinnen, hvilken By blev anlagt af ham. I 1849 leverede han Standbilledet af Storhertug Poul Friederich, som blev opreist i Schwerin. I en ganske anden Stiil er Kong Maximilian Josef af Baierns siddende Malmstatue, som han leverede til München 1829, hvor den blev opstillet 1835. Med Rette har man ved dette Kunstværk dadlet en Overlæsselse af Reliefs og Ornamenter paa Postamentet, der nedtrykker den allerede i Forveien noget tunge Figur, og en høist ulykkelig Sammenblanding af antike og christelige, allegoriske og historiske Motiver. Men Dadlen træffer ikke Rauch eller hans Skole. Det er Leo von Klenze, der har alle disse Synder mod den gode Smag paa sin Samvittighed. Fra ham hidrører den architektoniske Opbygning og Totalkompositionen, fra Rauch blot Udførelsen i Modellen.

Men Høidepunktet for Kunstnerens Virksomhed, det, som satte Kronen paa hans Berømmelse og vil forplante hans Navn til kommende Slægter - det var Mindesmærket over Friederich den Store. I mere end 50 Aar beskjæftigede denne Opgave ham, og man kan ansee det som Frugten og Resultatet af hans Liv og Kunstnervirksomhed. Strax efter Friederich den Andens Død fattede man nemlig den Plan, ved et Mindesmærke at forherlige ham og Deeltagerne i hans Daad i Krig og Fred. Mange forskjellige Udkast bleve gjorte og atter forkastede; blandt Andre: at fremstille det Hele som en Slags Trajanssøile - indtil endelig Rauchs Projekt, at forene alle Figurer i eet eneste stort Mindesmærke, blev antaget. Først i Mesterens høie Alder blev Værket fuldendt og opstillet i Berlin i 1851. Det viser Verden ikke alene „den gamle Fritz“, men ogsaa den aandeligt og kongeligt store Hersker. Om Hest eller Mand er bedst lykket, skal man have Vanskelighed for at sige: hiin er mesterlig modelleret, denne mesterlig charakteriseret. Der seer man den ædleste, den mest fuldendte Realisme, saavel i Hovedfiguren som i de øvrige Figurer, der, alle i Legemsstørrelse, omgive Postamentet deels som Rundstatuer, deels som Reliefs. Her har vort Aarhundredes realistiske Skulptur feiret en storartet Triumph over alle modstridende og modstræbende Retninger. Rietschels Statue af Lessing og Rauchs egen Statue af Philosophen Kant, som først nylig er bleven færdig, ere en videre Gjennemførelse af det samme seirrige Princip. Selv mod dette Mesterværk har en eensidig Kritik hævet sin Stemme. Indskrænketheden, der ikke kan fatte og rumme Storheden, klager over, at her er givet „formeget.“ Men Sujettet selv var saa stort. De fanatiske Theoretikere sukke: „ak! Stilen er ikke reen; i den øverste Opsats og paa Bagsiden af Postamentet ere indblandede antikiserende og allegoriserende Figurer.“ Formastelige Pedanter! Bøier Eder for Mesteren og Geniet og lærer af ham. Tro I virkelig at kunne tage den ringeste Figur bort af det, hvorover I klage, uden at det Hele vil lide derunder? — Nei paa ingen Maade, svare de: „Vi faae at tilgive det.“ Tilgivelse for sin Storhed, det er den Løn, der venter Geniet! Her have vi atter en Parallel med Shakespeare. Rauchs Landsmænd ynde forresten mere at sammenligne ham med Göthe.

Naar Gravmonumenterne udgjøre den første Klasse af vor Mesters Frembringelser, og vi betragte Statuerne af Helte og Fyrster som den anden, saa henhøre de øvrige Monumentalstatuer og de næsten utallige Büster til den tredie.

De Sidste ville vi ganske forbigaae: en stor Deel af dem ere kolossale; de vigtigste af de Første ere følgende: Franckes i Halle, Albrecht Dürers i Nürnberg, Kant i Königsberg og Thaer i Berlin, hvortil kommer Modelskitsen til Digterparret i Weimar.

De tvende Barnefigurer, der omgive Francke, ere ikke allegoriske Sindbilleder paa Fromhed og Gavmildhed; det er - i ægte realistisk Aand - et Par yndige jordiske Waisenhuusbørn. Albrecht Dürers Malmstatue viser den ædle, storartede Skikkelse med det af Lokker ombølgede Hoved og den lange, side Pelts, saaledes som man kjender ham fra hans Selvportræt i Pinakotheket i München og Trefoldighedsbilledet i Belvedere i Wien. Her er Livssandhed og Naturtroskab parret med den rigtige Idealitet. Vistnok var denne Opgave lettere at løse end den plastiske Fremstilling af Philosophen i Königsberg, hvis legemlige Forhold vare saa uskjønne og saa ubetydelige. Men ogsaa dette lykkedes vor Kunstner fuldkommen, idet han fremstillede Kants i sin konkrete Virkelighed saa uidealske Skikkelse aandeliggjort og forklaret, og dog derhos naturtro bevarede Legemets Skikkelse og Beklædning. Til denne Klasse ville vi endnu henregne den bekjendte Statuette af „Göthe i Overkjole", og derpaa gaae over til at omtale Rauchs Idealskulpturer.

Disse ere, som man let kan slutte sig til, forholdsvis ringe i Tallet. I 1836 fuldførte han for Keiseren af Rusland en Danaide, der udgyder en Urne. Det er en ungdommelig, henrivende Skikkelse, der viser, at Rauch, hvor det behøvedes, ikke var bange for at fremstille det Nøgne, - en Paastand, hvormed man havde søgt at forringe hans eiendommelige Skoles Værd. Men fremfor Alt maa de 6 Viktorier komme i Betragtning, med hvilke han smykkede Langsiderne af det Indre i Walhalla. De høre til hans bedst lykkede Arbeider. Grundtanken og Udførelsen ere lige mesterlige. Paa en gradviis stigende Maade skulle de alle anskueliggjøre Tanken om en menneskelig Bestræbelse, der krones med Held, og dette er udført paa den forskjelligste Maade ved sindrigt udtænkte Motiver. Figurerne ere vel ideale, men paa den anden Side - ifølge deres Skabers eiendommelige Stiil - dog reent individuelle Skikkelser, hvis Legemsskikkelse, Klædedragt og Ansigtstræk ere hentede fra Virkeligheden. De to af Statuerne ere siddende, de fire andre staaende. Den ene af de siddende Seirsgudinder er især vidunderlig gratiøs, nemlig den, som holder en Krands i Haanden og skuer ud efter en Seirherre for at tilkaste ham den.

Til denne Klasse kunde man ogsaa henregne den yndige Gruppe: „Jomfru Lorenz paa Hjorten", der saa utallige Gange er bleven eftergjort og afstøbt. Rauch dannede den i Tannermünde, hvorhen han begav sig saasnart Choleraen var udbrudt i Berlin.

Efter den Charakteristik, vi ovenfor have givet af Rauch, er det let at forstaa, hvorfor hans Kunstnervirksomhed saagodtsom slet ikke har bevæget sig paa det christelige Gebet. Hans sidste Arbeide før Hedengangen var Modellen til en Mosesgruppe for Chornischen i Berlins tilkommende Domkirke. Det er et Mesterværk af storartet Komposition og Gjennemførelse. Det forundtes ham ikke selv at udføre det i Marmor. I sin høie Alder led han af Steensmerter og begav sig til Dresden for at underkaste sig en Operation, som vilde have været meget tvivlsom. Det kom ikke saa vidt. Hans glødende Attraa efter at vende tilbage til sit Værksted blev ikke opfyldt. Istedetfor til det jordiske kaldte alle Verdners store Mester ham til „det himmelske Værksted" den 3die December 1857. Den 7de blev han begravet i Berlin med stor Pragt og et uhyre Følge. Han naaede en Alder af 80 Aar og 11 Maaneder. Efter sin verdslige Stilling var han Hofbilledhugger og Professor ved Kunstakademiet i Berlin.

Rauch efterlader sig talrige Disciple, men ingen, som fuldkommen kan erstatte ham. De mest bekjendte ere Rietschel, Drake og Kiß. Drake er det betroet at levere en kolossal Billedstøtte af Rauch, bestemt til at opstilles i Forhallen til Musæet i Berlin. 12.

Norge.

Christiania. For den store Mængde hører de skjønne Kunsters „Nytte" og Indflydelse, og dermed deres Krav paa Statens Understøttelse, vistnok til de vanskeligste Ting at begribe. Og vanskeligere bliver denne Begribelse, jo færre Levninger fra Fortiden et Folk har modtaget i Arv til at styrke og nære Kunstsandsen ved, og jo svagere dets Berøringspunkter ere med de Kulturfolk, hvor de skjønne Kunster have et historisk hjemlet, taksomt Hjem. Dette viser sig da ogsaa hos os. Medens Videnskaberne inden Nationalforsamlingen finder en beredvillig Understøttelse, uden Knur og uden Tvivlen om deres Gavnlighed, have Kunsterne - som Luxusens formeentlige Børn alene - Mængdens Mening imod sig; og naar de dog nyde en Haandsrækning, skeer dette paa en saadan Maade, at man maa slutte, at de Fleste ansee Pengene - om ikke bortkastede, saa dog anvendte i Øiemed, der ligger ganske udenfor Statens Maal og Forpligtelser. Da den foran i Bladet optagne Afhandling af Quandt godtgjør det Feilagtige i denne Opfatning, og saaledes ved Siden af sit æsthetiske Maal ogsaa har en praktisk Vigtighed, troe vi den vil læses med en dobbelt Nytte og Interesse.

— Dronningens Fødselsdag (14de Marts) feiredes med Bal hos Statsraad Vogt.

— Ole Bull gav sin Koncert forrige Løverdag for fuldt Huus og blev allerede ved sin første Optræden hilset med en Enthusiasme, der steg med hvert Nummer, som han spillede, indtil han ved Koncertens Slutning fremkaldtes under uendelige Bifaldsraab. Størst var Jubelen efterat han havde givet Sæterbesøget, da han trende Gange fremkaldtes. De to første Gange, han kom frem, gav han nye Nummere. — I Fredags spillede han med lige Bifald paa det norske Theater, der trods de betydelig forhøiede Billetpriser var ganske overfyldt. (Upasselighed havde forhindret ham fra, efter den først fattede Bestemmelse, at optræde i Onsdags.) Ligesom Bull i Bergen opofrende har virket for en national Scenes Opkomst, saaledes har han ved sin Optræden paa det norske Theater ogsaa bragt den samme ledende Idee sit Offer. — I Mgbl. er han opfordret til at lade sig høre endnu engang, inden han forlader Christiania. Men han har foreløbig bestemt sig til at reise til Drammen og Tønsberg.

— I Chr.-Posten Nr. 74 har A. Munch, under Titelen „Sangerprotest" leveret en versificeret Imødegaaelse af „Fordømmelsesdommen over hans modneste Digtervirksomhed" i samme Blad Nr. 58. — Samtidig har en Trediemand, under Overskriften „To Digtere", publiceret et polemisk Digt, hvilket findes i Intelligents-Sedlerne, som i den sidste Tid stræber at svare til sit Navn ved en ædlere Aandsføde, end de blotte Avertissementer om Ost, Smør, Gryn o. s. v. Forsaavidt Digtet søger at give Munch en Opreisning, er derpaa Intet at sige. Men forresten kan bemærkes, at den Omstændighed, at een Digter haanes og lastes for hvad han skriver, ikke synes den beleiligste til at haane og laste en anden for hvad han ikke skriver. En saadan Justits kan ialfald blot være holdbar fra den hungrige Kritiks Standpunkt. Skulde Exemplet her virke som ellers, maatte Poeterne snarere derved fristes til at sige: Bevar din Fod fra at træde ind i Sangens Haller.

— Ifølge Chr.-Posten skal et Udvalg af O. Vigs efterladte Skrifter udgives af Student O. Arvesen, hvem en i dette Øiemed dannet Kommittee med E. Sundt i Spidsen har overdraget dette Hværv.

— Understøttelsesforeningen for trængende norske Læger eiede, ifølge hvad der ved sidste Generalforsamling oplystes, ved forrige Aars Udgang 6541 Spd. 36 ß (deri indbefattet det i f. Nr. nævnte „Egebergske Legat").

— Under 6te Marts er Inspektør ved Ultuna Landbrugs-Institut i Sverige, F. A. Dahl, der ifølge Morgenbladets Oplysninger skal være en meget dygtig Mand, antagen som Bestyrer af den høiere Landbrugsskole i Aas med en aarlig Løn af 1500 Spd.

— Ved kgl. Resolution af 6te Marts er en af Overlærer V. Vogt forfattet Bibelhistorie med kirkehistorisk Tillæg autoriseret til Brug i Almueskolerne ved Siden af de tidligere autoriserede Lærebøger i Bibelhistorie. Dette er den tredie Bibelhistorie, som i Løbet af et Aar har faaet Autorisation. De foregaaende ere P. A. Jensens „Bibelsk og kirkelig Historie om Guds Rige paa Jorden" og en af Provst Sigholt foretagen Bearbeidelse af Herslebs lille Bibelhistorie. Hiin er udkommen paa Abelsteds, denne paa Mallings Forlag. Vogts Bibelhistorie skal udkomme hos Steensballe.

— Ved kgl. Resolution af s. D. er der af de til tilfældige og uforudseede Udgifter i Almindelighed paa Budgettet opførte Midler tilladt udredet et Beløb af 400 Spd. som Bidrag fra Norges Side til Fremme af den til Afholdelse i Kjøbenhavn i indeværende Aar bestemte hygieniske Kongres for de tre nordiske Riger.

— Ved kgl. Resolution af s. D. er af Statskassen tilstaaet endeel Gaardmænd paa Sel et Laan af 18,345 Spd. til en Sænkning af Selsmyrerne efter den af Kanaldirektør Røyem derfor udkastede Plan, samt desuden et Bidrag af indtil 3000 Spd. af de til Myrdyrknings- og Udtapningsarbeider bevilgede Midler.

— Af det til Uddannelse af Udskiftningsmænd bevilgede Beløb har Indredepartementet meddeelt følgende Mænd Stipendier til et Ophold i Sverige i indeværende Aar: 1) Sagfører og Gaardbruger K. Geelmuyden (Nordhordland); 2) Lensmand i Skonevig C. C. Tornø; 3) Kand. phil., Agronom H. Daae (Ørskoug i Søndmøre); 4) Kand. phil. O. C. Astrup, Underkontrollør ved Brænderierne i 2det Distrikt; 5) Kand. phil., Agronom C. T. Rønnau Hansen (Gudbrandsdalen); 6) Kand. phil. A. H. K. Heiberg (Aker); 7) Gaardbruger O. Larsen (Jælse i Ryfylke); 8) Reisende Agronom J. Holmesland.

— Underretssagfører, Exam. jur. H. J. A. Nandrup er d. 11te Marts meddeelt Autorisation som Sagfører ved Overretterne.

Drammen. Af 51 Kandidater, som iaar fremstillede sig til Navigations-Examen, bleve ikke mindre end 28 rejicerede. Ein grausam Salbe!

Bergen. Ved det mechaniske Værksted i Solheimsvigen finde omtr. 100 Arbeidere daglig Beskjæftigelse. I afvigte Aar er udbetalt 13,598 Spd. i Lønninger til Dagarbeidere. Resultaterne af Værkstedets Drift skulle, ifølge Bergensposten, hidtil være tilfredsstillende. Bygningerne med Maskinerier have kostet 61,598 Spd. En med Værkstedet forenet Torredok, „den første og eneste i vort Land", har desuden kostet 26,380 Spd. En Liinolie-Mølle, der er anlagt for privat Regning, har nylig begyndt sin Virksomhed. Den ligger i Nærheden af Byen og drives ved Damp.

Throndhjem. Provst Petersen har af Byens Arbeiderforening, hvis Formand han er, paa sin Fødselsdag d. 9de Marts som Erkjendtlighedstegn modtaget en smuk Frugtvase paa Sølvfad.

Levanger. Dampskibet Indherred har i det forløbne Aar havt en Indtægt af 7245, men derimod en Udgift af 7964 Spd. At man saaledes kom omtr. 700 Spd. tilkort har dog sin Grund i Anvendelsen af 1200 Spd. til en extraordinær Reparation og Kobberforhudning.

— I Aasens Præstegjeld har i Vinter været et betydeligt Sildefiske. Med Garn var indtil Nytaar fisket 60,000 Tdr.

Namsos. O. G. Olsens Bo, der er undergivet Administration, udviser, efter foretagen Registrering, et Overskud af 117,000 Spd., hvilket jo er en ligesaa stor Formue, som udenlandske Huse opvise, af hvis Bestaaen vor Handelsstands Vee og Vel troedes at afhænge.

Udenlandske Efterretninger.

Sverige. Ved Carl-Johans-Forbundets Fest i Upsala d. 8de Marts holdt Prof. Hwasser et længere Foredrag, hvori han fremhævede den afdøde Konges Fortjenester af det svenske Agerbrug. Det Fond, som haves samlet i historisk Øiemed, og hvis Renter i 30 Aar skulle tjene som Honorar for en historisk Afhandling, udgjør nu 2000 Rdl. Bko.

Frankrig. Kl. 7 om Morgenen d. 13de ere Orsini og Prierri henrettede. Rudios Straf er formildet. Bernard er sat under Tiltale for Deelagtighed i Attentatet.

England. Malmesbury har vægret sig for at udlevere til Frankrig den i Sardinien arresterede Englænder Hodge, som beskyldes for Deelagtighed i Attentatet.

— En ledende Artikel i Times skildrede med hensynsløs Ligefremhed den sørgelige Tilstand, hvori Frankrig ved Politivilkaarligheden er bragt. Moniteur søger at svække Times's Paastande, og paastaar, at Fordringen om Flygtningernes Internering ligefrem følger af den internationale Ret.

— Nena Sahib er med en stærk Troppemagt gaaet over Ganges.

— Fra Bombay meddeles officielt, at Campbells Fortrop er rykket frem mod Allumbagh, og at han selv følger efter med 20,000 Mand og 100 Kanoner. Det hedder, at Lucknows Bombardement skal begynde den 25de. — Kongen af Delhi er forviist.

Embeder og Bestillinger.

Stavanger Politimesterembede med 300 Spd. fast Gage af Statskassen og Dyrtidstillæg samt 400 Spd. aarlig af Stavanger Kommunekasse; de uvisse Indtægter antages at udgjøre omtrent 100 Spd. og Udgifterne ved Embedets Bestyrelse ere anslaaede til 100 à 150 Spd. aarlig.

Til de i indeværende Aar bestemte Orlogstogter behøves følgende **Skibslæger,** nemlig: een i omtrent 4 Maaneder fra Begyndelsen af Mai Maaned paa Korvetten „Nornen", een i omtrent 4 Maaneder fra samme Tid paa Skonnerten „Sleipner", een i omtrent 16 Uger fra medio Mai med Lærlingskonnerten „Uller" og een i omtrent 12 Uger fra Begyndelsen af Juni med Kadetkorvetten „Ellida." Der vil blive tilstaaet 26 Spd. i maanedlig Gage og 1 Spd. 8 ß daglig i Diætpenge, Reisegodtgjørelse til Carl-Johansværn og tilbage til Hjemstedet samt Udrustningspenge 50 Spd. Gage og Diæter beregnes fra og med den Dag, Lægerne efter nærmere Ordre fremmøde og melde sig til Tjeneste paa Carl-Johansværn, til og med den Dag de af Skibschefen paa Afmynstringsstedet demitteres.

Underlægeposten ved Helbredelsesanstalten for Spedalske i Bergen (Lungegaardshospitalet) med en aarlig Gage af 200 Spd. og Dyrtidstillæg samt 2 møblerede Værelser med Lys og Brænde i Anstalten. Underlægen har tillige at forrette som Inspektør ved Anstalten, samt til under Overlægens Tilsyn at udføre Lægetilsynet ved St. Jørgens Hospital, det sidstnævnte Tilsyn mod at oppebære den derfor bestemte Løn af 85 Spd. aarlig.

En Adjunktpost ved Tromsø lærde og Realskole med en aarlig Gage af 300 Spd. og Dyrtidstillæg af 80 Spd. aarli .

Andenlærerposten ved den Biermannske Skole med 16 Spd. maanedlig Løn. (Ansøgninger, stilede til Skolens Bestyrelse, indsendes til Skolens Inspektør inden 14de April.)

En Skolelærerpost i Traneby Annex til Lier med aarlig Løn af 114 Spd. (Ansøgninger, stilede til Drammens Provsti, indsendes inden 31te Marts til Sognepræsten i Lier.)

2de Omgangsskolelærerposter i Grue Hovedsogn med Løn for den Ene 70 og for den Anden 50 Spd. Den mindst lønnede tør imidlertid om 2 à 3 Aar vente at faa fast Skole med et Stykke Jord til. (Ansøgninger, stilede til Solør og Odalens Provsti, indsendes til Sognepræst Dahl i Grue.)

Lensmandsbestillingen i Frolands Sogn, om hvilken Andragender kunne indgives til Amtmanden i Nedenæs og Robygdelagets Amt inden 6 Uger fra 23de Febr. at regne.

Fyrforvalterposten ved Jomfrulands Fyr. Lønnen er 484 Spd. aarlig, Dyrtidstillæg af 113 Spd. og fri Bolig, med Forpligtelse til: 1) altid at holde til Fyrets Røgt en paalidelig Person, som Forvalteren selv antager og lønner, 2) for egen Regning at anskaffe den fornødne Brændsel til at opvarme Fyrværelset og Oppasserværelset i Taarnet samt besørge Transport af Olie og andre Rekvisita fra Stranden til Fyret, og 3) at føre Opsyn med Fyret paa Langetangen.

Avertissementer.

Hermed følger som Tillæg Storthings-Efterretninger Nr. 109—112.

Christiania. Trykt og forlagt af H. J. Jensen. (Storgaden Nr. 27.)

Illustreret Nyhedsblad.

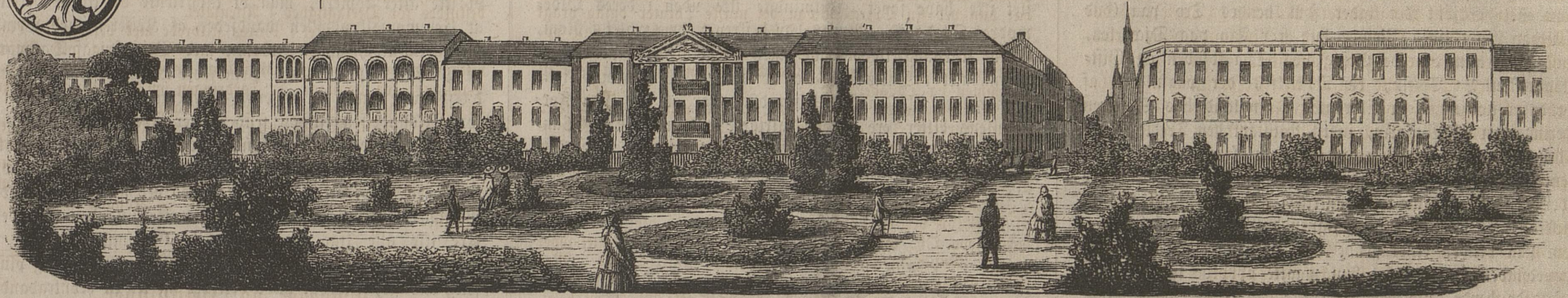

Nr. 13. | Udkommer hver Søndag Morgen. | 28de Marts 1858. | Abonnementsprisen er 60 ß Fjerdingaaret. | **7. Aarg.**

Mazarins Niecer.

III.

Hortense Mancini, i sin Tid saa vel bekjendt af Fyrster, Digtere og Philosopher, Geistlige og Vantro, Spillere og Gastronomer ved Englands Hof, var ikke lykkeligere i sit Ægteskab end Søsteren Marie, efter hvis Formæling hun kaldtes fra Klosteret til Hoffet. Blot sexten Aar gammel blev hun stiltiende opført paa Listen over giftefærdige unge Piger og fandt strax en Beiler i Carl den Anden, der paa hiin Tid opholdt sig som Landflygtig i Paris. Mazarin levede længe nok til at bide sig i Fingrene over at have givet den høie Frier en Kurv. Andre Fyrster og Arvinger til Kroner, Kongers grundrige Fættere og ligesaa grundfattige Descendenter af Kongedømmet, kastede sig for den Skjønnes Fødder, men den unge Arving til det hertugelige Huus La Meilleraye snappede hende bort fra dem alle. Sagen var en Spekulation fra mere end een Side. Kardinalen var ikke uvidende om at han nærmede sig sit Endeligt, og han nærede det brændende Ønske, at forevige sit Navn og sit Minde ved at overføre sine Titler og fyrstelige Formue paa en Person, der vilde antage hans Familienavn. Han havde en Søstersøn Phillip, som han havde gjort til Hertug af Nevers, men dette Subjekt, der havde slaaet sig paa Forfatterskabet, var ham ikke den rette Mand. Det forønskede Individ fandtes i Armand de La Meilleraye, som paa Betingelse af at lade sig gjøre til Hertug af Mazarin, indsattes til Kardinalens Hovedarving og modtog med Hortenses Haand talløse Millioner, glimrende Paladser og fyrstelige Godser. Familiens Hoved undlod imidlertid ikke at udsætte anselige Legater for sine øvrige Slægtninger. Formælingen fandt Sted 1661 og Hans Eminence døde kort efter til stor Glæde for alle Partier, hans Arvinger ikke undtagne. Den rige Hertug af Mazarin, hvis Ansigt, efter Madame de Sevignés Paastand, var tilstrækkelig Undskyldning for hvilkensomhelst Streg, en smuk Kone kunde falde paa at spille ham, havde ikke Hoved nok til at udholde Vægten af sine mange Embeder og uhyre Rigdomme. Paa sin Kone blev han saa jaloux, at han saagodtsom levede i Landeveien, og slæbte hende om med sig, hvorledes hendes Sundhedstilstand end var. At en Tjener, der saa lidt godt ud, tiltalte Hertuginden høfligt, var nok for ham til øieblikkelig at bryde op fra eet Slot til et andet. Hans Jalousi blev blot overtruffet af hans Hellighed. Paladset Mazarins Marmorstatuer vare verdensberømte, men Hertugens Aandelighed fornærmedes over deres nøgne Skjønhed, og han lod de fortrinligste bearbeide med en Hammer, indtil han fandt dem tilstrækkelig anstændige; Titians Venus fik Skjørter paa. Til Ludvig den Fjortende gik han med en Mission fra Erkeengelen Gabriel, der ikke indeholdt noget mindre, end et Forbud mod Monarchens Forbindelse med Mademoiselle La Vallière. Han skrev en Traktat mod at Vaad-Ammer udøvede deres moderlige Bestilling paa Kirkens Fastedage Fredag og Løverdag og jog alle Malkepiger Skræk i Blodet ved at fremstille Koens Malken som en Uteerlighed. Kort, Livets daglige naturlige Gjerning var hans Hellighed en Torn i Øiet, og han udstedte Regler og Forbud af det latterligste Slags.

Sin Kone gjorde han høist ulykkelig ved alskens Indfald og Grusomheder. Hun kunde hverken spise, spadsere, sove eller leve i Fred. Paa en spøgende, men rædselsfuldt bestemt Maade modsatte han sig hvert Ønske, hun ytrede, og hun bar det saa taalmodigt som saadan en Dame kunde, hvilket just ikke var Griseldas Maade, indtil han berøvede hende sine Diamanter, men da var Skaalen fuld. En Hertuginde uden Diamanter var som en poetisk Landsbyskjønhed uden Dyd, en Soldat uden Tapperhed, en Philosoph uden Viisdom. Diamanter udgjør netop Forskjellen mellem Hertuginder og andre Fruentimmer, og da Hortense berøvedes sine, gjorde hun Oprør. Hertugen puttede hende paa sin morsomme, overgivne Maade ind i et Kloster, og da han en Dag var i et endnu lystigere Hjørne end sædvanlig, fik han hende ind i en Art Klosterfængsel. Hertuginden og hendes Venner skaffede ham utrolig Møie ved deres Opposition, men det morede ham blot. Han levede helst i oprørt Vand. Han førte tre hundrede Processer, som han næsten alle tabte. Kardinalens uhyre Formue gik fløiten under dette gale Menneskes Bestyrelse, som, naar der gik Ild i een af hans Bygninger, straffede sine Tjenere, fordi de gjorde Forsøg paa at slukke, og saaledes lagde den Almægtiges Villie Hindringer iveien.

Det kan neppe undre os, at hans Kone, der vidste, at hun ikke i Landsloven vilde finde nogen Beskyttelse mod Ægtefællen, fik sig fat i en Mandsdragt, for med en anden liden ligeledes forklædt Dame at galloppere afsted til Ven Lorraine saa hurtig som Hestene kunde bære dem. Gemalen foer til Kongen for at bede om Hjælp. Hans Majestæt anbefalede ham at gaa til Engelen Gabriel.

Forunderlige og af høist forskjellig Art vare den vandrende Ladys Eventyr, som det imidlertid vil blive for vidtløftigt her at opregne. For nogen Tid fandt hun Hvile hos Søsteren Colonna, men Elskere, Familietvistigheder og voldsomme Optrin af mere end een Art gjorde Conetablens Huus til et saa lidet indbydende Opholdssted, at de to Søstre flygtede fra Italien sammen. Madame de Grignan siger om disse mærkelige Damer, „at de reiste lig Romanheltinder med talløse Juveler, men uden et Linned til Skiftebytte.“ Efter frugtesløse Forsøg paa at bringe et rimeligt Forlig istand med Gemalen, irrede Hertuginden om fra Land til Land, indtil hun fandt et Tilflugtssted i Savoyen. St.-Evremond siger, at hun tilbragte tre Aar der i Studium og Betragtning. Sandsynligviis havde hun andet Tidsfordriv, thi Hertugen af Savoyen, der havde viist hende den mest galante Opmærksomhed, var aldrig saasnart død, før hans Enke, Regentinden, jog hende ud af Landet.

Med Fjærbusk og flagrende Lokker drog den vandrende Amazone, der ikke var bange for nogen Ting i Verden uden for at reise omkring med sin rastløse Ægteherre, gjennem Europas Lande og naaede tilsidst England, hvor den stolte Skjønhed modtoges med Enthusiasme. Hvem har om end blot et overfladisk Bekjendtskab til Tidens Memoirer fra Carl den Anden til William den Tredie og skulde ikke have hørt Tale om Hertuginden af Mazarin? Hun og Morin indførte Basetspillet, og ruinerede de ikke Hofkavalererne, var det fordi de gode Herrer allerede vare det iforveien. Der fandtes neppe en Kavaleer ved Hoffet, som ikke var forelsket i hende, og der vankede talrige Dueller. De Klogeste, der afholdt sig fra at gjøre Kur, bøiede sig for hendes Skjønhed, beundrede hendes Vid og forbausedes over hendes Dristighed. Denne gik til det Utrolige; det var den simpleste Sag af Verden for hende, at sige til sin Ven Vosius, Domherre til Windsor, „De, min gode Præst, som har læst alle mulige Bøger undtagen Bibelen, kan vist forklare os dette.“ Hun opholdt sig et Snees Aar mellem Englands muntre Adel, dog vare ikke alle disse Aar rosenfarvede, thi Gemalen vilde ikke give hende noget at leve af, med mindre hun vilde samtykke i at leve, det vil sige trave omkring i Frankrig med ham i den tunge Familiekaret, og da Stuarterne fordreves, tabte hun den Pension, der havde været hende tilstaaet af Carl den Anden. William den Tredies noget langsomme Galanteri forskaffede hende endelig to tusinde Pund om Aaret, og hermed holdt hun lystigt Huus i Kensington-Square. Eller rettere, ikke hermed, thi hun var ikke Den, der skulde leve af sine Indtægter. Hun levede langt over Evne, thi en retskaffen Grundsætning eiede hun ikke, og den Glands, der omgav hende, var i Virkeligheden blot forgyldt Usselhed. Hun havde ligesaamange Kreditorer for sine Døre som Beundrere, og det vilde falde vanskeligt at sige, hvem der drev Paatrængenheden længst. I Chelsea holdt hun sit lille Sommerhof. Der døde hun i 1699, og da, men ogsaa først da, triumpherede Gemalen. Han satte sig i Besiddelse af hendes Lig, stuvede det ind i Kareten og foer jublende afsted med det gjennem Frankrig. Nu kunde han trodse hende! Evelyn har ikke forglemt at omtale denne mærkelige Kvinde i sin Dagbog. Under Datoen 11te Juli 1699 siger han: „I dette Øieblik døde den bekjendte Hertuginde af Mazarine. Hun har været den rigeste Dame i Europa; hun var Kardinal Mazarines Niece og gift med den rigeste Undersaat i Europa, paastaaes der. Hun var født i Rom, opdraget i Frankrig og udmærkede sig ligesaa meget ved Skjønhed som Aand, men det var en tøilesløs Kvinde, der ikke kunde underkaste sig Ægteskabets Tvang, hvorfor ogsaa hendes Ægtefælle forlod hende; hun søgte Tilflugt i England, hvor hun levede af en Pension, man tilstod hende her, og det hedder, at hun fremskyndte sin Død ved umaadelig Nydelse af stærke Drikke. Hun har skrevet sin egen Historie ligesom Søsteren, en ikke mindre extravagant Dame, gift med en Herre af den høibaarne Familie Colonna.“

Marianne Mancini var den eneste af Mazarins Niecer, der var uformælet ved hans Død, men Kardinalen maa dog siges at have indledet hendes Giftermaal med Hertugen af Bouillon, en Slægtning af Turenne, medens han laa paa sin Dødsseng. Det var et tidlig udviklet Barn, som blev Hertuginde i en Alder af femten Aar, og strax omgav sig med Skjønaander og selv gjorde Vers med en Persons Selvtillid, der tager Lysten for Inspiration. Det var i hendes Huus, at La Fontaine lærte Veien til at blive berømt. I en Alder af fire og fyrgetyve Aar var han endnu ubekjendt, et Faktum, der er trøstende for middelaldrende Rimere, der mistvivle om nogensinde at naa til Efterverdenen. Det var Marianne Mancini, der gjorde La Fontaine det begribeligt, at hans rette Gratie og Styrke laa i Fabelen. Det vilde have været vel, om han havde indskrænket sig hertil, men uheldigviis staar den Kjendsgjerning tilbage, at han efter at have skrevet Fabler for at behage Verden, skrev sine berygtede „Fortællinger“ for at behage Hertuginden, hvis Smag for den Art Literatur var ligesom Gastronomens sygelige Forkjærlighed for raadne Ting. Ved intet af de literære Smaahoffer, der holdtes af Mazarins Niecer, fandtes der maaskee saamange berømte Mænd af alle Klasser, som ved det, hvor Marianne Mancini var den straalende Herskerinde. Dette Hofs Dom var dog ikke ufeilbar, hvilket stundom hender Hoffer, thi saavel Dronning som Hofmænd patroniserede Pradon mod Racine. Da denne Sidste havde skrevet „Phædra“, opkjøbte Hertuginden af Bouillon samtlige Billetter og pakkede Huset fuldt fra Parterre til Loft de sex første Aftener Stykket gik, og fik det pebet ud fra Scenen. Hun tabte dog baade sin Tid og sine Penge og gavnede ikke Pradon. Medens Hertuginden var beskjæftiget paa denne Viis, var Hertugen over Grændsen i Krig eller paa sine Godser paa Jagt efter Hjort og Ulv.

En saadan Dame kunde lettelig komme i en af disse delikate Stillinger, som blot kunne raades Bod paa ved et midlertidigt Ophold i et Kloster. Derfra vendte hun tilbage mere munter og glimrende end nogensinde, og den fornemme Verden hilste hendes Tilbagekomst ligesom honnette Folk i Eventyret hilse den dydige Jomfru, der er dragen ud for at fælde en Drage eller udøve en anden Stordaad til Gunst for et hjemsøgt Samfund.

Hertuginden var utrolig cynisk i Tale og frygtede Ingen, hverken i Himmel eller paa Jord, ikke engang Kongen. Skjønt det lader som hendes Tro paa Gud kun har været liden, havde hun stor Tro paa Djævelen, thi ogsaa hun aflagde Besøg hos Spaakvinden og Giftblanderskeen La Voisin, en Dyrkelse, der paafulgtes af Landsforviisning, som tilbragtes i England hos Søsteren Hertuginden af Mazarin, indtil William den Tredie besteg Thronen. Marianne betragtede ham som et Ubyre og ventede sig raa Behandling af ham, men han sendte hende yderst galant tilbage til Frankrig i sin egen Yacht. Hun mødte intet mindre end et lignende Galanteri af Ludvig, som paa hendes Andragende om at maatte opholde sig i Hovedstaden svarede, at hun maatte opholde sig hvor det behagede hende, undtagen paa alle de Steder i hans Rige, hvor det maatte behage hende at opholde sig. Efter nogen Omflakken fik hun imidlertid Tilladelse til at tage Ophold i Hovedstaden, hvor hun med eller uden sin Hertug havde det hele Hof for sine Fødder; selv Folket bøiede sig dybt for det forgudede Idol og kaldte hende Dronning af Paris. Det lader ikke til, at hun beholdt denne Stilling til det Sidste, men hun beholdt, hvad der sandsynligviis var hende ligesaa behageligt, nemlig sin Skjønhed og hele Arsenal af Elskværdighed ligetil sin Død, der indtraf 1714.

Vi have intet sagt om Mazarins Søstersønner, af hvilke dog blot Phillip, Hertug af Nevers, naaede Mandsalderen. Det Eneste, der kan siges om dette daarlige Subjekt, om hvem der fortælles rædselsfulde, men som vi dog ville antage, ugrundede Historier, er, at han var Bedstefader til Hertugen af Nivernois, den sidste Mancini. Selv om Niecerne have vi ophørt de régler nos comptes avec la vertu efter at have nævnt de tre første. En Nemesis synes at have raadet, thi alle disse Familier, for hvilke der var gjort Alt, hvad der kan sikre Magt og Velstand, - ere samtlige uddøde, skjønt intet Ægteskab var børneløst. Mazarin har maaskee endnu Side-Slægtninge i Familien Colonna, men ikke en eneste direkte Descendent. Kardinalen troede at have gjort Alt for at sikre sit Navns, sin Families og sit adopterede Fædrelands Storhed, ved at slutte disse Ægteskaber, men det viste sig, at han havde taget Feil i Alt. Har Vendôme, Frugten af een af disse Forbindelser, viist Frankrig Tjenester i den kjedsommelige Trætte om Spanien, da har paa den anden Side Eugèn af Savoyen, Skuddet af en anden, paaført det Land, hvis Hæder Mazarin troede uopløselig forenet med hans egen og Families, flere Ulykker end nogensomhelst anden Fiende. Og medens Mazarin og hans Niecer intriguerede for hele Frankrigs Ansigt, fandtes der en Kvinde, som i Stilhed arbeidede paa, at hæve sig over dem alle. Denne Kvinde havde engang i sin tidlige Ungdom bedet Marie Mancini om Almisse. Marie var dengang saagodtsom Dronning af Frankrig. Modtagerinden af Almissen derimod var bestemt til at blive Ludvigs ægteviede Hustru, og Madame de Maintenon har vistnok gottet sig ved Erindringen om, hvorledes hun paa sin egen stille Maade havde hævet sig over alle de straalende, rastløse, ærgjærrige og skuffede Mazarins, Martinozzis og Mancinis.

Afbildninger af norske Oldsager
i Universitetets Samling i Christiania.

III. **Jordfundne Sager fra Jernalderen,**

d. e. fra den Tidsalder i Hedendommen, da man almindelig brugte Jernet til Vaaben og skjærende Redskaber, men derimod benyttede Broncen, eller rettere nu, da Sink tilsattes Metalblandinger, Messinget kun til Sirater og Smykkesager i Lighed med Guld og Sølv.

C. **Hestetøi.**

58) Sadelknap af Messing, forgyldt (i $1/3$ St.).
59), 60), 61) Stigbøiler af Jærn. ($1/3$.)

Pariser-Nyheder.

IV.

„Godt brølt, Løve!“ er det Vidnesbyrd, som gives dette Aars Karnaval. „Hvor gaar det med Krisen“, spurgte en Mand fra Landet. — „Hører De hjemme i Maanen? Ingen tænker paa nogen Krise!“ — „Men hoisærede Hr. Ven, den industrielle, kommercielle og financielle Krise var jo endnu igaar i alle Munde?“ — „Igaar er ikke et fransk Ord! Tal til mig om Karnavalet og jeg skal svare Dem.“

Man vækker ikke ustraffet den Løve, som sover, tænkte vi under Karnavalet, der ligesom Kolossen paa Rhodos har havt det ene Been i Paris og det andet i Mormonernes „hellige Stad“, hvor Propheten Brigham Young selv og tutti quanti pludselig ere blevne ivrigere Tilhængere af Terpsichore, end noget Pariserbarn — Valts vil han dog have sig frabedt, de hoppe nok En og En. Dandsen var, som bekjendt, lyst i Ban, og nu har Karnavalets tre Dage af Nætter mindst maattet have tusinde og een for at rumme alle de Baller, Bladene melde om, givne af Hof og Stad, gode Borgere og slette Borgere, Store og Smaa, ja ligetil de Umyndige, som i alle disse Nætter slet ikke have sovet, idetmindste ikke uden i deres Oldemodres Stads.*) Byron har beskrevet Karnavalet i Rom, Göthe Karnavalet i Venedig, men hvem beskriver nogensinde Karnavalet i Paris? Ikke de mange Pillegrime, hvis Vandringer til Frankrigs Hovedstad for at ofre paa Fornøielsens Alter ere blevne talrigere end nogensinde Vandringerne til Mekka. Heller ikke Digterne. Selv Shakespeares Phantasi vilde bæve tilbage for denne Vinternatsdrøm: Operaballet — Pennens Værk standser ved Overfartsstedet til denne fortryllede Ø, skjønt hvem, som lyster kan sættes over for en billig Penge. Næste Aften havde Ballet mistet sin falske Næse og sin hylende Rost, men dermed ogsaa hele sin vilde Poesi. Blot Domino var tilladt, og det var en Salon, som enhver anden, hvor Kavalerer i sort Kjole konverserede Damer i sort Domino. Men en sort Domino kan skjule mere end en alselet Baldragt, derfor var der ogsaa stor Uro i den fornemme Verdens Saloner, som henved Midnat saa sig alle sine Engle berøvet, thi om alle modtage nutildags, er det mindre almindeligt, at forstaa at beholde sine Gjæster. Lykkeligere end disse Forladte, og især lykkeligere end Greven af Provence, der saa ofte blev narret af Marie Antoinette, har Senatspræsidenten, Marquien af Hautpole, modtaget og beholdt en Keiserinde og et Selskab, der var hende værdigt. Langtfra at al denne Storhed var et Baand paa Fornøielsen, var den et Trylleri mere, thi de høieste Titler bæres nutildags af de elskværdigste Personer, saa det mest grandiose Bal ogsaa er det mest fortryllende. Man mærker at vi tale i Hofsproget. Vi have ogsaa stjaalet af Hofbladet. Til det store Bal i Tuillerierne havde man ikke havt den Forstand at invitere os, og skulle vi ikke atter kopiere, maa vi indskrænke os til at berette, at Ceremonielkvadrillen dandsedes af Keiseren med Prindsesse Mathilde, af Keiserinden med Prindsen af Danmark, af Prinds Napoleon med Prindsesse Murat og af Madame d'Espinasse med en bekjendt Parvenü, dette Skjældsord, som Misundelsen tilfods sender efter Fortjenesten tilvogns.

*) Tiendeparten af Baller har været given for Børn, siger den vrede Statistik.

58.

60.

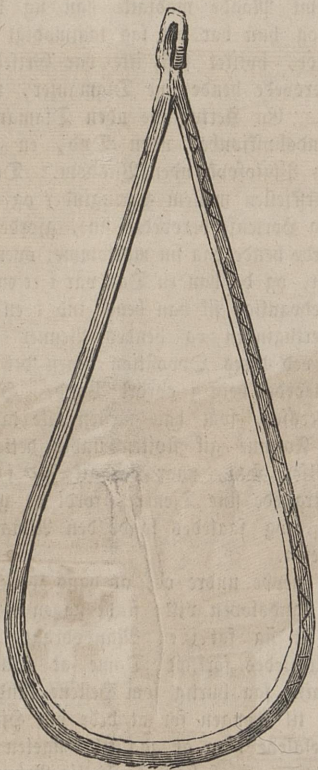

61.

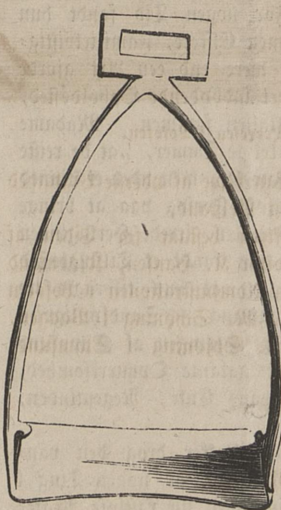

59.

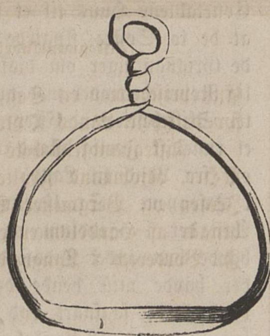

De store Subskriptionsballer, der den hele Vinter ville skaffe de Fattige Brød i Munden, og maaskee en Høne i Gryden, have den Eiendommelighed ved sig, at her modes Personer, som ellers i Livet aldrig række hinanden Haanden. Ere ikke alle lige for Polkaen? En smuk Grevinde er dog ikke ganske af denne Mening, thi hun trækker sig pludselig tilbage, efter at have opstillet sig til en Kontradands. Den skuffede Kavaleer vil vide Aarsagen. „De kan dog vel ikke forlange, min Herre, at jeg skal have min Syjomfru til vis à vis?“ En Balsal har tusinde Øren og neppe færre Tunger, og Synaalens Præstinde erfarer, hvorfor hun er gaaet Glip af den fornemme vis à vis. „Ah! Hendes Naade tænker paa den Regning, jeg saa ofte har sendt hende!“ udbryder hun. „Men hun kan være ganske rolig, jeg har den ikke med.“ — Den tredie Dags Aften desorganiserer Influenzaen alle Kontradandse, Alle hoste, og Journalisterne kunne ikke mere sige, med den elskværdige Sikkerhed, der udmærker dem: Man dandser overalt, i alle Aldre, i alle Kvartaler, i alle Etager og til alle Priser.

Men vi mærke, at vi i en Rest af Karnavalsrusen ikke have begyndt med Begyndelsen: det nye Aar og dets Modtagelse. Krisen, som rige Folk lee ud, har dog givet dem Paaskud til at knibe paa Nytaarsgaverne, og hvad der mest har vanket, er Blomster. „Tatius“, sagde en lærd Bankier til sin Kone, der har den slette Smag at foretrække Diamanter for Blomster, „Tatius, denne Sabinernes mægtige Konge, der opfandt Nytaarsgaverne, skjænkede sin Kone blot Grenen af et Træ, og hans Undersaatter viste den Takt at efterligne ham. Spørg blot Deres Søns Hovmester.“ — Der har været en liden Revolution i Anledning af de uskyldige Nytaarskort. Et Par Dage efter Juul var opslaaet Plakater paa alle Hjørner: „Ingen Nytaars-Kort!“ Istedetfor disse hoflige Kort, der sige: „Jeg tænker paa Dem, tænk paa mig!“ skulde man skrive sit Navn paa Lister. Men hvorledes skulde disse komme til sin Bestemmelse? Jo, ved Hjælp af — Plakater. Nytaarsaftsen maatte hvert Huus have sin Liste fix og færdig og indsende den til Kontoret, der besørgede Plakaterne trykte. Det var altsaa paa Gadehjørnerne, man skulde søge sine Venners Navne! En mere grovslagen Industri er vel aldrig bleven opfundet, og den har ogsaa fortjent Fiasko.

Ved Aarets Slutning er en Legion Smaablade gaaet ind. Vi kunne ikke beklage Tabet af disse lilleputtiske Blade, der hver Morgen kom frem af Rendestenen for at tilstænke Folk. Morituri te salutant, de skulde og maatte frem og bukke for Publikum, som aldrig bukkede igjen ved at abonnere. Tilflugtssted for alle miskjendte Talenter, aabnede de deres Spalter for den Nomade-Journalistik uden Nedelighed og uden Overbeviisning om andet end sin egen Vigtighed, der er et Lands Svøbe. Det Eneste, som duer, er gjerne deres Prospektus, hvori de ogsaa affyre alt det Krudt, de eie. At der i denne Vagabond-Literatur findes virkelige Talenter, tro vi gjerne, men er der da i vore Dage intet andet at gjøre end være Journalist? Have Franskmændene ikke deres National-Literatur, hvis Kilder ere ubekjendte? Ligner deres gallo-frankiske Historie ikke Afrikas Niger med dybe Vande og umaadelige Strandbredder, men indskrænket Søfart, fordi Ingen har vovet sig frem til dens Kilder? Lad Styrelsen, der hader Skandalpressen, sætte saadanne Arbeider i Gang, og den vil flux se de udisciplinerede Rækker blive tyndere, og Kampen mod Smag og Orden vil ophøre af Mangel paa Kjæmpere.

Jules Janin, Kritikens ci-devant-Fyrste, har udgivet „tolv Symphonier“, illustrerede af Gavarni, der skylde denne Maestro, at de findes paa ethvert elegant Damebord. Alle Parodister af Profession vige for Gavarni. Med nogle Streger siger han ligesaameget som en heel Bog. Dette er sand Lystighed, sand Bedrøvelse, sand Ironi. Han kjender Gaden og de Gaaendes Tanker, Spidsborgere og Artister, Finantsherrer og Dagdrivere, Grisetter og Børn, han har kastet sin Sønde ud i alle disse Dyb. Jules Janin derimod tager Ingen mere for Alvor. Man har i Frankrig ikke mindste Medlidenhed med sine faldne Storheder, og man generer sig slet ikke for at kalde ham en literær Harlekin. Ingen Sommerfugl, som følger Zephyr, ingen Sky, som driver, ingen Fugl, som synger, ingen ung Pige, som fortæller om sin Kjærlighed, har flere Volter, flere Kapricer, flere Lyd,

flere Ord, end han. Af Tiendeparten af en Idee gjør han en lang Feuilleton. Det er et Katarakt af Ord, et Ocean af Phraser! Han arbeider i Sæbevand for at faa prægtige Bobler til at stige iveiret, boltre sig i Luften og briste hvor de kan. Alt dette ansaa man dog længe for Genialitet, man fandt det i sin Orden, at han stak sin Pygmæ-Landse i enhver Kjæmpes Hæl og sendte sit Glam efter enhver Triumphvogn; Digteren gav Troldet villig sine Børn at æde; men da det efterhaanden gik op i Folkets Bevidsthed, at Ingen siden Narcisse havde været saa forelsket i sig selv, og at han var saa uvidende, at han var kapabel til at sige, at Carl den Store og hans Baroner vare med i det første Korstog og at Smyrna er en Ø, begyndte man at lee mindre af hans Vittighed, og da han saa en Dag pompøst erklærede Hummeren for Havenes Kardinal, og næste Dag høfligst anmodes om, at træde ind i Vefours Etablissement og bese en saadan Kardinal, inden han kastes i Gryden, blev han leet ud af Scenen som Andre pibes ud. Siden har det været forbi med hans Overmod. Støder Nogen ham paa Albuen, tager han Hatten af. Han vil nu blot gjøre sig Venner, og Alt, hvad han i tredive Aar har arbeidet paa at rive ned, vil han nu bygge op igjen. Det er en reen Omvendelse. Dog løber Naturen stundom af med ham og Kritikens gamle Ulv viser endnu Tænder. Men det er en reen Distraktion. Han slaar sig blot stærkere for sit Bryst og begræder alle de Lam, han har ædt.

Efter at man i alle Blade har læst om Keiserens glimrende Modtagelse af de militære Korpser Nytaarsdag, er det kuriøst at se en Borgermester berette et Nytaarsbesøg hos sin Konge 1608:

„Borgere af Paris! Igaar 1ste Januar 1608 var Eders Øvrighed afsted for at ønske vor naadige Monarch Henrik den Fjerde et frydeligt Nytaar. Efter at han i al Skyndsomhed havde modtaget Stadens Herrer og gode Mænd, tog han mig i Bringen og sagde: „Compère Sangiun, Du bliver her og spiser Din Middag med os.“ Derpaa skikkede vor gode Sire Bud efter Børnene, som kom styrtende ind ret med en frydelig Larm, og saa smed Kongen Kappen med Lillierne hen i en Krog og sin kongelige Værdighed item. „Compère, har Du Børn?“ raabte Hans Majestæt, som gik paa Fire med en Poik paa Ryggen. — „Jeg har fem, Sire!“ — „Saa gjør som jeg!“ Ved Bordet saa sang vor Herre Kongen et løierligt Kvæde for Børnene og saa drak han paa et godt Aar for Frankrig og saa paa Dit og saa paa Dat, og da han hvergang vilde jeg skulde svare oprigtigt, var det livagtig som om Benene var bleven igjen under Bordet, da det endelig bar hjem.

Mine gode Venner! Aaret begynder godt! Vor Konge han lider vel, snyder i Spil, drikker sit Lands gode Bryg og sender de smukke Piger lynende Øiekast, altsaa gaar der ingen Nød af Frankrig!

Gud Herren Han glæde ham!“

*

Fiskeguanofabriken i Lofoten.

Det norske Fiskeguanoselskab stiftedes i 1855 med en Aktiekapital af omtr. 100,000 Spd., og med det Formaal at berede Guano af Fiskeaffald efter en af DHrr. Distriktslæge Karl Hansen og Korpslæge Schübeler opfunden Methode, hvorpaa Patent var erhvervet. Af Aktiekapitalen var indtil forrige Aars Udgang indbetalt 35 pCt. eller 35,000 Spd., hvilket Beløb væsentlig er medgaaet til Indkjøb af Grund for Fabrikens Anlæg, til Anskaffelse af Raastof (3000 Centner) og af Maskiner til dets Forarbeidning, samt til Opførelse af Fabrikbygninger og Oplagshuse.

Fabriken, om hvis Beliggenhed og Bygninger hosstaaende Afbildning vil give et Begreb, er anlagt i Leerosen paa Øen Østvaagen i Lofoten, ikke langtfra Vaagens Kirke og Fiskeværet Svolvær, hvor Dampskibene anløbe. Det ligger saaledes omtrentlig under den $68\frac{1}{3}$ Grad nordlig Bredde. Stedet er yderst karrigt udstyret af Naturen, da det, før Anlægget paabegyndtes, kun fremviste en vild Egn med nøgne, tildeels sneedækte Fjelde i Baggrunden, foruden et ubetydeligt Møllebrug. Maskinerierne ere beregnede paa at drives ved Vandkraft; en saadan haves i en liden, ved Anlægget i Søen udmundende Elv til 25 Hestes Kraft; men ved Dæmninger, der ere paabegyndte i store og lille Kongsvandet, hvorfra Elven udrinder, vil mindst den dobbelte Kraft kunne tilveiebringes.

C. J. Tenggreen, en Svenske, er ansat som Bestyrer af Anlæggene, og efter hans Tegning er det, at Bygningerne ere opførte. Hans Løn er 800 Spd.

Fiskeguanofabriken i Leerosen i Lofoten.

Maskinbygningen er det bagerste af de tre Huse, som sees paa Tegningen. Bygningerne tilhøire og venstre i Forgrunden ere Oplagshuse. Foruden ved selve Hovedanlægget har Selskabet færdige Oplagshuse i Kalle og Kabbelvaag, og paabegyndte i Skroven, Henningsvær, Stamsund og Balstad.

Tvende Maskiner til Raastoffets Knusning, den ene af Smed Peters, den anden af Mechanikus J. Isachsen, ere udførte for Selskabets Regning her i Byen, hvor de endnu befinde sig. Først naar en af dem kommer dernord, vil Guanofabrikationen der kunne begynde. Hr. Isachsens Maskine har ved fornøden Prøvning alt viist sig at svare til Hensigten; over Brugbarheden af Hr. Peters's flere Gange saa kostbare Maskine har man derimod ikke kunnet fælde nogen Dom. Hr. Isachsens Maskine er tilstrækkelig prøvet derved, at man har opstillet den ved Bentsebrug og med den tilberedet et Kvantum Guano paa 800 Centner, hvortil Materialet var Vragfisk, som var forskrevet fra Bergen. Denne Guano sælges til 3 Spd. Centneret. Professor Stöckhardt, som har undersøgt den paa denne Maade leverede norske Fiskeguano, har om dens Kvalitet afgivet en Erklæring, hvoraf man seer, at den staar ved Siden af den peruanske og med Hensyn til Eftervirkningen maaskee endog over den. Af denne Erklæring tør man drage en heldig Slutning for Selskabets Fremtid, trods de mindre fordeelagtige Domme, som kunne fældes over at et ikke saa ringe Beløb er medgaaet til Forsøg. Thi dette var formodentlig uundgaaeligt ved denne som mangen anden ny Sag. De store Resultater, som en heldig Fremgang lover, berettiger her mere end ellers til store Indsatser - da det ikke blot gjælder om en for Enkeltmand lønnende Entreprise, men en Sag, der kan blive af yderste Vigtighed for det hele Lands Opkomst og Velstand.

Fiskeguanoselskabets Direktion bestaar for Tiden af DHrr. Kjøbmand Frølich, Doktor K. Hansen, Kjøbmand Jessen og Bergmester Sexe. Administrationen i Lofoten bestaar af Handelsmændene O. M. Schøning i Vaagen, J. Bordevich i Lyngvær og N. Shjøning i Stamsund.

Theaterforholde.

I forrige Aar indleverede Henr. Ibsen til det danske Theater hersteds et originalt fireakters Drama, der ogsaa blev antaget til Opførelse. I indeværende Maaned, da det skulde været givet, modtog han imidlertid fra Direktionen den Besked, at da Theatrets Kasse i indeværende Sæson ikke kunde tillade at udrede Honoraret for Ibsens eller noget andet originalt Stykke, vilde det i Sæsonen ikke komme til Opførelse. Om hvorvidt Kassen i noget følgende Aar vilde tillade Opførelsen af dette eller noget andet norsk Stykke, meldes ikke et Ord. Denne Beslutning vil saaledes med andre Ord sige, at Christiania Theater ialfald for det Første har „afskaaret Broen“ mellem Landets dramatiske Forfattere og dets Publikum. Theatrets økonomiske Status angives som Grund. Men samtidig forhøier det Gagen selv for den sletteste af sine Skuespillere, der da er dansk. Hr. Ibsen paatalte i Aftenbladet denne Theatrets Adfærd mod vore Forfattere, og vi gjorde i vort f. Nr. efter bedste Evne det samme. For os stillede Sagen sig saaledes, at et af en dansk Direktør og et dansk Personale drevet Hovedtheater i Norge, der anseer Landets dramatiske Forfattere for sig uvedkommende, er en Uting - for ikke at sige en Absurditet. Det var at forudsee, at Klagen vilde volde et Ramaskrig idetmindste i Christiania-Posten, hvis Theater-Recensents æsthetiske Vinger hidtil saa moderligen har værnet om Theater-Danskheden i Norge. Og det slog ind akkurat den 21de Marts, Dagen for Napoleons Indtog efter Tilbagekomsten fra Elba. Ligesom hist Napoleon, skulde Theater-Danskheden her holde sit seirrige Indtog paany, og den holdt det maaskee i mange Hjerter; men vi haabe det blot skal blive „de hundrede Dage.“ Postens Forf. er ellers ingen Napoleon, skjønt han søger at indbilde sig selv, at han har hans Mod. For at gjøre sin Feltherre-Bedrift rigtig glimrende, leverer han paa een Gang to Slag, dog saa at det ene tilintetgjør Fordelene af det andet. Eventyret har ofte sin Gyldighed, selv for vor materielle Tids Virkelighed. Dobbelt saa mange Hoveder, som man hugger af, voxer der frem igjen. Vor ærede Stridsmand skriver fem Spalter; af dem anvender han de sidste tre til at nedrive hvad han har opbygget i de første to. Han gjør det saaledes altfor selvødelæggende plumpt, til at man engang skulde umage sig med at tillægge ham denne „uærlige“ Stridsmaade, som han har beskyldt Andre for. Først godtgjør han, at der kun er Tale om, at Direktionen, paa Grund af Pengekrisen, har givet Ibsens Hærmænd „en Smule Sommerferier“, og sætter som givet, at de skulle opføres i næste Sæson. Derpaa fremsætter han den Mening, at Ibsens Stykke, som han ikke kjender, „sandsynligviis kun er middelmaadigt“, og føier endvidere til, at naar Hr. Borgaard under nærværende Tidsomstændigheder ikke har fundet det raadeligt at lade „Hærmændene“ gaae, „saa er det høist rimeligt, at han finder Stykket daarligt.“ Dette vil med andre Ord sige: Direktionen paaskyder Pengekrisen mod Opførelsen af et norsk Stykke, som den arti-

stiske Direktør har antaget, og denne skyder sig igjen ind under Direktionen for at blive kvit dette antagne Arbeide, som er for „maadeligt“ til at opføres og for hvis første Antagelse der saaledes kun kan tænkes tvende Grunde: *Ukyndighed* eller *Svaghed*. Vi overlade til Læseren at afgjøre, hvad der efter en saadan Forsvarsplan kan sættes høiest i Priis, enten Direktionens „Ærlighed“ eller den artistiske Direktørs Dygtighed. For os stiller Sagen sig saaledes, at naar Direktionen ikke længere ved Hjælp af Pengekrisen bekvemmeligen kan „opleve et daarligt Spilleaar“ og saaledes hellerikke kan bistaa den artistiske Direktør med dette lempelige Skjold til at værge sig for de slette Stykker, som han utilregneligen modtager, da vil Theatrets Repertoire blive et Hav af løse Tilfældigheder. Men ulykkeligviis har Christiania-Postens Theaterforfatter gjort den artistiske Direktør til en større Ubetydelighed end han er. Han har opofret ham til Fyld i den Bresche, hvorover han søgte Maalet for sine hadefulde Planer: Ødelæggelsen af den Digters Hæder og Ære, som havde nødet ham ud i Feldten. Han maatte faa frem, at ikke alene Ibsens tidligere Stykker, men ogsaa „Hærmændene“ var noget norsk Jux. Derfor sætter han, honnet nok, at Borgaard paa Grund af Stykkets Slethed *ganske har unddraget* sig dets Opførelse, medens Direktionen blot skal have *udhalet* den paa Grund af Pengekrisen. En paa Forhaand udtalt Fordømmelsesdom af en ung og efter almindelig Mening begavet Forfatters Arbeide kunde i Almindelighed synes en stor Uforskammethed; men hos Chr.-Postens Theaterforfatter er den det ikke af den simple Grund, at Alt er relativt her i Verden. Naar man først, som han, gjennem en Række af Aar har paaviist, at ethvert norsk Stykke, der er kommen paa Scenen her, kun er noget ynkeligt Tøi, der i Vaaren 1858 ligesaa fuldt som i Vaaren 1853 kvalificerer sig til Benævnelsen „nationalt Ugræs“, da har man ogsaa erhvervet sig en vis divinatorisk Bekvemhed til at slutte, at selv hvad der *vil komme* er af lige Beskaffenhed. Ibsens „Inger af Østeraad“ var det eneste Stykke, som Chr.-Postens Anmelder endnu ikke havde nedrevet. Han havde, som det synes, forsætlig gjemt det, for at det nu kunde gjøre desto bedre Tjeneste. Han har da ogsaa derved lettet sig Arbeidet; thi nu kan han udfærdige den fuldstændigste Fordømmelsesdom i fem—sex Linier. Mange vilde beklage Savnet af „Ærlighed“ i Præmisserne til denne korte Dom, hvis Forf. ikke strax i Forveien havde fordret saameget af denne Slags Dyd hos Andre, at man ligesom glemmer at spørge om den hos ham selv. I Tillid til denne Glemsomhed hos Læseren maa det være, vor Stridsmand fortæller, at ved Spørgsmaalet om „Halte-Huldas“ Antagelse brugte Aviserne det gamle Fif, at sige at Stykket „efter Forlydende skulde være antaget, for derved at indvirke paa den afgjørende Myndighed.“ Thi ellers maatte han vente sig den Oplysning, at Bladets egen Redaktion var den, som satte dette „Fif“ i Scene, og at det saaledes ikke kan forringe Ærligheden hos vore Digtere. Men vanskeligt kan der siges, hvilken Tillid Forf. har bygget denne honnette Skyldner-Ambition paa, som han tillægger det danske Theater, og som skulde gaae saavidt, at det som „skikkelige Folk“, inden det ved Antagelsen af Ibsens Stykke satte sig i noget Gjældsforhold til ham, maatte have modtaget hans Renonciation paa sin strenge Ret til strax at faa Pengene. Denne honnette Ambition er nemlig aldeles fremmed for Theatrets nyeste Historie og af Chr.-Postens Forf. af puur Ironi opfundet til Direktionens Brug i dette specielle Tilfælde. Uden saadanne foreløbige Betingelser har jo A. Munch i Maaneder ventet efter Honoraret for sit meget indbringende Stykke. Forfatteren tumler sig her altfor freidigt med Vaaben, hvorved der efter Sagnets Ord klæber hiin Forbandelse, der gjør dem til den eiende Æts Bane. Af samme skjæbnesvangre Art ere de Hug, han retter mod vore Forfattere. „Den norske dramatiske Literatur kan“, hedder det, „egentlig ikke siges at være begyndt, - thi mange af de opførte Originaliteter ere under al Kritik slette, de fleste ere høist middelmaadige, kun et Par af dem er brugbare som Scenestykker, og nogle faa ere kun smukke at læse.“ Til at styrke denne strenge Dom opregnes de i et langt Tidsrum givne norske Stykker. Listen for den ældre Tid kan vistnok fremvise Stykker, som hverken have gjort nogen Lykke eller fortjente det. Men dette er intet Særeget for det norske dramatiske Repertoire. Udlandets Scener opvise aarlig flere hundrede „Originaliteter“, hvoraf kun en ringe Brøkdeel formaae at sikre sig et varigere Liv. Naar selv af hiin Hærskare ikke saa mange „taalelige“ Stykker lade sig udfinde, som det danske Theaters nyhedsmagre Repertoire aarligen trænger til Undsætning, men derimod ikke sjelden Produkter maa gribes, som øieblikkelig gjøre Fiasko, da vil det have lidet at sige med Hensyn til den almindelige Værdi af de norske Stykker, at enkelte kun have gjort ringe Lykke. Fem, sex „norske Originaliteter“ ere i Løbet af omtrent ligesaamange Aar opførte paa det danske Theater. Intet af disse Stykker er strax blevet henlagt, hvilket alt er et gunstigere Forhold end de oversatte Stykker i denne Tid kunne opvise (man erindre blot „Fruens Toilette“), og to norske Stykker, det ene af Munch, det andet af Ibsen, ere endog gaaede over paa Broderrigernes Hovedscener. Ligeoverfor det Fremmede er efter vor Mening dette Forhold saa gunstigt, at vi ingenlunde behøve at „krybe i Skammekrogen“ derover. Ikke mindre gunstigt troe vi Forholdet vilde vise sig, om man paa merkantil Viis vilde fortsætte Jævnførelsen. Det turde da hænde, at gjennemsnitlig have de Spilleaftener, hvorpaa norske Stykker i de senere Aar ere givne, været ligesaa indbringende som de andre. Og viser dette sig, saa troe vi al Snak om at Ingen i Længden gider see de norske Stykker, med Et afviist. Først ved en statistisk Oversigt paa dette Fundament vilde man faa ret Vished om Direktionens lovpriste Beredvillighed til at tage sig af den norske dramatiske Literatur, og om Theatrets formeentlige Opofrelser for dens Skyld. Indtil en saadan Oversigt haves, ville vi ikke fravige vore tidligere Anker over, at norske Stykker utilbørlig snart henlægges. Indtil da ville vi f. Ex. være saa paradoxe at paastaae, at Publikum vilde bringes til mindre Fortvivlelse ved at see „Mellem Slagene“ endnu en tr.die eller fjerde Gang, end ved at døie „Berthas Klaveer“ eller „En Søndag paa Amager“ den tredivte eller fyrretyvende Gang, - eller hvad det nu kan være. Og til Chr.-Postens Forsikring om, at norske Stykker spilles saalænge Publikum vil betale for at see dem, have vi derfor den Bemærkning at gjøre, at de fremmede Stykker ere forsaavidt heldigere stillede, som de endog spilles længe efter at Publikum gider at see dem. Vi ere saaledes langt fra at holde Lovtaler over den udviste Mildhed og Overbærelse med de originale Stykker, endnu mindre at finde disse Dyder overdrevne nok til at fortjene Daddel. Vi ere ogsaa ligesaa langt fra at hylde den ofte fremtrædende nationale Selvgodhed, som at fornægte den almindelige „europæiske Kultur.“ Men vi kunne ikke nægte, at idet man skyer den første, kommer man let til at overvurdere den sidste, og derved til at forledes til at sætte en vel stærk Kapsun paa det særskilte Folks Aandsliv; især naar dette for endeel har begyndt at udvikle sig uden hiin Almeengyldighedens Tvangstrøie. I de tre store europæiske Kulturlande udkommer, for at tage et Exempel, aarlig 10—15000 Bøger. Kun en yderst ringe Deel deraf, et efter den strænge Kritiks Dom rettet Udvalg, naaer til os. Deraf udskyde vi nu en heel Deel som maadelige eller slette Sager. Og efter Resten opgjøre vi saa Normalloven for hvad der kan taales i Literaturen og anvende denne Lov paa Forfatterne i vort eget Land. Men skulde da Alt hvad disse byde, kunne udholde hiin europæiske Sammenlignings Alen, maatte vi følgelig ikke alene staae jævnhøit med, men endog over ethvert andet Kulturfolk. Denne Alen kan derfor billigviis kun anlægges, hvor der er Tale om at hæve et Arbeide til et Mesterværk. Men Mesterværker komme kun sjelden paa Dagsordenen, da de ere næsten ligesaa rare som Genierne. Kun Læsebogsdannelsen falder paa at fordømme en Literatur eller en enkelt Green deraf, fordi hiin Alen ikke overalt er anvendelig. Enhver Udvikling ledsages af famlende Forsøg, og medens den europæiske Civilisations Træ bugner af saadanne, uden dog derfor at afhugges og kastes i Ilden, maa man ikke mindre hos os kunne tilgive endeel Umodenhedens Frugter. Dette være en Bemærkning, som vi gjøre engang for alle, ikke for derved at bringe Chr.-Postens Kritikus til Ræson, men for at bringe Andre, om hvis Dom det er mere at gjøre, til en billig Overveielse af Forholdene. — Det vilde her føre til en for stor Vidtløftighed, udførligen at gjendrive alle skjæve Punkter i Chr.-Postens Indlæg for det danske Theater. Derfor maa kun et Par væsentligere endnu berøres. Hvad Hr. Ibsen har paaklaget, fremstilles som en reen Bagatel. Ingen Fremstilling kan imidlertid gjøre det til noget mindre, end at det danske Theater paa en utilgivelig Maade har unddraget sig Opfyldelsen af et *givet Løfte*, paa samme Tid som det har givet et bestemt Signal af sin Formening om vore dramatiske Forfatteres Krav og Betydning for Scenen. Det danske Theater har jo et Aarsbudget af over tyve tusinde Daler, hvoraf før nogle hundrede Daler udgaves til Forfattere. Men saasnart der bliver Spørgsmaal om at gjøre en Indskrænkning deri, skal dog disse være de første til at staae for Tur, og det endog just som Budgettet *belastes* fra andet Hold. Det System, som er det danske Theaters, har netop her viist sin Uholdbarhed og derved den ringe Mulighed for et dansk Theaters Bestaaen her i Længden. De fremmede Kunstnere betragte - i Lighed med de finmarkske Embedsmænd - sit Ophold i Norge som en midlertidig Udlændighedstilstand, den de ved den første den bedste Anledning ville unddrage sig. Og for at overbyde alskens Udsigter til Afsætning i Hjemmet, maa da Theatret gjøre større og større Ofr.: det maa indskrænke, hvad der ansees for en Scenes Styrke — sit *Repertoire*, og renoncere paa de Aandsprodukter, der frembringes hos det Folk, af hvis Sympathi dets Opretholdelse afhænger. Man kan maaskee her med Chr.-Posten sige, at det ikke er saa farligt om, som i det indtrufne Tilfælde, Forfatternes Produkter henskydes til Fremtiden. Vi sige jo. For at en Forfatter skal skride videre frem, trænger han til først at klare sig, hvor vidt han er kommen, og om de Skridt, han har taget, ere de rette. For den dramatiske Digter kan dette kun skee ved Opførelsen paa Scenen. I „Hærmændene“ har Ibsen forsøgt en ny Fremstilling, om man vil, en ny poetisk Interpretation af vor Oldtid, forskjellig fra de bekjendte oehlenschlägerske Stykkers. Et Aars Tid mere eller mindre, inden han kan gjøre sig en Slutning om Forsøgets Heldighed, er kun for aandelige Døgenikter at ansee som en ligegyldig Ting. Dette var for Ibsens Vedkommende, og for andre norske Forfattere tør denne Scenens midlertidige Afspærring have ikke mindre slemme Følger. Naar Chr.-Posten forundrer sig saa over, at vi have fundet Theatrets Uvilligbed mod norske Stykker saameget mærkeligere just nu, som det netop ved „Lord Russell“ havde gjort saa gode Affærer, da klæder denne Forundring den selv mindst, saasom den jo selv har nedrevet selvsamme Stykke, der iaar ikke desmindre har trukket Publikum og Penge til Theatret, mere end noget udenlandsk Stykke, som den har ophøiet. Hvad viser dette? For det Første, at Publikum emanciperer sig fra Kritikens æsthetiske Ledelse og for det Andet, at det, trods dennes Indsigelser, med Interesse omfatter hvad der tilhører vort eget aandelige Liv mere end alle æsthetisk priselige, almeeneuropæiske Kulturplanter, — at Folk give sine Penge og glæde sig. Have vi da ikke heraf Lov til at trække et Forvarsel ogsaa for andre norske Arbeider, og især for det heromhandlede, som vi have hørt kyndige Folk rose, tiltrods for Post-Forfatterens foreløbige Erklæring om dets Maadelighed. Nu, det er godt nok, at Kritikus siger, at Ibsen som Digter ikke maa maale sig med Munch. Men dette behøves hellerikke, ligesaalidt som Bifald af Postens Kritikus, for at Stykket skal taale at opføres og endog at gjøre Lykke.

Den specielle Opmærksomhed, som Postens Forf. skjænker vort Blad, fordi vi ligesom Ibsen have klaget over Theatrets Fremgangsmaade, vilde i nærværende Tilfælde ikke være nogen Kontravisit værd, dersom vi ikke deri fra Postens Side fandt et fornyet Forsøg paa at soutinere en daarlig Paronomasi med Hensyn til vor Titel. Vi ville derfor bemærke, for det Første, at Ordet „illustreret“ i sin Almindelighed ikke kan være egnet til Wadskiær'ske Ordspil, forsaavidt der findes Blade hundrede Gange saa mægtige og indflydelsesrige som Posten selv, der føre det i sit Skjold. Dernæst ville vi sige, at skulde Posten behage sig i aflægse Paronomasier, da maa den, for at faa et Begreb om hvilken Hævn vi paa det Feldt kunne tage med Hensyn til dens eget Navn, efterlæse Side 34 i (Hertz's) „Gjenganger-Breve“.

Hvad angaar Talen om norsk Norskhed, eller at Noget ansees for godt, „fordi det er norsk“, da finde vi den os uvedkommende. Vi behøve i saa Henseende kun at minde om vore gjentagne Feider med de ubændigste Norskhedsmænd og deres Overdrivelser. Dog bør vi kanskee lægge til, at naar vi have reist os mod en eensidig Norskhedsiver og derved gjort os selv vore personlige Venner til Fiender, da have Angrebene aldrig tilsigtet at afvise Berettigelsen af en national Stræben eller lagt an paa at kvæle en selvstændig Aandsudvikling hertillands, men kun sigtet til det Maal, at forebygge, at det Gode og Antagelige paa Grund af Andres Eensidighed tilligemed det Forkastelige skulde gaa under i Overdrivelsens Strøm. Og naar vi nu udtale os mod Danskheden, miskjende vi ligesaalidt Betydningen af dansk Kunst og Videnskabelighed eller ønske dem satte i Rigets Akt, - thi dertil kjende vi dog formeget til Kulturudviklingen i vort Norden. Men det er for at bede om en Plads ogsaa for vore egne aandelige Interesser, og for at kræve, at Dygtigheden og Talentet ikke tilsidesættes og hindres i sin Udvikling, fordi Feldtet, hvor denne skal foregaa, er forlængst optaget af fremmede Kræfter. Og naar Forholdene gjør det umuligt, at Udviklingen længere kan foregaa fælles paa en for vort Eget uskadelig Maade, maa vi i Spørgsmaalet om hvem der skal vige, kun have *een* Mening. Og da kunne vi forsikre, at denne Mening hverken er os dikteret af nogen Miskjendelse af „den europæiske Kulturs Nødvendighed“ eller af nogetsomhelst Had til Danmark eller af nogen rabulistisk Nationalitetsstræben. Vi have kun her som ellers talt under Følelsen af, hvilket Folk vi tilhøre, hvilken Jord vi betræde. Denne Følelse ville vi ogsaa ønske hos andre maatte komme til sin Ret i nærværende Sag.

Norge.

Christiania. Toldkasserer i Laurvig (tidligere Statsraad) Th. *Sylow* har offentliggjort en „Anmeldelse af en polytechnisk Læreanstalt med forberedende Afdeling for vordende Civil-Ingeniører“, hvilken han agter at oprette her i Christiania og hvortil han af Staten er tilstaaet et rentefrit Laan. Den „forberedende Afdeling deraf vil komme istand til Høsten, forudsat at et tilstrækkeligt Elevantal maatte have meldt sig inden Udgangen af Juni Maaned d. A. Den vil, ligesom den polytechniske Afdeling, bestaa af tre Klasser, hver med et Aars Kursus, saaledes at den fuldstændige Uddannelse vil kræve 6 Aar. For at kunne optages i den forberedende Afdelings første Klasse udfordres, ifølge det Udkast til Plan, som ledsager Anmeldelsen, i det Væsentlige de samme Forkundskaber, som ved Optagelsen i Krigsskolen. — Hr. Sylow skal i denne Tid have indgivet sin Ansøgning om Afsked som Toldkasserer.

— Aftenbladet for Onsdag indeholder en skarp Anke over, at Sognepræst Pharo i Grimstad driver Skibsrederi m. m. ved Siden af sin geistlige Bedrift; denne Forening af verdslig Forretningsmand og Præst findes endog saa upassende, at Bladet deri finder Grund til gjennem Domstolene at søge ham afsat, især da han, paa Grund af hiin Bedrift skal have faaet Departementets Paamindelse om at tage Afsked, men bestemt afslaaet dette.

— Ved den af Provsterne foretagne Afstemning paa Biskop for Bergens Stift, har, ifølge Mgbl., Sognepræst (tidligere Professor) J. *Kaurin* erholdt de fleste Stemmer. Derhos nævnes Stiftsprovst Rode og Sognepræst A. Grimelund. Stemmerne skulle ellers være spredte paa henved 20 Geistlige.

— Under 22de d. M. er Trediepræst ved Vor Frelsers Kirke i Christiania, S. *Brun*, udnævnt til Sognepræst ved Trefoldigheds Menighed sammesteds.

— Det danske Theaters Direktion har, ifølge Aftenbladet, tilstaaet Skuespiller Wolff et Gagetillæg af 150 Spd. aarlig.

— Det femte almindelige Landbrugsmøde i Throndhjem, der var berammet til kommende Sommer, er udsat til 1859.

— Det i f. A. fallerede Hamburgerhuus Schröder & Eiffe, der endnu staar under Administration og hellerikke er kommen til Likvidation med sine Kreditorer, har, ifølge Aftenbladet, alligevel etableret sig igjen, og det mærkeligt nok under et nyt Firma „Frantz Ferd. Eiffe & Komp.“

Hermed følger som Tillæg Storthings-Efterretninger Nr. 113—114.

Christiania. Trykt og forlagt af H. J. Jensen. (Storgaden Nr. 27.)

Illustreret Nyhedsblad.

Nr. 14. | Udkommer hver Søndag Morgen. | 4de April 1858. | Abonnementsprisen er 60 ß Fjerdingaaret. | 7. Aarg.

Indhold.

Throndhjemske Forholde i Aarene 1723—26.

(Ved Overlærer H. H. Müller.)

I.

Allerede Kirke- og Statsforandringen i 1537 traf Staden Throndhjem i betydelig Tilbagegang; det var som om med det gamle ærværdige Navn al Ære og Værdighed, alt Held og al Storhed havde forladt de gamle Tomter ved Nidelvens Bred, og medens der var en Tid, da „Nidaros" var berømt fra Themsen til Jordan, fra Newa til Tajo, var „Throndhjem" ved den her nævnte Tid alt længe et Navn, om hvilket man selv i Rigernes Hovedstad ei ret vidste, om det tilkom en By eller et Landskab. Men det er dog vel hovedsageligen fra denne Tid dens Nedstigen fra at være eller betragtes som Landets Hovedstad til at blive en ussel, fattig, mod sin Undergang kjæmpende Provindsby maa dateres. Vel havde Byen ogsaa tilforn lidt, men fra nu af og gjennem de 2 følgende Aarhundreder syntes Alt at forene sig imod den; det saa ud som om en opfindsom, stedse vaagende Nemesis altid var paafærde, for at vælte den ene Ulykke, tungere og mere tilintetgjørende end den foregaaende over den mere og mere hensygnende Stad.

Erkestolens Ophævelse og Klostrenes Nedlæggelse vare en umiddelbar Følge af hiin nævnte Forandring og kunne end disse Begivenheder i og for sig ei kaldes Ulykker, blive de dog her Omstændigheder, der i høi Grad svækkede Byen og dens Velstand, tilstoppede mangen Nærings- og Indtægtskilde og i det Hele taget berøvede den en stor Deel af den Kraft og Styrke, der kunde have sat den istand til lettere at modstaa og bære samt reparere de følgende Stød.

Det ligger udenfor nærværende Meddelelser at give en detailleret historisk Fremstilling af Byens senere mange og haarde Prøvelser indtil det Tidspunkt, af hvilket vi efter Overskriften ville give en nærmere Skildring, men nævnes bør de dog, for at vi kunne forklare os Muligheden af dennes Sandhed og ret undre os over, at der overhovedet efter alt dette kunde existere nogen By.

Foruden Ildebranden i 1531, der omtales som total, gjentog sig denne Ulykke endnu engang i Aarhundredet i samme Udstrækning i Aaret 1598; mellem disse Begivenheder ligger den i disse Egne ikke mindre end i den søndre Deel for By og Land lige ødelæggende Syvaars-Krig, og under alt dette vexlede i disse 57 Aar ei mindre end 11 Lehnsherrer, blandt hvilke kun een Nordmand Christoffer Gautesson Galde fra 1546—1555; vare end ikke alle disse Smaatyranner, som Ludv. Munk, maa det dog antages for givet, at det hørte til Sjeldenheder, at Noget udrettedes til Landets og Byens Gavn. I det følgende Aarhundrede træffe vi atter Krig 1611—12 og 1643—45, saa total Ildebrand 1651, Byens Besættelse og Oplandets Herjing i 1658—60 og atter total Ildebrand 1681. Det 18de Aarhundrede gik ind med en lignende i 1708; derefter fulgte tvende partielle i 1717, Armfeldts Indfald 1718 samt Domkirkens Brand 1719. At Omsorgen for Byens Vel og Fremtarv under de i det 17de Aarhundrede hurtigt vexlende 8 Lehnsherrer og 4 Stiftsbefalingsmænd var større end i det foregaaende, have vi ingen Grund til at antage, thi en saadan i Bund og Grund, i By som paa Land raadden, ryggesløs og ussel Tilstand, som den i det følgende beskrevne, kan neppe være Følgen af een Mands løie og svage*) Bestyrelse.

Efter alt dette vare, som vi ogsaa i det Følgende ville finde bekræftet, Forholdene omtrent saalunde: Handel og Søfart i Dvale ved uheldige Privilegier; Industri og Virksomhed lammet ved et fordærveligt og taabeligt Laugsvæsen; fuldkommen Mangel paa alle private og offentlige Indretninger til Hjælp og Understøttelse efter Skibbrud og Ildebrand, i Alderdom og Enkestand; en slet lønnet, slet kontrolleret, slet tænkende og virkende Embedsstand og endelig Fattigdom, moralsk Fordærvelse og Uvidenhed blandt den simplere Klasse saavel i Byen som paa Landet.

Dette var „det syge Legem" Christian Reitzer**) fra sin allerførste Ankomst herop som Stiftsbefalingsmand 17de Juli 1723 foretog sig at „flikke" paa; maa det end tilstaaes, at han i denne Henseende var mindre heldig, og svandt end snart ethvert Spor af hans Virksomhed her, ville vi derfor ei miskjende hans rastløse Stræben, uegennyttige Færd og ædle Hensigter, men betænke alle de Vanskeligheder og Hindringer, der mødte ham under hans korte Embedstid heroppe, hvorhos vi vel maa indrømme, at han med alle sine gode Egenskaber synes at have savnet den ønskelige Ihærdighed og Fasthed i Charakteren.

Blandt de Dokumenter***), vi fra denne Mands Embedstid her ville gjengive som Bidrag til en Skildring af Personer og Forholde paa den angivne Tid, støde vi først paa en af ham og øvrige underskrevne Mænd under 18de September 1723 indgivet Supplik om „at beholde Confischations Pengene, som ere og herefter forfalder med Videre til et Tugt eller Børnehuus i Throndhjem." Af denne hidsættes:

„Der siges, at de til et Tugthuus's Oprettelse her i Throndhjem allernaadigst henlagte Konfiskations-Penge skulle fra os tages og henlægges til Quæsthuset i Christiania (skulde hede „Børnehuset i Kjøbenhavn"). Og om disse Penge tages fra os, er det om Throndhjems Opkomst endnu tilbageværende Haab for en stor Deel forsvundet. Men allernaadigste Konge, Ingen uden Throndhjems

*) Som saadan maa vi vistnok være berettigede til at stemple J. v. Ahnens Virksomhed her 1700—4de Decbr. 1722.

**) Denne Mand var fød i Kjøbenhavn 5te Oktober 1665; deponerede 1683; reiste udenlands; tiltraadte 1693 det juridiske Professorat ved Universitetet i Kjøbenhavn, hvortil han 1689 havde faaet Designation; blev 1705 kongelig Historiograph; 1709 Assessor i Høiesteret; 1712 Assessor i Overadmiralitetet; Febr. 1723 Stiftamtmand her; 28de Juni 1726 forflyttet i samme Egenskab til Aalborg, hvor han døde 71 Aar gammel 1736 (Nyerups og Krafts Lit.-Lex.). Men allerede 21de Decbr. 1724 var han afreist herfra ned til Kjøbenhavn, hvorfra han bestyrede sit Embede i 1½ Aar, og kom ikke herop tilbage. I sin Ansøgning om Reisetilladelse d. 7de Oktbr. ytrer han: „E. M. understaar jeg mig her i allerunderdanigste Underdanighed at bede om det, som jeg mindst havde tænkt at jeg nogensinde skulde have bedet om, nemlig at mig allernaadigst maatte tillades paa nogle faa Ugers Tid at gjøre en Reise ned til Danmark. Men jeg beder herom, fordi Nøden mig dertil trænger, E. M.s egen høie Tjeneste, Landets Gavn og min egen Velfærd og Frelse udkræver det. Og som min allerunderdanigste Pligt vil, at jeg for E. M. samt Landet opofrer Alt, hvad i Verden mit kan kaldes, saa bør jeg og ikke spare mit Legeme." Denne Ansøgning fulgtes af Skrivelser til „Stor-Canceller" og „Ober-Hof-Marskalken", i hvilke han indstændig anholder om deres Medvirken samt beder dem om, at Ansøgningen maatte, indtil den blev indvilget, holdes hemmelig. Under hans Ophold i Kjøbenhavn var Vice-Lagmand og Assessor i Overhofretten Christian Soelgaard konstitueret, men selv har han dog efter Kopibogens Udvisende dernede afgjort alle vigtigere Sager, afgivet Erklæringer m. M.

***) Enkelte Punkter i disse havde det nok været min Agt noget nærmere at belyse, men de fornødne Materialier dertil vare her paa Stedet ikke forhaanden.

Misundere kan have gjort dette Forslag — — —. Og skal den end mere, hvilket vi med Vemodighed og fast med Skræk maa foredrage E. M., se Betleri samt Løsgjængeri og heraf sig reisende Horers, Tyves, Voldsmænds og andre liderlige Menneskers Mængde saaledes baade i Byen og i Amtet dagligen at tiltage, at man, efterdi man ikke veed, hvad man skal begynde med dennem og her ei heller haves Noget enten til at føde eller til at twinge dennem med og end mindre kan ødelægges eller udryddes, snart maa frygte sig tænke til at vige for dennem. — — Ja! at et saa christeligt og høist gavnligt Værks (som Tugthusets Gjenoprettelse) Efterladelse ikke bør tilregnes Throndhjems Indbyggere i Almindelighed, sees fuldkommeligen af det lidet Waisenhuus*), som en Deel af Byens bedste Borgere, da ved den i og efter Byens seneste Beleiring grasserende store Død saa mange spæde fader- og moderløse Børn fandtes overalt liggende uden al menneskelig Hjælp eller Tilsyn, oprettede med egne saavelsom andre Guds Børns Penge og Kollekter, og hvor nogle og tyve Pige- saavelsom Drengebørn med bemeldte frivillig Gave ei alleneste klædes og fødes, men endog undervises i deres Christendom samt i at lære at læse og at skrive. Men E. M.s Retfærdighed samt Naadefuldhed er større, end Throndhjems Misunderes største Modstand. — — Ja denne i Elendighed og Fattigdom dagligen mere og mere nedsynkende By haver den allerunderdanigste fulde Tillid, at da den i Eders Majsts. Høistsaligste (sic!) Farfaders Tid saa forunderligen rev sig ud af Fiendens Haand og Eie, for at blive til evig Tid en Datter af Danmarks og Norges Konger, den da ikke skal ansees som Stedbarn, men ligesom de andre E. M.s Lande og Byer have Deel og Lod i E. M.s Naade.

Chr. Reitzer.
H. Collin. N. Lindgaard.
G. Bonsach. Th. v. Westen. J. Parelius. P. Lundius.
Lorentz H. Holst. P. Dons. N. Graae."

Med dette Andragende fulgte Skrivelser af samme Datum til:

1. Geheimeraad Holst, i hvilken det heder: — — —
„Dog er Alt dette endnu Intet imod det, som jeg seer mig herefter at forestaa paa et Sted, hvor saa mange Aars Selvraadighed, Egennyttighed samt Uenighed haver bragt alle Ting i største Uskik og Urigtighed og hvor den af samme Uskik saavelsom og af Tidernes Vanskelighed samt mange ulykkelige Tilfælde sig reisende . . .**) og hvis de, som Landets Sager ere betroede, ikke af et oprigtigt Hjerte og uden nogen Egennytte mene Kongen og Landet tilligemed Vel samt og have Forstand, Kundskab og Myndighed, er Intet uden . . . Ja! naadige Herre maa tro mig som en ærlig Mand, at Norrig og helst Trundhiems Stift og By er ikke det, som man i Danmark indbilder sig det at være og ei heller kan nær taale det, som En og Anden, Gud veed af hvad Drift, vel vil foregive. Men til Alt dette at udføre (udvikle) behøvedes mange Dage og mange Ark Papiir. Og som

*) I Anledning af dette findes en Ansøgning fra Borgerskabet af 19de Mai 1719 om Tilladelse til at lade Tavler gaae omkring i Kirkerne for at samle Bidrag; det oplyses, at mange Børn „i denne sygelige Tid" (her sigtes til den store Dødelighed, der fandt Sted i Byen paa Grund af den ved Svenskens Ophold foran den bevirkede Forøgelse i Folkemængden under i Begyndelsen fugtigt Veirligt og siden indfaldende haard Kulde) ere blevne forældreløse, at man har kjøbt en Gaard, hvor disse tænkes anbragte under Opsyn og Oplærelse i det Fornødne af en Mand og en Kone, som dertil vare antagne.

**) Ved Punkter er her og i de følgende Skrivelser tilkjendegivet Overstregningen i Kopibogen ofte af halve og hele Sider, saa at det Skrevne umuligt lader sig læse. Naar dette er foretaget er vanskeligt at tænke sig; maaskee først da Reitzer afsendte den med øvrige Archivsager herop fra Kjøbenhavn.

jeg ikke tør skrive Alt, hvad skrives kunde, uden at det blev mig befalet, saa tør jeg end mindre misbruge naadige Herres Taalmodighed og Tid til at læse det igjennem."

2. Geheimeraad Lente. — — — „Men hvad Under, at Fattigdom og Armod sig haver indfundet, helst da et saa haardt, nøgent og ufrugtbart Land bliver anseet som det var et frugtbart og rigt Land og da en By, hvis Privilegier ere næsten alle borttagne, hvis Negotie formedelst altfor stor Tvang ligger og hvis Ulykker, at jeg ikke skal melde om meget Andet, nu ved Ildebrande og nu ved Fiendens Indfald have været mange og store, vorder opskreven for en mægtig og udi Overflødighed svævende Handelsstad."

3. Oberhofmarschalk v. Holstein. — — — „Og mærker jeg allerede, at de Gode samt Retsindige holde sig til mig og have fattet Tillid til mig og at de Onde og Uretfærdige undsee sig for mig; ja jeg kan og sige, at Magistraten og de Geistlige have samtykket i Alt, hvad som af mig til deres saavelsom det almindelige Gavn er blevet foreslaaet og at uden nogen Modsigelse er skeet det, som skee burde." . . . . (En heel Side) „de forfærdelige Ildebrande, som saa ofte have ødelagt Byen og Fiendens nu seneste Indfald. Ja Gud give, at de dagligen nu mere og mere Bonden paalagte Byrder og smaae Skatter ikke ganske gjør Ende paa Alt."

Men Reitzer havde taget storligen Feil, hvis han troede, at høieste og høiere Vedkommende saa let skulde lade sig paavirke; thi ligesaa frugtesløse, som tidligere Bestræbelser til denne Sags Fremme havde været*), bleve ogsaa hans; imidlertid lod han sig ikke afskrække, men fornyede atter og atter sine Forsøg, Paamindelser og Ansøgninger om den samme Gjenstand.**) Vi finde ham saaledes allerede under 15de Apr. i Forening med de samme Mænd og Autoriteter indgive fornyet Ansøgning, i hvilken med megen Omstændelighed hele Tugthusets Historie gjennemgaaes og tilslut gives følgende endnu mørkere og mere gribende Skildring af Tilstanden, end i den foregaaende:

„Man vil dog gunstigst betænke — —, at her findes i dette fattige Stift ikkun den eneste Kjøbstad Trundhiem, som, da den ligger saa meget langt fra alle andre Byer og Stæder i Verden og da den af hele terra habitabili er fast den mod Nordpolen alleryderst liggende By, maa ene imodtage og føde alle de i et saa haardt, magert og meget vidtløftigt Land værende Fattige. Ja ved det at Armod og Fattigdom mere og mere tager til her i Stiftet, tager og de Fattiges og Armes Tal saaledes dagligen mere og mere til, at man, uanseet at her i Byen foruden St. Jørgens Huus, findes et Hospital, hvor 50 og et Fattighuus, hvor 80 Mennesker underholdes, med Skræk og Afsky seer Betlere udi 100 Tal at løbe om paa Gaderne og bestorme Husene. Og er dette end ikke Alt. Formedelst at man her intet Tugthuus haver, hvor liderlige Mennesker kan og bør tvinges, tager først den med Betleri følgende Ladhed og Lediggang og siden de med Ladhed og Lediggang følgende Laster og Ugudeligheder saa forfærdeligen baade i Byen og paa Landet Overhaand, at man maa grues derved og at man, - da Børnene og de Unge, uden at lære noget Godt, voxe op i en vanartig og ulydig Selvraadighed og de Ældre uden Frygt og uden Undseelse gjøre et dagligt Haandværk af Fylderi, Drukkenskab, Dobbel, Løsagtighed og mere slig Uteerlighed - maa, uden at man det kan hindre, see Mange til Guds Fortørnelse og Christendommens Skjændsel paa Veien til Helvede og derhos med Tiden snart frygte for, at den publique og almindelige Landefred skal blive forstyrret og at man her ikke skal kunne bo sikker. Ja derforuden opfyldes Byen samt Landet med unyttige Mennesker, som intet Godt enten kunne gjøre eller gide gjøre og til intet Andet ere tjenlige, end enten at gaae om og betle eller og, naar et Mands-Menneske med et Kvinde-Menneske af dette Slags ere løbne sammen, at sætte sig ned og holde Øl- eller andet liderligt Huus samt yngle en Hob ikke bedre, end Forældrene værende Børn. Og end mere bliver herved, besynderligen dog i Henseende til Kvindekjønnet, fast magtesløs gjort baade Forordningen af 5te Jan. 1714 angaaende dennem, som ikke formaae at betale Leiermaals-Bøder og alle de mange Forordringer samt Lovens 3—21 om Tjeneste-Folk samt Inderster og Løsgjængere, hvilken disse Mennesker saa Lidet agte om, at i det Sted, at de sig ikke uden paa heelt og halvt Aar til Bonde-Arbeide og Tjeneste burde bortfæste, de sig nu i Dagetal og til Gaardenes store Skade, hvorom og hele Landet klager, foreskrive Bonden, som ingen Tjenestefolk nu ellers snart kan faa, Love og tvinger hannem til at give dennem og indgaa med dennem, hvadsomhelst de begjære."

— — „Følgelig seer De og hvad Fornødenhed et Tugthuus her paa Stedet er og at Ingen, uden de, som have bortkastet al Omhu for Guds Ære, Sjælenes Salighed og Kongens samt Landets Gavn kan sætte sig imod dets Oprettelse . . . . Ja Alle de, som gjøre sig herudi skyldige . . . . maa vide, at de gjøre sig selv tilligemed skyldige i alt det Onde, som heraf vil komme og at de paa den yderste Dag blive dertil ansvarlige. — — Hvi skal den (Throndhjem) altid, da dog Landets Fader under sine andre Stæder fuld Barne-Ret - være anseet for Stedbarn?"

*) Allerede 7de Juni 1701 var en Kommission nedsat i denne Anledning, som ogsaa 20de April 1702 afgav en Betænkning, men langtfra at Noget resulterede „saa man", siger Reitzer, „meget mere Alt, hvad som til det af 3 Konger allernaadigst var givet, næsten aldeles fravendt og forkommet." Ligesaa havde i 1719 v. Ahnen og Præsteskabet indgivet en Supplik om samme Gjenstand, „men denne forkom i Kjøbenhavn og Intet udrettedes."

**) Først under Reitzers Eftermand Jakob Benzon blev af Kong Christian VI ved Reskript af 5te Febr. 1732 Oprettelsen indvilget, men dets Fundats ei konfirmeret før 25de Novbr. 1735.

Hans Helgesen.

Ved Hans Helgesens Død er - for at bruge Grundtvigs Billede - „den sidste af de norske Graner i Danmark" fældet. Helgesen var født 1793 paa Alunværket i Oslo, hvor Faderen var Forvalter; og hans Fødsels- og Daabs-

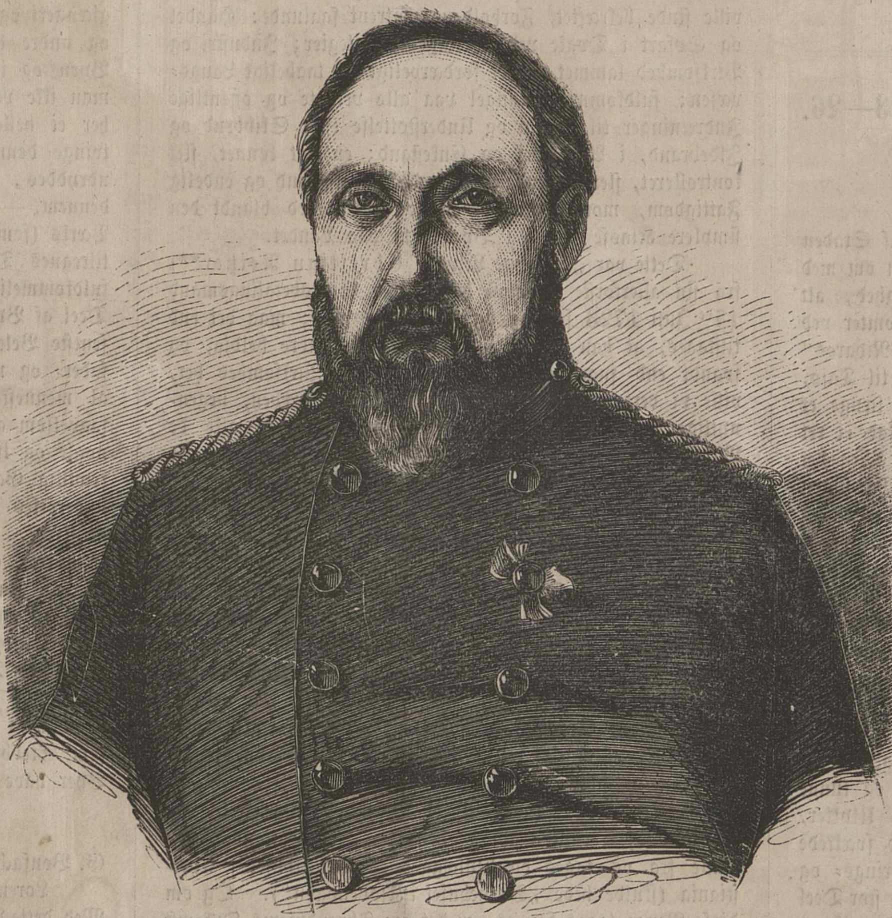

Hans Helgesen.

dag var den 4de Oktober - altsaa Dagen for hans berømmeligste Krigsdaad, Frederiksstads Forsvar under Tydskernes Stormen. Han var først bestemt for Studeringerne; men efterat have gaaet i Christiania lærde Skole, kom han ind paa Krigsskolen og blev d. 1ste April 1811 Kadet og 1ste Januar 1813 Sekondlieutenant i det thelemarkiske Infanteri-Regiment. Hans Testimonium lød: „Meget godt."

Ligefra Barnsbeen af havde Helgesen udmærket sig ved Legemsfærdighed, ridderlig Idræt og vovsomt Mod, — han var den dueligste Jæger og dristigste Skytte, og da han var bleven Lieutenant, pleiede han og hans Krigsfælle Schleppegrell - efter hvad der fortælles - at skyde tilmaals paa den Maade, at de lode sin Tjener staa med et Kortblad i Haanden, hvilket de toge Sigte af og med sin Tordenskjoldske Sikkerhed gjennemborede uden Fare for den, der holdt den lille Skive.

I Kampen mod Svenskerne i 1814 deeltog Helgesen som Premier-Lieutenant, hvilket han var bleven i Septbr. 1813. Man har fortalt, at efter Frederiksstads Overgivelse sønderbrød han af Harme herover sin Kaarde foran Fronten af sine Soldater. Efter hvad Folk forsikre, som nøie kjendte ham, skal dog dette ikke forholde sig saa. Men vist er det, at Underkastelsen for Sverige vakte hans stærke Uvillie. Nordmændenes almindelige Nationalhad mod Svenskerne havde Helgesen ikke alene bevaret, men han havde ogsaa fundet en ny Næring derfor i den af ham forgudede Prinds Christian Augusts pludselige Død, hvilken han kun tilskrev lumpne Snigmordere. Dertil kom, at Helgesen følte en personlig Uvillie mod Svenskernes nye Kronprinds Bernadotte, hvis Optræden mod Napoleon han betragtede som en nedrig Troløshed. Forresten var Napoleon ikke Helgesens Yndling, hvilket noksom fremgaar af hans frivillige Deeltagelse i den endelig afgjørende Kamp mod ham. Helgesen kunde derfor ligesaalidt som Rye og Schleppegrell finde sig i at tjene under den nye Konge; dog blev hverken han eller Schleppegrell udslettet af det thelemarkske Infanteri-Regiments Ruller strax efter Foreningen. Idet de ved Ordre af 20de Febr. 1815 afskedigedes af Tjenesten, blev det dem „tilladt at reise, hvor de vilde, men forbuden at bære den norske Armees Uniform." De gik i dansk Tjeneste, dog kun for strax som Frivillige at søge Ansættelse i den preussiske Hær. Af den, der skulde blive preussisk Officier, krævedes dengang, som nok endnu, adelig Herkomst. Denne manglede Helgesen; men for ved Modets Adelskab at gjøre sig værdig til den attraaede Post, valgte han den Udvei, at duellere med hver Officier i den Bataillon, hvori han skulde ansættes. Saaledes blev han preussisk Officier. Som saadan deeltog han i de Allieredes Feldttog mod Napoleon 1815, og var med i Slaget ved Waterloo, hvor han kjæmpede med Berømmelse. Den Bataillon, hvortil han hørte, var en af dem, der vare stærkest i Ilden, og blev næsten ganske oprevet. Helgesen skal af en russisk General ved den Tid være tilbudt en fordeelagtig Post i Czarens Tjeneste, som han dog afslog.

Efter Slaget ved Waterloo gik han i Blüchers seirende Armee til Frankrig, og deeltog i de Fægtninger, som denne havde at bestaa inden Hovedstadens Kapitulation.

Siden gjorde Helgesen Tjeneste i det danske Korps, der hørte til den forenede Styrke, som efter Napoleons Fald holdt Frankrig besat. Men da Korpset opløstes, besluttede han sig til fremdeles at forblive i Frankrig; thi Bekjendtskabet med en Enke havde allerede fængslet ham her. Han fik da Afsked i Naade fra Krigstjenesten 8de Decbr. 1818.

Over hans Ophold i Frankrig hviler forresten megen Dunkelhed. Hvad vi vide er, at han i længere Tid boede i Nantes uden militær Ansættelse og havde i Ægteskab med hiin Enke tvende Sønner, der siden bleve Soldater i den franske Armee. I den hele Tid vedligeholdt han en stadig Forbindelse med Rye, der var ansat i Holsteen; og afvexlende hver Sommer besøgte de hinanden. Rye skal have gjort stadige Indkjøb af jydske og holsteenske Heste, der afsendtes til Helgesen, og som denne med Fordeel afsatte til den franske Armee. I 1830 deeltog Helgesen i Juli-Revolutionen. Netop under dens Udbrud var han fra Nantes kommen til Paris. Han tjente i nogen Tid i Nationalgarden og fik 15de Decbr. 1830 Afsked som Kapitain. I Frankrig levede han fremdeles uden at tænke paa at vende tilbage til Fædrelandet eller til Danmark. Først efter hans Kones Død vaktes Tanken herom, idet General Mansbach, der traf ham paa en Reise, bebreidede ham, at han unddrog Fædrelandet sin Tjeneste, og tilbød sig at medvirke til hans Ansættelse som norsk Kapitain. Helgesen sammenskrabede da de Midler, han kunde og forlod 1838 Frankrig. Saaledes gjensaa han nu efter 23 Aars Forløb sit Fædreland. Under Carl Johans paafølgende Ophold her i Christiania havde Helgesen Audients og modtog gode Løfter om Ansættelse som Officier, dog uden at de nogensinde bleve opfyldte. Det er vanskeligt at forklare sig Grunden hertil. At Carl Johan skulde have tilsidesat Helgesen, fordi denne engang havde været hans Person og Foreningen imod, er lidet rimeligt; thi hvad der hæderligst udmærkede Carl Johan, var maaskee den Forsonlighed, som han viste mod dem, der havde været hans politiske Modstandere.

Men nok er det, Helgesen saa sig skuffet med Hensyn til de modtagne Løfter. Og saasnart de fra Frankrig medbragte 2000 Franks vare fortærede, befandt han sig i den yderste Forlegenhed. Han maatte da søge sit tarvelige Livsophold ved at give Underviisning i Fransk og arbeide som Oversætter i et Boghandlerfirmas Tjeneste. Uagtet han tilsidst endog leed Nød, forsmaaede han med værdig Selvfølelse at søge Hjælp hos Fremmede. Og af Venner havde han kun yderst faa. Vi have alene hørt nævne et Par, som under denne hans usle Forfatning omgikkes ham. Og selv med disse var Jagten et vigtigt Foreningspunkt.

I den sidste Tid, han opholdt sig her i Christiania, gjorde Kreditorer Indførsel i hans Eiendele. De vilde ogsaa tage hans kjære Jagthund Diana. Men da greb han Geværet fra Væggen og svor paa, at han skjød Enhver, som forsøgte paa at berøve ham Hunden.

Da Nøden hjemme var kommen til det Yderste, og ethvert Haab om Forfremmelse havde vist sig skuffende, reiste han 1840 ned til Danmark. Men der skal han ogsaa have faaet kongelige Løfter om Ansættelse, som længe ikke opfyldtes. Efter en Audients hos Christian VIII blev han dog, om vi ikke feile, ansat i Forstvæsenet. Han levede

nu i mange Aar i Nærheden af Rendsborg, paa et eensomt Sted, kun omgiven af Jagthunde, Fugle, Egern og Oddere, som han havde tæmmet. Fra dette Eremitliv kaldtes han bort ved den i 1848 udbrudte Krig med Slesvig-Holstenerne. Prindsen af Noer tilbød ham Ansættelse i den saakaldte Insurgentarmee. Helgesen udbad sig en kort Betænkningstid, og benyttede den til en snild Flugt. Ankommen til Kjøbenhavn tilbød han sin Tjeneste i den danske Armee, og blev ansat i Flankekorpset under sin Ven Schleppegrell, til hvis Raadgiver han antoges. Han deeltog nu i Kampene ved Bau (9de April 1848), Flensborg, Dybbøl og Kolding. I den sidste Kamp fik han, efter Major Schinckels Fald, Kommandoen over 5te Liniebataillon, Schleppegrells Brigade, og førte den under Stormen ind i den af Fienden haardnakket forsvarede By. Dette var 23de April 1849; og 5te Juli kæmpede han atter med Berømmelse i Slaget ved Fredericia. Men trods hans udviste Tapperhed og Duelighed blev Kommandoen over 5te Bataillon ham fratagen, og nu opholdt han sig i Jylland uden Ansættelse indtil Sommeren 1850, da Schleppegrell, førend det sidste Felttogs Begyndelse, som en personlig Naade af Kongen „udbad sig Retfærdighed for den gamle Kammerad." Han blev nu atter ansat hos Schleppegrell og fægtede 25de Juli med i Slaget ved Idsted. Schleppegrell faldt, Helgesen blev snart Oberstlieutenant og fik med 1600 Mand at forsvare Frederikstad under dets Beleiring af en meer end tredobbelt tydsk Styrke. Det Mod og den Duelighed, hvormed han som Kommandant ledede dette Forsvar og afslog Fiendens 4 Gange gjentagne Stormforsøg (4de Oktober 1850) har skaffet ham et udødeligt Navn, ligesom den hele Bedrift ansees for en af de mærkeligste i den nyeste Krigshistorie.

„Mens Fienden stormed og Bomberne føg,
Da satte hans Alvorsord og hans Spøg
Ild i de hærdede Svende.
Og Frederikstads den blodige Dands
Blev Helten et Eftermæle,
Som altid vil staa i lysende Glands
For alle nordiske Sjæle."

Kort efter dette heltemodige Forsvar udnævnte den danske Konge ham til Kommandør af Dannebrogsordenen, vor Konge til Kommandør af St. Olafs Orden; den russiske Keiser hædrede ham med St. Annas Orden i Brillanter. Efter Freden blev han først Kommandant i Byen Slesvig og derpaa i Rendsborg, „og i begge disse Stillinger viste han urokkelig Fasthed og klog Beslutsomhed." Senere blev han udnævnt til Oberst og som saadan døde han i Rendsborg den 28de Februar d. A. Hans Liig førtes til Flensborg, hvor det blev jordet ved Siden af hans trofaste Ven og Krigsfælle Schleppegrell. Efterretningen om hans Død vakte Bedrøvelse saavel i Danmark som Norge, og Digtere kappedes om at forevige hans Minde.

Hos Helgesen fandt man forenede hine Egenskaber, der betinge den duelige Krigsmand: en mageløs Haardførhed, et urokkeligt Mod og en Aandsnærværelse og Koldblodighed, der af ingen Farer lod sig forstyrre. Da en Bombe under Fredrikstads Beleiring faldt ned ved Siden af den Stue, hvor han med sine Officierer spiste Frokost, og Gruus og Splinter fløi op paa Bordet, udbrød han spøgende: „Nu vil de Kjeltringer, Gud hjælpe mig, ogsaa udhungre os ved at fordærve os Maden." —

Katechisationen, efter Tidemands Maleri.

Hans Legemsbygning var kjæmpemæssig og hans Styrke overordentlig. Han taalte Alt og gik eens klædt Vinter som Sommer. Han tog sig gjerne et Glas, men hvormeget han end drak, saa man ham aldrig beruset. Jagten var hans Liv, og hans største Fryd var at færdes i Skoven mellem de vilde Dyr; den eensomme Natur havde for ham noget uimodstaaeligt Tillokkende, og kun i den følte han sig hjemme, hjerteglad og munter. Ligesom Sagatidens Helte, om hvem hans hele Personlighed minder saa stærkt, var han ligeoverfor Fiender haard og gram i Hu, men mod Venner mild, blid og trofast. For at tage Hævn over hine, eller for at hjælpe disse, var han istand til Alt. Naar han blev vred, satte han Retten i sin Styrke, og af alle Indskrænkninger i den personlige Frihed var han en svoren Fiende. Især vare Jagtlovene ham forhadte; og under sit første Ophold i Danmark skal det da ogsaa have været ham en kjær Bedrift, i de maanelyse Nætter, sammen med Rye, at fælde Raadyr i Adelsmændenes fredede Parker. Forresten var han af en meget retskaffen, brav Tænkemaade, og ikke saasnart var han i Danmark kommen til Hæder og Værdighed, førend han skyndte sig med rundelig at erstatte en Enke her i Christiania, hvad han under Opholdet i Norge var bleven hende skyldig. Med al sin Haardhed mod Fiender, var han dog blød af Gemyt, godmodig af Sind, og saa godhjertet, at han kunde give bort sin sidste Skilling, naar han traf paa en Fattig. Han besad skjønne Aandsevner, men savnede Lysten til videnskabelige Studier, hvilke da heller ikke havde ladet sig forene med hans Jagtliv. Meget beskjæftigede han sig dog med historisk Læsning; han havde et udbredt Kjendskab til den franske Historie, men især interesserede ham Nordens Historie. Denne Interesse fremtræder nu i et skjønt Gjensidighedsforhold. Den Videnskab, der i tunge Dage kvægede hans Sind, har han skjænket nye Bedrifter til dens Blade, og til Gjengjæld skal den skjænke sin Dyrker et varigt Navn.

Af Helgesens Familie findes endnu Søsterbørn i Live her i Landet. De skulle boe ude ved Drøbak og være fattige Fiskerfolk.

Vi have allerede i 1855 givet Helgesens Portræt, med Løfte om hans Biographi. Da imidlertid denne af Andenmand os lovede Biographi ganske er udebleven og vel de færreste af vore Abonnenter ere de samme som hin Tid, have vi fundet det rigtigt i Forening med denne vor korte Biographi atter at give Portræt.

Pariser-Nyheder.

V.

„Det er godt at dø i disse Tider for at faa sig et godt Eftermæle. Alle, som dø, ere jo Plutarch værdige", sagde Rachel nogle Dage før sin Død. Stakkels Rachel! kom ikke igjen, thi Du vilde blive skuffet! Kunde man ikke skaane dette Hjerte, som endnu slog igaar, for at granske dets Dyb, og bør vor Tids Klapjagt efter Skandal ikke standse ved Døren til „Sukkenes Rige?" Har hun

givet saameget for at vi skulle give saalidet? Det var et kjæmpende, fristet Sind; det bølgende Indre søgte Ligevægt i mange Ting og hendes Ungdom var et kort, feberagtigt Blund, men denne Tilværelse gjennemlynedes dog af en stærk Straale fra Oven, hun var dog skaaret af den Granit, hvori store Mennesker skulpteres. Thi slaa vi Kreds om hendes Minde!

„Tragedien er død med Rachel!“ hører man i alle Tonarter. Siden Talmas Død har denne Formular ikke været brugt, men at den saaledes kan bruges periodisk, viser hvor lidet Hold den har. Hvad Rachel har taget med sig i Graven er ikke Tragedien, men det Scenens Liv, hun havde vidst at give Kunstværker, som aldrig kunne dø. Med et vidunderligt Instinkt havde hun uddraget Idealet deraf og inkorporeret sig det. Det var som oftest den overordentlige Kvinde, man gik hen for at see, og Enthusiasmen gjaldt altid den tragiske Skuespillerinde og ikke Tragedien, for hvilken hun paa ingen Maade har gjenopvakt Smagen. Disse Gjenopvækkelser fra de Døde er ikke eet Genies Værk, hvor mægtigt det er, de ere Alles Sag, og den Atmosphære, hvori vi leve, har intet gunstigt for de store tragiske Værker. Vor Tid har ganske andre Chimærer at forfølge, end Idealets.

Rachels Tilværelse har været en Tilfældighed uden Følger. Hun er kommen tilfældigt, som Geniet kommer og forsvinder, uden at efterlade Spor. Stjernen tog en gal Vei; den synes at have været bestemt til at oplyse andre Himle. Hvilken dramatisk Digter har hun skabt, siden man endelig vil paatvinge hende en Mission? Naturen havde begavet hende med Skuespillerindens mest gribende Egenskaber, skjønt hendes plastiske Skjønhed talte mere til Sandserne end til Sjælen. Blot Synet af hende var et pragtfuldt Skuespil, at see hende ryste sit inspirerede Hoved et Poem. Derfor vil ogsaa hvert Portræt af hende blive langt under det, som staar i Enhvers Erindring. Hun befolkede den franske Scene med homeriske Skikkelser, jeg veed derfor intet mægtigere end hendes Taushed. Det var denne Taushed, Diderot taler om i Anledning af Malerkunsten, og som tillod hende at udrette mest uden at aabne Munden. De fleste af hendes Beundrere have ladet sig fange gjennem Øinene, og dog har siden Talma Ingen talt som hun, Ingen saaledes forstaaet Metret og Versets Melodier. Rachel vilde bestandig høiere op mod Solen. Efter at have brugt Vingerne til den vildeste Fart vilde hun op til Lyset selv. En forfærdelig Leg, der har kostet hende Livet. Lægerne sige, at hun døde af Brystsyge. Vi sige, at hun døde af Træthed.

Den sidste Illusion, Rachel skulde miste, var Haabet om at høste ny Hæder. Kort før sin Død lod hun skrive til en bekjendt Forfatter: „De alene kan skrive ma pièce de rentrée. Mangler De Sujet, saa tag mine Lidelser disse tre Aar. Men skulde jeg ikke kunne spille, saa paafør mig ingen Proces!“

Der var engang to Troldmænd. Intet modstod deres Magt, Havet og Afgrundene var dem underdanig. Paa et Vink af deres Haand styrtede fraadende Vande frem, Klipperne revnede for at danne Huler, overvævede med Vedbende, Engene bedækkede sig med et tusindfarvet Blomsterflor, hæslige Rønner skjød frem af Jorden, som de plettede lig Udslet, Marmorpaladser tegnede deres ædle Former mod Himlens Blaa. Og tusinde yndige eller skrækindjagende Skikkelser befolkede Paladser, Rønner og Huler, klatrede op af de mosede Klipper, løb om paa Engenes duftige Græs.

Troldmændene hed Alexandre Dumas og Auguste Maquet. Et Venskab forenede dem som Fader og Søn, de kunde ikke leve uden hinanden, og den samme Hippogryph bar dem ømt forenede over i Phantasiens ubegrændsede Domæner.

Og hvad gjøre de nu? De procedere! Hvad siger De? Lytter til!

„Mester“, siger den yngste Troldmand til ham, som skabte „Antony“, „Mester, I maa jo dog erindre, at Bragelonne og Aramis ligesaavel ere Sønner af mine Lænder, som Eders, og at Ange Pitou er kaldet til Liv ved min Phantasies Tryllestav? Har jeg maaskee ikke gjort det Utrolige for at sætte Skik paa Regentens Søn og paa de Gavstrikker af Musketerer? Dronning Margot har mig at takke for, at hun er kommen saa vel gjennem Verden, Sylvandere var allerede halvvoxen, inden hun kom under Eders Forpleining, og den sorte Tulipan er udsprungen i vor fælles Mistbænk. Mester, I kan ikke have saa laxe Begreber om Mit og Dit, at I kan have glemt den Brandfakkel, jeg kastede ind i Kvindekrigen, og har den landlige Uskyldighed rødmet, har jeg s'gu min gode Part deri. Mester, de Funker Prometheus-Ild, der findes i disse Værker, er tændt ved min Tobakspibe! Hidtil har jeg sagt Motus, hvilket udlagt vil sige: „Vær stille min Mand!“ men de Skjælme Pariserne, som man ikke kan skjule noget for, fandt mig dog ud. Men det var ikke min Skyld. Jeg havde svoret at holde reen Mund og jeg holdt reen Mund, skjønt det var graverende ikke at kunne gaa omkring med Fløiter og Fidler som saa mangen anden og ikke ogsaa at see Auguste Maquets Navn paa vore Værkers gule Omslag. Mester, lad det uskyldige possessive Pronomen dog ikke sætte denne hæslige Fold paa Eders Pande! Er jeg stolt, er Skylden da ikke Eders? See denne Billet, hvori I skriver: „Min kjære Ven, Feen maa have døbt Dig, Du opfinder daglig noget charmant.“ Og denne: „Jeg skriver den bevidste Scene ordret efter Dit Udkast“, og saa videre. Mester, jeg samtykkede i at bie, men paa den Betingelse, at I samtykkede i at sætte Eders majestætiske Underkraft paa et vist Dokument, der sikrede mig min Part i det klingende Udbytte, og denne Part har jeg ikke faaet. Jeg har ventet i elleve Aar, og uden at støde an mod den christelige Langmodighed, gjør jeg nu Paastand paa mit Navn, mine Laurbær og Halvparten af — Resten, hvilket udgjør en rund Sum, thi vore Værker have rivende Afsætning. Mester, jeg har talt!“

Troldmanden Dumas reiser sig. „Grusomme Barn!“ siger han og vender sig mod Maquet, „da Du bragte mig en liden Novelle paa et Par Snees Sider, som ingen Forlægger vilde afkjøbe Dig, modtog jeg Dig med Godhed og lovede at gjøre en phantasivækkende Roman i fire Dele af Dine magre Been. Du morede mig, livlige Barn, og snart havde jeg ingen Hemmeligheder mere for Dig. Du blev mine Drømmes Fortrolige; og min Nedladenhed gik saavidt, at jeg tillod Dig at fylde de Kapitler, hvis pikante Titler jeg skrev. Du straffer mig haardt for min Svaghed! Efter hvad Du siger, skulde jeg have mindre Part i mine Værker, end Du? Hvilken Scene har Du udkastet, som jeg ikke har belivet med min varme, farverige Stiil? Jeg paakalder alle Bogtrykkere, alle Sættere, alle Korrektører. Svarer, Hjertensallerkjæreste, er nogensinde en Side, underskrevet med mit Navn, kommen til Trykkeriet uden skrevet med min egen fortrinlige Haand eller af mine sædvanlige Skrivere paa Dumas bekjendte blaa Papiir? Hvem vil Du faa til at tro, Kanibal, at Dumas, Antonys Dumas, Calligulas Dumas, nedlader sig til at lade en Andens Prosa kopiere? Jeg har ikke lønnet Dine Tjenester, siger Du? See nu ogsaa Du en Billet, Du skrev mig til i 1845. „Jeg svimler ved Tanken om at have dette Dokument i mit Værge. De fordrer jo aldrig nogen Kvittering af mig, og sæt nu, at jeg dør, kan da ikke en graadig Arving med dette Dokument i Haanden fordre hvad De allerede har givet mig een Gang? Gjem dette Brev, for at vise det til denne mulige Arving, og siig ham, at Auguste Maquet i levende Live følte sig mere end lønnet ved at være den mest glimrende franske Romantikers Ven og Medarbeider.“ For melancholske ere disse gamle Minder! O mindeværdige Aar 1845! O skjønne Tid, da Auguste Maquet ikke var en Utaknemmelig! Ogsaa jeg har talt.“

Dommen er fældet og Auguste Maquet tildømt — „Halvparten af Resten.“

Literatur.

Norges Historie. En Læse- og Lærebog for Almue- og Borgerskoler ved Siegwart Petersen, Lærer ved den kgl. norske Krigsskole. Chra. 1858. 12 Ark 8vo. Priis 24 ß indb. Cappelens Forlag. Denne Bog er baade billig og hensigtsmæssig og fortjener derfor megen Udbredelse. Ligesom Munthe i sin udbredte „Læse- og Lærebog i Fædrelandets Historie,“ dvæler Hr. Petersen udførligen ved de mest fremtrædende Personer og Begivenheder, medens han hurtigt glider hen over det mindre Vigtige og Underholdende og kun giver, hvad der er ganske fornødent for at bevare den historiske Traad. I Bogens første Deel har han, saaofte det lod sig gjøre, brugt Sagaens egne Ord, og i dens sidste Deel ofte fulgt de vidtløftigere Bearbeidelser af tidligere Forfattere, og, som han i Fortalen selv siger, endog af dem undertiden aftrykt Ord til andet længere Stykker.“ Heraf følger naturligviis, at Fremstillingen ikke kan have nogen bestemt og eensartet Farvning, hvori en Forfatter-Subjektivitet udtaler sig. Men Læsebogen - og i Almueskolen vil vel af Hensyn til Omfanget Petersens Historie især blive brugt som saadan - lider intet ved denne Forskjelligartethed. Det maa endog betragtes som en væsentlig Vinding ved Bogen, at Børnene i den indvies i Sagaernes eiendommelige Fremstillingsmaade. Kun i Behandlingen af Tidsrummet efter 1814 synes os Uensartetheden mindre beføiet, idet Forf. her deels har dukket ned i for megen Detail, og det netop hvor der handles om temmelig apokryphiske Ting, deels betjent sig af et Sprog, der i Simpelhed og Lethed staar langt tilbage for hvad den foregaaende Fremstilling byder. Imidlertid indrømmes, at Stoffets Beskaffenhed og dets ringe Bearbeidelse af Forgjængere her kan undskylde den stilistiske Tunghed. Man har fremhævet som en Mangel ved Petersens Arbeide, at det indeholder for lidet Kulturhistorie og for faa Oplysninger om Landets indre Tilstand, og heri maa ogsaa vi være enige. Det er netop den nyere Historieskrivnings Fremskridt, at den skjænker Folkenes aandelige Interesser og indre Tilstande en saa omhyggelig Behandling. Imidlertid er dette her en mindre Mangel, som let vil kunne afhjælpes ved et nyt Oplag, der vist ikke længe vil udeblive, uagtet vi høre Forlæggeren har trykt et efter vore Forholde uhyre stort Oplag (6000 Exemplarer). Trods disse Ufuldkommenheder er Petersens Historie saaledes som den foreligger, en ligesaa brugbar som underholdende Skolebog. Indholdet er velvalgt og tiltalende, og Sproget overhovedet simpelt og let.

De forskjellige kristelige Bekjendelsers indbyrdes afvigende Læresætninger af Dr. K. Graul, oversat af K. M. Breien, med et Forord af Prof. Caspari. Anden forøgede Udgave, ledsaget af den augsburgske Troesbekjendelse (i Dr. Rudelbachs Oversættelse). J. Dybwads Forlag, XVI og 188 S. 8vo., Priis 42 ß. I vor religiøs gjærende, sekteriske Tid maa et Skrift, der som Graul's med Korthed, Simpelhed og Skarphed fremstiller de forskjellige Kirkers og Sekters Læreafvigelser og viser de falske religiøse Retninger, være af dobbelt Vigtighed for enhver Christen, „der vil bevare Frelsens Klædebon reent og uplettet“ under hiin almindelige Bekjendelseskamp. At Bogen her har imødekommet en Trang i Læseverdenen, viser sig da ogsaa allerede deraf, at den hos os, efter tre Aars Forløb, oplever en ny Udgave, og det uagtet den i Mellemtiden ogsaa er udkommet i en dansk Oversættelse. Hvad denne nye smukt udstyrede Udgave angaar, har den ikke alene i den augsburgske Konfession faaet en høist værdifuld Forøgelse, men den er efter Originalens fjerde Oplag ogsaa bleven forøget med ikke mindre end fire ganske nye Kapitler om nye Religionspartier, - hvilket med det samme ogsaa viser, med hvilken Fart disse tiltage.

Norge.

Christiania. Ved kgl. Resolution af 22de Marts er endelig Byen inddeelt i tvende Sognekald: Vor Frelsers Menighed med Byens gamle Kirke, og Trefoldigheds Sognekald med den nye Kirke paa Hammersborg. Desuden stilles i Udsigt endnu et tredie Sognekald med den gamle Akers Kirke til Sognekirke. For ethvert af hine nye Kald ansættes en Sognepræst, en residerende Kapellan og en Trediepræst. Stiftsprovstembedet bliver fremdeles forbundet med Sognepræstembedet ved Vor Frelsers Kirke, der forbliver Stiftets Domkirke. Vor Frelsers Menighed skal indbefatte hvad der af den nuværende Bymenighed ligger østenfor en Grændselinie, trukken gjennem Kongensgade, Møllergaden og Møllerveien til Broen over Akers Elv ved Grüners Mølle.

— Ved kgl. Resolution af 22de Marts er Kand. min. Th. Kjerulf, for under Vakancen at besørge den mineralogiske Lærers Forretninger, tilstaaet et Honorar af 48 Spd. 40 ß maanedlig af Universitetskassen.

— Statsraad Stang feirede den 30te Marts sit Sølvbryllup, i hvilken Anledning Studenternes, Handelsstandens og Haandværkernes Sangforeninger hilsede ham med Sang og Hurraraab.

— Som Konsul i Amsterdam er udnævnt Hr. Hooglandt, en anseet Handelsmand der; den norske Regjering havde foreslaaet T. Egidius, der under Vakancen havde forestaaet Posten.

— Efterat være vendt tilbage fra Drammen og Tønsberg, gav Ole Bull forrige Løverdag sin anden Koncert for omtr. 1700 Tilhørere og blev som sædvanlig hilset med umaadelig Jubel. Strax efter afreiste han til Udlandet. — Sidste Søndag gaves i Frimurerlogen den nu som tidligere af Hr. Sperati arrangerede Passions-Koncert for fuldt Huus. Ole Bull gav ogsaa ved denne Leilighed et Nummer.

Kongsberg. Den 28de Marts skulde 11,018½ Mk. fiint Sølv, til Værdi af noget over 100,000 Spd., afgaa herfra til Christiania.

Drammen. Den 28de Marts indviedes Jarlsberg Værks Annexkirke i Skouger. Kirken er en smuk Træbygning med Taarn og Spiir; Architekt Hanstein har været Bygmester.

Laurvik. Byskatten for 1858 er udlignet med 7106 Spd.; Fattigskatten med 2893 Spd. 23 ß. Værkseier Treschow er ansat til en Formue af 550,000 Spd. og til en aarlig Indtægt af 50,000 Spd.

Saunæs. Jæderens Provsties Forening for kirkelig Fattigpleie, der for nogle Aar siden stiftedes hovedsagelig med det Øiemed, at bidrage til fattige og forsømte Børns christelige Opdragelse, holdt 21de Marts Møde paa Høilands Præstegaard. Man erfarede, at fem fattige Børn for Tiden nøde godt af Foreningens Forsorg, men at dens Ressourcer for Øieblikket vare utilstrækkelige til Dækning af Udgifter. En Mand af Haaland har skjænket Foreningen 100 Spd.

Udenlandske Efterretninger.

Sverige. Kancelliraad Peter A. Wallmark, Nestoren blandt Sveriges Publicister og en kundskabsrig og dygtig Forfatter, afgik ved Døden den 19de Marts 80 Aar gml. Hans Journalist-Virksomhed begyndte 1809 og afsluttedes først 1847. Han har ogsaa udgivet over 50, deels originale, deels oversatte særskilte Skrifter.

— Den 16de Marts har Udenrigsministeren Friherre Lagerheim erholdt Afsked. Gesandten i Paris Friherre Manderstrøm er udnævnt til hans Eftermand.

— Den 17de Marts holdt Adjunkt Uppström i Videnskabernes Selskab i Upsala et Foredrag over den af Prof. Munch i vort Blads forrige Aargang beskrevne Runesteen fra Tune.

Danmark. En Lov om Kjøbenhavns Befæstning mod Søsiden er ved anden Behandling antaget med 45 St. — En Takkefest er holdt i Anledning af Kongens Helbredelse.

England. Russells Jødebill er antaget med 297 mod 146 St., trods enkelte Ministres Modstand.

— Den indiske Bill er den 26de Marts atter forelagt Parlamentet. Den afviger kun fra det forrige Ministeriums derved, at den giver Ihændehaverne af Kompagniets Aktier større Indflydelse.

Frankrig. Persigny er tilbagekaldt fra Gesandtskabet i London og Marskalk Pelissier har indtaget hans Post. Alliancen med England ansees i den Grad svækket, „at den endnu kun bestaar af Navn.“

Hermed følger som Tillæg Titelblad og Register til Storthings-Efterretningerne for 1857.

Christiania. Trykt og forlagt af H. J. Jensen. (Storgaden Nr. 27.)

Illustreret Nyhedsblad.

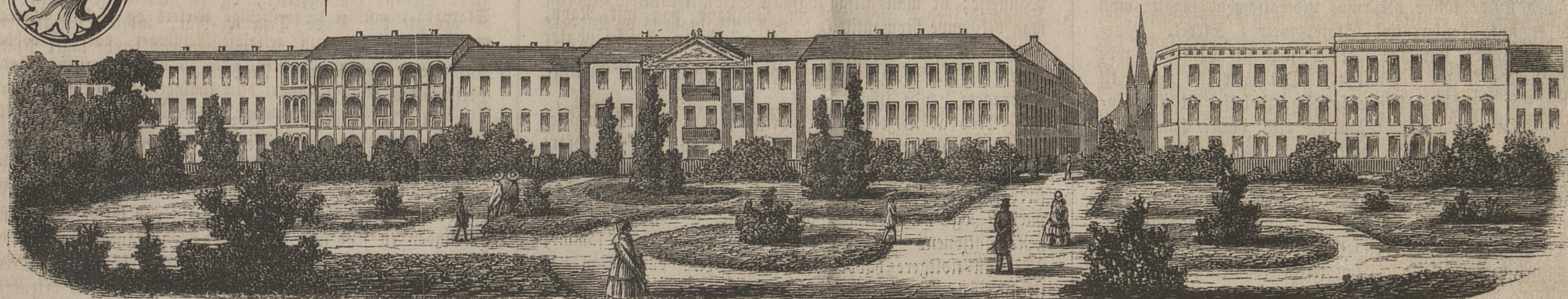

Nr. 15. | Udkommer hver Søndag Morgen. | 11te April 1858. | Abonnementsprisen er 60 ß Fjerdingaaret. | 7. Aarg.

Indhold.

Henrik Steffens.*)

(Efter Julian Schmidt.)

Den vigtigste af de første Tilhængere, Schelling vandt blandt de egentlige Naturforskere af Fag, var Danskeren (!) Henrik Steffens. Steffens hørte ikke til disse glimrende Aander, der i kraftig Originalitet begynde en ny Periode, eller paatrykke den, hvortil de slutte sig, Klassicitetens Præg, men han var en i høi Grad modtagelig Natur, hvori enhver ny Svingning af Tidsaanden vakte en fuldttonende Gjenlyd. Da han kom som Fremmed til Tydskland, modtog han Indtrykket af hiin betydningsfulde Tid som noget Færdigt og Heelt i umiddelbart Liv, og dette forhøier det Tiltrækkende i hans Fremstilling. Steffens var bestemt til Theolog; Beskjæftigelse med Religionen og Beskjæftigelse med Naturen gik fra hans tidlige Barndom af Haand i Haand, og Betragtningsmaaden af den ene trængte umærkelig ind i Anskuelsen af den anden. Han var ikke egentlig nogen Sværmer; han tilstaar selv i elskværdig Naivetet, at han aldrig personlig har nærmet sig det Oversandseliges Rige trods sin store, medfødte Tilbøielighed for det Vidunderliges Verden. Ogsaa senere har han næsten i ethvert givet Tilfælde opstillet den urokkelige, kolde Fornuft imod det enkelte Under; han sværmede kun for det Vidunderlige i Almindelighed, det vil sige for hiin poetiske Ynde, der ligger i alt Umiddelbart, Usammenhængende og Hemmelighedsfuldt. Steffens var kun halv Dansk. Hans Moder var tydsk af Fødsel og Børnene maatte fra sin tidlige Barndom tale tydsk. I sit 23de Aar, i 1796, kom han til Kiel, hvor han personlig lærte den Kreds at kjende, der allerede langt fra havde tiltrukket ham, den Kreds, der bestod af Fyrstinde Galyzin, Jacobi, Hemsterhuys, Claudius, Haman, Lavater o. Fl. Tvende Bøger havde en afgjørende Indflydelse paa ham, nemlig Goethes Faust og Jacobis Breve over Spinoza. Det første Digt var netop skikket til at fængsle det poetiske Gemyt for Naturens Kræfter, at gjennemtrænge det med hemmelighedsfulde Anelser, at anspore det til videre Kombinationer. Jacobi viste ham først Spinozas Maade at tænke paa fra den sandselige Side og øvede en lignende Indflydelse paa ham, som paa Fichte. De Anskuelser, som han vilde priisgive almindelig Afsky, modtog en saadan Livsvarme under hans Hænder, at de tog Phantasien fangen. Paa denne Maade var Steffens forberedet, da han lærte nogle af Schellings Skrifter at kjende og her traf en beslægtet Natur. Et Reisestipendium satte ham istand til at naa sit Ønske, at lære den tydske Dannelses Centrum personlig at kjende. I Aarene 1792 til 1801 see vi ham i den mest levende umiddelbare Virksomhed i Jena og i de øvrige Værksteder for den poetiske og philosophiske Aand, hvor han ansporedes og selv ansporede og overalt hilsedes som en jevnbyrdig Medkjæmper for Poesiens Sag mod den platte Virkelighed. Paa hans Streiftog til Halle, Berlin, Dresden, Bamberg o. s. v. kunne vi forfølge Romantikens lokale Udbredelse. Steffens kom til Jena med forudfattede Meninger saavel i Poesi som Philosophi. Adskillelsen mellem Schiller og Romantikerne havde allerede fundet Sted. I Athenæum var den absolute Kunsts og den absolute Videns, Goethes og Fichtes Faner, plantede. Steffens sluttede sig strax nøie til A. W. Schlegel. Han maatte være Schelling mest velkommen. Han var den første Naturforsker af Fag, der aabent traadte over til hans Fane; Röschlaub, Eschenmaier, Windischmann og andre Læger fulgte først nogen Tid efter hans Exempel. Ligesom han gjennem Schelling og Athenæum først blev ført til „Videnskabslæren", saaledes kom han først gjennem Fichte, hvis Forelæsninger over Menneskets Bestemmelse han bivaanede, til Kant. Intet af begge Systemer har havt nogen væsentlig Indflydelse paa hans Tænkning. Gjennem ham kom ogsaa et nærmere Bekjendtskab istand mellem Schelling og Goethe. Den store Digters livsfyldige Anskuelser, Philosophens skarpsindige Kombinationer og den unge Naturforskers Kundskaber supplerede hverandre gjensidigt. Om nogen konkret Videnskabelighed var der ikke Tale i disse Studier. Konstruktionen à priori, der, som Steffens ganske rigtig bemærker, dengang var ligesaa almindelig hos Digterne, som hos Philosopherne, lod begge kun see, hvad de selv vilde, i Verden og i Naturen. Men i denne livlige Deeltagelse i det videnskabelige Liv var der dog noget saa ungdommelig Tiltrækkende, som vi nu ved vor Fordeling af Arbeidet smertelig savne. Fra Jena begav Steffens sig en Tid lang til Freiberg, hvor han hørte Werners aandrige Foredrag over Mineralogi. Resultatet af hans Studier i denne Tid var „Bidrag til Jordens indre Naturhistorie" (1799), hvori den Idee blev gjennemført, at den guddommelige Personlighed er al Naturudviklings Grund. Efter sin Tilbagekomst til Kjøbenhavn (1802) holdt han Forelæsninger over spekulativ Physik, ved hvilke han gav Anstød til alle Kanter. Allerede som germaniseret Dansk blev han betragtet med skjæve Øine, de Lærde saae i ham en Dilettantismens Begunstigelse og blandt Folket udbredte sig det Rygte, at han i Stilhed virkede for den katholske Kirke. Hans Stilling blev stedse mere utaalelig, saa at han betragtede det som en Forløsning, da han i 1804 erholdt en Kaldelse til Halle, og det saameget mere, som han netop var bleven gift med en Datter af Kapelmester Reichardt sammesteds. I Halle begyndte nu en Tid, der i visse Maader kan staa ved Siden af den Weimarske. Den Begeistring, Wolf og Schleiermacher indgjød den studerende Ungdom, var heelt utrolig. Til dem sluttede sig nu først Lægen Reil, senere Steffens. Den ene Videnskab greb den anden under Armene, fordi de alle bleve behandlede med Aand og ikke i tør Mechanisme. Blandt de yngre Professorer hørte Schelver og Keyßler til den Schellingske Skole. De gamle Kantianere kom ikke op imod dem. Blandt de yngre fremadstræbende Studenter traadte navnlig Karl v. Raumer, den senere Geolog og Alexander v. d. Marvitz Kredsen nærmere. Goethe glædede den fra Tid til anden med sit Besøg, navnlig da Gall holdt sine Forelæsninger over Læren om Hjerneskallen og Reil foredrog sine nye Forskninger over Hjernen og Nervesystemet. Heller ikke Forbindelsen med Berlin blev afbrudt. Ved et længere Besøg dersteds i Foraaret 1806 traadte Steffens i nærmere Berørelse med Alexander v. Humboldt og Johannes v. Müller; endvidere med Henriette Herz's Kreds. Gjennem Reichardt og hans Datter Lovise blev han bekjendt med en anden Schattering af Romantikerne, med Arnim, Brentano og Grimm, af hvilke den Første i Begyndelsen af sine Studier beskjæftigede sig ivrig med Physik. Resultatet af denne Phase var „Naturphilosophiens Grundtræk i Aphorismer", om hvilke Steffens selv tilstaar, at han i sin Enthusiasme undertiden lod sig henrive til den rene Galskab. — Til at eftervise Livets Totalitet i Naturen anvendte han tvende Midler. For det første opløste han al synbar isoleret Individualitet i hiin vældige Proces, der gaar som et Pulsslag gjennem det hele Naturliv, og dernæst søgte han overalt at krystallisere Opløsningsprocessen til nye Individualiteter. Med sin rige Phantasi opfattede han overalt Lighederne i Phænomenerne og kastede i et sindrigt Spil Phænomenerne paa de forskjellige Naturgebeter om hverandre som i et Kaleidoskop. Men der manglede ham Skarpsindighed til at fastholde Forskjellighederne, og hiin naturlige Forstand, der for ethvert Phænomen strax finder Loven i dette selv. Sprog og Methode er næsten stedse den samme i hans Værker, i de naturphilosophiske som i de politiske og poetiske. Følgende Indholdsangivelse i hans Anthropologi giver os et Beviis paa, hvorledes Jordens Totalliv gestalter sig hos ham: „Beviis for at Jordens Kjerne er metallisk — Dannelsesformer — Skiferformationen — Kalkformationen — Porphyrformationen — Dannelses- og Forstyrrelses-Tider — den tabte Uskyld eller fornyet Naturkamp efter det første Menneskes Skabelse — Jordens Fremtid — Livet — Vegetationen — Animalsk Vegetation (Insektverdenen) — Sandserne — De menneskelige Sandser — den menneskelige Slægt." Et besynderligt Indhold for en Anthropologi! Ligesom der gives Historikere, som aldrig kunne berette om et simpelt Slag uden at begynde idetmindste med Syndfloden, saaledes griber Steffens ved ethvert enkelt Phænomens Analyse ind i det almindelige Verdensliv og er aldrig istand til at afslutte. Han bringer det kun til at gjentage et og samme Indfald, som han maaskee beriger med et Par nye og et Par nyopfundne og i Sammenhængen mechanisk indskudte physiske Love. Dertil kommer det poetiserende, høist uvidenskabelige og tildeels svulstige Sprog.

Da den „burschenschaftige" Aand udbredte sig, saa Steffens, der stedse med lidenskabelig Egensindighed fastholdt, hvad han engang havde taget fat paa, sig pludselig trængt ind i Oppositionen mod den herskende Stemning. Hans naturphilosophiske Studier traadte i Baggrunden og han begyndte paa en høist betænkelig Maade at anvende Chemien og Physiken paa Statslivet. Hovedsagelig var hans Kamp rettet mod Turnerne. Jahn havde ved et tilfældigt Møde sat ham i Misstemning ved en raa Ytring om den Sixtinske Madonna, og denne Misstemning var afgjørende for hans politiske Overbeviisning. Det første Arbeide, hvormed han traadte ind paa Politikens Gebet, „Die gegenwärtige Zeit und wie sie geworden" (forfattet 1815—16, trykt 1817), var skrevet i hiin Tids vilde og udsvævende Blomstersprog. Grundideen har han laant af Fichte. Han udledede nemlig Tidens Fordærvelse fra den Paulinske Christendom, der havde opløst og udvisket den religiøse Følelse til Ræsonneren. I hans andet Skrift, „Die Carricaturen des Heiligsten" (1819—21), finde vi hiin pudseerlige Sammenligning mellem det organiske Statsliv og Plantens Naturvæxt, der er gaaet over paa den historiske Skole, bredt og pedantisk gjennemført (med Savigny var han allerede siden 1811 nøiere bekjendt; Ottfried Müller var hans fornemste Discipel). Det var en lidenskabelig Kamp mod alle politiske Abstraktioner og et Forsøg paa at udlede Statens Totalitet af Livets naturlige Organisation, af det religiøse Fællesskab og af Familien. De Karrikaturer, mod hvilke han fortrinsviis drog tilfeldts, var Systemet i contrat social, Hallers Restauration af Statsvidenskaberne og den herskende Embedsmechanismus. I alle disse tre hinanden tilsyneladende saa modsatte Phænomener fandt han med Rette Udtrykket for den samme mechaniske Tanke, som formaster sig til at udlede Livet af Døden, Organismen af Mechanismen. Men, hvad han satte i Stedet, var aldeles uklart og utilfredsstillende. Den vedvarende Kamp med Turnerne vakte hans forrige Venners, f. Ex. Schleiermachers Uvillie og tillige høiere Vedkommendes Opmærksomhed. I Begyndelsen, medens man endnu søgte at opretholde den liberale Retning i Statsstyrelsen og betragtede den nye Mysticisme med fiendtlige Øine, blev han advaret fra høiere Steder. Men endelig fandt man paa

*) Vi tro det vil have sin Interesse at erfare, hvorledes denne vor berømte Landsmand bedømmes af en fremmed Literaturhistoriker.

den Idee, at der dog muligens laa noget Dybere under, og Statskantsleren lod ham derfor i Stilhed komme til Berlin for at give nærmere Forklaringer. Den Samtale, som nu fandt Sted, er charakteristisk. Steffens blev strax forfærdet over den Fortolkning, man gav hans Kapucinader; han havde kjæmpet mod den aandelige Retning i Almindelighed, og man troede, han var vidende om en hemmelig Sammensværgelse. Hardenberg saa snart, at han havde med en Drømmer at bestille. Steffens gjorde Statskantsleren opmærksom paa, at, hvis man med god Samvittighed skulde kunne bekjæmpe Liberalismen, maatte man sætte et nyt, konservativt Statsprincip i Stedet. Hardenberg svarede smilende, at et saadant Princip havde man allerede fundet i Politiet. Det taler ikke meget til Fordeel for Steffens' høiere sædelige Følelse, at ikke saadanne Erfaringer om de Magter, med hvilke han havde forbundet sig, stødte ham bort. I 1821 kom han i den ubehagelige Stilling som Rektor i Breslau at maatte lede Undersøgelserne mod Demagogerne. Han stilte sig fra dette Hverv med en skjøn Sjels subjektive Idealismus, det vil sige, ganske i Modsigelse med sund Menneskeforstand og naturlig Retsfølelse. Imidlertid tog Sagen snart en alvorligere Vending. Liberalismen fik snart ganske andre Modstandere, medens den Godmodighed, der stemtede frem af Steffens' hele Væsen, gjorde, at man ikke agtede videre paa ham. Man kan ikke frikjende hans Charakteer for en vis medfødt Servilisme, en Devotion for ydre Glands og ydre Magt. I Jenaperioden havde han i det Væsentlige hyldet den poetiske og pantheistiske religiøse Anskuelse, som vi finde udtrykt i Schleiermachers Taler. At han ved Siden deraf nærede en stille Sympathi for Katholicismen og overhovedet for alle Religionsformer, som spillede i det Phantastiske og Sandselige, var ingen Modsigelse. Men, da det lidt efter lidt blev Alvor med Romantikernes Helden over til Katholicismen, kastede man sine Øine ogsaa paa ham. I et rørende Brev opfordrede Grevinde Stolberg, der tillige søgte at omvende Goethe, ham til at blive Katholik. Dette Brev rystede ham stærkt. Sailer, den moderne Katholicismes Prophet i Bayern, gjorde ligeledes et mægtigt Indtryk paa ham. Men hans Natur var for lidet frivol til at der kunde blive Spørgsmaal om nogen Religionsforandring for Alvor. Han lod sig nøie med at anbefale den christelige Religion i Almindelighed som det eneste sande Grundlag for Stats- og Borgerlivet. Saaledes stod han i samme gode Forstaaelse med Jacobis Kreds, som grundede Religionen paa Følelsen, med Schelling, der grundede den paa mystisk Spekulation, og med Baader, der grundede den paa Phantasien og som ansaa det for sin Pligt at gjøre det tydske Folk bekjendt med sin store Mand, den herlige Jacob Böhme. Saaledes levede han i en vaklende Mysticisme, og det uagtet Farerne ved Mysticismen flere Gange i hans Liv havde stillet sig meget tydeligt for hans Øine. Allerede i 1805 ytrer han i Anledning af et Mode med en mystisk Eventyrer: „Det blev mig klart, hvorledes et saadant uvirksomt, drømmende, grublende Liv medfører ikke blot ydre, men ogsaa indre sædelig Fare, og hvorledes en saadan drømmerisk Træghed og tilsyneladende Beskjæftigelse med uformelige, ufrugtbare religiøse Anskuelser frembringer et uchristeligt Liv. Kjendemærkerne paa et sandt christeligt Liv er Møie og Arbeide, en paa den nærværende Tilstands Trang beregnet anstrængt Virksomhed. Blot af en saadan uafbrudt Virksomhed udspringer den glade Tillid, som alene sørger for den Dag idag og rolig overlader Fremtiden i Guds Haand." Hans Bekjendtskab med den lutherske Prædikant Scheibel i Breslau dannede et Vendepunkt i hans Liv, ikke fordi denne gav hans Forstand eller Hjerte ny Næring, men fordi hans Persønlighed imponerede ham. I Halle havde Steffens holdt sig til sin Ven Schleiermachers reformeerte Kirke, fordi Konfessionen i og for sig var ham ligegyldig. Nu fulgte de bekjendte Unionsprojekter. Med raa Politi-Magt vilde man gjennemføre de to Kirkers Forening, som i alle Danneds Bevidsthed længe var opfattet som en Nødvendighed. Steffens' Phantasi blev ansporet og han betragtede Gammellutheranerne, i hvis Spidse hans Ven Scheibel stod, som Martyrer. I sit Skrift „Von der falschen Theologie und dem wahren Glauben" (1823) stillede han sig ganske paa deres Side og tog tilligemed Professor Huschke, der foruden ham var den Eneste af den dannede Klasse, der sluttede sig til Sekten, Deel i deres Konventikler. Men det gik ham som Chateaubriand. Det kom ham blot an paa at staa omhyllet af et glimrende Drapperi for sin egen Phantasi. I Grunden foragtede han sine udannede Troesfæller og stillede sig ligeoverfor dem som en fornem Beskytter. Som de fleste Mænd af den dannede Klasse, hvem et eller andet Ræsonnement bringer til at slutte sig til en Bevægelse af Udannede, manglede han det høiere Troesmod og besad kun hiin Feberhede, der stedse gjør hemmelige Reservationer. Man gik virkelig hoist uretfærdigt frem mod Gammellutheranerne. Steffens selv beskyttedes ved Kronprindsens personlige Velvillie, og, da Sagen tog en alvorligere Vending, befriede en Forflyttelse til Berlin i 1832 ham fra hans noget ubehagelige Stilling. Forinden havde han endnu offentliggjort Skriftet „Wie ich wieder lutherisch wurde."

Denne aandrige Mands Exempel kan vise os, at den politiske Reaktion ikke blot fremgik af egennyttige Interesser, men i ligesaa høi Grad af Tidens uklare Dannelse; at man altsaa ogsaa i Skjønliteraturen alvorlig maa bekjæmpe Romantiken, d. v. s. Phantasiens og Viddets Sophistik, naar man vil udrydde den med Roden. Frihedskrigenes ædle Slægt maatte bøde for, hvad dens fanatiske Opdragere havde syndet.

Mod al Digterskik gik Steffens først i en fremrykket Alder, da han var træt af aandelig Kamp, over til Digtningen. Sin første Roman „Familierne Walseth og Leith" strev han i sit 52de Aar. Derpaa fulgte „De fire Nordmænd" og „Malcolm", og endelig i hans 64de Aar „Revolutionen." Han var som Digter ganske den samme, som han tidligere havde været som Philosoph. Han har ikke skabt levende Skikkelser; der manglede ham Mod til en stor, gjennemgribende Komposition, og han gjorde Fremstillingen af hine Begivenheder end mere indviklet ved et ganske forunderligt Indskydelsessystem; men hans Skildringer af Tidens aandige Liv strømmer over af behagelige og zirlige Indfald, og Farven i hans Naturskildringer er varm og fyldig. Hans poetiske Virksomhed vandt ham almindelig Gunst hos de aandrige Damer Rahel, Bettina o. s. v., det Publikum, for hvilket han egentlig stedse havde følt og tænkt.

Vinterbeklædning for den norske Armees Infanteri. (Text senere.)

En indisk Liigbegjængelse i Paris.

Den 21de Januar om Natten Kl. 1 ankom Dronningen af Oude til Paris. Fra Jernbanen til Hotel Lafitte blev hun baaret paa sine Tjeneres Skuldre i en prægtig Palankin. Dette Indtog ved Fakkelskin under Nattens Taushed syntes hende at indeholde et Varsel, og til den samme Time, men i Middagsstunden, skulde hun kort efter drage det sidste Suk.

Hds. Majestæt Jenabi Auliah Tajara Begum, Dronning af Oude, var ved sin Død 53 Aar. Da hun efter sine mange udstandne Sorger som Dronning, Hustru og Moder følte sig saa legemlig afkræftet, at hun troede sit Endeligt nær, forlod hun England, „for ikke", som hun sagde, „at sove den evige Søvn i sine Fienders Jord." Hun havde netop saamange Kræfter tilbage, at hun kunde komme over Havet og betræde Frankrigs Jordbund, thi Søndag den 24de Kl. 1 om Middagen opgav hun Aanden, omgivet af sine trøstesløse Hofdamer. Dronningen af Oude var god og høimodig, derfor var Sorgen mellem hendes Hoffolk stor; den vil blive endnu større mellem hendes Undersaatter.

Hans kongelige Høihed Prinds Mirza, der opholdt sig i London, begav sig ved Efterretningen om sin Moders Død uden Ophold til Paris, ledsaget af Syed Abdoollah, en indfødt Perser og duelig Tolk i Hindui, Sanskrit, Arabisk og Engelsk. Prindsen er en Mand paa 31 Aar, høi og stærkbygget, og hans Person mangler ingenlunde en vis Værdighed. Tiltrods for den dunkle Hudfarve, det krusede Haar og de sorte Ildøine, give Skjægget og Knebelsbarterne, der ere tilskaarne paa Europæisk, samt hans hele Holdning ham Udseendet af en Person, der længe har været vant til engelske Sæder. Han bærer sit Lands prægtige Dragt. Prindsen, saavelsom hans Følge, afholde sig fra Nydelsen af stærke Drikke og lever saare tarveligt. De Fleste nære sig med Riis, Fisk og Frugter og overholde punktlig deres Religions Forskrifter.

Kl. to om Natten (Natten mellem Søndag og Mandag) blev Dronningens afsjælede Legeme høitideligt ført ned i en Sal i Hotellets underste Etage. I Gaardsrummet tændtes et stort Baal samt en Mængde Voxlys, der maatte gjøre Tjeneste som Kjerter, og en Æresvagt ansattes til at bevogte den Døde Dag og Nat, indtil Begravelsen. Efter at hendes Majestæts Embedsmænd havde taget Plads begyndte hendes Kvinder Forberedelserne til deres kongelige Herskerindes Jordfæstelse.

Et Drapperi skjulte Liigsalen for profane Øine, dog blev Høitideligheden seet af enkelte Vidner. Liget, der var henlagt paa et stort, skraat Bord, afførtes Klæderne og ni Vaser tjente til at overstrøite det med Renselsens friske Vand. Efter at Legemet omhyggelig var tørret, anbragtes i Munden en flydende, velluktende Substants; derpaa forseglede man denne Mund, Øinene, Næseborene og Ørene med rødt Vox og Oudes kongelige Segl. Efter orientalsk Skik smykkede man nu den Døde for Graven. En kostelig Karmin udslettede paa det blege Ansigt Sorgens og Dødens Værk; de fineste Essentser østes over et Legeme, som endnu bevarede nogle Spor af de elegante Former, der udmærke Mellemasiens primitive Racer; derpaa iførtes Liget en kostbar Dragt af et simpelt Snit. Naar man saa denne prægtig smykkede Kvinde, paa hvis ovale Ansigt Hundreder af Kjerter drev sit phantastiske Lysspil, naar man saae disse lukkede Øine med de sorte, silkebløde Øienhaar og denne Mund med det milde Smil, fristedes man til at tro, at hun slumrede stille og blot ventede paa en Søns eller Ægtefælles kjærlige Ord for at vaagne op til Livets Lykke. Efter at Dronningen var lagt paa Paradesengen og den muselmanske Troes Ceremonier iagttagne, Bønnerne oplæste samt Røgelsen brændt, tog en Præst og Vaagekvinderne Plads i Liigsalen, hvor en Hymne istemtes i det hinduiske Sprog, hvis melancholske Grundtone mindede om de græske Chor, man endnu stundom hører i vore Kirker. Dronningens Kvinder havde for at udføre deres sørgelige Pligter aftaget Sandalerne samt den ydre Beklædning, og det var med blottede Fødder og kun iførte et let Undergevandt, at de øste det iiskolde Vand over Liget i en Kulde af sex til syv Grader. I Europa vilde en Fyrste vanskelig kunne opnaa saadanne Beviser paa Ærefrygt.

Tirsdagen gik hen i Underhandlinger mellem de forskjellige Regjeringers Ambassader for at forskaffe hendes Majestæt de Æresbeviisninger, der tilkom hendes Rang. Blot Grunde af den mest bydende Vigtighed kunde forhindre, at denne sidste Gunst blev hende tilstaaet.

Onsdag Kl. to Eftermiddag var alt beredt til Begravelsen. Hans kongelige Høihed Prinds Mirza begav sig i Spidsen for sine Hoffolk i høitideligt Optog til Liigsalen. Alle Hinduer vare iførte Gallaklæder. Dronningen laa fuldt paaklædt og blot med et Slør over sig paa en bred Baare af hvidt Træ, uden alle Forziringer. Denne Baare skjultes for de Nysgjerriges Øine under en Katafalk, dekoreret med rødt Silketøi og Guld. Fire lange Stave, overtrukne med purpurfarvet Fløiel, tjente til at holde Baare og Katafalk fast paa otte høitbetroede Embedsmænds Skuldre, der havde faaet det Hverv at bære deres Dronnings jordiske Rester fra Sørgesalen til Liigvognen. Denne var drapperet med hvidt Silketøi og Sølv og blev fulgt af sex herlige sorte Heste med lange Sørgedækkener, og førtes af Tjenere i dyb Sorg. Foran Liigvognen kjørte Mooj Tehid eller Dronningens Præst, der oplæste Bønnerne. Tilfods efter Liigvognen gik hans kongelige Høihed Prinds Mirza med Armene udstrakte mod Himlen som Tegn paa Underkastelse i Allahs Villie. Hans Arme understøttedes til Høire af General Orgoni, til Venstre af Kapitain Lynch. Prindsen og hans Følge forbleve tilfods under den hele Vandring til Kirkegaarden. De tolv Sørgevogne indesluttede berømte Navne i Videnskaberne, i Kunsterne, i Literaturen, i Diplomatien og i Armeen. De fremmede Magters Ambassadører lod sine Vogne med Ambassadens Sekretærer ledsage Dronningen af Oude til den sidste Bolig.

Menneskemassen var umaadelig. Taus og alvorlig bøiede den sig for denne Orientens Dronning, der ikke under sit Fædrelands Sol havde fundet en Oase, hvor hun kunde dø. Blot en for Ulykke kunde bringe Asien til for sidste Gang at lade een af sine Døtre sove under vore Kirkegaardes kolde Muld.

Ankommen til Père Lachaise stillede Prindsens Følge sig i Cirkel omkring ham, hvorpaa han strax aftog sit prægtige Hovedtøi, samt sine Sandaler. Mooj Tehid oplæste Verse af Koranen og Renselserne gjentoges,

medens en Gravhymne, hvis dybe Toner gjenlød manende og alvorsfuldt under den muselmanske Moskees høie Hvælvinger, for sidste Gang nedkaldte Allahs og Propheten Alis Velsignelser over den kongelige Døde. En stor Dug blev udbredt paa Jorden og Prindsen og hans Følge satte sig ned paa orientalsk Viis. De samtalede om Dronningen, om hendes Dyder, om deres Hengivenhed for hende og hvorledes hendes Minde aldrig kunde udslettes af deres Hjerter. Ved Solnedgang ophørte Samtale og Sang og Katafalken blev med stor Høitidelighed baaret til Kanten af Graven. To Ennuquer, der havde fulgt Liigvognen, hvis Kvaster de holdt, stege med blottede Fødder ned i Graven, hvor de lagde deres Herskerinde og ordnede hendes Bolig for Evigheden. Over Legemet blev anbragt et Slags Tag, for at der kunde være et tomt Rum mellem Dronningen, der sad opreist i sin Gravhøi, og de Skuffer Jord, hvormed Graveren snart skulde fylde den.

Prindsen kastede et sidste Blik ned i den halvaabne Grav, der uden Barmhjertighed berøvede ham hans Moder. Derpaa trak Mængden sig stille tilbage, rystet over hvad den havde været Vidne til. Atter igjen havde denne Mængde seet, at Sorgen og Taarerne ere for alle Samfundsklasser og alle Lande.

Fra Begravelsesdagen var Prindsen utilgjængelig for Alle, blot fordybet i sin Sorg, og den 1ste Februar ved Midnat forlod han med sit Følge Paris. De vendte tilbage til London. Thronarvingen ventes til Paris i Løbet af Foraaret. Denne Prinds er 18 Aar gammel. Hans Fader, Kongen, 36. (Illustr.)

Utrykte historiske Bidrag.

VII.

Brev fra Biskop P. O. Bugge til Konferentsraad Carsten Anker.

Throndhjem den 24de September 1812.

Jeg har havt den Ære at modtage Deres Høivelbaarenheds forbindtlige Skrivelse, med indsluttede 100 Rdl. til Medaille-Stemplet. For begge Dele aflægger jeg min hjerteligste og ærbødigste Tak.

Men ikke mindre forbunden er jeg for den fortrolige Meddelelse af Deres Høivelbaarenheds Ytringer angaaende Universitets-Stedet. At disse ere skrevne i Et og Alt overeensstemmende med mine Grundsætninger, vil De maaskee tro uden min Forsikring. De følge ogsaa ganske konsekvent af den Grundsætning, De ytrer om et Universitets sidste og vigtigste Hensigt, nemlig at fremme Moralitet. Men, desværre! det synes ikke, at dette i vore Dage haves for Øie. Man læse kun og tænke over Plak. af 12te Juli d. A.! — Imidlertid, hvor epikuræisk, enerveret og foragtelig end Tidsalderen er, synes mig dog, man maatte indsee, at endog i politisk Betragtning Kundskab uden Sædelighed maatte være farlig. Dog! hvo veed, om man ikke slutter saaledes: Naar Universitetet kommer paa et Sted, hvor Sædernes Fordærvelse er herskende, saa behøve vi ikke at frygte for, at Kundskab skal udbrede sig; thi den liderlige Yngling vil vel ikke gjøre store Progresser i Videnskaber. Indholden af den Tale, jeg i Domkirken holdt den 11te Decbr. f. A., og som jeg desværre har bortkastet, efter at have sendt Pr. Chr.*) Afskrift deraf, gik og for en stor Deel ud paa at vise, at Universitetet aldrig burde være i Hovedstad. Jeg tror Beviserne derfor ere mange, saavel hentede af den Studerendes Bestemmelse, som af hans Tilfredshed, følgelig af hans heldige Embedsvirksomhed i Fremtiden. Er det da raadeligt, at sætte det unge Menneske, hvis Formaal skulde være at kjende Sandhed, netop hen paa et Sted, hvor Blændværket maa være størst? eller paa et Sted, hvor han vel seer Glimmer og Stads og faar Smag derpaa fra Ungdommen, men hvor han dog ikke altid kan blive, og derfor maaskee siden finder sig ulykkelig, naar han forflyttes f. Ex. ind i en tarvelig Kapellangaard?

Ja! jeg nægter det ikke, at Norge maatte faa et Universitet, var mit Hjertes Ønske; men aldrig skuffedes mit Haab saa grusomt. Overalt ventede jeg, hvad jeg og i Talen ytrede, at det egentlige techniske og Naturvidenskaberne samt de skjønne Kunster maatte særdeles haves for Øie. Hvad er det dog, vi saakaldte Studerede lære? Aldrig gjorde jeg Paastand paa at være lærd; men at jeg har læst meget, er dog en Sandhed; og at Naturen ikke ganske nægtede mig Anlæg til at lære og at fatte, have mine, maaskee partiske, Venner troet. Men hvad veed jeg da? Intet. Da jeg var 12 Aar, kunde jeg forklare paa mine Fingre alle Embeder i Athenen, Sparta og Rom; men jeg var sikkert 20, inden jeg ret vidste, hvad et Foged- eller Sorenskriver-Embede i mit eget Fædreland var. Derfor er jeg ogsaa uskikket til at være Vice-Præses for det herværende Selskab, som jeg ofte har tilmeldt mine høie Foresatte, og bedet om Entledigelse; thi de Videnskaber, i hvilke dette Selskab egentlig burde virke, ere mig fremmede.

*) ɔ: Prinds Christian Frederik.

Dronningen af Oudes Liigbegjængelse i Paris. (Ceremonierne i Hotel Lafitte.)

Ellers er det norske Universitet mig i det Hele en Gaade. Tillad mig punktviis at fremsætte, hvad jeg især ikke forstaar:

a) Hvorledes kunde S. F. N. V.*) prostituere sig i den Grad, at udsætte Præmie for at bevise, at Christiania var det bekvemmeste Sted? Det gjaldt jo da ikke om at finde det Rette og Sande, men at samle de fleste Skingrunde for hin By.

b) Hvorledes kan man, efterat K.**) har sagt, at Universitetet skal være i Christiania, tænke paa et Sted udenfor den?

c) Skal Tøien være Stedet, saa, alt det øvrige tilsidesat, skal vel der bygges en heel By? Thi Studenten kan vel ikke gaa derfra til Byen for at spise, logere ꝛc.? Altsaa maa der jo være Haandværkere, Spisekvarterer, Handlende ꝛc. ꝛc.? —? —

Hvad Udgifterne angaae, da kan derfor ikke være Forlegenhed. Det beneficerede Gods skal betale dem, og K.**) imidlertid gjøre Udlæg. Dette mener jeg kan skee uden nogen Byrde, da dertil alene udfordres nogle Ris Papir.

Men, hvad det beneficerede Gods angaar, da synes D. H. enten at have glemt, eller ikke at være underrettet om følgende, som jeg blot historisk vil fortælle, og overlade Dem selv at gjenkjende Trækkene af den høie Mand, som bestyrer disse Sager. Ved et Kgl. Reskript af Apr. 1809***) blev befalet, at alt beneficeret Gods skulde sælges, saaledes at de Præster, som til Dato vare i Embeder, vel maatte bortbygsle Gaardene, men denne Rettighed bortfaldt for Eftermændene. Tillige skulde ved deres Salg Stiftamtmanden og Biskoppen foreslaae en passende aarlig Kornafgift istedetfor Landskylden, at betales efter Kapitelstaxt. Men et Aars Tid efter blev denne Anordning kuldkastet ved et Rentekammerbrev, og saaledes gaar Tingen nu for sig: 1) En reen Major, som aldrig har seet Throndhjem eller dens Egne, er opsendt for at taxere Gaardene. 2) Disse Gaardes Værd beregnes først i Penge; men hør nu! Af denne Pengesum betales kun det halve - Bonden tror altsaa, han faar Gaarden for godt Kjøb - derimod beregnes Renten af det andet halve i Korn efter Middeltallet af de sidste 10 Aars Kapitelstaxt, naar Gaarden sælges, og dette Kvantum Korn, som atter hvert Aar skal betales efter Middeltallet af de for hver Termin sidst forløbne 10 Aars Kapitelstaxter, hviler som en uafhændelig Servitus paa Gaarden for Fremtiden. Sæt f. Ex. at en Bonde kjøber en Gaard for 10,000 Rdl., og sæt at Middeltal af Kapitulstaxten nu er 5 Rdl., saa hedder det: Du betaler 5000 Rdl. for Gaarden. Renten af de øvrige 5000 Rdl., som ere Dig skjænkede, er 200 Rdl. Dette, forvandlet til Korn, bliver 40 Tdr. aarlig. Denne Afgift, som betales efter de 10 Aars Middeltal, altsaa aarlig varierer, hviler altid paa Gaarden. Bonden agter ikke, at, hvis disse Tider vare, kan Middeltallet maaskee blive 50 Rdl., og han kommer til at betale denne Priis, naar Fred, om ellers nogensinde, vender tilbage, og han selv faar maaskee 2 Rdl. for sit Korn. Og saa faar han da, under lave Priser, i 10 Aar føle Virkningen af, at de engang vare høie. Efter min Mening er dette den rene Vei til Kjøberens Ruin. Jeg anseer det muligt, at Ingen engang vil eie en saadan Gaard, formedelst de paahæftede Afgifter, om han kunde faa den for slet intet. Jeg mener den Tid vil komme, da Afgiften for eet Aar udgjør meer, end hele Gaardens Værd. Dog, jeg forstaar det ikke. R.*) kjender Landet; og naar han nu faar besat alle Stift- og Amtmandsposter med uvidende danske Adelsdrenge, hvortil ogsaa i vore Egne er gjort herlig Begyndelse, saa vil Alt fremmes til varig Velstand.

Gud hjælpe mig! Frihedens lede Genius har skinbarlig besat mig. At jeg er født i en souveræn Stat, er ikke efter mit Hoved. Derfor er jeg alligevel min Konge tro, saa tro, som Nogen. Men det hører til mine Skrøbeligheder, at den britiske Nation er min Afgud. Det være nu dermed, som det vil: saa tror jeg dog, at hver ægte Normand ikke er istand til at betragte sit Lands Omstændigheder uden Sorg, ja vel og tildels uden bitter Harme. Hvad er Norge, og hvad kunde det været? — Prinds Christian er mit Haab; men hvad maa hans store, lyse Aand nu føle?! —

I denne Egn og dette Stift er Hunger og Død vis. Ikke et Havrekorn modent, og Bygget halvmodent bortfrosset. Mit Embeds Kreds har omtr. 160,000 Mennesker. Antager jeg, at blandt disse, 60,000 enten faae spiseligt Korn eller have gammelt, saa ville dog 100,000

*) ɔ: Selskabet for Norges Vel. **) ɔ: Kongen.

***) Skal være 19de Mai 1809.

*) ɔ: Grev Reventlow?

maatte fødes af Haanden. Beregner jeg for hvert Menneske 2 Tdr., og dertil 100,000 Tdr. til at saae, saa maa her anskaffes 300,000 Tdr. Antager jeg den moderate Priis af 50 Rdl. overhovedet for Tønden, saa udgjør det en Summa af 15,000,000 Rdl. Jeg kan ikke nægte det, jeg venter gyselige Optrin. Dog Rev.*) veed vel Raad for alt Uraad, og skaffer Korn; saa mener jeg vel, at Kancelli-Præsidenten sørger for at skaffe os Kjød. Gud bevare os! hvilke Mennesker! —

Dog, jeg ytrer vel for meget; dog ikke $^{1}/_{10}$ af hvad jeg føler. Gode Penge faar vi vel snart, naar alle Epauletter ofres paa Statens Alter! og saa falder jo Alt! og vi leve da, comme il faut. Eller maaskee de bruges til Sølvkors?

Deres Høivelbaarenhed har tilladt mig at være aabenhjertig. Gud veed, jeg har været det. Men misbilliger De end min Tænkemaade, da lad dette ikke berøve mig Deres Agtelse. Jeg tager gjerne mod bedre Overbeviisning. Kun sjelden finder jeg tænkende Væsener, med hvilke jeg kan underholde mig; derfor lod jeg Pennen løbe. Tør jeg bede, at dette Brev maa brændes efter Gjennemlæsning, og iøvrigt smigre mig med Deres Høivelbaarenheds Venskab, vil det af Hjertet glæde

Deres ærbødigste Tjener
Bugge.

P. S. Paa H.'s**) Legats Bekostning bekostes uden Tvivl en naturvidenskabelig Reise til Sommeren, hvorom er korresponderet med Pr. Christian. Et Bind af Selskabets Akta vil med det første sendes til Trykken i Kjøbenhavn, under Nyrups Opsigt.

*) ɔ: Grev Reventlow?
**) ɔ: Justitsraad Christopher Hammers.

Literatur og Kunst.

Jordbeskrivelse for Begyndere af L. K. Daa. Chra. 1858. 67 S. 8vo. Priis 12 ß.*) De sidste Dage har bragt os tvende gode og brugbare Bøger for Elementærunderviisningen: Daas Jordbeskrivelse og Siegwart Petersens Norges Historie. Nærværende Jordbeskrivelse er den tredie Behandling af samme Stof fra Hr. Daa's Haand. Først udkom i 1841 „Udtog af Geografien", der i sit Slags var det Bedste, vi havde dengang det udgaves, men som dog af forskjellige Omstændigheder blev mindre paaagtet. Dernæst fulgte i f. A. den allerede i dette Blad omtalte interessante „Jordbeskrivelse for den norske Almue", og endelig for nylig dette korte Udtog. Foruden at man her i Almindelighed møder de allernyeste Angivelser, finder man ogsaa ganske nye Oplysninger, ypperlige Oversigter, træffende Bemærkninger, ligesom et ualmindeligt Hensyn er taget til de ethnologiske Forhold. Geographien er ikke holdt ganske reen for historiske Notitser (f. Ex. S. 14 om de gamle Monarchier); men de ere ligesaa sparsomme som vel anbragte. Da Forfatteren er fuldkommen Herre over Stoffet, forstaar han at sige meget med faa Ord: han er saaledes kort uden at blive uklar eller udelade noget Væsentligt; thi Englændernes Besiddelser i Sydamerika S. 36 vil jeg ikke henregne dertil.

Ved Fremstillingen af vort eget Lands naturlige Forholde undgaar Forfatteren heldigt de Skjær, hans Forgjængere ere strandede paa. Vandløbene gives i Almindelighed forskjellige Navne i enhver Bygd, de gjennemstrømme, og enhver Vanddraabe skifter mange Gange Navn, inden den naaer Havet. Det er da Geographernes Sag at samle til Eenheder, hvad som i Virkeligheden er det. For at tage et Exempel: Randsfjordens Afløb, der hos Platou hed Hadelands- eller Moe-Elven og hos Geelmuyden Randselven, kalder Daa Dokka, som Fællesbetegnelse for Hadelands- og Rands-Elven, og siger saa, at Dokka, Beina og Hallingelven er de 3 Kildefloder til Dramselven. Saaledes dannes Skienselven af Maanelven (Kvænna?) og Songa. — Daa har overhovedet tidligere Fortjenester af Fastsættelsen af den nu brugelige geographiske Terminologi. For en Snees Aar gjorde han Forslag, der bleve optagne af Regjeringen, og som nu ere almindelig antagne og fulgte. I denne Bog gjengiver han ofte de fremmede Kunstudtryk med norske Benævnelser.

At saaledes det Videnskabelige maatte være i Orden, derfor var Daa's Navn alene tilstrækkelig Borgen. Men ved sine to sidste Arbeider har han tillige viist, at han som gammel Skolemand meget rigtig har opfattet den vigtige Forskjel mellem en Læsebog og en Lærebog. Ved den geographiske Underviisning synder man paa mange Maader mod de mest bekjendte pædagogiske Regler. Man bruger f. Ex. tørre Udtog af Videnskaben som Lærebøger og den haandbogsmæssige Geelmuyden i Pigeskoler! Her vilde Daa's Bog, i en duelig Lærers Haand, være langt mere paa det rette Sted.

Med Hensyn til Omfang og Priis kan Bogen nærmest sammenlignes med Platous Lærebog for Almueskoler. Denne sidste - jeg vil strax sige det - har det Fortrin, at den er bedre korrigeret. Daa har nemlig strax paa første Side flere iøinefaldende Trykfeil, men den øvrige Deel er herfor temmelig fri. Men ellers maa jeg her bemærke, at 8de Oplag af Platou behager mig langt mindre, end de første. Den har tabt sin Simpelhed og seer mere ud som et Udtog af en Haandbog. Dertil kommer, at de statistiske Angivelser ofte ere forældede. Dette kunde maaskee være af mindre Vigtighed i en Bog for Almuen, men naar Brüssels Indbyggere f. Ex. angives til 130,000 istedetfor til 260,000, saa er det dog virkelig alt for galt.

Ganske feilfri er ingen Bog i første Oplag. Daa's ikke heller. Men deels ere disse Feil ubetydelige eller utilregnelige, deels har den dem tilfælles med alle vore andre Lærebøger. S. 5 angives Asteroidernes Antal til 50. Skjæbnen har villet, at der siden første Ark blev trykt, er optaget to nye Verdener til, saa at deres Antal nu er 52. Saa rask skrider Verden fremad, skjønt den ene af de nyopdagede Verdener „gaar baglænds." — Side 64 seer det ved en Utydelighed ud, som om Kreolerne vare Europæere. Som bekjendt ere de indfødte Amerikanere, fødte af europæiske Forældre, og ingen, som er født i Europa, bærer dette Navn. S. 67 siges, „at ingen andre Pattedyr end Pungdyrene have Hjem i Australien." Dette er ikkedestomindre Tilfældet baade med Dingoen og Ornythorynkos. — Daa har næret en hemmelig Tvivl om, at de Tal, han efter de bedste Kilder anførte for Asiens og Jordklodens Folkemængde - nemlig et Minimum af 500 og 900 Millioner - ikke vare rigtige; og han angiver selv Aarsagen til Usikkerheden S. 11, kfr. S. 52 og 56. Jeg kan oplyse, at Balbi og Mac Cullock har taget Feil i sine Hypotheser, og at Daa har havt Ret i sin Formodning. Da Englænderne nemlig erobrede Canton, fandt de i Yehs Gouvernementspalads en Statistik, der var trykt til Regjeringens Brug i Peking 1852. Af denne fremgik det, at det egentlige Chinas Folkemængde var stegen fra 367 til 400 Millioner. Lægger man hertil Forindiens 180 Millioner, saa udgjøre disse to Lande alene mere, end hele Asien ansloges til. Og føier man hertil de nye Oplysninger om det indre Afrikas Befolkning, saa maa Jordklodens Folkemængde anslaaes til henved 1200 Millioner, og de gamle Gisninger maae for evig forsvinde af alle vore Lærebøger. — Ligeoverfor Bogens Fortrin ere de paapegede Mangler af ringe Betydning. Jeg gjentager derfor den Dom, jeg paa Forhaand udtalte, at det er en god og brugbar Bog. 14.

*) Denne Anmeldelse er os meddeelt af en Skolemand.

I Boghandelen er udkommet: **Skaaler og Foredrag i Carl Johans-Forbundet** den 8de Marts 1858. $2^{1}/_{2}$ Ark 8vo. Priis 12 ß. Foruden Prof. Monrads Foredrag, der optager de første 22 Sider, findes heri Stiftsprovst Rodes Skaaltaler for Foreningen og for Kongen samt Prof. Faye's for Kronprindsen. Som Tillæg er tilføiet Fortegnelse over Forbundets norske Medlemmer, hvoraf sees, at disse i Christiania alene iaar ere forøgede med 122 nye. At man imidlertid har truffet det Rette ved at gjøre Foredrag, holdne i et afsluttet Selskab og med et bestemt Formaal, til en Boghandels-Artikel, betvivle vi meget. I Upsala, hvor Foredragene ogsaa trykkes, omdeles disse kun til Medlemmerne.

Om den Lutherske Salmesang og dens Gjenindførelse i den norske Kirke. Af Joh. D. Behrens. Christiania 1858. 44 S. 8vo. med 19 S. Noder. Priis 40 ß. Efter nogle Forord, hvori fræmhæves Mangelen af en frisk og virksom Interesse for Kirkesangen, paaviser Forf. den Lutherske Psalmesangs rhytmiske Eiendommelighed, hvorledes denne lidt efter lidt, og nu endelig næsten ganske er opgivet (den kvantiterende Rhytme er sporløst forsvunden), og hvorledes Melodierne, saaledes som de ogsaa findes i vor nu brugelige Choralbog, ere bragte i en Form, der strider mod Folkets naturlig musikalske Sands, og kun gjengiver dem i en reen „Dødningskikkelse." Endelig fremsættes Ønsket om Gjenindførelsen af den Lutherske Psalmesang, ligesom Hindringerne derimod drøftes; og for at Kjendskabet til denne Psalmesang kan blive almindelig, og man saameget tydeligere kan faae et Begreb om Ligheden og Forskjellen mellem hiin oprindelige og vor nu brugelige Kirkesang, har Forf. som Anhang til sit Skrift medgivet 30 af de i vor Kirke brugelige Psalmemelodier i deres oprindelige Toner og Rhytmer tilligemed Oplysninger om Melodiernes Oprindelse, hvilke Melodier ogsaa „til Brug for Skolen og Hjemmet" siden ville udkomme i særskilte Udgaver saavel eenstemmig, som to-, tre- og fiirstemmig. Uden at udtale nogen Dom om Skriftet i musikalsk Henseende, troe vi os dog berettigede til at fremhæve den Iver for den afhandlede Sag, hvoraf Forfatteren viser sig besjælet.

Af Chr. Tønsbergs **Norske Folkelivsbilleder** er udkommet 3die Hefte, indeholdende to Billeder af Tidemand, „Afskeden" med Text (paa Vers) af A. Munch og „Kortspillerne" med Text af Ivar Aasen. Det første af disse Billeder hører blandt Kunstnerens mest gribende Kompositioner og er ogsaa i Lithographien meget smukt gjengivet. Det andet synes os baade fra Kompositionens Side og ogsaa i den lithographiske Udførelse at staa tilbage for hiint.

Til Fordeel for Studentersamfundets Byggefond vil Hr. Overlærer Daa holde nogle **populære Foredrag over Ethnologi og Kulturhistorie,** hvilke begynde Onsdag d. 14de April Kl. 6—7 i det anatomiske Auditorium. Adgangstegn koste 1 Spd.

Af det netop udkomne andet Hefte (Blom—Garmann) af **Norsk Forfatter-Lexikon** 1814—56 af J. Kraft, udgivet af Chr. Lange, erfares, at Professor Fr. Chr. Faye er den anonyme Giver af de 1000 Spd., der ved motiveret Forslag af 2den Mai 1856 tilstilledes Universitetets akademiske Kollegium til Oprettelse af et Videnskabernes Selskab her i Christiania.

Halte-Hulda, Drama i tre Akter af Bjørstjerne Bjørnson, er netop udkommet i Bergen og faaes for 48 ß. Stykket er saaledes blevet bekjendtgiort gjennem Trykken, endnu inden den forventede Opførelse paa Christiania Theater. Manden, som i Christiania-Posten for 21de Marts satte sig saa myndigen paa Dommersædet ikke alene over Hr. Ibsens, men ogsaa vore øvrige dramatiske Forfatteres Produkter, bragte den „Sandhed" frem, at Stykket ikke skulde antages, og at den tidligere berettede Antagelse kun var et af disse „Fif, som Enkelte bruge for at indvirke paa den afgjørende Myndighed" (Hr. Borgaard). Men ikke saasnart var dette sagt, førend Borgaard skyndte sig (samme Dag) at melde Bjørnson, i forbindtlige Udtryk, at Stykket dog var antaget og skulde opføres i næste Sæson. Det maa her siges at være smukt, naar Theatret, otte Dage efter sin erklærede Insolvents ligeover for vore Forfattere, endnu medens Krisens Jernhaand hviler over det, og uden at det paa nogensomhelst Maade kan beregne hvilke „uundgaaelige Udgifter" det ved kommende Gageforhøielser ꝛc. vil ilægges, kan sætte en saa hurtig Termin for Gjenoptagelsen af sine kunstneriske Forretninger.

Wergelands Skuespil **„Fjeldstuen"** med Musik af Ole Bull gaves i Tirsdags paa det norske Theater til Benefice for Bucher. Samtidig opførtes „Den første Kjærlighed" af Scribe, ligeledes for første Gang.

Theaterforholde. Siden vi sidst skrev under denne Titel, er der fremkommet en Hoben nye Indlæg i Theaterstriden, tildeels for, men dog fornemmelig imod det danske Theater. Ibsen har i Aftenbladet for Tirsdag sluttet sin tidligere paabegyndte Artikel, hvori han punktviis gjennemgaar Chr.-Postens Angreb paa ham. Morgenbladet for forrige Søndag har i en Redaktions-Artikel, hvori vi let gjenkjende en med vore Kunst- og Theater-Anliggender fortrolig Forfatter, udviklet Nødvendigheden af, at der, ligesom alt i andre Henseender, ogsaa hvad den dramatiske Kunst angaar indtræder et Brud med det danske Formynderskab, og at den sidste Rest heraf endelig maa „pakke sammen." Og først da, først naar den norske Scene har Flanken fri, „kan den med fuldkommen Ro, uden Forstyrrelse eller feberagtig Overdrivelse, udvikle det sande Almeenmenneskelige i det Nationale." I en længere Artikel i Bergensposten (ogsaa aftrykt i Aftenbladet) har B. Bjørnson udtalt sig om den nærværende Theaterkrisis, paapeget Udsigterne til at en ny dramatisk Tidsalder vil komme, og især alvorligen revset Chr.-Postens Forf. for dens uvorne Udtalelse om Ibsen, idet han derhos over hans nye Stykke, som han har læst, fælder en Dom, der er intet mindre end overeensstemmende med Chr.-Postens. Ogsaa i selve Chr.-Posten (Nr. 93) har indsneget sig en Forf., R., som udtaler sin inderligste Indignation over hiin Bladets Forhaanelse af Hr. Ibsen, idet han fremhæver Almeenhedens Godkjendelse af „Hr. Ibsens Berettigelse til at være Medarbeider i vor sparsomme Skjønliteratur." Da nu Hr. R. taler saa smukt om „den unge Digter", ville vi gjerne antage, at han kjender idetmindste Noget af hvad han har skrevet. Men ellers maa vi paastaae, at R. hører til disse Folk, der, henslængte i idyllisk Ro, en enkelt Gang give sig til at dømme om Tiden, skjønt de hverken have fulgt med Tiden eller begrebet Tiden. Dette sees først deraf, at han tillader sig at „erindre", at Hr. A. Munch „i yngre Dage" skal være optraadt med en stødende „Suffisance ligeoverfor en Henrik Wergeland", da dette dog vitterligen ikke har været Tilfældet. Dernæst tillader Hr. R. sig at erindre, at vi have været „uvittige og smagløse nok til paa markskrigersk Maade at ville skaffe Hr. Ibsen Forfatter-renommee", i hvilken Anledning han finder det fornødent at forsikre, at han „ikke er nyhedsbladisk stemt." Hertil kunne vi bemærke, at intet er os kjærere end denne Misstemning mod os, saasom det viser sig, at Forf. hører til disse løse Folk, der opgjøre sine Formeninger om Ting, som de ikke kjende, blot efter andres løst henkastede Ytringer. Dersom nemlig Forf. kjendte Nyhedsbl. og ikke havde opgjort sin Dom derom alene efter Slutningstiraden i Postens Artikel, da vilde han aldrig vove en saa urimelig Paastand, som den, at vi „markskrigersk havde søgt at skaffe Ibsen Forfatter-Renommee", men meget mere maatte han vide, at vi i saa Henseende have forholdt os saa passive, som vel muligt, ja vi tør sige mere passive end ligeoverfor andre skrivende Forfattere. I Nr. 13 tillod vi os rigtignok en Bemærkning om Ibsen ligeoverfor Posten, men at Hr. R. allermindst kan kjende den, fremgaar deraf, at han ellers ikke uden Hjertets altfor store Bluelse kunde spinde samme Tanke mange Gange saameget ud og dog forhaane den, som først havde udtalt den. — Endelig har i Chr.-Posten No. 94 dens første Forfatter i Theaterstriden endnu engang taget til Orde. I sit lange Produkt indskrænker han sig dog især til at gjentage sine tidligere Paastande, eller til Retorsioner, og det sidste i den Grad, at vi ikke kunne undlade at tænke paa „Jagttageren." Hvor Forf. forresten vil godtgjøre Theatrets af ham lovpriste Skyldner-Ambition, der beviser han med al sin Brask og Bram og med alt sit cimbriske Seiershyl netop intet af hvad der skal bevises. Vi sagde, at Theatret ikke foreløbigen havde betinget sig af Munch, at han skulde vente efter Honoraret, og dette rokkes ingenlunde af den Oplysning, at den ene af Theatrets Direktører, da Stykket (forlængst) var opført, gik op til Forf. og bad ham vente efter Honoraret. Naar han endvidere forsikrer, at Munch er „tilstaaet" 250 Spd., vedrører dette hellerikke Sagen, da der ikke spurgtes om hvilket Honorar han maatte blive „tilstaaet", men hvilket han var tilstillet, saasom ingen Henstand i Forveien var aftalt. — I Chr.-Posten har endnu en Forf. talt om Theaterstriden forsaavidt man vil tro Overskriften til hans Produkt. Da han imidlertid taler om alt Andet, end Stridens egentlige Gjenstand, kunne vi fritage os for at gjøre noget Uddrag af hans Formeninger.

Christiania. Trykt og forlagt af H. J. Jensen. (Storgaden Nr. 27.)

Illustreret Nyhedsblad.

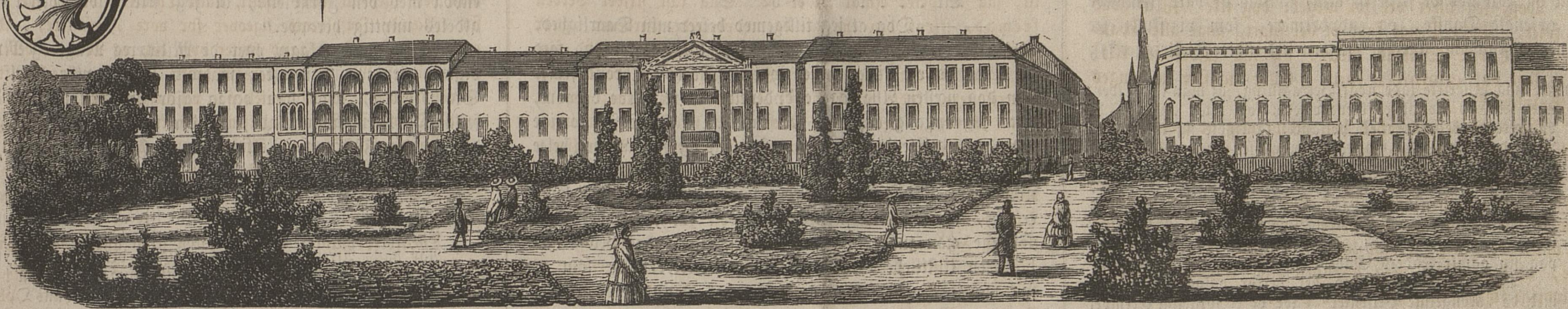

Nr. 16. | Udkommer hver Søndag Morgen. | 18de April 1858. | Abonnementsprisen er 60 ß Fjerdingaaret. | 7. Aarg.

Indhold.

Throndhjemske Forholde i Aarene 1723—26.

(Ved Overlærer H. H. Müller.)

II.

Tugthuset udeblev altsaa og med det ogsaa ethvert Spor af Forandring til det Bedre for det Første; herom som om andre Misligheder vidner de 12 Mænds i 1726 indgivne Andragende om Politimester-Embedets Gjenoprettelse*) samt Reitzers Paategning i denne Anledning; denne er os her saa meget vigtigere, som vi i den finde udtrykkeligen omtalt, hvad der havde bevirket hiint Andragende og see deraf, at det ikke var en eensidig og skjæv Opfatning hos Reitzer, der havde dikteret baade hvad tilforn er anført og hvad der følger til Oplysning af Forholdene, men at alle de Bedre dybt have følt og erkjendt Trangen og Nødvendigheden af en Forbedring i det Bestaaende.

Reitzers Paategning er dateret Kjøbenhavn d. 15de Februar 1726 og lyder i det Væsentligste saaledes:

„Hvad dennem (ɔ: de 12 Mænd) fornemmeligen hertil haver bevæget sige deres egne Ord: „„at hos og blandt dennem regjerer saaledes al Uskik, Egenvillie o. s. v., at man heraf i Længden maa befrygte, at al Foragt baade mod Gud og mod den verdslige Øvrighed skal tage Overhaand og Byen følgeligen blive en Residents for al Ugudelighed."" Hertil maa jeg, som bør bekræfte samme deres Ord at være aldeles sande og derhos glæder mig ved, at slig en Sandhed er kommen fra dennem selv, allerunderdanigst lægge dette, at Kongens Maal og Vægt deroppe fast ikke bruges i Kjøb og Salg, at en skadelig Forprang med alle Ting drives og vel aabenbar gaar i Svang, at Byens almindelige Pladse samt de fleste Gader ere i vaadt Veir formedelst Mangel af Steenbro, som dog letteligen der kunde haves, meget elendige, at med Havnen og Indløbet der ikke haves den Opsigt, som burde, at Haandværkerne due lidet eller intet, at Haandværksfolk samt Arbeidsfolk, Dagløannere og flere slige sætte hvad Priis dennem lyster paa sit Arbeide og sin Tjeneste og tvinge Folk til at give sig det, - at Byen opfyldes med liderlige, løse Folk, som uden mindste Nytte for Byen sætte sig ned at bo, samt at Gaderne ikke mindre til Væmmelse end til Plage for de andre Byens Indvaanere vrimle af ublu og ugudelige Tiggere, og endeligeu, at i det Sted, at Trundhiem burde være en By, hvor man efter Landets og Klimatets Beskaffenhed dog nogenlunde kunde leve, bliver den nu mere og mere en By, hvor Livet, helst for dennem, som ikke elske Uærlighed, falder meget tungt og besværligt; og, om nu sagdes, at Byens Magistrat burde ændre og rette alt Saadant, saa bør jeg allerunderdanigst hertil svare, at, ihvor god Føie her end kunde være til at sige Saadant, maa jeg dog for den største Deel herudinden undskylde Magistraten, helst da den i dette Kollegio saavelsom og overalt i Trundhiem desværre regjerende Uenighed hindrer endog de Velmenende at komme nogen Vei eller faa det Gode udrettet og Magistratens Myndighed paa et nu saa selvraadigt blevet Sted lidet vilde være tilstrækkelig, foruden at melde om, at hvad Alle eller Mange skal gjøre bliver sjelden eller aldrig gjort, og at Meget desforuden burde gjøres af en Politimester, hvilket ikke en anden fornem Øvrighedsperson (saasom kjendeligen seet er i en af Trundhiems Raadmænd ved Navn Knud Brun, som havde paataget sig Politivæsenet og derfor nød 100 Rdl. aarligen) enten haver Tid og Leilighed til at iagttage og gjøre eller agter at være sig anstændigt. Hvorfor og Trundhiems 12 Mænd samt menige Indbyggere vel have Føie til at ønske Byen en Politimester. Men hvad Ulykke og Fortræd en By maa lide af onde eller urolige Politimestere, haves vel flere, end et Exempel paa. Ja lettere er det at faa sig en Mand til Embedet, end siden, ihvor ond han end er, at faa hannem fra det igjen, da visselig en ond eller urolig eller uduelig Politimester for denne fattige By Trundhiem er en cumulus mali eller en Tilvæxt af alt Ondt. Og som jeg da bør tilstaa Trundhiem at behøve en duelig og god Politimester og tilligemed de 12 Mænd allerunderdanigst beder, at E. M. vil allernaadigst give Byen en Politimester, saa understaar jeg mig allerunderdanigst at bede, at, efterdi dette Politivæsens Indrettelse samt en Politimesters Beskikkelse er af langt større Vidtløftighed og Betydning, end at jeg det her tilbørligen kan allerunderdanigst forestille, - mig da, naar jeg er kommen op til Trundhiem, maa allernaadigst vorde tilladt, efter alle Tings og hele Væsenets foregaaende nøie Jagttagelse sligt et Politi-Reglement at forfatte. 2c."

Vi forlade her Skildringen af Samfundets lavere Sphærer og Tingenes Tilstand i Almindelighed; men førend vi gaae over til at beskue Livet paa de hoiere Trin, Embeds- og Bestillings-Mændenes Forhold, og følgeligen den egentlige Kilde til al ovennævnt Elendighed, - vil jeg blandt Flere udtage et Par Skrivelser fra hans første Ophold her, i hvilke han giver os et Slags Charakteristik af sig selv og sin Virksomhed og beskedent udtaler sit glade Haab om at kunne og sine faste Forsætter om at ville virke til det Gode, Udtalelser, som ere saa meget interessantere, som de staae i temmelig stærk Modsætning til den Modløshed, der gaar igjennem flere senere Breve og til hans ved Enden af hans Virksomhed heroppe temmelig tydeligt udtalte Erkjendelse af, at hans Bestræbelser ingen Frugt havde baaret.

Den første af disse Skrivelser er dateret 25de September 1723.

Til . . . .

— — „Han maa vide, at jeg er kommet til et Embede, som er meget vidtløftigt og møisommeligt og til et Land, som, hvis man ellers vil have en god Samvittighed og gjøre, hvad man bør, udkræver, at man gjør Embedet tilfulde. Alle Ting ere heroppe i største Urigtighed og Uskik. Alle Mennesker have Noget at andrage eller at klage over. Jeg lader Alle uden Forskjel, naar de ville og saalænge de ville, tale med mig. Jeg affærdiger og dennem strax; og som Dagene her medgaa bort for mig, ja ere end ikke lange nok, saa maa jeg bruge Morgenstunden og Natten til at gjøre det, som man ikke uden i sin Rolighed og alene kan gjøre. Men hvad er Alt dette mod det, som mig nu i disse Dage forestaar, nemlig de i saa mange Aar uafgjorte Kirkers, Fattiges, Hospitalers og andre almindelige Tings Regnskaber?*) Her bliver for mig en Augiæ stabulum*) at gjøre reen; og maaskee tør jeg sige, at, om den nogensinde skulde blive reengjort, maatte Sligt skee ved en Mand, som havde mine Uegennyttigheds-Maximer. Dog gjør jeg det Alt med Glæde og Ufortrydelighed; og da næsten det ganske Lands Væsen ligger paa mig og jeg maa slæbe, uden at nyde mindste Lise og uden at vide, hvad Lyst er, er det mig dog en Lyst at tænke paa det Gode, hvilket jeg ved mit Slæb agter og i det Mindste ønsker at udrette for Landet. Ja! Gud kjender mit Hjerte og seer, hvor vel jeg vil dette Sted."

Den anden er dateret 9de Oktbr. s. A. ligeledes til en Unavngivet.

— — „Imidlertid raader ikke jeg til, at N.. L..**) kommer hid op Nordenfjelds. Han er forhadt og han haver fortjent at være forhadt af Alle. Og seer jeg ikke, hvad hans Paadriven skulde hjælpe til, uden at drive al Nationens Kjærlighed mere ud og drive Had, Mistro, Fattigdom og Elendighed mere ind. Ja Tiden skal udvise, hvad disse Mænd ere. Og naar jeg hører dennem roses for deres ypperlige Hoveder, store Forstand, særdeles Færdighed og ugemene Kundskab, spørger jeg mig selv ad, hvad gjort er, om Negotien florerer, om Manufakturerne ere komne i Opvæxt og om Landet glæder sig og kan sige sig at nyde Fredens gode Ting. Nei Alt dette finder jeg aldeles Intet af. Og hvad kan jeg Andet sige, end at, om end Skarntyden udi Grækenland haver en større virtutem physicam, end i et koldt Land, er den dog en skadelig og forgiftig Urt. Men Alt dette skal jeg herefter baade forklare og bevise. Interea sit procul a nobis . . . b. v. . . n."

Reitzers Godslighed, Upartiskhed og Nedladenhed fremgaar af en Skrivelse af 19de November 1723 til Fogden Laurits Brynlunds Enke paa Hitteren, hvilken medfulgte „en Anker god fransk vin" til Vederlag for oversendte Stykker Vildt; denne slutter han saaledes: „Ja jeg skal ikke desmindre hjælpe hende udi hvis Ret er og jeg formaar, saa at hun ikke forgjeves skal have havt Tillid til mig. Men endnu gjør jeg dog for hende Intet, uden hvad jeg gjør for Enhver. Jeg skal, da det er mit Embedes Pligt, hjælpe Alle, saavidt jeg kan, til deres Ret; jeg skal beskjærme Enhver; og, udenat hun derfor giver mig Noget, maa hun, ifald at hende skeer Uret eller Vold, søge mig samt ved et Klageskrift det mig tilmelde 2c."

*) Som særskilt Betjening daterer dette Embede sig her i Byen fra 6te Marts 1686, under hvilken Datum Peder Povelsen dertil blev beskikket med 200 Rdl. aarlig Løn og fungerede som saadan til 1701 Aars Udgang, da Embedet ophævedes. Aarsagen hertil har formeentlig været Mangel paa Midler til at lønne ham; herom synes at vidne en Dom, dat. Akershuus Slot d. 19de Febr. 1705, ved hvilken Magistraten tilpligtes at betale nævnte P. Povelsen resterende Løn fra hans Ansættelse indtil Datum samt 150 Rdl. i Omkostninger; Magistraten havde undskyldt sig med ingen Kasse at have, af hvilken denne Løn kunde udredes. Embedet gjenoprettedes først ved Reskript af 11te September 1750.

*) Heelt siden Ildebranden 1681 synes disse Sager at have været i Uorden; thi allerede 18de Oktober 1693 tilsender Stiftsbefalingsmand H. Kaas Magistraten følgende „Velmeente Erindring for de gode Mænd, som med efterskrefne hafver at bestille":

„1. St. Jørgens Huusis Læmmer lider Stoer Nøed.
2. Kierlinghuuset er øde, saa de derinde er, maa Crepere.
3. Blaadeignene maae snart sulte Ihiell.
4. Tugthuset findes intet, men er slet borte.
5. Domkircken og Vorfrue-Kircken vil forfærdiges og deres Midler efterfees og indskaffes" o. s. v.

*) Denne er dog bleven ham vel drøi; thi 17de Febr. 1725 indgav han fra Kjøbenhavn en Forestilling herom - hvor han tillige omtaler en vidtløftig Proces mellem v. Ahnens Arvinger og Biskop P. Krog om Regnskabs-Ansvar - og andrager paa en Kommissions Nedsættelse til disses Revision og melder allerede 17de Marts s. A. Solgaard med megen Triumph, at dette hans Andragende var indvilget; „det er mig", siger han, „Satisfaktion og Hevn nok, at de Ondes grumme og stolte Mod samt Enevoldsmagt og Selvraadighed blev dog nogenledes dæmpet og at man kan see, at jeg endnu haver en naadig Gud og Konge, ja er endnu i Danmark med den samme Ære, med hvilken jeg gik bort fra Danmark." Dog maa denne paa hans Forslag sammensatte Kommission enten ikke være kommet istand eller dens Arbeider ei blevne fuldendte, thi først en under 2den April 1728 nedsat var det forbeholdt at bringe nogenledes Rede i dette Virvar (see ogsaa mine Bidrag til Throndhjems Kathedralskoles Historie, S. 21).

**) Hvem denne Person kan have været faar de i den Tids Personalhistorie bedre Bevandrede oplyse.

Idet vi forbeholde os mod Slutningen af disse Skildringer og leilighedsviis maaskee under hans Konflikter med Embedsmændene at give Modsætningen af hans ovenfor udtalte Fortrøstning om sin Virksomheds gode Resultater, gaa vi nu over til ved en Række Skrivelser at vise Embedsstandens dybe moralske Fordærvelse. Nuomstunder fatte vi ei let, hvorledes denne i en civiliseret Stat kunde naa en saadan Høide, men betænke vi de daværende Forholde: en gjennem Generationer varende Mangel paa Kontrol fra Overordnede; Mangel paa Interesse og Kjærlighed til Land og Folk hos de fleste af dem, saasom de vare fremmede hid opsendte Danske, og endydermere, som vi skulle see antydet, stundom allerede tilforn erkjendte Kjeltringer*);

*) Vi maa hellerikke lade udaf Betragtning, at man i de Tider, uden at Ens Kvaliteter bleve veiede, som oftest ansattes i de vigtigste Embeder efter Exspektance, ja kjøbte sig ind i dem. Vi finde saaledes en Carsten Hendrichsen Dreyer, Søn af Sorenskriver i Størdals og Sælbu Fogderi Hendrich Dreyer under 4de Juni 1715 tilbyde Kongen 500 Rdlr. og „desforuden stedse at paakalde gud til Kongens vaabens løstelige propreß og det Kongelige Huusis Timmelige og Evige Velstand" (sic), - hvis han kan faa Exspektance paa sin gamle Faders Embede.
Til hvilken Yderlighed det derfor ogsaa kunde gaa med de „Kongelige Betjenter" have vi et sørgeligt Exempel paa i forhenværende Foged i Inderøen Rasmus Høg, der i 1723, da 70 Aar tilligemed sin Hustru 80 Aar gl., „paa Grund af stor Fattigdom og Svaghed" ansøgte om Plads i St. Jørgens Huus. Denne erholdt han i Betragtning af at han havde „Kongelig Betienter" og at han „uden sin Skyld fra Velstand var geraadet i Fattigdom."

derhos raa og uvidende og usselt lønnede for deres Arbeide, og dette ligeoverfor en uvidende, kujoneret og afmægtig Almue, hvis Klager, om saadanne stundom fremkom, man enten ikke troede eller ændsede, - kunne vi dog nogenlunde - som jeg ogsaa i mine indledende Bemærkninger har ytret - danne os et Begreb om Muligheden deraf.

Vi aabne da denne Skildring med at omtale de Militæres paa den Tid og ogsaa senere hen noksom bekjendte Overmod, Trods og Uforskammenhed i en Skrivelse den 3die Juni 1724:

Til . . . .

— — „Dog at jeg tilligemed beleer min Daarlighed, at jeg gjør mig saa megen Umag for at lægge mig ud med de Mægtige og flikke paa et sygt Legem (ɔ: Throndhjem), som dog næsten Alle søge endydermere at fordærve og som, naar jeg engang er gaaen herfra, vil falde i sin forrige Sygdom og Elendighed igjen. Ja, end mere maatte jeg belee min Daarlighed, da jeg læste det, som min Herre havde skrevet om Skyds og de andre mine Forslage. Thi hvad er jeg, at jeg vil sætte mig mod dem*), under hvis Skygge man turde lade trende Kongelige endog ved Statholderen tilstillede Befalinger ligge uefterlevet og som er saa mægtig, at den**), som kom løs af sin Arrest, haver sagt, at paa hans Befaling kom han løs? Og ligesom hans Magt tager til, saa tiltager og et vist Slags Menneskers (ɔ: de Militæres) Myndighed samt Syndefrihed, hvilken nu er bleven saa stor, at Kongens Lov og Forordninger agtes som Intet og at den arme Bonde-Almue, over hvilken der herskes, sukker under Magten. Ja! saavidt gaar det, at de Lidende ikke engang tør klage og at det vel maa hede: heu dolor quam miser est, qui in tormentis vocem non habet! Og hvis Magten skulde overvælde mig, - skal jeg gjøre som Loth gjorde og det endda med den Fornøielse, at jeg ikke haver været saa aldeles unyttig heroppe."

*) Her sigtes uden Tvivl nærmest til General-Major Budde.

**) Ved denne Person mener han en (svensk?) Baron Löwen, der gjennem næsten et heelt Aar oftere omtales i Reitzers Breve; første Gang under 13de Novbr. 1723 fortæler han, at han fulgtes af Vagt, naar han gik ud, at han i 7 Uger havde siddet i Hovedvagten, „saa at her visselig maa være

De samme Klager over de Militæres Magt og Myndighed gjentager han ofte; saaledes 16de Septbr. s. A. til Statholderen, hvor han ogsaa gjør opmærksom paa den feilagtige Fremgangsmaade, at der fra høiere Steder tildeles disse Instruxer, Rettigheder og Friheder*), uden at

arcana, hvilke jeg ikke kan begribe og mindre veed" - - „endog de Bergkyndige selv her paa Stedet skulle have tilstaaet, hans Forslag om Steenkul ikke at være at forkaste." Endelig melder han Statholderen 19de Aug. det følgende Aar hans Afreise, uden at han ligetil den Tid havde formaaet at skaffe sig tilforladelige Oplysninger enten om hans Person eller Hensigten og Omstændighederne ved hans Ophold her; Rygtet gik, at han havde sneget sig bort, selv skulde han have ytret, at han vilde reise til Danmark, for at paatale sin Sag mod Budde.

*) Et meget mærkeligt Beviis paa denne have vi i en Skrivelse af 12te Juni s. A. i Anledning af flere Klager over at Soldaterne i Vagterne „tage af den Borgerne tilhørende og hertil Byen kommende Brændeveed saa Meget, som

Christiania nye Seildugsfabrik ved Nedre Foss. (Text i næste Nr.)

disse vorde Stiftsbefalingsmanden kommunicerede, og naar man spurgte disse om deres Berettigelse til at handle saa eller saa, blev man afviist med „haanlige Ord" (!); herved", siger han, „lider Kongens Tjeneste, Landet, den fattige Almue og Embedets Myndighed, hvilken samme Myndighed, helst paa dette vidt fraliggende Sted, hvor paa den ene Side er ikkun en gammel Mand med en Pen i sin Haand og paa den anden Side en af saa mange myndige Mennesker samlet og sammenholdende Magt, visseligen maa være ubeskaaren og haandhævet."

Charakteristisk for Tider og Forholde og i flere Henseender interessant er følgende Beskrivelse over Munkholm Fæstnings Tilstand, som Reitzer i en Skrivelse af 10de Juni 1724 meddeler Statholderen; vi see heraf, at han paa sin Side heller ikke sparede de Militære, men at han selv i Sager som denne, der formeentlig slet ikke vedkom ham, søgte at sætte dem i det rette og fortjente Lys. Den lyder: „Forleden Uge var jeg paa Munkholmen*) og fandt der alle Ting i en saa elendig Forfatning, at jeg ikke uden Forundring og Forskrækkelse kan tænke derpaa. Thi alt hvad Fæstningen tilhørende er af Tømmerværk er saa forraadnet, at man neppe tør gaa paa det og at Regn og Slud slaar der igjennem; og hvad som er af Muurværk staar og falder ned. Af 80 Stykker ligger de 4 à 65 paa bare Jorden og de øvrige 15 eller 16 ligge paa Lavetter, af hvilke de færreste have hele Hjul. Ja Besætningen bestaar af 20 sultne og usselt klædte Soldater og endnu taler man om at ville formindske deres Tal paa fire, saa at Intet var lettere, end at overrumple denne Fæstning, hvilken visseligen blev en stor Ulykke for det ganske Rige. Og behøvedes hertil ikkun nogle faa 100 Mand, som letteligen under Freds og Venskabs Skin kunde trænge ind og siden faa Byen ved Tvang af Ild og saa Meget, som de behøvede af Madvarer og Andet."

denneni selv lyster og for slig Brandskat ikke skal findes Andet, som dem kan berettige, end General-Lieutenant Vibes eller General Wedels Ordre, hvilken dog ikkun skal berettige Vagten til at tage et vist Tal Træer af hvert Læs, som Bonden bringer hertil Byen for at sælge", - til Kommandanten (Otto Fr. v. der Osten), hvori forespørges, „hvad Rettighed han for denne Brandskat haver, saa meget mere, som jeg veed, at H. M. aarligen giver en anseelig Sum (101 Rdlr.) Penge til Vagternes Varme og mig, da jeg for nogen Tid siden bad om at maatte faa at see Rettigheden for ovenmeldte Brandskat, blev givet et meget myndigt afflageligt Svar." I en Indstilling af 12te Febr. 1726, forskjellige Byens Bræk vedkommende, oplyser han, at Vagtmester-Lieutenanten tager alt det Brænde, som saaledes leveredes - fra 1—12 Træer pr. Favn -, til sig og sælger til Mange deraf.

Blandt de øvrige Embedsmænd er det, som man kan vente, især Sorenskrivere og Fogder, der rage mest frem; men ogsaa over Byens beklager han sig; saaledes over Magistraten i en Skrivelse fra 1724, i hvilken han erindrer „de gode Herrer, at jeg ifjor til deres Erklæring sendte dennem en Memorial, men at samme Erklæring, hvilket saa ofte skeer og vel ikke burde skee efter saa mange Maaneders Venten endnu ei er kommet." Og til Borgermester Rasmus Lindgaard skriver han 30te Septbr. 1723 i Anledning af en Klage over Forhaling af en Lagthings-Dom: — — „Hendes Klage er haard og synes ikke ugrundet eller ubillig; hun synes at besvære sig over det, som man kalder Rettens Fornegtelse og Spilde. Og er min Hr. Borgermester en altfor retsindig og forstandig Mand dertil, at noget Sligt med Føie hannem skulde kunne paasiges. Men jeg venter intet Andet fra hannem end det, som fra en retsindig og forstandig Mand ventes bør" ꝛc. Men især faae tvende Prokuratorer Peder Thams og Mauritz Borkhorst samt Byfoged Jens Hammer (1712—1738) slette Skudsmaal. De to første omtales allerede i 1724, da han indsendte Andragende til Statholderen om Bemyndigelse til at suspendere dem; de skildres da i følgende haarde Udtryk: „Ja jeg maa sige, at Peder Thams er et Menneske, som, fordi han i den bekjendte Throndhjemske Assurance-Sag saavelsom i andre deslige Sager haver vundet en Deel Penge, er bleven saa overmodig, at han braverer Øvrigheden, trodser Retten, foragter Loven og med oprakt Haand uden Sky, uden Frygt og uden Undseelse gjør Alt, hvad hannem lyster. Og ligeledes seer jeg, at den anden Mauritz Borkhorst, som Generalfiskal Smidt maaskee udi Følge af det gamle Ordsprog, at med Ondt skal man Ondt fordrive, haver i bemeldte Assurance-Sag beskikket til sin Fuldmægtig, er et Menneske, som for begangen Malversation udi sit Borgermester-Embede i Viborg blev sat fra samme Embede, ja endog i disse Dage haver givet mig Prøve paa, at han ikke siden er blevet bedre."

*) Kommandant var da Jakob v. Ophoven, - Oberstl., - 21de Juli 1721 til Slutningen af 1726, da han ifølge Schønings Reise II. 11 blev afsat.

„Og hvad skal her begyndes, naadige Herre, med disse tvende Mennesker eller hvorledes skulle de hindres at fare frem med at gjøre Ondt, helst da Magistraten, som Loven berettiger til at forordne og afsætte Prokuratorer enten ikke vil eller ikke tør røre dennem? Jens Hammer beskyldes i samme Sag for Underfundigheder, Fordreielse af Sandheden m. m. og han siger, at han for disse Personers Skyld har været udsat for Tort, Forhaanelse og Latter."

Branden i Christiania den 14de April.

Onsdagen den 14de April er Christiania overgaaet en Ildsvaade, hvis Mage ikke kan opvises i de sidste 150 Aar. I Løbet af mindre end et halvt Døgn blev halvtredie af Byens største og bedste Kvartaler forvandlede til en rygende Grusdynge. Værdier, som man vel kan anslaa til en Million Speciedaler, vare i denne korte Tid tilintetgjorte, uden at Ødelæggelsen endda kunde ansees for standset; tvertimod truede den fremdeles med at tage en endnu mere foruroligende Retning; først efter henved et Døgns Forløb, fuldt af Anstrængelse, Tvivl og Ængstelse, var man saavidt Elementets Herre, at Frygten for videre Farer kunde opgives.

Ilden udbrød mellem Kl. 1—1½ i Dronningens Gade - man antager i et Snedkerværksted i Bagbygningen til Sadelmager Knudsens forrige Gaard. Endnu inden Brandskud gik, slog Luen frem igjennem Tagene, saa at nogle Personer, der kom fra Selskab, tilkaldtes ved Lysningen. Ved at slaae Ruder ind i de truede Gaarde fik disse Beboerne af de brændende Huse vækkede og underrettede om den Fare, hvori de svævede. Imidlertid var Ilden kommet saavidt, at Flere kun med Nød og Neppe kunde redde sig. Et Par Beboere af Tagkammere, hvortil Trapperne brændte, maatte krybe hen over Huustagene, indtil de naaede en Brandstige. Flere maatte flygte halv paaklædte, og lade Alt i Stikken. Selv ikke sine Værdipapirer fik Somme Tid til at redde. Endnu en god Stund efter at Brandskuddene vare gaaede, og flere Gaarde alt stode i Luer, vare ingen Slukningsredskaber komne i Virksomhed. Inde i de daarlige Baggaarde, som indesluttedes af det store og tilsyneladende statelige Kvartal mellem Dronningens-, Prindsens-, Kongens- og Østergade, hvori Ilden var opstaaet, greb denne om sig med en saa forbausende Hurtighed, at det var let at forudsee, at hele Kvartalet maatte stryge med og at alle Anstrængelser maatte rettes paa at beskytte de tilstødende Kvartaler. Men her mærkede man vistnok især Manglen af en fast Organisation af vort Brandvæsen, idet Kræfter spildtes paa at redde, hvad der dog maatte være fortabt, istedetfor at søge at forebygge Ødelæggelsens videre Fremskridt. Med utrolig Hurtighed udbredte Ilden sig langs Dronningensgade mod Hotel de Scandinavie paa Kvartalets ene Hjørne og Kjøbmand Schwensens Gaard paa det andet. Schwensens Gaard og den dertil stødende I. Chr. Bergs (nu H. I. Schwensens) Gaard, der snart antændtes ved de bagenfor liggende Trærønner, truede ved sit Flammehav at antænde den ligeoverfor liggende Departementsgaard, hvor derfor udflyttedes med Papirer, Protokoller og Statsobligationer i stor Skynding. Heden blev saa stærk, at Vinduer sprang og Tagkamrene begyndte at brænde. Ilden truede saaledes her at slaa over i et nyt, letfængeligt Kvartal, hvorved den ligeoverfor liggende Høiesterets-Bygning og hele Kirkegaden og Dronningensgade vilde staa i Fare. Alle mulige Anstrængelser gjordes derfor for at redde dette Punkt, hvilket ogsaa lykkedes. Tugthusets Sprøite, som anbragtes inde i Gaarden, gjorde her god Virkning, saasnart den efter en betydelig Nølen var kommen i brugbar Stand. Et andet Punkt, som det under Ildens Udbredelse opigjennem Prindsensgade ikke blev af mindre Vigtighed at beskytte, var Mad. Werners Gaard og især den hosliggende Trærønne. Ved Seil og idelig Sprøitning hindrede man Ilden fra her at slaa over. Imidlertid kunde man ikke hindre en saadan Overgang fra Kvartalets nederste Side til det Kvartal, der begrændses af Dronningensgade, Østregade, Prindsensgade og Skippergaden. Taget af en maadelig Gaard - ved Siden af Klokker Svendsens forrige store Hjørnegaard - antændtes, og snart fòer Ilden igjennem hele det indre Kvartal og brød frem til Skippergaden i Hotel Prinds Carl. Her lod man mindst af Alt til at være forberedt paa Ildens Besøg, og Huset stod allerede i lys Lue, da Dyner og Møbler fore ud af Vinduerne, tildeels lige af Flammerne, paa samme Tid som en Hagl af Teglsteen dryssede ned og truede hver Neddende med brukken Pandeskal. Fra Prinds Carl udbredte igjen Ilden sig til begge Hjørner af Kvartalet (langs Skippergaden). Især opstod i Hjørnet mod Prindsensgade et Ildhav, der truede med at vælte sine Bølger over i de tilstødende Kvartaler. Det var her det Treschowske Leiebibliothek, som forøgede Flammehavet og gav det en utrolig Varighed. Eugen Sue's og Dumas Tanker væltede igjennem Vinduerne glødende ud over Folket. Aldrig have de kunnet glæde sig ved en mere symbolsk betegnende Form. — Snart styrtede Murene ned og dæmpede noget den rasende Flamme, medens de rygende Skorsteenspiber skeletagtig bleve staaende tilbage. Saavel mod Prindsensgade som Skippergaden var Ilden standset i sin videre Fremtrængen. Nu kunde man derfor med koncentrerede Kræfter møde den i Kirkegaden, hvor den samtidig trængte frem fra Kvartalets Baggaarde og fra Huusrækken i Prindsensgade og „Kirkebakken." Kjøbmand Schreiners Hjørnegaard paa den modsatte Side, et ynkeligt Skabrak, der ansaaes for Luernes letteste Bytte, blev beklædt med Seil fra Top til Taa. Ærbødigen gik da Luerne forbi denne Oldtidslevning, der ogsaa ved en tidligere Ildebrand ene var bleven reddet af Kvartalets Nedside. Men de sloge ned i Nabogaardene, i Møllers og Krafts Gaarde, og snart stode disse tilligemed Gulbransons store og solide Hjørnegaard (paa øvre Side af Kirkegaden) i fuld Flamme. Denne Ildens Overgang over den brede Kirkegade, til en solid Række af murede Huse og under fuldkommet Vindstille taler kun lidet fordeelagtig om vort Brandvæsens Organisation og Dygtighed til at møde og afværge en alvorlig Fare. Beboerne af Gaardene paa den anden Side ansaae sig for saa trygge, at de endog lode være at flytte ud sine uhyre Varebeholdninger, der da brændte, forsaavidt de ikke bleve udkastede i Farens sidste Øieblik eller reddedes i de brandfrie Kjældere (saaledes som Tilfældet med endeel af H. Gulbransons Varelager). Den øvre Side af Kongensgade stod allerede i Lue, endnu inden Ilden havde faaet Bugt med Kreditbankens nye Gaard paa Gadens nederste Side og med Hoppes Gaard til Østergade (mod Torvet, og Vor Frelsers Kirke). Thi disse prægtige og solide Bygninger stode længe urørte i det omgivende Flammehav, men maatte dog omsider bukke under. Fra Gulbransons Gaard og tilstødende Gaarde udbredte Ilden sig til Borgerskolens Baggaard og truede saaledes med at bryde gjennem til Kongens Gade. Det Deichmannske Bibliothek, som var opstillet i Borgerskolen, efterat det i saa lange Tider havde ligget sammenpakket, maatte nu i største Skynding flyttes bort, og Peter Petersens store Hjørnegaard mod Østergade og Kongensgade (assureret for 23,260 Spd.) maatte rømmes med sine anseelige Varebeholdninger. Længe modstod denne med svære Brandgavler forsynede Gaard Ilden, indtil det Flammehav, som frembragtes af H. Gulbransons brændende Pakbod, henimod Middag sprængte Muren, da Ilden voldeligen trængte frem paa det nyvundne Felt. Nu maatte alle Anstrængelser opbydes for paa den ene Side at hindre Ildens Udbredelse til Huusrækken ved Torvet, og paa den anden mod de tilstødende Hjørner af Østergade og Kongensgade. Endelig maatte man saavel herfra som fra Kvartalets Indre bekjæmpe Ildens Udbredelse i Huusrækken nedover Kongensgade. Det lykkedes ogsaa snart i en betydelig Grad at faa Bugt med den. Men imidlertid vare Brandfolkene udmattede, de maatte afløses, og da Mørket faldt paa, blussede Flammerne saaledes op igjen, at nye Kræfter ved Brandskud maatte samles. Nu begyndte der paa den mod Kongensgade vendende Fløi af Peter Petersens Gaard en fornyet interessant Kamp mod det rasende Element, der under den Punktlighed og Kjækhed, hvormed Brandfolkene kjæmpede, snart maatte give tabt. Ved denne Leilighed bidrog Brandgavlen paa Petersens Gaard vistnok meget til at hæmme Ildens Fremtrængen til den langt svagere og mere letfængte Nabogaard (J. Nilsens).

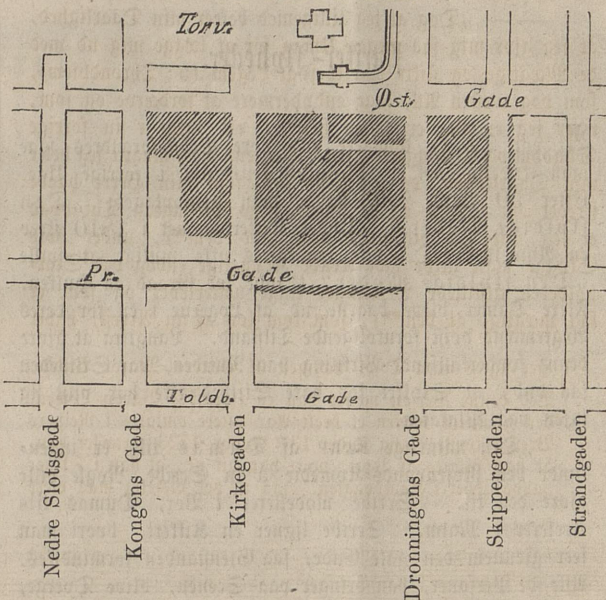

Branden i Christiania (Hoppes Gaard).

Antallet af de brandlidte Gaarde, hvoraf kun Wüller & Köckeritz's og Schreiners fremdeles staae i nogenlunde god Stand, er ialt 41, og Asfurancesummen beløber sig tilsammen til 353,000 Spd. De betydeligste Gaarde vare Peter Petersens, H. Gulbransons (assureret for 19,170 Spd.), Hoppes (14,280 Spd.), Kreditbankens (18,430 Spd.), og Klokker Svendsens forrige Gaard (14,390 Spd.). Omtrent tusinde Mennesker ere blevne husvilde. Men dette Tal angiver ikke her som i Almindelighed Betydningen af de ødelagte Bekvemmeligheder, da mange af dem, der boede i de brændte Strøg, hørte til Byens mægtigste Folk, der indehave store Bekvemmeligheder. I Gulbransons Hjørnegaard, der indtog et halvt Kvartal, boede saaledes ifølge sidste Folketælling blot 15 Mennesker.

Hvad der bidrog til Ildens frygtelige Udbredelse, trods de gunstige Omstændigheder, hvorunder den bekjæmpedes, var et slet organiseret Brandvæsen i Forening med Vandmangel, - Erfaringer, som formodentlig vil bidrage til at skaffe os et organiseret Brandkorps og en ny Vandledning, hvorom der hidtil forgjæves har været ventileret. Der var for en stor Deel ingen anden Myndighed at spore, end en enkelt brutal Soldat, der gjorde sig vigtig. Hver især af Brandfolkene gjorde sit Bedste. Mange udviste et Mod og en Dødsforagt, der fortjente al Paaskjønnelse. En Straalemester, Wilberg, ofrede sit Liv, idet han styrtede ned med Gavlen af et brændende Huus. Og idetmindste endnu en Anden omkom under Forsøget paa at redde, medens flere bleve saarede. Men al denne Uforfærdethed kunde ikke gjøre den rette Nytte, fordi der manglede den tilbørlige Ledelse, det tilstrækkelige Overblik over Faren og hvad der først og fremst maatte gjøres. Saaledes som Brandvæsenet nu er organiseret, kunde man ikke engang vente dette. Hvad der gjordes, var vistnok, med Systemet for Øie, meget; men Systemet er forkasteligt. Det er billigt, men dog for dyrt. Et Brandvæsen, ledet af en Mand, der havde gjort det til sit Fag, vilde til evige Tider ikke koste saameget som Renterne af de nu brændte Kapitaler.

Brandtomternes Ruiner, som Solen endnu under selve Branden beskinnede, frembyde et mærkeligt Skue: utallige Skeletter af truende Skorsteene, mørke underjordiske Huler, der fra brændende Kjældere endnu udsende sine sorte Røgstyer, ved Siden af Mure og Søiler i en saa ædel Stil, at de give Indtrykket af ærværdige Rester fra en Oldtidsstad. I Fredags Middag faldt der Regn, men endnu om Aftenen røg Ruinerne fremdeles, og af Gulbransons Pakhuus-Rum begyndte der at slaae Luer frem. — Forøvrigt have flere af Kjælderne med deres Indhold holdt sig godt, saaledes H. Gulbransons og et Par af de Kjældere, hvori Dietrichson havde sit uhyre Viinlager. — I de brændte Kvartaler sees i de forskjellige Asfuranceforeninger at være forsikret for henved ½ Million Spd.

Vi give her en Plan over de brændte Kvartaler tilligemed en Scene fra Branden, og forbeholde os i næste Nummer at give et større Billede fra den interessanteste Deel af Brandtomten.

Paa Planen ere de afbrændte Strøg betegnede med sorte Streger.

Den første Opførelse af „Barberen i Sevilla."

(Af „Neue Berliner Musikzeitung.")

Utallige ere de, der have glædet sig ved Nydelsen af Rossinis Mesterværk „Barberen i Sevilla", men det er kun Faa, der veed om, at det ved sin første Opførelse i Rom blev — udpebet. Rossini har selv i et Brev til en af sine Venner fortalt, hvorledes det gik til:

„De veed, at paa vore italienske Theatre maa Komponisten selv dirigere de tre første Gange, hans Stykke opføres. Jeg nærede nu den Overbevisning, at jeg i min „Barbeer" havde leveret en Opera, der ikke var saa reent ilde, og gjorde Regning paa et godt Udfald. Jeg vidste jo nok, at de gamle Musikelskere vilde være strenge i sin Dom over den unge Mand, der havde havt den Dristighed at lægge Haand paa Paisiellos Værk, men Direktøren havde paatvunget mig Texten tiltrods for min Modstræben. Det var med Nød og Neppe, jeg fik Lov til at gjøre den Forandring, at der kom til at staa en Terzet der, hvor Paisiello havde en Duet o. s. v. Uheldigvis havde Digteren fundet paa at lade Figaro og Rosine udvexle Billetter, og skjønt han paa min Anmodning gjorde en Indskrænkning heri, saa blev der dog endnu en 3—4 Billetter igjen, og det maatte Publikum finde latterligt. Jeg var saaledes temmelig forlegen og havde gjort et omhyggeligt Toilette for idetmindste at vise mig meget anstændig ligeoverfor det skrækkelige Publikum. Jeg traadte frem i en nøddebrun Frak med forgyldte Knapper, der sad meget godt og efter Skrædderens Forsikring skulde være efter nyeste Mode. Desværre fandt Publikum sletikke Behag i den, og min Fremtræden i Orchestret vakte strax almindelig Munterhed. Det regnede med Spotteord, og jeg kunde forudse, at Eiermanden af en Frak, der vakte saamegen Mishag, vilde blive behandlet som en Nar og en Ignorant. Ouverturen begyndte, og enhver af mine Bevægelser ved Nodepulten, der viste Frakken i et særeget Lys, vakte Latter. Sangerne vidste ikke, hvorfra Publikums ironiske Munterhed skrev sig, og bleve konfunderede. Forresten skulde al Slags Ulykker hjemsøge mig den Dag. Garcia sang Almaviva, og da han, som Spanier, spillede Mandolin, akkompagnerede han sig selv paa dette Instrument; men da han vilde høres midt i Larmen, greb han triumpherende med saadan Magt i Strengene, at de sprang. Latteren fordobledes. Jeg havde intet Piano i Nærheden og raabte forgjæves til Violoncellisten, at han skulde gjøre en Pizzicato: han saa dumt paa mig og forstod mig ikke. I min Vrede over Publikums Uretfærdighed klappede jeg selv til Sangerne. „See", raabte Publikum forbauset, „Nøddefrakken forhaaner os." Og Larmen blev endnu meget værre. Jeg stolede imidlertid paa Basilios Fremtræden. Sangeren var fortræffelig sminket, Rollen original, men — ak! Basilio saa sig ikke for, da han traadte ind, snublede i en Lægte og faldt næsegruus. Publikum troede, at det skulde saa være, men ansaa det for smagløst, medens de, der forstod Sammenhængen, lo høit. Basilio blødte Næseblod og sang med sit blodige Lommetørklæde i Haanden. Og endnu vare ikke mine Lidelser tilende. Publikum syntes at være bleven træt af at lee og støie, at ville høre og ikke længer agte paa min Frak, da der indtraf et nyt Uheld. I Begyndelsen af Finalen paa anden Akt kom der en Kat ud fra Kulisserne, gik kjæk frem paa Scenen og saa paa Publikum. Man hilste den fra alle Kanter med Mjaven. Bartolo gav den et Spark, saa den foer hen paa den anden Side af Scenen; det stakkels Dyr blev, som rimeligt var, forskrækket, tabte Besindelsen og løb frem og tilbage paa Scenen. Damerne bleve bange for den; Rosini sprang hid, Marcellini did, Andre vilde faa Katten væk og jagede den hid og did. . . . Teppet maatte gaa ned under Larmen, thi man hørte ikke længer det mindste af Finalen. Man maa som Komponist i 3 Timer have været udsat for en saadan Tortur for at kunne begribe, hvad jeg leed. Halv afsindig styrtede jeg ud, forfulgt af bedøvende Skrig og Piben, og allerede længe efter at jeg var kommet hjem, troede jeg endnu stedse at høre Pibningen. Den næste Dag gjorde mine Venner alt Sit for at formilde Publikums fiendtlige Stemning, og man traf alle tænkelige Forholdsregler for idetmindste at opnaa Upartiskhed. Men jeg gik ikke i Theatret. Man ventede forgjæves. Jeg laa i min Seng og havde trukket Sengeteppet op over Ørene for ikke at høre noget til Pibningen. Direktøren sendte Bud efter mig, men jeg lod svare, at man fik spille uden mig, jeg kom ikke. Seent om Aftenen blev jeg vækket af min urolige Søvn ved en i Begyndelsen dump, senere tydeligere og tydeligere Larm. Det begyndte at blive ganske lyst i mit Værelse, jeg hørte mit Navn nævne og tænkte med Skræk paa den foregaaende Nat. „De Elendige!" tænkte jeg hos mig selv. „Opsøge de mig endogsaa her med sin Haan?" Da jeg hørte Larmen paa Trappen, raabte jeg i Fortvivlelse til min Vært, at han maatte stænge alle Døre og komme mig til Hjælp. Det lykkedes med Nød og Neppe nogle af mine Venner, der trængte sig ind, at rive mig ud af min Vildfarelse. Man var kommet med Fakler og raabte jublende: „Rossini leve!" Min Angst gik nu over til den høieste Glæde. Jeg vilde lukke min Dør op, men da faldt mine Blikke paa den usalige nøddebrune Frak, der hang paa Væggen; den erindrede mig om alle mine udstandne Lidelser og jeg trak igjen Sengeteppet langt op over Hovedet. Det varede endnu en god Stund, før jeg slap mine Venner ind og endelig endogsaa fulgte med dem i Theatret, hvor der ventede mig en Begeistring, som holdt mig mere end rigeligt skadesløs for alt det, jeg havde udstaaet."

Pariser-Nyheder.

VI.

At vor Tid er dydigere end vore Bedsteforældres saae man tydelig nok i Théatre français i forrige Uge. Efter 50 Aars Hvile havde man gjenoptaget: „Den skyldige Moder." Under Keiserdømmet i 1810 skrev en Anmelder: Det var igaaraftes ikke muligt at spille „Den skyldige Moder" tilende for Graad og Hulken. Flere Damer bleve baarne ud af Logerne i en for deres Ægtemænd høist foruroligende Tilstand. Langtfra at gjøre denne sønderknusende Virkning paa Nutiden, var Stilheden saa dyb, at Stykket for bare Stilhed ikke har viist sig igjen paa Plakaten.

„Den naturlige Søn" af Dumas fils er ingenlunde den Rosenvands-Komedie à la Scribe, Nogle ville gjøre den til. Scribe modellerer i Vox, Dumas fils cicelerer i Malm. Scribe ligner en Kikkert, hvori man seer gjennem den gale Ende, saa Gjenstanden formindskes. Alle de Personer, han bringer paa Scenen, blive Dverge, om de ogsaa møde frem som Riser. Dumas fils derimod giver os store Mennesker i en beskeden Ramme. Er hans nye Stykke en superior Aands Arbeide? Derom ere vi overbevist. Er det i stræng Forstand et godt Arbeide? Neppe. Stykkets Architektur tilhører denne genre mixte, som Kritiken forkaster, og at gaa sikkert paa den stramme Line mellem Komedie og Romantik, med Phantasien til Balanceerstang, er i det høieste et Kunststykke. De mange tusinde klappende Hænder i Theatret have imidlertid dømt anderledes, og Ricourt, som mere end Publikum ansees for Dommer i sidste Instants, har erklæret Stykket for en Juveel med tusinde Facetter. „Hvem er Ricourt?" høre vi en uvidende Læser spørge. Hvert Menneske i Paris kjender Ricourt. Ricourt fabrikerer jo deres store Mænd. Det er ham, de skylde Ponsard, Mery, Rachel og Pierre Dupont, det Sangens Barn, som forstod Musik inden han forstod Ord, og sparkede i Løierten, naar han hørte Toner. Ricourt vilde være Digter dersom han ikke var Maler, Maler dersom han ikke var Journalist, Journalist, dersom han ikke var Skuespiller, Skuespiller, dersom han ikke var Komponist og Sanger. Ricourt har ikke skrevet en Linie, men han kunde skrive hundrede Bind. Han har aldrig holdt en Pensel, men at dække en Hektare Lærred med Farver, vilde være hans mindste Sag. Aldrig har han skrevet en Feuilleton, men Janin vil gaa i Graven den Dag, han griber Pennen. Paa Bredderne har han aldrig været, men naar man nævner Ricourt, sukker Bocage, mens han maler sig en sort Streg under Øinene for at faa dem til at see store ud. Intet Theater har endnu faaet den mindste Partitur af Ricourt. Hvorfor ikke? Fordi han ikke vil fordunkle Rossini og Meyerbeer. Skjønt Ricourt altsaa kunde være berømt i hvilken Green af Kunsten han vilde, er han saa uheldig at være født rig til Verden og foretrækker derfor at føre Andre til Berømmelse. Altid er han paa Spor efter en stor Mand. Det er hans Mani, det eneste, han lever for. Store Mænd eller Døden! En ny Diogenes, lyser han dig i Ansigtet med sin Lygte, og seer han et Glimt Geni tindre Dig ud af Øiet, saa vær ganske rolig, din Lykke er gjort.

„Don Bruschino", Operette i 1 Akt med Musik af Rossini, som ikke har været spillet fra 1810 i Venedig til 1858 i Paris, trækker hver Aften Pariserne til Opéra comique. Komponisten fornægter aldeles denne Musik, som er skreven før han fyldte tyve Aar, og det hele Stykke blev til ved en Theater-Intrigue. Machiavels Skygge vilde blive henrykt, kunde den forlade de mørke Strandbredder og see alt hvad der foregaar bag et Theaters Koulisser. Rossini, der var engageret ved San-Mosé i Venedig, fik Lyst til at lade sig synge paa et andet Theater og sendte sin „Tankredo" til Fenice. Impressarioen*) ved San-Mosé, der troede at have kjøbt den unge Maestro med samt alle hans iboende Melodier, besluttede at faa ham udpebet ved at give ham en ynkelig Libretto, thi var han først udpebet ved San-Mosé vilde Ingen tage Notits af hans Tankredo, og den listige Tankredo beholdt sit Fund. Rossini fik Nys om Planen og svor, at Musiken skulde blive Texten værdig. Det er kuriøst at see hvorledes Melodiens Stormester bar sig ad for at skrive slet Musik. Man mærker, at han har foresat sig at nedskrive alt hvad der falder ham ind, jo galere jo bedre. Men hvad der falder ham ind er lutter Melodier. De falde ham med Blækket ud af Pennen, og denne Operette, som var bestemt til at udpibes, indeholder Motivet til tyve af de Melodier, han senere har benyttet i sine skjønneste Værker. Naar Direktør, Poet og Komponist ere enige om at gjøre sine Ting saa slet som muligt, og det er at formode, at Sangerne ikke stode tilbage, er det i sin Orden at Publikum ogsaa lader sig elektrisere, og der blev pebet og skreget Viva! viva il maestro! og atter pebet saa det er saare tvivlsomt, om en eneste Venetianer har hørt Slutningen af dette melodiøse lille tohu bohu. En Debutantinde med en klokkereen Røst og et sødt, pikant Ansigt, men uden Scene-Erfaring — hvor skulde hendes sytten Skjærsomre have faaet den fra? — passede godt ind i al denne geniale Umyndighed. Det var en Personifikation af Glæden.

*) En Theater-Direktør kaldes hiinsides Alperne Impressario. Det er ikke en Spekulant som i Frankrig, men en fornem Herre, der har faaet Lyst til at ruinere sig selv.

Norge.

Christiania. Ifølge Mgbl. har Christiania Formandskab besluttet at modtage for Byen et Laan fra London, stort 30,000 £ (omtr. 135,000 Spd.) mod 5 pCt. Rente og 2 pCt. Provision, at betale i 30 Aar.

— Endnu medens Ruinerne efter Branden i Christiania ligge rygende, er fra Moss indløbet Efterretning om en forholdsviis ligesaa frygtelig Brand, der udbrød i Posthuset dersteds den 15de Kl. 9½ Aften og lagde Kirken og 50 Gaarde i Aske. Assurancesummen skal være omtr. 100,000 Spd. Samtidig berettes fra Sarpsborg, at der har været Ildløs paa Hafslund, hvis Magasinbygninger m. m. ere brændte.

— I Formiddags gik atter to Brandskud, foranledigede ved en tyk Røg henover ved Enerhougen. Heldigviis opløste det Hele sig snart i blind Allarm.

— Under 22de Marts er Sognepræst til Rødø Præstegjeld i Tromsø Stift C. Hansen udnævnt til Sognepræst til Jølsters Præstegjeld i Bergens Stift; Underretssagfører J. Holmboe til Foged og Sorenskriver i Hammerfest Foged- og Sorenskriver-Embede; Ritmester og Eskadronschef i Kavalleribrigaden H. L. Juell, til Brigadeintendant ved 2den akershusiske Infanteribrigade. — Under s. D. ere Efternævnte udnævnte til Inrulleringschefer: i Frederikshalds Distrikt Kapitain à la suite i Marinen C. Grønn; i Bragernæs Distrikt Kommandørkapitain i Marinen L. Ryberg; i Christianssands Distrikt Kapitain à la suite i Marinen C. J. Fasting, og i Bergens Distrikt Kapitain i Marinen G. A. Diriks. — Under s. D. ere Efternævnte udnævnte til Distriktslæger i følgende nyregulerede Lægedistrikter, nemlig: i Faabergs Distrikt Distriktslæge i søndre Gudbrandsdalen L. A. Baumann; i Ringebo Distrikt Kand. med. F. E. Hals; i Strinde Distrikt Distriktslæge i Strinde og Selbo H. Fritzner; i Selbo Distrikt Distriktslæge i søndre Søndmøre F. E. Holler; i Omlids Distrikt Distriktslæge i østre Robygdelaget A. Schneider; i Evje Distrikt Distriktslæge i vestre Robygdelaget A. C. Smith; i Opdals Distrikt Kand. med. H. M. Arentz; i midtre Sogns Distrikt Distriktslæge i ytre Sogn P. J. F. A. Hirsch; i ytre Sogns Distrikt Kand. med. C. J. Hammer; i ytre Namdalens Distrikt Distriktslæge i vestre Namdal N. Qvigstad; i indre Namdalens Distrikt Distriktslæge i østre Namdal K. J. F. Fleischer; i Mellem Indherreds Distrikt Distriktslæge i nordre Indherred P. M. Nerdrum; i nordre Indherreds Distrikt Kand. med. J. K. Dahl; i Lesje Distrikt Kand. med. C. F. Hagemann; i Lærdals Distrikt Exam. med. N. B. B. Heiberg; i Tinns Distrikt Exam. med. J. O. Andersen; i vestre Nedenæs Distrikt Kand. med. H. Frisak; i Størdalens Distrikt Distriktslæge i søndre Indherred H. L. Istad; i søndre Indherreds Distrikt Distriktslæge i søndre Fosen C. F. Bendeke; i indre Nordfjords Distrikt Distriktslæge i Nordfjord C. H. Hirsch; i ytre Nordfjords Distrikt Kand. med. J. N. Cappelen; i ytre Søndfjords Distrikt Distriktslæge i Søndfjord L. S. H. Landmark; i indre Søndfjords Distrikt Kand. med. S. M. P. Høegh; samt i Hvaløernes Distrikt Distriktslæge i nordre Gudbrandsdalen T. D. Reymert. — Under s. D. ere følgende Udnævnelser foregaaede i Artilleribrigaden: Chefen for 3die Artilleribataillon Oberstlieutenant F. W. Fischer til Chef for 2den Artilleribataillon; Chefen for 4de Artilleribataillon Oberstlieutenant J. E. H. Bech til Chef for 1ste Artilleribataillon; Chefen for 10de Batteri under 5te Artilleribataillon Kapitain C. A. Lange til Oberstlieutenant og Chef for 3die Artilleribataillon, og Chefen for 3die Batteri under 2den Artilleribataillon Kapitain C. C. Bassøe til Oberstlieutenant og Chef for 4de Artilleribataillon. — Under s. D. er Kapitain og Batterichef i Artilleribrigaden samt fungerende Kommandant paa Oskarsborgs Fæstning H. S. Scheel udnævnt til Oberstlieutenant i Armeen.

— Under s. D. er Foged i nedre Romerikes Fogderi J. Henschien ifølge Ansøgning meddeelt Afsked i Naade med aarlig Pension stor 500 Spd. og for indeværende Budgettermin et Dyrtidstillæg af 50 Spd. aarlig.

— Under 7de d. M. have følgende Udnævnelser fundet Sted, nemlig: Kandidatus theol. C. F. Holmboe til personel Kapellan hos Sognepræsten til Tromsø Præstegjeld, Provst L. C. B. Holmboe; Kand. jur., Kammerherre H. Holst til Fuldmægtig i Revisions-Departementet; Fuldmægtig i Kirke-Departementet H. Lehmann til Expeditionssekretær i samme Departement; Toldkasserer i Egersund M. C. Rynning til Toldkasserer i Mandal; Kapitain og Chef for 5te Batteri under 3die Artilleribataillon P. Strøm til Toldkasserer i Moss og udexamineret Kadet H. E. L. Stabell til Sekondlieutenant i den throndhjemske Infanteribrigade; Chefen for 2den Division af Romsdals Landværnsbataillon A. H. Lund til Chef for Grytenske Kompagni af Romsdalske nationale Musketeerkorps og Brigadens ældste Premierlieutenant J. C. W. Krogh til Kapitain og Chef for 2den Division af Romsdals Landværnsbataillon.

„Hærmændene paa Helgeland" vil medfølge næste Nr. til de Abonnenter, der have betalt for Halvaaret, og til andre, eftersom de indsende Kontingenten.

Christiania. Trykt og forlagt af H. J. Jensen. (Storgaden Nr. 27.)

Illustreret Nyhedsblad.

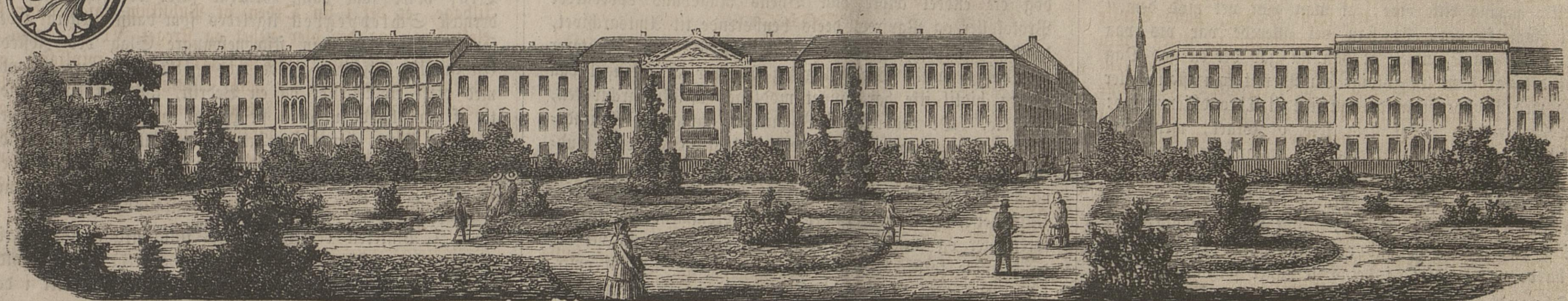

Nr. 17. | Udkommer hver Søndag Morgen. | 25de April 1858. | Abonnementsprisen er 60 ß Fjerdingaaret. | 7. Aarg.

Indhold.

Throndhjemske Forholde i Aarene 1723—26.

(Ved Overlærer H. H. Müller.)

III.

Om Landdistrikternes Tilstand i Almindelighed bemærker han i Skrivelse af 16de Oktober 1723:

Til . . . .

„Ingen Embedsprotokol findes holden af min Formand Konference-Raad v. Ahnen siden Aar 1702. Ikke heller findes her uden fem Arve-Skifteprotokoller indkomne fra Sorenskriverne. Hele Kapitaler siges at være forkommen. Loven og Forordningerne have lidet været agtede. Politien er bleven anseet som en Ting, der ikke er til. Den fattige Almue har været undertrykket. Fogder, Sorenskrivere, ja endog de, hvilke jeg her ei vil nævne, have gjort, hvad dem lystede."

Sorenskriverne synes at have været større eller mindre Kjeltringer alle tilhobe; saaledes tilskreves allerede i 1723 Statholderen om dem:

— — „Men her er det store Mysterium imquitatis. Skriverne paa de fleste Steder gaae ind i Stervboerne, bemægtige sig Midlerne, tage Pengene til stemplet Papiir - - og levere hverken Midlerne eller Skiftebrevene fra sig, saa at fast det hele Land herover sukker og Ingen formedelst Landet er saa vidtløftigt og Skriverne, foragtende Lov og Forordningerne, gjøre, hvad de ville, fast kan hjælpe. Ja i Store-Fosens Fogderi er for nogle Maaneder siden død en Sorenskriver ved Navn Claus Borre, som saaledes med Skifterne har holdt Huus, at han siges at være bleven nogle 1000 Rdlr. skyldig til andre Stervboer, hvis Midler han sig som Skifteforvalter bemægtigede." Sorenskriver i Inderøen Jonas Jacobssøn tilskrives 3die Decbr. f. A. i Anledning af at en i Decbr. 1722 afsagt Dom ikke havde kunnet erholdes beskreven under nævnte Datum: „Denne over Eder fra en Enke indkomne Klage er saa haard og det, som I af hende beskyldes for, saa lovstridigt, uretfærdigt, formasteligt, ugudeligt og ondt, at I, hvis I derudi var skyldig, visseligen havde forljent at gaa fra Eders Embede. Ja hvad kan være værre, end at den, som er sat til at dele Andre Ret, spilder og negter dem Retten? Og hvorledes mon det vil gaa til med den fattige og uvidende Almue, da Sligt tør voves imod dem, som baade have Vid og Formue? Jeg derfor paa mit Embedes Vegne befaler Eder med det Allerforderligste at indkomme med Eders Erklæring. I bør tilbørligen fra Eder at lægge denne mod Eder gjorte Beskyldning. Og hvis det ikke skeer og I ikke beviser Eder herudi at være uskyldig, maa I vide, at jeg det for H. M. bør og vil allerunderdanigst andrage." Et Sidestykke til denne synes ogsaa Sorenskriveren i Orke- og Guldalen Mathias Skaaklund at have været.

Blandt Stiftets Fogder er der samtidigen ikke mindre end fire, der betegnes som slette Embedsmænd, nemlig Niels Cimber i Fosen, Melchior Mejer og Jakob Hamond. De to Sidstnævnte tilskreves 14de Septbr. 1723 saaledes: „Og vil jeg endydermere lade Eder vide, at, hvis det ikke skeer, skal jeg det baade til den H. M.s samt Statholderens og de Kgl. Kollegiers Høie Befalingers skyldige Lydigheds og til min egen Myndigheds Konversation og ved Magt Blivelse paa sine Steder andrage og over slige enten modvillige eller lade og efterladende Betjente hende det, som de forskylde." Men værst var dog den fjerde, Silvister Bjerregaard, Fogden i Strinden. 29de Juli 1723 var Indberetning gjort, at et Kvindemenneske 3die Juni havde hængt sig ved Jonsvandet, at bemeldte Foged havde tildømt Kongen hendes Efterladenskab, men at han endnu 3die August ikke havde været at formaa til enten ved Bønner eller Befalinger at besørge Liget nedtaget; under sidstnævnte Datum tilskrives han derfor atter og efterat være foreholdt Sagen i sin Almindelighed, siges tilslut: „Hvorudover jeg og omendskjønt meget ugjerne finder mig foraarsaget slig Eders Adfærd med Ord haardeligen at straffe. Ja ifølge af den mig givne Instruktion burde jeg, da Affæren er saa umenneskelig, lovstridig og uretsindig, at give Statholderen den tilkjende. Men saasom jeg ikke, helst naar der kan være Haab til Forbedring, vil enten Eders eller noget Menneskes Fordærv og Undergang, maa det for dennesinde blive ved denne min alvorlige og christelige Advarsel, at I herefter gjør Eders Embede med større Retsindighed. Og er I derhos befalet strax at forføie Eder til mig" 2c. (Først 20de Septbr. blev Liget begravet.) Men Reitzers Haab om Bjerregaards Forbedring slog aldeles Feil. Aaret efter 10de Juni tilskrives Rentekammeret: „Jeg veed det, at han antaster alle Mennesker og end ikke skaaner de Døde i deres Grave og er det nu kommet saa vidt med ham, at Sorenskriver Peter Jouk har bundet sig til at overbevise ham: Toldsvig, ulovlig Skovhugst, falsk Saugbords Angivelse og Meened. Og visseligen henter han selv Straffen over sig." Ligesaa under 5te og 12te Aug., hvor han, efterat have fortalt, at han opgav indbetalte Skatter som Restancer, opførte disse for høie og ellers brugte alle Kneb, siger, at han, om han end for sit personlige Vedkommende gjerne tilgav ham, hvad han imod ham havde forbrudt, „saa skulde det derimod, helst paa et Sted, hvor Syndefriheden dog desforuden er saa stor, ikke være tilladeligt at tilgive ham, hvad han udi sit Embede har forseet og at han gik ustraffet. Thi et ondt Exempel er som Suurdeigen, hvilken gjør den hele Deig suur og hvis Betjenterne maa saaledes fare frem, er Intet for en Stiftsbefalingsmand at gjøre"*) og „Thi det Onde vil han forsvare med det Onde, Uret vil han godtgjøre med Opsætsighed; og naar han ikke kan komme videre, skal Stemplinger, falske Angivelser samt Beskyldninger og mere Saadant hjælpe ham - - - saa at jeg maa nedlægge mit Embede og hverken kan eller vil være ansvarlig enten til Kongens Indtrader eller til Andet." Trods Alt dette, hvoraf Halvparten synes at skulle have været tilstrækkelig, naaede Reitzer dog ikke sin Hensigt at faa ham suspenderet, dette lykkedes først i 1727 hans Eftermand Benzon.

Her ville vi da slutte den belovede Skildring af Embedsstanden med følgende bidende og humoristiske Skrivelse, dat. 23de Decbr. 1723, til Major og General-Veimester Charles Emilius Lützow, der forøvrigt viser, at denne ikke har været bedre, end alle de Øvrige: — — „Men fornemmelig er han ombeden at skrive Mindre og gjøre Mere. Tre Timers Omreise ved Dagslys, naar Aarets Tid det tillader, ude paa Landet og ved Veiene er det Almindelige langt nyttigere, end al hans Nattevagt og alle de ham uden nogen Nytte for Kongen eller Landet fortærende Spekulatser her i Trundhiem. Han maa gjerne gaa tidlig i Seng om Vinteren, naar han ikkun om Sommeren vil staa tidlig op og ikke, saasom iaar, tænkende alleneste paa Belønningen, Intet gjøre ved det, som han skulde have Belønningen for; og som jeg saaledes denne

*) Som et sørgeligt Kuriosum omtales, at Reitzer paa en Reise til Sælbu paa Stationerne ei fik Skyds, da Bjerregaard havde forbudt Bønderne at skaffe ham Heste.

Gang har villet fornøie ham med at besvare efter hans Begjæring alle hans mig altfor megen Tid berøvende Skrivelser, saa vil jeg derimod bede ham ikke at glemme, hvad han er sin Øvrighed skyldig."

Hvorledes Forholdet har været mellem Reitzer og den samtidige Biskop P. Krog, har jeg ikke ganske kunnet bringe paa det Rene, uagtet jeg, da det vilde være af Interesse at vide det, specielt har været opmærksom herpaa. At der ikke har fundet noget hjerteligt og oprigtigt godt Forhold Sted mellem dem ere vi berettigede til at tro og ville haabe det, vi maatte ellers storligen have taget Feil af Reitzers Charakteer; troligt er det, at denne i det Ydre har iagttaget, hvad han troede at skylde Krogs Stilling og høie Alder; maaskee har han ogsaa været saa at sige kujoneret og skræmt af hans vistnok overlegne Aand og Kraft; efter sin Afreise herfra under Opholdet i Kjøbenhavn førte han nemlig et temmelig djervt Sprog om ham og beskyldte ham blandt Andet for „Egenraadighed" og „Uendelighed."*)

Vi have nu seet de store Brøst og Mangler, under hvilke By og Land led og tillige, som antydet i Begyndelsen, Reitzers rastløse Stræben efter at raade Bod paa dem. Tilbage staar nu kun i Korthed at vise, hvad han selv dømte om sin Virksomhed og noget nærmere at godtgjøre, at den Bitterhed, Modløshed og Sorg, med hvilken han saa sine bedste Bestræbelser frugtesløse, var beføiet. At han ingen Vei kom med Tugthusets Gjenoprettelse er fortalt, at alle Embedsmænd vare opsætsige er noksom vist, men hiint kunde have sine store Vanskeligheder og at reformere Embedsstanden kunde neppe ventes i saa kort Tid; at han ingen Frugt saa af sin førnævnte motiverede Indstilling af 12te Febr. 1726, i hvilken han i 6 Hovedpunkter indbefatter, hvad der skulde hæve Byen og befordre dens Gjenopblomstren, var heller ikke at vente i nogle Maaneders Tid, - men een Ting var der og, for hvilken han arbeidede ligefra 22de Marts 1724 til de sidste Dage af sin Embedstid heroppe, men hvis Mislykken man gjerne kan sige forbitrede hans Dage her, og det var at skaffe Byen en Vandledning; Sagens ringe Fremgang i og for sig kan det naturligviis ei have været, der ærgrede ham, men den Modstand han mødte i en Sag, der var saa aabenbart til Byens og Borgernes Fordeel og Bedste og hvis Savn saa ofte havde bragt saa store Ulykker og Tab over dem. Under nævnte Datum første Gang en saadan Indretning var foreslaaet her i Byen - oversender han „Velædle og velvise Præsident, Borgermester og Raad" et Overslag over Udgifterne ved dette Værk af en Urban Moltzou med Opfordring til dem om ved Subskription at tilveiebringe den fornødne Sum. Vel gik det langsomt, men det syntes dog at finde Gjenklang og at skulle lykkes; thi 9de Oktbr. 1725 udvirkede han Permission for Geschworner ved Kongsberg Jonas Kraus til at reise herop og forestaa Arbeidet, hvorhos oplyses, at 1200 Rdl. vare indkomne, og samme Sum lovet, naar Værket var begyndt. Men allerede 12te Jan. 1726 skriver han til Solgaard, at han havde faaet Breve fra Throndhjem, der bringe ham til at mistvivle om Værkets Fremgang, „saa jeg vel seer, at de gode Herrer ville narre mig og visseligen bør jeg kjedes af Alt, hvad de sige; ville ei heller Noget med Alvor til deres Byes og Lands Velstand og

*) Da det fra først var min Agt i disse Skizzer at belyse Forholdene kun forsaavidt som Reitzer kom i Berørelse med dem og de antoges tilforn at være ubekjendte, har jeg her ganske forbigaaet Geistligheden og Skolen; hvorledes disse vare befængte med den samme Tidens Fordærvelse vil man kunne se i Gjessings Jubellærere (Peder Krog), i Hammonds Missionshistorie, i Erlandsens biographiske Efterretninger samt i mine Bidrag til Throndhjems Kathedralskoles Historie (Rektor N. Krog).

meget ilde lønne mig for al min Trofasthed og for alt det Gode, som jeg med mine Midlers, mit Legems og min Sjæls Fortærelse baade har gjort deres By saint Land og endnu dagligen stræber at gjøre. Men de lide selv det Meste derved. Om dem bør siges: „ne salus quidem ipsa eos servare potest, qui servari nolunt“ og 2den Februar næstefter: „Saa jeg vel maa sige: jeg kjedes ved denne haarde Slægt, som ingen Velgjerninger, Intet af Alt det, som endog kunde bøie de umælende Bæster til Taknemmelighed, formaar at overvinde, ja! som ikke engang ville vide, at man gjør vel mod dem.“ Og i Juni endelig, da han vel allerede var vis paa Forflyttelse, om Samme, at han nu gav det en god Dag og at det var ham ligegyldigt om Værket kom istand eller ei, og med Propheten kunde han sige til Throndhjemmerne: „Din Fordærvelse er af Dig selv o Israel, men de i Mørket øvede Gjerninger komme vel engang for Lyset!“

Trods Alt dette finde vi ham dog efter sin Forflyttelse venligen takke Magistraten og de 12 Mænd for Samværet, og skriver han da, skjønt med vemodig Hentydning paa den Modstand og Miskjendelse, for hvilken han havde været udsat, i det Hele taget forsonligt.

Throndhjem, 19de Marts 1858.

Branden paa Moss d. 15de April.

Hovedstadens Indflydelse synes stor. Ikke saa snart var Christianias Brand bleven bekjendt i Sarpsborg og paa Moss, før hver af disse Byer havde sine respektive Ildebrande. Sarpsborg blev staaende ved Tilintetgjørelsen af et Par Huse. Men Moss gik endog videre end Hovedstaden. Det har liggende i Aske 52 Gaarde eller i det Hele en Femtedeel mere end Hovedstaden. Ilden udbrød paa Byens søndre Kant den 15de Kl. 9½ om Aftenen, altsaa 20 Timer efter Brandens Begyndelse i Christiania. Der rasede just en Storm fra Sydvest. Brandforhøret viser, at Ilden ikke kan være paasat, men sandsynligst er opstaaet ved Gnister, der ere faldne nedigjennem Taget paa den Gaard, hvor den udbrød. Dette var den saakaldte gamle Præstegaard, som nu beboedes af Postmesteren og Andre. Fra denne Gaard udbredte den sig, uagtet flere mellemliggende aabne Pladse, i nordvestlig Retning lige til Mossesundet, uden at nogen i dette Strøg liggende Bygning, med Undtagelse af en ildfast Pakbod, kunde reddes. Fra Opkomststedet udbredte den sig først til Doktor Mordts Gaard, et Par mindre af Nabogaardene, og derpaa til den nye Præstegaard (assureret for 4760 Spd.) og Gartner Hansens Gaard. Herfra sprang den over til Raadhuset (assureret for 3810 Spd.) og Kirken (12,500 Spd.), saa til Herbergeergaarden (10,960 Spd.) og derpaa med Et til Lund & Hermansdorffs Brænderigaard (8780 Spd.). Fra disse Punkter udbredte Ilden sig videre til Almueskolebygningen, Bogtrykker Dircks's Gaard, Fattigstuerne med flere Gaarde indtil Mathias Gudes Gaard Matr.-Nr. 32, hans Søboder (Matr.-Nr. 39 b. c.), Schwenkes Søbod og Overtoldbetjent Haffners Gaard, ved hvilke Huse den standsede. Dette var Kl. 6 om Morgenen den 16de - altsaa efter 8½ Times Forløb. Imidlertid var Math. Gudes store Gaard Matr.-Nr. 33, assureret for 12,640 Spd., lagt i Aske. De 52 brændte Gaarde vare tils. assurerede for 130,280 Spd. i den almindelige Brandkasse. — I Amtmand Sibberns Indberetning af 17de April hedder det med Hensyn til Branden: „Efter de Undersøgelser, jeg derom har anstillet, holder jeg mig forvisset om, at Byens Autoriteter og Brandfolk have anvendt al mulig Omtanke og Anstrængelse for at standse Ilden og hindre dens Udbredelse, ligesom jeg holder mig overbeviist om, at Brandredskaberne og Brandvæsenet i det Hele i Moss By er i ligesaa god, om end ikke bedre Orden, end i de fleste af Landets Byer. Chefen for Carl Johansværns Værft, der var bleven opmærksom paa Ilden, havde den Omtanke og Opmærksomhed at sende Brandredskaber og Mandskaber over Fjorden, og disses Rastløshed og den strængere Kommando, som over dem kunde føres, bidrog i høi Grad til at standse Ilden. Hovedaarsagen til Ildens hurtige og voldsomme Udbredelse har foruden den stærke Vind været den, at samtlige de nedbrændte Bygninger, med Undtagelse af en Bindingsværksbygning, var af Træ, og at flere af de større af disse, saasom Raadhuusbygningen og Kirken, saagodtsom paa een Gang antændtes, saaledes at Ilden paa een Gang rasede paa flere Steder i den lange Strækning fra Byens søndre til den nordvestre Ende. Under saadanne Omstændigheder er det forklarligt, hvorledes de Kræfter, hvorover Autoriteterne kunde raade, tildeels bleve magtesløse. Intet Ulykkestilfælde er under Branden hændt, og, saavidt man veed, er intet Tyveri derunder begaaet. Byens Borger- og Brandkorps med sammes Chefer og Befalingsmænd have udviist al ønskelig Konduite. . . . Flere af Byens og Landdistriktets i denne boende Embedsmænd - Postmesteren, Præsten, Fogden i Moss Fogderi og Sorenskriveren i Moss Sorenskriverei, Lodsoldermanden og Overtoldbetjent Haffner - ere blevne huusvilde. Embedsarchiverne ere - saavidt vides - reddede, dog ere endeel ældre paa Byens Raadhuus opbevarede Protokoller og Papirer, deels henhørende til Amtsarchivet, deels dertil af forskjellige af Distriktets Embedskontorer indsendte, hvilke Protokoller og Papirer af Mangel paa Plads hidtil ikke har kunnet modtages af Rigsarchivaren, brændte. De nedbrændte Bygninger antages i Almindelighed at være lavt assurerede, og disses Eiere ville sandsynligviis derved lide Tab. Meget Indbo er bleven reddet, og hvad der ikke er bleven reddet har af Eierne paa faa Undtagelser nær været forsikret. . . . Vedkommende Assuranceforeninger og fornemlig Christiania større Forening vil ved de brændte forsikrede Varer og Effekter lide Tab af omtr. 55,000 Spd. En større Deel af denne Sum medgaar for de brændte Planke- og Bordbeholdninger. De brandlidte Indvaanere vare allerede igaar indkvarterede i Byen og dens Omegn, og kun en liden Deel af disse er af Arbeidsklassen. Enkelte mindre formuende og fattige Familier ere haardt medtagne, og Forstyrrelsen og Nøden efter en saa betydelig Ildebrand er selvfølgelig stor, og den bliver saameget mere følelig, som Pengekrisen i høi Grad forud har slappet Byens Kræfter og Virksomhed; men jeg har dog det Haab, at Virkningerne af Ildebranden for Byen, naar den første Forstyrrelse og Skræk har lagt sig, ikke ville blive saa følelige, som de i Ulykkens første Stund synes at være.“

Idet vi her give en Plan over det afbrændte Strøg, forbeholde vi os senere at give et Par Prospekter derfra, hvilke vi have ladet vor Tegner tage strax efter Branden.

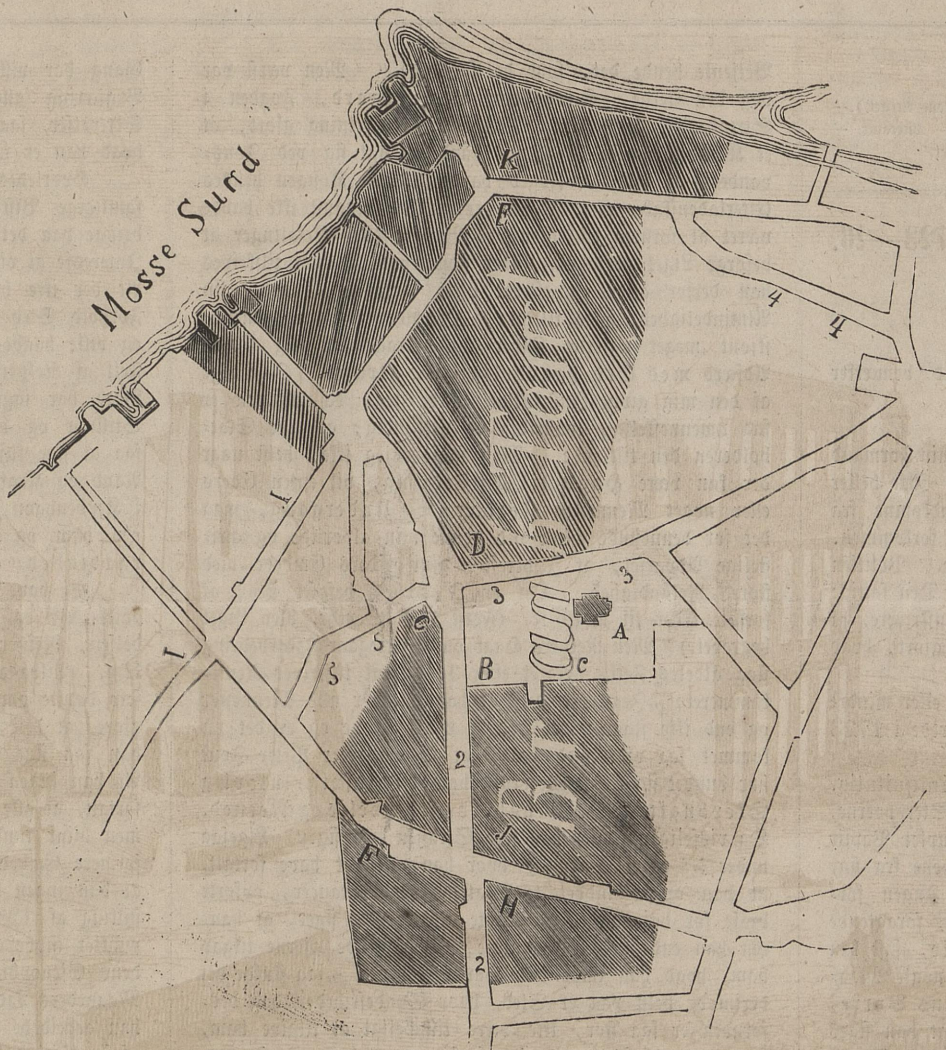

A. Kirken.
B. Raadhuset.
C. Almueskolebygningen.
D. Herbergeergaarden.
E. Lund & Hermansdorffs Brænderigaard.
F. Fattigstuerne.
G. Sprøitehuus.
H. Den gamle Præstegaard.
J. Den nye Præstegaard.
K. Toldbodgaarden.

Plan over Brandtomten paa Moss.

1. Storgaden.
2. Værlegaden.
3. Enggaden.
4. Postmestergaden.
5. Kirkestræde.

De tre Nordmænd.*)

(Efter „National-Zeitung“)

Mine Erindringer fra et rigt Ungdomsliv - Deeltagelsen i Befrielseskampen fra Napoleons og Franskmændenes Aag gjennem samtlige tre Krigsaar, i Grundlæggelsen og Udviklingen af det paa saa mange Maader bekjæmpede, ofte tilsyneladende tilintetgjorte, men dog stedse igjen til Liv kaldte Burschenschaft - skulde netop som en Festgave i Anledning af den forestaaende Jubelfest ved Jenaer Høiskolen overgives i Trykken, da jeg i dette Blad læste, at Livets Herre igjen havde kaldt en af dem blandt mine tidligere Vaabenbrødre, som senere havde vundet sig et Navn, til den evige Hvile, nemlig Helgesen, Friedrichstadts tappre Forsvarer, den tredie af tre nøie forbundne, ved Charakteer og Talent udmærkede Venner, af hvilke først Olaf Rye som dansk General faldt ved Fredericia og dernæst Schleppegrell ligeledes som dansk General i det for Schleswig-Holstein skjæbnesvangre Slag ved Idsted. En gunstig Skjæbne gjorde mig i 1815 nærmere bekjendt med disse tre Mænd, og en Bedrift, som jeg da fik vide to af dem havde udført i sit Hjem, synes mig at fortjene, at dette Blad, der i sin Tid har omtalt dem i hædrende Udtryk, endnu engang henleder sine Læseres Opmærksomhed paa dem, hvorfor jeg her meddeler et Brudstykke af mit Manuskript.

I Vinteren 1814 var jeg tilligemed 6 andre Frivillige af den Lützowske Friskare, der allerede havde opfyldt sin Bestemmelse som saadan, indtraadt som Officier i det femte Westphalske Landværns-Infanteriregiment, der nylig var oprettet i Bispedømmet Paderborn og Fyrstendømmet Corvey. Ved Michaeli forlod Flere af os samme, for deels i Jena, deels i Halle at gjenoptage vor afbrudte Syslen med Videnskaberne. Vi havde imidlertid kun Permission, thi paa Grund af det Usikre i de politiske Forholde var det forbundet med Vanskeligheder at faa Afsked, ligesom vi hellerikke anholdt derom, da vi haabede paa en Kamp for Tydsklands Eenhed. Vort Otium varede dog ikke længe, thi Napoleon vilde det anderledes, og Mai Maaned 1815 hilsede os ved Maas's skjønne Bredder, hvorhen vi fulgte efter vort Regiment, der skulde kjæmpe med i den preussiske Hærs femte Brigade under Blüchers Overkommando. Regimentet tog Deel i de tvende Slag ved Ligny og Belle-Alliance, og blev dernæst ligesom hele det andet Armeekorps brugt til Beleiring af Fæstningerne i Nordfrankrig.

Efterat Maubeuge d. 14de Juli havde overgivet sig til vor Brigade, og Marie-en-Bourge den 31te samme Maaned efter en kort Beleiring var erobret af vort Regiment, kommanderedes vi til Beleiringen af Philippeville. Der vare vi den 3die August, vor Konges Fødselsdag, just samlede ved et muntert Middagsbord hos vor Bataillonschef, den tappre Kaweczinski, da vor muntre Stemning pludselig blev afbrudt ved Efterretningen om, at ti Officierer, deels fra andre Regimenter, deels af fremmede Tropper, allesammen meget ældre i Tjenesten, end vi, vare blevne overflyttede i vort Regiment, hvor der deels ved Fald paa Slagmarken og deels af andre Grunde var en betydelig Mangel paa Kapitainer og Premierlieutenanter. Dermed var al den Udsigt til Befordring, som vor Deeltagelse i Kampen til denne Tid kunde ladet os haabe, forbi, og alle Ansigter bleve et godt Stykke længere, hos de Fleste dog kun for et Øieblik, thi i Grunden var Avancementet os Intet om at gjøre, da vi kun vilde tjene vort Fædreland, og, hvis vi overlevede Krigen, havde til Hensigt igjen at vende tilbage til Fredens Sysler. Vi sluttede snart godt Kammeratskab med de mere Fremragende blandt de Nyindtrædende, af hvilke Nogle havde deeltaget i Krigen i Rusland, Andre i Krigen i Spanien, men dog især med tre Nordmænd, hvem et gløende Svenskehad havde drevet ud fra sit Fædreland, der var solgt til Sverige og ved Kielerfreden aftvunget Danmark. Vor gode Stjerne førte dem nu i vor Midte. Det var kun for at være med i Krigen, at de vare traadte i preussisk Tjeneste, men de kom næsten to Maaneder forseent til at blive med i den egentlige Kamp, saa at de alene fik tage Deel i Beleiringerne af Philippeville og Rocroy. Disse varede dog ikke længe og gave dem ingen Leilighed til at vise den Dygtighed og Energi, der boede i dem, og som de fire og tredive Aar senere skulde udvikle, men da desværre i vore Fienders Rækker, til den største Skade for den tydske Sag.

Helgesen blev ansat i den Bataillon, hvor Nedskriveren af disse Linier stod. Jeg har aldrig seet en skjønnere Yngling: en herlig nordisk Natur, af stærk og regelmæssig Legemsbygning, med et ædelt, behageligt, indtagende Ansigt, hvis friske, blomstrende Farve vidnede

*) Denne Artikel tør, trods dens eiendommelig tydske Fremstillingsmaade, have sin store Interesse for os Nordmænd, saasom den er skrevet af en Mand, der personligen har kjendt hine vore Landsmænd, og det netop paa en Tid, hvorfra tilstrækkelige Efterretninger om deres Liv forøvrigt mangle.

om den i Ord og Gjerning kydske og tugtige unge Mands Ukyld og Reenhed i Sæder. Da senere Frithjofssagaen udkom, blev jeg levende erindret om ham. Det er sandelig ikke „Jupiters evig bevægelige, stedse nye, sælsomme Datter, hans Skjødebarn, Phantasien“, hvem Tegnér har at takke for sit Heltebillede; man behøver kun at gaa til Norges Sønner for at finde det i Virkeligheden. Hans Opførsel var heelt igjennem hæderlig, æresuld, udadlelig. Ingen af os sluttede dog nogen nærmere Venskabsforbindelse med ham, thi han var lidet meddeelsom, saamælt, indesluttet, alvorligere end det er almindeligt i den Alder, og tog liden Deel i de Sammenkomster, hvormed vi udfyldte mangen ledig Time. Den eneste Anledning, hvorved vi oftere kom sammen med ham, var Jagten, som vi drev med Lidenskab paa Sletterne søndenfor Ardennerne, ved hvis Skraaning vi havde taget vort Kvarteer efter at Krigsarbeidet var tilende. Herved viste Helgesen sig som den fortrinligste Skytte, der med mesterlig Sikkerhed aldrig forfeilede sit Maal.

Hans tvende Landsmænds inderste Væsen var af et ligesaa reent og uforfalsket Guld, men Præget var forskjelligt. Med den samme Charakterens Hæderlighed, det samme udadlelige Forhold, der sømmede sig en ægte Kriger, den samme brændende Kjærlighed til det skjønne nordiske Hjem forenede Schleppegrell Sydlændingens Ild og Livlighed og Tydskerens Trohjertighed, og man erkjendte snart i ham den rige, kraftige Aand, der over det Fag, han af et indre Kald har valgt, med Kjærlighed og Hengivenhed, men ikke eensidigt, og hvem derhos almeenmenneskelig Dannelse er om at gjøre. Han var en høi, slank Krigerskikkelse med ægte militær Holdning og et udtryksfuldt Ansigt, der dog ikke var saa smukt som Helgesens, thi en stærk Skelen med det ene Øie skjæmmede ham en Smule, og hans aabne, frimodige Væsen havde noget Tiltrækkende, Noget, der let vandt ham Hjerterne. Han var en ligesaa ivrig Ven af krigerske Øvelser, som han var bevandret i Krigsvidenskaberne; hans Sind var rettet paa det Sande og Gode, og det var en sand Nydelse at underholde sig med ham. Gjennem en af mine Venner, der stod ved samme Kompagni, som han, gjorde vi snart nærmere Bekjendtskab og have tilbragt mangen Time i fortrolig Samtale. Men det lod sig ikke gjøre at bringe ham fra hans Had til Svenskerne og hans Forkjærlighed for de Danske, mod hvem vi, deres nordtydske Naboer, nærede en medfødt Uvillie. Baade han og hans tvende Vaabenbrødre havde sine Sympathier paa denne Side Kattegattet og Sundet: der, ikke hiinsides Kjølen, boede de Landsmænd, med hvem han vilde være Et! Naar han havde nogen Frihed fra Tjenesten, hvori han viste stor Iver, benyttede han den til alvorlige Studier, der varslede om en større Virkekreds. Han forsmaaede Livets muntre Side, der lærte os andre i Værtshuset i Chimay at forvandle, hvad Marketenterne fra Mons, vore flittige Besøgere i Bivuakerne foran Fæstningerne, havde ladet os tilbage af vor Sold og vor Andeel i Pariserkontributionen, til Petit-Burgunder, hiin Egns bekjedne, lette Drik.

Anderledes var det med den tredie af disse Nordens Sønner, Olaf Nye, ogsaa en statelig Skikkelse, af middels Høide, med venlige, regelmæssige Ansigtstræk og et aabent, behageligt Væsen. Skjønt hans Gemyts Grundretning var den samme, som begge hans Venners, var han dog en munter, livsglad Yngling, der gjerne deeltog i de brave, godmodige, Viin, Sang og munter Underholdning elskende Westphaleres Lystighed. I ham anede man mindst den tilkommende Helt.

De vare alle tre det tydske Sprog fuldkommen mægtige; kun erindrede Schleppegrells Udtale noget stærkt om den for det tydske Øre stedse ubehagelige Maade, hvorpaa de Danske udtale Tydsk. Ogsaa i vor Literatur vare de vel bevandrede.

En Dag traf Flere af os sammen i Chimay og deriblandt ogsaa Nye. Da man i Løbet af Samtalen med Beklagelse omtalte begge hans Landsmænds Fravær og alle roste deres fortræffelige Egenskaber, tog han ogsaa Deel i disse Lovtaler og fortalte følgende Træk om deres kolde og dristige Mod.

De sad engang hjemme i sit Fædreland, hvor de hørte til de allerede fra de tidligere Krige med Sverige

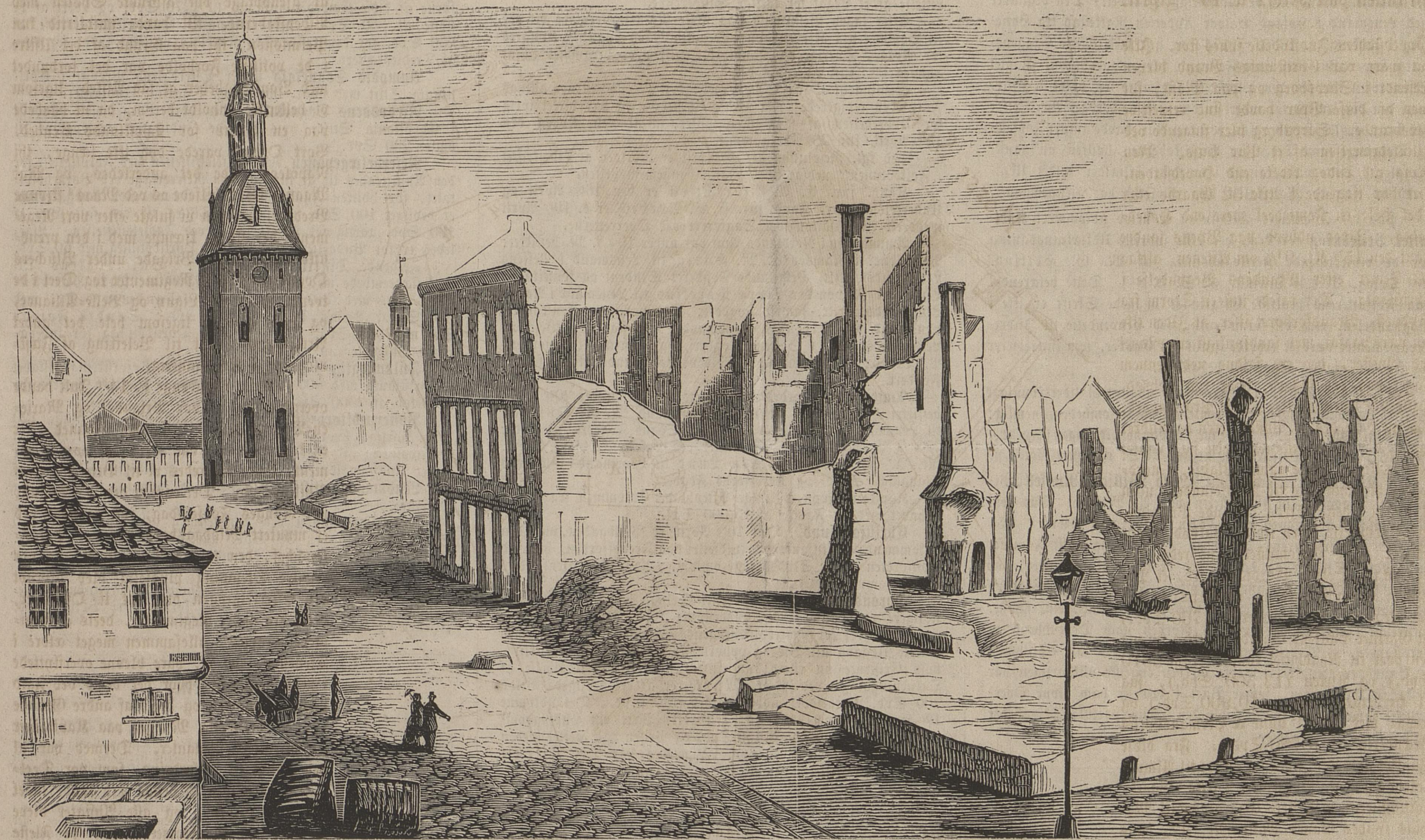

Ruiner fra Branden i Christiania (Udsigt fra Hjørnet af Kirkegaden og Prindsensgade opigjennem Kirkegaden mod Kirken. — Kreditbankens Gaard i Midten).

saa berømte norske Feltjægerregimenter, i en fortrolig Samtale med nogle andre Kammerater og talte om de nordiske Heltesagn. Talen faldt da paa Toke, som af en tyrannisk Konge var bleven tvungen til at skyde et Æble af Hovedet paa sin Søn, men som efterat have gjort dette dræbte Tyrannen med en anden Piil. Man kom nu til at sammenligne Tells Daad, som faldt langt senere hen i Tiden, med Tokes, og flere af de Tilstedeværende erklærede den for en tom Opdigtelse og Efterligning af det nordiske Sagn, medens Schleppegrell forsvarede Beretningens historiske Sandhed. Han anførte tilsidst: „Forresten er der Intet saa overordentligt ved den hele Begivenhed, at den jo har kunnet tildrage sig oftere. For en dygtig Skytte med koldt Blod, sikkert Øie og en fast Arm er det ikke nogen farlig Sag. Jeg skal strax bevise Eder det. Hvis Helgesen vil skyde mig Fjederen af Hatten, er jeg villig til at stille mig op.“ (De bar lave, trekantede Hatte med en kort, grøn Fjeder.) Helgesen erklærede sig rede hertil. Hans prøvede, sikkert træffende Bøsse hentes. De gaae ud, Schleppegrell stiller sig koldblodig op, uden at fortrække en Mine, med Hatten paa den vante Viis, og Helgesen skyder Fjederen bort paa 80 Skridt Distance. Vel tvivlede ikke nogen af os paa Fortællerens Sandfruhed, men jeg maatte dog først høre Sagen bekræftet af Schleppegrell selv, og da jeg spurgte ham, fortalte han den ligefrem. Paa min Bemærkning, at det dog var at friste Gud, naar jeg vilde udsætte min Ven for den Fare at blive min Morder, svarede han, at han ingen saadan Betænkelighed havde havt, da han var sikker paa sin Ven. Helgesen udtalte sig paa samme Maade.

Og saadanne Heltenaturer maa nu bedømmes paa en anden Maade, end almindelige Mennesker. Der er heller Ingen, som vil dadle den vældige Seierherre ved Rosbach, Seidlitz, at han med sin Hest satte over Rækværket paa en Bro og ned i Spree for at bevise den tvivlende Konge Sandheden af sin Paastand, at en Rytter aldrig kunde komme i den Forlegenhed at blive fangen saalænge han sad tilhest. Og naar Fritz von Blankenburg, den forvovneste af hele den forvovne Schillske Skare, fordrev Kjedsomheden ved den Fæstningsarrest, han maatte udholde paa Kolberg for sin Deeltagelse i Schills Tog 1809, paa den Maade, at han stak et Kort ind mellem Saalen og Overlæderet paa sin Støvle, lænede sig tilbage paa Stolen med udstrakte Been og skjød Esset ud med sin Pistol, eller paa 10 Skridt skjød igjennem en Sølvskee, som hans Tjener, der da som Belønning for sit Mod fik Skeen, maatte holde i Skaftet, saa er det Ytringer af en dristig, af Mod overstrømmende Natur, der ikke kjender Dødsfrygt og som derved viser, at den i rette Tid ogsaa vil være istand til noget ganske Overordentligt. Denne Dumdristighed er dog et ganske anderledes Bevis paa iboende Kraft og Dygtighed, end naar Modet nutildags viser sig i det jammerlige, taabelige Duelraseri!

Da vort Regiment marscherede tilbage til Hjemmet i November 1815, forlod de tre Nordmænd os paa denne Side af Rhinen for at begive sig til de Danske, med hvem de vistnok stode i et nærmere Stammeslægtskab, end til os Tydskere, men hvem de vare ganske ulige i Sindelag, i Charakteer, i Væsen, kort i Alt, hvad der betegner tvende Folkestammers indre Slægtskab. De traadte strax i dansk Tjeneste og jeg har ikke seet Nogen af dem igjen.

I det følgende Aar førte Skjæbnen Helgesen paany til Frankrig. Han var bleven ansat i et dansk Regiment, som hørte til den tydske Forbundshær, der endnu nogle Aar efter Krigen holdt det nordlige Frankrig besat. Der vandt han en smuk og rig Møllerdatters Kjærlighed, forlod Tjenesten, giftede sig og levede der en Række af Aar. Efter hans Kones Død vaagnede igjen Krigerlysten hos ham; han vendte tilbage til Danmark og traadte igjen ind i Tjenesten. Dette Intermezzo er vel Skyld i, at begge hans Landsmænd imidlertid vare sprungne langt forbi ham, thi i 1849 vare de begge to danske Generaler, medens han først som Kommandant i Friedrichstadt blev Oberstlieutenant.

Om nu disse tre herlige Mænd i 1815 havde fundet et nyt Hjem i det tydske Fædreland og sin Løbebane i den preussiske Armee! Om de i 1849 ikke havde anført de danske, men de tydske Stormkolonner? Schleswig-Holsteins Sag maatte have faaet et andet Udfald! Thi i det afgjørende Øieblik har endnu Anførernes paa eengang

indsigtsfulde og besindige Energi og urokkelige Mod og Dødsforagt ligesaameget at betyde, som paa Cæsars Tider.

Der lever muligens endnu mange af mine westphalske Kammerater fra den Tid, som kunne bekræfte min Fremstillings historiske Sandhed.

Friedland i Mecklenburg, 26de Marts 1858.

Riemann,
Pastor.

Literatur.

Af P. A. Munchs **Det norske Folks Historie** er udkommet 5te Binds 5te Hefte, hvilket blot udgjør vel 3 Ark, men afslutter Bindet, der da gaar til Magnus Haakonsøns Død. Nærværende fjerde Deel skulde afslutte Værkets første Række, der blot skal gaa til 1319 (istedetfor som først bestemt til 1387), men da den blev for vidtløftig til at kunne udgjøre et eneste Bind, vil den, ligesom den første, deles i tvende Bind. Heftet er ledsaget af et hos Bærentzen lithographeret, ligt Portræt af Forfatteren.

Familien Heyerdahl, samlet deels fra Ministerialbøger, deels fra Vedkommendes egne Opgaver og andre authentiske Documenter, ved Gabriel Smith Faye, Sognepræst til Høland, er udkommet og koster 12 ß. (16 S. Tver-Oktav.) Den Familie, hvis Stamtavle vi her have faaet, hører, skjønt ikke gammel, vistnok til de vidtløftigste i Landet. Den begynder med Lensmand i Høland Halvor Andersen Rakkestad fra Haneborg i Urskoug, f. 1690, † 1742 og gift med Mette Haagensdatter Heyerdahl, efter hvem Familien har antaget Navn. Uagtet Stamtavlen ikke for den allersidste Tid altid er holdt à jour, maa den dog ansees for meget fuldstændig. Forøget Værd vilde den faaet, om Udgiveren ogsaa, foruden Aar, havde anført Fødsels- og Dødsdage samt Tiden for Ægteskaberne, hvilken nu ganske mangler. Dette vilde ialfald i de fleste Tilfælder faldet Udgiveren let efter de Materialier han alligevel har gjennemgaaet.

Paa det Offentliges Bekostning er netop udkommet: **Kortfattet Veiledning** for dem, der ville indrette Udklækningsanlæg for de vinterlegende Ferskvandsfiske, af M. G. Hetting. 2det Oplag. Med 10 Træsnit. 52 S. st. 8vo. Dette belærende, paa Forfatterens praktiske Erfaringer byggede Skrift er ikke i Boghandelen, men vil formodentlig ved Henvendelse til Indredepartementet være at erholde gratis for Enhver, som interesserer sig for den vigtige Sag, det behandler.

Fr. Chr. Schübeler har netop udgivet et lidet populært Skrift, hvorpaa vi ogsaa ville henlede Opmærksomheden, nemlig: „**Om Guleroden** og dens Nytte for Landhuusholdningen i Norge." Med 16 Træsnit. Hele Bogen udgjør 27 S. og koster blot 4 ß.

I Kjøbenhavn er udkommet „**Lord William Russell,** historische Tragoedie in fünf Acten von A. Munch. Aus dem Norwegischen übertragen von John Heyliger Burt." 151 S. 8vo. Oversætteren, der er af en oprindelig skotsk Familie, men født i Slesvig og dannet ved de tydske Universiteter, har tilegnet sin Moder og sine to Søstre, Jeannette v. Brockdorff og Marie v. Moltke, „diesen bescheidenen Versuch, eine schöne, duftreiche Geistesblume aus dem Norden nach Deutschland zu verpflanzen." Medens den tydske Oversættelse af „Salomon de Caus" er gjengivet i Prosa og den engelske vilkaarligen har beskaaret Originalen, følger Burt i den af ham givne Oversættelse samvittighedsfuldt Originalen, hvis poetiske Skjønheder ogsaa synes vel bevarede.

Norge.

Christiania. Architekt Langlet har indgivet Forslag til Formandskabet om at dele det store Kvartal mellem Kirkegaden og Dronningens Gade (se vor Plan i f. Nr.) i fire Dele, ved Anbringelsen af tvende hinanden krydsende 13 Alen brede Passager, hvilke skulle overhvælves med Glastag. En dyr og under vore Forholde formodentlig lidet praktikabel Plan! I ethvert Fald maatte gode Kloaker til, hvis Usundhed skulde undgaaes. — Morgenbladet foreslaar at indkalde Architekt Hansen fra Kjøbenhavn for at udkaste en saadan Plan for Bebyggelsen, at et kunstnerisk Ensemble kunde opnaaes. Udførelsen af dette Forslag vil vel allerede strande paa Mangelen af de fornødne Midler dertil og paa Umuligheden af at indordne de forskjellige Bygherrers Hoveder under Kunstens ene Interesse. Skulde imidlertid Gjennemførelsen af en saa storartet architektonisk Plan vise sig mulig, tror vi det dog ufornødent at ty til Udlandet, da der blandt vore egne Architekter nok vil findes al her fornøden Dygtighed. — Formandskabet har bemyndiget Magistraten til at anvende en Sum af indtil 300 Spd. af Bykassen til Afhjælpelse af midlertidig Trang, opstaaet ved Branden. Forøvrigt skal ingen Subskription tiltrænges.

— Som en Berigtigelse til vor Beretning om Branden anføres, at ved en Feiltagelse er det Treschowske Leiebibliothek ikke brændt. Hvilke Brændstoffer der paa dets Vegne fremkaldte det skjæbnesvangre Flammehav, som truede Nabogaardene, og hvorpaa ogsaa vi i vor Beretning ere blevne brændte, skulle vi ikke sige. Vi stolede paa Folks Udsagn om Flammens Ophav, og kom derved til at begaae en Feil, som vi dog ligeoverfor vore Kollegaer likvidere med andre, ligesaa store Feil (f. Ex., at en Mand ophøies for at have udført Bedrifter paa et Sted, hvor han ikke engang har befundet sig).

— Ved provisorisk Anordning af 23de April er, i Anledning af Ildebrandene i Christiania og paa Moss, Indførselstolden paa Muursteen for disse Byers Vedkommende indtil Videre ophævet.

— Ved kgl. Resolution af 7de d. M. er det bestemt: 1) At en Kommission nedsættes for at afgive Betænkning angaaende de af sidstafholdte Storthings Odelsthing til Regjeringen oversendte Forslag betræffende Almueskolevæsenet i Forbindelse med det af Skolebestyrer Nissen fremsatte Forslag angaaende samme Gjenstand, om hvilken Kommissions Sammensætning Departementet for Kirke- og Underviisningsvæsenet vil have at afgive underdanigst Indstilling. 2) At der i Anledning af den af sidstafholdte Storthing meddeelte Bemyndigelse til i indeværende Budgettermin af Oplysningsvæsenets Understøttelsesfond at lade udbetale indtil 600 Spd. aarlig til enhver af Landets Amtskommuner, der er villig til at tilskyde en lige stor Sum, imod at det derved fremkomne Beløb af Amtsformandskabet efter Forslag af vedkommende Stiftsdirektion fordeles som midlertidig Lønsforbedring til duelige og veltjente Almueskoleholdere inden Amtet, ikke bliver nogen Foranstaltning at træffe.

— Madame Solaas, der har bestyret Pleiestiftelsen for Smaabørn, er gaaet over til Katholicismen, og derfor afskediget fra sin Post.

— Aftenbladet beretter, at Høiesteret d. 21de April i de mellem dets Trykker og DHrr. Morton Peto og Brassey paa tredie Aar verserende (Injurie-)Sager har stadfæstet Stiftsoverrettens Dom, hvorved Trykkeren er tilfunden at betale 100 Spd. Bøder i hver Sag, samt i Procesomkostninger 12 Spd. ved hver af de underordnede Retter og 60 Spd. til hver for Høiesteret.

— Høiesteret afsagde nylig Dom i en mærkelig Sag, som Konsul Ring havde anlagt mod Staten, nemlig Krav paa Erstatning for den store Forringelse hans Eiendom i Drøbak havde lidt ved den skraas over for Byen i Drøbakssund beliggende Ø, Kaholmens Befæstning, saasom hans Gaard i Tilfælde af Krig vilde rammes af Fæstningens Kanoner. Høiesteret tilkjendte ikke Konsulen nogen Skadeserstatning for denne eventuelle Fare.

— En Ubenævnt har tilstillet Universitetet 400 Spd. til Oprettelse af et Legat for fattige Studerende.

— Efter tagen Beslutning paa sidste Naturforskermøde vil der til Sommeren i Kjøbenhavn blive afholdt en hygienisk Kongres for Norge, Sverige og Danmark, hvilken er berammet til at aabnes 5te Juli og endes den 9de.

— Seminarist Olai Skulerud, der efter Præsten Hallings Fratræden redigerede „For Fattig og Riig", og har virket ivrig for Udbredelsen af sand Religiøsitet, afgik ved Døden den 12te April, kun 29 Aar gammel.

— Ved kgl. Resolution af 7de April er Portoen af Tidsskriftet „Folkevennen" nedsat til $1/_{24}$ af Abonnementsprisen.

— Kand. jur. E. A. Albrechtson er den 16de April og Underretssagfører, Kand. jur. C. C. Nørbech er d. 19de April meddeelt Autorisation som Sagførere ved Overretterne.

— Amtmanden i Nordlands Amt har under 19de f. M. beskikket: Postaabner i Namsos C. M. Havig til Lensmand i Vefsens Lensmandsdistrikt, Helgelands Fogderi; Student og konstitueret Lensmand J. von der Lippe Parelius til Lensmand i Næsne Lensmandsdistrikt, samme Fogderi; Seminarist og konstitueret Lensmand H. Olsen til Lensmand i Gilleskaal og Beierens Lensmandsdistrikt i Saltens Fogderi, og konstitueret Lensmand P. Tønder til Lensmand i Foldens Lensmandsdistrikt, samme Fogderi.

— Amtmanden i Nordre Bergenhuus Amt har under 20de f. M. beskikket hidtilværende adjungeret Lensmand M. K. Ohnstad til Lensmand i Aurlands Thinglag, Sogns Fogderi, og under 27de f. M. hidtilværende Forvalter ved Lysekloster Gods Exam. jur. A. von Westen Sylow Lund til Lensmand i Gloppens Thinglag, Sønd- og Nordfjords Fogderi.

— Kapitain Foyn er ifølge Aftenbladet ankommen fra Nordiishavet med en Fangst af 15,000 Sæl.

Christianssund. Den 10de April er Postbaaden med den ankommende Christianiapost kuldseilet paa Fredøfjorden, hvorved Postføreren og tre Skydsdrenge omkom. Postvæsken gjenfandtes endnu samme Dag.

Throndhjem. Videnskabernes Selskab har i 1857 ligesom tidligere ved Subskription understøttet Univ.- og Skole-Annaler og „Selskabet for Folkeoplysningens Fremme", hvorimod med Aarets Udgang alt Bidrag ophørte til „Polytechnisk Tidsskrift", hvis Existence nu ellers kan ansees sikret. Til Udgivelse af Orkneyingasaga ved Prof. Munch er af det bevilgede Beløb 200 Spd. Restbeløbet udbetalt med 120 Spd. Det udkomne 1ste Hefte af Danielssens og Boecks Værk om Hudsygdommene er understøttet med 150 Spd. og Prisen paa Heftet bleven nedsat fra 3 Spd. til 1 Spd. Ligeledes har Th. Kjerulf nydt Understøttelse til sin baade i Magazin for Naturvidenskaberne og særskilt trykte, paa Tydsk skrevne Afhandling om det sydlige Norges Geologi. Overlærer H. H. Müller, der har gjort Samlinger til Throndhjems Historie og Topographi, er bevilget 400 Spd. til at foretage en Reise til Christiania og Kjøbenhavn, for at samle yderligere Materialier. Bibliotheket er blandt andet, deels ved Kjøb, deels ved Gaver blevet forøget med 100 Bind og Brochurer, ældre end 1814, udkomne i Throndhjem. (Man havde nemlig fattet den priselige Plan, at søge tilveiebragt en fuldstændig Samling af Skrifter, trykte i Throndhjem, hvilken saaledes ogsaa i Resultatet synes meget vellykket.) Til Bibliothekets Forøgelse er anvendt 414 Spd. 66 ß.

Udenlandske Efterretninger.

Danmark. I de sidste Aar har Island været Maalet for en stor Mængde især engelske Reisende, men ogsaa mange Videnskabsmænd have fundet Vei dertil og have tildeels gjort Øen til Gjenstand for videnskabelige Arbeider. For ikke at nævne danske, har Øen været besøgt af svenske, norske, engelske, franske, amerikanske og tydske Lærde, de sidste dog i forholdsviis mindre Antal. For Øieblikket opholder der sig imidlertid her i Kjøbenhavn to tydske Videnskabsmænd, der i Løbet af denne Uge agte at gaae med Dampskibet til Island. Medens det hidtil saagodtsom udelukkende var Landets naturlige Forhold, der vakte de fremmede Lærdes Interesse, vil Prof. Konrad Maurer i Særdeleshed gjøre sig bekjendt med Folkets Sprog og Historie. Ved sit Værk „Die Bekehrung des norwegischen Stammes zum Christenthum" har han godtgjort sine Kundskaber i den nordiske, specielt i den norsk-islandske Retshistorie, og netop i disse Dage er her ankommet et nyt Arbeide af ham, henhørende til den oldnordiske Literatur, nemlig en Udgave af den hidtil utrykte Gull-Þoris-Saga. I Fortalen udtaler Udgiveren sin Tak til de Mange, der under hans Ophold i Kjøbenhavn ifjor Efteraar saa velvillig understøttede hans Sprogstudier. — I Følge med Prof. Maurer reiser Geologen Dr. Winckler, der ligesom den Førstnævnte er ansat som Professor ved Universitetet i München.

England. Den 19de Marts erobrede Englænderne Lucknow. Omtr. 2000 af Fienderne faldt, 117 Kanoner bleve tagne. Omtr. 50,000 af den fiendtlige Hær ere undflyede.

— En Telegraph-Depesche fra London af 19de ds. meddeler: D'Israeli forelagde Underhuset sin Finantsoversigt, ifølge hvilken Deficit er 3,990,000 £. Til Dækning foreslaar han at udskyde Indløsningen af 3,550,000 Skatkammerbeviser, at lægge Afgift paa irske Spirituosa, at indføre et Pennystempel for Bank-Checks, og han haaber derved at naa et Overskud af 310,000 £.

— Bernard, der var anklaget for Deelagtighed i Attentatet paa Napoleon og stillet for en engelsk Jury, er af denne frifunden, hvilket Udfald har vakt stor Opsigt, ja ogsaa Forbitrelse i Frankrig.

Embeder og Bestillinger.

Nedre Romerikes Fogedembede under Akershuus Amt med omtr. 1167 Spd. i aarlige Indtægter. Udgifterne ere opgivne til 279 Spd. aarlig.

Nordmøres Fogedembede under Romsdals Amt med 933 Spd. i aarlige Indtægter. Udgifterne ere opgivne til 360 Spd.

Fosens Fogedembede under søndre Throndhjems Amt med 796 Spd. i aarlige Indtægter. Udgifterne ere opgivne til 200 Spd.

Helgelands Fogedembede under Nordlands Amt med omtr. 730 Spd. i aarlige Indtægter. Udgifterne ved Embedets Bestyrelse have udgjort omtrent 67 Spd. aarlig.

Det residerende Kapellani og **Trediepræstembedet** ved Trefoldigheds Menighed i Christiania samt **Trediepræstembedet** ved Vor Frelsers Menighed sammesteds. Indtægterne af det første af disse Embeder anslaaes til 1270 Spd. og hvert af de sidste til 880 Spd., deri indbefattet Huusleiegodtgjørelse af 250 Spd. for den residerende Kapellan og 200 Spd. for hver af Trediepræsterne.

Aamodts Sognekald under Østerdalens Provsti i Christiania Stift med omtr. 650 Spd. i aarlige Indtægter.

Næsoddens Sognekald under øvre Borgesyssels Provsti i Christiania Stift, hvis samlede Indtægter ere opgivne til omtr. 280 Spd.

Reservelægeposten ved Fødselsstiftelsen med Forpligtelse for den Ansættendes til at fungere som Reservelæge ved Børnehospitalet, for hvilken Funktion der for indeværende Budgettermin er bevilget 100 Spd. aarlig som Tillæg til den faste Løn af 100 Spd. aarlig for Reservelægen ved Fødselsstiftelsen. Ligeledes er for Budgetterminen bevilget Dyrtidstillæg med 60 Spd.

Følgende **Distriktslægeembeder:** Sætersdalens Distriktslægeembede med 300 Spd. aarlig Gage; Ytre Hardangers Do. med 240 Spd.; Indre Søndmøres Do. med 300 Spd.; Loms Do. med 300 Spd.; Søndre Fosens Do. med 300 Spd. Dertil kommer Dyrtidstillæg for indeværende Budgettermin.

Fuldmægtig- og Kassererposten ved Søforsikringsselskabet i Christiania med 600 Spd. aarlig Løn. Kaution fordres for et Beløb af 2000 Spd.

Posterpeditørbestillingen i Egersund med fast Gage 120 Spd. aarlig, hvortil for indeværende Budgettermin kommer et Dyrtidstillæg 36 Spd. aarlig. De uvisse Indtægter ere for Aaret 1856 opgivne til 92 Spd. 57 ß, og Udgifterne 102 Spd.

Lensmandsbestillingen i Hetlands Thinglag i Jæderen og Dalernes Fogderi.

Førstelærerposten ved Almueskolen i Levanger med 150 Spd. aarlig foruden 30 Spd. aarlig i Huusleiegodtgjørelse. (Andragender, stilede til Throndhjems Biskop, indsendes til Levangers Skolekommission.)

Pleiekoneposten ved det med Rigshospitalet forbundne Børnehospital med 60 Spd. aarlig Løn foruden fri Bolig, Lys, Brænde og Kost paa bedre Forpleining.

Korrespondence.

Vi beæres ofte med Bidrag af Forfattere, hvis Navn eller Adresse vi ikke kjende, eller hvis Forespørgseler o. s. v. vi ikke uden en altfor vidtløftig og kostbar Korrespondence altid kunne besvare. For at imidlertid Forfattere, hvis indsendte Bidrag vi ei see os istand til at optage, ikke skulle holdes i en altfor langvarig Spænding, have vi besluttet os til nu og da i Bladet selv at give dem Underretning om deres Produkters Skjæbne, tilligemed en kort Begrundelse af Forkastelsen. Under vore smaalige Forholde finde vi det dog ikke raadeligt, som i udenlandske Aviser, at betegne Stedet, hvor vedkommende Indsendere boe, med fulde Navne, men indskrænke os til Forbogstavet, da ellers Uvedkommende let kunde bringes til at slutte sig til hvem Svaret angaar. — Idet vi bede alle tidligere Stykker fra Udenbyesboende betragtede som henlagte (med Undtagelse af Hr. E.'s fra A. og Fru F.'s fra D., der ved Leilighed skulle benyttes) ville vi her blot henvende os til de seneste Indsendere.

Hr. n. Deres Digt „Skilles og mødes" have vi modtaget i tvende Afskrifter, men det kan dog ikke optages i Bladet; det er holdt i en elegisk-sentimental Tonart, hvori man nuomstunder ingen Smag finder, og bærer desuden i sin hele Struktur formeget Præget af den private Leiligheds Foranledning. — Under en mindre forslidt Titel vil det vistnok kunne faa Plads i en Dagsavis.

Til **„den gamle Barde"** pr. A. Idet vi takke for den Interesse, De gjentagende har viist for vort Blad, bede vi undskyldt, at vi ikke kunne optage Deres tilsendte „Himmelsyn i en Aandedrøm." Digtet er for sublimt og dunkelt til at Mængden skulde kunne forstaa det. Apokalyptiske Poesier passe forøvrigt lidet i Aviser. De bør publiceres saaledes, som de tidligere har gjort, nemlig særskilt - for Lysthavende.

Til **„En fattig ung Dyrker af Muserne"** i B. Deres „Kongesang" staar over Mængden af dem, der indkom ved Konkurrencen, men den vilde dog ingenlunde vundet Prisen, ligesaalidt som vi kunne optage den i vort Blad. — Da De har den Tillid til vor „Dom", at De derefter vil „tage en fast Beslutning med Hensyn til Deres fremtidige Syssel", maa vi bekjende, at det ikke er uden Ængstelse, at vi vove at udtale den. Det er næsten umuligt af 6 Vers, der hverken ere mesterlige eller maadelige, at fælde en afgjørende Dom om en Forfatters Digterbegavelse. Saameget troe vi dog at kunne sige, at De for Poesiens Skyld ikke bør opgive Deres andre (indbringende) „Sysler", men at De kun ved Siden af disse bør søge „at vinde Tid til Musernes Dyrkelse." Prosaisk talt vil deres Poesi endnu ikke i mange Herrens Aar kunne føde dem. Vedbliv derfor Deres Kontorforretninger eller hvad det nu kan være, men søg at uddanne Dem ved en bedre Lekture, end den, De tildeels sees at have betjent Dem af. Overhoved ville vi gjøre Dem opmærksom paa den Misviisning, som De udsættes for ved de ældre feirede patriotiske Sange, der figurere i alle Samlinger. Disse Sange havde sin Betydning og Fortjeneste i Forhold til Tiden og de Omstændigheder, under hvilke de fremkom; men de kunne ikke tjene til Mønstre for Nutidens Behandling af samme Emner. Og naar de findes samlede eller „udvalgte" i Visebøger og Anthologier, maa man forstaa denne Ære i Forhold til Tilblivelsestiden; deres Betydning bliver da at betegne Literatur-Udviklingen. Vi gjøre Dem - som en tilsyneladende Autodidakt - opmærksom herpaa, fordi De viser Dem paavirket af hiint Slags Poesi, hvis autoritetsmæssige Herredømme under deslige Forholde vi tilfulde af Erfaring kjende. Den første Betingelse for nu at skrive Fædrelandssange, er at frigjøre sig fra den ved „Sønner af Norge" og andre traditionelt agtede Forbilleder betegnede Bane.

Hr. A. F. „Norsk Turnersang" kunde af Mangel paa Plads ikke indtages i dette Nummer, men vil senere optages.

Som Tillægshefte „Hærmændene paa Helgeland" af Henr. Ibsen.

Christiania. Trykt og forlagt af H. J. Jensen. (Storgaden Nr. 27.)

Illustreret Nyhedsblad.

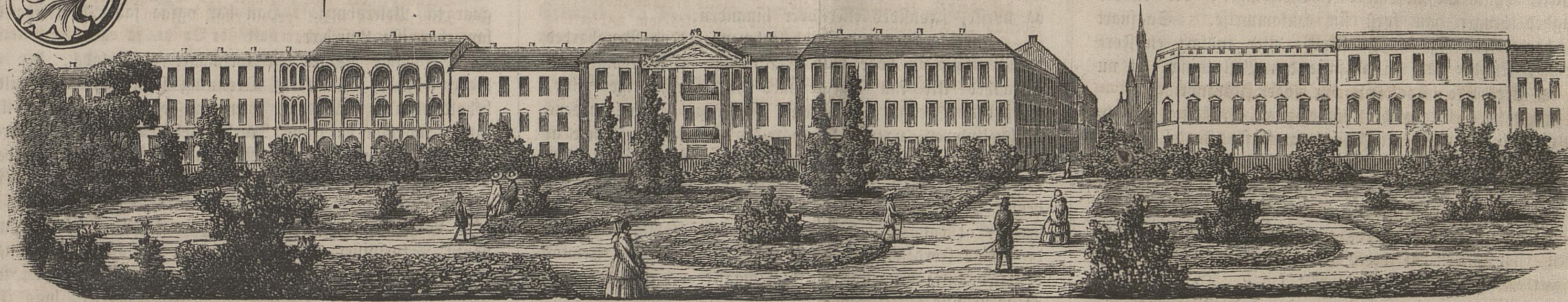

Nr. 18. | Udkommer hver Søndag Morgen. | 2den Mai 1858. | Abonnementsprisen er 60 ß Fjerdingaaret. | 7. Aarg.

Indhold.

Englændernes Sæder.

(Efter R. W. Emerson.)

I.

Efter min Mening gives der ingen Mennesker, som staae saa sikkert paa sine Been, som Englænderne. De ere i Besiddelse af det, som de sætte saa stor Priis paa hos sine Heste: Mod og Udholdenhed. Den Dag, da jeg kom til Liverpool, fik jeg høre følgende Charakteristik af Lord-Lieutenanten af Irland: „Lord Clarendon har Mod som en Hane og vil kjæmpe, saalænge han har Liv", og det Første, jeg hørte, var ogsaa det, jeg hørte tilsidst, og det Eneste, Englænderne sætte Priis paa, er Mod. Droschekudskene har Mod; Kjøbmændene, Biskopperne, Kvinderne, Journalerne har det. Der er Ingenting i hele England, der har saameget Mod som Times, siger man, og man har det Ordsprog af Sidney Smith, „at imorgen vil den lille Lord John Russell (Ministeren) overtage Befalingen over Kanalflaaden." De forlange af Enhver, at han skal vove at have en selvstændig Mening, og hade de praktiske Kujoner, som i Forretningsaffærer ikke øieblikkelig kunne svare Ja eller Nei. Om de behage eller ikke, er dem ligegyldigt; ja de ansee det tilgiveligt at synde mod alle ti Bud, naar man kun derunder viser Mod og ikke støder an mod engelsk Opfatning. Noget maa man være, saa kan man gjøre baade det Ene og det Andet, som man selv har Lyst.

Maskinvæsenet har i England fundet Anvendelse for enhver Virksomhed og har naaet en saadan Fuldkommenhed, at der er blevet lidet Andet tilbage for Menneskerne, end at have Opsyn med Maskinerne og forsyne Ovnene ordentlig med Brændsel. Men Maskinerne forlange punktlig Tjeneste og, da de aldrig blive trætte, vise de sig sine Vogtere overlegne. Gruber, Smedier, Møller, Bryggerier, Jernbaner, Dampypumper, Dampplove, Indøvelse af Regimenter, Indøvelse af Politi, Hoflivets som Forretningslivets Regler have bidraget til at give Menneskenes hele Retning en mechanisk Regelmæssighed: Jord, Luft, Mænd og Kvinder ere blevne Dele af een stor Maskine og knap Tanken selv er fri. Denne mechaniske Magt og Organisation kræver hos Folket konstitutionel Sands og tilsvarende Mod, og den, der begiver sig ind iblandt det, maa være i Besiddelse af en vis moralsk Kraft. Forstaar den Fremmede det Vink, Livets Tummel der giver ham, da maa han sige til sig selv: „Saameget er klart, at her er intet Sted for svagsindede Folk; driv ikke ligegyldig omkring, men fat en Beslutning, gaa din egen Gang, og du vil vinde Agtelse og det vil gaa dig vel."

Englænderen har sine eiendommelige Fordringer i Henseende til Gjæstgiverier og Landeveie, og er meget nøiseende i at faae dem opfyldt. Han er vanskelig at tilfredsstille med Hensyn til fine ristede Brødskiver og Koteletter og alle Slags Bekvemmeligheder, og udtrykker sin Utaalmodighed over de Mangler, han finder, lydeligt og barskt. Hans Livlighed aabenbarer sig i Alt: i hans Sæder, i hans Aandedræt og i de nartikulerede Lyd, han giver fra sig, naar han gurgler sig. Alt tyder paa en Fylde af Kraft. Han har sunde Safter og kan i fornødent Fald gribe Initiativet. Han besidder hiin Sikkerhed, der følger af en god Forstaaelse mellem den moralske og physiske Natur og af alle Kræfters Lydighed under Villiens Lov; det er ligesom om hans Øines Axer staae i Forbindelse med hans Nygrad og kun bevæge sig med Legemet. Denne Kraft fremtræder ogsaa i hans Mangel paa Nysgjerrighed og iskolde Ligegyldighed for alle Andre. Enhver gaar, spiser, drikker, barberer sig og klæder sig, gestikulerer, gjør og lader ganske som han synes, uden Hensyn til sin Næste, og det er ham kun om at gjøre ikke at være denne til Hinder eller Besvær. Dog er det ingenlunde saa, at han behandler sin Næste med Skjødesløshed, men han er saa fuldstændig beskjæftiget med sine egne Anliggender, at han ikke tænker paa Andres. I dette forsfinede Land sørger Enhver ligesaa udelukkende for sin egen Bekvemmelighed, som den eensomme Nybygger i Wisconsin. Jeg veed intet andet Sted, hvor den personlige Excentricitet har udviklet sig saa frit og hvor Enhver lægger saa lidet Mærke til den, som der. En Englænder kan gaa i styrtende Regn og svinge sin sammenslaaede Paraply som en Spadserestok, han kan gaa med en Paryk eller med et Shawl eller med en Sadel eller staa paa Hovedet — Ingen forundrer sig over det. Saa har det været igjennem mange Generationer og det ligger i Blodet. Kort sagt, enhver af disse Øboere er selv en Ø, sikker, rolig, utilgjængelig, taus. I et Selskab af Fremmede vilde man ansee ham for døv; hans Øine forlade ikke hans Bord og hans Avis. Han lader sig aldrig forlede til noget Slags Nysgjerrighed eller nogen upassende Bevægelse. De ere alle opdragne i den strængeste Skole for hvad der er sømmeligt og passeligt, og ere aldrig sluppne ud af Sælen. Han rækker aldrig Nogen sin Haand. Han kan ikke finde sig i, at man seer ham i Øinene. Det er næsten en Fornærmelse at see en Mand i Ansigtet uden at være ham præsenteret. Englænderen introducerer aldrig Nogen i blandede eller sluttede Selskaber, fordi en Forestilling er en ligesaa gyldig Ting som en Kontrakt. Introduktioner ere hellige. Han holder sit Navn tilbage. I et Hotel er han knap at bevæge til at hviske det til den Skriver, der udfærdiger Regningerne. Har han givet En et Kort med sin Privatadresse, er det det Samme som en Venskabserklæring. Hans Opførsel ved Introduktionen kan forekomme kold, om han end søger Ens Bekjendtskab og bestræber sig for at være En til Tjeneste.

Det var et særsomt Beviis paa denne overvældende Energi, at jeg i mine Forelæsninger ved Beviisførelser ofte nølede med at udtale Bemærkninger, jeg havde gjort mig over de stakkels indskrænkede Dødeliges Svagheder; i den Grad havde denne robuste Races skjønne physiske og moralske Kraft virket paa min Phantasi.

Det var netop under en Handelskrisis, jeg kom til England. Min første Tanke var: Der gaa til Grunde, hvad der vil, England bestaar. Dette Folk har boet her i tusinde Aar og vil ogsaa for Fremtiden bo sikkert her. De ville aldrig, som sine Naboer, lade det komme til en fortvivlet Revolution; thi de have endnu ligesaa megen Energi, ligesaa megen Fasthed og Kraft i Charakteren, som de stedse have havt. Den Magt og den Rigdom, der omgiver dem, er deres eget Værk, og deres Industri udøver sit Herredømme endog i dette Øieblik. De ere faste, methodiske, reenlige og formelle; de holde paa Rutine og gammel Skik. Vel elske de Sandhed og Religion, men de ere ubønhørlige i Henseende til Formen. Alverden berømmer de engelske Gjæstgiveriers og de engelske Huusholdningers Komfort og Privatindretning. De kan man fremfor alt være sikker paa den høieste Grad af Reenlighed og personligt Decorum. En Franskmand kan muligens være reenlig; en Englænders Samvittighed paalægger ham som Pligt at være reenlig. Der er bestandig en vis Orden og en fuldkommen Anstand i hans Klædedragt og hans Eiendommeligheder. Født i et raat og fugtigt Klima, som holder ham inde i hans Hviletider, og stadig af Temperament, elsker han sit Huus i ualmindelig Grad. Er han rig, kjøber han sig et stort Landgods og bygger et Slot; er han i almindelige Omstændigheder, sparer han ingen Udgifter til sit Huus. Udenfor alle Slags Plantninger; indenfor Paneling, Snitværk, Forhæng og Tæpper, Malerier og et godt Huusgeraad. Det er hans Hovedlidenskab at smykke og forbedre sit Huus. Did bringer han Alt, som er sjeldent og kostbart, og paa Grund af denne eiendommelige Retning bliver Huset i Tidens Løb, idet Generation efter Generation bebor det samme Sted, et Musæum af Arvestykker, Gaver og Trophæer fra Familiens Eventyr og Bedrifter. Englænderen har Forkjærlighed for Sølvtøi, og besidder han end intet Portrætgalleri af sine Forfædre, saa har han dog deres Punschebolller og Suppeterriner. I gode Huse finder man utrolige Masser af Sølvtøi, og de fattigste Familier have i Almindelighed fra bedre Tider af gjemt en Skee eller en Saucière, Foræring fra en Gudmoder.

En engelsk Familie bestaar af ganske faa Personer, der fra sin Ungdom til sin Alderdom omgive hverandre inden en snæver Kreds, som om de vare forenede ved et usynligt Baand, sligt som Senen mellem begge de siamesiske Tvillinger. Englands Kvinder ere de skjønneste i hele Verden, og da Mændene ere dem tro og hengivne, begeistres og forskjønnes de ved sine Hustruer. Intet kan være ømmere og, uden at kaldes phantastisk, fastere grundet paa Natur og Følelse, end Forholdet mellem Brudgom og Brud og overhovedet begge Kjøns gjensidige Forhold til hinanden. En Sang fra 1596 siger: „Enhver Englænders Hustru er at ansee som velsignet." Imogénes Følelse i „Cymbeline" er grebet lige ud af den engelske Natur, ikke mindre end Portia i „Brutus", Katharina Percy og Desdemona. Romantiken overgaar ingenlunde den ædle Lidenskab hos en Mrs. Lucy Hutchinson eller hos en Lady Russell. Sir Samuel Romilly kunde ikke overleve sin Kones Død. Enhver Samfundsklasse har saadanne ædle og ømme Exempler at opvise.

Huuslighed er den dybe Rod, som sætter den engelske Nation istand til at strække sine Grene saa høit og saa vidt. Bevæggrunden og Endemaalet for deres Handel og deres Herredømme bliver stedse at bevare deres Uafhængighed og deres huuslige Liv uforstyrret. Intet er saa betegnende for deres Sæder som Styrken i deres huuslige Baand. Denne Huuslighed hersker i Hoffet som ved Leiren. Wellington kommanderede Indien og Spanien og sine egne Tropper, men han kjæmpede ogsaa en god Familiefaders Kampe, idet han betalte sin Gjæld, og, medens han var General i Spanien, vovede han ikke at lade sig see udenfor sit Huus af Frygt for sine Kreditorer. Englændernes Sands i denne Henseende har naturligviis ogsaa sin taabelige og naragtige Side. Cobbet tilskriver Percevals - Premierministeren i 1810 - uhyre Popularitet den Omstændighed, at han var vant til hver Søndag at gaa i Kirken med en vældig, forgyldt Bønnebog i Kvart under den ene Arm, sin Kone hængende ved den anden og en talrig Børneflok bagefter.

Englænderne bevare sine gamle Sædvaner, Dragter og pompøse Optog, sine Parykker, Stokken, Scepteret og Kronen. Middelalderen titter endnu frem i Londons Gader. Ridderen af Bathordenen aflægger en Eed paa at beskytte Damer mod Fornærmelser, og ved den nuværende Dronnings Kroning gjentog man Ceremonierne fra det ellevte Aarhundrede. En Landeiendomsbesiddelse, der gaar i Arv i Slægten nedover, stemmer med disse Forhold. Embeder, Forpagtninger, Haandteringer gaae stedse i Arv paa den samme Maade. Deres Forpagtninger vedvare i hundrede, ja i tusinde Aar. Tjeneste- eller Interessentskabskontrakter ere paa Livstid eller arvelige. Det Ældgamle ved en

Skik er tilstrækkelig Sanktion. Woodworth siger om de smaae frie Bønder i Westmoreland: „Mange af disse Bjergets simple Sønner havde den stolte Bevidsthed, at det Land, de beboede, over 500 Aar havde været besiddet af Mænd af deres Navn og Blod.“ Skibstømmermanden paa de offentlige Verfter, Mylords Gartner og Dørvogter have havt Forældre og Bedsteforældre foran sig i sin Stilling.

Den engelske Magt har en anden Støtte deri, at al Omvexling er Englænderen imod. Det er meget vanskeligt at sætte hans Opfindsomhed i Virksomhed; ved enhver Leilighed bruger han først sin Hukommelse. Saasnart han har befriet sig for en Byrde eller indført en Forbedring, skynder han sig at fatte den Beslutning, at nu skal der ikke mere blive Tale om nogen Forandring.

I enhver Englænder ligger der Grundstof til en Kantsler, thi han har det Instinkt at forske efter et Præcedents. Yndlingsphrasen i deres Lov er: „En Sædvane, hvortil man i Mands Minde ikke har kjendt det Modsatte.“ Baronerne sige „Nolumus mutari“ og Cockneys (indfødte Londonere) afvise Fremmedes Nysgjerrighed om Grunden til en eller anden af deres Sædvaner med „O Gud, min Herre, det har bestandig været saa.“ De hade Forandring. Bacon sagde: „Tiden er den bedste Reformator“, Chatam: „Tillid er en Plante, der voxer langsomt“, Canning: „Man skrider frem med Tiden“ og Wellington: „Vanen er tidobbelt Natur.“ Alle deres Statsmænd kjende Vanens Uimodstaaelighed og have opfundet mange skjønne Talemaader for at tilhylle Jagttagelsens Langsomhed.

Dobbelt-Ploven.

Blandt de Agerbrugsredskaber, der ved Udstillingen i London vandt særdeles Opmærksomhed og derfor ogsaa nød den Udmærkelse at blive omtalt og afbildet i den officielle Katalog over Udstillingsgjenstandene (Part IV p. 1271), var den her fremstillede Dobbelt- eller Sving-Plov, der er udført ved en Fabrik (John Gisin's) i Canton Basel i Schweitz. Afbildningen er ikke i den ovennævnte Katalog ledsaget af nogen Beskrivelse, hvorimod Anmeldelsen indeholder en Lovtale over Schweitz's Fortrin fremfor sine Nabolande med Hensyn til Agerbrugsredskaber, uden at dog dette Land paa Grund af sine faa Jernværker kan forsyne sig selv, end mindre levere Arbeide efter Bestilling til Udlandet.

I sit Udseende er den her fremstillede Dobbelt-Plov ikke ulig den almindelige norske, der benyttes i vore Fjeldegne, men den er bekvemmere og betydelig mere kompliceret.

Medens den norske Plov, hvoraf vi ogsaa her levere en Afbildning, har tvende med hinanden forbundne, faststaaende Aaser (kk), der uden at kunne bevæges til nogen af Siderne vexelviis tjene til Styre og Drag, ere derimod paa den schweitzerske Plov Aasen og Styret ved en Tap igjennem Midten af Ploven gjorte bevægelige saaledes, at man ikke behøver at spænde Hestene fra paa den ene Side for at flytte dem over paa den anden. Medens den norske Plov er yderst tung og ubekvem, idet Plovkarlen for at bringe Plovjernet i den rette Stilling er nødt til under Arbeidet at løfte den modstaaende Aas iveiret og saaledes næsten maa bære paa Plovens hele Vægt, er derimod den schweitzerske saaledes indrettet, at de tvende modstaaende Plove ballancere og ved en mechanisk Indretning befæstes i den rette Stilling.

Den norske Plov er derhos altfor tung; Godset i Muldfjælene er over 1/4 " tykt og saaledes sværere end det behøves.

Den norske Plov har endelig den Mangel, at den ved en altfor liden Bøining af Muldfjælene ansamler Jord paa Siderne af Plovjernet og ikke tilstrækkelig vælter Agerfuren, medens der paa den schweitzerske Plov ved en Indretning, som er anbragt paa Sammenføiningen af begge Muldfjælene, og som vender sig efter Plovens Retning, er sørget for at undgaa denne Ulempe*).

Det er forøvrigt interessant at bemærke, hvorledes mange Agerbrugsredskaber, der i Udlandet efterhaanden vinde Anerkjendelse og der undergaae Forbedringer, i sin oprindelige Simpelhed og allerede fra ældre Tider have været bekjendte her i Landet, hvilket foruden med nærværende Plov navnlig er Tilfældet med Rulleharven, hvis Nationalitet som norsk dog har bibeholdt sig i dens udenlandske Benævnelser.

*) Her i Christiania sælges den norske Dobbelt-Plov hos Kjøbmand Jacobsen i Brogaden for en Priis af 8 Spd. Saavidt man har kunnet erfare, forarbeides disse Plove i Store-Næs paa øvre Romerige af en Bonde ved Navn Ingebret Larsen Grindeng og Sønnerne Ole Andersen Dystland og Johannes Jørgensen Dystland.

I et af de nyeste engelske agronomiske Værker, „Morton: Cyclopedia of Agriculture“*), finder man en fuldstændig Fremstilling af de forskjellige Arter Dobbeltplove, ledsaget af Afbildninger. De fleste af disse ere mere eller mindre komplicerede end den schweitzerske og dele sig efter den forskjellige Stilling, hvori Muldfjælene ere anbragte, i 3 Klasser, eftersom Muldfjælene ere stillede Ende mod Ende, saaledes som paa den schweitzerske og norske, jævnsides eller over hinanden.

Hovedfordelen ved Dobbeltploven er dens Brugbarhed paa Bakkeland, hvor man paa Grund af Jordsmonnets Skraahed ikke kan arbeide med den almindelige Plov, fordi denne lægger Agerfurerne til begge Sider, medens Dobbeltploven, naar man begynder fra den ene Ende af en Ager, vælter alle Furerne samme Vei og saaledes pløier hele Overfladen sammenhængende i een Retning; i denne Hensigt ere de tvende Muldfjæle stedse saaledes anbragte, at enhver af dem vexelviis er i Virksomhed. Blandt de øvrige Fordele, som denne Art Plove besidder fremfor den sædvanlig brugelige, og som maaskee vil gjøre den mere og mere yndet, eftersom Agerbruget skrider fremad, er den, at Ploven ikke behøver at vendes, men kun Forspændet svinges om til den modsatte Side, hvorved der baade

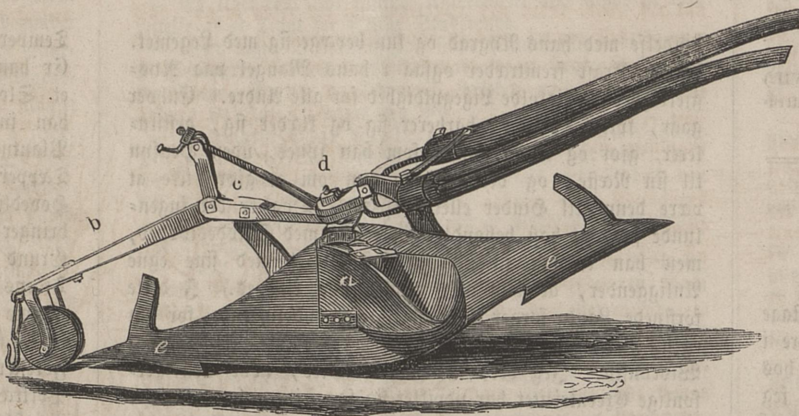

Den schweitzerske Dobbelt-Plov.

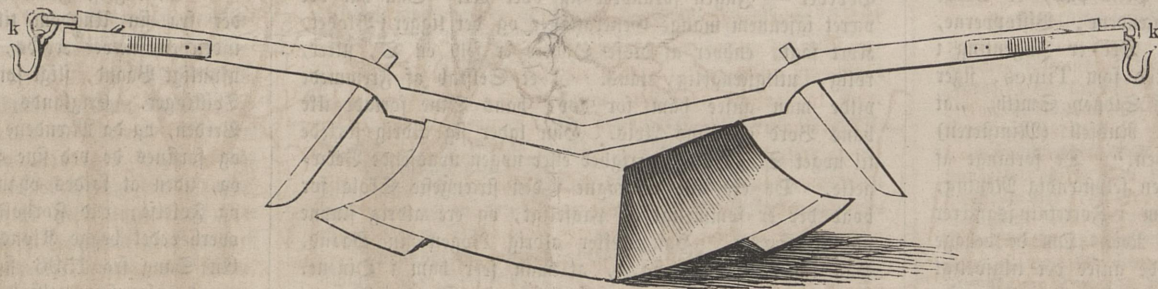

Den norske Dobbelt-Plov.

Plan.

spares Tid og Ageren paa Udkanterne erholder et mere regelmæssigt og jævnt Udseende; endvidere vindes derved ikke ubetydeligt Land, da den sammenhængende Pløining ikke efterlader de sædvanlige Agerfurer eller fordre Agerens Inddeling i mindre Teige; thi som bekjendt vantrives den Sæd, der falder imellem Teigene, naar disse ere altfor brede og dybe**). Til denne Maade at pløie paa hører imidlertid som væsentlig Betingelse, at Jorden er vel afgrøftet ikke ved aabne, men ved lukkede Render. Skulde man endnu komme videre i sit Agerbrug, da vil den jævne Overflade, som erholdes ved Dobbeltploven, særdeles begunstige Anvendelsen af Meie- eller Skjæremaskiner for Høet og Kornet, og af Rivemaskinen, hvis man skulde ville benytte denne. (Fortsættes.)

*) Glasgow og London 1855 2 Vol. 8vo. Priis c. 18 Spd.

**) Hvor ikke særegne Omstændigheder ere tilstede, saasom paa Sandjord eller Bakkeland, ville Teige vel ikke ganske kunne undværes; dog bør de efter Jordens Beskaffenhed og Bearbeidelse kunne gives en betydelig større Bredde (15—18 Alen) og Furerne mellem Teigene lægges saa flade som muligt (omtr. 4" dybe og 9" brede).

Pariser-Nyheder.

VII.

Man har mishandlet „Søvngjængersken“ i den italienske Opera. Bellinis Blødhed og noget kvindeagtige Gratie, taaler ikke en saadan Behandling, som den, den faar af vore moderne Sarascener. For første Gang vare vi alvorlig vrede paa Angelinis Dommedagsbasun; Greven var en pater dolorosa med Tandpine og opsvulmet Kind, og Sonambula selv sang falsk med en Mine, som om hun sang sit Parti i Englenes Koncert. Medens vi tale om Fixstjernerne mindes vi den irrende Stjerne Madame Viardot, der i Warschau synger alskens Boleroes og Mazurkaer og Hulankaer paa Polsk. De gode Slaver juble sig hæse over at høre en Spanierinde, der er født i Paris, synge i deres eget Maal. Geraldy gaar til Petersburg. Han har ogsaa faaet Lyst paa de hyperboræiske Laurbær.

Madame Ristori har forsmaaet et Palads, der er bleven hende tilbudt af Dronning Isabella, som vilde beholde hende i Madrid, men har ved Hjemkomsten ikke kunnet modstaa en fransk Markisetitel. Heldigviis ophører hun ikke derfor at være Medæa og Camma, og den fornemme Verden har gjort en nobel Akvisition, uden at det er skeet paa Kunstens Bekostning.

Vær forresten hverken Sanger, Taler, Digter, Komponist, Skuespiller, Billedhugger eller Dandser, eller syng, tal, digt, komponeer, spil, skulpteer og dands blot for Din egen Fornøielse i Dit bedst lukkede Værelse, hvis ikke er Du udsat for at see Dine Breve, ja Dine ubetydeligste Billetter trykte. Er Du berømt, vil Du faa den Fornøielse at see Gjengangerne af de Kjærlighedsbreve, Du skrev da Du var tyve Aar, ja Dine Epistler til Skræddere og Skomagere. Den elskværdige Skribent Jules Ziegler har for bestandig mistet sine Byesbørns Gunst derved, at han i et fortroligt Brev, man har opsnappet, siger, at naar to af hans Byesbørn hilse hinanden paa Gaden, er det med en Mine, som siger: „Broder, erindre at Du skal dø!“

Paa den Vei, der gaar over Santerres Sletter, rullede for tre Uger siden en af Kavalleri eskorteret Vogn under Geleder af afløvede Træer, der nikkede melancholsk til Anførerne for den grebne Røver- og Morderbande, vi sidst fortalte om. En uhyre Menneskeskare fulgte løbende; den fine Verden begav sig til Festen tilvogns. Henrettelsen fandt Sted tæt ved Rosières, og Tilskuernes Antal angives fra 40 til 50,000. Hver Gang Øxen faldt, hørtes et eneste uhyre Skrig. Hvem analyserer slige Skrig? En ung Dame med en ideal skjøn Mund og rank som et Siv, der havde reist sig op i sin Vogn for at see bedre, saa Hovederne falde uden at blinke. Det er at formode, at den Naade, der skjænkede den fjerde Morder Livet, har berøvet Damen Fjerdeparten af sin Fornøielse. Det gik desuden saa hurtigt. Bøddelen burde af Galanteri guillotinere mere langsomt.

Hvad er dette for Dage? Selv Hyrderne vanslægte! O, Florian, det være Dig klaget, Dine Hyrder slaae hinanden ihjel og Dine Hyrdinder trolde Hexe-Sabbat! Der er ingen uskyldig uden Faarene. Istedetfor at lokke paa sine Lam og snitte smaae Englehoveder, lokker en Hyrde i Lahère paa sin Kammerat og snitter Hovedet af ham. „Af Jalousi?“ siger Du. Nei for at faa hans — Klokke. En agtværdig Bondemands Huus har været hjemsøgt af det vildeste Spøgeri. Sengeomhænget faldt af sig selv, Lyset sluktes, Kobberkasseroller gav sig til at valtse ligesom efter Lyden af en usynlig Violin, Røster lode sig høre om Natten, Skabdøre fløi ud af deres Hængsler og faldt om med et forfærdeligt Rabalder. En liden Bondepige, der vilde faa Huusbondens Broderdøtre paa Døren, er Autor til alle disse Bedrifter, der have sat en heel skikkelig Provinds paa Ende. For at hævne sig skikker den det unge Geni i Spindehuset.

Vore Læsere have naturligviis hørt tale om Madame Ida Pfeiffer. Hvad for noget? ikke om Madame Ida Pfeiffer og hendes uimodstaaelige Lyst til at lade sig æde af Kanibalerne? Ikke om „Reise einer Wienerinn in das heilige Land“, som udkom i 1852? Ikke om Reisen mellem Kanibalerne? Dette sidste er dog for utroligt. Naar man kan fremstille Interesser som: „Vil hun blive ædt, eller vil hun ikke blive ædt?“ maa en Forfatter kunne trænge igjennem til alle Lande. Denne Art Interesse realiserer den dramatiske Kunsts samtlige Fordringer. Det er Rædselens og Medlidenhedens Ideal — Melpomene i egen Person. — For det lidet rimelige Tilfælde at Madame Ida Pfeiffer dog ikke skulde være kjendt, ville vi da forklare, at først var hun „ins heilige Land“, saa var hun hos Kanibalerne, og hvorlunde det gik til, at hun ikke der blev ædt, har hun forklaret i en meget læst Bog. Efter at have været baade i Syd og Nord, hvor skal hun saa hen? Jo, saa gjør hun en Reise om Jorden og det er paa den nylig udkomne Beskrivelse af denne Reise, vi ville henlede Opmærksomheden. Bogen er god fra først til sidst, men vi vilde dog neppe have fremhævet den blandt de Hundreder, der ligge for os, indeholdt den

ikke fra Indien en Mængde yderst mærkelige Træk, der tydeligere end alt, hvad der har været skrevet officielt, forklarer Opstanden og Hadet til Europæerne. Selv de engelske Missionærer, der mest havde det i sin Magt at forsone de Indfødte med det engelske Dominium, roses ikke af Madame Pfeiffer. Istedetfor at leve mellem de Indfødte, dele deres Sorger og Glæder og efterat have gjort sig selv elsket, søge at gjøre dem Christendommen begribelig, leve de i komfortabel Rolighed og sidde i bløde Lænestole, medens deres smukke Koner skjænke Thee for dem og Børnene spise Kage. Den fattige Indfødte finder ikke, at denne fornemme Mand er et Væsen af samme Art, som han selv. Missionærerne paastaae, at de maae føre et Slags Huus for at gjøre sig respekterede og troe at have gjort overordentlig meget for Christendommens Sag ved at prædike i de Vildes Sprog og udbrede Traktater. Tiltrods for de mange Traktater, der saaledes komme omkring i Landet, er det dog en Kjendsgjerning, at yderst Faa lade sig døbe. Madame Pfeiffer nærer forresten den største Agtelse for Missionærernes Klasse og har ikke kjendt en Eneste, som ikke var et fortræffeligt Menneske og en god Familiefader. Hendes Mening har saameget mere Vægt, som hun ikke alene prædiker for Andre, men selv gjør hvad hun siger. Engang opholder hun sig fire Dage i en usel Hytte i Kurdistan, medens hun venter paa en Karavane. I disse fire Dage gjør hun mere for at civilisere Beboerne og give dem en god Idee om Europæerne, end nogen Gentleman-Missionær med sine Prædikener i Landsmaalet. Madame Pfeiffer fandt det oprørende, at Konen heller gik i snavsede Pjalter, end vadskede og lappede dem. Heller ikke syntes hun om, at en liden syvaars Pige, naar hun vilde have noget, som Forældrene ikke gav hende, kastede sig ned paa Jorden, ildskreg og sparkede i Hænder og Been. I fire Dage fik Madame Ida Bugt baade med Skiddenfærdigheden og Ilterheden. Det er lettere at prædike i fremmed Tungemaal, end at prædike ved Exempel, og hvor sjelden Ordets Veltalenhed er bleven i vore Dage, er dog Exemplets endnu den sjeldneste.

Hvor nedsættes ikke Kommitteer for at reformere et eller andet? Et Lingvist-Selskab, hvis Centrum er Paris, vil Sprogene tillivs, som de gjerne brændte til Aske for at have den Fornøielse at bringe et nyt Idiom ud deraf. Dette Universalsprog skulde naturligviis Alle tale uden anden Resiko, end den, ikke at skjønne hinanden. En af Frankrigs første Lærde har nylig i en Jordgrav af nogle Fods Omfang opdaget en mirovingisk Kirkegaard, Murene af et Kapel, en Døbefond, en Skriftestol og Myriader Grav-Indskrifter, men istedetfor at forbauses over Fundet af saamange Herligheder i et saa mikroskopisk Rum, lader et Selskab, der er endnu lærdere end han, vor Oldgransker vide, at han er bleven holdt for Nar og at Grøften er en velmeriteret Kalkgrav. Hvem af hans Kolleger vil vel kaste den første Steen? Ligesom Astrologen i Fabelen, gaar Videnskabsmanden altid tæt ved en Brønd, hvori selv den, der har de bedste Øine, kan falde. Det er ikke længe siden en berømt Lærd i Provindsen sammenkaldte sine Kolleger for at undersøge en keltisk Grav, hvori de opdagede en liden Vase, tatueret med græske Bogstaver. Stor Bevægelse i Forsamlingen. Vasen studeres Nat og Dag og afgiver Grundtexten til en lærd Afhandling, hvori man beviser, at Grækerne have beboet Landet. De Lærde i Paris blande sig i Tingen og efter lange Diskussioner tager Fundet Plads blandt Archæologiens fastes, ja vi troe endogsaa at vide, at den har beholdt denne Plads tiltrods for en Oplysning, som nu kommer. Vasen var af fransk Pottemagerleer og det lystige unge Skarn, der havde begravet den under Jorden, var grusom nok til at bevise Opdagerne, at det diabolske Ord, der havde jaget Søvnen fra saamangen lærd Hovedpude var — hans eget Navn baglænds.

Pressen har spildt sine Fanfarer paa et Stykke, som Rygtet med sit sædvanlige Lapseri uden al Grund har tillagt en berømt Forfatter. Efter at Saloner og Theatre have stridt om „Millionærens Datter", der var lidt vel kjæphøi af det Ny, hun skyldte det høie Kvasi-Autorskab, har hun nu i flere Aftener mat slæbt sig over et Theater af fjerde Rang og først efter at have undergaaet flere chirurgiske Operationer. Dette minder os om, at naar

Ruiner fra Branden paa Moss. (Udsigt mod Nord fra Værlegaden. — Doktor Mordts Gaard tilhøire.)

Keiseren af Monomotape nyser, maa alle hans Omgivelser klappe i Hænderne, og saa klappes der fra Huus til Huus i den hele Stad. Hvormegen saadan Nysen bringer ikke Pressen os!

Vi søge Nyheder og finde nogle, der ere i høieste Grad beroligende for Menneskeheden. Den vil herefter hverken have at frygte Cholera eller Jordskjælv. Man har opfundet at holde den første borte ved en Gas, som intet Peststof indeholder, og det andet ved en Tunnel under det Bjerg, man har mistænkt for at tilstoppe en ondskabsfuld Vulkans Krater.

Der er udkommet et topographisk Kart over Maanen af Bulart. Bulart er Personliggjørelsen af Aragos Drøm: en Artist og en Observator i een Person. Bulart har gjort sine Tegninger ved Hjælp af en Kikkert, der forstørrer 10 til 1500 Gange.

Paris forskjønnes daglig, men det skeer noget pludseligt. Eierne af de smukke Paladser klage over at bo noget for poetisk og at maatte kige Stjerner baade naar de vil og naar de ikke vil. Det vilde være sørgeligt om disse Pragtbygninger en Dag skulde falde paa at ramle overende som andre Dynastier.

Det sørgelige Drama Jeufosse gjentages i det sydlige Frankrig. En Landsby-Romeo, der ved Midnat bestiger Julies Balkon, har betalt sin Dristighed med Livet. Mere bestemt end Shakesspeares Capulet havde Faderen selv væbnet sin Søns Arm mod den natlige Gjæst. Man hører et høit Skrig udenfor og et høit Skrig indenfor, og Alt er stille. Fransk Følelse tager denne Art vendetta i Forsvar.

Den sidste Uge har ikke været interessantere at undersøge, end de keltiske Grave, og man kan trygt lade Forglemmelsens Steen falde over, hvad man finder.

Norsk Turnersang.

(Tilegnet Christiania Turnforening.)

Vore tappre Vikingfædre
pleied' høiest den at hædre,
som i Mod og Kraft var størst.
Og blandt Dyder Mod i Barmen
og blandt Goder Kraft i Armen
altid nævntes først.

Hjertet slaar i brede Bringe
gjerne varmt, og Sværdet svinge
senestærke Arme bedst.
Brødre! lad os derfor stræbe
Legemsslapheds Orm at dræbe,
Aands og Legems Pest.

Kom! i raske Turnerlege
Svagt bli'r Kraftigt, og de blege
Kinder faae sit Rødt igjen.
Aands og Legems Kræfter vækkes,
mens i Dorskhed begge svækkes
eens og svinde hen.

Hvis af Fiender Norge trues,
det skal over os ei blues,
vi for det vil tappert slaa's.
Vi den Ros vil stræbe efter:
Fædres Mod og Fædres Kræfter
end der bor i os.

Arnsin Lauritssøn.

Hanna Bergwitz's Kompositioner.*)

„Klassisk Musik!" er Tidens (Sæsonens?) Løsen, og det istemmes af alle: af den musikalsk Dannede naturligviis gjerne; af den Indifferente, thi dette vil han ei synes at være, og han kan jo ligesaa gjerne høre klassisk Musik som noget andet, -

*) Denne Anmeldelse er meddeelt os af en Forfatter, forskjellig fra dem, der tidligere i vort Blad under Mærkerne ** og E. F. have skrevet om Musik. Dette bemærke vi, ligesaavel for at yde Enhver Sit, som for at fritage Enhver for et Forfatteransvar, som ikke paahviler ham. Red.

men det skraales af Ukyndigheden, for hvem det kun er en Modens, ingen Overbeviisningens Sag, hvad man af Musik eller andre Kunstens Frembringelser skal høre, see og beundre, og ingen Modens Forskrift kan heller være bekvemmere end at hy'de det Udmærkede, thi da kan man jo uden mindste Betænkning give den mest enthusiastiske Begeistring Luft uden først at behøve ængstelig at undersøge, hvorledes man har at forholde sig, og maaskee alligevel siden høre ilde, fordi man har klappet formeget eller forlidet. Som en Efterligning af Udlandets Exempel har derfor Christianias Publikum i Vinter paa de saakaldte Abonnementskoncerter faaet høre en god Deel ældre Musik af berømte Mestere, hvormed Hensigten angiveligt i det Væsentlige skulde være at give Publikums Smag en Retning mod det Klassiske, modarbeide musikalske Udskeielser og overhovedet give Publikum en bedre musikalsk Opdragelse, end det hidtil besad. Herskede der nu virkeligt blandt vort Publikum eller vore Komponister en saadan musikalsk Demoralisation, som enkelte Dagblade synes at forudsætte, vilde de unægteligt lidt drøie Lektioner i klassisk Musik, som man paa Abonnementskoncerterne har faaet, have været fuldt beføiede; men med Hensyn til vore faa Komponister, da maae de vistnok alle siges at repræsentere den tydske Skole, altsaa den, der mindst af alle har vovet eller villet give Slip paa de ældre, i sin Korrekthed noget stive Former; og hvad Publikum angaar, der neppe har havt Anledning til at høre, endsige hylde egentlige musikalske Yderligheder, da har det dog vistnok ved sin exemplariske Opførsel med Hensyn til Abonnementskoncerterne igjen gjort Bod, hvis det, hvad vi dog ere meget langt fra at tröe, har forseet sig ved i Theatrene at beklappe de franske Syngestykker med sine lette, yndige Melodier eller ved at beundre Ole Bull, der dog som Exekutør, om end ikke som Komponist, er „klassisk." Vi kunne derfor ikke tilbageholde den Bemærkning, at man ved de omtalte Koncerter uden Skade kunde - hvad der ogsaa udenlands paa flere Steder i lignende Tilfælde er skeet - have taget lidt Hensyn ogsaa til den moderne Musik, da denne Kunst jo ikke mindre end alle andre bestandig gaar fremad, og ikke enhver Frigjørelse for Former og Tvang er en Tøilesløshed eller til Skade for Kunsten, ligesom det ogsaa synes at være at trække for store Vexler paa Publikums historisk-musikalske Sands, naar man gjennem en heel Række af Koncerter næsten udelukkende giver det Musik, der med al sin Storhed og evige Uforgjængelighed alligevel tilhører et - det tør vel siges - halvt tilbagelagt Udviklingstrin. Med disse Bemærkninger har det naturligviis paa ingen Maade været vor Hensigt at sige noget til Forkleinelse for den klassiske Musik, til hvis Beundrere vi selv høre, men kun at accentuere, at ogsaa Andet, end hvad der egentligt kan kaldes klassisk, har sin Berettigelse og sit Værd, noget, som man saa ofte synes at glemme, idet man paa enhver indenlandsk Kunstfrembringelse anlægger en Maalestok, der kun passer paa Mesterværker, - en Fremgangsmaade, der, anvendt paa musikalske Sager, maaskee især bliver uretfærdig, naar denne Kunstgreen har havt saa faa Dyrkere af nogensomhelst Betydning som hos os. Med denne Bemærkning om Nødvendigheden af en relativ Bedømmelse gaae vi over til, hvad vi egentlig havde til Hensigt at omtale: H. Bergwitz's Kompositioner. Det er nu et Aars Tid, siden vi første Gang - fraregnet et Par enkelte Sange i „Musikalsk Nyhedsblad" - saae noget fra denne Haand, nemlig et Hefte „Romancer og Sange", som vi imidlertid ikke kunne erindre at have seet offentlig omtalte, omendskjønt det dog her hører til Sjeldenhederne at see en indenlandsk Komposition. Uden at indlade os paa at søge efter Grunde til denne Mangel paa Omtale, der allerede finder tilstrækkelig Forklaring i vore smaae og smaalige Forholde, ville vi her søge at afhjælpe denne Mangel, efterat et nyt Hefte af lignende Indhold fra samme Haand for nylig har seet Lyset. — Det er endnu ikke ganske aflagt ved musikalske Bedømmelser hovedsagelig at dvæle ved Arbeidets techniske Side og dernæst i al Korthed at affærdige den æsthetiske; at Sagens Natur skulde foranledige en saadan Fremgangsmaade, der dog f. Ex. ved Digterværker er saa aldeles forladt, at dens Anvendelse nu vilde synes i høi Grad latterlig, kunne vi aldeles ikke indsee. At den techniske Behandling ikke kan lades aldeles ud af Betragtning forstaar sig selv, men denne bliver, skjønt paa sin Maade vigtig, dog altid det laveste, det, som Enhver selv uden mindste Gnist af Talent kan tilegne sig. Naar vi derfor i nærværende specielle Tilfælde, hvor desuden den størst mulige Frihed, der er forenelig med Kunstens Regler, maa kunne tillades, da Kompositionerne ere bestemte til Udførelse af en enkelt Person (een Sangstemme med Pianoforteakkompagnement) - have erklæret at finde dem tilfredsstillende i rhytmisk og harmonisk Henseende, troe vi at have sagt alt Nødvendigt om den haandværksmæssige Deel af Sagen, og ville derfor vende os til den æsthetiske, der synes os i langt høiere Grad at indbyde til en nærmere Betragtning. Idet vi i Korthed lidt nærmere omtale hver enkelt Komposition, ville vi forsøge, saavidt muligt uden at forskandse os bag de techniske Udtryks Vognborg, at motivere den gunstige Dom, vi troe os berettigede til at udtale derover.

I den første Komposition i det ældre Hefte, A. Munchs „Sildige Rose", hvor paa Grund af Digtets Form hvertandet Vers har sin egen Melodi, dog med samme Grundcharakteer, er saaledes ikke alene Digtets smukke elegisk-lyriske Stemning meget heldig gjengiven i Toner, men ogsaa mange af Enkelthederne i dette til Komposition særdeles egnede Digt have faaet et meget charakteristisk Udtryk, hvilket her har kunnet skee uden Skade for de efterfølgende Vers, da korresponderende Udtryk og Overgange findes i de til hinanden svarende Vers; - vi fremhæve specielt Overgangen til Dur i Kompositionens sidste Halvdeel og det let henaandende Suk i Slutningen som passende til alle Digtets Vers. — Til Melodier for de to Sange af Wexels's „Religiøse Digte", „Aftensang" og dens Modstykke „Morgensang", hvilken sidste findes i „Musikalsk Nyhedsblad", har Komponisten anvendt en Mellemting mellem Choralen og Romancen, en Form, der synes os at være den eneste, der med Held kan anvendes ved religiøse Sange for een Stemme, thi herved vindes en Inderlighed i Udtrykket, som ikke kan fremtræde i de nu brugelige Choralers stive Form, der vel kan udtrykke Høitidelighed og Værdighed, men ikke er fri for en vis Grad af Kulde; i den første er tillidsfuld Ro, i den anden freidig Glæde, der endog stiger til Jubel, gjengivet paa en tiltalende Maade. — Den elegiske Klage i C. Molbechs „Uforglemmelig" og den urokkelige Tillid i Ambrosius Stubs „Uforsagt" have ligeledes fundet et meget heldigt Udtryk, ligesom den Plads, de indtage, er egnet til end stærkere at fremhæve deres Forskjellighed i Charakteer. — I Ingemanns „Huitfeldtsvise" - maaskee den mest charakteristiske blandt Sangene i dette Hefte - hersker kjæk Bestemthed og Kraft, heldig understøttet af et bølgende Akkompagnement, der foruden sin æsthetiske ogsaa besidder en, om vi saa maa udtrykke os, historisk Virkning. Man har her Anledning til at anstille en Sammenligning, da den samme Text ogsaa er bleven behandlet af den anseede danske Komponist Bay, og vi ansee det for noget nær den bedste Ros, der kan gives den norske Komponist, naar vi hæve dennes Arbeide over hiins; Bays Melodi, der forresten er meget smuk, forekommer os i Henseende til Digtets Charakteer for kunstig med sine oftere forekommende Dobbeltslag, ligesom den desuden er temmelig usyngelig for almindelige Stemmer, idet den gjentagne Gange springer til tostrøget B.

Det andet (kontratrykte) Hefte aabnes med Welhavens „Fortrøstning", hvor hvertandet Vers, ligesom ved Munchs „Sildige Rose" paa Grund af Digtets Indretning har sin særegne Melodi; her som overalt viser Komponisten en usædvanlig Evne til at tilegne sig den valgte Text og reproducere den i Toner paa en Maade, der baade lader Grundstemningen og de enkelte Sætninger vederfares sin fulde Ret. — I det svenske Digt: „Han kommer ej" gjengives en ventende Piges Længsel efter den udeblivende Elsker gjennem en i Udtryk bestandig stigende Melodi, der forraader Utaalmodighed og til Slutning ender med en heftig Klage. — Det varme, venlige i Jørgen Moes „Serenade" og det rørende, hjertelige i Ingemanns Romance: „Du spired', o Rose!" er ligeledes særdeles smukt udtrykt. — Den sidste Romance af Ingemann: „Seer du Harpen hist" er den af Sangene i 2det Hefte, der mest har tiltalt Anmelderens individuelle Smag. Ingemann er vistnok blandt alle nordiske Digtere den, der bedst forstaar at skrive den lyriske Komponist ihænde, hvilket ogsaa i nærværende Tilfælde synes at vise sig, idet det her har været muligt at udtrykke lige indtil de enkelte Ord i Toner (vi nævne exempelviis: hist, flammer, hvalte, fjerne, Evighed o. s. v.), uden at dette dog har ledet til nogen Fortabelse i Enkelthederne; Melodien er ligefuldt smuk og heelstøbt uden at være søgt. Man faar her som ved øvrige Sange stadigen Indtrykket af, at Værket skyldes et lykkeligt Øibliks Indskydelse, eller, som det hedder, „at Minerva er sprungen fuldtrustet af Jupiters Hoved." Vi ville endelig ogsaa fremhæve den charakteristiske, af Ordene motiverede Overgang i Akkompagnementet fra brudte til fulde Akkorder, og Efterspillet, hvis mystiske Udtryk heldigt leder Tanken hen paa den „Sphærernes Musik", hvortil Digtet hentyder.

Naar vi altsaa vilde udtale en samlet Dom om H. Bergwitz's Kompositioner, maatte den blive, at Melodierne udmærke sig ved deres Skjønhed, Inderlighed og ofte originale Individualitet og danne i Forening med hensigtsmæssige Akkompagnements et tiltalende Hele. Begge Dele ere temmelig simple, hvad Texterne tildeels med Nødvendighed medføre, og stille ingen høie Fordringer til den techniske Færdighed, men desto mere lægge de Beslag paa Foredrag og virkelig musikalsk Sands hos Exekutøren. En flygtig Gjennemlæsning vil ikke kunne give noget Begreb om deres sande Værd. Der forekomme kun faa Angivelser af Foredraget, hvilket heller ikke er nødvendigt, da dette her er givet med Digtenes Ord, og intet minder om den musikalske Smag, som Øhlenschläger har parodieret ved at forlange af Komponisten et Fortissimo til Ordene: „Lad da nu vor Taushed sige, hvad ei Læberne formaae." — Skulde vi sammenligne H. Bergwitz med nogen større, fremmed Komponist, vilde vi sige, at hendes Melodiers Udtryksfuldhed minder om den fortrinlige danske Komponist Rung, men størst aandeligt Slægtskab idethele taget finde vi dog med en anden dansk Komponist, der her ikke er synderlig bekjendt, men fortjente at være det, - Henriette Stadfeldt-Winecke. — Vi troe endnu at burde omtale det heldige Valg af Digte, Komponisten har truffet; hvor væsentligt dette er, sees først, naar det ei har fundet Sted; som Exempel paa uheldigt Valg ville vi nævne Nr. 2 og 4 i Udbyes „Fire Sange", hvis smukke Melodier skjæmmes og forstyrres af de slette Digte, ja vi have endog vanskeligt for at fatte, at Melodierne kunne være komponerede dertil. — Udstyret er godt og Prisen billig (1ste Hefte 36 ß, 2det 24 ß hos Neupert). Trykfeilene ere ikke ret mange og lette at opdage.

Vi bemærke først nu, at vi have skrevet en Anmeldelse uden at udtale nogen Dadel over Et eller Andet, da dog de omtalte Kompositioner ligesaalidt som andre menneskelige Ting kunne være feilfrie. Vi vide ikke, om en saa subjektiv Grund som den, at vi ikke føle os kaldede til at forrette Bøddeltjeneste enten paa Literaturens eller Kunstens Gebeter, kan gjælde som Undskyldning for en saa grov Forseelse mod Skik og Brug og gode Sæder i en Tidsalder som vor, der saa ofte maa høre Beskyldningen for Hjerteløshed; den tilfredsstiller imidlertid os selv og det i den Grad, at vi efter al Rimelighed havde foretrukket at tie, hvis vi ikke havde troet at kunne udtale os, som vi have gjort. H. F.

Norge.

Christiania. I Thorsdags havde vi atter Ildebrand, og det netop lige ved de endnu rygende Gruushobe efter den forrige Brand. Ilden udbrød Kl. $5\frac{1}{2}$ om Morgenen hos Hattemager Frey, midt i det trange Kvartal, som ligger mellem Torvet og Øster-Gade (ligeoverfor H. Gulbransons og P. Petersens brændte Gaarde). Den skulde være opkommen ved Hattemager Freys Kogning af Hatte-Fernis, og greb saa hurtig om sig, at den spærrede Nedgangen, saaledes at en Butikjomfru indebrændte, medens en Svend fra samme Værelse kun med Nød og Neppe reddede sig ud gjennem Vinduet, hængende i Tagrenden indtil en Stige blev opreist. Ogsaa Frey selv tilligemed et Barn forbrændte sig i meget farlig Grad. Flammen slog snart opigjennem Taget, truende hele Kvartalet, saa at Beboerne strax flyttede for Størstedelen ud. Men under det stille Veir og ved Brandfolkenes forholdsviis snare Ankomst og Raskhed lykkedes det at indskrænke Ilden til den ene Gaard, hvor den var udbrudt. Det Sørgeligste ved denne Brand er saaledes den Skade paa Menneskeliv, som den medførte.

— Under forrige Brand forsvandt Kadet Hjort, Søn af Brigadelæge Hjort, efter sidst at være seet inde i et snart nedstyrtende Værelse i Ollendorffs Gaard. Det ansaaes da for utvivlsomt, at han her maatte være omkommet, saamegetmere som en Anden, der ligesom han søgte at redde, kaldte paa ham under den truende Fare og kun hørte et Skrig som Svar, samtidig med en Nedstyrtning. Imidlertid er det først i forløbne Uge lykkets at gjenfinde Levningerne af den Omkomne, og i Thorsdags stædedes de til Graven, under et talrigt Følges Ledsagelse.

— I Onsdags indviedes Byens vakre og rummelige nye Gudshuus, Trefoldigheds-Kirken, med de for saadanne Leiligheder bestemte Ceremonier. Kl. $9\frac{3}{4}$ udgik fra vor Frelsers Kirke en af omtrent 200 Mennesker bestaaende Procession, hvoriblandt Stiftets Biskop og 25 Præster og Byens forskiellige Autoriteter. I dens Spidse bare Præster Kande, Kalk og Patene. Stiftsprovst Rohde holdt Tale fra Chordøren og fem af de andre Præster oplæste derfra de anordnede Kapitler af Bibelen. Biskoppen prædikede over Ephes. 4, 1—6. — Omtrent 3000 Mennesker antages at have fundet Plads i Kirken ved denne Høitidelighed.

— I Mgbl. har Hr. Agronom Jensenius givet en udførlig Fremstilling af de med Madam Solaas's Overgang til Katholicismen forbundne Omstændigheder, hvoraf man tillige faar et Indblik i den katholske Propaganda. Mad. Solaas blev allerede i Aug. f. A. Katholik, endnu inden hun var udmeldt af Statskirken, og endnu i de Lister over den katholske Menigheds Medlemmer, Præsten Lichtlé ved Aarets Udgang afgav, fandtes hun ikke opført. Da heri ligger en Overtrædelse af Dissenterloven, er der reist Spørgsmaal om at sætte Lichtlé under Aktion.

— I Februar og Marts har Brændeviinsafgiften (1ste—3die Distrikt) tilſ. udgjort 147,190 Spd. 80 ß, hvilket er meget over Fjerdeparten mindre end i den tilsvarende Tid i f. A.

Kongsberg. Postmester Wettergreen, der ogsaa har været Forligelseskommissær, afgik nylig ved Døden.

Porsgrund. 21de April afgik Emigrantskibet „Sjofna", Kapt. P. M. Petersen, herfra til Kvebek med 200 Udvandrere.

Arendal. Stiftskapellan Hjorthøi, som her i mange Aar har virket som Lærer, har modtaget en af Disciple bekostet Bibel i Pragtbind, der skal være „det smagfuldeste og smukkeste Værk af denne Art, som her i Landet er udført."

Stavanger. Sognepræst til Hjelmeland Johan Gottlieb Thaulow er død som Følge af et Fald af Hesten under en Reise til Annexet Aardal.

Sundalen. Medens vi her sørpaa have overstaaet Vinteren uden Snee, er der i Sundalen og Øxendalen faldet en større Sneemængde, end i Mands Minde, og det imellem 11te og 12te April. Ved deraf opstaaede Sneeskred ere flere Mennesker omkomne. Ogsaa fra Romsdalen berettes om lignende Sneefald og Ulykker.

Steenkjær. Student D. A. Gram, der sad i en stor Driftsvirksomhed, er d. 15de April afgaaet ved Døden, kun 46 Aar gl.

— Enkemadame Elen Skjefte har skjænket 6000 Spd. til Opførelse af en Kirke for Ladestedet.

Udenlandske Efterretninger.

England. Den fangne Gouvernør i Kanton, Yeh, er af Englænderne bragt til Kalkutta, og er ved et keiserligt Dekret degraderet.

— I Audh er Roligheden fuldstændig gjenoprettet.

Frankrig. Ved Valgene have de keiserlige Kandidater seiret paa en Undtagelse nær, nemlig Jules Favre, der har erholdt flere Stemmer end nogen af dem.

— (Tel.-Dep.) Moniteur for idag (29de April) indeholder et Dekret om Indkaldelsen af de tilbagestaaende Soldater af 1856 Aars Altersklasse, 42,060 Mand Infanteri.

Rusland. „Czas" beretter om Urolighedér, som i Rusland ere udbrudte i Gouvernementerne Orel, Minsk og Grodno i Anledning af Landbo-Anliggenderne; de ere undertrykte af Militærmagt.

Nyhedsbladets Redaktør, P. Botten Hansen, bor i Kjøbm. N. Haslunds Gaard, Kongens Gade.

Christiania. Trykt og forlagt af H. J. Jensen. (Storgaden Nr. 27.)

Illustreret Nyhedsblad.

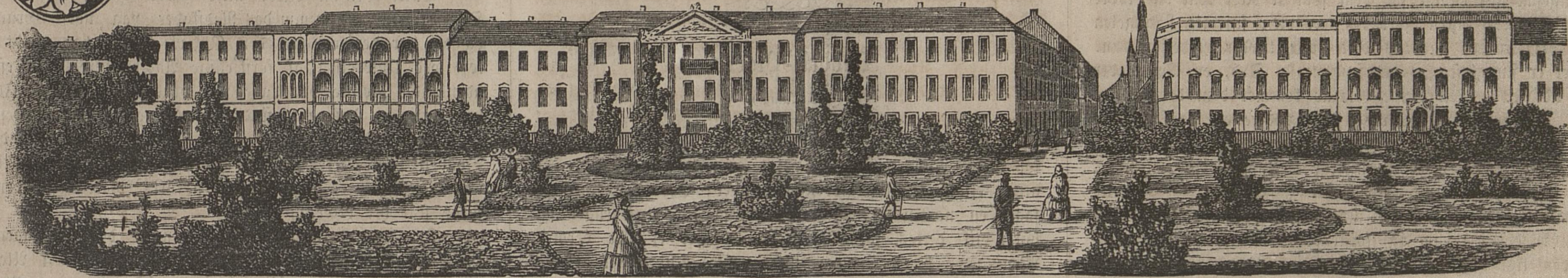

Nr. 19. | Udkommer hver Søndag Morgen. | 9de Mai 1858. | Abonnementsprisen er 60 ß Fjerdingaaret. | 7. Aarg.

Indhold.

Efterretninger om Christiania.

(Af Rigsarchivar Chr. Lange.)

IV.

(Slutning fra Nr. 12.)

Endnu stærkere er Enerhaugen bleven bebygget i den sidste Menneskealder. Paa denne Fjeldhøide mellem Oslo og Tøien fandtes før 1814 kun et eneste større Huus og nogle faa Hytter; men ved Folketællingen 1825 boede her allerede 807 Mennesker, - et Tal, der aarlig er steget. Grønland, hvorved saavidt vides egentlig kun forstaaes Gaden mellem Vaterlands Bro og Tøienbækken, er en meget gammel Forstad; den omtales allerede af Gelkerck (1648), og har saaledes uden Tvivl været en Forstad til Oslo. Den har ogsaa i Mands Minde været fuldt bebygget, og dens Folkemængde er saaledes neppe betydelig tiltaget i de sidste 50 Aar. Derimod er Tøiengaden af yngre Oprindelse, da den ved Tøiens Overgang til Universitetet kun havde et Par Huse lige ved Grønland og iøvrigt var ubebygget. Ligesaa er den saakaldte Nordbygade, der forbinder Tøiengaden med Lakkegaden, kun henimod 30 Aar gammel, anlagt ved en Privatmands Bestræbelser, for hvem Gadens Beboere have reist en simpel Mindesteen, noget nær det eneste Monument i Christianias Gader. Lakkegaden er uden Tvivl meget gammel, maaskee endog ældre end Vaterlands Bro (første Gang omtalt 1654), uagtet dennes Anlæg vel nærmest har givet Anledning til denne Gades stærke Bebyggelse, medens det lille Smug Smalgangen maa ansees som en Levning af Bebyggelsen langs Elvens Østside, førend Broen her byggedes, og da Broen ved Nedre Foss var den eneste, som forbandt Oslo med Christiania. Men Gadens Navn, Lakkegaden, er neppe saa gammelt; den har uden Tvivl faaet dette Navn efter den øverste og største Gaard i samme, Lakkegaarden; men denne heder egentlig Dælen, paa hvilken gamle Gaards Grund hele Strøget ligger, og sit nye Navn har den faaet efter Etatsraad og Lagmand Lachmann, som bebyggede og beboede den omtrent i Midten af forrige Aarhundrede. Navnet Lakkegaarden er saaledes en her i Byen ikke ualmindelig forvansket Sammentrækning af det rette Navn Lachmannsgaarden. Men om Gaden har havt noget Navn før Lachmanns Tid, og i saa Fald hvilket, er mig ubekjendt. Gjennem denne Gade var, indtil Nybroen blev bygget (182*), den eneste Adgang til Christiania fra Romerike og hele det øvrige Opland, og den var dengang den stærkest befarede Gade ved Byen, medens den nu hører til de stille, næsten forglemte.

Samtlige disse Forstæder danne en sammenhængende Huusrække fra Grønlien, eller idetmindste fra Oslo Kirke til Lakkegaarden, med forskjellige Sidegader og tilstødende uordnede Huusklynger. Skjønt de have enkelte formuende Indvaanere, er dog i Almindelighed Fattigdom eller ringe Kaar det Fremtrædende her, og det var den store Fattigbyrde, som disse Forstæder paaførte Landsognet, der bragte dette til at forlange dem lagte under Byen. Noget anderledes forholder det sig med Forstaden Østre Sagene, d. e. den paa Østsiden af Akerselven og langs denne liggende Deel af den gamle Fabrikby Sagene, som begynder ved Nedre Foss og ender (ialfald nu) ved Sandaker og Bjørdsen. Denne Forstad er vistnok ogsaa hovedsagelig beboet af Arbeidere, men da mange store Fabrikker her ere anlagte, og flere af Fabrikeierne ere bosatte her, afgav den i og for sig mere end nok til sine egne Fattiges Forsørgelse, og det var derfor kun modstræbende, at Landsognet fandt sig i, at denne Forstad overgik til Byen med de øvrige. Den har ligesiden 1808—1814, da Krigen fremtvang Fabrikdrift her, været godt bebygget, men Industriens Opsving i de sidste 10 Aar har i betydelig Grad forøget Folkemængden og forbedret Udseendet. — Det havde været mit Ønske her at give en Oversigt over de her nævnte Forstæders Folketal efter Folketællingerne i dette Aarhundrede, men de trykte Uddrag deraf ere ordnede forskjelligt, saa man af dem ikke kan udfinde, hvormange Mennesker der ved Tællingerne fandtes i hver af disse Forstæder. Vi skulle alene oplyse, at i 1801 boede der i Forstæderne paa Landets Grund 2109 Mennesker og i 1855 7243, eller mere end det Tredobbelte, og naar man veed, at det store Fleertal af denne Befolkning befinde sig i saa usle Kaar, at de til Nød i gode Aaringer og saalænge de ere arbeidsføre kunne hjælpe sig selv, men Intet kunne bidrage til Andres Underholdning eller lægge noget til Side for kommende Dage, saa fatter man let Størrelsen af den Byrde, som disse Forstæders Forøgelse har medført for Landsognet og herefter i forøget Grad vil medføre for Christiania.

Men Byrden for Christiania vil i Tidens Løb blive uudholdelig, hvis Loven af 5te Aug. f. A. skal forstaaes saaledes, at Christianias Forstæder i enhver Henseende skulle betragtes og behandles som Kjøbstad; at t. Ex. den paa et stort Areal uregelmæssigt spredte eller i uordnede Klynger sammenpakkede Folkemængde skal gjøres deelagtig i alle en større Stads Indretninger, altsaa i Lighed med Christiania forsynes med Gadebelysning, Springvand, Gadepoliti, Brolægning o. s. v., imod at underkastes de Indskrænkninger med Hensyn til sin Eiendoms Benyttelse og Bebyggelse, som gjælde i Byen selv. Dette Spørgsmaal maa nu paatrænge sig enhver tænksom Indvaaner. Man kan ikke slaa sig til Ro med den Trøst, at der nu kan forholdes som hidtil med Bymarken, hvis Beboere have skattet til Byen i samme Forhold som Byboerne, med Undtagelse af Forskjellen mellem Løkkeskatten og Grundskatten; thi der er en himmelviid Forskjel mellem Christianias ældre Bymark og det nu tilkomne Landdistrikt. Vi have allerede ovenfor viist, at Bymarken væsentlig er bebygget af selve Byens formuende Indvaanere, som her have sine Landsteder, medens de nye Forstæder ere formelige Fattigkolonier. Desuden er den gamle Bymark allerede deelagtig i selve Byens Bekvemmeligheder i en Grad, som de nyere Dele under lige Byrder vistnok ere berettigede til ogsaa for sig at fordre, men som Christiania By efter min Forstand ikke vil være i Stand til at forskaffe dem, idetmindste ikke paa een Gang eller samtidigt med at Byens Byrder paalægges dem. Det var i Erkjendelsen af disse Forpligtelser, at Byen saalænge som muligt værgede sig mod en tvungen Udvidelse, som man vistnok ogsaa kun kjender i Norge. Men Loven, som den ifjor kom i Stand, har gjort galt værre ved at udstrække Bygningslovens Bestemmelser om Muurbygninger m. v. til hele den nye tilkomne Deel, hvorved atter Byen saa at sige blev tvungen til at trække ogsaa den øvrige Deel af den ældre By, hvor det før var tilladt at bygge af Træ, ind under Muurgrændsen. Følgen heraf har jeg allerede ovenfor forsøgt at paapege, og den korte Tid, som siden er forløben, har formeentlig yderligere stadfæstet Rigtigheden af min der fremsatte Mening. Siden ifjor Høst er, saavidt jeg har kunnet opdage, intet nyt Huus paabegyndt indenfor Christianias Territorium; men man behøver kun at uleilige sig opad Hegdehaugs-, Throndhjems- eller Strøms-Veiene til Byens Grændse, for at see, hvorledes nye Forstæder paa Landets Grund atter ere i ønskeligste Fremgang. Her maa derfor noget gjøres, hvis Byen ikke ønsker en yderligere Udvidelse, og som det bedste og billigste, ja maaskee tillige eneste Middel herimod vover jeg fremdeles at foreslaae en Forandring i Loven af 1857, hvad Bestemmelserne om Muurgrændsen angaar, saa det bliver tilladt paa visse Steder og under visse Indskrænkninger at bygge af Træ. Men denne Foranstaltning, hvor gavnlig den end vilde være, kræver nødvendigviis ved Siden af sig en anden, nemlig en energisk og derfor bekostelig Regulering af Forstæderne; thi en irregulær Træby er en farlig Nabo. Om denne Regulerings Enkeltheder og Maaden at gjennemføre den paa, tør jeg ikke udtale mig; jeg er ikke blind for dens mange og eiendommelige Vanskeligheder. Man har uden Tvivl hidtil i det Hele handlet rigtigt ved at regulere efterhaanden, ved at passe Leiligheden og da skride ind. En anden Sag er det derimod nu, da et saa uhyre Strøg med Eet er blevet By; her synes idetmindste nogle almindelige Foranstaltninger nødvendige, og erkjendes dette, maa den kostbare Tid ikke spildes. Til disse kan man vel henregne - under Forudsætning af, at den almindelige Muurbygningspligt hæves - at den egentlige Stad (Muurbyen) ved en bred Gade (boulevard — banlieu) adskilles fra samtlige Forstæder, i hvilke Træbygninger fremdeles kunne taales. Denne Foranstaltning vilde neppe medføre stor Bekostning, da Grændsen synes at være anviist af Naturen og Bebyggelsen i Forening. Man trække den i nordlig Bue fra Nybroen langs Ankerløkkens Kirkegaard, Egebergs Løkke (Udsigten), Vor Frelsers Gravlund, Meyers (Fru Keysers) Jordvei og Slotsparken til Søen et Steds ved Munkedammen, og lade hvad der ligger søndenfor denne Bue for bestandig udgjøre Byen selv; man afdele den nordenfor liggende Bymark ved lignende brede Hovedgader i 4 eller 5 større Kvarterer og tillade Træbygninger opførte i disse Forstæder, naturligviis med visse Indskrænkninger og med visse Forpligtelser med Hensyn til Bygningsmaaden iøvrigt, og den væsentligste Grund til at den største Deel af især den østre Bymark ligger ubebygget, vil da ophøre, til Fordeel for By og Landsogn, og ikke mindst for den frie Arbeider, der vil eie eget Huus, men ikke har Raad til at bygge af Steen.

Men en saadan Hovedregulering forudsætter et nøiere Detailkjendskab til Forstædernes Udstrækning, Høideforskjellen, nuværende Bebyggelse o. s. v., end man for Tiden besidder, og vi komme derved tilbage til hvad vi i denne Afhandling begyndte og nu kunne slutte med, at udhæve Vigtigheden, ja vel endog Nødvendigheden af, at Hr. Ritmester Næsers Detailopmaaling og Nivellement af Byens Grund snarest muligt fortsættes i samme Maalestok og efter samme Regler som de udkomne Dele deraf. Uden nøiagtige og udførlige Karter er enhver Regulering mislig, en Opmaaling for hver enkelt senere Regulering vil ikke afhjælpe Hovedmangelen, og det er netop nu, da Begyndelsen skal gjøres, saa høist vigtigt at kunne gaa ud fra aldeles paalidelige Forudsætninger. Vistnok ere de økonomiske Omstændigheder for Tiden sørgelige, de ere ved Ildebranden 14de April forværrede, siden jeg begyndte at skrive om Reguleringen, men sætter man den i Forbindelse med den Opmaaling af de nytilkomne Stadsdeles Ansættelse i Løkkeskat, som allerede er overdraget Hr. N., opnaaes jo to Øiemed paa een Gang, og Udgifterne ved begge maa derved kunne indskrænkes. I ethvert Fald er ogsaa dette Spørgsmaal af saa stor Vigtighed for Byens Fremtid, at det fortjener alvorlig Overveielse, førend man opgiver det. Med det Samme maatte man da ogsaa faa bragt Byens gamle nordvestre Grændse paa det Rene; thi efter hvad mig er berettet, skulle de gamle Grændsestene ikke længere her kunne paavises, og der skal paa Grund heraf være Usikkerhed om, hvor Byen ender og Landet begynder paa denne Kant, altsaa praktisk talt, hvor man her har Lov til at bygge af Træ.

Englændernes Sæder.

(Efter R. W. Emerson.)

II.

En Sømusling skulde være Hjelmziratet i Englands Vaaben, ikke alene som et Billede paa dets Sømagt, men ogsaa paa Grund af den haarde Substants, hvoraf Menneskene ere dannede. Englænderen ligner en Kurimusling. Naar Krumningerne og Takkerne ere formede, eller ogsaa medens de formes, affondrer der sig en Saft, som danner en haard Glasur over enhver Deel. At vedligeholde Sømmeligheden er ligesaa nødvendigt for dem som at være rene og propre i sit Antræk; ingen Fortjeneste erstatter fuldelig Mangelen paa det Sidste, medens dette ofte træder istedetfor hiin. „Det er smagløst" er det frygteligste Ord, en Englænder kan udtale. Men denne Glasur kommer dem dyrt til at staa. Man finder hos visse Englændere en Prosa, som i træagtig Livløshed overgaar alt Lignende hos andre Folk. Der ligger mangen Gang en Liigklokketone i deres Stemme, som synes at sige: „Lader alt Haab fare." I dette Sømmelighedens Pantser hyller Middelmaadigheden sig ind, kondenserer sig og forstenes. En Englænder paa Moden ligner en af hine Souvenirs, der ere indbundne i forgyldt Fløiel, smykkede med fine Billeder og Kobberstik paa tykt, stærkt presset Papir, passende for Fyrsters og Damers Hænder, men ikke indeholdende det Mindste, der er værd at læse eller gjemme paa.

Et strængt Dekorum behersker Hof og Hytte. Da Pianisten Thalberg en Aften i Windsor spillede for Dronningen i et Privatselskab, fulgte Dronningen ham med sin Stemme. Tingen blev bekjendt, og der foer en Gysning gjennem hele England fra den ene Ende til den anden. Denne Synd mod Dekorum blev aldrig oftere begaaet. Der hersker kolde, tilbageholdende Sæder. Enthusiasme tilstedes kun i Operaen. Alt Paafaldende undgaaes. De forlange, at Stemmens Tone skal være saadan, at den ingen Opmærksomhed vækker i Værelset. Sir Philip Sidney er en af Englands Skytspatroner, om hvem Wolton sagde: „Hans Vid var Maalestokken for det Passende."

Intet er Englænderne saa forhadt som Prætension og Dunst. De taale da hellere den modsatte Yderlighed, en gemeen Tone i Klædedragt og Sæder. De undgaae alt Skin og gaae stedse lige ind paa Kjernen af Tingen. De hade sandsesløs Sentimentalitet ligesaavel som høitsvævende Udtryk og øve sig i Simpelhed. Selv Brummel, deres Modenar, udmærkede sig ved stræng Simpelhed i sin Klædedragt. I et aristokratisk Land, som England, er ikke Eedsvorneretten, men Middagsbordet Hovedinstitutionen. Der hersker den Skik, at naar man skal vise en Fremmed Ære, saa indbyder man ham til Maaltid, og saa har det været i mange hundrede Aar. „Og de troe", siger en venetiansk Reisende fra 1500, „at der ei kan vises eller modtages større Ære, end at indbyde Andre til Maaltid hos sig eller selv blive indbudt, og de ville heller rykke ud med en fem, sex Dukater for at traktere En, end en Penny for at staa ham bi i en eller anden Nød." Maaltidet udsættes til Slutningen af Dagen, og Familielivet i London begynder i Almindelighed Kl. 6 om Eftermiddagen, og naar man venter Selskab, 1 eller 2 Timer sildigere. Enhver gjør særskilt Toilette til Bordet - enten saa det er hjemme eller ude. Man venter Gjæsterne en halv Time før den paa Indbydelseskortet bestemte Tid, og der maa vægtige Grunde til, for at man kan undlade det. Den engelske Middag er nøiagtig det Mønster, hvorefter vi have indrettet vore i de transatlantiske Stæder. Selskabet sidder et Par Timers Tid, før Damerne forlade Bordet; Herrerne sidde saa en Timestid længere ved sin Viin, og begive sig saa ned i Selskabsværelset til Damerne og drikke Kaffe. Ved Middagsselskaber viser Konversationstalentet sig i sin største Fuldkommenhed. De Historier, som fortælles der, ere saa fortrinlige, at man bliver overbeviist om, de oftere før maa være blevne fortalte og derved have faaet saadanne heldige Vendinger. Der taler man om alle mulige Ting, sindrige Planer, Omrids af den populære Videnskab, praktiske Opfindelser, humoristiske Indfald, politiske og literære Nyheder, Jernbaner, Heste, Diamanter, Agerbrug, Havedyrkning, Fiskeri, Viin o. s. v.

Englændernes Fortællinger, bon mots og viden omtalte Bordtaler, ligesom deres aandrige Samtaler ere ligesaa berømte som deres Humoristers Dybde og Tankefylde, der sætter dem langt høiere, end det lette franske Vid. I Amerika finder man vistnok dygtige Videnskabsmænd, men i Henseende til den lette Konversation staar man endnu langt tilbage for Englænderne. Det vide nationale Gebet, hvoraf London kan øse, og de strænge Kontraster i de derværende sociale Forhold, skabe det Pittoreske i Selskabslivet som i det offentlige Liv, ligesom et kuperet Terræn gjør et Landskab malerisk, medens vor (nordamerikanske) Lighed giver sig tilkjende ved en prærieagtig Simpelhed. Tillige har den engelske Skik, hver Dag at gjøre Toilette, naar man gaar tilbords, den heldige Virkning, at man samler alt det Bedste, man veed og kan, og stiller det frem i det fordeelagtigst mulige Lys. Men den hyppige Benyttelse har sandelig ogsaa afpoleret enhver Talemaade. Man finder der undertiden fiint dannede Mænd, som kjende Alt, have forsøgt Alt, kunne gjøre Alt og ere lige overlegne i Literatur og Videnskab. Hvortil kunde de vel ikke være istand, naar de blot vilde!

Dobbelt-Ploven.

(Slutning.)

Det har ikke været uden Hensigt, at man til Gjenstand for denne Anmeldelse har valgt en Forbedring i det almindeligste af alle Agerbrugsredskaber; Ploven har nemlig faaet en næsten symbolisk Betydning for Agerbruget og hører til dettes første Begreber. Det er ikke dermed Meningen, hvad maaskee kunde ventes, ubetinget at anbefale de mange, ofte kun tilsyneladende, Forbedringer, der strømme ind til os fra Udlandet; det er meget mere, for at faa Leilighed til at advare imod en altfor ivrig Griben efter det Nye, hvorved som oftest spildes Penge, uden at der vindes, hvad der har været tilsigtet. En vigtig Betragtning, der i Almindelighed bør gjøre sig

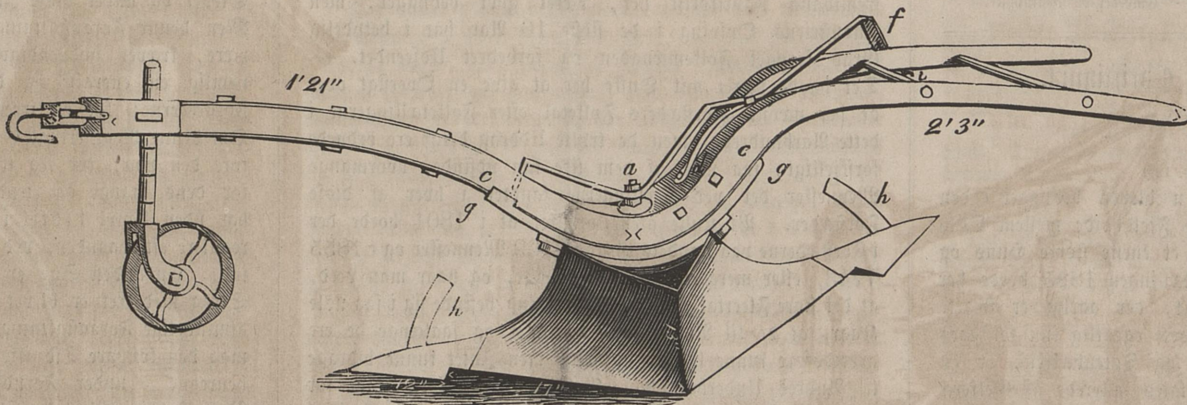

Den Visethske Dobbelt-Plov.

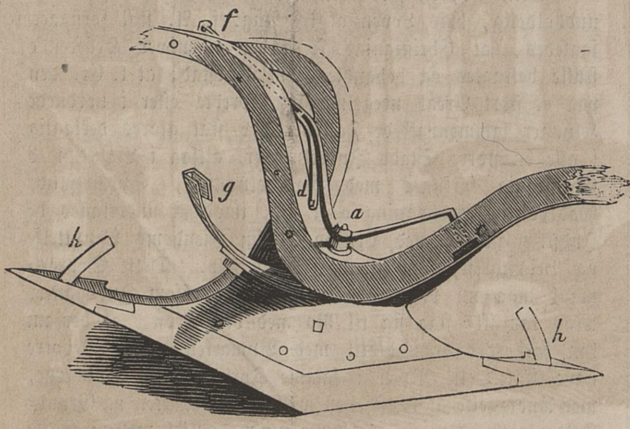

Bagsiden.

gjældende imod en altfor hurtig Tilegnelse af det Nye og Forbedrede uden at underkaste dette en stræng Undersøgelse i Forening med Bedømmelse af Forholdene, er den Omstændighed, at Agerbruget hos os endnu staar paa et altfor lavt Trin til at kunne anvende mange af Udlandets Opfindelser. Medens vi neppe ere naaede frem over Agerbrugets Barndom, har man i flere andre Lande saavel paa videnskabelig som paa praktisk Vei drevet denne Virksomhed til en Fuldkommenhed, hvorom man hos os i Almindelighed ikke kan gjøre sig nogen Forestilling. Skal man derfor kunne benytte ogsaa hos os Udlandets Opfindelser i agronomisk Retning, da maa det skee med den største Varsomhed og ofte med en Forenkling af Redskabets eller Maskinens Sammensætning, hvorved den bliver mere passende for vore Forholde. Den Forudsætning, hvorpaa Anskaffelsen af deslige forbedrede Redskaber og Maskiner for Agerbruget andetsteds med Fordeel lader sig realisere, er hellerikke her altid tilstede, da vort Jordbrug ved en nøiere Beregning ikke i Almindelighed giver et saa stort Udbytte, at det baade kan forrente sig og tillige levere de fornødne Midler til Anskaffelse af udenlandske Redskaber, der ofte fordyres ved Fragt, Told, Kommission &c. Blandt de Betragtninger, der bør gjøre os tilbageholdende ligeoverfor Udlandets Forbedringer, er imidlertid en, der ligger os meget nær. Der findes nemlig paa Landet i Norge kun faa Jordarbeidere, der uden praktisk Veiledning forstaae at benytte saa sammensatte Redskaber, som de udenlandske i Almindelighed ere, og det vil saaledes ofte indtræffe, hvad ogsaa Erfaring har viist, at det fremmede Redskab ved det første Forsøg med dets Anvendelse er bragt i Ustand ved Arbeiderens Ukyndighed og Mangel paa Behændighed, - og denne Omstændighed bliver saameget værre, som vore Haandværkere paa Landet i Regelen ikke forstaae at udbedre Skaden.

Man bør ikke glemme, at ethvert Forsøg, der ikke støttes til rigtige Forudsætninger og derfor mislykkes, bliver et Tilbageskridt istedetfor et Fremskridt, og dette vil fremfor Alt gjælde i Agerbruget hos os, hvor Landmanden af Vane og Forkjærlighed hænger ved det Gamle; et mislykket Forsøg vil kun endmere bestyrke hans Mistænksomhed og Uvillie mod det Nye og Forbedrede.

Dette Hensyn burde altid gjøre sig gjældende ved Overførelsen af fremmede Redskaber paa norsk Grund, og det har derfor været den Opgave, man har stræbt at løse ved Udførelsen af forskjellige Agerbrugsredskaber efter udenlandsk Mønster paa Ladegaardsøens Hovedgaard. Forhaabentlig vil det ogsaa findes, at Noget i denne Henseende er udrettet ved den simple Form, hvori den udenlandske Dobbelt-Plov efter Brugsfuldmægtig Biseths Konstruktion i afvigte Vinter er gjengivet. En kort Beskrivelse af denne Plov skal her blive meddeelt.

Fra den yderste Ende af Aasen til den modstaaende Ende af Styret udgjør Plovens hele Længde 4 Alen; Muldfjælene ere hver 13" høie og 17" lange. Plovjernene ere 12" lange og saaledes sammenføiede med Muldfjælene, at de kunne udtages og indsættes, uden at Ploven forøvrigt behøver at tages fra hinanden. Muldfjælene, der ere givne den passende Bøining, saaledes at man har kunnet undvære den kunstige Tilsætning, der findes paa den schweitzerske Model, ere i den øverste Kant 1/4" og i den nederste 3/4" tykke, hvilket dog er noget tykkere end nødvendigt, og hvori der maaskee ved en senere Støbning kan spares en ikke ubetydelig Vægt. Ristelen er, som det vil sees, anbragt paa Plovjernet og er fra 1/2 til 1/4" tyk, noget skarpere fortil; dens Høide er 6 3/4" fortil og 6" bagtil. Paa den engelske Dobbelt-Plov efter samme Princip som den schweitzerske og den norske er Ristelen ligesom paa den ældre norske fæstet til Aasen. Den Indretning, hvorved Ploven holdes i den Stilling, hvori den under Arbeidet skal virke, sees af hosstaaende Tegning (c a f). Den bestaar af en Staalfjæder (d) med en dertil befæstet Jernstang (f a c), der gaar igjennem Taphovedet a og staar i Forbindelse med en under Aasen anbragt Jernsko, som ved en Bevægelse af Plovkarlen befæstes ved Punktet g gjennem Aabningen c, - en Mechanik, som er meget simpel og med Lethed kan sættes i Bevægelse.

Den oven fremstillede Dobbelt-Plov vil i Foraaret blive forsøgt paa Ladegaardsøens Hovedgaard og derefter, naar den har modtaget de Forbedringer, som ved Brugen vise sig nødvendige, blive overleveret til Bodsfængslets Bestyrelse, for at den der kan blive benyttet som Model.

Til Slutning tror man at burde gjøre opmærksom paa den store Forskjel i Prisen paa Plove af denne Art i England og her. Ifølge Mortons forhen nævnte Værk, Cyclopedia of agriculture, koster en Dobbelt-Plov efter Lowcocks Model ved DHrr. Ransoms Fabrik (Ipswich) omtr. 30 Spd., medens ovenbeskrevne paa Ladegaardsøen forarbeidede Plov har kostet omtr. 15 Spd., hvilket imidlertid ikke levner nogen Fordeel for Fabrikanten. H.

David Livingstones Reise i Afrika.*)

(Efter Leon de Wailly.)

Dette er Titelen paa den Bog, der har gjort mest Lykke i England ligesiden Macaulays Historie — Lord Macaulay, som man nu kalder ham, men hvis stolteste Titel er den, at være kjendt af sit hele Folk som Macaulay slet og ret. David Livingstone er Protestant, og det var endogsaa med Kone og Børn han tilbragte de elleve første Aar af sit Ophold i Afrika, og først da han besluttede sig til en Expedition af den farligste Slags, sendte han dem tilbage til England for at gjensee dem fem Aar efter. Vi have ikke nødig at fortælle, at Livingstone er en af disse Troeshelte, som gaae hvorhen de troe at maatte gaae, gjennem Ild, gjennem Vand, uden nogensinde at blinke med Øinene. En Deel af Afrika var utilgjængelig for England og altsaa for Christendommen, og han begiver sig paa Veien med sin Bibel under Armen. Men selv den helligste Bog forslaar ikke til Omvendelsesmiddel for Mennesker, der ikke kunne læse, og for hvem en Bog er en mystisk Gjenstand, der indgyder Frygt, thi at bittesmaa

*) Dette interessante Værk, hvorpaa vi ved Gjengivelsen af nærværende Artikel søge at henlede Læsernes Opmærksomhed, udkommer netop i en dansk Oversættelse, udstyret med Afbildninger. Red.

forte Prikker skulle kunne fortælle dem Ting, der ere passerede paa andre Steder og til andre Tider, er jo en uhyggelig Forestilling! Men omvendes skal de, det staar fast, og i denne Hensigt har den brave Mand bragt med sig en Laterna magica, hvormed han morer dem. Ere de ikke Børn? Og maa han ikke begynde med at tale til Sandser og Indbildningskraft? Denne Reflexion har han gjort inden han begav sig ud, og har derfor forsynet sig med dette originale Omvendelsesmiddel. Viser han dem Abrahams Ofring i naturlig Størrelse, beseirer han dem strax, og Abraham, som de allerede kjender, bliver den Første, hvis Historie gjerne høres saa ofte det skal være. Paa Nogle er Virkningen dog for overvældende, og da hans Hensigt ikke er at forskrække, maa der andre Midler til, og saa trækkes Perlebaand op af Lommen, baade røde og grønne. Hvilken ung Sjæl bliver da kold? For de Gamle forener han det Skjønne med det Nyttige, utile dulci, og en Alen Kaliko eller to har skaffet ham og hans Bibel Venner i mangen Hytte.

Kaliko! Begriber vor Læser nu hvad der har skaffet den ærlige Mands Bog en saa uhyre Popularitet i England? Geographerne havde fra deres Studeerkamre erklæret det Indre af Afrika for en utilgjængelig Ørken uden Grønt, uden Vand, uden respirabel Luft. Portugiserne, der beboe Kysterne havde bestyrket disse Løgne for at holde Fremmede borte og i Fred fortsætte deres Handel med Slaver og Elfenbeen. Men se, i et The-Magazin i Glasgow skulde der fødes et Barn, bestemt til at give alle falske Fremstillinger det kraftigste af alle Dementier, det, som ligger i, at en Mand i sexten Aar selv har indaandet den ikke-respirable Luft. Da dette er et Faktum, som ikke tiltrængte yderligere Beviis, faldt det ham saameget lettere at finde aabne Øren, naar han sagde, at det bagtalte Jordstrøg var saare frugtbart, gjennemkrydset af store seilbare Floder og beboet af Stammer, der i Almindelighed ere meget lette at komme tilrette med og let ville kunne - lad dette blot rygtes i Manchester - dresseres til Dyrkelsen af Bomuld. For David Livingstone, der med hele sin redelige Sjæl blot arbeider for Christendommen, skal Bomulden kun bane Veien for Bibelen; i England frygte vi, at man snarere vil bruge Bibelen som Middel til at faa Bomulden udbredt, men

„Don Pascal Zapata eller
Zapata Pascal — lidet gjør
det til Sagen om Pascal
sættes foran eller bag",

blot Pascal kommer med, og det er herpaa Livingstone har anvendt 16 Aar af sit Liv. I sin meget interessante og især elskværdige Bog, giver han os sine Oplevelser af alle Slags.

Kan vor Læser gjætte, hvad der paa denne lange, møiefulde Reise, hvor Hunger og Tørst, Feber og Mousquitter hørte til de smaa Onder og giftige og vilde Dyr til de noget større, har kostet vor Mand mest? At skrive Bogen. Hver sin Smag. Maaskee vi ogsaa vilde have tænkt det, inden vi læste Bogen, men ngar man allerede paa 12te Side seer Helten i Kast med en uhyre Løve, betænker man sig. Man risikerer dog ikke saadanne Farer ved at skrive en Bog. Det er sandt, der gives Forlæggere!!

„Jeg var blot 30 Skridt fra Dyret", siger han, „da jeg sendte det mine to Kugler gjennem Busken. Folkene skrege: „Han er truffet", en Stemme tilføiede: „Han har sig et Skud før." Jeg havde dog ikke hørt Andre skyde, men bag Busken saa jeg Dyrets Hale opreist af Vrede. Pludselig, medens jeg lader yaany, hører jeg et Rædselsskrig. Det gjøs i mig, og i samme Nu foer Løven løs paa mig. Jeg stod paa en liden Jordhøi; den greb mig i Armen og vi rullede Begge ned. Med et vildt Brøl rystede den mig som en Rise ryster sin Smaadreng; denne Rysten frembragte samme Fornemmelse som en Muus maa føle, der haandteres af en Kat. Det var en Slags Følesløshed, hvorunder man beholdt fuld Bevidsthed om hvad der foregik, men hverken led af Smerte eller Skræk. Jeg formoder det er den Tilstand, hvori Patienten kommer under Chloroformens Indflydelse: han seer Operationen, men føler ikke Chirurgens Instrument. Det er maaskee den samme, hvori Dyr hensættes, der dræbes af Rovdyr, og er det saa, er det en barmhjertig Foranstaltning af vor naaderige Skaber for at formilde Dødens Kvaler. Da jeg forvandt denne Følesløshed saavidt, at jeg kunde gjøre en Bevægelse for at rive mig løs - Løven havde nemlig en af sine Labber paa mit Baghoved og en anden om mit Liv - saa jeg, at den havde Blikket fæstet paa Mebalwe, som sigtede paa den paa 10 til 15 Skridts Afstand. Geværet klikkede, og Dyret slap nu mig, foer løs paa Mebalwe, og bed ham i Laaret. En anden Mand, hvis Liv jeg nylig havde frelst, søgte at gjennemstinge Løven med sit Spyd, medens den bed Mebalwe, men inden Dyret fik styrtet sig over denne nye Fiende, gjorde Kuglerne, det havde faaet i Livet, sin Virkning og Skovenes Konge faldt død om."

Ruiner fra Branden i Christiania den 14de April (Peter Petersens Gaard, seet indenfra. Efter Tegning af Architekt von Hanno).

Haab ikke at vi ville opregne blot en ringe Part af de farlige Eventyr, den modige Skotte har at bestaae. Vi ville blot endnu lade ham selv fortælle et Par Oplevelser af en anden Art, som skjønt de ikke ere tragiske, dog vist har voldt hans Missionærhjerte megen Sorg.

„Bakalahari, en Stamme, som lever ved de store Vande ved Motlatsa, har altid viist sig meget velvillig mod os og hørt opmærksomt paa den Underviisning, jeg giver den i Landsmaalet. Men det er ikke let for en Europæer at forestille sig den ringe Virkning, denne Underviisning gjør; for at kunne det, maatte man gjøre sig Rede for den dybe Fornedrelse, hvori mange af disse Stammer ere nedsjunkne ved Seklers Barbari og de Anstrængelser, hvortil blot Nødvendigheden af at forsvare det nøgne Liv fordommer dem. En beslægtet Stamme lyttede ligeledes ærbødigt paa mit Foredrag, men naar jeg knælede ned og henvendte mig til et usynligt Væsen, forekom denne Handling de Vilde saa komisk, at de ikke kunde afholde sig fra Skoggerlatter. Engang da jeg istemmede en Psalme i en Stamme, der var aldeles blottet for musikalsk Organisation, maatte jeg standse, da alle Kinder bogstavelig vare vaade af Latter. Til min Trøst maatte jeg sige mig selv, at Hovedsagen dog var, at de havde den medfødte Følelse af Guddommen, som jeg ikke kan tro noget skabt Menneskebarn foruden. Her gjælder det at tro, om man ikke seer. I Latlakani mødte vi en gammel Buskmand, som, da hans Hjerte var bleven opvarmet ved vore Foræringer af Kjød, satte sig ved Ilden og fortalte os sine Ungdomseventyr, hvoraf det stolteste var, at have dræbt fem Buskmænd, „to Hundyr", sagde han og talte paa Fingrene, „et Handyr og to Smaakalve." — „Hvor stor en Synder, I dog er, at I kan rose Jer af at have dræbt Kvinder og Børn af Jeres egen Nation", sagde jeg. „Hvad vil Gud sige, naar I skal aflægge ham Regnskab?" — „Han vil sige, at jeg har været en stolt Buskmand", svarede han med lynende Blik. Dette Menneske forekom mig uden Samvittighed og altsaa uden Ansvar."

Et andet lidet Optrin studsede vi ved at høre en Missionær fortælle, da det beviser, at Religionerne ikke ere Garanter for Moralen.

„En Mand af Intemezes Folk, der tilhøre en Stamme, som udmærker sig ved talrige Gudebilleder og Ofringer, stjal en Høne, som min Værtinde havde givet mig med paa Reisen. Da jeg klagede over dette Tyveri, blev der blandt Intermezes Mænd høie Skrig; Enhver bevidnede sin Uskyldighed. En af mine Mænd, Loyancke, gik tilbage og forte Konen, som havde givet mig Hønen, med sig, for at hun, naar den fandtes, skulde sige, om det var den rette. Alle Mændene fore løs paa Loyancke for denne Fornærmelse, men han værgede for sig med sin Øxe og fik dem snart spage. Intermeze opfordrede mig til at lade anstille Undersøgelse i hans Hytter. Hønen blev snart funden og bragt frem til stor Forvirring for Høvdingen og Latter for Vore. Flere lignende Begivenheder bevise mig, at de Stammer, der have Guder, ikke ere dydigere end de, der ingen have."

Men der er Religion og Religion, og Forfatterens Beskyldning rammer naturligviis ikke Christendommen. Christendom og Civilisation er for ham to identiske Begreber; Christendom er Sjælenes Forløsning, Civilisationen Forstandens. Den hele Verden, Troende og Vantro, maa altsaa bifalde Dr. Livingstones Bestræbelser for at faae England til at christne og civilisere dette store Jordstrøg, og understøtte dem, om ogsaa blot med gode Ønsker. Bifalder altsaa og understøtter! Og dog, en Betænkning standser os.

De Vilde, Livingstone skildrer os, ere saa milde og svage, at England, der siden Indiens Insurrektion finder sig mere end nogensinde kaldet til at bringe sin Civilisation til fjerne Egne, ikke i de Regioner vil finde stor Modstand for sin Kaliko og sine Bibler. Med Chineserne derimod er det en anden Sag, og det er paa China man har sine Øine rettede. Dette gjenstridige og uselskabelige Folk, der specielt med Hensyn til Englænderne ere propfulde af Fordomme, vil slet ikke skatte, som det bør, Fordelene af de Handelsforbindelser, der tilbydes det. Livingstones Vilde derimod, som for det første ere Lam,

og dernæst hverken have Religion, Civilisation eller Industri, god eller slet, have ikke samme Grund som China til at tilbagevise Englændernes Venskabelighed; de ville altsaa lade sig besøge, prædike for, døbe, civilisere, protegere, opdrage til at dyrke Bomuld og klæde sig i Kaliko og til Syvende og Sidst indexercere og sepoyere! Men bliver de derved lykkeligere, og hvorledes vil det altsammen ende?

Vi havde nær sagt: „Ja dersom de kunde faae Christendommen og forskaanes for Civilisationen“, men vi betænke os og ville give vor Tanke en anden Form. Dersom de skikkelige Barbarer med Eet kunde blive ligesaa perfekte i Alt som Englænderne; dersom man, idet man oplader deres Forstand for de Værdier, der kan udbringes af Bomuld, kunde sikre dem den samme Komfort, som Beboerne af Manchester nyde, og garantere dem, at de, naar de først engang vare klædte i Kaliko, ville være ligesaa lykkelige som de, der fabrikere den, ja da vilde vi ikke betænke os paa at være med! Men have de Forstand nok til at begribe denne nye Art Lykke? Sæt nu, at de plukke Bomuld saalænge til den Idee opstaar hos dem, at man plukker dem? Og sæt, at de, naar de først have faaet et Gevær, skulde faae Lyst til at prøve det paa dem, der have lært dem at bruge det? Meget kloge er de ikke, og sæt nu, at de i deres Uformuenhed til at dømme, skulde finde, at de havde Aarsag til at hade? Og sæt, sæt, at de da ophøre at være Lam og tillade sig Mishandlinger, som priisgiver dem for neutrale Nationers Afsky, og for en frygtelig Gjengjældelse af deres Civilisatører? Brave David Livingstone! bedre var det for Dig, at ligge i Din Grav, end at Dine Øine skulde see Dit Værk bære saa bedsk en Frugt! For ramme Alvor, jo flere Oplysninger vi samle om de Vilde, jo mindre sværme vi for vort Civilisationsværk, og vi vilde foretrække, at man med mere Alvor tog sig fore, at civilisere os selv. Ere vore Politikere blinde for vore egne Brøst? Naar de have det store Ord Civilisation paa Munden, er det da i Grunden andre end Vilde de føre bag Lyset? Paa Samvittighed - her er ingen Vilde, saa man tør tale frit - er Civilisationen ikke Paaskudet og Bomulden Sagen?

Livingstone fortæller, at det, som forbausede de Vilde mest ved ham, var hans glatte Haar. „Er dette Haar? Vi troede det var Silke. Denne hvide Mand maa være af den Sort Væsner, som leve i Vandet. Se paa hans Haar. Det er Søvandet, som har gjort det ganske glat.“

Den Tanke, at den ærlige David Livingstone er en Sirene, er uimodstaaelig komisk. Men leer ikke for tidlig! Denne hvide Mand, som Oceanet har kastet op paa Afrikas Strand, er en Sirene! Mistror, o uskyldige Folkeslag, hans blide Røst, mistror hans Gaver og hans Løfter! Han viser Eder, o store Børn, sin Laterna magica, han giver Eder Perlebaand og Kaliko og gamle Geværer, han lærer Eder at lade Bomuld voxe op paa Eders Marker at dække Eders Nøgenhed med, og læser vidunderdeilige Historier op af sin tykke Bog. Bevarer Historierne, men vogter Eder, Børn, vogter Eder forresten, thi naar I have fældet Eders sekelgamle Skove og besaaet dem med det Frø, den gode Mand trækker op af sine store Lommer, ville I forsilde see, at I have ladet Eder spænde for det samme Aag, som de store, melancholske Bøfler, en Slaves Slaver, der med Eder ere fordømte til at nære Storbritanniens umættelige Fabriker med — Bomuld.

Norge.

Christiania. Under 24de f. M. ere de theologiske Kandidater J. E. Gunnerus, J. Roll og P. Jensen udnævnte til Stiftskapellaner i Tromsø Stift.

Under s. D. er Fuldmægtig i Departementet for Kirke- og Undervisningsvæsenet E. E. Collett udnævnt til Bureauchef og de juridiske Kandidater M. Birkeland og J. C. F. Bärnholdt til Fuldmægtige i bemeldte Departement.

Under s. D. er Kapitain W. W. Haffner udnævnt til Kommandørkapitain, Kapitainlieutenanterne H. R. Smith og C. L. Lorange til Kapitainer, Premierlieutenanterne A. W. Müller og L. A. Riis til Kapitainlieutenanter samt Sekondlieutenanterne H. F. Knagenhjelm og B. E. R. Knap til Premierlieutenanter, Samtlige i Marinen.

Under s. D. er Toldkasserer i Laurvig T. E. v. Westen Sylow, Overtoldbetjent i Frederikshalds Tolddistrikt H. J. Wang og Landværnsdivisionschef i den christianssandske Infanteribrigade, Kapitain F. Vagel, ifølge Ansøgninger meddeelte Afsked i Naade med aarlige Pensioner resp. 1350, 550 Spd. og 348 Spd., for Sidstnævnte under Navn af Vartpenge og med Tilladelse til fremdeles at bære den for ham reglementerede Uniform.

Under s. D. er forhenværende Apotheker i Porsgrund T. Thygesen meddeelt Bevilling til at anlægge og drive et Apothek paa eller ved Gaarden Gjøvig i Vardals Præstegjeld.

— Under 3die d. M. er Sognepræst til Klepps Præstegjeld i Christianssands Stift H. J. Knudsen udnævnt til Sognepræst til Borgunds Præstegjeld i Bergens Stift; residerende Kapellan til Borgunds Præstegjeld D. van Kervel til Sognepræst til Skoue Præstegjeld i Bergens Stift; Adjunkt ved Frederikshalds lærde og Realskole N. H. S. Buch til Sognepræst til Aalesunds Sognekald i samme Stift; personel Kapellan hos den forrige Sognepræst til Bolsø Præstegjeld J. Jervell til Sognepræst til Molde Præstegjeld i Throndhjems Stift; residerende Kapellan til Ullensakers Præstegjeld i Christiania Stift P. W. Schjelderup til Sognepræst til Bolsø Præstegjeld i Throndhjems Stift og Kand. theol. U. B. B. Strøm til Sognepræst til østre Slidre Præstegjeld i Christiania Stift.

Under s. D. er Eskadronschirurg i Kavalleribrigaden P. Heiberg og Kompagnichirurg i 1ste akershusiske Infanteribrigade P. Gilhuus ifølge Ansøgninger meddeelte Afsked i Naade med aarlige Pensioner af resp. 300 Spd. og 180 Spd., for den Førstnævnte under Navn af Vartpenge.

Under s. D. ere O. C. Berrum og N. R. Lossins anerkjendte som kongl. nederlandske Vicekonsuler resp. i Tønsberg og Christianssund.

Under s. D. er Chancelier ved det franske Konsulat i Christiania M. Hepp anerkjendt som Bestyrer af det nævnte Konsulat under den Konsul Fabre meddeelte Tjenestefrihed.

— Ved kgl. Resolution af 24de April er Valders Lægedistrikt deelt i tvende, nemlig søndre Valders Lægedistrikt (søndre og nordre Ourdal) og nordre Valders Do. (Vang, østre og vestre Slidre.)

— Ifølge kgl. Resolution af s. D. skal Sands Sogn af Jelse Præstegjeld i Forbindelse med Saude Sogn af Suledals Præstegjeld fra 1ste Oktb. d. A. gaa over til et eget (Sands) Præstegjeld.

— Ved kgl. Resolution af s. D. er oprettet et residerende Kapellani i Laurvig, hvis Indehaver, foruden Offer og fri Bolig, skal oppebære i fast Løn af Sognepræstembedet 150 Spd. aarlig.

— Ifølge kgl. Resolution af s. D. skal Brække Annexsogn fraskilles Evindviks Præstegjeld og henlægges til Ladvig.

— Under s. D. er Armeekommandoen bemyndiget til for 2 Aar at antage svensk Lieutenant, Friherre S. T. v. Vegesack til Lærer i Gymnastik og Vaabenføring m. v. ved Krigsskolen mod en Løn af 600 Spd. aarlig.

— Ministerresident Sibbern er udnævnt til svensk-norsk Envoyé extraordinaire i Konstantinopel og Wetterstedt til hans Efterfølger i Washington.

— Student Chr. Anker er beskikket til Fattigforstander her i Byen.

— Kronprindsen kommer hertil, med Extratræn fra Kløften, imorgen (Søndag) Kl. 1½.

— Regjeringen skal agte at forelægge Storthinget Proposition om Optagelse af et Statslaan paa 3,600,000 Spd. (derunder indbefattet det til Jernbanen besluttede Laan).

— Oppositionen mod det danske Theater synes allerede at bære gode Frugter. En norsk Skuespillerinde, Jomfru Svendsen, har faaet et Aars Permission til sin Uddannelse i Paris, under hvilken hun skal beholde sin halve Gage; Christiania-Posten opfordrer Publikum til at afgive sin Mening om Skuespiller Prom fra det bergenske Theater, som giver Gjæsteroller her, for at Direktionen kan faa Anledning til at engagere ham; og endelig siger Rygtet, at „Hærmændene“ - den første Stridshandske - skulle opføres. Det sidste ansee vi dog for temmelig usikkert. Direktionen synes ialfald ikke at kunne forandre Beslutning endnu inden det viser sig, at den af Christiania-Postens Hærmand belovede Ødelæggelse af Stykket ganske udebliver. Den har rigtignok allerede en Stund ladet vente paa sig, men endnu er Tid.

— Løverdags Morgen nedbrændte Kopist Thoens Løkke, hvorved Eierens Indbo, foruden endeel Korn, fortæredes af Ilden. — Natten til Thorsdag havde nær ny Ildsvaade udbrudt fra Gruushobene bag Schreiners Gaard.

— Brandkassens Erstatningsbeløb for de tvende Ildsvaader her i Byen udgjør, med Fradrag af hvad Levningerne af de brændte Gaarde ere taxerede for, tils. 319,759 Spd. 24 ß. Kreditbankens Rester taxeredes høiest, nemlig til 2,900 Spd., hvilken Sum imidlertid ved Overtaxt nedsattes til 2,128 Spd. Taxterne over Levningerne angaae naturligviis blot Stenen, da samtlige brændte Gaarde maa nedrives i Grunden; thi, om end Murene stode tilbage, saasom i Kreditbanken, Hoppes, H. Gulbransons og Peter Petersens Gaarde, vare de dog alle saa forbrændte, at intet kunde beholdes, maaskee med Undtagelse af den til Kongensgade vendende Fløi af Peter Petersens store Hjørnegaard, hvilken dog ogsaa næsten ganske er nedrevet, ligesom Hoppes Gaard. Ved Branden viste det sig ellers, hvor ynkelige Størstedelen af de brændte ældre Gaarde vare, trods sit tilsyneladende smukke og solide Ydre. Thi uagtet murede, forsvandt de dog lige til Grunden, - man kan næsten sige, uden at efterlade Steen paa Steen. De hugne Granitfundamenter og Trapper have ligesaalidt som de tynde Teglsteensmure formaaet at modstaae Ilden. For en stor Deel ere de sprungne itu og opflasede. — Kommunen vil Intet gjøre for Anlægget af en ny Gade gjennem det brændte Kvartal; men der er Haab om, at Tomteeierne - af egen Interesse og Drift - enes om et saadant Anlæg. Det trange Smug bag Hotel Skandinavie skal sløifes. — Kirkebakken vil ogsaa utvivlsomt nu blive end yderligere sænket, hvorved Opkjørselen fra Jernbanen lettes. Kun en af de tilstødende Huuseiere har erklæret sig brøstholden ved Sænkningen og kræver Erstatning.

— Toldintraderne ved Rigets sydlige Toldsteder have i Aarets tre første Maaneder udgjort tils. 309,650 Spd. (i f. A. for samme Tid 487,072 Spd.)

— Ole Bull er optraadt i Wien og har ifølge „Wiener Theaterzeitung“ gjort stormende Lykke (mindst ti Fremkaldelser).

— I vore og især i de svenske Aviser har været meget skrevet om det stockbolmske Forsikringsselskab „Skandia“, hvori ogsaa en Mængde Personer her i Landet ere interesserede. Selskabet har i f. A. lidt saa store Tab deels paa Vexler (41,570 Rdl.), deels paa Brand (57,230 Rdl.), deels paa Livsforsikring (28,049 Rdl.), at det har maattet angribe Grundfondet for et Beløb af 93,868 Rdl. Stærk Daddel er reist mod Direktørens urimelige Lønningsmaade (Procenter). Imidlertid har den herværende Agent søgt at berolige Publikum med Hensyn til Selskabets Soliditet. — 3die Mai holdt et betydeligt Antal af herværende Aktionærer et Møde paa Børsen, hvori besluttedes til næste Generalforsamling i Stockholm at afsende tvende norske Aktieeiere, hvorhos nedsattes en Kommittee af 3 Medlemmer (Th. Heftye, Borgermester Fougstad og Assessor Thomle), hvem det overdroges at foranstalte det Fornødne til denne Beslutnings Iværksættelse m. v.

— Gunder Iversen, en til 10 Aars Strafarbeide dømt voldsom Forbryder, er den 1ste Mai rømt fra Christiania Raadhuusarrest, hvor han hensad under Bevogtning af to Mænd, hvilke han ved Undvigelsen havde faaet til at beruse sig. Ifjor Høst rømte han fra Gaustad, hvor han sad som formeentlig gal, men blev da paagreben i Sverige. Han hører til Taterne og har sin Familie i Rødenæs. Amtet har udsat en Belønning af 50 Spd. for hans Paagribelse. — Politibetjent Holter blev strax sendt efter den Undvegne og fandt ham ogsaa, forsynet med Gevær, ved Stationen Toverud i Ourskoug; men Gunder tog Flugten ind i Skoven, og uagtet Holter med flere Mænd anstillede Jagt paa ham, lykkedes det ham dog at undkomme.

— Søndags Nat blev en Smedsvend Hans Torstensen, idet han sad udenfor sin Bolig ude paa Grønland, myrdet af Johan Olsen („Jeppe“), der, idet han gik forbi, yppede Kiv med Smeden og stødte ham sin Kniv i Livet. Drabsmanden er kun 24 Aar gammel og har tidligere været 3 Gange straffet.

Sarpsborg. I Sannesund nedbrændte Natten til 4de Mai 4 Gaarde, asjurerede for tils. 4590 Spd.; tre Gaarde beskadigedes.

Lillehammer. Regnskabsfører Kreutz i Ringsaker er nylig bleven belagt med Arrest. Han havde under Bestyrelse Sparebankens og andre af Kommunens Kasser, hvori skulle være betydelige Deficiter.

Bergen. Ved Indbrudstyveri hos Brunchhorst & Dekke er Natten til 30te April bortstjaalet omtrent 700 Spd. i rede Penge foruden Guldsager og adskillige Dokumenter.

Throndhjem. Et halvt Snees Mennesker (de fleste Piger) ere gaaede over til Mormonismen.

— B. Bjørnson er ankommen hid og skal have leiet Theatret i Mai og Juni for de bergenske Skuespillere.

Udenlandske Efterretninger.

Sverige. Den 28de April var i Stockholm „stort Stjernefald“, idet ikke mindre end 217 dekoreredes.

— Grev Mörner er afgaaet som Statsraad og bleven Præsident i Kammerretten, og Grev Hugo Hamilton har indtaget hans Plads i Statsraadet.

England. I Overhuset er John Russells Jødebill ved tredie Læsning faldet igjennem med 119 mod 80 St.

Rusland. Grunden til de i f. Nr. nævnte Uroligheder angives at være Geistlighedens Ophidselser i Anledning af Reformen angaaende den af Keiseren foretagne Ophævelse af Livegenskabet.

Embeder og Bestillinger.

Nordre Jarlsbergs Sorenskriveri, hvis Bruttoindtægter antages at udgjøre omtr. 2400 Spd. aarlig og Udgifterne ved Embedets Bestridelse omtr. 650 Spd. Forpagtningsafgiften for Embedsgaarden Nordre Stokke har udgjort 90 Spd. aarlig.

Aker og Folloug Fogedembede under Akershuus Amt, hvis samtlige Indtægter anslaaes til omtr. 2200 Spd. aarlig, hvoraf 750 Spd. er fast Gage. Udgifterne antages at udgjøre 7—800 Spd. aarlig.

Andragende om at erholde Konstitution som **Politimester** i det ved kgl. Resolution af 7de April sidstleden oprettede Politimester-Embede i Moss kunne indsendes til Justits-Departementet. Den faste Gage af Statskassen udgjør 200 Spd. og Dyrtidstillæg, af den hidtil Byfogden i Moss tilkommende Andeel af Akcisegodtgjørelsen 240 Spd. aarlig, samt endvidere af Moss Kommunekasse 150 Spd. aarlig. De uvisse Indtægter ere af Byfogden i Moss anslaaede til 60 Spd. aarlig.

Nærø Sognekald under Namdals Provsti i Throndhjems Stift med omtr. 650 Spd. i aarlige Indtægter.

Nordre Valders Distriktslægeembede med aarlig Gage af 300 Spd. og Dyrtidstillæg.

Prosecktorposten ved Rigshospitalet og Fødselsstiftelsen med aarlig Løn af 500 Spd.

Organistposten ved Throndhjems Domkirke med 250 Spd. aarlig Løn af Kirkens Kasse og 50 Spd. aarlig som Huusleiegodtgjørelse af Byens Kasse. (Ansøgninger, stilede til Throndhjems Stiftsdirektion, indsendes til Stiftsprovst Angell inden Mai Maaneds Udgang.)

Organisttjenesten ved Bragernæs Kirke med 106 Spd. i aarlig Løn, hvoraf 30 Spd. i Huusleiegodtgjørelse. (Andragender, stilede til Drammens Magistrat, indsendes til Bragernæs Kirkeinspektion inden Mai Maaneds Udgang.)

Forstanderposten ved Redningsanstalten „Toftes Gave“ med 240 Spd. aarlig Løn foruden fri Bolig, Lys og Brænde. (Ansøgninger indsendes til Anstaltens Direktion inden 4 Uger fra 28de April.)

En Omgangsskolelærerpost i Skibthvet med 40 Spd. aarlig Løn og fri Kost for en Seminarist og 25 Spd. og fri Kost for en Lærer uden seminaristisk Dannelse. (Ansøgninger, stilede til Øvre-Borgesyssels Provsti, kunne indsendes til Sognepræsten i Skibthvet pr. Sarpsborg.)

En Fyrvogterpost ved Leerøens Fyr ved Bergens Lehd med 120 Spd. aarlig Løn.

Jordemodertjenesten i Faabergs Præstegjeld med 40 Spd. af Amtskommunen og 10 Spd. af Jordemoderdistriktet. (Andragender indsendes til Christians Amtskontor inden 6 Uger fra 26de April.)

Avertissementer.

Korrespondence.

Hr. . . . . Vi have modtaget Deres pseudonyme Brev, underskrevet „Almindelig Flauhed“, og indrømme, at det fuldkommen svarer til Underskriften. Forsaavidt De indbilder Dem at have sagt os endeel Ubehageligheder, maa vi berøve Dem denne Glæde. Vi erkjende Deres gode Villie til at gjøre det, men beklage, for Deres egen Skyld, Mangelen af tilsvarende Evner. Af de enkelte Skandskrivelser, vi have modtaget, er Deres „den flaueste“ - som ogsaa venteligt var; thi ingen kan skrive „flauere“, end „flaue Poeter“, hvis flaue Forfængelighed puffer med Albuerne for at vække Opsigt og Respekt. Kun for at befri Dem for Ængstelsen over, at Deres Brev muligens ikke kunde have naaet sin Adresse, have vi offret Dem disse Linier.

Christiania. Trykt og forlagt af H. J. Jensen. (Storgaden Nr. 27.)

Frøken Aren

Illustreret Nyhedsblad.

Nr. 20. | Udkommer hver Søndag Morgen. | 16de Mai 1858. | Abonnementsprisen er 60 ß Fjerdingaaret. | 7. Aarg.

Philareth Chasles.

(Af Eugène Mirecourt.)

I.

Det var nogle Dage før den 18de Brumære. Slottet Ham indesluttede en temmelig talrig Skare Fanger inden sine Mure, Jakobinere og Royalister, der ikke havde kunnet komme afsted med Direktoriet. Paa denne Tid viste det politiske Had sig vildere og meer ubændigt end nogensinde. Terrorister og Clichier dannede endogsaa bag Fængselsgitteret hver for sig en afsluttet Trop, og Fangevogterens Klogskab havde anviist de to Partier sine særskilte Fængselsgaarde. Uden Jagttagelsen af denne nødvendige Forsigtighedsregel vilde de have myrdet hinanden uophørlig fra Morgen til Aften. Iblandt Patrioterne bemærkede man en General paa omtrent fem og halvtredsindstyve Aar, - et energisk Ansigt - en bred Pande, sønderflængt af ærefulde Ar - og kronet af hvide Haar. Han gik ved Hjælp af en Krykke, fordi han ved Hoodschoote havde faaet sit Been knust af en Bombe. Alle hans Ulykkesbrødre viste ham den største Ærbødighed. Generalen var Sjælen i deres Adspredelser, den ivrige Arrangør af hine dramatiske Forestillinger, ved Hjælp af hvilke vore Fanger søgte at forjage Kjedsomheden. For at glemme det Nærværende fremmanede man det Forbigangnes store Drømme. Græske Tragedier eller romerske Komedier, det var Repertoirets uforanderlige Program. Dette Program vilde i Sandhed for Andre have været umuligt; men det var i disse Mænds Smag, der havde villet gjøre Frankrig til et nyt Sparta. Naar Harmodius, Aristogiton, Brutus og Cassius havde skreget sig hæse i Forbandelser over Tyrannerne og deres Slæng, henvendte Borger-Generalen sig i glødende Taler til de omkring ham grupperede Venner og Brødre. Soldaten gjorde sig til Tribun. Hans deklamatoriske Veltalenhed begeistrede Tilhørerne og tordnende Raab af „Leve Republiken!" undlode aldrig at krone hans Taler.

Førend han paa Valpladsen vandt sine Epauletter havde denne gamle Militær været Medlem af Konventet. Han havde havt sit Sæde paa Bjergets øverste Bænke. Da under Ludvig den 16des Proces Touren kom til ham fra Tribunen at afgive sit offentlige Votum, raabte han: „Jeg voterer for Døden med kortest mulig Henstand." Hans revolutionære Glands var altsaa fuldstændig. Han havde tilforn været Professor i Veltalenhed ved en geistlig Orden, men havde kastet Samarien og havde fornægtet Christus for Fornuftens Gudinde; det var, hvad man paa denne taabelige Tid, der forsøgte at sætte sin blodige Mysticisme i Stedet for den guddommelige Barmhjertighedens og Kjærlighedens Lov, kaldte at afsværge Fanatismen.

En Aften standsede Generalen pludselig midt i en glødende Tirade og udstødte et Glædesudraab. Fængselsgaardens Gitter aabnedes for en ung, straalende Kvinde, der smilende ilede ham imøde. Hun holdt paa en af sine Arme et Barn paa nogle Maaneder og gav et andet Haanden, hvilket endnu neppe kunde gaa. Det var den Proskriberedes Hustru. Vor vilde Republikaner glemte sine philippiske Taler - Præster og Konger, ilede hende imøde og omfavnede hende med Varme. Hun kom fra Chartres, hvor hun netop havde ligget i Barselseng, og havde ikke troet at burde vente en eneste Dag efter sin Opkomst med at opsøge sin fangne Mand. Hun bragte ham en nyfødt Søn. Gouvernøren, der var en følsom Mand med Sympathi for ægteskabelig Kjærlighed, havde uden at gjøre Vanskeligheder aabnet hende Fæstningens Porte. Efter fem Minuters Forløb, der bleve indrømmede Gjensynets første stormende Glæde, udbrød Generalen: „Det er en Dreng, hvad skulle vi kalde ham?" — „Du har at afgjøre det, min Ven! vælg Navnet Du selv", svarede hans Kone ham. — „For det Første vil jeg nu ikke have noget Navn, som findes i den romerske Kalender. Dersom jeg kaldte ham Anacharsis, som Borger Barthelemys Helt!" — „Jeg holder ikke af det Navn", sagde den unge Moder med en liden misbilligende Grimace. — „Du har i Grunden Ret. Man kunde gjerne tro, at han var opkaldt efter hiin Forræder Anacharsis Clootz, som vi have sendt til Guillotinen." — „O, min Ven! for Guds Skyld! mumlede hun og blegnede. — „Det er sandt, jeg glemte . . . Du er stedse den samme, Du vil ikke indse, at der gives grusomme politiske Nødvendigheder . . . Nu, det er det Samme! Dersom Du vil som jeg, saa lader os kalde ham Philarèth, hvilket paa Græsk vil sige „Dydens Ven." Han maa elske Dyden, siden han er min Søn."

Se, saaledes gik det til, at Philarèth Chasles, en af den nyere Tids mest berømte Skribenter, erholdt sit meget besynderlige Fornavn.*) Hans Fader Generalen tog imidlertid Feil, naar han herved troede at døbe ham paa en Maade, der var aldeles fremmed for enhver christelig Tradition. Philarèth er netop Navnet paa en Eremit i det fjerde Sekulum, der blev kanoniseret af Kirken efter alle Kunstens Regler.

Statskoupet af den 18de Brumære gjengav General Chasles Friheden; men Politiet vedblev at holde vaagent Øie med alle hans Skridt. Man tillod ham dog at forblive i Hovedstaden. Snart bemærkede imidlertid det gamle Medlem af Konventet det Opsyn, han var underkastet. Hans Hjem blev derfor et fuldstændigt Mysterium. Philarèths første Barndomserindringer minde ham om et fiirkantet mørkt Værelse, med neppe halvaabne Vindueslemmer, med Bomuld i Klokkerne, - om Folk, der kom og gik paa Tæerne, der talte med lav Røst, der skjælvede ved den mindste Larm, der i det Hele taget saae ud som om de levede under Indflydelsen af en stedsevarende Frygt. General Chasles boede i La Cité. Han beboede et gammelt Hotel, hvor Parlamentet før havde holdt sine Møder, som tilhørte Sainte Beuves Onkel. Dette Huus blev nedrevet i 1815, da man med brede Veie gjennembrød den mørke og krogede Labyrinth af sammenklyngede Huse, hvoraf Den „Notre Dame" dengang bestod. Da han senere besluttede sig til endnu i sit Livs Aften igjen at tage fat paa sin gamle Bestilling som Lærer i Rhetorik, grundede Hr. Chasles en Underviisningsanstalt for unge Mennesker i Gaden „des Postes" i det gamle Hotel „Flavacourt." Vore parisiske Oldgranskere kjende hele denne aristokratiske Bygning, der staar næsten øde i et befolket Kvarteer imellem Gaden Saint-Jacques og Gaden Moufetard. De beundre disse Fløibygninger med sine Phantasibilleder, udstafferede og friserede à la Pompadour med sin store Ærestrappe og sin umaadelige herskabelige Have. Det var der, det gamle Medlem af Bjerget indesluttede sig med sit Had, sin store Hund og to tusinde Bind mod Christus, - og begyndte Opdragelsen af sine to Sønner Alcindor og Philarèth, paa samme Tid som han opdrog et stort Antal af sine Ex-Kollegaer fra Konventets eller af sine Kammerater fra den republikanske Armees Børn. Keiserdømmet var ved Enden af sit glimrende Heltedigt. Paa denne Tid husede Hotel Flavacourt ogsaa Maleren Merimée, Fader af den berømte Forfatter. Senere havde det endnu en berømt Logerende, nemlig Historieskriveren Michelet. Der gives priviligerede Huse, det er vist. Vort bistre Medlem af Konventet saa i sin Indgetogenhed kun nogle faa af den rene og ægte Tro. Vadier, Robert, Lindet, Amar, vare næsten de eneste, for hvilke han aabnede sin Dør. Amar gjorde meget af Philareth og lod ham læse „det nye Jerusalem" af Swedenborg. Over dette lille Jakobinerværk hvilede der en Duft fra 93, som kunde bringe En til at gyse.

En vakker Dag faldt det ogsaa Generalen ind, at et længere Ophold i hans faderlige Huus maaskee ikke var til Gavn for hans Børn. Han sagde som Philosophen fra Genf, at man, for at blive en Mand, maa være opdraget blandt lutter Smaa-Mænd og langt fra en Moders altfor ømme Pleie. Følgelig expederede han uopholdelig Alcindor og Philarèth til Angers' Lycæum. Den Ældste af disse to unge Mennesker havde en livligheftig og krigersk Charakteer. I Stedet for at oversætte Horats, læste han „den store Armees" Rapporter. Snart erklærede han ogsaa, at han ikke længer vilde leve saaledes indmuret inden en Latinskoles fire Vægge, medens man kjæmpede fra den ene Ende af Europa til den anden. Denne Krigslyst smigrede hans gamle Fader. I en Alder af neppe sexten Aar erholdt derfor Alcindor Tilladelse til at reise til Armeen som Frivillig i det 3die Linieregiment, kommanderet af Grev Segur. Fjorten Dage efterat være stødt til sit Korps faldt han i Slaget ved Dresden. Han havde faaet tre Kugler igjennem Hovedet. Hans Broder derimod - af en ganske anden Charakteer, - var en særdeles flittig Discipel - en fredelig Natur. Han var stadig en af de Første i sin Klasse, og sine Fritimer anvendte han til Læsning af Digterværker. Da Madame Chasles, fortvivlet over den unge Frivilliges Død, fik bevæget sin Mand til at give sig den yngste Søn igjen, var det derfor ikke uden Savn og Sorrig, at Philarèth maatte rive sig løs fra sit arbeidsomme Livs Vaner. Den Lykke at omfavne sin Moder, som han tilbad, var det Eneste, der kunde formilde den Smerte, han følte, da han maatte sige sine Bøger Farvel. Forresten havde vor stridbare General bestemt ogsaa sin anden Søn, ligesom den første, til den militære Stand. At betale sin Gjæld til Fædrelandet var en af Troesartiklerne i hans republikanske Kathechismus. Philarèth forberedte sig da til at tage sin Examen ved Saint-Cyrs Krigsskole. Men det var skrevet i Skjæbnens store Bog, at han aldrig skulde faa Uniformen paa. Keiserdømmets glimrende Stjerne havde straalet for sidste Gang paa Champagnes Sletter, Paris overgav sig med Skjændsel, og dets Porte aabnede sig paa samme Tid for Bourbonner og Kosakker.

Den gamle Kongemorder frygtede nu den seirende Legitimitets Hævn. Han var bange for sit Hoved, og da han just ingen synderlig Lyst havde til at sende det samme Vei som Ludvig XVI, besluttede han at forlade Frankrig og at afvente Begivenhedernes Gang paa den anden Side af Kanalen. Før sin Afreise kaldte han Philarèth til sig i sit Arbeidsværelse og sagde til ham: „Min Søn! Fædrelandets Ulykker nøde mig til at søge et Asyl i London. Din Fader er endnu en Gang landsforviist, Din Familie er ruineret. Du bliver da nødt til at vælge Dig et Haandværk, for ikke at blive til Byrde for Dig selv og Andre." Philarèth var femten Aar gammel dengang. Det er fra hans Værk „La Conciergerie", publiceret af Ladvocat i hans „Cent et Un", vi have hentet følgende Selvbetragtninger: „Jeg ansaa mig selv for en Helt, da jeg med Sorg i Hjertet, men uden Bitterhed og Nag, skaffede mig selv den bedste Hjælp, et Menneske kan have i Baghaanden under Livets og Skjæbnens Omvexlinger. Jeg blev fra en Skolediscipel, som

*) Victor Euphemon Philarèth Chasles blev født i Mainvilliers, nær ved Chartres den 8de Oktober 1799.

kun kunde sammensætte en unyttig Stiil, til en nyttig Sætter i et Bogtrykkeri."

Se, saaledes blev han da Bogtrykker; men retfærdige Himmel, i hvilket Bogtrykkeri! „Tre ukomplette Sætterkasser befandt sig i sin Eensomhed, forviist til tredie Etage af et uanseeligt Huus, beliggende i Gaden „Dauphine." Ingen Arbeidere for at sætte disse skabende Blystykker i Bevægelse, for at forvandle dem til Tanke! De ledige Presser og de støvede Kasser stode der og belemrede det stakkels Værelse til ingen Verdens Nytte." „Min Fader", siger han, „saa i Værkstedets Eensomhed kun et fortrinligt Middel til at beskytte min Ungdom mod det slette Selskabs skadelige Indflydelse. Uden at leve blandt Arbeidere, skulde jeg blive det og blive oplært uden Fare. I en Tid af tre Maaneder begav jeg mig regelmæssigen derhen og opholdt mig fra Kl. 8 om Morgenen lige til Kl. 3 om Eftermiddagen i det øde Værksted. Der var jeg ene, jeg hensank i Drømmerier, men blev ogsaa ofte plaget af Kjedsomhed. Læretimerne vare sjeldne, og naar Haandteringen af Typerne og deres Sætning i det Instrument, som sammenholder dem, havde trættet mine Fingre, greb jeg en Bog og satte mig ned." Principalen i dette forladte Trykkeri gik under Navn af „Jacques." Vor gamle General havde betroet sin Søn til ham fremfor til nogen Anden, fordi det var een af hans gamle Bekjendtskab fra Jakobinerklubben. Som ægte vild rød Republikaner havde Jacques baaret meer end eet aristokratisk Hoved paa Spidsen af sin Landse i den gode gamle Tid. Hans Trykkeri var, paa Grund af den Modstand, det havde reist mod det keiserlige Regimente, fra Proces til Proces bragt til en fuldstændig Ruin, og Herren af dette typographiske Pulteerkammer levede, fortæret af Bitterhed, af indædt Had og maaskee ogsaa af Samvittighedskvaler i en dyb Elendighed med en Søn, der havde den faldende Syge. Philarèth beskjæftigede sig imidlertid med en Bearbeidelse af Gesners Idyller og af Hyrderomanen „Daphnis" af samme Forfatter. Dette Arbeide henrev og begeistrede ham over al Beskrivelse. Han glemte det uhyggelige skumle Værelse; han hørte ikke meer Jacques idelige Gudsbespottelser; paa Phantasiens Vinger bortførtes han til Arkadiens eviggrønne Dale; han forelskede sig i Leucothoe, Cloe, Daphne, disse yndige Hyrdinder, og blev Digter for Alvor. Hver Morgen var det en sand Glæde for ham paany at gjensee sin Kasse og sine Idyller.

Ulykkeligviis traadte en vakker Dag, netop som han havde begyndt paa det første Kapitel af „Abels Død", to Politibetjente ind i Hybelen i Gaden Dauphine, og arresterede ham. Man bemægtigede sig alle Philarèths Papirer, blandt hvilke vi maae tilstaae, for at sige Sandheden, at der fandtes en fem eller sex republikanske Oder, og desuden en rasende Dithyrambe mod Tyrannerne, - et Echo af de faderlige Forbandelser. Dette bragte ham i en slem Stilling. Politibetjenterne førte den unge Mand til Politipræfekturet. Man havde nemlig Mistanke om, at Hr. Bogtrykker Jacques havde havt Fingre med i en af de bonapartistiske Sammensværgelser, som dette Aar blev opdaget, og som man veed, den ene neppe en Maaneds Tid efter den anden. Han havde ogsaa i Virkeligheden laant sin Presse til en Proklamation fra Maria Louise. Men man fandt ham ei i sin Bopæl. Philarèth blev derfor alene ført til Depoet*) som en oprørsksindet Læredreng. „Jeg kastede Blikket rundt om mig", siger han. „Smudsige Mandfolk, af Pjalter bedækkede halvnøgne Kvinder med røde Ansigter og frække Blikke, - Folk, som De undertiden støder paa i Paris og som have en vis Duft af Kneiper og andre Lastens Huler, - Bønder i Blouse, Folk, der røg Tobak og som spilte Piquet paa Steengulvet med smudsige Kort, - en kvalm og forpestet Atmosphære, - en Feltseng, paa hvilken Elendighed, Fylderi, Last, Ulykke og Forbrydelse krøb om hinanden: se saaledes var den Sal, der var stillet under Helgenen Saint Martins beskyttende Varetægt. Her var det denne grusomme Politik, en blind Briareus, der knuser Alt paa sin Vei - nedstyrtede min Ungdom uden Medlidenhed, uden Samvittighedsnag, uden det mindste Skin af nogen Anklage eller Beskyldning. Jeg brast i Graad og gik hen og satte mig i en Vinduesfordybning." — Den stakkels unge Mand! — Efter tre lange Dage, tilbragte blandt dette forunderlige Folkeslag, der taler et ham ubekjendt Sprog, men hvis dyriske Lystighed bringer ham til at rødme, bliver han endelig ført frem for en af Præfekturets Embedsmænd. Denne skrider til Forhør. „Deres Navn?" — „Philarèth Chasles." — „Ah! meget vel! De er en Søn af General Chasles, Konventsmedlem og — Kongemorder?" — „Ja! min Herre!" — „Deres Fader har gjort Dem til Bogtrykkerlærling, det er altfor megen Bogstavdyrkelse!"**) Et Smiil viste sig paa den administrerende Politimands Læber. Grunden til dette Smiil var deels Glæden over at have sagt en aandrig Vittighed, deels Visheden om at have fanget en Meddeelagtig. Men Philarèthe havde ikke ringeste Idee om Sammensværgelsen. Det vilde tilstrækkelig have fremlyst af hans Svar ligeoverfor enhver mindre forudindtagen Person. — „Jeg forlanger", sagde han, „at man nærmere vil sige mig, hvorfor man anklager mig. Sandsynligviis er ikke min republikanske Opdragelse og min Bestilling som Bogtrykker det Eneste, der fælder mig!" — „Du ræsonnerer", sagde Assistenten. „Det manglede kun —! Du skal komme i Hullet, kanskee Du kunde lære lidt meer Opdragelse der." Som sagt, saa gjort. Han ringede paa Klokken, to Gendarmer traadte pludselig ind og førte den unge Mand til „La Conciergerie."*) Man kaster ham i al Stilhed ned i et mørkt, snevert, fugtigt, underjordisk Fængsel, der var møbleret med en Halmvisk, en Krak, en Krukke med Vand og en Træskaal. Rørt af hans Ungdom og hans Taarer siger Fangevogteren til ham: „Nu, fat Dig! Fængslet dræber jo ikke. Vil Du komme i Pistolen**); det er ikke dyrt, og Du vil være aldeles som om Du var hjemme i Din Familie?" — „Hvormeget koster det da?" spørger Philarèth, der syntes at se et Glimt af Haab i sin mørke Skjæbne. — „En reen Ubetydelighed: fem og halvfjerdssindstyve Franks om Maaneden, med Alt i Huset. Du vil leve som en Prinds." — „Ak, det er dog altfor dyrt for mig", mumlede den unge Mand med et Suk. „Jeg havde ingen Penge paa mig, da man kom og arresterede mig." — „Du har da hverken Forældre eller Slægtninger?" — „Jo, med Tilladelse, jeg har en Moder — min gode Moder, som maa være i den dødeligste Angst. Men man har ikke en Gang givet mig Lov til at skrive to Linier for at berolige hende." — „Skriv hurtig til hende. Jeg skal nok faa bragt Brevet frem." Det var ikke langt fra, at den unge Fange havde omfavnet sin Vogters Knæ. Denne Mand syntes ham at være en befriende Engel. Han syntes i hans Profil at finde en vis Lighed med Saint Vincent de Paul.

*) En Slags Varetægtsarrest i Paris.

**) Lettre betyder baade Videnskaber og et Bogstav.

62.

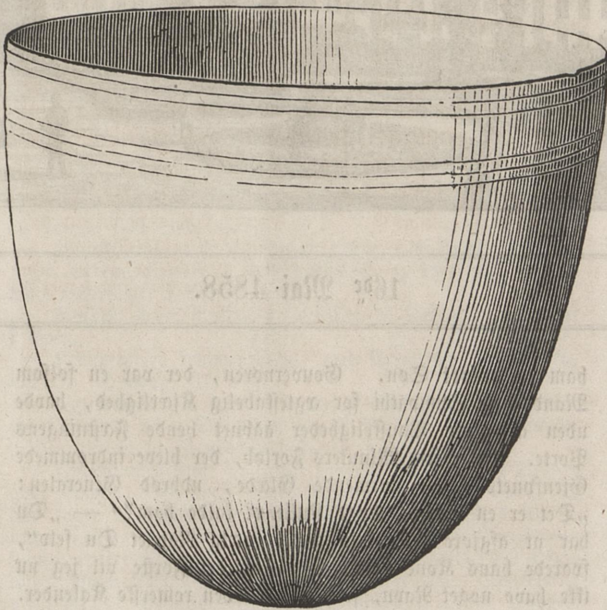

63.

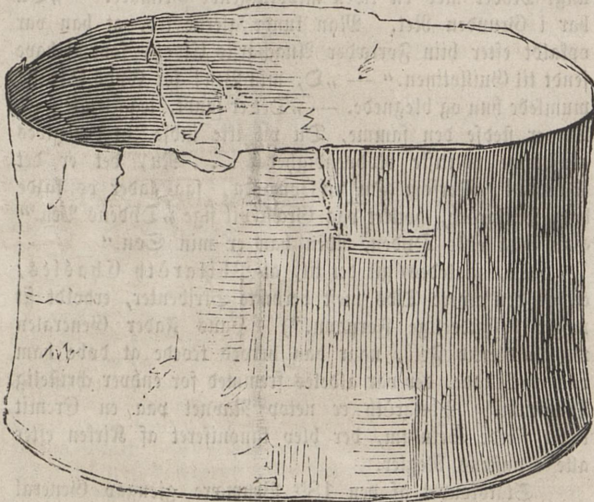

64.

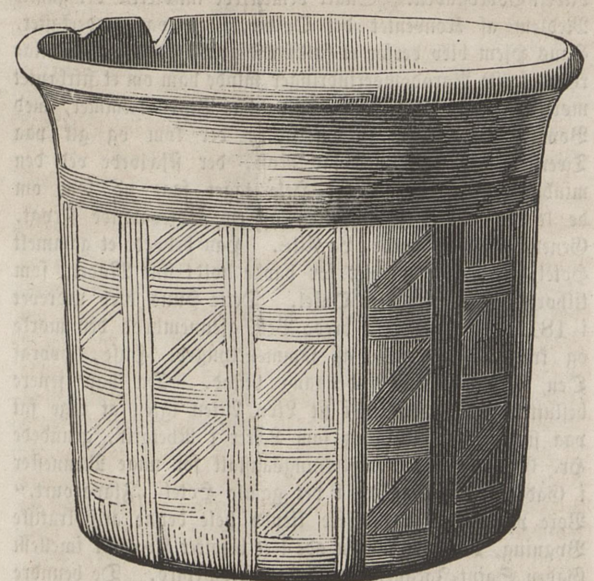

*) Offentligt Fængsel i Paris.

**) En egen Afdeling af Fængslet, for bedre Fanger. En pistole er en gammel spansk Guldmynt (omtr. 4 Spd.); man betalte formodentlig en pistole maanedlig for at have denne Fordeel; heraf Fængslets Navn „la pistole."

Den følgende Dag kom hans Moder til Fængselslugen og betalte for „Pistolen." Hun sendte ham nogle trøstende Linier og en Ring, som ikke har forladt ham siden. For den angivne Sum saa han sig i Besiddelse af en ussel Træbænk, af en haard Stol og af et Bord paa tre Been, paa hvilket man opvartede ham med hundrede Grammer Brød og en næsten uspiselig Mad. Paa Ryggen af Sengen opdager han disse Ord, skrevne med Blyant: „Oberst Labédoyère har ligget her den.." Intet var længer igjen af Datoen. Madame Chasles sender sin Søn Bøger. Han faar Mabillon, Leboeuf, Sauval, Sainte-Foy, Ariosteles, Jean-Jacques-Werther, han er lykkeligere end nogensinde og mærker neppe, at Uger gaae hen, uden at man taler om at gjøre en Ende paa dette hans Fangenskab.

Dersom han imidlertid ikke tænker paa sin Frihed, tænker hans Moder for ham. Madame Chasles henvendie sig til Chateaubriand, og den store Digter udvirker den unge Mands Frigivelse. Medens Conciergeriets Porte aabnes for Philarèth, bleve de Sammensvorne, med hvem man havde indviklet ham, sendte i Landflygtighed eller til Skafottet. Han iler afsted til Gaden „Les Postes"; men disse mange Sindsbevægelser have tilintetgjort hans Moder. Hun har allerede i lang Tid lidt af Brystsvaghed, og seer nu Ondet at voxe med hver Dag. Corvisart, som har hende under Behandling, mistvivler allerede om at kunne frelse hende. Philarèth finder hende til Sengs med et feberglødende Blik og med denne stærke Farve i Kinderne, som er et sikkert Tegn paa Dødens Nærmelse. Den Syge har forbudt Lægen at sige Noget til hendes Søn. „Mit kjære Barn!" siger hun, „Du maa øieblikkelig forlade Paris. Jeg har pakket ned for Dig, Din Vadsæk er færdig. Lad den bringe til Stationen, og reis endnu i Dag til England; thi Du er ikke længer i Sikkerhed i Frankrig." Som alle ømme Mødre, hvis Hjerte fordobler Frygten, overdrev ogsaa den Syge Faren, og Philarèth var for ung til selv at kunne have et klart Overblik over sin Stilling.

Han drog da afsted, for paa den anden Side af Kanalen at opsøge sin Fader, den gamle General. Denne skaffede ham Ansættelse som Korrektør i det berømte Etablissement „Valpy", der ligger nogle Mile udenfor London.*)

*) Philarèth Chasles erholdt snart Efterretning om sin Moders Død. Vi vide efter hans egne Optegnelser, at hun var Protestant. Hun havde første Gang været gift med en ivrig Royalist, der blev guillotineret under Skrækregjeringen, netop en Maaned efter deres Ægteskab. Folkerepræsentanten Chasles frelste hende, siger man, fra ogsaa selv at blive guillotineret. Hun skal have ægtet ham af Taknemlighed. Vi have ikke denne sidste Omstændighed fra hendes Søn; men denne beretter os, at Madame Chasles var fra Ardennerne, og at hun nedstammede fra en gammel frisisk Race, hvis Stamfædre, som deres Navn H'Alma viste, tilhørte Levningerne af de Arabere, der bleve overvundne af Carl Martel. General Chasles døde i Belgien to Aar efter hans Søns Ansættelse i London.

Afbildninger af norske Oldsager
i Universitetets Samling i Christiania.

III. **Jordfundne Sager fra Jærnalderen,**

d. e. fra den Tidsalder i Hedendommen, da man almindelig brugte Jærnet til Vaaben og skjærende Redskaber; men derimod benyttede Broncen, eller rettere nu, da Sink tilsattes Metalblandinger, Messinget kun til Sirater og Smykkesager i Lighed med Guld og Sølv.

D. **Gravkar.**

62) En stor Skaal af Bronce, senest benyttet som Grav-Urne (i 1/3 St.).

63) En Kjedel af Messing, ligesaa (1/3).

64) Grav-Urne af Leer (1/3).

Utrykte historiske Bidrag.

VIII.

Brev fra Biskop P. O. Bugge til Konferentsraad Carsten Anker.

Throndhjem d. 19de Novbr. 1812.

Endelig har jeg da faaet saa meget Pusterum, at jeg kan fremsende min oprigtigste Tak for Deres Høivelbaarenheds saa meget interessante sidste ærede Brev. Jeg længes nu efter, atter at kunne - som min gamle Ven, Biskop Bloch i Viborg nylig skrev til mig - „pumpe min Sjæl i Din" eller lænse noget paa mit Hjertes og mine Tankers alt for fulde Sæk. Var den endda fuld af Haab og glade Udsigter! men desværre! for mine Øine mørkner det hver Dag mere.

Landets Forfatning er forfærdelig. Jeg tror ikke, at hele Byen eier 6000 Tdr. usselt Korn, let og halv eller heel muggent. 10,000 Tdr. skal være paa Veie herop, men det forslaar saa godt som intet. Thi det gjælder ikke her enkelt Bygd eller enkelt Mand, men Ødelæggelsen er almindelig. Frygt haver Pine, siger Apostelen; men denne Pine og denne pinefulde Frygt - for Prygl - har dog givet visse Folk Edukation, som nu ere høflige, og begynde at ahne den dem tilforn ubekjendte Sandhed, at Bønder ikke saa lige ere skabte til at sparkes ud af Døren! — Det være nu, som det vil; saalænge R.*) har med Tingen at gjøre, bliver det galt. Den Idee, om hvilken hans hele bornerede Sjæl dreier sig, er denne: at Kongens Kasse maa vinde! Dens Spækkelse - som dog lykkes meget maadelig - sætter han i direkte Opposition mod Undersaatternes Vel. Deraf alle disse gemene Renter af Kornlaan, al denne usle Smaaheds-Aand, som ækler hver liberal Mand, som om det var Jalappe-Rod! Altid er Hjælpen utilstrækkelig, altid kommer den for silde; altid røber den Mistro og er forbunden med saa megen inkvisitorisk Adfærd, at det lidet Gode ganske taber sig ved den alskens Ydmygelse.

Nylig er jeg kommen over og har læst nok et Skrift

*) Grev Reventlow?

over det norske Universitet af en Præst Schinnerup fra Ejdsvold. Maaskee Deres Eidsvold! — Af hvad jeg i denne Tid har læst over den Materie, syntes mig dette at være det bedste. Det er mest frit for Luftkasteller, og mest beregnet efter Landets sande Tarv, saavidt jeg skjønner. At Christiania blev Stedet, er ikke hans Skyld; men er det sandt, hvad der tales om dette Steds Ryggesløshed (som ogsaa nu skal blomstre yndigen i Kjøbenhavn) saa maa man grue for at sende sine Børn didhen.

Nyt herfra vides intet af Betydenhed. Dog noget lidet! — Grev Trampe har med sidste Post faaet Ordre, uden Ophold at begive sig til Kjøbenhavn, for i den derværende Providerings-Kommission at referere de nordenfjeldske Sager. Saa faar da R.*) ham i sin Atmosphære! Men til hvad Nytte, maa Gud vide! Skulde Korn sendes herfra did, da begreb jeg det. Men nu, da man der veed, at man slet ikke kan sende for meget op, saa indseer jeg ikke Reisens Nytte. Men det ahner mig, at man efter Nedkomsten siger: „Ven! Du bliver her!" i hvilken Tanke jeg saa meget mere bestyrkes, som ingen Mand her i Byen er bleven konstitueret i Fraværelsen, men Amtmand Krog i Romsdalen, der skal begive sig hid, maaskee — for at blive med det samme fast.

*) Grev Reventlow?

Nok en Nyhed, som er vis, men som jeg blot som tør Historiker fortæller, overladende den gunstige Læser selv at gjøre Bemærkninger derover. Kammerjunker B.... i Odense, der er gift og har levende Kone, har paa sin Østerlandsk lagt sig i med en gemeen H— fra Kjøbenhavn, ved Navn Jfr. Ring, og med hende faaet et eller flere Børn. Han har hende nu i Odense hos sin anden Kone, og har faaet Kongl. Resolution, at hun, Jfr. Ring, skal herefter hedde: Fru B.... (hans Navn med omsatte Bogstaver). Som saadan producerer han hende nu i Selskaber tilligemed sin forrige Kone, fra hvilken han ei er skilt.

Russerne siges her at være seirende, og allerede i Warschau. Ligeledes tales om Oprør i Paris, hvilket Aviserne fortælle bestaar af 15 Mand!? — Private Breve skal med denne Post have bebudet Bankosedlernes nær forestaaende Reduktion, og Svensken — gjør Lysttoure tilsøs. Maaskee dog: Ei blot til Lyst! —

Gud skee Tak, at jeg har lagt saa meget af mit Livs Bane tilbage. Jeg havde den 26de Oktober den Glæde at celebrere mit 25 Aars Bryllupsdag. En Hustru, som jeg elsker med inderlig Ømhed, og 9, vel uforsørgede, men, Gud være evig Lov! dydige Børn sadde ved mit Bord. Vistnok er Deres Fremtid mørk, og maaskee, ja rimeligen, vil Mangel paa min Alderdom vorde Lønnen

Ruiner efter Ildebranden paa Moss (Udsigt fra Bakkegaden i nordøstlig Retning).

for min - det tør jeg sige - redelige Embedsførelse; thi jeg har intet meer at leve af, end i Freden; men den Skat skal ingen berøve mig, at jeg kan see tilbage paa de svundne Aar uden Selvbebreidelse for vitterlig Ondskab eller Uretfærdighed.

Hvor inderlig takker jeg Dem for Deres venskabelige Indbydelse! og hvor gjerne benyttede jeg mig deraf! Men hverken Raad eller Tid har jeg dertil, saa gladelig jeg end ellers tog mod Tilbudet.

Fra Prinds Christian har jeg nylig havt Brev. Det aander hans sædvanlige humane Tænkemaade; men om Reise til Norge ymter han intet; og - forlad mig! - den kan neppe bestaa med visse Folks Mistro! — Men, at han skal formæle sig med Hertugen af Augustenborgs Datter, har ikke han, men andre Breve berettet mig. Jeg har ventet paa at see Mariagen deklareret, men forgjæves.

Som en Prøve paa herværende Priser tjener følgende: En Tønde Malt 200 Rdl., Byggryn 240 Rdl.!

Jeg er færdig til at gaa fra Viddet blot ved at forfatte Forslag til geistlige Regulativer. De smage mig ikke! Virkningen vil blive, at Præsten, som nu absolut maa kjægle med hvert Individ af sin Menighed, bliver hadet, og den Fortrolighed, uden hvilken han intet kan udrette, svinder hen! Ak! man er for lidet human; kjender og agter for lidet Religionen; skjønner for lidet, hvor nødvendigt det er for den trællende Stand, at hans Præst er hans Ven, og at han har Tillid og Kjærlighed til den Mand, som engang ved hans Dødsseng skal gyde Trøst i hans Barm, naar han ender sit møiefulde Liv! At Præsterne maatte have bedre Kaar, hvor deres Tiende var bortakkorderet for en Spotpriis, var ganske nødvendigt. Men kunde man ikke forandre disse Akkorder til høiere Pengebetaling? Deri havde Almuen intet ubilligt fundet. Jeg har under 25de Juli d. A., efter Statholderens Opmuntring, skrevet en drøi, men sand Erklæring i den Sag. Vil D. H. see den, skal jeg sende den; men ellers tør jeg ikke, da den er vidtløftig, og jeg ikke bør sætte Dem i Kontribution ved at læse den, med mindre De selv ønske det. Svar derpaa er endnu ikke kommet; men at jeg tilkjendes Laurbærkrandsen af Kancelliet for den - hvis Uretfærdighed jeg har viist - det er jeg vis paa. Men skal jeg sige min Mening om det Hele, da er det denne: at Buen spændes i den Grad, at den plat ud maa briste. Vistnok kan et Spil, som staar galt, endnu vindes; men at spille Solo mod 5 Matadorer, det er dog lidt for galt.

Med sand og uskrømtet Høiagtelse henlever jeg

Deres Høivelbaarenheds
ærbødigste Tjener
Bugge.

IX.

En politisk Vise fra 1813.

Det gaar saa frydeligt i vort Land,
Man handler, spiller og gasterer
Og Staten skytter sig som den kan,
Mens Bankosedlerne sig formerer.
Kuns Adjutanter
Og Sykophanter,
Rangsyge Narre og dumme Fjanter
Er Dagens Mænd.

Vor Statsminister, hans Excellents
Bestandig sveder og spekulerer
Paa Statens Tarv og dens Subsistents,
Men han dog Cirkelen ei qvadrerer.
Alt konsignabelt
Og transportabelt
Er som det øvrige miserabelt,
Det veed Enhver.

Man trodser Britten paa hver en Kant
Og tager stundom hans Skib og Vare,
Til Gjengjæld ta'r han vor Proviant
For os Transporten dermed at spare.

Han ei os ændser,
Naar vi kredentser
Og smukt betaler ham hans Licencer,
Den gjæve Britt'.

Vi føre Krigen i eget Hjem
Og ædes op af Soldaterskarer,
Af dovne Dagtyve og af dem,
Som høste Fordeel af Landets Farer.
Alt Jøderakket
Og Handelspakket
Og alt det Kram, som saa huult har prakket,
Vi vige maa.

Max Vindsak giver en vældig Smaus,
Hvor alt er fornemt og fuldt af Raader,
Der dandses Figaro og Keraus,
Saa Kjæven sveder paa tykke Raader;
Med Viin og Retter
Man Maven trætter,
Bazet man spiller, som Pungen letter,
O gyldne Tid!

Hans gode Frænde, Hr. Mikkel, han,
Som ved Trafiken blev bragt paa Fode,
Som praktisk lærer, hvorledes man
Bør følge Nutidens skjønne Mode;
Han ved Posteien
Beregner Legen
Og viser omskaarne Brødre Veien
Til Slutteri.

Og det gaar lystigt og excellent,
Til Bankerot spiller Kompagniet,
Man byder Kreditor 5 Procent
Og peger Fingre til Slutteriet.
Man leer ad Skoser
Og alskens Gloser
Og abonnerer de store Loger
Og lever høit.

Om Embedsmanden har Næringssorg
Og Gagen neppe til Føden strækker,
Om han maa trælle og ta' paa Borg,
Sligt ei de Store af Rusen vækker.
Man anbefaler
Til Gratialer,
Man gi'r ham naadigst et hundred' Daler
Og la'r ham gaa.

Men Patrioten skee evig Lov,
Som lærer Smaafolk saa skjønt at spare,
Paa gamle Knokler og Hestebov
Og Surrogater at tage vare, -
Den Mand skee Ære!
Han Ord'ner bære!
Gid Surrogater ham stedse nære
Af alle Slags!

Blandinger.

En ny Opfindelse til at transportere levende Fisk. En af Bladets udenbyes Velyndere har tilsendt os følgende Uddrag af „The Ladies own Journal and Miscellany" 27de Marts 1858, som vi her optage, idet vi dele Indsenderens Mening, at Artikelen „muligens kan være til Gavn ogsaa for de Mange i vort Land, som befatte sig med Fiskeformerelsen."

„Siden man har indført denne kunstige Fiskeformerelse, har den saaledes udklækkede Fisks Transport fra det Basin, hvori den indtil en vis Alder har været indespærret, til de Floder eller Indsøer, hvor man vil have dem hen, i de fleste Tilfælde været ledsaget af store Vanskeligheder. Nogle Fiskearter ere haardføre nok til at kunne flyttes med sammenlignelsesviis ringe Uleilighed, men de finere Arter, især Laxørred-Forellen, udfordrer overordentlig Forsigtighed. Det er velbekjendt, at Fisken ikke kan leve i Vandet, berøvet Luft, og at man, for med Held at transportere den i et lukket Kar, maa forsyne Vandet rigelig med Luft og sørge for at det optager i sig en Deel ved Hjælp af et lidet Vand-Hjul, som under Reisen uafbrudt dreies rundt. For Laxørred-Forellen er dette imidlertid ikke tilstrækkeligt, da denne Fiske-Art fordærver Luften langt hurtigere end de andre, og er mindre istand til at leve i andet end den reneste Luft; af denne Grund har man brugt at ombytte Vandet i Karret hyppig, et Middel, hvorved uden Tvivl ogsaa frisk Luft indlades, men som paa en lang Reise foraarsager megen Tidsspilde. Denne Ulempe er nu bleven raadet Bod paa ved et sindrigt Middel, opfundet af Mr. Marion. Vi ville forudsætte at en Mand har et Kar, fyldt med Laxørred-Foreller, fastspændt over sine Skuldre. En Puster staar i Forbindelse med Bunden af Karret og bevirker, naar den sættes i Bevægelse, en stadig Strømning af frisk Luft gjennem Vandet. Et af Pusterens Haandgreb er forsynet med en krum Stang, der er saaledes indrettet, at Manden bekvemt kan lade sin Arm hvile paa den; da hvert Skridt han tager naturligviis frembringer en Bevægelse af hans Arm, meddeles denne til Pusteren, som saaledes er i uophørlig Virksomhed saalænge som Manden vedbliver at gaae.

Literatur.

Fortællinger af Fædrelandets Historie ved Fr. Barfod. Anden gjennemarbeidede og forøgede Udgave. Kbhavn. 1858. Gyldendalske Boghandels Forlag. 938 Sider st. 8vo. Priis 1 Spd. 56 ß. Det første Oplag af dette Skrift, hvorpaa vi ogsaa henledede vore Læseres Opmærksomhed, udkom i Slutningen af 1853; og inden tre Aar vare ligesaamange tusinde Exemplarer udsolgte. Bogen fremkom derved, at Barfod af den Gyldendalske Boghandling blev overdraget at give en tidsmæssig Bearbeidelse af Mallings bekjendte „Store og gode Handlinger", men under Arbeidet emanciperede han sig ganske fra sin Autor og skrev en selvstændig Danmarkshistorie. At imidlertid Barfod har forstaaet at sikre sit Skrift den samme almene Interesse, som Mallings Bog i sin Tid havde, har nu allerede viist sig ved dets gunstige Modtagelse i Læseverdenen. — I nærværende nye Oplag er Bogen forøget med omtrent en Fjerdedeel af første Oplags Indhold og har navnligen i Tidsrummet før Enevældets Indførelse modtaget en gjennemgribende Bearbeidelse. Saaledes som den nu foreligger, afgiver den en belærende og underholdende Lekture og vil - da den er forsynet med et fuldstændigt Register - være en meget brugbar Haandbog i Danmarks og ogsaa i Norges Historie, forsaavidt Unionstiden angaar. Forfatteren har selv et andet Sted sagt om sit Arbeide, „at det vel ikke udmærker sig ved stor Lærdom, men vidner om megen Livlighed og varm Fædrelandskjærlighed", og denne Dom istemme vi fuldelig. Kun Skade, at han under Bestræbelsen for at være livlig og populær undertiden henfalder til denne Udtrykkets Affektation, der ligger saa nær for Grundtvigs Efterlignere, og hvorpaa Hr. C. S. Ley er et endnu hidtil uopnaaet Exempel. Uagtet Barfods Bog ingenlunde er beregnet paa dem, der ere bevandrede i Historien, ville dog selv disse deri finde adskilligt for dem ubekjendt, navnligen i de Partier, der afhandle den nyere Tids Kultur- og Personalhistorie. Forfatteren har her taget meget, maaskee vel meget med; imidlertid vil enhver Oplysning have sin Interesse, om ikke for Mængden, saa dog for den Enkelte.

Paa den Gyldendalske Boghandlings Forlag udkommer en „**Høiesteretstidende,** udgiven af Høiesterets Protokolsekretær", paa hvis Tilværelse vi henlede vore juridiske Læseres Opmærksomhed. Denne Tidende danner et Sidestykke til „Norsk Retstidende", men adskiller sig dog fra denne derved, at den ikke indskrænker sig til et Udvalg af de i Høiesteret paadømte Sager, men optager dem alle med vedføiede Konklusioner af de underordnede Retters Domme og de indankede Dommes Præmisser, „forsaavidt det ansees nødvendigt at meddele disse." Ved her at se Præmisserne til de danske Høiesteretsdomme har idetmindste en Ikke-Jurist vanskeligt for at fatte, at de skulle volde saameget Arbeide og Tidsspilde, som man hos os har foregivet ligeoverfor Storthinget, idet der her handledes om en tilsvarende Reform. — Prisen paa den danske Tidende er kun den samme, som paa den norske, uagtet der, saalænge Rettens Sessioner holdes, udgaar ugentlig 1 à 2 meget svære Oktavark, tæt trykte og elegant udstyrede.

Nordisk Conversations-Lexicons 5te—8de Hefte, der nu ere udkomne, indeholde følgende specielt norske Artikler: Arnmødlinge-Ætten, Asbjørnsen (P. C.), Aubert (Ingeniøren og Professoren), Audun Hugleiksøn, Austraat, Baard Guthormssøn, Bagler, Bakke (Ole Svendsen), Bakke-Kloster, Berendsen (Arend), Berg (J. C. og Magnus, Billedhuggeren), Bergen. Af disse Artikler ere den første og sidste samt den, der handler om J. C. Berg forholdsviis meget udførlige. De svenske Artikler ere ikke alene behandlede kortere end de norske, men ofte endog knappere, end de efter Værkets universelle Plan burde være.

Norge.

Christiania. Byens Formænd og Repræsentanter fattede d. 8de Mai følgende Beslutninger: 1) De tidligere Bevillinger til Underbrandmesteren og Kommunerevisorerne gjentages; 2) til Istandbringelse af nødvendige og hensigtsmæssige Forandringer ved Indredningen af den nye Kirke paa Hammersborg bevilges yderligere 3000 Spd.; 3) Det maa ansees ønskeligt, at Forslag til en Bygningslov for Christiania i det Væsentlige overeensstemmende med det af Kommunekommitteen forfattede Udkast og §§ 1, 2 og 15 i Sundhedskommissionens Udkast, forelægges forestaaende overordentlige Storthing.

— Storthinget sammentraadte sidste Mandag og konstituerede sig d. 12te. Til Præsident i Storthinget valgtes Harbitz (98 St.), til Vicepræsident U. A. Motzfeldt (38 St.; Stabell havde 31, Sverdrup 20); Præsident i Odelsthinget Auditør Smit, Vicepræsident Eliesen; Præsident i Lagthinget Præsten Bergh, Vicepræsident Meldahl. Samme Dag afgjordes den vanskelige Knude angaaende Generalpostdirektør Motzfeldts Kompetence. Fuldmagtskommitteens oppositionelle Pluralitet (Harbitz, Valstad, Ueland, Baggerud og Sæter) havde indstillet paa hans Afviisning, men den juridiske Minoritet (Stabell, Meldahl, U. A. Motzfeldt og A. Schweigaard) at han skulde beholde sit Sæde, og denne Minoritets-Indstilling blev i Storthinget antaget med 60 mod 48 St. — Storthingets Aabning foregik i Fredags ved Prindsregenten, som kom hertil i Søndags.

— Ved kgl. Resolution af 3die d. M. er det bestemt, at der af de til videnskabelige Reiser i Norge i Universitetets Budget fra 1ste Juli 1857 til 30te Juni 1860 bevilgede Midler tilstaaes følgende Stipendier til Afbenyttelse i indeværende Aar, nemlig: 1) Prof. C. Boeck 260 Spd. for i en Tid af omtr. 10 Uger, ledsaget af 2de Studerende, at foretage en Reise paa Sydkysten af Norge til Undersøgelse af Sødyr; 2) Lektor Dr. Strecker 130 Spd. for i omtr. 6 Uger at undersøge forskjellige indenlandske Mineralkilders Sammensætning, samt indsamle og senere undersøge Mineralier og derved levere Bidrag til Landets Undersøgelse; 3) Konservator ved det botaniske Musæum og Universitetsstipendiat, Kand. med. Schübeler 60 Spd. for i Løbet af Sommeren at undersøge Havevegetationen i Mundingen af Christianiafjorden; 4) Stud. mineralogiæ Rørdam 150 Spd. for i Løbet af Sommeren at udføre en Række af Detailundersøgelser over Friktionsphænomenet langs det sydlige Norges Kyststrækning fra Christianiafjorden til Hardangerfjorden.

— Under 10de d. M. have følgende Udnævnelser fundet Sted: Kand. min. T. Kjerulf til Lektor i Mineralogi ved Universitetet; Kand. i Realfagene J. O. Salvesen til Adjunkt ved Arendals Middel- og Realskole; Kapitain og Chef for 1ste geworbne Kompagni af christianssandske Musketerkorps, Kand. jur. C. Smith til Amtmand i Nordlands Amt; Fuldmægtig i Finants- og Told-Departementet F. C. Groth til Bureauchef og Kand. jur. N. S. D. Aschehoug til Fuldmægtig, begge i bemeldte Departement, samt Sekondlieutenant B. J. N. Koren til Premierlieutenant i Marinen.

Under s. D. er Expeditionssekretær i Finants-Departementet H. L. Helliesen beskikket til Medlem af Direktionerne for de norske Statslaan af 1825, 1848 og 1851.

Under s. D. er Overførster og konst. Magasinforvalter ved Kongsbergs Sølvværk H. W. Tillisch og Kommandant paa Munkholmens Fæstning, Kapitain N. P. Wedege ifølge Ansøgninger forundte Afsked i Naade med aarlige Pensioner respektive 650 Spd. og 400 Spd. og med Tilladelse for den Sidstnævnte til fremdeles at bære den for ham nu reglementerede Uniform.

— Ved kgl. Resolution af 3die d. M. er Høiesteretsdommen over Rektor Musæus formildet derhen, at han (istedetfor Embedsfortabelse) forundes Afsked i Naade.

— Paa Christiania Theater er opført en dramatisk Bearbeidelse af George Sands Roman „La petite Fadette", hvilken har faaet den for norske Øren ganske sproggale Titel „En lille Hex." Allerede for femti Aar siden ivrede selv danske Sproggranskere mod denne dansk-slurvede Brug af „lille" istedetfor „liden"; men nu skal ikkedestomindre ogsaa vort norske Sprog taale denne Usands. En Velynder af det danske Væsen har følt Blussel over denne selv i Danmark sproggale Danisme og derfor i sin Anmeldelse kaldt Stykket „Den lille Hex."

— Resid. Kapellan Wexels har nægtet at vie en Fraskilt, - en Nægtelse, som ogsaa Provst Rode derefter har gjentaget, indtil han af sine Foresatte maatte blive udtrykkelig befalet at foretage Vielsen.

— Hollebystenen staar endnu paa det juridiske Kranglenes Dagsorden, idet Byfogden i Frederiksstad under 1ste Marts har tildømt dens Ødelæggere at betale Erstatning efter uvillige Mænds Skjøn. Vi betvivle, at det vilde volde større Forstyrrelse i den theologiske Verdensordning, om man tog Satanas bort, end denne Minering har fremkaldt blandt Grundeierne ved det frederiksstadske Vasdrag. Satanas og Stenen ere ødelæggende Kræfter, som af Mange ikke kunne undværes. Borregaards Eiere kunne nødvendigviis ikke opgive en saadan Helvedesmaskine til at knuse Folks Tømmer, uden betydelig Erstatning. Forresten bemærkes, at af alle Stene kan Hollebystenen nu ansees for den berømteste, næst efter de Vises Steen.

— Høiesteret har d. 12te Mai stadfæstet Kommissions-Dommen i Justitssagen angaaende Dampskibene „Norges" og „Bergens" Sammenstød, hvorved Konow er frifunden og Ibsen tilfunden Straf af 160 Dages simpelt Fængsel.

— Gunder Iversen er bleven paagreben i Rødenæs, transporteret her til Byen og strax indsat paa Fæstningen.

— En Skomagerdreng har tilstaaet, at han har anstiftet sidste Ildebrand i Sarpsborg, ligesom en tidligere.

Tønsberg. Den 7de Mai ankom hertil fra Nordiishavet Briggen „Cito", Kapt. Bryde, med en Fangst af 8—9000 Sæl.

Frederiksværn. Medens man overalt har travelt med naturlig Brandallarm, har man her anstillet en kunstig, for at see, hvorledes den Ting vilde løbe af. Saaledes har man uden nogensomhelst Ild ladet gaae Brandskud. I Forvirringen er en Person bleven voldsomt rendt overende, men dog sluppet med Liv og Lemmer. Under alt dette maa man indrømme, at de Ildebrands-Lysthavende i Frederiksværn have baaret sig meget humanere ad end Nero, med sin sære Lyst til den „faktiske Virkelighed." Kun lærer vel Frederiksværns Beboere til næste Ildebrand saameget, at de ved Brandskuddene blive siddende ganske rolige.

Arendal. Et af Skibsrheder O. Boe bygget stort og prægtigt Skib, „Ydale", paa 230 Kommercelæster, løb den 4de Mai af Stabelen.

Grimstad. Foruden flere mindre ere et Par større Fartøier „Lidskjalf" og „Ugland" fornylig løbne af Stabelen.

Tvedestrand. Den 10de Mai brændte her 6 Huse.

Stavanger. „Lord William Russell" er her opført et Par Gange for overfyldt Huus. Det er mærkeligt, at Stavanger, der er en saa hellig By, ogsaa kan overfylde Theatret.

Korrespondence.

Hr. v. d. L. Vi takke for Deres Opsats. Den vil blive optaget, saasnart Afbildningerne dertil kunne blive skaarne. Da der ifølge Tegningernes Beskaffenhed kræves en omhyggelig Udførelse, vil sandsynligviis mindst hengaa 14 Dage.

Hr. . . . . Deres Anviisning til at chikanere F. kunne vi ikke bruge. Foruden at personlige Angreb overhoved ligge udenfor vort Fag, have vi en særegen Opfordring til at lade Hr. F. i Ro, forsaavidt hans Interesser allerede ere vitterligen modsatte vore. Vi overholde strængt den Regel: ikke at lade en Mand, som har været os imod i een Sag, undgjælde i en anden, hvor han maaskee kan have feilet. Vi ere for gamle til at lade os henrive af Lidenskaber, allermindst Hævnens, den laveste af alle. Forøvrigt betvivles, at Deres Angrebs-Anviisning vil blive taget tilfølge, medmindre det skulde være i „Friskytten" eller „Jagttageren." Deri staar jo saa meget, at lidt Mere endda ikke kan skade.

Nyhedsbladets Redaktør, P. Botten Hansen, bor i Kjøbm. N. Haslunds Gaard, Kongens Gade.

Christiania. Trykt og forlagt af H. J. Jensen. (Storgaden Nr. 27.)

Illustreret Nyhedsblad.

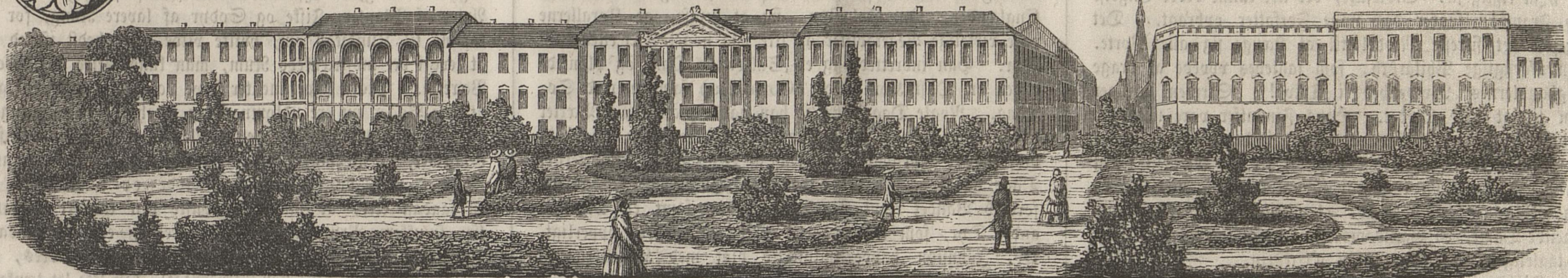

Nr. 21. | Udkommer hver Søndag Morgen. | 23de Mai 1858. | Abonnementsprisen er 60 ß Fjerdingaaret. | 7. Aarg.

Indhold.

Philareth Chasles.

(Af Eugène Mirecourt.)

II.

Philarèth blev i Etablissementet „Valpy" i syv Aar, og skaffede sig paa en Maade et andet Fædreland paa Albions gjæstfrie Jord. Valpy vidste at sætte Priis paa den unge Franskmands solide Dannelse; han anvendte ham lige fra Begyndelsen af til at korrigere de latinske og græske Klassikere. Takket være dette Hverv som Korrektør, gjorde Philarèth snart Bekjendtskab med alle Londons literære Størrelser. Han stod i nøie Forbindelse med Philosophen Bentham, med Samuel Coleridge, med Digteren Southey og Wordenworth, om hvem han har skrevet mange interessante Ting. Han kjendte ogsaa Porden, Georg IV's gothiske Architekt, Ugo Foscolo, Hund, Cobbett og Sir Francis Burdett. Ugo Foscolo*) modtog meer end een Gang den unge Faktor i sit med Venusser, med Jupitere, Apolloer og en Mængde andre hedenske Guddomme befolkede Hotel. Det var en fuldstændig Olymp. Forfatteren af Jacopo Ortis sidste Breve thronede selv paa en Kurul-Stol, hvorfra han stadig deklamerede mod sine politiske Modstandere og sine literære Fiender. Hans lidenskabelige Tale frembragte den samme Virkning som en tragisk Tirade, og hans Patriotisme bevægede sig, prydet med en græsk Maske, paa Medæas og Clytemnestras Kothurner. — „I mit to og tyvende Aar", sagde Ugo Foscolo, idet han spadserede frem og tilbage i sit Værelse, „var jeg Kjæmpen i Eventyret, omringet af Fiender, skuffet i mine politiske Forhaabninger, angrebet som Digter og banlyst fra min Fødeby. Mit Liv er nu viet Hævnen. Og disse Engelskmænd! hvilke Dyr sono bestie! Disse Cycloper forstaae Intet af min Poesi. Ah! jeg savner bitterlig mine Ungdoms Glæder, mine Theaterkampe, min Sol fra Venedig og mine klassiske Attituder som den lynslagne Ajax. Dette engelske Liv, dette Liv som en fangen Tyr trænger mig fra alle Kanter, plager mig og trykker mig, og naar jeg kun kan saare nogle af disse Cycloper, hvis Favorit jeg er nødt til at være og som vove at protegere mig, er jeg lykkelig." — „Ugo Foscolo", tilføier Philarèth Chasles, „døde i Gjæld, og Cycloperne betalte hans Liigbegjængelse."**)

Philarèth Chasles kom i Berørelse med alle politiske Partier, med alle religiøse Sekter, med alle Klasser af det engelske Samfund, og samlede paa denne Maade umaadelige Materialier af Ideer og Indtryk til Bedømmelsen af dette besynderlige Folkeslag, dette civiliserede Produkt af det gamle frie Skandinaviens Barbari. Som om Skjæbnen havde villet, at Intet skulde mangle i hans Uddannelse, kom han flere Gange i nær Berørelse med Robbes og Pickpockets hæderlige Korporation.

En Aften eller snarere en Morgen, thi det var over Midnat, mødte Philarèth ved Hjørnet af Sohosquare en Slags Herkules, som i Forbigaaende spurgte ham, hvor mange Klokken var. Vor Faktor havde intet Uhr; men hans Børs indeholdt en Sum af to eller tre £, som han ikke egentlig brød sig om at lade spadsere over i bemeldte Gentlemans Lomme. — „Jeg veed ikke", svarer han, idet han bestræber sig for at give sin Stemme fornøden Sikkerhed, - „jeg har intet Uhr paa mig." — Philarèth fremsiger denne Phrase i londonsk Tyvesprog, - hvilket beviser, at det er godt at vide lidt af hvert. Men han skjuler meget slet sin parisiske Udtale, thi Kolossen brister ud i en Skoggerlatter. Det var en skikkelig Fyr af en Tyv. Og desuden seer han af den unge Mands just ikke fine Antræk, at han for Øieblikket har henvendt sig til den Urette. Maaskee indbilder han sig, at han har at gjøre med en Kollega fra Fastlandet, der reiser for sin Sundhed. Saameget er imidlertid vist, at hans brede Haand søger Philarèths, som han griber og indeslutter i en sand Skruestikke. — „Goddam!" udraaber Kolossen, „De er Franskmand! Hvor bor De?" — Den unge Mand har ingen Grund til at skjule sit Opholdssted selv for en Tyv. Han siger ham sin Adresse. — „Nu vel!" siger den Anden, „jeg skal netop samme Vei. Vi blive i Følge, dersom De saa synes." — Philarèth finder Eventyret ret morsomt. Han spadserer Side om Side med Tyven. Samtalen føres over forskjellige interessante Materier. Man taler om Theater, om Baller, om Parises fashionable Fornøielser, som vor Herkules synes at være fuldstændig inde i. Underveis møder den unge Mand over halvhundrede Watchmen eller Policemen, men han foragter deres Beskyttelse. — „Turde jeg være saa fri", sagde han, „da han var kommet til sin Port, „at spørge, med hvem jeg har havt den Fornøielse at spadsere?" — „Jo, med Fornøielse. Jeg hedder James Baker. De kjender mig kanskee!" — Philarèth bukker sig. Det var Navnet paa en af de mest berygtede Tyve i de tre Kongeriger. James Baker gjengjældte meget høflig hans Kompliment, og fortsatte sin Vei.

Vi have glemt at berette, at den unge Mand før sin Afreise i Kvarteer Saint-Jacques havde knyttet en Kjærlighedsforbindelse. Henimod Slutningen af det andet Aar af hans Ophold i England fik han derfor svære Anfald af Spleen, og selv Miss Elisabeth, Gouvernante for Hertugen af R**s Døtre, som i egen Interesse søgte at give Philarèths Kjærlighedserindringer en ny Retning - gjorde ingen Fremgang. Han blev tilraadet Forandring af Luft; man sendte ham til Søkanten i Northumberland til en brav Puritaner, Ezechiel F**. Vi lade Forfatteren af „Etudes sur les hommes et les moeurs" selv fortælle om sin Ankomst til Gaarden. — „Jeg bankede længe paa", siger han, „og det var med Nød og Neppe, jeg fik Nogen til at lukke op for mig. Alle havde lagt sig i dette borgerlige Huus. Et storslagent Fruentimmer, klædt i Brunt, der endnu var i Færd med at sætte paa sig Kappen, medens hun talte med mig, sagde mig, efter omhyggelig at have udspurgt mig fra et Vindue og efterat have lukket op og igjen de talrige Jernbarrikader og Hængelaase, der værnede om alle Tilgange, - at Familien F** sov, at jeg fik give Hr. Ezechiel mit Brev den følgende Morgen, og at hun nu skulde gjøre min Seng istand. Idet jeg gik igjennem Huset havde jeg Anledning til at bemærke, at dets Indre havde en paafaldende Lighed med et Kloster. Selv Tjenestepigens Stemme, en af disse Knoglefigurer, hvoraf Walter Scott danner sine Meg Merillies, havde selv noget vist ubeskriveligt høitideligt og dystert ved sig. Ak! Det var hid, man sendte en ulykkelig Pariser for at helbredes for Spleen. Paa denne Tid var dog ikke det berømte homøopatiske Axiom similia similibus curantur endnu kommet i Mode." Philarèth Chasles bliver udmærket godt modtaget i dette gjæstfrie Huus, omendskjønt Modtagelsen jo i Begyndelsen forekom ham noget kold. Men den britiske Charakteer er nu engang slig. Den lader sig ikke forandre. Ezechiel F**, en fortræffelig, men stræng Mand, havde ingen Idee, hverken om Fortrolighedens Sødhed eller om Samtalens Behageligheder. Hele Familien lignede ham, med Undtagelse af den yngste af hans Døtre, Miss Sybilla, - en glødende Natur, der vel blev holdt i Tømme af den kolde Atmosphære, som omgav hende, men hvis indre Ild sprudlede i Straaler frem af hendes Øine og i elektriske Strømme fra Spidsen af hendes rosenfarvede Fingre. Den unge Mand bliver alvorlig bange for at blive forelsket i denne Engel. Han har imidlertid Kraft nok til at flye hende. Han tilbringer sin Dag med lange Spadseertoure eller i enthusiastisk Betragtning af Naturen. — „Hvor mange Gange", udraaber han, „har jeg ikke fra en af disse Fiskerhytter ved Strandbredden beundret det rolige Hav og dets ved en langsom fremadskridende Bevægelse svulmende Bryst, - en Bølge følger paa den anden for at udaande paa Strandbredden i Stilhed. De sagtelig løftede Skibe skrede frem under denne almindelige Stilhed og jeg hørte kun i det Fjerne det næsten umærkelige Slag af Voven, der dump stødte an mod Siden af en eller anden Baad for Anker. Philarèth gjorde sig ved sin regelmæssige Levemaade snart afholdt af den lille puritanske Koloni. Men i hans Fraværelse fik igjen Miss Elisabeth Spleen. Han besluttede sig til at vende tilbage til London for at helbrede hende, - et heroisk og sidste Middel, ved hvilket han triumpherede over sin Kjærlighed til Ezechiels Datter.

Philareth indtraadte igjen hos Valpy i sin Stilling som Korrektør, og blev endnu tvende Aar i denne.

Henimod Enden af Aaret 1823 paa Hjemreisen fra en Udflugt til Skotland blev han greben af en levende Lyst efter at gjensee den hæderlige Familie, hvis Gjæst han havde været. Følgelig bøiede han af fra sin Vei i den Hensigt at gjensee denne eensomme Krog af Northumberland. Men ak! skrækkelige Ulykker have rammet Ezechiels Huus. Den stakkels Miss Sybilla, der var paa Veien til at gifte sig efter sit Hjertes Ønske, havde seet Presningssystemet voldsomt at rive hendes Brudgom fra sin Side for at sende ham i Krigen mod de forenede Stater. Neppe var han kommen ombord, før han faldt, rammet af en Kugle i Panden, og han reiste sig aldrig mere. Da hans Elskede fik dette at høre, blev hun vanvittig af Fortvivlelse. Hun styrtede sig i Havet. En gammel Fisker, en Ven af Philarèth, berettede ham alle disse sørgelige Omstændigheder, idet han tilføiede, at Ezechiel nu levede ene i sit Huus, thi Smerten havde dræbt hans Ægtefælle og gravet en tredie Grav. Han bortfjernede sig med blødende Hjerte og Taarer i Øiet, idet han ikke følte Mod til ved sit Besøg at forstyrre en Sorg, som man ikke kan trøste.

Philarèth Chasles tilbragte den sidste Tid af sit Ophold hiinsides Kanalen med Reiser i Wales og i det gamle Irland. Den berømte Skribent har fortalt os disse sine Reiser med megen Aand og Lune; dog maa det være os tilladt her at gjøre en liden Bemærkning. Han forstaar ikke at lade sine Personers Charakteer afspeile sig i deres Dialog. Det er bestandig Philarèth, som taler, med sin Alt farvende Aand og sin prismatiske Phrase. Det vilde uden Tvivl være det Klogeste om han holdt sig til den Rolle i Literaturens Rige, som han allerede fra Begyndelsen af havde valgt sig. Uforlignelig som Humorist skulde han dog aldrig kunne sammensætte et Drama eller endog en Roman. Hans Skildringer, der altid ere livlige og glimrende, ere gjennemtrængte af en ofte forfærdelig Virkelighed. Aldrig har Nogen udkastet et mere tro og bedre forstaaet Billede af det irske Folk, end det, vi finde paa disse Sider, hvor han har beskrevet disse Kelternes sidste Sønner. Ulykkeligviis har han af Naturen en vis Tilbøielighed til at føre sig selv bag Lyset; han giver os for fuldt Alvor som gæliske Ord en Samling af Konsonanter, som aldrig nogen menneskelig Strube har seet

*) Ugo Foscolo, en berømt italiensk Patriot, ved hvis Side Orsini ønskede at hvile i sin Grav.

**) Studier over det nittende Aarhundredes Mænd og Skikke.

sig istand til at udtale. Philarèth Chasles gaar endnu længer, han oversætter dem. Saaledes fortæller han os, at hvad han kalder lawm betyder et Forbjerg og wwd en smal Gjenstand. Og kan man da efter dette forundre sig over, at alle Reisende lige siden salig Herodots Tid have et saa slet Ord.

Han lader hos Valpy trykke flere Værker paa Engelsk, derpaa sætter han over Kanalen for at anraabe vor nationale Literatur om Livsophold. Alle de Boghandlere, hvem han tilbyder sine Oversættelser af fremmede Romaner, svarer ham, at de have sine fast ansatte Folk, der forsyne dem. — „Ja rigtig ja! Skolefuxe, der ikke kunne bedre Engelsk end Fransk!“ svarer den unge Forfatter opbragt. Det var da det sikreste Middel til at stænge sig alle Porte. Den uforsigtige Philarèth, som saaledes vovede at drage Boghandlernes Alvidenhed i Tvivl! Striden bringer ham til at tabe Modet. Hans Finantser vare udtømte. Endnu en eller to Uger tilbragte i denne Pennehvile, hvortil han er fordømt, og han vil see sig tvungen til at vende tilbage til sin typographiske Korrigeringsvirksomhed, som ødelægger hans Øine. Endelig forskaffer en høitstaaende Dame, en Barndomsveninde af hans Moder, ham en taalelig Plads hos Baron d'Eckstein.

D'Eckstein var Hovedredaktør af „Drapeau blanc.“ Jøde fra Altona, omvendt til Katholicismen under Keiserdømmet, skyldte han Metternichs Patronskab sin nærværende Stilling; den gamle Diplomat havde skjænket den franske Regjering denne virksomme Pen. Baronen var ikke uden et vist Talent. Det var et philosophisk Hoved. Han betragtede Bladets polemiske Virksomhed fra et meget ophøiet Standpunkt. Men han tiltrængte en talentfuld Sekretær, som gjorde en Smule Jagt paa hans Germanismer og afrundede lidt hans lange tydske Perioder. Philarèth blev ham da til megen Nytte. D'Eckstein vilde have givet Alt for at kunne have beholdt ham hos sig. Ulykkeligviis afskyede den unge Mand Politiken, han byttede snart Plads mod en lignende hos en meer literær Skribent Hr. de Jouy. Som Redaktør af „le Constitutionel“, og naturligviis som saadan liberal indtil Lidenskab, kunde Forfatteren af „Ferdinand Cortez“ ikke begribe, at Sønnen af et gammelt Konventsmedlem i Politiken kunde lægge en saa fuldstændig Ligegyldighed for Dagen. — „De ødelægger Deres Fremtid paa den Maade“ sagde han til ham. Og i Virkeligheden har Hr. Chasles aldrig havt nogen Fremtid i den Betydning, som Hr. de Jouy tog det. Han vægrede sig stadig for at modtage nogen Rolle i den radikale Oppositions vilde Drama. Under Ludvig Philips Regjering, da Alt stod ham aabent, har man aldrig seet ham at trygle Valgforsamlingerne om noget Sæde i Kamrene for at understøtte Runkelroer eller den indenlandske Jernproduktion. Denne Tilbageholdenhed kan ikke ydes nok Ros. Literat, - kun Literat og intet Andet - det er skjønt! og vi kunne vel sige det under de nærværende Omstændigheder, - det er sjeldent!

Dagligstue-Fiskedamme.

Blandt alle i de senere Aar opfundne Dagligstue-Prydelser gives vistnok ingen smukkere end Aquarium eller Ornament-Fiskedammen. Den bestaar almindeligviis af et rundt eller aflangt Glaskar med Skiferbund, Træ- eller Zink-Søiler og Glas-Sider og indeholder Sø-Værter, Fiske og Sødyr fulde af Liv og Kraft. I England er Aqvariet bleven en saadan Modesag, at ingen Dagligstue ansees for rigtig udstyret, naar den ikke har sin Fiske-Dam.

Det er vanskeligt at afgjøre, hvad der er mest forbausende, enten den Maade, hvorpaa Aqvariet er bleven til, eller den Fuldkommenhed, hvortil det nu er drevet. Sandsynligviis har Enhver seet Guldfiske i den traditionelle Glasvase. Deres Liv var et Sneglelív, og det var en Lettelse for Beskueren som for Staklerne selv, naar de endelig kreperede. Blændede af Solskinnet, der faldt ind gjennem deres Glasboligs Sider, tilbragte de stakkels Væsener deres hele Tilværelse med at udfinde, hvor de egentlig var og hvorledes de kunde slippe ud; intet Myg, som kommer Lyset for nær, er mere dødelig forskrækket, end de. For at holde dem tilsyneladende friske nogle Uger var det nødvendigt ofte at ombytte Vandet, og hver Gang dette gik for sig, døde de stakkels smaae Væsener, ikke een, men tusinde Gange; det var den samme Dødskamp, som vi vilde have at udstaae, om vi sænkedes ned til Bunden af en Flod og holdtes der hver Morgen før Frokost, indtil Aanden forgik os. Det kan saaledes ikke undre os, at det befandtes vanskeligt at holde Guldfiske, og det geraader Madame Pompadour til ringe Ære, at hun til sine andre Smaasynder ogsaa føiede den, at bringe denne Art Tortur i Mode. Dette var det første Skridt til at gjøre Fiskene til Huusdyr. Det antages almindeligt, at Guldfiskene valgtes paa Grund af deres Farvers Pragt; dette forholder sig dog ikke ganske saa; deres overordentlige Seiglivethed havde ligesaamegen Indflydelse paa Valget, thi næsten enhver anden Fiskeart vilde være død under Glaskuppelen inden en Uge var tilende, og det af en meget simpel Grund. Lig alle levende Væsener afsætte Fiskene Kulsyre, som snart bliver tilstede i for stor Mængde, og Vandet vil da virke som en Gift paa Fiskene. Det eneste Alternativ - daglig at skifte Vandet - vilde i de allerfleste Tilfælde vise sig ligesaa dødbringende for de frygtsomme Dyr.

For omtrent femten Aar siden paatog imidlertid en Englænder, Dr. Johnston, sig at bevise, at Korallerne vare virkelige Vegetabilier og ikke paa noget Sæt eller Viis Dyr. Han indrettede sig en Saltvands-Dam og plantede i den en Dusk Koralmoos (Corallina) sammen med Sø-Tang. Nogle Dage efter at han havde plantet sine Væxter opdagede han meget smaae Mollusker flyde omkring i Vandet; disse havde aabenbar udviklet sig af Æg, skjulte i Væxterne. Dage og Uger hengik, og til Dr. Johnstons Forbauselse forblev Vandet reent og Molluskerne, samt en Mængde andre Dyr, som levede deri, voxede og trivedes ypperligt. Dr. Johnston havde imidlertid blot med Korallerne at bestille; han indskrænkede sig derfor til at notere det mærkelige Faktum, at Vandet forblev reent, uden at byttes, skjønt det indeholdt animalsk Liv. Det var først Mr. Warrington, der opdagede, at Planternes første Funktion i Vandet som i Luften er at afsætte Suurstof og fortære Kulsyre, eller med andre Ord, at forjage den skadelige Luftart, som Dyrene afsætte, og i dens Sted forsyne dem med den første Livsbetingelse: reen Luft. Koralmosen og de andre plantede Væxter i Johnstons Dam fortærede Kulsyren, afsat af Molluskerne, og forsynede dem med Overflod

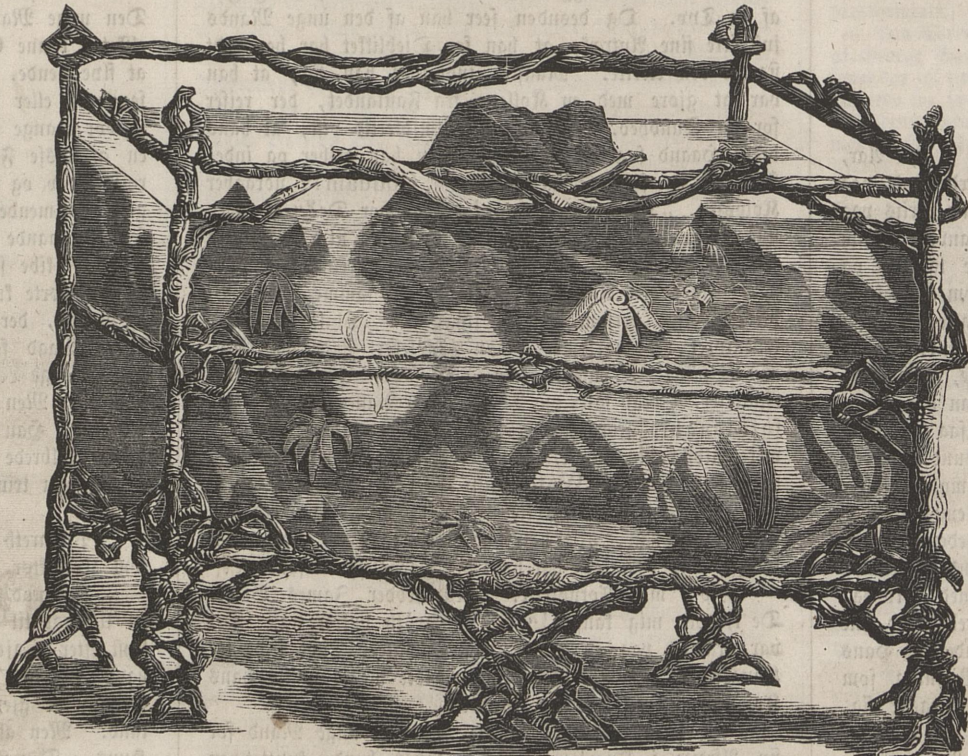

Et Aqvarium.

af Suurstof, hvorved de sattes istand til at leve, da Vandet i Dammen i hele Uger bevaredes reent og klart.

Mr. Warrington var saare stolt af sin Opdagelse og gav sig til at opføde Fiske og Mollusker i Damme ved Hjælp af Vandplanter. I nogle Dage lykkedes dette fuldkommen; men efter nogen Tids Forløb indtraf en Forandring i hans lille Verden. Uden tilsyneladende Grund blev Vandet pludselig ureent og hans Fiske døde. Her maatte altsaa en ny Indflydelse være i Virksomhed. Ved Hjælp af Mikroskopet speidede han efter den Gift, som upaatvivlelig var skjult i hans Dam. Han opdagede snart, at nogle af hans Planter havde naaet Fuldmodenhed og fulgte Naturens Lov ved at dø og forraadne. Den forraadnede Substants var den Gift, han søgte. Hvorledes kunde nu dette forebygges?

I naturlige Damme, ræsonnerede Mr. Warrington, maa Planter dø og forraadne, men denne Proces ødelægger intet animalsk Liv. Det gjaldt derfor nu at opdage, hvorledes Naturen forebygger Ondet. Vor Mand skynder sig hen til en Brønd i Nærheden og undersøger dens Bund med samme Omhu, som han anvendte paa sin Miniatur-Dam. Som han havde forudseet, fandt han Overflod af forraadnede vegetabilske Substantser, men han fandt ligerviis Sværme af Vand-Snegle, der gjorde Tjeneste som Reengjørere ved at sluge de forraadnede Substantser, inden de endnu havde havt Tid til at fordærve Vandet. Heri stak Hemmeligheden - en saa vigtig Opdagelse, at det paastaaes, at Mr. Warrington, med en ægte Videnskabsmands Begeistring, brast i Graad, da den paatrængte sig ham. Han tørrede dog hurtigt Øinene, stak nogle Snegle i Lommen, og kastede en Haandfuld af dem ned i sin lille Dam. I en eneste Dag var Vandet reent og klart. Fiske, som udkastedes deri, boltrede sig, voxede og formeredes; Planterne fik atter de glimrende Farver og Sneglerne - visselig ikke de mindst lykkelige i denne tredobbelte Alliance - befriede ikke alene Planterne fra en Mængde døde Grene, men lagde ogsaa en stor Deel Æg, hvorpaa Fiske og Mollusker hver Dag holdt det mest velsmagende Middagsmaaltid.

Saaledes var da Aqvariet eller Dagligstue-Fiskedammen bleven en Mulighed. For tre til fire Aar siden meddeelte Mr. Warrington det kongelige Akademi i London sine Opdagelser og Halvparten af Englands Videnskabsmænd begyndte at gjøre Experimenter med de forskjellige bekjendte Arter af Planter, Fiske og Sødyr af lavere Rang, for at komme til Kundskab om, hvilke vilde være bedst istand til at leve i det indskrænkede Rum, man kunde afsee i et beboet Værelse. Disse Experimenter have været saa fuldstændige, at hele Bøger nu ere udkomne, der indeholde de nøiagtigste Anviisninger til Indretningen af Aqvarier, og, som ovenfor bemærket, er nu saagodtsom hver stor Dagligstue i England forsynet med disse. Denne Mode er i Sandhed af en saadan Art, at man kan ønske den indført overalt. En smukkere Prydelse for et Værelse, end et saadant Aqvarium, som vi her gjengive (det maa erindres, at Planter og Dyr have stor Farvepragt), kan ikke let tænkes, og den Underviisning, de give i Zoologi og Botanik, vilde være en stor Vinding for den opvoxende Ungdom.

Det almindeligste Slags Aqvarier er en aflang Kasse med Skifer-Gulv og Ryg, Træ- eller Zink-Søiler og Glas-Sider; i dette Tilfælde maa den Side, som er Lyset nærmest, beskygges med et let Forhæng, da hverken Fiske eller Planter trives, med mindre Sollyset kommer til dem fra Vandets Overflade. Naturen maa altid efterlignes. En Indretning, hvorved Vandet, om fornødent, kan ombyttes; et Rør til Tid efter anden at indlade Luft, samt et Næt til at flytte Fiskene, om et Uheld skulde indtræffe, ere væsentlige Betingelser. Har Du anskaffet Dig et Aqvarium, bestrør Du Bunden med reen Sand og Smaasteen i en Dybde af tre Tommer, og saa bygger Du dine kunstige Klipper. Der er blot to Regler for denne Bygning. Den første er at anbringe Huler og Fordybninger for saadanne Planter og Dyr, som sky Sollyset; den anden at lade Klippens Top rage frem over Vandfladen, for at blandt dine smaae Logerende de, der finde Behag i Udflugter i fri Luft, ogsaa kunne tilfredsstille denne sin Lyst. Forresten kan Du bygge ganske efter din egen Phantasi.

Træer skabtes forinden de Væsener, der kvæges ved deres Skygge; derfor maa Du ogsaa plante din Sø-Vegetation inden Du befolker dit Miniatur-Ocean. Naar Du altsaa har fyldt dit Aqvarium med Vand, der maa være saa friskt, som det kommer fra Kilden, og paa ingen Maade kogt, anbringer Du dine Planter og lægger vel Mærke til, at enhver har en fuldkommen sund Rod, samt at en liden Klump af den moderlige Jord eller Klippe følger med.

Det antages almindelig, at saagodtsom samtlige Tangarter ved omhyggelig Behandling ville trives i Aqvarier. Til Oplysning for dem, der kunde ønske at anstille Forsøg, ville vi opregne nogle Planter af dette Slags, der med Held have været dyrkede i England: Ulva Conferva, en vakker Bryopsis med moslignende Blade, næsten som Fjær, Chondrus crispus, hvis Blade have Perletinter, Laurentia pinnatifida, hvis Farver forvandles fra Guld til Violet og det dybeste Purpur, den røde Corallina, den blaalig-grønne Cladophora; Dellesseria sanguinea, karmoisinrød, Punctaria latifolia, graaguul, Hildenbrandtia rosea, karminfarvet, Laminaria Phyllitis, Codium tomentosum, Bangia fuscopurpurea, Porphyra vulgaris, Irridæa edulis, osv. osv. Nogle Dage efter Plantningen maa Aqvariet lades i fuldkommen Rolighed, for at Planterne kunne faa Tid til at vænne sig til deres nye Bolig og Vandet blive stille. Er dette skeet, kan man skride til at befolke det lille Ocean med levende Skabninger. Her vil man blot komme i Forlegenhed paa Grund af de valgbare Kandidaters store Antal. Man maa have Polyper og lignende Skabninger; men skjønnere og underbarere end nogen af disse er Sø-Anemonen, som man for nogen Tid siden betragtede som det forbindende Led mellem Dyr- og Planteriget. Vore Skoledrenge vide nu bedre Besked; de vide, at disse yndige, blomsterlignende Skabninger, saa fine af Former og pragtfulde af Farver, ere graadige og mordlystne smaae Uhyrer. Deres Evne til at tage Føde til sig er saa fabelagtig, at man har seet en af dem sluge en Musling af Størrelse som en almindelig Theskaal. Det tegnede sig først til at Maaltidet skulde bekomme Dyret ilde, thi Muslingen lagde sig saaledes i dets Mave, at den dannede en hermetisk Skillevæg mellem dette Organs øverste og nederste Deel, hvoraf den sidste ingen Næring modtog, medens den første proppedes til Overfyldning. Men det

lader som om Sø-Anemonen ikke, ligesom Mennesket, kan blive et Offer for sin Mangel paa Maadehold. Naturen kom det graadige Dyr til Hjælp, og - det er forbausende at fortælle - et nyt Svælg dannede sig i den nederste Deel af Maven og forsynedes øieblikkelig med alle tilhørende Dele. De to rivaliserende Maver holdt aldeles intet Selskab sammen, men udførte sine Funktioner hver for sig, og istedetfor at lide Døden for sin Graadighed, belønnedes Slughalsen med Evnen til at indtage sin Føde fra to Ender. Vi haabe, at det er overflødigt at minde vore unge Læsere om, at Naturen ikke gjør saadanne Mirakler for vor arme Slægt.

Mollusker, forsynede med Skal, have saavel paa Grund af deres Skjønhed som for den ovenomtalte Nyttes Skyld Krav paa en Plads i Aqvariet. I dette bør man ikke nedlægge Østers og heller ikke udsætte sig for at see Vandet formørket af en Blæksprut, men der er nok at vælge mellem alligevel. Nogle af de besynderlige Mollusker, som synes at gjennemskjære Vandet ved Hjælp af en Archimedes-Skrue, ville gjøre god Virkning, og det samme gjælder den forbausende eenbenede Skjelm, som, naar Reiselysten kommer over ham, klatrer op paa en Klippe, stikker sin eneste Fod op af Vandet og holder den ud i Luften, indtil den tørres og faar en Fasthed som Kork, hvorpaa Krabaten kaster sig ud i Dybet og benytter sin Korkefod til Flaade.

Krabber maa haves for at gjøre Tjeneste som Reengjørere; deres Bevægelser ville ogsaa være interessante at iagttage. I England bruges den langhalede Krebs til Helligdommens Vogter, men enhver Krustacee kan gjøre samme Nytte. Hvad Fiske angaar, da har man i England gjort den Erfaring, at de Arter, som trives bedst og ere mest egnede for Aqvarier i Værelser, ere: Flyndren og Tangsnellen og den vidunderlige Skabning Søstjernen, der besidder den Evne, at partere sig i Ledder og opløse sig i sex til otte fuldstændige Skabninger af sin egen Art. Forresten vil Erfaring sikrest lære, hvilke Fiskearter bedst egne sig for hvert Land. Man maa ikke forglemme, at Vandet, hvori Fiskene skulle leve, maa skaffes stadig Tilstrømning af Luft enten ved en Sprøite eller ved Vanddryp fra et andet Kar. Aldeles stillestaaende Vand er for søvnigt et Element for velopdragne Fiske.

Dette var om Saltvandsdamme. Aqvarier kunne ogsaa fyldes med Ferskvand og Ferskvands-Planter og Dyr efter netop de samme Principer. Guld- og Sølvfiske, Karper, Aborrer, Suder, Murt, Gjedde og Aal have i England alle været anbragte med Held. Man maa sørge for at Gjedden er liden i sin Art, hvis ikke udsætter man sig for, at den fortærer de andre Fiske. Man har ogsaa gjort den Erfaring, at to Fod lange Fiske ikke kunne leve i en Dam, der blot er atten Tommer i Længde. Af Krybdyr kan man anbringe Fiirbeen, Frøer og Vand-Snegle, som samtlige tage sig smukt ud naar de forlyste sig i et klart Aqvarium. Kunde en og anden af vore unge Læsere komme over en ægte Sø-Slange, vilde dette være en sand Prydelse for hans Stat.

For ramme Alvor vil et Aqvarium forskaffe en vis Menneskeklasse Fornøielse og Kundskaber, som selv klager over at have for lidt af den første og som Alverden klager har for lidt af de sidste. Hvem vil vel i vort Land indføre Dagligstue-Fiskedamme?

Greffen Vandkuuranstalt.

Denne Anstalt - i sit Slags den første i vort Land -, der skal aabnes d. 1ste Juni d. A., ligger paa Gaarden Greffens Grund ved Foden af Greffenaasen omtrent ½ Miil fra Christiania. Den første Foranledning til dens Anlæg gave DHrr. Brynie og Hesselberg, idet de efter Hjemkomsten fra et Ophold ved Kuuranstalten i Söderköping Sommeren 1856 satte sig i Forbindelse med et Par Læger angaaende Oprettelsen af en lignende Anstalt i vort Land efter den Priesnitz'ske eller gräfenbergske Methode. Da der ved Greffen gaves Kilder med Vand af sjelden Reenhed, og den særdeles yndige Egn desuden frembød et behageligt Opholdssted i Hovedstadens Nærhed, fandtes dette Sted snart mest passende til et saadant Anlæg. Det medicinske Selskab viste Sagen, saasnart den fremstilledes for det, sin Deeltagelse ved at udvælge DHrr. Direktør Sandberg og Doktorerne Egeberg og Grøn til paa dets Vegne at bistaae de første Entreprenører med Raad og Daad. Efterat man havde faaet Tilsagn om det til Anstaltens Anlæg fornødne og passende Jordsmon for 5000 Spd., hidkaldtes i April Maaned f. A. Inspektør Østerholm fra Linköping, der havde havt med Anlægget af flere svenske Vandkuuranstalter at gjøre, og saaledes maatte ansees som en sagkyndig Mand. Da han erklærede, at Greffen saavel med Hensyn til Vand som til Beliggenhed havde Alt, hvad der udfordredes, for at gjøres til et udmærket Badested, kunde der trøstigen indbydes til at tegne Aktier i et saadant Anlæg, hvortil antoges ialt at ville medgaa 10,000 Spd. Aktietegningen havde det ønskelige Udfald. Endnu inden Indbydelsen til at tegne Bidrag under 30te April f. A. var udstædt, havde Østerholm gjort Tegninger til en 37 Alen lang og 16 Alen dyb Badehuusbygning, afstukket Tomt og givet Rids over den Deel af Greffen Eiendom, som for Anlægget fandtes fornøden - ialt 70—90 Maal.

Imidlertid har Anstalten, allerede efter lidet over et Aars Forløb, ikke alene strax færdig til Benyttelse een, men tvende store Bygninger, hver paa tre Etager, hvilke foruden de egentlige Kuurværelser endnu afgive 35 Logeerværelser, en mindre Sal, en meget stor og skjøn Spisesal, omgiven af 4 mindre Værelser til almindeligt Brug, samt endelig Familiebolig for Restauratøren, Kontorer for Lægen og Inspektøren m. V.

I sin Indbydelse bemærker Direktionen, „at samtlige Indretninger vistnok ere simple, men derhos solide, og som man vil haabe hensigtsmæssige."

Greffen Vandkuuranstalt.

I nogen Afstand fra Anstalten findes Kilder af samme Beskaffenhed, som ved denne selv, hvilke under Spadseergangen ville være meget beleilige for Drikning.

Et Parkanlæg skal slutte sig til den nærliggende „Underskov", der hører til Anstalten og som allerede i dette Aar vil frembyde smukke Spadseergange.

Opholdet ved Badet vil, indbefattet Logis, i det Høieste koste 1 Spd. daglig, foruden Indskrivningspenge (1 Spd. for hver Badegjæst). Da Anstalten ligger saa nær Christiania, ville de, der af økonomiske Grunde eller paa Grund af Forretninger ikke kunne see sig istand til at foretage nogen egentlig Badereise, ogsaa sættes istand til at nyde godt af dens velgjørende Virkning.

De væsentligste sygelige Tilstande, i hvilke Vandkuren har viist sig tjenlig, angives at være følgende, nemlig: Rekonvalescentser efter svære Sygdomme, Slappelse og Omsindtlighed i Hudorganet, Sekretionsanomalier, habituelle Kongestioner, Nervesvækkelse, Blegsot, Hysteri, Fordøielsesbesværligheder, habituel Forstoppelse, Lever- og Miltlidelser, Hypochondri, Hæmorrhoider, Gigt, Rheumatisme, Merkurialsygdom, aabne Saar, chroniske Hududslet, plastiske Exudater, Beensvulster m. m.

Direktionen for Vandkuuranstalten bestaar, foruden af de oprindelige Stiftere Brynie og Hesselberg, af DHrr. D. Kildal, J. Meinich og J. Brun. Anstaltens Læge er Christian Schmidt, der som saadan i Forveien har gjort sig bekjendt med lignende udenlandske Badesteder og til hvem Anmeldelser kunne gjøres.

Utrykte historiske Bidrag.

X.

Brev fra Biskop P. O. Bugge til Konferentsraad Carsten Anker.

Throndhjem d. 1ste Januar 1813.

Høivelbaarne,

Allerhøistærede Hr. Konferentsraad!

Signe Dem Gud! for baade Svensk og Fransk med sidste Post! Jeg har i det Hele en gemeen Smag, ingen Følelse for hvad der er stort og skjønt og ædelt; intet fiint Øre for det Henrykkende i den skjønne Musik af kvæstede, marterfulde Menneskers Jammerskrig; intet Øie for det majestætiske Skuespil af brændende Byer, ved hvis Lys man seer Grupper af fortvivlede, nøgne, hylende Mennesker; ingen Sands for saadanne store Optrin, som dem, Statstidenden for nogle Maaneder siden forkyndte som prægtige, nemlig at see en Morder-Engel dele Ridderordener ud til Mordere midt imellem Døende; nei! sløv og lav er min Sjæl, og mit Nervesystems Spænding altfor slap til at føle nogen vellystig Rystelse ved slige Scener. Derfor, Gud forlade mig min slemme Synd, bliver jeg altid glad, naar det, som er Stort, bliver Smaat; og dette kommer sig deraf, at det saakaldte Store ofte i mine Øine er smaat, og at altsaa Fornedrelsen intet andet er, end at Tingen sees i sin sande Skikkelse.

I Dag gaae vi da ind i et mærkværdigt Aar! Af fuldt Hjerte ønsker jeg Dem, og de faa virkelig retskafne og fordomsfri og lyst tænkende Mænd, jeg paa min Vandring

i Livet saa sjelden opdagede, Held og Glæde! Et gaadefuldt Aar træde vi ind i. Dog holdt jeg det aldrig for Gaade, eller var tvivlsom om Udfaldet, naar jeg i fordums Dage, som Præst i Christianssands Stift, hørte en Sømand begynde en Fortælling omtrent saaledes: „Vi havde en Himmelstorm, Paalands-Vind, og Skipperen var fuld. Intet forstod han selv, og den eneste Mand ombord, der forstod noget, fik ikke raade.“ Naar jeg hørte saavidt, vidste jeg alt Enden, nemlig: vi forliiste!

Deres Høivelbaarenhed vil af Ovenstaaende see, hvilken Forvirrelse der er i min Hjerne! Jeg fatter nu ikke selv, hvorledes jeg ved at nævne det begyndte Aar kom til at tænke paa disse Sømands-Fortællinger! Men man bliver ogsaa let fortumlet paa en Nytaarsdag formedelst de mange aandsfortærende Nytaarsgratulationer, som vor Herre veed ere ligesaa oprigtig meente, som de ere amusante at modtage.

Imidlertid er her dog en Britte i Byen, som i Dag kom til mig, en ædel Mand. Ham fik jeg dog sagtelig hvisket i Øret mit rule Britania! og det lettede ordentlig for Hjertet.

Førstkommende 28de Januar skal jeg til at prise vor Lyksalighed. Den vil vel og komme; thi da alt Nogle ere sultede ihjel, og en Mængde Syge i Bygderne, vil Konsumtionen uden Tvivl betydelig formindskes til den Tid, man vil sende os Korn. — Jeg har i en Æske sendt vor Prinds Christian Prøver af frossent Meel og deraf bagt Brød. Sluttelig er hans Natural-Kabinet ikke forsynet med slige Sager før.

I Aar har Videnskabernes Selskab ikke givet nogen Præmie for Potetesavl, som ellers pleier vinde flere Præmier. Men iaar var end ikke en Æskning indkommen; et Beviis paa, hvor aldeles ogsaa denne Avl er mislykket. Iøvrigt er for dette Aar betalt næsten 900 Rdl. Præmier. Ogsaa Sildefiskeriet er slaaet saa reent Feil, at en Tønde Bondesild - Landalmuens daglige Føde og den Fattiges eneste Suul - nu koster 80 à 90 Rdl.

Sundhedskollegiet i Christiania har sendt til Uddeling blandt Almuen et Par Skippund Plakater, hvori er at læse, hvorlunde Skaden af det frosne Korn skal forebygges. Hovedraadene ere Spegesild og Brændeviin. At vi ingen af Delene har, er udenfor Kollegier at betænke. Nu sige hvo som tør, at der ikke er sørget for Almuens Sundhed! Naar nu den Kommission, hvis Formaal er Potetestørring, og i hvilken Statsministeren Grev Reventlow allernaadigst er beskikket som Præses, har sluttet sine Arbeider, saa vil sluttelig alt Ondt paa eengang afhjælpes. Gud bevare os dog fra, at ikke Ilden, hvorved Tørringen skal skee, skulde brænde af Banko-Sedler, endskjønt dette dog vilde spare paa Skovene! —

Jeg mærker, at Taarepersen mindre stemmer med mit Lune i Dag, end Haltefanden. Men jeg bør betænke, at jeg ikke bør plage mine Velyndere med at læse for meget Vaas. Altsaa Punktum! Hensigten af Brevet var egentlig at takke for den Hjertens Glæde, de tilsendte Efterretninger gav mig, at ønske Dem af Hjertet Held og Lykke, og for Alting at bede, at min Frimodighed ikke maa berøve mig den Adgang til Deres Høivelbaarenheds Yndest, som jeg smigrede mig med at være i Besiddelse af, og som jeg sandelig skatterer høiere, end — ja hvem tør skrive det?

Med uskrømtet Høiagtelse
Deres Høivelbaarenheds
ærbødigste Tjener
Bugge.

P. S. Etatsraad Knutzon venter at skaffe Sædekorn fra Skotland. Men forunderligt! man har der forlangt ogsaa min Attest for, at Nødvendigheden bød at kjøbe Sædekorn, og ellers vilde Regjeringen ikke tilstede Udførselen. Nu spørger jeg: a) Hvo var dens Næste, som faldt blandt Røvere? b) Kan man vente andet, end at et Land maa gaa til Grunde, hvor man endnu er dum nok til at tro, at en Bisp fortjener Troværdighed? Hvor høit er man dog stegen i Kultur i Kjøbenhavn, fremfor i hiint Land? — Om Afskeden har jeg intet hørt siden. Men den kan endnu komme.

Literatur.

Historiske Antegnelser til Ludvig Holbergs atten første Lystspil ved E. C. Werlauff. Kjøbenhavn 1858. 526 S. st. 8vo. Hos en Forfatter, der, som Holberg, skildrer Samtiden, med hyppige Hentydninger til dens eiendommelige Forholde og Personligheder, maa efter mere end et Aarhundredes Forløb nødvendigviis for Nutidens Læsere Meget findes dunkelt og uforstaaeligt. For at man af hans Skrifter under Læsningen skal kunne modtage dette fyldige, livlige Indtryk, hvoraf Forfatterens Samtid overvældedes, og hvorved vi alene sættes istand til at dømme om deres egentlige Værd, maa man nødvendigviis være hjemme i den Tid og kjende de Forudsætninger, under hvilke Digteren skrev. Man maa med andre Ord have et archæologisk og historisk Apparat, hvorigjennem den fremstillede og paa Affattelsen indvirkende Tid ligesom kan rekonstrueres. Dette gjælder alle de holbergske Vittighedsarbeider, men dog mest hans Komedier, disse herlige Malerier af Samtidens Levesæt, Sædvaner og Forholde. I vor Tid, da spredte døde Nedtegnelser maa afgive saagodtsom det hele Materiale, kræver en saadan archæologisk-historisk Kommentar den utroligste Flid og Kundskabsfylde, hvis den skal kunne blive nogenledes udtømmende. Derfor vilde neppe nogen Anden været istand til at udføre dette Hverv, end netop den, som her har overtaget det, nemlig de danske Historieskriveres Senior, Konferentsraad Werlauff. Med sin umaadelige Belæsthed i alle Retninger, forenede han fra den tidligste Alder den inderligste Kjærlighed til de holbergske Vittighedsværker, der næsten havde udgjort hans eneste Morskabslæsning. For tyve Aar siden udgav Werlauff 1ste Bind af „Antegnelser til Holbergs Lystspil“, og det er dette Arbeide, som her fremtræder i en ny Udgave, næsten fordoblet i Omfang og indeholdende Antegnelser til endnu trende nye Stykker foruden de foregaaende. Saaledes som Arbeidet her foreligger, indeholder det uvurdeerlige Bidrag til Forstaaelsen af Holbergs Skrifter og Opfattelsen af hans Tidsalder: dens Folkeliv, dens Huusliv, lærde Væsen, Kulturtilstand og fremfor Alt dens Overtro. I sidste Henseende har Forf. leveret næsten udtømmende Monographier, navnlig om Besættelser og Hexevæsen. Ogsaa til Oplysning af Folkeskikkene har han, iberegnet Kildehenviisningerne, givet mere, end vi paa noget andet Sted have fundet samlet. Vi ville til et Exempel blot nævne Skildringen af Juleskikkene, der findes S. 182—199. I enkelte Stykker vilde dog Forf., hvis han enten havde været Nordmand eller af Autopsi kjendt vort Folkeliv, kunnet spare sig adskillige Raadførsler i sjeldne Kilder og derhos undertiden opnaaet større Udførlighed.*) Men Sagen er, at Forfatteren, skjønt af oprindelig norsk Herkomst og en afgjort Velynder af vort Folk og vort Land, ikke har havt Anledning til at lære dette at kjende, undtagen gjennem Bøger, som han da rigtignok har benyttet med en næsten utrolig Flid. Man slutte imidlertid ikke, at der i denne Mangel paa personligt Bekjendtskab til Norge stikker nogen Overseen fra Forfatterens Side. Konferentsraad Werlauff er en Literaturens Mand af hiint gamle ærværdige Slags, hvis Antal vi for vor Part med en smertelig Følelse see at blive mindre og mindre. I sit lange Liv har han ikke sat sin Fod udenfor de danske Øer. Han har levet blandt sine Bøger, men gjennem disse dog stadigen staaet i en levende Rapport med Tiden, hvilket han endnu i sin høie Alder vedbliver at gjøre. Man behøver kun at slaae efter i det heromhandlede Arbeide, for at overbevise sig om, at saagodtsom intet Skrift, ingen Tidsskrift-Artikel, hvorfra en ny Oplysning kunde være at hente, er undgaaet hans Opmærksomhed. Men, for nærmere at vende tilbage til selve Skriftet, er dets Kjærne dog ikke hvad den nyeste Tids Arbeider har oplyst, men, næst efter klart affattede Indledninger til de enkelte Skuespil, hvad Forf. har fremhentet af ældre, forglemte Skrifter. Forf. har for en stor Deel øst af Blade og saadanne Bøger, som formedelst sin anerkjendte Dumhed ikke mere læses, men som netop derfor anføre hvad der nu tiltrænges: hvad hele Samtiden vidste og derfor ikke brød sig om, men som Nutiden ligesaa fuldstændig har glemt. Man vil vanskelig i de kommenterede Skuespil finde en Person nævnt eller et dunkelt Forhold antydet, uden at Werlauff har fundet Rede derpaa og kan henvise os til Kilder, hvoraf Alt opklares. — Imidlertid maa man ikke efter Titelen slutte, at Skriftet blot indeholder spredte Notitser og Oplysninger om tvivlsomme historiske og andre Gjenstande, tvertimod en god Deel deraf optages af livligt skrevne Indledninger til hvert enkelt Stykke, hvori Læseren indføres i Sujettet, dets historiske Forhold og tildeels ogsaa den æsthetiske Behandling. Enkelte af disse Indledninger ere rene Monographier over den Gjenstand, der har givet Digteren Stof til sit Arbeide. Netop fordi vi saa godt vide at skatte Betydningen af hvad Hr. Konferentsraad Werlauff her har ydet til Forstaaelsen af „den dansk-norske Literaturs Fader“, kunne vi ikke tilbageholde Ønsket om, at den alderstegne Forfatter fremdeles maatte finde Tid og Kræfter til at yde endnu mere paa dette Feldt, hvorpaa Ingen med lige Dygtighed vil kunne afløse ham.

*) Ved „Rommelpotte“, der nævnes i et Forbud mod Juleoptøier, forstaaes utvivlsomt ikke - som Forf. antager - „den endnu herskende Skik, ved Nytaar at slaae Potter itu paa Gaden“, men dog snarere hvad Vid. Selsk. Ordbog kalder et „Legetøi“ - kun ikke „for Børn“ alene. Rumlepotten var en liden Dunk, med haardt Skind spændt i Enderne, ligesom i en Tromme. Paa Skindet var anbragt Hul, hvorigjennem gik Snore, som ved at trækkes frem og tilbage anrettede en frygtelig Larm (Rumlen, hvoraf da Redskabets Navn). I enkelte Byer idetmindste brugte man endnu for ikke ret mange Aar siden i Julen at gaae omkring i Gaderne med dette Larme-Redskab.

Norge.

Christiania. Konstitutionsdagen feiredes iaar som de nærmest foregaaende Aar paa en smuk og værdig Maade, under Deeltagelse af alle Folkeklasser. Til den sædvanlige Procession ud til Krohgsstøtten sluttede sig det samlede Storthing, hvilket vi ikke vide det tidligere har gjort. Fra den bekrandsede Støttes Fod holdt Overretssagfører D. Faye-Hansen for den rundt omgivende uhyre Menneskemasse en Tale i Anledning af Dagen, hvori han tillige erindrede om, at det just var 25-Aarsdagen siden dette Monument for hiin Frihedens gjæve Talsmand reistes. Da Processionen vendte tilbage, drog den op til Slottet, hvor Prindsregenten strax viste sig og blev hilset med levende Hurraraab. For Enhver, som erindrede sig, hvilken Modstand Høitideligholdelsen af vor Frihedsdag i Begyndelsen fandt hos Fyrsten, maatte denne deeltagende Optræden fra Prindsregentens Side ogsaa være ligesaa overraskende som glædelig. Længere ud paa Eftermiddagen samledes en Mængde Mennesker af begge Kjøn til en paa Klingenberg arrangeret Fest, hvor Taler holdtes og Skaaler udbragtes: for Kongen (af Kjøbm. Løkke); for Dagen (af Lektor Friis); for Storthinget (af D. Faye-Hansen); for Prindsregenten (af Skomager Svelberg); for Sverige (af Assessor Motzfeldt); for Danmark (af Kand. J. Berg); for Eidsvoldsmændene (af Storthingsmand Rygh); for Ryes, Schleppegrells og Helgesens Minde (af G. A. Krohg). Forud for Talen angaaende Dagen blev følgende Sang af Henr. Ibsen afsunget:

Norske Broder, lad dit Kvæde klinge
Fagert over Fjeld;
Lad din Frihedsjubel frit sig svinge
I den lyse Kvæld!
Lad din glade Festsang være viet
Til et Mindechor
Over dem, som har din Odelsjord
Gjennem Trængslers tunge Strid befriet!

Men et helligt Løfte lad tillige
Lægges i dit Kvad:
Løftet om at øge og berige
Dine Minders Rad, -
Løftet, stærk at staa, som Stav i Gjærde,
Om den Arv du fik, -
Vogte den med Aandens klare Blik,
Vakkert værge den mod Voldsmænds Sværde!

Ja, med Gjerning skal du hædre Gaven,
Bringe Bud i Nord
At den gyldne Sæd fra Fortidshaven
Frisk paa Fjeldet gror!
Hil da Norges fagre Foraarsstævne!
I dets Frihed see
Ei et pyntet, rodløst Maitræ
Men en frodig Gran med Fremtidsevne!

Paa Christiania Theater opførtes i Nærværelse af Kronprindsen A. Munchs „Lord William Russell“ med Prolog af Forfatteren, og paa det norske Theater „Fjeldeventyret“, hvortil ogsaa gaves Prolog.

— Harbitz har paa Grund af Sygelighed maattet forlade Storthinget. Ved denne Anledning begave Storthingets Medlemmer med Ueland som Ordfører sig hen til ham for at sige ham Farvel før Afreisen. Uelands vakre Tale besvaredes af Harbitz paa en Maade, der paa alle Tilstedeværende gjorde et dybt Indtryk. Til Storthingets Præsident er i Harbitz's Sted U. A. Motzfeldt valgt, til Vicepræsident er Stabell bleven valgt. — Schweigaard er bleven udelukket af Finantskommitteen, hvori han paa saa mange Thing har havt Plads.

— I Repræsentantskabsmøde af 12te Mai bevilgedes det af Formandskabet foreslaaede Beløb 131,000 Spd. til Anlægget af et nyt Vandværk og en ny Dæmning ved Maridalsoset. Vandværket skal udføres væsentlig efter Kapt. Klingenbergs og Dæmningen efter Civilingeniør O. Rolls Plan.

— Ved den 5te Abonnementskoncert i Løverdags gaves Ouverturen til en ny norsk Opera af vor lovende Komponist Hr. Udbye, hvilken af Publikum blev modtaget med store Bifaldsytringer.

— A. Munchs „Lord William Russell“ finder en rosende Anmeldelse i det svenske Aftonblad Nr. 107 og i Berlinerbladet „Vossische Zeitung“, den sidste naturligviis knyttet til den tydske Oversættelse. Henr. Ibsens „Hærmændene paa Helgeland,“ der nylig medfulgte vort Blad, er i Svenska Tidningen Nr. 107 ligeledes rosende anmeldt. Anmelderen udtaler sig derhos meget gunstigen om den nyere norske Literatur, som han med Hensyn til Behandling af Oldtiden og Folkelivet stiller som et følgeværdigt Exempel for sine Landsmænd. — Det nye Blad Upsala-Posten giver i sin Feuilleton en Oversættelse af „Synnøve Solbakken.“

Bergen. Tyveriet hos Dekke er opdaget. Politiet havde fattet Mistanke til en ledig Person fra Elverum, der blev sat ind i Tvangsarbeidsanstalten og her betroede sig til en falsk Ven, som stod i Ledtog med Politiet og foretog sammen med ham en natlig Flugt hen til det Sted, hvor Pengene vare forvarede, hvorefter da Politiet atter greb Tyven.

Udenlandske Efterretninger.

Sverige. Paa det kongelige Theater i Stockholm er - til Indtægt for de Brandlidte i Christiania og paa Moss - givet en Forestilling, der har indbragt 1126 Rdl., hvoraf 425 skjænkede af de Kongelige. Siden har endvidere Kongen og Dronningen skjænket 1160 Rdl. Rgm., Enkedronningen 400 Rdl. og Prinds Oscar med Gemalinde 225 Rdl.

England. Lord Canning har befalet en almindelig Konfiskation af al Privat-Eiendom i Audh, hvilket uden Tvivl er skeet efter det afgaaede Ministeriums Instrux. Det nye Ministerium har dadlet denne Fremgangsmaade, og er derfor igjen bleven dadlet af Oppositionen, ihvorvel et formeligt Dadelsvotum af Shaftesbury er bleven forkastet med 167 mod 158 St. Det nærværende Ministerium, der synes slapt og holdningsløst, antages ikke at kunne holde sig længe. Det har søgt at aflede Angrebene med at afskedige Lord Ellenborough.

Christiania. Trykt og forlagt af H. J. Jensen. (Storgaden Nr. 27.)

Illustreret Nyhedsblad.

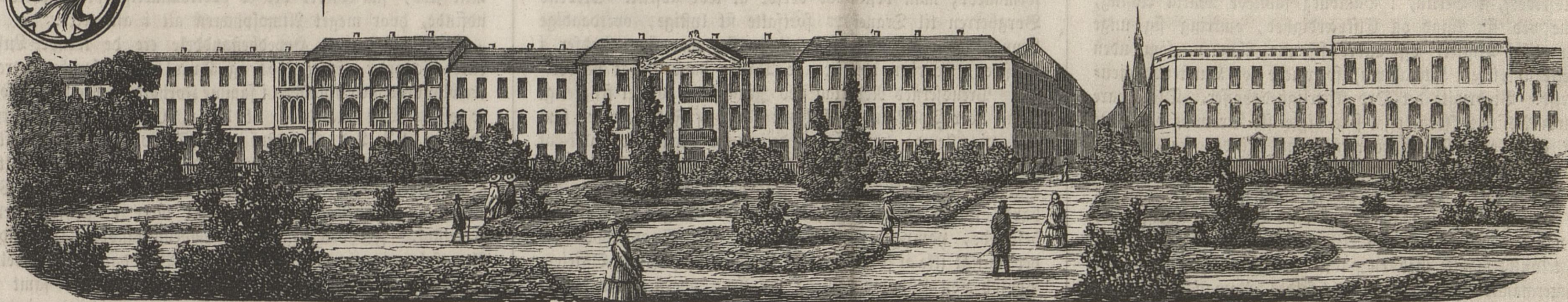

Nr. 22. | Udkommer hver Søndag Morgen. | 30te Mai 1858. | Abonnementsprisen er 60 ß Fjerdingaaret. | 7. Aarg.

Indhold.

Til Grev Wedels Portræt.

(Af J. S. Welhaven.)

Billedet af Grev Hermann Wedel-Jarlsberg er ofte fremstillet, til forskjellige Tider og af forskjellige Kunstnere, og desuden har man hans Liigmaske. Denne er lagt til Grund for den kolossale Büste paa Ladegaardsøen, som, maaskee netop derfor, har faaet noget fremmed i Former og Udtryk. Blandt de fer mig bekjendte Portræter ad vivum, foretrækker jeg følgende: et malet Brystbillede af Södermark fra Grevens kraftigste Mandsomsalder, en dermed omtrent samtidig Büste af Michelsen, og Görbitz's i Steentryk gjengivne, Sortkridttegning fra 1838. Efter disse tre Originaler har ogsaa Glosimodt dannet sin Büste, og, som det forekommer mig, med sandt Kunstnerblik fundet det mest træffende hos enhver af dem, og forenet Alt til en levende Fremstilling af den uforglemmelige Mands ædle, udtryksfulde Hoved.

Alligevel maa det ei synes underligt om endog Flere, der i Livet stod Grev Wedel nær, kan savne noget i Ligheden af dette Billede; thi ved Portræter har man just Leilighed til at bemærke hvor forskjelligt det Physiognomiske opfattes, og ikke mindst hvor det gjelder en høitbegavet Individualitet. Denne maa Kunstneren fremfor Alt søge at gjengive i et sandt Charakteerbillede, og er det nu en mindeværdig Afdød, bør der saameget mindre være Tvisl om uvæsentlige Enkeltheder.

Grev Wedels hele Personlighed var usædvanlig præget og syntes at forene de mærkeligste Modsætninger: aaben Djervhed og stille Forbehold, tiltalende Mildhed og kold Undvigen. I hans Optræden har Mange endog fundet en vis Forlegenhed, som var dem paafaldende hos den høibaarne Stormand, der saa betydningsfuldt virkede gjennem alle Samfundets Kredse. Men dette sælsomme Træk, der hurtigt bortveg, hvor hans Interesse vaktes i Ord eller Gjerning, kan vistnok forklares ikke blot af tidlige Livsomstændigheder, men ogsaa af hans Charakteerudviklings Forhold til en oprindelig Gemyttets Varme, der saa let kunde bevæge ham til stærke, uforbeholdne Hengivenhedsfølelser, som han igjen søgte at bevogte og dæmpe, da han i Alt vilde være mandig afhærdet. I Grevens sidste Aar viste ogsaa hans ydre Skikkelse et Misforhold, som maaskee hos Fremmede kunde indvirke paa Opfatningen af hans indre Væsen. Det tiltagende Onde i Fødderne, hvoraf han saalænge havde lidt, gjorde hans Gang og Holdning usikker, medens hans stærkt udformede Overkrop endnu betegnede den gjeve Idrætsmand, der lige uforfærdet paa Land og Sø havde anspændt sine yderste Kræfter i Fædrelandets Tjeneste.

Grev Wedels Aasyn var i høi Grad talende og livligt; det var fyldigt, men bestemt tegnet, og især viste dets Profil en skjøn og ædel Form. Hans Moders Portræt af Tischbein, der smykker Hallen paa Jarlsberg, vidner om hvormeget denne Søn har lignet hende. Paafaldende var det, at hans veldannede, tankefulde Øine havde et usikkert Blik, der sjelden fæstedes paa Den, han havde for sig, men oftest blev slaaet ned under Samtalen eller saae hen i en anden Retning. Desmere Kraft og Frihed var der om hans Mund og i hans hele Underansigt. Jeg har hørt en Almuesmand, der kjendte ham godt, sige, at Greven var folkemild baade for Syn og Hørelse, og dette vil Enhver forstaa, der erindrer hans Stemmes vindende Magt og det Udtryk af Velvillie, der kunde hvile paa hans Læber, skjønt de ogsaa mangengang bevægede sig til et sarkastisk Minespil. Det er naturligt, at dette Aasyns eiendommelige Liv især maatte fremtræde under beaandet Tale. Mange vil have erfaret det i hans offentlige Liv, men maaskee det endmere kom tilsyne naar han udtalte sig i en snævrere, utvungen Kreds. Jeg har oftere været ham nær, medens han skildrede sine Oplevelser fra Norges Trængsels- og Befrielsestid og dertil knyttede endnu tidligere Minder; engang hørte jeg ham recitere en heel Tale af Canning, som han i sin Ungdom havde seet og nu fremhævede som Monstret for en Statsmand. Visselig maatte jeg, som Jacob Aall siger, føle „hans store Evne til at give sine Tanker og Meninger den indtrængende Tales Form", men, saaledes besjelet, viste ogsaa hans Aasyn en Adel og Ild, som ingen tegnende Kunst tilfulde kan udtrykke.

Kun svagt har den Photographi, hvorefter nærværende Billede er skaaret, gjengivet Glosimodts Büste, som er bleven mindre heldigt stillet for det photographiske Instrument. Imidlertid see vi her de ædle Grundformer af det plastiske Verk, der, udført i Marmor, snart vil blive offentlig udstillet og tildrage sig Almeenhedens Opmærksomhed. Det vil prise Mesteren og findes værdigt det Forbillede, der saa hoilig har fortjent at fornyes i Kunst og saaledes bevares gjennem Slægterne.

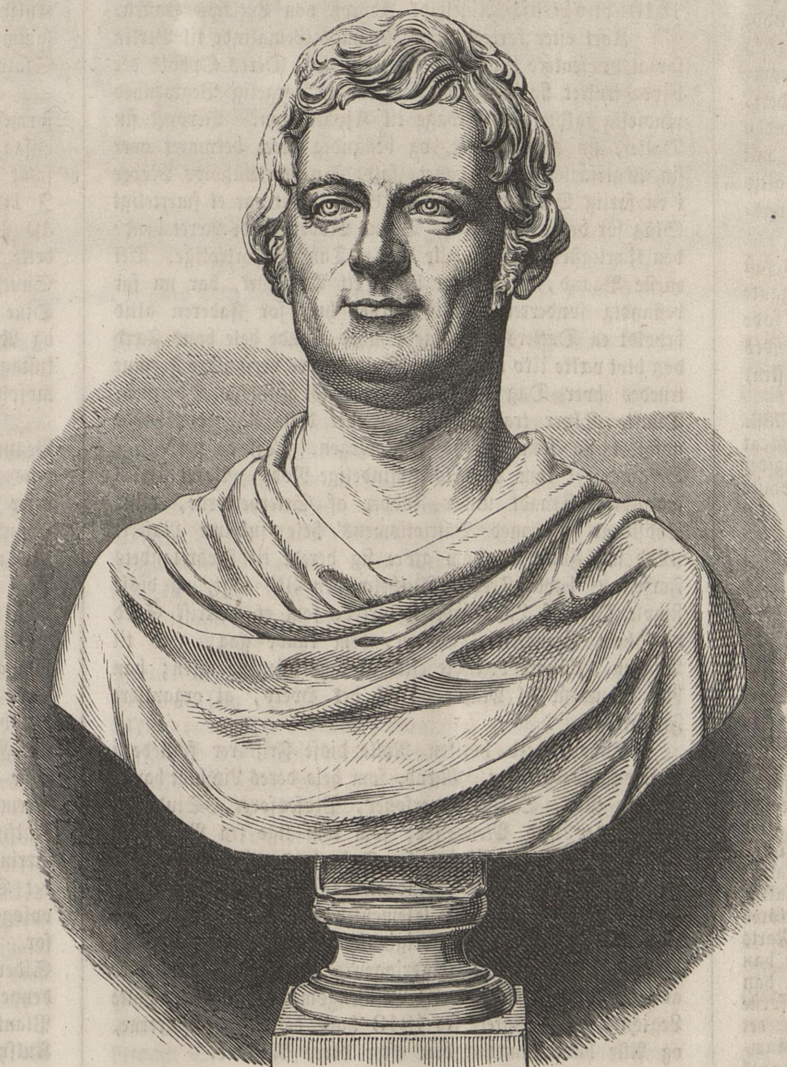

Grev Wedels Büste af Glosimodt. Efter Photographi, xylographeret i Leipzig.

Grevinde Ahlefeldt og Digteren Immermann.

(Af Saint-René Taillandier, „Revue des deux Mondes.")

I.

En Dame, som havde baaret et i Tydskland berømt Navn, Major Lützows fraskilte Hustru, Grevinde Ahlefeldt, svandt for tre Aar siden langsomt hen mellem et lidet Antal Venner, og Efterretningen om hendes Død vakte hos Mange Erindringen om en sørgelig Historie. Grevinde Ahlefeldts Oplevelser havde under Restaurationen levende beskjæftiget den preussiske fornemme Verden. Gift med den kjække Befalingsmand over de Friskarer, Theodor Körner har besunget, løsd hun sig efter tretten Aars Ægteskab skille fra sin Gemal efter kort iforveien at have sluttet et inderligt Venskab med den høihjertede tydske Digter Karl Immermann. Verden er lidet tilbøielig til at tro paa disse reent aandige Forhold mellem Kvinde og Mand. Man spurgte hinanden smilende, hvad der havde kunnet føre sammen disse Tvende, den fornemme Dame og Digteren, fine Værkers Barn. I Manges Øine var Grevinde Ahlefeldt noget mere end den geniale Digters Musa, hans med Ærefrygt paakaldte Beatrice, og da Immermann i 1839 ægtede en ung Pige, Marianne Niemeyer, fem og tyve Aar yngre end han selv, troede mangt et skadefro Øie at læse Spor af Vrede og Skamfuldhed paa den forladte Veninndes Ansigt. Det var reen og hellig Smerte og ingen Vrede, der havde trukket disse Runer. Grevinde Ahlefeldts Liv indeslutter en af disse indre Kampe, som store Digtere saa gjerne have skildret; især finder man dem i det 17de Aarhundredes Literatur behandlede med overordentlig Finhed. Ved at læse visse Træk af Grevinde Ahlefeldts Liv, mindes man uvilkaarligt om Prindsessen af Cleves eller Racines yndigste Tankeskabninger.

En ung Dame, der har kjendt Grevinde Ahlefeldt i de sidste Aar af hendes Liv, Demoiselle Assing, har med Kjærlighed fortalt Verden denne sælsomme og romantiske Skjæbne. Demoiselle Assing tegner ikke blot et Portræt efter Hukommelsen; hun har ført sig istand til at samle de paalideligste Traditioner om sin Heltinde. Demoiselle Assing er en Datter af Rosa Maria Assing, Søster af den bekjendte Skribent Varnhagen von Ense, hvis Biographier Göthe roser, og som i sine „Denkwürdigkeiten" saa træffende har skildret det tydske Selskab under Keiserdømmet og Restaurationen. Varnhagen von Ense, Digterens

*) Kilden til denne Artikel, som vi haabe vil læses med almindelig Interesse, er „Gräfin Elisa von Ahlefeldt, die Gattin Adolphs von Lützow, die Freundin Karl Immermann's." — Eine Biographi, von Ludmilla Assing."

og Generalers Biograph, stod i Venskabsforhold til de fleste af de Personer, der spille en Rolle i Grevinde Ahlefeldts Liv. Hans Søster Rosa Maria Assing havde været Uhlands, Chamissos og Schwab's Veninde. Med en glimrende Aand og en Indbildningskraft, som maaskee havde en svag Tilbøielighed til at skeie ud, herskede Maria Assing i Forening med Svigerinden Rahel von Varnhagen som Dronning i de udvalgte Kredse, vi kunde fristes til at sige ved de Kjærlighedshoffer, som for tredive Aar siden kastede en saadan Glands over Nordtydsklands større Stæder. I Düsseldorf, i Berlin, i Hamburg samlede Maria Assing, alene ved sin Aand og Elskværdighed, omkring sig unge romantiske Digtere og andre skjønne Aander, som uden direkte at virke i Literaturen, sværmede for Kunstens Gjenfødelse. Vi brugte det Ord Kjærlighedshoffer. Disse vare Maria Assings Ideal og i sine digteriske Drømme paakaldte hun altid efter Troubadourerne hine Minder fra Middelalderens Provence. Hun vilde give Kvinden en Rolle, ikke i Literaturen, men i Skribenters og Digteres Opdragelse. En Dame, der greb saaledes ind i sin Tids selskabelige Liv, og var saa opmærksom paa Alt, hvad der angik Hjerte og Digtekunst, maatte med en ganske særegen Sympathi følge Immermanns og Grevinde Ahlefeldts Roman. Efter at ogsaa Maria Assing er død, var hendes Datter den nærmeste til at fortælle denne rørende Historie, og vi kunne stole paa hendes Fortællings Troskab. Alle Grevindens efterladte Papirer, Breve, Bekjendelser, mangt et vigtigt Aktstykke er betroet Biographen af Vennehænder, og dette Portræt af en høitbegavet Kvinde, denne ud af selve Livet grebne Roman, hvori ædle Hjerter afsløres, er et heelt Kapitel af Tydsklands Literatur- og Samfunds-Historie i det 19de Aarhundrede.

Elisa Davidia Margaretha, Grevinde af Ahlefeldt-Laurvig, er født d. 17de Novbr. 1790*) paa Slottet Tranekjær i Danmark. Hun nedstammer fra en gammel dansk Slægt, hævet til grevelig Rang af den tydske Keiser, Leopold den 1ste, og af Christian den 5te, Konge i Danmark, (1672) forlenet med Grevskabet Langeland. Hendes Fader stod i høi Gunst hos Christian den 7de, der hyppig besøgte ham paa hans prægtige Slot, liggende ved Bredden af en Indsø og med Udsigt til Beltet paa begge Sider. — Moderen, Louise Charlotte Hedemann, tilhørte den holsteenske Adel. Dansk paa fædrene, og tydsk paa mødrene Side, indviedes hun tidlig i tydsk Aand og Væsen, og eftersom hun blev ældre, vendte hun sig mod Tydskland som mod sin Sjæls Fædreland. En tydsk Gouvernante, Mariane Philippi, synes at have havt stor Indflydelse paa hende, og efter at have været hendes Barndoms Leder, forblev hun hende en Veninde og en Støtte under Livets tungeste Prøvelser.

Mariane Philippi satte sig det til Opgave, at udvikle alle dybere Anlæg hos denne unge, higende Aand. Grev Ahlefeldt var en Verdensmand; Jagten, Bordets Glæder, lystige Sammenkomster optog hans hele Tid; der gik ingen Uge hen, hvori ikke Naboer fra de omkringliggende Slotte eller Hofkavallerer kom for at jage paa Tranekjær, og nyde den Gjæstfrihed, som Kongens Ven saa ødselt skjænkede.**) Midt i denne glimrende Tummel, aabnede en stille, drømmende Sjæl sig henrykt for den ideale Verdens Undere. „Mine skjønneste Timer paa Tranekjær," sagde Grevinden senere, „var de, jeg tilbragte alene med Mariane i mit Værelse, fra hvis Vindu jeg saa Havet og Lysets altid vexlende Spil paa Bølgerne, medens vi læste vore Yndlingsdigtere Schiller og Klopstock."

Da hun viste sig ved Hoffet i Kjøbenhavn, endnu fast et Barn, vakte hun almindelig Beundring. Den elegante Skikkelse, de blonde Lokker, der indfattede hendes søde Ansigt, de store blaa Øine, milde og dybe som hendes Sjæl, den blændende Hud, der mindede om Snee i Solskin, og fremfor alt den høie, ubevidste Jomfruelighed, den Reenhed og Hjertefred, der straalede hende ud af Øinene, alle de Fortrin Skandinaviens Digtere tillægge Nordens Ungmø, gjorde dette femtenaars Barn til et idealt Syn. Demoiselle Assing har samlet mange rørende Beviser paa den Forundring og det sky Mishag, hvormed den unge Komtesse modtog den Hyldest, der vistes hende. Familie-Uenighed formørkede snart denne lyse Ungdom; hendes Fader var paa Veien til at ruinere sig ved sin Ødselhed, hvorimod hans Gemalindes Modstand, Raad og Bebreidelser intet formaaede; man besluttede derfor at leve adskilt. Medens Borgherren til Tranekjær fortsatte sit lystige, overdaadige Levnet, opholdt hans Gemalinde sig paa sine Godser i Holsteen, hvorhen den herlige Datter havde fulgt hende.

Preussernes Nederlag ved Jena faldt som et frygteligt Slag over Tydskland. Skjønt dansk af Fødsel, var, som som vi allerede have sagt, den unge Komtesse tydsk af Hjerte. I Sommeren 1808 ledsagede hun Moderen til Badet i Neundorf, hvor de traf preussiske Officierer, der havde spillet en æreful Rolle under Krigen. De vare beseirede, ydmygede, men stolte af sine Saar; hvor var det muligt ikke at føle Deeltagelse for dem? En ung Officier, Adolph von Lützow, stillede sig strax øverst i Rækken af Komtesse Elisas Beundrere. Lützow udmærkede sig ingenlunde ved Aand; selv Hjertets Egenskaber vare ikke synderlig udviklede. Det var en jævn Hverdagsnatur, men hans bekjendte Tapperhed i Forening med noget vist Djærvt og Friskt i hans Fremtræden, gjorde ham dog til en ganske stolt og bold Skikkelse, som nok kunde forrykke et ungt Hoved. Hvem vil bebreide Elisa Ahlefeldt, ikke i en Alder af atten Aar at have gjættet hvad der manglede i Lützows Charakteer? Naiv og enthusiastisk, saa hun i ham blot den germanniske Friheds glimrende Helt. Hun troede sig elsket, hun elskede. De Hindringer, denne Kjærlighed mødte, bandt hende blot endnu fastere til sin Forlovede. Moderen havde givet sit Minde til Forbindelsen, men Greven nægtede i lang Tid sit Samtykke dertil. I Spidsen for den danske Adel, Kongens Ven og Fortrolige, troede han at stige ned ved at give sin Datter til en preussisk Officier, som vistnok var af en gammel adelig Familie, men dybt under ham i Rang og Rigdom. Efter flere Maaneders Underhandlinger fordrede Greven, som første Betingelse for sit Samtykke, at Lützow skulde forlade Kongen af Preussens Tieneste og bosætte sig i Danmark; han vilde forsøge, sagde han, at erholde et eller andet stort Embede til ham i Styrelsen eller ved Hoffet. Betingelsen var haard for en Mand, som sex og tyve Aar gammel allerede havde udmærket sig i den tydske Armee, og som blot længtes efter at begynde Krigen forfra igjen. Var det en List af Greven? Troede han, at den unge Kapitain over Friskarerne aldrig vilde underkaste sig Betingelsen? Det preussiske Hof var dengang i Königsberg. Lützow begav sig til Kongen og anholdt om Tilladelse til at træde i Kongen af Danmarks Tjeneste. Elisa og hendes Moder vendte nu tilbage til Tranekjær, og deres Bønner overvandt endelig Grevens Modstand. Den 20de Marts 1810 blev Elisa Ahlefeldt Adolph von Lützows Hustru.

Kort efter førte Lützow sin unge Gemalinde til Berlin for at præsentere hende for sin Familie. Deres Ophold der havde trukket sig ud i to Aar, da en sørgelig Begivenhed pludselig kaldte dem tilbage til Kjøbenhavn. Berøvet sin Datter, sin eneste Trøst, og bestandig mere bekymret over sin Ægtefælles vilde Levnet, faldt Fru von Lützows Moder i en farlig Sygdom og døde 1812. Det var et smerteligt Slag for den unge Kone. Denne Moder havde været hende den kjærligste Veninde, alle hendes Tankers Fortrolige. Det eneste Baand, der bandt hende til Danmark, var nu for bestandig sønderrevet, thi hvorvel hun for Faderen altid beholdt en Datters ærbødige Ømhed, kunde hele hans Færd dog blot vække Uro og Angst. Selv hendes personlige Formue truedes hver Dag mere ved Grevens afsindige Ødselhed. Dunkle Skyer trak allerede op over dette Liv, der havde udfoldet sig som en lys Maimorgen. Til de personlige Bekymringer kom Landets almindelige Nød. Aaret 1813 oprandt. Traadt under Fødder af Seierherrerne, reiste Tydskland sig med Patriotismens hele sublime Raseri. „Lad mit Folks Ungdom gjøre sig beredt til Fædrelandets Forsvar," havde Fredrik Wilhelm den 3die sagt, og disse simple Ord af Landsfaderen virkede som et elektrisk Stød paa hele Preussen. Enhver, som kunde gaa, greb til Vaaben. Lützow brændte efter at tage Tjeneste igjen; han blev udnævnt til Major og fik det Hverv, at organisere Friskarerne.

Enhver veed hvilken Rolle disse Friskarer spillede i Uafhængighedskrigen. Mænd, som hele deres Liv blot havde ført en Pen, Øvrighedspersoner, Professorer, Studenter mødtes der med Mennesker, som kom lige fra Værkstedet eller Ploven. Begeistring for Fædrelandet besjælede disse improviserede Soldater. Studenterne føiede hertil den poetiske Begeistring, og alle disse Elementer dannede de stærkeste, de paa den smukkeste Maade originale Tropper, hvorom Krigshistorien har opbevaret Erindringen. Det er Lützows Hæder at have organiseret og været Befalingsmand over denne stolte Legion. Alle Digtere fra 1813 have besunget Friskarerne, og Alle have benævnt dem efter deres Anfører.

„Und wenn ihr die schwarzen Jäger fragt,
Das ist Lützows wilde verwegene Jagd."

*) Ifølge Lengnicks Stamtavler er hendes Fødselsaar 1786. Ledet af Kvindernes sædvanlige Lyst til i det Længste at bevare sin Ungdom har Grevinden maaskee selv angivet dette senere Fødselsaar. Med Hensyn til de geographiske Data have vi her uden videre korrigeret Forfatteren.

**) Grev Frederik af Ahlefeldt-Laurvig (der foruden at være Greve „til Grevskaberne Laurvig og Langeland" ogsaa ifølge Arverettigheder skrev sig Greve til det tydske Rixingen) kom ved dette Liv i en maadelig Forfatning, der bevirkede, at hans Affærer sattes under en Administrationskommission og at han i 1805 solgte Grevskabet Laurvig til Kongen (mod at et Fideikommis oprettedes af en Deel af Kjøbesummen), hvorved han kom i Besiddelse af en stor Sum Penge. (Saml. t. d. n. Folks Sprog og Historie, VI, 610 og 617.) Den danske Konge solgte igjen 1817 Grevskabet til et Interessentskab i Laurvig, der overtog Kapitalen for Fideikommisset med 344,012 Spd. og skulde betalte Kongen 155,000 Spd. Da Interessentskabet ikke fyldestgjorde sine Forpligtelser, gik Godset igjen 1835 - for samme Kjøbesum - over til den danske Generalfiskal Treschow, hvis Søn er dets nuværende Besidder. Naturligviis ere de adelige Rettigheder gaaede tabte, og det faktisk endog endnu inden Loven om Adelens Ophævelse. Grev Frederik af Ahlefeldt var født 1760 og døde 2den Marts 1832. Efter hans første Hustrues Død 1812 giftede han sig anden Gang 1816 med Frøken v. Leth. Da han ingen Søn havde, men kun hiin eneste Datter af første Ægteskab, tilfaldt Grevskabet Langeland tilligemed det Laurvigske Fideikommis ved hans Død Brodersønnen, Kammerherre Oberstlieutenant Christian Johan Frederik Ahlefeldt, der døde 1856, og hvis Søn er Godsets nuværende Besidder. (Jfr. Traps tropogr.-statist. Beskr. o. Danmark, den specielle Deel S. 780—781.) Red. Anm.

Atmosphæren.

(En Skizze.)

Den hele Klode, som vi beboe, omgives af en Atmosphære af Luft, hvis nedre Dele sammentrykkes formedelst Vægten af alle de høiere. Det er bekjendt, at Luften udøver omtrent 14 Punds Tryk paa hver Kvadrattomme af Jordens Overflade, og da man nu tillige veed, at denne Overflade er omtr. 9,300,000 geographiske Kvadratmile stor, saa bliver det et overkommeligt Regnestykke at udfinde, hvor meget Atmosphæren alt i alt veier.

Atmosphærens Hovedbestanddele ere de tvende Luft- eller Gasarter Suurstof og Kvælstof, hvilke overalt ere blandede med hinanden i samme Forhold. Dette Forhold er efter Vægt saaledes, at der i 100 Lod atmosphærisk Luft er 23 Lod Suurstof og 77 Lod Kvælstof; efter Maal er derimod Forholdet saaledes, at der i 100 Potter atmosphærisk Luft er $20{,}_9$ Pot Suurstof og $79{,}_1$ Pot Kvælstof; Suurstof er altsaa lidt mere vægtfyldigt end Kvælstof. Foruden de anførte Hovedbestanddele indeholder Atmosphæren en vexlende Mængde Vanddamp, fremdeles en ringe Mængde Kulsyregas og Ammoniakgas samt af nogle Sager, som danne sig ved Dyre- og Plantelevningers Forraadning. Vi ville lægge Mærke til, at omendskjønt Kulsyren er en Luft- eller Gasart, saa indeholder den dog adskilligt af et fast Legeme, som Hvermand kjender, nemlig Kul; den er nemlig sammensat af Suurstof og Kul i et saadant Forhold, at der i 22 Lod Kulsyre er 16 Lod Suurstof og 6 Lod Kul.

Vi vide, at Kul findes i stor Mængde baade i Planter og Dyr, det kommer saaledes til os i vor Mad og gaar fra Maven over i Blodet; i vore Lunger kommer det sammen med den indaandede atmosphæriske Luft, forbinder sig med dennes Suurstof og gaar derpaa ud af Legemet som Kulsyre. Ifald man nu kjender Vægten af det Kul, som man daglig fortærer, saa er det en let Sag at finde Vægten af det Suurstof, som man daglig tager fra den atmosphæriske Luft, thi det er sikkert, at hver Gang man fortærer 6 Lod Kul, saa tager man 16 Lod Suurstof af Atmosphæren. Et voxent Menneske, som har maadeligt Arbeide og tilstrækkelig Mad, forbruger i vort Klimat til sin Indaandning i hvert Døgn gjennemsnitlig 40 Lod*) eller 450 Potter Suurstof og giver i samme Tid ved Udaandning atter fra sig 450 Potter Kulsyre, om hvilken sidste Luftart det er bekjendt, at den er skadelig for Helbreden, naar den indaandes i altfor stor Mængde. Det er derfor vigtigt ved Indretning af Boliger at sørge for en tilstrækkelig Tilstrømning af frisk atmosphærisk Luft. I Værelser, hvor der er en saadan Tilstrømning, at der kommer mellem 270 og 540 Kubikfod ny Luft i Timen for hver Person, indeholder Luften endnu mellem $^{2}/_{1000}$ og $^{4}/_{1000}$ Kulsyre, medens Kulsyremængden i Atmosphæren pleier at vexle mellem $^{4}/_{10000}$ og $^{5}/_{10000}$. En Hest skal efter Leblanc udaande tre Gange saa megen Kulsyre som et Menneske, en Ko har det vel omtrent paa samme Viis: det er altsaa raadeligt, at man ogsaa gjør Stalde og Fjøse luftige.

Foruden det Suurstof, som berøves Atmosphæren formedelst Menneskers og Dyrs Aandedræt, veed man ogsaa, at der medgaar Suurstof til al Slags Forraadning samt til det, som man i daglig Tale kalder Forbrænding. I 100 Pund lufttør Veed kan man antage, at der er 40 Pund Kul; brænder man denne Veed op, saa tager dette Kul fra Atmosphæren $^{16}/_{6} \times 40 = 106^{2}/_{3}$ Pund Suurstof, Veden forsvinder under denne Proces for vore Øine, idet der nemlig danner sig (foruden Vanddamp og Aske) $146^{2}/_{3}$ Pund Kulsyre, der næsten er ligesaa luftagtig og fuldkommen saa gjennemsigtig som den atmosphæriske Luft.

Vil man gjøre det Regnestykke, som er antydet i Begyndelsen af denne Opsats, nemlig at udfinde Atmosphærens samlede Vægt, saa faar man ud, at Atmosphæren veier adskillige Trillioner Pund og ved deraf at udregne Suurstofgehalten, finder man, at ogsaa denne beløber sig til Trillioner af Pund; vi synes altsaa at have Nok at tage af. Men betænke vi de mange Millioner Mennesker, de Milliarder Dyr paa Jorden, den uhyre Mængde Brændmaterial, som aarligaars gaar med, den Masse Planter, som aarligaars dø ud og forraadne, saa kunne vi ikke ved første Blik skjønne andet, end at Atmosphærens Suurstof i Løbet af nogle tusinde Aar maa forsvinde og give Rum for Kulsyre, der vil gjøre det umuligt for Mennesker og Dyr at beboe vor Planet. Men vi ville tage Sagen i nærmere Betragtning og lægge Mærke til, at just den Kulsyre, som er saa skadelig for det dyriske Liv, er et Hovednæringsmiddel for Planterne. Da Planten er bunden til det Sted, hvor den gror, og ikke har faaet Evne til at opsøge sin Næring, saa har de skabte Tings Fader sørget for, at dens Hovednæring er udbredt luftformig til alle Sider, saaledes at den kommer til Planten, hvad enten denne har faaet sit Sted paa Fjeldet eller i Dalen. Plantens Livskraft adskiller under Sollysets Medvirkning Kulsyren i dens to Bestanddele: Kul og Suurstof. Kullet i Forening med Vandets Elementer (og Ammoniak) gaar i Planten, idet nemlig disse Ting tilsammen danne Materialet

*) Efter Scharling.

til dens Stengel, Bark, Blade og Frø; Suurstoffet derimod bliver frit og udbreder sig til alle Sider i Atmosphæren for at underholde Dyrenes Liv samt den Forbrænding og Forraadning, der bereder ny Næring for Planterne. Paa denne Maade tilsteder Atmosphæren den mærkværdige Vexelvirkning mellem Dyre- og Planteverdenen, at Mennesker og Dyr i levende Tilstand formedelst Aandedræt og Brænden, og efter Døden, formedelst deres Legemers Forraadning levere Planterne Kulsyre (og Ammoniak), medens Planterne derimod ikke alene give Dyrene Næring, men ogsaa bortskaffe af Atmosphæren den Kulsyre, som er farlig for Dyrenes Liv, samt forsyne Atmosphæren rigelig med det Suurstof, uden hvilket det dyriske Liv vilde være umuligt.

Vi gaae nu over til Atmosphærens anden Hovedbestanddel, nemlig Kvælstoffet. Denne Luftart er ligegyldig for Aandedrættet, den hjælper ikke til Forbrændingen og synes heller ikke at være virksom til Planternes Ernæring. Man gjør sig derfor det Spørgsmaal: hvortil skal den store Mængde Kvælstof i Atmosphæren tjene? Man har troet, at det kun er tilstede forat fortynde Suurstofgasen og for saaledes at bevirke, at der med hvert Aandedrag kommer en mindre Mængde Suurstof til Lungerne, samt at al Forbrænding og Forraadning gaar langsommere. — Det er ganske sikkert, at dersom der i Atmosphæren var Suurstof istedetfor det derværende Kvælstof, saa vilde Mennesket i hvert Døgn indaande fem Gange mere Suurstof end det nu gjør, og følgelig fortære fem Gange mere Mad end nu, hvilket atter sandsynligviis vilde lede til en Opvarmning af dets Legeme, som det ikke kunde taale. Ligeledes vilde enhver Forbrænding gaa for sig fem Gange hurtigere end nu. Det vilde altsaa have betænkelige Følger, om Atmosphærens Kvælstof blev byttet med Suurstof. Men, vil man kanskee sige, al den Kvælstof kunde være borte, Aandedræt og Forbrænding vilde jo i saa Fald gaae for sig akkurat som nu, fordi at Atmosphæren da blev saameget tyndere. Lad os da betænke, hvad Følgen vilde blive af en slig fortyndet Atmosphære! For det Første vilde Regn og Hagl træffe de levende Skabninger med en Fart, der vilde blive mange af dem til megen Meen. For det Andet vilde der blive en slig Fordunstning af Vandet fra Jordens Overflade, at man rimeligviis ikke fik stort andre Veirforandringer end Skodde og Nedbør. For det Tredie vilde, naar Klarveir en Gang imellem indtraf, Varmeudstraalingen fra Dyr og Planter rimeligviis blive større end disse Skabninger kunde taale. For det Fjerde kom vi til at kassere vore Pumper og andre Indretninger, som beroe paa det nærværende Lufttryk. For det Femte vilde vi under det formindskede Lufttryk sandsynligviis være ligesaa ilde farne i de af os beboede Egne, som vi erfare at Reisende ere blevne, naar de have besteget overmaade høie Fjelde; disse Reisende fortælle os nemlig, at Blodet er sprunget frem af deres Næse og Mund, at de knapt have aarket at gjøre et Par Skridt uden at hvile sig, at de have fornummet Svindel, Susen for Ørene og mange andre Ubehageligheder. — Efter det her Anførte vil man maaskee være mindre tilbøielig til at undre sig over, at det for alt Liv tilsyneladende ganske ligegyldige Kvælstof er bleven tildeelt vor Atmosphære i saa rigeligt Maal, at det udgjør omtrent fire Femteparter deraf.

V. S.

Philareth Chasles.

(Af Eugène Mirecourt.)

III.

Fra Sekretær hos Hr. de Jouy stiger Philarèth Chasles snart til anonym Medarbeider i „le Constitutionel." En betydelig Deel af den Aand og de Fiinheder, der findes i „L'Eremite en province", maa skrives paa vor Forfatters særskilte Regning. Han udarbeidede Operaen „Athenienserne" med sin Patron. Næsten paa samme Tid see vi ham optræde i „Revue philosophique" med sine Artikler: „Et Blik paa de engelske Digtere." Han viser sig her at være i Besiddelse af en meget alsidig Dannelse og udvikler allerede i dette første Forsøg sin Aands henrivende Ynde. Disse ualmindelige Egenskaber henleder ogsaa den almindelige Opmærksomhed paa Philarèth Chasles. Publikum er henrykt over hos en Literaturhistoriker at finde et poetisk Sprog og en blomstrende Stiil, en Overraskelse, som efter Suards og Lally-Follendals Skrifter kom saameget mere uventet.

I 1824 oversætter Philarèth en Bog af Jeremias Bentham: „En Skildring af Spaniens politiske Stilling", og erholder den akademiske Priisbelønning for en Lovtale over de Thou. Dette Held opmuntrer ham. Han udgiver sex Maaneder efter „Bruden fra Benares, Indiske Nætter, et sjeldent Værk, et Digt blandet med Fortællinger i Prosa." „Et sandt Digt fra Restaurationen", siger Champfleury, „som jeg hilser med den største Ærbødighed, naar jeg seer det i Bogsamlernes Hylder, men

Infanteri. Garden. Ingeniører. Generalstaben. Artilleri. Kavalleri.

Den norske Armees Uniformering. (Antræk for Officierer saavel til Parade som daglig Tjeneste.)

som jeg ikke aabner." Philarèth Chasles udgiver fremdeles sine „Breve fra en amerikansk Reisende", derpaa et „Uddrag af Schweitz's Historie."

Den 25de August 1828 deler han med Saint-Marc Girardin en ny akademisk Priisbelønning, og begge træde ind i Journal des Débats Tjeneste. Duviquet trak sig nemlig paa denne Tid tilbage. Philarèth fik for sin Part at bestille med Redaktionen af den dramatiske Feuilleton, dog med Undtagelse af Referaterne fra Comédie-Française, der blev overgivet til Lesourd. Dette Forbund varede dog ikke længe. Istedenfor Decemvirerne Chasles og Lesourd kom nu Selvherskeren Janin. Imidlertid grundede Véron sit „Revue de Paris." Philarèth med sin frugtbare, utrættelig skabende Aand blev Revuens sande Forsyn; Buloz overgiver ham Redaktionen af den, specielt for at han skal korrigere de ofte yderst mangelfulde Oversættelser fra Engelsk, som denne ofte bestiller uden at kjende videre til dem. „Det forhindre Dem dog ikke", siger han, „fra at bringe mig saamange originale Artikler som De vil." Chasles' Talent, der dog først tilfulde vandt Anerkjendelse under hans senere Virken i Revue des deux Mondes' Tjeneste bidrog særdeles meget til at berige Schweitzeren Buloz, Eieren af et Blad, hvori han ei vil være istand til at skrive en eneste Linie, og hvor han kun har vidst at putte ind personlige Udfald, redigeret af Skriblere i hans Tjeneste.

Aar 1833 erholdt Chasles desuden Ansættelse ved „Chronique de Paris." Hver fjortende Dag gav han her en meget aandrig literær Revue; det er disse Artikler, der vare undertegnede „Al de C." og som han gav under Form af Breve, adresserede til Hr. Wilbald B... i Edinburg.

Det var omtrent paa denne Tid, han ægtede Baronesse de Presles. Journal des Débats havde skaffet ham glimrende Bekjendtskaber, og Mange ville paastaae, at han for største Delen skylder den sin Lykke.

En rosende Kritik, siger man, over forskjellige af Guizots Værker skaffede Chasles en udmærket Plads i det Mazarinske Bibliothek. Han blev anden Bibliothekar der med en aarlig Gage af sex tusinde Franks og fri Bolig i det franske Videnskabernes Akademi.

I Aaret 1841 skaffer det daværende Ministeriums Protektion ham den ny oprettede Lærerstol i College de France som Professor i germanisk Sprog og Literatur. Men her mødes man af en uventet Anstødssteen. Philarèth har ligetil dette Øieblik forsømt at tage nogensomhelst akademisk Grad. Han er ikke engang bachelier-des-lettres.*) En speciel Dispensation tillader ham imidlertid i Løbet af samme Dag at erhverve sig Diplom som Baccaleureus, som Licenciat og som Doctor i de skjønne Videnskabers Fakultet i Paris. Professorer, blandt Andre Saint-Marc Girardin, bleve specielt udnævnte forat examinere den berømte Kandidat. Philarèth Chasles blev Baccaleureus Kl. 11, Licenciat Kl. 2 og Doctor Kl. 5. Han begyndte sine Forelæsninger i 1842 under en uhyre Tilstrømning af Mennesker, der vare tiltrukne af den berømte Skribents Navn. Siden den Tid har hans Forelæsninger vedblevet at være ualmindelig besøgte og deriblandt ogsaa af Parises elegante Dameverden. Philarèth Chasles anstrænger sig ogsaa øiensynlig for at tilfredsstille sine smukke Tilhørersker. Hans livlige, opvakte, aandrige, endnu, uagtet hans syv og halvtredsindstyve Aar ungdommelige Physiognomi, hans endnu stedse kulsorte Lokker, den Værdighed, hvormed han bærer sit Ornat; - Alt bidrager besynderlig til at forøge hans Tales poetiske Vælde. En Dame tog en Dag, fortæller man, sin unge Datter med sig til College de France. Hun anbefalede hende at notere under Forelæsningerne. Den unge Pige bruger ogsaa utrættelig sin Blyant. Ved Enden af Forelæsningerne kaster imidlertid Moderen tilfældigvis sit Blik paa Papiret, og hvad seer hun? — Philarèth Chasles Portræt. — „Ah! veed Du hvad, Moder", sagde Barnet, „jeg skulde dog ikke kunne sætte hans Aand paa Papiret, jeg gjenfinder den paa hans Ansigt." Nu for Tiden gives der jo ikke mere Børn. Det være nu som det vil; men Sainte-Benoi endogsaa har aldrig feiret en slig Triumph. Vor Professor holder i Almindelighed sine Forelæsninger uden videre Forberedelse. Han indskrænker sig, siger man, til at sætte til Livs tre à fire Kopper stærk, sort Kaffe, og stoler dernæst paa sine overordentlige Kundskaber, paa sin Aand og sit indre Liv. Han kan just ikke rose sig af at holde sig til nogen vis Methode, det er ikke hans svage Side. Han lader sig beherske af sin Phantasi, af Tilfælde og Lune, hvilket ogsaa giver hans Ord hele Impromtuets Ild. Han fører sit Auditorium med sig igjennem alle Menneskehedens Aldre, igjennem alle Lande, igjennem alle Navne, igjennem alt Stort, uden at nogensinde deres Opmærksomhed trættes eller deres Videbegjærlighed slappes. Hans Tale er frugtbar paa overraskende Vendinger, hans

*) Svarer omtrent til vor Artium og anden Examen. O. A.

Aand, fuld af fiint Koketteri og overraskende, slaaende Tanker. Man har endogsaa bebreidet ham, at han undertiden driver sit forførende Væsen forvidt, og at det letteligen kan slaa over i Affektation. Man vil let forstaa, at Philarèth Chasles med denne sin glimrende, men i en vis Henseende overfladiske Aands-Organisation, aldrig har kunnet levere noget heelt Værk. Saa interessante og lærerige hans Værker forøvrigt ere, have de dog i Almindelighed kun Værd som Detailler og ere kun at ansee for Brudstykker. Disse Brudstykker, hvoraf han har gjort hele Bind, ere blevne publicerede overalt: i „Journal des Débats“, i „Revue de Paris“, i „Revue des deux Mondes“, i den encyklopædiske, i den britiske Revue, i „le Miroir“, i “Pandore“, i „le Mercure du dix neuvieme siècle“, i „la France chrétienne“, i “le Courrier-française“, i Konversationslexikoner ꝛc. Han har samlet alt dette under den almindelige Titel: „Komparative Literaturstudier“ “(Etudes de littérature comparée“).

Philarèth Chasles Talent er ikke just et kritisk, det er maaskee snarere et literaturhistorisk Talent. Digteren hiinsides Rhinen, som har kaldt ham „Indvieren“ (initiateur), siger Champfleury, har truffet det rette Ord. Altid paa Jagt efter noget Nyt, tager han begge Verdener paa Raad, vender sig mod Nord, men foragter ikke Sydens Vink, drager fra Tydskland til Italien, fra Spanien til England, med den ene Haand oppudser han de store Forbilleder og med den anden kjærtegner han Larabs's skjønne Pastelmalerier, han graver i Pompejis Ruiner og gjennemsøger Amerikas nys opførte Hytter; - man kan ikke nægte ham Navnet af „Indvieren“, et ærefuldt Navn ogsaa derved, at der Ingen gives i Frankrig, der kan gjøre Chasles det stridigt. Vor Vens Fiender have imidlertid blandt Andet beskyldt ham for Plagiat. Dette var netop paa Grund af den literære Aare, som han følger og undersøger, uundgaaeligt. Man optræder aldrig som Lærer for Menneskene uden at skabe i deres Sjæl en Utaknemmelighedens og Iversygens Følelse, der bringer dem til at fornægte sin Herre og Mester. Hr. Cherbuliez paastaar saaledes, at „Etudes sur les moeurs et la litterature des Anglo-Americans“ er et neppe tilsat Opkog af nogle Artikler i „Edingburg-Magazin.“ Til Støtte for sin Paastand veed han imidlertid ikke at citere meer end ti Linier af nogle philosophiske Betragtninger over Indbildningskraften, hvilket dog hos Philarèth særdeles vel kan betragtes som fremgaaet af en svag Gjenerindring af Stedet. Den, som vil bevise formeget, beviser Intet. Dersom Chasles har sat sit Navn paa „En Læges Erindringer“ af Samuel Warren, har han dog ikke fortiet Navnet paa den egentlige Forfatter af en Bog, som han forresten aldeles har omarbeidet.

Ingensinde hengiver han sig til en slavisk Oversættelse, han forbedrer bestandig, udvikler, gjendriver. De eneste Plagiater, som han har at bebreide sig, er, som han selv udtrykker sig, det Modsatte af Plagiater; thi det er de hundrede Gange hændt ham at udgive for Oversættelser Artikler, som skrev sig fra ham selv, - et uskyldigt Selvbedrag, som Alexander Dumas ingenlunde skulde have kunnet udsætte sig for. Man har imidlertid ikke ladet sig nøie med at angribe Philarèth Chasles' literære Hæder; man har ogsaa revet ned paa hans Personlighed. Vi have ofte hørt gode Mennesker sige: „Han er uordentlig. Han ligger i en stedsevarende Strid med sine Forlæggere. Naar man giver ham Forskud, faar man vente paa ham maanedsviis, ja i hele Aar endogsaa!“ „Ingen forstaar dog, som han, Maneren med „den hule Skrift““, det vil sige Maaden at give det Manuskript, som man præsenterer, et skuffende Udseende af at ville komme til at udfylde flere Blade eller Spalter i Tryk, medens det maaskee neppe udgjør et eneste. — En blodtørstig Philister skriver os til: „Da De nu efter Forlydende skal udgive Philarèth Chasles Historie, saa maa De ikke glemme at gjøre Publikum opmærksom paa, at jeg er blandt den gode Mands Kreditorer“ ꝛc. ꝛc. Saa sagte, mine Herrer, saa sagte! Jeg beder, lader os forstaae hinanden, og de, der anklage os for at bruge falsk Vægt og Maal, gjøre bedst i at betænke sig to Gange, før de komme med en slig Dumhed. Er da Chasles virkelig nogen literær Røver, en samvittighedsløs Kritikus, en Reformator, en Folketribun? Har da Nogen, om jeg tør spørge, seet Chasles at gjøre vore unge Forfatteres Talent i Penge, eller af personlig Antipathi at skabe literære Bagvaskelser, at prædike nogen Saint-Simonisme, nogen Fouriérisme, nogen Kommunisme? Har man vel nogensinde seet denne Mand at angribe den borgerlige Orden, Religion eller Moral? Hvor ere de Principer, som han har bekjæmpet, hvor den Ødelæggelse, han har gjort? Det er ikke en Omvæltningens Mand, det er ikke en Løgnens Apostel, og vi have her ingen Maske at afrive; thi han skjuler sig ikke bag nogen. Og derfor er det os eller bør det være os forbudt at overskride Tærskelen til hans private Liv. Hr. Pechot har derfor skjændet sig selv ved i „Revue britannique“ at publicere visse løgnagtige skandaløse Detailler af hans private Liv, og vi see os nødt til formelig at fordømme selv Buloz, naar han i den literære Samling fortæller Historier om Løst og Fast, som Ingen har bedet ham om at berette. Denne Udgiver af „Revue des deux Mondes“ har herved fremkaldt en blodig Artikel fra en Fiendes Haand, der i sin Tid blev leveret til „Gazette russe.“ Vi ere ædelmodige nok til ikke her at gjengive denne. Hr. Chasles har Gjæld, det er sandt, og han fragaar det ikke; men han tilbyder sig at bevise, at hans slette pekuniære Stilling skriver sig fra, at han paa Grund af Familieforholde allerede for ti Aar siden har seet sig nødt til at betale en Fordring paa halv hundrede tusinde Francs. Herpaa har Ingen fundet sig beføiet til at svare et eneste Ord. En slig Strid er bedrøvelig. Hr. Pechot og Buloz faar ei tage det ilde op, at vi maa sympathisere med den Mand, som man paa en raa, skjændig Maade tillader sig at angribe. Der vil maaskee gives Taabelige, der ville sige, at Philarèth er af vore Venner. De have Uret: vi have aldrig havt den Ære at tale med denne berømte Skribent; vi kjende Ingen af hans Nærmeste. Professoren har en Søn, hvis literære Debuter ikke have været uden en vis Glands, thi Emil Chasles er en af „Revue contemporains“ fornemste Støtter. Og hvad Philareth selv angaar saa vedbliver han utrætteligt, trods onde Tungers Bagvaskelse og Avindsyges troløse og skammelige Beskyldninger, utrættelig og uden Ophold at arbeide og producere. Han hviler sig fra sine Studier paa Reiser; thi Reiserne ere for ham en Kilde til nye Studier. For nylig vandrede han ved Rhinens Bredder, og holdt Forelæsninger i Preussen.

Chasles er den mest distraite Mand i Frankrig og Navarra. Han giver ei Hertugen af Brancas, denne de la Bruyères originale Typus, noget efter i det Punkt. Her forleden Dag lader han sig bringe til sin Bolig i Videnskabernes Akademi i Hyrevogn, men glemmer naturligviis at betale Kudsken. Denne holder altsaa ved Porten, bliver der til Midnat og vækker tilsidst under voldsom Banken det hele Huus, der hvilede i Søvnens Arme, for at erholde sin Betaling for ni Timers Leie af en Eenspændervogn. Philarèth elsker særdeles dette Slags Kjøretøi. Som man før i Verden sagde „Balzac og hans Stok“, saaledes siger man nu „Chasles og hans Kabriolet.“ Den ene gaar aldrig uden den anden.

Norge.

Christiania. Bankkommitteens Pluralitet har indstillet den kongelige Proposition om Bankens Flytning fra Throndhjem til Christiania til Henlæggelse. Denne Indstilling blev idag (den 29de Mai) af Odelsthinget antaget med 42 mod 40 St.

— Af M. G. Hettings Indberetning om hvad der fra 1ste Juli f. A. indtil nu er udført til Fiskeavlens Fremme sees der, at 33 nye Apparater ere indrettede, med „taaleligt Udfald i Thelemarken, godt paa Vestlandet, i Nordre Bergenhuus Amt og i Gudbrandsdalen.“ Flere Anlæg ere mislykkede, hvorimod der i 18 Apparater er tils. udklækket 147,000 St. Fiskeunger. I alle ældre Apparater er Udklækningen lykkets meget godt, og i 10 saadanne er udklækket ikke mindre end tils. 400,000 St. Udklækningen har været størst i Apparatet paa Ulleren i Aker (omtr. 150,000 Laxerogn), og i Apparaterne paa Boen og Bigeland ved Christianssand (i hvert 80,000 St.).

— Bjerregaards Fjeldeventyr sees at være opført paa Folketheatret i Kjøbenhavn.

— I 32te Binds 2det Hefte (af den nye Række) af det i Halle udkommende „Zeitschrift für Philosophie und philosophische Kritik“, udgivet af J. H. Fichte, Herm. Ulrici og J. U. Wirth, findes S. 225—255 første Halvdeel af en Afhandling af Prof. ved vort Universitet, Monrad, under Overskriften: „Das Problem der Philosophie und seine geschichtliche Evolution. Eine kritische Betrachtung von Prof. Dr. Monrad.“ Denne Afhandling er ikke, som i Almindelighed Tilfældet med Nordmænds Arbeider paa fremmede Tungemaal, oversat efter Forfatterens Manuskript, men af ham selv fra først af skrevet paa Tydsk.

— Universitetsstipendiat Karl Hansen sees at ville tage Doktorgraden. Sin første Forelæsning herfør (over det selvvalgte Thema Inflammationerne) holder han paa Mandag Kl. 12—1, den 2den 9de Juni og den 3die 14de Juni.

— Folkeoplysnings-Selskabet indbyder til Subskription paa et Godtkjøbs-Atlas, der efter dets Foranstaltning udgives af Premierlieutenant Carl Schwenzen med Bistand af Ingeniør-Major Vibe. Atlasset skal bestaae af 17 fra Nyt af tegnede Kart-Blade, af samme Størrelse som det ifjor leverede, hvilke graveres paa Steen og udføres i Farvetryk, og leveres Subskribenterne indbundet for den utrolig billige Priis af 36 ß Exemplaret, deri iberegnet Inspaknings- og Forsendelses-Omkostninger. — For at Atlasset skal udkomme, maa tegnes Subskription paa mindst 10,000 Exemplarer. Ligesom ved Berlins Naturlære er fastsat, at 10 Exemplarer er det mindste, som kan subskriberes. Hvor nødvendig end denne Subskription en gros af Hensyn til Forsendelsen kan være, finde vi den dog ikke nødvendig i de større Byer, og navnligen ikke her i Christiania, hvor det utvivlsomt maatte falde Folk lettere at gaa til Boghandler Dybwad og tegne sig som Subskribent end at opsøge ni andre Mennesker til at subskribere sammen med En. (J. Dybwad sees nemlig at have paataget sig at ordne Alt hvad der angaar Subskription og Forsendelse.)

— Under 10de Mai ere følgende Avancements og Forsættelser foregaaede: a. I Kavalleribrigaden: Chefen for vardalske Eskadron, Ritmester H. K. Hertzberg til Chef for ringsakerske Eskadron; Sekondritmester ved ullensakerske Eskadron C. Staffeldt til Ritmester og Chef for vardalske Eskadron; Sekondritmester ved ringsakerske Eskadron C. F. B. Lassen til Sekondritmester ved ullensakerske Eskadron. b. I Artilleribrigaden: Chefen for 1ste Batteri, Oberstlieutenant i Armeen og fungerende Kommandant paa Oscarsborgs Fæstning H. S. Scheel til Chef for 4de Batteri; Chefen for 4de Batteri, Kapt. S. C. Gjessing til Chef for 3die Batteri; Chefen for 11te Batteri Kapt. O. Olsen til Chef for 10de Batteri; Chefen for 9de Batteri, Kapt. C. O. Iversen til Chef for 1ste Batteri; Chefen for 6te Batteri, Kapt. C. F. Scharffenberg til Chef for 9de Batteri; Stabskapt. ved 6te Batteri S. B. Mejdell til Kapt. og Chef for samme Batteri; Stabskapt. ved 4de Batteri C. Angell til Kapt. og Chef for 11te Batteri; Stabskapt. ved 5te Batteri M. B. Hall til Kapt. og Chef for samme Batteri; Stabskapt. ved 8de Batteri, H. H. Rode til Stabskapt. ved 6te Batteri; Stabskapt. ved 7de Batteri L. C. Dahll til Stabskapt. ved 5te Batteri; Premierlieutenanterne J. T. Radich, S. S. Klingenberg og H. J. R. Grüner til Stabskaptr. respektive ved 4de, 7de og 8de Batteri, samt Sekondlieutenanterne L. M. Hansen, C. S. Due og H. J. Nørregaard til Premierlieutenanter i Brigaden.

— Under 15de Mai er Kapitain G. B. Falsen, Fuldmægtig H. Collett, Stiftsoverretssagfører H. Paludan og under 22de Mai Artillerikapitain C. O. Iversen udnævnte til Kammerherrer.

Under s. D. er Premierlieutenant i den 1ste akershusiske Infanteribrigade C. J. Vogt, samt Premierlieutenant i Kavalleribrigaden L. J. T. Harboe udnævnte til Kammerjunkere.

Under 18de Mai er Chefen for frederiksstadske gevorbne Musketeerkorps, Oberstl. J. G. Høyer, udnævnt til Oberst i Armeen.

Under s. D. er Overtoldbetjent i Bergens Tolddistrikt B. Hoff, ifølge Ansøgning forundt Afsked i Naade med en aarlig Pension af 550 Spd.

— I April Maaned har Toldintraderne ved Rigets sydlige Toldsteder udgjort 280,941 Spd., eller næsten 100,000 Spd. mindre end i April f. A.

— Af et Bankobrev fra Fattigforstanderen paa Frederikshald til Christiania Fattigkommission er stjaalet 459 Spd. 3 ß. Gjerningsmanden er endnu ikke opdaget, hvorimod man ved det i Anledning af Tyveriet her optagne Forhør er kommet efter, at en Gut paa Posthuset hersteds har taget Penge ud af flere andre Breve.

— Akers mechaniske Værksted har paataget sig for Christiania Byes Havnevæsen at udføre et Dampmudderapparat for en Sum af 17,000 Spd.

— Medens vi her søndenfjelds den hele Vinter ingen Snee have havt, er der nordenfjelds, i Slutningen af Marts og i Begyndelsen af April faldet en saadan Mængde, at den ved Skred har anrettet mangfoldige Ulykker, og er paa Agrene gaaet op til 6—7 Alens Dybde og i Fjeldtrakterne til det Mangedobbelte.

— Nordlandsfiskeriet har iaar slaaet meget slet til.

Thoten. Den 17de Mai reistes det ved Subskription bekostede Hædersminde over Peder Fauchald. Det er af sleben Granit og koster omtr. 60 Spd. Efter at en Sang af Provst Magelsen var afsungen, holdt først Sagfører Brager en Tale, hvori han skildrede den Afdødes Fortjenester. Derefter talte Overretssagfører Vinje, der var indbuden til Festen, og som ligeledes til denne havde skrevet en Sang (i sit nye Maal.) Paa Gaarden Majer feiredes bagefter et 17de Mai-Gilde, hvor foruden Andre Provst Magelsen og Vinje holdt Taler.

Land. Paa Flubergs Kirkegaard er ifølge Chr.-Posten reist et smukt Gravminde af Steen over Foged J. C. Meinichs Grav, hvilket er bekostet af Indvaanerne i den Afdødes Fogderi.

Frederikshald. Den 17de Mai afgik ved Døden Kapitainlieutenant Chr. Fredrichsen, 51 Aar gammel.

Riisør. Ved „et tilfældigt Træf af Ulykkens Arm“ hjemsøgtes ogsaa dette Sted Natten til 1ste Mai af Ildsvaade. Men det forblev ved Tilintetgjørelsen af et Vaaningshuus og en Stald.

Christianssand. Den 14de Mai feirede Hjulmager Nils Knudsen Hommeren sin 60aarige Bryllupsdag i Nærværelse af 5 Børn, foruden Børnebørn og Børnebørnsbørn. Parret glædedes med Lykønskning af Stiftamtmand Kjørboe, Stiftsprovst Lassen o. Fl. Knudsen er født i Oddernæs Sogn den 22de Novbr. 1772 og Hustruen 1½ Aar senere. I 1801 var han under Ingeniørkapitain Aubert Formand for Kanalarbeidet i Gravene og i 1809 under Major Fangen ligeledes Formand for Opførelsen af Broen „Thygesens Minde.“

Stavanger. Den 16de Mai afseilede herfra til Kvebek „Prindsesse Louise“ med 135 Emigranter.

Udenlandske Efterretninger.

Sverige. Generallieutenant C. G. Löwenhjelm, der deeltog i Felttogene mod Norge 1808 og 14, foruden i andre Kampe, er afgaaet ved Døden.

— Svea Hofret har dømt Udgiveren af Skandalbladet „Fäderneslandet“, Hr. Lindahl til Halshugning, fordi han uden Grund har beskyldt en Mamsel Mendelsohn for Blodskam.

— En svensk Pianistinde, Mamsell Magnus, har i Berlin ved en Koncert gjort overordentlig Lykke.

Danmark. Uagtet Kjøbenhavn i Alhambra har faaet sig et nyt storartet Fornøielsessted, sees dog gamle Tivoli paa een Dag at have trukket over 16,000 Mennesker til sig.

— Professor Nielsen gjør i Stockholm megen Lykke som „Hakon Jarl.“

Tydskland. Den berømte Physiolog Johannes von Müller og Kunsthistorikeren Kugler ere afgaaede ved Døden.

England. Ved Epsom-Væddeløbene, Englændernes største nationale Fest, har Lord Derby lidt et Nederlag, som man tror vil græmme ham nok saameget som om hans Ministerium var styrtet i den nu foreløbig overstaaede Storm. Premierministeren var saa sikker paa sin Hest „Toxophilite's“ Uovervindelighed, at han skal have indgaaet Væddemaal til 50—60,000 £. (200—250,000 Spd.), hvilke han da tabte, foruden at han gik Glip af Præmien, 5000 £. Imidlertid blev hans Løber Nr. 2. Forspranget for Alle fik „Beadsman“, tilhørende Sir Joseph Hawley.

— Cardwell har paa Forlangende af Oppositionens forskjellige Fraktioner taget sit Dadelsvotum tilbage, hvorved Ministeriet for det Første er kommet noget fastere i Sadelen.

Frankrig. Hertuginde Helene af Orleans er afgaaet ved Døden, 44 Aar gammel.

Nyhedsbladets Redaktør. P. Botten Hansen, bor i Kjøbm. N. Haslunds Gaard, Kongens Gade.

Christiania. Trykt og forlagt af H. J. Jensen. (Storgaden Nr. 27.)

Illustreret Nyhedsblad.

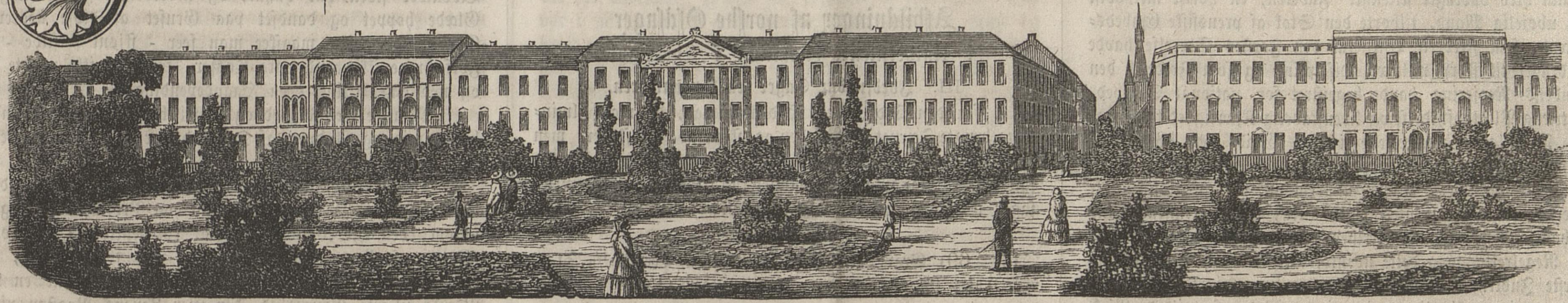

Nr. 23. | Udkommer hver Søndag Morgen. | 7de Juni 1858. | Abonnementsprisen er 60 ß Fjerdingaaret. | 7. Aarg.

Indhold.

Grevinde Ahlefeldt og Digteren Immermann.

(Af Saint-René Taillandier.

II.

Den preussiske Armee organiserede sig i Breslau og Lützow begav sig over Hals og Hoved derhen for at hverve sine Soldater. Hans Gemalinde ledsagede ham og Tilstrømningen til Hovedkvarteret var allerede saa stor, at det kun var med Nød de fandt Tag over Hovedet i en Krostue. Den unge Kone deelte ganske hiin mindeværdige Tids ildfulde Stemning. Nogle Aar før havde man seet den folkemilde Dronning af Preussen i hele Ungdommens og Skjønhedens Glands ride gjennem Geledderne og meddele til Alt omkring sig det ægte fædrelandske Sind, der besjælede hende selv. Dronning Louise døde under Preussens dybeste Ydmygelse (19de Juli 1810) og det er kun altfor vist, at det var Sorgen over Fædrelandet, der aabnede hende en tidlig Grav; havde hun levet i 1813, med hvilken Glæde vilde hun ikke, ligesom de germanniske Kvinder, Tacitus omtaler, have stillet sig i Spidsen for Krigstilberedelserne. Hvad Dronning Louise vilde have udrettet for det samlede Tydskland, gjorde Fru v. Lützow for sin Mands Friskarer. Mere end een Gang, naar Tjenesten holdt Lützow tilbage hos sine Overordnede, indskrev hun selv de kjække Frivillige, der kom for at lade sig hverve. Denne Episode, midt under den almindelige Exaltation, er saare charakteristisk. I den usle Stue og omkring de Borde, hvor ellers blot Øldrikkere havde deres Plads, sidde nu Lützows vordende Jægere og i deres Midte denne unge, skjønne, inspirerede Kvinde, der forekom dem som et høiere Væsen, som Frihedens og Fædrelandets Genius. Naar man mindes den Ed, Friskarerne havde aflagt, og den Maade, hvorpaa den blev holdt, naar man tænker paa hvad de udrettede i denne Opstand, som var et heelt Folks, paa den glødende Begeistring og patriotiske Forbitrelse, de vedligeholdt i den hele Armee, fristes man til at sige, at denne Kro i Breslau har været for Tydskland i 1813 hvad Boldspillet (le jeu de paume) i Versailles var for Mændene fra 89.

Mellem de Frivillige, hvervede af Elisas Haand, var et ungt Menneske, som bar et allerede berømt Navn, bestemt til Udødelighed. Demoiselle Assing fortæller os, at Elisa Ahlefeldt læste Schiller i sit Værelse paa Tranekjær, medens Bølgerne nynnede og trillede under hendes Vindu; naar jeg nu seer hende opflamme unge Helte, som hun sender ud paa den blodige Val til Tydsklands Befrielse, mindes jeg hvad Gervinus siger om Indflydelsen af Schillers Poesi paa det høie Opsving i 1813. Theodor Körners Fader havde været Schillers bedste og mest trofaste Ven; Sønnen var voxet op under den store Digters Øine; han havde modtaget hans sidste Suk, og da han nu kom og fordrede en Plads blandt Breslaus Frivillige, troede man at see en Schiller paa tyve Aar, indviet til Soldat af Elisa Lützow. Hvilken Soldat og hvilken Digter! Han ankommer med Krigssange og fædrelandske Hymner; hans egen Ed og hans Vaabenbrødres formes strax til Digt; han fortsætter sin Sang under Kanontordenen og nogle Maaneder efter, altid syngende og kjæmpende, falder han, rammet i Panden, paa Dresdens Sletter. Ved Siden af Theodor Körner kunde man i Lützows Legion nævne mange andre unge og rene Sjæle. Det er Navne, som ere forblevne folkekjære i Tydskland. I den store Skare ville vi udhæve Anførerens to Brødre, Leon og Wilhelm von Lützow, hans Svoger, Grev Dohna, hans brave Officierer Palm, Eckstein, Karl Müller, Frederik Forster, og de to Venner Frederik Friesen og August Vietinghoff, som mindede Legionens lærde Ungdom om Nisus og Euryale. Efter alle Samtidiges Vidnesbyrd var denne Frederik Friesen et idealt Væsen. Med sit smukke Ansigt, sit lange, blonde Haar, sin Blanding af Barnlighed og Heroisme, syntes han en Figur taget lige ud af Niebelungen. „Det var en Straale af det Skjønnes Sol", siger Digteren Arndt om ham. Den gamle Soldat og Skribent Otto Jahn, der havde kjæmpet ved hans Side, skildrer ham saaledes: „Veltalende som en Prophet, smuk som Siegfried, en Brønd af Uskyldighed og Lærdom, Legem og Sjæl uden Plet, havde han modtaget alle Musers og Gratiers Gaver." Der fandtes ogsaa gamle Soldater i disse unge Rækker, og blandt dem ville vi fremhæve den netop omtalte Otto Jahn samt den syttiaarige Eskadrons-Chef Fischer, som de originaleste Typer paa Germannismen i 1813. Alle disse Mænd besad vistnok ikke samme aandelige Dannelse, men Hjertets Adel og den ridderlige Begeistring var fælles for Alle. Fru v. Lützows Nærværelse i Breslau havde ikke bidraget lidet til deres moralske Opdragelse. Stolte af deres Anfører, havde de døbt sig: Lützows Jægere, men mellem sig kaldte de sig Elisas Jægere. Man veed, at de Alle bar samme sorte Dragt og at de havde forpligtet sig til at beholde den, saalænge Fædrelandet bar Sorg. Elisa Lützow var de sorte Jægeres Dronning og de sorte Jægere var, efter Karl Immermanns smukke Udtryk, Armeens Poesi. Frygtelige i Slaget, vare de sande Riddere efter Kampen. Frygten for at mishage deres yndige Beskytterinde havde mere Magt over dem, end alle Disciplinens Forskrifter, ja selv end Ærens Love. Naar en Tvist opstod, skred Fru v. Lützow ind paa sin egen stille Maade, og nogle Ord af hendes Mund var nok til at bringe al Vrede til at falde. Under det hele Felttog, ved Lützen, ved Bautzen, ved Dresden, ved Kalzbach, ved Groß-Beeren, ved Dennewitz, ved Leipzig, fulgte hun tæt efter Armeen, altid rede til at komme Lægerne tilhjælp med at pleie de Saarede og til at indgyde dem nyt Mod ved sin Nærværelse og milde Trøst.

Dette var store Dage for Elisa Lützow. Selv den Frygt, hvori hun idelig svævede for sin Mand, ledsagedes af høie Tanker om Fædreland og Krigerhæder. Der gaves ikke en vigtig Træfning, hvori Lützow jo ikke blev saaret, men altid saa man ham igjen vende tilbage til sin Post. „Mod Enden af Felttoget", siger Henrik Pröhle, „maatte han have Hjælp for at komme tilhest, men var han først i Sadelen, kunde man ikke see et fuldkomnere Mønster paa en Husar-Officier." Det var Helten Komtesse Ahlefeldt havde elsket i Lützow og det begyndte nu at gaae op for hende, at han trængte til Krigens og Seirens Nimbus; uden et saadant Livs Beruselse synes det utvivlsomt, at hun langt snarere maatte have faaet Øinene opladte for den bitre Sandhed. Men opstod der en Tvivl, hvormeget var der da ikke til at adsprede og forjage den? Desuden, var det Tid til at tænke paa sin egen lille Sorg, under saamange rystende Begivenheder? En af de Episoder, der gjorde det dybeste Indtryk, var den nylig omtalte herlige unge Officier, Frederik Friesens Død, og hans Vens August Vietinghoffs hengivne Troskab. Friesen faldt ikke i et stort Slag, som Theodor Körner, men i et usselt Sammenstød med Bønder. Det var i 1814. De allierede Russer, Preussere og Østerrigere, der for første Gang betraadte fransk Jordbund, skred frem mellem en rasende Befolkning. Den 16de Marts gaar Friesen gjennem Ardennerne med sit Regiment og finder sig, jeg veed ikke ved hvilket Tilfælde, adskilt fra sine Staldbrødre; medens han søger deres Spor, omringes han af en Skare Bønder og falder under deres Slag. Han havde ladet Vietinghoff tilsværge sig, at føre hans Legeme tilbage til Tydskland, dersom han faldt under Felttoget i Frankrig. Vietinghoff holdt Ord. Da han erfarede sin Vens Skjæbne, havde han ingen anden Tanke, end at gjenfinde hans Liig. Han har med rørende Simpelhed selv fortalt Historien om sin lange, frugtesløse Søgen, som ingen Hindringer kunde afskrække ham fra. I Augustin Thierrys Fortælling kan Edithe med Svanehalsen alene gjenkjende Kong Haralds Liig mellem de Døde paa Valpladsen ved Hastings og der udfordredes intet mindre end en Vens haardnakkede Troskab for endelig at udrive Frederik Friesens Legeme af en liden Landsby-Kirkegaard i Ardennerne. „Det nobleste Menneske, Tydsklands Ære og Stolthed", siger Fru v. Lützow i en liden Notitsbog, hvori hun optegnede hver Dags Indtryk, „har mistet Livet paa den mest oprørende Maade."

Ligefra de Frivilliges Begeistring i Kroen i Breslau til de tragiske Oplevelser mod Enden af Felttoget, havde Elisa Lützow seet altfor mange rystende Ting til at tænke paa sig selv. Da Krigen endtes ved Waterloo, fulgte kolde, graa Dage paa disse Flammetider. Lützows nylig saa feirede Jægere vare blevne en Byrde, og man tøvede ikke med at opløse dette Korps. Anføreren, der under den pirrende og gloriøse Krigsperiode havde været et forvandlet og løftet Menneske, faldt atter ned til sin Hverdagsnatur, og den mest velvillige Dommer kunde ingen Illusioner gjøre sig med Hensyn til ham. Det var visselig en Forstand, som stod under det Middelmaadige, og en vis Raahed i Hjertet saarede hans Hustru mere end alt andet. Herom veed man dog kun lidet, thi hun klagede aldrig; hun hørte til de Kvinder, der lide, hvad der maa lides i Taushed. Uden Anvendelse for al den Fylde og Inderlighed, der boede i hende, tyede hun til Literaturen som til en Ven, og fra nu af see vi Literatur, Kunst, Forbindelsen med berømte Skribenter og varme Venskabsforhold udfylde hendes Liv.

Lützows Regiment forlagdes til Berlin, senere til Königsberg og derfra til Münster og overalt udøvede hans unge Gemalinde, tiltrods for det stille Forbehold, der var hende eiendommeligt, en stor Magt over alle Tidens digteriske Mænd. Den germanniske Patriotismes Sanger Arndt, gjenfandt ved at see hende sine Stemninger fra 1813. Den veltalende Prædikant og philosophiske Theolog, Anton Möller, nærede for hende en Digters og Minnesangers Beundring. Med kjærlig Haand har Demoiselle Assing samlet alle de Dokumenter, der godtgjøre Fru v. Lützows Rolle i det tydske Selskab. Intet er dog vanskeligere end at gjenfinde disse bly, tilslørede Musers Spor. Fru von Lützow skrev ikke; hun har ikke engang efterladt Breve, blot Billetter, som i intet adskille sig fra almindelige gratiøse Damebilletter; man gjætter, at hun aldeles ikke har villet høre med blandt hiin Tids mange skrivende Damer. Vil man altsaa see Gjenskinnet af hendes Elskværdighed, maa man søge den i hendes Venners Breve, og man vil da erfare, at hun i alle de Byer, hun drager igjennem, ligesom efterlader et lysende Spor. „O gyldne Dage! O levende Poesi, der forklarede os Mestrenes Poesi!" Disse Udraab gjenfinde vi paa alle de Mænds Læber, over hvis eensformige Liv i en tydsk Smaastad et kortvarigt Ophold af Fru v. Lützow kastede Glands og Varme. Mellem disse var en Mand, en Digter, som vil spille en stor Rolle i hendes Liv og som det er paatide at bringe paa Scenen.

Karl Immermann, en Skribent man har bebreidet den mest tøilesløse Digterflugt, men en høist usædvanlig præget Natur og utvivlsomt en af de Mænd i Tydskland,

hvis Stræben har havt den mest høihjertede Retning, er født i Magdeburg 1796. Hans Fader beklædte et høit Embede i Styrelsen. Stamfaderen for Familien var en svensk Officier, Peter Immermann, som under Gustav Adolph havde kjæmpet for Tydsklands Religions-Frihed, og som efter endt Krig havde taget Bolig i et forladt Meieri i Omegnen af Magdeburg. Denne Soldat fra Tredivaarskrigen blev Stamfader for en Slægt, som frembragte mange hæderlige Mænd, Forpagtere, Skolelærere, Landsby-Præster, indtil vor Helt pludselig gjorde Navnet berømt. Karl Immermann blev opdraget strængt. Faderen, en yderst methodisk og ubøielig Mand, tilhørte den Stok af preussiske Embedsmænd, som Frederik Wilhelm den Førstes Styrelse havde opdraget til skarp militær Disciplin, og som Frederik den Andens Regjering havde begeistret for national Storhed. Stræng Pligtopfyldelse og lidenskabelig Kjærlighed til Konge og Fædreland udmærkede i lige Grad det 18de Aarhundredes preussiske Embedsmand, der var bleven en af Statens Støtter. Karl Immermann inddrak tidlig disse Lærdomme, og skimter man altid, selv gjennem hans Phantasies mest ubundne Frihed, en Higen mod det Methodiske og Regelrette, maa dette udentvivl tilskrives hans Ungdoms første Indtryk. Hans Biographer have gjort opmærksom paa, at ingen kjærlig og intelligent Moder formildede Virkningen af den faderlige Strænghed, som Tilfældet lykkeligviis var med Göthe og Schiller. Immermann, der har skrevet en interessant Bog om sin Barndom, taler aldrig der om sin Moder. Intetsteds finder man Spor af en kvindelig Haand, af en opmærksom, sindrig Omhed, og denne Moderens Fraværelse i det med saamegen sønlig Pietet udkastede Maleri af Hjemmet, varsler strax om, hvad der altid vil mangle Digteren. Kraft, Forvovenhed, Storhed, om ogsaa en dæmonisk og uforløst, gjenfinder man overalt i Immermanns Værker, men forlang af ham hverken kunstnerisk Klogt eller Ordets Gratie.

Karl Immermann var neppe ti Aar gammel, da en stor Landesorg ogsaa faldt som en Ulykke over hans unge Liv. Preussen havde lidt Nederlag ved Jena og ved Auerstädt. Hver Dag ankom Levninger af Armeen, Saarede og Flygtende til Magdeburg i den vildeste Forvirring. Kongen, den skjønne Dronning Louise, Generaler og Ministre, havde trukket sig tilbage mod den østlige Grændse. En Deel af Landet var allerede i Seierherrernes Hænder og snart trak Fienden ogsaa ind i Digterens Fødeby. Mørk og stum Sorgmodighed hvilede fra nu af over det allerede for saa glædeløse Familieliv og under dette Tryk voxede den begavede Dreng op. Efter endt Skolegang dimitteredes han til Universitetet i Halle endnu ikke sytten Aar gammel. Det var i Foraaret 1813. Man veed hvorledes den tydske Ungdom var tilsinds. For at glemme Fædrelandets Fornedrelse, tog man sin Tilflugt til Phantasien, og Ludvig Tieck, Arnim og Brentano henrev Sjælene til Eventyrets Land, men kun for en stakket Stund; det næste Øieblik bragte Erindringen om Virkeligheden og Utaalmodigheden efter at bryde Aaget, samt Forberedelserne til den nære Kamp, atter Hjerterne til at fsulme af mandig Bevægelse. Ingen deelte i fuldere Maal end den unge Immermann saavel den literære som den patriotiske Beruselse. Han havde allerede ligget i nogen Tid ved Universitetet i Halle, da den berømte Høiskole pludselig blev lukket ved et Magtsprog af Keiser Napoleon; den unge Student, hvem Faderen havde forbudt at forlade Halle for efter endte Forelæsninger, troede naturligviis, at dette Forbud var hævet ved den indtrufne Begivenhed. Hans Kammerater reiste; han reiste altsaa med, og med Randselen paa Ryggen kom han tilbage til Magdeburg. Faderen modtog ham som en ulydig Søn. „Vend tilbage til Universitetet“, sagde han, „Forelæsningerne ere endnu ikke endte.“ Det var paa hans Maade at protestere mod Seierherrens Voldsomhed. Jeg indrømmer, at Protestens Form kan fremkalde et Smiil, men det er umuligt ikke at agte den Følelse, hvorfra den udsprang, og denne bestemte Tilbagevisen af den fremmede Magt er yderst betegnende for hiin Tids ubøielige Stemning. Immermann kom tilbage og fandt Staden øde; dens unge Befolkning havde adspredt sig for snart atter at samles under National-Opstandens Banner. Efter Slaget ved Leipzig dannede Studenterkorpser sig fra alle Kanter, og det var fra dem de tomme Rækker i Lützows Frikarer fyldtes. Angrebet af en Nervefeber, som bragte ham Døden nær, kunde Immermann ikke slutte sig til sine Kammerater, og han følte en saa dyb Fortvivlelse herover, at han henfaldt i en Slags aandelig og moralsk Sløvhed. Krigen alene kunde helbrede ham. Dagen efter Tilbagekomsten fra Elba lod han sig hverve, sloges ved Waterloo og drog ind i Paris med Blüchers Soldater.

Efter endt Krig vendte den unge Soldat, som havde vundet sine Officiers-Epauletter i Ilden, tilbage til sit kjære Universitet i Halle for at ende sine Studeringer. Han forlod det først 1817 for at træde i Statens Tjeneste. Først udnævnt til Referendarius i Magdeburg, sendtes han to Aar senere til Münster som Auditør; disse Titler: Referendarius, Auditør, repræsentere, som bekjendt, de første Trin paa den juridiske Bane i Tydskland. Immermann tilbragte fire Aar i Münster (1818—1823), og det var i dette Tidspunkt, hans Digterkald aabenbarede sig paa en glimrende Maade. Hvorfra kom denne pludselige Inspiration, denne Glæde i at synge fuldt ud af det mægtige Bryst, denne Rigdom paa Ideer, der udsprang ligesom af Livets egen brusende Kilde og som forbausede ham selv? Uden Demoiselle Assings Oplysninger vilde Literatur-Historien aldrig have kunnet besvare dette Spørgsmaal, og fra nu af udgjør Elisa v. Lützows eller Grevinde Ahlefeldts Biographi blot en Deel af Karl Immermanns Biographi.

Afbildninger af norske Oldsager i Universitetets Samling i Christiania.

III. Jordfundne Sager fra Jernalderen,

d. e. fra den Tidsalder i Hedendommen, da man almindelig brugte Jernet til Vaaben og skjærende Redskaber, men derimod benyttede Broncen, eller rettere nu, da Sink tilsattes Metalblandinger, Messinget kun til Sirater og Smykkesager i Lighed med Guld og Sølv.

D. Gravkar.

65—69) Grav-Urner af Steen eller af Leer (i 1/3 St.). 70) Et Glasbæger med Indslibninger (1/3).

Utrykte historiske Bidrag.

X.

Brev fra Biskop P. O. Bugge til Konferentsraad Carsten Anker.

Throndhjem d. 11te Decbr. 1812.

Høivelbaarne,
Allerhøistærede Hr. Konferentsraad!

Jeg iler med, efter Skyldighed at besvare Deres Høivelbaarenheds skjærkomne af 3die d. M. — Dets Indholds Vigtighed æsker hastigt Svar.

Hvad min Erklæring angaar, som jeg beder - for visse mig meget vigtige Aarsagers Skyld - ikke at maatte sees af eller tales om med Andre, da sendes den herved. At udbede mig Deres oprigtige Tanker, d. e. uden mindste Skjul af hvad der mishager, vilde maaskee være for dristigt, da det vilde umage Dem med at entrere i en Tankegang, som iøvrigt ikke kan have nogen Interesse for deres Aand, uden forsaavidt det dog uden Tvivl ikke kan være ligegyldigt for nogen Norges Mand, hvorledes Præste-Embederne ere lønnede. Thi især i dette Land gjør Lokalet, at Præsten de fleste Steder er Almuens eneste Veileder endog i hans timelige Anliggender; og at han altsaa maa kunne arbeide med Lyst, og at hans daglige Udkomme sætter ham istand til at have en vis Agtelse blandt Almuen, endelig at Embederne ere saa gode, at de ikke maa ventes attraaede blot af saadanne elendige Mennesker, der ikke engang kunne due til Bygdeprokuratorer, det er, efter min Overbeviisning, vigtigt. Og dertil sigtede uden Tvivl vore kloge, betænksomme og sindige Forfædre, hvis vel overtænkte Planer og Grunde, og derpaa opførte faste Bygninger, en letsindig Tidsalder siden har haanet og nedrevet, og i barnagtig Glæde hoppet og dandset paa Gruset af disse nedrevne Grundvolde. Nu maaskee man seer - skjønt forsilde - at Forfædrene ikke altid vare Tosser, fordi de ikke vendte op og ned paa Alting i en Haandevending.

Maaskee Censidighed og Partiskhed altfor ofte blænder baade mig og Andre; af Frygt derfor vil jeg blot fremsætte Fakta.

Tiendeforordningen af 1801 (som de sluttelig kjender, hvis ikke, faar De den let tillaans hos Professor Leganger) udkom; den var et Verk af Rev. (Reventlow?) og Colb. (Colbjørnsen?). Den første har selv fortalt mig, at den skreves i stor Hast, og for at forekomme en vis Præsts uhørte Gjerrighed, der efter Lovens Bogstav vilde tælle som i Danmark Tiende paa Ageren og have den hjembragt i Straaet. Denne Præst, sagde R., var Cl. Frimann; ifjor blev Manden Ridder; han skrev et Vers om Phoenix og et Ditto om Selskabet for Norges Vel.

Tiendeforordningen udkom; den var Kongebud, og maatte staa. Alligevel maa jeg anmærke, at jeg ikke vel forstaar den. I Præmisserne siges, at Præsterne bør have fuldt Vederlag for hvad Tienden nu (1801) er værd; siden bestemmes dog, at, hvor Tienden har været akkorderet bort for en fast Penge fra forløbne Tider, der skulde Yderne, hvis de ville, beholde den til samme Priis. Det synes dog, som om en gammel Akkord i det Høieste kun kunde vise, hvad Tienden var værd da Akkorden indgikkes, altsaa ikke nu (1801); ikke at tale om, hvor ofte Mageligheð, Dumhed, maaskee en Summa pro ara kunde have Deel i saadanne Akkorder. Men det være dermed, som det vil; Tiendekommissionerne burde dog ikke gjøre det værre, end Forordningen bød; og det have de ofte gjort. Det er umuligt at beskrive alle de Kneb, Skremsler 2c., som bleve brugte. Endeel Præster, der havde faaet sine Tiender bestemte til 3 à 400 Rdl. aarlig, skjønt det af gamle Dokumenter kunde bevises, at Tienden i Aaret 1667 var ofte 400 Tdr., hvor den nu var 400 Rdl., henvendte sig til mig. Jeg skrev, men fik korte og studse Svar. Jeg gjorde dem bekjendte i Stiftet. Endelig traadte to Provstiers Præster op og skrev en Ansøgning, hvori de udtrykkelig erklære, at de ikke engang vilde ønske deres Fædreland saa ulykkeligt, at Almuen skulde betale Tiende i Korn, men de bede om, at den maatte beregnes i Korn, og betales med Penge efter Kapitulstaxten, hvorved deres Indkomst vilde stige og falde med Tiderne. Denne Supplik sendte de Vice-Statholderen, med Begjæring, at han umiddelbar vilde forelægge den for Kongen, da de ikke kunde andet end ansee Kancelliet som Standens værste Fiende. Han sender den til mig, og giver mig tydeligt Vink til at tage Bladet fra Munden; og saaledes blev denne Erklæring til. Imidlertid havde jeg faaet Nys om, at man arbeidede paa et Regulativ for Geistligheden, der og siden er udkommen for Hedemarken og har staaet i Kollegialtidenden. Lignende Forslag vidste jeg skulde indsendes fra alle Steder. Men jeg gruede for Følgerne; og derfor tog jeg Hensyn dertil i Erklæringen; men den kom nok for seent, om den ellers var bleven agtet.

Om jeg bliver ved Videnskabernes Selskab? Ja og Nei! Vor elskede Præses vil, at jeg skal blive ved; uden Tvivl i den urigtige Tanke, at ingen Anden her paa Stedet bedre kunde varetage dette Kald, i hvor ubekvem jeg end er dertil. Idetmindste vil jeg vedblivet, indtil det Bind udkommer, til hvilket Manuskripterne ligge færdige og blot vente paa en ansøgt Tilladelse om portofri Nedsendelse til Kjøbenhavn for at trykkes. Men — hør nu! For omtrent 14 Dage siden fik jeg Brev fra en ikke ubetydelig Mand i Hovedstaden, der er min Ven, som fortæller mig, at Kancelliet skal være i Færd med, eller maaskee allerede færdig med, at forestille Kongen mig til Afsked, paa Grund af de højst ubehagelige Sandheder, jeg ofte og jevnlig siger. Hvad Hans Majestæt beslutter, veed jeg ikke; men mig forekommer det ikke tvivlsomt, da jeg ingen særdeles Kjendskab har af Ham. Min Afsked, eller idetmindste Bevidnelse af Unaade, maa jeg altsaa vente. Den første var det samme som Afsættelse; den sidste vilde drage den efter sig; thi at være i Embede, i hvilket jeg ikke maa sige Sandheden efter min Erkjendelse, naar jeg dertil opfordres, det kan jeg ikke; jeg maatte anse det som reen Utroskab, som Forræderi paa min Post. Altsaa, skeer noget af dette, da bør og kan Selskabet ikke have en Mand til Repræsentant, der af Landets Overhoved er erkjendt uværdig til Embede. Mit Sind er saare roligt ved alt dette. Aldrig bad jeg om den Post, jeg har. Jeg tog den endog nødig; det vidner jeg for Gud. Da jeg fik den, søgte jeg 2 Kald, nemlig Randers i Jylland, og Stiftsprovstiet i Kjøbenhavn efter Bast. Men M. (Moltke?) vilde paa Liv og Død have mig til Biskop. Han meente det vel.

Hvad D. Hvlbhds. ædelmodige Forsæt angaar, da, uden at bevidne Dem min inderligste Tak for Deres Varme for Fædrelandet og Selskabet, indskrænker jeg mig, efter Ordre, blot til at sige mine Tanker om Tingen. Det er ligefrem, at D. H. selv er berettiget til at bestemme Deres store Bidrags Anvendelse, og dette krydser paa ingen Maade Selskabets Plan eller andre Idrætter. Men for Aaret 1813 kan det nu ikke meer skee; thi de Afskninger, som skulle belonnes med Præmier i Aar, og de Priismaterier, som skulle udsættes til Belønning til næste Aar, bearbeides i disse Dage af vedkommende Klasse, og Liste derover trykkes inden Aarets Udgang. Altsaa indseer jeg ikke, at Præmien kunde af Deres Hs. Gave udsættes forend i Slutningen af næste Aar til 1814. Alligevel var det dog godt, om Sagen kunde være afgjort til Midten af næste Aar, da Selskabet deels, hvis Omstændighederne bød det; kunde indhente Deres Hoivelbaarenheds nærmere Bestemmelse om Et og Andet, deels i Tide bestemme, hvilken Summa det af egen Kasse vilde udsætte for Landboflid. Emnet, nemlig Myrers Udtørring, er af yderste Vigtighed, og jeg kjender efter min fulde Overbevisning intet grundigere Anlæg til det norske Agerbrugs Forbedring; endog i de Bygder, hvor efter min Formening aldrig Korn burde saaes, var Hoets Formerelse vigtig. Man slap da at oprydde idelig de stakkels Skove, som have lidt nok, naar man umagede sig med mosbegroede Myrer, hvoraf her er en stor Overflødighed.

At D. Hs. Ytring af Deres ædle Forsæt ikke skal komme af min Mund, det kan De være saa vis paa, som om jeg var død og begraven. Jeg afskyr ingen Charakter mere, end den, som forraader betroede Hemmeligheder. Og at jeg sætter den samme fulde Tillid til Deres Hoivelbaarenheds Tænkemaade, det viser dette Brev, som jeg indstændig beder maatte ofres Ilden.

Hvad den omskrevne W. angaar, da troer jeg, at han ikke fortjener synderlig Agtelse. Jeg skulde næsten tro, han var en Spion, saafremt ellers vor Usselhed ikke var saa aabenbar, at den ikke behøvede at spioneres. Han var i mit Huus 2 à 3 Gange. Jeg lod ham prate og hørte paa ham til en Tid med en Slags Moro, naar han talte om Gustav IV, hvis Beundrer han er. Iøvrigt slap De godt med Komplimenter; thi jeg hørte ham engang sige til En: at han rullede sig for hans Fødder; men da var rigtignok Talen om et Par Excellence-Been. Venskabet og Bekjendtskabet mellem os er ellers ingenlunde særdeles intimt.

Undskyld, at jeg herved sender Kouverten af sidste Wrede tilbage. Brevet er nemlig frankeret, alligevel staar det anført i 9 Styvers Porto. Ikke for Kapitalens Skyld, men fordi maaskee en Tyv af en Postaabner kunde gribes, sender jeg den. Postmesteren her meente og, at der maatte stikke saadanne Kneb under.

Har jeg nogensinde havt Grund til at bede om Forladelse, da er det denne Gang, da jeg har vovet at trætte med denne lange Epistel. At høre en Mands Tanker om de nedskrevne Sager, hvis Hoved og Hjerte jeg saa storlig ærer, vilde være mig ganske besynderlig kjært. Jeg siger gjerne Sandhed, men taaler og gjerne at høre den, og takker den, som vil sige mig den.

Med den sandeste Hoiagtelse er jeg

Deres Hoivelbaarenheds
ærbødigste Tjener
Bugge.

Seildugsfabriken ved Ovre-Foss.

Blandt den Mængde af Fabrikanlæg, der i den senere Tid have reist sig langs Akerselven som glædelige Vidnesbyrd om Industriens raske Udvikling i vort Land, hører Seildugsfabriken ved øvre Foss til de største og er ved sit architektoniske Ydre den mest fremtrædende. Fabrikbygningen er opført fra Vaaren 1857 til Vaaren 1858 og ligger med den Side, som vor Tegning idag fremstiller, lige ud i Elven. Da Grunden var en ujævn Klippe, maatte man først foretage særdeles kostbare Mineringer. Anlægget, der drives af et Interessentskab, som tæller i sin Midte enkelte af Byens første Forretningsmænd, bestaar af en Hovedbygning, omtrent 100 Alen lang og 30 Alen bred*), med en tilstødende Fløi omtrent 40 Alen lang og 22 Alen bred. Hovedbygningen er 24 Alen hoi til Gesimsen i tre Etager og en Mesfanine, medens Fløibygningen, som her er afbildet, har en Høide af 33 Alen i fire Etager og Mesfanine. Bygningen er væsentligen opført efter et engelsk Mønster, og Fabriken, der drives med Turbine indtil 30 Hestes Kraft, sysselsætter omtrent 300 Arbeidere, især Halvvoxne.

Den mod Elven vendende Fløi af Seildugsfabriken ved Ovre-Foss.

*) I Nr. 16 er Hovedbygningens Façade afbildet, men har der ved en Feiltagelse faaet en urigtig Underskrift.

Det pompejanske Huus.

Hvad kan en Fyrste, der vil bygge sig et Huus og elsker Kunsten, gjøre bedre, i en paa ædel Opfindelse saa fattig Tid som vor, end søge sig en Model blandt de skjønne Bygværker, Pompeji har efterladt os? En almindelig Bygherre vilde have foretrukket det feudale Kastel, Ludvig den 14des Palads, Ludvig den 15des petite maison, Direktoriets Tempel eller vel ogsaa, hvad der er det værste af Alt: den moderne Bygning uden Stiil, uden Historie. Prinds Napoleon har bedre Forstand og han har Æren af at have givet vor Tid det første pompejanske Huus, thi den Dukkestue, Englænderne have i deres Palads Sydenham, kunne vi ikke give dette Navn. Kongen af Preussen, som elsker Oldtiden, arbeider paa at faae den græske Tragedie paa Scenen, men Ingen er falden paa at tage Bolig i en af disse Huse, der dannede „de Dødes Stad." Frankrigs barske Himmel, den foregivne Ubekvemhed ved disse Boliger, Lysten til at gjøre som Naboen, og fornemmelig Mand og Kones fælles Bolig, var ligesaa mange Hindringer, der blot kunde omstyrtes ved et Exempel fra Oven. Architekten Normann havde ingen Mangel paa Modeller i de 93 Huse, Pompeji og Herkulanum have gjengivet til Dagen, men den archæologiske Nøiagtighed skulde dog ikke gaa til Tyranni; en fransk Fyrste med et militært Huus kan ikke bo som en romersk Borger, der søger Skygge og frisk Luft i en Villa i Pompeji eller Herkulanum. Byggepladsen i Avenu Montagne var desuden indskrænket, saa Faunens Huus med sine store Peristyler og uhyre Haver, omgivne af Søilegange, var aldeles umuligt. Man havde altsaa, ikke at vælge mellem to Yderligheder, men at forsone Foretagendets særegne Vanskeligheder med de Vanskeligheder, der resulterede af franske Sæders Forskjellighed fra de romerske, og det er denne Opgave, Normann har løst til alle Kyndiges Beundring ved Opførelsen af det pompejanske Huus, som ved et pikant Bizarreri af Skjebnen er kommen til at ligge ved Siden af et Slot i Feudalstiil, bygget af Fyrst Soltikoff.

Naar man kommer ned af Seinen ved Avenu Montaigne, studser man ved at see et Huus med Søilegang, malet med de Gamles brogede Pragt. De levende Farver fryde Dit Øie, vant til den morke Kappe, som Regn, Støv og Taage kaster over Nordens Monumenter. I hine lykkelige Lande, som en glødende Sol bader i et evigt Guldbad, formæler Malerkunsten sig ganske naturligt med Lyset, hvoraf den er en Regnbu-Reflex. Det er den samme Tindren, den samme Glæde i to Skikkelser.

Paladset er skilt fra Gaden ved et Nækværk, som er et middelmaadigt Produkt af vor Tids Jernstøberi. Til begge Sider forberede to Pavilloner for Tjenerskabet allerede paa den Ornamentstiil, man gjenfinder overalt i Hovedbygningen. Hos de Gamle laa Ostiarius' Loge tilhøire for Prothyrum og udgjorde en Deel af Ædes; naar Malmporten havde rullet paa sine Hængsler og Skaaderne vare trukne for, var det hele Tjenerskab lukket ude; Janus Forculus, Limentinus og Gudinden Carcea maatte vaage for hele den sovende Verden. Over Søilegangen er en Række smaae Vinduer. Dette var Gynæceum eller Kvindernes Bolig. Tilhøire og venstre sees Nischer, hvori to Statuer i Bronze af Minerva og Achilles: Symbolerne paa Klogskab og Mod. Fem Trappetrin føre fra Søilegangen til Vestibulen; vi ville stige op af dem med vaersom

Fod for ikke at fornærme den Inskription, der modtager os paa Husets Tærskel. Det er især ved Ornamentet, at den antike Kunst glimrer, og vi ville ikke forsøge at beskrive disse Myriader af yndige Kapricer, Arabesker, Fugle, Blomster og Guirlander; det er Phantasien, der skaber dem og blot Phantasien fatter dem; i al denne Farvepragt er den dybeste Harmoni, men Harmonien beskrives ligesaalidt, den føles. Fra Vestibulen, hvor en Sphinx i hvidt Marmor holder Fakkelen, der oplyser det store Rum, fører Hovedtrappen op til første Etage. Paa den ene Side er Værelser for Adjutanterne, paa den anden aabner et Forgemak Rækken af Prindsens Værelser, og her er det at to Jettedøre føre ind i Atrium. Dette var de Gamles Hovedrum, det, som adskilte deres Huse fra vore. Atrium forkyndte strax ved sin Mosaik Huusherrens Rigdom, og bares af Porphyr-Søiler. Centrum var optaget af et Basin af hvidt Marmor, Compluvium, der fik sit Vand fra Impluvium, et Rum uden Loft, hvori Himlens Vand faldt ned gjennem Dyremuler. Prindsens Atrium har en Pragt, som Oldtiden ingenlunde vilde have fundet overdaadig, men som forbauser vore til de moderne Boligers tarvelige Stiil vante Øine. Over Compluvium hæver sig ligesom en Gud en Büste af Napoleon den Første, den keiserlige Families Hoved. Han er omgivet af sin hele Slægt, hvis Büster i hvidt Marmor paa lavere Sokler danne en alvorlig og sælsomt gribende Dekoration rundt om Compluvium. Det seer ud som om disse ædle romerske Ansigter endelig er i deres rette Hjem og tale alvorlig sammen om et vigtigt Familie-anliggende. Büsterne, der ere Kopier af hiin Tids Statuer, nogle af Canova, have alle et antikt Profil, der hos den strænge Matrone Letizia og hos Faderen, Charles Bonaparte, smuk som Lucias Verus, er aldeles reent. Hos den store Keiser er denne Typus endnu stærkt fremtrædende, mindre hos hans Brødre og Søstre, indtil den ganske forsvinder i Kongen af Roms østerrigske Typus. De Gamle havde istedetfor disse Figurer sine Lares, men ere ikke Forfædrene ogsaa Husets Skytsaander? Compluviums Marmorgulv er inddeelt i hvide, gule og grønne Kvadrater, og Basinets Vand giver Farverne en fabelagtig Glands og Friskhed. Mellem de fire Søiler, der bære Loftet, er Bænke af hvidt Marmor, der hvile paa Oxehoveder af Bronze; Væggene ere til alle Sider bedækkede med Fugle, Masker, Guirlander og Tusinder af Kapricer, der gjør hver Krog til en Øienslyst og et Studium. Cornu har brugt sin lærde Pensel til at male Atriums sex Hovedbilleder. Ved at tyde Mythologiens Poemer har det græske Olds Mestre gjort sig til Civilisationens Apostle og ledet Menneskene til Ideen om det Endelige og det Uendelige. Cornu har kommenteret alt hvad Oldtiden har overleveret os i den symbolske Stiil, og i fem store Malerier fremstillet Luften og Ilden, Skabelsen og Døden, Smerten og Glæden, Materien og Aanden, Arbeidet og Hvilen, om hvis Værd det tilkommer den lærde Kritik at fælde den endelige Dom. Det kunde hænde, at disse Billeder alene var nok til i Tiden at kalde hele Pillegrimstog af Kunstkjendere til det pompejanske Huus. Spisesalen er maaskee ikke rummelig nok. I Dekorationen gjentages overalt de bekjendte Attributer: Fugle, Vildt og Fiske. En Kamin af hvidt Marmor, der vistnok er meget forundret over at see sig i et pompejansk Huus, optager Salens Baggrund. En sindrig Monopodium erstatter den antike Hvileseng, som den romerske Korruption havde laant af Karthago. Bibliotheket er tilhøire af Atrium. Her har man atter maattet ofre noget til den moderne Tid. Papyrus-Rullerne ere saa lidt vor Sag. Fra Atrium fører en stor Dør ind i Festsalen, Œcus, bag hvilken Drivhusene ligge. I det største af disse har man „Vandet, som synger.“ Prindsens Værelser optage hele denne Side af Huset, den anden staar tom. Prindsen har imidlertid ladet sine Kunstsager opstille der: Statuer, Malerier o. s. v. Foruden sit tyrkiske Bad, hvor han har forenet alt hvad Orientaleren elsker, lader han opføre en Svømmesal for Vinteren. Veridarium eller Haven er sørgelig liden, men det er umuligt at bringe mere ud af Rummet, end Normann har gjort, og det synes os overhovedet umuligt bedre, end i det hele Bygværk at forene antik Smag med moderne Komfort, græsk Civilisation med fransk Fordring paa at leve og nyde.

Literatur.

Griechische Reisen und Studien von J. L. Ussing. Mitt 3 Tafeln. Kopenhagen. Verlag der Gyldendalschen Buchhandl. 1858. VIII. 200 P. — Som man allerede af Titelen kan slutte, bestaar nærværende Værk af tvende forskjellige Dele; disse ere først en Reisebeskrivelse fra Thessalien, som Forfatteren bereiste i Sommeren 1846, derpaa „Attische Studien“, ɔ: et Par archæologiske Monographier. Begge Dele have imidlertid tilforn været udgivne paa Dansk, den første særskilt for ti Aar siden, den anden i det kgl. danske Videnskabsselskabs Skrifter. Denne sidste Deel, der forøvrigt indeholder flere originale og nye Bidrag til Forstaaelsen af de athenienfiske Kunstlevninger, hvilke have fundet Anerkjendelse hos Mænd som f. Ex. G. Grote, er dog vel væsentlig beregnet paa Fagmænd, medens derimod den første Deel - Thessalien - i høi Grad egner sig ogsaa for andre Venner af græsk Civilisation og Historie, hvis Tal i den senere Tid siden Udgivelsen af Grotes Historie synes i ikke ringe Mon at være tiltaget ogsaa hos os. Thessalien har indtil den seneste Tid været forholdsviis ukjendt og lidet behandlet i Sammenligning med de øvrige helleniske Lande, ihvorvel dog dette Land er Grækenlands Vugge, og det just er af de Egne, hvorover de Homeriske Sange kaste sit skjønneste Lys. Men Sagen er den, at de thessaliske Stammer ikke i den senere i Historien berømteste og vigtigste Tid, den, hvori det fuldvoxne, ungdomsfriske Grækenland spiller sin mest glimrende Rolle, kunne staae ved Siden af sine Brødre hverken i politisk eller kunstnerisk Henseende. Den største Mærkelighed ved deres Land i den historiske Tid bliver derfor især den, at det formedelst sin Beliggenhed kom til at afgive den store Slagmark, hvor de Kampe bleve kjæmpede, der skulde afgjøre Verdens Skjæbne, og saaledes kan opvise Valpladse som Kynoskephalæ og Pharsalos, samt at det tidligere end de fleste andre helleniske eller helleniserede Lande ved Folkevandringstiden blev hedenske Barbarers Bytte. En Reisende vilde derfor blive skuffet, om han i dette Land gjorde sig Forventninger om at finde skjønne Tempelruiner og andre Levninger fra Hellas's lykkelige Dage; af Saadant vil han neppe finde saa Meget som en eneste Søile. Men om saaledes Landet end ikke opviser synderlig Andet end sløifede Skandser og Fæstningsværker, vil man dog alligevel ikke angre det, om man dvæler ved den thessaliske Slette og dens Natur-Mærkværdigheder, ved dens Floder og Bjerge, der endnu staae i samme Pragt som i den heroiske Tid, ligesom det vil have megen Interesse at iagttage det nygræske Folk og at erkjende, „at det tyrkiske Aag, hvorunder Grækerne i 400 Aar sukkede, er at ligne ved den Askehob, der i sin Tid begravede Pompeji.“ Disse Tanker ere de, der ligge til Grund for Hr. Ussings Bog, et Værk, der visselig i flere Henseender kan anbefales vort Publikum, om man end maa medgive, at det ingenlunde tør stilles ved Siden af visse andre af de senere Værker over den græske Oldtids Lokaliteter, blandt hvilke vi som et glimrende Exempel ville nævne „Peloponesos,“ af Ernst Curtius i Berlin, (den Samme, der nylig har paabegyndt en græsk Historie.) D.

Norge.

Christiania. Storthingets Forhandlinger have væsentlig dreiet sig om et af Ueland fremsat Forslag, saalydende: „Enten A. Storthinget udvælger en Kommission, bestaaende af 5 Medlemmer, der til næste Storthing har at afgive Betænkning og Indstilling om, hvilke Forandringer den gjældende Banklovgivning bør undergaa, og navnligen om hvorvidt Norges Bank bør overgaa til en Privatbank eller ei samt om hvorvidt Oprettelsen af en Statsbank maatte ansees ønskelig. I ethvert Fald bør Kommissionen udarbeide Forslag til de Forandringer i Banklovgivningen, som maatte ansees ønskelige saavel under Forudsætning af at Bankens Stilling bliver uforandret som i Tilfælde af at den skal overgaa til Privatbank, og ligeledes under begge Forudsætninger Udkast til Lov for en Statsbank. Eller B. Regjeringen anmodes om at udnævne en Kommission, der inden næste Storthing“ o. s. v. efter første Alternativ. Efter lange og heftige Debatter forkastedes det principale Forslag med 73 Stemmer og det subsidiære med 71. Et af Valstad under Debatten fremsat Forslag: „Regjeringen anmodes om at nedsætte en Kommission, der til næste Storthing har at undersøge samt at indgive Betænkning og Indstilling om, hvorvidt Banklovgivningen tiltrænger Forandringer og i bekræftende Fald at udarbeide Forslag til saadanne“ — forkastedes ligeledes med 57 mod 53 Stemmer.

— Storthinget har fattet Beslutning om, at Muursteen og Tagsteen toldfrit kan indføres til Christiania og Moss indtil Udgangen af 1859.

— Storthinget har eenstemmig bemyndiget Præsidenten til at erklære, at det vil være færdig til at hæves Tirsdag den 8de Juni.

— Et Selskab af syv Zouaver, der have givet sceniske Forestillinger paa Tschernaia-Theatret under Felttoget paa Krim og senest have optraadt med Bifald i Kjøbenhavn og Gøtheborg, var af Direktør Hartkopf, der har leiet Theatret paa Klingenberg, engageret til at give sex Forestillinger i Christiania. Regjeringen har imidlertid nægtet Tilladelse til disse Forestillinger. Efterat Folk havde udtømt sin Skarpsindighed for at opdage Grunden til denne energiske Optræden af den kongelige norske Regjering, er det nu oplyst, at Hensigten er at bevare vort danske Theaters Næring. At en saadan Kunstanstalt har antaget vore Haandværkeres prohibitive Tendentser, er unægtelig charakteristisk. Imidlertid faar den vel ved denne Leilighed sande, at Spot og Skade følges ad; Zouaverne avertere nemlig Forestillinger paa det norske Theater.

— Under 25de Mai er Kand. philol. C. R. Knap udnævnt til Adjunkt ved Tromsø lærde og Realskole, Sognepræst til Mo Præstegjeld i øvre Thelemarkens vestfjeldske Provsti i Christianssands Stift S. F. Sørensen til Sognepræst til Veø Præstegjeld under Romsdals Provsti i Throndhjems Stift; Exam. medic. A. V. Berbom og Kompagnichirurg i den throndhj. Infanteribrigade C. H. Iversen til Distriktslæger respektive i nordre Senjens og Malangens Distrikter i Finmarkens Amt, hvorhos de hidtilværende Distriktslæger i Senjens og Tromsø Distrikter C. A. Schjelderup og C. H. Nissen ere meddelte Bestallinger som Distriktslæger respekt. i søndre Senjens og Tromsø Distrikter; Distriktslæge i indre Søndfjords Distrikt S. M. P. Høegh og Exam. med. H. S. F. A. Conradi til Distriktslæger respekt. i vestre Søndmøres og nordre Nordmøres Distrikter, hvorhos Distriktslæge i ytre Nordmøres Distrikt M. T. Werring er meddeelt Bestalling som Distriktslæge i søndre Nordmøres Distrikt.

— Under s. D. ere følgende Avancements og Forsættelser foregaaede i den christianssandske Infanteribrigade, nemlig: Chefen for 1ste Division af Bratsbergs Landværnsbataillon, Kapitain H. F. Kjerulff, til Chef for 4de Division af samme Bataillon; Chefen for 3die Division af Vesterlehns Landværnsbataillon, Kapitain C. E. Blichfeldt til Chef for 1ste Division af Bratsbergs Landværnsbataillon; Premierlieutenant J. Thue til Kapitain og Chef for 3die Division af Vesterlehns Bataillon, og Sekondlieutenant J. T. Sommerschield til Premierlieutenant i Brigaden.

— Under s. D. er Premierlieutenant R. A. Knap udnævnt til Kapitainlieutenant og Sekondlieutenant J. H. H. Kløcker til Premierlieutenant, begge i Marinen.

— Under s. D. er Kjøbmand i Drammen F. T. Scheel anerkjendt som storhertugelig mechlenburg-schwerinsk Konsul sammesteds.

— Under s. D. er det tilladt Fuldmægtig i Justits- og Politi-Departementet P. S. J. Daae at aflægge den ved Lov af 15de Juli 1839 § 22 bestemte Prøve for, efterat have bestaaet samme, naadigst at udnævnes til Protokolsekretær i Høiesteret.

— Under 2den d. M. er Sognepræst til Liers Præstegjeld i Christiania Stift J. M. P. Kaurin udnævnt til Biskop i Bergens Stift, Provst i øvre Thelemarkens østfjeldske Provsti og Sognepræst til Tinns Præstegjeld i Christianssands Stift M. A. Sigholt til Sognepræst til søndre Odalens Præstegjeld i Christiania Stift, Sognepræst til Bynæssets Sognekald i Throndhjems Stift H. T. Heyerdahl til Sognepræst til søndre Aurdals Præstegjeld i Christiania Stift, og residerende Kapellan til Rakkestads Præstegjeld i Christiania Stift O. S. Olsen til Sognepræst til Aamots Præstegjeld i samme Stift.

— Under s. D. er Postmester i Frederikshald A. Holmsen og Toldkasserer ved Tønsbergs Toldsted G. M. Døderlein ifølge Ansøgning meddelte Afsked - Sidstnævnte fra 1ste Juli d. A. - med aarlige Pensioner 480 Spd. og 800 Spd., hvortil for Førstnævnte kommer Dyrtidstillæg for indeværende Budgettermin, stort 50 Spd. aarlig.

— Medicinsk Examen er den 27de Mai tilendebragt med følgende Udfald: G. C. Dahl — Haud illaudabilis, 16,59. U. J. Høst — Laudabilis, 18,06. F. C. D. Kittel — Laudabilis, 18,12. L. J. Lie — Haud illaudabilis, 17,47. W. J. Müller — Haud illaudabilis, 16,35.

— Det akademiske Kollegium har bestemt følgende Priisopgaver til Konkurrence om de af H. k. H. Kronprindsen udsatte Guldmedailler: Efter Forslag af det theologiske Fakultet: 1) „Hvad lærer første Petri Brev om Christi Nedfart til Helvede?“ Efter Forslag af det juridiske Fakultet: 2) At give en kritisk Beretning om N. Treschows Skrift: Lovgivnings-Principer eller om Staten i Forhold til offentlig Velstand, Næringsveie m. m. Efter Forslag af det medicinske Fakultet: 3) „Kritisk Fremstilling af Fortidens og Nutidens Lære om Kriserne og deres Betydning i prognostisk og therapeutisk Henseende.“ Efter Forslag af det philosophiske Fakultets historisk-philosophiske Sektion blive de fra forrige Aar ubesvarede Opgaver fremdeles udsatte, nemlig: 4) „Hvorvidt kan man af de ældste nordiske Kjæmpevisers Sprogform og Kostume drage Slutninger med Hensyn til deres Alder og Oprindelse?“ 5) „At udvikle og kritisk belyse Grundtanken i den platoniske Dialog „Kratylos.“ Efter Forslag af det philosophiske Fakultets mathematisk-naturvidenskabelige Sektion: 6) „At udvikle Konstruktionen af en Cirkel, der berører tre andre Cirkler. En ordnet og fuldstændig Udvikling af de hertil nødvendige Hjælpesætninger, forsaavidt disse ikke findes i de sædvanlige elementære Geometrier, forudskikkes.“ 7) „Angaaende de i Norge forekommende Acarider har man ikke nogen Meddelelse. Der ønskes derfor en naturhistorisk Fremstilling af en Række her i Landet forefundne Middearter, om muligt oplyst ved Tegninger.“ Ligeledes har Kollegiet til Konkurrence om Professor Skjelderups Guldmedaille udsat følgende Priisopgave: Efter Forslag af det medicinske Fakultet: 8) „Fremstilling af de abnorme Former, der kunne fremstaae i Hornvævets Udviklinger (Epithelium — Epidermis — Haar-Nægle) under forskjellige Sygdomme, med Oplysninger, hentede fra egne Jagttagelser.“ Det medicinske Fakultet har derhos foreslaaet, at det samtidigt med Udsættelsen af dets ovenstaaende Priisopgaver maa blive bekjendtgjort, at Fakultetet agter for næste Aar at foreslaa følgende 2 Priisopgaver, hvis Besvarelse altsaa maa blive at indsende inden 15de April 1860, nemlig: for H. k. H. Kronprindsens Guldmedaille: 9) „At fremstille Virkningerne af et eller flere Salte paa Blodet i det levende Legeme i sund og syg Tilstand;“ og for Professor Skjelderups Guldmedaille: 10) „En paa Sammenstilling af tidligere Erfaringer og egne Forsøg begrundet Fremstilling af Forholdene ved Blodstrømmen i Aaresystemets forskjellige Dele.“ Ifølge vedkommende Reglement skulle Besvarelserne af de 8 førstnævnte Opgaver indleveres inden 15de April 1859, alene betegnede med Mottoer og ledsagede af forseglede Navnesedler.

— Greffsens Vandkuuranstalt blev høitidelig aabnet d. 1ste Juni.

— Ved kgl. Resolution af 25de f. M. er et tredie Apothek tilladt oprettet i Bergen.

I **Drammen** er en Mand dømt til 32 Skillings Mulkt for at have røget blottet Cigar paa Gaden.

Laurvig. Formandskabet har indtil Videre forbudt Udsalg af Viin og Øl i Bøgeskoven.

Embeder og Bestillinger.

Rektoratet ved Christianssands lærde og Realskole med en fast aarlig Gage af 900 Spd. foruden fri Bolig, hvortil for indeværende Budgettermin kommer et Dyrtidstillæg af 150 Spd.

Pastoratet ved den svensk-norske Legation i Constantinopel, hvorfor er bestemt en aarlig Gage af 750 Rd. H. Bko.

Sands Præstegjeld under Ryfylke Provsti i Christianssands Stift med omtrent 390 Spd. i aarlige Indtægter.

Hjelmelands Sognekald under Ryfylke Provsti i Christianssands Stift, hvis aarlige Indtægter ere opgivne til omtr. 950 Spd.

Toldkasserer-Embedet ved Laurvigs Toldsted, hvis aarlige Indtægter anslaaes til 1600 Spd. Brutto.

Toldkasserer-Embedet ved Egersunds Toldsted med 500 Spd. aarlig Brutto-Indtægt.

2de **Overtoldbetjent-Embeder** i Frederikshalds Tolddistrikt med 750 Spd. i aarlige Indtægter for hvert af Embederne.

2de **Skolelærerposter** i Lier Præstegjeld, den ene i Frogner Hovedsogn med 108 Spd., den anden i Traneby Annex med 116 Spd. i aarlig Løn. (Andragender, stilede til Drammens Provsti, indsendes til Sognepræsten i Lier.)

Christiania. Trykt og forlagt af H. J. Jensen. (Storgaden Nr. 27.)

Illustreret Nyhedsblad.

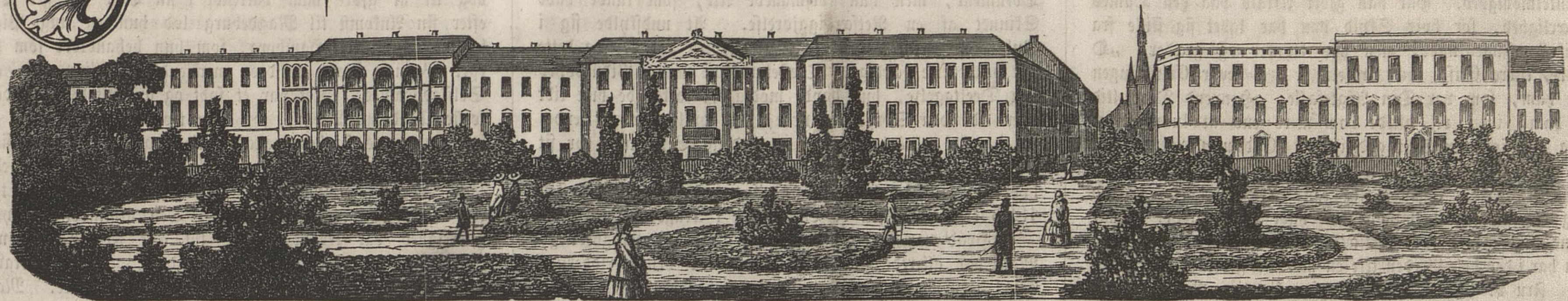

Nr. 24. | Udkommer hver Søndag Morgen. | 13de Juni 1858. | Abonnementsprisen er 60 ß Fjerdingaaret. | 7. Aarg.

Indhold.

Grevinde Ahlefeldt og Digteren Immermann.

(Af Saint-René Taillandier.

III.

En Dag var Fru v. Lützow nødt til i Forretningsanliggender at henvende sig til en duelig Jurist. I sine bestandig hensynsløsere Udskeielser havde Faderen, Grev Ahlefeldt, ikke taget i Betænkning at angribe sin Hustrues og sin Datters personlige Formue. I flere Aar havde Fru v. Lützow allerede forgjæves gjort Paastand paa sin Mødrenearv og Renterne af sin Medgift. Hendes Mand tog sig ikke af Sagen, men lod hende bittert føle, at han ansaa sig forurettet. Hvad skulde hun gribe til? Hun søgte Raad hos den unge Lovkyndige, hvis Talent og Retskaffenhed Enhver roste. Det var ikke alene Juristen, der svarede paa den unge Kones Opfordring at tage sig af hendes Sager, det var Digteren. Immermann var blændet; han kjendte kun de smaae Byers Selskab, og hans Provindsliv var en saa plat Virkelighed, at det endogsaa var et Baand paa hans Phantasi; men i dette Øieblik syntes det ham, at de Drømme, der dog havde fundet Veien til hans Eensomhed, havde antaget et Legeme. Der var ved Elisa Lützow noget saa Lyst og Glandsfuldt, at han blot kunde henføre dette yndige, klare Billede til Poesiens Verden, og denne Digter, der maaskee endnu længe vilde have tvivlet om sit Kald, følte pludselig, at en hellig Gnist var falden i hans Sjæl. „Aldrig", siger Demoiselle Assing, „aldrig følte Tasso mere Kjærlighed og Beundring for Prindsessen af Este, end den, der boede i Immermanns Hjerte for Elisa v. Lützow." Denne Sammenligning er intet mindre end søgt. Elisas Venner fandt mange Ligheder mellem hende og den ædle Eleonore. Det var den samme fine, eleverede Sjæl, den samme alvorlige Mildhed, den samme vemodaandende Melancholi - en Sommernat, som belyses af Maanen, eier netop denne Melancholi -, ligesom Eleonore tiltrak hun alle Hjerter for at lutre dem alle til ærefrygtsfuld Ømhed.

Sammenligningen forekommer os ikke unøiagtig, skjønt Immermann ingensinde blev en germannisk Tasso.

„Mit Kraft begannen, die mit Schönheit enden"

siger Immermann selv i et af sine kjærnefulde Vers. Jeg veed ikke om Ghismondas Forfatter, om han havde levet længe nok, vilde have naaet til Udtrykket af det Skjønne; hvad vi have seet er, at han debuterede med Værker, som ikke oplystes af Gratiens Smiil. En stor Rystelse havde pludselig sat alle hans Sjæls Kræfter i Bevægelse, og af denne mandige Natur saa man udstrømme Alt hvad den indeholdt: store Tanker, konfuse og vilde som et Tornekrat, men af et sælsomt dristigt Snit. Den samme Solstraale, som bringer Blomsten til at springe ud, varmer ogsaa Enebærbusken og alt det andet vilde Væsen, som gror paa Jorden. I de fire Aar Immermann opholdt sig i Münster, skrev han ikke mindre end tre Dramaer, en Roman („En Eremits Vindu"), to Lystspil og en Tragedie i Shakespeares Maneer: Kong Periander og hans Huus, en sælsom Blanding af ægte Pathos og farceagtig Overdrivelse. De fleste af disse Skizzer har Immermann senere fornægtet; da han i rivende Hast nedkastede dem i Münster, forbausedes han selv over sin skabende Evne. Hvorfra kom denne pludselige Inspiration? Hvorfra kom alle disse Helte og Heltinder, som forlangte at leve, og som han med feberagtig Haand kastede ned paa Lærredet? Literaturhistorien har først nu erfaret det. Paa samme Tid, som han fortalte sine Eremiters og Kongers Tildragelser, digtede han Vers til Elisa Lützows Priis. Han tilbad hende som en Beatrice, gav hende Æren for alt Stort, han frembragte, „men megen Smerte", siger fremdeles Demoiselle Assing, „blandede sig i hans Taknemmelighed; han saa hende hævet saa høit over sig, høiere end Prindsesse Eleonore af Este over Tasso."

Den unge Digter vovede ikke at vise disse Vers til Nogen. Viste han Fru v. Lützow dem? Vi vide det ikke. Hvad enten han har gjort det eller ikke, hengik vistnok ikke lang Tid inden den unge Kone kjendte Digterens Følelser for hende. Hun var lykkelig over at have skabt en Digter. Hendes smaae Aftenkredse havde faaet en Tillokkelse mere; Immermann læste beundringsværdigt og foredrog flere af sine Yndlingsdigtere for dette saa vel forberedte lille Auditorium. Det var netop Tidspunktet for de af Romantikerne saa høitpriste Forelæsninger. Misfornøiede med Theatret og dets plumpt myntede Fordringer, og endnu mere med dets som oftest raa Publikum, dannede disse begavede Aander sig et Slags ideal Scene. Var det ikke dette Ludvig Tieck gjorde, naar han læste for et Publikum af Indviede? Var det dette eller et endnu høiere Maal, der svævede Immermann for Øie? Han var tre og tyve Aar, han elskede, han var Digter og læste i Dens Nærværelse, der havde indviet ham til det nye Liv, de udødelige Vers, hvori Shakesspeare, Calderon, Göthe og Schiller have idealiseret Kjærligheden. Stundom læste han ogsaa sine egne Værker, der bedømtes med sympathetisk Oprigtighed. Den unge Digter følte sig opmuntret, understøttet. Med hvilken Ild vendte han ikke tilbage til Arbeidet! Fru v. Lützows fine Dom aabnede ham altid nye Indblik i Poesiens Land, og ligesom det er let hos Ferraras Sanger at paavise Eleonores Indflydelse, kan Ingen, som engang har Nøglen, i Immermanns tøilesløseste Skizzer pludselig træffe paa noget virkelig Smukt, uden strax at tænke paa Elisa Lützow.

Disse Aandens og Hjertets Lege var bleven den unge Kone en nødvendig Adspredelse. Hendes Fader havde giftet sig igjen, og hendes Mand havde ikke engang mere Magt til at bringe hende til at lide: han var hende ligegyldig. Hvilken Afstand var der ikke ogsaa mellem denne forkjedede Person, saa hjerteløs, saa simpel, og den glimrende Officier, hun havde valgt mellem Alle? Hun mindedes dog med Vemod sin Forlovelsestid, da hun rig, skjøn, misundt, havde kjæmpet mod sin Faders Villie for at række denne Soldat sin Haand. Hun mindedes ogsaa taknemmelig alt det Store og Herlige i 1813; hun kunde sige: Jeg har havt min Time, jeg har været elsket, jeg har begeistret til store Ting. Denne sidste Illusion skulde ogsaa blive hende berøvet. En Dag erholdt Lützow Besøg af en af sine Vaabenbrødre. Siddende paa en Bænk i Haven underholdt de sig om deres Tjenesteaar og deres Ungdomserindringer, som ofte vare af en temmelig simpel Slags. „Erindrer Du", sagde den Ene, „den Fremtid, vi udmalede os? Alle Fire (og han nævnte to andre Kammerater) svore vi paa, at skaffe os rige Koner." — „Og hvorledes holdt vi dette Løfte?" svarede Lützow bittert. „Af de fire Venner have de to Klogeste ikke giftet sig, og de to andre have giftet sig til Armod istedetfor Rigdom." Fru v. Lützow var tilstede. Hun havde altsaa aldrig været elsket. Mellem saamange ædle Hjerter, der havde slaaet for hende i Ungdommens berusede Tid, havde hun netop valgt Den, der blot søgte hendes Formue! Denne Opdagelse blev hende endnu smerteligere ved den Haardhed, hvormed Tilstaaelsen gjordes. Hidtil havde hendes Mand dog i sin Tale og Opførsel bevaret noget af Adelsmandens gode Tone. Havde han nu mistet al Følelse for det Anstødelige? Hvor forekom ikke Eleonores Skjæbne hende skjøn, sammenlignet med hendes egen! Her var ingen bitter Adskillelse, ingen sønderrevne Baand; det var en Hverdagsskuffelse, et usselt, prosaisk Bedrageri.

Fru von Lützow beklagede sig ikke. Vilde Den, som gav dette Slag, vel have forstaaet hendes Klage? Hun taug. Marianne Philippi var hendes eneste Fortrolige, og hos hende fandt hun den eneste Trøst, der gives for en saadan Smerte. Mere end et Aar gik hen. I et Land, hvor Ægteskabsskilsmisser saa let erholdes, standsede Fru v. Lützow aldrig ved den Tanke, at begynde en ny Tilværelse. Hun respekterede sine Baand, hvor lidet elskede de end vare, indtil den Dag Lützow selv fandt dem for trykkende. Denne Opløsning var uundgaaelig. Lützow forfulgtes af Anger over en mislykket Spekulation. Hvorfor havde han ikke i Ægteskabet fundet en Leilighed til at blive en rig Mand? Ved en Fest forelsker han sig i en rig og meget koket Dame, og da Delikatesse ikke mere er hans Sag, undseer han sig ikke ved at tilstaae for sin Kone, at Lykken for ham er der. Man kunde vel ikke paa en haardere Maade forlange det givne Ord tilbage. Paa denne Soldater-Brutalitet svarede Fru v. Lützow med rolig Værdighed: „Gud forbyde, at jeg skulde staae iveien for Din Lykke. Den Skilsmisse, Du ønsker, er jeg villig til at undertegne." Det var visselig ikke sin Lykke, hun i dette Øieblik ofrede, men hun ofrede sit Rygte, og det var hun sig klart bevidst. De tydske Love kunne længe nok lette Ægteskabsskilsmisse; der falder altid en Skygge over den Kvinde, der benytter sig af dem. Hvilken Plads kan hun vel indtage i Verden? Forskudt af sin Ægtefælle, eller fraskilt ved fælles Samtykke, er hendes Stilling lige vanskelig. Fru v. Lützow vidste hvad hun udsatte sig for, og betænkte sig dog ikke paa at gjøre hvad man syntes at fordre af hende. Lützow var rørt over hendes Uegennyttighed, takkede hende med grusom Naivetet, forsikrede hende atter og atter om hvormeget han beundrede hende, og skyndte sig saa at modtage det Offer, der gjorde ham til en fri Mand.

Skilsmissen havde allerede fundet Sted for fire Uger siden, og endnu var den en Hemmelighed for Alle. Fru v. Lützow havde taget sin Beslutning i samme Øieblik, den krævedes; hendes adelige Sind oprørtes ved Tanken om at paatvinge sig en Mand, der ønskede at forskyde hende, men da det uigjenkaldelige Skridt var gjort, forfærdedes hun over sin Stilling. Dyb Undseelse bandt hendes Tunge, og selv hendes nærmeste Venner vare uvidende om hvad der var skeet. Immermann var for nogen Tid siden bleven udnævnt til et høiere Embede i Magdeburg, og de Breve, han modtog fra sin Veninde, lod ham ingen Anelse fatte om en for Begge saa vigtig Begivenhed. Sandheden maatte dog tilsidst for Lyset. Fru v. Lützow kunde nu ikke forblive i Münster. Hvor skulde hun bosætte sig? I Danmark? I Tydskland? Siden Moderens Død var Danmark blevet hende et fremmed Land. Hvilken Stad skulde hun vælge? Længe uvis besluttede hun endelig at tage midlertidigt Ophold i Dresden, hvor en ældre Veninde, der nylig var bleven Enke, tilbød hende et Tilflugtssted. Skilsmissen fandt Sted i Foraaret 1824. Mod Midten af August forlod Fru v. Lützow Münster og bosatte sig i Dresden.

Hvem tæller nogensinde alle de Modsigelser og Bizarrerier, der findes i Menneskehjertet! Otte Dage efter denne Afreise kom Lützow tilbage fra en Reise til Kjøbenhavn, hvor han havde ordnet nogle Pengeaffærer, og da han ikke finder Den, han selv har tvunget til at tage Flugten, brister han i Graad. Han farer gjennem det hele Huus; det er tomt, det er dødt. Hjemmets Sjæl

er vegen bort. Han gaar ned i Haven og finder Gartneren beskjæftiget med at vande Rosenbuske. Hvortil saamegen Omhu? Elisa skal jo ikke plukke Roserne! Ved hvert Skridt vækkes nye Erindringer og hver Erindring er et Stik i Hjertet. Han fatter endelig Dens Værd, han har forsmaaet, men ogsaa, at hun for bestandig er tabt for ham. Han skriver nu Brev paa Brev, hvori han græ= dende beder Den, han har krænket, idetmindste at forblive hans Veninde. Disse Breve (Demoiselle Assing giver os dem) ere ligesaamange Vidnesbyrd om en svag Sjæls Bankelmodighed. Har han gjort Afkald paa den Dames Kjærlighed, for hvis Skyld han har ladet sig skille fra Elisa? Ingenlunde; men han klynker og græder: „O kjære, kjære Elisa, vær lykkelig . . . bevar Erindringen om ham, som var Din Ægtefælle. Henvend Dig altid til ham; intet vil glæde ham mere end at kunne tjene Dig og gjøre sin Uret god igjen. Endnu en Bøn. Lad den første Maler i Dresden male Dit Portræt (til hvilken= somhelst Priis; ingen Priis kan være for høi) og send mig det, at jeg idetmindste kan have Dit Billede. Taa= rerne hindre mig i at fortsætte. Svar mig, trost mig! Du har i den hele Verden ikke en mere hengiven og tro Ven."

Fru v. Lützow modtog ogsaa kjærlige Breve fra sin Mands Familie, thi man behøvede blot at kjende hende, for at vide, at hendes Rolle i denne sørgelige Historie blot kunde være ubetinget hæderlig. Hendes Svigerinde Grevinde Dohna og Svogeren Leon ytre sig i de stærkeste Udtryk om hendes Resignation og mønsterværdige Opførsel. Hvad ville imidlertid de sige, der ikke kjende hende? Denne Tanke beskjæftiger hendes Moders Broder, v. Heedemann Hespen, paa en smertelig Maade. Han elsker sin Niece ømt og han er hendes nærmeste Slægtning, thi Grev Ahlefeldt lader under sit vilde Levnet til at have mistet Erindringen om, at han har en Datter. „Hvad vil man tænke?" skriver Onkelen. „Dersom Lützow er en Mand af Ære, ægter han uden Ophold den Dame, der har fjernet ham fra Dig; Verden vil da begribe, at han har ladet sig fraskille for at tilfredsstille sin Lidenskab. Enhver anden Opførsel fra hans Side udsætter Dig for kræn= kende Mistanke." Fru v. Lützow havde en for stolt Sjæl til at spørge efter Verden og dens Domme, naar hendes egen engang var fældt. Man raadede hende til at angive Motiverne til Skilsmissen i det officielle Skilsmisse= Dokument, men hun forsmaaede Alt, som kunde have Skinnet af en Retfærdiggjørelse. At undskylde sig i Publikums Øine var at tage Hævn over Lützow, og dette var hende ikke værdigt. Trøstet ved de mange Vidnesbyrd paa Deeltagelse, hun havde modtaget, afkastede hun lidt efter lidt den Sorgens Byrde, der hvilede over hende, og da det gjaldt at tage en endelig Beslutning for sit fremtidige Opholdssted, valgte hun modigt den Stad, hvor den mest ægte Hengivenhed ventede hende. Høsten 1825 etablerede Fru v. Lützow sig i Magdeburg.

Hvad var det da, som traf hende til Magdeburg? Man har allerede gjættet det; det var denne ridderlige Sjæl, som havde udfoldet sig under hendes Blikke. Man forestille sig Digterens Glæde! I den ideale Beatrices Sted saa han en Kvinde, der var ham tilladt at elske, som ikke var adskilt fra ham ved evige Skranker. Haabet om at ægte Fru v. Lützow aabnede ham en ny Verden. Følte han sig ikke elsket? Var det ikke paa ham, hun strax havde tænkt? Var det ikke i hans Nærhed, hun havde villet danne sig et nyt Hjem? Hvad søgte hun i Magdeburg? Hun vilde Ingen se uden Immermanns Moder og hans Søstre. Man spurgte hinanden i Staden, hvem denne altid tilslørede Dame var. Ingen kjendte hende. Det var hendes Hensigt at kjøbe sig et Landsted i Nærheden af Staden og leve der, skjult for Verden, ganske for Venskabet og for de Tanker, Ensomheden føder. Var det da et almindeligt Venskab, hun nærede for Immer= mann? O nei, sagde Digteren til sig selv, hun elsker mig; paa en Sjæl som hendes kan en Smule Berømmelse ingen Magt øve; det er ikke mine Vers, det er ikke mine Romaner, der har draget hende hid i min Nærhed; hun elsker mig og hun skal blive min Hustru.

Flere Omstændigheder i Fru v. Lützows Liv tjente dog til at gjøre ham vaklende i sin Tro. Nogen Tid efter sin Ankomst til Magdeburg lod hun en ung Pige komme til sig fra Hamborg, som hun behandlede som sit eget Barn, skjønt hendes anerkjendte Stilling var en Selskabsdames. Det var et sødt og gratiøst Væsen i den første Ungdoms Blomst, og man troede ikke med Uret at opdage en vis Lighed mellem dette unge, barnlige Ansigt og den noble Dames, der viste hende en Moders Omhed. Hvem var denne unge Pige? Hvorfra kom hun? Stak der ikke en Hemmelighed under? Den almindelige Nys= gjærrighed var levende vakt, thi alle Fru v. Lützows Forsigtighedsregler havde ikke forhindret, at hendes Navn var bleven bekjendt for Magdeburgs Indvaanere. Man vidste, at den tilslørede Eneboerske, Karl Immermanns Veninde, var den Person, hvis Skilsmisse fra den berømte Anfører for Friskarerne i 1813 havde vakt en saa uhyre Opsigt i den preussiske fornemme Verden. Hvem var da denne unge Pige, som hun pludselig havde optaget i sin Ensomhed, og hvem hun ligesom syntes at tage i Besid= delse efter lange Tiders Savn? Mange Gisninger løb fra Mund til Mund. Snart antoges det temmelig almin= deligt, at Fru v. Lützows unge Selskabsdame var hendes egen Datter, en Datter, hun havde havt før sit Ægteskab,

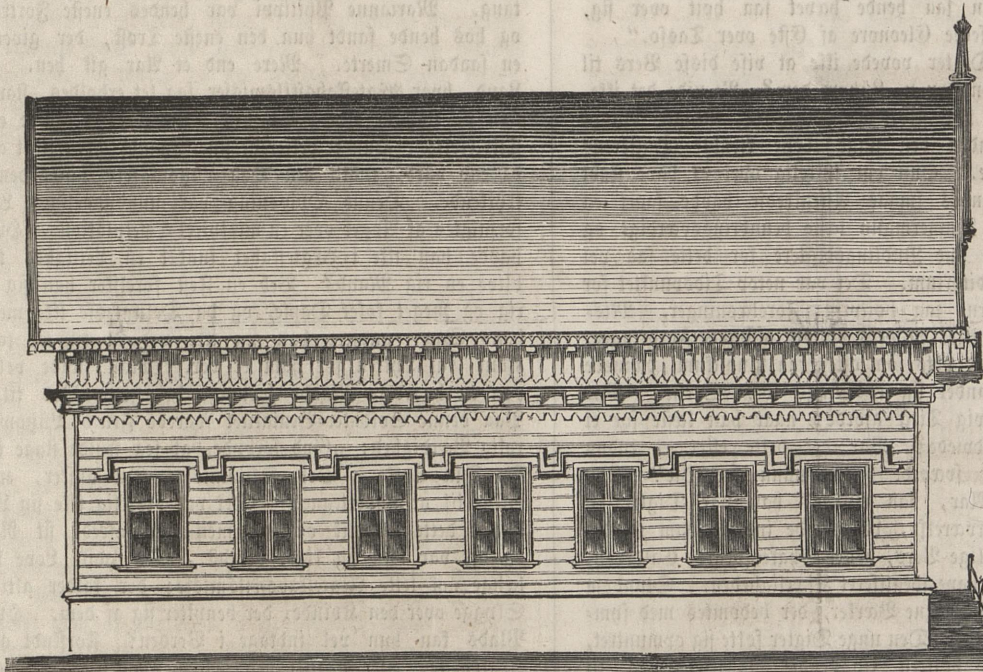
Façade mod Kongens=Gade.

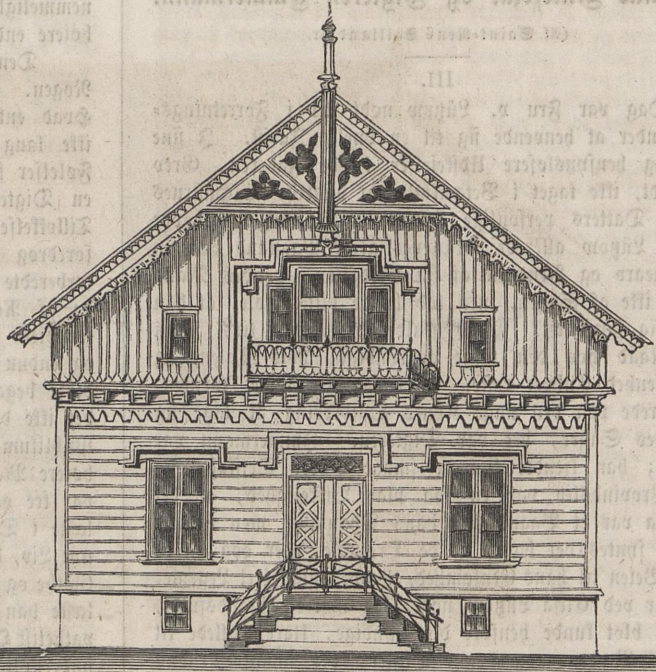
Façade mod Markens=Gade.

Vaaningshuus i Christiansand.

og at det var Opdagelsen af denne Hemmelighed, der uundgaaelig havde medført Skilsmisse. Dersom de, der gjentog disse Bagtalelser, havde kunnet læse de Breve, Fru v. Lützow daglig modtog, vilde de være blevne saare skamfulde. I et af Lützows Breve læse vi disse Ord: „Hvor det er smukt af Dig, at Du har taget denne unge Pige til Dig! Du er bestandig den Samme; i det Øieblik, Du selv trænger til Hjælp og Støtte, tænker Du blot paa at støtte Andre." Denne unge Pige stod hende visselig saare nær, men ved Baand, som ikke kunde tilstaaes for Verden. Marianne Philippis Søster, der havde staaet i Spidsen for Huusvæsenet paa Tranekjær, havde bukket under for Grev Ahlefeldts Forførelser, og den unge Selskabsdame, Fru v. Lützow havde optaget i sit Huus, var hendes egen Faders Datter. Hun havde lovet Marianne Philippi at antage sig dette Barn, og strax det stod i hendes Magt at gjøre det, havde hun holdt Ord. Hun gjorde mere: hun bevarede Hemmeligheden tro, og vilde heller udsætte sig selv for bagtalerske For= tolkninger, end give sin Venindes Navn til Priis for Skjændselen og kaste en Skygge mere paa sin Faders Opførsel. Sandheden kom først for Lyset flere Aar senere og Bagtalelsen havde al Tid til at gaae sin Gang. Man vil begribe, at Immermann led langt mere end hans Veninde ved dette Skumleri. Han var ikke indviet i Hemmeligheden; Fru v. Lützow havde troet at burde ud= strække sin Taushed endogsaa til ham. Et Hjerte, som elsker, ængstes let. Og dog, Tanken om noget Ondt kunde umulig standse ved et saa reent Væsen, som Elisa Lützow, og berørte en flygtig Immermanns Sjæl, var det for strax at tilbagevises som en Profanation. De første Maaneder, de tilbragte sammen, vare de skjønneste i hans Liv. I Oktober havde de gjort en Reise sammen i de romantiske Harzbjerge, Eventyrets Bjerge, derpaa havde han under hendes Øine, ja saa at sige under hendes Ledelse, atter taget fat paa sine digteriske Arbeider. Nogle af hans interessanteste Værker skrive sig fra denne Periode. Vi ville fremhæve hans Oversættelse af „Ivanhoe", Dramaet „Cardenio og Celinde", samt en meget original Afhandling over Sophokles's Ajax. En fin og aandrig Kritiker, Ludwig Börne, siger i sin Anmeldelse af „Cardenio og Celinde": „Vi ere saa lidet vante til hos Tidens Skribenter at finde ægte Kjernesundhed, ledsaget af en vis Vælde i Indbildningskraften, og vi føle en saadan Glæde og Overraskelse ved pludselig at stöde paa disse uskatteerlige Gaver, at vi gjerne tilgive Forfatteren det Misbrug, eller det mindre habile Brug, han gjør deraf. At Phantasien her øser af sin store Overflod uden Maadehold, medgive vi gjerne, men Overflod er og bliver Overflod og vi hilse den med Glæde. Denne Tragedie er fuld af Feil, men hvormegen mandig Skjønhed inde= slutter den ikke! Sproget har en sælsom Friskhed, Bil= lederne strømme lige fra Kilden; det er et Katarakt og ikke et Vand, som møisommeligt er trukket op fra Bunden af en Brønd. Vi skatte høit dette Værks gediegne Kjerne, medens vi paa samme Tid dadle det Hylster, hvori For= fatteren rækker os den; vi elske dette ædle Marmor, thi vi ere trætte af den matte Gips og den sjælløse Alabast. Gratien fattes denne Kraft, men den vil ikke altid fattes den, thi Kraften har ogsaa Kraft til at gribe hvad den fattes. En Digters Liv er et Gjæstebud, hvortil alle Guddomme indfinde sig, men Gratierne ankomme først til Slutningen. Før de have viist sig, hører man vilde Ord, høie, skingrende Raab, fremkaldte af en ædel Viin, men Harmonien fattes. Gratierne vise sig og alt Uharmonisk forsvinder." Immermann følte meget vel, hvad der fat= tedes ham, og hele hans Liv var en Anstrængelse mod Gratien. Elisa Lützow stod ham trolig bi med fine Raad. Behøver jeg at sige hvem der var Musen ved Digterens Gjæstebud - dog ikke ved den sidste Times? Viser Gratien sig for tidlig, er hun istand til at dræbe Begeistringen. Elisa indskrænkede sig til at tilveiebringe Ro og Ligevægt i denne Digtersjæl. Det var visselig ikke hende, der raadede ham til at studere Sophokles. Vi vilde ikke synes om, at denne fine, ægte kvindelige Aand havde indladt sig paa saa skarpe kritiske Granskninger. Men en Dag, da Fru v. Lützow havde paaviist en utilladelig Phantastens Tøi= lesløshed i Dramaet „Cardenio og Celinde", erindrede Immermann, at Göthes Debut havde lidt af de samme Mangler, og at den store Digter havde søgt Frelse i den antike Skjønhed. Immermann søgte Raad hos Sophokles og valgte ganske naturlig mellem Mesterens Værker det, som laa hans egen Digtning nærmest. Dramaet „Car= denio og Celinde" er det sidste Arbeide, hvori Immer= manns Phantasi faar Lov til at tøile sig som den vil, og hvori Versene have denne særegne metalliske Klang, man dadlede hos ham. Hans Afhandling over Ajax aabner en ny Phase i hans Udvikling. Det var hans italienske Reise. Er det ikke ogsaa tilladt at tro, at Fru v. Lützow, ved at bede sin Ven om en Oversættelse af „Ivanhoe", haabede store Ting af denne fine, milde Aands Indflydelse? Det var hende, der havde lært Immermann Engelsk; ved at bede ham om at oversætte „Ivanhoe" virkede hun, uden at give sig Mine deraf, paa sin egen stille, fordringsfri Maade paa Digterens Opdragelse.

Nogle Ord om Træbygningskunsten i vore mindre Byer.

(Af Fredrik von der Lippe.)

Ved Begyndelsen af dette Aarhundrede sank Bygningskunsten fra den vistnok lidet smagfulde, men derfor ikke mindre phantastiske og ved sine Masser imponerende Barokstiil ned til det andet Extrem, den mest intetsigende Simpelhed, især i den ydre Architektur. Virkningen heraf sporede man overalt og saaledes ogsaa i vore Smaabyer, hvor denne betydningsløse Simpelhed har holdt sig lige til den nyeste Tid og vel endnu for endeel maa siges at være herskende.

Medens det Indre af de Træbygninger, som skrive sig fra hiin Tid, ofte er udstyret med en vis Pragt, svarer det Ydre aldeles ikke hertil: det bliver altid en Umulighed deraf at danne sig nogen Idee om vedkommende Eieres Livsvilkaar. Vistnok er denne indre Pragt meget smagløs og Indretningen uhensigtsmæssig, - man kan umuligt begribe, hvorledes Bygherrerne ere komne paa slige Ideer; men man seer dog, at de ikke have sparet, for at gjøre det efter deres Smag smukt og behageligt.

Ved Siden heraf opdager man i den nyere Tid i flere af vore Smaabyer et Slags Bestræbelse for at give Bygningerne ogsaa i deres Ydre et til Eierens Stand og Formue mere svarende Udseende; men den Vei, hvorpaa man slaar ind, er i Almindelighed aldeles forfeilet.

For at Bygningerne skulle faae et bymæssigt Udseende, efterligner man Steenbygninger, slutter Façaden med et tungt, antikagtigt Gesims og omdanner Dørene til Portaler med romerske Pilastre og Halvsøiler, der meget ofte svæve i Luften uden Fodstykke for sin Basis og formede efter de afskyeligste Forbilleder. Rundbuen og endnu mere den smagløse, fortrykte Bueform ere meget afholdte Motiver. Vinduerne omgiver man med antik-efterabende Listeværk og Gesimser, ja man gaar endog saavidt, at man søger at efterligne Kvadersnit i Klædningen, for rigtigt at gjøre den usolid, og naar saa Bygningen faar en Steenfarve, har man jo det kompletteste Steenhuus! Dog, Usandheden og Usandsen ligger altfor tykt udenpaa: disse Træmaterialets Natur aldeles modstridende Former, tænkte i Steen og alene udførbare i Steen, vise snart ved Luftens Indvirkning, ved Sprækker og Raaddenhed den afskyeligste Sandhed, der kun for en Tid lader sig tildække med Kit og Oliemaling, for atter at vise Sandheden i et endnu grellere Lys.

Det er Middelalderen, som i sine herlige Bygværker ogsaa her leverer os Grundmotiverne til en Træbygningsstiil med et langt mere „bymæssigt" Udseende, end disse kjedelige, intetsigende, steenefterabende Huse i vore mindre Byer, - en Bygningsstiil med Former, tænkte i Træ og udførbare i Træ, nette og lette som Træmaterialet selv og passende til vore klimatiske og naturlige Forholde.

I Byerne i Harzen, Halberstadt, Quedlingburg og Hildesheim, i Thüringen og for endeel i Hannover og Brunsvig er der levnet en Mængde Træbygninger, som i sine mange Detailler frembyde en saadan Rigdom af architektoniske Motiver, at der for den stræbsomme Kunstner er en viid Mark til i denne Stiilart at skabe Noget saavel originalt som smukt. Her finder man høie Tage, fordetmeste med fremspringende profileret Spærreværk og rigtforzirede Gavle, i Almindelighed bekronede af en slank Hjelm, Døren saavelsom Vinduerne omgivne med rige Lister eller Figurfriser, den ene Etage fremragende over den anden paa konsollignende Bjælkehoveder, der ofte indeslutte rige Ornamentfriser, hvis Motiver ere hentede fra Landets naturlige Blade og Blomster. Ofte ere Façaderne smykkede med maleriske Arker og den overalt fremtrædende Konstruktion medvirker ogsaa til at give disse Bygninger en eiendommelig dekorativ Charakteer. Med sit rige og maleriske Udseende gjør det Hele en overordentlig Virkning paa Beskueren.

Disse Bygninger ere rigtignok Standerværksbygninger, udfyldte med Muursteen; men da Stenen saaledes spiller en underordnet Rolle og ingen Deel har i Bygningernes Konstruktion, henregner man med Rette denne Bygningsart til Træbygningskunsten.

Vistnok kan man ikke ganske overføre disse Bygninger paa norsk Grund, men dette er hellerikke Meningen; thi da bliver det jo ikke Architektens originale Komposition. De smukke Motiver, som denne Bygningsstiil viser ham, kan han optage og gjengive i den ham eiendommelige, originale Opfatning, afpasset efter de givne Forholde.

I min korte Praxis har jeg været saa heldig ved flere Leiligheder at faae Anledning til at realisere disse mine Ideer: jeg meddeler dem derfor i dette Blad i det Haab, at man, om end Mangt og Meget vil findes ungdommeligt og urigtigt opfattet, dog skal erkjende, at jeg har villet noget Godt og at der i denne Bygningsstiil kan skabes noget Originalt, passende til Træmaterialiets Natur og vore klimatiske Forholde.

Det lille Hjørnehuus i Christianssand (se Tegningen) er allerede i forrige Høst fuldkommen færdigt og aldeles udført som Tegningen viser. Efter Bygherrens Ønske har jeg maattet anbringe en Balkon og saaledes, beklageligt nok, paa Grund af Bygningslovens Forbud mod Træbalkoner, været nødt til at lade den udføre i Jern.

Det fremtrædende Tag beskytter Bygningen mod det stærke Regnslag og er derfor, naar Forholdene tillade det,

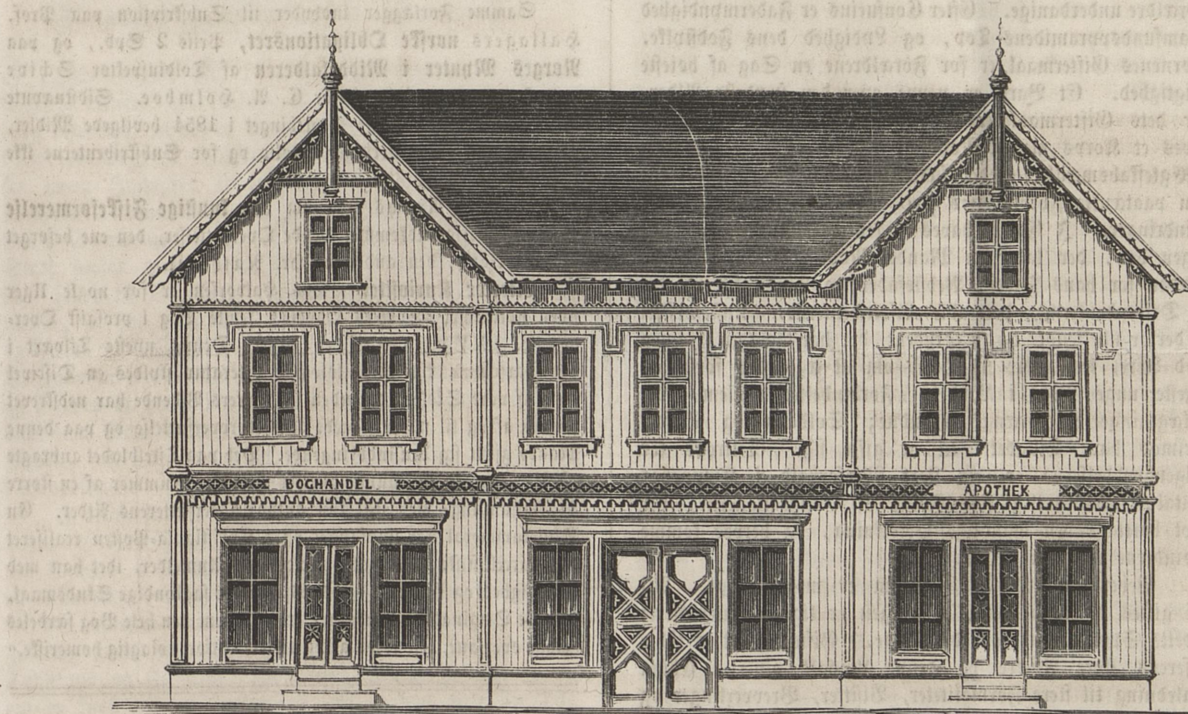

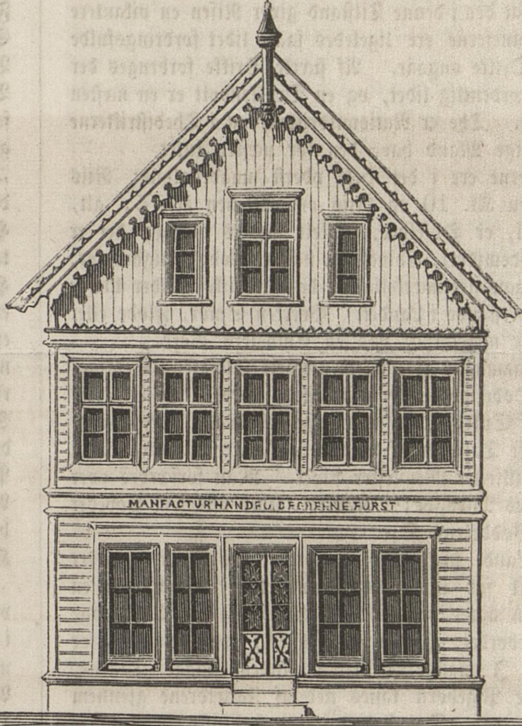

Vaaningshuus i Stavanger.

en ved alle Træbygninger nødvendig Konstruktion. Det er saaledes en aldeles feilagtig Opfatning at stemple ethvert Huus, hvor Taget er fremtrædende, med Navnet „Schweitzerhuus", - ja de fleste Huse, som man i Almindelighed benævner saaledes, have ikke engang Lighed med Schweitzerhusene, men ere Bygninger, udførte i en fornuftig Træstiil. Ethvert fornuftigt konstrueret Træhuus, hvad enten det er beliggende paa Landet eller i Byen, bør saaledes have et fremspringende Tag, thi Enhver veed, hvilken skadelig Indflydelse Regnslaget har paa Klædning og Forziringer.

Bygningen er udført i det i Christianssand meget brugelige, fortræffelige Reisværkssystem, det vil sige Bindingsværk, udfyldt med lodretstaaende Tømmer. Da disse Bygninger næsten ikke synke, var det muligt med liden Arbeidskraft at faae Huset færdigt i en Tid af 8 à 9 Maaneder.

Af de tvende Vaaningshuse i Stavanger (se Tegningen) er det mindre og den ved Gavlen til Høire repræsenterede Fløi af det større Huus udførte i forrige Høst, men da de ere Laftebygninger, saa ere de endnu ikke paa langt nær færdige; dog er det mindre Huus for endeel beboet og Boutiken taget i Brug.

Stavanger, i Mai 1858.

China.

Efterat de nyeste politiske Begivenheder have givet China en saa umaadelig Betydning for Verden, bør enhver oplyst Europæer vide nogen Besked om dette mærkelige Land, og vi give derfor vore Læsere en skizzeret Beretning om Befolkningen i China, uddraget af statistiske Værker.

Siden 1812 har der ikke været nogen Folketælling i det himmelske Rige, men man antager, at den varierer mellem 350 og 400 Millioner Sjæle. Enhver Reisende forbauses over Menneskemylderet overalt i China; ikke alene i Stæderne, men overalt paa Landeveiene møder man ligesaamange Mennesker, som man i Europas store Stæder møder i Gaderne paa Festdage.

Befolkningen i China inddeles i fire Klasser: 1) Lærde, 2) Agerdyrkere, 3) Haandværkere, 4) Kjøbmænd. Mange høre ikke til nogen Klasse, som omreisende Gjøglere, Tiggere o. s. v. Chineserne have forskjellige Benævnelser for de forskjellige Aldre: 18 Aars Alderen kaldes „Reisens Tiltrædelse", 20 Aar „Ungdommen", 30 Aar „Giftermaal", 40 Aar „Embedsvirksomhed", 50 Aar „Viisdom", 60 Aar „Ned af Bakke", 70 Aar „Affældighed", 80 Aar „Sjelden Fugl", 100 Aar „Livsgrændsen." Alderdommen er i høi Agtelse; selv for Ugjerningsmanden er der Formildelse i Straffen i Forhold til hans Alder, og er han meget gammel, er han næsten straffri. Ogsaa den offentlige Velgjørenhed er afpasset efter Alderen. En Mand paa 60 Aar faar ti Skjæpper Riis og to Stykker Lærred, en Olding paa 90 tredive Skjæpper Riis og to Stykker Silketøi.

Skjønt Emigrationen er umaadelig, synes den dog ikke at formindske Befolkningen, thi en Chineser forlader sjelden sit Land uden Haab om at vende tilbage og ofre paa Faderens Grav.

En stor Mængde Mennesker leve af Fiskeri. Tusinder af Fiskerbaade danne ligesom et Bælte om Chinas Kyster. Nogle fiske i Selskaber, Andre enkeltviis; man fisker Dag og Nat, man fisker ved Maaneskin og Fakkelskin og i det dybeste Mørke. Der gives intet Fiskeredskab, som jo ikke er kjendt af Chineserne. Man fisker i Baade af alle Slags; hist seer man nogle Bord slaaede sammen til en Baad, der bestandig ligger fastbundet til en Pæl paa Stranden, her en dristig Barke, som hele Uger driver om paa Havet. Man fisker med alt og overalt. Søer og Damme mylre af Fisk og et Stykke Vand har næsten samme Værdi som et Stykke Jord. Vandet indeholder foruden Fisk ogsaa en Mængde Sørødder og Planter, som Folket fører sig til Nytte.

En stor Deel af det himmelske Riges Befolkning lever i Baade. Disse Mennesker fødes, gifte sig, opdrage deres Børn og dø i deres Baad, begynde og ende Tilværelsen paa Vandet, have aldrig kjendt andet Ly end den lave Kahyt, aldrig betraadt andet Fastland end deres flyvendeBoligs Dæk. I Kanton regner man, at 300,000 Sjæle leve paa Floden. Baadene dække en Strækning af flere Mile og forsynes af omflakkende Kjøbmænd, som Dag og Nat fare gjennem de Gader, man har sørget for at anbringe i den bevægelige By. Nogle af disse Baade ere indviede til Nydelsen og udmærke sig ved overordentlig Pragt; det er Theatre, Koncertsale, Spillehuse o. s. v. Andre, der altid ere i Bevægelse, transportere Varer og Passagerer; atter andre ligge for Anker, medens deres Herre tilbringer Dagen i Land. De fleste ere Boliger for Næringsdrivende af alle Slags.

Saavidt vi vide har man aldrig beskrevet den store Forskjellighed i de Fartøier, man møder paa det himmelske Riges Vande. Hvad man først studser over er de uhyre Skibe, der tjene til Oplagssteder for Riis og Salt; dernæst falder Øiet beundrende paa de smukke Fartøier, der ere indrettede paa at transportere rige Familier med deres hele Tjenerskab, uden at man paa Reisen savner en eneste af Livets Bekvemmeligheder og Nydelser. Hist seer

man de saakaldte hundredeføddede Baade, fordi de maa have hundrede Rorskarle, som lynsnart bringe rige Ladninger fra Byens Magaziner til de fremmede Skibe, der ligge for Anker i Havnen; her uhyre Jonker, som minde om Noahs Ark, og hvis plumpe Former tilhøre de ældste Tider; der nogle tynde Planker, som bære en eensom Spedalsk, overalt Myriader af de sælsomst formede og udstyrede Baade, der bære en amphibisk Befolkning, som endnu aldrig nøiagtig har kunnet tælles.

Fremdeles seer man Chineserne beboe smaae kunstige Øer, der flyde paa Søerne, virkelige Øer med Huse og Haver, hvori man dyrker alt hvad der udfordres til hver Dags Liv, endogsaa Blomster; Gudebillederne fattes aldrig i noget Huus.

I de Dele af China, hvortil Fremmede have Adgang, studser man over den Omhu, hvormed Jorden overalt er dyrket. For Chineseren er det en Samfundspligt at gjøre den fædrelandske Jord saa frugtbringende som muligt; de steileste Klipper dyrkes, derfor samles ogsaa omhyggeligt alt hvad der kan tjene til Gjødning, - en Forsynlighed, der ofte bliver til den største Lidelse for Mennesker med lidt fine Lugteorganer. En gammel Viis, Yungchin, har sagt, „at der paa Landet ikke maa findes en uopdyrket Plet Jord, og i Stæderne ingen ledig Arm."

Hvormeget Jordens naturlige og kunstige Frugtbarhed dog endnu staar under det uhyre Forbrug bevises af Chinesernes Mangel paa Fordom med Hensyn til deres Næring: Hunde, Rotter, Muus, Aber, Slanger o. s. v., Alt spises; man seer hos Slagterne store flaaede Hunde hænge ved Siden af Faar og Sviin. Havsneglen er en meget aristokratisk og kostbar Delikatesse, som tilligemed Svalereder bæres frem ved ethvert Maaltid, hvor man vil gjøre Ære af sine Gjæster. Hønse- og Andeæg ere meget yndede og forsmaaes ikke, om de ere raadne. Fisken yndes mest naar den har været død en vis, ikke ganske kort Tid; man finder, at den i denne Tilstand giver Risen en pikantere Smag. Chineserne ere ligeledes saare lidet fordringsfulde hvad deres Drikke angaar. Af stærke Drikke forbruges der i China overordentlig lidet, og en Drukkenbolt er en næsten ukjendt Ting. The er Nationaldrikken, og i Thedistrikterne kan den fattige Mand have den for næsten intet.

Chineserne ere i det Hele yderst maadeholdne; Riis om Morgenen Kl. 10 og Riis om Aftenen Kl. 5; alt, som føies til, er Ødselhed. Melk bruges aldrig; det er det eneste Fødemiddel, Chineseren nærer Modbydelighed for, og dette er saameget mærkeligere, da tartariske Sæder længe have været herskende i Landet. Hverken Smør, Fløde eller Melk kommer nogensinde paa en Chinesers Bord.

Med saamange rige Elementer til Slægtens Vedligeholdelse er Dødeligheden dog intetsteds større. Hele Folkeskarer dø af Sult; Oversvømmelser ødelægge store Byer, Orkaner knuse Tusinder af Baade og Jonker; Borgerkrigen har kostet Millioner Mennesker Livet. Man forfærdes over Henrettelsernes Mængde; i Kanton falder ofte fem Hoveder daglig for Bøddelens Øxe.

I et Land, hvor Livet pulserer i alle Aarer, existerer ingen Respekt for et enkelt Menneskeliv. Et Lig er en Ting, Ingen agter paa. Reisende have seet Lig ligge under Spillebordet, Foden har snublet over dem udenfor Huusdøre. I mange Distrikter findes smaae Taarne, hvori nyfødte Pigebørn kastes ned af Forældrene gjennem et Hul i Muren. Der findes ingen statistiske Beretninger over Antallet paa Barnemord i China, men i mange Provindser hører det med til Sæderne. En chinesisk Forfatter, der har skrevet med megen Fynd mod Barnemord, Kwei-Chung-Fou, siger, „at Skrivekyndighedens Gud har inspireret ham ganske særdeles for at bekjæmpe denne barbariske Skik", og tilføier, „at Guden til Løn for hans Flid har ladet Æren komme i hans ringe Huus og givet hans Børn Digtningens Gave." Han gaar dog ikke videre end til at tordne mod de Fædre, der have Raad til at føde og opdrage deres Pigebørn og dog dræbe dem. Hans Argumenter ere sælsomme nok. „At dræbe Piger", siger han, „er at føre Krig mod Himlens Harmoni. Jo flere Pigebørn, I drukne, jo flere vil I faa, og man har aldrig seet, at der fødes Eder flere Sønner, fordi I udrydde Eders Døtre." Han foretrækker, at de smaae Stakler udsættes, „da der haves Exempel paa, at de Forladte ere blevne opammede af Tigerinder." „Hvad vilde der være bleven af os", siger han, „om man havde druknet vore Mødre og Bedstemødre i deres Barndom?" En Jesuiterpræst har indberettet, at Antallet paa de forladte Børn, der optages af Jesuiterne, alene i Peking beløber sig til 3000 aarlig.

Det er ingen Sjeldenhed, at Syge transporteres et Stykke udenfor Byerne, for der at dø af Sult. Man sætter en Krukke Riis ved Siden af dem, og gaar sin Vei. Det er som om baade Livet og Døden i China er i ivrigere Arbeide end noget andet Sted, thi dør der uhyre Skarer, fødes der endnu flere. Ikke at have Børn er ikke alene en Ulykke, det er næsten en Skjændsel. Moralisterne have fastsat som ufravigeligt Princip, at den Hustru, som ikke skjænker sin Mand Børn, er forpligtet til at give ham en Medhustru, der kan forplante hans Slægt og sikre hans Skygge Ære i Graven. En folkekjær Forfatter siger: „Der gives Hustruer, der hverken have vidst at skjænke deres Mand Sønner eller Døtre, og som dog nægte at give ham en Medhustru. Vide I ikke, pligtforglemmende Hustruer, at Eders Livs Timer flyve som Pile? Tænker I ikke paa den Tid, da Eders Ægtefællers Manddomskraft vil være udtømt, og gyse I ikke ved Tanken om, at der ingen Ofringer vil finde Sted paa hans Gravhøi? Angeren vil ikke udeblive, men da er det forsilde, hans Legeme dør og hans Gods vil gives den Fremmede. Og hvem vil vel have Omhu for Eders egen Grav? Hvem vil ofre for Eder? Eders Manes ville tilbringe Nætterne i Graad. Smerterige Tanke! Der gives Hustruer, som overvinde deres Jalousi saavidt, at de tillade deres Mænd at tage en Medhustru, men de gebærde sig som om de nedslugte Eddike, de slaae Medhustruens Tjenestekvinder - Freden er vegen bort fra Huset. Værer retfærdige! Tillader Eders Mænd at fortsætte sit Jordeliv gjennem en ny Slægt og Medhustruens Børn ville ære Eder som Moder. Bereder ikke Eders graa Haar Anger!"

Som oftest tillader Hustruen, at Manden holder saa mange Medhustruer, han kan ernære, thi Husets øverste Myndighed er og bliver hendes, og Medhustruens Børn maa agte hende høiere end deres egen Moder. Chineseren siger, „at Ægtemanden er Solen, Hustruen Maanen og Medhustruerne Stjerner og Planeter paa Huuslivets Himmel."

Skjønt Chineserne er et høist sandseligt Folk, finder man i deres Templer dog ingen af de forargelige Gudebilleder, hvoraf der haves alt formange i Orienten. Heller ikke tillægge de gjerne i deres Historier og Legender deres Guder og Helte Elskovs-Oplevelser.

Familiebaandet er meget solid. Forældrene elske sine Børn og ere stolte af deres Antal, hvilket synes at skulle gjøre Barnemord til en uhørt Ting. Børnene ere deres Forældre underdanige. Efter Confucius er Fadermyndighed Samfundspyramidens Top, og Lydighed dens Fodstykke. Børnenes Giftermaal er for Forældrene en Sag af høieste Vigtighed. Et Barn er neppe over den spædeste Alder, før dets Giftermaal er et dagligt Samtaleemne. Der gives et Korps man i Nødsfald kan ty til, de saakaldte „Ægteskabsmæglere", der sætte Tingen i Gang, undersøge den paatænkte Forbindelses pro og contra og bortrydder Hindringer. I China haves ingen arvelig Rang, undtagen den, der lader en Mands Mod og Geni blive en Hæder for hans Fader, Bedstefader og Tipoldefader; det er Descendenterne, der adle Ascendenterne. Kasteforskjel er derfor ubekjendt, og en Student, der har taget sin Examen med Ære, kan gjøre sig Haab om at ægte den første og rigeste unge Pige i Landet. Forbindelser mellem nære Slægtninge ere strængt forbudne; Soldater og Søfolk derimod have Tilladelse til at gifte sig. Tiltrods for Pigeudryddelserne er der stort Misforhold i Kjønnenes Antal, formodentlig som Følge af Emigrationerne, der blot borttage den mandlige Befolkning, og herved komme Kvinderne i mindre Ære.

Pebersvendenes Tal i China er meget ringe. Alt vil giftes og gifte bort. Oldingen er ligesaa interesseret i dette Spørgsmaal som den Unge. Giftermaalet er Chineserens store Affære og denne Livsakt giver i China Anledning til flere Formaliteter, Visitter, Brevvexlinger og Optøier af alle Slags, end i noget andet Land.

Literatur.

Indtryk fra en Fodvandring, nedskrevne i 1852. Af P. J. Stub. Christiania 1858. I Dybwads Forlag. 110 Sider 8vo. Priis 24 ß. Ethvert Skrift, der omhandler vort Folk og vort Land, har et vist Krav paa Opmærksomhed, saaledes ogsaa nærværende „Indtryk", der 1852 ere nedtegnede fra en Fodvandring Sommeren iforveien gjennem Gudbrandsdalen, Romsdalen, Søndmøre, Nordfjord, Justedalen og Indre Sogn til Bergen. Bogen bestaar deels af „Naturskildringer og poetiske Indtryk", deels af Reflexioner „over Bøndernes Aands- og Sinds-Beskaffenhed, deres Levemaade og Tænkemaade." Heraf ere „Naturskildringerne" de bedste; de vidne om en livlig Opfatning og et vist Sværmeri for Emnet, kun Skade, at de for ofte streife ind paa det sentimentalt Opskruede og iføre sig et Skrud af forslidte poetiske Phraser. Hans Hang til at skildre poetisk forleder ham ogsaa undertiden til at blive mindre topographisk nøiagtig, som f. Ex. naar han finder Aaserne i Froen at være „frodige og tæt bevoxede", thi vitterlig ere de i høieste Grad nøgne og ubevoxede. Hvad derimod hans Reflexioner over Bøndernes Sæder og Skikke angaar, vise de for en stor Deel, at han enten aldeles ikke har forstaaet dem, eller ogsaa ganske har misforstaaet dem. Forfatteren kunde i saa Henseende gjerne være en Udlænding. Saaledes, efterat han med synlig Forkjærlighed først har beskrevet en „Velstandsmadame", som han traf paa Mjøsdampskibet, og som udmærkede sig ved „et høit, slankt kvindeligt Væsen" og „talte blidt-beskedent, men altid med en vis Værdighed", finder han, saasnart hun er gaaet fra Borde, Intet bedre at charakterisere hende med, end ved at sige: „Hun lignede mest en Kalkun." Endnu mere aabenbart har han misforstaaet „Konen i Lesje", som efterat hun først havde forsikret ham om, at hun syntes bedst om sin egen Bygd af Alt i Verden, endeligen, da han noget nærgaaende trængte ind paa hende med Spørgsmaal, om hun ikke vilde flytte andetsteds hen, svarede, „at hun nok kunde have Lyst til at blive Borgarkjerring paa Molde eller i Aalesund." Et saa absurd Ønske er hverken rimeligt eller charakteristiskt for vore Fjeldfolk, og det er aabenbart, at Konen enten har villet holde vor fodvandrende Adjunkt tilbedste ved dette ironiske Svar eller ogsaa, at hun har befundet sig i en Tilstand, hvorunder som bekjendt de uforklarligste Ønsker hos hendes Kjøn kunne opstaae. Hiin Ytring maa da naturligviis være falden med den for vore Bønder eiendommelige Godmodighed og Ro, og saaledes er det saalangt fra, at Forfatteren har anet dens Braad, at han tvertimod har taget Anledning til at beære hende med et poetisk Farvel. Sine skjæve Formeninger om vore Bønder i Almindelighed har Forf. nedtegnet Side 48—58, og dertil er han bleven foranlediget „af den Mangel paa Omtanke, som Mutter paa Gredung har viist ved at konservere hans Fløde." Det hele mørke Billede kan dog nærmest betragtes som en sygelig Touriststemning. Foruden det poetiske Farvel til Konen i Lesje har Forf. endnu indflettet et Par andre Digte i sin Skildring, det ene til Erindring om hans Moder, det andet til Norges Priis, hvilket ender Bogen. Vi respektere den Pietet og patriotiske Følelse, som heri viser sig, men kunne ikke indse, at Udtryk som „Fader Gerhard red sig under Ø" (om hans egen Faders Frieri), eller „hvor mit Indre værked", i poetisk Henseende ere ganske velvalgte. Uagtet Forfatterens prosaiske Stiil er noget tung og omsvøbsfuld, have vi dog fundet os mere tiltalte ved de poetiske Skildringer, han deri giver, end ved de Vers, som vi her og tidligere have seet af ham, hvilke, som ældre Avislæsere ville erindre, i sin Tid ikke vare faa. — Fra Forlæggerens Side er Bogen smukt udstyret og Prisen er billig.

Paa Chr. Tønsbergs Forlag er Slutningen af R. Keysers **den norske Kirkes Historie under Katholicismen** netop udkommen. Hele Værket udgjør 87 Ark og koster 4 Spd.

Samme Forlægger indbyder til Subskription paa Prof. Hallagers **norske Obligationsret,** Priis 2 Spd., og paa **Norges Mynter i Middelalderen** af Toldinspektør Schive med Indledning af Professor C. A. Holmboe. Sidstnævnte Værk, til hvis Udgivelse Storthinget i 1854 bevilgede Midler, vil udkomme i 6 Leveringer i Folio og for Subskribenterne ikke koste over 5 Spd.

Af Prof. Raschs Bog om **den kunstige Fiskeformerelse** er der i Sverige udkommet tvende Oversættelser, den ene besørget af Hr. Berg, den anden af Hr. Nathorst.

Literær Kuriositet. Hos Halvorsen er for nogle Uger siden udkommet „Homers Odysse's femte Bog i prosaisk Oversættelse. XV." (20 Sider 8vo.) Denne nyeste Tilvæxt i vor sparsomme klassisk-philologiske Literatur skyldes en Discipel i en af vore Skoler, der uden sin Lærers Vidende har nedskrevet dennes af og til misforstaaede Katherderoversættelse og paa denne Maade gjort sig den indbringende. Det paa Titelbladet anbragte „XV" betegner ingenlunde Værket som 15de Nummer af en større Traktatsamling, men skal kun antyde Oversætterens Alder. En Skolekammerat har undfanget og i Christiania-Posten realiseret den harcellistiske Tanke at optræde som Anmelder, idet han med Myndighed og Gravitet giver Pjecen det sagkyndige Skudsmaal, „at alle Originalens Vendinger ere gjennem den hele Bog særdeles heldig oversatte, skjønt de af og til ere altfor nøiagtig homeriske."

Norge.

Christiania. I Storthingets Møde 7de Juni blev den kgl. Proposition om Optagelse af et Statslaan bifaldt i følgende Form: „Hs. Maj. Kongen bemyndiges til at optage eet eller flere Statslaan til et samlet Beløb af indtil 3,600,000 Spd. eller tilsvarende Valuta, derunder indbefattet det Beløb af indtil 2 Millioner Spd., som Storthinget den 3die September f. A. besluttede at laane for Statskassen. Laanet afsluttes til 4 eller 4½ pCt. aarlig Rente og for en Afbetalingstid af ikke under 30 og ikke over 50 Aar, samt forøvrigt paa de billigst mulige Vilkaar for Statskassen." Af dette Laan anvendes een Million til Indkjøb af Hypothekbankobligationer.

— Hs. kgl. H. Prindsregenten opløste i Onsdags det overordentlige Storthing og afreiste i Fredags paa Dampskibet „Vidar."

— Hr. N. Wergeland, O. Pihl, W. Boeck, J. Johansen, Hartvig Nissen, Chr. A. Egeberg, L. Segelcke, C. Pihl, J. Voss og P. T. Malling indbyde til Deeltagelse i en Forening for Blinde med det Formaal, i Christiania at oprette en liden Anstalt, hvor mindst 12 Elever af begge Kjøn kunne optages for at erholde almindelig Skoledannelse og derhos oplæres i et eller andet Haandværk eller Haandarbeide. Hvert Medlem af Foreningen betaler enten et Bidrag af 60 ß aarlig eller 5 Spd. en Gang for alle. Efter Resultatet af sidste Folketælling oplyses, at Antallet af de Blinde her i Landet da udgjorde 2759, et i Forhold til Folkemængden særdeles betydeligt Antal.

— Blandt de mange Seværdigheder, som vor By i de hede Sommermaaneder har begyndt at frembringe, hører ogsaa en Zulu-Fyrste, som paa Sollid lader sig tilsyne for 24 Skilling pro persona. Vi tvivle ingenlunde om, at den meget ærede Fyrste vil tjene bedre ved her at vise sig frem, end ved at regjere i sit Zulu-Rige, saamegetmere som vore Landsmænd have en særdeles Opfordring til at beskue en saa høitstaaende Repræsentant for et Folk, for hvilket vi i den senere Tid have vist saa megen Interesse.

Andet Oplag af Nyhedsbladets 1ste Kvartal for f. A. er nu færdigt fra Pressen og omsendes uopholdeligt til de Abonnenter, som endnu ikke have erholdt det.

Christiania. Trykt og forlagt af H. J. Jensen. (Storgaden Nr. 27.)

Illustreret Nyhedsblad.

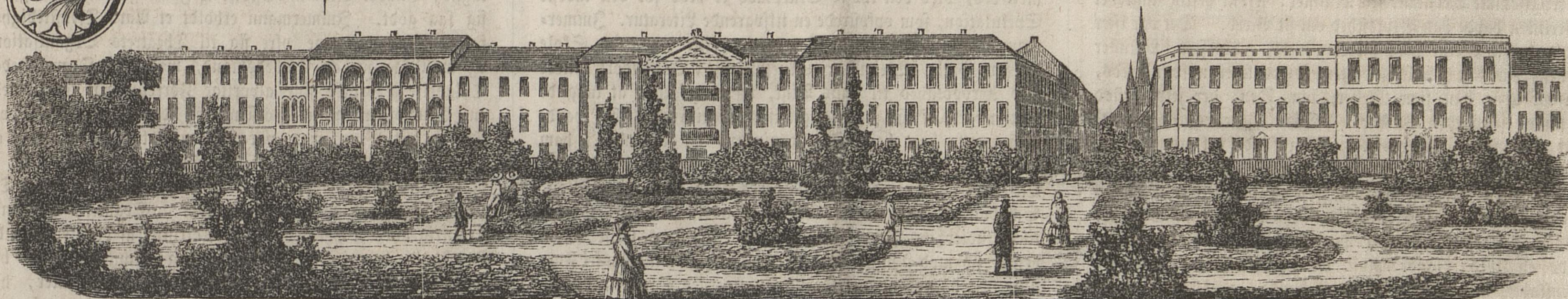

Nr. 25. | Udkommer hver Søndag Morgen. | 20de Juni 1858. | Abonnementsprisen er 60 ß Fjerdingaaret. | 7. Aarg.

Indhold.

Alexander Nikolaiewitsch Murawieff.

I „Fædrelandets Nr. 110 for 15de Mai d. A. findes følgende Artikel: „L'Indép. B.'s Korrespondent i Petersborg bekræfter, at det er Alexander Murawieff, Gouverneur i Nishnei-Novgorod og ældre Broder til Domaine-Ministeren, fra hvem Impulsen er udgaaet til Adelen i det indre Rusland i Emancipationssagen. Som bekjendt deeltog han i Sammensværgelsen af 14de Decbr. 1825, og til Straf derfor mistede han sine Titler og Rettigheder og blev sendt til Sibirien. Hans Familie og Venner udvirkede, at han efter flere Aars Forløb blev kaldt tilbage og ansat i Archangelsk i en ringe civil Bestilling, som Opsynsmand over et District, hvor han kuns havde Reensdyr og Lapper at passe paa. Den nuværende Czar har ansat ham som Gouverneur i Nishnei-Novgorod, og det er som saadan, at han har stillet sig i Spidsen for Adelen der i Bondesagen. Korresp. angiver hans Alder til 60 Aar."

I denne Artikel forekomme flere Urigtigheder. Dersom nogen af dette Blads Læsere har læst min Skildring af mit Ophold i Irkutsk i Asbjørnsens Aarbog „Hjemmet og Vandringen", eller i „Norsk Folkekalender" for 1855, vil han maaskee erindre, at M., efterat have under mange Feldttog mod Napoleon gjennemstreifet en stor Deel af Tydskland og Frankrig, havde med Varme opfattet Ideen om en konstitutionel Forfatning, og at han efter sin Tilbagekomst til Petersburg samlede om sig endeel unge Mænd af den russiske Adel, der dannede et Selskab, som studerede Statsforfatninger og discuterede disse; men at der intet Ord ytredes om disse Ideers Udførelse. Da M. bemærkede, at Selskabet syntes at tage en saadan Vending, udmeldte han sig skriftligt fra det, formanede de øvrige Medlemmer til at opløse Selskabet, da Rusland endnu ei var modent til en fri Forfatning, og tilføiede, at de vilde bringe Ulykke over sig selv og Fædrelandet ved at forsøge at realisere disse Ideer. Han trak sig tilbage til sit Gods Botova nær Moskwa, giftede sig og levede der i Ro i flere Aar, forbedrede sine Bønders Kaar og vilde anlagt Skoler til deres bedre Underviisning (hvilket dog blev ham forbudet af Keiseren). Han har altsaa ikke deeltaget i Sammensværgelsen, omendskjønt han, ved at stifte det omtalte Selskab havde givet det første Stød itl det Følgende. Da efter Opstanden Selskabets Papirer bleve reviderede, fandtes dette Brev, som vakte Keiserens Velvillie for ham, og foraarsagede en mildere Forviisning, idet han beholdt sine Ordener og sin „Æressabel for Tapperhed" samt sine Godser, og blev, efterat have levet et Aar som fri Mand i Werchne-Udinsk søndenfor Baikal, ansat som Byfoged og Politimester i Irkutsk. Disse Kjendsgjerninger støtte sig paa hans egne og hans ædle Frues mundtlige Beretninger til mig. I Slutningen af 1826 sendtes han til Sibirien og i de første Maaneder af 1829, da jeg daglig saae ham, ventede han næste Aar at kaldes tilbage.

Da den russiske Admiral Glasenapp i 1856 besøgte Observatoriet, udspurgte jeg ham om Murawieffs daværende Opholdssted, saasom jeg i mange Aar havde tabt Sporet af ham; og sendte med Admiralen en skriftlig Hilsen samt et lithographeret Portrait for at gjøre ham et Besøg in effigie. Dette erholdt han først i Mai 1857 paa samme Tid som Fru Colbans franske Oversættelse af mine sibiriske Reise-Erindringer, hvilket bevægede ham til at tilskrive mig et yderst venligt Brev af 24re Mai 1857, hvori han fortæller mig sin senere Skjæbne, efterat jeg havde forladt Irkutsk. Han blev kort efter ansat som Gouverneur i Tobolsk, siden som Præsident i Kriminal-Kammeret i Viatka; derpaa paa Krim; derefter Civil-Gouverneur i Archangelsk; derefter Medlem af Ministeriet for det Indre; fremdeles i 1848 virkelig Statsraad; siden atter Militair (Oberst) og endelig General og Chef for Generalstaben for det 2det Armee-Korps under den sidste Krig; og er nu Krigsgouverneur i Nishnei-Novgorod. Enhver veed, at Archangelsk er en vigtig Handelsstad, og en Civil-Gouverneurs Post er ingen „ringe Bestilling", og han har andet at tage vare, end „at passe paa Lapper og Reensdyr."

Alle Medlemmerne af hans Familie, som jeg kjendte i Irkutsk i 1829, ere døde. Den lille Prashka, som den Gang var knapt et Par Aar, døde i Tobolsk, hans Kone i Viatka; hans ældre Datter Sophie og hans to Svigerinder ligeledes senere. Han fik imidlertid efter min Afreise en Søn, som nu er Esquadrons-Chef i et Husar-Regiment. En yngre Svigerinde, Prindsesse Marthe Schakovsky, som ikke var i Irkutsk i 1829, er flyttet til ham, opdrog hans Børn efter hans Kones Død, samt fulgte ham endog til Krim under Krigen, og er ham til stor Hjælp og Trøst i hans eenlige Liv efter det betydelige Tab af Kone og Børn. Ogsaa fra hende erholdt jeg, skjønt personlig ubekjendt, et venligt Brev. Efter begges indstændige Begjæring har jeg tilmeldt ham mine senere Fata.

Murawieff var i 1829 omtrent 36 Aar; han maa altsaa nu være 65 Aar. Hans ældre Broder er den General M., der i November 1855 indtog Kars, og hvis Billede samt ædle og menneskekjærlige Opførsel efter denne Beleiring findes skildret i dette Blads 4de Bind Side 82.

Hansteen.

Grevinde Ahlefeldt og Digteren Immermann.

(Af Saint-René Taillandier.

IV.

Hvad blev der under hine literære Arbeider af Immermanns andre Planer? Vovede han endelig at tale om sin Kjærlighed? En vis mild Sørgmodighed, der aldrig forlod Fru v. Lützow efter det Slag, der saa pludselig havde nedstødt hende fra den Plads, hun altid havde indtaget mellem Landets Første og Ædleste, og en naturlig Følelse for det Passende bandt endnu hans Tunge. I sine Samtaler med sin Ven fjernede hun Alt, som kunde hentyde paa sin Stilling. Tolv Aar efter tegnede Immermann denne Situation i sin Roman „Epigonerne." „Der gives intet mere styrkende Syn", udraaber han, end at see en stor Sjæl modtage sin Ulykke med en Slags Glæde - modtage er for lidt - tage den i Besiddelse som sin Ting, som en Eiendom, given af de høiere Magter. Johanna var rolig; der var endogsaa en vis Glæde i denne Rolighed. Hun skjulte ikke for Hermann, at hun ansaa sin Lykke knuust for bestandig, „og dog, „tilføiede hun, „hvor meget lettere føler jeg mig ikke idag, ved at see mit Livs Ruiner for mine Fødder, end paa den Tid, hvor jeg maatte kjæmpe mod Røg og Flammer!" Om Misforholdet til sin Ægtefælle, om den pludselige Forandring, der var foregaaet i hendes Tilværelse, talte hun aldrig. En Dag, da Hermann paa den delikateste Maade havde søgt at bringe hende til at bryde denne Taushed, sagde hun: „Man skal ikke tillade sine Tanker at standse ved Ulykker, for hvilke der ikke er Raad." Han forblev altsaa uvidende om, hvad der i hendes Huusliv dybest havde rystet hende. Det var ved at tale om Ulykker, for hvilke „der ikke var Raad", og ved at udsætte Tilstaaelser, som dog engang maatte komme, at Fru v. Lützow ogsaa udsatte sin Vens. Bly og frygtsom vilde hun elske fast uden at tilstaae det for sig selv. Immermann respekterede længe denne mimoseagtige Frygt, men endelig maatte han tale. Man havde givet ham et bedre aflagt Embede, som sendte ham til Düsseldorf. Hvad vilde Elisa nu gjøre? Følge eller forlade ham? Forlader hun ham, hvilken Tomhed i Begges Liv! Og hvorledes følge ham saaledes fra By til By uden at bære hans Navn? Fru v. Lützow havde lidt saa meget, at hun havde tilegnet sig en Dristighed ligeoverfor Verden og dens Domme, der kun er mulig for rene Hjerter, som ere fuldkommen sikre paa sig selv. „Jeg følger Dem", sagde hun, „men lad os ikke tale om Ægteskab." Hun troede paa Immermanns Kjærlighed, men hun troede ikke paa dens Varighed. Var ikke Immermann yngre end hun? Han var 31 Aar, hun 37. Endnu nogle Aar, og den Afstand, der adskilte dem, vilde være langt føleligere. Den Takt og Delikatesse, hun besad i saa usædvanlig Grad, gjorde hende det til Pligt ikke at binde sin Ven. Inden Ofret var besluttet foregik der vistnok mangen Kamp i Dybet af hendes Hjerte, og vi kunne ikke drage i Tvivl, at mange Taarer fældtes. Immermann beruste sig selv, og søgte at beruse hende i sine Løfter. Hvor fandtes den Kvinde, han skulde kunne elske, efter at have kjendt hende? Alt hvad der opnaaedes var, at man gjensidig tog det Løfte af hinanden, ikke at indgaae en anden Forbindelse. Blot dette Løfte kunde trøste Immermann. Siden hun ikke skulde være hans Hustru, skulde hun idetmindste være hans Veninde, hans bestandige Selskab, hans Musa. Hvad er fra nu af vel Verdens tomme Larm for dem?

I Foraaret 1827 tog Immermann sit nye Embede i Düsseldorf i Besiddelse og i August Maaned ankom Fru v. Lützow. De leiede et Landsted tæt ved Byen i den smukke lille Landsby Derendorf. Fru v. Lützow elskede Blomster med Lidenskab, og dyrket under hendes Opsyn udfoldede Haven snart alle sine Skatte. Man erindrer endnu i Derendorf de herlige Rosentræer, der slyngede sig op af Murene ligetil Digterens Vinduer. I sin „Merlin" har han besjunget Parkens Skygger og dens høie Hovedtjørnhække. Dette Paulun, hvori et evigt Foraar syntes at herske, var vidunderlig skikket til Drømmeri. I den Fløi af Bygningen, der var Digteren indrømmet, mellem Bøger og Kunstværker, omgiven af en Skjønhed, som blot en kvindelig Haand kan skabe, forfulgte han atter med glødende Iver sit Digtermaal. Det var skjønne Dage for Immermann og ogsaa for Düsseldorf. Denne By besad allerede et udsøgt Selskab; omkring Maler-Skolen havde lidt efter lidt andre Dyrkere af det Skjønne grupperet sig, en heel Koloni af Kunstnere. Chefen for Maler-Skolen var den herlige Wilhelm v. Schadow, som Aaret før (1826) var fulgt efter Cornelius; ved hans Side saa man Malere som Lessing, Hildebrandt, Bendemann, Schirmer; en for Kunst og Poesi passioneret Skribent, Frederik v. Uechtriz, der ogsaa har været denne glimrende Periodes Historiograph; en Kritiker og Kunst-Anmelder Schnaase; den berømte Komponist Mendelsohn Bartholdy. Ved sin Aktivitet og Begeistring meddeelte Immermann nyt Liv til alle disse fortrinlige Elementer. Hans egen Virksomhed er gigantisk; under de første Maaneder af sit Ophold ender han et Drama „Andreas Hofer"; i 1828 digter han en historisk Tragedie, „Keiser Frederik den Anden", samt to Lystspil: „Forklædningerne" og „Den overgivne Grevinde"; i 1829 nok et

Lystspil, et Bind Digte og et Bind blandede Sager; i 1830 et tragikomisk Heltedigt, „Tulifantchen“, som Heine kaldte en Kolibri. Samtidig hermed udkastedes Planen til et Værk om Peter den Stores ulykkelige Søn Alexis, til det philosophiske Poem „Merlin“ samt til Romanen „Epigonerne“, hvilke Arbeider samtlige halv redigeredes under Udkastet.

Fru v. Lützow havde samlet omkring sig alle Immermanns fortroligste Venner, og i denne lille Kreds sprudlede han over af Lune og Originalitet. Det var ikke mere den frygtsomme Debutant fra Münster; skjønt heftig angrebet af Kritiken havde han Bevidsthed om sit Værd. Det var især Theatret, der tiltrak ham mere og mere. Ligesom i Münster forelæste han sine Yndlingsdigtere for en liden udsøgt Kreds, men nu læste han som Mester, som Den, der selv forstod at skabe livsvarme Væsener. Disse Forelæsninger vakte snart Mængdens Interesse. Man fandt det uretfærdigt, blot at skjænke nogle Indviede denne Nydelse, og i to Vintre i Rad foredrog han nu for en talrig Tilhørerkreds udvalgte Værker af Sophokles, Shakesspeare, Schiller, Göthe, Calderon, Ludvig Tieck og Henrik Kleist. Han havde en fuld, sonor Røst og udtrykte sine Personers Lidenskaber med Sjæl. Man havde laant ham et af Maler-Skolens største Ateliers. Festlig smykket for at modtage et hædret Auditorium havde man dog sørget for ikke at lade Salen miste noget af sin eiendommelige Stiil; paabegyndte Malerier, omspredte Tegninger, dristigt henkastede Skizzer paa Væggene dannede den værdigste Ramme for den Scene, som her aabnedes, og saa see vi da den dramatiske Kunsts ædle Tolk gjengive for et Publikum, der allerede gjennem Malerkunsten var indviet i Poesien, de forskjelligste Værker, som „Wallenstein“, „Livet som en Drøm“, „Iphigenie“ og „Den bestøvlede Kat.“

Den Lykke disse Forelæsninger gjorde, vakte Ønsket om at see de samme Værker fremstillede paa Skuepladsen. Theatret havde stor Møie med at organisere sig i Tydskland. Man havde i 1767 i Hamburg seet en Skuespillertrop under Lessings Direktion, eller idetmindste ved hans kraftige Paavirkning gjenoplive Sandsen for den dramatiske Kunst. Tyve Aar senere udrettede Schiller det samme i Mannheim og man veed hvad Göthe i et halvt Aarhundrede gjorde af Theatret i Weimar. Dette var imidlertid dog kun glimrende Episoder. Overalt, hvor en Mesters Ledelse savnedes, blev den tydske Skueplads et Rov for den laveste Spekulation, som opfostrede en tilsvarende Literatur. Immermann fik den ærgjærrige Tanke, at ville danne en Skole ligesom Göthe i Weimar. Skuespillerne i Düsseldorf lyttede med Ærbødighed til hans Vink, og han forstod at indgyde dem noget af sin egen digteriske Begeistring. De havde næsten alle hørt hans Forelæsninger, og erkjendte i ham en Mester, istand til at lede dem. Der hengik ikke lang Tid før han gjorde sig til deres faste Lærer i Diktion. Schadow overlod ham atter et Værelse i Maler-Skolen til Studier og Prøver. Det var en afsides Celle, som vendte ud mod Rhinen, ingen Lyd uden Flodens, intet Forstyrrende naaede nogensinde til Kunstnernes Øre. „Rhinen hviskede under vore Vinduer“, siger Digteren i sine „Denkwürdigkeiten“, „Solen forgyldte Værelsets hvide Vægge. Det var under Bølgernes Rynnen og Solens Spil paa Væggene, at Stavelser veiedes og alle Ordets Nuancer hentedes frem af Hjertedybet.“ Da Calderons Drama „Prinds Constant“ skulde opføres, vilde Malere og Musici bidrage til Værkets Forherligelse. Man veed, at af alle Calderons Stykker er dette vore Naboer det kjæreste. Wilhelm Schlegel har oversat det, og den tydske Kritik seer deri det fuldkomneste Udtryk for det gamle Spaniens Ridderaand. En udmærket Kunstner, Schirmer, malede Tæppet, der forestillede Staden Fez. En anden Maler, Hildebrandt, paatog sig at male Marokkos Kyster og Spaniernes Udskibning. Mendelsohn komponerede Chor og Hymner. Alle Kunster havde rakt hinanden Haanden for at hædre Calderons Mesterværk, og Stykket modtoges med et Bifald, som svarede til saadanne Anstrængelser.

Disse Resultater opmuntrede Immermann til fra Theatrets Raadgiver at gjøre sig til dets Direktør, men det maatte have en Grundkapital at virke med, og han opfordrede til Subskription. I fire Dage vare alle Aktier tagne; Enhver vilde understøtte et Foretagende, der tegnede sig saa godt. Immermann erholdt et Aars Tjenstledighed for ganske at kunne ofre sig til Theatrets Organisation, og man saa nu en Embedsmand, med sine Overordnedes Tilladelse, forlade sine alvorlige Forretninger for at lede en Skuespillertrop i Poesiens og det Skjønnes Spor. Et saadant Phænomen var blot muligt i Tydskland, og det viser klart, hvor stærkt det Ønske er, at give sig et National-Theater. Lessing, Börne og i den nyere Tid Prutz have med Bitterhed udraabt: „Spanien, England, Frankrig have et Theater, der er Udtrykket af dets Folkeaand; Tydskland har intet.“ Hver Gang Schillers Land har skimtet Haabet om endelig at skabe sig et Theater, har Glæden og Begeistringen været stor. Et af de interessanteste Forsøg, der have været gjorte, er utvivlsomt Immermanns i Düsseldorf. Fru v. Lützow var ikke fremmed derfor; det var hos hende Immermann hentede Inspirationen, det var hendes Bifald, han vilde vinde.

Demoiselle Assing sammenligner dette literære Felttog med de store Dage fra 1813. „Uden Elisa Ahlefeldt“, siger Biographen, „vilde Lützows Jægere aldrig være bleven den begeistrede Legion, hvorom Historien vil bevare Erindringen til de sildigste Tider; uden hende vilde den dramatiske Skole i Düsseldorf heller aldrig have fremmanet de skjønne Dage fra Weimar.“ Og denne Indflydelse udøvede hun bestandig paa den samme stille Maade; hun var lykkelig ved at være elsket, og fremfor alt ved at indgyde en Kjærlighed, der tolkede sig i skjønne Værker. At lade sit Liv rinde hen som en Offerduft for en Anden var al den Lykke denne rene Sjæl begjærede.

71.

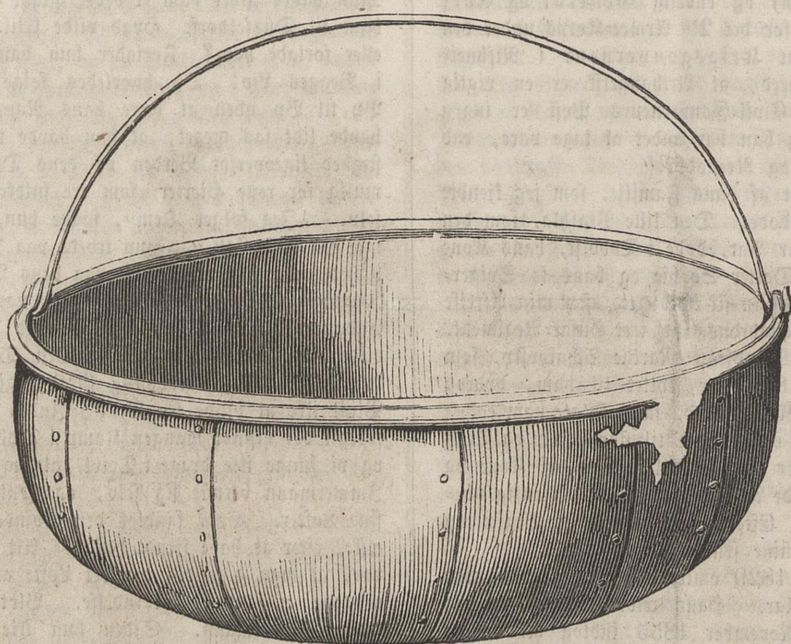

72.

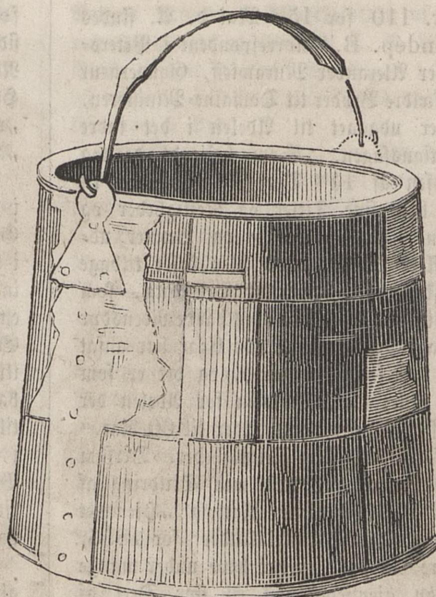

Hvad blev der imidlertid af Lützow? Den Dame, for hvem han saa hensynsløst havde opofret Elisa, havde efterat have trukket ham til sig ved sit Koketteri, bestemt nægtet ham sin Haand; ydmyget og straffet netop der, hvor Straffen kunde saare, førte han et sørgeligt Liv i den Eensomhed, han selv havde skabt sig. Man har allerede seet hans Svaghed og Vaklen. Med en Naivetet, som hos en Anden vilde have været Cynisme, fortalte han selv Elisa Historien om det forspildte, glimrende Parti, og den forskudte Hustru maatte skrive trøstende Breve til den Mand, hun havde saameget at beklage sig over. Denne Stilling, der kunde blive saa latterlig, frelste Elisa ved sin medfødte Værdighed og ægte Godhed. Hun behandlede denne stakkels syge Sjæl som en barmhjertig Søster, hørte paa hans Klager, fandt sig i hans Luner og styrkede ham ved sin Trøst og sine Raad. Man seer af Lützows Breve, hvilken velgjørende Indflydelse hun øvede paa ham. Erindringen om hvad han havde tabt og for sildig Anger vakte dog ofte Anfald af vild Fortvivlelse. I et saadant besluttede han pludselig at ægte sin nylig afdøde Broder Wilhelms Enke, og samtidig hermed skrev han til sin første Kone: „O min Elisa, jeg føler, at jeg ikke er skabt for Familielivet, ellers maatte jeg ved Din Side have nydt den fuldkomneste Lykke.“ Og i et senere Brev: „Augusta er meget elskværdig og damemæssig. Hendes ulykkelige Stilling og mit ømme Venskab for min Broder Wilhelm har bragt mig paa en Beslutning, der var ligesaa hurtig udført som taget. Døm mig med Skaansel og bed, at Himlen vil velsigne denne Forening. De mest modstridende Følelser sønderrive mig. Mit Hjerte, o min Elisa, er knyttet til Dit Minde med Jernlænker.“

Efter Lützows Formæling tog Elisa sit eget Familienavn igjen. Paa hendes Begjæring tillod Kongen af Danmark hende at bære sin Faders Titel og kalde sig Grevinde Ahlefeldt. Hun vilde ikke, at man skulde kunne forvexle hende med den nye Fru v. Lützow, som hun længe havde kjendt og aldrig skjænket sin fulde Agtelse. Da hun gjorde det første Skridt for at forandre Navn, underrettede hun Lützow derom; han svarede hende i disse Ord: „Dersom Du tror at nærme Dig Din Familie ved atter at antage Din Faders Navn, da gjør det; Du vil derfor ikke være mit Hjerte mindre nær.“ Lützow følte sig snart ulykkelig i sit nye Ægteskab og Grevinde Ahlefeldt maatte atter øve sin Barmhjertighed paa denne martrede Sjæl. „Dersom Du kunde læse i Dybet af mit Hjerte“, skrev han hende til neppe et Aar efter sit Giftermaal, „o, hvor Du da vilde beklage mig! Jeg er ulykkeligere end det kan udsiges i Ord. Jeg er selv Skyld i min Ulykke, det veed jeg altfor vel, og dog vilde Du have Medlidenhed med mig, om Du vidste Alt. Unddrager Du mig ogsaa Dit Venskab, har jeg blot tilbage at dø! O, dersom jeg kunde gjensee Dig endnu en Gang!“ Denne Tanke om et Gjensyn beskjæftiger ham fra nu af udelukkende. Elisas Breve er ham ikke længer nok; det er af hendes Læber han maa høre et Tilgivelsens Ord. Lad det længe nok være Egoisme, der indgyde disse Klager; denne Egoisme er dog saa naiv og Manden udtrykker sin Smerte med en saadan Sandhed, at man ikke kan lade være at have lidt ondt af ham. Den 6te Mai 1829 skrev han til Grevinde Ahlefeldt: „Min Elisa, hvad det end skal komme ud deraf, maa jeg gjensee Dig; blot dine styrkende Ord kunne gjengive mig Kraften til at leve. Det er besluttet: jeg reiser. Jeg gaar herfra til Paderborn, hvor jeg tager Postheste til Düsseldorf. Jeg kan ikke nøiagtig sige Dig Ankomstdagen, men det maa blive omkring den 16de eller 17de. Du venter mig, ikke sandt? Du vil ikke nægte at modtage mig! Det vilde være for grusomt.“ Han kom og blev modtaget. De havde ikke seet hinanden siden Skilsmissedagen og man gjætter med hvilke Følelser de atter stode for hinanden. Grevinden fattede sig først. Hun besad i usædvanlig Grad denne rolige Gratie, der behersker de vanskeligste Situationer, og det var i Sandhed en Engels Barmhjertighed hun øvede mod denne stakkels svage Mand. Lützow formaaede længe ikke at berolige sig, og hans bitre Klager over at have forskudt en saadan Engel af en Kone blandedes med Beretninger om hans nuværende huuslige Stilling, som virkelig vare hjertegribende. Dette Besøg gjorde ham godt. Et Par Dage efter sin Tilbagekomst til Münster skrev han til Grevinden: „Hvor Du er god og ædelmodig! Nu er jeg overbeviist om, at Du har tilgivet mig og at jeg har erhvervet Dit Venskab. Du har jo altid Trøst for dem, som lide; Du tænker overhovedet mere paa Andres Lykke, end paa Din egen. Himlen belønne Dig derfor som Du fortjener det!“

Alle Lützows Breve ere fulde af Vidnesbyrd om Anger og Hengivenhed. Da Elisa ansøgte Kongen af Danmark om Tilladelse til at bære sin Faders Navn, syntes Lützow at bifalde dette Skridt, men da Autorisationen to Aar efter kom - Sagen var trukken i Langdrag - er han fortvivlet. „Jeg finder det meget rigtigt“, skriver han i Mai 1831, „at Du har antaget Dit Familienavn; det nærmer Dig mere til dine Egne og er ogsaa et Middel til at undgaae smertelige Erindringer. Jeg kunde dog ikke tilbageholde egoistiske Taarer, da jeg erfarede, at Du

ikke mere bærer mit Navn; det forekom mig, at Du nu stod mig endnu fjernere. O menneskelige Kortsynethed! Vi begynde med at handle, og det er først naar Handlingen er uigjenkaldelig fuldbragt, at vi begribe, hvad vi have gjort."

Min Læser tænker maaskee nu, at man ender med at interessere sig for denne Smerte? Man græder med Den, man engang har elsket, man ønsker, at det stod i Ens Magt atter at reise hans Lykkes omstyrtede Bygning, men mellem disse Tvende ere evige Hindringer. Selv Lützow vover ikke at standse ved den Tanke, at en ny Ægteskabsskilsmisse atter kan gjøre ham fri. Selv om han ikke havde giftet sig igjen, eller hans anden Kone var død, føler han, at der gives Fornærmelser, som ikke kunne glemmes; Barmhjertigheden være saa stor den vil, saa fordrer den ikke, at en Kvinde ofrer den Værdighed, hvorfra hendes høieste Dyder udspringe. Alt hvad Elisa kan gjøre for ham, er selv at gjøre Afkald paa Lykken. Hun er elsket med en saa ædel Kjærlighed, at hun begynder at tro paa dens Varighed, og netop nu er det mere end nogensinde hendes Pligt at tilbagevise den. Vidste Immermann, hvilke Motiver der ledede hende? Vi have al Grund til at tro, at hun ikke lod sin Ven uvidende om Indholdet af Lützows Breve, og at hun har sagt ham, hvilke Lidelser hun vilde berede denne Ulykkelige ved at indgaae en ny Forbindelse. Hvor klart hun end indsaa, at Lützows Klager ikke var en Mands, men et Barns, der har opført sig slet, kunde hun dog ikke oversee hans Lidelser. Mild og alvorlig havde hun sagt til sig selv: Hvem af de To er den Stærkeste? Hvem vil bedst udholde en stor Sorg? Ægter jeg Immermann, vil Lützow see en Hævn heri, som vil bringe ham til Fortvivlelse. Ofrer jeg mig selv, vil Immermann blive ulykkelig. Immermann er den Stærkeste. Til ham staar det at lide som en Mand og udsynge sin Smerte som en Digter.

Man har seet, at hun med sælsom Dristighed formildede denne Smerte; man har seet hende leve under Digterens Tag og modtage et af disse farlige Forhold, som blot ere mulige i det kydske Norden, hvor man kan føle Kjærligheden uden at brænde sig paa Lidenskaben. Og dog, er det saa ganske afgjort, at det kan siges om hende, hvad en Digter har sagt om Madame Recamier:

„Endelig er hun funden Psychen,
som ei kan saares. . . ."

Er det saa ganske vist, at hun ikke er saaret? Er det saa ganske givet, at denne Kjærlighed, som hun hverken kan tilbagestøde eller modtage, ikke voxer og voxer indtil den behersker hende selv med svindlende Magt? Er det vist, at ikke den Lidenskab, hun maa anvende saa megen daglig Kunst for at beherske hos en Anden, ikke til hendes Ulykke lærer hende, hvad Lidenskab er? Vi støde hos den samme dybe og fine Digter*) paa et Vers, der synes os skrevet for Grevinde Ahlefeldt:

L'océan, qui se courbe, a plus d'un monstre humide
Qu'il lance et revomit en un soudain moment.
Quel sceptre, que d'efforts, o mortelle timide,
Pour tout faire à vos pieds écumer mollement!

Dog, det er uædelmodigt at ville kaste Sonden dybere i dette Kvindehjerte. Hvad hun har gjort for at tæmme Lidenskaberne omkring sig, disse „Havets Uhyrer", disse Cirkus's Løver", behøver man blot at kaste et Blik paa Immermanns Virksomhed i hiin Periode for at forstaae; den bedrøvede Ægtefælle kan hun blot styrke til Forsagelsen ved sit eget Exempel; den Elskede aabner hun Idealets Regioner. Forbauses man over hans Produktivitet i hiin Tid, saa er Æren hendes; hun er Vestalinden, som vedligeholder den hellige Ild.

*) Udentvivl Alfred de Vigny.

Kronprinds-Regenten til Hest med sin Stab.

Afbildninger af norske Oldsager i Universitetets Samling i Christiania.

III. Jordfundne Sager fra Jærnalderen,

d. e. fra den Tidsalder i Hedendommen, da man almindelig brugte Jærnet til Vaaben og skjærende Redskaber, men derimod benyttede Broncen, eller rettere nu, da Sink tilsattes Metalblandinger, Messinget kun til Sirater og Smykkesager i Lighed med Guld og Sølv.

D. **Gravkar.**

71) En Kjedel af Jærn, sammenklinket af Plader, senest benyttet til Grav-Urne (i 1/3 St.).

72) Et Drikkekar af Træ, Bødkerarbeide, med Messingbaand, Messingbeslag og Messinghane.

Om Trykning af afdøde Folks Breve.

Naar hos os en ualmindelig Mand dør, er hans som oftest mindre ualmindelige Efterkommeres første Tanke rettet paa at tilintetgjøre hans literære Efterladenskaber, eller saavidt muligt, at udslette Sporene af hans Liv og Virksomhed. Ligesom de selv ere bedst tjente med at hylde den af Revolutionstidens forfængelige Moralister anpriste Lære, at den er lykkeligst, som lever ubemærket, saaledes tro de ogsaa, at deres Forfædre ville være det, uden at mærke paa den her betydelige Forskjel mellem Kong Salomon og Jørgen Hattemager. Ligesaa vist som det i Regelen vil være til den virkelige fortjente Mands Fordeel, ligesom det vil altid være til Historiens, at hans Færd stilles i det klareste Lys - og hertil ere hans egne Udtalelser det bedste Middel, - ligesaa vist er det, at Efterkommere, som ingen Daad selv have at opvise, ere bedst tjente med hiin Ubemærkethedens Lære. Men de skulle da ogsaa være saa beskedne, kun at anvende den paa sig selv, hvem den baader, og ikke paa Andre, for hvem den har den modsatte Virkning. Og naar de ikkedestomindre gjøre dette, da er der for Andre Opfordring til, hvor det kan skee, at skride ind og sætte Arvetagerne i Umyndighedstilstand. Den store og fortjenstfulde Mand tilhører Historien og Nationen, ikke hver enkelt Dumrian af hans efterladte Familie - allermindst i den Forstand, at han skal kunne tage den Hedenfarnes Minde, pakke det i Poser og sænke det i Havet som en Kat, der skal druknes. Naar En kaster sine arvede Dukater og Sølvkruus i Ilden eller Vandet, for at skjule hvilken Rigmand Faderen har været, vil han let kunne blive gjort umyndig. Og naar en Anden tilintetgjør sine Arve-Papirer, fulde af Vidnesbyrd om hans Fædres Fortjenester eller af brugbare Træk for Historien, da kan han vel ikke ad Rettens Vei umyndiggjøres, men bør dog ligefuldt i Opinionen være en Umyndighedens Mand, saaledes at det er vel gjort af Enhver, at unddrage, hvad der kan unddrages, hans uforsvarlige Forvaltning. Sproggranskeren Levin gik for nogen Tid siden saa vidt, at han fordrede, at Oehlenschlägers (videnskabeligt dannede) Sønner, der ikke ødelagde, men kun ufornuftigen udgave Digterens Arbeider, skulde i dette Stykke sættes i literær Umyndighedstilstand. Ihvorvel dette kan synes terroristisk, taler dog Adskilligt derfor. Nationen har et saadant Krav paa, at dens store Mænds Daad og Fortjenester retteligen fremtræde, at en Indskriden ikke er ubeføiet, hvor Arvetagernes Ignorents eller Ødelæggelseslyst bliver altfor truende.

Den Maade, hvorpaa de Fleste hos os troe bedst at vise sin Pietet mod en hædret Afdød, er at brænde hans Papirer. Kun sjelden hænder det vistnok, at man udskyder hvad der muligens har literær Betydning, hvorpaa vi dog nylig have havt et Exemrel. Men Somme besidde kun Villien til Ødelæggelse, uden engang at ville gjøre den dermed forbundne Opofrelse af — Makulatur. Saaledes sendtes for ikke længe siden en afdød Statsraads Korrespondence (hvoriblandt Breve fra Henr. Wergeland) til en Kjøbmand, for at vandre hele Byen og Landet rundt som Indfatning af Smør og Ost og andre meget yndede Nødvendighedsartikler. Og hvad der er endda værre: en nulevende Videnskabsmands lærde Brevvexling gik for ikke længe siden samme Vei - formodentlig paa

Grund af en Familiepietet, med hvis Styrke Videnskabsmanden selv ikke tidsnok var bleven bekjendt. Men trods denne oprørende Behandling af Brevskaber, der tildeels ikke havde saa ringe literær Interesse, tvivle vi ingenlunde om, at dersom Nogen ved Trykken vilde reddet dem, vilde han, selv af hine Vandaler, der havde sat Brevene i en saa smudsig Cirkulation, blevet anseet som den, der krænkede al Pietet og Privatlivets Hellighed.

Da vi besluttede os til at benytte den Leilighed, som tilbødes os, til at give en Række Breve m. m., der kunde tjene til Oplysning om Tilstanden kort før og i 1814, maatte vi med vort Kjendskab til den hos os ligesom helligede Ødelæggelseslyst naturligviis forudsee, at vi hos Enkelte vilde volde Anstød og Paatale. Denne er da heller ikke udeblevet; thi i Christiania-Posten for 12te Juni har en vis S, der udgiver sig for en Slægtning af Biskop Bugge, nedlagt Protest mod Offentliggjørelsen af den Afdødes Breve, der, forsaavidt vi have trykt eller agte at trykke dem, nu snart ere 50 Aar gamle. Den meget ærede Indsender, der har nedlagt Protesten, lægger megen Vægt paa, at Biskop Bugge selv har paalagt den, som modtog Brevene, strax at brænde dem. For os har dette Paalæg ingen Vægt. At Bugge 1812—13 ønskede sine da gjorte Udfald mod den danske Regjering ligesaa hurtig tilintetgjorte, er jo naturligt, saasom de let kunde havt betænkelige Følger for ham; men det er ligesaa naturligt, at han et Par Aar efter ikke vilde lagt nogetsomhelst Dølgsmaal paa sine Udfald. Thi da stod han ikke længere i noget Afhængighedsforhold til hiin Regjering, som vi vide han selv gjorde sig en Ære af at have snertet og spottet.

Heller ikke kunne vi indrømme, at de af os trykte Breve i nogensomhelst anden Maade skulde være krænkende for den Afdødes Minde. De ere skrevne med en stilistisk Færdighed, som hans Efterlevere gjerne kunne ønske sig i Besiddelse af, og det er saalangtfra, at de, der af Traditionen kjende Bugge og ikke blot af den Biographi, som Sønnen Frederik Moltke under Skin af en Uvedkommende har udgivet, af Brevene ville tabe noget af sin Agtelse for ham, at de endog ville fatte en langt bedre Tro til Brevskriverens Charakteer, end den ellers almindelige. Naar hertil kommer, at de Breve af Bugge, som vi ere i Besiddelse af, kaste et ikke uvæsentligt Lys over en yderst vigtig Periode i vort Fædrelands Historie, troe vi det vilde være en noget stor Respekt for Familiefølelserne, om vi forholdt vor ellers saa fattige Historie disse Bidrag. Der er hellerikke i de af os meddeelte Breve - da de næsten udelukkende angaae offentlige Gjenstande - fra Indholdets Side Noget, som efter almindelige Begreber skulde hindre deres Bekjendtgjørelse, forudsat, at det overhoved er tilladeligt at bekjendtgjøre Breve. Og dette Spørgsmaal har ialfald Praxis blandt de mest civiliserede Nationer besvaret bejaende. Det skyldes Memoirer og Brevsamlinger, at den nyere Tids Historie, og navnligen Literær-, Kultur- og Personalhistorien kan fremstilles med sand og fyldig Farve. Vi vilde kun havt et ufuldstændigt Kjendskab f. Ex. til Göthe, Schiller og deres Samtid, om deres Efterkommere havde kunnet protestere mod Bekjendtgjørelsen af deres Breve. Men da det var i et literært Samfund de levede, faldt en Protest dem neppe ind, selv hvor Udgivelsen paafulgte øieblikkelig efter Brevskrivernes Død. Enhver Protest vilde nok ogsaa været forgjæves; thi saavidt vi vide ansees Breve som Modtagerens og ikke som Afsenderens Eiendom, og Publikationsretten tilkommer altsaa den første, forudsat at Brevskriveren ikke selv har angivet dem som bestemte til Trykken. Hvad der af Udgiveren kan fordres er, at han ikke gaar Familielivet og Anstændigheden for nær. Men i Spørgsmaalet om hvorvidt han har efterkommet denne Fordring er det literære Publikum, og ikke en ofte indskrænket Paarørende, det rette Tribunal.

Under denne Domstol henskyde vi os ogsaa med Hensyn til Trykningen af Biskop Bugges Breve eller andre historiske Bidrag. Vi indrømme, at hvad vi have meddeelt ikke altid er af meget stor historisk Interesse; men det ere vi overbeviste om, at den, som vil give en Skildring af Adskillelsesperioden og de da handlende Personer, deri vil kunne finde mange oplysende Træk. Hvad vi have givet vilde vi mest have betragtet som et Forsøg paa at vænne Folk til nogen Opmærksomhed, inden de ødelagde gamle Papirer. Muligheden af, at et Brev eller deslige kunde have historisk Vigtighed, turde bevæge En og Anden til at overlevere Dokumenterne til Andre, der forstaae sig paa dem. Og virkelig have vi ogsaa havt den Glæde, at dette er skeet. Hvorvidt dette fremdeles skal skee, vil vel for endeel bero paa den Vægt, som man tillægger Familiehensyn ligeoverfor den historiske Interesse.

Men den Erkjendelse haabe vi dog det dannede Publikum deler, at skal Norge i Lighed med andre Lande ogsaa for den nyere Tid - ligesom for Sagatiden - faa en noget meer end annalistisk Historie, da maa ikke de fremtrædende Personer tage Samtidens Historie med sig i Graven, eller deres Efterladte strøe Dokumenternes Aske derover. Den virkelige store Mands Manes kræver ikke det Slags Brændoffer.. Hans Minde er bedst tjent med Lys og Klarhed.

Norge.

Christiania. „Da det norske Publikum ønsker saameget Offentlighedens Lys", har Pastor Lichtlé fundet sig foranlediget til at bekjendtgjøre, at Mad. Solaas under 9de ds. har udmeldt sig af den katholske Kirke.

— Sognepræst til Sandeherred P. H. Castberg er under et kort Ophold i Kjøbenhavn død af Slagflod den 10de Juni. Provst Thoresen i Bergen døde 12te Juni og Toldinspektør N. B. Olsen i Flekkefjord 3die Juni.

— Natten til 15de Juni og Middag den 17de allarmeredes Byen ved Brandskud; første Gang var det Dandsesalen Lan,vig paa Ladegaardsøen, der brændte, anden Gang var der Ild i en Lade ved den nye Kirke, hvilken dog strax tvaltes.

— Den 16de Juni Kl. 10 blev Prindsesse Sophie forløst med en Prinds, hvorom en stor Kanonade endnu samme Dag underrettede vor By. Prindsen skal hedde Oscar Gustav Adolf.

— Arvalla-Tropperne indskibedes 16de Juni paa 7 Skibe. Fra Etterstad marscherede de med fuld Oppakning til Fæstningen, hvilket under den stegende Middagssol havde til Følge, at flere Soldater segnede underveis og maatte bringes paa Hospitalet.

— Pastor Lammers er ankommet hertil og holder Foredrag i den techniske Forenings Lokale - tredie Gang Søndag Eftermiddag Kl. 5.

— Renterne af Legatet „Prinds Gustavs Minde" er for kommende Aar tildeelt Stud. theol. Th. Platon.

— Under 5te Juni have følgende Udnævnelser fundet Sted, nemlig: Til Sorenskriver i Nedre Romerike Politimester F. C. Krogh; til Politimester i Stavanger Sagfører O. M. Wettergreen; til konstitueret Politimester i Laurvig Sagfører C. N. Worsøe; til do. do. i Christianssund Sagfører C. Bendixsen; til do. do. i Moss Sagfører Fr. Bing; til konstitueret Byfoged i Sandefjord Sagfører P. V. Ottesen.

Under s. D. er Chefen for 2det gevorbne Kompagni af Frederiksstads Musketeerkorps under den 1ste akershusiske Infanteribrigade, Kapitain A. Gude udnævnt til Oberstlieutenant og Chef for stavangerske nationale Musketeerkorps under den christianssandske Infanteribrigade.

Under s. D. er Foged i Ryfylke Fogderi, O. Holm, ifølge Ansøgning meddeelt Afsked i Naade med Pension.

Under s. D. er Exam. pharm. B. M. Wold meddeelt Bevilling til at anlægge og drive et Apothek i Ladestedet Hougesund, Stavanger Amt.

— I Statsraad den 8de d. M. have følgende Udnævnelser fundet Sted: Sognepræst til Porsgrund A. C. Andersen til residerende Kapellan og resid. Kapellan til Haus Præstegjeld i Bergens Stift J. J. Tandberg til Trediepræst ved Trefoldigheds Menighed i Christiania; pers. Kap. O. L. Domaas til Trediepræst ved Vor Frelsers Menighed i Christiania; Fuldmægtig i Justits- og Politidepartementet P. S. J. Daae til Protokolsekretær i Høiesteret; Protokolsekretær E. H. C. Reinhardt til Byfoged i Laurvig; Underretssagfører E. H. K. Prytz til Foged i Helgelands Fogderi; Underretsprokurator J. L. B. Thorsen til Foged i Fosens Fogderi; Exam. juris F. C. Elster til Foged i Nordmøres Fogderi; Underretsprokurator J. D. Fürst til Foged i nedre Romerikes Fogderi; Distriktslæge i østre Søndmøres Distrikt C. F. Gjerdrum til Distriktslæge i indre Søndmøres Distrikt; Distriktslæge i Alstadhougs Distrikt K. T. Klingenberg til Distriktslæge i ytre Hardangers Distrikt; Kand. med. J. C. Lund til Distriktslæge i Sætersdalens Distrikt; Distriktslæge i Lødingens Distrikt C. A. Riis til Distriktslæge i Loms Distrikt; Exam. med. N. R. Seehuus til Distriktslæge i søndre Fosens Distrikt samt Chefen for numedalske nationale Musketeerkorps, Oberstlieutenant N. E. Hoff til Chef for norske gevorbne Jægerkorps.

— Ved kgl. Resolution af 2den d. M. er det bestemt, at der af det for indeværende Budgettermin til Videnskabsmænds og Kunstneres Reiser i Udlandet bevilgede Beløb 6000 Spd. tilstaaes Følgende efternævnte Beløb til Ophold sammesteds i nedenanførte Øiemed: 1) Kand. med. A. Arndtsen 310 Spd. for i en Tid af 1½ Aar at studere Physik; 2) Kand. mag. E. S. Bugge 700 Spd. for i en Tid af 1½ til 2 Aar at fortsætte sine Studier i sprogvidenskabelig Retning; 3) Berg- og Realkandidat H. C. Christie 600 Spd. for i 1½ Aar at studere Physik; 4) Kand. med. W. C. W. S. Heyerdahl 500 Spd. for i 1½ til 2 Aar at studere Fødselsvidenskab samt Fruentimmer- og Børnesygdomme; 5) Kand. theol. A. C. S. Johnson 140 Spd. for under et forlænget Ophold i Udlandet af 1 Aar at fortsætte sine theologiske Studier, navnlig i den theologiske Exegese; 6) Professor M. J. Monrad 300 Spd. for i et Tidsrum af 4 à 5 Maaneder at foretage en videnskabelig Reise, fornemmelig for at benytte Udlandets archæologiske og Kunstmusæer; 7) Kand. philos. A. Munch 400 Spd. for i 1 Aar at studere Kunst- og Literaturhistorie; 8) Rektor A. C. N. Smith 50 Spd. for under 4 à 6 Ugers Ophold i Zürich at gjøre sig bekjendt med Realunderviisningen ved den derværende Kantonskole; 9) Kand. med. P. C. K. Thilesen 300 Spd. for under et 5 à 6 Maaneders Ophold i Udlandet at fortsætte sine Studier i Ophtalmologi, Chirurgi og tildeels pathologisk Anatomi; 10) Professor J. S. Welhaven 200 Spd. som Bidrag til en videnskabelig Reise til Italien for under et 2 Maaneders Ophold der at gjøre kunstarchæologiske Studier. Fremdeles efternævnte Kunstnere for ligeledes ved Ophold i Udlandet at fortsætte Studiet i deres respektive Fag: 11) Historie- og Bataillemaler P. N. Arbo 400 Spd.; 12) Billedhugger O. H. Fladager 350 Spd. under Ophold i Rom; 13) Landskabs- og Dyrmaler A. Askevold 300 Spd.; 14) Landskabsmaler N. Møller 200 Spd.; 15) Landskabsmaler M. T. Bagge 200 Spd.; 16) Landskabsmaler G. Campbell 150 Spd.; 17) Landskabsmaler C. Wexelsen 150 Spd.; de tre Sidstnævnte under Ophold i Düsseldorff; 18) Violoncellist J. E. Hennum 200 Spd. under Ophold i Brüssel; 19) Skolelærer M. A. Udby 300 Spd. som Bidrag til at foretage en Udenlandsreise i musikalsk Øiemed.

— Examen philos. i Juni absolveredes af 40 Kandidater, hvoraf 3 (J. C. Johannesen, C. D. Rygh og S. H. Vik) erholdt Charakteren Laud. præc., 19 Laud., 16 Haud illand. og 2 Non contemnendus.

— Ved kgl. Resolution af 5te d. M. er der af de af Storthinget til Stipendier for reisende Haandværkere bevilgede Beløb tilstaaet efternævnte Haandværkere følgende Beløb: 1) Garversvend C. Heyerdahl af Urskougs Præstegjeld 50 Spd. for i England og Frankrig at lære den nyere Læderberedningsmethode; 2) Mechanikus C. Isaksson af Akers Præstegjeld 75 Spd. for i England at uddanne sig i sit Fag; 3) Elev fra Akers mechaniske Værksted J. E. Jørgensen 100 Spd. for i England at uddanne sig som praktisk Mechaniker og navnlig i Bygning af Jernskibe; 4) Smedesvend J. A. Sahlin af Horten 100 Spd. for i Tydskland og England at uddanne sig i Mechanik og mechaniske Arbeider; 5) Skibsbygger J. C. Dedekam af Arendal 100 Spd. for ved et forlænget Ophold i Amerika og senere paa forskjellige Steder i Europa at uddanne sig som Skibskonstruktør; 6) Polytechniker E. Legve af Gravens Præstegjeld 125 Spd. for ved et fortsat Ophold ved den polytechniske Skole i Hannover at uddanne sig i sit Fag; 7) Polytechniker S. A. Weidemann af Bergen 100 Spd. for i England at uddanne sig i sit Fag og specielt i Bygning af Jernskibe samt Marinedampmaskiner m. V.; 8) Snedkersvend A. M. Ingebrigtsen af Bergen 75 Spd. for i Udlandet at uddanne sig som Modellør og Billedskjærer; 9) Bogtrykkersvend W. Eide af Bergen 75 Spd. for i Udlandet at uddanne sig som Bogtrykker og Skriftstøber; 10) Mechanisk Arbeider O. Wangen af Throndhjem 75 Spd. for i Sverige og Tydskland at uddanne sig i sit Fag; 11) Snedkersvend E. Strøm af Throndhjem 50 Spd. for i Udlandet at uddanne sig i Decoupeur- og Billedhuggerarbeide; 12) Malersvend A. Reiersen af Christiania 100 Spd. for under et fortsat Ophold i Paris videre at uddanne sig i sit Fag; 13) Mechanisk Instrumentmager A. Steger af Christiania 50 Spd. for under et Ophold ved mechaniske Værksteder i Berlin, Wien og München at uddanne sig i sit Fag; 14) Bogtrykkersvend A. Walle af Christiania 75 Spd. for ved et fortsat Ophold i Udlandet at uddanne sig som Bogtrykker; 15) Sadelmagersvend A. M. Andersen 50 Spd. for ved Ophold i Berlin og Paris at dueliggjøre sig i Møbelstopning; 16) Fuldmægtig ved Vand-, Vei- og Brolægningsvæsenet i Christiania C. H. Olsen 150 Spd. for i enkelte af Europas større Stæder at gjøre sig bekjendt med Detaillerne ved Vandlednings-, Kloak- og Brolægningsarbeiders Udførelse; 17) Optisk Instrumentmager C. Enger af Christiania 100 Spd. for i München og Paris at uddanne sig i sit Fag; 18) Mechanisk Arbeider O. Olsen Fladvad af Modums Præstegjeld 100 Spd. for ved et fortsat Ophold i Skotland og England at uddanne sig i Forfærdigelse af Agerdyrkningsredskaber m. V.; 19) Stempelskjærer B. Bergslien af Christiania 100 Spd. for i Udlandet videre at uddanne sig i sit Fag; 20) Forgylder G. Wallin af Christiania 100 Spd. for i Udlandet at uddanne sig i sit Fag og navnlig i Speilfoliering; 21) Dekorationsmaler H. T. Dahler af Christiania 150 Spd. for i Paris videre at uddanne sig i sit Fag; 22) Photograph M. Hansen 100 Spd. for i Paris og Wien videre at uddanne sig i sit Fag.

Bergen. Fr. Bøe har tilstillet Kunstforeningen et Stillebensmaleri, for i sin Tid at optages i et offentligt Billedgalleri for Bergen.

Udenlandske Efterretninger.

England. Efterretningerne fra Indien lyde for den sidste Tid gunstigere for Englænderne. — I de Forenede Stater hersker en forbitret Stemning over at engelske Krydsere, under Paaskud af at ville forhindre Slavehandelen, have standset og gjennemsøgt amerikanske Handelsskibe. Repræsentanternes Huus har besluttet at opfordre Præsidenten til at arrestere Alle, som have Deel i Krydsernes Fremgangsmaade. En Bill er ogsaa indbragt angaaende Bygning af 30 Krigsskibe. — Malmesbury har befalet Flaaden i Vestindien at afholde sig fra deslige Undersøgelser af amerikanske Skibe.

Frankrig. Tilstanden her skal være meget fortrykt og Stemningen ophidset. De store Rustninger, som foretages - uden at man veed i hvilken Hensigt - har sat England i en Ængstelse, som Moniteur forgjæves har bestræbt sig for at forjage. Somme gjætte paa, at Rustningerne gjælde Italien. — Senator Delangles er udnævnt til Minister for det Indre istedetfor Espinasse.

Embeder og Bestillinger.

Ullensakers residerende Kapellani under øvre Romerikes Provsti i Christiania Stift, hvis aarlige Indtægter ere anslaaede til omtrent 350 Spd.

Bynæssets Sognekald under nordre Dalernes Provsti i Throndhjems Stift, hvis samlede Indtægter ere antagne at udgjøre omtrent 550 Spd. aarlig.

Et Overtoldbetjentembede i Bergens Tolddistrikt med omtr. 800 Spd. i aarlige Indtægter. Forsaavidt den vordende Overtoldbetjent maatte blive beordret til Tjeneste ved Haugesunds Toldsted vil han have at overtage en Toldkasserers Forretninger mod en særskilt Godtgjørelse af 100 Spd. aarlig.

En Lærerpost i Mathematik, Physik og Naturhistorie ved Frederikshalds lærde og Realskole, der enten bliver at besætte som Overlærerpost med en aarlig Gage af 500 Spd., hvortil for indeværende Budgettermin kommer et Dyrtidstillæg af 115 Spd. aarlig, eller som Adjunktpost med 300 Spd. aarlig Gage og Dyrtidstillæg af 80 Spd., idet det vil bero paa Ansøgernes Kvalifikationer, hvorvidt der vil blive at ansætte enten en Overlærer eller en Adjunkt.

Stadsingeniørposten i Drammen med 800 Spd. i aarlig Gage. Ingeniøren vil, foruden at fungere som Branddirektør, tillige have at overtage Vei- og Vandinspektør- samt Stadskonduktørbestillingen, desuden navnlig Tilsynet med Byens offentlige Bygninger.

En Underlærerpost ved Bragerøens Almueskole med aarlig Løn 150 Spd. (Andragender, stilede til Drammens Provsti, indsendes til Drammens Almueskolekommission.)

Korrespondence.

De fra **E. F.** i **D.** modtagne Skizzer ville med ubetydelige Forandringer om nogen Tid blive optagne.

De fra **O. N.** i **T.** modtagne Digte have vi foreløbig lagt til Side.

Hr. **B.** pr. **A.** Mallings Tidsskrift er ophørt med Slutningen af 4de Aargang. Hvor Aviser udeblive i lange Tider paa Grund af skjødesløse Postaabnere, er en motiveret Klage, der kan sendes til Postdirektionen, den bedste Kuur.

Andet Oplag af Nyhedsbladets 1ste Kvartal for f. A. er nu færdigt fra Pressen og omsendes uopholdeligt til de Abonnenter, som endnu ikke have erholdt det.

Christiania. Trykt og forlagt af H. J. Jensen. (Storgaden Nr. 27.)

Illustreret Nyhedsblad.

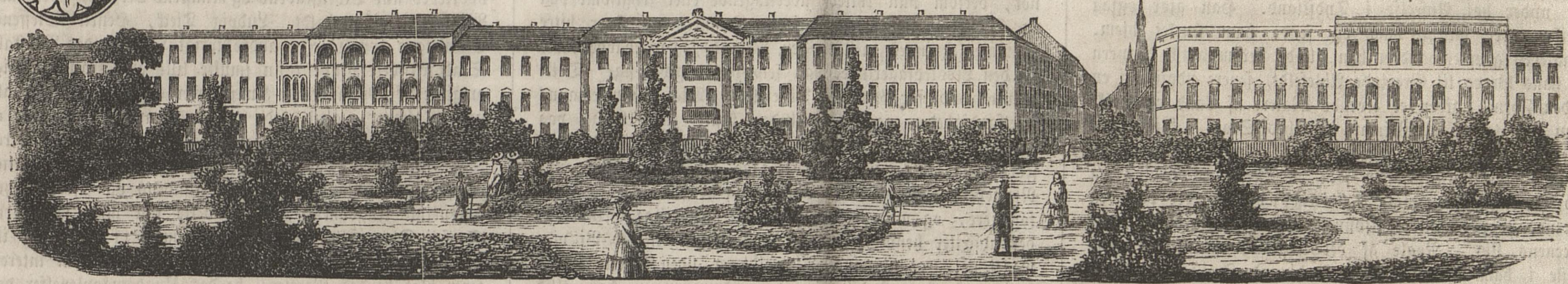

Nr. 26. | Udkommer hver Søndag Morgen. | 27de Juni 1858. | Abonnementsprisen er 60 ß Fjerdingaaret. | 7. Aarg.

Indhold.

Grevinde Ahlefeldt og Digteren Immermann.

V.

(Sidste Artikel.)

De Forelæsninger vi have seet Immermann holde, hans Forsøg paa at skabe et Folketheater, de nydelsesrige Aftener hun forstod at give saamegen Betydning for alle, der deeltog i dem, vare ligesaa mange Midler, hvoraf Grevinde Ahlefeldt betjente sig for at beskjæftige Immermanns Phantasi og fravende hans Tanker fra hende. Hver Dag udfordredes ny Adspredelse, snart ædle Gjæster, Digtere og Kunstnere, som droges til Düsseldorf af det Ry, der stod af Stedets literære Bevægelse, snart smaae Udflugter til andre Byer. Af enhver liden uventet Begivenhed forstaar en usynlig Fee at drage Fordeel. I første Række af de omtalte Gjæster ville vi nævne en anseet Skribent, Michael Beer*), Broder til den dramatiske Komponist, vi skylde „Huguenotterne." Michael Beer kom ofte til Düsseldorf, draget af Grevinde Ahlefeldts Elskværdighed og sit Venskab for Immermann. „Jeg kan ikke uden Bevægelse", siger Immermann, „tilbagekalde mig de Dage, vi have tilbragt sammen. Strax vi sad Ansigt til Ansigt vare vi inde i literære Planer og Projekter og vore Samtaler strakte sig altid langt ud paa Natten. Michael havde seet Meget; han havde besøgt alle Europas Hovedstæder og vidste en utrolig Mængde Ting. En fuldkommen Verdensmand og dertil rig og elskværdig, banede han sig Adgang overalt. Han havde saaledes fuldt op af Anekdoter at fortælle, fuldt op af nye Livsbilleder at udfolde, og det morede ham at bringe mig dem i min Munkecelle. Vor Korrespondence, som hans Arvinger have udgivet, indeholder et heelt Afsnit af vort Liv." Denne Korrespondence er i høi Grad interessant. Jeg vil ikke, som Adolph Stahr har gjort, sammenligne den med Schillers og Göthes; jeg tror imidlertid ikke, at man kan læse den, uden at agte de to Venner høit. Et saadant mandigt og trofast Venskab mellem Digter og Digter, uden larmende Kammeratskab, uden hemmelig Jalousi, have Boileau og Racine givet Exempel paa i Frankrig, Göthe og Schiller i Tydskland. Disse store Navne bringer vistnok Immermanns og Michel Beers til at blegne, thi det er fornemmelig mellem store, anerkjendte Genier, at Venskabet bliver vanskeligt og derfor saameget mere fortjenstligt. Dette Livsafsnit hædrer ikke destomindre Munken i Düsseldorf ligesaameget som Verdensmanden, der kom for at besøge ham i hans Celle. „Vort Venskab", siger Immermann, „var grundet paa en fuldkommen Sympathi i Interesser og i det alvorlige Ønske, at fuldkommengjøre hinanden gjensidig. Aldrig har noget Smigreri besudlet denne vore Sjæles Forening." Immermann skulde ikke længe nyde disse rene Glæder. Michael Beer døde i 1833 i en endnu ung Alder. Han har efterladt to mærkelige Værker: „Struensee" og fornemmelig „Pariaen", som Göthe satte høit.

En anden mærkelig Episode i Immermanns Liv i Düsseldorf var Digteren Christian Grabbes Optræden. En Dag modtager Immermann et sælsomt Brev, undertegnet med et ubekjendt Navn. „Jeg er Digter", skriver man til ham, „jeg har intet at leve af og dersom De ikke kommer mig tilhjælp, er det forbi med mig og en gammel Kone, min Moder." Den, som skrev dette klagelige Brev, Christian Grabbe, var en Slutters Søn i Byen Detmold. Født i et Fængsel, var de første Gjenstande, der beskjæftigede hans Phantasi, Lænker, Jerngittere, Skodder, Forbrydere. Hans første literære Forsøg bære ogsaa synlige Spor af disse Barndomsindtryk; overalt gjenfinder man Hæsligheden og glædeforjagende Syner. Immermann lod ham komme til Düsseldorf, skaffede ham Hjælp af alle Slags og opmuntrede ham til Arbeide. „Det var en besynderlig Personage", siger Immermann i sine „Memorabilien." Alle hans Legems Bevægelser vare kantede, febrilske, ustyrlige. Hans Arme vidste ikke hvad hans Hænder gjorde; Hoved og Fødder vilde aldrig samme Ting. Den høie, stolte Pande erindrede om den, vi beundre paa Shakesspeares Portræt; de buede Øienbryn, de brændende Øine tydede paa Geni, men Munden, den hængende Underlæbe, Hagen, som neppe var løsnet fra Halsen, kort, det hele Underansigt var den fuldstændigste Modsætning til den øverste Deel. Christian Grabbe lignede sit Ansigt. Han var en Blanding af en Tordengud og en ussel Pjalt." Grevinde Ahlefeldt saa, at her var store Evner at udvikle og hun tog sig, ligesom Immermann, ivrig af ham, lod ham forelæse sig sine Vers og indbød ham til sine smaae Aftenselskaber. Hun maatte dog vogte sig for at lade sin smukke, hvide Haand komme ham for nær, thi han styrtede sig over disse aristokratiske Hænder og bedækkede dem med Kys, der forekom hende som Bid; han fandt dem saa appetitlige, sagde han. Overalt andetsteds vilde denne sælsomme Gjæst have været en Byrde; i Grevinde Ahlefeldts lille Kreds var han en psychologisk Studie, og som Middel til at beskjæftige Immermann havde han strax været Grevinden velkommen. Det lod sig ikke fragaa, at hans literære Opdragelse efterlod rædsomt meget at ønske, men Geniets Lyn brød dog stedse gjennem Vildheden og Forvirringen, og Hannibal, Marius og Sulla, Don Juan og Faust, Napoleon eller de 100 Dage, der kunne forsvare en Plads i Literaturen, vilde sandsynligviis aldrig været bleven til uden den kraftige Hjælp, Digteren fandt i Düsseldorf. Hverken Grevinde Ahlefeldts milde Indflydelse eller Immermanns broderlige Sympathier skulde dog seire over Christian Grabbes slette Instinkter. Dødstræt af den Kamp, som Engelen og Dyret i ham bestandig leverede hinanden, udtømt af sine Anstrængelser for at naae Idealet, faldt han tungere end nogensinde tilbage i Materien. Han slog sig paa Drik, og hvad enten han nu skammede sig og søgte et Paaskud til at komme bort, eller hans syge Aand saa Fornærmelser, hvor ingen var tilsigtet, beskyldte han sin Velgjører for at have krænket Venskabets Pligter. Efter to Aars Ophold i Düsseldorf vendte han i 1836 tilbage til sin Fødeby for at dø kort efter, fem og tredive Aar gammel.

Ogsaa andre Besøg oplivede Tid efter anden Kolonien i Düsseldorf. Mendelsohn, som nu var bosat i Leipzig, tabte aldrig sine gamle Venner af Sigte; men Immermanns store og passionerede Interesse var dog i denne Tid Bestyrelsen af Theatret. Det aabnedes i 1834 og i tre Aar saa man ham paa Breschen uden Rast eller Ro, for at opdrage Skuespillere, og, hvad der er endnu vanskeligere, for at opdrage et Publikum. Disse tre Aar ville altid vedblive at leve i Literaturhistorien. Saa interessant dette Forsøg end var for den rene Poesi, bar det dog Spiren til sin Død i sig. Naar man vil gjenføde Theatret i et Land, og gjøre Poesien smagelig for den store Mængde, skaber man sig en stor Tumleplads i Centret af det offentlige Liv. Hvad kunde Theatret i Düsseldorf være selv i en Digters Hænder? I det høieste et poetisk Musæum. Tiltrods for den Understøttelse Foretagendet fandt hos de høiere Klasser, blev det dog forlidt baaret af det store Publikum, og Selskabet blev nødt til at opløse sig.

„Theatret i Düsseldorf lukkedes 1ste August 1837", siger Immermann. „Tre Maaneder i Forveien havde jeg maattet opsige det hele Personale. Det synes at disse tre Maaneder maatte være spildte, at et Foretagende, som vort, maatte sygne hen fra det Øieblik, det er dømt til en nær Død, og alle deri Interesserede kun beskjæftige sig med at aabne sig nye Udveie andetsteds. Man dømme selv. Den 1ste Marts gave vi „Egmont", den 16de „Julius Cæsar", den 31e „Griseldis", uden at tale om det løbende Repertoire; paa et eneste af disse Stykker vare Prøverne begyndte tidligere, de andre skabtes fra nyt. Man vil begribe, at vi ofte maatte bruge en Deel af Natten til Prøver, men samtlige Kunstnere underkastede sig modigt disse Anstrængelser; Alles Yndlingstanke var, at Theatret i Düsseldorf skulde dø i hele sin Glands. Den sidste Aften var maaskee ogsaa den skjønneste." Efter endt Stykke („Griseldis") gik Tæppet op igjen, og en begavet Skuespillerinde, Mad. Lembach, fremsagde følgende Farvel.

„Det er sidste Gang Tæppet gaar op for denne Scene, hvorfra i tre Aar Livets Billeder, lyse og dunkle, ere gaaede forbi Eders Øine. Timerne haste; den sidste Time, der skal opløse vort Selskab, er allerede slaaet. Skjæbnen skal snart adsprede dem for alle Vinde, der her begeistrede arbeidede sammen til et stort og skjønt Maal.

„Saa er Livets Gang! En lykkelig Luftning kjærtegner pludselig Knoppen, der er nærved at springe ud. Blomsten aabner sig, den smiler og — visner. Den Lykke vi have nydt mellem Eder, at kunne øve vor skabende Evne, havde et Liv, kortvarigt som Blomstens. Neppe vare de første Disharmonier smeltede hen, neppe var Bygningen reist, Steen sindrig føiet til Steen, før Nødvendigheden med sin brutale Haand pludselig omstyrtede vort Værk.

„Dog, fra dette Sted, bestemt til at frigjøre os fra Livets Tryk, ville vi betragte selv de sørgeligste Ting fra den lyse Side. At vor Scene dør i denne Aften, midt i Ungdommens Friskhed og Glands, i det Øieblik den endnu er helliget Poesien, Gudernes Datter, er dette ikke, naar vi ret beskuer det, en Velsignelse af Himlen? Den Død, som til alle Tider har været priist som den skjønneste, er den, som pludselig, med eet Slag, rammer et Væsen, endnu i sin fulde Kraft, rammer, inden Livet langsomt har udsuget Hjerte og Aand.

„Vort Fald er en saadan lykkelig Død, og dette er vor Trøst. Enhver af os kjæmpede endnu, Enhver forsøgte forvovent noget Nyt; mangen Krands, vi lovede os, blev ikke vunden, men Trivialiteten, dette Skjær, mod hvilket saamangt et Menneskeværk i Tiden strander, havde endnu ikke nærmet sig vor Scene. Der har været begaaet Feil, hvem vil nægte det? Men tillidsfuldt vove vi at sige det, de her begangne Feil vare Iverens, aldrig Træthedens eller Ligegyldighedens.

„Saa lad da Tæppet falde for denne Scene, maaskee netop i den lykkeligste Time. Saa lad os skilles under en lykkelig Stjerne! Have vi ikke her naaet det Maal, vi higede mod, o! saa lad os medtage det Haab, som vor Reises Velsignelse, at I ville følge os i Aanden, at I ville see os kjæmpe og voxe, og drømme med os til Enden denne Poesiens Drøm, hvoraf en pludselig Opvaagnen idag udriver os.

„Dette Haab ledsager os; vor Tak forbliver her. I Alles Navn og af Hjertets Grund bringer jeg alle dem, der arbeidede med os, det bedste, det reneste Udtryk af vor Taknemmelighed. Digterens Værk, Kunstnerens Spil har først da gjort sin Gjerning, naar de vække den evige Melodi, der slumrer i skjønne Sjæle. For enhver af disse Aftener, hvori I have hjulpet os til at give store Skikkelser Liv, forbliver vort Hjerte evig taknemmelig knyttet til Eders Hjerte. I disse Timers Navn, modtager vor sidste Hilsen, vort Farvel!"

*) Komponisten Meyerbeers Navn er egentlig Beer. Meyer er et Fornavn.

Dette Farvel er ikke alene en rørende Klage, i vore Øren klinger det som et Varsel. Er det en Nødvendighed for Digterens Veninde stadig at beskjæftige hans Indbildningskraft og adsprede ham ved stærkt pirrende Midler, hvad skal der da nu blive af hende? Monotone, matte, slukte Tider følge paa det uhyre aandelige Arbeide, Theatret krævede, og man maa uvilkaarlig tænke paa Lützow efter 1813. Immermann anvender dog modigt den tvungne Hvile, hvortil Theatrets Standsning fordømmer ham: han udgiver paa denne Tid sine „Memorabilien" og paabegynder et af sine originaleste Værker „Münchhausen", der nyder høi Anseelse i Tydskland. Han gjør ogsaa Reiser, der fornye ham og sende ham styrket hjem. Saaledes gjennemvandrer han tilfods det maleriske Bayern og hans Breve til Grevinde Ahlefeldt, senere udgivne i en anden Form, giver et levende Maleri af Land og Folk. Han besøgte ogsaa Weimar, Göthes Stad. Vidnet til Weimars store Dage, Göthes Ven, Frederik v. Müller, modtog Merlins Forfatter som en Mestrenes Arving og lod hans nyeste Drama „Gismonda" opføre paa den Scene, hvor Schillers skjønneste Værker først havde faaet Scenens Liv. Nogle af det unge Tydsklands Digtere hilste i ham deres Chef. Ferdinand Freiligrath, hvis Digte nylig havde elektriseret Tydskland, satte sig under hans Beskyttelse. Med den mandige sonore Røst, der havde bragt Saamange til at forstaae „Hamlet", forelæste Immermann i Frederik v. Müllers Salon „Neger-Fyrsten" og „Blomsternes Hævn." Tiltrods for al den Hyldest, der blev ham personlig tildeel, blev han dog endnu heftig bestridt af Kritiken; hans hele Liv var en Kamp, og hans store Vaaben i denne Kamp, hans Theater i Düsseldorf, var falden ham af Haanden. Sandt at sige led han. En halv beseiret Atleth, trængte han, for at faae Aandedrættet igjen, til Familielivets Ro og Trøst.

Atter spurgte han sin Veninde, om hun vilde blive hans. De Grunde, som før havde bestemt hendes Afslag, vare ikke mere forhaanden, da Lützow var død i 1834, men andre ligesaa bydende Hindringer kunde aldrig fjernes. Grevinde Ahlefeldt var endnu ung og glimrende, men hun vidste vel, at hendes Blomstringstid snart vilde være endt. „De vil endnu være ung", sagde hun til Immermann, „naar jeg er en gammel Kone." Hun afslog og gjorde udentvivl ret. Men skjønt hun besad Herredømme nok over sig selv til at forebygge en uoprettelig Ulykke, besad hun ikke den Styrke, der gjør, at man ikke lider. En af det franske Dramas mest rørende Heltinder befaler sin Elskede at ægte hendes Medbeilerinde, da hans Liv er truet, men da han altfor hurtig adlyder hendes Befaling, bryder hun ud i Hulken og Klager. Hvad Racine lader sin Heltinde lide, det lider nu Grevinde Ahlefeldt. I 1838, da Immermann var i Magdeburg for at feire en Familiefest, gjorde han Bekjendtskab med en ung Pige paa atten Aar, Marianne Niemeyer fra Halle, der havde mistet sine Forældre og nu opholdt sig hos sin Formynder, Digterens Broder Ferdinand Immermann. Da han en Aften i hendes Nærværelse forelæste et af de dramatiske Værker, han gjengav med saa megen Sandhed, frapperedes han over den Interesse, hun viste hans Foredrag. Da han var kommen tilbage til Düsseldorf spørger han for sidste Gang Grevinde Ahlefeldt om hun vil blive hans Hustru, men denne Gang med et vist feberagtigt Hastværk. Et Afslag, der har hele en uigjenkaldelig Beslutnings Høitidelighed, bestemmer ham. Han indleder strax en Brevvexling med sin unge Veninde i Magdeburg, og nogle Maaneder efter er Marianne Niemeyer hans Forlovede.

I talløse Former har man skrevet de skuffede Følelsers Drama, og selv i Stillinger, som Moralen fordømte, har man formaaet at røre og ryste ved at skildre den Forladtes og Censommes Sorg. Her var det idetmindste en Sorg uden Anger. Grevinde Ahlefeldt havde altid vidst, at Immermann ikke kunde skjænke hende sit Liv og gjøre Afkald paa en bedre begrundet Lykke. Men hvem har Hjerte til at gaae irette med hende for hendes Taarer? I Tanken har hun visttnok ofte oplevet den Dag, da Immermann vil hjemføre en Anden; hun havde modig forberedt sig paa Adskillelsen, men da Timen kom, var det som om hendes Sjæl var tagen fra hende. Mere rolig efter det første Lidelsens Skrig, kunde hun atter sige som Atalide: „Selv har jeg villet det og jeg vil det fremdeles, hvad det end koster. Hvad spørger jeg efter min Glæde eller min Sorg? Jeg elsker ham høit nok til at give ham hen. Men forstaa maa han dog, at det Hjerte, der bringer ham saa stort et Offer, der vaager over hans Dage med en saa dødelig Omhu, elsker ham for ømt til at kunne være Vidne til en Andens Lykke."

Grevinden reiste; hun forlod den stille Villa, hvor hun som en usynlig Musa havde tilbragt ti Aar ved denne Digters Side, der skyldte hende Saameget. En Anden skulde nu færdes i dette kjære Huus, en Anden fuldføre hendes Værk. Hun besøgte Schweitz og Italien; saa Genua, Florents, Bologna, Ferrara og standsede nogen Tid i Mindernes og Stilhedens Stad, der passede saa vel for hendes Stemning. Fra Venedig vendte hun gjennem Tyrol tilbage til Tydskland og bosatte sig i Berlin.

Og Immermann? Erindringen om Grevinde Ahlefeldt gjorde ham al Lykke uden hende umulig. Hans unge, gratiøse og blide Kone faldt ned i denne Verden af Digtere og Kunstnere med hele en naiv Sjæls Forundring. Kunde hun indtage den Plads i det literære Selskab i Düsseldorf, som den af Livet selv udviklede, fine Verdensdame? Viste hun sig ligegyldig under en Forelæsning, dersom et skjønt Maleri ikke greb hende nok, dersom hun lyttede udeeltagende eller frygtsomt paa en Samtale om Poesi, gjorde Immermann strax bitre Sammenligninger mellem den Veninde, han havde tabt, og den Livsledsagerinde, han selv havde givet sig. Dette gjør os ondt for Grevinde Ahlefeldt. Disse Immermanns Uretfærdigheder og Grusomheder kaster en Skygge paa hende; man kan, naar man læser Demoiselle Assings Fortælling, ikke undlade at tage Parti for Marianne Niemeyer, hvis hele Skyld bestaar i hendes nitten Skjærsommere, og man harmes over den ubeleilige Erindring, der udsætter hende for saa mange Ydmygelser. Vi vide meget vel, at Grevinde Ahlefeldt er uden direkte Skyld heri. Hendes Indflydelse paa Immermann har altid været af den ædleste Slags, men vi ere nu komne til det store Spørgsmaal: Er dette ikke Straffen for en falsk Stilling, for et unaturligt Venskab? Vi insistere paa dette Punkt, da Demoiselle Assing lader til at have lukket

Førstekongen af Siam.

Øinene for Moralen af sin Fortælling. Har Grevinde Ahlefeldt skabt en Digter, saa har hun ogsaa beruset denne Digter saaledes i sin Naturs Poesi, at han siden ikke kan leve uden den; han er bleven udygtig til et Liv under almindelige Betingelser, og et ungt, elskværdigt Væsen bærer Straffen derfor. Efter Grevindens Afreise frembragte han næsten intet vigtigt. Det synes som om Ungdommens Inspiration havde taget Flugten med hende. Først i 1840, da hans unge Kone havde skjænket ham en Datter, strømmer hans Hjerte over af Glæde, men nogle Dage efter sit Barns Fødsel angrebes han af en Brystbetændelse, som rev ham bort i mindre end en Uge. Hans Enke var neppe tyve Aar, hans Datter ikke ti Dage.

Her viser Grevinde Ahlefeldt sig igjen i hele sin Storhed. Immermanns Død rystede hende dybt, og den eneste Trøst, hun kunde finde for sin Sorg, var at omgive hans Enke med den delikate Omhed, som hun saa vel forstod at vise. Ogsaa for Digterens Familie var hun en Trøstens Engel. „Kjære Frue", skrev Ferdinand Immermann til hende. „Deres Brev har været os som en Røst fra Himlen. Min stakkels Moder takker Dem af sit inderste Hjerte, Deres Ord har vidunderlig styrket og opretholdt hende. Det Slag, som har rammet os, var saa uventet, saa smerteligt, at det fast berøvede hende Forstanden. Hendes Haar blev ganske hvidt i nogle Dage. Saa lad da os, der have kjendt ham længst, som have elsket ham bedst, slutte os end inderligere til hinanden, lader os slutte en uopløselig Pagt i Erindring og i Haab. Gud styrke Dem, min ædle Veninde! Han tillade, at der af denne Død udgaar evigt Liv for Dem og for os Alle." Den Kvinde, til hvem en Hædersmand skrev i denne Tone, var Den, som i ti Aar under Verdens Smiil og Hviskken havde været Broderens Veninde! Vi antydede før det Uholdbare i disse farlige Stillinger. Men fordi vi finde Forholdet selv forkasteligt, ønske vi derfor ligefuldt at være retfærdige mod den Enkelte, og trængte Grevinde Ahlefeldts Liv til en Retfærdiggjørelse, indeholdes den fuldkommen i dette Brev.

Skal jeg endnu tilføie noget om Grevinde Ahlefeldts sidste Dage? Skal jeg følge hende til Berlin og vise, hvorledes alle Videnskabens og Kunstens Mestere, Cornelius, Wilhelm v. Humboldt, Ludvig Tieck, Henrik Steffens, Varnhagen von Ense og andre iwrigt søgte hendes Venskab? Skal jeg vise hende i sin smukke lille aristokratiske Bolig, omgivet af Blomster og Kunstværker, sympathetisk for alle unge Talenter, altid rede til at opmuntre det Gode og det Skjønne, med et Ord, sig selv og sin Mission tro? Skal jeg tilføie, at hun var smuk til det sidste, gratiøs og fuld af Anstand, og med Aandens og Hjertets hele uvisnelige Ungdom? Til alt dette kan man samle rigt Stof i Demoiselle Assings Bog, men vi ville dog ikke standse derved. Grevinde Ahlefeldts sidste Leveaar interessere blot hendes Venner; hendes Ungdomsoplevelser derimod tilhører Tydsklands Literaturhistorie som den tilhører Menneskehjertets almene Historie. Grevinde Ahlefeldt døde i Berlin i Marts 1855, efter at have seet den ene efter den anden af sine Sorgers Fortrolige gaa bort; de faa Venner, der endnu omgave hende, var uvidende om hendes Livs Provelser. Men hver Gang man herefter i Tydskland taler om Krigen i 1813 vil man nævne hiin ædle Kvinde i den lille Stue i Breslau, som skjøn og inspireret sender de sorte Jægere til Striden; hver Gang man beskjæftiger sig med tydsk Literatur og med den Skribent, som Heine kalder en af sin Tids største Genier, vil man se hende mild og stille øve sin Indflydelse paa Merlins Forfatter. Som Adolph v. Lützows Hustru og Karl Immermanns Veninde har Grevinde Ahlefeldt ganske særegne Krav paa Tydsklands Taknemmelighed. Et andet Krav har hun paa en vemodig Erindring af gode Mennesker.

Førstekongen af Siam.

Denne Konge er født 18de Oktober 1804. I 1845 begyndte han at studere Engelsk under Ledelse af de Forenede Staters Missionærer; Mr. Cardwell, siges der, anvendte fire Timer ugentlig til at underviise den kongelige Elev. Han beskjæftigede sig ogsaa med astronomiske Iagttagelser og var istand til at beregne en Formørkelse samt Længde- og Breddegrader. Han har indført en Presse med saavel siamesiske som engelske Typer. Kongens Konversation er meget kjærnefuld, men holdes snarere i Bogsprog end sædvanlig Samtale-Tone. Det er neppe fornødent at tilføie, at hans Regjering danner en af de mærkeligste Epoker i Siams Historie og at hans Regjerings-Handlinger lade til at skulle udøve den lykkeligste Indflydelse paa dette Lands fremtidige Velvære.

For et Snees Aar siden beskreves Kongen, dengang Prinds Chau Fa, i Moor's „Iagttagelser om det indiske Archipelagus" som særdeles meget spændt paa at erfare, hvorledes Europærne bar sig ad med at trykke og som nærende det levende Ønske, at komme efter denne Kunst. Chau Fa vilde ogsaa meget gjerne lære Engelsk; han talte det endnu blot mangelfuldt, men med Pennen kunde han skrive og tegne det ret godt. Af denne Deel af sin Opdragelse er han ogsaa meget stolt og de fyrstelige Skrifttegn sees over hans hele Palads; paa hver Dør har han skrevet noget."

Mr. Rabbins giver følgende fordeelagtige Vidnesbyrd om Kongens Charakteer. „Chau Fa er upaatvivlelig den intelligenteste Mand mellem sin hele Adel. Han har Kjendskab nok til det engelske Sprog til at læse, skrive og tale det med Lethed, har i en mærkelig Udstrækning antaget europæiske Sæder og kan med Rette kaldes en kundskabsrig Mand. Han er yderst venlig og omgjængelig mod Missionærerne og begjærlig efter at faae fat i vore Bøger; i hans Huus staae vi opreiste foran ham. Ved vort første Besøg sad han paa en Fløiels Pude. Hans eneste Klædningsstykke bestod i et Silkeshawl, der bedækkede ham fra Livet til henimod Foden og var gjennemvirket med Guld og Sølv."

Kongen er ogsaa Forfatter. Sir John Bowring beskriver en snurrig Bog paa 40 Sider, trykt i Bangkok 1850, og indeholdende en Række af Meddelelser fra Kongen til Bangkoks Almanak. Det er Beregninger af Aarets Formørkelser og Monarchen siger, at han lader dem trykke for at hans udenlandske Venner „skulle vide, at han kan beregne Sol- og Maane-Formørkelser, samt Planeters og Fixstjerners Usynliggjørelse."

Sir John Bowring fortæller, at Kongen ved mere end een Leilighed har underholdt sig med ham om Fleerkoneriet, ja ogsaa skrevet til ham om denne Materie og opfordret ham til at forklare for dem, der maatte være tilbøielige til at dadle ham, at Skikken er orientalsk, at den er helliget af siamesiske Love og Sæder, samt af den buddhistiske Religion. Siden han besteg Thronen i 1851 er der født ham fjorten kongelige Børn, og han tilskrev Sir John, at i de tre Maaneder siden han forlod Bangkok var den kongelige Familie forøget med fire Børns Fødsel. En Dag pegte Kongen med Stolthed paa det kongelige Kjøkken og sagde til Sir John: „Dette er mit Kogehuus. Jeg byggede de første Skorsteenspiber i Siam."

I Samtalen kommer Kongen ofte tilbage til Siams Historie og ved en Leilighed sagde han: „I den siamesiske Historie findes blot to Exempler paa Thronfrasigelse. Den ene var en Ulykke for Landet, thi strax Kongen havde forladt Thronen paafulgte Forvirring og Oprør og han blev nødsaget til at bestige den igjen. „Jeg kan ikke forestille mig", siger Sir John Bowring, „at det affondrede, asketiske Liv, Kongen førte i mere end 26 Aar, kan have havt megen Tillokkelse for en Person, der saa aabenbar elsker Livets Nydelse og som med saa megen Lethed har antaget Sæder, der staae i en saa sælsom Modsætning til de lange Censomhedens og Betragtningens Aar, han tilbragte i Klostret."

Skjønt Siam holder paa mange af sine arvede Former, har Hof-Skikkene og den nuværende Konges Regimente undergaaet flere Forandringer, der vil sætte hans Majestæt i en mere passende Stilling ligeoverfor fremmede Monarcher. Institutionen: „Førstekonge og Andenkonge" ville vi forklare med et Par Ord. Indsættelsen af en „Andenkonge" er en af Siams Eiendommeligheder. Han er ikke ligesom i Japan særskilt overdraget de religiøse Funktioner, men udøver en Slags underordnet Myndighed, hvis Grændser dog ikke synes skarpt betegnede. Hans Titel var fordum Uparat, men er nu Wangna, hvilket bogstavelig fortolket vil sige den yngre Konge. Det hedder, at han raader over en Trediepart af Statens Indtægter og har en Armee paa 2000 Mand under sin Kommando. Den nuværende Wangna, en ægtefødt Broder af Førstekongen, er en klog og dannet Gentlemann, der læser og skriver Engelsk korrekt og næsten fører et Liv som en beleven og rig europæisk Adelsmand; han elsker Bøger og videnskabelig Granskning samt interesserer sig for Alt, som betegner Civilisationens Fremskridt. Hans Palads har næsten samme Udstrækning som Førstekongens. En Bygning, hvori han selv bor, er udstyret med alle en smuk europæisk Boligs Bekvemmeligheder og Prydelser. Han bærer de samme kongelige Insignier som Førstekongen, kun lidt mindre pralende stillede tilskue, og man viser hans Person samme Æresbevisninger. Han har sine egne Ministre og det lader som han tager en mere aktiv Deel i Landets Krige end Førstekongen. Man indhenter hans Raad i alle vigtige Stats-Anliggender. Han undertegnede Fuldmagterne, der vare givne de Sendebud, som negocierede Traktaten med mig, og Førstekongen sagde mig, at inden Betingelserne kunde faa den endelige Sanktion, maatte han have et Møde med sin kongelige Broder. Denne aflægger visse ceremonielle Besøg hos Førstekongen og hans Hilsen bestaar i at løfte Haanden; men Brødrene sidde sammen som Ligemænd. Der synes at kunne være Fare forbunden med et saadant dobbelt Herredømme, der let kunde blive splidagtigt med sig selv, og den forrige Konge afskaffede Wangna-skabet, som imidlertid atter antoges af den nuværende Konge og hans samtlige Adel. Andenkongen forekom mig mere beskjæftiget med philosophisk Granskning end med Statssager, og denne Tilbageholdenhed er sikkerlig baade klog og forsigtig. Andenkongens Anvisninger paa Skatkammeret maa forelægges Førstekongen til Underskrivelse og betales først af Storskatmesteren naar de ere forsynede med Kongens Segl."

En anden Beretning synes at tyde paa et Medbeilerskab mellem Førstekongen og hans Broders videnskabelige Arbeider. En amerikansk Missionær fandt denne Sidste beskjæftiget med at studere Euklid og Newton og ivrig i at bruge Sextant og Chronometer.

Mosse-Kanal.

Da vi i 1856 (Nr. 32) gave en Beskrivelse over dette Kanal-Anlæg, saae vi os ikke istand til efter Forfatterens Ønske at ledsage den med nogen Tegning. For at bøde paa denne Mangel have vi ladet vor Tegner - under hans Nærværelse i Moss for at tage Prospekter efter Branden - ogsaa give os en Tegning af Kanalen, hvilken vi da her meddele. Idet vi med Hensyn til den udførlige Beskrivelse af Kanal-Anlægget henvise til ovennævnte Artikel, ville vi her kun gjentage de væsentligste Punkter. Efterat der allerede i 1800 var stiftet et Interessentskab til Gjennemskjæring af Verlesanden, som adskilte Mosse Byes tvende Havne, og Arbeidet om kort Tid paa Grund af Krigen var stillet i Bero, blev der indtil 1851 oftere, men uden

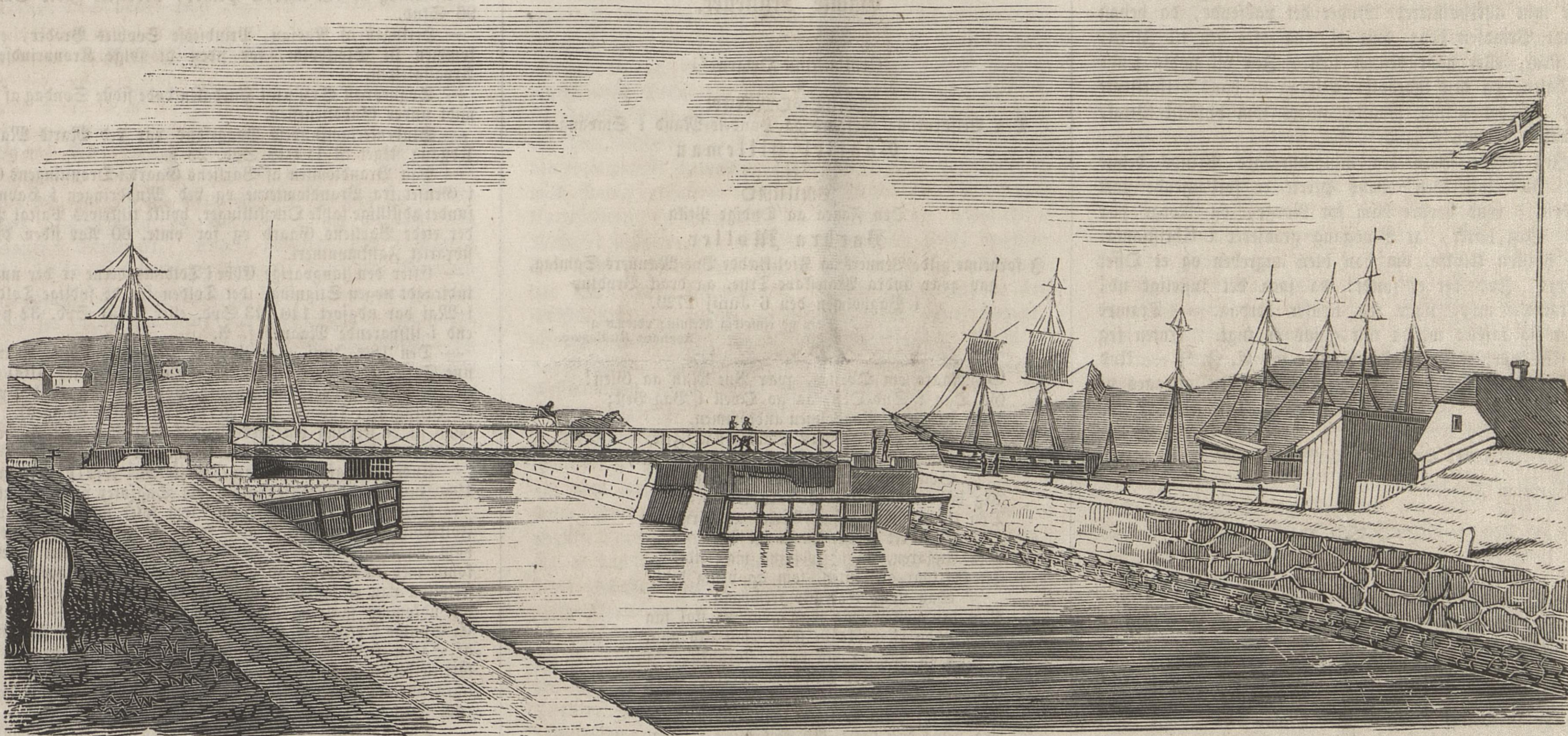

Mosse-Kanal.

Følge, handlet om Kanalprojektets Optagelse. Først i sidstnævnte Aar, da den svenske Oberst Ericson under et Ophold her i Landet gav Tegning og Overslag, kom Sagen paa Glid og Arbeidet paabegyndtes i Mai 1853. Ved Anbringelsen af en paaliteligere Bro og Brygger, end først beregnet, kom der under Arbeidet til at udkræves en betydelig større Sum, end i Overslaget, hvorefter Kommunen havde rettet sine Bevillinger, og saaledes maatte man ty til Storthinget, der (1854) bevilgede 1/4 Part af Udgifterne. Kanal-Anlægget med Tilbehør koster omtr. 60,000 Spd. Siden Novbr. 1856 har Skibene kunnet benytte det. Kanalens hele Længde er omtr. 1770 Fod, Bredden i Bunden 40 Fod, Dybden under Middelvandstand 17 Fod.

Utrykte historiske Bidrag.

XII.

Brev fra Biskop P. O. Bugge til Konferentsraad Carsten Anker.

Throndhjem d. 11te Januar 1813.

Tak, min ædle Ven! og atter Tak for de under 31te Dec. f. A. meddeelte vigtige Efterretninger. Mit af 1ste Jan. d. A. havde de dengang ikke faaet; og deres fik jeg først i Dag. Ansat i Porto var det ikke.

Det være nu gammeldags og dumt, eller ikke, saa er dette min Tænkemaade, som jeg ikke skjuler: At jeg fra første Tid har anseet Europas skrækkelige Rystelser i det sidste Snees Aar som Forsynets Krig mod den overhaandtagende Frækhed, Irreligion og Usædelighed. Saasnart Mennesket forlader det Lys, som det har, og vil see længer, end det formaar, og nøies ikke med det, som Aabenbaringen har fundet tjenligt at kundgjøre det, saa maa det, i barnagtig Glæde og Hoveren over sine indbildte Fremskridt og sin formeente dybe Indsigt, falde hen til Daarskab, og tilsidst til at vrage baade Religion og Christendom. Men dette kan, efter min Mening, Forsynet i Længden ikke tillade, da det vilde føre Menneskeslægtens fuldkomne Undergang med sig. Saa maa da Verden, som ikke skjønnede paa gode Dage, hjemsøges med Plager. Jeg formoder og, at Tonen i saadanne Steder som f. Ex. Berlin, er mærkelig nedstemt. Overmodig Stolthed leder til Fald.

Med blødende Hjerte tænker jeg paa vort elskede Norge. Hvad vil her Enden blive? Allerede døe Folk af Sult. I Danmark behandles alt med sædvanlig Letsindighed. Ingen Nation har spilt en saa elendig Rolle, som den. Af Naturen neppe bestemt til store Talenter, vilde det Folk ogsaa være genialsk, og — gjorde sig latterligt, men Norge ulykkeligt. Er det nu ikke snart paa Tiden at tale Sandhedens Sprog, saa veed jeg ikke. Men hvem skal tale? Hvem har Kald til at sige: Jeg træder frem i et ædelt, men ulykkeligt og plaget Folks Navn? — Maatte kun ikke rene Spidsbubstreger være i Spillet med! Hvor er alt det Sølv, alle de Vexler ꝛc. ꝛc., som ere kjøbte for Regjeringens Regning? Jeg skulde dog ikke tro, at Summen bevares paa sikre Sedler, for at tages med som privat Eiendom i Tilfælde af Flytning —? Og at Pengene for Hestene, som kjøbes til N's (Napoleons?) Armee, flyde ind i samme Kasse, medens de i Landet betales med Papir? — Hvorlænge skal vi lide alt dette? og hvorfor skal vi lide det? — Vel veed jeg, at Seiren, vi fægte for, er den Lykke fremdeles at regjeres af Danmark, og jeg indseer nok, at denne Lykke er stor, og at den bragte Norge i flere Aarhundreder til en Spidse af Borgerheld, som det ellers aldrig vilde have naaet, hvilket den gamle norske Historie nokfom bekræfter, i hvilken aldrig en eneste Gang fremkommer Exempel paa, at dette Land har havt saa mange Riddere, altsaa heller ikke saa mange store Mænd; — men sandelig, nu synes mig næsten denne Lykke kjøbes temmelig kostbart.

1813 vil blive et mærkeligt Aar. At Throndhjems Stift vil tabe i det sin halve Folkemængde, tror jeg tilforladelig. — Det er ilde, man kan saa sjelden faa tale med fornuftige Mænd. Med Skrivning er det saa en egen Sag. Dog beder jeg om een Ting, og den er: at mine Breve, efter Gjennemlæsning, maae brændes, og blot ansees for en fortumlet Hjernes Phantasier.

Skulde end Nationerne tænke slavisk nok til atter til Foraaret at lade sig af N. (Napoleon) slæbe til Slagterbænken, saa er Sagen dog ikke færdig. Her skal mere til, end Folk. Ogsaa disse skal here øvede. Maaskee og vi skal sende Hjelpetropper. Hvad tænker da Danmark paa? føler de sig stærkt nok til at trodse Rusland, England og Sverige.

Fra Røraas skriver en troværdig Mand, at i Sverige er givet Befaling til, at Armeen skal være mobil til 1ste Martii forstkommende. Hvem det gjelder, vides ikke.

Min knappe Tid tillader mig ikke meer i Dag, end blot med sand og ufromtet Høiagtelse og inderlig Ven om fremdeles Efterretninger, hvis de skulde indløbe, at undertegne mig

Deres Høivelbaarenheds
underdanigste Tjener
Bugge.

P. S. Nu i dette Øieblik var her en Mand, som viste mig et i Dag ankommet Brev fra Kjøbenhavn af 29de Dec., hvori det hedder: „I Dag har den russ. Min. faaet en Bulletin, efter hvilken de Franske have lidt et Nederlag, som er uden Lige i Historien.“ Det har vel været den Koureer, om hvilken D. H. skriver, at han var bleven sinket i sin Overfart over Ålandshavet. Den samme Mand berettede, at han havde seet et andet Brev, hvori meldes: at ikke en eneste Mand skal være tilbage af den store Armee, men Alt enten massakreret eller frosset ihjel. Hvis dette er saa, mon man da ikke skulde betænke sig i Kjøbenhavn?

XIII.

Fra Biskop P. O. Bugge til Konferentsraad Carsten Anker.

Throndhjem d. 1ste Juni 1813.

— — — — — — — — — — — — — —

Kjære! kommer ikke vor gode Prinds til Tr. (Throndhjem) i Sommer? Hvis han kommer, og jeg da i den Anledning skal holde en Tale paa V. S. (Videnskabernes Selskab), mon jeg da ikke i den tør vove at bede ham om Trykkefrihed i Norge, som Statens eneste Redning? Hav den Godhed, min oplyste Ven! at sige mig oprigtig deres Tanker.

— — — — — — — — — — — — — —

XIV.

Brev fra Biskop P. O. Bugge til Konferentsraad Carsten Anker.

Throndhjem d. 26de Septbr. 1813.

Her sender jeg Dem Talen, min ædle Ven! — Jeg maatte lee af mig selv, da jeg tænkte over det Brev, jeg med ilende Pen skrev sidste Post. De var deri sat i en slem Forlegenhed. De kunde jo næsten ikke andet, end svare: Jeg vil gjerne læse den? For altsaa at gjøre denne Dumhed god igjen, sender jeg herved corpus delicti. Finder min allerhøistærede Ynder det passende, da behag at sende Prindsen den: hvis ei, da ofre den til Ilden, enten strax, eller naar den er læst. Jeg vil nødig sende ham Talen, da den indeholder Bidrag til hans velfortjente Roes, og det altsaa maatte ansees som hykkelsk Virak, frembaaren af min Haand.

Jeg havde Brev fra min dyrebare Prinds denne Post. Ja! min Ven! hans Hjerte er forbausende stort og ædelt. Gud bevare ham for Norge, og Norge for ham! Jeg hører, at Blodgang grasserer i Christiania. Gud! hvilken Ulykke, om han blev angreben og et Offer for den! Ja! det er sandt! da saae det lysteligt ud! Det isner i mig, naar jeg tænker derpaa. — Trampe kommer sig igjen; men i mit Huus er sygt. Enten jeg lever eller dør, skal mit Hjerte slaa for C. F.*) — Und mig fremdeles Deres Yndest, som høiligen attraaes af

Deres Høivelbaarenheds
ærbødigste Tjener

I stor Hast. Bugge.

*) Christian Frederik.

Beretning fra Chicago.

Fra ubekjendt Haand er der mig i Aar fra Amerika bleven tilsendt to Numere af Aviser fra Chicago, den ene: Daily Chicago Press, 9de Juni 1857; den anden: Weekly national Union, 25de Marts 1858. I hvert af disse Blade findes en Artikel understreget, som angaaer Bestemmelsen af den geographiske Beliggenhed af Raadhuset (The Court House or City Hall) i Chicago og Magnetnaalens Misviisning sammesteds, bestemt af Oberstlieutenant Graham og forelæst i det „Historiske Selskab.“ I den ene af disse Artikler findes tillige en Bestemmelse af Længdeforskjellen imellem Chicago og Quebec, bestemt ved Signaler med den electriske Telegraph, hvilken muligen kan have nogen Interesse for almindelige Læsere.

Dette gaar til paa følgende Maade. Paa begge Stationer har man i Forveien gjort Aftale om paa hvilken Dag og Time Signalerne skulle gives, og til denne Tid ved astronomiske Observationer bestemt Uhrenes Gang. I det Øieblik Observator paa den ene Station slaaer Telegraphen an, farer den electriske Strøm igjennem Traaden og magnetiserer et lidet Anker af blødt Jern paa den anden Station, saa at det tiltrækker en liden Hammer, hvorved denne slaaer an paa Ankeret og giver et hørligt Pik. Observator her antegner da Time, Minut og Secund samt Tiendedeel af Secundet, da Slaget hørtes. Da Solen culminerer tidligere paa den østlige Station end paa den vestlige, saa er Lokaltiden paa det østlige Punkt større end paa det vestlige, og dersom den electriske Strøm ingen Tid brugte til at gjennemløbe Traaden, saa vilde Forskjellen imellem Klokkeslettene paa begge Stationer, i det Øieblik Signalet blev givet af den ene og hørt af den anden Observator, være Tidsforskjellen imellem begge Punkter, hvoraf Længdeforskjellen kan beregnes. Men behøver den elektriske Strøm nogen Tid til at gjennemløbe Traaden, saa hører den anden Observator Signalet noget for sildigt. Vi ville som Exempel antage, at Tidsforskjellen imellem begge Punkter var 1 Time 5 Min. 1 Sec. og at den electriske Strøm behøvede $1/2$ Secund til at gjennemløbe Traaden, og at den vestlige Observator først gav Signalet, saa vilde Signalet høres $1/2$ Secund for sildigt af den østlige og man vilde finde Tidsforskjellen 1 T. 5 M. $1\,1/2$ S. Man giver derpaa den østlige Observator Signalet, saa høres Slaget $1/2$ Secund for sildigt af den vestlige, og naar denne Tid trækkes fra Tiden, da Signalet blev givet paa den østlige Station, findes Tidsforskjellen $1/2$ Secund for liden eller 1 T. 5 M. $1/2$ S. Middeltallet af begge er den sande Tidsforskjel, og den halve Forskjel imellem begge Resultater, i dette Exempel $1/2$ Secund, er den Tid Strømmen brugte til at gjennemløbe Traadens Længde. Signalerne maae naturligviis ofte gjentages, for ved et Middeltal af alle at formindske de uundgaaelige smaae Observationsfeil.

Signal fra Vest til Øst gav i Middel	1 T.	5 M.	41,595 S.
— „ Øst til Vest „ —	1 „	5 „	41,435 „
Altsaa Chikago Vest Quebec . .	1 „	5 „	41,515 „
Forskjellen mellem begge			0″,160 „
Halv Forskjel			0″,080 „

Da Traadens Længde imellem begge Punkter var 1210 (engelske) Mile, og Signalerne bleve givne uden Mellemstationer, saa slutter Graham heraf, at da den electriske Strøm blot behøver $8/100$ af et Secund til at gjennemløbe en Traad paa 1210 Mile, vilde den blot behøve $1\,2/3$ Secund til at gjennemløbe Jordens Omkreds. Imidlertid har man ved lignende Signaler imellem Berlin og Königsberg troet at finde Strømmens Hastighed noget mindre.

Hansteen.

Gamle Nyheder.

Gratlations Omqvæe*)
Daa
BRUDGOMMEN
Den Velforneima Borgare aa Handels-Mand i Stavanger
Gabriel Hilleman
Aa
BRUURO
Den Fagra aa Dydige Piika
Barbra Møller
I forneime gilde Venners aa Kiol-klædde Bye-Mænners Samlag,
gav qvær andra Ægteskabs-True, aa drack Brydlup
i Bagholmen den 6 Junij 1729.

I ein go einfoldig Meining udtonat af
Aschaut Rudlestae.

* * *

Go Maaro om Qvellen, qvær Bye-Man aa Giest!
Go Dag i Syd-Oest, aa go Qvell i Bag-Vest;
Æg er i Bagholmen indkommen.
Æg høyra, her er ingan Sorrig paa Fær,
De skratta, som Skioro, qver anden aa qvær,
Som gildaste Knep uti Lommen.
Æg hâde eet Ærand' at fara te Byen,
Dog inte at kiøpa mæg Ærter aa Gryen,
Men ret for at giæra mi Æra
Paa Eygaren, aa at forsiuna mæg lidt,
Til Skrivar aa Futen, som æg venta didt,
Saa nocke i Krucko frembæra.
Men kan nocken seya mæg qvor æg skal faa
Ey Qvædn eller Mølla som stedsa kan gaa,
Dan har æg saa høylig fornøen,
At mala til Melder mit havende Kodn,
Aa baka op, saa æg ey Tauser aa Bodn
Skal hefta i Aannen aaf Bøen.
Æg hefve dog finga den Sporning i Dag,
At Qvædn eller Mølla af gildaste Slag
Skal findas der Noran for Stolmen.
Ja Makien skal icke stort væra at faa,
Som kan baate Daga aa Nættene gaa,
Æg trûer vidst dæ er i Bagholmen.
Æg lyter dog ind der, aa masa mæ Moer,
At høyre, hvorleids at den Qvædna er gior,
Aa qvorleids den Mølla er skicka.
Æg høyra, de staaka som brusande Foss;
Siaa Staupene løpa Sølv-Kanno i Troß,
Æg truer vist, de Brydlop maa dricka.
Æg kienna vel Verten; hgn er nok saa traust,
Aa Konno deslika; ho er nok saa raust;
De vil mæg slet icke fortænka.
Siaa qvor de naa kæme mæ Staup aa mæ Stamp,
Æg tycka, dæ fære som uti ein Svamp
Som brennande Stein at paaskiencka.
Æg kienne Bye-Folcke de er icke sleim:
Den eine kan sende mæg Kringlene heim,
Aa beste Bye-Blom te ho Moja.
Den anden kan skiencka Mæg Hamborger-Viin
Aa Kersie te Guri si Trøya saa fiin,
Aa Haarband te ho store Sloja.
Siaa Brudgommen staar som den giævaste Kar,
Ey Bruro des mindre; Tvo giære eit Par;
De skal ey qver andre afleya,
Æg kiente Fâr hennas dan Tid æg kom heim
Aaf Krigo, og kjøbte te Aamund paa Seim
Ein Feyla, og Gjestabuds Rheja.
Siaa Bruro forstaar nu alt Brudgommens Nick,
Ho er som Aarhøno i Augene qvick,
Qva monne dæ skulla betyda?
Siaa, qvor de naa svinga den Dantzen omkring,
Aa, som Qvædna-Kalven, de løjpe i Ring!
Dæ maa dem dog hiertelig fryda.
Siaa Brura er Qvædno, de snacka har om!
Om æg ville færas her fra aa te Rom,
Æg fant ey saa artig ein Mølla.
Ack var æg saa heppen, aa hadde ein sliick,
Aa dar te, som Præsten, useyandes riick
Æg skulla slig Mølla forsølla.
Got slap, HILLEMÆNten! naa sprækker æg Tydsk
Æg Juutar paa Franska, aa danskar paa Jydsk,
Qvor vill da den Brudgommen mala?
Han tække nock Hiito paa Ryggen, aa gaar,
Indtil Møllar-Secken fuldmalat han faar,
Qvem kand naa udlegga mi Tala?
Saa skienck udi Staupe, æg dricker ein Skaal:
Gud lata Brudgommen aaf Bruro ta Maal
I mange fornøyelig Dagar,
At gjære sæg Møllo saa nyttig hand kand;
Gud lat dem ey trauta Velsignelses Vand,
I qvad deres Hierta behagar!
At Venner aa Granner maa høyra aa siaa,
Dæ maa dem med Lycke aa Trivelse gaa!
Saa Afvinds-Mand spricker i Skrotten.
Men de maatte trivas, aag inden Aars frist
Udviisa, at Møllo var stemmet saa vist,
Den ey hefve Lecka i Grotten!
Falirum, Falarum. Et Stycke frempaa!
Æg trøer nock een Boûree, førend æg vil gaa;
Æg er icke heller saa dofven.
Stram, strirum, stram, strarum. Æg er fulde Krop!
Æg skyter ey Magen, førend æg trøer op,
Aa skrefver, saa langt æg er klofven.

*) Denne Vise i Søndhordlands Maal, formodentlig den ældste trykte Dialektvise hos os, aftrykke vi efter Forfatteren O. Camstrups Trifolium Metricum, Kbhvn. 1739.

Norge.

Christiania. Den 23de Juni kom et Eftermiddagstræn paa Jernbanen ud af Skinnerne paa en Bro mellem Strømmen og Lillestrøm, dog uden at derved nogen Ulykke foraarsagedes. Nedtoget blev derved betydelig forsinket.

— I Søndags holdtes i Kirkerne den befalede Taksigelsesbøn i Anledning af den nyfødte Prinds, hvorefter gaves Salut af 96 Skud.

— Hertugen af Nassau, Prindsesse Sophies Broder, er ankommen til Stockholm, for siden at følge Kronprindsen til Axvallaleiren.

— Sognepræst Bruun i Hurdalen døde sidste Søndag af Slag midt under Gudstjenesten.

— Studentersamfundets Byggefond var ved Marts Maaneds Udgang steget til 11,028 Spd. 23 ß.

— Paa Brandtomten af Barliens Gaard i Dronningens Gade, i Gruset fra Brandtomterne og ved Muddringen i Havnen er fundet adskillige falske Otteskillinger, hvilke tilskrives Pascal Paoli, der eiede Barliens Gaard og for omtr. 60 Aar siden drev et storartet Falskmyntneri.

— Efter den langvarige Ebbe i Toldintraderne er der nu atter indtraadt nogen Stigning, idet Tolden for de sydlige Toldsteder i Mai har udgjort 140,143 Spd. eller 4,441 Spd. 32 ß mere end i tilsvarende Maaned f. A.

— Den 18de Juni tilendebragte Akershuus Amtsformandskab sine Forhandlinger. Blandt Bevillingerne nævnes 5100 Spd. til en Pælebro over Vormen ved Vormsund og 900 Spd. til en Veiingeniør (hvortil Hr. Wetlesen skulde antages). Derimod fik et Forslag om Bevilling af 700 Spd. til Forbedring af Almueskolelærernes Løn ikke kvalificeret Pluralitet.

— Underretssagfører, Exam. juris M. Fjeldstad er den 19de Juni meddeelt Autorisation som Sagfører ved Overretterne.

— Kapitain Prahl i Bergen, som føler sig tilsidesat ved at Folkeoplysningsselskabet - efter først at have underhandlet med ham om Udgivelse af et Godtkjøbsatlas, har sluttet Overeenskomst med en Anden - indbyder nu ligesom Selskabet til Subskription paa et saadant Atlas til 30 ß for Exemplaret, hvilket vil udkomme saafremt 3000 Exemplarer tegnes. — Af Kand. E. Sundts Oplysning med Hensyn til Hr. Prahls Fremstilling af Sagen sees dog, at Selskabet har havt sine Grunde til at foretrække Lieutenant Schwensen som Udgiver, hvoriblandt navnligen hører det bekvemmere Tilsyn med Udførelsen, som her paa selve Stedet kan føres.

Throndhjem. Organist Lindeman i Christianssand er med Forbigaaelse af Musikus Udbye af Stiftsdirektionen udnævnt til Organist ved Domkirken.

Udenlandske Efterretninger.

Sverige. Friherre Adelsvärd er udnævnt til Gesandt i Paris.

Danmark. Den danske Armees Overgeneral i Felttoget 1849, Seierherren ved Fredericia, Generallieutenant R. Bülow, er afgaaet ved Døden.

England. Charles Dickens har skilt sig fra sin Kone, med hvem han havde en Hoben Børn. I den Anledning er der kommet i Omløb meget graverende Rygter, hvilke Digteren har søgt at tilintetgjøre ved en høitidelig Appel til Publikum, indrykket i hans Tidsskrift „Household Words.“

Frankrig. Den bekjendte franske Maler Ary Scheffer er død.

Avertissementer.

Rettelse. I forrige Nr. af Nyhedsbladet, 4de Side, 2den Spalte, 26de Linie f. o. staar: Th. Platou, læs: Th. Plathe.

Christiania. Trykt og forlagt af H. J. Jensen. (Storgaden Nr. 27.)

Illustreret Nyhedsblad.

Nr. 27. | Udkommer hver Søndag Morgen. | 4de Juli 1858. | Abonnementsprisen er 60 ß Fjerdingaaret. | 7. Aarg.

Indhold.

Berthold Auerbach.

(Efter Julian Schmidt.)

Berthold Auerbach, født 1812 i det würtembergske Schwartzwald, hører til en jødisk Familie. Bestemt til Studiet af den jødiske Theologi erholdt han sin Skoledannelse i Hechingen og Karlsruhe, og dernæst paa Gymnasiet i Stuttgart. Siden studerede han i Aarene 1832—1835 Philosophi og Historie i Tübingen, München og Heidelberg. Burschenschaftlige Undersøgelser bragte ham i 1835 for nogle Maaneder paa Fæstuingen Hohenasperg. Indtil den Tid havde Jøderne fordetmeste kun forholdt sig negativt til den tydske Literatur; de havde ironisk analyseret de dem fremmede, tildeels modbydelige Livsytringer, og ikke aabenbaret andet af sin egen Ideeverden, end Følelsen af Undertrykkelse. Auerbach, hvis Aand var rettet paa det Positive, stillede sig den Opgave, at gjengive Jødedommens virkelige Indhold, dens Charakteer og Grundsætninger i et philosophisk lutret, kunstnerisk udført Totalbillede. Han begyndte sin Forfattervirksomhed med Skriftet „Das Judenthum und die neueste Literatur“ (1836), hvorpaa der skulde følge en Række Romaner fra Jødedommens Historie under Fællestitelen „Ghetto.“ Der udkom da de tvende historiske Romaner „Spinoza“ (1837) og „Dichter und Kaufmann“ (1839) og endvidere en Oversættelse af Spinozas samtlige Værker, ledsaget af en Biographi (1841). Den Indflydelse, som Spinoza øvede paa Tydsklands store Digtere og Tænkere, have vi forfulgt ligetil Enkelthederne. En saa afsluttet Natur maatte efter Beskaffenheden af det Gemyt, den stødte paa, snart fremkalde enthusiastisk Hengivenhed, snart lidenskabeligt Had. Saavel for Göthe som for Jacobi var Spinoza en fuldfærdig Skikkelse, hvem de bedømte som et Heelt, men ikke vovede at analysere. Ved den Hegelske Philosophies Indflydelse var nu den analytiske Retning almindelig vakt, og man skrækkedes ikke tilbage for det største Phænomen, da man vidste, at Kausalnexussen har et ligesaa stort Herredømme i den aandelige som i den physiske Verden, at Intet kan modstaa Anatomens Kniv og Chemikerens Opløsningsmidler. Men der stillede sig en væsentlig Hindring i Veien for en Charakteristik af Spinoza: hvor meget man end anstrængte sig for at sætte sig ind i den fremmede Natur, saa følte man dog stedse det christelige Standpunkts Indflydelse paa Ideernes Udvikling. At der i den jødiske Opdragelse laa en eiendommelig philosophisk Forberedelse, der ikke stod i nogen Sammenhæng med det christelige System, var Noget, man vel vidste, men man havde ikke levende følt det. Auerbach var ligesom Spinoza opvoxet i Talmud; senere havde han, lig denne, sluttet sig til en fremmed, rigt udviklet, imponerende Philosophi, som blev ham forstaaelig ved de Tidsaandens Svingninger, der gjentonede i den. Saaledes kunde han ved egen Erfaring hensætte sig i den store Tænkers Aand, og hans poetiske Retning maatte lade ham føle den indre Nødvendighed af at stille sig denne Proces for Øie i kunstnerisk Form. Der var i Spinozas System Meget, som maatte være forstaaeligt og velgjørende for et Gemyt, der var tilgjængeligt for alle Naturens individuelle Bevægelser, men derhos var der ogsaa en Haardhed i Reflexionen, en Tørhed i Formen og en Haabløshed i Stemningen, som ironisk knuste alt individuelt Liv. Naar tidligere i en uhistorisk Tidsalder Digteren og Philosophen kun havde spurgt: hvad kan jeg tilegne mig af denne Lære? saa maatte nu under en mere fremskreden historisk Dannelse det Spørgsmaal paatrænge sig: hvilken Skjæbne maa en saa høitbegavet Aand have gjennemlevet, hvilket indre Liv maa han have ført for at være kommen til et saa trist Resultat og deri have fundet Beroligelse? I sin første Roman forsøgte Auerbach paa tre Maader denne Gaades psychologiske Løsning. For det Første udviklede han af den jødiske Opdragelse den mod samme stræbende og dog ved den betingede frie Aand; dernæst søgte han at bringe den philosophiske Sammenhæng tilstede ved Spinozas Omgang med Repræsentanterne for den herskende Dannelse, med Cartesianerne og Humanisterne, og hvad der manglede i Maleriet udfyldte han med, hvad han selv havde oplevet. Det første er i høi Grad lykkets ham, da han fuldkommen var Herre over Gjenstanden. Hans Skildringer af det jødiske Liv ere poetiske og vidne om et varmt Gemyt, medens vistnok ogsaa det 17de Aarhundrede paa Grund af sine brogede, charakteristiske Farver var et gunstigt Stof; Reflexionerne ere af Vægt og træffe Sagens Kjerne, Alt er følt naturligt og inderligt. Ligesaa afgjort mislykket er Tilknyttelsen til det Cartesianske System. For det første laa dette i Stoffet, thi her hører det psychologiske Gebet op, man maa bevæge sig inden den rene Tænken, og der kunne ikke de aandrigste Samtaler sandseliggjøre den metaphysiske Traad; dernæst strækker ikke Digterens Kundskab til, saa at han kan vise, som nødvendigt, hvad han har lært i det Enkelte; endelig passer ikke hans Form til philosophiske Udviklinger. En ægte og original Philosophi kan alene tænkes i det Sprog, hvori den er bleven overleveret. Nu har vistnok Auerbach kopieret Meget, elementære Stoffe, der ikke ganske ere blevne hans Eiendom, men i de fleste Tilfælde søger han at overbyde sin Gjenstand paa det 19de Aarhundredes pointerede Maade, som f. Ex. hvor han lader sin Spinoza sige: „Læg dog kun Mærke til det Afsluttede og den bestandige Retning mod det Ethiske i vor Vens Væsen.“ Auerbach har ikke Selvfornægtelse nok til med Naturtroskab at føle hiin Tids Tankebevægelser efter. Endvidere er den novellistiske Deel forfeilet. I sin Fortælling, i sine Reflexioner og selv i sin Sprogform erindrer Auerbach paafaldende om Achim v. Arnim, om han endog ligesaa afgjort tilhører det moderne Liv, som denne Romantiken. Hans Jagttagelser, hans Skildringer ere sporadiske; han føler levende og skarpt enkelte Charakteertræk, hvis almindelige ideelle Betydning han strax søger at stille levende for sig, men han formaar ikke at skjære i heelt Træ, at udkaste store og dristige Perspektiver. Ikke blot Bifigurerne, som f. Ex. Olympia, have i sin Udvikling noget Voldsomt og Forceret, der lader os i Stikken ved de vigtigste Spørgsmaal, men ogsaa Helten selv, der ligefra først af er anlagt drømmerisk og blodagtig, der stedse kun modtager, stedse kun reflekterer og derfor ikke kommer til noget virkeligt Liv. Den ægte Spinoza har endt med Resignation, men han viser i den Villiens Kraft, hvormed han mestrer Tankerne, en Evne til Lidenskab, der visselig har gjort sig gjældende engang i hans Liv, og af denne findes intet Spor hos Auerbachs Spinoza. Han er følelsesfuld, velsindet, men han viser ikke hiin Kraft til ved Gemyttets Opsving engang physisk at sønderslaa Alt, ligesom han har gjort det aandigt. Den anden Roman „Dichter und Kaufmann“ behandler et langt mere utaknemmeligt Stof. Det er et ophøiet Skuespil for den hele Verden, hvorledes en stor Aand vikler sig ud af den jødiske Dannelses Virvar, men hvorledes en liden Aand gaar til Grunde derved har ikke egentlig Interesse for nogen. Helten er den schlesiske Epigramdigter Ephraim Kuh, Lessings og Mendelsohns Tidsfælle. I Begyndelsen af Bogen vække Skildringerne fra det 18de Aarhundredes Jødeliv de skjønneste Forhaabninger, ikke blot paa Grund af sin livsfriske Tegning, men ogsaa ved sin hjertelige, værdige Tone. Mange af de deri fremstillede Skikke ere af heelt underligt Slags, og Digteren selv har allerede befriet sig fra den Livssymbolik, som de skulle udtrykke; men Ingen kan tage Anstød derved, thi der aander et helligt Alvor derover, som sammenknytter Fortid og Fremtid og ved de tilfældige Symboler trænger energisk frem lige til Sagen. Men nu skal det Brud fremstilles, der fremgaar af Spaltningen mellem Tidens almindelige Liv og Stammens Privatliv i de Enkeltes Sjæle. Til dette Øiemed bringer Digteren en Række Personer sammen, der enkeltviis betragtede ere uden Interesse og hellerikke staae i nogen nødvendig Sammenhæng med hverandre. Man seer, at det, som det kommer an paa for ham, er at tegne Studiehoveder, men Rammen er dem ikke gunstig; man taber snart det ene, snart det andet af Sigte, man forvexler dem indbyrdes, da de ikke vække nogen levende Deeltagelse, og man vender sin Opmærksomhed udelukkende paa Figurerne med de bekjendte Navne, der betegnes som Tidens Repræsentanter, Lessing, Rousseau, Mendelsohn, „die Karschin“*) o. s. v. Af disse ere enkelte Smaatræk heldigt gjengivne, men Tegningen i det Store er endnu mere mislykket end ved Spinoza. Det 17de Aarhundredes Tone er os forholdsviis fremmed og Digteren har friere Hænder til at tegne den efter. Hine Mænds Skrifter derimod ere i Alles Hænder, og naar Digteren anfører enkelte Ting deraf ordret, som Vendinger i Samtalen og sammenvæver egne Opfindelser derved, saa træder det Uforholdsmæssige frem paa en skrigende Maade. F. Ex. S. 122 og S. 329:

„Lessing. Naar jeg er kommet til det Punkt med et Menneske, at hans Eiendommelighed ikke længer tiltaler mig eller endogsaa frastøder mig, saa stiller jeg mig flux paa et høiere, jeg kunde sige kunstnerisk Standpunkt ligeoverfor ham; han bliver mig til en Charakteerstudie, jeg betragter ham som en egen eiendommelig Fortoning af det evige ur-ene Menneskelige; jeg efterspører Konsekventserne i hans Væsen, kaster alle abstrakte Kategorier tilside og forsker efter Enhvers Naturret og Naturlov. Jeg forlanger ikke af nogensomhelst Fugl i Verden en eneste anden Fjær, end den har. Ligesom Landskabsmaleren paa den ødeste Hedestrækning endnu stedse kan gjøre Studier i Skyerne og Lufttonen, saaledes kan ogsaa den, der vil skjærpe sit Øie for Aandens Skikkelser, overalt finde fuldt op af Stof til Studium.“

„Rousseau. Der ligger en skjøn Stolthed deri, at man midt i dette Verdensapothek, hvor man har forglemt, at alle officinelle Lægedomskræfter ere voxede op i den frie Natur og kun ere bragte ind fra den, bærer sin egen frie Lov i sig.“

Saa taler Auerbach, der reflekterer sig ind i hine Mænds Sjæle, men saa kunde ikke hine Mænd tale, og denne Sønderlemmelse af det naturlige Udtryk gjennem Reflexionen fremtræder overalt i Bogen, hvor ikke Digteren skriver ud af sin egen Sjæl. Det Slemmeste er Heltens sygelige Charakteer. Kuh fremstilles som et Menneske, der ikke noget Øieblik veed, hvad han vil, hvem ethvert nyt Indtryk hurtigt berører, men ligesaa flygtigt igjen forlader, der uden nogen Livets indre Lov ustadig vakler fra det ene Punkt til det andet og tilsidst taber Middelpunktet for al Væren, Forstanden. Bogen gjør allerede her et ubehageligt Indtryk, thi det er i Grunden dog kun den Katzenburgske Analyse af et Misfoster, som ikke har noget med Kunsten at gjøre. Men Digteren er ikke tilfreds hermed: han skildrer det virkelige, indtraadte Vanvid med en Bredde, som vel vækker Modbydelighed, men ikke

*) Digterinden Anna Louise Karsch, f. 1722, d. 1791. O. A.

frembringer nogen Rystelse. Det er med en piinlig Følelse vi see den Digter, der viser saamegen Livsglæde og et saa fortrinligt Øie for Livets friske Farver, forvilde sig i disse modbydelige Regioner blot af en realistisk Forkjærlighed, der her ingensomhelst Berettigelse har, thi Usands indeholder ingen Lov.

Sin rigtige Tumleplads fandt Auerbachs Talent, da han steg ned til Samtidens levende Folk for at indpode nye Safter i den abstrakte Literaturs trægtflydende Blod. En Forløber for denne Skabning var „Der gebildete Bürger, Buch für den denkenden Mittelstand“ (1842); paa den fulgte „Schwartzwalder Dorfgeschichten“ (1843), der modtoges med raskt og fortjent Bifald, oplevede en Række Oplag og bleve oversatte i alle mulige Sprog. Disse „Dorfgeschichten“ bleve derpaa stedse videre fortsatte; de sidste udkom i 1855. I samme Retning skrev Auerbach 1845—1846 Kalenderen „Der Gevattersmann“ og endvidere Afhandlingen „Schrift und Volk“, Grundtræk af den folkelige Literatur, og i Forbindelse dermed en Charakteristik af Hebbel.

Det, som vakte en saa almindelig Deeltagelse ved disse Skrifter, var nærmest Stoffet. Det var kraftige Skikkelser, der vistnok tilhørte en indskrænket Kreds, men vare af ægte tydsk Natur, varmt følte i sine smaae Bevægelser og malede med en omhyggelig Troskab. Denne Glæde ved det fundne Stof, denne Trohjertighed i at gjengive det var et overordentligt Fremskridt ligeoverfor den anmassende Blaseerthed hos Salonforfatterne, der søgte at skjule sin indre Kulde og sin Mangel paa Skaberkraft ved tiltvungen Frivolitet. Denne Stræben efter Sandhed udtalte sig ogsaa i Formen. Den støttede sig til Folkedialekten, var kortfattet, realistisk, strængt afholdende sig fra alle forslidte Talemaader og opfyldt af en Stræben efter overalt at give et betydningsfuldt og blivende Livsindhold. Det var ingen tilfældig Forkjærlighed, naar Brødrene Grimm ved Udarbeidelsen af sin Ordbog rettede sin fortrinlige Opmærksomhed paa denne Digter blandt Nutidens Skribenter. Auerbachs Sprog er ikke genialt, man føler ikke den levende Sjæl, som frit betjener sig af Ord og Talevendinger som sine Lemmer; man føler Eftertænkningen og Studiet, undertiden endog en vis Ængstelighed; men netop det Alvor, hvormed han behandler Sagen, gjør hans Opfindelser frugtbringende for Sprogets Udvikling. Man maa ikke i Auerbachs „Dorfgeschichten“ søge den umiddelbart af Livet fremsprudlende Natur, som i fri Kraft er given af sig selv. Digteren søger efter en tabt Natur og Schartzwaldernes Bondehytter gjøre paa ham det samme Indtryk som Squatternes Blokhuse paa Tydskeren Sealsfield. Landsbyens naturvoxne Skikkelser, som endnu ere istand til en umiddelbar Handlen, imponere ham som noget Fremmed. Med Glæde og Beundring lægger han Mærke til de Træk, som staae i Modsigelse med den nedarvede Dannelse og han ansporer sin Phantasi til lignende Indskydelser. Charaktererne gaae op for ham ikke som et Heelt, men i sine enkelte Momenter og ved disse Momenter bliver han staaende af Frygt for at ophæve deres Naturlighed ved en indtrængende Sønderlemmelse. Hvorledes han forholder sig til sit Stof, har han selv bedst skildret i Kulsvierens Natur. Enhver Ytring af Bønderne forekommer ham betydningsfuld, og han lægger en almindelig Reflexion ind deri, som man føler, ogsaa hvor han holder den tilbage. Han tænker og føler i Billeder; hverken den logiske Følge eller den kraftig fremstræbende Lidenskab er hans Sag. Hans Indfald have noget Umiddelbart ved sig, Udviklingen i hans Historier indeholde Spring. I sin Stræben efter at udvikle noget Eiendommeligt i ethvert Træk er han tilbøielig til Mosaikarbeide og bliver behersket af de enkelte Billeder, Motiver og Situationer. I denne Henseende er han beslægtet med Hebbel, hvem han vistnok er uendelig overlegen i Anskuelsernes Fylde og Følelsens Varme og aldeles modsat i sin Stræben. Elskværdigt viser hans Talent sig i de lette Genrebilleder, som indtage den største Deel af hans „Dorfgeschichten“: „der Tolpatsch“, „die Kriegspfeiffe“, „Befehlerles“ o. s. v. Den sidstnævnte lille Historie er tillige et kraftigt tænkt Symbol for Kommunernes Selvstyrelse imod Embedsmændenes slappende Formynderskab. Ogsaa de Fortællinger, som have et sørgeligt Indhold, f. Ex. „des Schloßbauers Vefele“ røre os dog ved sin trohjertige, gemytlige Tone. Mindre heldige ere de bredere anlagte Fortællinger, som fortrinsviis gaae ud paa en indre Sindsudvikling, f. Ex. „Ivo der Hajrle“, omendskjønt der ogsaa i disse forekomme talrige Bemærkninger af en overraskende Fiinhed og Sandhed.

Mere storartet anlagte ere Novellerne i andet Bind: „Sträflinge“, „die Frau Professorinn“ og „Lucifer“ (1845—47). Det første Stykke har en menneskevenlig, meget agtværdig Tendents, men det er ikke lykket Digteren at bringe denne Tendents i Samklang med Skjønhedsfølelsen. Desto renere Indtryk gjør „die Frau Professorinn“, der ustridigt er Kronen blandt alle Digterens Frembringelser hidtil og en sand Perle i Tydsklands poetiske Literatur. Gjennem den Birch-Pfeifferske Mutilation er den bleven bekjendt for det store Publikum og indeholder virkelig ogsaa i denne fordreiede Skikkelse endnu saamegen ægte Poesi, at ethvert ufordærvet Menneskehjerte maa have sin Glæde deri, om man end tillige vredes over den raa Haand, som har bortskaaret saa mange fine Traade og Forbindelser. I denne Novelle er Mosaikarbeidet næsten ganske udvisket. De enkelte Træk have krystalliseret sig til levende, høist poetiske Skikkelser og selv Auerbachs sædvanlige Ustadighed i Fortællingen forstyrrer os ikke denne Gang, da den simple Ramme og den sindige Gruppering give vor Phantasi den rigtige Opfatning. Schwaben maa være Digteren ligesaa taknemlig for denne Novelle, som Uhland for hans Ballader, thi det har derved vundet en ny Plads i Poesiens Pantheon. — I „Lucifer“ søger Digteren at vise, hvorledes de landlige Sæders stille Liv bliver grebet af Civilisationens Bevægelse, og hvorledes denne Kamp, i hvilken meget Skjønt gaar til Grunde, gavner Menneskeheden i Almindelighed. Dette Synspunkt maa man overhovedet fastholde ved Auerbachs Charakteristik. Trods sine Sympathier for det Naturlige er han ingen Romantiker, ingen Idylledigter af det sædvanlige Slags; han bliver Dannelsens og Fremadskridningens Fane tro ogsaa der, hvor han maa bekjæmpe sine Tilbøieligheder. At han ingen ganske klar Forestilling har om Kampens Maal viser „Lucifer“, hvor Heltens kraftigt anlagte Charakteer lammes ved Forholdenes Forvirring og hvor den sørgelige Udvandring til Amerika bliver stillet i Baggrunden som det sidste Middel.

I tredie Bind er en udførlig og korrekt fortalt Kriminalhistorie: „Diethelm von Buchenberg“, en Bonde, der ved letsindig Huusholdning gaar til Grunde og endelig bliver forledet til Forbrydelse. Hvad Skildringens Bestemthed og Fortællingens Overskuelighed angaar, fortjener denne Novelle, som ogsaa mest erindrer om Jeremias Gotthelf, maaskee Fortrinet blandt dem alle; dog kunde man vel ønske, at der var sat nogle lyse Steder i Modsætning til den overveiende mørke Farve.

Det Samme gjælder om Novellen i fjerde Bind: „der Lehnhold“ *), et trist Billede, i hvilket Auerbach har forsøgt at udvikle Tragiken i Bøndernes Skikke med Hensyn til Eiendomsforholdene omtrent paa samme Maade, som Hebbel i sin „Maria Magdalena“ den borgerlige Morals Tragik. Dog er den lykket ulige bedre; thi han har en naturlig Grundvold for sin Fortælling. Hvad der end lader sig anføre mod Bondergaardenes Adsplittelse - den Skik at gjøre alle øvrige Børn arveløse til Fordeel for en Søn er imod Naturen og maa føre til tragiske Konflikter, saasnart engang Tidens almindelige Retsfølelse finder Indgang i disse indskrænkede Kredse. De to fiendtlige Brødre ere tegnede med kraftige Træk; fremfor alle er den strænge Fader en prægtig Natur; et værdigt System af det gamle, forstenede Bondevæsen, som ikke i Længden kan modstaa Dannelsens Fremtrængen, men som gaar til Grunde med Værdighed.

Indtrykket af disse „Dorfgeschichten“ er ingenlunde overveiende lyst. Auerbach viser Landlivet ikke i sin rolige Behagelighed, men i sin indre Spaltning, i sin Opløsning. Udbyttet derved var ikke nogen forhøiet Livsglæde, men en skarpere Sands for det Charakteristiske. „Die Dorfgeschichten“ ere, naar man fraregner enkelte udmærkede Frembringelser, at betragte som Studiebøger, hvis Indtryk og Regler først finde sin rette Plads i et større Maleri. Overhovedet var Landsbyhistorien blot for den nyere tydske Belletristik noget Nyt. Hvo der har læst Walter Scott, ikke paa en blaseret Salonæsthetikers skjødesløse Maade, men rolig hengivende sig til Nydelsen deraf, vil i hans „Midlothians Hjerte“ og i mange andre af hans Romaner finde en Række af Landsbyhistorier, som Auerbachs Noveller trods sin skjønne Varme endnu ikke komme op imod. For os er „David Deans“ dog endnu en Figur af større Betydning end „der Lehnhold“ eller „der Wadeleswirth.“ Vi opstille ikke denne Sammenligning for at nedsætte den nyere Digters Fortjeneste, hvem vi meget mere ere overmaade takskyldige for at han fremstiller os det tydske Liv med en lignende Varme som W. Scott det skotske; vi ville blot gjøre opmærksom paa, at den nyere Poesi fra sin Forvildelse først har at hæve sig til en Kunstart, som allerede forhen var tilstede i en mere fuldendt Form. Det er ikke muligt at dvæle længere Tid ved Originaler, hvis Interesse nærmest blot ligger deri, at de ere fremmede for vor egen Dannelse. Auerbach har levende følt det. Revolutionens Bevægelser, hvoraf han har søgt at fremstille en Episode i sin „Tagebuch aus Wien“, har udøvet en mægtig Indflydelse paa ham og i Romanen „Neues Leben“ (1852) har han stillet Landsbyhistorien paa den Plads, der passer for den: han har behandlet den som Episode; vi maa kun beklage, at Episoden er det mest vellykkede ved dette Værk. Romanens Tendents, at de moderne Helte maae træde ud af sin Halvdannelses Overmod, af sine Drømmes dristige Vildhed og fordybe sig i Folkets Liv for at befordre og pleie det i det Enkelte, fortjener den høieste Anerkjendelse; men Udførelsen er mislykket. I enkelte Bemærkninger, navnlig om Almueskolevæsenet paa Landet, lægger Auerbach for Dagen en dyb Forstand paa, hvad der er nødvendigt for at Folket kan hæve sig og i enkelte Bifigurer har han paa det Sindrigste personificeret sin Idee; men Fortællingens Ordning og Anlægget af de blandede Charakterer, i hvilke Overgangen fra den ene Dannelsesretning i den anden skulde fremstilles, beror paa en Række af falske Forudsætninger og er smittet af den samme Gift, hvis slemme Virkninger Digteren skulde modarbeide. Hans Helt er trods enkelte skjønne Træk en „Ritter vom Geist“, hvem det ene og alene kommer an paa at afvinde Livet interessante Sider, som driver et

Yeh, Oprørskonge af Kanton.

*) Oversat af N. B. Østgaard under Titel „Storbonden og hans Sønner“ i Tillægshefte til 7de Aargang af „Folkevennen.“ D. A.

frækt Spil med Livets Love, og da hans Phantasi gaar langt udover hans Villiekraft, snart forglemmer sit øieblikkelige Lunes Indskydelser uden at de have frembragt nogen varig Binding for det almindelige Bedste eller hans egen Udvikling.

Selv om Auerbach ikke frembragte Mere, vilde alligevel Literaturen være ham stor Tak skyldig; thi han har først gjort det til Alvor med Realismens Princip. Men han er endnu en ungdommeligt opadstræbende Digterkraft. Hans Opmærksomhed var indtil nu fortrinsviis rettet paa Jagttagelsen af Detaillen. Det kommer nu an paa, om det lykkes ham at bemestre sig et Stof, som tillader og betinger en i større Perspektiver udført Tegning.

Den Lykke, „Die Dorfgeschichten" gjorde, var et glædeligt Tegn paa vor Længsel efter Realitet. Man vænnede sig til at omgaaes med Mennesker, som ogsaa havde en anden Beskjæftigelse, end Læsning af Modejournaler og Fabrikation af Sonetter; til en mere konkret Bestemthed, end den poetiske Doktrin. Man vænnede sig til i bred, yderlig Udvikling at forfølge de Charakterer, som man hidtil blot havde udkastet i en løs, genial Skizze. Man traadte ikke i Forbindelse med Folkeeiendommeligheden for at meddele „Oplysning", hvortil man troede at maatte nedlade sig for lidt efter lidt at bibringe det „dumme Folk" de studerede Folks Viisdom, men omvendt med Begjærlighed efter at lære, efter at suge ny Livssaft for Kunstens altfor mat pulserende Blod af en ikke indbildt, men i konkrete historiske Former fremtrædende Natur. Naturpoesien er ikke blot forskjellig, men netop det Modsatte af den ideale Natur, som Rousseau, Werther og deres Samtidige søgte, saa forskjellig som Mösers „Patriotische Phantasien" er fra „Gesellschaftsvertrag." Men selv i vor Naturpoesi lide vi af en falsk Idealismus. Vi adskille Idealet eller den Virkelighed, hvori vi søge Idealet, fra den sædvanlige Virkelighed. Billederne af det harmoniske Landsbyliv stemme os endnu mere imod den os omgivende forvirrede Verden. Vi have saa meget af Civilisationens søde Gift, at Naturtilstanden ikke længer er mulig for os. Vi kunne ligesaalidt leve i en Schwarzwalder Bondehytte som i en Kraal ved Bredden af Orangefloden. Vi have bestandig det forjættede Land for Øie og kunne ikke komme over i det. Saaledes har vor Naturpoesi et doktrinært Anstrøg. Man har lyttet til Eventyrene i Spindestuen; man har lært af Haandværkssvendene de gamle Ordsprog og Viser og er glad vendt tilbage med dette Bytte til Salonen, til Operahuset og til Akademiet. Det var herlige Skatte, som afgave et Vidnesbyrd om det tydske Folks oprindelige Rigdom. Men — stray de vare førte ind i det gode Selskabs Kreds, døde de hen i Forsteningen; den skabende Kraft, som havde frembragt dem, hentørredes og Livet veg bort fra de skjønne Stikkelser. Det er at beprøve, at det vil gaa med vore Landsbyhistorier som med vore Eventyr- og Sangsamlinger: i Poesien ville de vedblive at leve og i Virkeligheden ville de ophøre at leve.

Yeh.

Kantons Exvicekonge Yeh er en Mand, hvorom der tales og skrives saameget, at vi antage, Enhver vil interessere sig for hans Kontrafei, som vi derfor her gjengive efter L'Illustration. Da vore Dagblade allerede have gjengivet Times-Korrespondentens udførlige Skildring af denne snurrige Patron, maa han ansees de Fleste saa tilstrækkelig bekjendt, at vi her kun behøve som Text at medgive de mest fremtrædende biographiske Træk.

Yeh, der efter eget Sigende er 52 Aar gammel og født i Hupeh, en af de fem nordlige Provindser, er Søn af en afskediget Embedsmand, der nu er 80 Aar gammel og i 14 Aar har tjent som Sekretær i Krigsdepartementet, hvor Sønnen var Præsident. Yeh indrommes den ypperste Rang blandt Chinas Lærde, har taget fire Grader og underkastet sig syv Examener, af hvilke han bestod de fire og den sidste endog med det Held, at han blev udnævnt til Rigets næstøverste Disputator. Ved Examenerne for de fire Grader gjøres kun Rede for „de gamle Bøger" (Confucius), „de fem Klassikere" og Chinas Historie, foruden Retskrivning og Departementsstiil. Det Hele gaar mest ud paa „Taoli", der synes at være Indbegrebet af al Livsviisdom. Den tredie og fjerde Grads-Examen holdes i Peking, den sidste endog med sædvanligviis i Keiserens Palads og i hans Overværelse. Yeh havde staaet sig saa godt til sine Examener, at alle Landets Embeder stode ham aabne. og hans Befordringsliste skal ogsaa være umaadelig lang. Uagtet han ikke kjendte det mindste til den chinesiske Lovbog blev han dog Dommer i Junnan, hvilket indbragte ham 300—400 Tals (4—500 Spd.) om Maaneden, skjønt han maatte lønne godt en Sekretær, som forstod Loven. Fra Dommer-Embedet avancerede han atter og atter, indtil han blev Vicekonge i Kanton og uindskrænket kunde skalte og valte over 30 Millioner Menneskers Liv. Som saadan var han urokkelig i sin Politik og grusom indtil Affky. Med raa Latter skryder han af, at han har dømt 100,000 af sit Folk til Døden, uden at skaane nogen Alder eller noget Kjøn. Ligesaa grusom, som han havde været mod sit Folk, ligesaa uforskammet var han mod Englænderne, indtil de endelig gik paa med Vaaben. Men da viste han igjen en ligesaa foragtelig Feighed. Da han blev fanget af Englænderne og ført ombord paa „Inflexible", fragik han hvem han var og skjalv over hele sin Krop som et Espeløv. Men saasnart han havde forvisset sig om, at det ikke var Englændernes Skik at slaae sine Fanger ihjel, men han tvertimod saa sig behandlet med Ærbødighed, vaatog han sig en uforskammet Mine, sagde, at han kun var kommet ombord for at hilse paa Lord Elgin og forsøgte sig i alskens barnagtige Kneb. Altsammen hjalp ham dog ikke. Han blev ført til Kalkutta og modtog der et keiserligt Edikt, hvori han forkyndtes sin Afsættelse, dog paa en saadan Maade, at der kan være Haab for ham om endnu engang at komme til Magt og Værdighed. I Kalkutta er Yeh bleven en ivrig Avislæser. Han morer sig kostelig over at læse om Kampene i Parlamentet, og navnligt føler han sig tiltalt ved alle Angreb paa det ostindiske Kompagni, for hvilket han nærer stor Foragt. Forøvrigt bliver han lig sig selv, saaledes som Europæerne fra først af lærte ham at kjende. Han er løgnagtig i høieste Grad og forudsætter det samme om Andre; derhos er han dorsk og skiddenfærdig indtil Væmmelse. Times-Korrespondenten giver en Skildring af hans Charakteer og Ydre, som vi sluttelig hidsætte.

„Med Hensyn til det Ydre er Yeh en meget svært bygget og temmelig høi Mand, omtrent 5 Fod 11 Tommer høi, har de lange, tynde, chinesiske Knebelsbarter, en paafaldende tilbagetrukken Pande og Hjerneskal, hvorvaa det Organ, til hvilket Phrenologerne henlægge Ærbødigheden, i høi Grad er udviklet, en betydelig Runding bagved Øret og en jevn Udvikling af Baghovedet. Glatraget næsten heelt op til Issen, har vor Mandarin selv der, hvor Chineserne for det Meste omhyggelig pleie deres Haarvært, kun en meget tynd Hovedbedækning og kan derfor med allerstørste Lethed blive Gjenstand for en kraniologisk Undersøgelse. Hans Pidsk er jammerlig, saare kort og tynd, og den mindste Gris i hele China har en større Svands, end Rigets fornemste Mandarin. Han har ikke lange Negle; han siger, at han har havt altfor Meget at bestille hele sit Liv igjennem til at kunne passe dem. Hans Hænder ere, som hos Chineserne i Almindelighed, smaae og veldannede; men det lader til, at de samme Forretninger, der have hindret ham i at lade Neglene voxe, ogsaa have afholdt ham fra at vaske dem. — I sit private Liv er Yeh en ganske agtværdig Chineser. Han er umiskjendelig aldeles fri for de afskyelige Laster, der ere saa almindelige blandt hans Landsmænd, og hvortil selv den dydige Keying som bekjendt var forfalden. Han ryger ingen Opium, hans sædvanlige Drik bestaar blot i varm The, Samschu (en Art Brændevin) bruger han blot som Medicin. Sin eneste Hustru har han sendt til sin Fødeby, under sin Faders Opsyn. Han talte rigtignok om sine Medhustruer; men da jeg ikke vidste, hvorvidt det kunde forekomme ham upassende at røbe nogen Nysgjerrighed i denne Retning, fik jeg hverken deres Antal eller deres Opholdssted at vide. Han har ingen Søn, men har adopteret en Brodersøn, der nu er 24 Aar gammel og studerer i Peking. To Gange om Dagen spiser han fire, fem nærende Retter og har den gode Smag at spise Riis til enhver Ret istedetfor at vente med den til Slutningen af Maaltidet, som Chineserne ved deres Gilder pleie at gjøre. Medens han spiser, drikker han ikke Noget. Hans Andagtsøvelser bestaar i at sidde i samme Stilling som en chinesisk Afgud, med korslagte Been og Ansigtet vendt imod Øst. I en saadan tankefuld Tilstand forbliver han omtrent 10 Minuter, og saa er hans Andagtsøvelse fuldendt. Med Hensyn til de Pligter, som vi Vestens Beboere sætte næstefter de religiøse, er Yeh tilvisse intet Mønster. Man kan ikke tænke nogen mere modbydelig Messekammerat for en Kommandør paa en Orlogsmand, end denne Yeh. Han spytter, ryger, ræber og pudser sin Næse med Fingrene. Hele hans daglige Vaskning bestaar i at gnide sit Ansigt lidt med Kanten af et Haandklæde, der er dyppet i varmt Vand. Han har en sand Rædsel for frisk Luft, og medens han var i de chinesiske Farvande, kom han aldrig med sin frie Villie op paa Dækket. Han holdt mest af at have Kanonportene lukkede og Skylighterne nede. Han gaar med tykke, vatterede Strømper, en lang udstoppet Kappe med blaa Ærmer og blaa Beenklæder, bundne ved Anklerne, saaledes som alle Chinesere i Almindelighed. Han roser sig af at have baaret denne Kappe i ti Aar, og efter dens Udseende lader hans Angivelse til at være fuldkommen rigtig, thi den er ganske stiv af Fedt. Yeh lægger sig tilsengs henved Kl. 8, slumrer da saa sødt som et Barn, øiensynlig uforstyrret af Drømmesyner om klagende Enker og jamrende Faderløse. Denne Menneskeslagter, der har ladet henrette flere hundrede tusinde menneskelige Skabninger, nyder en mere behagelig Søvn, end en uskyldig londonsk Aldermann efter et Skilpaddegilde. Saa forkeerte ere Traditionerne; saa urimelige de angerfulde Scener, der forekomme i de græske, romerske og engelske Tragedier."

73.

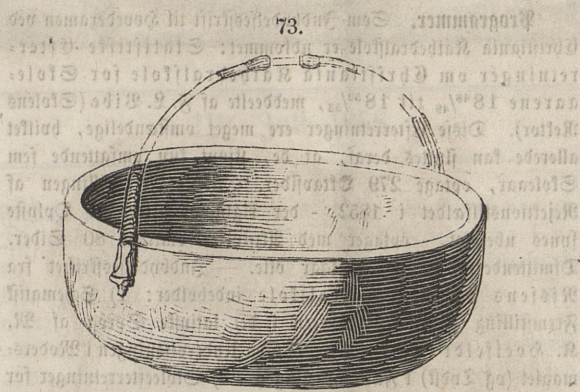

74.

75.

76.

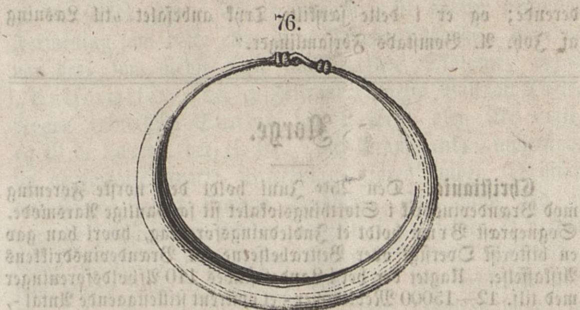

Afbildninger af norske Oldsager
i Universitetets Samling i Christiania.

III. **Jordfundne Sager fra Jernalderen.**

d. e. fra den Tidsalder i Hedendommen, da man almindelig brugte Jærnet til Vaaben og skjærende Redskaber, men derimod benyttede Broncen, eller rettere nu, da Sink tilsattes Metalblandinger, Messinget kun til Sirater og Smykkesager i Lighed med Guld og Sølv.

D. **Gravkar.**

73) En Kjedel, udskaaren af Steen, med Hane af Jærn og Messing. (1/3 St.)

E. **Smykker.**

74—76) Armringe af Guld. (1/2 St.)

Marquis d'Argensons Memoirer
(udgivne i 1858 af hans Nevøu).

Denne Bog vil have Betydning for det historiegranskende Publikum i alle Lande, da Ludvig den Femtendes Epoke aldrig kan studeres, fordi selv de tilsyneladende smaae Daarskaber i denne Monarchs Regjering havde sin Indflydelse paa Begivenhederne i 89. Ulig de fleste Hofmænd paa sin Tid forudsaa Marquis d'Argenson Revolutionen og benægtede ikke, som sin Herre, dens Mulighed, fordi han ingen stærke Aander saa til at lede den. „Man sige ikke, at vor Tid mangler Mænd", udraaber han, „Statuen er skjult i Marmorblokken."

Vi troe at det vil interessere vore Læsere, at udplukke af Marquiens Memoirer nogle mindre bekjendte Detailler, ubetydelige, om man vil, men just derfor charakteristiske. Det er saadanne Levninger af Been, der tillade Geologen at rekonstruere det hele Dyr.

„Hans Majestæt gjør virkelig et Hundearbeide for sine Hunde. Ved Aarets Begyndelse beregner han, hvad de skulle udrette lige til dets Ende. Han har fem til sex Kobler og bestemmer selv Jagtdage, Hviledage og Marschdage. Han anordner Behandlingen af gamle og unge Hunde, i Huus og paa Marschen; samtlige Jagter udføres efter Karttegninger og en høist kombineret Kalender. Jeg føler mig overbeviist om, at hans Majestæt vilde kunne bestyre Rigets Finantser og Krigsdepartementet med langt mindre Arbeide end alt dette kræver."

I Sandhed, en vel anvendt Tid for en absolut Monarch, der holder sit Lands Skjæbne i sine Hænder! Læseren maa dog ikke tro, at Marquien fortæller dette i nogensomhelst epigrammatisk Hensigt; den værdige Tjener gjør tvertimod hvad han kan for at undskylde sin Herre:

„Dette beviser altid", siger han, „at hans Majestæt har Smag for Arbeide og en Sands for Orden og Methode, som kunde føre til store Resultater, naar hans Virksomhed kunde ledes hen i andre Kanaler."

„Alle de Personer", siger han paa et andet Sted, „der omgive hans Majestæt, see med sand Bedrøvelse den Vane, han har antaget, at tale med en vis fornøiet Mine om sine Tjeneres Sygdom eller Død. En Dag hørte jeg Dronningen spørge ham, hvorledes hans Chirurg, der havde faaet sit Hoved lemlæstet paa Jagten, befandt sig. „Er han ikke kreperet, fattes der blot en Bagatel", svarede Kongen leende."

„Kongen viser sin Barnagtighed i Alt", hedder det atter et andet Sted, „og Mademoiselle skriver hans Kjærlighedsbreve." En værdig Beskjæftigelse for en Datter og Prindsesse af Frankrig! Vil Du nu vide noget om de øvrige af Familien? „Dronningen plaprer ud alt hvad man siger hende, det er derfor yderst farligt at ytre sig for hendes Majestæt. Hun roser sig af slet ingen Aand at have, men et desto bedre Hjerte. Jeg tror ikke at være uretfærdig, naar jeg siger, at hendes Majestæt ikke elsker Nogen og at den Hjertensgodhed, hun taler saameget om, er en Affektation som en anden. Hun skjænder bittert paa sine Børn for den mindste Bagatel, som f. Ex. at komme et Par Minuter for seent og seer gjennem Fingre med de alvorligste Forseelser. Naar hun irettesætter sine Døtre have disse for Skik at sige, at de have vapeurs og saa leer hendes Majestæt og finder denne forslidte Udflugt overmaade vittig. De gjør aabenbar Nar af Moderen uden at hun tager det ilde op. Det er at befrygte, at de kongelige Børn ville faae en ødelagt Helbred, især Dauphin, hvis Liv er saa dyrebart. Han bliver hver Dag tykkere og er virkelig at ansee som en liden Monstruositet. Prindsesserne have altid i deres Værelser allehaande Spisevarer, endogsaa Skinke og anden pirrende Kost, og lukke sig inde for at spise og drikke."

Det varer ikke længe før denne Spaadom opfyldes. „Prindsesse Victoire", hedder det kort efter, „har faaet et høist betænkeligt Mavetilfælde. Jeg anseer det for meget ilde, at Prindsesserne gjøre sig interessante ved næsten slet intet at spise ved Taflet og derimod give des petits soupers i deres Værelse ligesom deres kongelige Fader. De gaae tilbords ved Midnat, spise ufordøielige Sager og ophidse deres Blod ved Nydelsen af stærke Vine."

Vi ville ikke længere forstyrre disse Familie-Orgier og aflægge en Visit hos den første Minister, for at see, hvad der er at lære. Det er silde paa Aftenen, men det er netop den beleiligste Tid til at gjøre ham sin Opvartning. „En af vor Tids (741) latterligste Komedier er Kardinal Fleurys petit coucher. Hver Aften lurer det hele Hof paa det store Øieblik. Hans Eminence træder ind i sit Kabinet, Dørene aabnes og Du overværer det hele Nat-Toilette. Du seer den gamle Præst trække sine Buxer af, som han lægger meget pyntelig sammen, saa seer Du ham tage Natskjorte paa, og derover en temmelig forslidt Slaabrok, saa kjæmmer han sine Par hvide Haar og fortæller imidlertid Dagens Nyheder, krydsede med Vittigheder, som Forsamlingen aldrig undlader at applaudere."

Naar Førsteministeren er saa ugeneert, er det ikke at vente, at Favoritinderne skulde paalægge sig nogen Tvang, men denne Side af Aarhundredets Skyldbog ville vi ikke opslaae. At de anvendte deres Kredit og den kongelige Gavmildhed til at berige deres egne Kreature, er historisk. Madame Pompadours Vognfabrikant fik en livsvarig Pension for at have forfærdiget hende en bekvem Kareth, og hendes Notarius hævede 30,000 Fr. i Vartpenge indtil man kunde faa ham udnævnt til Generalforvagter. Det falder af sig selv, at saa opbyggelige Exempler, givne af Hoffet, ikke vare spildte paa Staden og man ansaa sig for vanæret naar man ikke udgav mere end man virkelig eiede.

Opretholdtes da idetmindste den offentlige Orden? „Her har inat", siger Marquien (1749), været slemme Optøier ved Pelletier-Quaien, da Alle vilde see det store Fyrværkeri til Ære for Freden og der ikke var sørget for Politiopsyn. To hundrede Personer ere dræbte eller saarede. Ingen Begeistring at spore i Folkeskarerne, kun faa Skrig „Vive le Roi!" (Senere paa Dagen.) Sagen er alvorligere, end man fra først af troede. En stor Mængde Mennesker ere druknede; trykkede af Masserne styrtede de over Rækværket ned i Floden. Man skjuler Tallet. Borgerne maae søge deres Kjære i la Morgue. Mangel paa Orden og Omtanke hos Øvrigheden har fremkaldt Ulykken."

Dette er dog blot Uduelighed, men hør hvad de vagthavende Soldater tillade sig. „De bortføre unge Piger af Borgerstanden, beholde dem i Kasernen en Dag og myrde dem for ikke at blive forraadte."

Sandelig, Marquien behøver ikke at brændes som Hexemester for at have forudseet Nødvendigheden af den store Feining 89.

Ingen skjønsom Læser vil beklage, at den skikkelige Marquis ikke fik sit Ønske opfyldt og kom til Roret. Hvad skulde denne Pygmæ udrette mod den almindelige Fordærvelse? Det var kommen saavidt, at blot Herkules, det vil sige Nationen, kunde rense denne Augias-Stald.

Literatur.

Programmer. Som Indbydelsesskrift til Hovedexamen ved Christiania Kathedralskole er udkommet: Statistiske Efterretninger om Christiania Kathedralskole for Skoleaarene $18^{48}/_{49}$ til $18^{52}/_{53}$, meddeelte af F. L. Vibe (Skolens Rektor). Disse Efterretninger ere meget omstændelige, hvilket allerede kan sluttes deraf, at de, skjønt kun omfattende fem Skoleaar, optage 279 Oktavsider. Alene Fremstillingen af Rejektionstilfældet i 1852, - der rigtignok efter det Oplyste synes ubeføiet, - optager med Aktstykker omtrent 80 Sider. Dimittendernes Antal er iaar otte. — Indbydelsesskriftet fra Nissens Latin- og Realskole indeholder: 1) Schematisk Fremstilling af Sætningslæren i det latinske Sprog af M. K. Hoelfeldt (S. 1—36). 2) Om Underviisningen i Modersmaalet (og Tydsk) i Fællesafdelingen. 3) Skoleefterretninger for 1856—58. 13 Dimittender afgaae iaar til Universitetet. — Fra Christiania Borger- og Realskole er udgaaet et Program, indeholdende: 1) Om Underviisningen i Regning ved Kand. theol. E. Corneliussen. 2) Skoleefterretninger ved Inspektør Haslund. Indeværende Skoleaar begyndte med 325 Elever, og er der nu tilbage 309, fordeelte i 8 Klasser. — Indbydelsesskriftet til Hovedexamen i Lillehammers Lærde- og Realskole bestaar af 3 Afdelinger, nemlig: 1) Naturhistoriens Formaal, Omfang og Behandling i vore kombinerede Skoler af Adjunkt E. N. Rønneberg. 2) Verberne i Engelsk, schematisk ordnede og inddeelte, af Adjunkt Jakob Løkke. 3) Skoleefterretninger af Karl Nilsen, konstitueret Rektor. Af Skolens 51 Disciple afgaae iaar 2 til Universitetet.

Om Barnedaaben. Det ikke ubetydelige Antal Skrifter om denne Gjenstand, som Lammers ved sin Optræden har fremkaldt, er fra Bergen af nylig bleven forøget med tvende nye Bidrag, nemlig: 1) „Daabens Sacramente udviklet i Foredrag i St. Mariæ Kirke i Bergen" af Kand. theol. og Klokker ved Nykirken Th. Lous (128 S. 8vo. Priis 24 ß) og 2) „Brev angaaende Afskedsandragende og Afskedsord ved G. A. Lammers fra en ældre Præst." (14 S. Priis 2 ß.) Førstnævnte klart og populært affattede Skrift, der tillige fører Omslagstitelen „Udvikling af den fjerde Part af Luthers Katechismus" udgjør et Afsnit af en Række offentlige Foredrag over Katechismen, hvilket Forf. efter Fleres Opfordring har udgivet, for at modarbeide de Lammerske Ideer, som en Emissær fra Tromsø just søgte at skaffe Indpas ogsaa i Bergen. Det andet Skrift, der ogsaa skyldes en af de bergenske Geistlige, er et forandret Aftryk af et i Chr.-Posten i f. A. indført Brev til en theologisk Studerende; og er i dette særskilte Tryk anbefalet „til Læsning af Joh. A. Bomstads Forsamlinger."

Norge.

Christiania. Den 25de Juni holdt den norske Forening mod Brændevinsdrik i Storthingslokalet sit sædvanlige Aarsmøde. Sognepræst Brun holdt et Indledningsforedrag, hvori han gav en historisk Oversigt over Bestræbelserne for Brændevinsdrikkens Afskaffelse. Uagtet der her i Landet findes 110 Afholdsforeninger med tils. 12—15000 Medlemmer - et omtrent stillestaaende Antal -, var det dog en sørgelig Kjendsgjerning, som Taleren ikke kunde dølge, at Lysten og Iveren for Afholdssagen noget havde tabt sig, og at mange af disse 110 Foreninger befandt sig i Opløsningstilstand. Beretningen om Brændevinsdrik blandt Kvinderne lød sørgeligere end før. Det hele Kvantum Brændevin, som aarlig forbruges i Landet, udgjorde 9 Mill. Potter. Professor Faye holdt derefter et Foredrag, hvori han deels fremstillede Brændevinsdrikkens Skadelighed, deels hvad der i Udlandet var gjort og ytret imod den. Mødet aabnedes og endte med Afsyngelse af Vers af en til Anledningen forfattet Sang. De forrige Bestyrere bleve efter Statsraad Stangs Forslag gjenvalgte.

— Den 26de Juni holdtes Generalforsamling af det norske Theaters Aktionærer. Uagtet Pengekrisens Indflydelse havde Indtægterne været omtr. 700 Spd. større end i f. A.; Billetudsalget havde indbragt 9002 Spd. Udgifterne medtog dog Indtægterne, saaledes at begge Dele paa nogle Spd. nær balancerede. For at dække de løbende Udgifter maatte der besluttes at optage et Laan paa samme Beløb som det, hvorved Theatret siden ifjor har formindsket sin Gjeld (600 Spd.). I Aarets Løb var opført 16 nye Stykker, blandt hvilke „Fjeldeventyret" havde gaaet 22 Gange. Til Repræsentanter valgtes: Kjøbmand P. Petersen, Kjøbmand E. E. Petersen, Byskriver Rye, Exam. jur. Bachke, Bureauchef L. Eger, Lieut. Lund, Bogtrykker Malling, Advokat Kildal, Professor Monrad, Overlærer Knudsen, Lektor Unger, Kjøbmand P. W. W. Kildal, Kasserer J. Gjerdrum, Konsul Westy Egeberg, Fuldmægtig Østgaard og Kjøbmand Onsum. Til Decisorer: Bureauchef Seilstad, Gartner Mortensen, Fuldmægtig Bang.

— Ved Examen Artium for iaar skal Kand. mag. Rygh examinere i Latin istedetfor Prof. Aubert, som paa Grund af Svagelighed er fritaget derfor.

— Den 25de Juni havde Mad. Wolf paa Christiania Theater en Beneficeforestilling, hvorved hun høstede rigeligt Bifald, foruden at Theatret var fuldt. Ved samme Leilighed debuterede Jfr. Berg, der ved Sæsonnens Udløb gik over fra det norske til hiint Theater.

— Den 29de Juni faldt Dom i den mod katholsk Præst Lichtlé anlagte Justitssag. For at have ført urigtige Mandtalslister dømtes han efter Kr.-L. Kap. 24, § 13, 1, sammenholdt med § 32, til 100 Spd. Bøder til Statskassen.

— Under Navn af „Aktieselskabet Iishavet" er der stiftet et Selskab for Bygning og Udrustning af et Fartøi paa 110 Kommercelæster, bestemt til Sælhunde- og Hvalfangst i Nordiishavet. Selskabet er grundlagt paa 200 Aktier, hver paa 100 Spd.

— Exam. juris A. J. Scharffenberg er den 24de Juni meddeelt Autorisation som Sagfører ved Underretterne.

— Konstitueret Kasserer ved det nordlandske Kirke- og Skolefond, Kand. jur. C. F. Brøgger er den 24de Juni meddeelt Autorisation til med Bibeholdelse af hans Kassererbestilling at gaae i Rette som Sagfører ved Underretterne.

— Amtmanden i Christians Amt har under 24de Juni beskikket Fuldmægtig H. N. Fjeld til Lensmand i Jevnagers Thinglag under Hadelands og Lands Fogderi.

— Fra Arvalla haves nu gjennem Korrespondencer til forskjellige Blade omstændelige Beretninger om Leirens Begyndelse. Da vi imidlertid snart vil kunne give originale Tegninger derfra, opsætte vi ogsaa med nogen Beretning, indtil en samlet Oversigt kan naaes. Her ville vi foreløbig kun melde, at Kronprindsen med Gemalinde ankom til Leiren den 23de Juni og strax lod udgaa følgende Ordre:

H. K. H. Kronprindsen, som idag har overtaget den høieste Kommando over de til Arvalla beordrede svenske og norske Tropper, har i Naade befalet, at følgende af H. K. Høihed udfærdigede Hilsen skal oplæses for Tropperne:

„Med stor Glæde seer jeg Eder, Vaabenbrødre østenfra og vestenfra Fjeldet, samlede her for ved forenede Øvelser at danne Eder til et fælles Lands og Folks, det gamle Normannafolks Forsvar. Svea og Nora, i krigersk Dragt, hvilende paa samme Skjold: Enigheden, som efter et gammelt Ord forlener ogsaa mindre Magter Styrke: dette er den Tanke, I her skulle kalde tillive ved Opmærksomhed, Tjenestiver, broderlig Enighed og god militær Aand. Jeg har ikke kaldt Eder hid til Vaabenleg, men for ved alvorlige Krigsøvelser at skaffe Eder, baade Over- og Underordnede, den klareste Indsigt i de forskjellige Vaabens Virkemaade, saavel de, I tilhøre, som de, med hvilke I skulle stride, hvilken ikke vindes uden ved med egne Øine at see større Troppeafdelinger bevæge sig paa forskjelligt Terræn og under forskjellige Omstændigheder. Hermed har forenet sig mit Ønske om at see Svensker og Nordmænd forenede under Faner, der hæves for et fælles, os Alle kjært Maal: den skandinaviske Halvøes Selvstændighed. Velkomne, svenske og norske Vaabenbrødre, til Arvallas gamle Plads."

Hermed var Leiren begyndt, men da det var Midsommeraften blev ingen Exercitie strax af, men derimod Nationalforlystelser. Midtsommersdag uddeeltes nye Faner til 4 Regimenter og holdtes Gudstjeneste, og om Aftenen gav Prindsen Festmaaltid for de svenske og norske Officierer, ialt næsten 500 (Leiren bestaar af 10,000 Mand). Natten til 26de Juni forefaldt en uforudseet natlig, og som det synes, af Kronprindsen uberegnet Manøvre, og den 28de skulde en Manøvre begynde, som er ansat til 4 Dage. Foruden Hertugen af Nassau med 2 Officierer befinder sig i Leiren 2 krigsvante franske Officierer og 8 danske Militære.

Arendal. Ole Knudsen Huushold i Møklands Annex til Omblid skal i sit Liv have fældet ikke mindre end 45 Bjørne. Han er nu 60 Aar.

Bergen. Den 20de Juni feirede Toldkasserer Christie sit halvhundredeaarige Embedsjubilæum.

— Søndre Bergenhuus Amtsformandskab har bevilget 1000 Spd. til Lønsforbedring for Skolelærerne.

Throndhjem. Den 18de Juni gave de bergenske Skuespillere sin Afskedsforestilling. Af Chr.-Posten seer det ud som om de brød op noget snart.

Embeder.

Skonevigs Sognekald under Søndhordlands Provsti i Bergens Stift, hvis samlede Indtægter kunne anslaaes til omtr. 450 Spd. aarlig.

Porsgrunds Sognekald under Bamble Provsti i Christiania Stift med omtr. 650 Spd. i aarlige Indtægter.

Hurdals Sognekald under øvre Romerikes Provsti i Christiania Stift med omtr. 400 Spd. i aarlige Indtægter.

Strandebarms Sognekald under Hardangers og Vosse Provsti i Bergens Stift, hvis aarlige Indtægter kan anslaaes til 8—900 Spd.

Snaasens Sognekald under nordre Indherreds Provsti i Throndhjems Stift med 900—1000 Spd. i aarlige Indtægter.

Rakkestads residerende Kapellani under Mellem-Borgesyssels Provsti i Christiania Stift med omtr. 320 Spd. i aarlige Indtægter.

Toldinspektørembedet i Flekkefjords Tolddistrikt med omtr. 1100 Spd. i aarlige Indtægter.

Et Protokolsekretærembede i Høiesteret med fast Gage 420 Spd. aarlig samt for indeværende Budgettermin Dyrtidstillæg 103 Spd. aarlig.

Politimesterembedet i Bergen med en aarlig Bruttoindtægt af 1035 Spd. Kontorudgifterne have udgjort omtr. 20 Spd.

En Timelærerpost ved Molde Middel- og Realskole med en aarlig Løn af 200 Spd. og 60 Spd. i Dyrtidstillæg.

Alstadhougs Distriktslægeembede i Nordlands Amt med aarlig Gage 300 Spd. og Dyrtidstillæg.

Lødingens Distriktslægeembede i samme Amt med Forpligtelse til at overtage Lægetilsyn under Lofotfisket med aarlig Gage 400 Spd. og Dyrtidstillæg.

Østre Søndmøres Distriktslægeembede i Romsdals Amt med aarlig Gage 240 Spd. og Dyrtidstillæg.

Christiania. Trykt og forlagt af H. J. Jensen. (Storgaden Nr. 27.)

Illustreret Nyhedsblad.

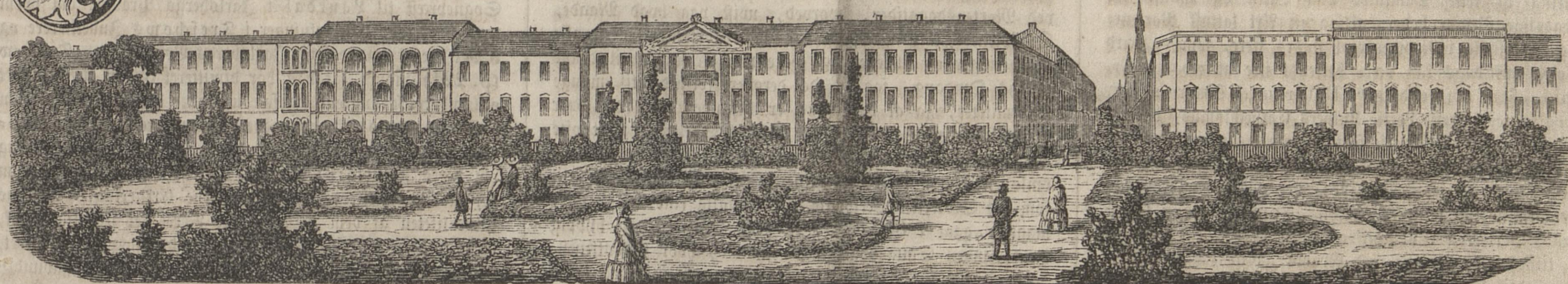

Nr. 28. | Udkommer hver Søndag Morgen. | **11te Juli 1858.** | Abonnementsprisen er 60 ß Fjerdingaaret. | **7. Aarg.**

Indhold.

Efterretninger om Christiania Cathedralskole under Cancelliraad Jacob Raschs Rectorat. (1706-37.)

(Prøve paa et større skolehistorisk Arbeide af Ludv. Daae, studios. philol.)

I et latinsk Program fra Christiania Skole af 1770 oplyser den daværende Conrector Søren Seerup Monrad (forskjellig fra den bekjendte „Søren Latiner"), at Rector J. P. Hersleb, hvis Embede M. senere arvede, befattede sig med at forfatte en Fremstilling af Skolen fra dens første Spirer af (inde ab incunabilis), men dette Arbeide er udentvivl aldrig blevet udført, og i ethvert Fald er intet Spor af samme forhaanden. Senere har J. Chr. Berg i Budstikkens 3die Aarg. (Nr. 39—66) leveret en lærd Undersøgelse om det med Skolen i Midten af det 17de Aarhundrede forbundne Gymnasium, hvori rigtignok kun leilighedsviis Et og Andet om Skolen forekommer. Da der forøvrigt om Skolen kun gives saare faa og ubetydelige trykte Efterretninger*), bevægede denne Mangel nærværende Meddeler til at efterspore allehaande utrykte Kilder, oprindelig kun til privat Fornøielse, senere med det Forsæt om muligt at optræde som Forfatter i denne Retning. Da imidlertid hans Hovedstudiums Krav maa henvise Udarbeidelsen af et større Verk over denne Gjenstand til en ubestemt Fremtid, har han troet at burde benytte den af nærværende Blads Redaction tilbudne Anledning til her at offentliggjøre et Brudstykke, omhandlende et Tidsrum, der forholdsviis ret godt lader sig belyse af haandskrevne Kilder. Disse ere søgte deels i Skolens Archiv, deels i Rigsarchivet (Ordinationsprotokoller, geistlige Stervboprotokoller, Regnskaber og løse Documenter m. M., Bilag til kgl. Rescripter om Skolen), deels mellem Universitetsbibliothekets Manuscripter (hvor især Dimittendfortegnelsen fra 1692—1745, hvilken Skolen mangler, og som jeg med Anmærkninger med det Første andensteds vil udgive, kom mig vel tilpas). Jeg har overhoved beflittet mig paa den muligste Fuldstændighed, undtagen i et Punkt, nemlig Økonomien, hvis Detailler jeg har foretrukket at gjemme til de fuldstændige Efterretninger engang see Lyset. Det samme Haab om senere at levere noget Bedre har da ogsaa bevirket, at Citater o. s. v., hvoraf alligevel for et Blad vel allerede nu ere indkomne uforholdsmæssig mange, ere givne mindre hyppig, end En og Anden maaskee havde ønsket.

I.

Den eneste Fremstilling af det for Fortidens samtlige Latinskoler hos os Fælles og Almindelige, som hidtil existerer, er hvad R. Nyerup meddeler i 3die Deels 1ste Afdeling af sin „Hist.-Statist. Skildring af Tilstanden i Danmark og Norge i ældre og nyere Tider" (Kjøbenhavn 1803—6). Hvad der meddeles er imidlertid, som ofte hos denne Forfatter, confust og ufuldstændigt og som skrevet paa en Tid, hvor den gamle Skoleindretning med Lectiehørere o. s. v. var i frisk Minde, ja endog i mange Skoler fremdeles bestod, tillige dunkelt for den nulevende Slægt. Da ogsaa hertil kommer, at Bogen ingenlunde længer er almindelig hos os, vil jeg begynde med en kort (forøvrigt af Nyerup ganske uafhængig) Skildring af Skolernes Tilstand i det Hele, især for den os her vedkommende Tid.

Man har ikke uden Grund bemærket, - hvad der naturligviis er en Tilfældighed, - at de Oldenborgere, under hvem Skolevæsenets Forholde efterhaanden modificeredes og forbedredes, samtlige hedde Christian. Det var saaledes Christian den Tredie, som først indrettede den lutherske Latinskole, der da rigtignok med fuld Grund bar dette Navn, da Latinen var enedominerende og „noget Fundament" i Græsten kun tillodes læst i øverste Classe. Christian den Fjerde forbedrede ved sin Kirkeordinants (1607) Skolerne i flere Maader, saaledes ogsaa med Hensyn til Græsken, saa at der c. 1631 i øverste Lectie ialfald skulde læses foruden Testamentet ogsaa Adskilligt af Isocrates, Homer, Hesiod, Theognis, ja endog Pindar. Christian den Femte tænkte paa at indføre en grundig Forandring i Skolevæsenet, nemlig ved at inddrage en stor Deel af de mange elendige Trivialskoler i Smaabyerne, der vare saa talrige, at der f. Ex. i Nørrejylland var ikke mindre end 24, men denne Plan, der var Mange imod, blev hindret, og det havde sit Forblivende ved det Gamle, indtil Christian den Sjette 1739 realiserede sin Farfaders Plan og nedlagde Størsteparten af de tildeels kun i Navnet latinske Smaaskoler og samtidig forbedrede de større. De i Christian den Syvendes Tid skete Reformationer, hvorpaa vort lærde Skolevæsen for en stor Deel endnu hviler, ere os her uvedkommende.

Ligesom de lutherske Theologer og Regjeringer i de første Par Aarhundreder efter Reformationen i Troessager vare alt andet end tolerante, og forlangte af alle Præster, at de skulde gjøre Afkald paa Ret til enhver personlig Formening om dette eller hiint Troesanliggende, saaledes var det, som stedse mest indskjærpedes Skolerne, ogsaa „Uniformitet", der er Feltraabet ligefra Palladii Dage. Nogen individuel Stræben hos Lærerne blev ikke taalt, og til de Lærere, der (f. Ex. i lat. Grammatik) „understode sig at forfatte aparte Præcepta" gjøres under Christian den Fjerde meget strænge Trudsler. Fra hans Tid af vare de fuldstændige Skoler inddeelte i 6 (sjelden 7) Lectier (eller „Leitser") ɔ: Classer, hvoraf 2den Lectie af Grunde, som senere skulle fremstilles, dog ofte kun existerede paa Papiret. Den øverste af disse, hvilke samtlige havde sit Lokale i et eneste Værelse, benævntes Mesterlectie, ikke formedelst noget Disciplenes Mesterskab, som Mange feilagtig have meent, men fordi den betjentes af Skole-Mesteren (ɔ: Rector), hvem siden 1616 i de større Skoler tilforordnedes som Medhjælper en Con-Rector. Disse underviste ikke hver i sine Timer, neppe engang hver i bestemte Fag, men deelte Arbeidet saaledes, at Rector havde den hele Underviisning i Lectien de 3 første, Con-Rector de 3 sidste Dage i Ugen. (!) De øvrige Lectier havde hver sin i alle Fag docerende Lærer eller som han charakteristisk nok hedte „Hører" (collega scholae). Desforuden havde Skolerne en Cantor, hvis Tjeneste dog stundom som f. Ex. i Christiania c. 1720 var forenet med en Hørerbestilling. De Personer, som omtales under Navn af custodes scholae, have vel svaret til vor Tids Pedeller, men fandtes dog ei i alle Skoler, i Throndhjem saaledes ikke før 1809. Om den „lector theologiae", der kun fandtes ved Cathedralskolerne, samt til enkelte Lærere, der hist og her underviste i at skrive, regne, „ridse" o. s. v. vil der senere blive fortalt.

Hvad angaar Underviisningens Gjenstande paa den Tid, da have vi allerede ovenfor berørt, at Latinen var det allervigtigste Lærefag, hvilket tilligemed Religion og Græsk saagodtsom optog den hele Tid. Men Hensigten hermed var dog ingenlunde, at Discipelen skulde tilegne sig det paa Kundskab i Grundsprogene grundede Indblik i Oldtidslivet, som vi nuomstunder ere vante til at kalde „klassisk Dannelse"; thi en saadan kan man gjerne sige existerede ikke paa denne Tid, da de Lærde med en vistnok stor Belæsthed i Oldtidens Literatur og Ærefrygt for samme forbandt en endnu større Grad af kras prosaisk Forstandighed, der ei kunde Andet end berøve dem Evnen til paa Oldtiden at anvende den rette Maalestok og saaledes maatte gjøre dem fremmede for samme. Den lærde Skole var meget mere her, ligesom i Tydsklaud, som G. Bernhardy siger, „eine demüthige Tochter der Kirche", og Skolegangens Øiemed blot Tilegnelsen af den sproglige Færdighed, der var fornøden for at kunne benytte den theologiske Literatur og for med den størst mulige Lethed (tilnød ogsaa i bunden Stiil) at kunne udtrykke sine Tanker om dagligdagse, atter især theologiske Materier i en Latin, til hvis Reenhed man just ikke stillede høie Fordringer. Ved det 18de Aarhundredes Begyndelse var nu vel den Tid forbi, der, som vi see af en i Christian den Fjerdes Tid til Forfattere af Skolebøger given Instrux, vilde, at alle (nuomstunder kun for bornerede Læsere) anstødelige Steder hos Auctorerne, ja endog de hedenske Guders Navne skulde udstryges af Textudgaverne for Ungdommen, og der var vel ikke længere Mange, der ønskede at jage Cicero, Virgil og Horats ud af Skolen, for at sætte Palingenii „Livets Dyrekreds", Prudents, Lactants, Minucius Felix o. A. i deres Sted. Men alligevel var den sundere Sands, som ved denne Tid havde begyndt at udvikle sig i Tydskland, især ved Cellarius's og det Jenensiske Selskabs Bestræbelser deels kun i liden Mon naaet til Norden (og efter hvad jeg kan slutte maaskee mindst til Rasch og hans Samtidige i denne Skole), deels strakte heller ikke denne da begyndende Reaction sig udover det reent Sproglige. Af Ordinationsprotokollerne, som for Christiania Stift begynde 1732, hvor Ordinanderne selv have maattet antegne sit Levnetsløb, er det let at see, hvorledes den da brugelige Vulgar-Latin var beskaffen, og det netop især for gamle Disciple af denne Skole, hvor der i det Stykke lader til at have hersket en slettere Smag end den, der fremtræder hos Folk, der ere udgaaede f. Ex. fra Chr. Falsters og A. Borrichius's Underviisning.

Forsaavidt Discipelen nu (hvad sjeldnest var Tilfældet) kom ind i Skolen allerede i den nederste Lectie, blev han hilset velkommen med tvende Bøger, som levede lige til Slutningen af forrige Aarhundrede, nemlig „Donat" og „Aurora." Den første af disse, der havde holdt sig gjennem hele Middelalderen ligefra selve Oldtidens Slutning var en oversat Bearbeidelse af den bekjendte Romerske Grammatiker Aelii Donati Verk „de octo partibus ora-

*) Blandt disse kunne, foruden Literaturlexiconnet o. desl., nævnes: 2 Programmer af ovennævnte S. S. Monrad af 1777 og 78 (om Bibliotheket), et Do. af J. Rosted af 1800 (især om Skolens Økonomi), et Do. af A. Lassen af 1828, der trods sin lovende Titel dog er saare mavert og kun et Excerpt af Nyerups chaotiske Efterretninger om det lærde Skolevæsen i Almindelighed. Efter at dette alt var nedskrevet, har jeg overkommet det nylig udkomne 3die B. af Hr. N. Nicolausens Norske Stiftelser, hvor p. 138—48 Endeel findes om Skolens Stipendia m. M. Enkelte Ting heraf vil jeg i nærværende Prøve se mig istand til at fuldstændiggjøre.

*) Et Par Prøver paa Tidens latinske Jargon, samtlige af norske Documenter fra vort Tidsrum. F. Ex. „At blive Student": 1. Parnassum salutare Hauniensem. 2. Pervenire in Academica Tempe. 3. Albo Studiosorum inscribi. 4. Rude scholastica donari. 5. E pulvere scholastico emergere. 6. Dignum esse, qui cum Musis Academ. commercium habeat. — „Efter Christi Fødsel: anno salutiferi (virginei) partus, a reparata salute. — „Gjerne": ambabus manibus. — „Jeg blev født": mortalitatem indui. — „Jeg begyndte ivrig at studere": In matris Minervae gremium me dimisi, cujus lacte(!) enutritus cett. (NB. Forf. af denne Tirade, J. Achton, senere Præst i Grevskaberne, kaldes af Müller i Jarlsb. Provsties Beskrivelse: „en født Poet.") — „Capellan": Symmysta. — „Embede": Sparta. (Dette Ord er, saavidt mig bekjendt, hverken Latin eller Græsk, men dog overmaade hyppigt.)

tionis“ (4de christl. Aarh.). Af dette lille Compendium hidsættes som Prøve Definitionen paa et Substantiv: „Nomen Subst. kaldes det Ord, som kan ikke udsiges med Mand, Kvinde eller Ting, saasom Mensa, et Bord, er Subst., fordi jeg ikke kan sige Bord Mand, Bord Kvinde, Bord Ting.“ Den dansk-norske Aurora var forfattet af den lærde Thomas Bang († 1661 som Univ.-Bibliothekar); den indeholdt først en Række Gloser med tilføiet Oversættelse, der skulde læres udenad til Erhvervelse af et sprogligt Grundfond, og dernæst en Samling af lette Samtaler paa Latin og Dansk om hverdagslige Begivenheder, altsaa en Art latinsk Parleur. Mellem Gloserne ville udentvivl findes flere, som en lærd Philolog nutildags kan være bekjendt ikke at vide, t. Ex. Pernio, „Frost udi Fødderne“, Butyrum, „Smør“ o. s. v. Derhos lærtes i første Lectie Luthers Cathechismus, tildeels paa Latin. I anden Lectie fortsattes med Aurora og andre Samtaler af nyère Latinister, fornemmelig af Stephanius († 650 som kgl. Historiograph), der ogsaa var Forfatter til det almindelige Latinske Lexicon „Nomenclator“ (indeholdende Verba og Substantiva, men ikke Adjectiva), som, tilsidst rivaliserende med Grams „Nucleus“, benyttedes, indtil Badens bekjendte Ordbog udkom 1786. I Religion læstes nu ogsaa Søndagsevangelierne paa Latin. I de Par følgende Classer tilføiedes i de fleste Skoler den da yndede Dionysius Cato (en sildig romersk Forfatter, der har skrevet elegiske Vers af moraliserende Indhold og ofte, f. Ex. endog af Falster, blev forvexlet med M. P. Cato), visse Skrifter af Erasmus, Æsops Fabler, Begyndelsesgrundene i Græsk med noget af det gr. Testament, samt de første „Species“ i Regnekunsten. I Mesterlectierne læstes især, foruden større grammatiske Bøger (Sivers, Jersin o. A.) og latinsk Versekunst, nogle Comoedier af Terents, endeel Taler og Smaaskrifter af Cicero, et Udvalg af Livius (næsten blot af Taler), Virgil (især 1. 2, 6. B. af Æneiden), Horats (nogle Oder og Digtekunsten), samt i Græsk, foruden Testamentet, Brudstykker af Plutarch og Isocrates, samt en Mundsmag af Homer og Hesiod. I Hebraisk Begyndelsesgrundene og lidt af Bibelen, alm. Propheten Jonas. Endelig en Smule Logik, Metaphysik, Rhetorik, Ethik, Physik, lidt af Euclid o. s. v. Den historiske Underviisning var saare tarvelig, og bestod, foruden noget Kirkehistorisk, vistnok høiest i lidt Tale om „de fire Monarchier“ (det assyriske, persiske, græsk-macedon. og romerske, under hvilket sidste ogsaa Nutiden indbefattedes). Hertil læstes under den ved hvert Domcapitel ansatte „Lector“ i Theologien*) endeel mere Religion. Latinske Taleøvelser have været hyppige, men paa denne Tid vare vistnok de bekjendte strænge Befalinger til Disciplene om under Straf af Mulct eller corporlig Revselse „overalt og allevegne“ at tale Latin i det Mindste factisk bortfaldne, dette gjælder visselig ogsaa den i sin Tid brugelige Skik at spille latinske Comoedier paa Skolen.

Med Hensyn til Disciplenes Skoleliv forresten er der ogsaa Adskilligt, der for den nærværende Slægt lyder fremmed og synderligt. Samtlige Disciple vare i de Tider Gratister i Skolerne, i ethvert Fald i nærværende og overalt, hvor disse Instituter eiede nogen Formue.**) Derhos nøde de ogsaa paa sine Steder adskillig Understøttelse deels ved (især private) Legater, deels ved Communitetet (Skolens Bespiisningsanstalt). Denne Indretning var ved Christiania Skole saa gammel, at i Raschs Tid ingen Fundats derfor gaves, og bestyredes af dertil paa visse Terminer antagne Spisemestere, der tvende Gange daglig bespiste og vare saa høit betroede, at de endog, som det synes, have faaet Lov til at bestyre Communitetets Obligationer m. M. Uagtet meget Jordegods og tillige ogsaa mange andre Herligheder (visse Distrikters Kongetiende m. M.) vare henlagte hertil, kunde dog indtil 1735 ikkun med største Nød bespises 10 Disciple foruden Conrector og de 4 Hørere, hvilke turvis havde at øve de Førstnævnte i at disputere over Bordet. Derhos maatte Skolernes Disciple (hersteds indtil 1800) ved Brudevielser, Bryllupper o. s. v. forrette samme Tjeneste, som i Christiania endnu tildeels paahviler Waisenhuset, og det ei alene for Byen, men tildeels udenfor

*) De theologiske Lectorater havde i den senere Tid, før de som overflødige bortfaldt, været magelige Embeder, der, da de tillige vare vel aflagte med gode Prebender, ofte var Afgangsport for Rectores. Lector var ikke ordineret Geistlig, men vel Cannik og tilpligtet enkelte Gange at prædike. I det 16de Aarhundrede, da Universitetsstudier udentvivl for almindelige Præster ikke udfordredes, har Embedet vistnok været betydeligere. I den geistl. Rangforordning stod Lector Bispen nærmest.

**) Ved Opgjøret af Stervboet efter den afdøde „latinske Skolemester“ og Aftensangspræst i Strømsø P. Pilegaard (1702) findes vel mellem Boets Fordringer anført endeel Tilgodehavende af Disciple for Underviisning, men maaskee har dette været Privat-Elever.

denne (her for Aker og Oslo Hospital). Af en derom 1728 oprettet Contract sees, at tvende Disciple her af Skolen Fredag, Søndag og alle Helligdage opvartede Sangen, læste Bøn og „klædte Præsten“ i Slotskirken mod Løn af Kirkeblokken og Andeel i Høitidsofferet; disse Disciple sees altid at have været Klokkeren en Torn i Øiet. Forøvrigt var vel Degneopvartningen paa Landet ophørt og „Skoledegne“ et forældet Navn, og Skoledisciple gjennemstreifede vel ei mere Stiftet for at tigge og inddrive hos Bønderne, hvad Skolen tilkom, men ligeindtil 1728 vedvarede dog her i Skolen „en Omgang med Musiqven“ ved Mortensdagstider, hvorved, uvist paa hvad Maade, Disciplene „4 à 6 Ugers Tid maa forsømme meest alle Studeringer og alleene tage vare paa Musiquen til denne Aftens Omgang, saa at de derover forfalde til mange Enormiteter, ja at der ogsaa er befunden de, som over denne Anledning ganske have forløbet Skolen, og at ofte paa Gaden ved denne Omgang skeer Insolence, idet at omløbende løst Folk overfalder Disciplerne.“*) Dertil kom, at Skolernes Personale gjerne daglig (indtil 3 Gange) maatte „gaae i Chor“, ɔ: til Bøn i Kirken, og hyppig havde anden Sangopvartning i samme, hvor Gudstjeneste dengang fandt Sted meget hyppigere end nu, og i det Mindste paa flere Steder holdtes til visse Tider en regelmæssig latinsk Gudstjeneste, der især var beregnet paa Skolens Disciple, men gjerne ogsaa besøgtes af Andre. A. Lassen oplyser, at i forrige Aarhundredes Slutning havde denne Skoles Disciple, foruden ved Bryllupper, Begravelser m. M., Sangopvartning i Kirken hver Tirsdag, Thorsdag og Løverdag Eftermiddag, samt hver Onsdag og Fredag Formiddag. Hvormeget disse Ting maatte sinke Discipelen i hans Studier, er let indlysende. Den daglige Underviisningstid var imidlertid ansat til 8 Timer, hvoraf jeg slutter, at den omtalte Kirkeopvartning har gjort mindre

Chinesere.

Skaar, end man skulde tro, saasom man i det Mindste i det 16de og 17de Aarhundrede begyndte Skolegjerningen flere Timer tidligere, end nu er almindeligt. Forholdet med de egentlige Skoleferier er mig ei ganske klart; dog seer jeg hos H. H. Müller, at 1737 blev i Throndhjems Skole „efter Sædvane“ ferieret i August, og vare dengang denne Skoles fleste Lærere og Disciple bortreiste.

Til disse løsrevne Træk til et almindeligt Skolebillede vil jeg ogsaa føie de Notitser, jeg har kunnet samle om de forskjellige Lærerclassers Vilkaar paa denne Tid; men disse har jeg troet heldigst at burde anbringe der, hvor de biographiske Efterretninger om disse ville blive meddeelte, og jeg skrider nu til at gjøre opmærksom paa endeel Ting, der maa tages med til Bestemmelsen af den Maalestok, hvori Christiania Skole fordum har virket som Læreanstalt.

II.

Endnu i den Periode, hvormed vi her ville beskjæftige os, er den lærde Skole væsentlig at betragte som Planteskole for Geistlige; en juridisk Embedsexamen og nogen Fordring paa høiere akademisk eller lærd Dannelse hos Juristen daterer sig jo først fra 1736 og først endnu senere bleve til den almindelige praktiske Mediciner stillede lignende Krav. Ligesom derfor de Allerfleste af Skolens Disciple bleve Præster og Skolemænd, saaledes vare de ogsaa for en stor Deel Sønner af saadanne; Bondesønner seer man i denne Periode meget sjelden blive Studenter, hyppigere derimod Borgerbørn fra de Byer, der havde lærde Skoler.*)

*) Kongl. Rescript af 19de November 1728, hvorved denne Omgang ophæves. Til Erstatning derfor paalagdes det Christiania Commune at udrede til Skolen aarlig 130 Rdlr. til Deling mellem Lærere og Disciple, dog saaledes, at 10 Rdlr. deraf holdtes tilbage til Offer for Skolen til Byens Præster og Klokker, hvilket Offer (for hver stor Høitid 1 Rdlr. til hver Præst og 32 ß til Klokkeren) frembares ved 6 Disciple.

I Regelen var det dog kun de Sidstnævnte, der gjennemgik den hele Skole ligefra de nederste Lectier, Landsens Børn (stundom ogsaa Byborn) underviistes gjerne i sine første Aar privat enten af sine Fædre eller hos andre Præster eller de unge og gamle Studenter, som vi ved denne Tid i Masse finde „conditionerende“ omkring i vort Land. Herom nogle Notitser.

Af saadanne Præster maa fortrinlig udhæves Thrønderen Augustinus Schielderup, der 1703—1743 var Sognepræst til Laurdal i Jarlsbergs Provsti, om hvem man har gode Efterretninger i Treschows Jubellærere og i Müllers (maadelige) Jarlsbergs Beskrivelse. Treschow (p. 221) vidner, at han har dimitteret 58 til Universitetet og underviist omtrent ligesaa mange, der deels siden kom i Skole, deels ikke opnaaede at deponere. Om Huuslærerne kunne samles flere gode Notitser, da Beretning om deres Forhold og Vandel hørte til de Ting, hvorom der aarlig afæskedes Sognepræsterne Erklæring. Medens Pluraliteten af dem vistnok have været ret skikkelige Folk, hvem Nøden drev til en Tid at conditionere paa Landet, var der mellem dem ogsaa adskillige „gamle Vagabundi“ og forfaldne Personer, hvorom bl. A. de (utrykte) Efterretninger vidne, som jeg har om en Candidat, Daniel Schive, der dimitteredes fra Skolen 1725, og som jeg her vil meddele. S. var Præstesøn fra Bjelland i Lister og Mandals Amt og underviistes først hjemme af en Studiosus, som (uvist af hvilken Grund) gav sig to Navne, Aurimontan og Nils Slesvig og som behandlede ham tyrannisk. „Endelig sagde denne sig at have med Fanden at bestille, det Præsten ei vilde tro; thi sagde Aurimontan: Hr. Søren Schive! i denne Nat skal I befinde det at være sandt. Præsten blev da ogsaa om Natten meget urolig af adskillige Slags Røster og Syner. Dagen efter tidlig om Morgenen kom Aurimontan, færdig til at reise bort, ind til Præsten og sagde: Jeg maa strax reise fra Eder og tør ei tøve en Time, siden jeg har aabenbaret Eder min Tilstand. Derpaa fik S. til Lærer en Skriverkarl og saa to Studiosi efter hinanden. Den Sidste, der ønskede at blive Capellan hos Faderen, gjorde sig ingen Flid med Sønnerne, for at disse ikke skulde blive færdige.“ Deslige Huuslærere kunne neppe været synderlig bekostelige, siden endog den bekjendte Biskop Bircherod i Christianssand ifølge Papirer i Rigsarchivet 1711 kun gav sin „Præceptor“ 12 Rdl. for Aaret.

Naar nu Børnene af disse Huuslærere o. A. vare bragte saa vidt, at de kunde komme i Femtelectie eller endog i Mesterlectien, sendte man dem gjerne til en Skole, hvorved man havde den Fordeel, at de ofte strax kunde erholde Skolens frie Kost paa Communitetet, der ikke gjerne uddeeltes til de nederste Lectiers Elever, samt at de kun kom til at have med de dueligste Lærere (Rector, Conrector og den øverste Hører) at gjøre, og undgik de ofte maadelige „nederste“ Høreres Behandling. En Følge heraf, at de øverste Classer i hele forrige Aarhundrede og vist ogsaa tidligere, bestandig vare de talrigst besøgte, medens derimod de laveste Lectier vare saa tyndt besatte, at i saagodtsom alle Skoler de to, stundom de tre nederste af dem vare slaaede sammen under samme Hører eller Collega. Der existerede derhos paa den Tid (indtil Skolereductionen af 1739) foruden de Latinskoler Norge havde 1814, nemlig Cathedralskolerne, tillige Smaaskoler i Stavanger, Skien, Tønsberg, Kongsberg, Frederikshald og Frederiksstad, af hvilke nogle vare analoge med vore nuværende Middelskoler og skulde dimittere sine Elever til de høiere Lectier i sit Stifts Cathedralskole, hvor Optagelse af saadanne Elever skulde finde Sted ved St. Hans Tid, paa samme Tid som Depositsen ved Universitetet.**) Men mange unge Nordmænd droge fra Smaaskolerne (især Frederiksstads), stundom og fra foregaaende Privatunderviisning til danske Skoler, navnlig til Helsingørs, en Opdagelse, som jeg oprindelig gjorde ved Gjennemlæsningen af Ordinationsprotokollerne og Literaturlexiconnet og senere fandt bekræftet og bestemt deels i Boesens (i alt Andet end hvad angaar Skolen maadelige) Helsingørs Beskrivelse (p. 160), deels i Badens Universitets-Journal for 1794, hvor den lærde Udgiver, der selv i flere Aar havde været Rector i Helsingør, oplyser, at i 20 Aar af forrige Aarhundrede (han angiver ikke hvilke) blev fra denne Skole dimitteret 26 Nordmænd.***)

*) Rigtigheden af denne Paastand indsees ved Gjennemgaaelse af Ordinationsprotokollerne.

**) Af Ordinationsprotokollerne m. V. synes ogsaa at fremgaae, at der gaves en Art offentlig Latinskole i Bragernæs og tillige paa Strømsø.

***) Helsingørs Skole har ogsaa mellem sine Rectorer i forrige Aarhundrede talt to Nordmænd, Christian Ulrik Abild-

I den senere Tid af det os her nærmest vedkommende Tid søgte ogsaa overmaade mange Nordmænd til Frederiksborg Skole, hvis Rector, fra 1730—66, den fortjenstfulde J. Schrøder (cfr. Gjessing II. 1, 2. 205 sqq.) tilforn havde været Rector i Frederikshald, samt til Roskilde, hvis Skole da styredes af den energiske og hærdede Skolemand Bernt Schnabel (Rector 1726—54).

Bengalske Sepoyer.

Vor Tegning tiltrænger ingen lang Forklaring; man seer, at det er bengalske Sepoyer, som man er ifærd med at kronrage; meget muntre lade de ikke til at være under Operationen, men det fortænker vel Ingen dem i.

En chinesisk Diner i Ning-po.

Da den engelske Expedition mod China besluttedes, sendte Times efter Sædvane en egen Korrespondent til Begivenhedernes Skueplads. I det Øieblik det vordende Felttogs Historiograph ankom til Hongkong, færdig til at sende sine Landsmænd ved Bredderne af Themsen Beskrivelsen af de Seire, de britiske Vaaben vandt i den gule Flod, havde Alt forandret Udseende paa den politiske Horizont. Den bengalske Armees Opstand var udbrudt og China-Expeditionen var i den offentlige Interesse nu blot en Sag af anden Rang. De Tropper, der vare bestemte til China, skikkedes over Hals og Hoved til Indien; den skuffede Korrespondent saa sig altsaa nødt til at udsætte sine episke Skildringer og for dog at bruge Tiden gjennemreiste han som Tourist det nordlige China, gjorde Udflugter i det Indre og sendte saa Reise-Indtryk istedetfor Bulletins til sit Blad. Læserne tabte intet derved. Man dømme efter følgende Skildring af en chinesisk Diner:

Dersom Du vil spise à la chinoise, saa gjør ikke Regning paa de Indbydelser, Du modtager, da enhver Vært anseer det for sin Skyldighed at beværte sine Gjæster efter deres Lands Skik. Ved en stor Middag, som Kjøbmandslauget i Shantung gav de engelske Beboere af Ning-po, havde jeg haabet endelig at gjøre Bekjendtskab med det chinesiske Kjøkken, men de gode Kjøbmænd havde desværre leiet deres Gjæsters Kokke for Leiligheden.

Ideen til selv at give en chinesisk Middag, begyndte at gjære i mig, og jeg gav mig til at undersøge Forholdene i Ning-po. Ved denne Examen viste det sig, at Staden i hele Keiserdømmet har en dobbelt Berømmelse: for sin Intelligents og for sit Kjøkken. Som bekjendt opsættes hvert Aar i Peking literære Priisspørgsmaal. For nogle Aar siden vandt en Literat fra Ning-po Prisen og den hele Stad var saa stolt af denne Triumph, at Stedets Véfour, der netop skulde aabne en Restauration, forsmaaede alle sædvanlige Titler som den keiserlige Dragon 2c. og kaldte sit Etablissement: Den keiserlige Akademicus. Denne stolte Titel gjorde dets Lykke.

I September var min Plan kommen til Modenhed og jeg inviterede med al brugelig Høitidelighed de første engelske Familier til en Middag i „den keiserlige Akademicus.“ Hvert Indbydelseskort var ledsaget af et Par Pinder (bâtonets) for at tilkjendegive mine Gjæster, at de forud maatte øve sig i Brugen af disse smaae chinesiske Maskiner, der som man veed gjør Tjeneste istedetfor Skee og Gaffel. Indbydelsen modtages saameget heller som Leiligheden til at adsprede sig, kun er sjelden i Ning-po. En Sal sættes istand til Festen, Spisesseddelen forfattes efter de mest Lærdes Raad, og Festdagen seer man fire Portechaiser, indeholdende fire engelske Ladyer med Ægtemænd i Procession bæres gjennem Byens Gader for at standse udenfor den keiserlige Akademicus.

Spisesalen vendte ud mod en meget smal Gade. Bordet var overlæsset af smaae Delikatesser, bestemte til „at aabne Appetitens Døre“, og som fortæres staaende; i Midten saaes et fiirkantet Taarn, dannet af Gaasetunger;

Bengalske Sepoyers Kronragning.

ved Siden af dette et kunstigt Stillads af smaaskaaren Kalkun; deromkring haardkogte Æg med sorte Prikker i, opbevarede i Kalk, Grønsager i Eddike, Østers tagne ud af Skallerne og skaaret i fine Strimler, Krebs, Valnødder, Ingefær og syltede Frugter. Dette var første Service. Hver Ting blev fundet fortrinlig i sin Art. Jeg vil jo just ikke paastaa, at Kalkun, kogt saalænge til den danner en geleeagtig Substants, er et ganske anbefalelsesværdigt Produkt, og der herskede ogsaa i Begyndelsen en vis Frygt blandt os for at gribe den an, men Krebsene og de syltede Frugter gave os Mod og skuffede ikke.

Nu Opmærksomhed! Man gaar tilbords og skrider til de alvorlige Ting. Jeg har sagt, at hver Gjæst havde medbragt sine Pinder; paa sin Plads fandt han en rund Bolle og en Øse af Porcelæn, et sammenrullet Haandklæde, nylig dyppet i lunkent Vand, - Chineserens Serviet, - samt to Drikkebægere af Form og Størrelse som Æggeglas. Ved min Side sad en Chineser, Tolken ved Konsulatet, med sin Mandarin-Hue paa Hovedet; han var indbuden, for at paasee at Alt gik strængt efter chinesisk Ritus.

Først kom Svalerede-Suppen, som det sig hør og bør. De blandt os, som sad Suppe-Terrinen nær nok til at tillade sig et hurtigt Indblik, studsede over ikke at opdage Formen af Fuglereder; heller ikke mærkedes nogen Smag af Kviste, Fjær eller Mose. Jeg skal ikke kunne sige, hvorledes disse Reder see ud i Naturtilstand, da jeg ikke har gjort Jagt paa dem i Hulerne omkring Java, hvor de findes, og ligesaa lidt har læst noget ornithologisk Værk. Al den Oplysning, jeg kan give, er, at de paa Bordet vise sig i Skikkelse af et tæt Lag Vermiceller, der svømme paa Overfladen af Suppen; nedenunder er et hvidt Fluidum med opskaaret Hønsekjød. Man fandt almindelig, at denne saa udskregne Ret smagte temmelig flau, men det maa tilføies, at der om den store Suppe-Terrin stode flere smaae Terriner med forskjellige Slags pirrende Saucer, mere og mindre krydrede efter Enhvers Gane. Læg Mærke til den Omhu, hvormed vor Chineser komponerer sine Blandinger, med hvilken Kunst han krydrer sin Suppe!

— „Men, Sir“, sagde en Dame til ham, „De vil dog vel ikke faae os til at tro, at De spiser denne Suppe med Deres Pinder?“

— „Dertil er denne Øse bestemt,“ sagde han høitideligt, „efter at vi først have flyttet Rederne over i vor Bolle.“

Anden Ret ventedes med levende Utaalmodighed. Det var en Kompot af Havsnegle. I Macao er denne Kompot hvid af Farve, i Ning-po er den grøn, og jeg betænker mig ikke paa, at give den keiserlige Akademicis Kok Attest paa sand Orthodoxi. Sneglerne ere slibrige og det er følgelig et Kunststykke, at gribe dem med Pinderne, men lykkes det Dig at bringe dem til Munden, mindes Du behageligt om Skildpadde-Fidt. Vil Du ikke spise andet end hvad Din Bedstefader har spist før Dig, maa Du holde Dig til Krebsene, men en god Englænder, der med Fornøielse spiser sig ihjel paa Muslinger, har ingen Ret til at løfte Hænderne mod Himlen ved Synet af en Chinesers Henrykkelse over sine Snegler.

Forhandlingerne over denne Rets Fortrin afbrødes af vor Chineser.

— „Hvad maa jeg opleve?“ udraabte han. „Undsee I Eder ikke ved saaledes at forglemme Høflighedens simpleste Love? Ikke En af Eder har endnu tænkt paa at hylle et Stykke af denne Ragout i en tyk Robe af Sauce og ved Hjælp af sine bâtonets at lade den glide behændigt ind i sin Naboes Mund?“

Vi gjorde alle vort Yderste for at gjenoprette vor Ære, men uden Held; Sneglerne gled mellem vore Pinder og Nabo-Mundene aabnede sig just heller ikke meget villigt for at modtage dem.

Dernæst kom en Komposition af Svinekjød og Hvalfiskefinner, hvis Delikatesse nok turde bestrides. Vor Chineser fik vistnok dyb Foragt for „Barbarerne fra Vesten“ ved at see os smage paa Svinekjødet, men

gaard (en Thrønder) og N. Treschow, hvorhos flere af Skolens danske Lærere have søgt og erholdt geistlig Befordring i Norge.

ubarmhjertig stode Finnerne tilside. Han vilde maaskee have faaet lidt mere Respekt, havde han vidst, at de samme Barbarer spise Fisk, som fanges paa en Stang med en Orm paa Krogen. — Saa kom Krabbeøine. Jeg havde seet bedre i Macao, hvor man spiser dem som Salat.

Imidlertid fyldte Tjenere uophørlig vore Æggekoppe med heed Viin eller sam-chou af Metalkander. Chineseren drak paa de Tilstedeværendes Sundhed; hver Enkelt fik sin Toast, men Damerne kom først efter samtlige Gentlemen, saa det aabenbart var en Principsag.

(Fortsættes.)

Om Trykning af afdøde Folks Breve.

II.

I vort Nr. 25 søgte vi at godtgjøre Tilladeligheden af at trykke afdøde offentlige Mænds Breve om offentlige Anliggender samt at vække Interessen i Almindelighed for deslige Dokumenters Bevarelse. Vi behøvede for vor Artikel ingen anden Foranledning end den, som allerede laa i hiin Kjendsgjerning, at hele vor nyere, saa vigtige Historie manglede næsten enhver Oplysning fra de handlende Personer, saaledes at det, trods Tidens Nærhed og Bogtrykkerkunstens virksomme Hjælp, er hartad vanskeligere at skrive den, end Norges Historie under Middelalderens Borgerkrige. Men da det af os gjorte første Forsøg paa at unddrage den hævdede Ødelæggelse noget af dens Bytte havde foranlediget en vis Hr. S til i Christiania-Posten at indrykke en Protest, toge vi denne som et Udgangspunkt for en almindelig Udtalelse mod den hidtil fulgte Fremgangsmaade. Den af Hr. S fremsatte Protest lød saaledes:

„Kan det være ret gjort, saaledes som det er skeet af Redaktionen, at indføre i Bladet en afdød Mands Breve, der i sin Tid i Fortrolighed ere skrevne til en Ven og med udtrykkeligt Forlangende om, at de maatte blive tilintetgjorte strax efter Gjennemlæsningen? Lad være, at Brevene datere sig fra nu snart 50 Aar tilbage, saa er dette dog ikke længere siden, end at Forfatterens Allernærmeste leve endnu den Dag i Dag, ja selv hans Enke og de fleste af hans Børn. — Dersom Redaktionen skulde være kommen over flere af Biskop Bugges Breve og agte paa samme Maade som hidtil at offentliggjøre dem, saa tror En blandt de ovennævnte Vedkommende sig paa egne og de Øvriges Vegne ligesaa berettiget som beføiet til i kraftigste Maade herved at nedlægge Protest og Forbud derimod."

Vi vare ikke i Tvivl om, at Forbudet mod paa „samme Maade som hidtil at offentliggjøre Brevene" ene og alene var at sætte i Forbindelse med Forf. i Spidsen udtalte Misbilligelse overhoved af „at indføre i et Blad en afdød Mands Breve", endnu medens nære Slægtninger levede. Dette enevældige Arvings-Forbud troede vi at maatte imødegaae paa samme Tid som vi anstillede nogle almindeligere Betragtninger. Vi sagde ingenlunde, at Anonymen S var nogen „Dumrian", uagtet hans korte Forfatterskab nok kunde holde Muligheden aaben for at han i literære Sager kunde regnes til Skolen. Men ikkedestomindre har Hr. S i et længere Tilsvar i Chr.-Posten for 5te Juli med særeget Behag appliceret hiin Benævnelse paa sig, og det uagtet han allerede ved sin Vrede faktisk fralægger sig Adkomsten til hiint Slags Titel. Thi det er noksom bekjendt, at dumme Folk ere saare godmodige, og at det allermindst af Alt hører til deres Fag at være saa vrede som Hr. S der er. Til Overflod viser han sig nu ogsaa som en velstuderet Mand, der kjender sin Cicero og sine Fabulister, om end den indbragte Grise-So med hendes elskelige Smaae ikke er sat paa de rette Skove. — Ved første Oiekast kunde det synes som om Hr. S mod os var en meget grov og ubillig Mand. Men nærmere betragtet er han ganske det Modsatte — ja lutter Høflighed. Intet kan nemlig være høfligere mod en Modstander, end ganske at opgive sin egen Mening og antage hans. Vi bede blot S's første Protest sammenholdt med følgende Udbrud i hans sidste Indlæg:

„Hr. Redaktør! aldrig har da hverken jeg eller de Øvrige, paa hvis Vegne jeg har tilladt mig at protestere, nogensinde tænkt paa enten at ville eller kunne forhindre Trykningen af Biskop Bugges Breve, forsaavidt Alt angaar, hvad der i dem virkelig og uimodsigelig kunde have nogen Interesse for det Offentlige; nej slet ikke, meget mere ville vi Alle være Dem hjertelig taknemmelige for Deres Bidrag baade til at redde, hvad reddes kunde fra Undergang af det, der i samme Breve maatte være af noget historisk literært eller andetslags Værd, som ogsaa til gjennem den Hedenfarnes egne Udtalelser at faa hans ædle og retskafne, men stundom maaske miskjendte Karakteer stillet i det rette Lys. Men paa den anden Side have vi ligesaalidt kunnet undlade at protestere imod det efter vor Mening Urigtige og Uforsvarlige ved bemeldte Trykning, og jeg er ingenlunde bange for at møde Dem for det Tribunal, hvortil De har indstævnet mig - det literære Publikums nemlig - med den Paastand, at De ved oftmeldte Brevtrykning ikke har fyldestgjort de Fordringer, som man kan gjøre til Udgiveren af deslige Dokumenter, og det ikke alene efter mine Anskuelser og Følelser, men endog efter deres egne(?) Indrømmelser."

Hiin ubetingede Protest er her (og endnu tydeligere ellers i Indlægget) forvandlet til en Klage over den uskjønsomme og ukritiske „Maade", hvorpaa vi have trykt Bugges Breve — „Løst og Fast", siger han, „uden Forskjel, private og offentlige Gjenstande om hinanden." Nu, hvis dette virkelig var saa, da maatte vi erkjende at have groveligen feilet. Men Sagen er netop den, at af den Samling Bugge'ske Breve, som havdes, er ved Trykningen i Nyhedsbladet alle saadanne udskudte, der maatte ansees for ganske private, og hverken angik eller interesserede Offentligheden. Skulde Hr. S tvivle om Rigtigheden heraf, staar det ham frit for hos Redaktionen at tage Originalerne i Oiesyn, og hvis han endda ligeoverfor Publikum søger at befæste sin gamle Mening om at vi have trykt Rub og Stub, maa det være os tilladt ved en Prøve paa hvad vi ikke have trykt offentlig at gjendrive denne Beskyldning. Men i dette Tilfælde kommer da Hr. S med sin Vantro til at bære Ansvaret for Publikationen. At der i de trykte Breve skulde findes private Ting, saarende for Forfatterens nulevende Familie, kunne vi ikke indsee. Bugge havde aldrig verlet et Ord med C. Anker, dengang Brevene skreves, og havde saaledes overhovedet liden Anledning til at underholde sig med ham om rene Privatissima. Rigtignok taler han i et af de trykte Breve om hvilken elsket Kone og dydige Børn han havde, men vi fandt os dog ikke beføiede til at udelade denne eneste familiære Ytring saameget mindre som vi ikke kunde ane, at nogen af Efterleverne vilde tage Anstød over dette gode Skudsmaal. Man seer, det er ene fælles politiske Ideer, som har bragt Bugge til at træde i Korrespondence med Anker. Den Aabenhed, hvormed han udtalte sig om Regjeringen, er da ogsaa fornuftigviis ene og alene Grunden til Paalægget om at brænde hans Breve, og ikke, som Hr. S, utroligt nok, tror, „det Mangt og Meget han ellers lod indflyde." Det er i hiin Henseende betegnende, at de bevarede Breve ophøre, hvor den politiske Diskussion begynder at tage en betænkelig Retning og just hvor man i Bugges følgende Breve maatte vente kompromitterende Ytringer ikke alene for ham, men ogsaa for Modtageren. — Naar Hr. S ellers beskylder os for at have trykt Bugges Breve uden Kritik, da maa vi forsvare ham for hermed at have udtalt den Daddel, som efter almindelig Sprogbrug vilde ligge i hiint Udtryk. Thi ved Mangel paa Kritik forstaar aabenbart S det samme som en samvittighedsfuld Gjengivelse af et Originaldokument uden Udeladelser efter Enhvers subjektive Lyst. En Udgave af Ciceros Breve, hvoraf Udgiveren efter sin personlige Stemning udelod Alt, hvad der syntes ham vel fortroligt, vilde saaledes blive en kritisk Udgave, medens den, som fulgte det hele Haandskrift, blev ukritisk. Hvad Hr. S dadler er saaledes, at vi ikke friskvæsk have slettet ud. Nu, vi indrømme, at naar Noget trykkes, der ikke oprindelig har været bestemt til Offentligheden, kan Udeladelser ofte være nødvendige, og saadanne ere endog foretagne i de trykte Bugge'ske Breve. Men Udeladelserne maa skee varligen, da de ellers altfor let føre til historisk Forvanskning. Intet havde været rimeligere, end at udelade Bugges Paalæg om at brænde Brevene. Derved havde Hr. S været afskaaret al Adgang til at gjøre Larm over, at de dog ikke vare blevne brændte, men trykte. Og dog vilde hiin Udeladelse været aldeles utilgivelig, da man ved Brevenes Læsning skylder Forfatteren at tage Hensyn til, hvorledes han i Forfattelsens Oieblik har villet have dem opfattede. — Hvad Hr. S taler om Wettes Brev til Sands Moder angaar ikke Sagen. Vi have aldrig betvivlet Utiladeligheden af at trykke nulevende Folks Breve til nulevende Personer. Og vil derfor Hr. S argumentere med Exempler, da henvise vi ham til den Hærskare af Brevsamlinger, som strax efter Forfatternes Død ere udkomne i Tydskland, England og Frankrig. Han vil da finde ganske andre private Ting offentliggjorte, end i Bugges Breve. Han vil kunne læse i Uger, uden at blive færdig med Kjærlighedsbreve alene.

Vi have ovenfor behandlet S som om han virkelig havde Ret til at være Biskop Bugges Eftermaalsmand. Men netop den Omstændighed, at hans Inserater fremkomme i Posten, synes dog at vække Tvivl derom. Thi han er naturligviis først tyet til hiint Forum, efterat hans Legitimationer ere fundne utilstrækkelige i Blade med nogen strengere Redaktions-Kontrol.

Literatur og Kunst.

Netop er udkommet: **„Beretning om Christianias Almueskolevæsen"** i Aaret 1857, forfattet af Skoleinspektøren og udgiven af Byens Almueskolekommission (30 S. 8vo.), hvori meddeles Resultaterne af den Reform i Byens Almueskolevæsen, som Kommunalbestyrelsen, efter Foranledning af Folkeoplysningsselskabet og i Henhold til Skolekommissionens Indstilling, besluttede i Oktober 1856, og hvilken havde til Følge, at der ansattes en egen Skoleinspektør, Kand. theol. D. E. G. Hansen, at sex af Skolerne reduceredes til 3, at Lærerpersonalet forøgedes fra 11 til 15, at Klassernes Antal forøgedes ligesom Lærefagene, idet Historie og Geographi optoges fra Nyt af (ved Siden af Religion, Norsk, Regning og Skrivning) og endelig, at Skoletiden udvidedes fra 2 til 3 Dage om Ugen. Af foreliggende Beretning er det glædeligt at erfare den Beredvillighed, hvormed Kommunen har gaaet ind paa denne ikke lidet bekostelige Reform, som foruden forøgede Lønningsudgifter ogsaa i den nærmeste Fremtid vil medføre betydelige Bygningsomkostninger; men endnu glædeligere er det at erfare, at den aabnede Adgang til en fuldstændigere Skoleundervisning blandt Menigmand har fundet saadan Paaskjønnelse, at der har kunnet oprettes en stærkt besøgt Eftermiddagsskole for betalende Elever.

Af Konsul Tønsbergs **Norske Folkelivsbilleder** er atter udkommet en Fortsættelse (Hefte 4—5), bestaaende af 3 Billeder, alle af Bergslien. Det første fremstiller „St. Hansaften paa Landet", idet Gutter og Piger samles til Lystighed paa en Høi, hvor St. Hansaften-Blus brænde og i den dunkle Nat kaste en mystisk Belysning over den hele Scene. Det næste Billede forestiller „en Aften paa Sæteren," just som Budskappen vender hjem fra Fjeldet; den ene Budeie holder paa at skure Melke-Kolderne, den anden staar med Bøtterne beredt til Malkningen og venter kun paa at Gjæterjenten skal blive færdig med at „salte Bjeldkoen" for hendes Ordentlighed i at føre Budskappen hjemad. Den tredie Plade (den eneste, hvortil endnu Texten medfølger) forestiller et Ligfølge, dragende igjennem et tilsneet Vinterlandskab, deels paa Slæde, deels ridende, deels gaaende; paa alle de forskjelligt udprægede Ansigter, som sees i Følget, er Færdens Alvor og Sorg eiendommelig udtrykt. — Samtlige Billeder vidne lige fordeelagtigen om den unge Kunstners Talent og hans Studium og flittige fortrolige Kjendskab til vort Folkeliv.

Norge.

Christiania. Den 7de skulde Opbruddet fra Axvalla foregaa og Tropperne ventes hertil i Morgen. Den foregaaende Løverdag gjorde de svenske Officierer i General Malmborgs Telt en Fest for de norske, og paafølgende Søndag disse igjen i den norske Leir en Fest for de svenske. Oberst Broch havde til denne Anledning forfattet Sang til Kronprindsen og til de svenske Brødre.

— Selskabet for Christiania Byes Vel har til Bekvemmelighed for den Mængde simple Folk, som bade sig udenfor Fæstningsmuren, ladet foretage endeel Arbeider, hvorved Adkomsten til Stedet er lettet, og Forføininger trufne for at hindre Folk fra at drukne.

— Den 9de Juli feirede Christiania Kathedralskole sin Aarsfest, ved hvilken Leilighed Rektor Vibe holdt en smuk og hjertelig Tale, hvori han skildrede de Principer, han i sin nu tiaarige Virksomhed som Skolebestyrer havde fulgt, nemlig Mildhed og Humanitet i Modsætning til Fortidens Rigorisme, hvorhos han omtalte Forskjellen mellem den offentlige lærde Skole og den private Underviisning. Tvende smukke Sange af P. A. Jensen bleve afsungne. — Skolen har for Tiden 103 Disciple, hvoraf 20 nyoptagne.

— Det er nu netop syv Aar siden Student Marcus Thrane, Arbeideragitionens Ophavsmand, arresteredes, og i hele denne Tid har han siddet indespærret, først i en stræng Varetægtsarrest, saa paa Tugthuset, hvorhen han førtes under Kanonernes Torden paa Kongens Fødselsdag 1855, og endelig siden 15de August 1856 paa Bodsfængslet. Den 15de denne Maaned er hans Straffetid udløben. Og han selv og hans Familie havde naturligviis lige meget glædet sig til Befrielsesdagen. Men hos Direktøren er nedlagt Byfogdens (efter Stiftamtmandens Resolution) afgivne Ordre, at Thrane fra Straffeanstalten skal afleveres til Raadstuevagtmesteren for ved 5 Dages Fængsel paa Vand og Brød at afsone en Mulkt af 10 Spd. til Statskassen, hvilken han før Straffetiden havde paadraget sig ved Optagelsen af en Artikel i hans Arbeiderblad. Nu kan vistnok ingen betvivle den juridiske Ret til at tage endog den for sin Brøde saa haardt straffede Mand fra det ene Fængsel og føre ham til det andet; men vi troe dog, at ingen Love, ingen Domme vil kunne fritage denne Fremgangsmaade fra at blive stemplet som inhuman af den almeenmenneskelige Følelse. En Vand- og Brøds-Straf for en Mand, der umiddelbart i Forveien har udholdt en saadan Fængselsstraf som T., er en ganske anden angribende Straf, end den under andre Omstændigheder vilde være, og det sømmer sig lidet for Staten, at benytte denne tilfældige Leilighed til end yderligere at forøge sine strængt nok udmaalte Straffe. Hvad der ved saadan Fremgangsmaade opnaaes, er ene dette, at de Lidendes Sind end mere forbitres, og at Andre tabe Troen paa Muligheden af, at Billigheds- Humanitetshensyn kunne varetages ligeoverfor Lovenes strenge Bud.

— Sorenskriveren i Strinde og Sælbo, Bendeke, er først af Høiesteret dømt til en Mulkt af 20 Spd. for utilbørligt Ophold med Justitssagers Paadømmelse, saa af Throndhjems Overret i en Mulkt af 100 Spd., og endelig har han af Justits-Departementet faaet en overmaade skarp Irettesættelse for sit mislige og derhos egennyttige Embedsforhold.

Udenlandske Efterretninger.

Sverige. Adolph Iwar Arwidsson, Bibliothekar ved det kgl. Bibliothek i Stockholm og i Literaturen fordeelagtig bekjendt ved en Samling „Svenska Fornsånger", er død i Viborg, netop under en Reise i hans Fødeland Finland, som politiske Forholde i lange Tider havde hindret ham at gjensee.

Danmark. Den 5te Juli aabnedes i Kjøbenhavn, ifølge den forudgaaende Indbydelse, den hygieniske Kongres, hvortil omtrent 480 Medlemmer havde indtegnet sig. Til Ordfører i Forsamlingen valgtes Overpræsident Lüttichau, til Viceordfører Præsident Åkermann, til svensk Sekretær Dr. Dickson, til norsk Dr. Steffens, til dansk Prof. Fenger; til Ordfører i første Afdeling Prof. Conradi, i anden Afdeling Doktor Lachmann.

— Den 6te Juli, Fredericiaslagets Aarsdag, afsløredes paa Kampens Sted under stor Jubel et ved frivillige Bidrag bekostet Monument, Bissens „Landsoldat."

England. Atter er Nedlæggelsen af Telegraphtouget over Atlanterhavet til Amerika mislykket. Touget er sprunget ombord paa Agamemnon, efterat være sænket i en Strækning af 142 Mile.

— Jødebillen er endelig gaaet igjennem i Overhuset.

— Nye Tropper afgaae idelig til Indien. Heden har anrettet store Ødelæggelser i Englændernes Hær der. Lucknows Garnison var svundet ind til Tredieparten. Ifølge engelske Beretninger have ellers Englænderne været heldige i Kampen og 23de Mai taget Kalzee.

Frankrig. Prinds Napoleon er bleven udnævnt til Minister for Algier og Kolonierne. Denne Udnævnelse har ligesom Delangles fremkaldt Tilfredshed, da man slutter til nogen Forandring i det nærværende Regjeringssystem.

Rusland. I Esthland er udbrudt en Bondeopstand. Fra Rewal udsendtes 60 Soldater, men Fjerdeparten af dem dræbtes strax af Bønderne.

Christiania. Trykt og forlagt af H. J. Jensen. (Storgaden Nr. 27.)

Illustreret Nyhedsblad.

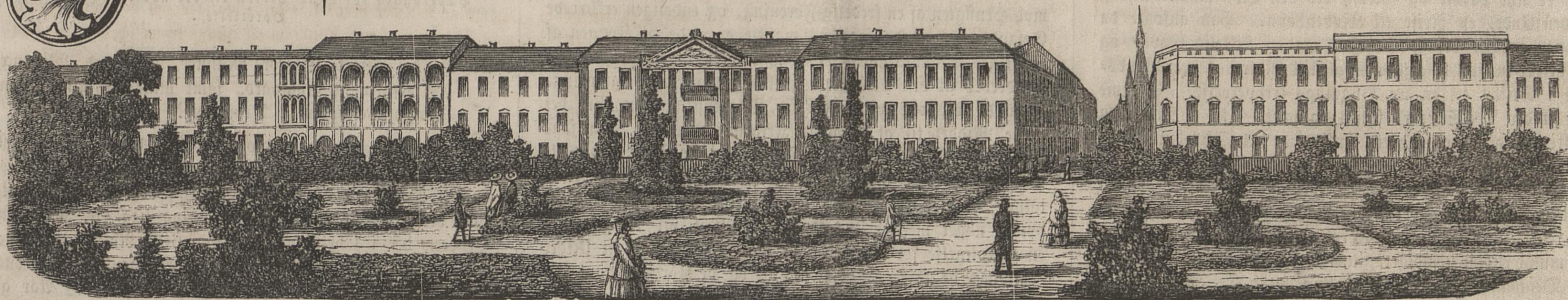

Nr. 29. | Udkommer hver Søndag Morgen. | 18de Juli 1858. | Abonnementsprisen er 60 ß Fjerdingaaret. | 7. Aarg.

Indhold.

Efterretninger om Christiania Cathedralskole under Cancelliraad Jacob Raschs Rectorat. (1706-37.)

(Prøve paa et større skolehistorisk Arbeide af Ludv. Daae, studios. philol.)

III.

Som bekjendt lader Holberg i Slutningen af Nils Klim denne sin Helt mellem andre Reflexioner anstille ogsaa den, at et Skole-Rectorat dog er den Stilling, som den forrige Hersker over det 5te Monarchi bedst kunde være bekjendt at indtage, saasom Rectoratet er „regiae potestatis simulacrum.“ Men det var dog kun inden Skolens Mikrokosmus, at en Rector nød denne Anseelse, thi i det større Samfund udenfor denne var hans Embede kun lidet hædret og anerkjendt. Indtil 1739 havde han ikke „Rang“, udnævntes ikke engang af Kongen, men af Stiftets Biskop, der dog gjerne lod hans Bestalling confirmere fra Kjøbenhavn af. Som Kvalification var siden 1696 fordret Magisterconferentsen, en Grad, som dog allerede før enhver Rector i større Skoler gjerne havde erhvervet. Dog maa man her mærke sig, at der existerede en stor Forskjel mellem Rectorerne ved de utallige, usle Trivialskoler og ved de større Skoler, navnlig Cathedralskolerne. Rectores i Stiftsstæderne havde nemlig for det Første næsten altid en Conrector, der, som tilforn berettet, befriede dem for fast det Halve af deres Skolearbeide, og derhos vare de der Medlemmer af Domcapitlet, hvis Forretning var at dømme i geistlige Sager og tillige (indtil Forordn. af 1ste Decbr. 1797) i alle Ægteskabssager (den bekjendte Tamper-Ret“, ɔ: jus quatuor temporum, fordi den holdtes til 4 bestemte Tider om Aaret). Medens Rectoraterne i de smaae Skoler, f. Ex. Ebeltoft, kunde være aflagte med 30 Rdl. (!) aarlig og gjerne vare forenede med en Degne- eller Organistbestilling, vare Rectores i Stiftsstæderne, om ei overalt (f. Ex. ikke i Ribe), dog i Almindelighed ret godt aflagte, saaledes i Roskilde „med mere end biskoppelige Indtægter.“ At det herværende Rectorat ogsaa før dets Vilkaar saa betydelig forbedredes, ved Erhvervelsen af en Halvpart af Lectoratets Præbender (1738), har været et nogenlunde anstændigt Embede, kan sluttes deraf, at de fleste af J. Raschs Formænd forbleve deri, uden at tragte efter Mere, samt at det nogle Gange har tjent til Afgang for danske Skolemænd i høiere Stillinger. Hovedindtægten faldt af Beneficiargods, men var naturligviis ujævn, eftersom Mere eller Mindre af dette var bygselledigt, og eftersom Leilændingerne vare solvente eller ikke. Bopæl skulde Rector, som alle Skolepersoner, have i Skolelocalet, men her i Byen maatte han i mange Aar (vistnok hele Tiden fra 1686 til 1719 paa Grund af Omstændigheder, vi senere skulle betragte) i dets Sted nøie sig med 24 (ofte uerholdelige) Rdlr. af Kirkekassen. Derhos nød han hersteds Halvparten af Skolens Accidentser for Opvartningen ved Bryllupper, Begravelser o. s. v. og en stor Deel af de nævnte Mortens-aftens-Penge. Forøvrigt var han i sit Embede Biskopen strengt undergiven, denne visiterede aarlig Skolen, deciderede angaaende Stipendiefordelinger m. M. og synes ogsaa paa de fleste Steder at have tiltaget sig den Ret, som Danske og Norske Lov udtrykkelig hjemlede Rigernes Rectores, nemlig, at de efter Samraad med Sognepræsten selv skulde kalde sine Hørere.*)

Vi see heraf, og af Mere, at en Rector, for ei at tale om den lavere Skolemand, overhoved indtog en beskeden Stilling. Men Udsigten til at tilbringe sit Liv med Studiet af de classiske Sprog og med Ungdommens Underviisning i disse har dog til alle Tider udøvet en egen Tiltrækningskraft hos visse Gemytter, selv om Tiderne have været ugunstige nok for Videnskaberne og deres Dyrkere. Og denne Tiltrækningskraft har ogsaa paa denne Tid, da forløbne Tydskere og uvidende, brutale Militære vare i høiere Priis end Videnskabsmænd og Lærere, ikke undladt at virke og har forskaffet den tilsidesatte Skole ikke faa gode og ædle Kræfter. En saadan Mand, Christian Falster i Ribe Skole, var ustridig Rigernes første Philolog før Madvigs Tid, og har blandt sine mange lærde Skrifter ogsaa forfattet et, betitlet „Amoenitates Philologicae“ (3 Tomer, Amsterdam 1729—32), der kaster et meget stærkt Lys over Tiden i det Hele og i Særdeleshed over Skolemandens Forhold til samme. Men ogsaa Jacob Rasch, hvis Levnet vi nu ville fortælle, hører til de Rectorer, som ere et godt Minde værdige.

Jacob Rasch er født i Stavanger den 27de Decbr. 1669 af Forældrene Michael Gundersen (med Familienavnet Aalborg, det han dog sjelden brugte) og Sophia Rasch, Datter af Laugmand i Stavanger Jacob R. (der nævnes i Forf.-Lexiconnet). Bemeldte M. Gundersen, der i det Mindste senere var Sorenskriver over Jedderen og Dalerne i Stavanger Amt, har endnu levet 1704, da han under 9de Juli entledigedes fra Embedet og erholdt en Svigersøn Bendix Dyrhus til Successor, Moderen levede i Stavanger som Enke 1711. Af Børnene, der samtlige fra Moderen optoge Familienavnet Rasch, kjender jeg to Sønner, Lars R., senere Provst og Sognepræst til Hobbel, en erudit Mand, om hvem Wilse i sin Spydebergs Beskrivelse p. 557 fortæller interessante Ting, og vor Rector.

Carl Deichmann, der havde været R.'s Svoger, anfører i et Brev til Suhm (se dennes Levnet ved Nyerup p. 315—16), at Rasch i sin Ungdom er bleven underviist af den lærde Torfæus, der boede i Stavanger Amt, især paa Stangeland i Augvaldsnæs. Det var da vel senere, at han (uvist hvilket Aar) kom i Stavangers Skole, der ved Rescript af 6te Mai 1682 fra Cathedralskole var gaaet ned til Trivialskole; Rector var indtil 1684 J. S. Godtzen (Treschows Jubell.); om Rasch har gaaet i Skolen i denne brave Mands Tid er ikke sikkert, men vel, at han er underviist af Eftermanden Michael Leigh, senere Lector theol. i Christianssand, der dimitterede ham til Universitetet 1688. Rasch blev 1696 Magister, forfattede i dette og de følgende Aar et Par vistnok mindre betydelige Disputatser, der nævnes i Forf.-Lex., og blev 1700 Hovmester i Kjøbenhavn hos Geheime-Raad, Admiral, Ridder m. M. Frederik Gedde (til Hindema i Fyen.*) Her har Rasch, der lader til godt at have kunnet gerere sig i den finere Verden, udentvivl skaffet sig adskillige gode og indflydelsesrige Patroner. Derhos har han ogsaa studeret ikke Lidet og i ikke faa Retninger. Vi have især flere udtrykkelige Vidnesbyrd for, at han har staaet i megen Forbindelse med Tormodus Torfæus, med hvem han, som vi saae, fra gammel Tid af havde Bekjendtskab. Fra 1702—6 havde han at gjøre med Trykningen af Alt, hvad Torfæus indtil dette Aar udgav og tegnede blandt Andet Kart til Torfæi Groenlandia. Rasch befattede sig selv med historiske og sproglige Undersøgelser „endog“ i det Danske og Norske, især Runevæsenet, og søgte da, som rimelig var, Veiledning hos Torfæus. Mellem disse har været ført adskillig Korrespondence, hvoraf 1780 ialfald Noget synes at have været i C. Deichmanns Eie.*) Fra samme Tid hidrører maaskee ogsaa et heraldisk Arbeide af Rasch, nemlig endeel Tegninger af norske Adelsvaaben m. M., der fandtes i Suhms Bibliothek og derfra er gaaet over til det store kongelige. (Suhms Levnet ved Nyerup, l. c., Saml. t. d. N. F. Spr. og Hist. V. Minerva for Novbr. 1787. p. 179 o. fl. Steder.)

1706 den 20de April blev i Christiania begravet Rector Mag. Eiler Hirnklow, der i 16 Aar havde forestaaet Cathedralskolen, dog, som man af flere Ting kan slutte, med liden Kraft og under ugunstige Vilkaar. Formedelst „hans Alderdom og idelige Svaghed“ vare Skolens Accidentser geraadede i saadant Forfald, at de efter hans Død maatte inddrives ved Rettens Midler endog hos „fire velhavende Borgermænd“, og da hans Regnskaber 1708 bleve reviderede, indgaves Forestilling om det mislige Forhold, der havde hersket under ham med Hensyn til Degnepenge (en Skat fra Landdistrikterne, der bestod til 1839) og Legater. Endvidere, hvad der var det værste, Skolen havde dengang intet ordentligt Locale. Cathedralskolen havde oprindelig her som andetsteds ligget i Nærheden af Kirken (den saakaldte „Trefoldigheds-K.“) ved Prindsestalden, men ved Branden i 1686 havde den deelt Skjæbne med samme Kirke. 1696 var idetmindste moveret om Opførelse af en Skolebygning i Nærheden af Vor Frelsers Kirke, men heraf er neppe blevet Noget. Til Skolen var derimod tilveiebragt et Locale, der „formedelst Ælde og Ringhed var saa forfaldet, at man ved Indgangen ikke kan gaa sikker for nedfaldende Stene og Bjelker, ei heller i Skolen selv være beskjermet for Regn. Dette Huus var kjøbt til Skole, da Kirken blev holdt paa Raadhuset, men var forlidet og laa forlangt borte fra den nye Kirke.“**) Dette Locale har derhos været saa ringe, at Skolens Lærere ikke, uagtet saadant udtrykkelig ved en Forordning af 1694 var paabudt, kunde boe der. De oppebar derfor Logispenge af Kirkekassen, der ifølge Norske Lovs først i vor Tid ganske hævede Bud (2—61—63) skulde holde Skolen og Lærerne Locale. Conrector og Hørerne fik til Huusleie 6 Rdl. aarlig (!). Folk vilde tillige nødig sætte sine Børn i Skolen blandt Andet ogsaa af den Grund, at det faldt disse besværligt saa ofte at vandre i Kirke fra et saa borteliggende Sted. — Disse mange Omstændigheder maatte bevirke, at Biskoppen, dengang Dr. Hans Munk, efter Hirnklows Død havde særlig Grund til at see sig om efter en dygtig Mand til det ledige Rectorat; „han ønskede, at Rasch vilde stræbe efter Successionen, hvortil hans Capacité og Conduite er noksom erfaret.“ Rasch blev da, uden tilforn at have gjennemgaaet de lavere Skolegrader, med een Gang Rector ved Cathedralskolen i Christiania, der under Vacancen var bleven midlertidig bestyret af Conrectoren Mag. Johannes Schrøder, om hvem i sin Tid Mere.

Skolen var dengang saa tyndt frekventeret, at i „Raschs Lectie“, ɔ: Mesterlectien, ved hans Ankomst kun forefandtes 7 Disciple, hvoraf han det første Aar (1707) Ingen kunde dimittere. Man har ovenfor erfaret, at de

*) Dette foranledigede mellem visse Rectorer, som f. Ex. den kraftige Skikkelse B. Das i Throndhjem og Biskoperne stundom Stridigheder af alvorlig Natur. — Cfr. ogsaa Falster Amoen. Philol. II, 91 sqq. „De Rectoris jure vocandi in Dania.“

*) Cfr. Kall-Rasmussen, „Bidrag til L. Holbergs Biographi“ i „Nyt historisk Tidsskrift“, udg. af den danske histor. Forening. Tredie Række, Kbhvn. 1858. 1ste Hefte p. 117. Holberg var nemlig en af Raschs Eftermænd i denne Hovmesterbestilling.

*) Det Deichmannske Bibliothek, der ved Christianias sidste Brand kom i den fuldstændigste Forvirring, er, som ventelig, endnu ei saaledes ordnet, at jeg har kunnet øse af de rige Kilder, som udentvivl der maa findes til Skolens Historie.

**) Af en Ansøgning fra J. Rasch af 20de Juni 1708. (I Rigs-Archivet.)

høiere Lectier gjerne netop vare de talrigste, hvoraf kan sluttes til Forholdet i de nedre Lectier. Men Rasch viste strax fra Begyndelsen af „Flid og gode dona docendi“ og „uagtet ved den Tid mange Skoler vare i Aftagende“ lykkedes det ham efter hans eget Sigende (i en Ansøgning af 1715) dog „at holde Alt i nogenlunde Orden og Skik og endog til denne Skole at faae studerende Personer fra Thrundhjems, Bergens, Stavangers og Christianssands Stifter.“*) Han bestræbte sig allerede i 1708 for at faae et nyt Locale og foretog ved den Tid, maaskee endog til den Ende, en Reise til Kjøbenhavn. Han ansøgte da om at „maatte besøge Godtfolk om en skikkelig Gave“ og om at der maatte tillægges Skolen 1 Rdlr. af hver Landskirke i Stiftet til en ny Bygnings Erhvervelse. Samme Aar under 7de Septbr. synes ogsaa et Sted i Nærheden af Kirken at være blevet „ordineret“ til Skolehuus, og Dr. Hans Munk som Biskop at være anmodet om at antage sig Sagen; men deraf blev dog Intet, hvorimod man nok bortkastede det skidne Vand, før man havde faaet det rene, thi 1715 var Skolen med Hensyn til Locale om mulig endnu uheldigere situeret, Noget, der ifølge Biskop B. Deichmanns og Stiftsbefalingsmand Tonsbergs Paategning paa et Andragende fra Rasch truede med at hidføre dens „totale Undergang.“ Den boede nemlig nu til Leie paa Kirkekassens Regning. „Men Kirken er saa fattig, at den ei kan holde sig selv og neppe faae engang Kirkegaard indhegnet, saa har den ei Midler til at skaffe Penge til Huus at leie for Skolen. Desuden er nu Trang paa saadanne Huse, hvorfor vi ofte maa flytte, iblandt hver (Hører) læse paa sit Kammer, saa jeg (Rasch) ingen Indseende kan have med Lærere og Disciplér. Nu endelig ere vi komne paa en fattig Baadsmands Loft at holde Skole, hvor Regnen os tidt bortdriver, saa at jeg frygter for Skolen vil komme i Vanrygte, idet Forsømmelse maa tages med Disciplerne for denne Huustrang.“ Rasch „understaar sig“ i Andragendet, der er dateret 26de Jan. 1715, at nære det Haab, at Hovedstaden i Norge ei skulde i dette Fald blive „ringere end den ringeste Stad her i Riget, som alle med Skoler ere behjulpne, og i hvor liden Øvrighed Frederikshald har, saa nød den dog paa Andragende Hjelp til Skolehuus, da Byen var brændt.“ I Henhold til Ovenstaaende androg nu Rasch om, at Lectoratets Indkomster maatte, ligesom skeet var i Throndhjem og Christianssand, blive tillagte Skolen til en ny Bygning, hvilket nu kunde skee, da det efter Lector Bloch, der forresten levede i Odense med Haab om at succedere en Præst der og aldrig havde betraadt Norges Grund, efter Rygtet skulde være blevet ledigt. Han tilbød sig da selv at „opvarte“ samme Embede og oplyste, at han allerede tilforn havde opvartet det, deels da Trellund var fraværende som Feldtprovst i Italien, deels senere for Lectorerne Blix og Bloch. Ved Reseript af 15de April 1715 blev da bestemt, at naar samme Lectorat blev ledigt (Rygtet maa altsaa have været ugrundet), da skulde Indkomsterne overdrages dem, der vilde paatage sig at udføre Bygningsarbeidet, dog saa, at Bygselsummen for hvad der af Præbenderne maatte blive bygselledigt, skulde tilfalde Rasch, der constitueredes som Lector. Heller ikke dette Expedient synes at have ført Skolen videre; dog blev den efter nogle Aars Forløb forhjulpen til et ordentligt Locale, i hvilket vi i det Følgende ville aflægge et længere Besøg.

*) I Throndhjems Skole var samtidig med Rasch den uduelige og samvittighedsløse Rector Krog, hvis Skole det er rimelig nok at Flere have gaaet forbi. Om Bergens Skoles Rector, Møinichens Capaciteter skal jeg Intet kunne sige. I Stavanger var Rasch kjendt, og rimeligviis derfor kom saare mange til ham fra den Egn; i Christianssand synes Skolen under Rector Tobias Jensen (†1725) at have været i en halv Opløsningstilstand.

Utrykte historiske Bidrag.

XV.

Brev fra Kong Christian Frederik til Biskop P. O. Bugge.

Moss d. 22de Juli 1814.

Min kjære Biskop Bugge! Med inderlig Glæde har jeg læst Deres sandelig norske Tale, i hvilken Deres Hengivenhed for mig har havt megen Deel, jeg erkjender det med Taknemmelighed. Det vil visseligen være gavnligt, at den trykkes, og at Anledningen, i hvilken den er talt, nævnes; vilde De udelade enkelte bitre Ytringer mod den danske Regjering, da føier De mit Ønske.

Saare gjerne tilskrev jeg Dem saa ofte vigtige Begivenheder kunde gjøre det ønskeligt for mig at underrette Dem om samme; men min Tid er saa indskrænket. Imidlertid maa De dog vide, at Gesandterne fra de allierede Magter have været her, og efter 18 Dages Ophold have de forladt os uden at erklære Krig, fulde af Agtelse for Norge og maaskee for mig personligen, ønskende at udvirke en Vaabenstilstand for at undgaae Krigen i Norden. Fordringerne vare Traktaten af Kiels Opfyldelse, og Kongen af Danmark bød, at jeg inden 14 Dage skulde forlade Landet og overlevere det til de Svenske. Den bestemte Erklæring, at jeg ikke nedlagde mine Rettigheder (som jeg iøvrigt er villig til at opofre for Folkets Held eller Redning fra Odelæggelse) uden i Folkets Hænder, af hvilket jeg har modtaget samme, og at et Storthing ene kunde bestemme, om Folket vilde foretrække en fredelig, konstitutionsmæssig Forening med Sverige, saaledes som den vilde blive foreslaaet, for en fortvivlet Kamp for dets Uafhængighed, bragte Gesandterne til at tilstaae et saadant Storthings Nødvendighed, og at en Vaabenstilstand til den Ende maatte afhandles. Deres Forslag, at Fæstningerne som Garanti for Vaabenstilstanden skulde besættes af svenske Tropper, blev ligeledes afslaaet som uantageligt og stridende mod Hensigten af en fredelig Forening, og endeligen erklærede Gesandterne, at de saaledes maatte overlade til Kongen af Sveriges Samvittighed, om han vilde antage mine Forslag for derved at vise det norske Folk en udmærket Velgjerning. Men de vil vist virke Alt for Vaabenstilstanden som det eneste Middel til at undgaae Krigen i Norden. Da faae vi 2 à 3 Maaneders Tilførsel og vinde Tid. I dette Øieblik Europas mægtige Stater ere enige om at fremtvinge Norges Forening med Sverige kunde jeg vist ei opnaa noget mere heldigere (sic). Det vil tillige være en Beroligelse for mig at have havt Leilighed til at skildre Nationen de Farer, den stedes i, og de Fordele, som tilbydes den som et med Sverige forenet Kongerige, at lade den vælge sin Skjæbne med Tilsidesættelse af alt personligt Hensyn fra min Side, lige bestemt (som jeg ogsaa har erklæret Gesandterne) ei at skille min Skjæbne fra Folkets,

En østerdalsk Jæger (udrustet til Feltmanøvren).

hvis et tappert skjønt forgjæves Forsvar mod alle Europas forenede Magter? (sic) vælges. De vexlede Noter ville blive bekjendtgjorte, og vil jeg ønske, at Fleertallet af Deres Medborgere tilligemed Dem vil se hen til Aanden mere end til Ordene udi samme; dog vel er vist Enhver overbeviist om, at jeg vil med Selvopofrelse og Nidkjærhed fremme Norges Held og redde det, saavidt det staar til mig. — Jeg er reist her til Moss for at oppebie Underhandlingernes Udfald eller Krigen, men jeg tror det heldigt, at Gesandternes Underhandlinger nu ere vendte mod Kongen af Sverige, da de have indseet, at jeg har gjort hvad jeg kunde for at vedligeholde Freden uden dog at bortgive noget af min eller af Folkets Ære. — Moriers Forhandlinger have været uden afgjørende Virkning for os; Lord Castlereagh skriver, at vore Gesandter skulde afvises; de ere ikke vendte tilbage endnu. Anker er endnu i England og har Haab, men Ministeriet er bestemt paa Traktaternes Opfyldelse; de ville ei for Norges Skyld geraade i Krig med Rusland. Morier er nu ogsaa afreist.

For idag min Hilsen
Christian Frederik.

(I Margen.)

Dette Brev er kun for Dem, dog ville De oplyse, hvor det behøves, om Kjendsgjerninger uden at nævne Motiverne.

Deres Brev af 14de Juli har jeg læst efter at have skrevet dette. Saameget des kjærere er det mig, at De kan se Tingenes sande Sammenhæng heraf og bedømme, om ikke Klogskab og ei Frygt har ledet Underhandlingerne med de fremmede Gesandtere.

Jeg mistvivler ingenlunde om Nationens Sindelag, om det end paa Ny stilles paa Prøve.

XVI.

Taksigelsesskrivelse fra Nicolai Wergeland i Anledning af en Hædersgave for hans Virken til det norske Universitets Oprettelse.

Til
S. T. de Herrer Doctor Münster, Byfoged Winsnæs og Kjøbmand Hofgaard, samt mine og mine Børns øvrige Velgjørere i Drammen!

Den 24de December modtog jeg paa dette Steds Postkontor et Bankobrev, undertegnet af forbemeldte Herrer og dateret Drammen den 11te Decbr., hvori var indesluttet 600 Rdlr. i Banko og en Anviisning paa Hr. Kjøbmand Heyeren her i Christianssand, stor 600 Rdlr., tilsammen 1200 Rdlr., en Gave til mine Børn Hendrik Arnoldus, 3½ Aar gammel, og Harald Titus Alexis, ½ Aar gl.

Ubeskrivelig er den Følelse, med hvilken jeg modtog og tænkte over dette rørende, overraskende, umiskjendelige Beviis paa den Agtelse, jeg har været lykkelig nok til at erhverve mig hos mine kjære Landsmænd; en Agtelse, der stedse har været og for Fremtiden end mere maa og skal være et Hovedformaal for mine Bestræbelser.

I det Øieblik, jeg fuld af Glæde, Forundring og Taknemmelighed læste Deres Brev, var jeg stolt af at kunne kalde mig en Nordmand, og priste mig lykkelig, at jeg var fød i et Land og blandt et Folk, der ved enhver Leilighed lægger saa ædle Følelser og en saa høimodig Tænkemaade for Dagen. Gud! hvor det er sødt at kunne elske og agte sine Landsmænd og sit Fødeland! Hvor det er skjønt, naar det Navn man bærer af sit Fædreneland, bliver en Hæderstitel.

Jeg var bange, Verden havde ikke kunnet fordrage saa mange og store Sandheder, som Mnemosyne vover at fremføre.*) Ikke uden Frygt for, at min Aabenhjertighed muligen kunde opvække Misnøie baade hos Regjering og Folk, lod jeg Mnemosyne vise sig offentlig; en Frygt, som kun Kjærlighed til Sandhed og Fødeland kunde overvinde. Men hvor forskjellig fra min Forventning blev ikke Udfaldet, og hvor lykkelig er jeg ikke bleven! Landets Fader og Landets Børn tilkjendegive mig begge deres Tilfredshed ved egenhændige Skrivelser, ved anseelige Gaver, og Bestræbelser for at forbedre mine Kaar! Saaledes lønnes den, der med Retsindighed vover noget for sit Fødeland!

Hans Majestæt har allernaadigst befordret mig til Øiestad**); men da jeg efter en saa heldig Begyndelse ikke kan andet, end ønske at fortsætte den videnskabelige Bane, da man fra høiere Steder har tilbudt mig den hæderlige Bestemmelse, at blive en af Universitetets Lærere, hvortil jeg behøver megen Forberedelse, og da den Præstegaard, jeg skal flytte til, er meget forfalden, søger jeg for nærværende Tid om det ledige residerende Kapellani i Christianssand, hvortil desuden andre vigtige Grunde bevæge mig. I ethvert Fald skal de ædle Giveres Bestemmelser saa nøiagtigen opfyldes, som det lader sig gjøre mellem Fader og Børn, for hvilke Naturen har skrevet en Obligation paa Hjerte, Formue og Alt.

Ædle Velgjørere! Kun en Bøn endnu! Lader mig kjende Eder alle, paa det at mine Sønner engang selv personligen med samme Oprigtighed maa kunne takke dem alle, som jeg nu paa deres Vegne og egne Vegne med største Høiagtelse aflægger min Tak for den Glæde, de har skjænket mig baade som Fader og Medborger.

Christianssand den 26de December 1811.

N. Wergeland.

*) „Mnemosyne“ er Titelen paa Wergelands Skrift om Oprettelsen af et Universitet i Norge, der vandt den ved Selskabet for Norges Vel udsatte Priisbelønning (800 Rdl.). Skriftet udgjør 1ste Bind af „Historisk-philosophiske Samlinger, udgivne af det Kongelige Selskab for Norges Vel.“ Christiania 1811.

**) Wergeland blev under 15de Decbr. 1811 residerende Kapellan til Øiestad; men forinden han endnu havde tiltraadt samme, ansøgte han og erholdt det imidlertid ledigblevne residerende Kapellani ved Christianssands Domkirke under 3die Januar 1812.

En chinesisk Diner i Ning-po.

(Slutning fra f. Nr.)

Efter alle disse mere og mindre slimede Retter følte vi en stærk Trang til solid Næring, og forlangte eenstemmig Brød. Intet var lettere end at faae denne Lyst stillet, da vi havde vore egne Tjenere med os, men vort chinesiske Orakel modsatte sig med Fynd dette Brud paa Ritus. „Brød ved et chinesisk Gjæstebud! Hvilken Vantro!“ Vi maatte give efter, men med den Erklæring, at dette var den svage Side ved chinesisk Gastronomi.

Porcelæns-Terriner, hvis Indhold afgav Prøver paa alle Arter af indenlandsk Kjøkken, fulgte uophørlig paa hinanden. „Geniernes Riis“, udentvivl saa kaldet, fordi der skal en mægtig Phantasi til at udfinde Forbindelsen med Navnet, da de ikke indeholde et Gryn Riis, tilkjendtes mention honorable; det var en Kompot af Blommer og andre syrlige Frugter, som dannede en lindrende Modsætning til al den foregaaende Vammelhed. Saa kom klæbrige Grønsager, saa atter en Række Kjød og Fiskeretter, ledsagede af en Rodsort af Ræddikens Familie, og, hvad der ikke maa forglemmes, en høit anseet Delikatesse: Andetunger.

Saavidt vare vi komne og begyndte virkelig at faa en vis Færdighed i at bruge vore Trommestikker, da et vældigt Acas, det vil sige Brøl, bragte os til at fare op i vore Stole og gjennem Værelsets aabne Vinduer saae vi en mylrende Skare halvnøgne Chinesere paa den anden Side af Gaden. Nogle stode tæt pakkede paa Altanen ligeoverfor, andre havde taget tiltakke med Taget. Det stod os frit for at tænke, at vi selv vare Aktørerne paa en Scene og at de gode Folk indehavde Logerne, saameget mere som vi erfarede, at Pladsene vare betalte. Hidtil havde de slugt os med Øinene i Taushed, og nu, da deres Inkognito var brudt, havde vi kunnet slaae Jalusierne ned, men saa vare vi selv blevne kvalte af Hede og Staklerne havde mistet deres Udsigt. Vi bleve altsaa ved at spise offentlig ligesom Invaliderne i Greenwich.

Efter Andetungerne kom Daadyr-Sener, en kongelig Ret. Disse Sener komme eller burde komme fra Tartariet. Keiserne sende dem som Foræring til dem af deres Undersaatter, som de hædre med deres Gunst. For ikke ret lang Tid siden modtog Yeh's Fader i Kanton en Ret Daadyr-Sener fra sin Monarch, og han gav en Fest i Anledning af den høie Gave. De maa koges en Uge for at bringes til den Tilstand af Mørhed, hvori de bragtes paa vort Bord, og minde om Lindser.

Vore Maver bade om Naade. Nye Retter bragtes; men ingen af os følte sig fristet til at gaae videre. Kjøgemesteren var fortvivlet. „Jeg har endnu over tyve Retter“, jamrede han. Vor chinesiske Mentor vilde ikke høre Tale om at gaae fra Bordet, og af Respekt for Regelen holdt vi Stand. Efter en Bolle Riis, som var os en sand Forfriskning, bragtes syrlige Frugter og Bær, og tilsidst — The. Raa Frugt kommer aldrig paa et chinesisk Middagsbord. „Frugt“, siger et chinesisk Ordsprog, „er Fjær om Morgenen, Silke om Middagen og Bly om Aftenen.“ Efter en yndig Persons Vidnesbyrd havde der ikke været en Ret paa vort Bord, som ikke var meget sund, nærende og let fordøielig. Beviset herpaa var, at vi om Aftenen samtlige gjorde Ære af en ærlig engelsk Souper hos en af Bordgjæsterne.

Vor Ceremonimester kastede et tilfreds Blik omkring sig, pludselig - hvorledes, fortæller jeg det? - udgaar der af hans Strube en Lyd, hvoraf han syntes saare stolt. Vi vidste ikke, hvor vi skulde vende vore Øine hen; de fleste af os havde vel gjerne taget Flugten. En af os, der talte Chinesisk, gjorde ham sagte en Bebreidelse; han svarede høit, at han skyldte sin Vært dette Bevis paa hans Middags Fortrinlighed; og det var ikke uden Vanskelighed, at det gjordes ham begribeligt, at denne Klausul i den chinesiske Ritus maatte overspringes for vort Vedkommende.

Saaledes endte min chinesiske Diner. Inden vi igjen stege ind i vore Bærestole, besaae vi Etablissementet. Man viste os Spisekamre og det hele Kjøkken-Batteri, der udmærkede sig ved hollandsk Reenlighed.

Det maa ikke forglemmes, at det chinesiske Kjøkken, om det just ikke fik ivrige Proselyter i os, passer fortrinlig til chinesiske Forholde; thi da Mandarinerne og de Rige aldrig tage sig Motion i fri Luft, maa de nære sig med slige lette Sager. Det blev eenstemmig besluttet, at Spisesedlen skulde bevares, samt at Maaltidet skulde faa Æren af en fuldstændig Beskrivelse. Forskjellige Reisende have berettet Ceremonierne ved et officielt Maaltid i China, og talt om de sælsomme Retter, men Ingen har forhørt sig om, hvad det egentlig var for Sager man satte for dem. Det er dette jeg har søgt at bøde paa i den Skizze, man nu har læst.

Scene ombord paa Chapmann (under Reisen til Arvalla).

Chatsworth.

Dette skjønne og herlige Landsæde, anlagt under den nu saa berømte Joseph Paxton, er mærkværdigt ved sin storartede Park, der har en Omkreds af 11 engelske Mile. Blandt Drivhusene udmærker det store Konservatorium sig; det har en Længde af 300 Fod og 65 Fods Høide og var den første store Bygning, som blev udført efter den nye Konstruktion. Plantesamlingerne i Chatsworth ere mindre rige paa Arter, end paa skjønne, store Exemplarer. Saaledes havde f. Ex. en Dendrobium Gibsoni paa een Gang netop udviklet 100 Blomsterdruer. Denne Besiddelse tilhørte Hertugen af Devonshire, som døde den 17de Januar d. A. af et Slagtilfælde. Den Afdøde var en af de ivrigste og høimodigste Beskyttere af Havedyrkning og Botanik, en stor Kunstkjender, Ven og Befordrer af alt Skjønt, en af de rigeste og fornemste Adelige, men ogsaa en af de mest velgjørende og liberale Medlemmer af det stolte engelske Aristokrati. Den udstrakte Park, de kolossale Vandspring, der endog overgaae de i Versailles, - det store Palmehuus, i en Række af Aar det største og prægtigste Drivhuus i Verden, - Kunstskattene af Malerier og Statuer i det imponerende Slot, der saavel i det Indre som Ydre kan stilles ved Siden af ethvert kongeligt Pallads, - ere Vidner om hans Kunstsands, hans levende Iver efter at frembringe noget virkelig Stort. Da Reisende først bragte Efterretningen til Europa om et Pragttræ, som i Skjønhed og Blomsterpragt skulde overgaa alle bekjendte Træer, og kun existerede i et eneste Exemplar paa en Kirkegaard ved et Buddhist-Kloster i Provindsen Martaban, og der blev holdt helligt og bevogtet paa det Omhyggeligste, besluttede Hertugen at forskaffe sig dette Undertræ for hvilkensomhelst Priis; han lod udruste et Skib, og sendte en af sine dygtigste Undergartnere, Mr. Gibson, dermed til Ostindien med det specielle Hverv, ved hiint Kloster at opsøge Amherstia nobilis, thi dette var Undertræet, og at afkjøbe Præsterne Frø eller unge Exemplarer deraf. Det lykkedes Mr. Gibson at bringe et temmelig stærkt Exemplar levende til England; Hertugen lod bygge et eget Drivhuus dertil i Chatsworth, og aldrig er en Plante bleven pleiet med mere Omhu, end denne første Amherstia nobilis, Moder til alle i europæiske Haver værende Planter af denne Art. Og alligevel skulde han ikke have den Glæde, at see denne med saa enorme Bekostninger indførte Plante først blomstre i sin Have; Originalexmplaret vilde trods al Pleie ikke rigtig trives; Stiklinger af den blev med den største Liberalitet overladt til andre Haver, og Mrs. Lawrence, hvis Gartneri ved fortræffelig Kultur indtog den første Rang blandt de engelske Privathaver og som paa Londons Udstilling i flere Aar vandt de første Præmier med sine Ziirplanter, gik ogsaa denne Gang af med Seiren, idet hun i en Tid af 18 Maaneder af en Stikling, som hun havde faaet fra Chatsworth, opelskede en statelig Busk, som da blomstrede meget rigt.

En Opreisning derfor havde Hertugen, da Dronningen for Vandplanterne, Victoria regia i hans Have for første Gang i Europa blomstrede og satte Frø, efterat den allerede gjentagne Gange var indført i Kew og igjen gaaet tabt. Han byggede det første Victoriahuus, det

af Residentspaladset besat af de britiske Tropper og den 9de Marts Fred afsluttet mellem Maharadscha-Dhulib-Singh og den britiske Regjering. Endelig blev, efter et foregaaende Felttog, Ophøret af Sikhernes Suverænitet proklameret den 29de Marts 1849; og Lahore og hele Pundschab blev indlemmet i det britiske Rige, hvem de i den sidste Krig have været trofaste Allierede.

Mere om Ole Vig.*)

(Af A. O. Vinje.)

Ole Vigs Historie er ikke udtømt med, hvad der staar i forrige Nr. af Nyhedsbladet. En Side ved hans Virksomhed er ikke berørt, og det er, hvad han virkede blandt Skolelærerne i national Retning. Skolelærerne havde fuld Tillid til ham, og derfor kunde han blandt dem udrette Mere end nogen Anden, jeg kjender. Det var bekjendt, hvorledes han var Sjælen i alle de Skolelærermøder, som i den senere Tid bleve saa almindelige, og i disse Møder talte Vig mange vakre Ord, og Modersmaalet og Nationaliteten kom jamt og samt i Munden.

Skolelærerne trængte ogsaa til en slig Rost; thi de fleste havde glemt eller fandt det ikke passeligt at tale sit gamle Maal. Seminaristerne lærte i den Skole, de gik, de ogsaa: Seminarierne ere sande Forgiftelsesanstalter for Nationaliteten. Lærerne kjende, kanske paa en enkelt Undtagelse nær, hverken Oldnorsk eller noget godt Bygdemaal, og Ansættelser skee daglig, det see vi, uden at der tages det ringeste Hensyn til den sproglige, eller om man vil, folkelige Side af deres Udvikling. Naar nu slige bydannede Mænd skulle være Lærere for stoe Fjeldgutter, saa kan Enhver tænke sig, hvad aandelig Skapelon der maa blive paa Læregutterne. Ere Seminarilærerne end ikke som Præsten Blytecher i Vang for en 40 Aar siden, der lærte Konfirmanterne „Fadervor“ og Budene paa Tydsk, og hvorover disse opbyggede sig, især over det „dritte“ Bud, saa ligger dog Molbechs Ordbog paa Kathetret og slaaes op som Lovbog i Ord og Ordbetydninger. Jeg græd mangen Gang jeg, naar jeg fik NB. for norske Ord og Vendinger og saa, at Molbech gav min saakaldte Lærer i Norsk Ret. Müllers Synonymik med sin Ufordøjelighed for norsk Sprogsands og andre gode danske Bøger bleve anbefalede til Læsning. Nu vil maaskee Lærerne sige, at de faae lægge den officielle Skrift til Grund; men lad kun de høiere Skoler være officielle. Almueskolen og dens Forberedelsesanstalt faa saamen tage Livet som det er, da man saa ikke kan omskabe det alligevel, uden at gjøre det til Vrængebillede. Dette følte Ole Vig dybt, da han var voxen ud over sine Børnesko, og Skolelærerne følte Sandheden af, hvad han sagde, og lovede og viste virkelig Forbedring.

*) At jeg i sin Tid har ført Feider mod denne Mand, maatte sætte mig, som Redaktør af et Blad, hvori Biographier af alle mærkeligere Afdøde pleie at gives, i en temmelig egen Stilling. Taug Nyhedsbladet ganske om Vig ved hans Død, vilde man betragte dette som en Overseen og Undervurderen af ham og hans Bestræbelser. Talede det og anviste ham den Plads, som han ifølge min Mening tilkommer, hvilken jo altid blev betydningsfuld, skjønt fjernt fra Apotheosen, vilde Mange være tilbøielige til heri at søge Eftervirkningerne af et gammelt Nag fra min Side. Jeg kunde derfor lettelig i Sommes Øine vorde Myggen, der stolserede over den døde Løves Grav. Ved at modtage en anden Forfatters Tilbud om en Biographi af Vig og dertil knytte den Betingelse, at den skulde være human og anerkjendende, efter Fortjeneste, troede jeg idetmindste hos Alle, der kjendte det virkelige Forhold, men dog stode udenfor Partilidenskaben, at kunne undgaae grundet Bebreidelse. Men dette var ogsaa Alt, hvad jeg vovede at vente. Der gives Folk, som sætte en Biographs Kald alene i at glæde Afdødes Venner og Bekjendte, med andre Ord: i simpelthen at lyve eller forvanske den historiske Sandhed. De sige: De mortuis nil nisi bene, hvilket rettelig udlagt vil sige: Indfør i Historiens Memorialer Kredit, men ikke Debet. Naar hertil føies Andres Lære, „at man ikke skal forbitre Folk Livet“, er den historiske Sandhed i Ordets egentligste Forstand landflygtig paa Jorden. Enhver, hvis Navn er en Erindring værd, vil komme til at straale lige blankt i Menneskehedens Dyds-Plutarch. Folk med disse naive biographiske Begreber har L. Daae's Stykke om O. Vig neppe tilfredsstillet, ligesaalidt som dem, der altid see Personen i Partiinteressens Lys. Dog tør vi glæde os med, at det har fundet Bifald hos Folk, der kjendte Vig, og have den ubestrideligste Ret til om ham at have en Dom. — Det Stykke, som vi her optage, er ingensomhelst Berigtigelse til hvad Hr. Daae skrev, men kun en udførlig Udvikling af en af ham ikke afhandlet speciel Side ved Vigs Virksomhed. Vi optage det saameget hellere, som ogsaa „altera pars“ derved kommer tilorde. Vinje er nemlig en af dem, der stod Vig nærmest, og min Stridighed med Vig daterer sig ogsaa fra dennes Indblanden i en sproglig Uenighed, hvori jeg var kommen til Hr. Vinje. Man tør saaledes her betragte Vinje som Vigs rette Eftermaalsmand. Med Hensyn til det tilføiede Digt bemærkes, for derved at spare Folk for unødige Grublerier, at det ikke er skrevet i noget existerende Bogsprog, men i et Maal, som Forfatteren har konstrueret og tænkt sig anvendeligt som norsk Skriftsprog istedetfor det nu brugelige. Uagtet vi ikke her kunne være med, have vi dog ikke indseet nogen Grund til at forholde denne Prøve derpaa.

P. B. H.

Der maa være en slig Modvægt mod Seminariernes ødelæggende Virksomhed, skal ikke alle gode Ord og Talemaader dø ud i Folket. Der er alt Meget glemt i den sidste Menneskealder, og Seminarierne, der sende hundrede af Lærlinge hvert Aar udover Bygderne, have efter min bestemte Erfaring meget paa sin Samvittighed for sin Tilintetgjørelse af Sprog og Nationalitet. Havde Vig levet længere, vilde hans Virksomhed have været mere synlig, og Seminariers og Præsters Virksomhed for Fremmindmaal vilde have været gjorte uvirksommere. Han besad nemlig Autoritet (Lydnad), og om fine Folk end hang paa ham, saa tog Skolelærerne dette som en Anbefaling, da deres Natur er god, og de i Regelen ere begavede Folk.

Theologiske Meninger gav han ogsaa et folkeligt Præg, og havde fuldelig Ret fra et folkeligt Standpunkt til at tale om Papirtheologi, da Enhver, der har levet blandt Almuesmanden, maa af Erfaring vide, hvor ufrugtbare for Livet vore Præster ere. Jeg paaberaaber mig her igjen min egen Erfaring. Som Skolegut og Konfirmand forstod jeg hverken Sprog eller Tanke i Præstens Underviisning, hvor god og begavet Mand end dette var. Jeg talte ofte med Vig om dette, og han sagde: „Det er sørgeligt; Staven maa tages i en anden Haand.“ Og han tog den i en anden Haand; men den faldt ham af Haanden for tidlig. Hvem kan tage den op igjen?

Den lærde Verden kan stride saameget den vil, om Betimeligheden eller Ubetimeligheden af at tale og skrive Modersmaalet og gjøre Guds Ord fatteligt, vist er det, at Vig var til megen Velsignelse i disse Retninger, og naar de lærde Folk, som gjorde Indvendinger mod Vig, ere døde, saa lever han.

Velfara til Ole Vig.

Saa tidt vi misser den, som mest vi turfte,
og efter liver den, som kunna døy.
Han stridde godt paa Hærens høgri Fløy
i Livets Kamp, - med Eit saa er han burte.
Det tidt og tidom gjeng saa sutsamt til:
Ein ser saa mykit som Ein inkji vil.

Vor gode Ole Vig har fraa os gengit
den Tid, vi Alle trængde saart til ham:
han bar vort eigit gamle Mæli fram,
som vorit har i Bøkar burte lengi.
Det er saa stærkt og læt saa godt for Øyra,
at Graaten tek Ein, naar Ein det fær høyra.

Han talad' saa, at Folket kunna kjenne
sin eigin Tanke i hans Tale att';
han ordhag var: det gekk saa greit og radt,
og Tanken vidste han at snu og vende;
og derfor Folket las det, som han skreiv,
og er i Sut for Dauden burt ham reiv.

Han var saa god som Dag er lang, og trugen,
for Svik fanst inkje i hans reine Sjæl;
saa inderligt han vilde Alle vel,
og Folkets Framgang laa ham varmt i Hugen.
Han vilde, at her skulde hugsamt vera.
Han saadde ut eit Fræ, som Frugt vil bera.

Og vi, som stode nærast ved hans Sida,
og nærast stævnde til det Maal som han,
hvor finde vi igjen slig hugstød Mann,
der kan saa trutt og modigt framat skrida?
Den eine Vægg er fallen utaf Huset;
de andre geng vel efter snart i Gruset.

Du gjorde vel, vor Vig, mens Livet varde,
og derfor kunna Du døy burt med Fred.
Naar Sjuken kom Du like trutt helt ved,
og daa som før deg like litit sparde.
Din Gjerning har Du efterladt ein Annen,
men den vil liva længri end som Mannen.

Norge.

Christiania. Carl-Johans-Forbundets Bestyrelse i Upsala har tilstillet sine Medlemmer i Norge følgende Skrivelse, som vi efter Ønske optage, idet vi derhos tillade os at henvise til foranstaaende Digt, der ogsaa vil tjene til at styrke Interessen for Sagen.

Den uppmaning, som i följd af ett vid Carl Johansförbundets sista högtidliga sammanträde fattadt beslut, utgått till dess samtliga ledamöter, att genom frivilliga sammanskott bilda en premiefond, till uppmuntran af djupare och ihärdigare studier i brödrafolkens sednare historia, hoppas vi blifva behjertad af alla både Norrmän och Svenskar, som hysa en varm nitälskan för vår framtids lycka och ära. Vi hafva isynnerhet i afseende på de förra en särskild anledning till detta hopp, då Norriges ansedde nyaste Historieskrifvare sjelf uti en offentliggjord skrift allvarligt uppmanat sitt fosterlands vänner, att fästa afseende vid Carl Johansförbundets verkliga syftning och gå den till möte med välvilja och nit. De Ord, med hvilka Herr Professoren Munch beledsagat den uti tidningen Illustr. Nyhetsblad införda öfversättningen af de vid förbundets sednaste högtigsdag hållna föredragens slutafdelning, utgå så omedelbart ur en stark fosterlandskänslas ingifvelse, at äfven Förbundets Svenska Ledamöter icke kunnat läsa dem utan rörelse af glad och förhoppningsfull tacksamhet. Den vestliga Nordens historia har sannolikt ett rikt innehåll, ehuru det ännu ligger på djupet och ingen forskares blick inträngt i dess väsendtliga inre. En stor tänkare (Lessing) har sagt, “att den historiska betraktelsen, så länge den uteslutande rigtar sig emot det verkligt förflutna, icke förmår se mer än ytan och måste vid uppfattningen deraf vara beroende af traditionella meningar, hvaremot den, om den ensidigt rigtar sig emot det närvarende, vanligen blir öfverväldigad af detaljen af det partiella. Det är åter det nyssförflutna, som å ena sidan åt åskådningen erbjuder den gestalt af det hela, som för sin uppkomst behöfver ett visst afstånd ifrån betraktelsens ståndpunkt, och å den andra åtminstone till någon del inträngt inom hans egen lefvande erfarenhet, hvilket utgjör det forskningsfält, der betraktaren företrädesvis kan hoppas, att intränga i djupet och vinna verklig insigt.“ Om detta gäller i allmänhet har det en ännu större vigt fö Svenskar och Norrmän. Vi befinna oss nu på ett gränsskifte af vår historia. Det gamla är “ett förflutet“ i djupare och fullständigare mening än det hos de flesta andra Europeiska nationer är händelsen, och det nya står inför vår tanke i vördnadsbjudande gestalt, väl med rika löften, men derjemte med ännu större fordringar, och uppfyllandet af dessa utgör ett nödvändigt vilkor för att de förra skola få något verkligt innehåll. Det är åter CARL JOHAN, som går i spetsen för denna vår nya tid. Han är stiftare af förbundet emellan den vestliga Nordens brödrafolk, Stamfader för vår nya dynasti og vårt första gemensamma personliga minne. Hans historia måste således utgöra utgångspunkten för betraktelsen af vår historia, om denna skal leda till en djupare uppfattning af vår framtid och dess fordringar. Men tillika måste denna betraktelse fortsättas i de kommande tider, så att vår civilisations utveckling och öden oupphörligt följas i spåren af en allvarlig och djup historisk pröfning. Nu står åter Norriges framtid i en skarpare motsats till medelskiftet af dess historia, än det är händelsen med Sverige, och vi våge således hålla det för sannolikt, att kallelsen att beträda denna nya historiska forskningsbana skall, åtminstone i början, varmare behjertas af Norrmän än af Svenskar.

Förbundets yttre ställning fordrar, för att dess vidt kringspridda ledamöter må med större lätthed kunna sammanhålla sig, det några enskilda män måtte på de olika orterna åtaga sig att fungera såsom dess agenter. Detta är isynnerhet händelsen i Norrige, och då Herr Kammarherren och Riddaren Chr. Holst, gått förbundets önskan till möte och benäget åtagit sig att i Norrige vara dess Representant och Ombudsman, få vi detta hos Förbundets samtlige Norrske Ledamöter anmäla, på det de af denna Hans befattning må begagna sig vid de meddelanden de vilja gifva Förbundets i Upsala nu stationerade förvaltning.

Upsala den 20 November 1857.

På Carl Johansförbundets vägnar

Isr. Hwasser.	*O. W. Nisbeth.*	*R. v. Bahr.*
Professor och Förbundets n. v. Ordførande.	Major.	Major.

— Under 12te d. M. er Chefen for 2den Artilleribataillon Oberstlieutenant G. C. Rehbinder, udnævnt til Oberst i Armeen og Kommandant over Frederiksstads Fæstning, og Kand. theol. J. M. Hvoslef til Sognepræst til Lyngens Præstegjeld i Tromsø Stift.

— Privatbreve fra Tønsberg give følgende Detailler om Opdagelsen af Postrøveriet: Forhøret af Postføreren ledede ikke til andre Resultater, end den usandsynlige Fortælling om de fire Herrer med de bløde Hænder og Ringe paa Fingrene. Derimod var der adskillige andre paafaldende Omstændigheder. De ubekjendte Røvere havde strax i den bælmørke Nat med Sikkerhed udfundet den Pakke, hvori Bankobrevene laae; Postføreren, der var sluppen saa heldig og uskadt derfra, havde ikke henvendt sig om Hjælp til de nærliggende Gaarde, hvoraf der var flere, hvori der brændte Lys, men var rolig kjørt lige til sit Bestemmelsessted. Disse og flere Omstændigheder henledede Mistanken paa Postfører Johnsen selv. Men Bevis havde man ikke. — Politibetjent Thoresen, der formodentlig ikke havde noget imod, ved Siden af at opfylde sin Pligt, ogsaa at fortjene de 100 Spd., der vare udlovede for Opdagelsen, erfoer, at Postføreren skyldte en Kjøbmand Penge. Til denne henvendte han sig og bad ham at kræve Postføreren og at gaa strængt paa. Johnsen undskyldte sig og bad om Henstand. Men efter Aftale lod Kjøbmanden ham vide, at Pengekrisen var for Haanden, det var ham umuligt at bie længer, og han maatte vente sig Gjeldsarrest, hvis han ikke betalte. Nu fandt Johnsen sig i Nødvendigheden, og blandt de indbetalte Penge var ganske rigtig en af de røvede Tidalersedler. Dette var et stærkt Indicium; men det gjaldt endnu bestandig om at faa fat paa de øvrige Penge, hvilket vilde blive vanskeligere, naar han først var sat i Anklagetilstand. Man lod ham altsaa reise med Posten, og i hans Fraværelse gik Thoresen hen til hans Hjem. Her forefandt Thoresen hans Kone, hvem han fortalte, at hendes Mand var arresteret og havde tilstaaet; og han (Thoresen) skulde hare Pengene. Konen blev overrasket, førte ham ud i Gaarden og viste ham et Sted, hvor de røvede Penge vare nedgravede i en Blikkasse. De vare næsten alle tilstede.

— Prindsesse Sophie befinder sig i velsignede Omstændigheder, i hvilken Anledning Kirkebøn er anordnet at afholdes.

— Kand. jur. C. C. O. Lasson er den 4de og Kand. jur. N. A. Nikolaysen den 8de Januar meddeelte Autorisation som Sagførere ved Overretterne.

— Til Lensmand i Hølands Thinglag er beskikket Lensmand i Askim Paul Hygen.

Namsos. Den 10de Jan. rasede her en frygtelig Storm, som kastede Fartøier paa Land, rev Huse overende og i Bund og Grund ødelagde Kirken, hvis Taarn slyngedes mod Kjøbm. O. G. Olsens Huus - en Afstand af 35 Alen - og paa samme slog Væggen ind, dog uden at nogen af Husets Beboere kom til Skade. Magen til Storm skal ikke have været siden Orkanen i Oktbr. 1837.

Udenlandske Efterretninger.

Island. En for nogle Aar siden afdød Englænder Mr. Charles Kensall, der havde beskjæftiget sig meget med den gamle islandske Literatur, har i sit Testament skjænket Reikiaviks lærde Skole et Legat af 1000 £ til Opførelsen af en Bibliotheksbygning. Anmeldelsen om dette Legat er først kommen for kort Tid siden, og da Boet er under Forvaltning i den fra „Bleack House“ noksom bekjendte Court of Chancery, er det ikke usandsynligt, at der vil blive gjort endeel Vanskeligheder ved Udbetalingen af Legatet.

Embeder.

Ansøgninger om den ledige svensk-norske **Generalkonsulspost** i Alexandria kunne indgives til det kgl. svenske Kommercekollegium inden 60 Dage regnet fra 31te Decbr. af. De med denne Post forbundne Indtægter bestaae i Læsteafgift og Expeditionsgebyr efter gjældende Anordninger samt en aarlig Gage af 2000 Spd. og et Bidrag til Kontorhold af 1000 Spd.

Søndre Odalens Sognekald, hvis aarlige Indtægter ere opgivne i Gjennemsnit af de sidste 10 Aar at have udgjort omtr. 750 Spd.

Veø Sognekald under Romsdals Provsti i Throndhjems Stift, hvis samlede Indtægter efter Opgave fra den aftrædende Sognepræst kunne anslaaes til omtr. 600 Spd. aarlig.

Følgende **Distriktslæge-Embeder:** Nordre Indherreds (Gage 240 Spd. og Dyrtidstillæg), Søndre Indherreds (Gage 240 Spd. og Dyrtidstillæg), Ytre Sogns (Gage 300 Spd. og Dyrtidstillæg), Indre Søndfjords (Gage 240 Spd. og Dyrtidstillæg), Ytre Nordfjords (Gage 300 og Dyrtidstillæg).

Christiania. Trykt og forlagt af H. J. Jensen. (Storgaden Nr. 27.)

Illustreret Nyhedsblad.

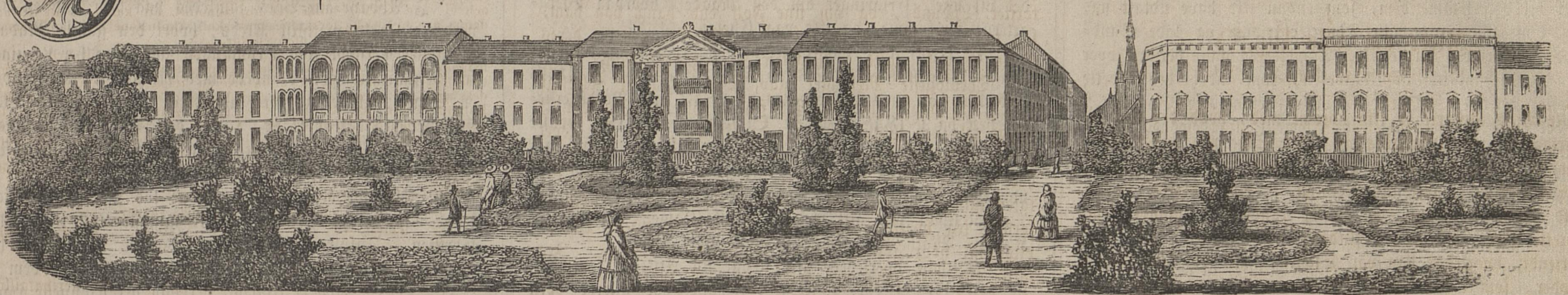

Nr. 5. | Udkommer hver Søndag Morgen. | 31te Januar 1858. | Abonnementsprisen er 60 ß Fjerdingaaret. | 7. Aarg.

Indhold.

Professor Keilhau.*)

Balthasar Mathias Keilhau blev født den 2den November 1797 i Birid, hvor hans Fader, en Holstener, hvis Familie oprindelig var kommet fra Sachsen, da var Præst. Efterat have gjennemgaaet Christiania lærde Skole tog han Artium i 1816 og Aaret efter examen philosophicum. I 1821 tog han Bergexamen og underkastede sig i 1823 den befalede praktiske Prøve efter i Mellemtiden at have forberedt sig dertil ved et Ophold paa Kongsberg. Han var den Første, som underkastede sig disse Prøver hertillands. Et Reisestipendium satte ham nu istand til at fortsætte sine Studier i Udlandet, hvor han fornemmelig opholdt sig i Berlin for at høre Professor Samuel Weiss, der dengang havde et stort Navn som Mineralog. Han blev derpaa i 1826 udnævnt til Lektor i Mineralogi ved Christiania Universitet „med Forpligtelse til at foretage videnskabelige Reiser i de Egne af Fædrelandet, der ikke vare tilstrækkelig undersøgte, saalænge dette maatte ansees nyttigt og nødvendigt." Dette var ganske efter Keilhaus Ønske. Det var især Geognosi, der tiltrak ham, og det Gebet, hvorover han kunde strække sine Undersøgelser, indeholdt allerede i og for sig et Haab om at han kunde gavne sin Videnskab. I de sidste 20 Aar havde flere fremmede Geognoster besøgt Norge og der høstet et rigt Udbytte for hiin nye Videnskab. Allerede tæt ved Christiania havde man fundet Fjeldformationer, som fremkaldte en Hovedforandring i de gjældende Læresætninger (paa Greffenaasen fandt man Graniten yngre end Overgangskalken) og den allerstørste Deel af Landet var endnu aldeles ubekjendt i geognostisk Henseende. Keilhaus Ønske var at lære hele Landets Bygning at kjende og navnlig at kunne give en Fremstilling af den norske Fjeldkolosses Sammensætning idetmindste i Henseende til dens Hovedbestanddeles Beskaffenhed og gjensidige Forhold. Hele Norges Land forelaa ham nu til Undersøgelse, ligefra Lindesnæs til Nordkap, ligefra den svenske Grændse ved Iddefjorden til den russiske Grændse ved Pasvig, - en Fjeldmasse med en Overflade af 5—6000 □ Miil. Fremfor alt var det nødvendigt at bringe et Kart istand, der idetmindste kunde angive Landets store geognostiske Afdelinger - et Oversigtskart, uden hvilket man vilde mangle den fornødne Veiledning ved senere Detailarbeider. Men allerede dette var et omfattende Arbeide. Da første Halvdeel var udkommet, blev der sagt om det i Okens Isis (1845): „Det er et smukt og overordentlig vigtigt Arbeide, og det er vanskeligt at begribe, hvorledes een Mand har kunnet bringe et saadant istand." I andre Lande ere hellerikke saadanne Karter komne istand uden ved samlet Arbeide af hele Bergkorps eller andre større eller mindre Foreninger.

Det Naturligste var nu at begynde med det længst Bortliggende. Keilhau begav sig derfor i 1827 til Finmarken, hvor han først besøgte Egnen ved Vadsø og Vardø. Ved sin Ankomst til Hammerfest fandt han Anledning til at foretage en Udflugt paa en 5—6 Uger til Beeren-Eiland og Spitsbergen for ogsaa at erhverve noget Kjendskab til Formationerne nærmest hiinsides Finmarken, hvorover han tillige derved kunde haabe at erhverve nye Oplysninger. Det viste sig virkelig ogsaa, at man i Østfinmarken egentlig staar paa Randen af et stort Fløtzbassin. I Sommeren 1828 og 1829 bereiste han Nordlandene, men fra nu af maatte han indskrænke sine Undersøgelsesreiser til Sommerferierne, da hans Forelæsninger for den øvrige Deel af Aaret bandt ham til Universitetet. Først læste han over Norges Geognosi, senere over forskjellige Dele af Bergvidenskaberne, hvorover der efter Universitetsreglementet skulde holdes Forelæsninger for de Bergstuderende, idet han indtil 1839 i Forening med Professor Esmark holdt Forelæsninger over Mineralogi, almindelig Geognosi, Bjergbygningslære og Metallurgi.*) Efter Professor Esmarks Død (1839) maatte han et Par Aar alene holde Forelæsninger over alle disse Fag, indtil der blev udnævnt en ny Universitetslærere i Metallurgi og Bjergfabriklære. Siden vedblev han at holde Forelæsninger over Mineralogi, Geognosi og Bjergbygningslære.

Imidlertid var han 1834 bleven udnævnt til Professor i Mineralogi og samme Aar ved Bergraad Colletts Død til Finantsdepartementets Konsulent i Bergværksanliggender. Ligeledes var han Medlem af den i 1833 nedsatte Kommission til Undersøgelse af Kongsberg Sølvværk, hvori han af al Magt forfægtede den Anskuelse, at Sølvværket alene burde drives for Statens Regning - hvori blandt Andre Professor Esmark, der dengang havde en vægtig Stemme i Bergværksanliggender, var uenig med ham - samt af den Kommission, der i 1837 blev nedsat for at udarbeide Udkast til en Bergværkslov.

I 1840 blev han udnævnt til Medlem af Direktionen for den kongelige Tegne- og Kunstskole i Christiania, i hvilken Funktion han vedblev indtil i 1853, da Sygdom, navnligen Svækkelse i Hovedet, nødte ham til at indskrænke sin Virksomhed til, hvad hans Embede med Nødvendighed fordrede, og i 1857 til at søge sin Afsked.

Allerede før sin Ansættelse ved Universitetet havde Keilhau skrevet et Par Afhandlinger i Magazin for Naturvidenskaberne, og senere hen, fordetmeste i dette Skrift, vedblevet at behandle geognostiske Gjenstande. Ogsaa udgav han 1831 paa egen Bekostning sin „Reise i Øst- og Vest-Finmarken samt til Beeren-Eiland og Spitsbergen i Aarene 1827 og 1828 (247 S. 8vo. med Tegninger). Men uagtet Bogen ikke alene havde videnskabelig Betydning, men ogsaa indeholdt interessante Skildringer af Livet og Naturen i hine mærkelige nordlige Egne, blev den dog af en Kritiker i Morgenbladet bedømt paa en Maade, der maatte krænke en mindre duelig og mindre pirrelig Forfatter end Keilhau var. — Keilhaus Hovedværk blev imidlertid Gæa Norvegica, der udkom paa Tydsk. Han fik hertil literære Bidrag af Landets bedste Kræfter i dette Fag og nød en rigelig Pengeunderstøttelse til Udgivelsen fra Videnskabernes Selskab i Throndhjem. 1ste Hefte udkom i 1838, 2det Hefte i 1844 og 3die Hefte i 1850. Med andet og tredie Hefte fulgte et geognostisk Kart over Norge i to Blade. Vi skulle her anføre nogle af de Domme, der i Udlandet fældtes over dette Keilhaus Hovedværk, og hvilke ville vise dets store videnskabelige Betydning. I „Gelehrte Anzeigen", udgivet af Medlemmerne af det kgl. baierske Videnskabernes Selskab, 1839, Nr. 17, anmeldes 1ste Hefte saaledes: „Keilhaus Gæa Norvegica er ustridigen et af de vigtigste Bidrag, Geognosien i forrige Aar har erholdt. Denne vigtige Plads skyldes den Omhu, Nøiagtighed, Betænksomhed, det alsidige Hensyn til alle Forhold, hvorved et konkret Tilfælde er blevet saa fast og sikkert begrundet, at almindelige Betragtninger over Fjeldverdenens Genesis deri kunne finde et fast Støttepunkt og den specielle Undersøgelse vinde en universel Betydning." Samme Hefte anmeldtes i Okens Isis for 1839, 1ste Hefte, pag. 69, saaledes: „Dette er et omfattende Værk, som med en sjelden Grundighed opruller for vore Øine et stort, overmaade vigtigt Lands Geognosi. Det hører til de bedste i sit Slags og vil være Mineraloger og Geognoster saare kjærkomment. Det hører til de Værker, hvorom man siger, at de gjøre Epoche." I samme Tidsskrift for 1845, 10de Hefte, pag. 197, omtales ogsaa det samme Aar udkomne 2det Hefte af Gæa Norvegica: „Dette er en Fortsættelse af det vigtige Værk, hvis 1ste Hefte vi allerede have omtalt med megen Ros; Forfatteren er en ivrig Kjæmper mod den plutoniske Geologi, der ikke blot fører theoretiske, men meget materielle, tunge og skarpe Vaaben, nemlig talrige, nøiagtige og skarpsindige Iagttagelser, som han har anstillet paa de Reiser, han i mange Aar har foretaget i Norden, fra den sydligste til den nordligste Spidse af Norge, dette Fjeldenes og Ørnes Hjemsted, hvis steile Affatser saa tydelig lægge Strukturen for Dagen,

B. M. Keilhau.

*) Efter hans paa Tydsk udgivne Autobiographi (Christiania 1857, Joh. Dahls Forlag, 31 S. st. 8vo, Priis 18 ß.)

*) Det Honorar, der ved kgl. Resolution blev ham tildeelt „som fungerende anden Docent i Mineralogi", skjænkede han Universitetets Mineraliesamling. Han vilde ikke selv oppebære det, da han, som han siger, „ansaa sig mindre dygtig til at foredrage Metallurgi og Bergfabriklære."

lænkebunden ved Skriverbordet fra Morgen til Aften, og var kun borte derfra, naar min Nærværelse kunde tiltrænges i et eller andet Magasin, ved et eller andet Fartøi eller paa Etterstad ved Kommissariatets Indretninger der. Jeg fik et Begreb om hvad det vil sige at sørge for store Armeers Fornødenheder, naar et Armeekorps paa 6000 Mand kunde medføre saa mange Bekymringer. Da jeg var kommen tilbage fra denne Tour, begyndte jeg igjen at læse. Til min Lykke blev Tandberg Sognepræst til Frederiksstad, og denne fortræffelige Mand, med hvem jeg senere er bleven forenet i Venskabsforhold, tog sig trofast af mig. Han havde to unge Mennesker i Huset, den nuværende Lector med. Conradi og Sognepræst Carl Nørregaard og han tilbød mig at læse paa Parti med dem. Efter omtrent $1^1/_2$ Aars Anstrængelse bragte jeg det derhen, at denne fortræffelige Skolemand erklærede mig moden til examen artium. Riddervold (nuværende Statsraad) havde afløst Kjerulf som Kapellan i Frederiksstad. Han havde Examinationer i Historie for Nørregaard og mig og han, som senere er bleven en af mine kjæreste Venner og med hvem jeg har været sammen paa saamange Storthing, dimitterede mig til Universitetet, hvor jeg absolverede examen artium Aar 1823 med bedste Charakteer. Jeg tør sige, at det vel ikke er muligt for noget Menneske at anvende større Flid, end den jeg anvendte, og det er mig den Dag i Dag ubegribeligt, hvorledes jeg kunde holde det ud. Jeg havde daglig mine Adjutantsforretninger, - jeg var i smaae Kaar, og dog trællede jeg mig frem til et Maal, som sandelig ikke var saa let at naae i min Alder og under saadanne Vilkaar. Dertil kom, at jeg var plaget af en uafbrudt Hovedpine, der formeentlig tildeels var en Følge af min forcerede Læsning og den dermed forbundne Stillesidden, og der var en Tid af flere Aar, jeg ei var smertefri uden i de faa Timer, i hvilke jeg sov. I de omtrent $1/_2$ Aar, Tandberg læste med mig, lagde jeg mig ikke nogensinde før Kl. 12, og naar Reveillen blev slagen forbi mine Vinduer Kl. 4 om Morgenen, foer jeg op af Sengen. Ved mine Maaltider laae Bogen ved Siden af min Tallerken og mine Øine hvilede paa den, medens jeg spiste. Følgen af denne ufornuftige Fremgangsmaade var ogsaa, at min Helbredstilstand blev betænkelig og at jeg selv begyndte at gjøre mig fortrolig med den Tanke, at mine Dage nok ei vare mange. Men mit Forsæt var bleven for bestemt, Ideen for levende til at Noget kunde bøie mig. Gud gav mig en forunderlig Kraft. Uagtet jeg nu ved min Vens Tandbergs uegennyttige Hjælp var bleven Student, skulde jeg dog vanskelig have drevet det videre, dersom ei den mageløs opofrende Mand havde gjort endnu Mere. Han tilbød mig Laan, som kunde staa saalænge jeg vilde, for at jeg kunde opholde mig i Christiania et Aar. Jeg søgte Permission, fik den, hørte Forelæsninger til Andenexamen og absolverede denne Aar 1824 med Udmærkelse. Nu var jeg da færdig til at kunne bestemme mig for et eller andet Embedsstudium. Men hvilket jeg skulde vælge var endnu ei klart for mig. Min Omgang med Tandberg og Riddervold havde vistnok givet mit Sind en alvorlig Retning, mine to Børns Død havde ogsaa bidraget dertil. Noget ret alvorligt Overlæg om, hvilket Studium jeg burde vælge, tør jeg ikke sige fandt Sted i mit Sind, og Gud tilgive mig, at jeg vovede at gjøre det Valg, jeg gjorde. Jeg veed, at der ei skeer Noget uden hans Villie, men jeg veed ogsaa, at Mennesket har sin Villies Brug inden den Kreds, som den altstyrende Gud anviser. Inden denne kan Mennesket gribe meget feil, og det tør da ei sige, at fordi Gud leder Alt til det Bedste, saa er Mennesket ansvarsfrit. I denne Stund, da jeg nedskriver disse Linier, beder jeg Gud tilgive mig og hjælpe mig til at udrette Noget til hans Ære og til Medmenneskers Gavn, før jeg skal nedlægge den Virksomhed, jeg vovede at vælge. Den Omstændighed, at jeg ikke kunde opholde mig i Christiania, bidrog ogsaa til, at jeg besluttede mig til at studere Theologi, da jeg paa egen Haand kunde hjælpe mig langt frem. Jeg havde derhos en Trang til Kundskab om de guddommelige Ting. . . . Min Beslutning var fattet, jeg vilde være geistlig Mand. En Lærerpost blev mig tilbuden ved Frederiksstads Skole, og jeg overtog den ved Siden af mine Adjutantsforretninger. Derhos læste jeg flittigt det nye Testamente og de Dele af det gamle, som udfordredes til theologisk Attestats og pløiede Kirkehistorien igjennem. I Juli Maaned 1826 søgte jeg Permission og fik den. Jeg tog da til Christiania, hvor jeg bivaanede nogle Examinationer over Kirkehistorien, men forøvrigt læste paa egen Haand. Medens jeg var fraværende, blev Riddervold, der bestyrede Skolen i Frederiksstad, valgt til Repræsentant ved Storthinget, som skulde sammentræde i 1827, og han tilskrev mig og anmodede mig om at overtage Skolen som konstitueret Bestyrer i hans Fraværelse. Mine Pengeresourcer vare nærved at svigte mig; Indtægten, der tilbødes som Skolebestyrer, var ikke ubetydelig, og jeg besluttede mig til at underkaste mig Examen i December Maaned med de Kundskaber, jeg da havde. Jeg blev min Beslutning tro, men obtinerede ikkun anden Charakteer. Nu gjaldt det at kunne i de faa Dage før Juul blive færdig med de praktiske Prøver, for at undgaae at reise ind til Christiania igjen. Man lempede sig efter mig. Den venlige Biskop Sørenssen lod mig katechisere for sig, og jeg erholdt bedste Charakteer derfor. Faa Dage derefter prædikede jeg til Dimis i Oslo og fik ogsaa derfor bedste Charakteer. Glad vendte jeg nu tilbage til mit Hjem. Den store Kamp var udkjæmpet og jeg havde naaet Maalet - jeg var Kandidat; nu stod kun Befordringen tilbage. Midlertidig bestyrede jeg Frederiksstads Skole, som den Tid havde omtrent 100 Disciple, blandt hvilke der vare Børn fra Landets forskjellige Egne. Skolen var nemlig i Anseelse formedelst Riddervolds bekjendte Dygtighed. Jeg ansøgte forskjellige Ansættelser i den geistlige Stand, men forgjæves."

Efterat Castberg var bleven Kandidat, ytrede han under en Audients hos Carl Johan Ønske om at faae et geistligt Embede. Kongen sagde da, at dette alene kunde være i det nordligste Norge, og at han, inden han søgte geistlig Befordring, i hvert Fald maatte tage Afsked som Militær. Castberg sad med stor Familie og kunde saaledes kun nødigen opgive den Stilling han havde, førend han saa sig sikret en anden. Ikkedestomindre maatte han finde sig i at søge sin Afsked fra Krigstjenesten, - den han erholdt i August 1827. Det var dengang overhoved god Afgang for de theologiske Kandidater. Castberg fik saaledes allerede næste Maaned Præstekald, og det Hvideseid i Thelemarken, hvor Digteren Zetlitz havde tilbragt sine sidste Dage. — Thelemarkingerne vare meget længselsfulde efter at kjende den nye Præst, som tidligere havde ført Sværdet, og da han flyttede derop stimlede de overalt sammen for at see ham og hilse ham velkommen. Med sin stridige Natur følte de sig ligesom tiltalte af hans fordums Krigerstilling, og uagtet de ofte havde Følelsen af, at Castberg paa Grund af denne ofte tog dem paa en noget gevorben Fod, fik de ham ikke destomindre meget kjær. Det var saaledes gjensidig Sorg, da han i 1833 forlod dem, for at tiltræde det nye Kald, han i Laurvig havde faaet.

Ligesom Castberg i 1830 og 33 havde været Storthingsmand for Bratsbergs Amt, saaledes var han det ogsaa 1836, 39 og 42 fra Laurvig og var som saadan Formand i Militærkommitteen. Paa Storthinget i 1836 forfattede han Militærkommitteens Indstilling om specielle Bevillinger til Armeen istedetfor en bloc, hvilken i høi Grad forbitrede Carl Johan og var en af de medvirkende Aarsager til Storthingets Opløsning. Blandt hans Taler i Thinget kan nævnes den, han holdt for Jøderne, hvilken findes i Wergelands andet Skrift om denne Gjenstand og hvorom han siger, „at den bragte Rørelsens Taarer i baade mandlige og kvindelige Øine."

Den 31te Juli 1846 blev Castberg Sognepræst til Sandeherred, og hverken inden Kommunen eller som Storthingsmand deeltog han nu mere i det offentlige Liv. De Familiesorger, som efterhaanden ramte ham, maatte ogsaa gjøre hans Sind mindre skikket for Deeltagelsen i de verdslige Anliggender.*) I 1847 berøvede Døden ham hans ældste Søn Distriktslæge i vestre Robygdelaget Tycho Fr. E. Castberg, der efterlod sig Enke og tvende uforsørgede Børn, og i 1856 mistede han atter en voxen Søn Theodor C., der var Kandidatus juris. Men det tyngste Tab, som han led og hvilket han ikke kunde forvinde, var dog hans Hustrues Død i November 1854.

I Sandefjord havde C. fra først af meget at kjæmpe med og saavel her som i Hvideseid fuldt Brug for den militære Maade at tage Folk paa. Stedet havde havt gamle Præster, der ikke engang havde formaaet at hæmme de mest oprørende Optrin i selve Kirken. Der fortælles saaledes, at man spillede Kort og „byttede Klokker" i Kirken under selve Gudstjenesten, og at enkelte af Ungdommen under den svagsynte Præsts Katechisation gik op paa Prædikestolen og forestillede ham ved Gestikulationer o. s. v. Endnu i Førstningen efter Castbergs Ankomst herskede saadan Larm i Kirken, at han maatte afbryde sin Prædiken, for at kalde Tilhørerne til Orden ved de alvorligste Trusler, der da ogsaa frugtede. Her som i Thelemarken fandt man vel, at Officieren stak altfor meget igjennem; men det varede dog ikke længe, inden man maatte erkjende og agte den redelige Villie og Samvittighedsfuldhed, som i al hans Gjerning aabenbarede sig.

Castberg døde pludselig den 10de Juni d. A. under et Besøg hos sin Datter nede i Kjøbenhavn. Hans Lig blev ført tilbage til Sandefjord og der jordet. Hans Ligbegjængelse bar Vidnesbyrd om hvor høit han var elsket og agtet af sine Kollegaer og af sin Menighed. Blandt de mange Præster, som fremførte Afskedens Ord ved hans Baare, var ogsaa gamle Stockfleth, der engang havde været hans Krigskammerat, men siden ligesom han kastet Sværdet og taget Samarien.

Castberg blev i 1855 hædret med St. Olafs-Ordenens Ridderkors.

Nedskriveren heraf har ikke selv personligen kjendt Castberg og kan saaledes ikke efter egne Indtryk dømme om hans Charakteer. Men vi feile neppe, naar vi efter de Udtalelser, vi have hørt, her sige, at han vel var en bestemt, streng, bydende, undertiden endog noget heftig Mand, men at han ved Siden heraf besad en saadan Hjertets Mildhed og Kjærlighed, at Alle, med hvem han traadte i nærmere Berørelse, maatte ligesaameget elske som agte ham. I sin offentlige Færd lagde han for Dagen en uafhængig Charakteer og et fædrelandsk Sindelag. Som Geistlig tog han sig med Iver af sine Kaldspligter, og som Familiefader og Ven var han lige udmærket. Hovedtrækkene i hans Charakteer vare dog en varm Følelse og en Villiefasthed, som ingen uovervindelig Hindring kjendte. Intet taler bedre herfor, end at han, som ældre Officier, siddende med Familie i trange Kaar, kjæmpede sig frem til theologisk Kandidat.

*) Fra denne Tid har man flere trykte Prædikener, hvilke dog kun vare bestemte til Læsning af hans egen Menighed, uden at komme udenfor denne Kreds, og som derfor heller ikke ere blevne bekjendte og tagne med i Literaturlexikonnet.

Det Portræt, vi give, er skaaret efter en Photographi, som blev tagen i Paris under en Reise, han efter sin Kones Død gjorde. Paa Grund af hans nedslaaede, alvorlige Sindsstemning har det faaet et strengere Udtryk, end det ellers vilde have havt.

Vor Dronning og hendes Søstres Proces i Frankrig.

Hvormange Navne blandt dem, Historien har opbevaret, have ikke været Gjenstand for deres Samtids Forgudelse, for af Eftertiden blot at faae Forhaanelse og Glemsel? Populariteten er utro mod de Døde, den er det ogsaa mod Ulykken — berømte Exempler fra vor Tid bevise det. Nogle Mænd synes dog at have undgaaet denne Lov; forraadte af Lykken ere de blevne ærede i Livet og elskede i Graven. Eugèn Beauharnais hører til disse Faa. Da Josephines Søn kom tilbage efter at have kjæmpet ved Pyramiderne, var Frankrig stolt af sin Yndling og bifaldt høit hans Forsøg paa at gjengive Italien sin gamle Glands. Da Lykkens Tid var forbi, fulgte Landets Ønsker ham til Kongen af Bayerns Hof, og da han døde som Hertug af Leuchtenberg efter at have været Vice-Konge i Italien og Napoleons adopterede Søn, vedblev han at leve i det franske Folks Erindring og Kjærlighed, og hans Navn slæbtes aldrig i Skarnet.

Man havde Grund til at tro, at hans Minde for bestandig skulde blive respekteret, da en Beskyldning pludselig reistes mod ham. At den klang ud af en Grav gjorde den saameget alvorligere. Den Mand, der reiste den, havde paadraget sig meget Had og Historien havde fældt en haard Dom over ham. Det var Hertugen af Ragusa.

Sjette Bind af hans Memoirer, udgivne efter hans Død, indeholde saadanne Beskyldninger mod Prinds Eugèn, at Josephine, Dronning af Sverige og Norge, Eugenie, Enke efter Keiseren af Brasilien, og Prindsesse Theodolinde af Würtemberg, alle tre Prindsens Døtre, troede at burde underkaste Bogen de franske Domstoles Kjendelse. Med de Ord: „Lader Frankrig vide, at vor Fader ikke var en Forræder", oversendte de ophøiede Klagerinder Dommerne talrige Breve og Dokumenter til Sagens Oplysning.

Det moralske Spørgsmaal, det her gjaldt, Anklageres og Anklagedes høie Navne, Advokaternes Veltalenhed, Fremlæggelsen af en utrykt Korrespondence, der behandlede Spørgsmaal af en umaadelig Betydning, Alt forenede sig for at gjøre denne Proces til en af de mærkeligste, Samtiden har været Vidne til.

Oplæsningen af de Breve, der vare fremlagte af de høie Klagerinder, vakte flere Gange dyb Bevægelse i Forsamlingen. Det havde noget eget Gribende at høre Prinds Eugèn ligesom tale ud af Graven til sin Hustru, hvem Napoleon i sine Memoirer kalder sin Tids dydigste Prindsesse. Det Brev, hun tilskrev sin Fader, Kongen af Bayern, da hun erfarede, at han havde svigtet Frankrigs Parti, vakte ligeledes stærk Bevægelse. „Min gode Fader!" skriver hun. „Eugèn bringer mig den smertelige Nyhed, at De er mod os. De vil forstaa, hvor tungt det er for Deres Datter at have andre Interesser end Deres, efterat hun har givet dem Beviser paa, hvorvidt hendes Ømhed og Lydighed mod Dem gik. De har maaskee glemt det, men hvorledes min Stilling end skal blive, vil jeg aldrig angre hvad jeg har gjort; min Samvittighed bebreider mig Intet, og jeg vilde rolig modtage Ulykken, dersom jeg ikke havde fire stakkels Børn, snart det femte, paa hvem det er min Pligt at tænke. Det er for dem jeg paakalder min Faders Godhed — det er jo Deres Augustas Børn, som De i gamle Dage syntes at holde saameget af. De arme Smaa! hvad skal der blive af dem i en Verden, hvor de ikke have andet at stole paa end deres Forældres Kjærlighed. Eugèn sørger blot for vor Skyld; han ønsker næsten ikke at være deres Fader, ikke at være min Ægtefælle! Er dette ikke at sige nok? Hans Kjærlighed er min eneste Lykke — aldrig vil han miste min. Jeg følger ham, hvor han gaar hen, overbeviist om, at han aldrig kan forlade Ærens og Dydens Vei. Dette er det sidste Brev, De modtager fra Deres Datter. Min Pligt byder mig herefter Taushed som den idag byder mig at paakalde Deres Godhed for mine Børn."

Kan man tænke sig noget paa eengang mere rørende, delikat og fast? Hvormegen Resignation, Sørgmodighed og Kjærlighed, men ogsaa hvormegen Sjælsstyrke og Ærbødighed for Pligten? Dette Brev synes tilstrækkeligt til at forsvare Prinds Eugèns Minde. En Mand, der

var elsket af en saadan Kvinde, kunde ikke være en Forræder. Dog, dette er et Følelsens Ræsonnement, som ikke gjælder for nogen Domstol; heldigviis har man fundet Beviser af en anden Art, Dokumenter, der godtgjøre, at Prinds Eugèn, langtfra at opofre Frankrigs Interesser for sin personlige Ærgjerrighed, har tilbageviist ethvert Forslag, der havde til Hensigt at adskille hans Sag fra Frankrigs.

Underrettens Dom lyder som følger:

„Udgiveren af Hertugen af Ragusas Memoirer forpligtes til at lade indrykke i disse Memoirers sjette Bind de for Retten fremlagte Dokumenter, med det Tilføiende, at det er skeet i Kraft af en Retskjendelse."

Udgiveren Perrotin har appelleret, men Dommen er af sidste Instants bleven stadfæstet.

Pariser-Nyheder.

I.

Mai Maaned har været uden Syrener og uden Oldenborrer. Kjed af at dandse har man konverseret for lukkede Vinduer og talt ilde om de Fraværende, især om Solen. Efter Mai-Kulden er nu alt charmant undtagen for Modeverdenens Historiographer, der staae der forladte uden andet at berette, end at de ere borte. Man var kjed af Paris, man maatte jo desuden gjøre som Hoffet. Den Ene konsulterede sit Budget, den anden sit Speil, og det befandtes, at somme Ansigter trængte til at skjule sig, fordi man havde seet dem formeget; sex Maaneders Fraværelse ville gjengive dem Nyhedens Glands. Er det ikke i Dunkelhed og Skygge, at Blomsten faar sin Friskhed igjen?

Det hænder ellers sjelden, at Modens lette Eskadron allerede er borte i Juni, men hvad der ikke er borte skjuler sig og er blot at see tilvogns paa Veien til Boulogneskoven. Vi maae smile, naar vi høre Fremmede bilde sig ind at see den elegante Pariserinde i Theatrene.

Den musikalske Orkan, som netop var brudt løs, da vi sidst skrev, raser endnu. Alle Instrumenter klinge paa eengang, ikke at tale om Struberne. Der har siden Karnavalet regelmæssig været tre Koncerter hver Aften; der vilde have været sex, havde Paris sex Koncertsale. Det mest forbausende er, at alle disse Virtuoser have Tilhørere, men hvor utroe end vore Pariser-Atheniensere give sig ud for at være, løbe de dog altid efter deres vante Fornøielser. Pianisten Litolf, der har været modtaget med den Enthusiasme, som før altid fulgte Lizt, maa upaatvivlelig erklæres for Sæsonens Heros. Man kan maaskee have en skjønnere Tone end Litolf, men Ingen naaer ham i Energi og Lidenskab. Saavel hans Mangler som hans Fortrin gjøre ham til en Pianist, der ikke ligner nogen Anden. Som Komponist er han overordentlig original uden at ville det, fordi Naturen har villet det. Korrekt midt i sin Vildskab, stræng Harmonist i alle sine Kapricer, er hans Instrumentation mere koloreret end nogen nulevende Komponists, og han har strævet saa deilige Ting, at det maa være os tilladt at troe, at naar han ikke giver os Melodier, er det fordi han ikke vil det. Saaledes har hans høie Villie været i Guelfer-Marschen, som han regelmæssig spiller paa hver af sine Koncerter. Den er komponeret med stor Lærdom, og man finder deri Alt undtagen — Melodi. Komponisten, der altid studerer sit Sujet tilbunds, har maaskee opdaget, at Melodien er Gibelliner og har forviist den fra sin Partitur, som Plato jog Poesien ud af sin Republik. Det turde dog hænde, at Guelfer-Marschen har gjort En og Anden til Gibelliner for Livstid.

Man har opført Felicien Davids Oratorium Moses, som man ikke vilde høre paa i 1848, thi i 1848 hørte man heller politiske Taler, end den skjønneste Musik. Man tænkte ikke egentlig paa at høre, for Nationalgarden havde trøstet sig over Tabet af sine laadne Huer og Madame George Sands trætte Pen ophørte at skrive Ledru-Rollins Proklamationer. Kunst og Literatur skylder sandelig hiin elskværdige Epoke stor Taknemmelighed. Nu hører man vistnok, men det er at beklage, at en Komponist i vore Dage næsten tvinges af sit Publikum til at kalde Skuespillere og Dekorationernes Magi til sin Undsætning. Lad Rossini og Meyerbeer give deres Musik alene uden Operaens Pomp, uden Ballet og Dands, og vi ville see hvad der bliver tilbage. Eders Muse har for liden Tillid til sine Yndigheder, hun maa have Stads og gaar til Modehandleren inden hun gaar til Phidias, og fordi

Fra Arvallaførden. (Paa Marschen.)

Felicien Davids kan taale den klassiske Nøgenhed, paastaar man, at den vilde være hæslig med Smykker! Hans Moses har en forbausende Majestæt; vi kjende intet saa høitideligt som Hebræernes Marsch: „Over Bjerge, over Strømme" og Slutnings-Udbruddet: „O Verdens Konge!" da Israels Sønner endelig opdage det forjettede Land, har en opløftende Virkning, som aldrig har været naaet af Rossini, ikke engang af Meyerbeer, den mest energiske af Mestrene.

Den, som heller vil forundre sig end beundre, vil blive tilfredsstillet af den nylig aabnede Blomster-Udstilling, hvor hver Blomst har en anden Farve end den, Gud har givet den. Man skylder Hr. Bernard, at Rosen er askefarvet og at Lillien har et Negerhoved; han er ogsaa yderligere kommen Naturen tilhjælp og har rettet paa dens mest beklagelige Distraktioner. Takket være den store Mand gives der ingen Blomst mere uden Duft. Og han vil gaa videre. Hvorfor skulde alle disse yndige Vidundere ikke kunne blive ligesaa varige som Malm? Tingen er ikke længer et Spørgsmaal underkastet. I Bastignoles indrettes en Have, som et Kompagni, med et Grundfond af en Million, vil fylde med sine uvisnelige Skatte. Rose, Lillie og Kaktus ville herefter blomstre evig paa deres Stilke. „Se, men ror ikke!" Trylleriet kunde forsvinde, det er en Vegetation af — Blik. Alt hvad man kan sige om denne nye Flora er, at den har sin reelle Værdi, og at Entreprenørerne, om de skulde blive kjede af deres Blomster, have den Udvei, at gjøre Kasseroller af dem.

Fra denne falske Verden ville vi gaae over til den, som har Ord for ikke at være det og sende endnu et Suk efter vore spildte Maiglæder. Hele Mai dandsede man endnu, om ikke for andet saa for at varme sig, og gjorde den sure Erfaring, at der gives falske Foraar som der gives falske Venner, hvis Hjerter gaae fra Varmt til Koldt eftersom Vinden blæser. Efter en deilig April maatte alle Duer ind i Arken igjen, thi man trodser ikke ustraffet Skylregnen. Da den pyntede Verden atter viste sig, bleve nogle Krinoliner, som optog det hele Fortoug, heftigt kritiserede af dem — der vare mest utaalmodige efter at faae sig en lignende. Den kosmopolitiske Modeverden, der faar sit Stikord fra Paris, er allerede underrettet om denne Forøgelse i Omfang.

Guldalderen er nær, thi paa Børsen have de store Fiske ophørt at sluge de smaae. En Melancholikus vil vide, at Grunden til denne anormale Tilstand er mindre trøstende: kjed af at lade sig klippe skulle Faarene have taget Flugten med den Smule Uld, de endnu havde paa Kroppen, overladende Pladsen til Ulvene, som ikke æde hinanden indbyrdes. Forleden Dag var en af Børsens Konger, der ikke har havt Tid til at lade sig den Rigdom tilgive, han nogel pludselig har erhvervet sig, udsat for et Tilfælde, som nær var bleven farligt: Himmelen paa hans Seng faldt ned over ham. „Retfærdige Himmel!" udbrød en af hans Venner, hvem man bragte denne Efterretning. Det ondskabsfulde bon mot var strax i alle Munde, thi skjønt Pariserne blandt deres andre Pretensioner ogsaa have den, at være umulige at more, er to Ord nok til at sætte dem i Extase,

Det er sjelden, at Publikum indfinder sig i den gamle Retssal med det lave Loft, hvor der er mørkt og hvor Taleren ligesom bliver ængstelig for at hæve Røsten og bruge stærke Gestus. Siddende i store Lænestole lytte de hvidhaarede Dommere i Taushed og næsten altid i Ensomhed. Naar Reise-Sæsonen fører Fremmede til Paris kan det hænde, at en Englænder eller Russer betræder dette Sted. En Guide hvisker ham i Øret: „Her blev Ludvig den 14des Testament kasseret; her havde Revolutionstribunalet sit Sæde; her domfældtes Charlotte Corday, Marie Antonette og Girondisterne", og den Ene forlader Salen ligegyldig, den Anden rystet. — Hvorfor da denne Mængde idag? Dupin ainé, Ludvig Philips Ven, Keiserdømmets Generalprokurør, en af de mærkeligste Typer af det i 93 emanciperede Bourgeoisi, skal tale. „Om jeg bliver hundrede Aar", hviskede min Nabo, medens Taleren lod vente paa sig, „glemmer jeg ikke første Gang, jeg saa Dupin i Kammeret. Det var i 1835, om jeg mindes ret. Vi havde ventet et Kvarteer og talte utaalmodigt Minuterne. Pludselig rives Dørene op og en Retsbetjent raaber: „Præsidenten!" netop som man i Louvre raaber: „Kongen!" Mængden trykker sig ærbødig til begge Sider og jeg seer en Mand med et simpelt Ansigt komme stolprende ind i et Par uhyre Støvler, hvis Jernhæle ingen Medlidenhed have med det prægtige Gulvtæppe. I den høire Haand holdt han en Papirrulle, den venstre var skjult i Buxelommen; en Kjole, hvis Snit ikke kunde være mere landligt, tegnede et Par Skuldre, som Atlas kunde have været tjent med. Man

saa strax, at Manden bar en Verden paa sine Skuldre. „Se paa mig!“ siger hans Mine. „Der er noget plumpt i mit Væsen, men det er min Stolthed. Min Herkomst er bekjendt, mine Forfædre skulle ikke søges langt borte: Jeg er den tredie Stand! Det er mig, man saa længe saa med bøiet Hoved ligesom Slavens. Med Folkets Hjælp, som nu gaar i mit Ledebaand, reiste jeg mig en Dag truende, frygtelig. Konger, Adel, Præster, Alt faldt for min Haand. Forgjæves have de søgt at reise sig igjen efter Faldet. Jeg har triumpheret over Keiserdømmet, jeg har triumpheret over Restaurationen, jeg triumpherer tidlig eller silde over hvilkensomhelst Regjering. Plads for den tredie Stand! Plads for Bourgoisiet! Min Regjering begynder!“ — Den Olding, jeg saa træde ind, lignede ikke saa lidet dette Billede. Han syntes dog noget frygtsom og bad om Overbærelse som en Debutant, men da han først var kommen i Aande, talte han $2\frac{1}{2}$ Time uden at man trættedes af at høre. Sagen var vanskelig. Donna Santa Simon, som Døden har udslettet af de spanske Grandezzaers gyldne Bog, har efterladt et Testament, der indeholder denne Klausul: „Jeg testamenterer Monsieur Luart 50,000 Piastre.“ Hvor liden Sætningen er, indeslutter den dog en stor Proces. Er den i Testamentet Betænkte Marquis eller Grev Luart? Man procederer. Hvorledes, Fader mod Søn? Som om der ikke gaves Kardinal-Synder nok før, procedere nu Fader og Søn for mindre end nogle spanske Piastre.

Det fabelagtige Antal Snuustobaksdaaser Lablache har efterladt, af hvilke de Fleste ere Tegn paa den moskovitiske Erkjendtlighed, har sat en Mængde Fortællinger i Omløb om den Gunst, Kunstneren stod i hos den nuværende Keiser og man har endogsaa tillagt ham en Anekdot, som historisk er passeret med Vernet og Keiser Nikolaus. Vernet arresteres en Dag, anklaget for at have tilladt sig at tiltale Keiseren paa Gaden. „Det var tvertimod ham, der tillod sig at tiltale mig!“ sagde den vrede Kunstner. Da han nogle Dage efter atter mødte Keiseren, der standsede, bad han Hans Majestæt ikke oftere at kompromittere ham.

Dejazet, vor Ungdoms Dejazet, der ligger paa det Yderste, har ogsaa været en Majestæts Favorit, hans Majestæt Publikums.

Literatur.

Kongeriget Norges Statskalender for Aaret 1858. Christiania 1858. 306 S. 16mo. 84 ß. Cappelens Forlag. Efterat Sportelkasserer Peckel havde udgivet forskjellige Norske Statskalendere fra 1816—37 paa eget Forlag, udkom der 1840 hos Boghandler Cappelen en Kalender ved en anonym Udgiver. Skjønt der var al Grund til at betragte denne Udgave som et ligefremt, efter Loven strafbart Eftertryk, da ei alene Peckels Plan, men og hans Feiltagelser i Et og Alt vare gjengivne, gjorde han Intet derved, og Forlaget har siden været Cappelens, der i 1842—50 benyttede Bernt Moe, der ingen Deel havde i Udgaven af 1840, som navngiven Udgiver. Denne gjorde mange og i det Hele gode Forandringer og Udvidelser, og i den Form, han støbte Kalenderen, er den efter Moes Død forbleven, atter under en anonym Udgiver. Enhver, der er i Besiddelse af en af de senere Kalendere, vil derfor ogsaa kunne gjøre sig et fuldstændigt Begreb om den nu udkomnes hele Anordning. For at besørge en ny Udgave til Trykken kræves kun Nøiagtighed og Opmærksomhed paa enhver Forandring inden Embedsstanden, især ved nye Embeders og Bestillingers Oprettelse. Udg. er bleven rost for sin Nøiagtighed, og da denne Ros er fremkommet under mistænkelige Forhold, æggede den naturligviis til en nøiere Undersøgelse. Vi have efter en løs Gjennembladen af den nye Kalender, hvorved vi alene have støttet os til vor Hukommelse og Personalkundskab, og saaledes ganske vist Mangt og Meget har undgaaet vor Opmærksomhed, fundet, foruden de bagi anførte Rettelser, saa mange Unøiagtigheder, som ved nogen Flid og Paapassenhed maatte været saare lette at undgaa, at vi - som sagt æggede ved Rosen - finde os opfordrede til at paavise nogle af dem. Vi ville kuns tage Hensyn til den letteste Deel af Kalenderen, hvis første og sidste Afdelinger medføre særegne Vanskeligheder, for at holdes paalideligt à jour. S. 56. Sorenskriveren i Thrygstad har altid boet i Askim. S. 91. Konsul Stibolt er Translatør i Hollandsk. S. 105. Overtoldbetjenten i Egersund heder Bodom. S. 110. Havnedirektøren har og en Assistent, og det har Udg. vidst. (S. 216.) S. 111. Jernbane-Direktionen er ikke her eller andensteds at finde, og dog er den udnævnt af Kongen; men rigtignok efterat forrige Udgave af Kalenderen udkom. S. 124. 2det Medlem af Bodsfængslets Direktion er forlængst Oberstlieutenant. Ved Gaustads Asyl S. 114 og ved Bodsfængslet S. 124 mangler Angivelse af Stiftelsernes Præster m. fl. Embedsmænd, der dog med langt større Ret skulde have Plads her, end private Selskabers Bestyrelse (S. 139, 145, 146 og 236). S. 125 og 126. Dr. Broch er forlængst Professor, som Udg. selv har sagt S. 133. Ved Universitetet mangler Lærerposten i Physik S. 133. S. 146 mangler Videnskabs-Selskabet i Christiania. S. 149. Folloug, læs Follo. Hvad Nytte det iøvrigt har her og senere minutiøst at oplyse Forskjellen mellem geistlig og verdslig Inddeling, skjønnes ikke. S. 152. I denne som i foregaaende Udgaver er J. Hansen gjort til residerende Kapellan i Jævnager istedetfor i Gran. S. 157. Præsten i Dybvaag heder Berg. S. 170. Præsten i Lødingen heder Otterbech. S. 181. Alle surnumerære Ingeniør-Officierer have anden offentlig Ansættelse, men denne er kun angivet for to; det samme gjælder S. 184 om Artilleri-Officiererne. S. 187. Ritmester Anker er Kammerherre. S. 189. Lægerne hede Hjort og de Besche. S. 195 mangler Norske Jægerkorps; S. 199 ligesaa Indherredske Korps; S. 206 ligesaa Stavangerske Korps. Disse Mangler ere kapitale Unøiagtigheder. Vi ville standse her og lade Bogens sidste Trediepart urørt. Den er den vanskeligste Deel og kræver derfor mere Overbærelse. Vi vilde ogsaa have tiet om Resten, havde Vedkommende tiet. Iøvrigt bemærkes, at Tryk og Papir er smukt, men Korrekturen slet. Der er flere Bogstavfeil paa næsten hver Side. Et Navneregister bør medfølge en ny Udgave, og er saare let at udarbeide.

pp.

B. Bjørnsons „**Halte-Hulda**“ har vakt Larm blandt de danske Kritici: Først har Goldschmidt i sit „Nord og Syd“ meget udførligen anmeldt den ved Siden af „Hærmændene“ og navnligen klaget over Digtets Mangel paa Idealitet, - over Sammenblandingen af forskjellige Tidsaldre og over at der savnes Holdning, Stiil og Eenhed i Skildringen af Heltinden som nordisk Kvinde, samt formeent, at Stykket som Drama ikke var skikket til at aabne „nye Kilder“ i det Nordiske. Derpaa har Zu-zy, Anmelderen af „Synnøve Solbakken“, i „Fædrelandet“ (Nr. 157 og 58), anmeldt Stykket ganske forskjelligen og tildeelt det, trods indrømmede Mangler, stor Ros, men har derhos polemiseret med Goldschmidt. Dette har igjen foranlediget denne til i „Nord og Syd“, 3die Hefte, Nr. 3—4, at pille Zu-zy's Anmeldervirksomhed noget nærmere efter i Sømmene.

Norge.

Christiania. Det var i den sidste Tid af G. P. Bloms Amtmandskab i Budskerud et almindeligt Ord, at en Masse Sager forsvandt paa Amtskontoret, uden derfra, trods alle Paamindelser, nogensinde at blive expederede. Af Retstidenden Nr. 29 erfares nu Grunden. En nu 21 Aar gammel Betjent paa Kontoret har deels forholdt Penge, der skulde forsendes med Posten, deels taget Penge ud af indløbende Bankobreve, deels endelig ladet flere hundrede Expeditioner henligge, samt igjen for at skjule sin Brøde aabnet og tilintetgjort eller skjult de mange indkomne Erindringsbreve angaaende de uafsendte Expeditioner. — Høiesteret dømte Betjenten til 2 Aars Strafarbeide og Erstatning af de forvendte Pengebeløb, tilſ. 199 Spd. $36\frac{1}{2}$ ß. Naar tages Hensyn saavel til denne Sag som til de i den sidste Tid af unge Postbetjente i det Store drevne Aabninger af Pengebreve, maa der for Embedsmænd ved saadanne Kontorer, hvorigjennem mange Bankobreve passere, heri ligge en stærk Opfordring baade til med særegen Omhu at vælge sine Folk og ogsaa idetmindste i deres første Tjenestetid at anvende den strængeste Kontrol ligeoverfor dem.

— Da sidste Vinter var hengaaet uden Snee og Kulde, fornyede vi Erik Pontoppidans Mening om hvorlunde denne Vinterens Mildhed hos os monne hænge sammen med Jordens indre Varme og Jordskjælv, samt medgave den for 100 Aar siden gjorte Erfaring, at paa slig en usædvanlig Vinter følger haardt Foraar og kold Sommer. Selv vantro, lode vi Pontoppidan staa for hans Mening, uden at ville pryde os med nogen Krands for Spaadomsevne i det Tilfælde, at Forudsætningen endnu slog ind. Der gaves imidlertid Andre, som syntes at ville tro mere paa den end vi selv, og just som disse i Foraaret vare sysselsatte med sin Tvivl, faldt i det Nordenfjeldske den 6—7 Alen dybe Snee, hvorved de ødelæggende Sneeskred og Tabet af mange Menneskeliv foraarsagedes. Forventningen om det haarde Foraar var forsaavidt nordenfjelds opfyldt. Her søndenfjelds derimod udeblev det ganske. Træerne toge Feil af Almanakken, saa at Løvet sprat længe før Tiden. Huusmødrene overraskedes og overraskede med Karvekaal endnu i Mai, og Linerlerne kom tidligere end idetmindste noget af de 15 foregaaende Aar. Al Astrologi var saaledes allerede her spottet. Endnu værre blev det, da selve Sommeren kom. Solen stegte saaledes, at Militærets Epauletter vare iſærd med at smelte, og de mest solvante Udlændinge droge øieblikkeligen bort igjen, troende, at de vare komne under Linien, istedetfor til et „Sneeland.“ En meget æret Samtidig har fortalt os, at en Brasilianer flygtede strax efter Ankomsten ud af Landet igjen, fordi han ikke kunde udholde Heden her. Een Kaffer fandt vor Hede aldeles „utaalelig“, og om en anden Kaffer, hvis Levevei er at vise sig frem og som maaskee netop af den Grund har fundet sig i sin Skjæbne, har man derfor været ondskabsfuld nok til at sige, at han ikke kan være nogen ægte Afrikaner af den Sort, som henhører under vor Mission, men en almindelig londonsk Bryggesjouer. Det er imidlertid ikke blot Udlændingers Vidnesbyrd, som overtyde os om nærværende Sommers usædvanlige Varme. Fede Christianiafolk, som heldigen have overstaaet Krisen, ere med Et blevne ungdommelig slanke, og vore gode hjemmefødte Soldater, der skulde drage til Axvalla, led under en Fjerdings Marsch (fra Etterstad til Akershuus Fæstning) saaledes af Heden, at om Mandefaldet ved en fortsat Vandring skulde tiltaget i lignende Grad, vilde vor hele Armee paa nogle Miles Vei blevet oprevet. I Throndhjem har Heden været 41 Gr. i Solen, hvorudover Skildvagterne foran Kommandantens Bolig mange Gange om Dagen ere besvimede og har maattet inddrages. Og Tromsø, som kan rose sig af at ligge et godt Stykke fra Ækvator, har nydt sine 20 Gr. i Skyggen. Men bedre end alle Grader og Tal taler dog vore Avisers Habitus for den kvælende Hede. Vi selv have for længe siden været nær ved at overgive vort literære Bo, og som Gud og Hvermand seer, trues et af vore „større Huse“ endnu alvorligere. Her er ingen Assistence at faa. Tyer man til Universitetet - Lærdommens Sæde - saa findes ingen hjemme. For at undgaa Heden er den ene reist til Italien, den anden til Kjøbenhavn den tredie til Nordkap, og de, som ere igjen, ligge enten ved Gressen eller andre Vandanstalter for at afkjøle sig. Søger man Viisdom hos Magistraten, saa er ogsaa den væk. Og hvorsomhelst man ellers kommer, er der literære Hundedage eller Tanke-Ferier. Istedetfor at gruble over Fraskiltes Vielse, Vilkaarene for Statslaanet eller deslige, hengiver man sig ene og alene til Besvarelsen af det Spørgsmaal: hvor er Skygge og Kjølighed at finde? Vor eneste Trøst er her, at alle Gemytter ere saaledes optagne med dette Problem, at de Intet mærke til hvad vi Avisskrivere forsømme og at vi alle ligesom X Y kunne trykke samme Sager atter og atter om igjen, uden at nogen Moders Sjæl observerer det. Stiger Varmen endnu 5 Gr., saa trykke vi op idetmindste Halvparten af vore kjedeligste Artikler, som I aldeles ikke have læst, og derfor heller ikke kunne gjenkjende, og sende den anden Halvpart til x y—x u, som sandelig har begyndt altfor nobelt til at gaae under for en slig Hede-Krisis. — Den eneste Ulykke for os Journalister er imidlertid ikke den bedøvende Hede, men og den Omstændighed, at der alt imellem er kommet Regn, saa vi ere berøvede al Anledning til Opposition mod Veibestyrelsen. Thi saasnart To ere enige i, at nu kunde man passeligen have Regn, saa har man det, og naar de i Øieblikket betænke sig og finde Solskin gavnligere, saa har man ogsaa det. Jeg gad derfor vide, hvorledes Lomværingerne iaar finde sig tilmode. Da de blot ønske Solskin af Vorherre, og helst holde sig Regn selv, saa ville de vist nu føle et Skaar i sin Uafhængighed. — Vi ville her ikke tale om, hvorledes alle Veirmærker ere forvendte eller forsvundne, idet f. Ex. Regnen „høljer“ ned i stegende Solvarme, uden alle Forberedelser eller gammeldagse Apparater af „tunge Skyer.“ Slige varslende Skyer ere nu ganske komne af Mode, og vi have beregnet, at mindst hundrede Kantater og Sange med deslige tungsindige Billeder derudover ere blevne ganske ubrugbare. Maaskee vil det her bedst kunne illustrere Veirets Beskaffenhed, naar vi sige, at vi begyndte vor Relation under en brændende Hede, just som Artilleriet fra Axvalla, støvet og svedende drog ind i Byen, at vi fortsatte den under Torden, Lynild, Hagl og en Skylregn, der nødte Folk til at vade over Gaderne, og at vi endelig endte den under stegende Solskin, - og dog ikke have behøvet ret mange Minuter til Forfattelsen.

— Professor P. A. Munch har nu forladt Kjøbenhavn, hvor han siden forrige Høst har opholdt sig, og er derfra reist til Berlin for videre over Wien at fortsætte Reisen til Italien, det egentlige Maal for hans historiske Undersøgelser. Det lange Ophold i Kjøbenhavn var især foranlediget derved, at han, inden han reiste til Italien, maatte levere Texten til det Pragtværk over Throndhjems Domkirke, som Staten har overtaget at udgive og hvortil Pladerne - efter Schirmers Tegninger - forlængst ere stukne i London. Men ved Siden heraf har Munch ogsaa udført en Mængde andre literære Arbeider, der tjene til at forøge Forbauselsen over hans Produktivitet. Han har saaledes uafladelig fortsat sin Norgeshistorie (et nyt Hefte er atter strax færdigt), og leveret flere større historiske Afhandlinger (i Universitets-Tidsskrift og til Annaler for nordisk Oldkyndighed) samt været Medarbeider i Nordisk Konversations-Lexikon.

— Idag tiltræder Digteren A. Munch den Udenlands-Reise, hvortil han ved sidste Stipendie-Fordeling tilstodes 400 Spd. for derunder i et Aar at studere Kunst- og Literaturhistorie. Munch reiser over Hamburg til Berlin, men kommer til der at opholde sig kort, da hans egentlige Maal er Italien. — Prof. Welhaven er allerede for 2 Maaneder siden reist til Italien for der at foretage kunstarchæologiske Studier. Han bliver sandsynligviis kun borte til November. — (Prof. Monrad, der ligeledes er tildeelt Stipendium til en archæologisk Reise, kommer ikke til at foretage denne, førend til næste Aar.) — Lektor Unger er netop vendt tilbage fra en kort Reise til Kjøbenhavn, hvor han har kollationeret Flatøbogen, hvis Trykning saaledes paabegyndes. — P. C. Asbjørnsen, der halvandet Aar har opholdt sig i Tydskland, fornemmelig ved Forstakademiet i Tharand, vender hjem til Høsten. — Fr. Brandt, der for nogle Maaneder siden som Stipendiat reiste til Udlandet, for at studere Lovhistorie, bliver borte omtrent et Aar.

— Hs. Maj. Kongens Helbredstilstand skal ifølge de svenske Aviser dagligen forbedre sig. Paa den unge Prindses Daabsdag foretog han en Promenade tilvogns i Drottningholms Park.

— Den 23de skulde Kronprindsen tiltræde sin Nordlandsreise, hvorunder han ledsages af Statsraad Almqvist og Professorerne Malmsten og Selander.

— Den 21de Juli aabnedes Telegraphstationerne paa Lillehammer og Hamar.

— Hattemager Frey er sat under Tiltale for ved Uagtsomhed at have forvoldt Ildebranden i Mariboes Gaard den 26de April.

— Grimstads Adresse har behaget sig i at fortælle, at Thrane skal have en ny Arbeideragitation i Sinde. Efter hvad vi have erfaret, er dette Rygte uden nogensomhelst Grund, hvilket da ogsaa ellers fremgik deraf, at Thrane, dengang det fremkom, endnu sad paa Bodsfængslet, der jo ikke kan ansees for noget bekvemt Sted til Udkastelsen af nye Agitationsplaner.

— I Anledning af Axvalla-Leiren er under 4de Juli Generalmajorerne O. A. Malmborg og F. J. Wrede udnævnte til Storkors af St. Olafs Orden; Generalmajorerne L. E. v. Stedingk og P. C. Lovén, Hofmarskalk Ritmester W. Sandels, Generalintendant L. G. Sandels, Oberst C. H. Leuhnsen, Oberstlieutenant D. G. Bildt og Kommandørkapitain P. E. Ahlgren til Kommandører; femten andre svenske Officierer og Feltlægen Dr. Engholm ere blevne Riddere, hvilket ogsaa dansk Artillerikapitain Ditlev v. d. Recke samtidig er bleven.

— Under 8de Juli er af Regjeringen meddeelt DHrr. Glass og Elliot Tilladelse til at anlægge en undersøisk Telegraph mellem Storbritannien og Norge, saaledes at Ledningen føres iland paa Fastlandet mellem Bergen og Egersund, og sættes i Forbindelse enten med en af de forhaandenværende Telegraphstationer eller med en til Øiemedet specielt oprettet norsk Station. Anlæggernes Ansøgning om selv at oprette Telegraphstation paa norsk Grund er afslaaet. Den givne Koncession gjælder for 100 Aar.

— Thorsdag Middag kom Artilleriet og Kavalleriet tilbage fra Axvalla. Hartkopf, Direktør for Lyststedet Klingenberg, har indbudt de hjemvendte Tropper til en stor Forestilling der iaften (Fredag).

— Det af det overordentlige Storthing besluttede Statslaan har Finantsdepartementet under 16de Juli afsluttet med Norddeutsche Bank i Hamburg, Raphael Erlanger i Frankfurt og Salomon Heine i Hamburg. Laanet er afsluttet for et Beløb af 3,600,000 Rgd. Hbg. Bko., der amortiseres og forrentes i 60 Halvaar efter en Rente af $4\frac{1}{2}$ pCt. aarlig.

— Oberst Wergeland, hvis Fremgangsmaade ved Troppernes Nedmarsch fra Etterstad og deres Indskibning d. 16de Juli blev stærkt dadlet i vore Dagblade, har indgivet Ansøgning til Kongen om at en Undersøgelseskommission til at undersøge og paadømme hans Forhold naadigst maa blive nedsat.

Christiania. Trykt og forlagt af H. J. Jensen. (Storgaden Nr. 27.)

Illustreret Nyhedsblad.

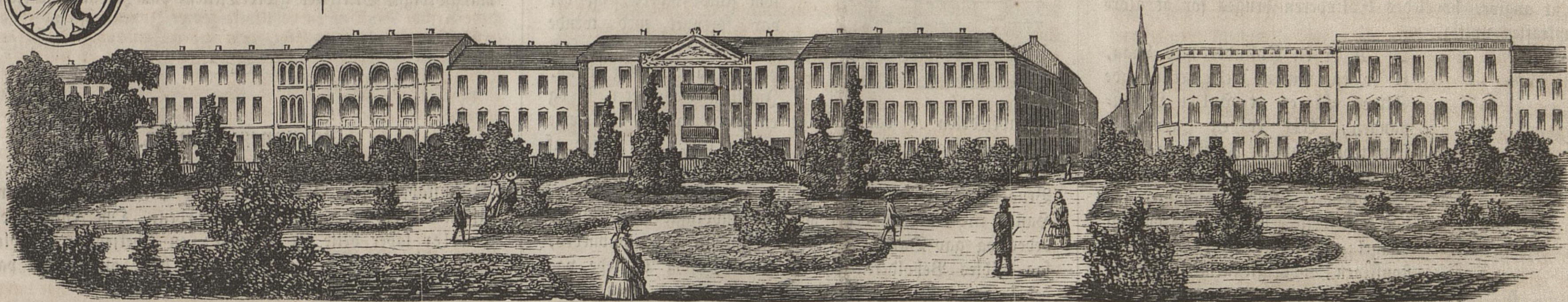

Nr. 31. | Udkommer hver Søndag Morgen. | 1ste August 1858. | Abonnementsprisen er 60 ß Fjerdingaaret. | 7. Aarg.

Indhold.

Dampmaskinens Forløbere.

De ældste Tiders Opfindelser i mechanisk Retning synes at have bestaaet udelukkende i de saakaldte enkelte Maskiner, nemlig Vægtstangen, Tridsen, Bomhjulet, Skraaplanet, og i mere eller mindre indviklede Sammensætninger af disse, der samtlige kun regulerede, men ikke sparede Muskelkraftens Udøvelse. I en noget mere fremskreden Tid finde vi, at Mennesket har forstaaet at faae Vandløbene og Vindene til at hjælpe sig med at udrette mechanisk Arbeide, men Aarhundreder gik hen, førend man opdagede et Middel, som hvorsomhelst og naarsomhelst kunde træde i Stedet for Muskelkraften. Fra det Øieblik af, at dette først var skeet ved Opdagelsen af Dampmaskinen, ere de menneskelige Hjælpekilder forøgede i et Forhold, som gjør, at man paa vor Planet fast ikke mere vil øine nogen mechanisk Hindring saa stor, at den jo ikke skal bøie sig for Menneskets Villie. Vi ere nu ogsaa i vort Land blevne saa fortrolige med Dampmaskinen og dens mangfoldige Anvendelser, at vi ikke ere uden Frygt for, at Læseren vil betragte hidhen hørende Sager som altfor hverdagslige til at de skulle være videre almindelig Opmærksomhed værd; det er imidlertid ikke sagt, at det Hverdagslige er det, som er mest blottet for Interesse, navnlig troe vi, at Forfølgelsen af dets historiske Udvikling i det foreliggende Tilfælde maaskee tør være baade interessant og lærerig, og vi have derfor foretaget os i Korthed at levere en saadan Udvikling hovedsagelig efter den franske Forfatter Furiet.

Flere nyere Skribenter have med Arago tillagt Heron af Alexandria, som levede 120 Aar f. Chr., den første Idee om at bruge Vanddamp som bevægende Kraft. I et Skrift, kaldet Spiritalia, siger han, at dersom man lader Dampen gaa ud igjennem en vertikal Aabning i et forøvrigt tæt Kar, som indeholder Vand, og man lægger en let Kugle i denne Aabning, der til den Ende er skaalformig udhulet, saa vil Kuglen løftes af Dampen og atter falde ned. Louis Figuier bestrider i et nylig udkommet Værk*), at man kan gaa saa langt tilbage i Tiden, naar man vil finde det første Exempel paa Dampens Anvendelse som bevægende Kraft, og det maa vistnok indrømmes, at Herons lille Apparat ikke har nogen Lighed med de Maskiner, som man bruger nutildags; imidlertid frembringer dog Dampen der en Bevægelse, og vi maae erkjende, at Spørgsmaalet om, hvad der har givet det første Stød til en Opdagelse, hører til de mest indviklede. Det er saaledes man fortæller, at en af Brødrene Montgolfier havde sat et Kræmmerhuus af Papir over et Fad, hvori han opvarmede en Vædske, at Fadets ophedede Luft og rimeligviis ogsaa Dampen flere Gange løftede Kræmmerhuset i Veiret og væltede det, og at denne første Jagttagelse ledede de tvende Brødre til Opdagelsen af deres bekjendte Luftskib. Dersom dette forholder sig rigtigt, tør man da paastaa, at de, uden denne Jagttagelse, saa fjern den endogsaa var fra Realiseringen af deres Luftskib, vilde have været istand til at danne og forfølge den Kjæde af Deduktioner, hvori hiin Jagttagelse udgjorde det første Led?

De Gamle havde ikke Greie paa den Forskjel, som finder Sted mellem almindelig Luft og Vanddamp, men de havde lagt Mærke til denne Sidstes raske Bevægelse, naar Heden udvikler den, og den maa strømme ud gjennem en trang Aabning. Saaledes finder man hos Vitruvius følgende Bemærkning: „Æolipylerne*) ere Kugler af Kobber, som ere hule og som have et lidet Hul, hvorigjennem man fylder dem med Vand. Disse Kugler udstøde ingen Luft, førend de blive ophedede, men naar de sættes foran en Ild, saa udsende de, saasnart de føle Varmen, en heftig Vind imod Ilden, og tilkjendegive os saaledes vigtige Sandheder om Luftens og Vindenes Natur."

*) L'Histoire des principales découvertes modernes.

Det synes afgjort, at en Skibskapitain ved Navn Blasco de Garay i Aaret 1543 foreslog for Keiser Carl den Femte en Maskine, som skulde faa store Fartøier til at gaae uden Aarer og Seil, og at der den 17de Juni samme Aar blev gjort et Forsøg dermed i Barcellonas Havn paa et Fartøi af 200 Tønders Drægtighed. Man saa under Prøven, hvorom Beretningerne lyde gunstige, at Garays Apparat, som han forøvrigt holdt hemmeligt, bestod i en stor Kjedel med kogende Vand tilligemed Hjul, der vare anbragte paa Fartøiets Sider. Deraf skulde nu følge, at Blasco de Garay er Opfinder baade af Dampmaskinen og Dampbaaden og at altsaa begge disse Opfindelser tilhøre Spanien. Men om man ogsaa medgiver, at Dokumenterne ere paalidelige, saa bliver det dog mest troligt, hvad Arago har bemærket i denne Henseende, at dersom Garays Maskine var en Dampmaskine, saa anvendte han Herons Æolipyl, og hans Navn kan altsaa ikke med Rette knyttes til Opfindelsen af Cylindermaskinen.

Man kan gjøre den samme Bemærkning med Hensyn til Architekten Giovanni Branca, som i Aaret 1629 i Rom udgav en Bog om de vigtigste Maskiner, der kjendtes paa hans Tid. I denne Bog angiver han en Æolipyl, bestaaende af en huul Metalstatue fyldt med Vand, hvilken udsender gjennem sin Mund en Strøm af Damp paa Skovlerne af et Hjul, som derved sættes i Bevægelse.

En lignende Angivelse finder man i et Værk af Salomon de Caux, hvilket udkom i Frankfurt i Aaret 1615. Han siger: „Det tredie Middel til at faae Vand til at stige, er ved Hjælp af Ild, hvormed man kan gjøre sig adskillige Maskiner. Jeg skal her beskrive en: Lad A være en Kugle af Kobber, som er godt loddet rundt omkring, hvorpaa der skal være en Glugge, mærket D, hvorigjennem man skal helde Vand, og ligeledes et Rør, mærket CB, som skal være indloddet i det Øverste af Kuglen, og Enden C skal være nær ved Bunden uden at berøre den; derefter skal man fylde den samme Kugle med Vand gjennem Gluggen, siden lukke den godt og sætte den paa Ilden, saa vil Heden, som virker paa den samme Kugle, bringe alt Vandet til at stige op gjennem Røret BC."

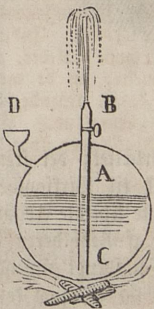

Salomon de Caux angiver forøvrigt ogsaa Aarsagen til Vandets Opstigning. „Heftigheden af den ved Ilden frembragte Damp", siger han, „som bringer Vandet til at stige, er fremkommen af det samme Vand, hvilken Damp gaar ud med stor Voldsomhed, efterat Vandet er gaaet ud gjennem Røret." Det her omtalte Apparat af Salomon de Caux er ikke en Maskine; imidlertid har det kunnet hjælpe til Opfindelsen af en Lændsningsmaskine, som virkede ved Damp, og i denne Henseende fortjener den at omtales.

Siden man formaaede at skatte Dampmaskinens Vigtighed, har fast alle moderne Nationer villet tilegne sig Æren for dens Opfindelse. Hos Italienerne er Branca, hos Spanierne Blasco de Garay og hos Englænderne Marquien af Worcester Manden. Denne sidste har imidlertid ikke andre Adkomster, end en høist dunkel og ufuldstændig Beskrivelse, som indeholdes i nogle Linier af en Bog, betitlet „Century of Inventions", der udkom i Aaret 1663. Han har snarere i Forbigaaende betragtet den Nytte, som man kunde have af Dampen, end - og deri bestaar netop Opfindelsen - angivet et Apparat til at anvende den. Han har endog betragtet den med langt mindre Nøiagtighed, end Sir Samuel Moreland, som i 1683 gjorde den Bemærkning, at naar Vand blev fordampet ved Hjælp af Ild, saa udkrævede dets Dampe omtrent 2000 Gange større Rum, og at de, naar de bleve godt styrede, kunde roligen bære deres Byrde „ligesom gode Heste" og saaledes gjøre stor Nytte. Moreland har forfærdiget en Tabel over Vandets og Dampens relative Rumfang ved en Vægt, som er mindre fjernet fra Sandheden, siger Arago, end man skulde vente det af Forsøg, der ere gjorte i 1682.

*) Αιολος-πυλη.

Denis Papin, født i Blois Aar 1647, er den Første, som har foreslaaet en Maskine med Cylinder og Piston for at anvende Vanddamp som Middel til at frembringe lufttomt Rum, og for at erholde betydelige bevægende Kræfter for godt Kjøb. Efter Otto Guerikes berømte Forsøg over det lufttomme Rum og Atmosphærens Tryk, hvorved han godtgjorde, at ethvert Legeme ved Havfladen lider omtrent 14 Punds Tryk paa hver Kvadrattomme, fæstede Physikerne sin Opmærksomhed paa den Nytte, som Industrien kunde høste af et praktisk Middel til at frembringe et lufttomt Rum og derved gjøre Atmosphærtrykket virksomt. Det var i denne Retning, at Denis Papin hjalp den berømte Huyghens med at indrette en Pompe, hvori man antændte Krudt for at frembringe Vacuum under Pistonen, hvilken dernæst trykkedes ned af Atmosphæren med en Kraft, der var tilstrækkelig til at løfte en tilsvarende Modvægt. Idet han i Aaret 1690 foreslog sin Maskine, hvor Dampen er bestemt til at frembringe Vacuum, omtaler Papin først de frugtesløse Forsøg, som han har gjort for at fuldkommengjøre Krudtmaskinen, saaledes:

„Tiltrods for alle iagttagne Forsigtighedsregler er der altid i Cylinderen forbleven omtrent en Femtepart af den Luft, som den sædvanligt indeholder, hvilket foraarsager to forskjellige Ulemper: den ene er, at man mister omtrent Halvparten af den Kraft, som man skulde have, saa at man ikke kan hæve mere end 150 Pund 1 Fod høit, istedetfor 300 Pund, som man skulde kunne hæve, dersom Cylinderen havde været fuldkommen tom; den anden Ulempe er, at i samme Forhold som Pistonen gaar ned, bliver den Kraft, som driver den, formindsket. — — — Jeg har derfor prøvet at komme til Maalet paa en anden Maade, og da Vand har den Egenskab, naar det ved Ilden er forvandlet til Damp, at være elastisk ligesom Luften, og at fortætte sig saa tilstrækkeligt ved Afkjøling, at det ikke beholder noget Spor af denne elastiske Kraft, saa har jeg troet, at det ikke skulde være vanskeligt at gjøre Maskiner, i hvilke Vandet med liden Bekostning ved Hjælp af en maadelig Varme skal tilveiebringe dette Vacuum, som man forgjæves har søgt at opnaae formedelst Krudt."

Vi ville her bemærke, at disse Detailler ikke alene ere af Interesse for Dampmaskinens Historie, men ogsaa for Mechaniken i Almindelighed. Forinden Papin foreslog sit Damp-Apparat til Frembringelsen af Vacuum og deraf flydende mechanisk Effekt, havde han tænkt at realisere dette med en dobbeltvirkende Luftpompe, hvilken Idee man i den nyere Tid har forsøgt at anvende ved de saakaldte atmosphæriske Jernbaner; paa den anden Side siger han i ovenstaaende Citat, at Vanddamp er elastisk ligesom Luft. I den allernyeste Tid har man, som bekjendt, omvendt sagt, at opvarmet Luft kunde udvikle elastisk Kraft ligesom Vanddamp,

og søgt at konstruere de saakaldte Kalorikmaskiner*), der ere grundede paa dette Princip. Papin har bemærket, at Dampen fortætter sig ved Afkjøling og mister sin Elasticitet; det forholder sig, som bekjendt, ikke saaledes med Luften, og det er en af de store Vanskeligheder, som man møder. Det er, som man seer, nyttigt at komme tilbage til Physikeren fra Blois's Udgangspunkt for at bedømme Forsøgene til Kalorikmaskinen og dennes Fremtid, ifald den har nogen. Det være imidlertid hermed som det vil; vi gaae over til nogenlunde med Papins egne Ord at angive, hvorledes Cylinderen bruges for at gjøre Dampkraften nyttig.

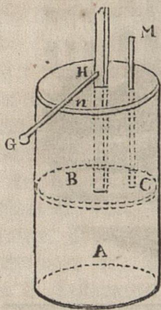

A er en Cylinder med Laag, B er en Piston med tætsluttende Skive, H er et Hul i Pistonstangen, GH er en Jernstang, som trykkes af en Fjeder paa den Maade, at den drives ind i Hullet H, saasnart Pistonen kommer saa høit, at dette Hul kommer ovenfor Laaget; C er et lidet Hul i Pistonskiven, hvorigjennem det under samme værende Vand kan slippe ud, naar man første Gang trykker Pistonen ned i Cylinderen. Brugen af dette Apparat er følgende: Man helder Vand 3 à 4 Linier høit i Cylinderen A, derpaa bringer man Pistonen ind og trykker den ned, indtil en Deel af Vandet gaar ud gjennem Hullet C, hvorpaa dette Hul lukkes godt med Stangen M; endelig paasætter man Laaget, hvori de nødvendige Aabninger findes. Ved Hjælp af en maadelig Ild opvarmes snart Cylinderen A, som er gjort af tyndt Metal, og Vandet, som er forvandlet til Damp, udøver et Tryk, der er stærkt nok til at overvinde Atmosphærens og hæve Pistonen B, indtil Hullet H kommer ovenfor Laaget; i dette Øieblik, da man hører Larmen af Fjederen, som trykker Stangen GH ind i Hullet, tager man Ilden bort, de i Cylinderen indesluttede Dampe forvandle sig snart til Vand under Afkjølingen og gjør derved Cylinderen fuldkommen lufttom. Man tager endelig Stangen GH ud af Hullet, og saa seer man, at Atmosphæren trykker Pistonen ned. „Jeg har erfaret", tilføier Papin, „at den formedelst Varmen til Cylinderens Top hævede Piston, strax efter gaar ned til dens Bund, og det Gang efter Gang, saa man ikke kan formode Tilstedeværelsen af den mindste Kvantitet Luft i Bunden af Cylinderen; min Cylinder, hvis Diameter ikke overgaar to Tommer, hæver alligevel en Vægt af 60 Pund (livres) med den samme Hastighed, hvormed Pistonen gaar ned i Cylinderen. — — Man seer klarligen heraf, hvilke umaadelige bevægende Kræfter man kan erholde ved en simpel Fremgangsmaade og for hvilket godt Kjøb."

Papin vilde først og fremst anvende sin Maskine til at lændse Gruber; imidlertid indsaa han godt, at Pistonens Bevægelse kunde faa anden Anvendelse, at den kunde blive en almindelig Motor; han har ogsaa til den Ende angivet et Middel til at omsætte Pistonens retliniet op- og nedgaaende Bevægelse i Omdreiningsbevægelse. Man har i lang Tid troet, at han havde indskrænket sig til den ovenanførte lille Model af sin Maskine og at han ganske havde overladt til Newcomeen Fortjenesten af at have udført den i det Store; men en nylig af Professor Kuhlmann i Hannover fundet Brevvexling mellem Papin og Leibnitz har udbredt nyt Lys over denne Sag. Det fremgaar deraf, at Papin har ladet gjøre en stor Maskine til at bruges paa et Fartøi, som blev prøvet paa Fulda, at han vilde føre sit Fartøi til England og til den Ende forlod Kassel den 15de September 1707 og ankom samme Dag til Minden, at Baadfolkene nægtede ham Adgang til Weser, og at de, da han vilde tiltvinge sig den, sloge hans Maskine istykker.

Det er ikke uden Vemod, at man lader Tanken dvæle ved Papin, som flakkede om gjennem hele sit Liv, forglemtes i sit Fædreneland, sattes i Skyggen for Newcomeen og omsider endte sine Dage i London, hvor han havde faaet en Pension af Royal Society. En lignende Skjæbne har imidlertid de Fleste, der paa Opfindelsernes Mark forfølge Ideer, som de ikke formaae fuldstændig at gjennemføre; man holder dem ikke tilgode det Store og Nyttige ved deres Tankers Maal, forinden dette er fuldstændig naaet.

Kapitain Savery udtænkte efter Salomon de Caux's Antydning en Maskine, som blev patenteret i England i Aaret 1698, og som var bestemt til at hæve Vand. Vi skulle alene angive Grundtrækkene af samme, eftersom dens Detailler ikke ere af den Betydning, at den lønner sig at fordybe sig i dem; det er imidlertid den første Dampmaskine, som kan siges at have været i virkelig Brug.

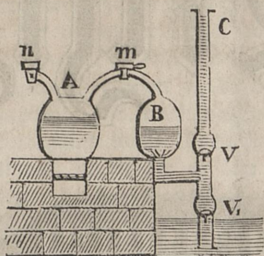

Den bestod i det Væsentlige af en Kjedel A, hvori Vand ophededes, en Beholder B, som modtog Dampen, og et Stigerør C, der mundede i det Vand, som skulde hæves, og der var forsynet med tvende Ventiler V og V, som begge aabnede sig opad. Imellem Beholderen B og Dampkjedelen A var anbragt en Hane m for at spærre og aabne Kommunikationen, og paa den anden Side af Dampkjedelen var en Hane n for at bespise den. Under Brugen af dette Apparat aabnedes og lukkedes afvexlende Hanen m, medens det i Kjedelen indbragte Vand ophededes og gav Damp. Naar den omtalte Hane aabnedes, saa fyldtes Beholderen B med Damp, som trykkede paa det i Stigerøret indeholdte Vand og lukkede den nedre samt aabnede den øvre Ventil. Naar man derimod havde lukket Hanen, saa afkjølede man Beholderen ved Hjælp af Vand, som man lod strømme ud af en Hane paa Stigerøret, og fik derved Dampen pludselig fortættet; det frembragte Vacuum kaldte det ydre Lufttryk til Virksomhed, den øverste Ventil lukkede sig og den nederste tilstedte Adgang for Vandet, som paany udfyldte en Deel af Beholderen B. For at hans Maskine skulde hæve Vandet uafbrudt anvendte Savery en anden Beholder, fuldkommen lig B, som kommunicerede med et andet Stigerør og med Dampkjedelen. Han havde forbundet de to Stigerør ovenfor og nedenfor Ventilsystemet i ethvert af dem; Dampen lodes ind i den anden Beholder, medens man afkjølede Beholderen B, og omvendt fortættede man Dampen i hiin, naar Dampen lodes ind i B. Paa denne Maade steg Vandet uafbrudt.

Forskjellige Ulemper gjorde denne Maskine uskikket til at lændse Gruber, hvilket nok oprindeligt havde været dens Bestemmelse, og indskrænkede dens Anvendelse til at hæve Vandet i smaae Høider, saasom i Parkanlæg og desl. Beholderen B skulde opfylde to Betingelser, hvilke det ikke var godt at faae til at forliges: paa det at Dampens Fortætning kunde foregaa hurtigt, var det nyttigt, at Væggene vare tynde; hvorimod disse samme Vægge maatte kunne taale et betydeligt Tryk, naar Vandet skulde hæves til nogen større Høide. Naar fremdeles Dampen kom ind i Beholderen, hvor den skulde fortættes, saa mistede den en stor Deel af sin Tension formedelst Berøringen med de afkjølede Vægge og med Overfladen af det Vand, som skulde trykkes ud. Papin, som var bleven opmærksom paa denne sidste Ulempe, foreslog ogsaa i 1707 at dække Overfladen af Vandet i Beholderen med en Flotteur. Saameget kan man imidlertid sige, at Saverys Maskine, uagtet dens Mangler, er den første, som er anvendt i Praxis, og som, idet den gjorde Teknikerne og Almeenheden bekjendt med Dampens Anvendelse, har forberedt Dampmaskinens Fuldkommengjørelse, først af Newcomeen (1705) og senere af James Watt, hvilken sidste efter en Række af mesterlige Opfindelser omsider skabte den Maskine, der endnu bærer hans Navn, og som har været den første Model for alle de Maskiner, som i vore Dage under de mangfoldigste Skikkelser gjøre Tjeneste paa Industriens Felt.

V. S.

*) Eriksson.

Johannes Müller.

Videnskabens store Mænd lade deres Talent ofte ikke skinne igjennem deres ydre Form og Fremtræden. Om Johannes Müller lader dette sig ikke sige; en Ubekjendt, der blot iagttog ham overfladisk, vilde snart blive opmærksom paa ham og foranlediges til en Efterspørgsel.

Johannes Müller.

Den høit hvælvede, brede Pande med to Furer paa Længden, den skjære de dunkle Øienbryn indad, de store, aandfulde brune Øine, som fixerende og iagttagende, endnu oftere grundende, ere fæstede paa det Fjerne, uden Deeltagelse for Omgivelsen, og som belivede ofte bringe Andres Blikke til at sænke sig; det mørke Haar, en bleg, skjønt sund, stundom guulagtig Ansigtsfarve samt Trækkenes dybe Alvor, karakteriserer dette Hoved af en sjelden Fuldendthed. Den middelshøie Skikkelse var kraftig, i yngre Aar mager, senere rigere udstyret. Gangen var afmaalt, Hovedet grundende foroverbøiet, som oftest lidt til den ene Side. Nærmede Nogen sig, der var ham behagelig, oplystes Ansigtet af et venligt Smiil, ligesom naar et muntert Solglimt trænger gjennem en skyet Himmel, som snart atter fortætter sig.

Han var en af disse kraftfulde og selvstændige Charakterer, som uafhængige af ydre Omstændigheder forfølge deres Vei uden at see sig om efter Andre. Han var ikke let tilgjængelig, snarere indesluttet, uden freidig Ligefremhed; med et afmaalt Væsen viste han sig altid som Fornuftmenneske uden lidenskabelig Opblussen. I Overeensstemmelse hermed var han ordknap og besad ikke den Egenskab at gjøre sig populær. Spor af Tungsind viste sig allerede i hans yngre Aar og dukkede atter frem i den vanskelige Tid 1848. Rektor ved Berlins Universitet, maatte han undrage sig sin Virksomhed som akademisk Lærer og et halvt Aar leve for sit Kald som Naturforsker ved Kysten af det sydlige Frankrig, hvor videnskabelig Adspredelse snart atter helbredede ham. Denne Forstyrrelse skrev sig vistnok fra en sygelig Disposition i det forresten sunde Legeme, sandsynligviis den samme, der saa pludselig gjorde Ende paa hans Dage. Oftere kom imidlertid en naturlig Munterhed tilsyne, og man saa ham ovromt i Selskaber, hvor han spiste og drak gemytligt og vel endogsaa gjorde Forsøg paa at bidrage til den almindelige gode Stemning ved Fortælling og Meddelelse. Som Familiefader var han kjærlighedsfuld og yderst ombyggelig for Sine, som han selv under de videnskabelige Arbeider langt fra Hjemmet ikke ret vel kunde undvære. Sommerferierne benyttede han i Almindelighed til at iagttage Södyr ved Italiens, Frankrigs, Norges eller Helgolands Havkyster, og man saa ham der enten ledsaget af sin Familie: Hustru, Datter og Sønnen Max, der for Tiden fungerer som Læge ved Stadssygehuset i Kölln, eller omgivet af nogle af sine Disciple.

Han besad stor Arbeidskraft, hvilket allerede fremgaar af en Sammenligning mellem hans Skrifter og hans Leveaar, og han forstod sparsommeligt at benytte den Tid, der ofte var ham stærkt optaget af Embedsforretninger. Opstod hos ham videnskabelig Tvivl, der ængstede til Løsning, blev Spørgsmaalet ham ofte saa brændende, at det ikke lod ham Ro, men forfulgte ham, hvor han gik og stod, i Arbeidsværelset som paa Spadseregangen, og forjog Søvnen fra hans Nætter. Et saadant Objekt for hans Betragtning var ham saa tiltrækkende, at han kunde sidde lange Tider og stirre grundende paa det; han vaagnede da pludselig op, saa sig om og tog atter Deel i hvad der omgav ham.

Denne rastløse Forskningsaand, hans Klarhed og Kraft, hans Skarpblik, der strax saa det rigtige Punkt, det uhyre Omfang af hans Viden, der gjorde ham hjemme paa alle Naturvidenskabens Gebeter, gjorde paa Mange, i Forening

med hans ydre Fremtræden, Indtrykket af noget Dæmonisk, og mindede om de store Charakterer, som Göthe betegner med dette hædrende Navn.

Det var som om en truende Skjæbne forfulgte ham; tre Gange var han i yderste Livsfare. Allerede som Dreng geraadede han ved Dukning under en Flaade, og var nær ved at drukne. Paa en Reise i Schweitz styrtede han med Vognen ned fra et høit Sted uden dog at tage Skade. Det skrækkeligste Tilfælde var Dampskibene „Bergens" og „Norges" Sammenstød udenfor Christianssand Høsten 1855. J. Müller vendte paa det ene af disse Skibe tilbage fra en videnskabelig Jagttagelsesreise, han med to af sine Disciple havde gjort til Bergen; han stod paa Dækket, da de tvende Dampere med frygteligt Brag fore mod hinanden. Det Skib, hvorpaa Müller befandt sig, havde en saa betydelig Læk, at Vandet styrtede masseviis ind; det begyndte at synke. Angstfrig lyde; Alt iler paa Dækket. En Redningsbaad, som stod paa Dækket, var snart fyldt; Müller gjør Afkald for sig. En af hans Disciple, Dr. Schneider, klæder sig hurtig af for uhindret at kunne svømme; den anden, Dr. Schmidt, blev hos sin Lærer. Nu havde Skibet indtaget saameget Vand, at det maatte synke og styrtede tilbunds ligesom slynget af en rædselsfuld Kraft. „Nu sank jeg", fortalte han engang selv, „dybt til Havsens Bund; derpaa hævede Vandet mig igjen, hvilket jeg understøttede ved Svømmebevægelser. Snart stødte jeg med Hovedet mod en Gjenstand og frygtede for at være kommen under en Flaade, men den veg tilbage for mit Hoved, thi det var kun et enkelt svømmende Træstykke; jeg kunde igjen se mig om. Da saa jeg flere Mennesker svømmende paa Overfladen, kjæmpende med Vandet og skrigende, men det varede blot nogle Minuter og Alt blev stille. Kun en Gruppe Svømmere, støttede af en Redningsbøie, drog mig forbi. Svømmende holdt jeg mig endnu oppe og greb fat i en Trappe, der var losreven fra Dampskibet. Jeg søgte at komme op paa den, men det lykkedes ikke. Forsøgene udmattede mig, og tilsidst støttede jeg mig blot til den. Mine Kræfter vare udtømte; jeg saa det kunde ikke vare ret længe og opgav hver Tanke om Redning. Da saa jeg ikke langt fra mig en Baad, som optog Mennesker. Nu fik jeg atter Livslyst og styrede med fornyede Kræfter hen mod den. Snart kom ogsaa Raden til mig, og man trak mig med nogen Møie op. Det var det Dampskibs Baad, der havde boret os i Grund."

Svea Livgarde. Kronprindsens Husarregiment. Norsk Skarpskyttergarde.

Ombord paa dette Dampskib fandt han Dr. Schneider, som lykkelig havde svømmet over, men hans anden Discipel, et haabefuldt ungt Menneske, var forsvunden. Mere end Halvparten af Passagererne, nogle og syrgetyve Mennesker, druknede.

Johannes Müller er født i Koblenz den 14de Juli 1801, og er Søn af en Skomager. Han studeerte i Bonn og gik derfra til Berlin, hvor han pleiede Omgang med Rudolphi. Senere blev han Docent og Professor ved Universitetet i Bonn. Da han i 1833 var beskjæftiget med Udgivelsen af sin Haandbog i Physiologien, døde Rudolphi, Professor i Anatomien i Berlin. Det var af Vigtighed for Johannes Müllers Liv, at Joh. Schulze, Direktoren for Gymnasiet i Koblenz, der havde lært at skatte ham som sin Elev, var bleven kaldet til Berlin som Konsulent i Ministeriet. Universitetet i Berlin har fornemmelig hans Bestræbelser at takke for, at denne Prydelse erhvervedes for det, og J. Müller paa sin Side havde ham at takke for, at hans aandelige Kræfter tidlig kom til Anvendelse under saa gunstige ydre Betingelser.

I Berlin holdt J. Müller i 24 Aar Forelæsninger over Physiologi, samt over den menneskelige, den sammenlignende og den pathologiske Anatomi, hvilken sidste han dog allerede for flere Aar siden afgav til Virchow. Hans Foredrag var sande Mønsterforedrag.

I Psychologien udmærkede han sig ved sine Anskuelsers Mangesidighed. Han besad den nøiagtigste Kundskab til Organernes Bygning gjennem den hele Dyreverden, hvis Sammenligning førte til vigtige Resultater og bragte paa den anden Side ved Anvendelse af Chemi og Physik en større Klarhed og Bestemthed ind i denne Videnskab; han er Stifteren af den physikalsk-chemiske Retning, der senere gjorde saa store Fremskridt under hans Disciple. I sin Kritik var han sig Grændsen mellem at vide og at tro stedse bevidst, og fik derved Bugt med meget Hypothesekram.

I de sidste 18 Aar arbeidede han kun i den sammenlignende Anatomi, som han drev i sand philosophisk Aand og hvori han hovedsagelig begrundede sin Navnkundighed. Kun faa af hans Disciple have heri traadt i hans Fodspor, og i dette Fag kan han for Tiden aldeles ikke erstattes. Myxinoidernes sammenlignende Anatomi er hans berømteste Værk, hvori han afhandlede denne Videnskabs vanskeligste Kapitler.

En af hans Arbeider over Aristoteles's glatte Hai viser, hvorledes han ogsaa tog Hensyn til sin Videnskabs ældste Historie. Der findes hos Aristoteles en Angivelse af, at der gives Haifiske, der føde levende Unger. I nyere Tider vare vistnok glatte Haier undersøgte, men uden at

hiin Angivelse af Aristoteles havde stadfæstet sig. Kun en dansk Anatom, Nikolaus Steno, havde i 1673, uden at anføre Aristoteles, gjort en lignende Jagttagelse og oplyst det omtalte Forhold ved en Afbildning. For at erholde Vished med Hensyn til Aristoteles's Angivelse, undersøgte J. Müller mange glatte Haier fra Middelhavet, hvor ogsaa Aristoteles, hans høitberømte Broder i Faget, fordum havde fisket, uden at finde hans Jagttagelser stadfæstede. Allerede var han tilbøielig til at tro, at Steno, med en Naivetet, der ikke var hans Tidsalder fremmed, kun billedlig havde gjengivet Aristoteles's Idee, da Dr. Peters, den nuværende Professor i Zoologi i Berlin, sendte ham flere glatte Haier fra Italien. J. Müller aabnede dem, fandt Aristoteles's Jagttagelse begrundet og glædede sig i at kunne reise ham dette Æresminde. Der gives nemlig forskjellige Arter glatte Haier, som ikke vare bekjendte, og af hvilke kun en Deel viser det af Aristoteles angivne Forhold. Et mærkeligt Tilfælde af rigtig Jagttagelse, som først saa silde skulde erholde sin utvivlsomme Stadfæstelse!

Ogsaa over fossile Dyr har J. Müller arbeidet. Det Ur-Verdens Dyr, som Hr. Koch bragte over fra Alabama og i Berlin og Dresden fremviste for Publikum som en Ur-Verdens-Øgle, beviste han i et større, med mange Afbildninger udstyret Værk, af simple og slaaende Grunde, at være et Sø-Pattedyr. Dette Dyr Lenglodon ætoides Owen befinder sig nu, ved J. Müllers Bearbeidelse, der fjernede det Fremmedartede, forkortet til Halvparten, i Berlins anatomiske Musæum.

Fiskenes naturlige System har han ved sine Undersøgelser (over „Ganoidernes Bygning og Grændser") væsentlig forbedret og omdannet, saa at man vel kan sige, at Fiskenes naturlige System skyldes Cuvier og J. Müller. Fra den nyere Tid ville vi især fremhæve hans Arbeide over Echinodermerne (Søigler, Søstjerner, Holuthurier), hvis Udvikling og Anatomi, der frembyder ganske særegne Vanskeligheder, han har bearbeidet i en Række Afhandlinger. Ogsaa flere reen zoologiske Arbeider har han leveret i Forening med Henle og Troschel.

I den pathologiske Anatomi har han udgivet et Arbeide over Bylder, som har brudt Banen og er bleven Grundlaget for nye Undersøgelser.

Hans Afhandlinger ere for Størstedelen nedlagte i Videnskabernes Akademi i Berlin, hvoraf han var et af de mest fremragende Medlemmer. Vi have her blot berørt nogle Hovedpunkter af hans Frembringelser for at give en omtrentlig Idee derom. Men Læseren behøver kun at slaae op det første det bedste Værk over Anatomi og Physiologi, for snart at støde paa J. Müllers Navn, og dette er det simpleste Beviis for denne store Mands udstrakte Virken. Hans Udtryk i Ord og Skrift er simpelt, skjønt, kraftfuldt og klart.

J. Müller døde den 28de April dette Aar ligesaa pludselig og uventet som hans Ven Dieffenbach for 12 Aar siden, sandsynligviis truffen af et Slagtilfælde, og blev baaret til Graven af sine tro Disciple. Kort før sin Ende følte han sig noget upasselig og havde i Sinde at anvende Sommeren til sin Styrkelse. En Morgen fandt man ham død i sin Seng, efterat et Lem af Familien kun kort før havde talt med ham i tilsyneladende sund Tilstand.

J. Müller hører til de Mænd, som Tydskerne endnu efter Aarhundreder med Stolthed ville nævne som Deres, ligesom Franskmændene deres Cuvier. Han var ikke alene udmærket ved sin Forstands Skarphed, men ogsaa og fornemmelig ved sin Videns overordentlige Masse, hvori han langt overgaar Cuvier. Ligesom engang om Heller, kan man sige om ham: et Hoved, der omfatter en Verden.

Bladene udtrykke Ønsket om at der reises J. Müller et offentligt Mindesmærke. Og virkelig vilde det geraade det tydske Folk til Ære, om det ikke alene vidste at hædre dem, hvis Værker ere synlige for den store Hob, men ogsaa taknemmelig erkjendte dem, der udbrede Tydsklands Ære til en videnskabelig Høide, der kun er tilgjængelig for Faa. Han behøver ikke vor Hjælp til at være uforglemmelig; han har allerede reist sig det Mindesmærke, der er varigere end Steen og Malm. (Illustr. Zeitung.)

Literatur.

Nogle Ord i Anledning af Carl Johans Forbundet. Christiania 1858. 30 S. Denne Brochure er et Angreb paa det paa Titelen nævnte Forbund, der ogsaa her i Landet har fundet en stor Deeltagelse. Forfatterens Opgave er da at godtgjøre, at Nordmændene ingen særlig Grund have til at gjøre Noget for Bevarelsen af Carl Johans Minde, og at Norge ikke skylder hans Velvillie mod det, men kun Gud „og sine egne Sønner, at Foreningen med Sverige blev som den blev", samt at denne Forening „var et fra Carl Johans Side, af Hensyn til ham selv, hans Dynasti og Sverige paatvunget Ede." Dette søger Forfatteren at bevise gjennem en Række formeentlige Kjendsgjerninger, hvoraf skal fremgaa, at Carl Johan i sin Politik ingenlunde har vidst at respektere et Folks Nationalitet og Frihedssind. Men uagtet Fremstillingen har antaget Præget af historisk Troværdighed, er den dog i Grunden høist uhistorisk. De nyeste Skrifter (som Adlersparres, Schinkels, Wegeners m. fl.), hvoraf med Hensyn til det afhandlede Spørgsmaal et ikke ubetydeligt Udbytte vilde været at hente*), har Forf. ladet ganske ubenyttede. Derimod har han fraadset i Anekdoter af hiin Sort, som Crusenstolpe i sine Romaner mod Carl Johan pleier at give Skudsmaal af „historiske." Fremstillingen af hele Carl Johans Politik efter 1814 beror næsten udelukkende paa disse flydende Kilder, som Rygtet har i sin forvanskende Forvaring. Det bliver altid betænkeligt, at anvende Rygter om hvad Den eller Den skal have sagt eller gjort som historisk Kilde; men dobbelt betænkeligt bliver det, naar - som her - Den, der først giver dem en fast Form, tillige gjør dette med det særegne Maal for Øie, at de skulle tjene som Indlæg i en Partistrid. Næsten utilgiveligt bliver det, hvor Editor ikke alene selv benytter sig af Anonymiteten, men ogsaa anvender den for de Personer, hvorom der tales, og ovenikjøbet lader de nærmere Omstændigheder staae i en tilbørlig Ubestemthed. Det her udfyldte historiske Schema kommer da til at lyde: En vis Person fortæller om en vis Person, at ved en vis Leilighed skal det eller det være passeret. Sligt kan være kuriøst nok at vide; men historisk Beviiskraft har det ikke. De væsentligste autentiske Aktstykker, som Forf. paaberaaber sig, er Carl XIII's Proklamationer til Nordmændene 1814, som Carl Johan skal have skrevet, og hvilke vise, at Norges Selvstændighed ikke var Noget, der især laa Prindsen paa Hjerte. Men dette beviser heller ikke stort mod de i Carl Johans Forbundet udtalte Anskuelser. Vi tvivle om, at Nogen for Alvor har troet, at Carl Johans Maal med at reise til „Skandinavien" var at befrie Norge, - et Land, som han paa Franskmands Viis vistnok kjendte bare af Navn. Det vilde ogsaa været formeget at forlange, at hans Hovedopgave dengang Norge afstodes til Sverige skulde været, at skaffe det den størst mulige Frihed, ihvorvel han vedblev at tilsige det en Konstitution.**) Men hvad Nordmænd har troet at kunne takke Carl Johan for, er, at han, ved at rykke dem nærmere og lære deres nationale Stræben og patriotiske Sind at kjende, lod dem beholde den under disses Indflydelse tilblevne frie Konstitution. Vi nægte ikke, at han med det samme gavnede sig selv og sit Land mere, end om han havde drevet Alt til det Yderste, og at altsaa her Klogskab var med i Spillet. Men da vi ikke have lidt, men vundet ved denne Klogskab, skjønnes ikke, hvorfor vi skulle forholde vor Anerkjendelse for dens Resultater, som vi nu nyde godt af. Carl Johan begreb Situationen. Og dette viser netop den store Mand; hans Fortjeneste er da at have forebygget, at der ikke efter Daaden og Resultatet er kommet til at hedde som naar Thor havde kastet Hammeren: „Ha, de spildte, skjønne Kræfter!" At Carl Johans Indrømmelser skulde være foranledigede derved, at han i Norge vilde sikre sig et Tilflugtssted, hvis Vasaerne fortrængte ham i Sverige (see S. 17) er ligesaa urimeligt som uværdigt at antage. Hvis man paa denne Maade begynder at underlægge Alt, hvad der gjøres, personlige Motiver, da har det ingen Ende. Om end Carl Johan efter Foreningen selv et enkelt Øieblik kan have tvivlet om, at dens Betingelser ialt vare de hensigtsmæssigste, og han endog gjorde enkelte Skridt til at tage sin Mon igjen, vil man saameget mere tilgive dette, naar man iagttager Oppositionens tirrende, ofte udfordrende Holdning ligeover for ham. Det Synderegister, Forf. her opgjør, bestaar da af Bondeoprøret 1818, af den svenske Leirsamling i 1821, af Forbudet mod Høitideligholdelsen af den 17de Mai og Storthingets Opløsning 1836. Men hertil føier han endnu et nyt Led, nemlig Grev Wedels Udnævnelse til Statholder. Man har tidligere anseet det som et Forsonlighedens Tegn, efter den forudgaaende Spænding, at Kongen nu ikke mere besatte Statholder-Posten med en Svensk, men med Wedel, der blandt sine Landsmænd gjaldt for en patriotisk og uafhængig Mand. Men vi lære af Forf., at Kongen i Wedel kun vilde have et villigt Redskab til at virke for Amalgamationen. Da nu den historiske Wedel med det patriotiske og uafhængige Sind ikke her er brugbar for Autor, konstruerer han en ny, der ikke er til at gjenkjende. Han frakjender dem saaledes Kjækhed i Charakteer, Aabenhed og Dristighed, „uden naar og hvor han vidste, at der ikke var noget at resiquere." Ligeover for slig Tale behøver man kun at stille den Kjendsgjerning, at Wedel, som Intet havde at vinde ved sine Bestræbelser for at løsrive Norge fra Danmark, dog „risquerede" Alt, endog Livet selv, og at han, da Regjeringen var kommen under Veir med hans Forræderi og kaldte ham til Kjøbenhavn, indfandt sig saa hurtig, at han overraskede den, uagtet han vidste hvad det gjaldt. Forøvrigt ville vi med Hensyn til Dommen over Wedels Personlighed kun henvise til Jac. Aall, der havde kjendt og fulgt hans hele politiske Løbebane, og som saalangt fra, lig vor ærede Anonym, nægter ham „Aabenhed," at han endog siger, han besad denne i en Grad, „der stundom grændsede til Uforsigtighed." (See Aalls Erindr. II, 66 o. fl. a. St.)

*) Af Adlersparres „Tidstaflor" (S. 220 o. flg.) vilde Forf. saaledes seet, at Carl Johan i Januar 1814 endog var betænkt paa ikke blot at udnævne een, men endog to Statholdere over Norge, nemlig Essen søndenfjelds og Adlersparre nordenfjelds, og at dette kun blev forhindret af den med Wedel selv forbundne Adlersparre, der ikke fandt det rigtigt „at lade svenske „Fylkiskonungar" skifte Lov og Ret i et fremmed Land, hvor der fandtes saamange fortræffelige Mænd at besætte hine Poster med."

**) Et hos Schinkel (VI, 370) opbevaret Dokument fra 1812 viser, at Prindsen allerede dengang var fortrolig med Tanken om Norges Selvstændighed, ialfald i den indre Forvaltning - under Foreningen med Sverige.

Norge.

Christiania. Ved kgl. Resolution af 19de Juli er Rektor Musæus tilstaaet 400 Spd. i aarlig Pension.

— Sidste Løverdag rømte to Slaver fra Fæstningen, iførte et Par Muursvendes Klæder, som de havde faaet fat i. Men da de i Klæderne ogsaa havde fundet Penge, brugte de disse til at drikke sig fulde for, og oppe ved Gaustad kom de i Slagsmaal. En Mand, som vilde skille dem ad, og greb den ene i Nakken, mærkede Halsjernet, hvilket strax havde deres Paagribelse til Følge.

— Under 19de d. M. have følgende Udnævnelser fundet Sted, nemlig: Sognepræst til Trysils Præstegjeld i Christiania Stift J. W. Jarmann til Sognepræst til Næsoddens Præstegjeld i samme Stift; personel Kapellan i søndre Odalens Præstegjeld i Christiania Stift H. Heyerdahl til Sognepræst til Nærø Præstegjeld i Throndhjems Stift; Kand. theol. A. N. H. Müller, ledig personel Kapellan P. S. N. Arentz, Kand. theol. W. O. Konow og Kand. theol. H. M. L. Wexels til personelle Kapellaner, respektive hos Sognepræst til Overhaldens Præstegjeld i Throndhjems Stift B. A. Leigh, Sognepræst til Meldalens Præstegjeld i samme Stift J. Parelius, Sognepræst til Saude Præstegjeld i Christiania Stift S. O. Wolff og Sognepræst til Hedrums Præstegjeld i samme Stift P. Kjerulf; Foged i øvre Romerikes Fogderi E. Hauge, Ridder af St. Olafs-Ordenen, til Sorenskriver i nordre Jarlsbergs Sorenskriveri; Kand. juris og konstitueret Fuldmægtig F. E. M. Graff til Fuldmægtig i Justits- og Politi-Departementet; Stiftsoverretssagfører i Christiania J. P. Andresen til Høiesteretsadvokat; Distriktslæge i det hidtilværende samlede Valders Lægedistrikt J. M. L'Abée til Distriktslæge i søndre Valders Lægedistrikt; Exam. med. J. G. Torgersen til Distriktslæge i nordre Valders Lægedistrikt; Kapitainvagtmester ved Throndhjems Fæstning N. D. Synnestvedt til Korpsmajor ved throndhjemske gevorbne Musketeerkorps og Chef for Korpsets 2det gevorbne Kompagni; Chefen for nedenæsske Kompagni af thelemarkske Musketeerkorps under den christianssandske Infanteribrigade A. R. S. Holter til Oberstlieutenant og Chef for indherredske nationale Musketeerkorps under den throndhjemske Infanteribrigade; Chefen for onsøske Kompagni af frederikstadske gevorbne Musketeerkorps under den første akershusiske Infanteribrigade, Kapitain J. C. Anker til Chef for 2det gevorbne Kompagni af samme Korps og Sekondlieutenant i den 1ste akershusiske Infanteribrigade G. A. Sommerfeldt til Premierlieutenant i Brigaden.

Under s. D. ere følgende Avancements foregaaede i Marinen: Premierlieutenanterne D. B. Burchardt og J. L. Johansen til Kapitainlieutenanter samt Sekondlieutenanterne S. G. Otto og H. B. Ravn til Premierlieutenanter.

Under s. D. er Kommandørkapitain C. H. Valeur, Ridder af St. Olafs-Ordenen, Sværd-Ordenen, Æreslegionen og Dannebrogs-Ordenen, entlediget fra sin Stilling som Marinens Takkelmester fra 1ste September næstkommende og Kapitainlieutenant R. A. Knap konstitueret til ved Siden af sin Stilling som Officier at overtage denne Funktion fra samme Tidspunkt.

— Under 12te Juli er Amtmand Aall udnævnt til Ridder af St. Olafs Orden, og Oberstl. Radich, Kapitainerne Meyer og Krogh, Sognepræst Bergh, Brigadeauditør Smit og Bankadministrator Stabell til Riddere af samme Orden.

— Kand. jur. H. L. Steenbuch er d. 19de Juli meddeelt Autorisation som Sagfører ved Overretterne.

I **Frederiksstad** har der i Onsdags været en Ildebrand, hvorved 26 Huse ere brændte. Assurancesummen udgjør omtr. 27,000 Spd.

Drammen. Her har nylig dannet sig en fri apostolisk Menighed, bestaaende af 6 Medlemmer, med Snedkermester Dahl som Forstander.

— Ved Dampskibet St. Halvards Afgang fra Horten sidste Søndag, styrtede en vis Peder Rencke, der i Drammen var Kommissionær for Bladet „Friskytten", overbord og har senere ikke været at gjenfinde.

Christianssund. Bønderne klage stærkt over, at Exercitsen iaar er henlagt til Aannetiden og flere have spurgt, om det var for at faae denne Forandring istand, at det overordentlige Storthing var samlet.

Throndhjem. Nordre Throndhjems Amtsformandskab har besluttet at indlede Underhandlinger med søndre Throndhjems Amt om Sammensmeltning af begge Amters Landbrugsskoler til een.

— Nordre Throndhjems Amtsformandskab har bevilget 600 Spd. til Lønsforbedring for Almueskolelærere. Amtskommunens Udgifter 20,267 Spd. 37 ß ere udlignede med 1 Spd. 72 ß pr. Skylddaler.

Udenlandske Efterretninger.

Sverige. Hertugen af Nassau forlod den 15de Stockholm og er siden vendt hjem over Kjøbenhavn.

Danmark. Under 14de ds. ere otte danske Skibe, der kom fra Königsberg med Rug, paa Autoriteternes Forlangende blevne beslaglagte i Stettin, fordi de skulle være uberettigede til Kystfart imellem de preussiske Havne. Det synes selv efter de Beretninger, som de tydske Blade indeholde herom, aldeles utvivlsomt, at Beslaglæggelsen er en grov Vilkaarlighed, der fordrer en kraftig Intervention fra den danske Side til Fordeel for de forurettede Skibsførere.

England. I Underhusets Møde den 15de d. M. erholdt d'Israeli Tilladelse til at indbringe en Bill, hvorefter der til Bestridelse af Omkostningerne ved en Rensning af Themsen, som i Sommer har udsendt den utaaleligste Stank over Byen, skal optages et Laan paa 3 Millioner Pund Sterling, og paalægges Londons Indvaanere en overordentlig Skat. I Mødet den følgende Dag indbragte den samme Minister en Bill, som bemyndiger Regjeringen til at holde Militsen under Vaaben, naar Parlamentet ikke er samlet, og med dets Samtykke at anvende den udenfor Riget.

— Fra Bombay meldes officielt under 19de Juni, at 13,000 Rebeller fra Calpee og 7,000 Mand af Scindiahs Tropper have holdt Gwalior besat og udplyndret Staden, men at de igjen ere blevne drevne ud deraf med et frygteligt Tab. Sir E. Lugard slog Rebellerne ved Dschuschespar. Forøvrigt var Alt roligt. Heden vedblev at være kvælende, og Regnen var indtil 19de Juni udebleven.

Christiania. Trykt og forlagt af H. J. Jensen. (Storgaden Nr. 27.)

Illustreret Nyhedsblad.

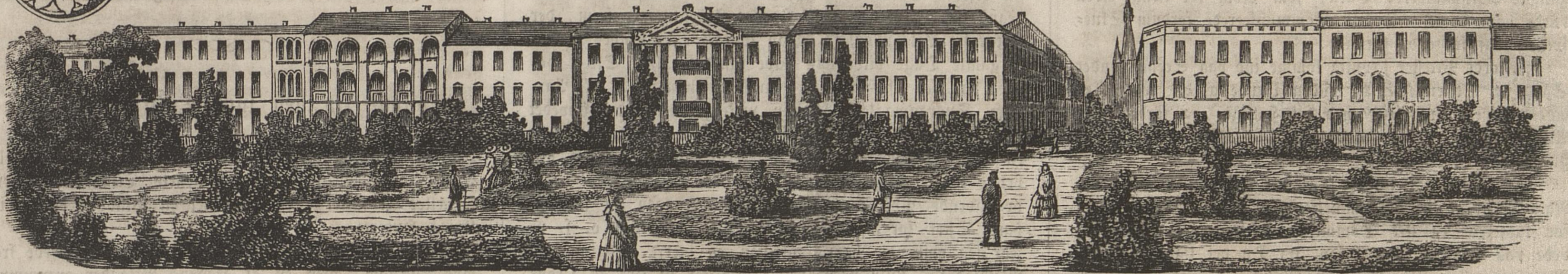

Nr. 32. | Udkommer hver Søndag Morgen. | 8de August 1858. | Abonnementsprisen er 60 ß Fjerdingaaret. | 7. Aarg.

Indhold.

Skotland for femti Aar siden.

(Af „Revue des deux mondes.)

Endeel løst henkastede Noter, fundne i Lord Cockburns nylig udgivne efterladte Papirer, kaster et saa skarpt Lys over den Tids fornemme skotske Selskab, som gik forud for vor, og hans Skildringer, især af det høie kvindelige Aristokrati, ere saa charakteristiske, at vi have troet at more vore Læsere ved at gjengive nogle af dem.

Lord Cockburn var den sidste Repræsentant for en hensvunden Tid og med ham syntes hvert Spor af det gamle Skotland at maatte forsvinde. En oprigtig Ven af Fremskridtene, følte Lorden ingen Beklagelse over de Forandringer af alle Slags, der hurtig foregik omkring ham; men Erindringen om den gode gamle Tid havde stor Tillokkelse for ham og han ønskede oprigtigt, at Pennen eller Penselen vilde forevige, hvad der var charakteristisk og især nationalt i de fordums Sæder og Skikke. Det gamle Skotlands Eiendommeligheder forsvandt for hver Dag; det kunde ikke være anderledes, det var endogsaa godt, at det var saa, siden Skotlænderne ved Oplysning og Velvære hævede sig til deres sydlige Naboers Niveau, men skulde der Intet blive tilbage, ikke engang en Bog til at sige Børnene, hvad Fædrene havde været? Skjønt han ønskede, at en Anden vilde tage Pennen, gav Lord Cockburn sig dog i sit Livs Midte til at samle sine Ungdoms-Erindringer og nedkaste Noter over Mennesker og Tider.

Nu lade vi ham selv tale:

„Med Undtagelse af Mistres Siddons i sine Dronning-Roller forstaar Ingen nutildags at tage Plads i en Sopha saaledes som Borgfruen til Inverleith. Det var et Syn blot at see hende komme ind af Døren. Hun kom for fulde Seil, som et Skib, der løber ind i Havnen, straalende af Fløiel eller raslende af Silke, og bar alle Attributer: Vifte, Lugtevandsæg, Bandelokker, Ringe, Mansjetter o. s. v. med uforlignelig Majestæt. Med samme Lethed som en Struds bærer sine Fjedre manøvrerede hun denne lidt tunge Takkelage hen over Gulvet for at tage Plads i Midten af en bred Sopha og i samme Øieblik, uden mindste synlig Medvirkning fra hendes Side, var den aldeles skjult af hendes Kjoles gratiøse Folder, der udbredte sig af sig selv over Puderne ligesom en stille Flod. Den Maade, hvorpaa hun steg ud af sin Vogn, hvori hun sad som en Musling i sin Skal, vil Ingen i vore Dage kunne eftergjøre eller blot forestille sig. Den ibenholtsorte uhyre Karosse, der dog slet ikke var for stor til hvad den indeholdt, Kudsken med sit gallonerede Skabrak, de to pudrede Lakaier, der i et Nu vare paa hver Side af Vogntrinnet, forsvandt Altsammen ved Synet af den langsomme Majestæt, hvormed den fornemme Dame betraadte Jorden. Med den samme Dronning-Mine præsiderede hun ved sin Søns ypperlige Middage, og var til den sidste Dag af et meget langt Liv den inkarnerede Takt og Værdighed.

Lady Don var maaskee i endnu høiere Grad grande dame, da der hertil ogsaa udfordres en stor Elskværdighed. Resterne af en blændende Skjønhed, det glatstrøgne hvide Haar, den lille fine Haand, som tindrede af Familie-Diamanter, den kjærtegnende Røst og det milde Blik forklarede noksom den varme Hengivenhed, hvoraf hendes Alderdom var omgivet. Det var, saavidt jeg mindes, den sidste Dame i Edinburgh, der havde en Bærestol. Denne stod bestandig i Forgemakket saa indbydende og komfortabel som Silke, Guld og Fløiel kunde gjøre den, og naar Lady Don lod sig bære ud, vakte to Portører i Familiens prægtige Livree alle deres Kollegaers Misundelse. Hun og Lady Inverleith satte hinanden gjerne Stævne i Kirken og jeg var ikke den mindst ivrige i den Gruppe, som altid samlede sig for at see disse to smukke Relikvier fra Fortiden stige ud den Ene af sin Bærestol, den anden af sin Karosse."

Nogle Matroner, der udgjorde det skotske Selskabs Prydelse i Lord Cockburns Ungdom, det vil sige fra 1790 til 1810, have alle en eller anden Eiendommelighed, der lade dem træde skarpt frem mod vor Tids Censformighed. Vi vide ikke hvem vi skulle foretrække, Lady Hunter, denne Model paa Fromhed og Urbanitet, Mistress Murray med sin Statue-Kulde og indre Brand, Lady Arniston, en værdig Descendent af de ædle Fruer fra Middelalderen, der regjerede i deres Slotte og naar det gjaldt kunde udholde en Beleiring, eller Dundas' Moder, der, naglet af Alderen til sin Lænestol, lader sig Aviserne forelæse af sin Sønnedatter. Den unge Læserinde oplæser stammende en Beretning om en Dame, hvis Rygte er kompromitteret ved et indiskret Ord af Hertugen af Galles. Mistress Dundas reiser sig heftig op tiltrods for sine otti Aar, udstrækker den magre Arm og udraaber forbitret: „Er det muligt, at der kan gives en Adelsmand, som vover at kysse en Dame og som ovenikjøbet roser sig deraf?" Ved Siden af disse Ærværdige, opdragne i den strængeste Puritanisme, og som gyse ved det mindste Brud paa Etikettens Lov, skizzerer Lord Cockburn nogle andre Damer, som, beskyttede af deres aristokratiske Fødsel, ustraffet trodser Moden og den gode Tones Fordringer. Der er saaledes Miss Tratter, Arvingen til Mortonhall, som selv indrider sine Heste. Miss Sophie Johnson, hvem Faderen af System ikke har villet lære det allermindste, har opdraget sig selv paa Landet og lært sig at tømre og smede; til Nød kan hun sko en Hest. Vi kunne ikke tænke os et snurrigere Syn end Miss Soph ved de stive puritanske Fruers Bord i en Dragt, der er laant af begge Kjøn, med Mandshat, Trøie, knappet til Halsen, Læderstøvler og en forskrækkelig Lyst til at sige Enhver Sandheden. Det er charakteristisk for Tiden, at Miss Soph alligevel kunde gjøre sig elsket og respekteret ved sine virkelige Dyder. Friere komme i Mængde. Er Miss Soph beskjæftiget, banker man forgjæves paa hendes Dør; Kammerpigen har taget Nøglen med sig, skriger hun ud; men Miss Soph har en Judas paa sin Dør; er den Udenforstaaende i Gunst lukkes den op og en Samtale indledes, men naar Damen finder, at Passiaren kan have varet længe nok, slaar hun den i igjen uden Ceremonier. Disse excentriske Figurer, der danne en saa skjærende Modsætning til Alt, hvad der omgiver dem, tjene blot til end stærkere at fremhæve Kulden og Monotonien i det gamle skotske Selskab, hvori Livets mindste Detailler vare regulerede med ubønhørlig Strænghed. Ingen Musik uden i St. Cecilias Salon, hvor end ikke den Forvovneste forlod den Plads, hans Stilling i Samfundet anviste ham; ingen Dands uden i George Squares Saloner, og hvilket Tyranni var ikke de Dandsende der underkastet! To Personer kunde ikke dandse sammen uden at være forsynede med et Kort, som bestemte hvilken Plads, de havde at indtage i den og den Kvadrille. I Mangel af dette Kort betragtedes man som Overløber og Mistænkelig og udelukkedes af Dandsen. Stod der Nr. 3 paa Kortet, vilde dette sige, at man skulde figurere i 3die Kvadrille og vee den Kavaleer, som blev grebet andetsteds. Interdikt for den hele Aften var ham vist. Vee især den unge Pige, der med et Kort mærket 3 blev befundet ved Siden af en Kavaleer mærket 4. Dette var utilladeligt Koketteri og en stor Skandal. En Direktør, der organiserede samtlige Kontradandse, valgtes før Festen, og en Paves Valg foraarsager færre Intriguer. To Unges Komplot for at komme til at dandse sammen var et Attentat paa Sæderne, hvorom den blotte Tanke bragte Haaret til at reise sig. Blot en slet opdragen Kavaleer kunde undlade at byde sin Dame et Stykke Appelsin efter hver Kontradands, men Appelsinen som hele Resten var underkastet de ubønhørligste Regler. — Vi haabe at vore Unge efter denne Skildring ville dandse med endnu lettere Hjerter og Fødder.

Pariser-Nyheder.

2.

Kjed af at høre sig anklaget for ikke at skrive sine Værker selv, har Alexander Dumas besluttet at leve paa Havet. Det er ramme Alvor. Han har kjøbt sig et Skib og er gaaet under Seil fra Marseille for at have en lang tête à tête med Middelhavet, blot ledsaget af — en Armee Bogtrykkere. Foruden Skibsjournalen, der trykkes ombord, vil den store Mand forsyne Middelhavslandenes Kyster med nye Prøver paa sin kraftige Originalitet. Hans Rædsel for alt Medhjælperskab er saa stor, at en næsviis Sætter, der tillod sig at rense hans Manuskript for nogle af de bekjendte orthographiske Feil, uden Barmhjertighed blev sat iland paa en Ø. Det er mod Orienten, han stævner, for derfra at gjenerobre Europa. Maaskee han ogsaa gaar til China, og det kan endnu hænde, at man vil see Plakaterne til hans Jette-Dramaer opslagne paa den store Muur.

Hans alter ego August Maquet har sig allerede en ny Proces. For Alexanders Penge gaar han lige hen og kjøber sig et Huus i komplet Stand, med Mobilier, Kunstværker og Kok, fix og færdigt. „Det er skandaløst", siger Spidsborgeren. „Det Menneske havde jo igaar neppe det, han kunde putte i Munden" — „Saa sagte, Ven! Ventede I en Prindsesse, vilde I saa ikke modtage hendes kongelige Høihed saa værdigt som muligt?" — „Dertil siger jeg ikke nei, men hvilken Høihed besøger vel saadan en Poet"? — „Naturligviis hendes Høihed Musen." — August Maquet har altsaa beredt Romanens Muse det yndigste Tilflugtssted, og da alt er færdigt til hendes Modtagelse, ankommer den unge Gudinde. Hun seer sig om, berører Tapeternes Fløiel, indaander Blomsternes Arom og sætter sig saa naadig ved Siden af sin Vært, hvem hun begynder at diktere de videværdigste Ting.

Pludselig afbrydes hun af en skjærende, hver Nerve gjennemzitrende Lyd. Huset ryster, Vandet, der fylder en venetiansk Skaal, flyder over. Musen reiser sig, tilkaster sin Vært et langt, bebreidende Blik og tager Flugten med de atlaskhvide Hænder for Ørene. Den stakkels Poet farer til Vinduet. O Christ, hvilket Syn! Et Dusin Sauge, som sættes i Bevægelse af en Dampmaskine, Sauge af alle Former, af alle Størrelser, af alle Temperamenter! Hvilken Avindsmand har beredt ham dette Charivari. Skulde det være Alexander Dumas? Nei, Alexander er paa Havet. I det samme feier Vinden ham en Damp-Ladning ind i Halsen. Det var Naadestødet.

Forbryderen er ingen anden end Harel, som har solgt ham Huset. Han har rost Kvartalets Stilhed; ja han har havt den Frækhed at tale om Fuglenes Jubileren i Træerne udenfor, og saa kommer han bagefter med sine infernalske Sauge! Maquet har sagsøgt ham og fordrer, at han standser sin Helvedmaskine. Harel paa sin Side

paastaar, at han har Ret til at sauge i sit eget Gaardsrum, med Damp eller uden Damp netop som han lyster. Saameget destoværre for Musen om hun er for fiin til at forliges med Industrien. — Retten har udsendt tre Skjønsmænd for at see og høre. Naar disse Tre have smagt paa Naboens Damp, kvalificeret hans Lyd og afgivet deres Rapport, vil Sagen blive paakjendt.

Skuespillerne i de katholske Lande nyde, som bekjendt, ikke samme religiøse Rettigheder, som Kirkens andre Lam. Et Forslag til en Forandring heri er gjort men det lader til, at man vil holde paa denne latterlige Fordom, forgangne Aarhundreders Barn, som Rom for længe siden burde have dømt. Kirken exkommunicerede fordum Skuespillerne af følgende Grunde:

„Fordi Præster jævnlig komme ind paa Scenen under Sang og Strængespil og anden Ugudelighed; fordi Komødianterne gjøre Løier med det Hellige, og fordi baade Alter og Kors ofte forekomme i deres vederstyggelige Farcer."

I vore Dage tillader Theatret sig intet af alt dette. Naar Grunden til Fordømmelsen ikke mere existerer, hvorfor kasseres da ikke Dommen? Dersom Du ikke tør bede paa Skuespillerens Grav, tør Du det ligesaalidt paa Malerens eller paa Billedhuggerens, der som han ere Kunstens Fortolkere. Du bør fremfor alt ikke bede paa Stribenternes, thi det er dem, der skabe deres Roller, endnu mindre paa Tilskuernes, thi de beklappe dem. Du bør ikke bede for Nogen.

Akademiet har udsat en Priisbelønning for det bedste Digt om Krigen i Orienten. Men Poesien eller idetmindste dens Civil-Liste er ikke rig, og for værdig at belønne Geniet, er der Tale om at gjøre et Greb i Dydens Kasse. Det er saaledes ikke umuligt at man dette Aar vil krone færre Kokkepiger og flere Digtere.

Hvor sniger Præmien sig ikke ind? En Restaurator har fundet den i sine Kasseroller. I den noble Hensigt at give Næring baade for Sjæl og Legem, tilbyder han sine Klienter en Bog pr. Maaltid. Man finder det nemt, umærkelig at skabe sig et Bibliothek medens man spiser sin Beefsteg, og Præmie-Beefstegen har rivende Afsætning, Konsumenterne finde den blot ufordøielig, naar de skulle betale Regningen. Nok en Restaurations-Historie. En moderne Krøsus beværter nogle Venner. Idet man gaar tilbords, hvisker han til Opvarteren: Jeg forlanger høit Chateau Margot, men Du giver os almindelig Bordeaux-Viin. Du forstaar mig?" — Alt gik efter Ønske, men paa Regningen stod den Viin, man havde forlangt, og ikke den man havde drukket.

Dagens dramatiske Interesse er at Madame Ristori har bragt Pariserne „Lady Machbeth" i en Fold af sin Tunika. Det Svælg, der ligger mellem den homeriske Verden og den shakespearske, har Medeas Geni vidst at overflyve. Ristori har ganske opfattet Rollens dæmoniske Aand og giver sig en Pande, der ikke kan rødme. Rollen er kort, den har blot tre Scener, men er derved kun desto mere indtrængende. Det var med grufuld Tillid man ventede hende i Søvngjængerscenen. Dette var rædselfuldt skjønt! Ristori gjør Vidundere. Dagen efter at være fremkaldt elleve Gange i Judith begynder hun at indstudere Phædra for at udhvile sig.

Boulevard Sebastopol vil snart faa sit Hotel monstre, hvorimod Hotel Louvre blot vil være Barneværk. Hotel Louvre har 800 Celler. Hotel Sebastopol vil faa 1000 Værelser og Tusinder af Gjæster ville samtidig spise i 50 Spisesale. Til alle Dagens og Nattens Timer ville 500 Domestikker være rede til at adlyde Kaldet fra 500 Klokkestrænge, og Kjæmpehuset vil blive oplyst af 1500 Gasblus — det gyser i os, det er jo en organiseret Ildebrand!

En Læge, som sandsynligviis ingen Patienter har, foreslaar, at naar man averterer Dødsfald, skal den Læges Navn, der behandlede den Syge, tilføies. Herefter kommer man altsaa ikke til at dø af sin Sygdom, men af sin Læge.

Ambigus udskregne „Septembernat," er et slet Stykke, men en stor Kuriositet. Forfatteren har i en eneste Blok samlet alle Melodramaets Skjønheder, og det er en Leilighed for Publikum til at fornye gamle Bekjendskaber. Den jaloux Ægtemand, den angerfulde Hustru, den falske Ven, den gamle Tjener, den forhærdede Skurk, Barnet, forbyttet i Vuggen, den kokette Kammerpige, Dumrianen, Galeislaven, Gensd'armerne, de ere der alle. Paa samme Tid, som man lader Melodramaets hele Personale møde frem, serverer man ogsaa alle dets Kryderier. Underjordiske Hvælvinger aabne sine Skjulesteder, Bjerge bestiges, Maanen skinner gjennem mørkglindsende Laurer, fra den Riges Taffel gaar man til Armodens Bord og naar Forgiftelse, Krig og Snigmord har udryddet Størsteparten af de Handlende, give de Gjenlevende sig til at dandse, og det Hele ender med en Ballet.

Tiden over sit Ødelæggelsesværk paa de Stolteste. I kjende jo Alle Lola Montez, den kongelige Phryne, en utæmmet Panther, en Orkan? Hvad er der bleven af alt dette? Stævnet for en amerikansk Domstol i et Arveanliggende, møder et storslagent Fruentimmer frem, der kalder sig Lola Montez. Man spørger efter hendes Alder. I gamle Dage vilde hun have kastet sin lille Sko i Hovedet paa den Uforskammede; nu svarer hun rolig: 37 Aar. Paa Spørgsmaalet om hun virkelig forrykkede Hovedet paa den gamle Konge af Bayern, som vovede at sætte en Grevindekrone paa hendes, venter man, at det skal bryde løs. Ingenlunde. „No, Sir." Og saa nogle høitravende Phraser: „Jeg kjendte Kongen og formede hans Sjæl for Kjærlighed til Gud og Frihed o. s. v. Før jeg omvendte ham, var han en værre Hedning end Alcibiades. Lulu præsenterede mig for sit Hof og Dronningen var min bedste Veninde. Jeg beskjæftigede mig med Politik og der er Intet iveien for, at De kan kalde mig Minister eller rettere Konge, thi Konge var jeg, den anden var blot en Straamand. Skribenter af alle Formater førte Krig mod mig. Kalifen Omar, farouche Ihukommelse, brændte blot Bøger; men de tydske Omarer vilde ufeilbarlig have brændt mig, havde en magnetisk Straale fra mine sorte Øine ikke betimelig bragt dem for mine Fødder."

Som Skik og Brug er i Amerika, kom Advokaterne i Haarene paa hinanden, og den degenererede Lola trak ikke den mindste Revolver op af Beltet. Nei, Lola — Du er ikke mere Lola.

Tiden æder med skarpen Tand,
Saa lidet monne hun levne.

Mooruk.

Mooruk,

en ny Fugl i det zoologiske Selskabs Have i London.

Bestyrerne af det zoologiske Selskabs Haver gjøre sig høit fortjente af Publikum: de gjennempløie Land og Sø efter Nyheder, og vi præsentere her vore Læsere et af deres sidste Fund fra Ny-Seeland. Mooruk er en Fugl af samme Familie som Casuaren; Vingerne ere for smaae til at bruges til at flyve med og dog aldeles nødvendige til diverse Brug i Fuglenes Huusholdning. Et af de Skrig, som Fuglen idelig lader høre, er „Mooruk", og deraf har den faaet sit Navn. Casuaren, der for kort Tid siden beskreves som ny af Gould, er større end Mooruk og har Hjelm paa Hovedet. Den Mooruk, vi her fremstille, minder ved sin Hals stærkt om den kalkunske Hane, men det er sandsynligviis en ganske ung Fugl og Tiden kan endnu udvikle dens tørre Hanekam. Denne Fugls store Interesse for Videnskabsmanden bestaar i, at den har udvidet Kundskaben om den geographiske Fordeling. Dersom Casuaren er en særegen Species, viser den, at store Species kunne anvises smaae Øer til Levested med et saare indskrænket Bevægelses-Rum. Sir Stamford Raffles siger i sin „Fuglenes populære Historie", at Casuarius er indskrænket til to smaae Øer i de vestlige Søer, netop som Emu er henviist til Australia og Tasmania, Shea til de sydligste Pynter af Syd-Amerika og Strudsen til Afrika.

Episode fra den indiske Krigsskueplads.

I en Beretning fra Generalkommissæren for den engelske Armee over Militærtransportvæsenets Tilstand i Indien fortælles et Træk, som fortjener en Plads i den indiske Krigs Historie.

Da General Outram i Marts Maaned rykkede frem mod Lucknow, blev en af Hærens Brigader overrumplet af et stærkt Insurgentkorps mellem Sultanpur og Feisabad. Efterat Brigadegeneralen havde ordnet sine Tropper, lod han tre Mørsere opstille paa en Høi, hvis Beliggenhed var gunstig, for derfra at bestryge den fiendtlige Flanke. Det Skyts, som skulde danne dette Batteri, var ladet paa en Elephant, Kubadar-Moll den 2den kaldet, et Navn, som dens Moder allerede havde gjort berømt i Indien. Efter at Mørserne vare læssede af Elephanten, bleve de opstillede, og deres Bærer posterede sig nogle Skridt længer tilbage. Kampen begyndte; Batteriet aabnede sin Ild og anrettede stor Ødelæggelse paa Fienden, der tilsidst styrtede frem for at tage dette Batteri. Englænderne holdt sig tappert, men led betydeligt Tab ved Insurgenternes Geværild. Elephanten, som opmærksomt iagttog Kampen, saa, at Artilleristerne faldt og maatte erstattes. For at gjøre Nytte tog den Kartæscher i Munitionsvognen tilvenstre for Batteriet og rakte dem med sin Snabel til Soldaterne, hvem denne Hjælp kom høist beleilig. Fienden rykkede imidlertid altid mere frem. Det lykkedes ikke destomindre de tre Artillerister, der endnu vare ilive, at lade Skytset, og nu ventede de paa Fienden for at modtage ham med en Salve — da de pludselig alle tre styrtede om, dødelig trufne. Den Kanoneer, som holdt Lunten, raabte idet han faldt: „Tilhjælp, min tapre Kubadar!" Elephanten nærmede sig, greb Lunten med Snabelen og affyrede den første Mørser, hvorover Fienden studsede. Den var netop i Begreb med at give Ild for anden Gang, da to Infanterikompagnier, som vare sendte Batteriet tilhjælp, kom til, og efter en heftig Kamp trængte Insurgenterne tilbage. General Napier har ogsaa i sit Værk helliget Elephantens Fortjenester et særegent Kapitel, og det er bekjendt, at Hyder-Ali, den berømte Tippo-Saib's Fader, havde en af sine Elephanters Klogskab og Mod at takke for sin Redning i et Slag mod Mahratterne i 1760.

Utrykte historiske Bidrag.

XVII.

Tvende Breve fra Kong Christian Frederik til General Harthausen.

1.

Hr. General-Lieutenant Harthausen!

Det er mig ubehageligt at erfare, at et Brev, jeg tilskrev Dem, igjen er bleven liggende over; imidlertid indeholdt det desværre kun maadelige Efterretninger og endnu idag har jeg ingen bedre at give. Den fordømte Fæstning, som overgav sig saa tidlig. Naar man nu blot kan bringe Fienden til Slag paa vestre Side Glommen.*)

*) Frederiksstad overgav sig den 4de August om Morgenen. Den Koureer, der bragte Kongen Underretning herom, krydsede paa Veien en Koureer fra Kongen, som bragte Befaling til Overgivelse. — Om den pludselige Forandring i Kongens Sindelag den 5te August se Aalls Erindringer III, 280.

De vil see af et Brev fra Vievold (?) som sendtes Dem ved Hafner, at han har frasagt sig Ansvaret for Kommiss. Kommissionens Foranstaltninger i Christiania. Det er sikkert nødvendigt, at Ruge vender tilbage til Christiania og jeg ønskede helst, at De selv begav sig derhen. Det er umuligt at sige om Morgenen, hvor Hovedkvarteret kan være om Aftenen. Da kan det indrettes, som De foreslaaer at Brigadernes Forpleinings-Kommissairer skulde besørge. — Naar blot det bestemte Kvantum var ankommet til Bøserud, fornemmeligen Brændeviin til de marscherende Tropper. — Mosse Magazin bliver nu Hovedsagen, naar Bageriet blot var istand.

Tropperne ere anviste at betale eller anvise paa Kommiss. Komiss. For det Slagtekvæg, som de indkjøbe, vil De endnu i Formiddag sende en Mand med de fornødne Penge til Grønsund til Brigaden Staffeld og Hegermann.

De 1400 Tdr. maa opbages til haardt Brød i Christiania og et Parti bringes til Kontra og Prindsdal.

Statsraadet maa træffe Foranstaltning for de fornødne Heste til Christiania, som alle Transporter vil fornødige.

Edsberg den 5te August 1814. Christian Frederik.

2.

Hr. General-Lieutenant v. Harthausen!

Jeg har med Fornøielse modtaget deres Brev af 6te Novbr. Det er mig ukjært at see, at De ei har opnaaet den atraaede Affked, som jeg ikke troede at man kunde eller burde nægte Dem. At Deres Sag og Embedsforhold undersøges ved Rigsretten, kan derimod ikke være Dem ubehageligt, da De efter min Overbeviisning kan vente største Satisfaktion af denne Undersøgelse og De paa den anden Side trænger til den i Nationens Øine. De haver mange Fiender, af hvad Aarsag veed jeg ikke. Jeg ønsker, at De snart maatte komme i den Stilling, at jeg kunde vise Dem fordums Tillid og Gunst. Med Posten vil jeg ikke raade Dem at tilskrive mig men vel med Leiligheder. Deres Søn og Mansbach har jeg seet paa Gottorf den 11te Decbr. Maa jeg bede Dem hilse deres Familie og Mansbachs.

Mit Helbred er ret godt, jeg har nydt Rolighed og en blid Fremtid smiler mig imøde siden jeg her er bleven forlovet med den skjønne, blide Prindsesse Caroline, som jeg inderligen elsker. De vil deeltage i mit Held.

Jeg nævner mig deres velvillige

Christian Frederik.

Augustenborg den 20de Decbr. 1814.

XVIII.

Brev fra Arveprinds Frederik, Præses for det throndhjemske Videnskabernes Selskab, til Biskop P. O. Bugge.

Kjøbenhavn d. 15de Novbr. 1805.

Hr. Biskop Bugge!

Deres Skrivelse af 5te hujus haver jeg igaar modtaget og glæder mig af samme at see, at De lader min Tænkemaade Ret vederfares; da det er med sandt Savn at jeg beklager, at De ved Deres Helbred har seet Sig nødsaget til at nedlægge Deres Vice-Præsidium ved det kongelige Norske Videnskabers-Selskab, hvilket De i nogen Tid med saamegen Ære og Held haver forestaaet. Jeg haver efter det af Dem gjorte Forslag ogsaa skrevet til Sognepræsten Hr. Pastor Schawland om at besørge et nyt Valg, da 2de kunde efter Selskabets Statuter vælges og den dueligste efter de fleste Stemmer siden udsøges til at forestaae denne vigtige Post ved Selskabet; thi ville De kjære Hr. Biskop vel have den Godhed at besørge indlagde til bemeldte Hr. Pastor og iøvrigt holde sig forsikret, at jeg næst en meget oprigtig Beklagelse at savne Dem paa denne for Selskabet vigtige Post altid skal vedblive at tage den varmeste og meest levende Deltagelse i alt det der angaaer Samme, baade ved Raad og ved min Fortale, hvor samme vil muligen i Tiden behøves. Med al Agtelse og Tillid til Deres mig bekjendte gode Tænkemaade er jeg fremdeles stedse, kjære Hr. Biskop,

Deres meget bevaagne

Friderich Arvepr.

Scene fra Englændernes Kamp i Indien.

Guizots Memoirer.

Guizots nye Memoirer, bestemte til at kaste Lys over Tidens Historie, ere ligesaa interessante som deres tidligere Brødre. Begivenhederne, der have knækket saamange mindre haardt Rammede, har ingen Indflydelse havt paa Guizot, han er stærk nok til at bære Alt: Aar og Prøvelser. Her er ikke Tale om Literatur. En Bog som denne styrter Dig strax ind i Politiken, og Forfatteren vilde finde Dig meget naiv, om det var den literære Side, der beskjæftigede Dig. „Naar Memoirer udkomme forsilde", siger han, „have de blot et moralsk eller literært Værd og formaae kun at vække tom Nysgjærrighed!" Heraf seer man hvor liden Vægt han lægger paa Alt, som ikke er politisk.

Hvad der tydeligst fremgaar af denne Bog er, at Guizot i paakommende Tilfælde anseer sig som mulig paany. „Dette er en National-Sag" siger han paa tredie Side - hvad han kalder en National-Sag er vel at mærke hans egen - „dens Undertrykkelse kan bedrøve, men ikke overvælde mig, og jeg opgiver hverken at kunne tjene den eller at tro paa dens Seier. I store Prøvelser er dette min Natur, og jeg takker Gud for at han tillader mig altid at nære store Ønsker, hvor uvisse og fjerne end deres Opfyldelse synes." To hundrede Sider længer hen kommer Forfatteren tilbage til denne fixe Idee. „Selv efter Alt, hvad jeg har oplevet og lidt, er jeg kun lidet tilbøielig til at tabe Modet og at tro, at en vanskelig Seier er en umulig Seier." Han er saalangtfra at tabe Modet, at han bestandig arbeider paa at udvide Grændsen for sine Muligheder. „Jeg har altid", siger han, „næret Ærefrygt for Navne, der have spillet en stor Rolle i Historien, og hvor meget jeg end er en Nyhedens Mand, følte jeg mig dog, da Ludvig den Attende kom tilbage med Chartet i Haanden, hverken forbitret eller ydmyget over at skulle nyde vore Friheder eller have at forsvare dem under Frankrigs Monarchers gamle Kongerace." „Forsvare!" Lad Ordet ikke forskrække Dig. Guizot er ikke revolutionær; Opposition er desuden ikke hans Sag. Han aander kun let paa Ministerbænken og naar den Hypothes, han forudsætter, er bleven andet end en Hypothes, indretter han sig nok en luun Plads.

Dersom Guizot ved de Lovtaler, han meget fiint holder over Bourbonnerne, ikke opnaar at heise sig op til den Magt, han attraar, vil det idetmindste ikke være af Mangel paa at have hængt sig fast ved mere end een Green af sine Forhaabningers Træ. Hør hvorledes han allerede rekrutterer sig en Majoritet. „Jeg er ikke af dem, som betragte Høiret for udueligt til at regjere Frankrig. Jeg har længe vidst, at der udfordres en Samvirken af alle oplyste, uafhængige Kaster, gamle og nye, for at drage Landet ud af det sørgelige Alternativ: Anarchi eller Despotisme, og at det uden denne Enighed aldrig længe af Gangen vil beholde Frihed og Orden."

Dette kan man kalde at være tidlig ude!

I de ti Aars Frihed, Politiken har skjænket ham, har Guizot „Intet lært og Intet glemt." Disse ti Aar, der for Mange have været saa rige paa Lærdomme, er for ham, som om de ikke have været. Han tror at have havt en ond Drøm og at han nu er vaagnet; han har altsaa blot at gribe fat paa Tingene igjen, hvor han slap dem. Vi vide ikke hvad Guizots politiske Troesfæller sige om denne Halstarrighed, om det ikke synes dem sælsomt, at en Minister, der har havt en Krone at passe paa, og som har ladet den falde og knuse sig mod Jorden, har beholdt samme Tro paa sig selv, som før dette Uheld og fordrer, at Andre ogsaa skulle have det; om de ikke studse over, at han, efter at have styrtet Kongedømmet i en Afgrund, ikke kan udfinde noget andet, end netop at gaae samme Vei, ja nærme sig Randen endnu mere. Hvad man dog studser mest ved, er hans Prætension paa at være den eneste Uddeler af Frihed i Frankrig. Dersom det endda var i samme Egenskab som Bourbonnerne, om hvilke han siger, „at de frembyde saameget sikrere Garantier for Friheden, som de indgyde en retfærdig Mistillid." Men ingenlunde. Guizot tillader, at man mistror baade

den ene og den anden Konge, men vil ikke, at man skal mistro deres Ministre. Hiinsides hans Liberalisme gives blot Tyranni eller Anarchi: udenfor hans Kirke ingen Frelse. Elsker Du Friheden? Vil Du maaskee have den? Henvend Dig til ham. Han har Monopol paa den, han alene fabrikerer den, Du faar hvad han vil give Dig.

Ja, det klinger sælsomt at høre Guizot endnu tale i høie Toner om sin Kjærlighed til Friheden. Man har seet ham ved Værket og lært, hvilken Art Kjærlighed, han nærer til den. Han har kneblet Friheden saa ofte det gik an, og Dagen efter sit Fald - nei, det var dog for hurtigt - strax han har fattet sig og forvundet Skrækken, tilbyder han den atter sin Tjeneste. Har han været voldsom, har det været i Moderationens Tjeneste; har han været en Tilbagegangsmand, har det været i Fremskridtenes Interesse; det er for at beskytte den mod sine egne Excesser, han lægger Tvangstrøien paa den.

Havde Molière levet i vore Dage, vilde hans Tartufe have faaet en anden Ende. Øvrigheden var ikke skreden ind, Familien rydder selv Huset for Bedrageren, da han har kastet Masken. Nu er han da borte, man er henrykt over at være ham kvit og omfavner hinanden; i det samme gaar Døren op og — kan man ogsaa tro sine Øine? det er deres Mand, som kommer igjen med krum Ryg og salvelsesfuld Mine. Han har betænkt sig, han vil glemme Alt. Byder ikke hans Religion ham at tilgive Fornærmeren? Er han ikke nødvendig til deres Frelse. Hvem skal, naar han er borte, skrifte Huusfaderen? Hvem skal vaage over Madamens Dyd? Ved Synet af ham blive de Gamle nogel benauede og han vilde endnu have kunnet faa Fodfæste i Huset, havde de Unge ikke skredet ind og atter kastet den hellige Mand paa Døren.

Det er ellers ikke vor Skik at tale om de Faldne. Men kan man nogensinde sige, at Guizot er à terre. Naar han falder, er det staaende. X

Literatur.

Studieskrivningen. Det er en Vanskjæbne, hvori den selvstændige Forfatter oftere stædes, at see sin videnskabelige Mancer, sin individuelle Opfatningsmaade adopteret og reproduceret af altfor ivrige Tilhængere. Vi have tidligere bemærket dette med Hensyn til Grundtvig, og nu nødes vi til at gjøre samme Bemærkning gjældende i et andet Tilfælde. Professor Monrad skrev for nogen Tid siden i Morgenbladet nogle „Studier“ over A. Munchs „Lord William Russell“, hvori Stykket ikke saameget blev Gjenstand for en detailleret Kritik, som Vehikel for Udtalelsen af adskillige Sandheder, der laa Forfatteren paa Hjerte. Dette Slags Gjennemgaaelse af et Digterværk var her ligesaa usædvanlig med Hensyn til Form, som de fremsatte Bemærkninger i Almindelighed vare selvstændige. Derfor fandt ogsaa disse Studier Pulikums Bifald og bleve senere særskilt aftrykte. Men dette Resultat lokkede hans Tilhængere til ogsaa at forsøge sig paa samme Felt; og vi have saaledes i Chr.-Posten faaet dybsindige Studier over „Debatten i Politivennen“, „Grev Essex“, „Halte-Hulda“, „Hærmændene paa Helgeland“ og maaskee endnu flere Stykker, som mindst af alt synes at kræve en udelukkende philosophisk Betragtningsmaade. Disse „Studier“ gaae tilsyneladende alle ud paa at afsløre den formeentlige Dybsindighed, der ligger skjult i de omhandlede Arbeider, men synes dog især at have til Maal at vise selve Forf.s Skarpsindighed og give ham Anledning til i al Fortrolighed at sige Publikum sin spekulative Formening om Dit eller Dat. Da Forf. er en human Mand, der seer Alt i det bedste Lys, lider Ingen ved hans spekulative Studier, der saaledes nærmest kunne betegnes som uskadelige. Men dette kan ikke ganske siges om en anden Studiant, Hr. A. G., som er optraadt i „Morgenbladet“ for 1ste og 2den Aug. Thi han har synligen ligesaa afgjort sat sig til Opgave at dadle Alt, som den første at rose. Det rosende Felt var alt i Posten optaget og de philosophiske Kategorier der forbrugte, saaledes at Valget af den anden Part kan have sin gyldige Forklaring. Idet Morgenbladets nye Studieforfatter paa det negative Gebet dokumenterer sin Skarpsindighed, opkaster og undersøger han saa aldeles nye og vigtige Spørgsmaal som, „Hvorledes er Historien dramatisk?“ hvilket dog Andre har havt den Uforskammenhed faktisk at besvare, endnu længe førend „Studiet“ blev færdigt. Betegnende nok har denne pessimistiske Studiant til sit Stof valgt selvsamme Emne, som Christiania-Postens optimistiske, nemlig „Hærmændene paa Helgeland.“

Udenlandske Værker om Norge. Hvert Aar bringer fra Udlandet af en stor Tilvæxt til Literaturen om vort Land. Tidligere var det næsten blot Tydskere, Englændere og Franskmænd der gave sig af med at bereise og beskrive Norge. Hvad man fik, var da for det Meste Lovtaler, med Undtagelse af de Bøger, der skreves af reisende franske Damer, hvilke derimod bare den meest udsøgte Kvindearrighed til Skue. Englænderne kom med den forudfattede fordeelagtige Mening om Nordmændene, som de havde modtaget af Laings Bog, og Tydskerne besjæledes af den videnskabelige Opdagelses-Iver, som havde ledet Leop. v. Buch, Hausmann og andre og hvorved saa betydningsfulde Resultater vare vundne. Franskmændene reiste mest paa Eventyrets Vegne. Norge vinkede dem som Farernes og det Vidunderliges Land. Til disse forskjellige Reisende er imidlertid i de sidste Par Aar kommet et fjerde Slags, nemlig Amerikanere. De betragte, som venteligt er, Alt fra den reent praktiske og nyttige Side. J. Ch. Brace's Reiseskizzer fra Norge i Sommeren 1856 (hvoraf Uddrag findes i vor forrige Aargang) gjorde vi først Bekjendtskab med den amerikanske Opfatning. Men om Hr. Brace end ikke fandt sig tilfreds paa det Nyttiges Vegne, følte han sig dog ellers tiltalt af saameget ved det norske Folk og den norske Natur, at hans Domme faldt høist fordeelagtigt ud. Sommeren efter kom Bayard Taylor, der er Reisende af Fag og idelig gjør en ny Reise for det Honorar, han har faaet for Beskrivelsen af den foregaaende, foruden at han ogsaa ofte skal nyde Forskud fra Udgivere af Blade, hvortil han først i Form af Breve giver sine Reiseskizzer. Han har givet en Skildring af Nordmændene, der stiller vore Landsfolks Charakteer i et høist ufordeelagtigt Lys. Egennytte, Uredelighed, Dorskhed og Ureenlighed har han forefundet i rigeligt Maal. Mange af hans Bemærkninger ere træffende og selv den Daddel, som fremsættes, ofte beføiet. Men det gjælder her det samme som om en Kritik, der alene gaar paa Spor efter Feilene i en Bog. Hver Udsættelse kan i og for sig være rigtig, men den endelige Totaldom bliver ikke desmindre uretfærdig, fordi det Gode, der kunde siges, ikke fremhæves med lige Skarphed som Daddelen. Den mere eller mindre gunstige Dom beror da ogsaa ofte ikke saameget paa Beskaffenheden af hvad der bedømmes, som den Stemning, hvori den Dømmende befinder sig, og hans individnelle Maade at opfatte Gjenstanden paa. Vi have her et mærkeligt Exempel at anføre. Taylor foer i Norge sammen med en meget bereist Tydsker, Bufleb (en rig Godseier fra Thüringen), med hvem han tidligere ogsaa har gjennemreist Ægypten. Men medens Taylor fandt sig meget misfornøiet med Folk og Land, følte Hr. Bufleb sig yderst tilfreds og har ikke kunnet bare sig for ogsaa i Sommer at gjæste Norge; og næste Sommer tænker han endog at tage sin Kone med hid, for at ogsaa hun kan nyde godt af et Besøg i dette herlige Land. Hr. Bufleb beskriver dog ikke sine Reiser, og hans mundtlige Ros har kun lidet at betyde ligeoverfor Taylors tykke Bog. Imidlertid gives der ogsaa skrivende Reisende, som dele Buflebs Ros over Norge, og det endog i en efter vor Mening overdreven Grad. En Journalist fra Breslau, Fr. Mehwald, der i tre Sommere har besøgt Norge, har nylig hos Lorck i Leipzig, under Titelen „Nach Norwegen!“ udgivet etslags Reisehaandbog, hvori Alt skildres saa herligt, at den Reiselystne vanskelig vil kunne modstaae Forfatterens Opfordring. Bogen indeholder først en almindelig Beskrivelse over Landet under følgende Overskrifter: Hav og Klipper, Indvaanere, Dyr, Planter, Klima, politiske og kirkelige Forholde, Videnskab og Kunst. Derpaa følger en Veiviser, hvori angives de interessanteste Router og de i disse liggende „vildromantiske“ eller andre mærkelige Punkter beskrives. Bogen indeholder mange Feiltagelser, hvoraf dog somme ere af den Beskaffenhed, at de lettelig maa indsnige sig hos en fremmed Forfatter. Imidlertid kan den med Hensyn til Feilagtigheder ikke konkurere med et andet nylig udkommet Værk over Norge, der endog fremtræder med videnskabelig Fordring og er forfattet af den som physisk Geograph bekjendte Dr. Berghaus; thi dette omfangsrige Skrift, der skulde være en fuldstændig Norgesbeskrivelse, vrimler, som Prof. Munch i „Norsk Maanedsskrift“ har paaviist, af de groveste Feil og besynderligste Misforstaaelser. Det kan saaledes hellerikke blive til Hinder for, at en anden Tydsker, Ziegler, udgiver det udførlige Værk over Norge, hvorpaa han i længere Tid har arbeidet og ved hvis Affattelse han nok ogsaa hos Nordmænd har søgt Kildebistand.

Rud. Gottschall, der selv vil have gjort dybtgaaende Studier til et Drama om **„Salomon de Caus“**, og det endnu inden han vidste af A. Munchs Behandling, giver over denne (i en „Revue der dramatischen Literatur“ i „Blätter für liter. Unterhaltung“ 1858 Nr. 27) en intet mindre end fordeelagtig Dom. Især dadler Kritikeren den Maade, hvorpaa Forfatteren i Digtets Økonomi har ført sig Richelieu til Nytte.

Norge.

Christiania. 106 Kandidater have iaar meldt sig til Examen Artium, der begyndte 2den Aug. med følgende Opgave i Norsk: „Hvorledes skulle vi rettelig forstaae Herrens Ord: „„Sørger ikke for den Dag imorgen!““

— Ved kgl. Resolution af 19de Juli er Statskassens Bidrag til nordre Bergenhuus Amts Landbrugsskole for Aaret fra 1ste Oktober 1857 til 1ste Oktober d. A. forhøiet fra 650 til 900 Spd., hvorhos fornyet Bidrag for de følgende 3 Aar er tilstaaet med indtil 965 Spd. aarlig.

— Ved høieste Resolution af 28de Juli er den i 1791 oprettede Garnisonsskole i Christiania nedlagt.

— Professor Conradi, Direktør Sandberg ved Gaustad og Kompagnichirurg Lochmann i Christiansand ere (i Anledning af deres Virksomhed for den hygiæniske Kongres) under 26de Juli udnævnte til Riddere af den danske Dannebrogsorden.

— Skuespiller J. Brunn har paa Mandag en Beneficeforestilling, hvorved gives Overskous Lystspil „Misforstaaelse paa Misforstaaelse“, Scener af Hertz's „Scheik Hassan“, Deklamation af Hr. Wiehe og „Mødet paa Jernbanen“ af Erik Bøgh. Vi haabe, at Publikum her ikke vil forsømme at vise sin sædvanlige Velvillie for denne saa talentfulde unge norske Skuespiller.

— Sognepræst til Askim Johan Erik Heidenreich er afgaaet ved Døden 26de Juli i sin Alders 60de Aar.

— Ifølge et Telegram til Børsen-Halle har det danske Finantsministerium kjøbt for 2 Mill. Mk. Bk. af det nye norske Statslaan.

— Lynilden er 12te Juli slaaet ned paa Gaarden Hogsvold i Lesje Præstegjeld og har dræbt 2 Gutter og 10 Sauer.

— Den 3 Miil lange Chaussee mellem Gjøvik og Odnæs er nu i sin hele Længde aabnet for Færdselen.

Drammen. I Buskeruds Amt, og fornemmelig i Drammens By, er samlet over 500 Spd. for at udgjøre et Legat, der skal føre Amtmand Bloms Navn, og være et hædrende Minde om hans betydningsfulde Virksomhed saavel for Fædrelandet i Almindelighed (i Egenskab af Konstituent, Statsborger og Forfatter) som for hans Embedsdistrikt.

Lillehammer. Med Skibladner er indtil Juli Maaneds Udgang iaar befordret tilsammen 6876 Passagerer, hvilket har givet en Indtægt af 3776 Spd. 34 ß. Indtil 31te Juli f. A. befordredes 9520 Passagerer med en Indtægt af 4620 Spd. 24 ß.

Fra Størdalen berettes, at et frygteligt Haglveir 24de Juli paa flere Gaarde har ødelagt Afgrøden. Haglene skulle tildeels have været saa store som Dueæg og knust Vinduesruder.

Frederiksstad. Branden er opstaaet derved, at to Smaagutter, den ene 4, den anden $5\frac{1}{2}$ Aar gammel, med en Fyrstikke have tændt Ild i noget Halm, som laa i et Skuur og derpaa forskrækkede saasnart de saae Flammen, ere løbne sin Vei. Det brændte Strøg var beboet af Fattigfolk og det styggeste i Byen; det havde Huse lige fra Aaret 1666. Hvor smaae og usle de brændte Huse have været, kan man slutte deraf, at de, skjønt nogle og tyve i Tallet, kun vare assurerede for ubetydeligt mere, end en eneste af de Gaarde, der brændte her i Christiania.

Frederikshald. Den 31te Juli ankom Kronprindsessen og Prinds August med eget Dampskib hertil fra Strømstad (ved hvis Bad de opholde sig) og bleve festligen modtagne. Efterat have beseet Carl XII's Mindesteen, der var festligen smykket, droge Deres kgl. Høiheder til Knardal, hvor de indtoge Forfriskninger hos Konsul Stang, og derpaa til Rød, hvor de hos Anker spiste Middag og tilbragte Eftermiddagen indtil Kl. 7, da de atter med Dampskib afreiste.

Udenlandske Efterretninger.

Sverige. Et af Rigets Stænder antaget Forslag om 25aarig, ugift Kvindes Myndighed har ved kgl. Forordning af 15de Juni faaet Lovskraft.

— Paa sin Nordlandsreise kom Kronprindsen 1ste August til Umeå.

— For nogen Tid siden dømtes sex svenske Kvinder til Landsforviisning for at være gaaede over til den katholske Tro. Denne Sag har i Udlandet vakt stor Opsigt og skarpe Angreb ere gjorte paa Sveriges Religionslovgivning, der kræver Sligt. I Frankrig er en betydelig Pengesum samlet til Hjælp for de Landsforviste; og den almindelige christelige Alliance“ i Paris har gjennem den svenske Charge d'Affaires dersteds tilstillet Kongen af Sverige en Adresse, hvori udtales dyb Smerte over den ved Landsforviisningen effektuerede Samvittigheds-Tvang paa samme Tid som Alliancen forventer, at Hs. Majestæt vil mildne dens Virkning for dem, hvem den nu har rammet, og (for Fremtiden) „udslette de sidste Spor af en Lovgivning, der staar i Strid med Christendommens Principer og fornægtes af Samvittighedens Røst.“

— Det kgl. Theater i Stockholm, der af Staten nyder 75,000 Rdlr. i aarlig Understøttelse, har med Juli-Maaneds Begyndelse ikke kunnet skaffe Personalet sin Løn.

— Lindahl, „Leieredaktør“ af Skandalbladet „Fäderneslandet“ blev, som tidligere berettet, af Hofretten i Stockholm dømt til Halshugning, fordi han havde beskyldt en Mamsel Mendelsohn for Blodskam, og hans Forsvarer Uggla ilagt Fængselsstraf. Høiesteret har imidlertid forandret Straffen for Lindahls Vedkommende til en Mulkt af 150 Rdl. Rgm. og offentlig Afbigt, samt fritaget Uggla for Fængselsstraffen. Rettens Minoritet voterede for Stadfæstelse af Hofrettens Dom.

Danmark. Den 25de og 26de Juli herskede en vestlig Storm, der paa Jyllands Vestkyst voldte store Ulykker ved Oversvømmelser og Strandinger. Samtidig har Stormen raset i England og Tydskland og ogsaa der anrettet store Ulykker.

Frankrig Napoleon er den 4de kommet til Cherbourg og svarede paa den Tale, hvormed han blev modtaget, at han glædede sig over i Freden at kunne indvie denne Havn, som var begyndt under Krigen. Dronning Victoria er gaaet iland og skal deeltage i en Dejeunee i Søpræfekturet.

England. Den 26de Juli blev, ifølge den nye Jødebill, Baron Rottschild under lydeligt Bifald indført i Underhuset, hvor han toges i Ed paa det gamle Testament. Dette var den første (udøbte) Jødes Optagelse i Parlamentet.

— Times og andre Blade udtale sig meget bittert imod Dronningens Besøg i Cherbourg.

— Endelig er det lykkedes at nedlægge Telegraphtraaden mellem Irland og Amerika (fra New-Foundland.) Telegraphsignaler ere ankomne uden Afbrydelse.

Italien Piemonts Jernbaner skulle forenes med Frankrigs ved en Tunnel, der skal brydes igjennem Alperne i Nærheden af Mont Cenis, hvor Bjergmassen er $1\frac{5}{8}$ Miil tyk. Arbeidet antages at være fuldført i 6 Aar.

Tyrkiet. Tyrkerne ere efter lange forudgaaende Stridigheder atter komne i aaben Kamp med Montenegro.

Rusland. Fra St. Petersborg berettes under 24de Juli, at der er udkommet en keiserlig Ukas, hvorved der er givet Apanagebønderne og de Soldater, der drive Agerbrug, og som hidtil ere blevne stillede i Klasse med de nævnte Bønder, de samme Rettigheder som de frie, ikke-priviligerede Stænder. „Tidligere“, bemærker Dagbl., „kunde disse Bønder og Soldater ikke uden Øvrighedens Tilladelse erhverve Grundeiendom eller drive et Haandværk, og naar deres Enker eller Døtre giftede sig udenfor deres Stand, maatte de erlægge en Afgift. Denne Ukas betragtes som et nyt Beviis paa, at det er den keiserlige Regjerings faste Villie at drive Bondeemancipationen igjennem.“

— Kolera raser stærkt i Kronstadt.

Korrespondence.

Til „Statskalenderens Udgiver.“ Deres Antikritik kunne vi ikke optage; for det første skjønnes nemlig ikke, at den væsentlig kan formilde pp's Dom, og for det andet vil den kræve en i Forhold til sit faktiske Indhold uforholdsmæssig Plads, og det saamegetmere, som enkelte af Deres Bemærkninger eller Berigtigelser ere urigtige og derfor igjen maatte berigtiges.

Christiania. Trykt og forlagt af H. J. Jensen. (Storgaden Nr. 27.)

Illustreret Nyhedsblad.

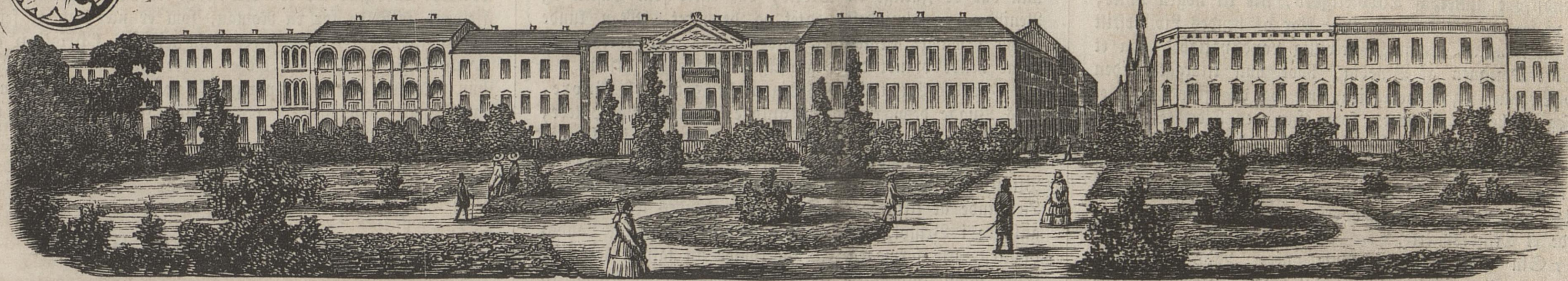

Nr. 33. | Udkommer hver Søndag Morgen. | 15de August 1858. | Abonnementsprisen er 60 ß Fjerdingaaret. | 7. Aarg.

Indhold.

Leiren paa Axvalla.

I.

Saalænge jeg kan erindre, og saavidt jeg kan skjønne, have Nordmændene altid sværmet for almindelig Værnepligt, men sjeldnere for aarlige Vaabenøvelser og aldrig for større Leirsamlinger. Landmændene have nemlig klaget over den store Arbeidskraft, Krigsvæsenet aarlig berøvede Landbruget, - Tilbederne af den gamle nordiske Helteaand have meent, at vor medfødte og nedarvede Tapperhed maatte være tilstrækkelig i et alvorligt Tilfælde, - andre Fædrelandsvenner have reentud erklæret alle Penge til Forsvarsvæsenet for bortkastede, da vi saa alligevel ikke kunne forsvare os mod udvortes Fiender, og vore Statshuusholdere have saa ofte og saa tydeligt beviist, hvor uforsvarligt pengeslugende deslige Øvelser altid ville være for vort lille, fattige Land, der ikke engang kan brødføde sig selv.

Alle disse afgjorte Hadere af alskens Vaabenlarm i Fredstid have strax været paafærde, hvergang Krigsmagten har havt en eller anden større Øvelse fore, og saaledes ere vore Krigere nu engang blevne vante til først ved en Kamp med Pennen i Haanden at slaae sig gjennem disse Modstanderes mangehaande Forhindringer og saa være glade ved nogenlunde heelskindede at naae sin Leirplads. Da saaledes den nys sluttede Leir paa Axvalla var bestemt, lode de sædvanlige Uveirsskyer sig strax fornemme i vore Blade, og Enhver veed, hvorledes alle Spaamænd da gik og pegede mod en sort Sky paa Himmelhvælvingen, som de kaldte Pengemangelen, og fandt det utilraadeligt at sende saa mange Folk og Heste ud i saadant Veir; men Enhver veed ogsaa, hvorledes denne samme sorte Sky efterhaanden fordeelte sig og viste vore Krigere Axvalla i det Fjerne. Toget var desuden i Forveien temmelig fast besluttet, og da det nu syntes nogenlunde at kunne lade sig gjøre, maatte det da ogsaa skee, skjønt der fremdeles gaves Mange, som syntes, det burde have været opsat til en beleiligere Tid. Dette kan gjerne være, uagtet man kan være temmelig sikker paa, det havde ikke smagt bedre en anden Gang, og man havde vist aldrig fundet nogen rigtig beleilig Tid til dette Foretagende. Man seer nemlig baade af denne og flere lignende Forpostfægtninger, hvormed det nu er bleven Skik at aabne alle vore krigerske Øvelser i Fredstid, at der - trods Indførelsen af almindelig Værnepligt og en bedre Behandling af de Udskrevne - endnu ikke hos Folket har dannet sig nogen bestemt Mening om, at vi i Tide bør gjøre os lige saa beredte til i Farens Stund at forsvare vor Selvstændighed, som vi hidtil i Fredstid have været og fremdeles ere til at rose den. Der gives Mange, som ingen Opbyggelse fandt i denne Sorgløshed i Opfatningen af vor Stilling, og som ikke kunde Andet end befrygte alvorlige Følger heraf i et alvorligt Tilfælde, og vist er det, at Ingen veed, hvor langt det er fra den muntre Øvelsesleir til den blodige Slagmark.

Den engang bestemte Leirsamling, der i det Længste af Enkelte skelende benævntes „Lystleir", skulde altsaa alligevel finde Sted, og det gjaldt nu blot at sætte Sagen i Gang. Dette var imidlertid ikke nogen let Sag; thi uagtet den udrykkende Styrke blot skulde bestaa af omtrent 1700 menige Stridsmænd af alle 3 Vaaben, skulde dog alle disse Mennesker samles, klædes, fødes, væbnes, lønnes og øves gjennem Foranstaltninger af den Overstbefalende, hos hvem man ligesaa lidt som hos vedkommende Underordnede kunde forudsætte nogen gjennem Øvelse erhvervet Færdighed i deslige for vore Forholde mere vidtløftige Udrustninger.

Hvad nu f. Ex. Samlingen af en Styrke som den nævnte angaar, da er den rigtignok noget af det Letteste at istandbringe, da Afdelingerne i den senere Tid ere blevne lidt mere vante til at røre paa sig, og Jernbaner og Dampskibe benyttes saa meget som muligt; men alligevel er der ved en saadan Anordning Meget at iagttage, der fordrer baade Skjøn og Omtanke. Der udfordres saaledes af en god Marschplan, at Dagsmarscher, Rastdage, Nattekvarterer o. s. v. skulle være passende indrettede for de forskjellige Afdelinger, der have meget ulige Veilængder at tilbagelægge, paa samme Tid som de alle skulle indtræffe samtidigt paa samme Sted og alle være omtrent lige kvikke til samtidigt at begynde sine Øvelser. Jeg vil derfor ikke just gaa saa vidt som vor Kirkegjænger i Gran, der endog fordrer, at man tillige skal indrette Fremmøde og Aftakning ved Telthusene saaledes, at deslige Forretninger ikke indtræffe paa Helligdage og forstyrre Gudstjenesten i den nærliggende Kirke; thi dette er reentud en Umulighed, som ingen Forklaring tiltrænger. Det Eneste, der herved kan være at gjøre, er vist, at vedkommende Præst for Fremtiden vænner sig og sin Menighed af med den paa Landet meget almindelige Uskik at komme saa seent i Kirken om Søndagene, at Tjenesten desaarsag ofte udstrækkes til ud paa Eftermiddagen, og da kunde det kanskee hænde, at den ikke altid blev forstyrret ved Krigsfolkenes Ankomst og Aftakning.

Hvad dernæst Folkenes Beklædning og Forsyning med alle mulige Nødvendighedssager til Feltbrug angaar, da skulde Alt denne Gang være aldeles nyt og efter aldeles nyt Mønster og skulde i Forveien gjennem vedkommende Forvaltningsgrene bestilles i de forskjellige civile og militære Værksteder, saa at der ved Troppernes Ankomst til Christiania blot stod tilbage at prøve, forandre og udlevere enhver Ting i fuld Stand. Dette synes jo hellerikke at være noget Hexeri og det gik jo Altsammen taalelig godt; men alligevel gik det ikke altid saa hurtigt med at fremskaffe og udlevere til Tropperne som ønskeligt kunde have været, især da Afhentningsmandskabet havde lang Vei hjem og undertiden maatte vente længe i Byen uden i rette Tid at faae Mad eller Drikke, som var færdig til dem paa Etterstad. Denne Langsomhed i Expeditionen kan maaskee tildeels undskyldes derved, at vedkommende Embedsmænd og Betjente vare uøvede, saasom de ikke før havde havt saa travelt; thi af dem, der gjorde Tjeneste ved Depotet under den sidste i 1848 stedfundne Udrustning, var neppe nu Nogen igjen, der kunde paaberaabe sig nogen Øvelse i deslige Forretninger. Fremdeles vare de vist ogsaa for faa, hvilket forresten havde været en simpel Sag at raade Bod paa ved at tilkommandere den nødvendige Hjælp for Tilfældet, naar blot vedkommende Personale havde forlangt det. Paa samme Tid som dette er at undskylde hos Depotforvaltningen, kan man derimod ikke finde nogen Grund til de trættende og tidsspildende Ophævelser, der undertiden gjøres ved Udleveringen af Sager til Armeen. Det er muligt, at Armeedepartementet angiver Tonen her; men da beviser det i alle Fald, at alle disse Autoriteter og Forvaltningsgrene -- Armeedepartementet iberegnet - ikke opfatte sin Stilling paa den rette Maade, idet de ikke forstaae, at de netop ere til for Armeens Skyld og ikke omvendt.

Engelske Forfatterinder.

I.

England er og har været rigt paa Forfatterinder; thi det er tildeels et Paradis for Kvinden. I England finder man ikke den Fordom, at de unge Pigers omhyggelige Uddannelse gjør dem mindre skikket til at blive Ægtefæller og Mødre, og ligesaalidt finder den ugifte Dame sig forurettet i Samfundet ved sit Valg af den eenlige Stand. Kvinden er der et Individ, et selvstændigt Væsen; hun har sine Rettigheder. Overalt bliver hun behandlet med Agtelse af Mændene, og de Livsformer, som ere gjængse i Verdens Øine, vil aldrig Ægtemanden sætte tilside i den huuslige Kreds. Hun synker derfor aldrig ned til et favoriseret Tyendes Stilling; Børn og Tjenestefolk see med Agtelse op til hende, der udgjør den legislative Magt i den huuslige Stat.

Den ugifte Dame i England indtager, saasnart hun har tilbagelagt Ungdomsaarene, en selvstændig Stilling; hun modtager Fremmede og besøger Selskaber, i hvilke hun har Forrangen for de yngre gifte Damer. Det er der hverken en Ære eller en Skam at være gift, og kun den Maade, hvorpaa man med størst Fordeel teer sig i den ene eller den anden Stilling, udgjør Forskjellen.

Kvindens Dannelse er i Almindelighed i England skredet vidt frem, og det i Særdeleshed blandt Middelklasserne, hvor ogsaa Familielivet i sin Betydning træder mest frem. Vi møde her overalt en velordnet Huuslighed, hvor Manden præsterer det Nyttige, Konen det Skjønne, og begge udgjøre forenede et behageligt Heelt. Ægtefællerne dele her Alt med hinanden, og ere huuslige og selskabelige, eftersom Tilfældet eller Omstændigheder fordre det. Konen er her Mandens Veninde og Ledsagerske. Aftenen finder begge samlede i den fælles Dagligstue, hvor den Ene tager Deel i den Andens Beskjæftigelse eller Lektion. Hustruen, som selv leder sine Børns Opdragelse, ja hyppig endogsaa selv overtager sine Døtres Underviisning, tør her ikke staae stille; hun maa, idet hun lærer, lære, - maa selv udøve det Talent, som hun vil gjøre sine Børn kjært og ønskværdigt. Men fornemlig er det Religionen, hvis Sæd hun er kaldet til at nedlægge i de unge Hjerter, og ingen Mand vil uden Veemod erindre sig den Tid, da han, siddende paa sin Moders Skjød, lærte at bede sin første Aftenbøn. Hvor skjønt, hvor ophøiet er en Moders Kald i den Betydning!

I England træder en ung Pige ikke før det attende Aar ind i Verden; det bliver hende derfor Tid til, efter fuldendt Skoleunderviisning endnu at føie Prydelsen af mangt et Talent til sin Uddannelse. Endog senere ophører hun ikke at udøve det engang Lærte, og deraf kommer det da, at mangen Pige, som ikke gifter sig ganske ung eller ogsaa slet ikke bliver gift, udmærker sig i en eller anden Green af Videnskaben. Paa denne Maade har England erholdt det store Antal fremragende Skribentinder.

Allerede i Begyndelsen af det attende Aarhundrede træde Fruentimmerne der frem i Samfundslivet. Fra Lady Mary Wortley Montague indtil Miss Porter kunne vi opregne sex og tyve, som alle bære et Navn, der har en god Klang i Literaturen, og derefter bedømme de almindelige Fremskridt i den kvindelige Dannelse. Lady Mary Wortley Montague aabner her Rækken uden egentlig selv at have skrevet; thi de Breve, som vi besidde fra hende, bleve først udgivne efter hendes Død, og vare oprindelig ikke bestemte for Trykken. Den Berømmelse, som de have forskaffet hendes Navn, laa heller egentlig ikke i deres literære Værd, men deri, at de gjorde den Velgjerning, som Koppeindpodningen har bragt Menne-

skene, til et fælles Gode. Hun havde under sit Ophold i Belgrad først ladet foretage denne Operation paa sin Søn, og meddeelte nu Andre den derved gjorte Erfaring.

Lady Mary Wortley Montague er født i Aaret 1690; hun tilhører derfor Begyndelsen af det attende Aarhundrede og maa ikke forvexles med sin Navnesøster, Mistress Montague, som tredive Aar senere spillede en glimrende Rolle i det engelske Selskabsliv. Lady Mary Wortley Montague var en begavet, men høist ulykkelig Dame. Hun var formælet; dog førte denne Forbindelse, omendskjønt sluttet af Tilbøielighed, ikke til nogen Lykke; thi vi see hende i de sidste tyve Aar af hendes Liv adskilt fra sin Familie, i etslags frivillig Landflygtighed paa et Slot i Omegnen af Venedig, hvor hun tilbragte Tiden med Læsning og Havearbeide, nu og da afbrudt ved et Besøg af hendes Naboer, som efter den Tids Skik kom i hele Karavaner og ubudne strax indrettede sig for Natten. Hun var elsket i hele Omegnen, thi hun viste sig nyttig og tjenstagtig mod Alle, og udbredte blandt Andet Kunsten at lave en Plumbudding, hvorfor man senere vilde oprette hende et Mindesmærke.

Sin Datter, Lady Bute, giver Lady Montague gjentagne Gange i sine Breve det Raad, aldrig at ville blive en berømt Dame; hvad hendes Forfængelighed vilde vinde derved, vilde unddrages hende ved hendes Medsøstres Misundelse, som aldrig af et godt Hjerte tilstaae et Fortrin af dette Slags. Hun selv havde derfor aldrig grebet Pennen, omendskjønt ofte fristet dertil, fordi hun stedse var sig bevidst, for hvilken Priis hun maarte kjøbe den Ære, at være en Skribentinde.

Lady Mary afstod af Frygt for sit eget Kjøn fra en aandig Beskjæftigelse, som vilde have udfyldt en stor Tomhed i hendes eensomme Liv. Thomas Carlyle siger: „There is an irrepressible tendency in every man, to develop himself according to the magnitude, which nature has made him of, to speak out, to act out, what nature has laid into him.“ Omendskjønt nu den berømte Skotte behandler Fruentimmerne en Smule i Platos Maneer, saa maa man dog vel antage, at han desuagtet indrømmer dem en Trang til Udvikling, og derved saaledes har indesluttet dem i sin Ytring.

Som Exempel paa en saadan Naturtrang ville vi anføre Elisabeth Carter, der, skjønt født 1717 og allerede glimrende som Lady Marys Samtidige, levede indtil dette Aarhundrede. Hun var Datter af en ubetydelig Landsbypræst og fik sammen med flere Sødskende en simpel, men grundig Uddannelse, hvorved hun stedse viste sig som det seendrægtigste og mindst begavede Barn, saa at Faderen over hende ofte tabte Taalmodigheden. Hendes Udholdenhed erstattede dog Mangelen paa hurtig Opfatningsevne, hvortil kom en uimodstaaelig Trang til Kundskaber, der erstattede Alt. Den opvoxende Pige var derfor ikke alene hjemme i de gamle Sprog, men ogsaa i enhver anden Green af mandlig Viden.

Med disse Kundskaber var da ogsaa Digtekunstens Gave forenet, og tjenstfærdige Venner vare ivrige i at bringe hendes Talent til Anerkjendelse. Derved blev den ungdommelige Digterinde opmuntret til at skride videre fremad paa en Bane, som sikrede hende Ære, behagelige Bekjendtskaber og pekuniære Fordele, der i hendes Stilling vare af Vigtighed.

Alene en Oversættelse af Epiktet indbragte hende tusinde Pd. Sterl., - for den Tid en stor Indtægt; Elisabeth Carter forblev ugift, ikke af Grundsætning, men af Skjæbnens Tilskikkelse. Hun opofrede sig for sin Faders Pleie, hvis Alderdom Udbyttet af hendes Arbeider forskjønnede med mangen Bekvemmelighed. Alle ydre Fordele i deres Stilling vare hendes Værk; hun arbeidede med de hende skjænkede Kræfter, og var taknemmelig for Udfaldet. Det Gode, som hun virkede, hendes ædle Pligtopfyldelse som Datter, Søster og Veninde maatte gjøre hendes Navn æret, om end ikke Forfatterinden havde gjort det berømt. Foruden Digte og Oversættelser besidde vi af hende et Par Afhandlinger og et betydeligt Antal Breve til fremragende Samtidige.

Imod Enden af det attende Aarhundrede see vi tvende særdeles aandrige Damer fremtræde i det engelske Selskabsliv, Mistress Montague og Mistress Vesey. Skjønhed, Rang og Rigdom vare deres Ledsagere, og deres Tids største Aander deres Omgang. Den Sidste, født i Aaret 1720, var ikke længere ung, da hun, fra 1770 til 1785, blev optaget i et dengang berømt literært Koteri.

Fru Montagues Ægtefælle var Parlamentsmedlem og Godseier; som rimeligt er stod derfor det bedste Selskab hende aabent. Aldrig gaves der siden i England en literær Kreds, som kunde sammenlignes med hendes; ja maaskee har Verden aldrig seet noget Lignende. Hun selv havde endnu ikke forfattet Noget. Hun nøiedes med at bedømme Andres Frembringelser og at udvikle sig i Omgang med betydende Mænd. „De Dødes Dialog“ skrev hun senere sammen med Lord Lyttelton i sit tre og fyrgetyvende Aar, og man maa vel antage, at derved den største Deel af Arbeidet tilfaldt ham. Ni og halvtredssindstyve Aar gammel lod hun trykke et Mindeskrift, betitlet „Shakspeare's Skrifter“, som fremkaldte Voltaire's Angreb paa denne store Digter. Hendes Brevvexling med hendes Samtidige og Venner kom først i Trykken efter hendes Død, og kan med Hensyn til Vittighed og Stilens Livlighed kaldes uforlignelig. Dr. Johnson, som fandt særdeles Glæde i hendes Omgang, pleiede at sige om hende: „She never opens her mouth, but to say something.“ Havde hendes Stilling nødt hende til at skaffe sig Anerkjendelse og Midler til sin Underholdning, saa vilde hun være bleven en betydelig Forfatterinde; men, hvilende i Rigdommens Skjød, nød hun kun, og skyede den Anstrængelse, selv at frembringe Noget. Men ethvert Talent bød hun en hjælpsom Haand og søgte at bringe det fremad; hun var de Fattige en Støtte, var elsket som Hustru og Veninde, og almindelig agtet og beundret. Man kunde derfor i mange Henseender kalde hendes Lod lykkelig og regne hende blandt de Begunstigede af hendes Kjøn.

Hendes Samtidige var Digterinden Hannah Moore, hvis Vugge desværre ingen gyldne Drømme omgjøglede; anderledes faldt dog hendes Livs Terninger i Aarenes Løb. Neppe traadt ind i den jomfruelige Alder, fordrede Pligten de største Ofre af hende; hun var nødt til som Lærerinde at tiltræde en Skole, som hendes ældre Søster anlagde i Bristol, fordi hendes Fader, en fattig Landsbypræst, ikke formaaede at underholde sin talrige Familie. Efter tungt fuldendt Dagværk trak hun sig da tilbage til sin eensomme lille Stue, og helligede de sildige Aftentimer til flittige Studier, medens hendes Tanker mangen Gang fløi til hendes aandrige Samtidige, Horace Walpole, Burke, Johnson og Sir Joshua Reynolds, der i den samme Stund vare forsamlede i Mistress Montagues Salon, og hvem det dengang syntes den fattige lille Digterinde et uopnaaeligt Haab nogensinde at lære at kjende. Opmuntret af deeltagende Venner vovede endelig Hannah Moore at offentliggjøre nogle Digte.

Hendes første Arbeide, „Search after happiness“, vandt Bifald; man opsøgte hende nu, og snart var det, ved velvillige Bekjendtes Medvirkning, muligt for hende at gjøre en lille Reise til London. Der var hun saa heldig at lære at kjende Garrick, hos hvem mange mærkelige Mænd forsamlede sig, og paa denne Maade kom hun i Forbindelse med nogle af Aarhundredets mest udmærkede Personligheder.

Hannah Moore opnaaede en Alder af syv og firsindstyve Aar og kunde rose sig af at have udrettet meget for sine Medmennesker. Hun var uophørlig i Virksomhed, havde til sit Livs Ende ingen ledig Stund, og understøttede Andre med det, som hun erhvervede ved egen Flid.

Et saadant Levnet er den skjønneste Kanonisation og behøver neppe det Minde, hun erhvervede sig som Skribentinde. Men heller ikke som saadan er hun forglemt, hendes Digte ere i ethvert Barns Mund, og hendes Skrifter for Ungdommen opleve stedse nye Oplag. Hun var saa heldig, at hun kunde skrive, som hendes indre Følelse fordrede, og derved vinde Anerkjendelse. Et misundelsesværdigt Fortrin!

Vi ville nu betragte det følgende Aarhundredes mest fremragende Forfatterinder. Her støde vi strax paa Elisabeth Inchbald, en høist ulykkelig Dame, som tilbragte sit hele Liv i Arbeide og Forladthed, endskjønt hun af Naturen var høit begavet. Hun boede i et lille Hôtel garni, og beskjæftigede sig uafladelig med Arbeider og Bearbeidelser for Scenen. Af hende besidde vi under Titelen: „British Theater“ fem og tyve Bind Lystspil, hvoraf endeel ere fortræffelige; desuden en Samling af „Farces“, en Opsats over det „moderne Theater“, og en anden betitlet „Natur og Kunst“, foruden mange smaae Fortællinger og andre Bidrag. Hun besad et høist frugtbart Talent, som desuden ansporedes af Nødvendigheden; men hun indskrænkede sig ganske til Arbeider for Scenen, og frembragte ogsaa overordentlig meget i dette Fag.

Paa hendes Tid see vi derefter Fru Anna Redcliffe, som aabner Rækken af den romantiske Skole. „The Mysteries of Udolpho“, og „Romances of the Forest“ vare Romaner, som frembragte en overordentlig Virkning og i hvilke det vrimlede af Spøgelser, Falddøre og uhyggelige Væsener af alle Slags, saa man kunde gyse derved. Selv paa denne Tid, da dog den romantiske Skole er traadt i Baggrunden, prange Fru Redcliffes Romaner i alle Privatbibliotheker, og Manden mindes med Fornøielse den Tid, da det blev tilladt Drengen at kaste det første Blik ind i hendes Underverden.

Miss Mary Edgeworth, en Irlænderinde, som næsten aldrig forlod sit Fædreland, betraadte en ganske anden Bane. Født og opdragen paa Landet, uden Bekymring for sit Livsophold, længtes hun aldrig ud i en Verden, der var hende fremmed. Hendes Ideers Kreds udvidedes derfor ikke, og hendes hele Livsopgave laa mellem Ondt og Godt. Hun naaede en Alder af et og halvfjerdssindstyve Aar og døde begrædt af sine Samtidige, som dog ved Efterretningen om hendes Død syntes at være forundrede over, at hun endnu levede. Man havde forlængst glemt hende!

Miss Edgeworth er en Lærerinde i Moralen, hun tilhører en i England rigt repræsenteret Klasse. De smukkeste af hendes Fortællinger ere „Helen“ og dernæst „Belinda“; foruden disse endnu en lille Samling „Moral tales“, alle en fortræffelig Lekture for unge Piger - og et andet Publikum forlangte hun ikke.

Ligesom hun, skrev Miss Austen, hvis „Mansfield Park“ og „Pride and Prejudice“ man endnu træffer paa i ethvert Bogskab for Ungdommen. Men man maa ikke forvexle denne Miss Austen med hendes Navnesøster Fru Sarah Austin, som har oversat mange vakre Værker fra det Tydske.

Vi ville endnu nævne Miss Jane Porter, en Forfatterinde, som allerede har opnaaet en høi Alder og i sin Ungdom blev berømt ved den historiske Roman. Hun skrev først „Thaddeus of Warsaw“, hvori hun berørte Polens Historie. Denne Bog vandt udeelt Bifald og oplevede endogsaa for tre Aar siden et andet Oplag - et sjeldent Tilfælde for en Roman, som er nær ved at feire sit Jubilæum. Derpaa skrev hun „Duke Christian of Luneburg.“ Foruden disse tvende store Romaner har hun præsteret lidet. Hun var ikke noget frugtbart Talent, men hvad hun skrev, vandt Bifald og blev til en populær Lekture.

Et Frieri i Bergen i gamle Dage.

Naar vi læse Holbergs Komedier, stødes vi Alle over den Kulde og Forretningsmæssighed, hvormed Kjærlighedsforholdene der ere behandlede, og slutte, at dette maa tilskrives Forfatterens fuldkomne Mangel paa Sands for det Erotiske. Men ved rafkt hen at dømme saaledes tør vi maaskee blive noget ubillige. Holberg var vistnok en saa maadelig praktisk Elsker, at han af den mindste Krambodrotte vilde blevet udstukket hos de Skjønne, men heraf følger ingenlunde, at han ikke ligefuldt skulde formaaet sandt at skildre Kjærlighedsforholdene. Thi i Grunden skildre ofte Forfattere bedst, hvad de staae udenfor. De smukkeste Moralprækener haves af dem, som tiltage sig det Privilegium, ikke selv at følge dem, ligesom de hjerteligste Kjærlighedsvers vistnok ere skrevne af Poeter, som hverken have levet for en ophøiet Kjærlighed til blot en eneste ædel Kvinde, eller fortjent at elskes af en saadan. Sagen tør tildeels være den, at det ikke er Holbergs egen Følesløshed, som gjør, at gamle Dages Kjærlighedsforholde fremtræde i et saa isnende Skjær, men at disse selv vare saaledes, og at det altsaa blot er Virkeligheden, som den store komiske Digter, her som ellers, opruller for os. Man kan vistnok bebreide Holberg som Digter, at han ikke har løftet eller „idealiseret“ disse trivielle Forholde, der dog angaae Hjertets dybeste Interesser. Men paa den anden Side tør det Givne være et Vidnesbyrd mere, for hvor tro og sandt han har opfattet og gjengivet sin Tid. For i dette Stykke retteligen at kunne dømme om Holberg, maa man kjende hans Samtids Sæder, - Familiefædrene med deres strænge patriarchalske Myndighed og en Børnetugt, der var beregnet paa at lære den unge Følelse ganske at underordne sig de gammelforstandige Nyttighedshensyn, men dog fremfor Alt denne strænge, afmaalte, formalistiske Ærbarhed, der ofte levede af Skinnet og tiltrængte sin egen Lovpriisning for at kunne existere. Den svundne Tids Sæder og navnlig Opfatningen af Kjærligheden er det dog ikke let at faae fuld Rede paa. Beretningerne kunne være udførlige om alt Andet, men tie dog som oftest derom, og det af de let forklarlige Grunde, at hvad enhver Samtidig kjender gider Ingen at nedtegne. Imidlertid har man i den bekjendte Otto Sperlings udførlige Beretning om hans Frieri i Bergen 1630 et i sit Slags ligesaa interessant som enkeltstaaende Aktstykke. Rigtignok er dette fra en ældre Tid end den, Holberg har skildret, men Forandringerne antages ikke i Mellemrummet at have været ret store.

Sperling, der hørte til sin Tids anseede Lærde, og hvis Navn af Wahl endog er foreviget i en Planteslægt, var født i Hamborg 1602, men kom 20 Aar gammel til Danmark, og lagde sig efter Botaniken. Efterat have besøgt Norge (hvor han i Oslo havde en Fætter, som var Kjøbmand), reiste han 1624 til Italien og tog i Padua Doktorgraden. Efter et Par Aars Forløb vendte han hjem, men vilde atter gaa til Italien, da han med det Skib, hvorpaa han foer, ved Modvind blev kastet op til Norge og kom til Drammen. Han besøgte herfra Kansleren Jens Bjelke (til Østeraad), hvem han allerede under sit første Ophold i Norge havde lært at kjende, og af hvis Datter Dorthe han havde lært at tale det danske Sprog. Bjelke raadede Sperling til som Læge at slaae sig ned her i Landet, navnlig i Throndhjem, og gav ham en Anbefalingsskrivelse til Statholder Juel her i Christiania. Men da Juel hørte Sperlings Forehavende, sagde han: „Hvad vil I i Throndhjem! de har aldrig nogensinde havt Doctor, og de veed ingen Medicin af at sige; naar de faaer Skjørbug, saa kurere de sig med Rostocker og Lybsk Øl, med Mjød og deres Multebær. Det er et Paafund af Kanslerens Egennyttighed, som har der sine bedste Gaarde liggende, og som venter engang at faae Throndhjems Lehn. Men vil I følge mit Raad, saa reiser til Bergen, der er deres Medicus, Doct. Paulus Andreæ, nylig død, saa der nu ingen Medicus er, og jeg vil rekommendere Jer til Gouvernøren Oluf Parsberg.“ Dette Raad fulgte Sperling og reiste derhen. Underveis

botaniserede han flittig, og i Valders laa han en Dag over hos en Præst, „som i Fortrolighed sagde ham, at Bønderne vidste af adskillige Sølvminer der i Egnen; men de vare bange for at aabenbare det af Frygt for at de kun fik mere Slid, da deres Arbeide derved ikke blev dem betalt." I Bergen fik Sperling snart god Praxis. „Præster og Fogder fra Landet tyede til ham og betalte ham ræsonabelt, baade med Penge og med Foerværk af Ræve og Maar." Der var tvende Apothekere i Byen, og den ene af dem gav Sperling Kost, Logis og 30 Rdl. i Penge, for at han skulde ordinere sine Recepter hos ham. Hos Biskoppen, N. Paasche, lærte han at kjende sin Formands Enke, til hvem han friede og hvorom omstændeligen nedenfor handles. Blandt de Tilfælder, hvori han blev konsuleret og hans Kuur lykkedes, var følgende: En Student var gaaet fra Forstanden og gnavede paa Sengestolpen, spærrende Øinene vildt op. Forældrene sagde, at dette kom af formegen Læsning, men Sperling opdagede omsider, at det ikke var Studentens Lærdom, der gjorde ham rasende, men at han for nogen Tid tilbage var bleven bidt i Læggen af en gal Hund, og at Virkningen deraf nu først viste sig, skjønt Saaret forlængst var helbredet.

Ved Herredagen i Bergen 1631 fik den nye Statholder Christopher Urne Sperling overtalt til at flytte til Christiania, hvis gamle Medikus, Petrus Adolphi, just var bleven Lagmand i Throndhjem. Statholderen havde lovet Sperling 600 Rdl., som dog Ingen vilde betale ham; da dertil kom, at de faa Patienter, han blandt Borgerstanden i Christiania havde, vare „slette Betalere," led han et betydeligt Tab ved sin Forflyttelse. Imidlertid fik han en god Patient i Corfitz Ulfeldt, der kaldte ham ned til Bahuus for at kurere hans Beenskade; thi da Sperling drog bort, skjænkede Ulfeldt ham 200 Rdl. foruden Guld og Ædelstene og „en skjøn Hest af hans Stald." Under Opholdet i Christiania blev Sperlings Kone anmodet om at komme op til Hedemarken til en Præst for at pynte hans Datter til Brud. Sperling med Kone reiste da derop. Konen, som aldrig havde siddet til Hest, maatte ride i en „Tversadel" lige til Eidsvold, hvilken Reise dengang angaves til 10 Mile. Derfra roede de opover Mjøsen. Bryllupet varede i 3 Dage, og ved Hjemreisen forærede Præsten Sperling en Tønde Lagesild, 2 Tønder Rug og en Tønde Sigtemeel. I Christiania, som allerede dengang gjaldt for et dyrt Levested, vare Sperlings Indtægter for smaae til at leve af, og han forlod det derfor 1634 og flyttede til Sjælland.*) Ved Ulfelds Hjælp blev han nu Medikus ved Børnehospitalet i Kjøbenhavn, senere Hofbotanikus og endelig Stadsmedikus og fulgte Ulfeld paa hans forskjellige Ambassader. Da Ulfeld var falden i Unaade og forlod Danmark, kom ogsaa Sperling paa Grund af sit fortrolige Forhold til ham i Hoffets Misgunst. Han forlod da ligeledes Danmark og opholdt sig nogen Tid i Amsterdam, derpaa et halvt Snees Aar i Hamburg. Herfra lokkede en Oberstlieutenant ham, 1664, under Foregivende af at det gjaldt en Syg, og kjørte ham i Vogn, med Magt, til Altona, lagde ham i haarde Lænker og førte ham endelig til Kjøbenhavn, hvor den 62aarige Mand blev bragt til det berygtede blaae Taarn. Her blev Sperling, skjønt sig ingen anden Brøde bevidst, end at han havde viist Troskab mod en Mand, hvem han skyldte Taknemmelighed, kastet i et koldt, mørkt Hul - med en halvraadden Seng i, og maatte døie den haardeste Medfart af en Slotsfoged, som tidligere havde været hans Avindsmand. Han blev dømt fra Livet og ført til Pinebænken, for at martres til at angive Medvidere i Ulfelds Forræderi. Han undgik dog dette, men maatte hensmægte 17 Aar i Fængslet lige til sin Død 1681. Sperlings Behandling høre til disse troløse Streger, der skjæmme den hjerteløse Frederik den Tredies Regjering.

Den paafølgende Beretning om hans Frieri, hvilken vi have troet at burde forudskikke disse orienterende Bemærkninger, er af Nyerup oversat efter hans tydske Autobiographi (der forøvrigt er gjengivet i Suhms nye Samlinger) og trykt i Journ. f. Polit. 1794 - et Tidsskrift, hvortil vist yderst faae af vore Læsere have Adgang.

Sperling opholdt sig 1630 i Bergen, hvor han som Doktor havde god Praxis, da deres Medikus D. Paulus Andreæ var død, og hans Plads endnu ikke besat. Biskoppen der paa Stedet, N. Pascasius, var en Ven af Sperling, og bød ham en Søndag tilbords hos sig, da de gik sammen ud af Kirken. Sperling forefandt en ham ubekjendt Kone ved Bordet. Da de havde spist, og Sperling og Biskoppen gaae og spadsere frem og tilbage i Værelset, spørger Sperling hvem den fremmede Kone var. Bispen svarede, at det var den afdøde Medici Doktor Pauli Andreæ Enke; begyndte derpaa at holde Lovtale over hende, og roste saavel hendes Person som hendes fornemme Forældre og Familie, og endte med disse Ord: & talem ego tibi opto. Sperling gik derpaa hen til hende, gjorde hende sin Undskyldning, at han ikke havde kjendt hende før Bispen havde sagt ham, hvem hun var, og kondoleerte hende med hendes salig Mands tidlige Død, læggende til, at han, da hendes Mand kom hjem fra Italien, havde seet ham, og talt med ham i Hamborg o. s. v. Hun takkede, og sagde heel veemodigen, med Taarer i Øinene, at hun maatte skikke sig i Guds Villie o. a. m. Derpaa sagde hun Bispen og Bispinden Farvel, og Sperling gik ogsaa hjem. Ihvorvel nu Sperling den Tid slet ikke tænkte paa Frieri, gjorde de Ord, som Bispen lod falde, dog et stærkt Indtryk paa ham, som voxte Dag fra Dag, og han fattede meer og meer Godhed for hende, saavel for hendes modeste Udseendes Skyld, som for den Maade, hvorpaa hun havde ytret sin Sorg over hendes Mands Død. Hans Forlibelse tog daglig til, og hver Gang hun gik af Kirke, passede han at staae paa saadant et Sted, at han kunde komme til at see og hilse hende.

Sperling lod nu sin Fader, som levede i Hamborg, vide, at han havde god Praxis i Bergen, item at han havde fattet Godhed for en Enke, en Datter af en fornemme Mand i Roeskilde, nævnlig Andreas Schwendi, og havde i Sinde, ved hendes Svoger Dr. Th. Fincke i Kjøbenhavn, som var hans Ven, at anholde om hende hos hendes Forældre, men at han dog heri intet vilde foretage sig, før han havde sin Faders Samtykke. Hans Fader svarede ham paa denne Skrivelse, at han meget godt kjendte Familien, og at Andreas Schwendi i sin Ungdom var blevet opdraget hos hans Moster i Flensborg, og havde dengang været hans Discipel; han syntes godt om Partiet i alle Henseender, ønskede ham Lykke til sit Forehavende, og at han ikke skulde faae Kurven. Med dette Svar var Sperling meget fornøiet, og skrev nu strax til Thomas Fincke om han vel vilde beile for ham hos hendes Forældre. Fincke svarede, at han baade i dette og i andet hjertelig gjerne vilde tjene ham.

Sperling, som nu idelig gik i Beilegriller, kom imidlertid i Bekjendtskab med Byfoged Laurits Marcussens Kone, hvis Mand han kurerede for Podagra. Han blev tilsidst saa fortrolig med denne Kone, at han aabenbarede hende sine Giftetanker, da han fornam hun var en Veninde af Enken. Hun sagde ham da, at Margrete (det var den unge Enkes Navn) havde flere Friere. Bispen i Stavanger friede ogsaa til hende, saavelsom Rektoren ved den latinske Skole der i Byen. Sperling lod sig ved denne Tidende ikke skrække, men bad blot, hun vilde mage det saa, at han kunde komme til at tale med hende, hvilket let kunde skee, da hun boede lige over for Byfogdens, holdt megen Omgang med dem, og blev ofte budet der tilbords. Byfogdens Kone svarede, at det skulde have gode Veie, og Ingen skulde mærke noget til Hemmeligheden; hun vilde bede Margrete om at spadsere i Haven, saa kunde han der indfinde sig og tale med hende. Som sagt saa skeet. Sperling gik ud i Haven, og ihvorvel det havde frosset lidt, fandt han dog Morgenfruer endnu florère, tog nogle deraf, og gik afsides i Haven, saa de, som kom ind i den, ikke kunde see ham. Lidt efter traadte Byfogdens Kone med sin Veninde ind i Haven, og begyndte at gaae op og ned. Sperling tren frem og gik dem lige imøde. Enken studsede lidt i Førstningen. Sperling hilste, og præsenteerte dem begge hver sin Urtekost, gav sig derpaa i Snak med sin Kjæreste. Byfogdens Kone forlod dem nu og lod dem være alene sammen. Sperling lod endnu ikke et Ord falde om sit Hovedanliggende, talte blot om hendes Sorg, og spurgte blandt andet om hendes sal. Mand havde eiet noget betydeligt Bibliothek. Hun svarede, at han havde ført mange Bøger med sig derop, og de stod i fire Kasser. Sperling bad, om det ikke maatte være ham tilladt, engang at see dem efter. Jo, meget gjerne, var hendes Svar. Byfogdens Kone kom igjen hen til dem, og lidt derpaa sagde Sperling Farvel.

Dagen derpaa fortalte Sperling for sin Fortrolige, Birgitte Lars Marcussens, den Samtale han havde havt med sin Kjæreste, og det om Bøgerne, hvilket hun syntes godt om. Hun gav ham den Erindring, ikke at gaae derhen ved Dagen, men i Aftenskumringen, eftersom det endnu var i Sørgeaaret. Han fulgte dette Raad, og gik en Aftenstund derhen. Da han havde siddet lidt ned, spurgte han, om det vel var beleiligt, at han nu kunde faae de omtalte Bøger at see? Jo gjerne, svarede hun, kaldte paa sine to Piger som bar Lysene, og gik saa med Sperling ind i en anden Sal, hvor Kasserne med Bøgerne stod. Han begyndte at eftersee dem, og befandt, at de fleste vare theologiske; de medicinske han stødte paa, lagde han aparte. Da nu nogen Tid var gaaet bort ved denne Gjennemsøgen og Gjennembladen, vilde han ikke holde hende længere op, men bad om Tilladelse til at eftersee Resten en anden Gang, og udbad sig tillige, om han ikke paa en kort Tid kunde faa de Bøger tillaans, som han havde lagt tilside. De gik nu igjen ind i det forrige Værelse, og da det imidlertid var bleven sildig, bød Sperling Godnat, og en af Pigerne bar de Bøger, han havde udbedet sig tillaans, hjem med ham til hans Logemente.

En tre Dages Tid derefter kom Sperling atter igjen, eftersaa de øvrige Bøger, forlangte atter at laane nogle, og de bleve ligeledes baarne hen i hans Kvarteer. Endnu lod han sig ikke forstaa med sit Hovedærinde; men da han gik bort, sagde han: „Tiden maatte vel falde hende lang i hendes Eensomhed, især i disse lange Vinteraftener; om det ikke var hende imod, vilde han undertiden komme og være hende til Selskab." Hun takkede, han skulde altid være velkommen. Hvem der var glad det var Sperling, som nu fik god Forhaabning at hans Forehavende lykkedes ham. Han havde nu ingen Ro paa sig, før han igjen kom derhen, og besluttede nu, ikke længer at fordølge sit Hjertes Anliggende for hende. Da han nu næste Gang kom igjen, talte han først med hende om ligegyldige Ting, og spøgede med hendes lille Søn, en smuk Dreng, som gik i sit 3die Aar; endelig kom han frem med Meningen, og udbad sig hendes Erklæring i saa Maade. Hun takkede for Tilbudet, men for nærværende Tid tillode Omstændighederne ikke at tænke paa sligt. Sperling bad om Forladelse for at han havde været saa dristig, at tale til hende derom i hendes Sørgeaar; men hans heftige Kjærlighed var Skyld deri, da han havde hørt, at hun havde flere Beilere, og han altsaa frygtede, at en af dem kunde komme ham i Forkjøbet. Det var rigtigt nok, svarede hun, at andre havde meldt sig hos hende med samme Anliggende, men de havde faaet det selvsamme Svar, tilmed var hun saa langt fra sine Forældre, dem hun billig i saa Fald burde raadføre sig med. Sperling fortalte hende da, at han allerede desaarsag havde skrevet til sin store Velynder Thomas Fincke, og hvad han derpaa havde svaret; nu kom det blot an paa at vide hendes Inklination. „Ja," var hendes Svar, „havde jeg kun talt en Times Tid med mine Forældre, skulde I snart faae deres og mine Tanker at vide." Med dette Svar var Sperling for dengang temmelig vel tilfreds, allerhelst da hun bad ham bie og spise til Aften hos sig, hvilket han holdt for et godt Tegn. Efter Maaltidet anbefalede han hende sin Sag paa det Bedste, og bød Godnat.

Dermed gik saaledes Vinteren hen, at Sperling flittig om Aftenen besøgte sin Margrete, og blev der ogsaa undertiden at spise. Han fik en nydelig lille Hund tilkjøbs, som var meget net skabt og sort som Atlask. Til denne Hund lod han gjøre et broderet Halsbaand med en Svane paa den ene og en Spurv (Sperling) paa den anden Side og hængte en Ring i det ene Øre med en skjøn Perle i. Denne Hund, som han kaldte Moretto, tog han en Aften med sig under sin Kappe, og forærte den til sin Kjæreste, som var en stor Libhaber af slige smaa Dyr, og som denne Foræring var meget kjærkommen. Da det siden kom paa Tale om Frieriet, lod Sperling blandt andet de Ord falde, at han ikke kunde tro andet, end at Guds Forsyn havde bestemt dem for hinanden, siden han netop var kommen i Land i Norge den samme Dag, da hendes salig Mand døde. Dette gjorde saadan et Indtryk paa hende, at hun svarede: Var det Forsynets Villie, og det var hendes Forældres med, saa vilde hun ikke dølge for ham, at hans Person var hende ikke ligegyldig; han skulde blot have lidt Taalmodighed; til Foraaret agtede hun at gjøre en Reise ned til sine Forældre. Dette Svar glædte Sperling meget. Da han gik bort, bad hun ham, at han vilde holde det ved sig selv, hvad der var talt dem imellem, hvilket han gav hende sin Haand paa skulde skee. Siden fortsatte Sperling sine Visiter og ingen i Byen vidste noget deraf at sige uden Byfogdens Kone. Engang gik Rygtet, at Biskoppen i Stavanger friede til hende. Sperling tog deraf Anledning til at fordre et bestemt Svar, hun forsikrede ham da, at hun endnu ikke havde mærket noget til Biskoppens Frieri; at Rektoren der i Byen vel havde beilet til hende, men at hun havde reent ud sagt ham Nei, og at dersom hun nogen Tid forandrede sig, ønskede hun ikke at faae nogen Anden end Sperling. Det beroede alene paa, at hun kunde faae sine Forældres Samtykke, hvilket ikke saa bekvemt lod sig gjøre med Breve, og hun havde besluttet, med første Skibsleilighed, naar Søen blev aaben, at begive sig til sine Forældre, da han kunde være vis paa, at hun nok skulde paa det Kraftigste understøtte hans Ansøgning. Sperling takkede hende for hendes Fortrøstning og for hendes Godhed for sig, „og, lagde han til, da nu Ægteskabet imellem os i Guds Øine er sluttet i Forventning af Eders Forældres Ratifikation, saa har jeg kun een Ting at bede om, som er, at I til Pant paa en bestandig Kjærlighed vil give mig et Kys." Hun var strax villig dertil, og derved bleve deres Hjerter først ret forbundne med hinanden, og talte de nu ikke længer i forblommede Ord med hinanden, men ret trohjertig. Han blev den Aften længe hos hende, og af lutter Glæde glemte han at gaae bort, saa hans Kjæreste tilsidst maatte erindre ham om, at det var sildig; han sagde da Farvel, og fik da atter et Kys.

Fra den Tid af kom Sperling, som vilde undgaa Folkesnak, der mere sjelden, hvor tungt det end faldt ham at blive derfra. Hun forundrede sig over hans lange Udeblivelse, men da hun hørte hans Grunde, billigede hun hans Forsigtighed. Engang om Ugen i det mindste kom han dog altid til hende.

Foraaret kom, og hun lavede sig til sin Reise ned til Danmark med sin lille Søn og to Piger, overgav Alt hvad hun eiede til sin Venindes, Byfogdens Kones, Opsyn, tog rørende Afsked med sin Ven og seilede af. Sperling tøvede nu ikke længe, men omtrent en 14 Dages Tid derefter satte han sig paa et Skib, og i kort Tid ankom han til Kjøbenhavn. Han tog ind hos sin gamle Vært Thomas Fincke, og fik af ham at vide, at hans Kjæreste lykkelig var ankommen i Roeskilde hos sine

*) Under sit Ophold hertillands havde Sperlings Hustru født ham tvende Sønner, af hvilke den yngste, Otto, (født her i Christiania 1634) ogsaa opnaaede et anseet Navn i Literaturen og døde som Professor i Sorø.

Forældre. Han bad nu Fincke, at han vilde tage med ham ud til Roeskilde og hjælpe til, at hans Giftermaal kunde komme istand; Fincke var beredvillig, de toge derud, og kom ind til Sperlings Kjærestes Faster, hvor de ogsaa forefandt hendes Fader. Herved maa mærkes, at Sperlings Kjæreste fra Barnsbeen af var bleven opdragen hos denne Faster Margrete Schwendi, der elskede hende lige saa høit som om det havde været hendes eget Barn, havde ogsaa gjort det forrige Parti med Paulo Andreæ, og rigelig udstyret hende; thi hendes egen Moder var for lang Tid siden død, hendes Fader, som havde taget sig en anden Kone, brød sig slet intet om sine Børn af det første Ægteskab, men lod Søsteren skalte og valte med dem, som hun selv vilde; og hun bestyrede ogsaa alting meget viselig; thi hun var en klog Matrone, og mange Fornemme kom til hende og spurgte hende tilraads i vigtige Anliggender.

Da de nu havde siddet noget, reiste de sig samtlig op, og Fincke anbragte Sperlings Ærinde i en zirlig Tale (thi han var en meget veltalende Mand); han roste meget saavel Sperlings Fader, som Sperling selv, og bad om Svar. Da han holdt op, talte Sperling ogsaa ganske kort og udbad sig gunstigt Gjensvar. Den gamle Margrete Schwendi tog Ordet, takkede sin Svoger Fincke og Sperling paa sin Broders og sine egne Vegne for den Æresbeviisning at de havde anholdt om deres Datter; hun bad, de ikke maatte ansee det for et Afslag, at Sagen blev først taget i nøiere Overveielse; imidlertid maatte de nu bie og spise der til Middag. Faderen, en temmelig lystig og selskabelig Mand, men forresten ikke synderlig liberal, da han ved Bordet saa, at Sperling saa godt som Intet spiste, nødte ham meget, og sagde, han skulde ikke sørge, fordi han ikke strax fik Jaord; var det tilskiket af Gud, han skulde faa hans Datter, saa fik han hende nok. Men at Maden ikke smagede Sperling, det kom af, at hans Kjæreste ikke var ved Bordet med. Efter Maaltidet takkede de af, og bad, hvis det lod sig gjøre, de da ikke maatte bie for længe efter Svar.

Om Natten logerte Sperling hos Fincke i hans Residents, og Morgenen derpaa førend de reiste tilbage til Kjøbenhavn, gik Fincke hen til den gamle Margrete Schwendi, for at forhøre hvor hastig det kunde ventes Svar. Han fik den Besked, at ret længe skulde det ikke staa paa.

Derpaa kjørte de igjen til Kjøbenhavn. Imidlertid traf det sig, at Pesten begyndte at grassere der, hvorudover alle Fornemme og Professorerne begave sig bort, deels ud paa Landet og tildeels til Roeskilde og Frederiksborg. Finckes Børn fik deres Fader overtalt til ogsaa at forlade Hovedstaden og tage ud til Roeskilde, som er berømt for sine mange Kilder og sin sunde Luft. Da Fincke drog derud med sin hele Familie, saa kom da Sperling ogsaa med, som ikke var lidet glad over den Leilighed han herved fik baade til at see og tale med sin Kjæreste, saa og at drive paa Sagen hos hendes Forældre.

Da hun hørte han var ankommen, sendte hun strax sin Pige til ham: hun havde et Par Ord at sige ham. Sperling fulgte med Pigen, som førte ham igjennem en Bagdør ind i Fasterens Hauge. Her tog hans Kjæreste imod ham og berettede, hvorledes deres Sag stod, at nemlig baade hendes Fader og den gamle Faster syntes meget godt om hans Person, især hendes Fader, men Fasteren, som var Faktotum, havde denne ene Betænkelighed, at Sperling intet vist Levebrød havde. Forresten bad hun ham være ved et godt Mod, deres Ægteskab var allerede sluttet i Himmelen o. a. m., hvorpaa hun igjen forføiede sig bort, efterat hun først havde bestemt en vis Dag og Time og sat ham Stevne, han da skulde pikke paa Bagdøren, da hun nok skulde være tilstede og selv lukke ham ind. Paa den Maade saaes de Forlibte meget ofte og taltes ved, og det vedvarede hele Sommeren. Professor Fincke besøgte ofte den gamle Faster, som Alt kom an paa, men fik altid det samme Svar, at han intet Embede havde. Endelig da det begyndte at lakke ad Efteraaret, besluttede den Gamle, at Ægteskabet skulde gaae for sig, og at de unge Folk maatte blive hos hende i Huset, saalænge indtil Lykken beskjærede ham noget Levebrød. Sperling blev hjerteglad ved denne gode Tidende. Tre fire Dage efter kom der Bud fra Fasteren, at Fincke en vis Dag, naar Prædikenen var ude, skulde komme til hende og tage Sperling med. De kom og forefandt da tillige Kjærestens Fader og Kjæresten selv i Stuen. Faderen vendte sig mod Sperling med disse Ord omtrent: „han saavelsom hans Søster, der havde staaet hans Datter i Moders Sted fra hun var et Barn af, havde efter nøie Overlæg besluttet i Guds Navn at give ham deres Datter til Kone, da de kunde spore, at det aabenbare var Forsynets Villie." Han befalede derpaa sin Datter at trine nærmere hen til Sperling, lagde derpaa deres Hænder i hinanden, trolovede dem sammen i Guds Navn, og ønskede dem Lykke og Velsignelse. Fasteren ønskede ogsaa til Lykke og lagde til, at de indtil videre kunde blive hos hende. Sperling takkede dem da for deres Godhed, og at de vilde unde ham deres Datter, og takkede ogsaa Fincke, der saa trolig havde staaet ham bi i denne Sag.

Nr. 1.

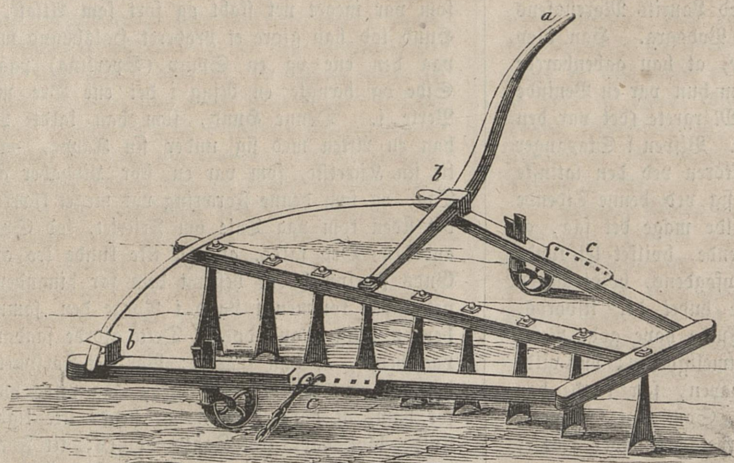

Den Visethske Nedmyldings-Harv.

Nr. 3.

Nr. 4.

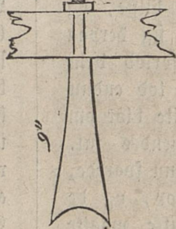

Nr. 2.

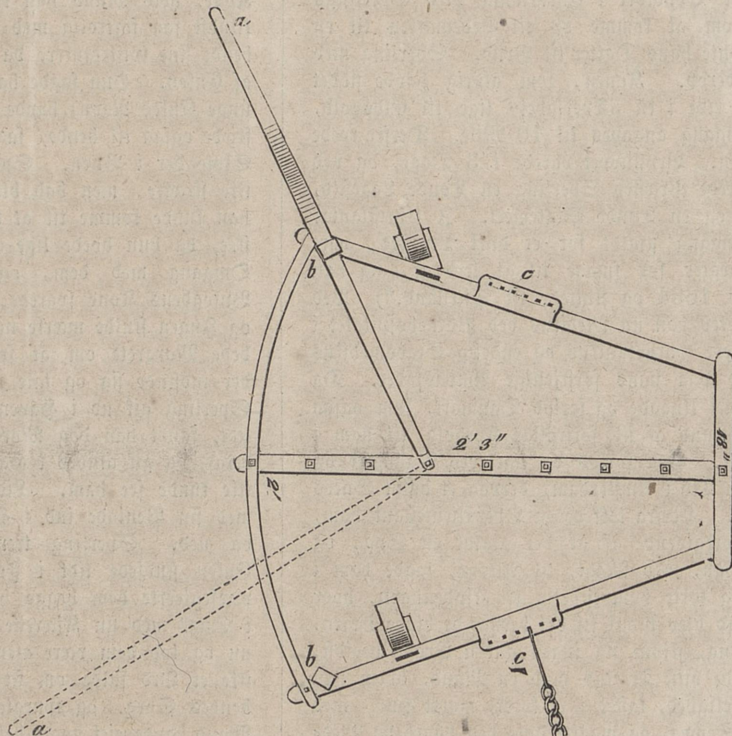

De bleve budne at spise der til Middag, og nu var Kjæresten med ved Bordet. Da de havde spist, stod Fincke strax op og gik hjem, saasom han havde bestilt Nogen til sig, han skulde tale med. Sperling blev tilbage. Den gamle Schwendi vilde have begyndt at pokulere med ham, men da det ikke var Faster kjært, saa sagde han ogsaa Farvel. Da de nu vare alene, takkede Sperling atter gamle Moder for hendes Kjærlighed og Godhed mod ham, hvorpaa hun gik ud af Værelset, og lod det unge Par være alene en Times Tid. Her havde de nu god Leilighed til at tale fortrolig med hinanden, og at holde af hinanden i Tugt og Ære. Da Moder igjen kom ind i Stuen, sagde hun: „Naa, Margrete, hvorledes behager din unge Fæstemand Dig?" „Net vel", svarede hun, „som jeg altid har sagt Jer." „Hvorledes synes I da om Jeres Fæstemø?" vendte hun sig til Sperling. „Havde jeg ikke syntes meget godt om hende, kjære Moder! saa havde jeg aldrig beilet til hende. Lige fra den Dag jeg først saa hende hos Bispen, saa hendes ærbare Lader og hørte hendes høslige Tale, bøiede Gud mit Hjerte og Tanker til hende, at jeg fik hende hjertelig kjær o. s. v." „Moder!" tog Kjæresten Ordet, „jeg vil give ham den Ros, at han har omgaaets mig saa finlig og omhyggelig, at Ingen der i Byen mærkede noget til hans Tilbøielighed og Godhed for mig." Fasteren svarede: „det holder jeg af ham for, saa og fordi han i al denne Tid har været saa taalmodig og ikke overløbet os for at faae hastig Svar, men oppebiet min Beslutning."

Da det nu var Aften og Sperling bød Farvel, bad han, det nu maatte være ham tilladt, imellemstunder at besøge sin Kjæreste. Faster svarede: „Kommer i Guds Navn saa tidt I vil, nu ere I Fæstefolk for Gud og Verden og ikke længere fremmede."

Nu levede da Sperling et lykkeligt Liv. Hver Dag eller hveranden besøgte han sin Kjæreste om Eftermiddagen, var ene med hende, og spadserte i Haven med hende. — Da Vinteren kom, hørte Pesten op, Fincke drog tilbage til Kjøbenhavn, og Sperling flyttede ind i Huset, hvor hans Kjæreste var, nemlig hos den gamle Faster. Nu begyndte man omsider at tale om, at der skulde berammes en Tid til Bryllupet. Fasteren vilde have det udsat til Sommeren. Hun havde nemlig endnu en Fosterdatter, en Søster til Margrete, som ogsaa var en meget smuk Pige, og hed Mette. Til hende friede en Præst i Skaane, navnlig Mag. Jørgen Jacobsen, som havde været Hører i Roeskilde, og der lært at kjende Mette Schwendi, og var ogsaa kjendt af den Schwendiske Familie, saa da han nu havde faaet det store Kald Aasom ved Christianstad i Skaane, og kom og beilede til Datteren, saa fik han ja, og der blev besluttet, at begge Søstrenes Bryllup skulde staae paa een Dag.

Sperling, som gjerne endnu engang ønskede at tale med sine Forældre, og ogsaa havde Bøger og andre Sager staaende hos dem, som han nu gjerne vilde have bragt til sit nye Opholdssted, reiste imidlertid over Land til Hamborg, og der fortalte han sine Forældre udførlig sin hele Forfatning og om sit forestaaende Bryllup, som han da ogsaa ved Breve havde ladet dem vide. De vare begge dermed ret vel tilfreds, dog erindrede hans Moder, at hun gjerne havde seet, at hun havde blevet hos dem, og at hun ogsaa havde udseet et rigt Parti for ham, nemlig Elicæ Putschii Søster, Enke efter Licentiat Cornelius von Dalen, men da det nu ikke kunde blive anderledes, var hun ogsaa dermed tilfreds. — Han lod sig gjøre Klæder til Bryllupet, kjøbte alle Slags Tøier og Juveler til at forære sin Kjæreste og hendes Faster o. s. v. Hans Moder forærte ham 300 Rdlr. i Brudegave, thi hun havde nylig faaet en anseelig Arvepart efter sin Moder Elisabeth Cranenberg. Herpaa tog Sperling Afsked fra sine Forældre og Familie i Hamborg, og gik til Skibs fra Lübeck til Kjøbenhavn.

Da han i Kjøbenhavn kom ind til sin gamle Vært, Doktor Thomas Fincke, hørte han, at Doktor Michael, som var bleven Medikus i Bergen efter Paulus Andreæ, havde forladt sit Embede og var igjen reist ned til Kolding, hvor han var kommen fra. Han bad da Fincke søge for sig, at han kunde faae den Plads og det Kanonikat i Bergen, som ved denne Leilighed var bleven ledig. Fincke fandtes villig dertil, og gik strax til Kanceller Christian Friis, som han gjaldt meget hos, og bad, at Hans Magnificents vilde tale Sperlings Sag for Hans Majestæt, at han kunde erholde det vakante Kanonikat i Bergen; han var nu just i Begreb med at gifte sig med den forrige Medici Povel Andersens Enke, som var af hans egen (Finckes) Familie. Kancelleren svarede, at han vilde for Finckes Skyld gjerne gjøre dertil, hvad han kunde, og det var desuden ikke meer end billigt, at Enken blev ved Brødet, naar det paa den Maade kunde lade sig gjøre.

Fincke kom tilbage og bragte Sperling god Forhaabning om Ansøgningens lykkelige Udfald. Sperling strev nu en liden Seddel til sin Kjæreste, og lod hende, saavelsom gamle Moder, vide sin Ankomst til Landet og tillige hvad Udsigter han havde til en hastig Befordring.

Et Par Dage derefter fik han oppe i Kancelliet Kongebrev paa det omsøgte St. Mariæ Kanonikat i Bergen, og nu var han ikke seen, før han satte sig paa en Vogn, tog en Kiste fuld af de Klæder, Silke, Ulden og Linned, som hans Moder og Søstre rigelig havde udrustet ham med, paa Vognen, lod sine Bøger og andre Sager blive staaende hos Fincke, og kjørte, efterat han havde spist til Middag, til Roeskilde, hvor han ankom i lyse Aften. Alle toge her glade imod ham, og Glæden forøgedes ikke lidet, da han viste dem den kongelige Bestalling.

Nu lavede man alting til Brylluppet, og han fastsatte at det skulde være næste Søndag.

Da nu Dagen, som var berammet, kom, blev Sperling og hans Kjæreste, saavelsom Mester Jørgen Jacobsen med sin Fæstemø, viede sammen af Mester Enwold Nielsen Randulff i den gamle Moders Huus i mange fornemme Personers Nærværelse, og man gjorde sig lystige og glade ved en skjøn baade instrumental og vokal Musik indtil langt ud paa Aftenen. Da det nu var sildig, blev først Sperling og hans Margrete af Bryllupsgjæsterne, Mænd, Koner og Piger, ledsaget op paa en stor Sal, og efter den Tids Skik med Klæderne paa lagte i en opredt Brudeseng, da enhver Tilstedeværende kom hen og ønskede dem til Lykke. Derpaa stod de op, og bleve igjen fulgte ned i Salen, hvor Bryllupsgjæsterne vare. Samme Ceremoni blev ogsaa iagttaget med M. Jørgen Jacobsen og hans Mette, at de ogsaa bleve ledte op paa Salen, modtog Gratulationer og gik ned igjen. Nu satte Gjæsterne sig igjen, bleve lystige af den gode Rhinskviin og Rostocker-Øl, dandsede og sprang en god Stund endnu, indtil omsider en efter den anden tog Afsked og forføiede sig bort. Den gamle Schwendi og hans Søster førte da Sperling og hans Brud hen til deres Sovekammer og sagde god Nat. Fasteren slog Døren i Laas og tog Nøglen til sig, sigende, at de kun skulde sove saa længe om Morgenen, indtil hun selv kom og kaldte paa dem. Jørgen Jacobsen og hans Brud fik ligeledes et Kammer aparte.

Da Sperling og hans Kjæreste nu vare her alene og skulde til at gaae i Seng, faldt de paa deres Knæ og paakaldte Gud, at han, som saa underlig havde født dem sammen, ogsaa i Naade vilde see til dem og velsigne deres Ægteskab o. s. v. Derpaa gik de i Guds Navn i Seng, holdt sig til hinanden som Ægtefolk, kystes og klappedes, og Natten gik bort under de behageligste Samtaler. Blandt anden Tale, som da faldt, sagde Sperlings Kjæreste ogsaa følgende ham evig uforglemmelige Ord: „Jeg haver Eder saa hjertelig kjær, og haver i mit Hjerte havt Eder saa kjær, lige fra den Dag af I begjærte mig til Ægte, at jeg med Ord det ikke kan udsige. Nu tor jeg aabenbare Eder mit Hjerte, at dersom jeg ikke maatte have bleven Eders, skulde jeg aldrig have giftet mig. I Synderlighed haver jeg Eder hjertelig kjær derfor, at al den Stund vi har omgaaets sammen, haver I forholdet Eder saa tugtig imod mig o. s. v.*) Efter slig fortrolig Samtale faldt de endelig omsider i Søvn og sov til om Formiddagen Kl. 10 omtrent, da gamle Moder kom og lukte Døren op, bad dem reise sig, da det nu var høi Tid; hun havde endnu belavet sig paa en lille Kollation til Middag for Thomas Fincke og hans Døtre, saavelsom andre af Familien, og Præsterne fra Landet. Disse indfandt sig til bestemte Tid og bleve atter trakteerte og tillige opvartede med en smuk Musik. Efter Bordet tog strax de fra Landet hver hjem til Sit, dog stundede Lehnsmanden Mogens Pachs og hans Kone, saavelsom Thomas Fincke med Ole Worm og sin øvrige Familie, og tillige nogle, som havde hjemme i Roeskilde, endnu noget, vare glade og drak lystig indtil de henimod Aften ogsaa toge bort. Da otte Dage vare omme, skyndte Jørgen Jacobsen sig hjem til Skaane med sin unge Kone, og bleve der ledsagede af Sperlings og det øvrige Svogerskab lige til Aasom, hvor Følgeskabet forblev i tre Dage og vendte derpaa tilbage over Lund og Malmø til Kjøbenhavn og derfra til Roeskilde.

*) Sperling lægger denne Bemærkning til: „denn sie selber war ein züchtiges Weib, aber ein freundtlichs Weib im Bette."

Imidlertid gjorde Sperling sig rede til at reise op til sin Post i Bergen. Gamle Faster forsynede dem med Proviant til Huusholdning, som Malt, Gryn, Flesk, Ærter o. a. m., og dette saavelsom det andet Bohave hun forærede dem, lod hun sine Bønder kjøre til Kjøbenhavn, hvor det, tilligemed de Kasser med Bøger, der stod hos Fincke, blevført ombord paa et Fartøi, som skulde gaae til Bergen. Da Skipperen var seilfærdig, lod han Sperlings det vide i Roeskilde, og at han vilde vente dem i Sundet.

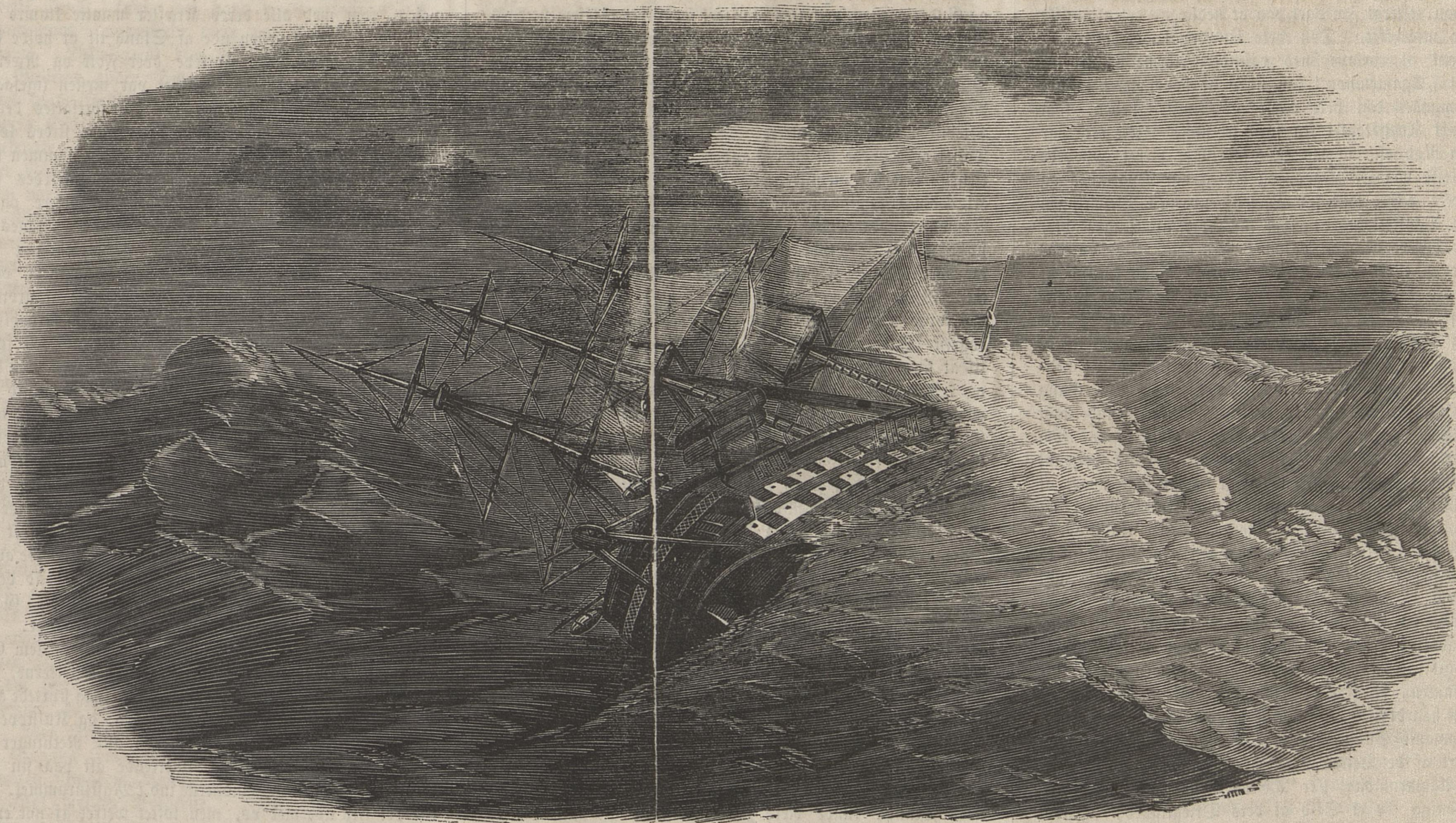

Linieskibet „Agamemnon" under Stormen ved Nedlægningen af den transatlantiske Telegraph. (Se næste Side.)

De tog da Afsked fra deres Forældre, som tilligemed andre af Familien fulgte dem paa Vei igjennem Slangerup og Frederiksborg til Helsingøer, hvor Sperling og hans Kjæreste sagde Farvel paany, og seilede til Bergen, hvor deres Veninde, Byfogdens Kone, havde leiet et skjønt Huus til dem med mange komode Værelser.

Nedmyldings-Harven.

Efter Opfordring af flere Landbrugere har man i dette Aars Foraar paa Ladegaardsøens Hovedgaard gjort Forsøg med at forfærdige et Redskab, hvorved Sæden paa en bekvem og hensigtsmæssig Maade kunde nedmyldes eller dækkes af Jorden. Et saadant Redskab har nemlig hidtil ikke været at finde i de agronomiske Skrifter, der have naaet hid, - eller i de illustrerede Kataloger, hvormed flere af Udlandets Fabriker pleie at anbefale sine Redskaber og Opfindelser.

Den Opgave, der maatte stilles for Hensigtsmæssigheden af et saadant Redskab, var fornemmelig dets Simpelhed og Billighed, uden hvilke Egenskaber man ikke turde vente at det hertillands skulde vinde nogen almindeligere Udbredelse. Som foranstaaende Tegning viser har imidlertid Brugsfuldmægtig Biseth som det synes i denne Henseende ikke været uden Held, og det turde maaskee hænde, at den her fremstillede „Nedmyldingsharv" i al sin Simpelhed og Originalitet, med de faa Forandringer, hvortil dens Anvendelse i nærværende Foraar har givet Anledning, vil komme til at opfylde sin Hensigt. Allerede tidligere (i 1845) gjorde Biseth et lignende Forsøg, der af Gram er omtalt i hans Oversættelse af Lundeqvists Haandbog pag. 154 i Noten; Redskabet var dog dengang langt mere kompliceret og bestod af 12 Smaaplove, der vare befæstede i en skraa Retning omtrent paa samme Maade som Tinderne i nærværende Harv; men den vandt ingen synderlig Anerkjendelse og blev af Opfinderen selv ganske forladt, fordi den, foruden at være kostbar og sammensat, tillige leed af andre Mangler ved Anvendelsen. Vigtigheden af at nedmylde Sæden godt, er imidlertid noksom erkjendt ikke alene som en Beskyttelse mod Fuglene, men navnlig for at bevare Kornets Spirekraft, der ofte under stærk Tørke gaar tabt, fordi det ikke er bragt saa dybt i Jorden, at det der kan holde sig fugtigt. Maaden, hvorpaa Nedmyldingen foregaar, har været og er endnu høist forskjellig. Engang brugte man dertil den almindelige Plov, og uagtet denne i visse Henseender var hensigtsmæssig, syntes den dog at bringe Sæden altfor dybt. Det almindeligste Redskab dertil er nu for Tiden Harven og dens forskjellige Afændringer (Kobbelharv, Rulleharv, Krogtindharv o. fl.); dog have ogsaa disse sine Mangler og bevirke ofte, at endeel af Sæden bliver liggende ovenpaa uden Bedækning. Det fortrinligste hidtil bekjendte Redskab synes imidlertid at være den ældre Labbeharv eller Exstirpatoren (med 13 smaae Labber og 3 Hjul), som af flere erfarne Landmænd med Fordeel har været anvendt, skjønt den dog heller ikke ganske tilfredsstiller den Fordring, at Sæden jevnt og i passende Dybde (2—2½") skal blive bedækket.

De her meddeelte Tegninger ere saa fuldstændige, at de neppe tiltrænge nogen vidtløftig Forklaring. Dog skal Anmelderen i Korthed gjengive det Vigtigste om Redskabets Sammensætning. Tegningerne Nr. 1 og 2 vise Nedmyldingsharven, seet fra Siden og ovenfra, ligesom Tegningerne Nr. 3 og 4 fremstille Krogen til Draget og Tinderne. Redskabet er en triangulær Træramme, sammenføiet med en Halvcirkel af Jern og baaret af 2de Hjul, der paa engang holde Redskabet i Ligevægt og regulere Dybden af Furerne. Hjulene, der dreie sig om en Tap, vende sig efter Harvens Bevægelser i enhver Retning. Paa den midterste Deel af Rammen ere 9 Tinder befæstede, hvormed Nedmyldingen foregaar. Disse Tinders Form og deres skraa Stilling, hvilket sees tydelig af Tegningen, bevirker i Lier og især paa et noget heldende Jordsmon, at Jorden fra Furen af væltes over Sæden, hvorved denne kommer til at ligge i regelmæssige og omtrent 3" brede Rader og i en jevn Dybde af 2½—3" under Jorddækket. Draget befæstes vexelviis i eet af de med 6 Huller forsynede Jern, der ere anbragte paa begge Sider af Harven (c), og da ogsaa Styret (a) ved en simpel Indretning kan kastes over og befæstes paa den modsatte Side (b), behøver Harven ikke at vendes under Arbeidet, men dette fortsættes fra den ene Ende af Ageren til den anden, blot ved at flytte Forspandet. Ligesom Hjulene bestemme Dybden af Nedmyldingen, saaledes tjene de 6 Huller til Befæstningen af Draget, til at regulere Bredden af Raderne. Prisen

paa denne Nedmyldingsharv kan neppe ansættes høiere end omtrent 5—6 Spd.; dog er deri ikke beregnet nogen Fordeel for Fabrikanten. Saasnart Redskabet er bleven tilstrækkelig prøvet, vil dette, ligesom Ladegaardsøens tidligere Modeller, blive overladt til Bodsfængslet, som herefter antages at ville anvende endeel af sin Arbeidskraft paa Forfærdigelse af billige og hensigtsmæssige Agerbrugsredskaber, under Tilsyn af Hr. Biseth, - en for Landet nyttig Foranstaltning, der skyldes Bodsfængslets nidkjære Direktør.

Til Slutning har Anmelderen endnu kun at tilføie, at denne og lignende Meddelelser ikke gjøre Fordring paa at levere noget Fortrinligt, men kun have til Hensigt at henlede Opmærksomheden paa endeel Forsøg til Forbedringer af Agerbrugs-Redskaber, - noget, der antages at have almindelig Interesse, fordi det angaar en af Landets vigtigste Næringsveie. Og selv i det Tilfælde, at disse Forsøg en og anden Gang maatte savne Originalitet, vil man dog vistnok erkjende, at endog en mindre heldig Løsning af Opgaven ofte kan blive Begyndelsen til noget Bedre og Fuldkomnere. H.

Den atlantiske Telegraph-Expedition.

(Korrespondence i Times.)

Queenstown, 12te Juli.

Mandag Middag Kl. halv et ankrede „Agamemnon" i Queenstown, efterat Forsøget paa at nedlægge det atlantiske Toug var mislykket. Den hele Eskadre havde mere og mindre havt at kjæmpe med rasende Storme og Uveir, skjønt blot „Agamemnon" kan siges at have været i Fare og gjennemgaaet den hele Række af Vanskeligheder, som har betegnet Krydstogtet fra først til sidst. Ikke ofte har saa megen Nød og saa mange Hindringer været ophobede paa en Reise paa 33 Dage, og aldrig har Dygtighed og Mod klarere været lagt for Dagen end ved Beseiringen af alle de Vanskeligheder, som fast hver ny Dag skabte. Til Seier hører, at man ogsaa fortjener at seire, og var nogensinde en Plan berettiget til at lykkes paa Grund af de Personers Opofrelse og Udholdenhed, der skulde bringe den i Udførelse, var det visselig den, „Agamemnons" Besætning havde helliget sine Kræfter. Lykken begunstigede dog ikke denne Gang den Kjække. Forsøget paa at nedlægge Touget mislykkedes tre Gange, den ene Gang paa den ubegribeligste Maade, og Besætningen kunde blot trøste sig med, at alle de Forholdsregler vare tagne, som Omtanke og Forsigtighed kunde tilraade. Som bekjendt forlod Skibene England uden Udsigt til at faae noget at lide af haardt Veir, og saaledes var Alt forudseet og beregnet, undtagen netop en Storm. Den traditionelle Veteran Brown, der har døiet saamangen Storm i Atlanterhavet, beviste af sin lange Erfaring, at en Storm i Juni Maaned var en umulig Ting. Man kunde blive opholdt af Vindstille og Lummerhede, men en Storm, en ægte Atlanterhavskuling var en Latterlighed blot at tænke paa. Eskadren gik altsaa i Søen, de to Hovedskibe*) ladede lige til Vandkanten, og i alle Henseender saa lidet skikkede til at modtage haardt Veir, at intet af Fartøierne vilde være løbet ud af Plymouth-Sund, havde man kunnet forudse blot en ringe Part af de Veirlidelser, man skulde faa at kjæmpe med. „Agamemnon" har 2,840 Tons død Vægt, en uhyre Ladning for et Skib af dets Drægtighed, og som blev end farligere ved den Maade, hvorpaa den var stuvet, thi hver Gang Skibet kom i en rullende Bevægelse, opstod der en stadig Kamp mellem Vægten i dets Bund og Vægten i dets Overdeel, hvorved dets Sider naturligviis led i samme Forhold, saa man svævede i uafbrudt Frygt for, at den hele Masse under en stærk Rullen kunde styrte løs og sprænge en Side. Men, som sagt, Ingen tænkte herpaa, da man om Morgenen den 10de Juni forlod Plymouth. Det var blot en Sommer-Udflugt, og at tale om Vandklæder og Sydvestre vilde ikke have været mere paa urette Sted i en Dagligstue end ombord paa „Agamemnon." Veiret bidrog sit til denne Illusion. Barometret viste 30,64, Luften var varm og disig - Veiret havde, som man siger, sat sig. Efterat ethvert Søkneb var anvendt for at fange den Vind, som ikke behagede at komme, gav Kapitainen, skjønt nødig, da Skibet ikke havde synderlig mere Kul end det behøvede til Hjemreisen, Befaling til at sætte Damp til; „Niagara", som havde Kul i Overflod, havde den Fordeel altid at kunne gaa med Damp, men „Valorous" og „Gorgon" var i samme Tilfælde som „Agamemnon." Fredag var blot en Gjentagelse af forrige Dag. Den samme kokette Briis viftede nu og da i Seilene og der var en saadan Manøvrering op og ned med Seil, at selv Kapitain Preedy blev træt af sine Anstrængelser for at spare Brændsel og lod sætte Damp til. Dette var yderlig kjedsommeligt. Enhver ønskede Vind, og der gaves dem, der aldrig havde været tilsøs før, som overmodigt paastode, at de heller gad staae for en rigtig Atlanter-Storm, og de skulde sandelig faae deres Villie og det til Overmaal. Løverdag var Luften sval og Vinden saa følelig, at Kullene ragedes sammen, og „Agamemnon" fløi nu afsted for fulde Seil, pidskende Skummet om sin Boug. Det var jo lutter Herlighed, men Tingen blev mindre frydelig mod Middag, da Vandet begyndte at faae et eget mistænkeligt Skjær og Skyerne paa Horizonten bleve tykkere mod Søen, et slemt Varsel for et Sommer-Togt. Mod Aften bar Skibet blot det halve Antal Seil og den ene Regnbyge fulgte tæt paa den anden; Barometret var falden til 29 og faldt fremdeles hurtigt. Saaledes gik Natten, men Søndag havde sin egen Skik, saa selv de, der vare mindst bevandrede i de støiende Symptomer paa en Atlanter-Storm, med et Blik saa, at vi havde den ivente. Himlen laa over os som en Blykappe, gjennem hvis Rifter Eskadrens andre Skibe skimtedes lig Skygger, taagede, ulegemlige, som den flyvende Hollænder. Søen havde forvandlet sit klare, krusede Blaa til en eneste Fraade, og Atlanterhavets Bølger satte ind paa os som Bjerge af Vand med sprøitende Skum paa Toppene. „Agamemnon" rullede svært og gav Enhver en Forsmag paa, hvad han havde at vente, naar det rigtig bar løs, thi det var klart, at vi endnu blot var ved Forspillet. Om Formiddagen var der Gudstjeneste ombord, og medens Officierer og Mandskab sad i andægtig Stilhed, kunde hver Forandring i Stormens hurtig tiltagende Voldsomhed skarpt iagttages gjennem de aabne Luger. Regnen faldt tung og en graaagtig Drivsky fløi over Himlen med utrolig Hurtighed; Seil og Takkel hvinede med høie, klare Røster som om ti tusinde Blæse-Instrumenter paa eengang udsendte deres Musik. I den lille Menighed rørte sig imidlertid Ingen mere end nødvendig var for at holde sig fast paa sit Sæde og Gudstjenesten fortsattes saa lidet forstyrret af Elementernes Raseri, som om man var forsamlet inden en Domkirkes Mure; kun mod dens Ende kaster Kapitainen et skarpt Blik eller to ud gjennem Lugen og derfra op til Seil og Master; thi Stormen var tiltaget, Luften blev med hvert Øieblik mørkere og tykkere, og det vilde Hviin gjennem Taklet overdøvede nu enhver anden Lyd. Efter endt Gudstjeneste hed det øieblikkelig: „Topseilet revet!" og endnu Kl. 4 om Eftermiddagen arbeidede „Agamemnon" sig gjennem Skummet uden Topseil og Fok. Kl. halv fire saae vi det sidste Glimt af „Gorgon", hvorpaa det forsvandt i det taagede Mørke. Kl. 6 tabtes ogsaa „Valorous" af Sigte, men „Niagara" og „Agamemnon" holdt tappert sammen, det første under Seil og Damp, det sidste, som alle de engelske Skibe, under Seil alene. Af de to Skibe, bestemte til at føre og, i fornødent Fald, understøtte „Agamemnon" og „Niagara", saae vi intet inden Faren var overstaaet og man, omtrent tolv Dage efter, samledes paa Mødestedet. Søndag Nat syntes Stormen paa det Værste. Oceanet lignede et eneste uhyre Sneehav, hvis hvide Glands, reflekteret paa den sorte Himmel, som syntes at ligge lige paa Vandet, gjorde en uhyggelig, overnaturlig Virkning, som om Naturens sædvanlige Love vare forrykkede af Stormen. „Niagara", som hidtil havde holdt Stand, blev nu et godt Stykke efter, og da Mørket blev dybere, forsvandt ogsaa denne sidste Følgesvend, og nu gik hver for sig. „Agamemnon" arbeidede og knagede under sin tunge Byrde, som om det skulde brydes sønder og sammen; de massive Bjælker under dets Overdæk bragede og gjorde en Larm som Artilleri og overdøvede næsten Vinden, som hylte gjennem Taklet og pidskede de smaae Stormseil som om Meningen var at slide dem ned af Ræerne. De, som befandt sig i de improviserede Kahytter paa Overdækket, fik kun ringe Søvn hiin Nat, da Enhver, der faldt i en liden Blund, kunde være vis paa snart at blive vækket ved Efterretningen om, at hans Gulv stod under Vand. Saaledes var Søndag Nat, og de følgende Nætter, saalænge Ugen varede, vare blot en Variation fra slet til slettere. Dagbrækningen om Mandag bragte saa ægte en Kuling, som nogensinde er faret hen over Atlanterhavet.

Barometret stod lavere, Vind og Sø vare følgelig i stærkere Oprør end forrige Dag. Det klinger sælsomt, men Kl. omtr. 12 trængte Solen gjennem Skytæppet og skinnede klart en halv Time, og i denne korte Tid blæste det som det endnu ikke havde blæst. Saa rasende var denne Kastevind, at dens Hyl ganske overdøvede al anden Lyd, og det var næsten en Umulighed at give Vagten de fornødne Befalinger til at tage ind den tæt revede Fok, som, da den var oprullet, næsten lod „Agamemnon" for de nøgne Master, skjønt Fartøiet fremdeles skar hurtigt gjennem Vandet. Da denne Kastevind var over, havde vi den sædvanlige Vind, som nu stadig blæste fra Sydvest, og hvert Minut bragte os mere ud af vor Kurs. Time for Time blev Stormen voldsommere, indtil henimod fem om Eftermiddagen, da den syntes paa sit Høieste og raste med en saadan Voldsomhed og et saadant Oprør i Søen, at Sagen sandelig saa alvorlig nok ud selv for et saa stort og stærkt Skib som „Agamemnon." Der gjordes „reent Dæk", som det hedder, skjønt Operationen ingenlunde fremkaldte den Grad af Komfort, som Udtrykket synes at antyde. Natten gik imidlertid hen uden andet Uheld, end at alt, som uforsigtigviis var ladet løst, og som var istand til at rulle, foer overbord, og et eller to Forsøg, som „Agamemnon" gjorde i den midterste Vagt paa at vende sin Bund iveiret. I alle andre Henseender var Natten blot en Gjentagelse af Søndags Nat, lidt værre maaskee, og med en Kvantitet mere Væde paa Dæk og i Kahytter. Tirsdag rasede Stormen endnu med usvækket Kraft, skjønt Barometret var steget til 29,30, og der var tilstrækkelig Sol til at observere og forvisse sig om, at man befandt sig 563 engelske Mile fra Mødestedet. Om Eftermiddagen indhentedes vi af „Niagara", og da Vinden nu havde en anden Kaprice, gjorde „Agamemnon" Kast, som om den absolut vilde brække sin Boug og begrave det telegraphiske Toug. Det er imidlertid en kjedelig Sag at holde Bog over slig Nød, og endnu kjedeligere er det at læse Bogen. Kort og godt havde vi altsaa Onsdag samme Søgang med mindre Vind, Thorsdag svær Sø og Regn med Kastevinde og Skylregn Fredag. Løverdag den 19de Juni lod det til, at Uveiret skulde have en Ende, Barometret syntes tilbøielig til at stige og Søen til at falde, og for første Gang paa sex Dage kunde man gaa nogenlunde sikkert paa Dækket. Men desværre, Skinnet er ligesaa skuffende paa Atlanterhavet som andetsteds, og under forholdsmæssigt stille Veir om Eftermiddagen faldt Barometret igjen, medens en tynd sortagtig Stribe over os voxede, indtil den bedækkede den hele Himmel og advarede om, at det Værste endnu var igjen. Regnen faldt tung om Aftenen og saa begyndte Vinden igjen, ikke voldsomt eller med Kastevinde, men med stedse stigende Kraft som om den havde besluttet at gjøre sine Ting langsomt, men gjøre dem vel. Lidt efter lidt blev Sagen farligere, saa Kapitainen fandt det fornødent selv at forblive paa Dækket under Midtvagten.

Kl. 4 om Morgenen revedes alle Seil, et langvarigt og trættende Arbeide, thi Søen hvinede paa saa bedøvende en Maade, at intet Kommandoord hørtes, og Folkene tilveirs, som med alle deres Kræfter maatte klamre sig fast til Ræerne, vare næsten ude af Stand til at holde sig mod de Vandstrømme, der styrtede over Folk og Ræer, som for at rive Alt med sig. Skibet var næsten ligesaa vaadt indvendig som udvendig, og saaledes fortsattes der indtil 8 eller 9, medens alt, som endnu kunde slides løs, foer overbord og alt Levende maatte stuve sig sammen i Kroge eller klamre sig om Bjælker for ikke ligeledes at fare overbord. Kl. 10 blev Himlen endnu sortere og Vand og Søgang mere rasende. Kl. halv elleve saaes tre til fire gigantiske Bølger nærme sig „Agamemnon"; de kom langsomt og tungt gjennem Taagen, nærmere og altid nærmere rullende frem ligesom Kjæmpehøie af grønt Vand med en Krone af Skum, som syntes at fordoble deres Høide. „Agamemnon" løftedes iveiret af den første og sank saa ned i Søens dybe Hulning, hvor den blev liggende næsten paa den ene Side. Der var en rædselsfuld Knagen medens det store Skib laa saaledes, thi Alt foer overbord hvad enten det var fastbundet eller ikke, og Forvirringen ombord lader sig ikke beskrive, indtil Bølgen kom igjen i raskere Skridt og dybere end før. Atter blev der den samme Bragen og Officiererne i Messen, som saae Faren, aabnede Døren til Dækket. Her trodser Scenen et Øieblik enhver Beskrivelse. Efter under høie Skrig at have anstrængt sig for at frelse sig med Reb og Stiger og hvad der kunde rives løs, kastedes en forvirret Masse af Søfolk, Gamle og Unge, som en eneste Bold over paa Styrbordsside. Blot et Øieblik og som et Glimt kunde dette sees mellem Grupper af Mennesker, som klamrede sig fast til Bjælkerne, medens store Vandmasser oversvømmede Alt; derpaa styrtede Kullene, som vare stuvede paa Hoveddækket, løs, og Kulstøvet skjulte et Øieblik alt paa Dækket, men i alle Retninger hørtes Kulklumper rulle omkring, knækkende alt paa sin Vei og farende gjennem Dæksvinduerne ind i Maskinrummet. Endnu var det ikke ude med os, men løftet iveiret af nok en skyhøi Bølge, for atter at synke ned, og endnu mere paaside, styrtede Kullene paa Styrbordside paa det lavere Dæk ogsaa løs og rev Alt med sig. Nu var Sagen alvorlig, thi det var klart, at blot to eller tre Overhalinger til og Masterne vilde knækkes som Rør og lemlæste eller dræbe Alt hvad der stod under; Kapitainen stod allerede paa Hytten; der kommanderedes: „Vend", og Mr. Brown, den utrættelige første Maskinist, fik Befaling til at sætte Damp til øieblikkelig. Mandskabet kom blot med Vanskelighed op paa Dækket, og først efter Forløbet af nogle Minuter, thi alle Stiger vare løsbrudte; Folkene vare sorte af Kulstøv og Mange bare endnu alvorligere Mærker paa deres Ansigter af Kulstykkerne. Der herskede i Begyndelsen nogen Forvirring; thi Stormen hylede, saa Officiererne ikke kunde gjøre sig forstaaelige og bjerghøie Bølger rullede det store Skib op og ned, saa at det var umuligt et Øieblik at faae fast Fodfæste. Den Ene efter den Anden slængtes langt hen over Dækket; to Matroser foer paa Hovedet ned mod Varpe-Maskinen, som om Meningen var at stange dem, men forunderlig nok tog hverken Folk eller Maskine Skade. Hvad der gjorde Galt værre var, at Skibsbaaden, skjønt taget ned og fastgjort paa Dækket, havde slidt sig løs paa den ene Side og vippede frem og tilbage, truende med at knuse Enhver, der kom i dens Nærhed. Skibets gode Disciplin gjorde sig imidlertid snart gjældende og Mandskabet gav sig ifærd med at faae Fartøiet vendt, medens et Par Officierer gik ned for at see til de Saarede, om hvilke forfærdelige Rygter gik blandt Folkene. Ulykkeligviis var der blot altfor mange. Skildvagten udenfor Messedøren havde ikke havt Tid til Flugt og var aldeles begravet under Kullene. Nogen Tid hengik inden han kunde drages frem, da en Bjælke, der brugtes til Spærre-

*) Nemlig foruden „Agamemnon" den amerikanske Fregat „Niagara."

for Kulsækkene, havde knust hans Arm og endnu laa som en Presse over det saarede Lem, saa det ansaaes for umuligt at faae Manden frem uden at risikere hans Liv. En Saug bragtes og Tommeret maatte sauges over inden den Ulykkelige kunde befries. En Matros havde faaet alle fem Fingre knust; en Maskinist, der ogsaa havde været begravet under Kullene, havde ingen ydre Skade faaet, men man frygtede en farlig indre Forstyrrelse og mere og mindre alvorlige Kvæstelser hørte til Ordenen. Mange vare paa vidunderlig Maade frelste. En Matros kom paa Hovedet fra Dækket ned i Lasterummet uden at føle andet end en liden Opkvikning, og en anden var i ti Minuter bleven gjort Jagt paa af tre store Oliefade, som havde slidt sig løse og af hvilke ethvert havde slaaet ham flad som en Pandekage, havde det indhentet ham.

Saasnart „Agamemnon“ havde vendt, gjorde „Niagara“ den samme Manøvre, ligesom for at være rede til at yde Hjælp. Man havde, som vi senere erfarede, staaet i den Formening, at vi vare synkefærdige. Saa galt var det dog ikke, skjønt galt nok, det veed Vorherre, thi Alt syntes hiin Ulykkesdag at have sammenrottet sig mod os, og i en saadan Sø og med en saadan Vind kunde ikke stort gjøres for at forbedre Stillingen. Kl. 12 Middag rullede Skibet endnu ligesaa vildt som nogensinde. Mandskaberne, der havde arbeidet siden Kl. 4 om Morgenen, vare satte til at rense Dækkene fra den Masse Kul, som opfyldte dem, og medens dette gik for sig knuste en stor Styrtsø den halve Side af en uhyre Jernbøile, som Mandskabet havde givet Øgenavnet „Krinolinen.“ Man ventede hvert Øieblik at den anden Side ogsaa skulde gaa, og var dette hændt, kunde det have været tvivlsomt nok om „Agamemnon“ nogensinde mere var bleven seet paa Atlanterhavet. Lykkeligviis blev det befundet muligt itide at frelse Bøilens anden Side ved Hjælp af Kabeltoug, skjønt intet kunde forhindre, at den knuste Deel hamrede mod Skibets Side med en saadan Voldsomhed, at det var at befrygte, at Slagene kunde frembringe en farlig Læk under Vandet. Klokken var næsten tre Eftermiddag inden man var sikker fra denne Kant, og Veiret var uforandret. Masternes Beskaffenhed blev nu Gjenstanden for Kapitainens Bekymring. De lavere Master anstrængtes synlig over Evne ved hver Rullen og ulykkeligviis kunde de ikke lettes ved at kappe nogle af de øverste Ræer, da det ene og alene var Masterne, der forhindrede Skibet fra at rulle endnu mere og hurtigere, og saaledes vidste Enhver, at gik Masterne, var det ogsaa forbi med Fartøiet. Der var altsaa intet at gjøre uden i forventningsfuld Taushed at stirre paa Kampen og stole paa Forsynet for Udfaldet. Kl. henimod 6 antoges det tilraadeligt atter at vende Skibet og sætte Fart for Mødestedet med svag Damp. Skibet rullede nu saa rædselsfuldt, at dets store Dampribe knustes, hvorved Maskin-Rummet fyldtes med Damp og en Kjedel gik i Løbet i et Øieblik, da dens Tjeneste var saa høilig fornøden. Solen gik ned over saa vild og forfærdelig en Aften, som nogensinde har sat Sømandens Mod og Koldblodighed paa Prøve. Der fandtes naturligviis Mænd ombord, der vare fortrolige med Storme i alle Jordstrøg, og der gaves dem, som i Lighed med Nedskriveren af denne Artikel, havde været Vidne til den Orkan, der foer over det sorte Hav hiin mindeværdige 14de November, da Snese Skibe og Tusinder af Menneskeliv gik tabt. Men Ingen ombord havde seet en saa rasende og farlig Søgang som den, der hiin Nat og den paafølgende Morgen slyngede „Agamemnon“ fra Side til Side som et Legetøi mellem Bølgerne. Natten var begsort, de lave Skyer syntes næsten at slutte Skibet inde; nu og da drev et stærkere Stormkast Skyerne tilside og fremviste Maanen som en uklar, graalig Plet paa Himlen, medens Oceanet, hvidt som nyfalden Sne, kogte og sydede lig en uhyre Kjedel. Dog dette var blot Glimt, som hurtig igjen gav Plads for Mørke. Optrinets Storhed gik næsten tabt i dets Rædsler; thi af de mange Former, hvori Døden nærmer sig Mennesket, er ingen lettere i Virkeligheden, ingen grufuldere i Forventningen end Død ved Skibbrud.

At sove var hiin Nat umuligt paa „Agamemnon.“ Selv de, som havde søgt til Hængekøierne, kastedes ud hvergang disse dunkede mod Skibets Sider. I Kahytterne vare Borde og Stole knuste, Kommodeskuffer endevendte og en liden Brænding foer hen over hvert Gulv, dannende Miniatur-Søer i Kufferter og Vadsække fulde af reent Linned. Hvor hurtig Vandet end strømmede ud gjennem Spygatterne, strømmede det endnu hurtigere ind gjennem Kanonporte og Klydshuller, medens Axler og Knæer udsveisedes og gav en Vaandelyd fra sig som om det var umuligt at holde sammen ret længe endnu, og i det Hele var det en saa jammerfuld Nat, som nogensinde har været oplevet paa et af Hendes Majestæts Linieskibe. Kapitainen forlod ikke Hytten den hele Nat, skjønt det var et vanskeligt Stykke Arbeide at holde sig der, selv ved med begge Hænder at klamre sig fast til Hytte-Rækværket. Morgenen bragte ingen Forandring og skjønt Søen ikke kunde stige i Vildhed, blev den dog farligere for Skibet jo længer det varede. Meget dunkelt, og kun med lange Mellemrum, skimtedes „Niagara“, det ene Øieblik høit oppe paa en Kjæmpebølge, det næste aldeles skjult, naar „Agamemnon“ selv sank ned i Vandafgrundene. Men disse Glimt vare nok til at vise os, at vòr transatlantiske Kammerat ogsaa fik mærke, at der var Alvor i Legen, skjønt han slap bedre derfra end „Agamemnon“, hvilket var i sin Orden, da den med 2,000 Tons større Drægtighed ikke havde en større Vægt at bære. Pludselig blev det saa mørkt, at vi intet Andet kunde see end os selv, og vi havde ogsaa tilstrækkelig nok med at tænke paa os selv, thi vor Stilling begyndte at vække tunge Anelser hos de Styrende. „Agamemnon“ er et af de bedst byggede Linieskibe i den hele Flaade, men i en saadan Storm og saaledes overladet, kunde det blot slaa Kolbøtter i Søen, den ene værre end den anden. Endnu tre til fire Timer og Skibet havde staaet for hvad det kunde taale. Vandet havde samlet sig i saadanne Masser paa de lavere Dæk, at Mandskabet kun med Møie kunde forblive paa sine Poster. En Dukning bragte alle Elektriceer-Maskiner hors de combat og opbrød nogle Fade stærk Kobbervitriol-Opløsning, som strømmede ud og farvede Alt hvad den berørte til lyst Ærtegrønt. Nu begyndte Skibet for Alvor at indtage Vand. Gjennem Ventilatoren strømmede det ned i Maskinrummet og nu saa den mindst Erfarne, at det hurtig vilde være forbi, dersom ikke en Forandring indtraadte enten i Veiret eller Skibets Stilling. Til det første var kun liden Udsigt; Luften var saa langtfra at klare op, at spøgelseagtige, sorte Skyer altid syntes at lægge sig tættere ind paa Skibet. Til dets Frelse var der levnet Kapitainen tre Muligheder: den ene at vende som han allerede en Gang før havde forsøgt, den anden at lade det staa til for Vinden, den tredie og sidste at forsøge at lette Skibet ved at kaste en Deel Takkel overbord. Det sidste Alternativ kunde naturligviis først tænkes paa, naar de to andre Udveie vare forsøgte uden Nytte, det vil sige, naar det var klarlig godtgjort, at intet andet kunde frelse Skibet. Ved at vende udsætte man Fartøiet for at miste sine Master, idet det styrtede ned i Søsvælget og ti Minuter efter vilde det da selv ligge paa Havsens Bund; at forsøge at sætte afsted for Stormen med en saadan Søgang, var at riskere at faa hundrede Tons Vand føiede til den gamle Byrde med hver ny Bølge, som styrtede over Skibet, indtil stakkels „Agamemnon“ gik under dem alle for altid. Klokken lidt over ti Mandag Formiddag var Stillingen saa forurligende, at Kapitainen besluttede at riskere at vende. Det var haardt nok at faa Befalingen hørt, men at udføre den syntes hartad umuligt. Endelig fik man Fartøiet saavidt omkring, at det havde sin Bredside mod Stormen, og nu syntes en Tidlang intet at kunne gjøres. Rulningen de foregaaende Dage syntes blot Barneværk sammenlignet med hvad Fartøiet nu præsterede. Af mere end 200 Mand paa Dækket, kastedes mindst 150 i Dynger fra Side til Side, medens de Andre, der holdt sig fast i Tougværket, svingedes frem og tilbage. Nu syntes den sidste Time at være kommen, og det var et Mirakel, at det stolte Fartøis Master havde holdt saalænge. Hver Gang det faldt overende, gik dets Kjættinger dybt under Vandet. De lavere Dæk flømmede og paa det øverste kunde man høre, at Kullene atter havde brudt sig løs og indi Maskinrummet, hvor de gjorde Vei for sig som de kunde. I Sygekahytten var nu Patienternes Antal steget til 45, af hvilke ti havde faaet alvorlige Kvæstelser, de Øvrige led af Udtømmelse efter overanstrængt Arbeide. Da det endelig lykkedes at faa Skibet vendt, viste det sig snart, at intet var vundet. Fuld Damp sattes nu til og et Par Seil for at løfte Forstavnen og afsted satte „Agamemnon“ i affindig Fart hen over de fortørnede Bølger, af hvilke en trængte ned i Messerummet og bogstavelig vaskede to Officierer bort fra en Bænk, hvor de havde søgt Hvile. Dette var dog blot en Slags Afskedshilsen, thi Barometret begyndte at stige og Stormen var synlig i Aftagende og henimod Middag havde Alt antaget et lysere Udseende. Messe-Værelset vilde hiin Eftermiddag have været en ypperlig Studie for en Maler, med knuste Vinduesruder, smaae Bække af Vand hist og her, som fremdeles blev ved at fornye sig eftersom man kostede dem væk, og Alt hvad der kunde sønderslaaes laa spredt om paa Gulvet i Ruiner og mellem disse et Snees Officierer, som med den ene Haand holdt sig fast ved Bordet, medens den anden tappert langede til et solid Maaltid - det første paa 24 Timer.

Hele Mandag rendte „Agamemnon“ afsted for Vinden, som sagtnede saavidt, at man Kl. 4 Tirsdag Morgen kunde vende og tage Fart for Mødestedet, der nu var omtrent 200 Miil længer borte end da Stormen rasede som stærkest Søndag. Tirsdag var en stille, klar Dag, skjønt Søen naturligviis endnu var i Bevægelse. Onsdag havde vi for første Gaug paa fjorten Dage en virkelig Sommerdag, og Revene toges af Topseilene, men Thorsdag var det igjen den gamle Historie med Vind og Regn og Fredag, 16 Dage efter at have forladt Plymouth, befandt vi os endnu 50 Miil fra Mødestedet, da det besluttedes at sætte Damp til og naa frem i en Fart. Mod Middag saaes „Valorous;“ om Eftermiddag kom „Niagara“ ind fra Nordsiden og „Gorgon“ om Aftenen fra Sydsiden, og saagodtsom for første Gang var nu den hele Eskadre samlet nær det Sted, hvor det store Værk skulde paabegyndes. Det Mødested, som i Virkeligheden var fastsat, var 52,2 nordl. Bredde, 33,18 vestl. Længde, medens det Sted, hvor Skibene mødtes, var 51,54 Bredde, 32,33 Længde, eller omtrent 30 Miil nærmere henimod den engelske Kyst end Overeenskomsten var. Det syntes som om „Valorous“ først havde været paa det egentlige Mødested. „Niagara“ var den næste; det ankom under Damp to Dage før Agamemnon“ og, „Gorgon“, som ogsaa havde været ganske anstændig medtaget og nær havde mistet sine Master, var den tredie. „Niagara“ syntes at have staaet stolt for Stormen, skjønt det som alle de andre, havde døiet Adskilligt. Det havde mistet sin Klyverbom, og Stænger og Bøier til Touget vare feiede bort fra dets Sider og gaaet, Ingen kunde sige hvorhen.

Fredag Aften den 25de Juni laa Skibene ved Siden af hinanden og der var eu Stilhed i Sø og Luft, som selv vilde have været mærkelig i en Indsø; i Atlanterhavet og efter hvad vi nylig havde været Vidne til, syntes den fast unaturlig. Under „Agamemnons“ værste Rulninger den 20de og 21de var Telegraphtouget bleven en eneste forvirret Masse, som det syntes ugjørligt nogensinde at faa opløst. Hvor parador det i Begyndelsen syntes, paastod et Par yngre Officierer, at Ureden ikke kunde strække sig langt ned af Touget, og det viste sig at de havde Ret. Kapitainen sparede ikke paa sin energiske Bistand, og der arbeidedes Nat og Dag. De første 24 Timer syntes Arbeidet haabløst, thi saa fast var Knuden, at en Times strængt Arbeide neppe løsnede en halv Miil. Lidt efter lidt forbedredes Udsigterne; Anstrængelserne fordobledes og Fredag Aften havde man klaret 140 Miil og Resten var i Orden, saa der kunde skrides til Arbeide. Løverdag Morgen den 26de Juni vare alle Forberedelser gjorte til at foretage Spleisningen og paabegynde det store Værk. Enden af „Niagaras“ Toug blev sendt ombord i „Agamemnon“, Spleisningen tilendebragtes, en bøiet Sixpence blev fæstet paa for at fange Lykken og Kl. 2,50, Greenvich Tid, heisedes Touget langsomt over Skibssiden og forsvandt for altid. Veiret var koldt og taaget, med en ubehagelig Duskregn, og da der hverken vankede Hurraraab eller Begeistrings-Ytringer af nogensomhelst Slags, gjorde den hele Ceremoni Indtrykket af at man var ifærd med at begrave en Matros, eller havde et andet Værk fore af en ligesaa begrædelig Beskaffenhed. Som Udfaldet blev var det heldigt, at ingen Demonstrationer havde fundet Sted, da Enhver vilde have mødt frem med et usædvanlig langt og suurt Ansigt, naar den samme Gjærning skulde begynde forfra igjen en Timestid bagefter. Det er ufornødent at gjøre en lang Historie - altsaa kort og godt; efter at hvert Skib havde sænket omtrent tre Miil, brast Touget ombord paa „Niagara.“ Ulykken bemærkedes øieblikkelig paa begge Skibe; man traf de fornødne Foranstaltninger og Klokken halv otte var en ny Spleisning foretaget og Touget igjen sænket. Efter Overeenskomsten udmaaltes 150 Favne mellem hvert Skib, og nu toges Fart, først to Miil i Timen, senere fire. Alt gik herligt; Touget rendte 5 og 5½ Miil i Timen naar Skibet gjorde 4. Den stærkeste Stramning paa Dynamometret var 2,500 Pd. og dette blot nogle Minuter medens Gjennemsnittet var 2,000 og 2,100 Pd. Ved Midnat var Touget sænket i en Strækning af 21 Sømiil. Kl. halv fire havde man naaet op til 40 Miil og Intet kunde være mere tilfredsstillende end Tingenes samtlige Gang, da Professor Thompson Kl. 3, 40 Minuter Søndag Morgen den 27de kom ombord, og berettede at Touget var sprunget og som man troede ombord paa „Niagara.“ „Agamemnon“ standsedes øieblikkelig og i næste Øieblik underrettede et Kanonskud og et blaat Fyr „Valorous“ om at den første Deel af det atlantiske Toug var sænket og tabt.

Tougets Længde levnede en vid Mulighed for Uheld af dette Slags, og den Overeenskomst, som var truffet inden man forlod England, var, at Spleisningen skulde foretages om igjen og Værket paabegyndes forfra, indtil hvert Skib havde tabt 250 Miil Toug, hvorefter de havde at standse Arbeidet og vende tilbage til Queenstown for at indhente ny Ordres. Efter Uheldet Søndags Morgen, vendte Skibene og for fjerde Gang begyndte „Agamemnon“ det trættende Arbeide at stævne mod Vinden til det evindelige Mødested, som man syntes bestemt til stadig at søge. Fraseet den Beklagelse, Tabet af Touget fremkaldte hos Enhver, gaves der andre Grunde til at ønske, at Togtet ikke maatte trækkes formeget i Langdrag. Forsyningen af friske Levnetsmidler var nemlig gaaet op, og allerede i flere Dage havde Kjødretten i Messerummet havt et mistænkelig inflammatorisk Udseende, hvori den heller ikke kunde fortænkes, da det var Oxekjød, som havde oplevet tre Aar mere end det for dets sunde Tilstand garanterede Tidsrum.

Det var intet Snarværk at arbeide sig frem mod Vinden, og først Mandag Middag den 28de indhentede vi „Niagara.“ Medens Alle med spændt Utaalmodighed ventede paa at faae Kammeratens Forklaring over hvorledes han havde baaret sig ad med at faae Touget til at springe, elektriserede han Enhver med at tilkaste os det Spørgsmaal: „Hvorledes sprang Touget?“ Dette var forbausende. Saa hurtig som Baadene kunde stikkes i Søen, kom Mr. Cyrus Field med „Niagaras“ Elektricitets-Folk ombord og en Sammenligning af Loggeapparaterne bragte den sørgelige og mystiske Kjendsgjerning for Dagen, at et totalt Brud havde fundet Sted i en Afstand, som visselig

ikke overskred 10 Miil fra hvert Skib, og - eftersom man kunde dømme - paa Havets Bund. Af alle de Uheld, der havde ledsaget Nedlæggelsen af den atlantiske Telegraphtraad, var dette det sørgeligste og mest afskrækkende, siden det beviste, at efterat alle de Forholdsregler, som Videnskab og menneskelig Klogt kunne udfinde for med Sikkerhed at nedlægge Touget, kan der paa selve Havets Bund være Hindringer, man aldrig kan sikre sig imod, thi selv Farens Beskaffenhed maa til alle Tider forblive ligesaa ubekjendt som det Dyb, hvori den rammer. (Fortsættes.)

Literatur.

Efter hvad vi høre, kan man vente en ny Udgave af **Stangs Grundlovsfortolkning**, der længe har været saa godt som udsolgt. Statsraaden, der i den senere Tid i en glædelig Grad har gjenvundet sin Helbred, er allerede sysselsat med den omfattende og gjennemgribende Omarbeidelse, som han nu vil give dette sit Arbeide. I mange Stykker vil det vistnok blive at betragte som et nyt Værk. Saaledes som det først fremkom, gjorde det Epoke i vor juridiske Literatur. Det er stadigen bleven lagt til Grund ved Studiet af vor konstitutionelle Ret her ved Universitetet og maa nok ogsaa med Hensyn til Forfattelsestiden ansees for et Mesterværk, især naar tages Hensyn til, at Forf. stod ganske uden brugbare Forarbeider. (Steenbuchs og Falsens forudgaaende Forsøg kunde ikke stort hjælpe.) Men et fjerdedeels Aarhundrede er henløbet siden Forfattelsen; adskilligt er opklaret af Andre, og hvad den femogtyveaarige theoretiske Forfatter skrev, vil naturligvis den nu erfarne, i det praktiske Liv prøvede Mand i mange Stykker forandre og forbedre. Det er saaledes med Længsel man maa imødesee dette Værk, og det er af Hjertet vi ønske Forfatteren Helbred og Kraft til at fuldende det.

Et andet Værk, som det store læsende Publikum med lige Længsel maa imødesee, er **Reise-Erindringer og Livsbilleder** af Prof. Hansteen, hvorpaa Konsul Tønsberg indbyder til Subskription. Hansteens Navn er saa berømt i den lærde Verden og hans livlige, lunefulde Maade at fortælle paa saa anerkjendt, at vi kun behøve at gjøre opmærksom paa et Værk som dette for at det skal finde den fornødne Deeltagelse og Understøttelse fra Publikums Side. Vi bemærke saaledes kun, at Bogen foruden Forfatterens Reiser i Hjemmet (til Bergen 1821) og i Udlandet (Sibirien 1829) tillige vil indeholde hans Autobiographi og Portræt samt blive prydet med 3 kolorerede Billeder, der oplyse den sibiriske Reise. For Subskribenter vil det hele Værk, der udkommer i 3 Hefter, koste 1 Spd. 60 ß, - en overkommelig Sum!

Norske Magasin. Skrifter og Optegnelser angaaende Norge og forfattede efter Reformationen. Samlede og udgivne af N. Nicolaysen. I. Chra. 1858. XXXIV og 180 S. stor 8vo. Joh. Dahls Forlag. Dette Værk skal, ifølge Udgiverens Indledning, „saavidt muligt i chronologisk Orden indeholde saadanne Skrifter og Optegnelser, vedkommende Norge, som ere yngre end 1537 og tilforn ikke have været trykte eller kun paa en mindre tilfredsstillende Maade. Da det for at berigtige eller forklare enkelte Punkter i disse Skrifter og overhovedet for at udbrede et større Lys over det Tidsrum, som ethvert af dem omfatter, vil der i vedføiede Tillæg blive gjengivet Optegnelser af mindre Omfang og saadanne, som nærmest kunne benegnes til Aktstykker, begge tildeels i Uddrag." Foreliggende Hefte frembyder et rigt og interessant Indhold. Da det væsentlig ikke bestaar af Aktstykker, men af Skrifter, der ere forfattede for at udgives, har det almindeligere Interesse end de ellers fortjenstlige Samlinger af Kildeskrifter, der tidligere haves, maaskee med Undtagelse af de saakaldte Suhmske Samlinger. Samlingen aabnes med „Bergens Riimkrønike 1560", som her for første Gang gives paa Prent, og hvorfor hovedsagelig Kongesagaerne have tjent som Kilde forsaavidt angaar Tidsrummet indtil 1263 og Krantz's Krønike for det paafølgende Tidsrum. Derpaa følger Mats Størssøns hidtil ubekjendte Beretning om de tydske Kjøbmænd i Bergen, hvilken synes forfattet kort efter 1560 og i ethvert Fald før 1569. Forf., hvorom Oplysning gives i nogle tilføiede Aktstykker, var i 36 Aar Lagmand i Bergen og døde Pintseaften 1569. Som Nr. 3 følger Absalon Pederssøn (Beyers) Norges Beskrivelse, forfattet mellem Aarene 1567 og 1570. Dette Værk er allerede tidligere trykt i Suhms nye Samlinger, men her fremtræder det i en nøiagtigere Udgave, hvorved af de mange Afskrifter en, der findes i det kjøbenhavnske Univ.-Bibliothek, er lagt til Grund, fordi den muligens er den ældste. Forfatteren, hvis Skrift Holberg har benyttet, var født i Sogn 1528, studerede i Wittenberg og døde som Præst i Bergen mellem Aarene 1573 og 75. Hans efterladte Hustru blev i Bergen 1590 brændt for Trolddom. Efter selve Beskrivelsen følger endeel diplomatariske og andre Tillæg. Nr. 4 bestaar af Uddrag af et Skrift om Syvaarskrigen, af Axel Gyldenstjerne (?) med Tillæg af nogle diplomatariske Aktstykker, der ogsaa have sin store Interesse. — Af denne Fortegnelse vil man see, at den Samling Nicolaysen her har leveret, som sagt, er baade af et vigtigt og interessant Indhold. Naar dertil kommer, at Udgiveren har forsynet hvert af de optagne Stykker med righoldige Indledninger, hvori Alt hvad Forfattelsen angaaer nøiagtig drøftes, da troe vi Alle maa erkjende, at den her paabegyndte Samling i høi Grad fortjener Publikums Understøttelse og Opmærksomhed. Men hvorledes end Modtagelsen maatte blive, er det hos os ved Arbeider som dette desværre liden Udsigt til at Forfatter eller Forlægger deraf skulde høste nogen Fordeel. De maae snarere prise sig lykkelige, dersom de slippe at give Penge til. Og vi have saaledes fuld Beføielse til at prise den Uegennyttighed, som fra Begges Side i Videnskabens Interesse her aabenbarer sig. At denne Samling har kunnet udkomme uden offentlig Understøttelse er et Vidnesbyrd mere om den uegennyttige Interesse for vor Literatur, som Johan Dahl i sin lange Forlæggervirksomhed har udviist. — Hvad foreliggende Samling ellers angaar, have vi endnu en Ting at bemærke - skjønt rigtignok af underordnet Betydning; thi den angaar kun Orthographien. „Retskrivningen" har alt længe hos os i og for sig selv været ubestemmelig og grændsende til Vrangskrivning. Forfatterne søge at gjøre sig interessante ved at opfinde hver sit Eget, og Originaliteten paa dette Feldt er endog drevet til den Yderlighed, at man har seet et Slags Orthographi anvendt i den første Halvdeel af en Bog og en himmelvidt forskjellig en i den anden. Under disse Omstændigheder, da Anarchiet har de mest høirøstede Præster, faar man taale, at Enhver udfinder sig et eget Sprog. Det bliver hans egen Sag, hvorvidt han kan forstaaes af Andre, og ikke af Mangel paa Sprog til at udtrykke sine Ideer i kommer til at brænde inde med disse ligesom en af vore rodhuggende Sprogforbedrere, der kræver intet mindre end et ganske nyt Sprog. Men vi maa paa det Bestemteste protestere, naar Nicolaysen anvender sin til privat Brug opfundne forresten yderst inkonsekvente Orthographi ogsaa i Dokumenter, som han aftrykker. Thi dette er et Attentat paa at give et vilkaarlig Nutidsbarn en historisk Berettigelse, som er aldeles ubeføiet og tilsnegen.

Blandinger.

„Annales Liciniani." En tydsk Lærd, Dr. Pertz, har under denne Titel udgivet Brudstykker af et latinsk historisk Skrift om Republiken, som han har antaget for at være et selvstændigt og betydeligt Værk, forfattet kort efter Sallusts Skrifter, men før Livius's Historie, altsaa i August's tidligere Tid. Han har fundet Brudstykkerne i en Codex rescriptus, ɔ: et Pergamentshaandskrift, hvor den ældre Haandskrift er udslettet for at give Plads for en nyere Text; den nævnte Kodex havde imidlertid det Særegne, at den var dobbelt rescriptus, det vil sige, at der under den udslettede Skrift fandtes en endnu ældre, allerede tidligere udslettet Text. Ved chemiske Midler er det lykkedes at gjøre en Deel af denne ældste Text læselig, og det er denne, der indeholder Annalerne. Man har i Tydskland viist megen Glæde over denne Forøgelse af vore Kundskabskilder og lagt endeel Vægt paa den nye Kilde til den romerske Historie, man her vil have fundet, men det er lykkedes Konferentsraad Madvig i et Foredrag i Videnskabernes Selskab aldeles overbevisende at godtgjøre, at de fundne Brudstykker ingenlunde kunne have den Betydning, man har villet give dem. Efter Madvigs Forklaring fremgaar det saavel af en uhildet Betragtning af de bevarede Stykker som ogsaa tildeels af Forfatterens egen Antydning af sin Stilling og Opgave, at Skriftet er et, uden Tvivl det tredie eller fjerde Aarhundrede efter Christus tilhørende, Excerpt af den romerske, republikanske Historie, væsentlig efter og af Livius, med særdeles uforholdsmæssig Fremhævelse af Jertegn, Anekdoter og Kuriositeter, der havde faaet Plads i Skoletraditionen, men med usammenhængende Omrids og raae Stumper af de store Begivenheder, hvori mærkelige Feiltagelser lade sig paavise, endog i det Lidet, der er opbevaret, og med Tilføielse af enkelte antikvariske Notitser. Madvig tilføier imidlertid, at paa Grund af vor Fattigdom paa Kilder til den romerske Historie fra den Tid, hvor Livius's fuldstændige Bøger ophøre, indtil Ciceros og Cæsars Tid, kunne selv Brudstykker af den Art og Rang, hvortil de nærværende ere nedsatte fra Værdighed og Rang af gamle, betydelige Annaler, yde et og andet nyt og ikke uvigtigt Træk, der heller ikke fattes i dem. Kun bliver det efter den af Madvig givne Fremstilling af det hele Arbeides Natur, hvortil Brudstykkerne høre, af stor Vigtighed ikke at tage en Skjødesløshed af Excerpisten for en særegen og god Efterretning. (Dagbl.)

Norge.

Christiania. I Repræsentantmøde den 11te bevilgedes 3000 Spd. til Opmaaling ogsaa af Christiania Byes nye Territorium og de Dele af det ældre, som ligger udenfor den tidligere Muurgrændse. Det gamle Territorium har Hr. Ritmester Næser allerede opmaalet og Karter derover ere, som vore Læsere ville erindre, allerede for Størstedelen udkomne. Videre bevilgedes den aftrædende Stadsphysikus 300 Spd. i aarlig Pension af Bykassen; 300 Spd. til en Assistent hos Kæmneren samt 35,000 Spd. til Opførelse af en ny Almueskolebygning oppe i Møllergaden, i Overeensstemmelse med Architekt Nordans Tegninger, hvilket Beløb skal tilveiebringes ved Laan, helst af Oplysningsvæsenets Fond. Fremdeles besluttedes at assurere den nye Kirke, samt at ansætte 3 Bygningsinspektører, hver med en Løn af 300 Spd., medens de Byggende ilægges Gebyhrer til Bykassen. Angaaende den omhandlede Flytning af Redningsanstalten Toftes Gave erklærede Repræsentantskabet blot, at det ikke var derimod, forudsat at de Kommunen ved Gavebrevet, navnlig dets § 2 forbeholdte Rettigheder ikke betoges samme. (Hensigten er at flytte Anstalten til Gaarden Risebro i Eidsvold.)

— Under 23de f. M. er Bureauchef i Departementet for det Indre P. Eger udnævnt til Foged i Aker og Follos Fogderi, Toldkasserer i Christianssund M. A. Boye til Toldkasserer i Laurvig og Undertoldbetjent i Vadsø Tolddistrikt C. V. Kjelstrup til Toldkasserer i Ekersund.

— Under s. D. er Skattefoged og Auktionsforvalter i Throndhjem H. F. Brinchmann og Foged i Numedal og Sandsvers Fogderi D. Bautz ifølge Ansøgninger meddeelte Afsked i Naade med aarlige Pensioner respektive 500 Spd. og 450 Spd. og Sidstnævnte tillige med Tilladelse til fremdeles at benytte den for hans Embedsstilling nu reglementerede Uniform.

— Under s. D. er det tilladt den under 25de Mai d. A. udnævnte Sognepræst til Veø Præstegjeld i Throndhjems Stift S. F. Sørensen at forblive i sin hidtil havte Stilling som Sognepræst til Mo Præstegjeld i Christianssands Stift.

— Under s. D. er keiserlig fransk Vicekonsul i Moss H. Blom anerkjendt som kongelig dansk Vicekonsul sammesteds.

— Under 28de d. M. er Overtoldbetjent i Drammens Tolddistrikt J. Hjortaas, Overtoldbetjent i Christianssands Tolddistrikt P. B. Gill og Chefen for laurvigske nationale Musketeerkorps under den christianssandske Infanteribrigade, Oberstlieutenant C. P. H. Schrøder, ifølge Ansøgninger meddeelte Afsked i Naade med aarlige Pensioner for de 2 Førstnævnte hver 500 Spd. og for Sidstnævnte 700 Spd.

— Amtmanden i Smaalenenes Amt har under 24de f. M. beskikket Gaardeier og forhenværende Kavalleri-Sergeant H. C. Berg til Lensmand i Askim Thinglag, Rakkestads Fogderi.

— Ved høieste Resolution af 30te Juli er bestemt, at der fra Skydsstationen Eie ved den vestlandske Hovedvei i Hæskestads Sogn (Lunde Præstegjeld i Stavangers Amt) skal oparbeides en ny, 6 Alen bred Hovedvei over Engefjeldet til Ladestedet Soggendal, til hvis Udførelse det almindelige Veifond skal bidrage 8000 Spd.

— Af de 106, der fremstillede sig til Examen Artigms skriftlige Prøve, have de 96 bestaaet den, og deriblandt To (E. Rygh og A. F. C. Hansen) saaledes at de kunne faae Laud. præceteris.

Sandefjord. Den bekjendte danske Præst Birkedal opholder sig i Sommer ved Badet her, og har forrige Søndag ved en Prædiken givet Folk Anledning til at lære hans store Veltalenhed at kjende.

Embeder og Bestillinger.

Korskirkens Sognekald i Bergen, hvis samlede Indtægter kunne anslaaes til omtr. 1400 Spd. aarlig foruden Huusleiegodtgjørelse, der for Tiden er fastsat til 136 Spd. aarlig.

Klepp Sognekald under Jæderens Provsti i Christianssands Stift med omtr. 650 Spd. i aarlige Indtægter.

Haus residerende Kapellani under Nordhordlands Provsti i Bergens Stift, hvis samlede Indtægter efter Opgave fra den aftrædende Kapellan kunne anslaaes til omtr. 440 Spd. aarlig.

Veø Sognekald under Romsdals Provsti i Throndhjems Stift, hvis samlede Indtægter efter Opgave fra den aftrædende Sognepræst kunne anslaaes til omtr. 600 Spd. aarlig.

Rodø Sognekald under nordre Helgelands Provsti i Tromsø Stift med omtr. 850 Spd. aarlig Indtægt.

Toldkassererembedet ved Christianssunds Toldsted med 1450 Spd. i aarlig Brutto-Indtægt.

Et Overtoldbetjentembede i Christianssands Tolddistrikt med 750 Spd. i aarlig Indtægt.

Et Overtoldbetjentembede i Drammens Tolddistrikt med 800 Spd. i aarlig Indtægt.

Kongsbergs Postmesterembede med 450 Spd. fast Gage. For indeværende Budgettermin erholder Postmesteren derhos et Dyrtidstillæg af 108 Spd. aarlig. De uvisse Indtægter have i Aaret 1856 udgjort 96 Spd. 71 ß og Udgifterne ved Embedets Bestyrelse i samme Aar noget over 86 Spd.

Ryfylke Fogedembede under Stavanger Amt med omtr. 1200 Spd. i aarlige Indtægter, hvoraf 444 Spd. er fast Gage. Udgifterne ere opgivne til omtr. 350 Spd. aarlig. Den for Embedet udlagte Embedsgaard er solgt for 805 Spd., og Renterne af Kjøbesummen tillægges Kapitalen for i sin Tid at anvendes til Indkjøb af en anden mere hensigtsmæssig Embedsbolig for Fogden.

Thotens Distriktslæge-Embede med aarlig Gage 240 Spd. og Dyrtidstillæg.

Konsulsposten for de forenede Riger i New-York med Distrikt Staten Newyork, hvis Indtægter bestaae i Læsteafgift og Expeditionsgebyhr efter de gjældende Bestemmelser samt et aarligt Tilskud til Kontorhold af 500 Rdl. H. Bko. (Ansøgninger kunne indsendes til det kgl. svenske Kommercekollegium inden 6 Maaneder fra 2den Juli.)

Konsulsposten i Livorno med Distrikt Toskana samt Kyststrækningen mellem dette Land og Sardinien, hvis Indtægter bestaae i Læsteafgift og Expeditionsgebyhr efter de gjældende Bestemmelser. (Ansøgninger kunne indgives til det kgl. svenske Kommercekollegium inden 4 Maaneder, regnet fra 2den Juli.)

En midlertidig Timelærerpost ved Drammens lærde og Realskole med en aarlig Løn af 300 Spd. Den ansættende Lærer vil blandt Andet have at undervise i Norsk, Tydsk og Geographi i de lavere Klasser samt i Græsk for Begyndere. (Andragender indsendes inden 4 Uger til Skolens Rektor.)

Regnskabsfører- og Økonomposten ved Bodsfængslet ved Christiania, hvorfor er fastsat en aarlig Løn af 350 Spd. med Bolig, Lys og Brænde samt i Dyrtidstillæg for indeværende Budgettermin 90 Spd. aarlig.

Hovedarsenalregnskabsførerposten med en aarlig Gage af 490 Spd. og Kvarteergodtgjørelse samt Dyrtidstillæg.

Rustmesterposten ved Akershuus Arsenal med en aarlig Gage af 306 Spd. og Kvarteergodtgjørelse samt Dyrtidstillæg.

En Almueskolelærerpost i Frederikshald med aarlig Løn af 120 Spd. og midlertidigt Tillæg af 40 Spd., samt et Værelse og fri Veed. (Ansøgninger indsendes til Stedets Sognepræst.)

Nyhedsbladets Redaktør P. Botten Hansen, bor i Kjøbm. N. Haslunds Gaard, Kongens Gade.

Christiania. Trykt og forlagt af H. J. Jensen. (Storgaden Nr. 27.)

Illustreret Nyhedsblad.

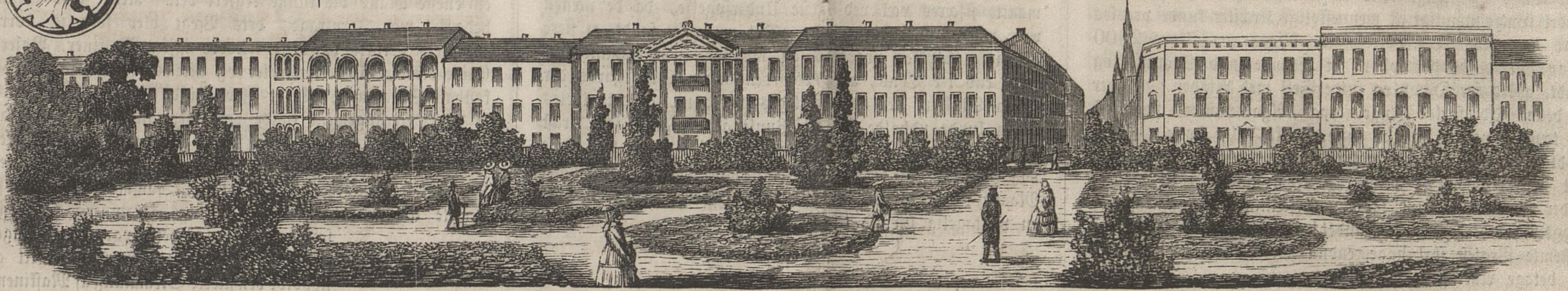

Nr. 34. | Udkommer hver Søndag Morgen. | 23de August 1858. | Abonnementsprisen er 60 ß Fjerdingaaret. | **7. Aarg.**

Indhold.

Den atlantiske Telegraph-Expedition.

(Korrespondence i Times.)

(Fortsættelse fra f. Nr.)

Efterat Skibene atter vare sammen, spildtes ingen Tid før en ny Spleisning foretoges, og Klokken 7 samme Aften kastedes Touget overbord. Inden vi dampede afsted, kom man overeens om, at, da „Agamemnon" kun havde et ringe Kulforraad tilbage, og de to Skibe tilsammen havde tabt omtr. hundrede Miil Toug, skulde man, dersom det atter brast inden hvert Skib havde gaaet 100 Miil fra Mødestedet, vende tilbage og gjøre en ny Spleisning; „Agamemnon" skulde da seile tilbage og „Niagara" vente paa det otte Dage. Dersom paa den anden Side de 100 Mile vare overskredne, skulde Skibene ikke vende tilbage, men hvert sætte Fart for Queenstown. Med denne Aftale skiltes man og med Traaden bestandig faldende agter for sig, dampede „Agamemnon" og „Niagara" afsted for snart at tabe hinanden af Sigte i den kolde, klamme Taage, som havde hængt over Mødestedet ligesiden Operationerne begyndte.

Traaden arbeidede sig ned i fuldkommen Orden, og det hele Apparats Virksomhed efterlod intet at ønske. I Begyndelsen var Skibets Fart blot to Knob, Tougets 3 og 3½ med en Stramning af 1,500 Pd. Lidt efter lidt forøgedes imidlertid Farten til fire Knob, Tougets til fem med en Vinkel fra 12 til 15. Med faa Variationer gik det i denne Orden hele Mandag Nat og hverken Mr. Canning eller Mr. Clifford forlod Maskinerne et Øieblik. Henved Midnat, medens Skibets Fart forblev den samme, sagtnedes Tougets henved et Knob i Timen, medens Dynamometret gik saa lavt ned som til 1,300 Pd. Denne Forandring kunde blot forklares ved at Skibet gik over et eller andet undersøisk Ben Newis eller Skiddaw. Efter omtrent en halv Times Forløb forøgedes Tougets Fart og nu indtraadte ingen væsentlig Forandring hverken Mandag Nat eller hele Tirsdag. Tougrullen paa Dækket, der havde tynget saa svært paa Skibet under Stormen, og endnu sværere paa alle Vedkommendes Sind, blev mindre og mindre og Tirsdag den 29de vare 76 Miil sænkede paa omtrent 60 Miils Fart af Skibet. Alt syntes saare haabefuldt og det eneste, som vakte nogen Bekymring, var, at Tougrullen paa Dækket vilde være sænket omtrent Klokken 11 om Aftenen og at Folkene altsaa i Mørke maatte stikke det Øiestik ud, der dannede Kommunikationen mellem Touget paa Dækket og det i Lasterummet. Dette var saare uheldigt, men Operationen var gaaet lykkelig for sig ved Dagslys under Prøvetouren i den biskaiske Bugt, og enhver Forholdsregel toges nu for at forebygge Uheld. Efterat 146 Miil vare sænkede og 112 Miil tilbagelagte fra Mødestedet sprang Touget Kl. 9 uden et Minuts Varsel og uden at nogetsomhelst Tilfælde var indtruffet, der kunde forklare Begivenheden. Kanonskuddet, der atter sendte „Valorous" det sørgelige Budskab, bragte hver Mand ombord paa „Agamemnon" paa Dækket, thi Ingen kunde tro det Rygte, der som en Løbeild var faret fra den ene Ende af Skibet til den anden. Men der stod Maskineriet taust og bevægelsesløst, medens den overrevne Ende af Touget hang over Hjulet og svingede slapt frem og tilbage. En saa pludselig og fuldstændig Tilintetgjørelse af Forhaabninger, der syntes fuldt berettigede, var saa gaadefuld, at der anstilledes Gisninger i det Endeløse over Foranledningen, men den Længde, hvortil denne Artikel har naaet, forbyder mig at standse ved nogen af disse Hypotheser. En Dag eller to vil jeg afholde mig aldeles fra al videre Kommentar indtil Resultatet af den Undersøgelse, der øieblikkelig vil blive anstillet, er bekjendt. Den sørgeligste Side ved Sagen, som ingen Forklaring om hvorledes Ulykken er skeet, kan formilde, er det Faktum, at et Toug, som er garanteret at bære 62 Centner, springer paa mindre end 20 Centner en dødsstille Aften og under saa gunstige Omstændigheder for dets heldige Nedlæggelse, som Expeditionen ikke ofte vil møde. En almindelig mørk Stemning sporedes paa „Agamemnon" hiin Aften, thi et heldigt Udfald af Expeditionen havde fra først til sidst været den stadige Tanke hos enhver Mand ombord og Enhver havde arbeidet derpaa efter Evne seent og tidlig, heroisk kjæmpende mod de Farer og Vanskeligheder af alle Slags, der har betegnet fast hver af Togtets Dage.

Umiddelbar efter Ulykken fandt en kort Konsultation Sted, og da det viste sig, at der endnu var mere Toug ombord paa de to Skibe, end den Længde, hvormed Expeditionen forrige Aar var begyndt, besluttedes der at gjøre et nyt Forsøg og i denne Hensigt at vende tilbage til Mødestedet for Seil, thi Mr. Brown vogtede sine Kul som en Drage, for at der ikke skulde blive Mangel paa Damp naar Touget atter var sænket og derved en ny Hindring reises for et lykkeligt Udfald. For femte Gang blev altsaa „Agamemnon" vendt og efter at have været 20 Dage i Søen begyndte det igjen at krydse op mod Vinden for at naae Mødestedet og begynde Værket forfra igjen, om det lod sig gjøre. Den følgende Dag bragte en stærk Sydvest med Taage og Regn og Thorsdag den 1ste Juli gav Enhver høist sørgelige Tanker om Juliveir paa Atlanterhavet. Det var et Veir, som selv en Londoner vilde have været skamfuld over i November. Senere paa Dagen fik vi stærk Sø, Vinden tog til uden at forjage Taagen, og der vankede atter revede Seil og Kast og Rulninger. Efter Tabet af Tougrullen paa 250 Tons var „Agamemnon" imidlertid saa let som en Redningsbaad og Ingen ombord bekymrede sig synderlig om hvorledes den sparkede sig frem, skjønt den klamme Taage var en ubehagelig Ting, da den lagde sig paa Alt og gjorde Skibet ligesaa vaadt indvendig som udvendig. Hvad der gjorde Sagen værre var, at der i sligt Veir ingen Udsigt var til at møde „Niagara" medmindre det foer lige paa os, hvorved Toug-Nedlægningen kunde være bleven gjort af med eet. For at undgaae en saadan contretemps affyredes Kanoner og Taageklokken kimede; Hornblæsere bleve stillede forud for at advare andre Skibe om vort Naboskab. Fredag var en Ditto af Thorsdag og Løverdag værre end begge tilsammen, thi der blæste næsten en Storm med svær Sø. Søndag den 4de klarede det op og for første Gang under det hele Togt naaede „Agamemnon" det virkelige Mødested, hvor det stødte sammen med „Valorous", der havde været paa Pletten siden Fredag den 2den, men Taagen maatte have været endnu tættere der, end andre Steder, thi Skibet havde neppe seet sig selv, langt mindre nogetsomhelst andet, indtil Søndag.

Resten af denne Dag og Mandag, da Luften igjen var klar, krydsede begge Skibe omkring Mødestedet, men hverken „Niagara" eller „Gorgon" vare at øine, skjønt Udkiget efter dem var skarpt baade Nat og Dag. Det syntes endelig utvivlsomt, at „Niagara" havde holdt sig strængt til Overeenskomstens blotte Bogstav med Hensyn til de 100 Miil og havde vendt tilbage til Queenstown efter det sidste Brud. Tirsdag den 6te bleve „Agamemnon" og „Valorous" enige om blot at gjøre en eneste Tour til omkring Mødestedet, da Taage og Vind atter indfandt sig. Som sædvanlig var Taagen saa dyb, at den hele amerikanske Flaade kunde have krydset der uden at være bleven bemærket; al videre Søgen blev derfor opgivet og Kl. 8 om Aftenen vendtes Skibet, og endelig satte „Agamemnon" for fulde Seil Fart mod Hjemmet. Hjemreisen var let og hurtig naar tages i Betragtning, at Skibet blot brugte Damp i tre Dage og i Formiddag (d. 12te Juli) Kl. 12, 30 Minuter kastede „Agamemnon" Anker i Queenstown Havn efterat have udstaaet mere end det ofte hænder et Skib under et Krydstogt paa 33 Dage. Der er naturligviis endnu gaaet for kort Tid til at noget kan siges om den Beslutning Kompagniet agter at tage; da der imidlertid endnu er mere Toug tilbage end nødvendigt til Foretagendet, synes det ingen Tvivl underkastet, at „Agamemnon" og „Niagara" atter skulle tage Kul ind og løbe ud herfra førstkommende Løverdag med de andre Skibe for at gjøre det sidste Forsøg. Det er for tidlig at tale om de Forholdsregler, der skulle tages for at forhindre ny Ulykke, men vore Læsere skulle herom med det første blive fuldstændig underrettede.

Queenstown d. 18de Juli.

Længe inden vore Læsere see dette vil Telegraphen have underrettet dem om, at Expeditionen atter har begivet sig ud for at gjøre et tredie og positiv sidste Forsøg paa at „spænde et Bælte omkring Jorden" og gjøre Tid og Afstand til blotte Ord uden Betydning over hele den civiliserede Verden. Jeg har nu at opfylde mit Løfte, at aflægge Regnskab for de sandsynlige Aarsager til de foregaaende Uheld samt fremstille Udsigterne for det endelige Foretagende. Der kan ingen beleiligere Tid gives til dette Regnskab, end netop nu, da Eskadren igjen er reisefærdig og den praktiske Erfaring under de foregaaende Forsøg har sat alle Tougets Fortrin og Mangler i det klareste Lys. Inden jeg skrider hertil er det nødvendigt et Minut at standse ved den forrige Beretning om „Agamemnons" Krydsning, en Beretning, nedskreven currente calamo, og som Læseren let vil kunne sætte sig ind i under de allerugunstigste Omstændigheder.

Ved at gjennemløbe denne Fortælling seer jeg, at en Detail er forglemt. Tre Dage efterat Veiret var stillet af, mønstrede Kapitain Preedy Officierer og Mandskab og udtrykte i de mest utvetydige Udtryk sin Anerkjendelse af det Mod og den Koldblodighed, hvormed Enhver havde bekjæmpet de Farer, han nu lykkelig havde overstaaet. Jeg beklager, at denne Forglemmelse har fundet Sted, men det hele Krydstogt syntes mig at tale høit nok for sig selv. Hvem skulde falde paa, at Noget skulde kunne blive lagt Mandskabet tillast efter alt hvad der var vovet og udstaaet? Læseren vil derfor let forstaa den Harme, hvormed Enhver ombord paa „Agamemnon" ved Ankomsten til Cork erfarede, at „Niagara" havde udspredt de mest fornærmelige Rygter om „Agamemnons" Mandskab, som gjaldt for at have været betaget af en panisk Skræk, der endogsaa havde gjort en Matros afsindig. Englændere ville vide at tillægge en saadan Anklage fra denne Kilde den rette Betydning. Som upartisk Vidne føler jeg mig forpligtet til at erklære, at det er den mest ugrundede og grusomste Beskyldning, der nogensinde har været reist mod engelske Sømænd. Ikke de stærkeste Udtryk i Sproget kan give et Begreb om hine Storme, og intet prisende Udtryk være for stærkt til at betegne det Mod, hvormed de bekjæmpedes af „Agamemnons" Mandskab, Time for Time, Dag efter Dag. Kapitain og Officierer forbleve paa Hytten uden at vide naar de kunde blive feiede væk fra deres Poster, thi Enhver ombord ventede at Masterne skulde gaae. Vagterne forbleve paa Dækket, skjønt Ruller, Tougværk af hele Tons Vægt og Skibsbaade slingrede fra

Side til Side paa en Maade, at man maatte være Sømand for at undgaae Tilintetgjørelse. I Lasterummet arbeidede Folkene til over Knæerne i Vand og i Maskinrummet maatte Mr. Brown med Officierer og Mandskab styrte ind mellem det i Bevægelse værende Maskineri for at trække Kulsække og Kulstykker ud, som, tiltrods for al anvendt Forsigtighed, kom tordnende ned og bedækkede alt med et saadant Kulslag, at det syntes umuligt at Maskinerne kunde vedblive at gaae. Og denne Tingenes Tilstand vedvarede uforandret Time efter Time og længe efter at Udtømmelsen var saa stor, at det syntes umuligt at menneskelige Kræfter kunde presses mere og mange Timer efter at „Niagara", skjønt 2000 Tons større, havde ophørt at kjæmpe mod Stormen og rendte afsted for Damp og fulde Seil med Vinden. Under al denne Tid forlod Ingen paa „Agamemnon" sin Post og tænkte hverken paa at spise, drikke eller hvile. Man modtog Stormen som man vilde have modtaget en Fiende, fast bestemt paa at forsvare Skibet mod den til det gik under. Og mod en saadan Besætning har anklagende Rygter spredt sig om i Landet! Jeg haaber, at denne bestemte Protest skal naae endnu videre og betage Anklagen al Vægt.

Fra den første Dag Touget paabegyndtes i Fabriken har jeg været Vidne til den Nøiagtighed, hvormed Ordren fulgtes, skjønt jeg samtidig aldrig dulgte, at Tougets Beskaffenhed ikke var den hensigtsmæssigste for det Brug, hvortil det var bestemt. Denne Mening er bleven bestyrket ved at være Vidne til hvad der er foregaaet under den sidste Expedition, da Forsøget paa at nedlægge Touget blev anstillet under mere end sædvanlig gunstige Omstændigheder og under en Aarvaagenhed fra de Styrendes Side, som aldrig vil kunne blive overgaaet. Dersom der af hvad der hidtil er skeet tør drages Slutninger for de Forventninger, man tør gjøre sig for Fremtiden, ere Chancerne mod at Touget i sin nuværende Beskaffenhed kan nedlægges med Held saa stærke og saa mange, at der blot kan næres et meget svagt Haab om at det næste Forsøg vil lede til andet end en ny Skuffelse og gjøre Tanken om undersøiske Telegrapher upopulær. Det vilde imidlertid være Daarskab at drage den Slutning af de gjorte Erfaringer, at den atlantiske Telegraph ikke kan nedlægges. I gunstigt Veir og med et velindrettet Toug vil Planen kunne blive udført med forholdsmæssig Lethed og med mindre end Hundrededeparten af de Bekostninger, der ere anvendte paa Konstruktionen af vore fleste Jernbaner. Med det nærværende Toug er det derimod en anden Sag. Under den sidste Expedition brast det første Gang ombord paa „Niagara", men da Ulykken fremkaldtes ved en Mangel ved Maskinen, som øieblikkelig rettedes, maa dette Uheld ikke tages med blandt Chancerne for et nyt Forsøg. Det næste Brud fandt udentvivl Sted paa Bunden af Havet og hvorledes det fremkaldtes og hvorledes man kan værge sig derimod for Fremtiden, er lige gaadefuldt. Denne Begivenhed er utvivlsomt den sørgeligste, der har fundet Sted, thi er den Gisning begrundet, at Touget sprang over et skarpt Steenrev i Atlanterhavets Leie, er derved et Slag givet hvert nyt Forsøg, ligegyldig med hvilken Art Toug det gjøres. Jeg foretrækker derfor i det Længste at forudsætte, at Ulykken har sin Grund i Tougets Beskaffenhed.

Det tredie og sidste Brud fandt Sted ombord paa „Agamemnon" og ingen Undersøgelser have endnu kastet Lys over denne Tildragelse. Gaadens Løsning maa simpelthen være den, at Touget har havt et svagt Sted og at det er sprunget her. Fabrikanternes Indvending mod denne Forklaringsmaade minder stærkt om Irlænderen, der under Forhøret sagde, at dersom Klageren kunde fremsætte tre Vidner paa, at han stjal hans Hest, kunde han, Anklagede, fremstille hundrede Vidner, som aldeles ikke havde seet ham røre ved Dyret. Fabrikanterne sige: „De kan maaskee fremvise en Stump af Touget, der springer paa mindre end en Ton, men vi kunne vise andre Dele, der ikke springer paa mere end tre Tons. Det høitagtede Firma behøver imidlertid ingenlunde at svæve i Frygt for sin Anseelse, da Enhver, der har Forstand paa Tingen, er af den Formening, at Feilen ligger i selve Tougets Natur og ingenlunde i Fabrikationen.

De Styrende kunne ikke ganske fordølge, at Touget ikke egner sig for Hensigten og at fine Metaltraad-Toug som dette ikke holde sig, men maa nedlægges saa hurtig som mulig efter at de ere fabrikerede. Det nuværende var færdigt for halvandet Aar siden, og ved Rulning og Oprulning samt Oversprøitning af Vand paa mange Steder har det Heles Brugbarhed som et dybt Søtoug, tiltrods for Tjære og Olie, lidt betydelig. For ethvert Vand derimod paa mindre end 1000 eller 1200 Favne er det endnu et saa fortrinligt undersøisk Toug, som nogensinde er fabrikeret, og det vil være fortrinlig skikket til Traad i det røde Hav eller til en Linie fra Malta til Alexandrien. Sidste Høst, da det oprulledes i Keyham, led det saameget af Damp og Væde, at mange Mile maatte skjæres væk ved næste Undersøgelse, da de næsten vare rustede tværs igjennem. Det er ganske sandt, at flere af disse Stykker prøvedes og modstod en Stramning af mere end tre Tons, men paa den anden Side gaves der ogsaa Stykker, der vare saaledes medtagne, at det aldeles ingen kunde udholde. Det Punkt af Touget, som brast paa „Agamemnon", viser umiskjendelige Spor af Rust paa Indsiden af den ydre Metaltraad, skjønt paa ingen Maade i den Grad, at man heri uden videre kan søge en paatagelig Grund til Bruddet.

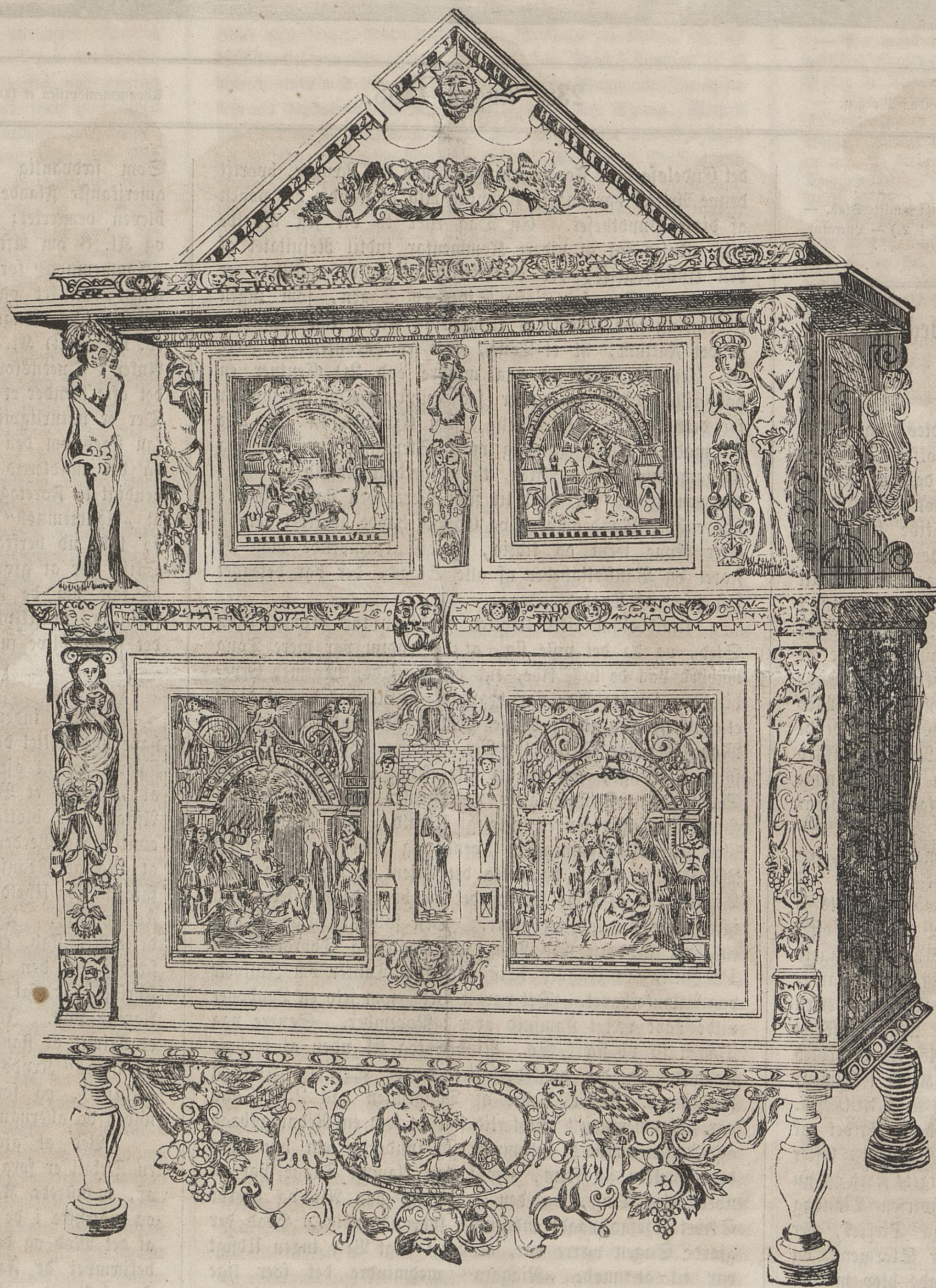

Et antikt Skab.

Jeg har allerede sagt, at selv om den nuværende Expedition lider et sidste og totalt Tab, maa dette ingenlunde afskrække fra Foretagendet, skjønt det upaatvivlelig vil lære fremtidige Kompagnier ikke at befatte sig med Toug, overtrukket med Metaltraad, for Atlanterhavet. I alle andre Søer, hvor Styrke tiltrænges, og hvor Vandet ikke har en saa rædselsfuld Dybde, vil Metaltraad-Reeb ikke alene være gode, men aldeles fornødne; men blot Traad-Nedlægningens forholdsmæssige Barndom kan tjene til Undskyldning for, at Forsøget har været gjort med en Traad af denne Beskaffenhed.

Hvad det atlantiske Telegraphkompagnies Toug nøiagtig har kostet vides endnu ikke, dog antager jeg, at jeg ikke er saa langtfra det Rette, naar jeg siger, at Kompagniet har betalt 42 £ pr. Miil for Viren i dens oprindelige Tilstand, da den kom fra Guttaperchakompagniets Værksted, og senere 50 £ pr. Miil for at faae det omviklet med smurt Hampegarn og derpaa indsluttet i et Hylster af Jerntraad.

Det er dette sidste og høist unødvendige Udlæg, der har gjort Chancerne mod det hele Foretagendes gunstige Udfald saa mangeartede og mangfoldige. Havde det kun været en Vire, bedækket med Guttapercha og smurt Garn, vilde den have kunnet gaae til hvilkesomhelst Dybder. Den undersøiske Telegraphnedlægnings unge Traditioner ere imidlertid alle til Gunst for svære Jerntraadbedækninger tiltrods for de store Tab, man har havt af saadanne Toug i Middelhavet. For Atlantertouget hed det: Er Rebet ikke bedækket med Jernvire, hvorledes vil det da udholde den uhyre Stramning ved Sænkningen? Man forglemmer, at et saadant Toug ved dets eiendommelige Lethed ikke vil være udsat for større Stramning, end at en eneste Mand vil kunne regjere det. Rebet blev altsaa bedækket med Jerntraad, dets Vægt blev følgelig større end dets Styrke og dette krævede igjen Maskiner, Bøier, Glide-Reeb, Hale-Apparater og alt det værdiløse og dog kostbare Skrammel, der er bleven indflikket i hvad der med et andet Arrangement kunde være den allersimpleste mechaniske Operation. Da Rebet først var overtrukket med Vire, frembød dette for Ingeniørerne en ny Vanskelighed at beseire. For at forebygge, at Touget sank sammen i en Masse maatte der nødvendigviis en kunstig Stramning til, og, som ovenfor antydet, var Vire-Touget ikke paa alle Steder stærkt nok til at udholde den stærke Stramning af Maskinen. Vire-Toug for dybe Søer som Atlanterhavet synes at gjøre ethvert Foretagende af denne Art frugtesløst. For kort Tid siden gjordes en Prøve af et undersøisk Toug, som har tilfredsstillet alle Kyndige. Det var en tynd Kobbertraad, bedækket med Guttapercha, derpaa omsnoet med smurt Garn, derpaa igjen indesluttet i tjæret Guttapercha og hvis hele Vægt ikke overskred fem til sex Centner pr. Miil. Prisen for et saadant Toug, fornemmelig naar Guttaperchakompagniets Monopol udløber, vil ikke gaa op til mere end 30 £ pr. Miil, hvilket ikke udgjør en Trediedeel af hvad Atlantertouget har kostet. Fraregnet den økonomiske Fordeel vil man endnu have den, at det hurtig kan fabrikeres, medens paa Grund af dets Lethed et Skib som „Agamemnon" vil kunne bære de 3000 Mile Traad med større Lethed end det tager Halvparten af det nuværende Toug. En saadan Traad kunde nedlægges næsten hvor hurtig det skulde være, thi ikke alene er ingen Stramning fornøden, men der udfordres ikke engang at det sænkes ved et eget Maskineri. Alt hvad der tiltrænges er Hjul paa Ydersiden af Skibet og Hjulenes Diametre kunde indrettes saaledes, at Touget udkastes en Femtedeel eller Sjettedeel hurtigere end Skibets egen Fart. Ved saadant et Apparat forebygges alle unødvendige Bugtninger, netop fordi den allerstørste Hurtighed er mest foreenlig med Traadens Sikkerhed.

For den nuværende Expedition har jeg ingen nye Foranstaltninger at berette, kun tyder alt hen paa, at den hele Sag vil være afgjort paa den ene eller anden Maade i Begyndelsen af August. Af de 1200 Mile Traad ombord paa „Agamemnon" ere 1100 stuvede i Lasterummet og blot 100 Mile befinde sig nu paa Overdækket istedetfor de tabte 240 Mile. Denne Forandring i Anordningen har gjort mulige Dukninger mindre farlige og Dækkets Befrielse fra en Vægt af 140 Tons har naturligviis havt en velgjørende Indflydelse paa hele Skibets Gang. Der synes imidlerlid liden Udsigt til at man atter skulde staa for de rasende Storme, som lagde saa store Hindringer i Veien for den sidste Expedition; under alle Omstændigheder er „Agamemnon" nu ganske anderledes skikket til at modtage dem, skjønt Besætningen ansees for ringe i Forhold til Skibets Størrelse og hvad det har at gjøre.

Et antikt Skab.

Dette med Snitværk rigt udstyrede Skab blev for endeel Aar tilbage fundet paa en Bondegaard i Nittedal; det var da i en aldeles sønderbrudt Tilstand. Ved Hjælp af Billedhugger Glosimodt, der paa samme Tid som Træskjærer var kommet ind til Christiania fra sin Hjembygd Sillejord for at frekventere Kunstskolen, blev imidlertid de løse Stykker sammensatte og de manglende Forziringer tilføiede, saaledes at denne Levning af et smukt gammeldags Bohave efter flere Maaneders Arbeide igjen fremstod i en forynget Skikkelse. Tegningen, der er en Chemitypi, gjengiver kun ufuldkommen Arbeidets Skjønheder, og flere Dele, især

den øverste Forziring, synes at være udført af en virkelig Kunstner og maaskee senere tilføiet. Fremstillingerne paa Skabets Døre ere hentede fra Samsons Historie.

De svenske Natursangere.

De svenske Natursangere, som et Par Gange have besøgt Christiania, og ogsaa andre norske Stæder, have i den sidste Tid opholdt sig i London, hvor de ligesom ved sin Optræden i Norden have høstet Bifald og hvorfra de skulle tiltræde en Reise gjennem det øvrige England. Illustr. Lond. News for 7de August giver hosstaaende Afbildning af dem, ledsaget af omtrentlig følgende forklarende Bemærkninger:

De svenske Sangere fremstilles her i Nationaldragter fra deres Fædrelands forskjellige Provindser; nogle af disse Dragter bæres til Hverdagsbrug, andre blot paa Søn- og Festdage.

Den originaleste Figur i Gruppen er Laplænderen, hvilket Folkefærd endnu hænger ved det Nomadeliv, som har udmærket det ligefra den historiske Periodes Daggry i det nordlige Europa. Lappernes Hjemstavn er den nordligste Deel af den skandinaviske Halvø, og de selv ere fritagne for Værnepligt og Skatter.

Dalekarlien, en af Sveriges vigtigste Provindser, er repræsenteret af tre Dragter, de tre forskjellige Distrikters. Det er en saare skjøn Provinds med afvexlende Høie og Dale samt store, klare Indsøer, overragede af Klipper, rigt bevoxede med enhver Varietet af Nordens Træarter. Dalekarlen er munter, redelig, patriotisk og tapper og hans Land har mere end een Gang havt ham at takke for sin Sikkerhed, thi paa Prøvelsens og Farens Dag er hver Mand rede til at kjæmpe for Fødelandet efter Aanden i deres National-Motto: „For Frihed, Konge og Fædreland.“

Den Sanger, der bærer den lange, hvide Kjole, blaa Vest og gule Buxer er fra Vingaker Sogn i Provindsen Södermanland, hvis Indvaanere med sælsom Haardnakkethed hænge ved alle deres gamle Skikke i Klædedragt og Levesæt.

Den Figur, som sidder i en hvilende Stilling i en kort blaa Kjole, lang Vest, mørke Buxer og Støvler er fra Småland, et Distrikt, der udmærker sig ved sine Bjerge og skjønne Søer; opdyrket Land sees kun hist og her paa Skraaningen af Høiene. Smålandsfolket er saa flittigt og vindskibeligt, at det heder sig, at de vilde finde noget at leve af paa en gold Klippetop.

Af de tre øvrige Figurer viser den i den lange mørke Kjole, Kalot, gule Buxer og Sko den Dragt, som bæres i Wermeland, en Provinds, der strækker sig fra den Klippekjæde, som adskiller Sverige fra Norge. Distriktet har Overflod af Jern og er bevoxet med tætte Skove. Befolkningen er munter, tilfreds og overordentlig patriotisk, som man ogsaa kan slutte af deres Nationalsang, der begynder saaledes:

Ack Wermeland, du sköna, du herrliga land,
du krona för Svea Rikes länder!
ja, om jag komme midt i det förlofvade land,
till Wermland ändå jag återvänder.

De to sidste Figurer viser sig i de to forskjellige Dragter, der bæres i Provindsen Skaane, Sveriges syd-

De svenske Natursangere.

ligste og frugtbareste Strøg. Skaanes Befolkning viser ringere Tilbøielighed til Huusflid end Bjergegnenes og udmærker sig ved en alvorlig, phlegmatisk Gemytsbeskaffenhed.

Den Række Aftenunderholdninger, de svenske Natursangere have givet i St. James Hall, have bidraget væsentlig til deres Ry, og den forestaaende Udflugt til Provindserne foretages saaledes under de gunstigste Varsler.

Utrykte historiske Bidrag.

XIX.

Tvende Aktstykker fra 1809.

De her meddeelte Dokumenter ere trykte efter tvende Koncepter paa brukket Papir, egenhændigen skrevne af Amtmand, Kammerherre (siden Statsraad) M. G. Rosenkrantz, der var Medlem af den Regjerings-Kommission, som i Aarene 1807—10 repræsenterede Regjeringsmyndigheden i Norge. Begge Koncepter ere velvilligen meddeelte af Hr. Bureauchef Kaltenborn, i hvis Eie disse Levninger af Rosenkrantz's Papirer findes.

Det første af disse forekommer os at være et Bidrag til Christian Augusts Apologi. Det er bekjendt, at de Beskyldninger for Høiforræderi, som navnlig danske Historikere have fremsat mod denne over hele Norden agtede og elskede Prinds, støtte sig til Prindsens passive Holdning saavel ved Adlersparres Marsch fra den norske Grændse til Stockholm og den paafølgende svenske Revolution (Marts til Mai 1809) som ogsaa under og efter det svenske Thronfølgervalg, der stillede ham, den fiendtlige Hærfører, som Arving til Sveriges Throne (Juni til August 1809). For det første Tidspunkts Vedkommende er Prindsen allerede retfærdiggjort ved de Aktstykker, hans Hovedanklager, C. F. Wegener („Actmæssige Bidrag til Danmarks Historie i det nittende Aarhundrede“, Kbhvn. 1851) har fremlagt. Hiin passive Stilling var nemlig fuldkommen i Overeensstemmelse med Kong Frederik VIs Planer, da han dengang tænkte at forene Nordens Kroner paa sit Hoved, og Kongen har i de bestemteste Udtryk tilkjendegivet sin Tilfredshed med Prindsens Handlemaade i de af Wegener meddeelte Breve fra April og Mai 1809. For det derpaa følgende Tidsrum kan Prindsens Passivitet neppe fuldstændigen retfærdiggjøres, saalænge man ikke har Anledning til at see de af Prindsen og den norske Regjerings-Kommission nedsendte Forestillinger. I Juni og den første Halvdeel af Juli Maaned gik Kongens Ordre ud paa Anfald mod Sverige, saasnart Russerne rykkede ind i det egentlige Sverige. Da Betingelsen ikke indtraadte, kan der ikke være Tale om Ulydighed. At Prindsen gjorde de kraftigste Forestillinger mod en Plan, der efter hans Overbevisning var fordærvelig, kan vel ikke, endog efter de strængeste militære Begreber, lægges ham, der baade stod i Spidsen for den civile og militære Administration, til nogen Last. Under 14de Juli sendte Kongen ubetinget Ordre til Angreb paa Sverige, dersom ingen physiske Hindringer gjorde saadant umuligt, og dette var Kongens Villie indtil Begyndelsen af den følgende Maaned (6te August), fra hvilken Tid ethvert Spørgsmaal om Angreb bortfaldt. Prindsen ansaa imidlertid et saadant Foretagende physisk umuligt, og efter sin egen Erklæring (Aalls Erindr. II. 676—78) kunde han bekræfte Sandheden af sine Indberetninger med enhver sagkyndig Officiers Vidnesbyrd; han tilføier ogsaa, at General Kroghs Betænkning og Regjerings-Kommissionens Erklæring stemte overeens med hans Anskuelser. Da Prinds Frederik af Hessen strax efter skulde komme op til Norge og overtage Kommandoen, var ogsaa dette for Prindsen en yderligere Grund til at udsætte med et Angreb. Skjønt forskjellige Data tale for Rigtigheden af Prindsens Angivelse, vil dog Historiens endelige Dom væsentlig være afhængig af de Meningsytringer, han paaberaaber sig til sin Fordeel. Disse ere imidlertid endnu ikke komne for Dagens Lys. Under disse Omstændigheder er det af Interesse at see Prindsens Anskuelser udtalte i et egenhændigt Udkast af en saa loyal Regjerings-Kommissær som Rosenkrantz. De Betragtninger, som gjøres gjældende i denne „Betænkning“, ere væsentlig de samme, som Prindsen har fremhævet i sin Apologi (Aall, II. 673). Fremsatte af den danske Konges troe Mand, som Ingen kan beskylde for Forbindelser med Svensken eller Uvillie mod det bestaaende Regjerings-System, have de en ganske anden Vægt, end i Prindsens Mund. Da der i den oftere nævnte

Apologi berettes, at Spørgsmaalet om Indfald i Sverige henimod den 24de Juli kom paa Tale i Regjerings-Kommissionen, hvis samlige Medlemmer da vare fuldkommen overbeviste om, at en hurtig Vaabenstilstand var det eneste Middel til Landets Redning, tør der vel være nogen Grund til at antage, at „Betænkningen" er Rosenkrantz's Votum ved denne Leilighed.

Det andet Koncept er et Vidnesbyrd om Stillingen i Norge i Slutningen af Aaret 1809 (eller maaskee 1808). Den tilføiede Bemærkning af Prinds Christian August er senere overstrøget. Derimod er der paa Foden tilføiet: „Chiffreret af Holst", hvilket tyder hen paa, at Forestillingen er udfærdiget og afsendt overeensstemmende med Prindsens Forslag.

1.

Betænkning over, hvorvidt vore Troppers Indrykken i Sverige kan ansees tilraadelig under nærværende Omstændigheder.

Ved at lade vore Tropper marschere ind i Sverige vilde vi vinde vore Allierede Russernes Tillid og Erkjendtlighed, naar vi derved virkeligen kunne bevirke en for dem betydelig Diversion og drage en Deel af de mod dem staaende svenske Tropper hid til disse Egne, saa at deres Fremtrængen i Sverige derved kunde lettes, og det desto før blive muligt at gjøre Ende paa Krigen med Sverige; men for at opnaae disse Fordele af en Invasion i Sverige udfordredes, at den Magt, med hvilken der trænges ind, maa være saa betydelig, at den ei alene strax kan okkupere et betydeligt Terrain, men at der ogsaa kan være Haab om, at den fremdeles vil kunne forsvare samme; thi ellers bliver en saadan Invasion enten af de Svenske anseet med Ligegyldighed, og da gjør den ingen Diversion for Russerne, eller de i Sverige indtrængende Tropper staae Fare for strax at blive slagne, maaskee afskaarne, og da er Norge blot for ethvert fiendtligt Indfald. Fordeel for Norge kunde saadan vore Troppers Indtrængen i Sverige kun i det Tilfælde være, at Gothenborg blev af dem besat; men til at naae derhen og vedligeholde sig i Besiddelsen af saa stor en Strækning vilde uden Tvivl udfordres et temmeligen betydeligt Armeekorps, som herfra maatte underholdes lige til det kommer til Gothenborg, hvor det maaskee heller ikke vilde finde meget til sin Underholdning, da de Svenske under vore Troppers Marsch vel saa hastigen vilde søge at bortføre og fordele de derværende Beholdninger, at vore Tropper ingen ville finde. De kunne altsaa blive nødsagede enten af Mangel paa Underholdning eller drevne af en betydelig Overmagt at søge at komme tilbage til Norge, under saadanne Omstændigheder, at de maa ansee det for en Lykke, om den største Deel deraf endnu er i Behold. Denne og den øvrige Deel af Nationen, gjort modløse ved et saa uheldigt Tog, vil, under Kampen med Hungeren, der allerede med alle sine Rædsler saa stærkt viser sig hos os, være et slet Værn mod forventede fiendtlige Angreb saavel tillands som tilvands.

Ved en Vaabenstilstand med Sverige paa nogle Maaneder kunne vi see os istand til at forsyne os med en Deel Korn, og derved endnu reddes fra Hungersnød i den forestaaende Vinter.

2.

Til Kongen!

Den interimistiske Regjerings-Kommission for Norge nedlægger herved i allerdybeste Underdanighed for Deres Kongl. Majestæt et Forslag, den har modtaget fra den her etablerede Providerings-Kommission, hvis Iværksættelse vi have troet saa nødvendig og presserende, at Regjerings-Kommissionen ei har turdet opsætte den indtil Deres Majestæts allerhøieste Approbation derpaa kunde erholdes. Den har derfor vovet strax at overdrage den egentlige Forfatter af Forslaget, Amtmand Grev Wedel-Jarlsberg, Udførelsen deraf, til hvilken Ende han ogsaa allerede er reist til de vestlige Kyster af dette og Christianssands Stifter for at slutte Kontrakter om de Fartøiers Bygning, Forslaget handler om. Naar disse hastigen kunne blive byggede og seilfærdige, haabe vi, det vil blive muligt den hele Vinter at vedligeholde Kommunikationen mellem de jydske og norske Kyster, hvor Isen sjelden eller aldrig pleier lægge Hindringer i Veien for Søfarten. Ved dette Middel vilde da den skrækkelige Mangel paa Levnetsmidler, og især Kornvarer, det søndenfjeldske Norge trues med og allerede paany i nogle Egne stærkt føler, formindskes; men vi nødes til at opfylde den tunge Pligt aabenhjertigen at tilstaae, at vi ansee saavel dette Middel som alle hidtil anvendte utilstrækkelige til at afværge den frygteligste Hungersnød fra Norge, ihvormeget vi ønskede at kunne skaane Deres Majestæts landsfaderlige Hjerte for de mørke Forestillinger, denne Tilstaaelse maa opvække hos en Regent, der saa ømt elsker et Folk, hvis Hengivenhed og Troskab mod Kongehuset gjennem Aarhundreder stedse har været den samme.

Deres Kongelige Majestæts allernaadigste Resolution af 24de September d. A. angaaende de Foranstaltninger De befalede det Kongl. Rentekammer og det Kongl. Feldtkommissariat i Danmark at træffe, for at forsyne Norge med Levnetsmidler i denne Vinter, viser tydeligen nok, at Deres Majestæt vil anvende ethvert muligt Middel for at afhjælpe Norges Trang. Den interimistiske Regjerings-Kommission haabede ogsaa, da den modtog denne allerhøieste Resolution, at see Norge ved disse velgjørende Regjeringsforanstaltninger reddet fra yderlig Mangel, især da den saa vore danske Brødre saa villigen staae Regjeringen bi i at komme det fra 2de Sider truede Norge til Hjælp; men vore Fiender Britterne have trodset Aarstiden og Klimatet for at naae deres grusomme Hensigt at udhungre et heelt Folk. De have derfor mod al Forventning spærret Farten mellem Danmark og Norge næsten ligesaa meget siden Vinterens Begyndelse som midt i Sommeren. De have derved allerede frarøvet os en stor Deel af de Skibe, der vare bestemte til herfra at afgaae til Danmark efter Korn, og formodentligen maa ogsaa adskillige af de fra Danmark med Ladninger til Norge bestemte Skibe være tagne, da her saa faa ere ankomne af de mange, Kommissionen har Efterretninger om skulle være afseilede fra Danmark. Den store Fare for Opbringelse har ogsaa gjort det til Nødvendighed for de mellem Danmark og Norge seilende Skibe at vælge stormende og mørkt Veir, to Ting, der forenede ere saa yderst farlige for Søfarten paa et saa indskrænket Farvand, til at iværksætte deres Overfart, hvorved mange ere forliste. Vi maae saaledes see, at Frugten af Deres Kongl. Majestæts landsfaderlige Omsorg for Norge tildeels bliver et Rov for Fienden eller Havet.

Under saadanne Vanskeligheder have alle de Anstrængelser, Deres Majestæt allernaadigst har befalet at iværksætte, endnu ei kunnet bevirke, at Armeen, iberegnet hvad her i Riget til dens Forsyning er udskrevet og frivilligen bidraget, har de fornødne Kornvarer til Udgangen af Februar, og Intet haves til, efter Regjerings-Kommissionens givne Løfte, ved næste Maaneds Udgang at erstatte Yderne hvad der for de Kongl. Magaziner her i Landet er udskrevet eller frivilligen leveret, uden hvis Erstatning en stor Deel af dem, som have leveret Korn til Magazinerne, allerede i den kommende Maaned ville lide Mangel.

Den interimistiske Regjerings-Kommission anseer det under disse Omstændigheder [for] sin allerunderdanigste Pligt at forestille, at det neppe vil blive muligt at forsyne Norge med det allernødvendigste Korn, uden ved Hjælp af neutralt Flag, hvortil den tror det amerikanske det fortrinligste. Tvende af denne Nations Skibe skulle ligge i Christianssand og have tilbudet sig at bringe Korn tilbage, naar det maa tillades dem at erholde en saadan Ladning, som de ønske sig og dermed at blive udklareret til en med Danmark venskabelig Magts Havn. En Handelsmand Wæner (?) fra Hamborg tilbød det samme afvigte Sommer og foreviste Anbefalinger fra bekjendte Huse; men stræng Overholdelse over den Lov, der gjør det Skib, som findes at have dobbelte Papirer, kondemnabelt, vil gjøre dette Redningsmiddel for Norge uanvendeligt.

Kommissionen har imidlertid ikke turdet undlade allerunderdanigst at andrage for Deres Kongl. Majestæt, at den intet andet Middel kjender til Norges Redning fra den frygteligste Hungersnød, end at Embedsmændene og in specie Priisretterne underhaanden maatte instrueres om, i Henseende dobbelte Papirer at gjøre Undtagelser for saadanne Skibe, som kjendeligen ere bestemte til at bringe Levnetsmidler og Salt til Norge, underkastende i dybeste Underdanighed Deres Majestæts allerhøieste Bedømmelse dette Middels Anvendelighed.

Allerunderdanigst

— — — — — —

Undertegnede maa aldeles bifalde dette Udkast, dog tror han, at det er vigtig, at dets Indhold ei bliver videre bekjendt her i Landet og endnu mindre for Fienden; han tilbyder sig i Fald det vinder alle Kommissionens Medlemmers Bifald, da at lade det oversætte en chiffre og saaledes at tilstille det sine Herrer Kolleger til Underskrift.

Christian, Pr. til Sl. Holsteen.

Literatur.

Gamle norske Folkeviser. Samlede og udgivne af Sophus Bugge. Chr.a 1858. XII og 156 S. 8vo. (Udgiven for Medlemmerne af „Foreningen til norske Oldskrifters Udgivelse." Ogsaa i Boghandelen paa Feilberg & Landmarks Forlag.) Vi have allerede for lang Tid siden foreløbig henledet Opmærksomheden paa denne Samling, som dog først nylig er udkommen, men hvis Plan vi tidligere kjendte; og vi have derfor kun væsentlig at forny vore tidligere Bemærkninger og dermed vore Læseres Interesse for nærværende Arbeide. Der er saa meget mere Grund til at ønske dette Skrift en god Optagelse, som det kun er at betragte som en Prøve paa hvad Forf. paa vor Folkedigtnings Feldt med Tiden vil kunne give og ønsker at give. Vort Ønske gjælder alene Sagen, og ikke den unge Forfatter, der ogsaa fortjener Opmuntring, men som ikke trænger til den, da han paa anden Bane har en sikret Fremtid. Bugge er nemlig Sproggransker og har, skjønt ung, allerede vist sig i Besiddelse af et Talent og et Kundskabsforraad, der har vundet ham Anerkjendelse og Anseelse. Allerede som Student skrev han Afhandlinger, der i udenlandske Tidsskrifter fik Plads ved Siden af de første Sproggranskeres Arbeider, og knapt var han bleven Kandidat, før han erholdt Stipendium til en Udenlandsreise paa Sprogvidenskabens Vegne. Som venteligt var, har det Sproglige ogsaa ved dette Arbeide været Udgiveren en Hovedsag. Viserne har han derfor med Hensyn til Sprogformen gjengivet saa trolig som muligt, og saaledes, at de for Alle, som i sprogligt Øiemed ville benytte dem, kunne afgive et paalideligt Materiale. Han har ikke søgt at overføre de forskjellige Viser til een og samme Dialekt eller - som Landstad - at bringe det Forskjelligartede til Eenhed. Han har gjengivet Alt i den Form, hvori det fandtes, med Bibeholdelse af forældede, ja selv unorske og fremmede Udtryk, forsaavidt saadanne af Sangeren ere benyttede, da disse, som Udg. rigtig bemærker, ere af Betydning for Spørgsmaalet om Visernes Historie. Samlingen bestaar af 28 Nummere, hvoraf de fleste med een eller flere Varianter. Et ikke ringe Antal af disse Viser have hidtil været ubekjendte i Literaturen, og af de tidligere trykte faar man væsentlig forskjellige Redaktioner. Det Meste, som her gives, er samlet i øvre Thelemarken, hvor Udg. med Stipendium i Sommeren 1856 og 1857 har foretaget Reiser og gjort sine Optegnelser, tildeels med de samme Folk til Hjemmelsmænd, som Landstad har havt. Fra andre Egne har han blot kunnet benytte Optegnelser af Andre, navnlig af Jørg. Moe, der ved Siden af Landstad har den Fortjeneste, først at have vakt Opmærksomheden for vore Folkeviser. Foruden af Varianter ere de her trykte Viser ogsaa ledsagede af en Fortegnelse over afvigende Udtryk. Heri korrigeres da hyppig Landstads Text og dette tildeels paa en mindre lempelig Maade. At Landstad har feilet, er ved et Arbeide som hans meget tilgiveligt; en vilkaarlig Behandlingsmaade af det faktisk Givne derimod maaskee mindre. Imidlertid kan man ikke betvivle, at han selv her har været besjælet af videnskabelig Stræben efter det Rette og antaget endog denne Fremgangsmaade for beføiet. — Bugges Troskab i Gjengivelsen har bragt ham til at forsyne idetmindste enkelte Viser med saamange Ord-Varianter at det Hele har faaet et afskrækkende broget Udseende. Men herved maa erindres, at Hensigten ikke har været at give en Samling, passende til Folkelæsning, med en renset Læsemaade, men at give et sikkert Grundlag, hvorpaa almeenbrugbare Samlinger senere kunne bygges. Om man under disse Omstændigheder giver lidt mere end Enhver kan finde fornødent, skader dette ikke. — Ved endelig at see hen til de Kilder, ved hvis Hjælp denne Samling er istandbragt, maae vi endydermere sande, at det nu var paa høi Tid at faae Resterne af vor Folkedigtning nedtegnet. 84aarige Koner i Fyrresdal, som sidde inde med væsentl[illegible]re maadelige Archivarer at stole paa. Slige Fol[illegible]ukommelse kan være ligesaa god som nogen Protokol; men de taale ingen Eftermænd i Kaldet. De døe, og Nøglen til hvad de vidste er ligesom kastet paa Havsens Bund.

Den katholske Præst Lichtlé har udgivet et vidtløftigt „**Forsvarsskrift**", hvorved han indappellerer sin Sag „fra ubillige Anklageres og det vildledede Publikums urigtige Omdømme til det bedre underrettede Publikums Retfærdighedssind."

Norge.

Christiania De samme Mænd, som ifjor fik istandbragt Abonnements-Koncerterne i Logen, indbyde til en Fortsættelse efter samme Plan i kommende Vinter. Da det imidlertid har vist sig, at man, trods det stærke Besøg, ikke har kunnet komme ud af det med Indtægterne, ere Abonnementspriserne nu forhøiede fra 48 til 60 ß for hver Koncert eller 2 Spd. for alle fire Koncerter. Denne Priis er imidlertid i Forhold til hvad der ved disse Koncerter er bleven budt og i Sammenligning med de almindelige Koncertpriser ingenlunde saadan, at den kan afskrække Musikelskere fra nu som tidligere at deeltage.

— Lieutenant i den norske Marine, H. Gade, der tjener paa det franske Linieskib Ulm, modtog under Festen i Cherbourg Æreslegionens Ridderkors af Keiseren selv.

— Vi omtalte for nogen Tid siden, at entlediget Distriktslæge Karl Hansen, der i længere Tid har nydt Universitets-Stipendium for at lægge sig efter Chemi, stod i Begreb med at holde de for Doktorgraden anordnede trende Prøveforelæsninger. Resultatet af disse Forelæsninger har man imidlertid hidtil ikke offentlig seet fremsat, formodentlig fordi det er blevet saaledes, at Hr. Hansen efter det medicinske Fakultets Dom ikke kan faa Graden, idet denne nemlig gaar ud paa, at de tvende Forelæsninger ere tilfredsstillende, den tredie (extemporerede) derimod ikke. Over denne stykkevise Censur har Mgbl. (for Onsdag), uden forresten at afgive nogen Dom om Hansens videnskabelige Kvalifikation, dadlende udtalt sig og har til Støtte for sig ogsaa det akademiske Kollegium, der formener, at Censuren over alle tre Forelæsninger maatte afgives under Et. Kirkedepartementet har derimod opstillet den Lovfortolkning, at hver enkelt Prøveforelæsning maatte være tilfredsstillende, inden Doktoranden tilstededes at forsvare sin Afhandling.

— Gaarden Risebro er nu indkjøbt for Redningsanstalten „Toftes Gave", der ifølge Aftenbladet allerede i Høst vil blive flyttet derhen. Kjøbesummen er 12,000 Spd. Gaarden har omtr. 400 Maal Indmark og føder 25—30 Stkr. Storfæ. Stiftelsens Bygninger her i Byen ere bortleiede til Kaserne og Skole for Militære.

Bergen. Den netop opførte Thveitebro i Eidsfjord er bortrevet ved en stor Vandflom. — Veimurene over Stalheimsberget ere i en Strækning af 25 Alen styrtede ud og det paa et Sted, hvor Muren var mellem 11 og 12 Alen høi. Imidlertid er saameget bleven staaende igjen af Veien, at denne saavidt er fremkommelig.

Levanger. Nordre Throndhjems Amtstidende beretter efter „Jemtlands Tidning", at Hs. Maj. Kongen under 2den Juli har stadfæstet den af Major Lejonancker opgjorte Arbeidsplan med dertil hørende Karter for den foreslaaede nye Kommunikationslinie fra det Indre af Jemteland til den norske Grændse, med den Betingelse, at Linien fortsættes gjennem Norge til et bestemt Punkt ved Nordsøen (hvilket den efter de fra norsk Side fattede Beslutninger vil blive).

Christiania. Trykt og forlagt af H. J. Jensen. (Storgaden Nr. 27.)

Illustreret Nyhedsblad.

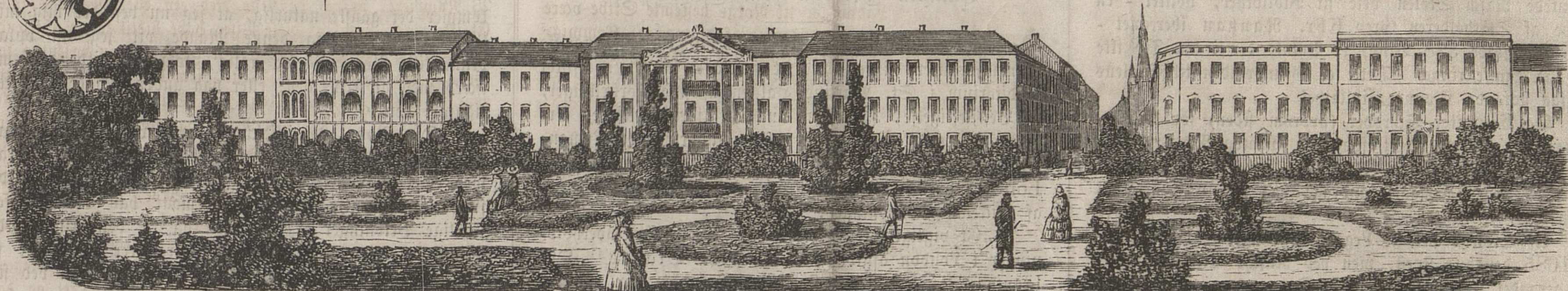

Nr. 35. | Udkommer hver Søndag Morgen. | **29de August 1858.** | Abonnementsprisen er 60 ß Fjerdingaaret. | **7. Aarg.**

Indhold.

Efterretninger om Christiania Cathedralskole under Cancelliraad Jacob Raschs Rectorat. (1706-37.)

(Prøve paa et større skolehistorisk Arbeide af Ludv. Daae, studios. philol.)

IV.

Dette nye Locale[illegible] et samme, som Skolen vedblev at besidde ligetil 1823, da den ved et Mageskifte blev flyttet til sit nuværende Sæde („Jørgen Pløens Gaard" i Store Strandgade) - var den Gaard, som nu afgiver det Meste af Kirkedepartementes og Storthingets Leiligheder. Thi formodentlig har enten Ingen villet paatage sig at opføre en ny Bygning paa de ovenfor (i 3die Stykke) anførte Betingelser, eller man har frygtet for at Lectoratet endnu ei paa længe skulde blive vacant - Ledighed indtraf dog 1717 -, nok er det, Kongen skjænkede en Sum af 5000 Rdlr., hvorfor denne Gaard indkjøbtes. Handelen afsluttedes under 15de Oktober 1718 med Eierinden Karen Toller, Enke efter den en Maanedstid i Forveien afdøde Caspar Hermann v. Hausmann („Huusmand",) en stor Magnat, der havde været Geheimeraad, R. af Dbr., Generallieutenant og Overstcommanderende i Norge, Medlem af Slotsloven m. M.*) Gaarden er ifølge Skjødet beliggende mellem „Tøger Ericksen Grøns Gaard paa den ene Side og til Grevenkops paa den anden." Til den hørte og en Have, der strakte sig til Admiralitetsraad Treschows, dengang af Etatsraad Stockflet beboede Gaard. Denne Gaard, for hvilken Kjøbesummen udgjorde 3800 Rdlr. og 100 Dukater i Guld (= 250 Rdlr.,)**) blev da indrettet til Skole og den 13de Juli 1719 indviet af Rector i Overværelse af Kong Frederik den 4de selv og af Kronprindsen, som da vare her tilstede, „formodentlig", siger Rosted, „i Anledning af et Tog, som dette Aar blev gjort til Sverrig."

Over dette Skolelocale, der forhen ved en bestandig laaset Port var adskilt fra Nabogaarden, den nu til Prindsens Gade udvendende Departements-Gaard, haves i en Regnskabs-Protokol en Beskrivelse og Inventarieliste af 1734, hvoraf Noget bør hidsættes. — „En gandske grund-„muret Gaard, lang vel 80 Alen, bred 60 Alen, med „en liden indhegnet Have og Vandspring i Gaarden. Udi „Gaarden er Værelser for Rector med Familie, for Con-„Rector 2 á 3 Kammere, for Hørerne Kammere, med en „Afdeling hos for hver til Bøger, Klæder og deslige. Oven-„paa et stort Værelse til Skolen, hvis Dør har denne Opskrift:

„Schola.
Hic bene moratum decorat svadela
laborqve"

„og nedenunder et illumineret Laurbærtræ. - Mesterlectie „er afdelt ved Skillerum." Videre fandtes et Skab med forskjellige Skolefornødenheder, 4 store Tavler, 1 til Musikunderviisning og 3 til Regning, Borde og Bænke til Disciplerne og et stort Cathedra for Rector og Conrector i Mesterlectie, hvorimod Hørerne maatte nøie sig med smaa Borde med Træ-Lænestoler. Endelig en Ovn, vægtig 5 Skippund. Næstved Skolen var et stort Kammer, hvori bl. A. forefandtes et laasfærdigt Skab med Gitterværk foran, der indeholdt Skolens Bibliothek, dengang endnu

*) Om ham, se B. Moe Pers.-Hist. 1, 39 og 2, 169 og 279.

**) Det Øvrige af den kongelige Gave paa 500 Rd. anvendtes til at erigere det tildels endnu bestaaende „Legatum Friderici Quarti."

for Størstedelen Raschs Donation. Nedenunder Skolesalen var et stort Værelse itl „Lectorium" (Auditorium for Lect. theol.) Døren til samme Værelse havde saadan Indskrift:

„Lectorium.
Οὐδεὶς ἀθεολόγος εἰσίτω."

Nedenunder var Solen afmalet med sine Straaler. I samme Lectorium forefandtes foruden Catheder for Lector og Stole for Disciplerne ogsaa „en Bordstol for Respondens, naar der disputeres." Endvidere adskillige Ornamenter, saasom Jesus og Treenigheden afmalede, Tabeller over „alle danske" Konger, Keiserne, Paverne, de 4 Monarchier m. M. Udenfor Gadedøren (der vistnok har været til Toldbodgaden) fandtes 2 store Steenpillarer, hver 5 Alen høie*) og over Indgangen et Pyramidal-Triangel med Fr. den 4des Navnetræk, oventil med en Krone, paa Siderne holden af tvende Løver og nedenunder denne Indskrift:

Aedes Gymnasii & Scholae Christianiensis
D. XIII Jul. A. MDCCXIX
Præsente Augustissimo Rege
Friderico IVto
ut et Principe Hæreditario
Christiano,
inauguratæ,
Testes
Regiæ Pietatis ac Munificentiæ
in ævum memorabiles.

Saaledes havde da endelig Skolen et Locale, der ogsaa overeensstemmende med Forordningen af 1694 kunde huse dens Lærere. Men allerede omtrent ved Midten af Aarhundredet synes disse for det Meste at have boet udenfor Bygningen, ogsaa om de vare ugifte.

V.

Ogsaa Rector Rasch's Privatliv har imidlertid været af saa stor Indflydelse paa Skolens Anliggender, at vi atter ville vende os derhen. Han var ved sin Hidkomst 1706 ugift, men ægtede 1711 Anne Dorthea Herculesdatter Weyer, der, som jeg af Thues Beskrivelse over Krager ø bestemt maa slutte, har tilhørt den der dengang blomstrende rige Familie af dette Navn. Med denne Kone har han faaet temmelig store Midler, thi da hendes Fædrenearv faldt 1717, i hvilket Aar hun ogsaa døde, tilflød Rasch saameget Jordegods især i Bratsberg Amt, at han kunde sælge det til hendes Broder, Nils Weyer, for 6000 Rdlr.**) Kort efter denne Kones Død gjorde han et nyt Parti, som vel maatte kaldes det mest glimrende, en Person af hans Stand da kunde gjøre: han ægtede nemlig Biskop Deichmanns Datter Anne, hvorvel han som Pompejus, da denne ægtede Cæsars Datter, var noget ældre end sin Svigerfader. Hellerikke her manglede vel en god Medgift, men at det ogsaa vilde sige noget Mere at være Svigersøn af denne i hine Dage saa vældige Magnat, skulle vi strax se.

Rasch erholdt nemlig, da Bloch 1717 befordredes til Præst i Odense, tillige Lectoratet, der aldrig tilforn havde været forenet med Rectoratet, dog udnævntes han ei formelig til dette Embede, før under 25de Juni 1723, da han tillige erholdt „Rang med virkelige Cancelliraader", Noget, som udtrykkelig berettes at være Deichmanns Verk. Dette var dog det Mindste. Thi da R. 1720 paa Aarsdagen efter den ny Skoles Indvielse til Minde herom havde holdt en latinsk Tale og udgivet den

*) Disse have udentvivl været de samme, der senere tildeels ødelagdes ved at henlægges paa Fiskebryggen. De indeholdt da Minder om Familien Huus, der har eiet Gaarden før Hausmanns Tid.

**) Af en Obligation af samme Aar, udstedt af Weyer, hvilken jeg har overkommet.

i Trykken, blev denne Aaret efter i den bekjendte A. Høyers nylig paabegyndte kritiske Tidsskrift „Nova literaria" meget skarpt og bidende recenseret.*) Den lærde Hans Gram, der var Raschs specielle Ven, blev fortørnet, men Deichmann, „der paa de Tider var hos os som Richelieu og Mazarin", lod det ei blive ved at fortørnes, men fik udvirket, at Høyer maatte ophøre med Udgivelsen af dette saare fortjenstfulde Tidsskrift, fordi han deri havdeført yderst velgrundede Anker mod en Pjece paa c. 12 Qvartsider af — en Rector.

Hvad Høyer i sin latinske Recension især har at udsætte paa R's Bog, er den slette Latinitet, den han finder en Rector uværdig, ihvorvel den, heder det, nok tør have fundet Bifald i Christiania. („etiamsi eloquentia oratoris auditorio Christianiensi haud displicuerit.") Og de Steder, Høyer til en Prøve meddeler, ere da ogsaa saa horrible, at man vanskelig kunde tænke sig dem hidrørende fra en Rector, som dog stod i Anseelse for sin især antiqvariske Lærdom, og som deels har udgivet, deels forfattet haandskrevne Arbeider over Theologi, Medicin, Jurisprudents, Botanik, ja endog Navigation og som arbeidede paa et dansk Sprogverk.**) Men det er da gaaet ham som andre Polyhistorer: mange forskjellige Kundskaber har der vistnok hos ham været samlet, men Grundigheden i det Enkelte, Fremstillingsevne og Herredømmet over Formen har han manglet. — Til lignende Betragtninger maa man føle sig opfordret, naar man af den Tabel over Underviisningen i Mesterlectien, som R. har udgivet og som er optrykt hos Nyerup i Hist.-stat. Skildr. III, 1ste Halvdeel, seer, at han lod sine Disciple der gjøre Vers i alle tre gamle Sprog og at han, hvad vistnok paa den Tid var temmelig eneståaende, lod dem af en dertil antagen Sprogmester lære Tydsk og Engelsk.***) Thi de samme Folk, der have lært alt dette, ere dog ikke bedre Latinere, end at de jevnlig i sine vitæ fortælle om sin Ansættelse som Degn med de Ord: „Vocatus sum in diaconum" og skrive Ting som „Hoc egi ut symmysta."

Ihvorvel Rasch saaledes ikke var nogen Rector consummatus, saa var han dog beviislig den Tids bedste Rector i Norge, førend de øvrige Skoler, der, som allerede ovenfor i en Note er oplyst, vare i fuldstændig Uorden, regenereredes ved Mænd som Steensen og Dass. Vi indrømme villig disse tvende Mænds og vel ogsaa R's Eftermand Arbins's Overlegenhed i det egentlige Lærefag, men Christiania Skole skylder Rasch saare Meget for den heldige Maade, hvorpaa han bortryddede de mange Hindringer, hvorved dens Virksomhed ved hans Tiltrædelse var hemmet. Af saadanne have vi allerede berørt det elendige Locale, den Forvirring, hvori Skolekassen ved Hirnklows Død var stedt, Mortensaftens-Uvæsenet og disse Onders Frugt, den slette Frekvents. Alt dette fik han raadet Bod paa; vi skulle nu ogsaa høre Mere.

Noget Skole-Bibliothek havde der før R's Tid i Virkeligheden ikke existeret, thi en Bogsamling vilde dog

*) Recensionen staar at læse netop i det sidste Nr. (13) af dette Tidsskrift, der nu er saa sjeldent, at R. M. Petersen i sine Bidrag til den danske Litt.-Hist. IV, I, p. 215—16, hvortil henvises, har udtalt det ønskelige i dets Gjenoptrykning. - Cfr. ogsaa Nyerups „Luxdorphiana" og samme Forfatters Hist.-stat. Skildr. III, 1ste Halvdel. J. Møller, Mnemosyne I.

**) Cfr. A. Thuras „Idea", p. 22, 23 og 87 samt R. M. Petersens Bidrag til Litt.-Hist. IV, I, p. 318. Paa det først citerede Sted hos Thura er meddeelt en fuldstændig Prospectus over det danske Sprogverks Indhold.

***) Det Sidste sees af en (utrykt) kgl. Skrivelse af 19de Novbr. 1728 „ang. adskillige Anstalter i Christianiæ Skole", den samme, hvoraf jeg tidligere har meddelt Oplysninger om Omgangen med Musiquen Mortens-Aftenerne.

være et vel fornemt Navn for de 3 - tre - Bøger, som bleve Skolen forærede ved et Testamente (dat. 1ste Jan. 1649) af Præsten i Rommedal, den ikke umærkelige Christen Stephensen Bang, Forfatteren af den ældste Beskrivelse over Christiania, der dog mere er en Bønnebog end en Topographi. De tre Bøger - Calepinus's Lexicon XI linguarum, Scapulas gr. Lex. og Collingii Etymologicum - skulde ifølge Testamentet „være foræhret til Christianiæ Skolis Inventarium, Scholae børn til Forfremmelse.“*) Men da Skolens nye Locale indviedes 1719, skjænkede Rasch Skolen hele sit Bibliothek, hvilket - en Gave af Statholderen Grev Chr. Rantzau iberegnet - 1734 udgjorde 328 Bind, et Antal, der i hin Tid ikke var saa ganske ringe. Dette er Grundvolden til Skolens nu saa store og skjønne Bibliothek.

Da Conrector Schrøder (hvorom siden) før 1729 i mange Aar havde været svagelig, paatog R. sig gratis ogsaa hans Forretninger, indtil han selv begyndte at føle Alderens Tryk og maatte andrage paa en ny Conrectors Ansættelse.

Af Skolens private Legater var det Philipsenske af 1685 dengang størst, men ved Raschs Tiltrædelse var det geraadet i stor Forvirring. Denne var imidlertid saa opofrende, at han i lang Tid udbetalte Legatets Renter til Disciplerne af egne Midler, og da Anledning gaves ved Salg fik det ordnet saaledes, at det udbragte det dobbelte. Herfor blev han da lønnet ved en Bestemmelse i den nye Fundats for Legatet, der tilsikrer Rectors Sønner fortrinsvis Adgang til at nyde sammes Renter. Det er ligeledes Raschs Fortjeneste, at Ludvig Munchs Legat blev bevaret for Skolen, da under hans svage Formand de, der sad inde med dets Jordegods, længe Intet havde betalt, saa at kun en af Rasch i høi Tid anlagt Proces reddede samme. Hrrfor roses han og i kgl. Skrivelse af 18de Juli 1729 „for Tro, Flid og Nidkjærhed.“ — I August 1730 legerede Sognepræst Johan Koren til Storøen en Sum til Skolen; her roses Rasch „for at have med sit Raad gaaet ham tilhaande udi den allernaadigste Kongl. Promotion fra et Kald til et andet.“ Dette viser formodentlig deels hans (gjennem Deichmann) store Indflydelse, deels er Kjendskabet til Rector maaske en af Hovedgrundene til at denne bergensiske Præst legerede Noget til Christiania Skole.

Allerede i første Stykke er Communitetet nævnt. I Raschs sidste Aar (Fundats af 2den Sept. 1735) blev denne Stiftelse saaledes forbedret, at der nu kunde bespises indtil 30 Disciple der 2 Gange daglig, at Lærerne ordentlig kunde faa sine Kostpenge udbetalte, og at endda Penge bleve tilovers, medens tidligere kun med største Nød 10 Disciple kunde „spises“, og Stiftelsen endda var i stor Gjæld. Denne Fundats, der læses hos Nicolaysen, er saare interessant og oplysende for Tiden. En Spiseseddel er tilføiet, men den skal ei være overholdt af Spisemestrene, og Kosten „efter Rygtet ikke have været den bedste.“**) (1756 ophørte Bespisningen in natura, og Disciplerne fik isteden derfor 3 Rigsort ugentlig i Kostpenge.)

Som en Følge af alle disse Bestræbelser var Skolens Frekvents i det sidste Skoleaar, hvori R. levede, hele 78 Elever, nemlig i øverste Cl. 27, 5te 11, 4de 15, 3die 10, 2den 10, 1ste 5. Det fortjener at bemærkes, at 20 Aar senere havde Skolen neppe halv saa stor Søgning, uagtet Landet da havde færre Skoler og Intet synes at have manglet den daværende Bestyrelse.

Et haardt Slag for R. har naturligvis Biskop Deichmanns Ulykke og Død maattet være, og vor Rector har da efter flere Spor at domme maattet føle Trykket af den nye Slægt, „der ikke kjendte Joseph og hans Fortjenester.“ Efter udentvivl i flere Maaneder at have været syg, døde han den 1ste Octbr. 1737 (ikke som Nyerup har, 1738.) Hans Enke Anne Deichmann, der overlevede ham til 1754, erholdt siden af Skolen en aarlig Pension af 40 Rdlr., ligesom hun efter Datidens Skik nød Naadsens-Aar af Embedet. Raschs Børn af andet Ægteskab vare: 1) Bartholomæus R., f. 1723, Capitain, senere Generalkrigscommissair og Eier af Eidsfos Jernverk (2 Sønner.) 2) Else Sophia Dorothea R., f. 1723, g. m. Justitsraad og Assessor i Overhofretten Hans Juel. 3) Anna Dorothea R., f. 1725. 4) Frederikke Sophie R., f. 1726, g. m. N. Aall. 5) Edel Margrete R., f. 1728, g. m. Cancelliraad Bartholomæus Herman Løvenskjold til Borrestad. 6) Ditlev R., f. 1731, Mægler og Lodsoldermand i Porsgrund (3 Børn.) 7) Christian R., f. 1734, Etatsraad og Toldcasserer i Porsgrund (5 Børn.) 8) Eleonora Hedevig R., f. 1736. Flere Familier af Navnet Rasch, der leve her i Landet, staae dels i intet, dels kun i cognatisk Slægtskabsforhold til den her omhandlede Familie.

*) Ikke destomindre forsvandt alle tre Bøger fra Skolen og først c. 1777 blev den ene (Scapula) gjenkjøbt paa en Auction af en Skolens daværende Discipel N. Hassing. Ved at undersøge Bindet nøiere fandtes Bangs Gavebrev endnu i samme Bog, der ellers bar utvetydige Mærker af at være forsætlig stjaalet.

**) At Disputere- og Læse-Øvelserne over Bordet vedbleve endnu i disse Tider, kan sees af Regnskabsbøgerne, der vise Udgifter til dertil anskaffede (theologiske) Bøger.

I indeværende Aar er af forhenværende Sognepræst til Rødenæs, Chr. E. Rasch, til Skolen foræret et Portræt, der skal være Rector R's Billede, ihvorvel ingen Paaskrift eller Lignende beviser dette. Han ser der ud som en tyk, velnæret og tilfreds Mand, og for at bruge et betegnende Udtryk, „Κύδεϊ γαίων.“

Charles Dickens som Forelæser.

Hosstaaende Afbildning fremstiller denne berømte engelske Romanforfatter, iførd med at forelæse for et overfyldt Auditorium i St. Martins Hal en af sine Fortællinger, en Beskjæftigelse, som han nu har gjort sig til en Erhvervskilde ved Siden af sit uhyre indbringende Romanforfatterskab. Idet vi laane vor Afbildning af Illustr. Lond. News, hidsætte vi følgende Skildring i Times af Dickens' Oplæsninger:

„Et vigtigt Bidrag til de ikke theatralske Underholdninger i London afgive Mr. Charles Dickens's „Oplæsninger.“ For nogen Tid siden begyndte han paa det Experiment at anvende sine Talegaver til sin egen Fordeel, og saa talrig en Skare samledes udenfor Indgangene til St. Martins Hall, at flere hundrede Personer maatte vende om igjen, længe forend „Oplæsningen“ begyndte.

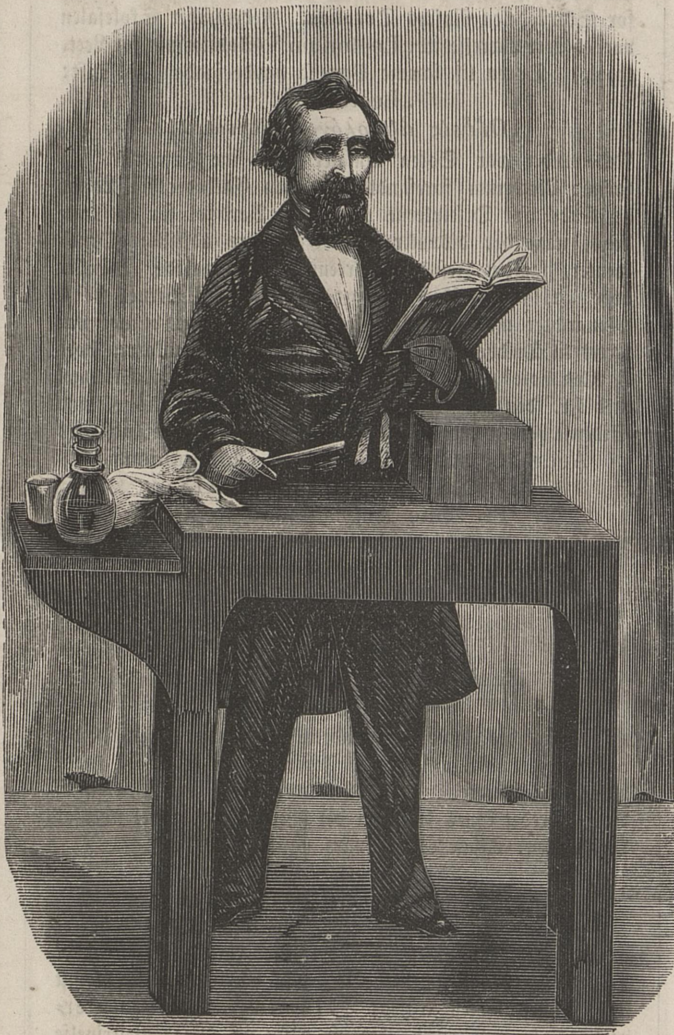

Charles Dickens forelæsende „Faarekyllingen“ i St. Martins Hall.

De Bevæggrunde, der have bragt Mr. Dickens til at blive en Oplæser af Profession istedetfor en veldædig Dilettant, der stod til Tjeneste for ethvert godgjørende Selskab, som havde moralsk Mod nok til at anmode ham om uden Betaling at spilde sin Tid og anvende sit Talent - har han udviklet i følgende lille Tale, der blev afholdt paa en mandig, ligefrem Maade og tjente som en Indledning til hele Foredraget:

„Ladies og Gentlemen! Det er dem maaskee bekjendt, at jeg i nogle Aar har været vant til at forelæse visse af mine kortere Arbeider i forskjellige Kredse af Tilhørere for derved at bidrage til forskjellige goddædige Øiemed med Tab af baade Tid og Penge. Tilsidst er det dog blevet mig umuligt paa nogen Maade at opfylde alle disse bestandig forøgede Anmodninger, og jeg har derfor besluttet enten til visse Tider at holde Oplæsninger for min egen Regning som en fast Beskjæftigelse eller slet ikke at forelæse Noget offentlig. Det har kun kostet mig ringe eller slet ingen Vanskelighed at bestemme mig for det første Alternativ. De Grunde, der have bevæget mig dertil - foruden den Betragtning, at det ikke nødvendiggjorde nogen Opgivelse af, hvad der er mit rette Kald og mit Livs Formaal - ere af tredobbelt Beskaffenhed. For det Første har jeg overtydet mig om, at det paa ingen Maade kan forringe den Agtelse og Uafhængighed, som Literaturen forudsætter. For det Andet har jeg længe havt den Mening og handlet i Overensstemmelse med den Anskuelse, at Alt, hvad der i disse Tider sætter en almindelig bekjendt Mand i Forbindelse med hans Publikum og bringer ham i personligt Bekjendtskab med det under Betingelser, der forudsætte gjensidig Tillid og Agtelse, er en god Ting. For det Tredie har en temmelig lang Erfaring viist mig den Interesse, hvormed mine Tilhørere godhedsfuldt overvære mine Oplæsninger, og jeg veed, at den Fornøielse, som de bevidne mig, er et prøvet Middel til at styrke de Forbindelser, jeg vilde gjerne sige det personlige Venskab, hvori jeg sætter mit store Privilegium og min Stolthed, skjønt det ogsaa paalægger mig et stort Ansvar, og som jeg ønsker at vedligeholde med en Mængde Mennesker, der aldrig høre min Stemme eller see mit Ansigt. Heraf kommer det ganske naturlig, at jeg nu befinder mig midt iblandt Dem. Paa denne Maade vil jeg nu oplæse denne lille Bog, ligesaa rolig, som jeg vilde give mig iførd med at skrive den, eller paa anden Maade at offentliggjøre den.“

Den Bog, Mr. Dickens havde valgt, var „Faarekyllingen ved Arnestedet“, som han forstod at foredrage med en i Sandhed beundringsværdig Anskuelighed. Uden synderlig legemlig Bevægelse formaar han blot ved forskjellige Betoninger af Stemmen og en beundringsværdig Mimik at gjøre de forskjellige Charakterer anskuelige for sine Tilhøreres Phantasi, og den Interesse, han ved sine Oplæsninger frembringer, ligner mere Virkningen af et udmærket Skuespil end det rolige Bifald, der i Almindelighed lønner en heldig Oplæsning. Saaledes forstaar han ypperlig i Ordets theatralske Betydning at „skabe“ Billedet af Kudsken John Peerybingle, der har et saa godt Hjerte og en saa sløv Forstand, der kun vanskelig bliver skinsyg, men saa ogsaa reent fortumles af Lidenskaben naar den naaer ham; denne Typus stod ligesaa lyslevende for Tilhørerne, som han vilde have staaet, hvis Mr. Dickens havde været omgiven af malet Lærred og klædt i Kudskeliberi, istedetfor at han nu staar paa en simpel Forhøining og er klædt i almindelig Selskabsdragt. Ligesaa udtryksfuld er Forelæseren i de fortællende Afsnit af hans Historie, hvori der ikke findes nogen Charakter, der skal fremstilles, men hvor en vis Tankegang og visse Følelser ere udtrykte. Kort sagt, Mr. Dickens mundtlige Foredrag ere noget ganske Eiendommeligt for ham alene. Det er ingen blot Læsning, ikke heller et dramatisk Foredrag, men det indeholder noget af begge Dele.

Det israelitiske Slagteri.

Der kommer nødvendigviis en Tid, da enhver theokratisk Regjeringsform ikke mere er i Overeensstemmelse med det regjerede Samfunds Aand og Sæder. Den er da blot et dødt Bogstav og naar den støtter sig paa religiøse Dogmer, bliver den en Kilde til endeløse Vanskeligheder og Forvirringer. Den opretholdes endnu blot af den Ærefrygt, som hefter ved en meget gammel Tradition.

Den menneskelige Aand er af sin Natur altfor bevægelig til at finde sig i ubevægelige Institutioner. De bedste Love ere de, som følge et Folk i alle Grader af dets physiske, intellektuelle og moralske Opdragelse. Det er en Chimære, at ville danne en Nation efter en forældet Lovgivning. Alle permanente Institutioner, hvilken Charakteer de end have, forfalde i Praxis, naar de ikke mere passe for Tiden. En vis hellig Sky for at angribe det Overleverede, kan opretholde det en Tidlang, men det bliver kun et Tidsspørgsmaal.

Det synes os, at dette er den mosaiske Lovs Skjæbne i de moderne Tider. Vi have ingen Grund til at betvivle, at denne Lovgivning i sit Udspring var et tro Udtryk for den israelitiske Kulturstand, men den jødiske Befolkning i Europa er nu voxet fra den, og at den ikke allerede faktisk er falden, er blot i Kraft af en moralsk Vold, som paabyder Forstanden Taushed ligeoverfor Aabenbaringens Autoritet. Vi tale her blot om de borgerlige Love, der, som man veed, fik samme Helligelse som de guddommelige og ere saaledes inkorporerede i selve Dogmerne, at det er umuligt at adskille den civile Lovs Pligter fra den religiøse Lovs. Denne Forvikling er en Hindring for den jødiske Troes Ligestillen med de politiske Samfund, med hvilke den har blandet sig.

Man behøver blot at gjennemløbe de fem Mosebøger, der indeholde alle en Israelits Pligter, for at forvisse sig om, hvor vanskeligt det er at forene Opfyldelsen af disse Pligter med Ideers og Sæders nuværende Fremskridt. Den mosaiske Lovgivning fastsætter Regler for enhver af det offentlige og private Livs Handlinger, og binder den personlige Frihed i enhver af sine Ytringer; Loven blander sig i Alt.

I denne Lovgivning er Alt forældet, og man kan blot forbauses over, at den endnu kan holdes oppe; den ligner et gammelt, til Marven vissent Træ, som hverken giver Skygge eller Frugt, men som man lader staae af Ærbødighed for gamle Minder. Den stigende Oplysning har dog forlængst gjort væsentlige Reformer uundgaaelige, dog har man ikke formaaet at afryste Traditionens Aag saavidt, at man har afkastet de af Moses givne Diætfor-

skrifter, som upaatvivlelig vare saare vise for hiin Tid og hine Steder. Vi ville antyde nogle af disse Forskrifter. En Jøde har Tilladelse til at æde ethvert Dyrs Kjød, der har kløftet Fod og som drøvtygger. Svinet tør ikke ædes, skjønt det har kløftet Fod, fordi det ikke er drøvtyggende; heller ikke Kamelen, som drøvtygger, men ikke har kløftet Fod. Blandt Fiskene tør blot de nydes, der have Skjæl og Svømmefinner; de Myriader, der boltre om i Havet uden Skjæl og Svømmefinner, skulle være Gjenstand for Afsky. Mellem Fuglene rammer Forbudet Ørnen, Falken, Gribben, Ravnen, Strudsen, Uglen og nogle faa andre, hvorimod Tilladelsen strækker sig til flere, der ere sikre nok for vore Efterstræbelser, som for Exempel Græshoppen. Krokodille, Muus og Chamæleon ere urene Dyr. Man maa heller ikke æde af det Dyrs Kjød, der er kreperet af sig selv; Loven forbyder at sælge eller forære bort den døde Krop.

Voltaire har kritiseret disse Forskrifter med al sin bitre Haan, men det er blot hvor hans Kjendelse stemmer overeens med de medicinske Fakulteters, at den har Betydning. Som en forfærdelig Plage for Jøderne fremhæver han den Indskrænkning i Nydelsen selv af de tilladte Kjødspiser: at Dyret maa have været slagtet efter den mosaiske Regel og dets Blod udgydt. Loven udstøder forfærdelige Trudsler mod dem, der forbryde sig mod denne Forordning og „æde Blod." „Jeg vil lade min Vredes Øie hvile paa ham og jeg skal hente ham midt i sit Folk", siger Herren. Dette er endnu ikke Alt. Loven foreskriver ogsaa Maaden, hvorpaa Blodet skal udgydes, og denne Ceremoni, der er en religiøs Akt, kan blot forrettes af en dertil særlig indviet Person.

Af disse Lovens Indskrænkninger udgaar Nødvendigheden af et eget israelitisk Slagteri. Blot Slagtere, anerkjendte af et Konsistorium, have Ret til at udsælge Kjød cocher, det vil sige tilladt. Schohetim, der aarelader Dyret efter israelitisk Ritus, betragtes som religiøs Embedsmand og staar blot under Rabbin. Schohetim har indtaget de gamle Offreres Plads. Han bærer paa et stort Ansvar, da Loven forkynder frygtelige Følger af den mindste Afvigelse fra dens Forskrifter. En af Schohetims første Pligter er at volde Dyret den ringest mulige Smerte; hans Kniv maa derfor være skarpt slebet og dette er en saa vigtig Sag, at Rabbin selv maa undersøge den. Inden Dyret føres frem oplæses en Bøn, der minder om, at Gud har tilladt at Dyret dræbes til Menneskets Underholdning. Er det Snit, man gjør i Halsaaren, ikke vel anbragt nok til at fremkalde øieblikkeligt Blodtab og derpaa følgende Død, er Dyret trepha eller ureent. Schohetim er endvidere forpligtet til at forvisse sig om, at Dyret ikke har baaret paa nogen Sygdom, der kunde havt medført Døden, thi i dette Tilfælde er det ureent, ligesom det af sig selv kreperede Dyr. Han maa i denne Hensigt omhyggeligt undersøge Hjertets og Lungernes Tilstand og blot levere de israelitiske Udsalgssteder fuldkommen rene Dyr. Det hele Ceremoniel ved Slagtningen er en religiøs Handling.

Alt dette maa naturligviis i høi Grad fordyre Kjødet for de israelitiske Konsumenter. Man har gjort talrige Forsøg paa at unddrage de fattige Klasser fra denne trykkende Forpligtelse og tillade dem at spise Kjød cocher, og er det sandt, hvad der paastaaes, at de mægtige Israeliter i de store Stæder gjøre deres Indkjøb i de almindelige Slagterier, er dette en stor Uretfærdighed mod de mere samvittighedsfulde fattige Jøder, paa hvilke Trykket falder saameget tungere, da Loven ogsaa forbyder Nydelsen af en stor Mængde Fisk samt af Vildt.

Det Spørgsmaal er ofte bleven opkastet, om nogensomhelst positiv Nytte er at opnaae ved at beholde Diætforskrifter, som langtfra tilfredsstille Sundhedens Fordringer. Erfaring har paa det bestemteste beviist det modsatte. En Reform vilde sætte hele den israelitiske Befolkning istand til at ernære sig paa en priisbilligere og sundere Maade, Fordele, som ingen Lov i Længden tør modsætte sig, og naar Rabbinerne i Holland under Pidskestraf forbyde Israeliterne at kjøbe deres Kjød i de almindelige Udsalgssteder, er dette en Fanatisme, som Tidsaanden fordømmer.

Siden man af et Menneskelighedsmotiv har afskaffet Omskjærelsen og af Ærbødighed for Kvinden forbudt Fleerkoneriet, studser man over at Jøderne saa haardnakket holder paa noget Uvæsentligere. Dette er dog blot den gamle Erfaring, at den religiøse Idee altid mest energisk overholder Udøvelsen af sine underordnede Doktriner. Det vilde ikke forundre os, om Jøderne endnu udføre store Reformer, inden de bekvemme sig til at afstaae fra deres Diætsystem, som de ikke have nogen fornuftig Grund til at holde paa.

Leirens Hovedkvarteer paa Arralla.

Man fortæller, at Joseph den Anden tilraadede de polske Jøder, der opholdt sig i hans Rige, at afrage deres Skjæg. Dette Forslag vakte stor Bevægelse. Paa en Petition i denne Anledning svarede Keiseren: „Jeg har kun givet Eder et Raad, ville I ikke følge det, bliver det Eders Sag." Det samme Svar maa vi give dem, der kunde ville beskylde os for at have foreslaaet farlige Reformer. (L'Illustration.)

Literatur.

Norges Mynter i Middelalderen, samlede og beskrevne af C. J. Schiwe (Toldinspektør). Med Indledning af Prof. C. A. Holmboe. 1ste Hefte. Chr. Tønsbergs Forlag. Priis 1 Spd. Foreliggende Hefte af dette længe forventede Værk, hvortil Storthinget i Betragtning af dets Vigtighed ogsaa har bevilget Understøttelse, er udstyret med en Elegance, der neppe overtræffes selv af udenlandske Planchepværker. Texten er trykt paa tykt, satineret Papir og Plancherne ere udførte af Lithograph Bucher i Bergen, hvis Duelighed vi tidligere have havt Anledning til at fremhæve. Heftet omhandler de Mynter, der findes fra Erik Blodøxes indtil Harald Haardraades Tid. Paa tre Plader faar man Afbildninger af 118 Mynter, af hvilke omtr. Halvparten deels ere prægede, deels formodes prægede under sidstnævnte Konge. Beskrivelsen, der optager ikke mindre end 29 svære Foliosider, er ledsaget af Tabeller, der vise Mynternes Vægt, Lødighed og Findesteder, forsaavidt disse lade sig angive. Naar tages Hensyn til det bekostelige Udstyr, maa en Priis af 1 Spd. ansees billig for Hefter som foreliggende. Det hele Værk vil udgjøre 5 Hefter og kommer saaledes Subskribenterne paa 5 Spd.

„Dagbladet" Nr. 193 indeholder en længere Literatur-Artikel, der omhandler **B. Bjørnsons** Forfattervirksomhed, navnligen „Synnøve Solbakken" og „Halte-Hulda." Over hiint Arbeide falder Dommen overhoved meget gunstig, ihvorvel der gjøres de samme Udsættelser, som vi i sin Tid tillode os at fremkomme med, nemlig at Ordknapheden er dreven for vidt og at det indlagte Andersenske Drømme-Eventyr ikke passer ind i Fortællingens Charakteer forøvrigt. Men over „Halte-Hulda" dømmes der langt strængere. Stykket vidner ganske sikkert om betydelige Anlæg, hedder det, men som Heelhed er det uskjønt og upoetisk og „vidner ligesaa bestemt om, at Forf. staar i Fare for at forvilde sig paa en farlig Afvei, Smagen for det Rædselsfulde og den outrerede Ordknaphed, og at han endnu ikke er moden nok til at magte det hele langtfra lette dramatiske Apparat." Det valgte Stof er ikke uden en vis Storhed, men det indeholder et saadant Overmaal af Vildhed og Raahed, at det under en sand Behandling altid maa gjøre et modbydeligt, frastødende Indtryk. Som Tidsmaleri, indrømmes der, er „Halte-Hulda" muligviis langt troere end Oehlenschlägers Stykker, men (bemærkes der træffende paa et andet Sted) i disse „var der altid en Overvægt af Mildhed og Humanitet, der forsonede med Kjæmpernes Vildhed og Charaktererernes og Situationernes Raahed." Hvad det Techniske i snevreste Forstand angaar, bemærkes, at Versene meget ofte ere tunge og feilfulde. Over Sproget baade i „Synnøve" og „Halte-Hulda" føres en stærk Klage, der da igjen rammer den hele Norskhedsbestræbelse, som Dagbladet har for Skik ved hver given Leilighed at persiflere. Ordet „Ugang" har Anmelderen, trods al Anstrængelse, ikke kunnet forstaa, hvilket vi gjerne tilgive ham, saasom vi heller ikke efter Skrivemaaden kunne andet end blot slutte os til Betydningen (thi ifølge Dialekterne og Oldsproget hedder det Ord, Forf. har tænkt sig, Ugagn). Men naar der gjøres Ophævelser over Ordet „Stak" i Betydning af et Fruentimmerskjørt, have vi kun at bemærke, at Ordet er forstaaeligt over vort hele Land, og at vi saaledes uden Betænkning bruge det til Tid og Sted, ladende de Danske om hvorvidt de kunne forstaae det eller ei. Med denne Methode kan fra en praktisk Side vistnok, som Dagbladet gjør, med Vægt indvendes, „at det synes lidet tilraadeligt i en Læsekreds, der kun bestaar af faa Millioner Mennesker, at gjøre sig Umage for at fremtvinge forskjellige Sprogudviklinger, hvorved Læsekredsen formindskes i en betydelig Grad ved at opløses i mindre Dele." Men paa den anden Side er der vistnok dem, som sige, at Nationalitetshensynene ere vigtigere end hiin praktiske Fordeel, og at den danske Nation derfor, forudsat at den vil nyde godt af Literaturfællesskabet, maa finde sig i enkelte Særegenheder, som vor nationale Udvikling medfører, ligesaafuldt som vi finde os i deres og aldrig f. Ex. falde paa at klage over, at Chr. Winther i „Hjortens Flugt" (forresten det herligste af de nyere danske Digterværker) har anvendt forældede danske Ord og Vendinger, der ofte besværliggjøre Læsningen. Men vi vente ikke, at Literaturfællesskabet skal vedvare, naar hvert af Rigerne søger at gjøre ganske lokale Eiendommeligheder gjældende, saaledes at f. Ex. det specielt Sjællandske eller Thelemarkiske bliver store Dele af hvert Lands Fællessprog, og endnu mindre naar det Lokale og Specielle overvælder Heelheden, saaledes at de norske Forfattere til Skriftsprog ophøie Sæterdalsk eller Thelemarkisk og de danske Sjællandsk eller Jydsk. Thi da finde vi tilstrækkelig Grund til fra hver af Siderne at opsige hinanden Huldskab og Troskab. - Hvad Dagbladets Anmeldelse forresten angaar, begynder den med en Polemik mod „Fædrelandets originalitetssyge Zu—Zx." Hans Anmeldelse af Synnøve betegnes her som en voldsom Trompetfanfare", og allerede tidligere har Dagbladet givet en i sit Slags fortrinlig Parodi paa den.

Siden vi her omtale Bjørnson, ville vi ogsaa bemærke, at Svenska Tidningen (No. 162) ligeledes indeholder en meget fordeelagtig Anmeldelse af „Synnøve Solbakken", men at denne øiensynlig skriver sig fra en mere naiv og mindre dygtig Kritiker end Dagbladets viser sig at være.

Budstikken. Et med Dygtighed redigeret Organ for Jordbrug og Landhuusholdning har vistnok længe været savnet af vore Landmænd. Ved Selskabet for Norges Vel vil man imidlertid nu fra næste Aars Begyndelse erholde et saadant under Titelen „Budstikken“, anden Række, redigeret af DHrr. P. C. Asbjørnsen, F. Chr. Schübeler og Agronomerne C. T. Christensen og P. O. Boyesen. Allerede Redaktionens Sammensætning er her Borgen for noget Godt; Skrivedygtighed og praktisk Indsigt er forenet. Naar hertil kommer, at dette Skrift bliver særdeles billigt, er der Udsigt til, at enhver norsk Jordbruger, der ad Literaturens Vei søger Raad og Bistand i sin Bedrift, her vil finde „alle billige Fordringer“ fyldestgjorte. Ogsaa i det valgte Navn ligger et godt Forvarsel. Der knytter sig særegne Traditioner til „Budstikken“ fra den Tid, da det udgivende Selskabs Organ var det eneste økonomiske Blad her i Landet, eller ogsaa det, hvori de grundigste og betydeligste Artikler om de forskjelligste Materier nedlagdes. Vi ønske og haabe derfor, at Budstikken i sin fornyede Skikkelse maa finde fordums Deeltagelse, hvor den viser sig. — At den nu gives Titel af „Anden Række“ ansee vi uhensigtsmæssigt, baade fordi de tidligere Aargange ikke mere ere at erholde, saa at Enhver vil faa et tilsyneladende defekt Værk, og fordi der i Virkeligheden allerede før er kommet tre forskjellige Rækker, hver, efter noget Ophør af Forgjængeren, med sin af Indholdets Forskjellighed noget modificerede Titel, nemlig: I. „Budstikken, et officielt Blad“ 1810—1814 (hvorved det af Enevold Falsen begyndte Blad fortsattes); II. „Budstikken, et Ugeblad af statistisk-oeconomisk Indhold“ 1817—29, og III. „Budstikken, et Blad af statsoeconomisk Indhold. Ny Samling.“*) Vil man derfor angive Rækken, maa dette blive den „fjerde.“ Men det synes os bedst, kun at betegne Fortsættelsen paa samme Maade som tidligere, nemlig ved et Tillæg til Hovedtitelen, hvorved Indholdets Forskjellighed betegnes (f. Ex. „Maanedsskrift for Landbonæring.“) — „Tidsskriftets Indhold vil“, hedder det i Subskriptionsindbydelsen, „blive Afhandlinger og Meddelelser angaaende Jordbrug, Fædrift, Havevæsen i dette Ords mere udstrakte Betydning, Skovdrift, Fiskeri, Huusflid og andre med Landbonæringen forbundne Bisysler. Angaaende de her nævnte Gjenstande vil Skriftet stræbe at meddele saavel de Erfaringer, der vindes i vort eget Land, som ogsaa Underretning om de Fremskridt, forsaavidt de ere af Betydning for vore Forhold, som disse Erhvervsgrene gjøre i fremmede Lande. Det vil tillige levere almeenfattelige Fremstillinger af det ved Naturforskningen vundne videnskabelige Udbytte, forsaavidt dette har Interesse for Landbonæringen eller det almindelige Huusstel.“ Budstikken vil udkomme med et Hefte maanedlig paa 3 store Oktavark og leveres Abonnenterne for 72 ß Aaret, uden nogen Udgift for dem i Postporto.

Efterat Th. Mügge i et Par særskilte Bøger, foruden i Tidsskrift-Artikler, har beskrevet sine Reiser i Norden, er han begyndt at udmynte sine Erfaringer herfra i Romaner og Fortællinger. For et Par Aar siden udgav han Romanen „Afraja“, derpaa fulgte i Westermanns „Deutsche Monatshefte“ en Fortælling under Titelen „Signa, die Seterin“, og endelig har han nu netop udgivet „Leben und Lieben in Norwegen, vier Novellen aus dem norwegischen Volksleben“, (Frankfurt a. M. 2. B.) I den første af disse Noveller, „Der Schütz von Senjenoe“, møde vi vor gamle ærværdige Pastor Stockfleth blandt de handlende Personer. Hvis Pastoren læser Romaner, vil han saaledes her ikke alene finde en Morskabsbog af samme almindelige Interesse som for andre, men han vil ogsaa have den Fornøielse med det samme at gjøre et Bekjendtskab med sin igjennem Romanforfatterens Pen reproducerede Personlighed, som det hos os kun falder i faa Nulevendes Lod at stifte. I Udlandet hører Sligt imidlertid ikke til Sjeldenhederne hverken i Fortællinger eller Skuespil. Vi ville ikke tale om at Tieck i sin „Bestøvlede Kat“ lader Bøttiger og sine andre gnavne Kritikere under egne Navne optræde i Stykket og over de underliggende Dele deraf fælde sin Dom. Men i Italien hender det endog, at Stykker opføres, hvori nulevende berømte Kunstnere spille Hovedrollen og Afsnit af deres Livsforholde dramatisk fremstilles. Gamle Stockfleth er i Forhold hertil sluppet mildt.

Lord Russell. Saasnart A. Munchs „Salomon de Caus“ var udkommet, blev det Mode i Tydskland ogsaa at skrive Salomon de Caus'er. Lord Russell synes at medføre samme Virkning. Idetmindste have vi allerede liggende for os et i Berlin udkommet „Trauerspiel in fünf Aufzügen“ af en vis W. Br. von Warburg, der fører samme Titel og har samme Slags Indhold som Munchs Drama. Vi kunne imidlertid ikke her saa ligetil sige, at den tydske Autors Arbeide er foranlediget af Munchs. Muligens er hiin, ligesom denne, ved Guizots historiske Skizze bleven begeistret til at dramatisere Russells tragiske Skjæbne. Vist er det, at Udgangen minder om Munch, medens derimod Indretningen forøvrigt synes forskjellig. Den tydske Autor har henlagt de tre første Akter til Dover og kun de to sidste til London; desuden har han forbrugt et langt større Antal Personer end Munch, idet omtrent fyrgetyve forskjellige navngivne Mænd og Kvinder, foruden Rettens Folk m. m., optræde paa Scenen.

*) Vi lægge her mindre Vægt paa, at denne Budstikke udkommer som Maanedsskrift, medens de tidligere vare Ugeblade, og at dens Ydre forresten nu bliver ganske forskjelligt (før Kvart, nu Oktav).

Blandinger.

Haab for Preussen. Der ere mange, som troe, at de Synder og Forbrydelser, som vi begaae i denne Verden, ere ikke ganske frie for Straf i den anden, og at slette Mennesker og især slette Fyrster, faae en Forsmag paa de tilkommende Straffe naar de afryste denne dødelige Form, i denne vor besynderlige Verden. At mange slette Konger have lidt Gjengjeld i et elendigt Endeligt, er et Faktum, som Historien bekræfter. Nogle have lidt en pludselig Død under Seierherrers, Sammensvornes, Giftblanderes eller Morderes Hænder; andre have udholdt en ynkelig Ende paa deres stolte Liv, vanvittige og nedbrudte, i deres egne Fængsler, eller ere omkomne af Sorg og døde som en Pariah i et fremmed Land. Vi ere ingen Propheter, men der ere nogle af dem, der nu bære Diamantkroner, som vi formode ville finde en uhæderlig Død paa en eller anden Maade. Det Privilegium og den Ære at dø i sin egen Seng er et Gode, som sjelden nydes af Konger, især dersom de regjere som Louis Philippe og hans Kammerater Frederik i Preussen og Kong Bomba i Sicilien og have misbrugt Magten. Louis Napoleons Hoved kan ikke ansees sikkert, hans Hjerte ikke beskyttet for Kuglen, eller hans Ryg fuldkommen bevogtet mod Dolken, og hans Drik med Sikkerhed fri for Gift. Mange Spillefugle ville vædde høie Summer paa, at Louis Napoleon om kort Tid igjen kan blive en Kandidat til en speciel Konstabelplads i London, og endnu en Gang holde revolutionære Taler i Leonardstreet, New-York, for Medlemmer af Bjergpartiet, de overblevne Sædefrø fra 1848. Hvo veed om den Mand, som smauser i Overdaadighed, drikker af gyldne Kar og ødsler Millioner paa Udskeielser, som i Dag er en virtuoso og en Beskytter for de skjønne Kunster, ikke inden lang Tid vil give sig af med at undervise i Fransk i den femte Allée til New-York, eller leve et endnu ulykkeligere Liv. Saadanne ere Op- og Nedstigningerne i en Monarchs Liv, at en Konge idag kan være en Tigger imorgen; og vi, som fra et verdsligt Synspunkt ere mere sikre paa Morgendagen, skulde overalt ikke tale saa haardt mod Konger. Kongedømmet er et meget usikkert Fartøi at reise i.*) Dersom nogen Monarch lider for de Forurettelser, han har gjort sit Folk, saa er dette Kong Frederik af Preussen, som i en Alder af 62 Aar skal overlade sit Scepter til en Regent, det Scepter, som han i 1848 falskelig afsvor at beholde. Naar vore Maadeholdsprædikanter i Europa tale saa ivrigt og bittert imod Drukkenskab, saa undres vi over, at de ikke, ligesaagodt som de uddrage Moral af en fattig Arbeiders Historie, der er omkommet i en Sø af Alkohol, kunne udmærke deres Foredrag med Oplysninger om den Konge, som nu skal nedlægge sin Magt, fordi han lider af delirium tremens. Men vi troe, at der er en lykkelig Forandring i Baghaand for Prenssen. Dets Stolthed over en konstitutionel Regjering kan ikke alene existere paa Pergamentet, men maa leve i Folkefrihed. Vi haabe til Gud det maa blive saa; Preusserne ere et standhaftigt, forstandigt, driftigt, konservativt, lovlydigt og frihedselskende Folk, bestaaende af mange Millioner. Vi saae i det nyligen stiftede Ægteskab mellem Prinds Frederik af Preussen og den kongelige engelske Prindsesse et varslende Tegn paa, „at den gode Tid vil komme.“ Prindsessen er en engelsk Kvinde, og er vant til at see sin lykkelige Moder regjere med et Kjærligheds-Scepter og er bleven lært, at Jernsceptere ere for strænge - at Undersaatter have Hjerter, Hoveder og Sjæle saavel som kongelige Familier. Prindsen vil inden kort Tid blive Preussens kronede Hoved, og vi vide alle, hvilken mægtig Indflydelse en smuk og rig ung Kone, som taler det Godes Sag, maa have over et ungt, modtageligt og ufordærvet Hjerte, som Prindsens. Hvem veed, om ikke hans kongelige Svigermoder har gjort en Betingelse i den Retning, da hun overleverede ham Ægteskabs-Medgiften. Vist er det, at i de senere Aar, naar den kongelige engelske Familie er bleven forenet med en fremmed Potentat, har Folket ikke tabt, men vundet ved Foreningen. England vil visselig for Fremtiden udøve stor Magt over Preussens Sager. Vi stole paa, at hun vil benytte denne Indflydelse til dette Folks Vel, til Udvidelse af Friheden, og til at gjøre dette Land til en mægtig Modvægt mod Tyranniet i Europa. Prinds Frederik Wilhelms Bøn om Amnesti for alle politiske Forbrydere, i Anledning af hans Ægteskab er en lykkelig Begyndelse. Prindsen ønsker at begynde med rene Hænder og tomme Fængsler. Vi haabe han maa være heldig og skride frem indtil konstitutionel Frihed, heel og holden, er begrundet over Høie og Dale i hans prægtige Kongedømme. Er Frihed hans Maal, vil han nyde en lykkelig Regjering; hvis ikke, lad ham læse de Potentaters Liv, som have levet før ham.

(Af Chicago „Weekly national Union.“)

*) Ordspillet: „Kingship is a very unsafe ship to travel in“, kan ei gjengives i vort Sprog.

Norge.

Christiania. Ved Postkontoret her er gjort den Forandring, at Bankobreve og rekommanderede Breve have faaet et fra de almindelige Breve særeget Ind- og Udleveringslokale, samt at Expeditionstiden til saadanne Breve er bestemt til Timerne 8—1 og 4—7 om Hverdagene og 5—7 Eftermiddag om Helligdagene.

— Konsul Chr. Tønsberg er bleven udnævnt til Ridder af Dannebrogsordenen.

— Den norsk-svenske Minister i Wien, Baron Wedel-Jarlsberg, er udnævnt til norsk-svensk Minister i Petersborg.

— Kand. med. Adam Arndtsen er tilstaaet 200 Spd. af det schytteske Legat for indtil Aarets Udløb i Udlandet at kunne fortsætte sine Studier i Physik.

— Dagbladene for 27de og 28de bringe en lang Liste over dem, der under 26de August ere udnævnte til Brændeviins- og Maltkontrollører.

— Ved kgl. Resolution af 23de Juli er der efter Kirkedepartementets Indstilling tilladt af Statskassens Midler at anvende det Fornødne (antagelsesviis 450 Spd.) til Erhvervelse for det Offentlige af 3500 Exemplarer af et af Kand. theol. Eilert Sundt forfattet Skrift „om Ædruelighedstilstanden i Norge“, hvilket Skrift nævnte Departement er bemyndiget til at fordele blandt Landets Præster og Skolelærere samt paa anden hensigtsmæssig Maade. Skriftets 1ste Deel er af statistisk Indhold, medens den anden vil indeholde mere almindelige Beretninger om Tilstanden i de forskjellige Bygder. Det hele Værk antages at ville udgjøre 12—16 Ark. De Materialier, hvorpaa Forfatteren har bygget den statistiske Oversigt, er Opgaver fra over 2000 Skolelærere, som hver for sit Distrikt have gjennemgaaet samtlige Familiefædre og afgivet Skjøn over, hvorvidt de kunne ansees for „ædruelige“ eller „ikke sikre“ eller „forfaldne.“

— Paa Olstadkorset i Ullensager holdtes d. 20de August et af Agershuus Amts Landhuusholdningsselskab foranstaltet Dyrskue, hvortil 115 Stkr. Hornkvæg samt nogle Sviin fremmødte, og hvilket overvares af omtrent 400 Mennesker. O. Næss fra Krogstad tilkjendtes de største Præmier baade for Oxer (10 Spd.) og Kvier (6 Spd.); Peter Arnesen fra Christiania den største (10 Spd.) for Kjør og Foged Hauge den største (6 Spd.) for Sviin. Dagen efter holdt Selskabet Landbrugsmøde, forenet med en Udstilling af Landbrugsredskaber, fornemlig Modeller fra Bodsfængslet, men hvorved dog kun omtrent 30 Personer vare tilstede. Blandt de tvende til Behandling fremsatte Spørgsmaal blev kun Nr. 2 behandlet, hvilket angik Midlerne til Havedyrkningens bedst mulige Fremme her i Landet og foranledigede interessante Debatter, der ledede af Korpslæge Schübeler. Dirigenten henledede Opmærksomheden paa billige Skrifters Udbredelse om Havevæsenet og som Anhang hertil en kort og fattelig Beskrivelse om Maaden at opbevare og i Huusholdningen at anvende Havevæxterne. Aasgaard fremhævede Hensigtsmæssigheden af omgaaende Gartnere, hvilken Idee ogsaa Schübeler gav sit Bifald, idet han derhos ytrede sig for, at der ved Skolelærerseminarierne maatte gives Eleverne Anledning til at lære Gartneri.

Sarpsborg. Her har atter været Ildløs, som man antager, efter Paasættelse; men den blev standset, inden den greb videre om sig.

Frederikshald. Den fra Frederikssteen rømte (svenske) Straffange Jonas Svendsen er af konst. Politimester Bing paagrebet paa Moss. Tidligere skal han have opholdt sig i Tønsberg, hvor man var paa Spor efter ham.

— En Deputation fra Handelsforeningen har været hos Regjeringen og andraget om Oprettelsen af tvende aarlige Markeder der paa Stedet.

I Christianssand er forsøgt at sætte Ild paa Statsraadinde Hegermans ledigstaaende Gaard.

Bergen. En Blokmagerdreng har dræbt en anden ved at fyre af paa ham et Gevær, som han troede uladet.

Udenlandske Efterretninger.

Danmark. Beboerne af Grevskabet Brahesminde have reist et Monument for deres afdøde Velgjører Preben Bille-Brahe, hvilket 19de August afsløredes med megen Festlighed.

Frankrig. I Paris har der 9—10de August været en Ildebrand, der antages at have anrettet en Skade til 1½ Mill. Fr.

— Alle Blade ere fulde af detaillerede Beretninger om Festlighederne i Cherbourg, hvori Hovedoptrinene have været Indvielsen af den nye Jernbanelinie, der forbinder Cherbourg med Paris, af den militære Havns store Bassin Napoleonsdokken (7de August) og Afsløringen af Napoleons Statue, der er bekostet af Cherbourgs Indvaanere, hvormed Høitidelighederne endte (8de August). Keiseren og Keiserinden afseilede til Brest til nye Festligheder. Dronning Victoria reiste til Preussen for at besøge sin Datter.

— Viinhøsten er iaar bleven saa rig, at Fadene koste meer end Vinen.

— De langvarige Pariserkonferencer ere nu endelig sluttede, dog uden at Resultatet nærmere kjendes. — Keiseren og Keiserinden ere fra sin festlige Rundreise i Bretagne vendte tilbage til St. Cloud 19de August.

England. Medens man har udtømt sig i Slutninger over de fredelige Virkninger af Dronningens Besøg i Cherbourg, har Telegraphen bragt den Efterretning, at England ogsaa vil have sig et lignende Krigsanlæg, hvortil Øen Alderney i Kanalen skal indrettes.

— Dschedda er fra 25de Juli til 6te August bleven bombarderet af det engelske Krigsskib „Cyklops.“ Bombardementet ophørte først da Sultanens overordentlige Kommissær Ismael Pascha ankom og lod elleve af de Skyldige henrette, medens fire andre Deeltagere i Konsulernes Mord førtes til Konstantinopel. 14—15 Huse vare da ødelagte. Times misbilliger i høi Grad dette Optrin.

— Telegrammer mellem England og Amerika ere nu begyndte at befordres ved den færdige atlantiske Telegraph. Prisen er endnu høi, nemlig over 4 Pd. St. for 20 Ord fra London til New-Yok, hvilket udgjør omtrent 1 Spd. Ordet.

Østerrig. Keiserinden er nedkommen med en Prinds.

Amerika. Nordenfor Oregon, ved Frazerfloden, er for nogen Tid siden opdaget Guldleier, som endog synes at være rigere end Kaliforniens og Australiens; fra Kalifornien udvandrer man derfor i Masse til dette nye Guldland.

China har ifølge Telegraph-Efterretninger sluttet Fred med de europæiske Magter, hvormed det var i Strid, først med Rusland, saa med Amerika og endelig med Frankrig og England, hvorved Forbindelsen med det himmelske Rige atter er gjenoprettet. Havnene ere aabnede, de Christne have erholdt fri Religionsøvelse, Konsulers Ansættelse er bleven tilladt, og til Peking kan der i fornødent Fald afsendes diplomatiske Agenter. Rusland har faaet det betydelige Amurdistrikt, medens Frankrig og England har faaet store Penge-Erstatninger.

Nyhedsbladets Redaktør, P. Botten Hansen, bor i Kjøbm. N. Haslunds Gaard, Kongens Gade.

Christiania. Trykt og forlagt af H. J. Jensen. (Storgaden Nr. 27.)

Illustreret Nyhedsblad.

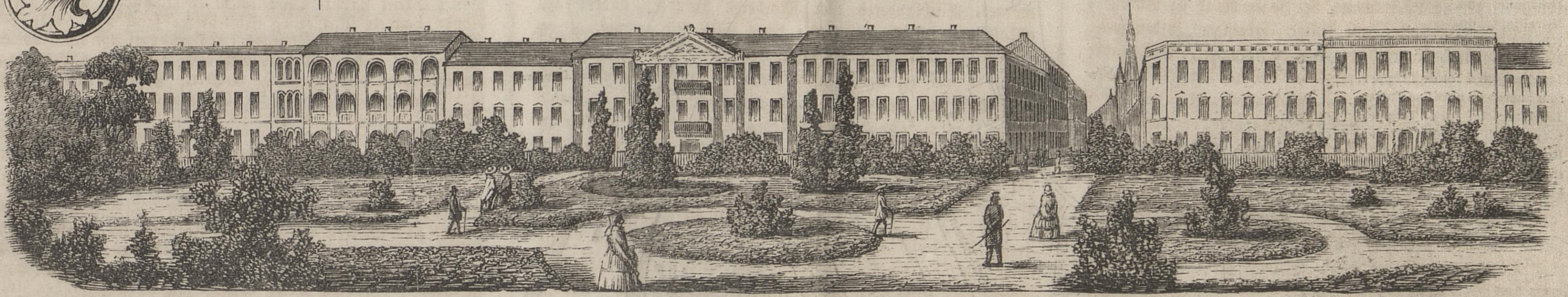

Nr. 36. | Udkommer hver Søndag Morgen. | 5te September 1858. | Abonnementsprisen er 60 ß Fjerdingaaret. | 7. Aarg.

Nogle utrykte Breve af Ludvig Holberg.

Medens flere fremmede berømte Forfattere have efterladt en saa stor Brevverling med Venner, Lærde og Veninder, at den samlet maaskee vilde fylde ligesaameget som deres Værker, have vi af vor udødelige Ludvig Holberg kun nogle faa Breve, og det alle korte og af lidet mærkeligt Indhold. Allerede Holbergs indesluttede Liv maatte medføre, at det Slags Breve, som tildeels haves f. Ex. fra Schiller eller Goethe, ikke af ham kunne ventes. Men ikke engang om lærde Materier underholdt han sig skriftligen med sine Venner. Han følte vel som Andre Trangen til at udtale sig baade om sine egne Anliggender og hvad der bevægede sig i Tiden, men denne Trang har han tilfredsstillet deels ved en, som det oftere kunde synes, vidtdreven Fortrolighed med Læseren i sine Værker i Almindelighed, deels ved en fingeret Samling af Breve (hans „Epistler", udkomne i 5 Bind). Det synes som om han forsætlig har lagt an paa, at hans private Breve skulde blive saa magre og forretningsmæssige som muligt, idet han etsteds bemærker, at om de alle vare samlede, „skulde de intet findes at indeholde andet end Gjensvar paa Begjæring og Spørgsmaal." — Med Undtagelse af et Par fortroligere Breve til den lærde Gram, med hvem ellers Holberg en Tid lang stod paa en lidet venlig Fod, ere derfor ogsaa alle hans bekjendte Breve ret og slet Forretningsbreve, nogle til hans Ridefogder, andre om en Gaardhandel og atter andre om hans Boghandel. I det Hele kjendte man før kun 12 holbergske Breve, trykte i forskjellige Tidsskrifter, hvilke alle opregnes i Werlauffs Holbergiana (1855) S. 131 og i Tillægget dertil (1856) S. 21. Vi bleve derfor glædeligt overraskede ved at erfare, at Bureauchef E. Lassen havde i sit Værge endnu fire andre, hvilke han havde modtaget fra sin Broder Pastor Lassen i Ofoten. Og dobbelt glædeligt var det os, da Hr. Lassen erklærede sig beredvillig til at overgive os dem til Trykning. Disse Breve slutte sig ganske til de tre Breve, som B. Moe har meddeelt i 2det Bind af sit Tidsskrift for Personalhistorie, og hvilke for Heelhedens Skyld derfor ogsaa her i chronologisk Orden tages med. De ere alle stilede til Krigsraad Aage Rasmussen Hagen, Holbergs Bogkommissionær i Throndhjem. Denne Hagen var, oplyser B. Moe, en Bondesøn fra Gaarden Hage i Værdalen og nedstammede ifølge Traditionen fra en gammel adelig norsk Familie. Først var han Proviantforvalter ved Throndhjems Fæstning, derpaa (fra omtr. 1723) Krigsbogholder ved det nordenfjeldske Dragon-Regiments Lægdskasse, fra hvilket Embede han tog Afsked omtr. 1752, og endelig Kommitteret ved den nordenfjeldske Dragonsession. 1725 erholdt han Titel af Krigsraad, 1737 af Kancelliraad og 1738 af Justitsraad, og døde omtr. 1763. Han efterlod sig betydelige Midler, hvoraf han skjænkede endeel til Throndhjems og sin Fødebygds Fattige. — Naar Moe siger, at han ingen Børn havde, da sees dette af det nedenfor trykte 6te Brev at være urigtigt. Her tales udtrykkeligt om hans Sønner, og den ene af disse er udentvivl den Christian Hagen, som 1729 dimitteredes fra Throndhjems Skole. (Se Dimittendfortegnelsen i Müllers Skolehist. S. 77.) Efter Navnet at slutte har sandsynligvis ogsaa den Rasmus Hagen, som (ifølge Norske Stiftelser III, 810) 9te Jan. 1784 udstedte en Obligation paa 400 Rdl. for Aage Rasmussen Hagens Legat til Værdalens Fattige, ligeledes været dennes Søn.

Det andet, tredie og femte af efterfølgende Breve ere de, der findes trykte af B. Moe. Men disse ere igjen alle konfererede med Originalerne, der nu eies Nr. 2 af Rigsarchivet, Nr. 3 af Rigsarchivar Lange og Nr. 5 af Boghandler Dahl. Holbergs Haandskrift er bogstavret fulgt, da Brevene næst at belyse Forfatterens Boghandel og tildeels hans Charakteer, have sin væsentligste Interesse som Bidrag til at bestemme hans Orthographi, hvorom der (1844—45) i Anledning af det holbergske Samfunds Udgave af Komedierne saa heftig blev stredet*) og vel fremdeles vil blive stridt. I ikke ringe Grad afviger den her brugte Retskrivning fra den, der almindelig anvendes i Forfatterens trykte Skrifter, navnligen ved Maaden, hvorpaa han i de ældste Breve har udtrykt Bogstavet æ, nemlig ved a med en Slyng over, som giver Bogstavet en vis Lighed med det svenske å.**)

Mange kunde vel her ogsaa ønske Faksimilie af Holbergs Haandskrift, men at give et saadant have vi troet overflødigt af den Grund, at det ene (5te) af de her trykte Breve allerede haves lithographeret i Moes Tidsskrift, og man nu desuden i den netop paabegyndte tredie Række af „Historisk Tidsskrift" har faaet et prægtigt Faksimilie af Holbergs egenhændig skrevne Ansøgning om Ansættelse ved Universitetet, hvilket ledsager Prof. Kall Rasmussens lærde og høist vigtige „Bidrag til Ludvig Holbergs Biographi for Aarene 1702—1714." Ligesaalidt have vi fundet det nødvendigt at give nogen Afbildning af Holbergs Segl, da dette ogsaa findes i Moes Tidsskrift, skjønt efter et mindre godt bevaret Exemplar, end et Par af de foreliggende Breves. Som af B. Moe oplyst fremstiller dette Segl (forendeel det samme som Digterens Fader brugte) et Bjerg med en Hule, hvoraf ogsaa Navnet Holberg (Huulbjerg) tør skrive sig.

№ 1.

Mon tres Cher Ami

Jeg tilskikker dem efter begiäring 98 exemplarer af Per Paars.***) De koste her 4 ß stykket uindbundet, men jeg vill udi Trundhiem ikke regne indbindingen efterdi de have den godhed at modtage saa mange. Min Herre er saa god at beholde et exemplar for sig selv eller meer om ham behager, hvilket skall väre mig en fornøielse, saa vel som at kunde tiene dem igien i alle optenkelige maader. Jeg forbliver nest tienstlig hilsen til alle goode venner sär Bormester Lingaard deres

tienstskyldigste ven og tiener
L Holberg.

Kiøbenhavn d 2. Aug.
1721.

Jeg haver skikket Cassen med Bøgerne til Helsignør, hvor den bliver levered til den galliot som kommer fra Dantzig.

(Udskrift.)

Kongl Mayestets Velbestalter Krigs Bogholder
Hr Aage Rasmusen
Hagen
Franco à
Christiania. Trundhiem.

*) Af Molbech, Levin, Liebenberg og F. P. J. Dahl.

**) Her have vi udtrykt dette paa samme Maade som B. Moe, nemlig ved tydske Streger over.

***) Dette var „Editionen" af 1720, den eneste fuldstændige, af Holberg selv besørgede Udgave af dette Digt. Paa Titelen kaldes den „tredie Edition", da Holberg regnede Udgaven af Digtets første Sange for den første Edition og et af en Bogtrykker foranstaltet Eftertryk deraf for den anden. Hiin Udgave maa i Danmark allerede et Snees Aar efter Forfatterens Død have været meget sjelden, da

№ 2.

Mon tres cher Ami

Jeg har den heele vinter ventet et trøsteligt brev fra ham. Men jeg kand troe at andre forrettninger kand have hindret ham udi hans gode forsätt, hvorfor ieg nu tar mig den frihed at fornye min forrige erindring og tilbede mig et svar. Jeg hafde ikke dristed mig at incommodere ham saa ofte, hvis han ikke selv ved sin sädvanlige godhed og egen begiering hafde liigesom interesered mig dertil. Isär som ieg ingen leylighed har haft at beviise ham nogen tieneste igien, hvilket skulde väre mig en fornøielse om han vilde behage at sätte prøve paa mig. Til Paasche kommer ud en anden tome af 6 comoedier*), om han forlanger et lidet antal deraf skall de skikkes indbundne med første leylighed; men ikke uden saa mange som han selv forlanger. Det er en stoor ulykke for Republica literaria at Munck er død; thi han drak bøger i sig som iorden drikker vand.**) Jeg recommenderer mig stedse i hans gode affection og forbliver Hans

tienstskyldigste ven og tiener
Kiøbenhavn d. 11 Martii L Holberg.
1724.

P S Mons Frauen***) som har forsikred mig om at min Herre har kun manqvered leylighed paa at faae penge remittered, har raadet mig at träkke en verel, men ieg har altid holdt det for dristigt førend ieg fik at viide deres egen gode villie.

№ 3.

Høitärede Ven

Saasom den forfärdelige 11te Junij er for haanden, paa hvilken Dag ieg og andre Guds børn skall giøre regnskab for det vi har giordt aaret igiennem saa lader ieg nu mine breve circulere om til alle gode venner som ieg har regninger med. Jeg har skrevet min Herre adskillige Gange til men han har forglemt at svare mig. I det sidste Brev som ieg skrev udj Februario lood ieg mig merke at jeg hafde i sinde at träkke en liden verel paa ham. Men som endnu intet svar er fuldt derpaa udtolker ieg hans taushed lige som han vilde sige: träk i Guds navn. Verelen er kun paa 30 Rigsdaler thi ieg har ikke turdt sätte den heele sum for de 50 indbundne skiemte Digte†) saasom det er de Bøger hvoraf han selv ikke har forlangt noget vist tall som af de andre. Af Per Paarser forlangede han selv udj tvende Skrivelser 120 exemplarier men ieg skikkede ham kun 98 hvilke han strax hafde den godhed at betale mig. Af Comoedierne forlangede han ogsaa et vist tall som ieg strax lood indbinde efter begiering og skikke ham. Jeg forhaaber at saasom han selv har givet mig anledning til alt dette og ieg intet har giordt uden efter hans begiering at han ikke tager det ilde op at ieg träkker denne verel, sär som ieg udi mit sidste Brev annuncerede min intention derom.

man ikke kunde opdrive noget Exemplar deraf til at trykke den i 1772 udkomne Pragtudgave efter, men et med stor Møisommelighed rettet Eftertryk dertil maatte benyttes. I Norge synes Bogen oftere at forekomme, hvilket kan forklares af den forholdsvise store Afgang, som den ifølge dette Brev har havt her i Landet.

*) Første Tome var udkommet Aaret i Forveien (1723), men optryktes igien samtidig med den her omtalte anden Tome.

**) B. Moe formoder, at denne Bogdrikker Munck var Assessor Johan Henrik Munch fra Throndhjem, som døde 1724.

***) Ifølge Moe's Slutning „den ved sin ulykkelige Skjæbne bekjendte Konfessionarius Joh. Frauen."

†) Disse vare udkomne 1722 under Titelen „Hans Mikkelsens 4re Skiemte-Digte med tvende Fortaler, samt Zille Hans Dotters Forsvars-Skrift for Qvinde-Kiønned" og kostede „i raa Materie" 16 ß.

Liste over Dampkanonbaadene etc.

SSS„ Slaney (den franske og den engelske Admiral vare der ombord).
C. Comoran, engelsk.
F. Fusée, fransk.
A. Avalanche, do.
D. Dragonne, do.
M. Mitraille, do.
N. Nimrod, engelsk.
C, Coromandel (Hospitalskib).
a. Landgangssted for de Tropper, som angreb de nordlige Forter.
b. Landgangssted for de Tropper, som angreb de sydlige Forter.
E. Engelske Dampkanonbaade, som førte Tropper.

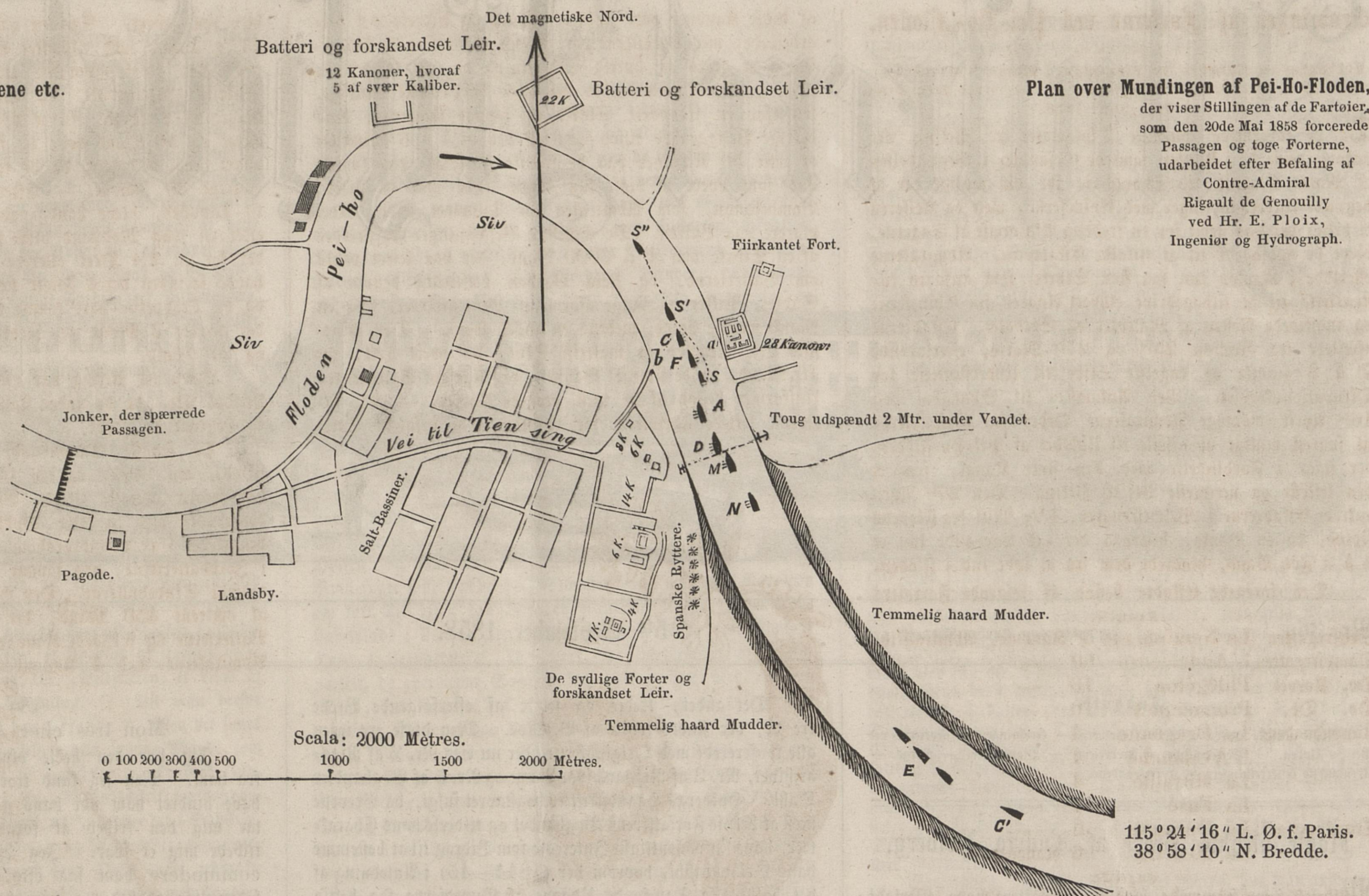

Plan over Mundingen af Pei-Ho-Floden,
der viser Stillingen af de Fartøier, som den 20de Mai 1858 forcerede Passagen og toge Forterne, udarbeidet efter Befaling af Contre-Admiral Rigault de Genouilly ved Hr. E. Ploix, Ingeniør og Hydrograph.

Skulde der väre nogen irring udj summen, saa haaber ieg dog at han honorerer min vexel saasom ieg skall staae til ansvar at erstatte hvad som er for meget enten med penge eller med andre bøger som han kand forlange. Jeg forbliver stedse nest flittig hilsen til alle goode venner Hans oprigtige Ven og tienstskyldigste tiener

Kiøbenhavn d. 24 Mai L Holberg.
1724.

(Udskrift.)

Kongl Mayests Velbestalter
Krigs Bogholder udj Norge
Seign Aage Rasmussen
Hagen
a
Trundhiem.
Franco Christiania.

№ 4.

Høitærede k Ven.

Af indlagde kand sees hvad ieg har under hænderne, og at ieg trænger til min gamle gode ven, sær saasom ieg ingen udi Trundhiem ellers har synderlig Kundskab til. De penge som Hr Krigs Raad kand bringe til veie af prænumerationer kand blive hos ham indtil exemplarierne blive opskikkede. Jeg har faaet over 100 prænumeranter i Bergen og deraf giør gisning at faae lige saa mange udi Trundhiem saa som same Sted trækker saa mange bøger som nogen udj Norge. Hvis ieg ikke var forsikkrit om Hr Krigs Raad store godhed mod mig dristede ieg ikke at bemøie ham med dette. Cabinets Secreterer Ramshardt*), som ieg talede med i gaar, bad at formælde sin hilsen. Om Hr Krigs Raad er vell kiendt med Stift Amtmand Benzen**) beder ieg min respect til ham at formælde. Jeg forventer ved leilighed et behageligt svar, og forbliver

Velædle og Velb Hr Krigs Raads
Oprigtige ven og tiener
Kiøbenh d. 2 Sept L Holberg.
1729.

(Udskrift, med en anden [Kontor-] Haand.)

Velædle og Velbyrdige
hr. Krigs Raad og Krigs Bogholder
Aage Hagen
a
Franco Christiania. Trundhiem.

№ 5.

Høitærede k Ven

Jeg takker skyldigst for den godhed han har haft for mig at forskaffe mig nogle prænumeranter. Jeg haaber at der ere faldne nogle siden og at Hr Krigs Raad har den godhed at lade mig vide hvor mange ieg til foraaret kand skikke til Trundhiem. Han maa ikke regne sit exemplar med som ieg forærer ham. De som ieg skikker til Trundhiem er et nytt oplag som ieg har ladet trykke denne vinter med noget tillægg. Det er tids nok at ieg for notification derom til foraaret, naar leilighed kand gives til at faae bøgerne op til søes. Imidlertid vill ieg altid have tilbedet mig det gamle venskab forblivende stedse

Velædle og Velb Hr Krigsraads
Kiøbenh d. 21 Jan. tienstskyldigste tiener
1730. L Holberg.

(Udskrift.)

Velædle og Velbyrdig
Hr. Krigs Raad
Aage Rasmusen Hagen
Franco a
Christiania Trundhiem

№ 6.

Høitærede kære Ven

Jeg har bekommet ved hans Sønner de penge for 70 exemplarier som han har haft den godhed at procurere mig og har ieg dis større aarsag at takke efterdj det gik saa vel og reent af; thi udj Christiania leed ieg skaden eendeel ved det at nogle exemplarier paa veien bleve fordervede, eendeel ogsaa ved det at min commissionair skrev efter fleere end som prænumererede vare, saa at en stor Deel er endnu liggende. Den Tydske version er allerede kommen ud Gedruckt Leipzig med en lang og prægtig tydsk titel er lige saa affecteret som min titel er simpel*) Jeg har intimeret udj aviserne 5 tomer Comoedier som ved prænumeration skal trykkes til 8 ℔ hvoraf 4 ℔ prænumereres. Jeg siger dette ikke for at bemøie Hr Krigs Raad paa nye - thi det var at misbruge hans godhed; men, om han kunde skaffe mig en beqvem mand i Trundhiem dertil, vilde ieg være ham lige saa stor tak skyldig, som om han giorde det selv. Hvis ieg ikke tog dislige præcaution med prænumeration kunde ieg ikke lade trykke nogen ting og maatte da dette theatrum Danicum, som er større end man har det udj noget land af en autore, reent blive forglemt.*) En stor deel af mine comoedier ere oversatte paa Svensk og trykkes i Stokholm ved prænumeration.**) Jeg forbliver stedse

Velædle og Velbyrdige Hr Krigs Raads
oprigtige Ven og Høist forbundne
Kiøbenh. d. 30 Septb tiener***)
1730.

Jeg havde tænkt at hans Sønner skulde have valt mig ud til privat Præceptor, men ieg merker at de af andre ere opsnappede. hvis ieg kand være dem noget til tieneste skall det være mig en fornøielse.

(Udskrift.) Velædle og Velbyrdig
Hr Krigs Raad
Aage Rasmusen
Hagen
a
Tronhiem.

№ 7.

Velædle og Velbyrdige Hr Krigs Raad.

Jeg tog mig den frihed at skrive ham til for nogen tid siden ikke udj tanke at bemøie ham selv; men til at formaae ham at erhverve mig en god ven udj Trundhiem der kunde skaffe mig nogle prænumeranter til de 5 tomer af Comoedier som allereede sterkt avancere under trykken, saa at det heele verk kand blive færdigt til Paasche. Jeg vill ydmygst beede Hr Krigs Raad vill have den godhed at notificere mig noget derom, at ieg nogenledes kunde tage mine mesures derefter. Jeg beder at han ikke tager min dristighed ilde op og forbliver stedse

Velædle og Velb Hr Krigs Raads
Tienstskyldigste Ven og Tiener
Kiøbenh d. 27 Januarj L Holberg.
(1731.†)

(Udskrift med samme Haand som paa Nr. 4.)

Velædle og Velbyrdige
Hr. Krigs Raad
Aage Rasmusen Hagen
à
Franco Christiania. Trundhiem.

*) Ramshart, der som Kabinetssekretær hørte til Frederik den Fjerdes nærmeste Omgivelser, var en stor Ordensmand og meget afholdt af Kongen, der ogsaa paa sin Dødsseng anbefalede ham til sin Søn.

**) Jacob von Bentzon (f. 1688, † 1775), der i Aarene 1726—1735 var Stiftamtmand i Throndhjem og fra 1750 Vicestatholder i Norge og Stiftamtmand i Agershuus Stift samt endelig 26de Jan. 1770 Norges Statholder. Ligesom Holberg døde han ugift, efterladende sig en stor Formue.

*) Det Værk, som omtales i dette og de to foregaaende Breve, maa (hvad Werlauff allerede i sin „Holbergiana" S. 89 har sluttet) være Danmarks og Norges Beskrivelse, der udkom 1729 og hvoraf Aaret efter kom en tydsk Oversættelse. Da man imidlertid kun kjender een dansk Udgave før 1749, er det sandsynligt, at Udgaven af 1729 kan bestaae af to forskjellige Tryk, uden at Holberg har villet betegne det ene som nyt Oplag af det andet. Muligens kan der under Trykningen være indløbet saamange Prænumeranter, at Oplaget gik med inden det forlod Pressen, og at derfor de endda utrykte Ark toges i det for hele Behovet tilstrækkelige Antal Exemplarer, saaledes at kun de tidligste Ark maatte trykkes om. Da nu Titelen tryktes sidst - underet til alle Exemplarer - kan heraf let forklares, at det Hele kom til at gaae som et Oplag. At Holberg kan have anvendt hiin nutildags blandt Forlæggere ikke sjeldne Fremgangsmaade, er saameget mindre usandsynligt, som der ved den ældste Udgave af hans Naturret jo ogsaa er brugt et af disse praktiske Boghandlerkneb, som nu høre til Dagens Orden (nemlig ved Omtryk af Titel). At den omhandlede nye Udgave ikke skulde være udkommet, hvilket Werlauff antager, synes mindre rimeligt, baade fordi Holberg udtrykkelig taler om Affendelsen og fordi et andet Oplag ellers vilde blevet fornødent før 1749, da Bogen endnu i 1730 angaves at være udsolgt.

*) Heri feiler dog Holberg. Allerede hans franske Samtidige Destouches har produceret ligesaamange Stykker, og hans Forgjænger Molière, hvis Arbeider Holberg tilstrækkeligen kjendte, endnu flere, end hine 25 Stykker, som hans 5 Bind indeholdt. Vi ville ikke tale om Calderon, Lopez de Vega og Shakesspeare, da disse vare Holberg ubekjendte.

**) Herved sigtes til de sex Holbergske Komedier, hvorpaa der i Foraaret 1730 modtoges Prænumeration af Bogfører Lochner i Stockholm. (Jfr. Philipsens som Manuskript trykte Bog „Den Holbergske Literatur" S. 52.)

***) Underskriften er forglemt.

†) Aaret er bortrevet, men at 1731 er det rette sees saavel af nærværende Brevs Forhold til det foregaaende, som af selve

Erobringen af Forterne ved Pei-Ho-Floden.

Uddrag af en Rapport fra Lieutenant i Marinen Sverdrup, dateret: „Kanonbaaden „La Dragonne“ tilankers ved Tien-Sing den 2den Juni 1858.“

Da de forventede chinesiske Diplomater fra Peking ikke ankom, reiste de i Kanton samlede Gesandter i Begyndelsen af Marts Maaned til Shanghai, for om muligt der at begynde Underhandlinger med Chineserne; men da Keiseren ei heller her var stemt for en fredelig Afgjørelse af Sagerne, bleve de nødsagede til at tilkalde Eskadrerne. Admiralerne efterlode i Kanton kun saa stor Styrke, som ansaaes tilstrækkelig til at tilbagedrive ethvert Angreb fra Chineserne og indskibede Resten af Matroser og Soldater. Eskadrerne afseilede fra Kanton 25de og 27de Marts, efterladende 7 à 8 franske og engelske Skibe til Understøttelse for Okkupationskorpset. Ved Ankomsten til Shanghai den 16de April modtoge Admiralerne Ordre fra Gesandterne til snarest muligt at afseile til Udløbet af Pei-Ho-Floden, der staar i Forbindelse med den store Kanal, som er den letteste og nærmeste Vei til Peking. Den 27de April ankrede Eskadrerne i Pelchilibugten, $1\frac{1}{2}$ Miil fra Flodens Udløb, da en Banke, hvorpaa der ved Lavvande kun er 2 à 3 Fod Vand, hindrede dem fra at løbe ind i Floden.

Den forenede Eskadre bestod af følgende Fartøier:

Franske.

Seilfregatten	La Nemésis paa	54	Kanoner.	Admiralskib.
Dampfregatten	L'Audacieuse	60	—	
Do. Korvet	Phlégéton	10	—	
Do. Do.	Primaciquet	10	—	
Kanonbaadene	La Dragonne	4	—	
—	L'Avalanche	4	—	
—	La Mitraille	4	—	
—	La Fusé	4	—	
Transportfart.	La Durance	6	—	
	La Meurthe	6	Kanoner.	

Engelske.

Seillinieskibet	Calcutta	80	Kanoner.	Admiralskib.
Do.	Belle Isle	6	—	Hospitalskib.
Dampfregatten	Fury	6	—	
Do.	Furious	16	—	Lord Elgins Skib.
Seilfregatten	The Pique	36	—	
Dispatch gunboats	Nimrod	6	—	
Do.	Comoran	6	—	

og 8 mindre Kanonbaade med 3 Kanoner, samt Tenderen Coromandel.

Foruden disse Fartøier ankrede ogsaa den russiske Gesandts Skib America paa 6 Kanoner, og de amerikanske Dampfregatter Minnesote paa 50 Kanoner og Missisippi paa 16 tilligemed Antilope paa 3 Kanoner, paa hvilket den amerikanske Gesandt befandt sig.

Efter Ankomsten gjordes strax Forberedelser til Kamp mod de 6 velbefæstede Forter og Batterier, med 4 à 600 Mands Besætning, der nødvendigviis maatte tages, dersom Keiseren afslog at underhandle. Den russiske Gesandt udvexlede, som Mægler, flere Noter med den Mandarin, der kommanderede den chinesiske Styrke, og Admiralerne benyttede Tiden til at sende 4 franske og 2 store engelske Kanonbaade over Banken, paa hvilken der ved høieste Vande var 10 Fod Vand, medens der i selve Floden overalt er 3 à 4 Favnes Dybde. Fartøierne ankrede 2 à 300 Favne fra Forterne.

Underhandlingerne fortsattes med megen Langsomhed, da Chinesernes Noter stedse omgik den egentlige Sag, og Tiden, der tabtes for de Allierede, benyttedes af Mandarinerne til nye Befæstningers Opførelse; Gesandterne indsaae derfor at videre Underhandlinger ikke vilde lede til noget Resultat, og da der tillige blev nægtet en begjæret Tilladelse til at lade den allierede Eskadre gaae op til Tien-Sing, en By, der ligger ved den store Kanals Udløb i Pei-Ho-Floden, omtrent 12 Miil fra Forterne og ligesaa langt fra Peking, blev der den 20de Mai om Morgenen givet Befaling til at forcere Forterne. De 4 franske og de 2 store engelske Kanonbaade beordredes til at angribe Forterne fra Flodens nordlige og sydlige Side, og de smaae engelske Kanonbaade til at bugsere Landstigningstropperne, ialt 1200 Mand med 8 Stykker Feltartilleri, der indskibedes i Barkasser og de større Baade. De fiendtlige Befæstninger bestode alle af Jordbatterier med Undtagelse af tvende murede Forter; Batterierne, hvis høie Beliggenhed tillod dem at beskyde Fartøiernes Dæk, vare beskyttede ved en foranværende Grav og bestykkede med omtrent 100 Kanoner af forskjellige Kalibre fra 12 til 36pd., deels af Bronce og deels af Jern; de fleste af disse Kanoner vare støbte i China og tildeels vel forarbeidede; men Lavetterne vare uhensigtsmæssige og hinderlige i at gives en hurtig Sideretning og god Elevation, uden hvilken Omstændighed det vilde have været umuligt, selv for en tidobbelt Styrke at forcere Forterne, hvis heldige Beliggenhed tillod dem i Løbet af 4 à 6 Minutter at rette 50 Kanoner paa de franske Fartøier, paa samme Tid som hvert af disse kun kunde skyde med en 30pd. Bombekanon, som Admiralen for Tilfældet havde ladet placere paa Bakken. De chinesiske Befæstninger forsvaredes af en Styrke paa 4 à 6000 Mand, der var leiret rundt om Batterierne, og hvis Vaaben væsentlig bestode af Sabler, Pikker og lange uformelige Luntegeværer, som en Mand maatte holde, medens en anden skjød. - Den chinesiske Leir frembød et malerisk Skue, da hvert Telt, for 10 Mand, havde sit eget Banner, der ligesom Soldaternes Uniformer bestod af de mest brogede Farver. — Kl. 10 Form. lettede Fartøierne for at indtage de befalede Stil-

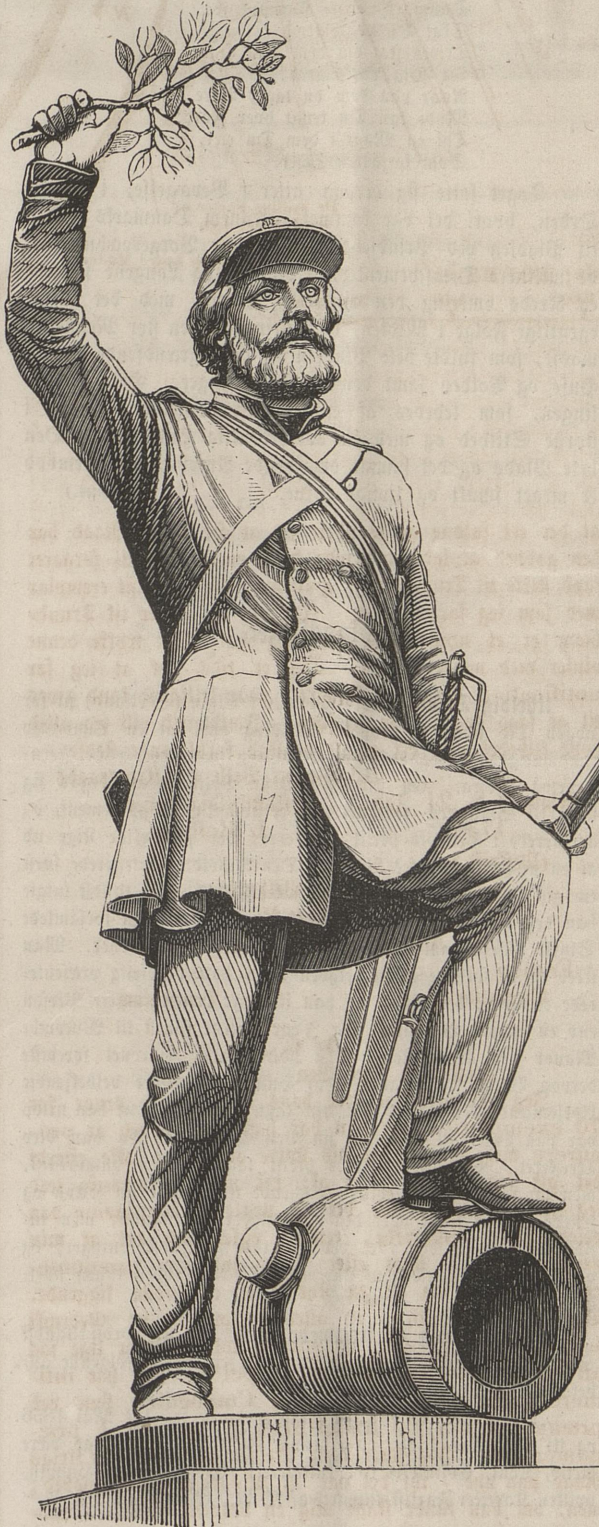

Seiersmindet ved Fredericia.

linger, og Admiralerne gik ombord paa en af de smaae engelske Kanonbaade, The Slaney, der ledede de øvrige mindre Kanonbaade, hvis Dæk vare bestuvede med franske og engelske Landgangstropper, og saaledes forhindrede fra al Deeltagelse i Kampen. Chineserne aabnede en velnæret Ild, der besvaredes med største Livlighed efterhaanden som Kanonbaadene indtoge deres anviiste Poster; Chineserne forsvarede sig med en forhen useet Tapperhed, og gjorde en langt større Skade end man havde tænkt sig, og hidtil har ingen Seier i China været saa dyrt kjøbt. Flere Kugler gik igjennem begge Skibssider, thi Afstanden overskred ikke 200 Fod. I Begyndelsen af Kampen faldt paa La Dragonne en af Batteriofficiererne, der blev remplaceret af Lieutenant Sverdrup, som paa samme Tid havde at paasee Krudtlangningens nøiagtige Udførelse, der var af stor Vigtighed paa Grund af de forskjellige Kalibre, hvoraf La Dragonnes Kanoner bestod; paa en anden fransk Kannobaad faldt 2 Officierer, og paa en tredie blev een saaret. Striden varede fra Kl. $10\frac{1}{4}$ til Kl. $11\frac{1}{2}$ Form. med usvækket Heftighed, Kuglerne regnede ned; Kl. $11\frac{1}{2}$ sporedes en betydelig Svaghed i den fiendtlige Ild og Kl. 12 vare de chinesiske Befæstninger bragte til Taushed, efterat de Franske havde tabt 4 Officierer og 50 Mand døde og saarede. Englænderne havde været langt heldigere, da de kun havde 3 Mand døde og omtrent 30 saarede. — Efterat Batterierne vare bragte til Taushed, bleve Landgangstropperne sendte iland, og efter en svag Modstand bleve Forterne tagne i Besiddelse, der for en stor Deel allerede vare forladte. Chineserne havde forinden deres Flugt tændt Ild paa flere Steder, og da Tropperne vare komne iland, indtraf en Explosion, der dræbte 3 Mand og forbrændte 2 Kadetunderofficierer og 27 Mand.

Veien til Peking var nu aaben. Chinesernes Tab kjendes ikke, da de under Kampen bortførte deres Saarede og begrove de Døde.

De franske Kanonbaade vare bestykkede med een 80pd., een 30pd. og een 60pdig Bombekanon, foruden den forhen omtalte 30pd. Bombekanon paa Bakken, og desforuden med en lang 30pdig Kanon. Under Striden benyttedes især Brandrørsbomber, der gjorde god Virkning i Jordbatterierne, paa samme Tid som Kartæscher aldeles rensede Skydehullerne. Den chinesiske Leir er nu okkuperet af omtrent 450 Mand, der sprænge Forterne, nedrive Batterierne og fornagle Kanonerne. Den 22de Mai seilede Admiralerne med 4 Kanonbaade opad Floden til Tien-Sing, hvor de ankom den 25de s. M., og faa Dage derefter ankom ligeledes de øvrige Baade.

I Floden, hvis Bredder frembyde den yppigste og skjønneste Natur, findes overalt ved Høivande 3 à 4 Favne Vand, men paa enkelte Steder gjør dens Sneverhed tilligemed de mangfoldige diametralt modsatte Bøininger det særdeles vanskeligt at svinge med et længere Fartøi, hvorfor ogsaa de store engelske Dampbaade vare nødsagede til at benytte Varp for at komme omkring de skarpe Pynter, hvortil Tusinder af Chinesere vare dem behjælpelige. Et mislykket Forsøg blev gjort med Nedsænkning af endeel Jonker for at spærre Flodløbet; for at forhindre lignende Forsøg gaar der nu daglig en Kanonbaad op og ned i Floden. Tien-Sing er saagodtsom ubefæstet; Indvaanerne behandle de Allierede særdeles venskabeligt; Mandarinerne ere flygtede, men Byens Ældste have erklæret at de ønske Fred. Om nogle Dage ventes overordentlige Gesandter fra Peking, og Underhandlinger vil da atter begynde.

Seiersmindet i Fredericia.

Sidste 6te Juli var for Danmark en national Festdag. Det i Fredericia reiste Monument til Minde om Hædersdagen den 6te Juli 1849 afsløredes under disse dybe, men blandede Følelser, der maa besjæle et Folk, der har et Frelsens Optrin af sin Historie at skue tilbage paa og forevige, just som nye Farer strømme ind paa det og gjøre de samme Krav til dets Patriotisme og Heltemod. Denne Feirelsens Dag kan ligesaalidt som den Daad, der ved den skal foreviges, være betydningsløs for de andre Broderfolk i Norden, og vi vove derfor at vente, at en fuldstændigere Beretning derom, end den, vore Dagblade i Begivenhedens Øieblik have bragt, vil skjænkes nogen Opmærksomhed, og det saameget mere, som en af vore egne Landsmænd har sin Deel i den Seier, hvorover den fædrelandske Taknemmelighed nu har lagt sin Erindringskrands.

Hvad vi her kunne give, kan imidlertid ikke være andet end et Uddrag af den fuldstændige Festberetning, som Monument-Kommitteen har udgivet, men hvoraf en væsentlig Deel optages af os uvedkommende Subskriptions-Fortegnelser. Vi komme herved til at gjøre et stærkere Brug af et trykt Skrift, end vi ellers pleie. Men vi haabe, at Kommitteen saameget mindre vil lægge os dette til Last, som der er sat en Bogladepriis paa dens Beretning, der viser, at det mere har været om at gjøre at udbrede Kjendskab til Sagen, end at indvinde Penge ved Skriftets Salg. — Hosstaaende Afbildning have vi laant af et hos Flinck udkommet xylographeret Mindeblad, der ledsages af C. Plougs vakre Sange ved Festen.

Den første Foranledning til det nu afslørede Mindesmærke om Heltedaaden den 6te Juli 1849 var en under 12te Juli 1849 udstedt Indbydelse af DHrr. H. N. Clausen, H. P. Hansen, L. N. Hvidt, C. Paulsen og J. F. Schouw. Heri hedder det blandt Andet:

dets Indhold. Ved den omtalte Udgave af Komedierne i 5 Bind kan kun forstaaes den, der udkom 1731 under Titelen: „Den Danske Skue-Plads deelt udi 5 Tomer“ og hvoraf nu, saavidt vides, blot existerer et eneste fuldstændigt Exemplar. Den tidligere Udgave under Titelen „Hans Mikkelsens Comoedier“ bestod ikke af 5, men kun af 3 Bind, og om noget af de Höpffnerske Optryk (fra Aaret 1743 og senere) kan naturligviis her ikke være Tale. Af disse Breve faar man ellers den mærkelige Oplysning, at Holberg selv ogsaa her var den egentlige Forlægger ligesom almindeligviis ellers af sine øvrige Skrifter, uagtet man før har antaget, at Udgaven forlagdes af Bogtrykkeren Höpffner. (Se Liebenbergs Udgave af Komedierne VIII, 292 og Molbechs S. XXVII.)

„Det har været beskikket for det danske Folk, at dets politiske Frihed har skullet arbeide sig frem, om end ikke med Vaaben - thi der er i Danmark Enighed imellem en høihjertet Konge og et trofast Folk - dog under Vaaben, gjennem Dage fulde af trykkende Uro og Bekymring, og den første Gjerning, hvortil det frigjorte Folk er blevet kaldet af sin Konge, har været Nødværgens haarde Kamp. Men det er derved ogsaa blevet vor nyfødte Friheds Lod, at indvies ved en Seiersdag, hvor der er blevet kjæmpet af Danmarks Mænd som i Valdemarernes Tid, kjæmpet som der kun kjæmpes der, hvor Sværdet er løftet for Konge og Fædreland, for Sandhed og Retfærdighed, og løftet imod Løgnens og Forræderiets onde Magter. Den sjete Juli's og dens Heltes Ihukommelse bør, saa synes det os, ikke være overgivet alene til Sagnets og Krønikens Ord. Det danske Folk vil, mene vi, have Trang til at indvie ved synligt Taknemmeligheds Tegn den Ærens Mark for Fredericias Volde, der er gjennemvædet af dyrebart Blod; og et Mindesmærke paa dette Sted vil ikke blot være et talende Vidne om Dagens Hæder og Medborgeres Tak, men det vil staae for Danmarks og for Nordens Mænd i Samtid og Eftertid som Paamindelse om, at kun Sandhed, Ret og Ærlighed skal have Fremgang, Fred og Hjemsted i Norden. Den ædle Kamp er ført, det ædle Blod er udgydt for det hele Folk, og saaledes bør ogsaa Mindesmærket reises, med Tak til de seierrige Mænd og til Ham, der har lagt Styrken i deres Arm, af det hele Folk. Det er derfor vor Tanke, at Bidragene til Mindestenen for Seiren ved Fredericia bestemmes til 1 Mark."

Indbydelsen vakte Deeltagelse ei alene i hele Danmarks Rige, men ogsaa hos Danske udenfor Riget, og saaledes tilveiebragtes lidt efter lidt den betydelige og til Øiemedet tilstrækkelige Sum af omtrent 12,000 Rbd. Til Modellering, Støbning og Ciselering af det valgte Billedværk Bissens „danske Landsoldat" medgik 9,650 Rdl. og Resten var meer end tilstrækkelig til de øvrige Udgifter, hvoriblandt de ved Granit-Fodstykket. Dette udeblev saalænge, at man endog tvivlede om at Afsløringen kunde foregaa paa Kampdagen, og at den maatte udsættes til Isteddagen, men ankom dog endelig, skjønt i den ellevte Time, saavidt betids, at det med store Anstrængelser kunde blive opstillet til rette Tid.

Den 6te Juli var hele Fredericia festligen smykket, og Pladsen omkring den tilslørede Støtte smagfuldt dekoreret med Grønt, med Krigens og Fredens Attributer, samt passende Indskrifter. Skjønt Dagen begyndte med heftige Regnskyl, strømmede Fremmede dog fra den tidlige Morgenstund i stor Mængde til Staden, mest dog fra selve Amtet og det nordlige Fyen, da den lange Usikkerhed om Festens Afholdelse havde gjort det umuligt at forberede en let Adgang fra fjernere Steder, navnlig fra Kjøbenhavn. Snart vare dog Byens brede Gader fyldte af en broget Menneskemasse. Kl. 10 samledes selve Processionen i og foran Raadhuset, hvorfra den Kl. 10½ satte sig i Bevægelse i følgende Orden: Brigademusiken; Borgervæbningen, under Kommando af dennes Høistbefalende, Boghandler Riemenschneider; den 4de Bataillons Musikkorps; de militære Detaschementer, under Kommando af Major Holm; Søfolkene, som hver bare store Flag; Sangforeningen med sin Fane; den 12te Bataillons Musikkorps; Monumentkommitteen, repræsenteret af Professor Bissen og Amtmand Lehmann, samt den til Festen indbudte Veteran, Generallieutenant Moltke; den i Generalmajor Næders Sygdomsforfald som Fæstningens Kommandant fungerende Ingeniør-Oberst Steenstrup i Spidsen for et talrigt Officierkorps af alle Vaabenarter; Fredericia Kommunalbestyrelse, ført af Borgemesteren, Kancelliraad Mourier og Raadmanden, Kammerherre Lorentz; de af Fredericia Kommune indbudte Kommunalbestyrelser for Nabobyerne Veile, Kolding og Middelfart; de paa samme Maade indbudte Sogneforstanderskaber for Nabosognene Veilby, Ullerup og Erritzø; de i stort Antal tilstedeværende geistlige og verdslige Embedsmænd; andre Korporationer, som ønskede at slutte sig til Processionen - deriblandt Fredericia Skyttelaug med sin Fane; Samtlige Laug i Fredericia med deres Faner og Emblemer. Til Toget sluttede sig en Mængde Skolebørn, førte af deres Lærere, alle Drengene med smaae Dannebrogsflag, alle Pigerne med Krandse. Under Sørgemusik begav Toget sig gjennem Jyllandsgaden til Trinitatis-Kirke, hvor det opstillede sig i Kongensgade ligeoverfor den med Guirlander og Krandse festlig smykkede Kjæmpegrav. Her holdt Pastor Pontoppidan en Tale og følgende af Carl Ploug forfattede Sang blev afsunget:

Danmark, Dine Kæmpegrave
Er en kostbar Skat,
Bedst af Alt, hvad i Din Have
Gud har gavmild sat.
Havde Du ei gyldne Agre,
Grønne Skove, Møer fagre,
Løfted dog Din Søn sit Øie
Stolt fra Bautahøie.

Thi de Sværde er ei rustne,
Som har Kæmper fulgt,
Og de Skjolde er ei brustne,
Som i Muld blev dulgt:
Bryder Fiendehaand Dit Gjærde,
Bærer Jorden blanke Sværde,
Klinge Skjoldene og vække
Dine Sønners Række.

Blodet, som Din Bund har drukket
Randt ei uden Frugt,
Og det Liv er ei udslukket,
Som til Daad blev brugt.
Af hver Helt, i Kampen faldet,
Hundred nye til Liv blev kaldet;
Frem en mangedobbelt Styrke
Gaar af Gravens Mørke.

Hver en Daad paa Sagas Tavle
Staaer i Lueskrift;
Der den lever, for at avle
Atter ny Bedrift.
Sommersolens Glands ei maaler
Sig med Mindets stærke Straaler;
Hvor de tændes, hvor de gløde,
Haabet staar i Grøde.

Danmark, Dine Kæmpegrave
Skal Du vogte tro!
Trives skal om dem Din Have
Og Din Lykke groe!
Naar paa dem du tager Vare,
Møde kan Du trygt hver Fare;
Thi en Magt i dem Du eier,
Som forjætter Seier.

Toget satte sig derpaa atter i Bevægelse, i samme Orden, hvori det var kommet, gjennem Danmarks Gaden til Pladsen ved Prindsens Port, hvor Borgervæbningen, de militære Detaschementer, Søfolkene og Laugene sluttede en Kreds omkring den tilslørede Støtte, med det øvrige egentlige Følge i Midten, og omringet af en stor Menneskemasse, som fyldte hele Pladsen og de tilgrændsende smukke Huse og Volden samt dennes Skraaninger. Hele Opstillingen, som ledede af endeel Festmarschaller, foregik i største Stilhed og med en overordentlig Hurtighed. Den hele Plads og det samme omgivende Amphitheater frembød et meget smukt og livligt Skue. (Fortsættes.)

Blandinger.

Uheldig Tjenesteiver. Politiet i Elgin (Skotland) fik for nogen Tid siden telegraphisk Melding om, at en Lommetyv sandsynligviis vilde ankomme til Byen med det første Jernbanetog sydfra. En af de flinkeste Politibetjente begav sig strax til Stationen forsynet med et nøiagtigt Signalement, og arresterede i Henhold hertil en Herre, der just vilde stige ud af en af første Klasses Vogne. Den Anholdte protesterede først energisk imod dette Attentat paa hans Frihed, men tilsidst fulgte han dog med Betjenten til Politistationen, hvor den forsamlede Styrke hilsede ham som et nyt Offer for deres Snildhed. Man skred til at forhøre „Lommetyven", da han pludselig præsenterede et Kort, der viste, at han ikke var nogen ringere Person end en engelsk Baronet, Sir Ivor Beirne Guest til Wycombe Manor ved Winchester. Den høivelbaarne Baronet foreviste derpaa Breve fra Marquien af Huntly og andre velbekjendte Adelsmænd, der indbød ham til Jagt, og fortalte, at han netop var paa Veien til at besøge sin Ven Marquien, da han blev arresteret. Sir Ivor havde hidtil taget Sagen humoristisk, men nu fandt hun Øieblikket passende til at tage sin Hævn og truede med at klage over den uberettigede Arrestation, men tilsidst lod han sig dog røre ved de ærbødige Undskyldninger, og vedkommende Politibetjent slap med Skrækken over denne uheldige Tjenesteiver.

Heldigt Brug af fremmede Ord. I et nordsjællandsk Sogn har en Gaardmand givet sin Tjenestepige følgende anbefalende Skudsmaalspaategning:

„Denne N. N. har tjent undertægnede fra 1ste Mai 1856 og til 1ste Mai 1858. og i denne sin tjenneste vist at være Activ, Lyal, Coltuleret (ɔ: kultiveret), Civiliseret og Human, hvilken Kareteer Faxtisk tilsvares af N. N., Gaardmand i N. N."

Norge.

Christiania. Til Konkurrence om den af det norske Theater udsatte Præmie for et nationalt Skuespil indkom tre Stykker, hvorover Bedømmelseskommitteen har afgivet den Kjendelse, „at intet af disse Stykker kan egne sig til den udsatte Belønning, idet der ikke engang kan være Tale om at bringe noget af dem til Opførelse."

— Ole Bull, der forrige Uge kom hertil fra Udlandet, giver paa Mandag Koncert i Frimurerlogen.

— I Lier skal en Mand være død af Cholera.

— Et fransk Orlogsskib, L'Artemise, der i Sommer har været stationeret ved Island, ankom Onsdag Eftermiddag hertil, bugseret af Dampskibet Vidar. Det har i nogle Dage ligget ved Horten.

— Ved kgl. Resolution af 19de Juli er Departementet for det Indre bemyndiget til for offentlig Regning at lade Artillerikapitain O. C. F. Hagemann og Bureauchef P. Eger foretage en Reise til Hamburg, Hannover, Berlin, Paris og London for at gjøre sig bekjendte med Brandvæsenets Ordning og Brandredskabers Konstruktion idethele derst eds, hvorom Indberetning efter Reisens Slutning bliver at afgive til Departementet for det Indre.

— Ved den nu tilendebragte Examen Artium erholdt 2 Kandidater Charakteren Laudabilis præceteris, nemlig: E. Rygh (fra Throndhjems Skole) og A. F. C. Hansen (fra Nissens Skole); 46 erholdt Laudabilis, nemlig: E. O. Benthin, J. H. Stenersen, A. E. Erichsen, O. J. Bugge, C. W. Carstens, F. H. Blichfeldt, J. B. Hansen, H. F. Finch, N. S. Ulstad, T. Roll, J. C. Irgens, A. C. Bull, S. Schavland, T. Glückstad, J. Greve, A. Balnum, J. B. Krohg, E. Kaurin, A. P. N. Johannesen, O. N. Aamodt, G. A. Erbe, S. Munk, J. F. J. L. Rieck, F. Prydtz, W. Hansen, J. G. Blom, J. C. M. Olsen, H. C. Knudsen, G. W. Winsnes, C. A. Christophersen, T. E. B. Heiberg, J. F. Hoch, H. C. A. Ingier, A. Mathiesen, O. Ring, A. W. R. Scheel, L. Sundt, S. P. Sønnichsen, C. F. Erlandsen, A. F. Falchenberg, O. S. Hansen, C. O. E. Arbo, W. E. Holst, G. O. Holm, J. E. Ross, A. Hostvedt; 41 erholdt Haud illaud. og 2 Non contemn. 1 rejiceredes. 3 Kandidater have endnu ikke underkastet sig Examen i alle Fag.

— Immatrikuleringen foregik som sædvanligt d. 2den Septb., og holdt Prof. Monrad Talen. — Ved samme Leilighed overraktes Kronprindsens Priismedaille til de tvende Kandidater, der havde besvaret de for iaar udsatte Priisopgaver, nemlig: Kand. theol. D. Frich for Besvarelsen af den theologiske Opgave „Donatismens Historie" og Stud. P. Waage for den medicinske: „At udvikle de suurstofholdige Syreradikalers Chemi baade for norganiske og organiske Legemer." — Om Aftenen feirede Studentersamfundet Universitetets Stiftelsesfest med et Halvflaskelag i Logen.

— Generalmajor, Ridder af Sværdordenen, Erik Theodor Christian Anker, f. 8de August 1785, og ældste Søn af Eieren af Eidsvolds Værk Statsraad Carsten Anker, afgik ved Døden 29de August paa Kongsvinger, over hvis Fæstning han siden 6te Sept. 1849 var Kommandant.

Ligeledes er Sorenskriver Weidemann paa Thoten afgaaet ved Døden, vel 78 Aar gammel.

— Den 30te August blev den direkte Fart paa Jernbanen afbrudt, idet Træbroen ved Bredtvedt forskjød sig som Følge af at den paabegyndte Opfyldning under samme var gaaet ud. Færdselen standsedes dog ikke, idet Trænene fra begge Kanter gik til Broen, hvorover Passagererne spadserede og stege i Vognene ved dens anden Ende. Imidlertid var Skaden allerede udbedret om Eftermiddagen den 3die Septbr., da Trænet igjen kunde gaa den hele Linie.

— Til virkelige Ligningsmænd for Christiania udvalgtes den 2den September: 1) Civildommer Lambrechts med 89 St., 2) Høiesteretsadvokat Kildal med 89 St., 3) Overretsprokurator Barth med 66 St., 4) Expeditionssekretær Helliesen med 66 St., 5) Kapitain Lintrup med 64 St., 6) Kjøbmand P. Platou med 67 St., 7) Kjøbm. Onsum med 66 St., 8) Kjøbm. B. Dybwad med 65 St., 9) Kjøbm. O. M. Hauge med 65 St., 10) Preuthun med 64 St., 11) Kjøbm. P. Petersen med 58 St., 12) Kjøbm. H. Jacobsen med 41 St., 13) Muurmester Mortensen med 71 St., 14) Slagter J. Fischer med 68 St., 15) Bager G. H. Omsted med 66 St., 16) Skrædder Hougaard med 68 St., 17) Skomager A. L. Moe med 40 St., 18) Høker C. Moe med 67 St., 19) Underfoged Sudmann med 85 St., 20) Brugseier J. Olsen med 69 St., 21) Brugseier Lützow med 41 St.

Arendal. Den 22de August holdt Arendals Turnforening i Nærheden af Byen en stor Fest, med Legemsøvelser, Taler og Sange og hvortil Folk langveis fra havde indfundet sig. Ogsaa fra Christiania kom Turnere, men for seent til selve Festen. Næste Dags Aften foretog dog disse sammen med Arendals Turnere en heel Deel Øvelser, der udførtes med overordentlig Lethed, Styrke og Sikkerhed, og vakte almindeligt Bifald.

Udenlandske Efterretninger.

Sverige. I Stockholm ere nogle faa Choleratilfælder indtrufne.

— Forrige Søndag kom Kronprindsen fra sin Nordlandsreise tilbage til Stockholm, hvorefter den under hans Fraværelse tilforordnede svenske Regjering strax opløstes.

— Ifølge Upsalaposten skal det være saa langt fra, at Kongens Helbredstilstand har forbedret sig, at der ikke engang skal findes nogen Udsigt til at Hs. Maj. igjen vil blive istand til at overtage Regjeringen.

— Nogle engelske Ingeniører have undersøgt Terrænet for et Jernbaneanlæg til Gellivarebrugene, som nu eies af norske Interessenter.

Korrespondence.

Hr. . . i Throndhjem. Vi takke meget for de tilsendte Rettelser til Statskalenderen, som vi indsee have kostet Møie at samle og hvilke vidne om et stort Kjendskab til vort Lands Embedsstand. Naar vi alligevel ikke optage dem, haabe vi dette undskyldt af tvende Grunde. For det første vilde Fleerheden af vore Læsere, efterat vi allerede have givet en Anmeldelse af Statskalenderen, vistnok lidet interessere sig for endnu en Liste Rettelser paa 2 Spalter, og for det andet vilde den Udgiver, som har istandbragt denne Statskalender, der ingenlunde er feilfuldere end de foregaaende, men kun for en stor Deel har taget disses Mangler i Arv, vistnok i den almindelige Opinion forholdsviis blive for haardt medtaget, netop af den Grund, at hans Værk underkastes en detailleret Kritik, som hans Forgjængere have undgaaet. Da vel imidlertid Hovedsagen her er, at Deres mange og væsentlige Rettelser kunne komme en følgende Udgave tilgode, have vi troet at dette bedst kunde skee paa den Maade, at Deres Optegnelser, forsaavidt de ikke maatte tilbagekaldes, blive beroende til Afhentning hos Redaktionen for den næste Kalenders Udgiver. Skulde De ikke finde denne Udvei tilfredsstillende, ere vi villige til at overgive det Tilsendte til et andet Blad, hvilketsomhelst De maatte ønske. Det vilde dog i saa Fald blive nødvendigt at foretage nogle Udeladelser, da enkelte af de Folk, som De savner, virkelig ere døde (saaledes Hak. Glückstad, C. Dahlin og Cl. L'Abbé.) — Da vi atter her ere komne til at omhandle Statskalenderen, gribe vi denne Anledning til at gjøre opmærksom paa, at hvad Forlagets Overgang til Hr. Cappelen angaar, har Rigsarchivar Lange i sit Tidsskrift for 1848 S. 467 givet de selvsamme Oplysninger, som vor Anmeldelse indeholdt, uden at nogensomhelst Protest mod Rigtigheden deraf er fremkommet.

Nyhedsbladets Redaktør. P. Botten Hansen, bor i Kjøbm. N. Haslunds Gaard, Kongens Gade.

Christiania. Trykt og forlagt af H. J. Jensen. (Storgaden Nr. 27.)

Illustreret Nyhedsblad.

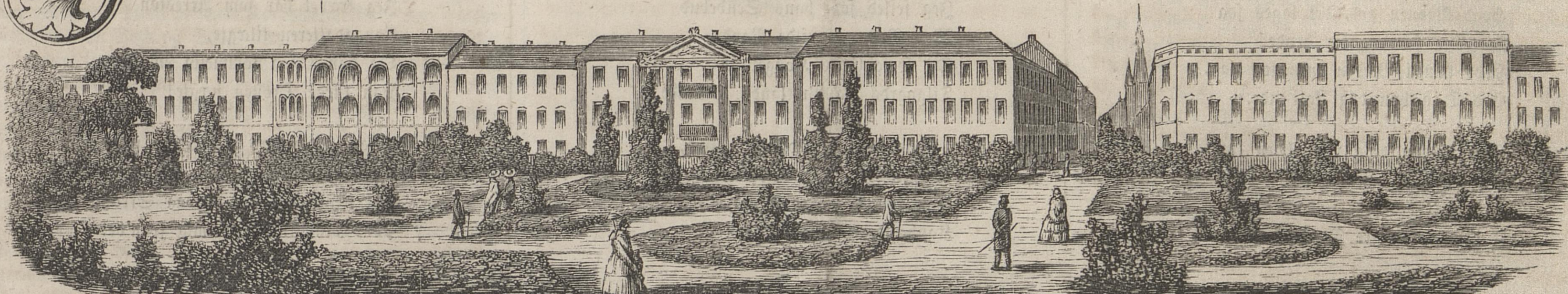

Nr. 37. | Udkommer hver Søndag Morgen. | 12te September 1858. | Abonnementsprisen er 60 ß Fjerdingaaret. | 7. Aarg.

Indhold.

Kong Haakons Gildehal,

fortællende Digt.

(Af Henrik Ibsen.)

I.

De holdt en Fest i Bergens By;
I Haakons Hal var Glæde;
Fra tyve Taarne under Sky
Klang Klokkemalmets Kvæde;
Ni Nætter gik med Spøg og Spil,
Hver Dag med Leg og Latter,
Thi Skotlands Prinds var viet til
Kong Eriks unge Datter.

For Hær og Hird var Dugen bredt
Paa Kongebordets Tavle,
Og Krandse hang som grønne Næt
Om Borgespir og Gavle;
Der bølged hoitidsklædte Tog
Igjennem alle Gader,
Og Bryst ved Bryst paa Byens Vaag
Laa gyldne Drageråder.

Saa kom da Gildets sidste Kvæld, -
Det var i Høstens Tider, -
En Skaadde let paa Fjord og Fjeld
For Østenvinden glider;
I Kongeborgens Almelund,
Som luded over Stranden,
Stod Folket i den sene Stund
Med Alvorsslør om Panden.

Den fagre femaars Kongebrud
Skal nu til Skotland fare;
Fra Holmen hales Snekken ud,
Den gaar for Vinger snare, -
Den lægger til ved Bryggen hist
Bag ved Apostelkirke,
Og Lamper tændes høit paa Kvist
I Almetrær og Birke.

Og Løvet lyste som ibrand
Af tusind Fakler røde;
Der gik en Hvisken over Strand,
Og Lurens Toner løde;
Og Borgens Porte luktes op;
De fremmede Gesandter
Mod Snekken skred i festlig Trop
Med Hirdmænd og Drabanter.

Saa kom Kong Eriks Spillemænd, -
Selv gik han næst i Række;
En Ring af Guld og Ædelsteen
Var Kongepandens Dække;
Om Drottens Lænd og Skuldre svam
Skarlagenklæder svære,
Men fire Svende fulgte ham
Og bar hans Slæb med Ære.

Et kvidesvangert Tankesyn
Sig speiled i hans Øie,
Der laa en Skygge paa hans Bryn,
Hans Hu var i det Høie;
Som Maagen fløi den over Hav
Mod Skotlands Kongesæde,
Hvor Scepter, Brudeseng og Grav
Stod for hans Datter rede.

Ved Kongens venstre Side skred
Det skotske Overhoved,
Som nys i Fyrstesønnens Sted
Til Bruden var trolovet.
Høit bar han paa sin stærke Arm
Det fagre Barn, som skued
Med Undren ud i Kvældens Larm,
Mens Lys og Lamper lued.

Hun holdt i sine Hænder smaa
Som Legetøi den Krone,
Hun skal som Dronning bære paa
Den fjerne skotske Throne;
Hun viste frem, hvor Skaren skred,
De dyre Ædelstene:
„See her hvad jeg af Faer fik med;
Nu er det mit alene!"

Og Folkeklyngen lo som bedst,
Og klapped høit i Hænder;
Men bagved Kongen gik en Gjæst
Med sammenbidte Tænder.
Hans Pande rynked sig i Løn,
Hans Smiil var smerteblandet;
Det var Herr Audun Hugleikssøn,
Den første Mand i Landet.

Men Hertug Haakon, Kongens Bro'er,
Og Auduns nære Frænde,
Saa op til ham ved Barnets Ord
Og lo dertil behænde;
Han glytted ned mod Auduns Haand,
Som knytted sig i Harme,
Og nikked til den væne Vaand,
Som sad paa Skottens Arme.

Og efter dem i broget Rad
Kom Riddersmænd og Fruer;
Der stod en Glands af Sølverlad
Indunder Lundens Buer;
Som Morildsstrimen staar ibrand
Ved Nattetid bag Roret,
Saa lyste Rækken Mand for Mand,
Der traadte Kongesporet.

Der heises Seil i gylden Raa
Ombord i Skottersnekken, -
Og hjemad, hver til egen Vraa,
Gaar snaksomt Folkerækken.
Snart Erik staar i Høitidsskrud
I Gildehallen atter,
Men Skibet stævner Fjorden ud
Med Kongens unge Datter.

I Almelunden er der Nat, -
De røde Lamper slukkes.
Hvor Fjorden under Næsset brat
Til begge Sider bugtes, -
Der Tvende færdes end i Løn,
Den Ene stærk og fager -
Det er Herr Audun Hugleikssøn
Og Haldor Vaabendrager.

Herr Audun stod paa Næssets Top
Og saa sig ud saa vide,
Saalænge Snekken dukked op
Ved Askelandets Side;
Men da den lagde Roret om,
Og stævned gjennem Sundet, -
Da bøied han sit Hoved, som
En Mand, hvis Haab er svundet.

Hvor var han stor og stolt og stærk!
Hans Kind var bruun og fregnet,
Paa Panden laa et Manddomsværk
Med rene Runer tegnet;
Og Brynets Stjerner bare Bud
Om djerve Sagatanker; -
Saa stod han mens den unge Brud
Svam bort paa Bølgens Planker.

Han vinked Haldor med et Ord; -
Saa lød hans dybe Stemme:
„Jeg tænker paa engang ifjor
Paa Hegranæs, histhjemme, -
Fra Reensdyrjagt vi kom en Kveld
Og hviltes lidt ved Veien,
Da skreg en Ravn fra næste Fjeld
Tæt over os i Heien.

„Den Klogt at tyde Fugleskrig,
Fik længst Din Æt i Eie;
Af Fremtidsdugen Du en Flig
Trak bort fra mine Veie, -
Du svor mig til, at Ravnens Røst
Forkyndte mig og hende,
Som foer fra Land, at vi en Høst
Tilsammen skulde ende.

„Det var da Tant hvad Ravnen gol,
Og Løgn hvad Du forkyndte;
Nu skal hun Skotlands gyldne Stol
Engang som Dronning pynte."

Og Audun vendte sig i Harm, -
Men Haldor Vaabendrager
I Skjægget lo, mens hjertevarm
Han saa tilorde tager:

„Lad Snekken Du til Skotland gaa
Med Kongens unge Datter;
Det, Herre! kan Du lide paa:
I To vil mødes atter.
Hvad Ravnen gol, det lages saa
For Dig som og for hende, -
Hvor hun i Verden end mon gaa,
Hos Dig hun dog skal ende."

Herr Audun drog paa Axlen kun
Og agted ei hans Tale,
Han stod der som i Tankeblund,
I drømmesvangre Dvale; -

Han rynked Brynet, tykt og tæt,
Og klemte Sværdets Hjalte,
Og mangt et Minde, tungt og let,
Han saa tillive kaldte:

„Jeg skifted Ret, jeg stifted Lov
Ved Lagaboters Side,
Jeg stod som Værn mod Vold og Rov,
Jeg lindred Landets Kvide;
Jeg seiled som hans Sendebud
Mod Vest paa vilde Vande,
Og førte Eriks Kongebrud
Tilgaards fra Bretlands Strande.

„Kong Erik stotted jeg i Fred,
Jeg slog for ham i Nøden, -
Han lønner mig med ussel Sned -
Kanhænde og med Døden -

Han er mig gram, jeg veed det godt;
Men nord ved Søndmørs Kyster
Jeg har mit gamle, stærke Slot
Paa Hægranæs i Lyster!

„Der er jeg tryg, did vil jeg nu;
Her er min Færd tilende;
Fra Erik vender jeg min Hu,
Skjønt vel han er min Frænde.
Jeg krævet har som Æreslon
Kongsdatteren tilægte,
Og han - saa sømmelig en Bøn
Han turde Drosten nægte!

„Paa Hægranæs - der har jeg drømt
Hvad ingen Mand maa raade;
Jeg tænkte det var ei paa Skrømt
Hvad Ravnens Rost mig spaa'de.

Feltmanøvren ved Hornborga-Broen ved Arvalla.

Udsigten er mod Øst. Hornborga-Søen ligger til Høire for Billedet. Hornborga Bro kan sees til Høire paa Tegningen, hvor ogsaa sees Hornborga Aa. Paa Høiden til Høire sees det fiendtlige Artilleri. Østerdalske Jægerkorps i Forgrunden, der netop har besat de forhaandenværende Hytter og Steengjærder, hvorfra det beskyder Fienden.

Det tyktes mig den bar et Bud,
Som jeg gad bedre kjende;
Var Kongens Datter først min Brud,
Da turde mangt vel hænde.

„Thi sønnelos Kong Erik er
Og gaar alt ned ad Bakke -
Prinds Haakon, lidet folkekjær,
Kan mig for Arven takke.
Han er ei Helt paa Ufredstog,
Vil aldrig Viismand vorde -
Ha, var jeg, var jeg Kongens Maag,
Jeg veed vel hvad jeg gjorde!"

Sligt drømte han og mere til, -
Da kvakk han op af Dvalen;
Thi gjennem Natten lød der Spil
Og Leg fra Gildesalen.
Der Harper suste, Giger klang
Som Gran i Vaarens Vinde,
Og Borgens vene Møer sang,
Mens Dandsen gik derinde.

„Væk!" raabte han, „fra Kongens Fest,
Fra Harpelyd og Latter;
Et Rige sakk for mig i Vest
Med Eriks unge Datter.
Lad Snekken rustes, - end ikvæld
Vi lægge vil i Veien!" — —
Da skreg en Ravn fra næste Fjeld
Tæt over ham i Heien.

Herr Audun standsed der han gik,
Han kjendte Blodet stige -
Han spurgte med et maallost Blik
Hvad Haldor vilde sige -;
Men Svenden bøied sig saa smaat,
Og smilte mellem Tænder:
„Hil eder, Herre! Norges Drot -
Nu eders Lod jeg kjender!"

Da bugned Auduns brede Bryst,
Saa Silkesærken revned,
Der kom en Bævren i hans Røst,
At mæle knapt han evned;

Han hvisked: „Tyd, hvad Ravnen gol!"
Da svarte Svenden atter:
„Nu sang den om en gylden Stol
For Dig og Kongens Datter!"

Da trev han Kjæden af sin Hals: -
„Gud naade den, som rober — —!
Er Norges gyldne Stol tilfals,
Jeg kjender vel en Kjøber! — —
Tag Guldet her til Tak og Løn, -
Alene hjem Du drage,
Og meld, at Audun Hugleiksson
Hos Kongen bli'er tilbage!"

I Øster dukked op en Sky
Paa brede Uveirsvinger;
Men høit fra Haakons Hal paany
Det jubler og det klinger.
Saa stormed han til Kongens Fest
Til Harpeleg og Latter; -
Men Snekken foer mod Vest, mod Vest
Med Eriks unge Datter.

Tinne-Maskinen.

(Engelsk: Hummeler; Tydsk: Grannen-Reinigungs-Maschine.)

Med denne Benævnelse betegnes en Maskine, der tjener til at befri Kornet, fornemmelig Bygget*) (og Havren), fra Snerp eller Børst, efterat Tærskningen er foregaaet. Snerp (arista) kaldes de lange fine Haar, hvormed især Bygkornets Hylster ender (a. b.), og hvilke ikke lade sig fuldstændig skille fra Kornet, - ligesaalidt ved den almindelige Tærskning eller ved de sædvanlige Tærskemaskiner, som ved nogen hidtil bekjendt Kornrensemaskine, der, - alene bestaaende af Sold og Vifte, - kun udskiller Støv, Melde og anden Ureenlighed, der efter Tærskningen findes løst blandt Kornet. Naar derfor Kornet skal gives en større Reenhed, hvilket er af Vigtighed med Hensyn til Bygget, der benyttes i Bryggerierne, bliver det nødvendigt at befri det fra Snerp. Dertil anvendes endnu hos os de simpleste Midler, og man lader sig mange Steder nøie med at trampe Kornet med Fødderne, førend det bringes over i Rensemaskinen. Paa andre Steder, saasom i Danmark, skal det have været Brug at lade Kornet stampe under et Forspand af Heste, og i England betjente man sig tidligere, ifølge Mortons Encyclopædie, af det her fremstillede Instrument (Nr. 1), hvormed Kornet saa længe stødtes, indtil det antoges at være fuldkommen reent. Denne Fremgangsmaade, der kunde passe for mindre Brug, var imidlertid uanvendelig paa større Landeiendomme, hvor Mængden af Kornet gjorde Arbeidet uoverkommeligt. Man søgte derfor at udfinde en Maskine, hvorved det lod sig gjøre med Lethed at skille Snerpen fra Kornet, - og det fortrinligste blandt disse Forsøg synes at have været den Coock'ske Maskine, der er fremstillet i det ovenanførte engelske Skrift, og mest stemmer overeens med den Biseth'ske, - der dog i sin Sammensætning er langt mindre kunstlet og kostbar. Som Tegningerne Nr. 2, 3 og 4 vise, bestaar den Biseth'ske Tinne-Maskine kun af en opretstaaende Cylinder eller Tønde, 1 Alen 6" høi og 16" i Gjennemsnit, forfærdiget af gode 2" Planker og forsynet med Jernbaand; den er ikke ulig Leerkværnen ved et Teglværk. I Midten af Tønden er anbragt en Jern-Axe (a), hvorpaa er fæstet 9 Stykker 7" lange, ½" tykke Knive eller Jernstokke (Nr. 5 og b). Lignende 9 Stkr. Knive ere befæstede i Tøndens modstaaende Sider, saaledes at Kornet, under Axens Omdreining (omtrent 40—50 Gange i Minutet), eftersom Knivene stilles meer eller mindre skraae, tvinges gjennem en videre eller snevrere Aabning og derved befries fra Snerpen, uden at Gropiggen beskadiges eller Spireevnen tilintetgjøres. Efterat have passeret Tinne-Maskinen kommer Kornet atter frem ved Aabningen e, der ved en lille Luge d kan stænges eller gjøres mindre, hvilket sidste bevirker, at Tinningen udføres med større Omhyggelighed. Uagtet Maskinen paa Ladegaardsøens Hovedgaard drives ved Dampkraft, har man dog ikke fundet det tjenligt at lade den arbeide paa samme Tid som Tærskemaskinen eller at lade Kornet umiddelbar ved en Rende fra denne føres over i Tinne-Maskinen. Hindringen derfor bestaar deri, at Maskinen vilde blive altfor sammensat. Derimod betjenes Tinne-Maskinen i Forening med Rense-Maskinen sædvanlig af 3 kvindelige Arbeidere, hvoraf den ene med en Haandskuffe fylder Kornet i Tinne-Maskinen, den anden bringer det over i Rensemaskinen og den tredie lemper Kornet bort, naar det hober sig sammen foran Hullet paa Rense-Maskinen. Ogsaa Rense-Maskinen drives ved Damp ved Hjælp af en Rem og en Remskive. Paa en kort Vinterdag (omtr. 8 Timer) har man paa Ladegaardsøens Hovedgaard kunnet rense indtil 100 Tdr. Havre eller 60 Tdr. Byg, og det sees deraf, hvor stor Vinding Anskaffelsen af en saadan Maskine maatte være for vore Bryggerier, hvor man vel ofte er nødt til at indkjøbe Byg, der ikke har været saa omhyggelig renset. Prisen paa den her fremstillede Biseth'ske Tinne-Maskine kan neppe anslaaes høiere end til 15 Spd., og ifald den skulde benyttes paa et mindre Brug, vilde den kunne leveres billigere, da Tønden eller Cylinderen ikke behøvede at være større, end omtrent 12" i Gjennemsnit og Jernbaandene kunde være spædere; Maskinen kan derhos drives ved Haandkraft. Den Coock'ske Tinne-Maskine koster ifølge Mortons Encyclopædie over 6 £ eller 30 Spd.

H.

*) Ogsaa til Rug og Hvede kan Tinne-Maskinen benyttes med Fordeel, da der ofte efter Tærskningen i Rugen bliver tilbage endeel Ax, hvoraf Kjernen ikke er fraskilt, ligesom i Hveden enkelte Korn blive siddende i Hamsen. — Naar der enkelte Gange paa Ladegaardsøens Hovedgaard har været udført Rensning af Korn for Fremmede, er Arbeidet leveret for 6 Skilling pr. Tønde; naar derimod Kornet baade er bleven tærsket og renset, har Prisen været 30 Skill. for en Td. Byg og 24 Skill. for 1 Td. Havre. Som bekjendt regner man, at 1 Mand tærsker med Pleiel 1 Td. Havre eller 6/8 Td. Byg om Dagen, i hvilket Fald Prisen for Tærskningen alene altsaa nu kan anslaaes til 36 Skill. pr. Td. Havre og 45 Skill. pr. Td. Byg.

Nr. 3.

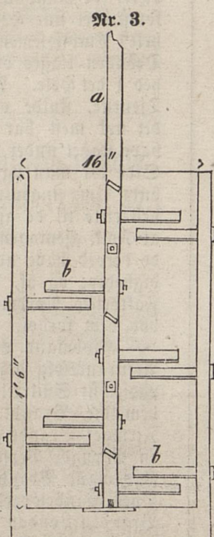

Nr. 4.

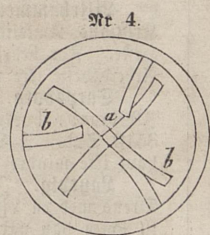

Nr. 5.

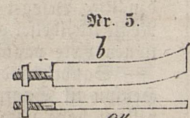

Nr. 1.

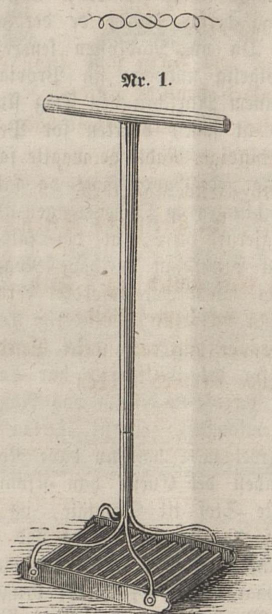

Engelsk Haandstampe.

Nr. 2.

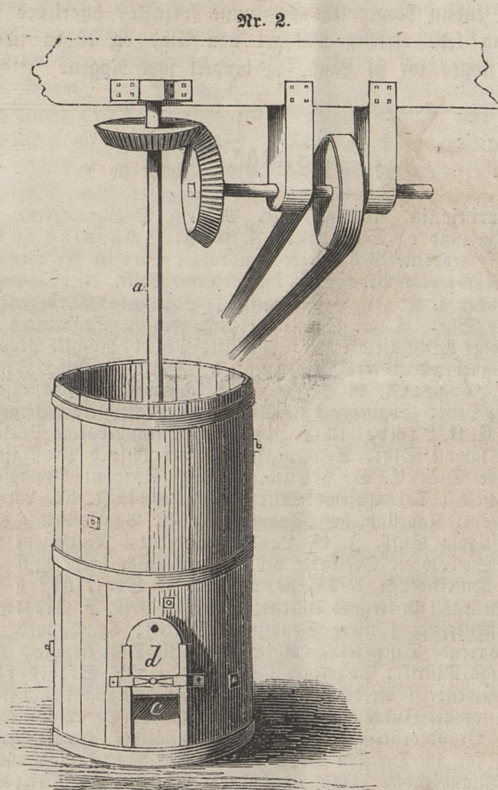

Biseths Tinne-Maskine.

Leiren paa Axvalla.

II.

Udrustningerne med nye Vaaben indskrænkede sig denne Gang til at give de ridende Jægere riflede Kammerladningskarabiner og Fodjægerne forkortede Kammerladningsrifler med Sabelbajonetter; thi Musketererne vare allerede fra før af forsynede med de for dem bestemte Vaaben, riflede Kammerladningsmusketter, og Artilleriet skulde beholde sine gamle Sabler.

Disse i sig selv fortræffelige Vaaben maatte naturligviis iforveien være færdige, hvilket de jo ogsaa vare; men alligevel vare enkelte Ting ved dem temmelig ufærdige, uagtet man havde havt over et heelt Aar at probere og sætte istand paa. Saaledes vare Fodjægernes Sabelbajonetter indesluttede i altfor vide Balge, saa at Sablen under Løb idelig dandsede op og ned og under større Sprang temmelig hyppig løb ud af Balgen. Paa samme Tid var denne sidste, der skal fastholdes til Livbeltets Sværdfæste ved Hjælp af en liden Rem og en Spænde, i det Sted til Overflod forsynet med to Remme, der sadde aldeles iveien for hinanden, saa ingen af dem kunde bruges, og Balgen desaarsag blev ligesaa ustyrlig og vanskelig at passe paa som selve Sablen. Det var ønskeligt om Arsenalet, der anskaffer Vaaben, og Depotet, der udleverer Lædertøi, satte sig i det Mindste saa meget i Forbindelse med hinanden, at det ene Stykke af en Ting kunde komme til at passe til de øvrige, og derved forebygge saadanne Ulemper, som at Soldaten skal være udsat for at miste sine Vaaben og derved nødes til formelig at opgive sin Tilværelse som Stridsmand.

Ved denne Leilighed er det ikke godt at tilbageholde endnu et Ønske, som fornemmelig tilegnes Depotet, og det er, at man ikke oftere vil anbringe aldeles elendige Messingknapper og raadne gamle Remme i nye Randsler; thi ellers vil Oppakningen, der udgjør Feltsoldatens hele Liggendefæ, sikkerlig snart gaae samme Vei som Sablen og Balgen, og da kan ogsaa Karlen gjerne ligesaagodt gaae sin Vei for al den Nytte han da gjør ved Armeen.

Det maa formodentlig være vedkommende Besigtelses-kommissions Pligt at svare for deslige Sagers Overeensstemmelse med den rigtige Model, og hvis Kommissionen befindes at have begaaet nogen Forsømmelse heri, burde vel en saadan Feil rettes for sammes Regning, ligerviis som man jo ikke undseer sig for paa en uefterrettelig Leverandørs Bekostning at rette Alt, der ikke kontraktmæssig er leveret. Imidlertid blev der hverken før eller efter Udrykningen rettet noget paa det omtalte Sabelvæsen enten paa den Enes eller den Andens Bekostning; thi før Afmarschen havde man formodentlig ikke Tid (?), og efter Tilbagekomsten fandt man det bekvemmest at lade vedkommende Afdeling medtage disse ufærdige Greier til Distriktet, hvor de forresten intet Brug have for dem, førend til næste Aars Vaabenøvelser, da Sabler og Balge altsaa atter skulle begynde sin tilvante Vaabendands fra iaar. At de indleverede Randsler blive ordentlig istandsatte til næste Udrykning, maa man da antage; thi - uden at tale om, hvor lidet en Soldat duer til, naar han skal undvære sin Oppakning, er denne i sin nye Skikkelse altfor kostbar til hvert Øieblik at bortkastes blot for en ussel Platlæders Rem eller et Par elendige Messingknapper til 2 Skilling.

a.

Byg.

Forsyningen med alle til Læge-, Lazaret- og Medicinalvæsenet henhørende Sager var som sædvanlig overdraget Overbestyrelsen for det militære Lægevæsen, der tillige ansatte de for Tilfældet nødvendige Lazaretlæger, Apotheker og Hjælpere af lavere Grader. Dette for Armeen saa overordentlig vigtige Væsen var ifølge Sagkyndiges Dom særdeles smukt og hensigtsmæssigt indrettet, og det nød ogsaa under hele Toget al den Anerkjendelse, som Vedkommende med Rette kunde fortjene og vente. Alligevel vilde det udentvivl have været endnu hensigtsmæssigere og lettere baade for Lazaret- og Afdelingslægerne, om man til dette ypperlige Materiel endnu havde føiet en ordentlig, liden, øvet Afdeling Lazaret- og Ambulancepersonale, saaledes som Tilfældet er i enkelte andre Armeer og saaledes som det ogsaa paa en Maade var hos os for nogle Aar siden. Da blev nemlig et vist Antal menige Soldater af hvert Korps underviste i Sygepleie, Skrivning o. s. v. deels ved Rigshospitalet i Christiania, deels ved Garnisonssygehusene i de mindre Garnisoner, og da disse Folk maatte aflægge ganske grundige Prøver paa sin Dygtighed, kunde Armeens Læger være temmelig trygge for, at det simplere Sygestel i Felten ikke vilde blive overladt til aldeles ukyndige og ubehændige Personer. Imidlertid er denne Underviisning - uvist af hvilken Grund - allerede ophørt, og de dengang Oplærte havde nu allerede forladt Tjenesten, saa at deres erhvervede Dygtighed desværre ikke kunde komme vore Tropper tilgode denne Gang, da vi kunde havt Brug for den.

b.

Havre.

Det er besynderligt, at man har holdt saa reent op med at danne Lazaret- og Ambulancesoldater netop nu, da man har gjort sig den Umage at udstudere en egen Uniform for disse Folk, og den nye Værnepligtlov ovenikjøbet hjemler Adgang til at udskrive særskilt Mandskab til dette yderst vigtige Brug, saa man nu ikke længere behøver at tage dem lige ud af den planmæssige, virkelig stridende Styrke af Armeen. Et af To - har man ikke Leilighed til at holde Armeen med baade Karlen og den særskilte Uniform, var man dog formodentlig bedst tjent med at faae beholde den første og give Slip paa den sidste. Og om nu ogsaa en saadan Soldat brugte gamle omgjorte Klæder inde i et Lazaret, maatte vel dette ligesaagodt - om ikke bedre - gaa an, end det synes passende at lade Rekrutterne af Liniens Reserve og Landeværnet aarlig i 30 Dage staae under Vaaben i de som oftest meget lasede Klæder, der deels bestaae i gamle Spidskjoler, deels i korte Jakker, omgjorte af Spidskjoler; thi om en Soldat, af hvilken borgerlig Stand han end monne

være, fik Lov at gaae i egne Klæder, vilde det ikke falde ham ind at fremmøde fillet, hvilket viser sig, naar man betragter de ældre Reserver, der aarlig exercere i 6 Dage paa egen Pung og i egne Klæder.

Da man vidste, at uden Øl og Mad er Helten Ingenting, var der for Provianteringen og Forsyningen med Penge og allehaande Feltfornødenheder - undtagen Ammunition - oprettet en Intendantur, sammensat af 1 Brigadeintendant og 2de Officierer, hvoraf den ene desuden bestyrede Postvæsenet. Tillige havde hver Afdeling (Korps) sin Kvarteermester, der var Mellemmand mellem Afdelingen og Intendanturen.

Da man endvidere havde hørt, at fremmed Mad skal smage bedst, havde man denne Gang gjort Alt for at dette ogsaa skulde blive Tilfældet med Soldaterkosten. Saaledes havde man til den almindelige Kogeføde i de sidste Dage føiet endeel pressede Grønsager, og til Tørføden tilstodes endog Kaffe med hvidt Raffinadesukker, - en Opmærksomhed, som viser, at man gjerne vil gjøre, hvad man kan for at stelle godt med Soldaten, og som derfor heller Ingen burde være nærmere til at paaskjønne, end denne selv.

Alligevel skulde man ogsaa denne Gang fornemme Suurmuleri angaaende Proviantens Tilstrækkelighed, Godhed o. s. v., og da dette er en Sag, som nok kan interessere enhver Værnepligtig, der med Tid og Leilighed har Sandsynlighed for at komme paa Soldaterkost, hidsættes efter det gjældende Feltregulativ en Opgave over Bestanddelene i den daglige Madportion. Da man under større Marscher og Feltmanøvrer ikke kan have Anledning til at koge, er der for disse Dage bestemt Tørføde, medens der alle Leirdage trakteres med varm, fersk eller salt, Kjødmad, der efter en, paa Slutningen af en Visebog for den norske Soldat, anført Kogeanviisning tilberedes af Folkene selv i de nye franske Kogekar, der føres med paa Randslen.

En Portion Kogeføde bestaar af en af følgende 3 Opskrifter:

Ferskt Oxekjød . .	$\frac{3}{4}$ ℔	Salt Kjød . . .	$\frac{5}{8}$ ℔
Byggryn	1 Pgl.	Ærter	1 Pgl.
Ost eller Spegesild	$\frac{1}{8}$ ℔	Salt	$\frac{1}{32}$ ℔
Salt	$\frac{1}{32}$ „	Blødt Brød . . .	$1\frac{1}{3}$ „
Blødt Brød . . .	$1\frac{1}{3}$ „	Brændeviin . . .	$\frac{1}{2}$ Pgl.
Brændeviin . . .	$\frac{1}{2}$ Pgl.		

Salt Flesk . . .	$\frac{1}{2}$ ℔
Ærter	1 Pgl.
Salt	$\frac{1}{32}$ ℔
Blødt Brød . . .	$1\frac{1}{3}$ „
Brændeviin . . .	$\frac{1}{2}$ Pgl.

og en Portion Tørføde bestaar altid af: Spegeflesk $\frac{1}{2}$ ℔, Smør $\frac{1}{4}$ ℔, Blødt Brød $1\frac{1}{3}$ ℔ og Brændeviin $\frac{1}{2}$ Pægel.

At disse Portioner ikke ere for smaae skulde man antage deraf, at Officiererne denne Gang levede af netop det Samme som Soldaten, og at de svenske Soldater, der kun fik $\frac{2}{3}$ af denne Portion, vist gjerne havde byttet. Desuden er der mangen Karl herfra, som lever ganske knapt i sit Hjem mod hvad han gjør, naar han er ude i Tjenesten, og om en enkelt Storæder kan finde sig lidt lettere af denne Kost, saa tror jeg dog, at en saadan Karl aldrig faar Kraasen fuld nok, naar han er borte, og i alle Fald gaar det ikke an at regulere en Armees Proviantering efter slige Uregelmæssigheder.

Hvad Madens og Brændevinets Godhed angaar, da faar man sandelig ikke være saa nøie, om man enkelt Gang under stærk Sommerhede skulde opdage et lidet uskyldigt Dyr i Flesket, eller et enkelt Brød være lidt raat, eller om „Munderingsbrændevinet“ ikke holder saa mange Grader og er saa fiintsmagende som den ægte throndhjemske Lysholmer. De to første Ulemper kunne hænde i enhver Huusholdning, der er mindre end 10 à 12,000 Mand, og hvor man har meget bedre Anledning til at behandle og bevare Levnetsmidler. Hvad det svenske Brændeviin angaar, da er det maaskee ikke saa stærkt og velsmagende som det, der faaes hos os, og man havde derfor ogsaa en Gang ladet det tilsætte med lidt Bittert; men heller ikke det var rigtigt. Tydskerne sige: „Soldatenmagen muß Alles vertragen“, hvilket er Meget sagt i faa Ord, og vi ville for Sikkerheds Skyld blot forlange, at den simple Soldat skal tækkes med, hvad hans Officierer finde sig tilfredse med.

At Folkene fremdeles skulle være kræsne nok til at blive kjede af denne Feltkost i Længden, naar denne Længde blot udstrækker sig til lidt over 1 Maaned, er virkelig en Skam, baade fordi Maden er god og tilstrækkelig og fordi der ere 4 forskjellige Spisesedler at vexle mellem. Vore Soldater burde have forhørt sig med Orlogsmatroserne paa Touren, om hvorledes disse bære sig ad med ofte $\frac{1}{2}$ Aar og længere at leve i strængt Arbeide paa samme Kost uden Knur.

Det hændte ogsaa en Gang paa Fremmarschen gjennem Sverige, at man hørte nogle Mumlerier om, at Folkene ingen Mad havde faaet for den Dag. Dette kan jo være godt nok at fortælle ved Hjemkomsten til Folk, som ingen Anledning have til at kontrollere slige Historier; men at føre saadant Snak ligefor sine Officierers Øren, er bare uvittigt, aldenstund disse altfor vel maatte vide, hvoraf den Hungersnød var opstaaen. Den skrev sig nemlig derfra, at Folkene ved Landstigningen i Gothenborg fik af Skibet udleveret Tørføde for 2 Marschdage iland; men da Søsygen formodentlig endnu sad i mange af dem, havde de altfor megen Respekt for Spegeflesk o. s. v., og altfor liden Omtanke til at erindre, at imorgen er det atter en Dag, og derfor kastede de det enten væk eller gav det bort. Da nu Madlysten senere indfandt sig, maatte de selvfølgelig undvære sin Proviant; thi i det Strøg, hvorigjennem Marschen den Dag skulde gaae, var der ikke en Bid at faae, hverken for Penge eller gode Ord, og vore letsindige Madkroge maatte saaledes nøie sig med den Lærepenge, de havde faaet og fatte andre Forsætter med Behandlingen og Opbevaringen af sin Proviant.

Det kan gjerne være, at det falder en Soldat naturligt ved sin Hjemkomst at have Noget at fortælle, hovedsagelig fordi han bliver opfordret dertil; men naar nu Toget blot har været en almindelig fredelig Øvelsesleir, og han desuden efter Landets herskende Mode ikke interesserer sig for det Militære, har han naturligviis heller ikke gidet være opmærksom paa Noget, og derfor er han ved Hjemkomsten omtrent ligesaa klog som ved Afreisen. Alligevel maa han nu have Noget at berette, og da er jo Maden det Eneste han skjønner sig paa og tillige det letteste Stof til Samtale, og derfor er det yderst letvindt saadan en 14 Dages Tid efter Landstigningen i Christiania at tage op af Lommen et muggent Stykke Knall, haardt Skibsbrød, der brugtes ombord og paa Marsch og Manøvre istedetfor blødt Brød, og deraf uden videre tilberede paa Feltfod en lang, seig Lidelseshistorie om Hunger og uspiselige Levnetsmidler, - og da indbilder han sig formodentlig selv og tror maaskee ogsaa at kunne indbilde Andre, at han er ligesaa tapper som vore gamle Soldater fra de forsultne Krigsaar 13 og 14, hvoraf endnu Nogle leve og kunne fortælle, hvorledes de dengang lede virkelig Mangel paa Alt, og endda uden Knur sloges for sit Land saa tappert som Nogen.

Norge.

Christiania. Under 1ste d. M. ere Sognepræsterne til Christianssund og Surendalen, J. C. F. Schaaning og C. Frost, meddeelte Bestallinger som valgte Prøvster for ytre og indre Nordmøres Provstier i Throndhjems Stift.

— Under s. D. er Sognepræst til Sortlands Præstegjeld i Tromsø Stift, C. H. Schanche, udnævnt til Sognepræst til Skonevigs Præstegjeld i Bergens Stift; Provst i Ryfylke Provsti og Sognepræst til Halse Præstegjeld i Christianssands Stift, P. R. Hofgaard, til Sognepræst til Hjelmelands Præstegjeld i samme Stift; Sognepræst til Strandens Præstegjeld i Bergens Stift, C. E. Lampe, til Sognepræst til Strandebarms Præstegjeld i samme Stift, Sognepræst til Hjørrendfjord Præstegjeld i samme Stift E. S. Munch til Sognepræst til Bynæssets Præstegjeld i Throndhjems Stift; Kand. theol. J. M. Lund til personel Kapellan hos Sognepræsten til Vaale Præstegjeld i Christiania Stift, J. G. Lund; Kandidat i Realfagene P. L. M. Sylow til Overlærer ved Frederikshalds lærde og Realskole; Distriktslæge i Tanens Distrikt A. Stoltenberg til Distriktslæge i Lødingens Distrikt; Kand. med. C. B. Vidsteen til Distriktslæge i indre Søndfjords Distrikt; Kand. med. og forhenværende Distriktslæge K. Hansen til Distriktslæge i Alstadhougs Distrikt; Postmester i Skien J. C. H. Skjelderup til Postmester i Frederikshald; konst. Fuldmægtig i Departementet for det Indre, Kand. juris T. C. Bang til Bureauchef i Brandforsikringskontoret under bemeldte Departement; Chefen for 1ste Division af Vesterlens Landværnsbataillon under den christianssandske Infanteribrigade, Kapt. C. H. S. Munthe-Kaas til Chef for 1ste gevorbne Kompagni af christianssandske Musketeerkorps; Premierlieutenant i Kavalleribrigaden, Ritmester i Armeen H. V. Holmsen til Ritmester i Brigaden samt Staldmester for den ved Brigaden oprettendes Manege; surnummeræer Kapitain i den 1ste akershusiske Infanteribrigade C. F. W. Scharffenberg til Chef for onsøske Kompagni af frederiksstadske gevorbne Musketeerkorps; Ritmester og Eskadronschef P. J. Major til Kommandant over Munkholmens Fæstning samt Kjøbmand C. Gulbranson til Kapitain og Chef for Holmestrands Borgervæbning.

Under s. D. er Distriktslæge i Ryfylke Distrikt J. E. Heidenreich meddeelt Afsked i Naade.

— Ved kgl. Resolution af 1ste Septbr. er nedsat en Kommission, bestaaende af Amtmand L. Kyhn, Provst H. O. Folkestad, Sognepræst P. C. B. Lund, Sognepræst og Førstelærer ved Skolelærerseminariet i Klæbo C. P. P. Essendrop og Andenlærer ved Skolelærerseminariet i Asker Kand. theol. Halv. Hansen, hvilken skal afgive Betænkning ang. de af sidstafholdte Storthing til Regjeringen oversendte Forslag betræffende Almueskolevæsenet, i Forbindelse med Skolebestyrer Nissens Forslag ang. samme Gjenstand, samt tage under Behandling de indkomne Erklæringer ang. Almueskolelærernes Lønningsforholde i Landdistrikterne, og endelig fremsætte de Forslag ang. Almueskolevæsenet i det Hele, som den maatte finde hensigtsmæssige.

Baade Morgenbladet og Aftenbladet ere utilfredse med Valget af denne Kommissions Medlemmer og dadle navnlig Hartv. Nissens Udelukkelse derfra.

— Ved kgl. Resolution af 1ste Septbr. er der givet Interessentskabet for Losna-Dampskibet „Dale-Gudbrand“ Tilsagn om at næste Storthings Samtykke skal søges erhvervet til at det ubenyttede Beløb af de i 1854 bevilgede Midler til Laugens Farbargjørelse mellem Elstad og Harpebro maa anvendes til Vedligeholdelse af Dampskibsfarten paa Losna, indtil Veiomlægningen langs denne er fuldført samt til at der gives Henstand med Indbetaling af Renter og Afdrag paa dets Laan af Statskassen, stort 1500 Spd.

— Regjeringen har ikke gaaet ind paa Storthingets brugte Udvei til at honorere dets Jurykommission, uden hiins Mellemkomst; thi baade Finants- og Justitsdepartementet have været enige om, at det Beløb af 5807 Spd. $67\frac{1}{2}$ ß, som denne Kommission kostede, og hvilket anvistes som Storthingsudgifter hos Thingets Økonom, ikke kan henregnes hertil, men maa ansees for Storthingets Økonomi uvedkommende. Justitsdepartementet har derfor udvirket en kgl. Resolution af 1ste Septbr., ifølge hvilken det anviste Beløb skal „passere til endelig Udgift af Statskassen og udredes af det til uforudseede og tilfældige Udgifter bevilgede Beløb.“

— Lieutenant Sverdrup, der er med paa den franske Flaade i China, er af den franske Keiser bleven hædret med Æreslegionen. (Uddrag af Hr. Sverdrups Rapport til Marinedepartementet om den Kamp, hvori han deeltog og ved Tapperhed gjorde sig fortjent til denne Udmærkelse, findes i vort f. Nr.)

— Ole Bulls Koncert i Mandags havde, trods det uhyggelige Veir, trukket den store Logesal næsten propfuld, og Kunstneren henrev som sædvanligt alle sine Tilhørere. Enthusiasmen var især stor over hans „Norges Fjelde.“ Paa sin Udenlandsreise havde Kunstneren været syg og maattet søge Bad, og skulde hellerikke være ganske rask endnu. Men da han optraadte, var dette ikke at mærke paa Spillet — tvertimod, det var vel saa lifligt som nogensinde. Bull assisteredes af Sangerinden Emma Dahl, hvem man i den senere Tid desværre saa sjelden har havt Anledning til offentligt at høre. — Imorgen antages Bull at ville give Koncert i Drammen. — Efter et kort Ophold her i Landet siges han at skulle foretage en stor Kunstnerreise til Rusland og Orienten.

— Studentersamfundet har nedsat en Kommittee i Anledning af Anskaffelsen af en Büste af Professor Schweigaard.

— I Christiania Sparebank er i forrige Maaned indsat over 52,000 Spd. og kun udtaget 14,937.

— I Aftenbladet findes en til Hudsonsbay-Kompagniets Bestyrelse indkommen Beretning ang. de Nordmænd, som i Yorks Faktori staae i Kompagniets Tjeneste, og hvilke skulle have vist sig saa ustyrlige, voldsomme og opsætsige, at man har været glad ved at blive disse Mennesker kvit. Da Nordmændene have været for mandstærke til at kunne tugtes, have de „i Virkeligheden foreskrevet sine Herrer Love“ - ja, de have truet med at brænde hele Etablissementet og sprænge Krudtmagazinet i Luften. Desuden klages over disse Menneskers Dovenskab og Ubrugelighed i det Hele. At de Nordmænd, Kompagniet har faaet i sin Tjeneste, skulde være synderlig skikkelige, er ikke at vente, da det nok mest har været løsladte Forbrydere, eller Andre, som have staaet under Politiets særegne Opsigt. Men paa den anden Side tør man ogsaa formode, at de Kaar, Kompagniet har tilbudt dem, ingenlunde have svaret til Forventningerne, maaskee hellerikke til de gjorte Løfter. Dette kan noksom sluttes deraf, at Folk gjentagende have søgt at rømme fra Faktoriet, uagtet de derved have udsat sig for Hunger, Frost og alle andre Elendigheder; og at, da det endelige Brud var indtraadt, ingen af Faktoriets Nordmænd var at formaae til at blive, uagtet man bød dem forhøiet Løn.

— Kjøbmand Lossius Brandt blev for nogen Tid siden for Assurancesvig dømt til Tugthuset, men havde endnu i Forveien passet sit Snit til betids at flygte. Af Aftenbladet sees nu, at bemeldte Brandt i London senere havde etableret sig under Firmaet Brandt, Brothers & Komp. og som saadan akcepterede en Mængde Vexler, der bleve trukne paa ham af hans Broder Kjøbmand Brandt i Bergen, der besad fuld Tillid inden sin Byes Handelsverden. Men da Forfaldstiden kom var Huset Brandt i London borte og Brandt i Bergen ligerviis; og Folk, som havde kjøbt Vexlerne, staae nu igjen med værdiløse Vexler til et Beløb, som anslaaes til 28,000 Spd.

Lillehammer. Til Stavs Hestemarked skal iaar, ifølge Kristians Amtstidende, være fremført mellem 1000 og 2000 Heste. For bedre Heste betaltes omtrent 100 Spd., for gode Arbeidsheste ikke under 60 Spd.

Sarpsborg. Den 5te Septbr. var her atter en paasat Ildebrand, hvorved nedbrændte Huse til en Assurancesum af 3510 Spd. I Løbet af 1 Aar har man saaledes der i Byen havt ikke mindre end ni Ildebrande og Brandforsøg.

Laurvig. I Hjertdal i Thelemarken har en sindssvag Dreng med en Ljaa dræbt en brav Gaardmand, Thor Fladland, til hvem han var hensat mod Betaling.

Sandefjord. Badet lukkedes ifølge Korresp. i Chr.-Posten den 3die. Besøget skal iaar dreie sig om 500, ifjor var det 536. Nogle Udvidelser og Forbedringer af Indretningen skulle af Direktionen være paatænkte.

— Sandeherreds Kommune, der tæller 5000 Sjæle, skal med Hensyn til Spørgsmaalet om Oprettelse af et residerende Kapellani have udtalt sig herimod af Hensyn til den dermed forbundne Udgift (i det Hele maaskee 100 Spd. i Huusleiegodtgjørelse). Sandefjords Kommune har derimod for sin Part udtalt sig for Oprettelsen af et Katechet-Embede dersteds og derhos ønsket, at dette maatte blive besat med Kand. Lange, Skolens nærværende Bestyrer.

Arendal. Af Sparebankens Midler bevilgedes den 2den Septbr. 40 Spd. til Fiskeformerelsen der i Egnen og et Bidrag af 1000 Spd. aarlig fra 1ste Jan. 1859 og indtil Videre til en Vandledning for Byen.

Stavanger. Til Kvebek var indtil 9de Juli ankommet 3000 Udvandrere fra Norge.

Tromsø. Ved Gaarden Lovigen i Risøsundet i Vesteraalen dræbtes 6te Aug. henved 150 Grindhval, der ved en af 13 Mand i 4 Baade anstillet Jagt dreves ind paa Stranden. Deres Længde var fra 6—20 Alen og Fangstens Værdi mindst 1500 Spd.

Udenlandske Efterretninger.

England. (Tel-Dep.) Times for 7de beretter, at Fredstraktaten med China lyder meget gunstig. Engelske Gesandter skulle boe i Tiensin og et engelsk Kollegium oprettes i Peking. China aabnes for alle Reisende, Yangtsekiang for alle Handelsskibe. Christendommen taales. Krigsomkostningerne til England udgjøre 3,200,000 Pund. En chinesisk Gesandt kommer til London.

— Der er i Fredags d. 3die indtraadt en Forstyrrelse i den atlantiske Telegraph, uden at Grunden endnu er opdaget; sandsynligviis er Traaden beskadiget. Signalerne komme ikke over, og der er foreløbig ikke at tænke paa nogen Aabning af Forbindelsen.

Christiania. Trykt og forlagt af H. J. Jensen. (Storgaden Nr. 27.)

Illustreret Nyhedsblad.

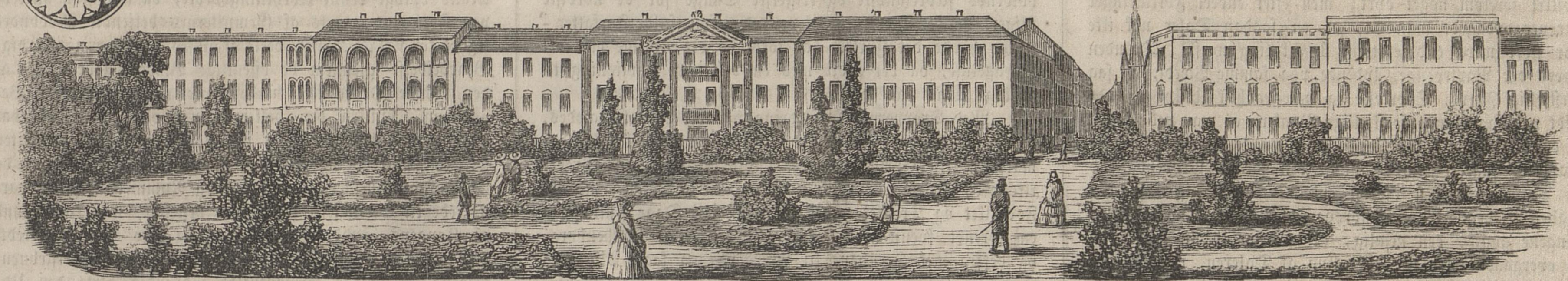

Nr. 38. | Udkommer hver Søndag Morgen. | 19de September 1858. | Abonnementsprisen er 60 ß Fjerdingaaret. | 7. Aarg.

Indhold.

Efterretninger om Christiania Cathedralskole under Cancelliraad Jacob Raschs Rectorat. (1706-37.)

(Prøve paa et større skolehistorisk Arbeide af Ludv. Daae, studios. philol.)

VI.

Conrectorater vare, som i første Stykke berørt, indførte i de større Skoler fra 1616, og i alle norske Cathedralskoler vare Conrectorer ansatte, undtagen i den stavanger-christianssandske, hvor Embedet i det Mindste i Regelen har manglet. Conrectors vices bestode i at læse de 3 sidste Ugedage i Mesterlectien, hvorhos han gjerne lige med Hørerne havde at føre Tilsyn med Disciplerne ved Communitetet. Posten besattes af Bispen, stundom med kgl. Confirmation. Medlem af Domcapitlet var han ikke i dette Tidsrum, først 1756 erholdt Conrector S. S. Monrad for sin Person Sæde her, og 1793 blev Christianias Conrector fast Assessor Capituli. At Conrector havde Ret til at gifte sig, er sandsynligt, men at man har forudsat, at han i Regelen skulde være Ungkarl, fremgaar deraf, at kun 2—3 Kamre i Skolebygningerne vare ham tillagte. Hans øvrige Indtægter vare meget smaae, c. 200 Rdl. aarlig i Løn og Kostpenge, hvortil kom hans ringe Anpart af Accidentser og Degnepenge. Fra 1738 blev Conrectoratet derimod et virkelig godt Embede, da det da nedlagte theologiske Lectorats Præbender deeltes lige mellem Rector og Conrector. 1787 indbragte det saaledes over 700 Rdlr. Af Conrector Schrøders nedenstaaende Personalier have vi Grund til at slutte, at dette Embede ikke altid tidligere har været synderlig vel besat, men Schrøders Eftermænd lige til vore Dage - Schjøth, Arbien, Hersleb, Røder, Monrad, Rosted og endelig (efter et længere Mellemrum) J. Aubert - have alle været distingverede Mænd. — I Rector Raschs Tid virkede 3 Conrectorer, om hvem hidsættes nogle biographiske Efterretninger:

1. Mag. **Johannes Schrøder**. Han var Søn af Mag. Jürgen S., Capellan ved Treenighedskirke i Laurvik og var 12te Septbr. 1703 Femtelectiehører ved Skolen. Han assisterede nemlig da ved Opgjøret af Stervboet efter den samme Dag i ugift Stand afdøde Conrector Bent Bentsen, hvis Plads han derpaa arvede og bestyrede indtil 1729, da han den 6te Juni entledigedes. Af den i Anledning af hans Afsked og Eftermandens Vocation opsatte kgl. Skrivelse fremgaar, at „han skal have gjort god Tjeneste ved Skolen, men formedelst Fattigdom og ringe Indkomster skal nu ligesom fast alle hans Formænd være forfalden til Melancholi og Drik.“ I hans sidste Aar havde ogsaa Rasch (se ovenfor) tillige maattet bestyre Conrectoratet. Som Pension tilstodes ham, da B. Deichmann „holder det for Synd at forskyde den gamle Conrector uden at give ham Noget til subsistence“, for Livstid fri Kost paa Communitetet to Gange daglig og endvidere i Penge tilsammen 100 Rdl., hvoraf, mærkelig nok, Rector skulde udrede de 20. Et Aar efter døde Schrøder i Monsieur Christian Sverdrups Huus den 21de Juni 1730; hans eneste Arving var Søsteren Anne; „der nu“, siger Skifteprotokollen, „udi Alderdom, Skrøbelighed og Fattigdom af Gotfolkes Assistence henlever udi Laurvig.“ Forøvrigt er hans Stervboes Opgjør saare instructivt, idet det med en sjelden Anskuelighed lader os forestille os, hvorledes en fattig Bymands Liigbegjængelse dengang er foregaaet.

2. Mag. **David Schjøth** (ogsaa skrevet Schjøtte og Schytte). Han er født 3die Marts 1700 i Throndhjem; sine Forældre nævner han ikke. Efter i 7 Aar at have gaaet i Throndhjems Skole, blandt hvis Lærere han udhæver Lector Thomas v. Westen, blev han 1718 af Rector Krog dimitteret til Universitetet, hvor han valgte H. Gram, der yndede ham meget, til Privatpræceptor, og senere (1720) absolverede theologisk Examen med Laudabilis til begge Prøver. Efter at have conditioneret en Tid hos en Præst Dass i det Throndhjemske, blev han 1722 Tredielectiehører i Throndhjems Skole, hvilken Stilling han 1725 opgav for at reise udenlands i 2 Aar som Hovmester for et ungt Menneske af den i de Dage i Throndhjem blomstrende rige Slægt Bygbald; denne Anledning til at gjøre sig bekjendt med de tydske Universiteter benyttede han med Iver og Held og studerede saaledes længe i Halle. 1729 blev han Conrector ved denne Skole og noget efter creeret til Magister. Hans Latinitet er god, og han findes overalt rosende omtalt. I den kgl. Confirmation paa hans Kaldelse til Conrector heder han „baade lærd og skikkelig, saa og bekvem til Præste- og Skole-Tjeneste“, og da han 1733 ansøgte (uden Held) om Sognepræstembedet ved Aker og Garnisonen, erholdt han af den vistnok strænge og samvittighedsfulde Biskop Dr. P. Hersleb et saare fordeelagtigt Vidnesbyrd. Da efter B. Deichmanns Ulykke og Død dennes uhyre, men ved Flytning confunderede Bibliothek skulde ordnes til Salg, tyede man til S. som den, der bedst kunde paatage sig dette vanskelige Arbeide, hvilket han med en Hører S. F. Irgens til Hjælper udførte 1731 i November.

Ved sin Ansættelse havde S. faaet Løfte om at succedere den svagelige Præst til Oslo Hospital, A. Frychtnicht, dog saa, at han tillige skulde kunne beholde Conrectoratet. Men da dette Præstekald 1734 blev ledigt, har han rimeligviis undslaaet sig i Haab om noget Bedre, thi, som vi skulle see, blev det besat med Fjerdelectiehøreren J. Brinck, hvorimod Schjøth Aaret efter (1735) blev Sognepræst til det store, først i vore Dage deelte, Froens Kald i Gudbrandsdalen. Her forblev han til 1751, da han „formedelst Svaghed“ resignerede, Noget, der efter den senere Præst til Store-Næs P. Haurids Vidnesbyrd, vakte Alles Forbauselse. S. drog imidlertid til Kjøbenhavn, hvor han tilbragte sine sidste 28 Leveaar, idet han til sin Død, den 16de April 1779 levede der af sin Pension (200 Rdlr.) samt nogle egne Midler. Han forfattede der endeel Skrifter af økonomisk og naturvidenskabeligt Indhold, hvilke tildeels ogsaa bleve oversatte paa Tydsk. — Han havde som Præst 1737 ægtet Elisabeth Dorothea Bonsach (født 1704 og Datter af Stiftsprovst Bonsach i Throndhjem), men deres Ægteskab var børnløst.

3. Mag. **Erik Nicolai Arbien** er født i Christiania 16de Septbr. 1710 af mig ubekjendte Forældre; Slægten var rimeligviis svensk. 1724 blev han, kun 14 Aar gl., dimitteret fra denne Skole, ved hvilken han under 9de Febr. 1734 succederede Søren Essendrop som Femtelectiehører. 1735 steg han ved Schjøths Forflyttelse til Conrector, og efter J. Raschs Død erholdt han (22de Novbr. 1737) Rectoratet i en Alder af 27 Aar. Kun 8 Aar virkede han dog i dette, thi den 6te Decbr. 1745 blev han stedet til Jorden.*)

*) I det Program, som N. Treschow 1795 udgav til Skolens Mindefest over afdøde Ole Christopher Wessel (cfr. B. Moe, Pers.-Hist. I, 259) mener han herved „at bringe hine lærde Mænds, en Arbiens og en Herslebs Skygger, hvis Underviisning han altid med Taknemmelighed erindrede sig, et behageligt Offer.“ Men at Arbien skulde have været Wessels Lærer, er en grov Feiltagelse, da W. fødtes 1 Aar før Arbiens Død.

Af hans ualmindelig raske Avancement ved Skolen, især paa en Tid, da P. Hersleb har raadet for dette, vil man strax slutte, at han ikke har været nogen almindelig Mand. Dette finder man ogsaa allevegne bestyrket. Hans senere Disciple omtalte ham i sine vitae med en særdeles Veneration; mest Vægt turde dog Biskop Gunnerus's Dom fortjene. Denne kalder nemlig i sin korte Autobiographi (Worms lærde Mænd, III, 271) Arbien „et af de største Genier og lærdeste Mænd, Norge har frembragt.“ Fædrelandet har visselig tabt Meget ved hans altfor tidlige Død, der synes mig skikket til at minde om det virgilianske Sted om den unge Marcellus, Æneid. VI, 860 sqq.*)

Rector Arbiens Hustru, Else Marie Arctander, der siden (1748) ægtede hans Eftermand J. P. Hersleb, overlevede begge sine Mænd længe, og døde først 16de Jan. 1800 paa Sindsen, der under hendes første Mand var blevet Rectoratets Enkesæde. Af sit første Ægteskab havde hun tvende Sønner: 1) Peter Arbien, f. i Aug. 1740, dim. fra Skolen 1758, senere Collega i samme Skole, og endelig By- og Raadstuskriver her i Byen. Efter F. Thaarups Angivelse skal Wilses Beskrivelse over Christiania i „Reiseiagttagelser“ hidrøre fra A. Han efterlod Afkom, men kun paa Spindesiden. 2) Nicolai Erik A., f. i Decbr. 1744, dim. fra Skolen 1761 samtidig med J. H. Wessel, levede som Zahlcontrolleur og titulair Secretair i Christiania i en lang Tid ind i dette Aarhundrede og var ugift. Han havde i sin Ungdom været Medlem af det norske Selskab i Kjøbenhavn, og hørte til dem, der reorganiserede samme Selskab her i Christiania. Ældre Folk ville godt kunne erindre ham som en saare elskelig Mand, men forøvrigt ogsaa som en Original, der blandt Andet var stadig Censor i Fransk her i Skolen. M. C. Hansen skal have brugt ham som Motiv til en Figur i Novellen „Moderen.“

*) At A. Intet har offentlig udgivet kan vel synes underligt, men maa vel forklares, naar man tager Hensyn til den unge Alder, hvori han døde. Hvad hans Magisterdisputats handlede om, samt naar han erhvervede sin Grad, veed jeg ikke endnu. Han lader ellers til at have været en alsidig Mand og kaldes f. Ex. „en Patron og Kjender af Musiqven.“

Leiren paa Axvalla.

III.

Lønningen, 3 Skilling daglig foruden $2^{1}/_{2}$ Skilling for dem, der ikke nøde Brændeviin, blev altid udbetalt i svensk Mynt, hvilket var temmelig nødvendigt, da man ofte ikke blev af med de norske Penge. Dette var igrunden ikke forunderligt, aldenstund det jo vil være umuligt udenfor Norge i en Fart at faae gjort den Urimelighed begribelig, at en norsk Mynt, der gjennem sin Indskrift selv udgiver sig for en 4 eller 8 Skilling, i enkelte Tilfælde blot gjælder for 3 eller 6, medens derimod andre 4 og 8 Skillinger altid skulle gjælde den fulde paalydende Værdi. Herom vil der altid opstaae Vrøvl mellem simple Folk som Soldater og Bønder, og for at forebygge Saadant er det altid bedst, at de Fremmede ere forsynede med Landets Mynt. Dog havde vore større Sølvmynter indtil 12 Skillinger i Almindelighed god Afsætning, da disse ere letvindt overførte i svenske Penge og desuden ikke give sig ud for andre Værdier end dem, hvorfor de virkelig gjælde i Handel og Vandel. Forresten kan man heller ikke rose

det svenske Myntvæsen i dets nuværende, overordentlig sammensatte Form, der i den Grad er mangfoldig, at endog Almuen i selve Landet ikke altid er paa det Rene med alle Sorter. Man har nemlig foruden en Mængde større Sedler af Udseende som vore Vexelobligationer tillige Rigsdaler Banko, Rigsdaler Rigsmynt eller Rigsgjæld og endnu en Sort, der simpelthen kaldtes en Daler, og som i Begyndelsen satte vore Folk i Forbauselse, først ved sin Storhed i Navnet, men siden ved sin Ubetydelighed i Værdi. Der blev nemlig undertiden for noget Smaatteri, f. Ex. en Kop Kaffe med noget til forlangt et Par Daler, hvilket forekom noget dyrt; men efter endeel Förklaringer herover opdagede man da, at en saadan Daler nok ikke var stort mere end omtrent 4 Skilling norsk. Desuden haves der Papirpenge, lydende paa samme Værdi, af saa forskjellig Farve, Størrelse og typographisk Udstyr og udstedt paa saa mange forskjellige Banker, at man ved Synet af en Tegnebog, indeholdende en Mængde saadanne brogede Papirer, snarere skulde antage den for en Prøvebog end en Tegnebog. Nu bidrog endnu en tilfældig Omstændighed til denne Gang at forøge Forvirringen, hvad Sølvpengene angik, den nemlig, at man netop nu holdt paa at overgaae til en ny Inddeling af Daleren, nemlig efter Ører, hvilket fordrede Kjendskab baade til den gamle og nye Inddeling. Da nu denne sidste imidlertid endnu var aldeles ny og saagodtsom ukjendt, vare de nye, vakre Ørestykker tildeels fremmede i sit eget Land, og da de havde meget tilfælles med vore nyeste Sølvmynter, hændte det ikke sjeldent, at f. Ex. Kaffesælgersker, der ikke havde fulgt med Tiden i denne Henseende, antoge dem for norske og paa det Indstændigste bade, at man dog vilde være saa „beskedlig" at lade dem faae svenske Penge istedet. Heraf sees, at al denne Ugreie med Pengene ofte kan give Anledning til baade Tidsspilde, Bryderi og andre Ubehageligheder for Soldaten, der i Almindelighed har liden Tid og desuden helst bør være Venner med Befolkningen, hvor han færdes, og at det i dette og lignende Tilfælde ikke var saa ilde, om de tvende Lande havde eens Myntfod.

Postvæsenet var saa galant indrettet, at enhver til den norske Armee Henhørende daglig kunde skrive saa Meget han lystede til sit Hjem og faa Brevet sikkert og frit afsendt, hvilken Anledning da blev baade benyttet og rost, da vore Folk - især i Begyndelsen af enhver Fraværelse fra Hjemmet - lide af Hjemvee, og gjerne meddele sig i Skrift mod til Gjengjæld at faae høre Nyt hjemmefra. Desuden var der ogsaa Mange, som havde vigtige Anliggender at ordne hjemme og for hvem det var en Velfærdssag, at et Brev fremkom sikkert til sit Bestemmelsessted. I overordentlige Tilfælde havde man desuden Telegraphen, der ikke var stort over en halv norsk Miil fra Leiren, nemlig i Skara, hvorfra Linien gaar over Wennersborg til Norge.

Da der ved vor Armee kun findes Garnisonspræster, men ikke Feltpræster, var der for Tilfældet ansat en saadan, der formodentlig skifteviis med de svenske Regimentspastorer skulde bestride Gudstjenesten for den samlede Armee. Grunden til, at et saadant Tjenesteskifte imidlertid ikke blev overholdt, kjendes ei, ligesaalidt som Grunden til, at saa mange andre hjemmegjorte Dispositioner ikke bleve befulgte i Praxis.

For Kogning af Officierernes Proviant og Opvartning i Messen var der ved Infanterikorpserne denne Gang antaget Marketentersker, der, iførte en til Afdelingens Uniform svarende Klædning, stadig fulgte Tropperne under Toget. Under Passagen gjennem Byer vare de paa fransk Viis i Spidsen for Afdelingen med sine Attributer; men paa Landeveien befordredes de med sit Kjøkkenstel paa Trosvognene. Det Hele var imidlertid et Arrangement, der ikke udgik fra det Offentlige, men fra vedkommende Afdelingers Officierer, der selv bestrede Udgifterne ved deres Aflønning og Beklædning. Forresten vil der være Spørgsmaal om ikke et mandligt Personale vilde være mere anvendeligt i den virkelige Felt, da Fruentimmer udentvivl snart ville blive baade kjede og trætte af dette møisommelige Liv, og blive de engang syge, er man virkelig forlegen med dem.

Til Opmuntring og Underholduing for Soldaten havde de forskjellige Vaabenarter sin Musik, som Skik og Brug er; men hvorfor Infanteriet, der mest bestod af Musketerer, skulde have et Musikpersonale i Jægeruniform, og hvorfor det Personale da endelig skulde besættes ved et Musketeerkorps og ikke ved et Jægerkorps, indsees ikke, da det umulig kan være nødvendigt at have Musiken saa afstikkende i Klædedragter, at den absolut maa være grøn, naar Korpset er blaat. Imidlertid kunde nu ikke Musiken være paa mere end et Sted, og de Afdelinger, som maatte undvære den, havde da sin Trøst i en liden Visebog, indeholdende fædrelandske og krigerske Sange for de nordiske Riger, hvilket Værk - takket være den smagfulde Forfatter - tillige havde det Fortrin, at forbinde det Nyttige med det Behagelige, da det endte med en velmeent Anviisning til at koge Mad paa Feltfod.

Med Troppernes Befordring var det ordnet saaledes, at alle de Ridende under Overstbefalende skulde i 17 Dage marschere fra Christiania over Moss, Sarpsborg, Frederikshald, Wennersborg og Skara til Axvalla, medens Fodfolket og Trosset under sin Chef i 3 Dage skulde paa en forenet svensk-norsk Eskadre bringes til Gothenborg, og derfra med Jernbane til Wårgårda og saa i 2½ Dag marschere over Skara til Bestemmelsesstedet. Vort Garde-Skarpskytterkompagni, der ligger i Stockholm, skulde ialt anvende 9 Dage for med Dampskib og Jernbane først at

Oberst Theodor Broch.

komme til Ørebro og derfra marschere til Axvalla, hvor de skulde støde sammen med sine Landsmænd den 22de Juni, der var Samlingsdagen for den hele Unionsarmee. Hestfolkets Marschroute var saaledes indrettet, at der sædvanligviis marscheredes 3 Mile daglig i 3 Dage og hviledes den 4de, saa Mandskabet ikke i samfulde 17 Dage sade paa Hesteryggen, og for Infanteriets Marsch vare Rastdage overflødige, da de 3 Dages uvirksomme Ophold paa Skibene vare mere end Hvile nok for dets Strabats. Forresten kunde Artilleriet og Kavalleriet altid regne paa lidt Adspredelse paa Touren, da de havde ikke mindre end 5 Byer at passere, medens Infanteriet kunde glæde sig til at faae see den store Stad Gothenborg med Gustav Adolphs Mindesmærke og andre Mærkværdigheder. Infanteriets Proviantering ombord forestodes af Skibenes Forvaltere, og iland havde Intendanturen at besørge Proviant, Kogerum og Leiehalm samt Kvarteer bestilt paa de Steder, hvor Tropperne skulde raste eller overnatte, ligesom der til Befordring af Bagagen skulde møde Heste eller Oxer paa alle Skydsskifter.

Da Alt ansaaes vel overlagt og ordnet, udgik fra Armee-Kommandoen Ordre til de forskjellige Afdelinger om at møde i Christiania for der at udrustes, gjennemgaae en kort Øvelse og derpaa afgaae herfra til saadanne Tider, at de alle kunde indtræffe paa Axvalla Dagen til Midtsommerskvelden. Hele Styrken, 1700 Mand af alle Vaaben, hvert under sin Chef, skulde efter Dispositionen lyde Generalmajor Michelet som Overstbefalende.

Afdelingerne vare: A. af Infanteriet: 1) Kadetkorpset, 2) Garde-Skarpskytterkompagniet, 3) Østerdalske Jægerkorps, 4) Nummedalske og 5) Thelemarkske Musketeerkorpser; B. af Kavalleriet: 2de Eskadroner ridende Jægere, sammensatte af akerhuusske Korps's 4 nationale Eskadroner og C. af Artilleriet: 2de 6pundige Halvbatterier, et fra Christiania og et fra Frederiksstad - i Alt omtrent 1700 Mand med 400 Heste og 8 Kanoner.

Dersom man nu vil spørge, hvorledes disse 1700 Mand optoge denne Udrykningsordre, da kan man allerede paa Forhaand, deels af Gemytternes bekjendte Modbydelighed for Krigsvæsenet, deels af disses forudgangne ihærdige Bearbeidelse gjennem de offentlige Blade, godt vide, at den samme Ordre ikke kunde vente nogen synderlig Begeistring, hvilken den heller neppe nod; men man har paa den anden Side heller ikke hørt om nogen overvættes Misnøie hos Soldaterne med Axvallatouren, hvorimod de 2de Infanterikorpser, Østerdalske og Nummedalske, der vare udseede til Deeltagelse i det ifjor bestemte, men paa Grund af Kongens Sygdom indstillede Tog, jo vare forberedte derpaa, saa de fandt sig med Resignation i Skjæbnen, medens de øvrige formodentlig indvendig førte den Udregning, at naar bare denne Sjau vel var over, vilde der ventelig ikke oftere i deres Tjenestetid forefalde slig Styr, hvorfor det var godt at have det „unna." Stemningen var derfor ingenlunde ophidset hverken i den ene eller den anden Retning, men derimod temmelig rolig, og med den stevnede man da fra de forskjellige Egne sammen til Christiania, det fælles Samlings- og Udgangspunkt for de forskjellige Afdelinger.

Oberst Theodor Broch.

Ved Siden af vor Beretning om Axvalla-Leiren ville et Par af de deeltagende Officierers Portræter vistnok kunne have en velbeføiet Plads. Vi give derfor idag Oberst Theodor Brochs Portræt, og vælge dette til en Begyndelse saameget mere, som vi her kunne benytte et allerede færdigt Maleri. Ved Subskription af Høiskolarer er nemlig Brochs Portræt nylig bleven malet i Olie af Frøken Schreiber for at pryde Høiskolens Auditorium, og af dette Maleri er for Subskribenterne hos Hr. Fehr udkommet en lig Lithographi, som vi have benyttet til vort Træsnit. Ved Siden af Portrætet see vi os vel ikke istand til at give nogen fuldstændig Biographi, men skulle dog dertil føie nogle biographiske Notitser.

Theodor Christian Anton Broch er født paa Gaarden Ballerud i Bærum den 19de Januar 1796. Faderen, dimitteret Lieutenant Ole Jacob Broch (hvis Navn Brodersønnen Professor Broch har fornyet og gjort navnkundigt) døde allerede i Sønnens 9de Aar. Theodor blev, tilligemed sin ældre Broder Krigskommissær Johan Jørgen Broch, opdraget hos Bedstefaderen Oberst Hans Jacob Sparre, til hvem Moderen, Else Jørgine Sparre, med disse Børn og endnu en 3die Søn var taget hjem allerede i Mandens levende Live, efter faa Aars Ægteskab. Begge de nævnte Sønner fik Bedstefaderen satte ind paa Krigsskolen, hvorfra Theodor udgik i 1810. Paafølgende Aar blev han Lieutenant ved det akershusiske Skarpskytterregiment med Anciennetet fra 1ste Jan. 1810, men forrettede Tjeneste som Repetent ved Krigsskolen. I Felttoget 1814 deeltog han og blev farlig saaret i Affæren ved Matrand, idet en Kugle gik tvertigjennem hans Bryst og ud af Ryggen. Siden ansattes han i Ingeniørbrigaden, hvori han 1819 blev Stabskapitain og d. 5te Marts 1834 (ikke 1833) Kapitain. Efter i flere Aar at have deeltaget i den topographiske Opmaaling af det søndenfjeldske Norge og i 1832—33 været Trigonometrist ved den nordlandske Kystopmaaling samt i 1834—35 at have arbeidet ved Trianguleringen af det sydlige Norge, blev han i 1835 Chef for det throndhjemske Ingeniør-Detaschement, hvilket han vedblev at være indtil 1843, da han med offentligt Stipendium tiltraadte en længere krigsvidenskabelig Udenlandsreise, hvorfra han først i det paafølgende Aar vendte tilbage.

Under denne Reise, hvis Formaal var at besee de tydske og franske Fæstningsværker samt at gjøre sig bekjendt med de høiere militære Underviisningsanstalter i disse Lande, opholdt han sig fornemmelig i Paris, hvor han gjennemgik et militær-videnskabeligt Kursus. I Preussen deeltog han i et stort (3 Ugers) Beleiringsarbeide til Øvelse for Ingeniørofficierer og ved Lüneburg i en ligesaa langvarig Øvelsesleir for de tydske Forbundstroppers tiende Øvelseschor. Efter Hjemkomsten ansattes han (1844) som Lærer i Fortifikation og Mineerkunst samt Land- og Vandbygningskunst ved den militære Høiskole, og som en Frugt af denne hans Lærervirksomhed har man ogsaa en i Trykken 1848 udkommen omfangsrig Lærebog i Bygningskunsten, hvilken af Fagmænd ansees for et meget dygtigt Arbeide. — Imidlertid havde Broch i 1844 efter Ingeniørbrigadens Paalæg forfattet Plan og Kalkul til det tidligere projekterede Fort paa Kaholmen, og hans derom afgivne Indstilling og Planer bleve med endeel Modifikationer siden befulgte ved Anlægget af dette for det søndenfjeldske Norge saa vigtige Forsvarsværk, ligesom han fra først af selv ledede Befæstningsarbeiderne der. Desuden har han givet de Tegninger og Udkast, hvorefter Fortet „den norske Løve" paa Horten er anlagt. — I 1848 rykkede han som Stabschef ud med de norske Tropper, der formedelst den dansk-tydske Krig placeredes i Skaane, og i 1849 blev han Chef for det militære Expeditionskontor i Armeedepartementet, hvilket han fratraadte 1852. Den 2den Mai 1853 blev han Oberst og første Officier i Generalstaben, hvorfra han afgik 25de Februar 1857 og indtraadte paany i Ingeniørbrigaden som Oberstlieutenant. — Siden 1848 er Broch Ridder af St. Olafs Orden og siden 1849 af Dannebrogs-Ordenen. Allerede i 1839 var han bleven Ridder af Sværdordenen, og af samme Orden blev han under Axvallaleiren 1858 Kommandør.

Broch er siden 1819 gift med Josepha Unger, en Datter af Magazinforvalter paa Akershuus Johan Unger, og en Søster af vor af den germaniske Sproggranskning saa høit fortjente Lektor Unger.

Foruden den nævnte Lærebog i Bygningskunsten og kontratrykte Forelæsninger over Fortifikation har Broch leveret nogle tildeels ved hans militære Stilling fremkaldte Afhandlinger, der ere indrykkede i Militært Tidsskrift og Magazin for Naturvidenskaberne. Desforuden har han, navnligen i tidligere Dage, skrevet flere æsthetiske Sager, hvorved han ogsaa har vundet en Plads blandt vore skjøn-literære Forfattere. I det for sin Tid usædvanlig interessante Ugeblad „Hermoder", som han fra 2den Halvaargang af ene redigerede, gav han en anskuelig Skildring af en til Rjukandfossen foretagen Fodreise, hvoraf Brudstykker findes i alle vore større Læsebøger. Desuden gav han i samme Blad Oversættelse af en god Deel af Frithjofs Saga og endnu et andet Digt af Tegnér. Ogsaa haves endeel spredte originale Digte af ham, hovedsagelig fra hans yngre Dage, og fremkaldte ved Leiligheden. Endnu under Axvallaleiren skrev han et Par Festsange.

Inden vi slutte disse Linier, ville vi gjentage hvad Islændingen Vigfusson i sine Reisebilleder fra Norge for 3 Aar siden skrev om Broch, da det maa erkjendes at være en i det Hele træffende Charakteristik.

„Af Ungers Frænder, som jeg besøgte, maa jeg først og fremst nævne Oberst Broch, som er gift med Ungers Søster, skjønt han allerede er noget til Aars. Han boede i Huset ved Siden af sin Maag, og der havde jeg min stadige Gang paa hvilkensomhelst Tid af Dagen, og jeg havde altid megen Lyst til at tale med ham eller høre paa hans Tale, da jeg fandt, at han var en extra norsk Mand i Ord og Skik, og jeg har neppe kjendt nogen Mand, der var saa munter og lystig i sin Tale som han. Han var meget kyndig i Sagaerne, baade de islandske og oldnorske; han stod i denne Henseende næst efter Munch og Keyser og kunde desuden bedst af dem alle fortælle Historier baade om sig selv og Andre, og jeg har neppe nogensinde kjendt nogen Mand, som det var saa morsomt at høre fortælle, som ham; men Manden selv er stor og roslig og en fortræffelig Karl i alle Maader."

Seiersmindet i Fredericia.

(Slutning fra Nr 36.)

Høitideligheden indledede ved Afsyngelsen af følgende Sang af Carl Ploug (til Melodi af Kjæmpevisen: „De vare syv og syvsindstyve" osv.):

Det var i Nattens mørke Time
De Kjæmper herfra drog ud;
Men høit paa Himmelen Solen stod,
Da kom de med Seiersbud.
Det donned over Strand, det lysned over Land og aldrig det glemmes.

Dengang de løfted det tunge Værge,
Var Danmarks Skjæbne saa strid;
Dengang de svunge den Bøgegreen,
Det feired Skjærsommer blid.
Det donned over Strand osv.

Hvordan de kjæmped, hvordan de seired,
Og hvo der i Striden faldt,
Hver mandig Gjerning, hvert Offer skjønt
— Det er nu en Saga Alt.
Det donned over Strand osv.

Den Saga bærer saa godt et Vidne
Om Hjertet i menig Mand;
Thi han beviste hiin Julinat,
Hvor høit han elsked sit Land.
Det donned over Strand osv.

Det var ikke Andres Bud og Bønner
Der drev ham i Slaget frem;
Det var ham selv, der søgte sit Maal
Og hentede Seiren hjem.
Det donned over Strand osv.

Det var ham selv, som vilde hævne
Al Danmarks Smerte og Nød,
Ham selv, der feiede Marken reen
Og trodsede Saar og Død.
Det donned over Strand osv.

Ildslukningsmandskab i New-York. (Se næste Side.)

Men Folket, for hvem han stred og blødte,
Det skjænker ham nu hans Løn;
Det reiser som Seiersmonument
Et Billede af sin Søn.
Det melder over Strand, det sjunger over Land hans Hæder og Ære!

Derpaa betraadte Amtmand Lehmann en liden, ved Siden af Støtten anbragt Forhøining, og tiltalte Forsamlingen som følger:

„Vi have dvælet ved Mindet om de Faldne, Blodvidnerne for Danmarks retfærdige Sag. Lad os da nu vende vort Sind til Betragtningen af den Seir, som gjorde hine Døden let og Livet hæderfuldt for alle dem, som hjembare Seirens Krands — til Glæden over de Seirens Frugter, som maae være os dyrebare, fordi de ere saa dyrekjøbte.

„Og visseligen er der Grund til Glæde; thi meget stod paa Spil og meget er der vundet! Af de store Omvæltninger, der betegne dette Aarhundredes Begyndelse, udgik den danske Stat — ødelagt — lemlæstet — dybt ydmyget — og da i de seneste Forstyrrelsens Dage et voldsomt Oprør udbrød i dens eget Skjød, og fiendtlige, langt overlegne Hærskarer oversvømmede dens Grændser: da syntes Undergangens Stund at være kommen for dette ældgamle Rige.

„Men Danmark blev reddet — reddet ved den treaarige Krig, hvori Fredericia-Slaget betegner det lykkelige Vendepunkt. Det begeistrede Mod, hvormed dette lille Folk optog den ulige Kamp, den udholdende Kraft, hvormed det førte den, har været dets Frelse og Opreisning. Den har gjengivet os Troen paa os selv; — den har beseglet Fostbroderskabet med vore nordiske Frænder; — den har vundet os Europas Agtelse og den fornyede Anerkjendelse af vor Stat til en selvstændig Plads i Staternes store Familie.

„Det er umuligt at gjøre sig fortrolig med vore Enevoldskongers Historie uden at gribes af den smertelige Fornemmelse, at i Grunden var det Tydsken, som raaded i Danmark. Stærkest fremtræder dette dog i Slesvig, som jo ogsaa denne Gang var Kampens nærmeste Gjenstand. Jeg behøver ikke at minde om, hvad vi jo Alle have oplevet, hvorledes i en Deel af det danske Rige og under en dansk Regjering dansk Folkelighed og dansk Sprog blev forhaanet, forfulgt og forkuet, som var det en med Vaabenmagt os fravristet Provinds.

„Men nu? Det er naturligt, at det ikke kan falde Tydskerne let at opgive, hvad de betragte som et Himlens Kald, og navnlig er det en Selvfølge, at i Slesvig Sporene af Aarhundreders Uret ikke kunne udslettes ved et Trylleslag. Heller ikke vover jeg at paastaae, at vi have naaet vor fulde Ret. Men saa meget have vi dog naaet, at nu raader Dansken i Danmark! Saa meget have vi dog naaet, at Slesvig, der næsten alt var tabt, nu er reddet for Danmark! Hvad vi selv nær havde glemt, det veed nu hele Europa: at ved Eideren ophører al Tydsklands Ret. Og Europa veed ogsaa, at det danske Folk, som intet Offer har skyet for at udfri Slesvig af Oprørets og Udlandets Vold, vil reise sig som een Mand, hvis Nogen atter skulde vove at trampe paa dets gamle Grændseguder. (Forsamlingen bekræftede denne Paastand ved lydelige Bifaldsraab.)

„Jeg tror heller ikke, at Nogen vil kunne miskjende, hvilken Betydning denne alvorsfulde Kamp har havt for vor indre Frihed. Vel blev denne ikke vundet paa Valpladsen? Det var netop vor Lykke; thi der ligger en vidunderlig Styrke, en mægtig Bestandighedens Borgen deri, at vor Udvikling intet Øieblik har forladt den strengeste Lovligheds sikre Grund. Men at vi uden alle indre Rystelser kunde gjøre det store Skridt fra en udlevet Statsform til en fri Forfatnings Værdighed og Lykke - det skyldes nærmest vistnok vor Konges folkelige og trofaste Sind - men det skyldes ganske væsentligen ogsaa den ophøiede Fædrelandskjærlighed, hiin skjæbnesvangre Tid opflammede i hvert dansk Bryst, og den mageløse Eendrægtighed, som fødtes af den fælles Fare. Og omvendt have de store Tjenester, vor unge Frihed alt fra sin første Stund ydede Rigets Frelse, været dens bedste Skjold mod alle de Anfægtelser, hvorfor den senere har været udsat. Saaledes er der det inderligste Sammenhæng mellem Kampen for Rigets Opretholdelse og det indre Gjenfødelsens Værk, som er vor Ære og Lykke.

„I Sandhed! Vi have ikke kjæmpet forgjæves, men have god Grund til at glædes ved vor Seir og dens Frugter. Vel ere Besøgelsens Dage endnu ikke omme; men ligeover for dem, der ikke kunne tilgive os vor Seir og ikke vilde unde os dens Frugter, staae vi som et frit og agtet Folk — vel lille i Tal, men stærkt i Troen paa sin Ret og Tilliden til sin Fremtid.

„Derfor var der Glæde i alle danske Hjerter, da Budskabet lød om Fredericia-Seiren; derfor var der Fryd og Glæde over alt Landet, da senere vor hæderkronede Hær drog hjem efter vel fuldendt Dagværk. Det var i hine uforglemmelige Dage, at det Ønske opstod, ved et værdigt Mindesmærke at bevare Erindringen om Folkets Glæde og Folkets Tak. Tanken var smuk og naturlig; thi Livet vilde være betydningsløst, hvis der ikke var Ihukommelse blandt Menneskene, og Kunsten har ingen værdigere Opgave end at række Eftermælets Palme til dem, som have gjort sig fortjente af deres Folk, og at tale til de kommende Slægter om Fædres Bedrifter.

„Let og hurtigt - skjønt i en haardt betynget Tid - tilveiebragte Folket de fornødne Midler, og i en høit begavet Kunstner, som har deelt alle Folkets Følelser — dets Ængstelse, dets Haab, dets Glæde — fandt den smukke Tanke en lykkelig Udfører. Men den lille Kreds af Mænd, som havde stillet sig i Spidsen for dette, som for saa mange andre fædrelandske Foretagender, er i Mellemtiden stærkt smeltet sammen ved Døden. Schouw, Hvidt og Paulsen skulde ikke opleve denne Dag; men det Frøkorn, de havde nedlagt, har spiret ogsaa uden dem. De ere gaaede bort — som Rye, Kæsemodel og Krabbe - som Læssøe, Schleppegrel og Trepka -

som Flensborg, Helgesen og Bülow - som saa mange af de Andre. De alle virkede jo, hver paa sin Viis, for den samme Sag: for Danmarks Frihed og Hæder, og ogsaa uden dem skal den gode Sæd, de udsaaede, spire og blomstre og bære velsignede Frugter.

„Saaledes er det da tilfaldet mig idag at indvie dette Mindesmærke for Fredericia-Seiren. Som det er folkeligt i sin Oprindelse — thi vi have jo Alle bidraget dertil, hver sin lille Skjærv, saa at hver har sin beskedne Deel i dets Tilblivelse — saaledes er det og folkeligt i sin Opfattelse og Udførelse; thi hvad der vil møde Øiet, naar nu dette Slør falder, er et jevnt og simpelt Billede af det virkelige Liv - saa jevnt, som det danske Folks hele Væsen og Tankegang, - saa simpelt, at Enhver, som seer det, kan forstaae det, og Enhver, som var med og gjorde sin Pligt, kan tilegne sig sin Andeel deri, — men i al sin Simpelhed dog fuldt af Alvor, Adel og Begeistring. Det forestiller:

Den danske Landsoldat!!!"

Idet disse Ord udtaltes, faldt Sløret, alle Musikkorps istemmede nu Fanfare, den hele Kreds af Soldater skuldrede deres Geværer, Fanerne svingedes, og den hele Forsamling udbrød i jublende Hurraraab, medens Kanonerne fra den lige derved liggende Bastion ved en Salut af 27 Skud vidt hen forkyndte det hoitidelige Øieblik. Af gribende Virkning var navnlig ogsaa det Moment, da den tykke Sky af Krudtdamp, der havde tilhyllet Støtten, ved et Vindpust pludselig skiltes ad, og samtidig dermed en kraftig Solstraale frembrød af den bedækkede Himmel og kastede et magisk Lys paa Statuen. Efterat det sidste Skud var faldet, vedblev Amtmand Lehmann saaledes:

„Saa overantvorder jeg da herved i alle Givernes Navn dette lysende Seiersmonument til Staden Fredericia og beder den at frede om samme som om en Skytspatron, for at det selv for de fjerneste Tider kan fortælle det smukke Drapa om den Hædersdag, der indtegnede Fredericias Navn paa et af de bedste Blade i Danmarks Aarbøger, og for at det i Folket kan vedligeholde det trøsterige Minde, at da Nøden var størst, var Hjælpen nærmest, — det opløftende Haab, at Gud aldrig vil svigte det Folk, som ikke svigter sig selv."

Her fremtraadte Fredericias Borgermester Mourrier og sagde:

„I Staden Fredericias Navn modtager jeg det Seirsminde, som det af Taknemmelighed begeistrede Folk reiste for sine trofaste Krigere. Aldrig skulle Fredericias Borgere glemme hiin sjette Juli, da vore Brødre droge seirrige ind gjennem denne Port. Sjette Julidagen, der bragte Frelsen, er og skal stedse være Fredericianernes Høitidsdag; med Mindet om den ville de vide at frede med Kjærlighed og Omhu om den dem anbetroede Skat og saavel i gode som i onde Dage at holde den i Hævd og Ære."

Efterat han var traadt tilbage i Kommunalbestyrelsens Kreds, henvendte Amtmand Lehmann Ordet til de tilstedeværende Militære saaledes:

„Og Fredericias Garnison vil jeg bede om paa hele den danske Hærs Vegne deri at modtage et høit talende, et uforgjængeligt Vidnesbyrd om det danske Folks Taknemmelighed for dens herlige Bedrifter i denne minderige Krig. Jeg vil bede den om at holde denne sin Kammerat i Hævd og i Ære, for at han for de hurtigt verlende Slægter, som Værnepligten Aar for Aar her vil samle omkring hans Fod, kan forkynde den store Lære, at Troskab mod Konge og Fædreland - Troskab mod Fane og Eed, bringer Seir og bringer Hæder."

Her fremtraadte den fungerende Kommandant, Oberst Steenstrup, og sagde:

„Folket har reist Armeen et herligt Minde, et Sindbillede paa den Tapperhed, dets brave Sønner saa ofte have viist, et Sindbillede paa det Mod, de med Herrens Bistand ogsaa i Fremtiden ville vise.

„Fæstningens Garnison modtager som Repræsentant for Armeen, med inderlig Glæde og Erkjendtlighed det hæderlige Minde, som de nationale Følelser have fremkaldt.

Armeen sender Folket sin hjerteligste Hilsen!"

Til Slutning rettede Amtmand Lehmann følgende Tiltale til hele den forsamlede Mængde:

„Men vi Alle, som her ere tilstede, ville i hele det danske Folks Navn aflægge det Løfte, hvortil netop disse Dages Trængsler indeholde saa stærk Opfordring: at naar Danmark, vor deilige, vor elskede Moder, atter trænger til sine Sønner, da skal hun altid finde dem saa villige, saa modige, saa trofaste, som paa hiin sjette Julidag." (Her afbrødes Talen af høie Raab: „Det love vi! Ja!" og rungende Hurraraab, som med stor Begeistring gjentoges efter Slutningsordene): „Og saa ofte danske Mænd herefter høitideligen samles om denne Støtte, skulle de fornye det hellige Løfte: at hvad med Ære blev vundet, skal hævdes med Ære!"

Derefter blev afsunget (til Melodien „den tappre Landsoldat") følgende Sang, ligeledes af Carl Ploug.

Se — her skal han nu staae,
Mens Tiderne forgaae,
Saalænge danske Hjerter
For Danmarks Ære slaae;
Just som han stod og gik,
I al sin Dragt og Skik,
Med Alvor i sin Mine
Og med Glæden i sit Blik;
Saa mandig i sit Legem, som barnlig i sin Sjæl,
Med Løvet over Hoved og Byttet under Hæl,
En Seierherre stolt — den tappre Landsoldat!
Hurra, Hurra, Hurra!

Og som han her staar skabt
I Skjønhed og i Kraft,
I Ungdom, der ei ældes,
I Liv, der ei gaar tabt,
Den Stamme sund og prud,
Af hvilken han sprang ud,
Skal 'trives og skal skyde
Mange Tusind nye Skud.
Af hver en Dreng, som stammer vort Sprog paa Moderskjød,
Af hver er Knøs, som lærer at stræbe for sit Brød,
Der vorer op engang en tapper Landsoldat.
Hurra, Hurra, Hurra!

Og det er Danmarks Trøst,
Naar bange gaar dets Bryst,
Fordi en Fare drager
Sig sammen om dets Kyst,
At, har det Sønner faa,
Saa kan det stole paa,
At hver og een har Villie
Til for Moderen at slaae.
Er Dronning Thyras Gjerde i Gruus end sunket hen,
Af blanke Bajonetter det reises kan igjen:
Vort Dannevirke er — den tappre Landsoldat!
Hurra, Hurra, Hurra!

Den hele Fest endtes med, at Amtmand Lehmann udbragte „det Ønske, hvori alle Overbeviisninger mødes, alle Hjerter forenes, som i Farens Dage var vort fælles Løsen, og atter kan blive det, hvis vi kaldes til "at hævde med Ære, hvad med Ære blev vundet", — et „Kongen leve!" som under Kanonsalut og Fanfarer istemtes af hele Forsamlingen.

Ildslukningsmandskab i New-York.

Raskhed og et praktisk Greb er i Brandvæsenet som i hele Livet et Særkjende for Amerikaneren; og den Hurtighed, hvormed Slukningsredskaberne, navnlig i New-York, indfinde sig ved Ildebrande, har ogsaa blandt Europæerne stillet dem som følgeværdige Mønstre. Det Optog, som vor Afbildning fremstiller, kunde ved Deeltagernes maleriske Dragt og Slukningsredskabets kunstneriske Udstyr snarest synes at tyde paa en Fornøielsesfærd; men det Nyttige er her i Ordets fuldeste Forstand forenet med det Fornøielige. I New-York er hver anseet Medborger Medlem af Brandchoret, og saasnart der raabes „Ildløs" fare disse frivillige Brandchor i fuld Fart mod Brandstedet, med en Trompetblæser i Spidsen og med klingende Klokker ved Sprøiten. Det er umuligt at udvise større Hurtighed, Mod og Opofrelse ved en Ildsvaade, end hvad disse frivillige amerikanske Brandchor lægge for Dagen. Og neppe gives der noget Land, hvor Vaadeilden bekjæmpes med mere Indsigt, Djærvhed og Selvforsagelse, end i Amerika.

Literatur.

Aarsberetningen for 1857 fra **Foreningen til norske Fortidsmindesmærkers Bevaring**, der nylig er udkommet, indeholder en af Prof. Brunius i Lund meddeelt Afbildning og Beskrivelse af et Relikvieskrin i Lunds Domkirke, Afbildning og Beskrivelse af Hellristninger ved Fossums Jernværk, meddeelt af Kand. Tollef Dahl og en længere Afhandling „om Levninger af Norges Urfolk" af N. Nicolaysen, foruden Afbildninger ledsagede med Forklaringer, af forskjellige andre Oldsager. Med Beretningen følger en større Lithographi, fremstillende det Indre af Borgunds Kirke. — I det forløbne Aar har Selskabet faaet en Forøgelse af over 100 Medlemmer; men dets Indtægter ere desværre ikke saa store, at det kan virke i den Udstrækning, som kunde være ønskeligt for det selv og gavnligt for vort Folk. Vi gribe derfor atter Leiligheden til at bringe det i Erindring hos de hæderlige Medborgere, der uden Savn kunne afsee den Daler om Aaret, som kræves af hvert Medlem; og navnligen troe vi at burde rette Opfordringen om at indtræde i Selskabet til de formuende Klasser udenfor Embedsstanden, hvilke i Forhold til denne hidtil have skjænket Selskabet en ringere Deeltagelse.

Som Universitets-Program for 2det Semester d. A. er udkommet **Physikalske Meddelelser** ved Adam Arndtsen med Fortale af Dr. Chr. Hansteen. 10½ 4to med 4 lithographerede Blade. Disse Meddelelser bestaae deels af en efterladt Afhandling („Om Capellaritetens Indflydelse paa Areometrets Angivelser") af afdøde Prof. Langberg, deels af magnetiske Undersøgelser, foretagne af Udgiveren selv under Ledelse af Prof. Weber i Göttingen, og hvorom Hansteen siger, at de ere „ligesaa interessante, som de vidne om Forfatterens gode Forkundskaber og Skarpsindighed."

For nogen Tid siden udkom paa P. T. Mallings Forlag en saakaldet **Almindelig Norsk Huus-Kalender** med Primstav og Merkedage", der paa den ene Side giver mange kalendariske og andre Oplysninger, som savnes i den almindelige Almanak og paa den anden har meget Mindre, men som iøvrigt synes beregnet paa at gjøre samme Tjeneste, som den gjængse Almanak, hvortil Universitetet har Forlagsretten. Bogtrykker Fabritius, der sidst har tilkjøbt sig Forlagsretten til Universitetets Almanak, hvilken Malling selv tidligere havde, har fundet sig brøstholden ved denne Konkurrence fra Mallings Side og paakaldt Universitetets Beskyttelse af hans Rettigheder, og ifølge Chr.-Posten har det akademiske Kollegium ogsaa besluttet Sags Anlæg mod Malling, uagtet det juridiske Fakultet herom har været af en anden Mening.

Norge.

Christiania. Trefoldighedskirken er bleven forsynet med en fuldstændig Gasindretning, der i forrige Uge prøvedes og hvilken skal koste 16—1700 Spd.

— Skibskapitain O. A. Svendsen fra Østerriisøer er af Paven tildeelt den store Guldmedaille „Benemerente" og hans Mandskab 150 Scudi for den 3die Juli d. A. ved Terceira at have reddet Besætningen, 47 Personer, paa det pavelige Skib „Adria Doria."

— Christiania Theater har tilbagekaldt Jomfru Svendsen fra Paris, hvor hun i Sommer med Theatrets Understøttelse har opholdt sig.

— Paa det norske Theater, hvis Sæson aabnedes 22de August, er allerede hidtil opført følgende nye Stykker: „Søstrene paa Kinnekullen", Drama i 3 Akter af C. Hauch; „Den gode Tone", Lystspil i 4 Akter af Karl Töpffer; „Silkestigen", Komedie i een Akt af Planard; „Damernes Ridder", Farce i een Akt af Labiche og „Skatten", Operette i een Akt af Hoffmann, med Musik af Mehul. Under Indstudering er: „Et Testament", Skuespil i 3 Akter af Alex. Duval og „Den galante Abbed", Vaudeville i 2 Akter. Ogsaa er „Hærmændene paa Helgeland" antaget til Opførelse.

— Ved kgl. Resolution af 1ste Septbr. er Statskassens Bidrag til Christians Amts Landbrugsskole for det 2det Aar af Skolens Bestaaen (14de April 1858 til 14de April 1859) forhøiet fra 300 Spd. til 860 Spd. — Samtidig er tilstaaet Throndhjems Amtskommune 125 Spd. som Bidrag til Afholdelsen af Dyrskuer.

— Under s. D. er en Bureauchefspost i Indredepartementet oprettet. Konst. Fuldmægtig H. S. Bernhoft er konstitueret som Bureauchef, Kand. V. B. Nicolaysen som Fuldmægtig.

— Ved kgl. Resolution af 7de Septbr. er Indredepartementet bemyndiget til at træffe de fornødne Foranstaltninger til de trende nybesluttede Jernbaneanlæg, der i det Væsentlige skal foregaae efter de af Ingeniørkapitain Bergh afgivne Forslag, hvorhos Bestyrelsen for disse Arbeider er overdraget Amtmand Birch-Reichenwald, Ingeniørmajor N. C. Irgens og Grosserer Th. Meyer, Irgens mod en Godtgjørelse af 1800 Spd. og hver af de Andre 500 Spd. foruden Skyds- og Diætgodtgjørelse som for Storthingsmænd bestemt.

— DHrr. D. Kildal, O. M. Hauge, A. Hjort, J. Gjerdrum, J. Meinich, Oluf Roll, Halvor Schou og Ludvigsen & Schjelderuv indbyde Brugs- og Fabrikeiere til at danne en Hypothekforening, hvori Laan paa Fabriker og Brug skulde erholdes.

— Udbyttet af Jernbaneaktierne er iaar bestemt til 5 pCt. for de prioriterede og 1¼ pCt. for de uprioriterede.

— Til Bygningsinspektører her i Byen er antaget Architekt G. Bull for det vestre Distrikt og Architekt H. Kaas for det østre Distrikt. Til Medlemmer af den ved Lov af 8de Juni anordnede Bygningskommission er udnævnt: Ingeniørlieutenant Engelstad, Tømmermester Maurer og Architekt v. Hanno. Til Overbrandmester er antaget Mechanikus Larsen istedetfor Snedker Kokk, der har søgt sig entlediget.

— Ved kgl. Resolution af 1ste Septbr. er oprettet en heel Deel nye Postaabnerier og Biposter.

— 5800 Subskribenter ere ifølge Chr.-Posten tegnede paa Folkeoplysningsselskabets Godtkjøbsatlas, og Udgivelsen er sikret. Forlæggeren Lieutenant Schwenzen vil give endnu et 18de Kartblad for bedre at kunne fremstille Palæstina. — Kapt. Prahl i Bergen har allerede for nogen Tid siden bebudet, at ogsaa Udgivelsen af hans Godtkjøbsatlas ved Subskription var sikret.

Throndhjem. Musikus Udbye tiltraadte d. 4de Septbr. sin Stipendiereise til Udlandet. Før Afreisen gav Sangforeningen en Sexa for ham, hvortil Sang var forfattet, ligesom han fra endeel af Byens Indvaanere modtog et betydeligt Pengebeløb.

Udenlandske Efterretninger.

Sverige. Den svenske Gesandt Grev Platen i London har modtaget en til hans Konge rettet Adresse angaaende større religiøs Frihed i Sverige, hvilken er undertegnet af Repræsentanterne for forskjellige protestantiske Foreninger og en heel Deel literære og politiske Notabiliteter. — I „Revue des deux mondes" har ogsaa Geffroy skrevet en lang Artikel om den svenske Intolerance, samt Danmarks Farer og Skandinavismen.

— I Stockholm var allerede indtil 9de September indtruffet 120 Choleratilfælder.

— I Berlin er afsluttet et nyt Hypotheklaan paa 10 Millioner Mk.

Danmark. Digteren Henr. Hertz bebuder en æsthetisk Tidende under Titel af „Ugentlige Blade." Den skal indeholde Noveller, Digte, Anmeldelser o. s. v., og især befatte sig med Theatret.

— Den 10de Septbr. afsløredes høitideligen i Frederiksbergs Have en Statue af Frederik VI, der er bekostet ved privat Subskription, men hvis Istandbringelse dog især skyldes enkelte af Kongens mange og opofrende Beundrere.

Tydskland. Den bekjendte Humorist M. G. Saphir er død i Baden Natten mellem 4de og 5te Septbr.

Frankrig. Franskmændene berede sig til en Expedition mod Kochinchina, med hvis Keiser der er kommet Krangel istand, og Spanien skal foretage et Tog til Marokko.

Christiania. Trykt og forlagt af H. J. Jensen. (Storgaden Nr. 27.)

Illustreret Nyhedsblad.

Nr. 39. | Udkommer hver Søndag Morgen. | 26de September 1858. | Abonnementsprisen er 60 ß Fjerdingaaret. | 7. Aarg.

Indhold.

Aimé Bonpland.

Aimé-Jaques Alexandre Goujoud, mere kjendt under Navnet Bonpland, er født den 29de August 1773 i la Rochelle, hvor hans Fader var en anseet Læge. Bestemt til at blive hans Efterfølger, sendtes han til Paris for der at modtage en fuldstændigere Opdragelse end den, der kunde blive ham til Deel i en Provindsby. Under Ledelse af de første Professorer ved den medicinske Skole i Hovedstaden, blev han en af Dessauts's mest udmærkede Disciple og en fortrolig Ven af Biat, der altfor tidlig bortreves fra sine Samtidiges beundrende Bifald.

Et hemmeligt Instinkt, et medfødt Kald drev ham i hans Hviletimer til den kongelige Have, hvor han nysgjerrig iagttog dette store Depot for alle Klimaters Natur-Produkter.

Ved Synet af saa forskjellige Gjenstande standsede han uden at vide paa hvilke han mere spændt skulde henvende sin Opmærksomhed. Han beundrede den Orden, som han, takket være Buffons og Daubentons Geni, saa herske i de geologiske og zoologiske Samlinger, og den umaadelige Varietet i Organisation, Form og Farve, han fandt i de ufuldstændige, men talrige Rækker af Skabningens levende og ikke levende Væsener. Men hvad der fornemmelig fængslede ham, var den Samling af Planter, som Jussiens kyndige Haand havde inddeelt i Familier, hvorved Linnés System paa engang simplificeredes og fuldstændiggjordes. Dette Studium, der saa ganske stemmede med Bonplands Smag, blev fra nu af hans vigtigste Beskjæftigelse, og skjønt han vedblev at høre de medicinske Forelæsninger, skeede det uden Iver og Interesse, ene og alene for ikke at være Faderens bestemte Befaling ulydig og som en Resignations-Akt.

En uventet Begivenhed udrev ham af denne falske Stilling. Midt under de revolutionære Uroligheder havde den franske Regjering besluttet at udsende en Expedition for at indhente nøiagtig Kundskab om de spanske Kolonier fra Landtungen ved Panama til Rio de la Plata. Kapitain Baudin, hvem Kommandoen over denne Expedition var overdraget, skulde føre med sig to Naturkyndige, der havde at udrette den vigtigste Part af hans Mission. Den Ene var Michaux, der allerede havde besøgt Persien og netop var vendt tilbage fra de forenede Stater, hvis vigtigste Natur-Produkter han havde beskrevet i et meget anseet Værk; den Anden var Bonpland, der tiltrods for sin Ungdom var bleven anseet for den værdigste Medhjælper for den berømte Reisende. Von Humboldt, som netop opholdt sig i Paris, havde ansøgt om og erholdt Tilladelse til at ledsage dem.

Krigen udbrød kort efter i Europa. England deeltog i den med hele sin Søstyrke og Expeditionen kunde ikke finde Sted. Von Humboldt og Bonpland, forenede ved et dobbelt Baand, Venskabets og de fælles videnskabelige Interessers, havde nu fuld Frihed til at søge andre Midler til at tilfredsstille deres Ønske om at besøge et eller andet lidet bekjendt eller endnu ignoreret Sted af Kloden. De modtoge et Tilbud, der gjordes dem af den svenske Konsul om at indskibe sig paa en Fregat, der skulde bringe Deyen af Algier de rige Foræringer, hans Nations Konge sendte denne Potentat. De besluttede at besøge den uhyre Kjæde, der strækker sig fra Sandørkenen til Grændsen for den evige Snee, som bedækker de høieste Toppe af Atlas, og senere at slutte sig til den store Expedition, som under Seirens Vinger undersøgte de forglemte Mindesmærker om Pharaonernes Magt og Geni.

Det Fartøi, der førte dem til Algier, maatte kaste Anker i Cadix for at reparere Søskade. Denne nye Hindring bestemte dem til at gaae til Spanien, der endnu vedligeholdt en livlig Forbindelse med sine Kolonier. Den Affsondring, hvortil Moderstatens mistænkelige Politik fordømte den, havde endnu ikke tilladt Videnskaben at trænge ind i disse hemmelighedsfulde Regioner, og nogle Reisendes unøiagtige Beretninger havde endnu mere vakt de Lærdes Nysgjerrighed.

Endelig slog det forønskede Øieblik. Efter en lykkelig Overfart satte vore Reisende Foden paa den nye Verdens Jordbund, som de have gjort berømt ved deres Arbeider. De, som ville følge dem paa deres Streiferier og beundre deres Opdagelser, behøve blot at læse deres Værker. Hvem vilde vel fordriste sig til at lægge Haanden paa det store Maleri, udkastet af Mestrene selv? Hvem kan vel hæve sig til deres Høide for ret at bedømme deres Fortjeneste? Alle Videnskabens Grene have beskjæftiget disse utrættelige Reisende, som, alene henviste til deres egne Resourcer, fuldendte det vanskelige Hverv, at undersøge og beskrive alle de Rigdomme, der hidtil havde været skjulte for de Lærdes Forskninger. Historiske Kjendsgjerninger, statistiske Detailler, rige geologiske, mineralogiske, zoologiske og botaniske Samlinger, intet blev forglemt, alt indrulleredes under deres omfattende Arbeide, der snarere maa betragtes som en Encyclopædie end som en simpel Beskrivelse af de besøgte Jordstrøg.

Bonpland var overdraget den botaniske Deel, hvori han ansaaes som Mester. Enhver anden vilde have bævet tilbage for dette Hverv i en saa rig og varieret Natur. Den største Deel af Planterne fandtes ikke i de fuldstændigste Kataloger. Det gjaldt her ikke alene at samle, men ogsaa at beskrive og klassificere, et møisommeligt Arbeide, som udfordrede en øvet Jagttagers Erfaring og Kundskaber. Ved sin Hjemkomst beskjæftigede v. Humboldt og Bonpland sig udelukkende med at ordne sine Materialier, og det var først efter flere Aars Forløb, de kunde begynde at meddele Publikum Frugterne af deres Arbeider.

Paa denne Tid kastede Keiserinde Josephine Guld ud med fulde Hænder for at gjøre sin Bolig i Malmaison til et af de mest fortryllende Opholdssteder i Frankrig. Ledelsen af Arbeiderne i Have og Park anbetroedes Bonpland. Hvem var vel bedre istand til at imødekomme det høie Ønske? De skjønneste Planter, de yndigste Blomster, de sjeldneste Træer smykkede snart denne henrivende Plet, hvor det utrættelige Genie, der holdt Verdens Skjæbne i sine Hænder, stundom nød nogle Øieblikkes Hvile.

Bonpland havde ofte den Ære at blive udspurgt af Napoleon om sine Reiser, og hans største Glæde var at indvie Keiserinden i det Studium, han havde helliget sit Liv. Begavet med en vidunderlig Hukommelse, havde Josephine lært alle de Planter at kjende, der smykkede hendes Drivhuse og kunde endogsaa nævne dem ved de Navne, Videnskaben har givet dem. For at vise sin Lærer hvilke Fremskridt, hun gjorde, sagde hun ofte paa sin egen gratiøse Maade: „Nu, Hr. Bonpland, hvorledes befinder bonplandia germini flora sig?“ Ikke fordi denne var den smukkeste Plante i hendes Haver, men fordi Cavanilles havde opkaldt den efter Bonpland.

Dette var ikke det eneste Beviis paa sin Naade, Keiserinden gav ham. Bonpland indtog en hædret Plads ved hendes Hof. Han var en af Bestyrerne af Malmaison og Navarra, der regnedes mellem Frankrigs rigeste Domæner. Ved de prægtige Fester, der afvexlende gaves i disse to kongelige Residentser, spillede Blomsterne altid en stor Rolle. Efterat man havde beundret de store Mesteres Værker af alle Skoler og alle Tidsaldere, efterat have dvælet ved Møblers og Ornamenters Pragt, var det dog tilsidst Blomsterverdenens Undere, der beholdt Prisen. I hine Lykkens Dage aandede alt Storhed og Ynde omkring denne udkaarede Kvinde, der aabnede sit Paladses Porte for alt hvad der var udmærket i Europa.

Den Himmel, hvorpaa hendes Stjerne tindrede, skulde imidlertid snart indhylles i Skyer. Den Mand, hvem Josephine havde helliget sit Liv, brød voldsomt det Baand, som bandt ham til Den, der havde deelt hans Triumpher. Josephine steg ned fra sin høie Stilling, som om hun forlod den frivillig. Hun hørte med rolig Pande den Dom, der styrtede hende fra Thronen og med en Anstrængelse, som kun en stor Sjæl er istand til, tilbageholdt hun Taarerne for at skjule sin Smerte for den, der forkyndte hende Ulykken. „Det er ikke Tabet af Kronen, der nedbøier mig“, sagde hun samme Dag til Bonpland, „men Tabet af den Mand, jeg har elsket høiere end alt andet i Livet og som jeg vil elske til min Død.“ Mange Aar var gaaet siden dette sørgelige Optrin og Bonpland gjentog endnu disse Ord med Taarer i Øinene og zitrende Røst.

Napoleons Fald knuste Josephines Hjerte. Der var intet Egoistisk i denne Sorg, thi hendes personlige Stilling forblev uforandret. Midt under de Revolutioner, der i Frankrig foregik i Menneskene, i Tingene, i Meningerne, i Regjeringerne, behagede det de vigtigste Redskaber for denne Katastrophe at omgive Den, der havde været deres Offers opofrede Hustru med alskens Opmærksomhed. Keiseren af Rusland, Kongen af Preussen, de høieste Funktionærer i Diplomatiet og Armeerne, gjorde hende deres Opvartning i hendes stille Tilflugtssted Malmaison. En Æresvagt vaagede over hendes Person og Eiendomme. Ingen vilde have vovet at lægge Haand paa dem, men den Interesse, de fremmede Indtrængere viste alle Josephines Anliggender, er et veltalende Beviis paa den Agtelse de nærede for hende. Optaget af sin Smerte ønskede hun at kunne unddrage sig alle officielle Besøg. „Her er ikke min Plads“, sagde hun til Bonpland, der var bleven hendes Kummers Fortrolige. „Keiseren er ene og forladt. Gid jeg kunde være hos ham og hjælpe ham at bære Ulykken. Men tør jeg det vel? Aldrig har det smertet mig saa dybt at have mistet Retten til at være hos ham. Jeg har kunnet resignere og finde mig i at leve langt fra ham, da han var lykkelig; men nu, da han er ulykkelig, trykker det mig til Jorden at være saa langt fra ham.“ Den Time nærmede sig, da denne Adskillelse skulde blive evig. Keiserinden angrebes af en Halsbetændelse, som snart antog en farlig Natur. Alle Kunstens Anstrængelser for at frelse hende vare forgjæves; hun opgav Aanden den 29de Mai 1814 mellem sine Børn Prinds Eugène og Dronning Hortense; Keiser Alexander, der var tilstede da hun drog det sidste Suk, blandede sine Taarer med deres.

Bonpland var Vidne til dette smertelige Optrin, der efterlod et uudsletteligt Indtryk i hans Sjæl. Han græd, ikke over Tabet af sin egen Stilling, men over denne uforlignelige Kvindes Bortgang.

Malmaison tabte hurtig hele sin Glands, og Bonpland havde den Sorg at see alle Frugter af sit Arbeide gaae tabt. Opholdet i Frankrig havde ingen Tillokkelse mere for ham; intet kunde udfylde den Tomhed, som Keiserindens Død og Forstyrrelsen af hendes kongelige Bolig efterlod hos ham. Han følte Trang til at søge Adspredelse i Arbeide og Virksomhed. Hans Tanke gik tilbage til den Tid, da han gjennemreiste Ny-Spaniens rige Provindser med sin berømte Ven v. Humboldt. Det forekom ham, at der endnu var meget at udrette for at udfylde det Program, han havde udkastet sig, fornemmelig maatte

den botaniske Deel af hans Arbeider endnu kunne modtage store Forbedringer. Til Equinoxial-Planterne, der voxe i Palmernes Region og paa Andernes sneedækte Toppe, ønskede han at føie den tempererede Zones, der ere saa ufuldkomment beskrevne af Feuillée og saa flygtigt observerede af Commerson. Rivadavia, der netop opholdt sig i Paris, opfordrede ham indtrængende til at sætte denne sin Hensigt igjennem og Bonpland indskibede sig paa et Fartoi, som laa seilfærdigt til la Plata, og ankom til Buenos-Ayres mod Slutningen af 1816.

Landets Tilstand var lidet gunstig for Udførelsen af hans Plan. De spanske Provindsers Uafhængighed, der med en saadan Begeistring var bleven proklameret af Kongressen i Tucuman, havde endnu mange Hindringer at beseire og mægtige Fiender at bekjæmpe.

Artigas holdt det Land i Anarchi, som nu bærer Navn af Republiken Uruguay, og denne Bevægelse strakte sig til Entre-Rios og Corrientes. Diktatoren Francia regjerede despotisk i Paraguay, der var aldeles tillukket for den fremmede Handel. San-Martin organiserede den Armee, som skulde bringe Chili Friheden; Bolivars Sværd havde endnu ikke sikret Koloniens Skjæbne og Øvre- og Nedre-Peru stod under Spaniens Dominium, hvis Armee opfyldte disse Koloniers fornemste Punkter. Alt var Revolution og Fare paa det amerikanske Kontinents store Omraade.

Bonpland, der saa sig hindret i sine Planer, modtog Tilbudet om et medicinsk Professorat ved Universitetet i Buenos-Ayres, som Regjeringen gjorde ham, men Kjærligheden til hans Yndlingsstudium bragte ham snart til at opgive sin Post, og han begav sig afsted for at sysle med Jorden i en af Uruguays gamle Missioner, hvor han fandt Stilhed og Ro i Ørkenens Ensomhed. Begyndelsen var tung, men det var allerede lykkes ham at overvinde de Vanskeligheder, som ledsage enhver Kolonisering i Ørkenen, da Diktatoren Francias Mistænksomhed blev vakt ved hans Nybygges Fremskridt og han besluttede at ødelægge det. En Dag, da Bonpland slumrede, blev han vækket ved fine Folks Skrig, som angrebes af en overlegen Styrke Paraguayanere. Han styrtede mod Døren og ved Synet af fremmede Mennesker greb han til Vaaben for at modsætte sig hvad han antog for at være et Overfald. Ved det første Angreb modtog han et Sabelhug i Hovedet, der gjorde ham det umuligt at forsvare sig. Man førte ham bunden som en Misdæder til de Fartøier, der havde tjent Diktatorens Tropper til at sætte over Parana, og han blev under sikker Eskorte ført til Ytapua. Herfra transporterede man ham til et endnu mere afsidesliggende Sted, med den Befaling aldrig at fjerne sig mere end en Miil fra sin Bolig. Hans Koloni blev aldeles ødelagt og der levnedes ikke Spor af hans Virksomhed.

Berøvet sin Frihed, rammet i sine kjæreste Interesser, dømt til Taushed og Afsondring, fandt Bonpland i sin Stoicisme Trøst for Lykkens Kapricer og kunde endog smile naar han sammenlignede de Dage, han havde tilbragt ved Keiserinde Josephines Hof med sin nuværende Stilling i Paraguay under en obskur Tyrans Afhængighed. Rolig og resigneret gav han sig iført med at observere den Jords Natur-Produkter, der var ham anviist. Vi ville lade ham selv fortælle de andre Beskjæftigelser, der hjalp ham til uden altfor bitre Savn at tilbringe de syv Aar af sit Fangenskab.

„Jeg har ført“, skrev han til en Ven, idet han meldte ham sin forestaaende Ankomst til Buenos-Ayres, „et saa lykkeligt Liv, som det er muligt, naar man er berøvet al Forbindelse med sit Fædreland, sin Familie og sine Venner. Lidt Praxis som Læge skaffede mig Midler til Livsophold og da denne ikke optog al min Tid begyndte jeg af Smag og af Nødvendighed at drive Landbrug, hvilket forskaffede mig fande Glæder. Jeg oprettede ogsaa en Brændeviins-Fabrik, et Tømmermands-Værksted og et Saugbrug, som ikke alene forsynede mit eget Nybygge, men ogsaa skaffede mig nogen Indtægt ved bestilt Arbeide. Saaledes erhvervede jeg mig en Smule Velstand. Den 12te Mai 1829 overbragte en Udsending fra Santiago mig den øverste Direktørs Befaling til at forlade Paraguay“ ɔc.

Bonplands Befrielse vakte i Europa sand Begeistring. Omstændighederne ved hans Fangenskab, hans Forviisningssted, hans Angribers Person, Alt bidrog til at gjøre ham til en Helt, som næsten tilhørte Fabelverdenen. At have levet under Francias Afhængighed, at have tilbragt saamange Aar i et saa uigjennemtrængeligt Land som Paraguay, at kunne tale om dets Produkter, om dets Befolkning, dets Sæder, dets Regjering, vare Grunde nok til at vække den offentlige Nysgjerrighed. Louis Philip, der netop havde besteget Thronen, gav sine Agenter og Chefen for den franske Søstation i Rio de la Plata Befaling til at forskaffe Bonpland Alt hvad han havde nødig for at vende tilbage til Fædrelandet, og v. Humboldt meldte det franske Akademi sin Vens og Staldbroders forestaaende Ankomst som en Begivenhed, der høilig maatte glæde alle Videnskabens Venner.

Disse smigrende Vidnesbyrd paa Høiagtelse, denne Hyldest, der bragtes ham af den lærdeste og mest udmærkede Verden i Europa, samt det alle Mennesker saa naturlige Ønske om at vende tilbage i sin Families Skjød for der at forglemme forgangne Lidelser, kunde ikke bevæge Bonpland til at ombytte et stille Livs Sædvaner med en større Tilværelses Pligter og Uro. Han vilde visselig i Paris have fundet kjære Erindringer, Æresbeviisninger, Nydelser; Beundrere og Lovtalere vilde ikke have manglet ham, men med hvormange Opofrelser maatte han ikke have kjøbt disse Glæder? En Dag, da han uforbeholdent omtalte for os sit Ønske ikke at forlade disse Regioner, ytrede han: „Vant til at leve under hundredeaarige Træers Skygger, til at høre Fuglenes Jubeleren i deres Grene og til at see Kildens klare Vand flyde for mine Fødder, hvad skulde kunne erstatte mig dette i Paris's mest larmende og mest aristokratiske Forstad? Indespærret paa et Tagkammer vilde jeg blive nødt til at arbeide for en eller anden Forlægger, der havde paataget sig at udgive mine Værker, uden anden Trøst end den, en sjelden Gang at see en Rose springe ud i mit Vindu. Jeg vilde miste hvad jeg elsker høiest, de kjære Planters Selskab, mellem hvilke jeg saa længe har levet.“ Disse Grunde, der for en Naturforsker vare alt overveiende, forlængede ved en frivillig Beslutning et

A. J. A. Goujaud Bonpland.

Exil, der var begyndt ved et Magtsprog af en Tyran. Bonpland levede i 1855 (paa den Tid, da denne Notits blev skreven i Montevideo) i San Borja, det mest befolkede Punkt i Uruguays gamle Missioner, og intet syntes at skulle kunne udrive ham af det Liv, han har skabt sig og som synes at tilfredsstille ham ganske. Hans kraftige Konstitution lader ham tappert trodse Aarene, og hans levende Indbildningskraft vedligeholder i ham Haabet om at kunne tilendebringe store Planer, der opfylde hans altid gjennende og arbeidende Aand. „Om et Aar eller to“, skrev han nylig til en Ven“, vil jeg kunne beskjæftige mig med en chacra og gjøre store Plantninger for at forskjønne den. Naar mit Huus saa er færdigt vil jeg opfordre Dem til at komme til mig, at vi kunne tilbringe vore sidste Dage sammen.“ Disse Illusioner ere misundelsesværdige. Hvad der ikke er det mindre er det Venskab, han endnu altid indgyder v. Humboldt, en af de mest udmærkede Mænd i dette Aarhundrede, der har testamenteret Historien saamange berømte Navne.

Hverken Alderen eller Afsondringen fra Verden har kunnet køle Bonplands Kjærlighed til Videnskaben og Naturens Beskuelse. Da han i Paraguay saa sig berøvet Friheden var hans eneste Adspredelse at samle Urter, Krystallisationer, Forsteninger og Mineralier i Omegnen af sin Bolig. Disse Samlinger, der opfyldte mere end femti Kasser, bleve indskibede ombord paa et Krigsfartøi og sendte til Museerne i Paris som en Attest for, at den berømte Naturforsker endnu var i Live. Under sit korte Ophold i Montevideo havde Nedskriveren af disse Linier den Lykke at gjensee og omfavne sin gamle høitærede Ven Bonpland efter en Adskillelse af tyve Aar; vi ville ikke sige, at disse tyve Aar have gaaede sporløst over hans Hoved, men det var os en sand Trøst at see, at de ikke havde anrettet store Ødelæggelser. Det er altid de samme Træk; det fine, intelligente Blik beviser, at denne Mand har bevaret hele sin Aands Friskhed med Hjertets Godhed og høie Eenfold.“

Denne Notits, som Forfatteren skrev i 1855 og som vi have maattet gjengive forkortet, maa ulykkeligviis sluttes med den officielle Meddelelse om Bonplands Død. Et Brev fra hans berømte Ven v. Humboldt tillader desværre ikke at drage Tidenden i Tvivl. Bonpland døde i Corrientes den 4de Mai, 85 Aar gammel.

Engelske Forfatterinder.

II.

Vi komme nu til en Digterinde, Fru Hemans, hvis skjønne Vers ere kjendte af Gamle og Unge. Desværre overtog hun aldrig et større poetisk Arbeide, omendskjønt hendes Talent gjorde hende fuldkommen skikket dertil. Hun fandt hertil aldrig Tid og Frihed. Hvad vi besidde af hende er fordetmeste smaae Digte, Idyller og Romancer. Fru Hemans var en meget elskværdig Personlighed, et fiint, omtfølende Væsen. Hun blev tidlig Enke og gjorde da sit Talent gjældende til Fordeel for sine Børn, hvem hun derved formaaede at give en bedre Opdragelse, end hendes Midler ellers havde tilladt hende. Hendes Opholdssted var Bristol og dens Omegn. Om hendes Barndom beretter man, at Shakspeare var den eneste Bog, som man havde givet hende i Hænderne, og at hun ved denne Lekture opvoxede aandelig og moralsk.

Derpaa maa vi nævne Miss Milford. Denne Skribentinde døde for omtrent 2 Aar siden; hendes Blomstringstid tilhører altsaa Begyndelsen af dette Aarhundrede. The Examiner henthydede for kort Tid siden paa „Miss Milfords recollections of her literary life“, et Tegn paa hendes fortsatte Virksomhed. Denne Dame var født i en Landsby og har aldrig forlangt at træde ud af denne snævre Verden. Hendes første Bog hed: "Village tales“ og staar dermed i Spidsen for alle Landsbyhistorier, hvis Stifterinde altsaa hun og ikke Auerbach er. Hendes Billeder ere fortræffelige og have med Rette erhvervet hende et varigt Navn. Hun maler med en Carlo Dolces Farver. Det Lyrisk-Poetiske i hendes Talent lod det imidlertid ikke blive noget frugtbart. Hun kunde kun fremstille det Oplevede, og Følte og var ikke istand til at vælge et Stof og behandle det objektivt. Hendes Stiil er yndig og simpel skjøn. Unge Damer, som lære det engelske Sprog, kunne ikke vælge en bedre Lekture, end Miss Milfords "Village tales.“

Vi rykke nu frem i Aarhundredet og komme allerede til Miss Harriet Martineau. Denne Dame er allerede vor Samtidige og en meget mærkværdig Person. Hørende til den bemidlede Borgerstand, erholdt hun en praktisk forstandig Opdragelse, hvori Religionen ikke spillede nogen Hovedrolle. Hendes Familie bekjendte sig til Unitariernes Sekt, Englands Nationalister, hvem Drøftelse er Hovedsagen. Hendes logiske Tænkeevne blev derved tidlig vakt. Hun havde maaskee endnu neppe betraadt en Skribentindes Bane, hvis ikke Lord Melbourne, der var bleven gjort opmærksom paa hende, havde gjort hende det Forslag, at skrive populære Fortællinger, som behandlede de forskjellige Grene af Statsøkonomien. Hun paatog sig dette Arbeide. Saaledes fremkom hendes „Political tales“, som paa en simpel logisk Maade, knyttet til smaae Begivenheder, behandle Folkets Interesser. Da hun nu engang var paa dette Felt, som tiltalte hende, skred hendes Viden fremad med hendes Villie. Hun er intet skabende Talent; men hun besidder en Bies Flid. Stræbende fremad med utrættelig Iver har hun allerede leveret tyve Værker. I Begyndelsen finde vi endnu den kirkelige Tro hos hende, og Samlinger af Bønner og Lovsange. Senere slaar hun ind i en didaktisk Retning, belyser Skolevæsenet, Underviisningen, Fruentimmernes Lærdom og deres Stilling i Samfundet. I denne Periode fremkom hendes Roman „Deerbrook“, hvis Heltinde er en Lærerinde paa Landet. Som historisk Roman har hun skrevet „Toussaint.“ En Reise til Amerika gav hende Anledning til at skrive om dette Land, og en derpaa følgende til Ægypten bevægede hende til at fortsætte sine Reiseskizzer. — Miss Martineau er en Individualitet, en Dame af en høist

eiendommelig Charakteer. Hendes Lidenskab er, med Fourriers Ord, maaskee Forfængelighed, men en uskyldig, hvorfor hun finder mangfoldig Tilfredsstillelse, der gjør hende lykkelig. Da hun nu i dette Punkt ikke seer klart, saa er hun af den Mening, at hendes Villie alene fremkalder hendes Tilfredshed, og at det vilde være Enhver muligt at opnaae det Samme. Verden kunde da tilvisse blive et Tempel fuldt af smilende Ansigter. I denne Retning har hun skrevet mange smaae Opsatser, som opvakte dygtig Ærgrelse hos hendes kjæreste Venner, fordi den Fordring: „Jeg gjør det, følgelig kunne I ogsaa gjøre det!" træder Andres Selvfølelse saarende imøde. Overhovedet er det en vovelig Sag med et saadant Jeg. Et tilstrækkeligt Exempel paa hvor svagt Mennesket er i moralsk Efterligning, har den christelige Verden afgivet i hele atten hundrede Aar. Miss Martineau blev angrebet af en farlig Sygdom, som gjaldt for uhelbredelig, og endelig blev kureret ved Magnetisme, idetmindste paastod hun det; Andre meente vel, at Levertran eller Jod havde bevirket det. Siden skulde nu, efter hendes Mening, alle Sygdomme hæves ved Magnetisme. Reichenbachs Bog kom netop ud dengang, og strax befalede hun, at man skulde sætte hendes Seng saaledes, at den rigtige Strøm fra Nord til Syd gik hen over den. Aviserne berettede denne Foranstaltning, ligesom de overhovedet gav Offentligheden tilbedste alt hvad hun gjorde, som en Rettesnor for Nationen. Hun flyttede nu ud til et Landsted ved en af Indsøerne i det nordlige England, hvilket hendes Venner havde ladet bygge til hende. Hun troede dengang ikke mere at kunne skrive noget; Staten havde tilbudet hende en Pension, som hun afslog, fordi hun ikke holdt den for berettiget til at udgive Folkets Penge. Nationen, som hun havde levet og tænkt for, skulde ved frivillige Bidrag bestride hendes Underholdning. Det skede da ogsaa. Til hendes Landsted hørte et Stykke Jord, som hun dyrkede, og en Ko. Denne Ko var meget opsætsig; der blev Miss Martineau intet andet Middel tilovers for at tæmme den, end at gaae ud paa Marken og magnetisere den. Øieblikkelig blev Dyret roligt. I Times gjorde hun Verden bekjendt med denne Kjendsgjerning og raadede Alle til en lignende Methode. Men de engelske Forpagtere forstode sig ikke paa at magnetisere. — Miss Martineau havde, som bemærket, et Stykke Jord, paa hvilket hun dyrkede det Nødvendige til sin Huusholdning. Nu indtraadte Krisen med Frihandelen og den deraf flydende Forlegenhed for Forpagterne. Strax besluttede hun at give et godt Exempel og ved en duelig Behandling at forøge Udbyttet af sit Jordstykke. Allerede i det følgende Aar var Avlingen den dobbelte, og Times bragte denne Beretning til alle engelske Landmænds Belærelse. Hendes sidste Opofrelsesakt er bleven mindst gunstig optaget. Miss Martineau var i Løbet af sine naturvidenskabelige Studier bleven fremmed for al traditionel og aabenbaret Tro og var gaaet over til en positiv Materialisme, som gjorde Menneskene til rene Planter. Hun holdt det nu ogsaa for Pligt, at lade dette Resultat blive Folket tildeel, og udgav i dette Øiemed en Brevvexel med en Hr. Aktinson, som behandlede dette Thema. Denne Bog opvakte almindelig Skræk, og selv hendes største Beundrere zitrede for en saadan ny Sandhed. Hvilken ny Overbeviisning der endnu vil paatrænge sig hende, er ikke let at forudsige; men sikkerlig vil det ikke mangle derpaa, thi Livets Skib staar aldrig stille for den, der søger Sandheden. Miss Martineau er meget elskværdig i Omgang, livlig, venlig og underholdende; men desværre meget døv. Hun er slank og smukt bygget og har et aandrigt, behageligt, endogsaa smukt Ansigt. Hendes Rygte er daddelfrit. Hun er meget praktisk og en fortræffelig Værtinde; trods hendes mange literære Arbeider ordner hun stedse Detaillerne i sin Huusholdning selv. Verdens Dom agter hun lidet, saasnart den ikke stemmer overeens med hendes eget Skjøn. Hun vandrer ofte hele otte Dage omkring paa Bjergene med en liden Randsel paa Ryggen, som indeholder hendes Tøi, og tager ind, hvor hendes trætte Fod ønsker at hvile. Er hun hjemme, saa arbeider hun i sin Have, luger og spader eller beskjæftiger sig med de Fattige, hvem hun staar bi med Raad og Daad.

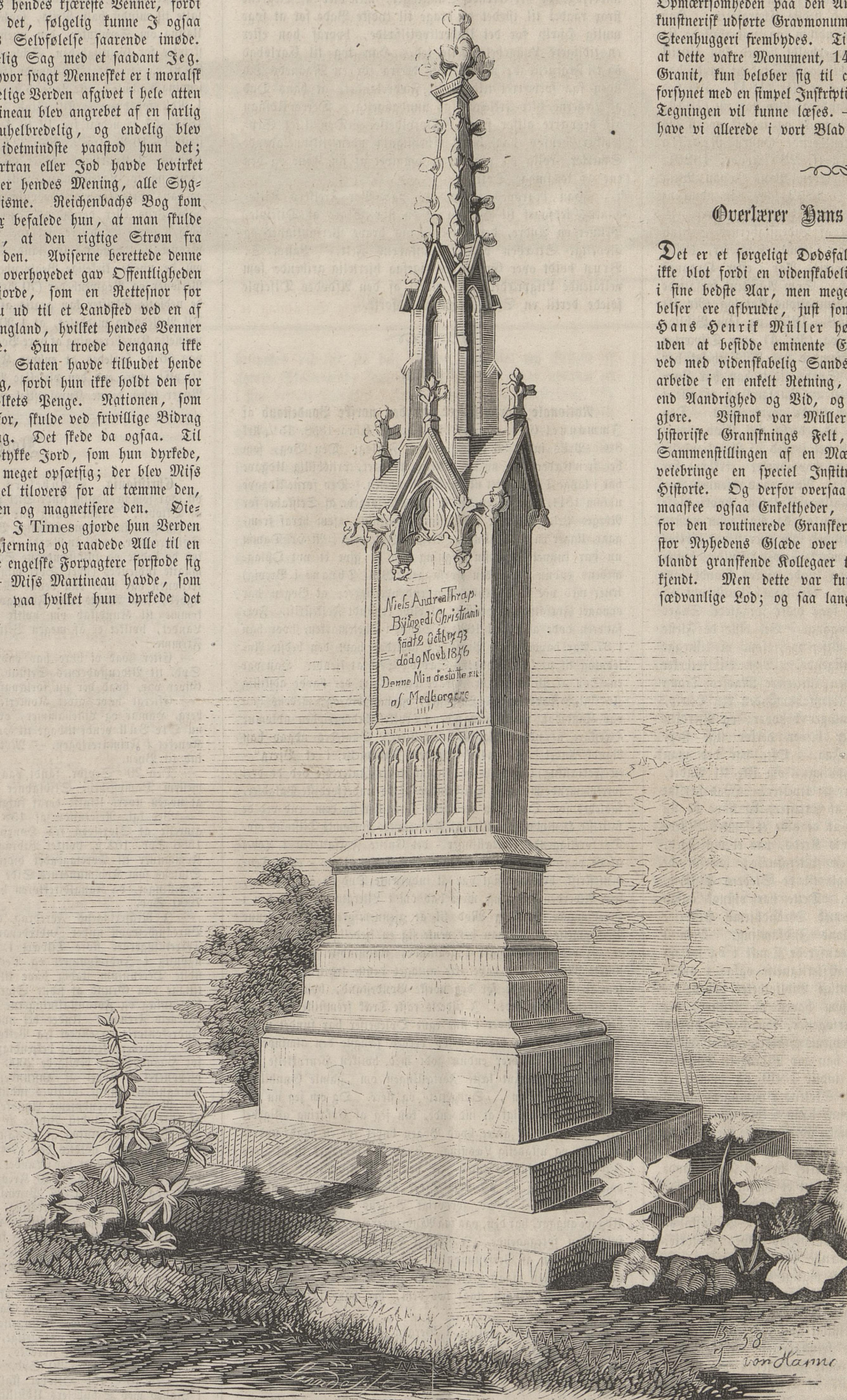

Byfoged Thraps Mindestøtte.

Vi give her en Afbildning af den Mindestøtte, som nylig er bleven reist over Byfoged Thraps Grav paa Vor Frelsers Kirkegaard. Støtten er bekostet af den Afdødes Standsfæller, som paa denne Maade ønskede at lægge sin Anerkjendelse for Dagen for den som Jurist og Borger lige hæderlige Mand, efterat en paatænkt Fest til hans Embedsjubilæum ved hans just indtrufne Død var bleven forhindret. Denne vakre Støtte, om hvis lette og ædle Former vort Træsnit vil give noget Begreb, er huggen i Sandsteen og udført af Architekt von Hanno, der har indrettet et Steenhuggeri for Ornamenturer og deslige, og hvem endnu et Par andre særdeles vakre Gravminder skyldes, af hvilke vi maaskee med Tiden skulle meddele Afbildninger. — Idet vi give denne Afbildning, kunne vi ikke andet end henlede Opmærksomheden paa den Anledning til at erholde vakre, kunstnerisk udførte Gravmonumenter, som ved Hr. v. Hannos Steenhuggeri frembydes. Til Veiledning kan ogsaa tjene, at dette vakre Monument, 14½ Fod høit, med Fodstykke af Granit, kun beløber sig til c. 250 Spd. — Støtten er forsynet med en simpel Inskription, som formodentlig paa selve Tegningen vil kunne læses. — Byfoged Thraps Nekrolog have vi allerede i vort Blad for 1856 (Nr. 46) leveret.

Overlærer Hans Henrik Müller.

Det er et sørgeligt Dødsfald, vi idag have at melde, - ikke blot fordi en videnskabelig agtet Mand er gaaet heden i sine bedste Aar, men megetmere fordi alvorlige Bestræbelser ere afbrudte, just som Resultaterne skulde ventes. Hans Henrik Müller hørte til disse Mænd, som - uden at besidde eminente Evner - gavne uendelig meget ved med videnskabelig Sands trolig og vindskibeligen at arbeide i en enkelt Retning, hvor der mere kræves Flid, end Aandrighed og Vid, og hvor der er liden Opsigt at gjøre. Vistnok var Müller seent kommet ind paa hiin historiske Granskings Felt, hvor det gjælder gjennem Sammenstillingen af en Mængde spredte Notitser at tilveiebringe en speciel Institutions endnu ikke behandlede Historie. Og derfor oversaa han i hvad han først leverede maaskee ogsaa Enkeltheder, som laae lige ved Haanden for den routinerede Gransker, og følte muligens en vel stor Nyhedens Glæde over hvad han fandt, uagtet det blandt granskende Kollegaer turde allerede i Forveien være kjendt. Men dette var kun den begyndende Granskers sædvanlige Lod; og saa langt fra at vi frastødes derved, maa vi meget mere føle os tiltalte ved det freidige, erobrende Haab, hvormed han, den allerede ældre Mand, af Iver for Sagen gik til Værket. Hvad der med Hensyn til Personlighedens Agtbarhed her som overalt maa stilles i Spidsen er dette: uden smaalige Bihensyn, med ærlig Villie og Uegennyttighed, Troskab og fast Overbeviisning om sin Stræbens Gavnlighed at have arbeidet mod et værdigt Maal. Og i saa Henseende vove vi at sætte Müller særdeles høit. Han var en af disse fordringsfrie, men mere og mere sjeldne Arbeidere, der føre sammen Stene, som de ofte ikke selv mægte at anbringe symmetrisk, men hvoraf altid mere begavede Bygmestere med Tiden kunne opføre ziirlige Paladser. Det var ham ikke saameget om at gjøre at have bygget, som at der blev bygget. Og derfor maatte ogsaa hans Stræben have et agtværdigt Præg selv for dem, som kunde finde sig skikkede og kaldede til i Enkelthederne at korrigere dens Resultater.

Hans Henrik Müller er født i Throndhjem d. 14de November 1817 af Forældre Grosserer J. Peter Müller, en Tydsker af Fødsel, og Cornelia Susanna Peterson, Datter af den som ivrig Patriot og Journalist bekjendte Bankdirektør Mathias Conrad Peterson i Throndhjem. Faderen gik fallit, forlod Kone og Børn og begav sig til Stockholm, hvor han endnu skal leve; og Moderen blev siddende igjen i trange Kaar med tre Døtre foruden denne Søn, og maatte ene sørge for deres Opdragelse. Dette gjorde hun ogsaa med al den Kjærlighed og Selvforsagelse, som en ædel Kvinde under slige Forholde kan

udfolde. Sønnen, der ved opofrende Deeltagelse og Hjælpsomhed har vist sig sin brave Moder værdig, sattes ind i sin Fødebyes Latinskole, hvor han nok nød fri Underviisning. Allerede som Skolediscipel søgte han ved Informationer at bringe nogen Hjælp for Familien. Den Arbeidsomhed og Ordenssands, som gjennem hele Livet udmærkede ham, maatte allerede fra hans Skole- og Studenterdage forebygge mangt et Savn, som hans ydre Kaar ellers vilde have gjort føleligt. Etogtyve Aar gl. tog han, 1838, Examen Artium og næste Aar Examen philosophicum, begge Dele med bedste Charakteer. Han valgte Philologien til Embedsstudium og underkastede sig allerede i 1843 Examen, men erholdt herved kun Haud illaudabilis. Allerede som philologisk Student havde han i Rektor Bugges Sted vikarieret et Aar (1841—42) ved Throndhjems Skole; og som Kandidat blev han nu (1844) ved samme Skole konstitueret Adjunkt og indgik nogen Tid efter i Ægteskab med sin gjenlevende Hustru Rebekka Margretha Elisabeth Wiig (f. 28de Novbr. 1820), Datter af afdøde Foged i Inderøen Paul Johan Wiig og Ingeborg Kirstine Gill. I 1852 blev han udnævnt til Adjunkt og 18de November 1853 til Overlærer. — Siden 1845 var han Medlem af Videnskabernes Selskab i Throndhjem, i 1849 blev han sammes Kasserer, 1850 Assistent ved Bibliotheket og forrige Aar, efter Organist Tellefsens Afgang, Bibliothekar. Som Assistent forfattede han den i 1853 udkomne Kontinuations-Katalog (Nr. 3) over Bibliothekets Tilvæxt 1848—1852 og som Bibliothekar den nylig udgivne Katalog (Nr. 4) over Tilvæxten 1853—1857. Müllers Virksomhed ved Bibliotheket har ellers efterladt sig et varigere Spor, idet han har Fortjenesten af at have foranstaltet en Indsamling af alle i Throndhjem trykte Skrifter, der kunde overkommes. Den Forøgelse, Bibliotheket herved fik, deels ved Kjøb, men fornemmelig ved Gaver, tør vi vel - med al Anerkjendelse forresten af hvad Andre tidligere have virket - erklære for den vigtigste i dette Aarhundrede. Naar man gjennemgaar den ovennævnte nyeste Kontinuations-Katalog, hvori disse throndhjemske Skrifter findes anførte, da maa man næsten forbauses saavel over deres Talrighed som over fleres bibliographiske Sjeldenhed. Og vi mærke herved tilfulde, hvilke interessante Erhvervelser der dog kunde gjøres blandt som oftest uliterære Folks Skrammel, der ligger henslængt og uændset, - blot man søgte at faae disse foragtede Sager samlede og reddede fra Undergang. Vel ville de Fleste ansee de indsamlede Pjeser, Viser ꝛc., som vi tillægge størst Værd, for aldeles intetsigende. Men Bibliotheker indrettes ikke i Forhold til den illiterære Masses Trang og Smag, men for at byde Videnskabsmanden den Hjælp, han ved de forskjelligste Anledninger behøver; og Værdien af bibliographiske Sjeldenheder bliver derfor lige stor, om den end kun indsees af Faa. Ofte har det man mindst skulde vente, sin Betydning - om ikke til Andet, saa dog til at betegne Literaturens Aspekter. Hvad særligt angaar slige lokale Samlinger af Skrifter, da have de sin store Vigtighed netop derved, at de give et samlet Billede af det aandelige Liv, som i en vis Kreds, paa et vist Sted, har rørt og udtalt sig gjennem Literaturen, hvorfor de da afgive et væsentlig Materiale til de Steders Historie, hvor Skrifterne ere fremkomne. Dette har vistnok ogsaa for Müller, der just syslede med Throndhjems Historie, været et Hovedhensyn ved hans Indsamling. Men i ethvert Fald er den af ham realiserede Tanke i og for sig saa fornuftig, at den fortjener Efterlignelse ogsaa i andre Byer, hvor Museer eller offentlige Bibliotheker haves.

De literære Arbeider, som haves af Müller, ere nærmest fremkaldte ved de Undersøgelser, som han er bleven ledet til at gjøre ang. Throndhjems Historie. Det ældste er et Program af 1855, hvori han gav Bidrag til Throndhjems Kathedralskoles Historie indtil 1809 og hvortil et Slags Supplement (angaaende Skolens Bygninger) gaves i Programmet for 1857. Denne hans Skolehistorie var - hvad Titelen ogsaa antyder - ingen udtømmende Behandling af Stoffet; men den var dog et saare fortjenstligt Arbeide, som ved en ny paatænkt Omarbeidelse, hvortil Forf. havde samlet et rigt Materiale, vilde blevet et endnu mere brugbart Værk. Ellers var det i literær Henseende Müllers Hovedopgave - ligesom det længe har været Videnskabsselskabets - at kunne give Throndhjems Byes Historie. Hertil havde han da ogsaa længe samlet Aktstykker paa forskjellige Hold. Men fra dette vigtige Arbeide bortreves han desværre endnu inden han fik bearbeidet det allerede samlede Materiale eller foretaget de paatænkte Reiser til dets Forøgelse. Det eneste Resultat af disse hans Granskninger, som i Literaturen er fremkommet, er den aktmæssige Skildring af Throndhjemske Forholde 1722-1726, som han i Nr. 14, 16 og 17 af dette Blad for iaar meddeelte og hvilke ogsaa optrykkes i Throndhjems-Posten. Hans efterladte haandskrevne Samlinger ville udentvivl være en vigtig Hjælp for den, der igjen maatte give sig af med at bearbeide Throndhjems Historie, og det er derfor rimeligt og ønskeligt, at disse blive indkjøbte for en offentlig Samling, for at sikres for at gaae tabte. Den nærmeste til at erhverve dem er vistnok Videnskabernes Selskab i Throndhjem, baade fordi de helst bør findes i den By, som de angaae og som neppe vil blive beskrevet af nogen anden end en derboende Mand, og fordi hiint Selskab har et vist Krav paa dem, da det, før at Müller i Kjøbenhavn og Christiania kunde forøge sine Samlinger, havde bevilget ham en Understøttelse, der ligefuldt bør anerkjendes, om den end ikke ved hans Sygdom og paafølgende Død blev benyttet. — Efter en tidligere Sygdom kom Müller i Vaares til Christiania, for med hiin Understøttelse at undersøge de herværende Samlinger, men blev af Lægerne strax raadet til istedet at drage til tydske Bade for at søge mulig Hjælp for det Underlivstilfælde, hvoraf han efter en tidligere Lungebetændelse led. Han tog til Carlsbad og til Franzenbad, men vendte derfra for en Maaneds Tid siden saa forværret tilbage til Fædrelandet, at hans Død af Lægerne blev erklæret for uundgaaelig. Deres Udsagn gik desværre altfor snart i Opfyldelse. Den 17de September hensov han her i Christiania uden tilsyneladende Smerter, rolig og resigneret, omgivet af sin Kone og den ene af to smaae Døtre.

Han begroves i Fredags paa Vor Frelsers Kirkegaard, ledsaget til Graven af en stor Skare af Disciple, Venner og Andre, der agtede hans brave Personlighed og alvorlige Stræben paa Videnskabens Felt. Pastor S. Brun holdt over Graven en ligesaa hjertelig gribende som veltalende Liigprædiken og endeel af den Afdødes Disciple føiede dertil en Sang, som de udførte.

Literatur.

Nationale Fortællinger for den norske Bondestand af Immanuel Chr. Grave. 3die Oplag. Chra. 1858. 15¼ Ark 8vo. Priis indb. 36 ß. Damms Forlag. Den Bog, som her fremtræder i en ny og tækkelig udstyret, priisbillig Udgave har i lange Tider været ude af Boghandelen. Den første Udgave udkom 1811, den anden 1817, begge besørgede af Selskabet for Norges Vel. Allerede i den store Afsætning, som heraf fremgaar, ligger en Anbefaling for Bogens Interesse. At Hr. Damm nu har kunnet finde sin Regning ved at give et nyt Oplag, medens endnu en anden Forlægger (Wm. Thrane i Brevig) truer med nok et Optryk, viser end yderligere, at Bogen har opnaaet Forfatterens Hensigt, at blive et sandt Folkeskrift. Forfatteren døde allerede i 1820 i Saude i Thelemarken, hvor han i 37 Aar havde været Præst og saaledes havt den bedste Anledning til at lære Bondens Sæd og Skik at kjende. Han var en Søn af Præsten Chr. Grave paa Eger, der havde adskillig Indsigt i Fædrelandets Oldsager, og han bidrog, medens han var Kandidat, til at forøge den i Trykkefrihedsperioden udkomne Hærskare af yderst blandede Skrifter. Saaledes udgav han blandt Andet „En norsk Hyrdes Indtagelse i et Bjerg" - en Fortælling, som nu har langt større Interesse ved de deri forekommende maleriske Skildringer af de underjordiske Paladser, saaledes som Overtroen fremdeles forestiller sig dem, end ved de satiriske Hentydninger til vort Fædrelands forsømte Tilstand osv. De foreliggende Fortællinger - det Eneste Forfatteren i Løbet af de paafølgende 50 Aar, indtil sin Død, udgav - er et Tendentsskrift, hvis Hensigt var at indprænte Dyd og gode Sæder, som Alverden dengang mere bad em i Literaturen, end den i Livet havde Lyst og Mod til at gjennemføre. Efter denne Bestemmelse skulde man her vente sig en kjedelig Bog; men det er Graves Fortællinger ingenlunde, idetmindste ikke for den simple Mand. De have ikke antaget denne trættende Bredde, som Zetlitz's Sange for den norske Bondestand, hvis Tendents er aldeles tilsvarende. I tildeels raske Træk fremstille de Begivenheder, som Enhver i sine egne Oplevelser har fundet noget Tilsvarende til og hvilke netop derved fængsle den almindelige Læser. Jeg erindrer endnu godt med hvilken Henrykkelse jeg som ulært Bondegut læste Fortællingen om „gamle Gunhild", „den forlorne Søn", „Spøgelset" og flere. Og om jeg nu end kunde have adskilligt at indvende, kan jeg af Erfaring alligevel ikke andet, end at ansee hvad Bogen byder for en baade underholdende og uskadelig Læsning. Hvad der bidrager til at gjøre Indholdet end interessantere, er den store Afvexling, idet der paa et Omfang af vel 200 Sider gives ikke mindre end 36 Fortællinger. — Hvad forøvrigt Bogens nærværende tredie Udgave angaar, har den, paa faa Ændringer nær, ganske ordlydende fulgt den foregaaende. I stilistisk Henseende, og navnligen i Skrivemaaden af Personnavnene vilde adskillige Rettelser været at gjøre. Men maaskee vilde man allerede derved forspildt den Yndest, hvori Bogen staar hos dem, der have læst de ældre Udgaver.

Paa Beyers Forlag i Bergen er udkommet endnu et Bidrag til Barnedaabsstriden, nemlig: **Foredrag** i Anledning af vore Dages Strid om Daaben og Kirken af ref. Kapellan til Nykirken S. B. Hersleb Walnum, 4 Ark st. 8vo. Forf. har først efter indtrængende Opfordring af Mange af Menighederne i Bergen nedskrevet disse Foredrag til Trykken; og allerede af hans præstelige Anseelse tør man slutte, at dette ikke har været forgjæves Arbeide, men at Bogen med Glæde vil blive modtagen i videre Kredse.

Vi have netop faaet os tilsendt Fortegnelse over en heel Deel værdifulde Skrifter af den **Gyldendalske Boghandlings** store Forlag, hvis Priser ere betydelig nedsatte, og hvorpaa vi henlede Læseselskabers og private Bogkjøberes Opmærksomhed. Blandt de priisnedsatte Skrifter skulle vi fremhæve: Mynsters blandede Skrifter, 6 B., der før kostede 15 Rdl. 64 ß, men nu ere nedsatte til 5 Rdl.; Sammes Levnet og et Par Prædikensamlinger, hvilke alle ere nedsatte til mindst det Halve; Molbechs blandede Skrifter, ny Samling (før 10 Rdl. - nu 5 Rdl.) foruden mange andre af denne Forfatters Værker, hvilke ere nedsatte til halv, ja endog fjerdedeels Priis. Flere juridiske, ogsaa blandt vore Jurister brugelige Værker ere nedsatte til mindst halv Priis, saaledes Hansen om Skiftevæsenet, Usfing om Servituter, den nyeste Udgave af Fogtmanns Reskripter for Geistligheden, Schlegels Statsret (før 3 Rdl. - nu 64 ß) og sammes Encyklopædi (før 3 Rdl. - nu 1 Rdl.). Rosenvinges gamle danske Love, 5 store Kvartbind, faaes nu til omtr. 1 Rdl. for hvert særskilt Bind. Clausens theologiske Tidsskrift 1854—57 er nedsat fra 12 til 4 Rdl.; Hjorts evangeliske Ugeskrift 1—10 B. fra 23 Rdl. 32 ß til 8 Rdl.; Schönings Norges Historie, 3 Kvartbind, koster nu 1½ Rdl. Af Skrifter, som egne sig for Læseselskaber, ville vi nævne Combes Physiologi og hans øvrige (oversatte) populære Arbeider, der nu alle faaes til halv Priis eller derunder; Steenstrups danske Maanedsskrift, hvis 6 første Bind ere nedsatte fra 13 Rdl. til 5 Rdl.; Lavergnes Landbruget i England, Skotland og Irland; Gieseler om de nyeste kirkelige Begivenheder og Wachsmuths historiske Personer og Begivenheder (70 Ark 1 Rdl.!) Katalog over alle de nedsatte Skrifter kan gratis afhentes i enhver større Boglade. Til Veiledning meddeles, at 1 Rdl. er 60 ß norsk; men ved en urimelig Kursberegning af vore Boghandlere kommer den her altid paa 66 ß, saaledes at enhver Kjøber af danske Bøger betaler 10 pCt. mere end den virkelige Værdi. Ved tydske og franske Bøger løber denne Kursforskjel endog op til mere.

Norge.

Christiania. Schübelers aarlige Udstilling af Havesager vil iaar som sædvanlig finde Sted paa Børsen og aabnes i Midten af Oktober. Denne Gang har Selskabet for Norges Vel søgt at bistaae ham i hans priselige Bestræbelser ved at udsætte fem Sølvpræmier, to til en Værdi af 15 Spd., de andre til 10 Spd., for de bedste og fuldstændigste Samlinger af Frugt, som til ham maatte indsendes (hver Sort mindst i 5—6 Exemplarer). Direktionen har troet paa denne Maade at burde benytte den Leilighed, som Aarets rige Frugtavl frembyder, for at man kan komme til Kundskab om hvilke Frugtsorter der dyrkes her i Landet, hvilket er af megen Betydning for Frugtavlens videre Fremme.

— Efter hvad vi høre har endnu en Anonym skjænket 1000 Spd. til Videnskabernes Selskab her i Christiania. Den første Giver var, hvad der nu forlængst er bekjendt, Prof. Faye.

— Efterat have givet Koncerter i Drammen, paa Kongsberg, Hamar og Lillehammer, overalt under uhyre Bifald, er nu Ole Bull vendt tilbage til Hovedstaden og giver 2den Oktbr. Koncert i Frimurerlogen. — Møllargutten er nu ogsaa kommet ind til Byen.

— Den 20de Septbr. fandt paa Mjøsen et Sammenstød Sted mellem Dampskibene Skibladner og Færdesmanden, dog uden at nogen større Ulykke deraf fulgte.

— Ved kgl. Resolution af 15de Septbr. er der, til Farbargjørelse af Storelven fra Hønefossen til Tyrifjorden, bevilget 1586 Spd. 102 ß, hvilket Bidrag svarer til hvad vedkommende Kommuner til Foretagendet hidtil have bevilget. Saavel fra Statens som Kommunernes Side vil imidlertid kræves yderligere Bevillinger, da Kanaldirektøren har anslaaet Omkostningerne til 7900 Spd.

— I Regjeringens Foredrag ang. Oprettelsen af den nye Bureauchefspost under Indredepartementet gives en Udsigt over Forretningernes store Tilvæxt i dette Departements Kontorer, navnlig i Indrekontoret og Veikontoret, hvor Sagerne i det sidste Decennium stadig have tiltaget, og end mere nu ville tiltage paa Grund af sidste Storthings Beslutninger om Jernbaneanlæg og Foranstaltningerne til Myrdyrkningens og Skovvæsenets Fremme. Under det nye Kontor vil endeel Sager fra Indrekontoret og endeel fra Veikontoret blive at henlægge.

— Indredepartementet bekjendtgjør, at af de til Reisestipendier for Haandværkere bevilgede 2000 Spd. aarlig vil en Deel blive disponeret i Løbet af anstundende Vinter, hvorom saaledes Ansøgninger kunne indgives indtil November Maaneds Udgang.

— Nordre Throndhjems Amtskommune er ved kgl. Resolution af 15de Septbr. indtil Videre af Staten tilstaaet et Bidrag af 400 Spd. til Lønning af en fast Veiingeniør.

— I **Siljord** holdtes den 17de Septbr. et Dyrskye, som af alle slige Udstillinger her i Landet skal have været stærkest besøgt baade af Folk og Fæ. 250 Kreaturer udstilledes foruden nogle Faar og Sviin, og 27 Præmier (samtlige til en Værdi af 50 Spd.) havdes til Fordeling. Amtmand Aall og Statsagronom Lindequist vare tilstede ved Mødet.

Christianssand. Den 17de kom Dampskibet „Bergen" hertil fra Hamburg; det var blevet forsinket derved, at den ene Maskines Cylinder underveis var sprunget og hele Maskinen bleven ubrugelig.

Bergen. Det nydannede Aktieselskab er tilbudt Theatrets Bygninger med Inventarium, Garderobe m. m. for en Kjøbesum af 5800 Spd., hvilke Betingelser en i den Anledning valgt Kommittee har fundet antagelige, og foreslaaet, saasom omtrent 3000 Spd. strax skulle udredes, at der for hver af de 97 tegnede Aktier indbetales 30 Spd.

— Den 10de—15de Oktober skal her holdes en Frugtudstilling i Lighed med Schübelers Udstillinger i Christiania.

Aalesund. Byens Indvaanere ere nylig blevne satte i den yderste Forundring ved et eget Tilfælde. En gal Mand, som fra Throndhjem fulgte med Dampskibet „Nordstjernen", for at bringes til Stavanger, havde her fundet Anledning til at snige sig iland og begive sig til Kirken, hvis Dør han fik aabnet, og gik op i Taarnet, hvor han - Kl. 5—6 om Eft. - begyndte at ringe.

Throndhjem. Polytechniker C. Dahl er af Kommunen antaget som Civilingeniør for Byen.

Christiania. Trykt og forlagt af H. J. Jensen. (Storgaden Nr. 27.)

Illustreret Nyhedsblad.

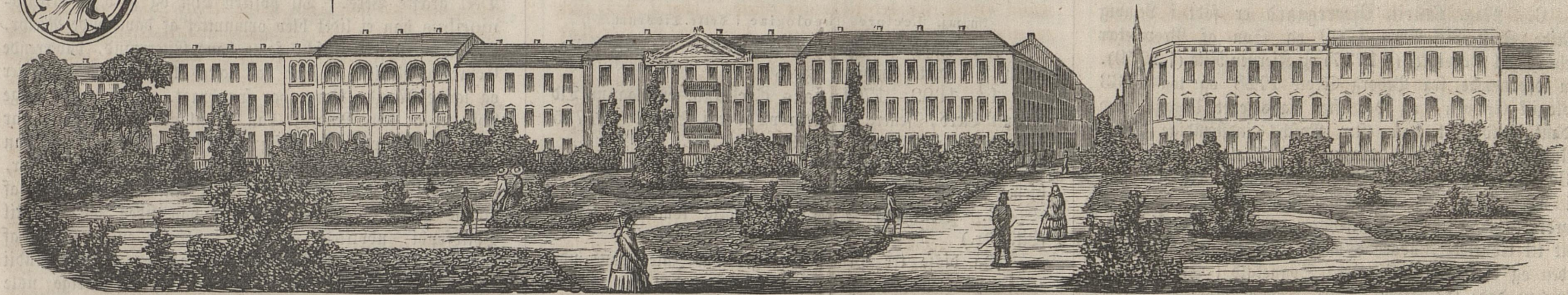

Nr. 40. | Udkommer hver Søndag Morgen. | 3die Oktober 1858. | Abonnementsprisen er 60 ß Fjerdingaaret. | 7. Aarg.

Indhold.

Efterretninger om Christiania Cathedralskole under Cancelliraad Jacob Raschs Rectorat. (1706-37.)

(Prøve paa et større skolehistorisk Arbeide af Ludv. Daae, studios. philol.)

VII.

Naar man gjennemgaar Christiania Stiftsprovsties - forhen kaldet Bragernæs Provsties - geistlige Stervboprotokol, vil man stundom støde paa enkelte af Skolens Hørere, der ere døde som saadanne, der ogsaa dannede et Anhang til Geistligheden. Men den Forestilling om deres Kaar, som den detaillerede Opregnen af al deres jordiske Eiendom fremkalder hos os, er lidet lystelig. De „salige Karle", som de hede, efterlade sig foruden nogle gamle Bøger, Knapper og Spænder, gjerne kun sin Kalamankes-„Kjortel" og sin „Degen" (Kaarde) med Gehæng. Hvad de eie, strækker næsten aldrig til for at bestride Begravelsen, som derfor Skolen stundom paatager sig, samt deres Gjæld, hvoraf ofte ikke den mindste Deel skyldtes Apothekere, der dengang ogsaa vare Viintappere. De bleve vel derfor tidt begrædte af sine Creditorer, men oftest ogsaa kun af dem, thi Kone og Børn havde de ei, og maatte heller ikke have det. Thi en Hører skulde, saalænge han tjente som saadan, ikke gifte sig, en Bestemmelse, der udtrykkelig endog 1739 blev indskjærpet, skjønt det da især gjaldt de nederste Hørere, og der gaves Udsigt til, at ogsaa de med Biskoppens Tilladelse under visse Omstændigheder kunde haabe Giftetilladelse.*)

Hørernes Indtægt bestod foruden i det dem „assignerede" Kammer, der ved de fleste Skoler var elendigt og kun forsynet med ormstukne og daarlige Møbler, i Kostpenge, Accidentser og Løn. De to øverste Hørere ved denne Skole havde imidlertid istedetfor Løn af Skolekassen noget beneficeret Jordegods; dette findes optegnet i et Manuscript paa Univ.-Bibl., det samme, hvori den i Forordene omtalte Dimittendfortegnelse er indført (Nr. 435) 4to i Catalogen). Der gives vel ingen Beregning af Hørernes Indtægter for dette Tidsrum, men af en senere (1787) for denne Skole afgiven tror jeg at kunne slutte, at deres hele Indtægt paa Raschs Tid omtrent kan have været: c. 250 Rdl. for Femtelecties, c. 170 for Fjerdelecties, c. 120 for Tredielecties og noget Lignende for de tvende forenede nederste Lectiers Hører. Meget bedre kan deres Kaar i det Mindste ikke have været. § 9 i Skoleforordningen af 1775 forbyder ellers Lærerne „at tage nogenslags Skjænk, Gave eller Offer af Disciplerne, være sig som Nyt-Aars Gave, Sct. Thomas Offer, Navne-Dag, Fødsels-Dag" o. s. v. Af dette Forbud maa altsaa sluttes, at Saadant har været i Brug, hvilket ogsaa bestyrkes ved at see hen til det udentvivl tro Billede af gamle Skolemænd, som S. S. Blicher har udkastet os i sine herlige Noveller „Juleferierne" og „Høstferierne."*)

Disse en Hørers ugunstige Kaar, hvilke dertil ved andre Skoler ofte vare ringere end ved nærværende, have naturligviis bevirket, at de Fleste kun have betragtet sin Hørerstilling som en Ventepost, indtil de kunde naae noget Bedre; deraf deres Forpligtelse til „nogen Tid at forblive i Embedet." Kun faa Colleger stege eller kunde stige til Rectores og Conrectores; de Fleste vare derimod theologiske Candidater og søgte gjerne geistlig Befordring, saa snart den var at erholde; de pleiede derfor ogsaa allerede som Hørere at øve sig i at prædike og mod Betaling at gaae Byens Præster tilhaande, Noget, hvortil Hørerne, som det heder, „ofte misbrugtes." Værre farne vare de, hvem Adgang til et Præstekald ikke stod aaben: de maatte da enten finde sig i at forblive i deres daarlige Stilling, der kun levnede dem liden Adgang til Bifortjeneste, da Skoletiden optog fast den hele Dag, eller de fik bane sig en anden Vei. Jeg kjender saaledes En, der siden blev Cornet, en Anden, der levede af at forhandle Spillekort, en Tredie, der ved Ægteskab med en rig Enke reddede sig ud af Skolens Hoveriarbeide. En sjelden Gang sees (i forrige Aarhundrede) ogsaa lavere Skolemænd, hvem Lykken var gunstig, at arbeide sig op til civile Embeder, endog til Amtmandskaber.

Her følger nu de Efterretninger om Hørere ved Christiania Skole, som jeg for dette Tidsrum har kunnet samle; Andre, der have behandlet norske Skolers Fortid, have ikke holdt det Umagen værd endog at nævne Colleger, men jeg maa her med S. J. N. Bloch være af en anden Mening. At jeg ei har kunnet faa disse Biographica saa fuldstændige, som jeg havde ønsket, er ikke min Skyld; Intet af mit Arbeide har kostet mig mere Anstrængelse, da næsten alt Herhenhørende har maattet søges udenfor Skolearchivet, og dertil en akershusisk Præstehistorie endnu savnes.

5te Lectiehørere.

1. Ved Raschs Ankomst var udentvivl **Adolph Axelsen And** Hører i 5te Lectie, hvilket han sees allerede at have været 8de April 1704. Han er dimitteret fra denne Skole af Rector Hirnklow 1696, og skal senere være bleven Præst paa Bornholm.

2. **Peder Kinck**, født c. 1680 og vistnok dimitteret her fra Skolen 1694 af Hirnklow, Søn af Provst i Nedre Romerike Mogens Johansen Theiste og Abigael Pedersdr. Kinck, hvis Familienavn han optog. Tjente en Tid lang som øverste Collega (5te L.-Hører) i Skolen, hvorfra han 1716 blev kaldet til Feltpræst ved det viborgske nationale Dragonregiment under dets Tjeneste i Norge under Oberst Meitzner, senere blev han, efter en Tid at have været Skibspræst paa den norske „Eskadre" under Viceadmiral A. Rosenpalm, d. 29de Mai 1719 Sognepræst til Enebak, hvilket Kald han 1750 afstod til Søstersønnen J. W. Röder, ligesaa en fordums Collega ved vor Skole og en Broder af Conrector Röder. Kinck døde 1757 og efterlod af sit Ægteskab med Sara Sæbye en Søn, Mogens K., der 1765 døde som „Fændrik reformé." Fra ham nedstammer en af Skolens nulevende Adjuncter, H. E. Kinck. (En i Worms - men ikke i Nyerups - Lexicon nævnt P. Kinck er neppe identisk med denne.)

3. 4de December 1719 sees en vis **D. Poscholan** at have været 5te L.-H.; han har tillige mod Extrabetaling underviist i Skrivning og Regning, da han d. 4de April 1719 qvitterer tilligemed Søwr. Tybring og Jacob Nilsen for 20 Rdl., som de tilsammen have oppebaaret for 1 Aars Underviisning i disse Færdigheder.

4. **Søren Essendrup**, f. 7de April 1695 i Christiania, Søn af Kjøbmand Jens Sørensen E. og Anna Makrop, blev Student fra denne Skole 1715 og theol. Cand. 1718 og derpaa nogen Tid Huuslærer hos Præsten Jens Holmboe i Vardal. Efter en kort Tid at have været 4de L.-Hører blev han øverste Collega 1720 og 1734 Sognepræst til Trøgstad, efter Aaret i Forveien at have afslaaet det ham tilbudte Hvaløernes Kald. Døde c. 1741. Trods det gjældende Forbud mod Høreres Giftermaal var han alt 1724 gift med Pauline Holst, der døde omtrent paa samme Tid som Manden. (Deres Søn Gerhard, f. 1724, blev 1742 Student fra Helsingør og 1754 pers. Capellan hos M. Hagerup i Hole. En Søn af dem har vistnok ogsaa Justitsraad Jens E. været; denne er blandt Andet Forfatter af en Beskrivelse over Lier, og saavidt jeg veed Stamfader til den berygtede Pascal Paoli.) S. Essendrop er ellers rimeligviis Concipist af en Deel af den i Forordene til dette mit Arbeide nævnte Dimittendfortegnelse paa Univ.-Bibl. og af andre Ting om Skolen, der alt tilforn har tilhørt J. Chr. Berg.

5. **E. N. Arbien** (se mellem Conrectorer og Rectorer) var Essendrops umiddelbare Eftermand.

6. **Ole Klarschow**, en Dansk, Studiosus og 5te L.-Hører. Døde 11te Novb. 1736. „Det salig Menniskes" Arvinger vare en Fuldbroder Studiosus Lars Hiort K. i Kjøbenhavn og 3 Halvsøstre. Hans Farbroder Peter K. var Sognepræst til Guldberg i Fyen. I Vacancen efter hans Død bestyredes Lectien af Conrector Arbien.

7. **Jacob Peter Hersleb** var 1737 en kort Tid øverste Collega, indtil han ved Raschs Død blev Conrector i Arbiens Sted. Han var af den Herslebske Præsteslægt i Stod og Brodersøn af den store Biskop. Om denne Mand, der ogsaa blev Rector ved Skolen efter Arbien og ægtede hans Enke, se Lit.-Lex- og Erlandsens Throndhjems Geistl. p. 317. Han nævnes af N. M. Petersen i Bidrag til den danske Lit.-Hist. IV, 1 p. 159 mellem theologiske Lærde.*)

4de Lectiehørere.

1. **Lauritz Bragnæs** i det Mindste 1703 og 1704.
2. **Erland Michelsen**, tilforn 3die L.-H., 1707.
3. 1719, 4de Decbr. **S. Essendrop**, se ovenfor.
4. **Jens Abildgaard**, Broder af Rector A. i Helsingør og af Jubellæreren Peter A. i Røraas, f. i Throndhjem 1696, Søn af Lieutenant Jens A., en Jyde, og Hilleborg Bugge. Efter tilforn at have gaaet i Throndhjems Skole kom han 1709 ved senere Generalmajor Buddes Hjælp til Christiania Skole, hvorfra han 1715 dimitteredes. Han blev 1722 Cand. theol. og samme Aar Fjerdelectiehører. Ogsaa han var allerede som Hører gift, nemlig med Anne Maria Finkenhagen. Han blev 1728 Sognepræst til Løiten, hvor han 1745 døde. Hans Børn og Familieforhold findes udførlig ombandlede hos Gjessing i hans Jubellærere II, 2, 272 samt hos Erlandsen Throndhjems Geistl. p. 180 sqq.**)

*) Jeg har i Rigsarchivet forefundet et Par af de skriftlige Løfter, som Hørere maatte aflægge ved sin Tiltrædelse; begge ere fra 1734 og fra vor Skole. Jeg hidsætter Noget af samme. „I Særdeleshed forbinder jeg mig til, saalænge jeg samme Embede betjener, ikke at ville indlade mig i Ægteskab, men saafremt jeg i den Tid skulde fatte det Forsæt, da strax uden Ophold resignere Stationen. Desuden skal det og være min Skyldighed nogen Tid at forblive i Embedet, logere paa det mig assignerede Cammer, uforsømmelig være tilstede ved Kirken, Skolen og Communitetet" o. s. v. Af Hørernes nedenforstaaende Personalia vil man dog se, at de stundom allerede i denne Periode have været gifte, men vel at mærke vides dette kun om Colleger i 4de og 5e Lectie.

*) Den danske Literatur eier ogsaa en anden ikke saa uheldig novellistisk Fremstilling af Skolemandens Gjenvordigheder: „Høreren og Taterpigen" af Dr. Sophus (ɔ: Bloch-Suhr), 1839.

*) Han havde 3 Børn: 1) Jacob H., Commerce-Assessor, † 1785 ugift. 2) Inger Maria H., g. m. Iver Neumann, Eier af Odals Verk. 3) Sophia Dorothea H., g. m. Zahlkasserer Jacob Juell, der kom i Kassemangel og rømte til Sverige, hvor han blev Brugspatron og hvor hans Efterkommere endnu skulle boe. I sin Tid vil jeg naturligviis behandle Hersleb udførligere.

**) I hans ældste Søn Martins Testimon. Publ. fra Kjøbenhavn har jeg fundet følgende interessante Tirade: Noster dum fuit, a nota Abildgaardorum virtute non descivit, sed presse illorum vestigiis & vivendo & laborando instituit. cett.

5. Ivar Brinck, f. i Christiania 1699 og Søn af en Franskmand Cheret og Christina Brinck, hvis Navn han optog. Efter i 12 Aar at have været denne Skoles Discipel blev han dimitteret 1721 og en ganske kort Tid efter 3die L.-Hører.*) 1726 tog han under et midlertidigt Ophold i Kjøbenhavn theol. Attestats og blev 1730 4de Lecties Collega. 1734 den 13de Mai Præst til Oslo Kirke og Hospital („Nosocomium"), hvor han døde 7de Jan. 1760. Læsningen af hans Vita gjør et godt Indtryk. Hans „Symbolum" var „Omnia per Christum, me corroborantem, valeo."

6. Mag. Lauritz Bjerregaard er født i Lemvig i Ribe Stift 3die April 1709 og Søn af Proprietær Niels B. til Nørvinkel († 1737) og Kjersten Riis († 1759). Han deponerede fra Viborg Skole 1728 og tog 1733 theologisk Examen, og det efter hans eget Udsagn med saadant Held, at han efter Raschs indstændige Ønske („desideratus") blev dragen til Skolen, hvor han 1734 blev Collega i 4de Lectie, paa samme Tid som han skal være kaldet til Personelcapellan til Lom. 1737 befordredes han til Femtelectiehører ved Herslebs Avancement til Conrector, hvorhos han 1743 erholdt Magistergraden og Aaret efter Eidsberg Sognekald i Smaalenene, hvor han døde 9de Decbr. 1769. Hans Portræt, der er taget medens han var Collega, opbevares i den Huitfeldtske Samling i Christiania og tyder paa en smuk og livlig Mand. Han roses ogsaa almindelig for Flid og Duelighed. Hans Søstersøn var den bekjendte Mag. og Prof. J. N. Wilse, der i Anledning af hans Død udgav „Nogle Poetiske Sørge-Linier, sluttede med en Sørge-Ode." Gift d. 27de Jan. 1741 med Helle Cornisch (Datter af Handelsmand Willum C. († 1721) og Karen Andersdatter), der døde 1766 og skjænkede ham en Søn Nils Vilhelm (f. 1742, † 1813 som Ritmester) samt en Datter. Hans andet Ægteskab (1768) med Dorothea Catharine Kade var børnløst.

Hørere i de nedre Lectier.

1. 1707, 12te October døde Morten Ribbe, 3die L.-Hører. „Den salig Karls" (ↄ: Ungkarls) Efterladenskaber strakte som sædvanlig ved Collegers Død ei til for at dække hans Gjæld. Hans Begravelse blev bekostet af Skolen med 13 Rdl. 3 ℳ 4 ß deels formedelst hans slette Formuesomstændigheder, deels „formedelst hans gode Tjeneste ved Skolen." 4de L.-Høreren, den ovennævnte Erland Michelsen fik for sit (længere) Vicariat i Ribbes Sted endeel af hans efterladte Bøger (til et Beløb af 1 Rd. 3 ℳ 16 ß).

2. Ivar Brinck, se ovenfor mellem 4de L.-Hørere.

3. Anden-Lectiehører var 4de Decbr. 1719 Laurits Promm, tillige Cantor.

4. Tredie-Lectiehøreren Joachim Bendeke, fød i Christiania 1707 og Søn af Kjøbmand sammesteds Claudius B. og Inger Must. Han gik imidlertid i Nykjøbing Skole under Rector Carstrup, der dimitterede ham 1726. Efter 1729 at have taget Attestats blev han 1730 Collega i 3die Lectie her ved Skolen, indtil han 1734 afgik som Capellan til Aas, hvorfra han senere blev forflyttet til Skibtvedt Sognekald. Gift med Henrica Lachmann (Datter af Etatsraad og Lagmand Andreas Lachmann), der fødte ham en Søn, der døde som Lieutenant. Efter hans Død ægtede hun Morten Wendelboe, Sognepræst til Moss og Rygge.

5. Sigvard Friis Irgens skal ifølge en Antegnelse af J. Chr. Berg i Hjorthøys Gudbrandsdalens Beskrivelse, 2den Deel p. 143, 1732 være bleven Collega eller Hører i Skolen; han maa i saa Fald have været det i de nederste Lectier. Han var en Sønnesøn af Chr. Fred. J., Notarius Capituli i Throndhjem, var født i Askim 1711, deponerede 1728 og tog theol. Examen 1730, hvorefter han en kort Tid (indtil dennes Afsættelse) var Famulus hos B. Deichmann. Siden Sognepræst til Ringebo, hvor han 1787 resignerede og faa Aar efter døde.

6. Sven Storm, f. 15de Jan. 1712 i Frederikshald og Søn af Laurits S., Capellan til Nordre Frederikshald, og Anna Wulf. Gik i denne Skole i 5 Aar, af hvilke han i det sidste var Lærer for Rectors smaae Børn. Deponerede 1732 og blev 1734 Collega i 3die og 1738 (under Arbiens Rectorat) i 4de Lectie. 1741 personel Capellan til Moss og Rygge. Storm har udentvivl i et Par Aar været Hører for samtlige tre nederste Lectier, hvilket synes at fremgaae af Communitetsfundatsen af 1735.

7. Peter Røder var 1737 nylig bleven Hører, udentvivl i 2den og 1ste Lectie. Han var næstældste Søn af Paul Røder, Sognepræst til Vestby (dimitteret fra denne Skole 1701 og død 1733 (den første af Wesselernes Formand) og Catharina Theiste (Søster af den mellem 5te Lectie-Hørerne nævnte P. Kinck). Peter R. avancerede efterhaanden i Skolen, og blev tilsidst Conrector 1746, da Hersleb blev Rector. Han var død 1754, da S. S. Monrad ansattes som hans Eftermand i Conrectoratet. Han roses af J. Nosted som en duelig og flittig Mand. Han var gift, udentvivl med Adelucia Maria Zachariasen. En Datter Karen blev 1783 gift med Procurator Hans Gundelach og døde 1816; en anden Datter synes at have hedt Christine Coldevin og 1777 at være gift med Lieutenant Martin Nicolai Veisenberg. En Søn gik siden i Christiania Skole. Conrectoren eiede og beboede en Løkke paa Ruseløkbakken og benyttede altsaa ikke sin Embedsbolig i Skolegaarden.

8. Frederik Breum var 1730 Hører, uvist i hvilken Lectie. 1738 finde vi ham som Rector paa Kongsberg.

Anhang. Lectores theologiae i dette Tidsrum.

Før Rasch selv erholdt Constitution og siden Udnævnelse i dette Embede, vare:

1. 1699—1701 Hans Trellund, en paa sin Tid berømt Lærd, senere Stiftsprovst her i Byen, † 1735 som Biskop i Viborg. (Lit.-Lex.)

2. Mag. Hans Blix, † 1711. (Erlandsen Throndhjems Stifts Geistl. p. 52.)

3. Mathias Bloch, der aldrig kom til Norge. (Lit.-Lex.)

Da disse tre Personer saagodtsom Intet have udrettet i Skolens Tjeneste, og da de desuden rettere bør behandles i en reent geistlig Personalhistorie, har jeg indskrænket mig til at nævne dem.

VIII.

Skoleforordningen af 1775 har en Paragraph (§ 41), der fastsætter, „at til Ære for Lærerne og Opmuntring for Disciplerne skal i Skolerne paa det fornemste Sted hænge Tavler, hvorpaa skal tegnes deres Navne, der deels forhen, saavidt som tilbage i Tiden vides, ere udgangne, deels herefter aarligen udgaa" o. s. v. At dette Lovbud ikke er bleven overholdt har altid græmmet mig. Den offentlige lærde Skoles Minder og Traditioner hører dog til det, der allermest bidrager til at skjænke den hiin moralske Overlegenhed over private Entrepriser. En smuk Dimittendrække er en Skoles skjønneste Ornament.*)

I det (ikke altid nøiagtige) Manuscript, hvoraf den Dimittendfortegnelse, der er i mit Eie, er fremgaaet, heder det, „at Rector Rasch fra Christiania Skole ialt dimitterede 216 Disciple, hvoraf ved hans Død over 60 vare blevne Præster, og blandt disse 27 Sognepræster i dette Stift og 4 Provster." Jeg vil nu opnævne de mærkeligste Dimittender med Tilføielse af Dimissionsaaret, hvorhos jeg beder bemærket, at flere Disciple, der siden bleve Hørere, allerede ovenfor ere nøiere omtalte.

1713. Peter Abildgaard, † 1778 som Jubellærer (Sognepræst til Røraas). Gjessing 2, 2, 261 sqq. — 1714. Thomas Wegner, † 1758 som Stiftsprovst i Christiania. — 1718. Bredo Munthe, Præstesøn fra Froen, Stamfader for den adelige Slægt Morgenstierne. Moe, Pers.-Hist. 2, 48. — 1720. Erasmus Paludan, † 1759 som Biskop i Christianssand. Moe, Pers.-Hist. 2, 50. Paludan, Møens Beskr. 1, 485. Gjessing 2, 2, 296. — 1724. E. N. Arbien, † 1745 som Rector for denne Skole (se ovenfor). — Herman Ruge, † 1764 som Sognepræst til Gjerpen. Er Forfatter af et utrykt godt Stykke fra Valders, der findes mellem „Norske Topographica" i den Werlauffske Manuscriptgave paa vort Univ.-Bibl. (Lit.-Lex. Suhms Verker VII, 53 og Suhms Biogr. 294.) — 1725. Hans (Hannibal) Sverdrup, Præstesøn fra Vang ved Mjøsen, blev 1738 Doctor Medicinae. — 1726. Dan. Heitmann, † 1760 som Krigsraad i Sjæland, Forfatter af økonomiske Skrifter. — 1728. Mathias Grøn (født Løkstør), Dr. Med., død i Christiania. — Ole Tidemand, † 1778 som Biskop i Christianssand. — 1729. Henrik Løkstør, † 1747 som Dr. Med. i Bergen. En lærd Mediciner, cfr. N. M. Petersen, Bidrag til Lit.-Hist. IV, 1, 247. — 1730. Peder Kraft, † 1764 som Justitsraad, Landsdommer og Inspecteur ved Sorø Academi. (Lit.-Lex.) — Johannes Green, f. paa Gaarden Greni i Store-Næs af Bønderfolk. Kom til Christiania, hvor han før sin Optagelse i Skolen trællede længe „inter servos mercatorum." † 1774 som Sognepræst til Aker og Garnisonen. En i sin Tid anseet, velstuderet Mand, der blandt Andet dimitterede N. Treschow til Universitetet. — 1731. Hans Hagerup, maaskee den samme, der 1787 adledes med Navnet Gyldenpalm; at denne blev Student samme Aar og at han ikke, som man skulde vente, dimitteredes fra Throndhjems Skole, er sikkert. — 1732. Christen Flye, † som Sognepræst til Vaagen 1780. (Erl. Tromsø Geistl. p. 94.) Betænkte siden Skolen med et Legat. — 1733. Hans Tulle, en lærd Hebræer, † 1743 som Præst i Sjælland. — 1737. Johan Ernst Gunnerus, † 1773 som Biskop i Throndhjem; han kom ind i Skolen 1729. Af denne Mands allerede i Anledning af Rector Arbien berørte Autobiographie i Worms lærde Mænd, 3die B., hidsættes som saare oplysende Følgende: „Der var neppe nogen latinsk classisk Autor, han ikke allerede i Skolen havde læst med Smag og Critik, foruden Cellarii, Vorstii, Vossii, Scioppii, Sanctii, Tursellini, Bangii, Ursini, Ausonii Popmæ og Fleres philologiske Skrifter. Det var ikke sjelden, at hans Skole-Exercitia Latina vare forsynede med 10 à 12 latinske Variationer, en græsk Oversættelse og 50 Par latinske eller danske, samt en heel Deel græske Vers. Til hvilken Lyst og Flid in Humanioribus han ei lidet blev opmuntret af daværende Rector, Hr. Cancelliraad Rasch, samt hans Eftermand, daværende Conrector Arbien, hvilken har været et af de største Genier og lærde Mænd, Norge har frembragt. Den besynderlige Lyst til at lære Andre, han udenlands og hjemme har givet Prøver paa, viste sig allerede i Skolen, hvor han ofte holdt Forelæsninger over en og anden latinsk Autor, især Poet, for et temmelig stort Antal Meddisciple af samme Classe. Ihvor stor Lyst han siden har viist til Philosophi, udvirkede han dog i Skolen en Bevilling af hans (sine) Lærere, at maatte forskaanes for at læse Gludii Logica, Bartholini Metaphysica og de øvrige usle philosophiske Lærebøger, som de slæbe sig med i Skolerne til ingen Nytte."

Idet jeg herved afslutter denne Prøve med det Ønske i sin Tid at kunne levere noget Mere og Bedre om denne og andre Skoler, vil jeg tillade mig ærbødigst at anmode dem, der maatte være i Besiddelse af om end tilsyneladende nok saa ringe Bidrag til norske Latinskolers Historie om, ifald de selv ikke ville offentliggjøre dem, at tilstille Undertegnede samme under Adresse „Nyhedsbladets Redaction." Enkelte, der allerede have viist mig den Ære at assistere mig med Et og Andet, modtage foreløbig min varmeste Tak, hvilken jeg ikke mindst bør bevidne en af Christiania Skoles nuværende Mesterlectianere, der har forskaffet mig flere gode Bidrag om denne Skoles Forhold især under N. Treschows Rectorat. Forf.

*) 1719, 4de December nævnes en Ivar B. som Collega i 3die Lectie, der vel maa have været en Anden. I Danmark gives ogsaa 2 Præster af samme Navn i forrige Aarhundrede. Forøvrigt synes ved nærværende J. B.'s Ansættelse Rescr. af 8de Febr. 1696 om at Hørere skulde være Baccalaurei at være overtraadt.

*) Jeg har under Udarbeidelsen af denne Prøve havt den Glæde og den Ære fra den bekjendte og blandt Andet af vor norske Oldliteratur fortjente Professor Thomsen, Universitetsbibliothekar i Kjøbenhavn, at modtage blandt Andet følgende Efterretning: „Kjøbenhavns Universitets ældste Matrikul gaar tilbage til 1611, fra hvilken Tid man altsaa kan have fuldstændige Fortegnelser over Skolernes Dimissi." Herved maa dog bemærkes, at de norske Skoler neppe altid dengang dimitterede til Kjøbenhavn, og at der da vel heller ikke endnu altid udfordredes Universitetsstudier til at blive Præst.

Lamartine til Publikum.

Subskriptionen for Lamartine, der efter Manges Mening har for liden Fremgang, synes i hans Fienders Øine at have for megen. En Artikel i et engelsk Blad, der samlet gjengiver alle de Grunde, hvorfor man modarbeider Subskriptionen, har fremkaldt følgende Svar fra den berømte Skribent:

„Min Herre!

Jeg har læst Deres Artikel i det franske Blad Univers.

Det er vanskeligt at disputere med Ekko, thi det er ikke ansvarligt for hvad det siger. Uden at vide det, har De gjort Dem til et Ekko af mine Fiender i Frankrig.

Deres Artikel indeholder i Korthed:

„1) En National-Subskription er en vanærende Skat, der paalægges en Nation til Gunst for en af dens Borgere.

2) Lamartine er uværdig til denne Interesse, fordi han har gjort Revolutionen af 1848.

Det er en ørkesløs Gjerning at subskribere for en dissipateur, der har forødet fabelagtige Rigdomme, arvede fra Fædrene eller erhvervede ved Skribent-Virksomhed. Det er Daarskab at kaste i denne Danaidernes Tønde alt hvad en saadan Mands Extravagance kan begjære."

Skjønt De kun er et Ekko, vil jeg dog denne Gang imødegaa de forskjellige Punkter.

1) Hvad er en National-Subskription?

Det er, De veed det meget vel, hverken en Almisse eller en Skat. Det er ikke en Almisse, thi en stor Ære er forbunden dermed; det er ikke en Skat, thi den er frivillig; det er et frit Vidnesbyrd om Interesse, en Nation opfordres til at give en af sine Borgere, hvis ufortjente økonomiske Vanskeligheder røre den og hvis Talenter hædre den. Det er en Skjærv, siger De; men Skjærven bliver Medaille idet den falder ud af en Nations Haand.

Naar denne Nation, opfordret til at udtale sig, ikke subskriberer for den endnu levende Borger, subskriberer den for en Grav, for en Enke, for et Barn, for Kreditorer. Den for sildige Subskription er da en Selvbebreidelse, en Bodsakt for dens Ufølsomhed eller Utaknemmelighed, der fuldbyrdes for at denne Nation ikke evig skal anklages af Efterslægten for at dræbe sine store Mænd, ligesom Jerusalem, og bagefter hyle og græde ved deres Aske.

Dette er en Subskriptions Charakteer. Vanærende er denne Charakteer aldrig bleven kaldet før det gjaldt mig. Hvorfor? Fordi man er bleven enig om at forandre Tingenes Navn efter de Mænd man vil hædre eller slæbe i Støvet. Men dersom denne Akt er vanærende for mig, hvorledes forklarer De da, at den har været hædrende for Andre? Hvorledes har for Exempel en Mand, der ikke alene var den personificerede Patriotisme, men Uegennyttigheden selv, Dupont (de l'Eure), kunnet modtage den

Departemental-Subskription, der sikrede ham Eiendommen Rouge-Perrier? Hvorledes har Lafitte, foruden den kongelige Subskription for Breteuil-Skoven, endnu kunnet modtage den Folke-Subskription paa en Million, hvis Hensigt var at bevare for ham hans Hotel i Paris? Hvorledes har General Foys høie Familie, Skjærv for Skjærv kunnet modtage Folkets Million? Og endelig, hvorledes har Greven af Chambord kunnet modtage af Franskmændene den Subskription, der skulde sikre ham Godset Chambord, han, som dengang var præsumtiv Arving til Tuilerierne, Versailles, Fontainebleau, en Civil-Liste paa tredive Millioner og en Throne? Saadanne Navne maae kunne betage Dem den Vildfarelse, De staar i med Hensyn til det Vanærende i en National-Gave til en Borger, ja selv til en Konge. Veed De hvad der er vanærende i alt dette? Talen derom.

Nu vel! Denne Vanære modtager jeg. Jeg drikker den som Vand. Hvorfor? Fordi der af denne Bitterhed for mig vil udgaae Trøst for Andre. Naar en Smerte er et Kjærlighedsoffer, indeholder den sin Lindring i sig.

2) Lamartine er uværdig til en National-Subskription, uværdig, som de Gamle sagde, til Vand og Ild. Hvorfor? Fordi han har gjort Revolutionen af 1848. Veed De hvem som siger dette? Ophavsmændene til Revolutionen i 1830. Jeg gad vide hvorfor de, der gjorde Revolutionen i 1830, gjøre mig en Forbrydelse af at have nedbrudt deres revolutionære Værk ved en ny Revolution? Men jeg vil ikke have Hæderen for Noget, der ikke skyldes mig. Nei, jeg har hverken lagt Planen til, gjort eller villet gjøre Revolutionen af 1848. Hvem der har gjort Revolutionen af 1848 er den parlamentære Koalition af 1840, de politiske Banketter i 1847, Ministrenes Anklage. Jeg bekjæmpede Koalitionen; jeg deeltog ikke i Banketterne, jeg modsatte mig Ministrenes Anklage. Nei, med Monitøren i Haanden vil Historien sige: Jeg har ikke gjort Revolutionen, men da Revolutionen var gjort, har jeg gjort Republiken. Republiken tæmmede, regulariserede, formildede Revolutionen. Dette er Sandheden og Republikens høieste Hæder. Det vilde være feigt af mig at fornægte den nu, den er falden og forhaanes af dem, som den i hine Dage dækkede med sit Navn og sin Popularitet.

Gjorde jeg i hiin Tid, som mange Andre, Ordenen, den offentlige Velfærd, Samfundet, Freden, Borgernes og Nationens Sikkerhed nogle Tjenester? Herpaa er det ikke til mig at svare; alt hvad jeg veed er, at min Hensigt var at tjene alle Klasser uden Undtagelse, ved at forsone dem indbyrdes, og at jeg ikke pruttede hverken om mit Arbeide, min Ansvarlighed eller mit Blod med dem, som idag prutte med mine Venner om Bidraget af deres forhadte Centimer.

Skjulte Fiender udbrede under Venskabets Maske fra Huus til Huus, fra Blad til Blad, fra Paris til London, fra London til Paris, de mest indtrængende Bagtalelser. „I elske Lamartine?“ sige de. „Vi ikke mindre; men det er netop fordi vi elske ham, at vi anbefale Eder at lukke Haand, Øre og Hjerte for hans Venners Opraab i Frankrig og England. Denne Mand har fortæret fabelagtige Rigdomme, deels arvede, deels erhvervede ved eget Arbeide; kaster dog ikke i dette Danaidernes Kar alt hvad denne Pengeslugers Extravagance kan trænge til! Hvad har Frankrig ikke givet ham? Hvad har han ikke sat overstyr? Hvad vil han ikke endnu sætte overstyr? Vogter Eder for at give denne monstrøse Ødselhed ny Næring; lad ham gaa til Grunde; værer ham endogsaa behjælpelige til at gaa til Grunde! Lader hans Godser, der ere langt mere værd end hans Gjæld, sælges for Spotpriis, lad Ære, Kreditorer, Undergivne, Familie gaa til Grunde med ham! Drukner denne Mand i 1858, saa kunne I fiske ham op igjen i 1860. Dette er sandt Venskab at vise ham, dette er den eneste Subskription, vi anbefale; den koster intet og paatrykker Ligegyldigheden Hengivenhedens Maske.“

De tror, at dette Sprog er opdigtet af mig? De tager feil. Jeg kopierer blot. Et lidet Antal Bedragere og et umaadeligt Antal Bedragne, sætte disse Insinuationer i Omløb. De selv, min Herre, tror paa dem, thi i en lidt forandret Form gjengiver De dem alle i Deres Artikel.

„Chateaubriand“, tilføier De, „en Mand, der ikke besad mindre Geni og færre Fortjenester af Frankrig, men som var en Mand af Ære (hvilket vil sige, at jeg ikke er det), Chateaubriand vilde heller have paalagt sig de haardeste Savn, end nedlade sig til at tigge om Hjælp“ (hvilket vil sige, at jeg tigger tilligemed Foy, Lafitte, Dupont (de l'Eure), Greven af Chambord og endogsaa med Chateaubriand selv), thi De er udentvivl uvidende om, min Herre, at Chateaubriand i 1818 aabnede et Lotteri til Overpriser for at blive af med sit Gods Vallée aux Loups; at han blot fik anbragt tre Billetter, der, det være sagt til Ære for Tiden, vare tagne af hans politiske Modstandere, gjør her intet til Sagen.

De forglemmer ogsaa, at Restaurationen to Gange havde betalt hans Gjæld, og at jeg ikke har tilladt nogen Regjering at betale min. De forglemmer, at Chateaubriand fire Gange var udnævnt af Restaurationen til Ambassadør og en Gang til Minister med en Gage, som for de store Ambassader beløb sig til 300,000 Franks aarlig, foruden uhyre Etablerings-Omkostninger for hver ny Mission; De forglemmer, at Chateaubriand blev udnævnt til Pair af Frankrig af den samme Restauration, og hævede Pairernes Pension, hvilken alene var nok til et stort Liv; De forglemmer endelig, at Chateaubriand gjennem sine literære Venner lod aabne en Subskription paa de Memoirer, der skulde udkomme efter hans Død, en Subskription paa 500,000 Franks, der skulde tjene til at betale hans sidste Gjæld, samt sikre ham selv en Livrente paa 25,000 Franks og hans Enke 12,000. Fædrelandet havde saaledes ved Kongedømmets eller Venskabets Haand, rigelig givet denne store Statsmand Vederlag for hans Tjenester, og denne store Mand af Ære havde ikke rødmet ved at modtage det. De maa altsaa afstaa fra at tage Chateaubriands Exempel for at knuse mig med hans Stoicisme. Jeg modtager ikke Sammenligningen, af Beskedenhed hvad Geniet angaar, af Stolthed i alle andre Henseender. Hverken Restaurationen, Juli-Regjeringen eller Republiken have betalt en Centime af min Gjæld, eller kastet deres Millioner i min Børs, og der gives endnu levende Statsmænd, som kunne bevidne for Dem, at jeg har afslaaet disse Millioner, da de bleve mig tilbudne. Lad mig altsaa min Gjæld uantastet, men lad ogsaa min Charakteer uantastet! Jeg har tjent uden Løn.

Hvad angaar den foregivne Foroden af fabelagtige Rigdomme, samt mit private Livs grændseløse Overdagdighed, der efter Deres Mening bør afholde Frankrig fra at sikre mig en Arne i dets Skjød, har jeg blot et Ord at sige: Kom og see mit Liv! — Naar man samtykker i at lade sit intimeste Huusliv drøfte paa offentlig Plads, maa man aabne begge Fløie til sit Privatlivs ellers tilmurede Dør.

Jeg bebor i Paris et lidet Huus i en uanseelig Gade, et Huus, som de Journalister, der angribe mig, vilde finde for tarveligt for deres Forvalter eller Conscierge. Mit Liv der er en Haandværksmands, som arbeider med Pennen og som lever af sin Dagløn mellem sit Værksted og sin Familie; om Aftenen modtager jeg der nogle Venner fra de onde Dage; jeg afbryder Samtalen tidlig for at stjæle nogle Arbeidstimer fra Søvnen og forlænge den næste Dag. Jeg har af Sparsomhed opgivet at holde Heste, skjønt jeg elsker dem med Lidenskab som min Barndoms og mine Reisers Staldbrødre; jeg har beholdt to eller tre Hunde, hvis Venskab man har for et Stykke Brød, og hvis kjærtegnende Troskab er en Protest mod Menneskenes Utroskab. Saaledes har mit Liv i Paris været i ti Aar. Send kun Spioner for at efterspore min grændseløse Overdaadighed; mit simple Hjem vil gjøre dem skamfulde.

Paa Landet fører jeg det samme Liv under et større Tag. Gransker og Skribent om Natten, Bonde og Patriark om Dagen, lever jeg mellem en Skare brave Jorddyrkere, hvis Velvære Forsynet har anbetroet mig, en anden Familie, der er rig ved min Rigdom i de gode Aar, fattig ved min Fattigdom i de onde; føi hertil trofaste Tjenere, der ere blevne gamle i min Slægt, Tjenere, som tjene uden Løn, naar det behøves, en adopteret Familie, som jeg ikke afskediger før det Tag, der gav deres Barndom og Alderdom Ly, styrter ned over dem og mig. Dette er min Luxus, Hjertets Luxus! Er det til Folket at fordømme den?

Men hvorfra kommer da, siger De, denne umaadelige Gjæld, hvis Beløb endogsaa afskrækker et Lands almægtige Venskab? — For det Første, min Herre, er denne Gjæld ikke saa uhyre, som man gjør den til, for at forstørre min Uret idet man forstørrer min Forlegenhed; der mangler en Million idetmindste. Dernæst er den ingenlunde Frugten af den Overdaadighed uden Grændser, som jeg nu har givet Dem et Indblik i. Denne Gjæld er at søge i to Aarsager: den første er, at de Godser, jeg har arvet, vare pantsatte ved Testamenter netop for den samme Sum, hvorfor jeg selv har været nødsaget til at pantsætte dem ved Hypotheker, for at udrede de Legater, der paahvilede dem; de skylde hverken mere eller mindre end da jeg modtog dem; jeg har hverken tilføiet eller afkortet en Hvid. Jeg tilstaar, at det havde været klogt om jeg dengang havde solgt; sønlig Pietet afholdt mig derfra; i Spekulanternes Øine har jeg begaaet det Feiltrin, at ville bevare, derpaa forbedre, derpaa udvide mine Fædres Marker og Viinbjerge.

Den anden Grund er det ikke til mig at forklare. Naar man efter min Død gjennemgaar mine Regnskaber, vil man maaskee dadle, men ikke forbande mig. Gives der ikke en Daarskab, som man har kaldet hellig?

Denne Hjertets Daarskab vilde være en Forbrydelse, dersom den rørte ved en Centime af de Kapitaler, der tilhøre mine Kreditorer (alle legitime, alle retsindige, alle delikate, hvad man saa end siger), men jeg har været forsigtig og redelig nok til altid at bevare i Jordegods eller i literære Værdier et Pant, som, fornuftig solgt, langt overstiger min Gjæld. Ingen løber Fare uden jeg selv. Hvad det gjælder om, er at vinde Tid for at finde sikre og redelige Kjøbere til mine Godser og forhindre, at disse Godser udstykkes til Røverpriis til den Sværm Rovfugle, der, ligesom Ravnene forud lugte Kadavret, altid ere paa Spor efter en truet Stilling.

Dersom den Subskription, der er aabnet af mine ædelmodige Venner i Macon, i Paris, i London, osv. fyldes, om ogsaa kun langsomt og ufuldstændigt, dersom mine literære Arbeider fremdeles modtages gunstigt, kan Alt endnu frelses. Dersom Ligegyldighed og Bagtalelse giver Subskriptionen sit Banesaar, og dersom mine Venner blot indsamle for mig en Høst af Forhaanelser paa den Mark, hvor deres trofaste Hænder vilde binde et Neg af Hjerter, vil jeg ryste Støvet af mine Fødder ved min fædrene Arne, ikke med Vrede, men med Resignation, og jeg siger da til Dem, min Herre, som til alle Ligesindede: „Nyder Eders Ondskab i Fred, nyder i fulde Drag det Lands Luft, hvor I er født, og hvor det vil tillades Eder at dø; jeg indaander ikke mere den samme Luft, som I. Værer tilfredse!

Al. de Lamartine.

6te Juli 1858.

Engelske Forfatterinder.

III.

(Sidste Artikel.)

Samtidig med Miss Martineau er Anna Jameson, som tillige er hendes personlige Veninde; dog er Begges Virksomhed meget forskjellig. Den Sidstes Gebet er Kunsten, som hun forstaar at studere og bedømme, hvorved hun da visselig opsamler mangt et skjønt Frøkorn for andre Livsstoffe.

Fru Anna Jameson hører til de Kvinder, ved hvis Vugge ingen venlig Fee har uddeelt sine Gaver. Hun er Datter af en Billedhugger og af irsk Herkomst. Hendes Familie var ikke velhavende og hun maatte derfor søge sit Udkomme som Lærerinde, indtil hun blev gift med Hr. Jameson, Advocat i Edinburgh. Hun var længe forlovet med ham, og hans Kjærlighed var allerede næsten afkjølet, da hendes første Værk, „Diary of an Ennuyée“ udkom. Denne Bog vakte stor Opsigt. Heltinden, som til Slutning bliver begravet paa Kirkegaarden i Montpellier, udtaler sin dybe Sorg over den fraværende Elskede, og rører dermed alle Hjerter. Alle Mennesker ønskede at kjende Forfatterinden. Som man kunde vente, blev dette Ønske ikke utilfredsstillet og „Ennuyée“ traadte for Lyset. Det maatte have smigret Hr. Jamesons Forfængelighed, at blive erkjendt for den, hvem disse Klager gjaldt. Forbindelsen blev sluttet; men desværre kun for snart at blive opløst igjen.

Blandt hendes Værker maa vi først nævne: „Characteristics of women,“ en Bedømmelse over alle Kvinder i Shakspeares Stykker. Denne Bog er prydet med Staalstik, stukne af hende selv. Nu fulgte „Home and Abroad,“ hvori der ogsaa er Tale om Tydskland. Derpaa kommer Historisk: „Beauties of the Court of Charles II.“ Og nu først begyndte hun at beskjæftige sig med Kunsten. Her finde vi først Biographier over italienske Malere, hvilke kom ud i smaae billige Bind for Folket. Derpaa skrev hun Kataloger over Englands Malerisamlinger, og endelig gik hun over til Middelalderens Kunst, og skrev et Værk om Legendernes Fremstilling igjennem Kunsten. Denne fortræffelige Bog er bleven meget fordeelagtig bedømt.

Fru Jameson afgiver et Beviis paa, hvilke alvorlige Studier og hvilken Udholdenhed Fruentimmerne ere i Stand til, trods Mændenes Indsigelser. Og hun staar ikke alene. Vi kjende Miss Strickland som historisk Skribentinde. Hun har skrevet Biographier over alle Englands Dronninger, og hendes Værk er endnu ikke fuldendt, for hvilket hun fremdeles beskjæftiger sig med Studier i det britiske Musæum.

Desforuden maa man nævne Fru Sommerville, som, for at bekjæmpe en stor Smerte, Tabet af sin Ægtefælle, begyndte at lægge sig efter Mathematik, og som, ved at gaae fremad i denne Videnskab, fandt saa stor Fornøielse deri, at hun udgav populære Værker over physisk Geographi og Geometri, som blive meget skattede. Hun har forstaaet at indklæde disse Videnskaber i et Sprog, som ogsaa gjør dem forstaaelige for Lægfolk, hvilket de lærde Mænd ikke formaaede at gjøre. Det kongelige Videnskabs Selskab i London har derfor udnævnt hende til Medlem af samme og opstillet hendes Büste i dets Sale.

Fru Sommerville lever nu for det meste i Rom, ligesom ogsaa Fru Jameson. Overalt hvor hun viser sig, møder hende den Agtelse og Anerkjendelse, som hun fortjener, og hvilke ikke alene ydes hende af hendes Fædrenelands Sønner, men ogsaa af hele den øvrige civiliserede Verden. Denne almindelige Agtelse har dog ingen Virkning paa hende. Hun har enten ikke Øie derfor, eller vil ikke have det, og bevarer bestandig en beskeden, elskværdig Simpelhed i sit Væsen, saa at man, naar man ikke vidste det, aldrig vilde falde paa at man befandt sig i en berømt Dames Nærværelse. Ifølge hendes egen Overbeviisning fortjener hun heller ikke et saadant Navn. Hun veed formeget, til ikke at vide, hvor lidet hun veed, og

derved at være i Besiddelse af den rette Beskedenhed. Som Pope siger:

A little learning is a dangerous thing,
Drink deep or taste not the Pieria Spring;
A little learning intoxicates the brain,
But drinking deeply sobers it again.

Afbildninger af norske Oldsager i Universitetets Samling i Christiania.

III. **Jordfundne Sager fra Jærnalderen**, d. e. fra den Tidsalder i Hedendommen, da man almindelig brugte Jærnet til Vaaben og skjærende Redskaber, men derimod benyttede Broncen, ller rettere nu, da Sink tilsattes Metalblandingen, Messinget kun til Sirater og Smykkesager i Lighed med Guld og Sølv.

E. **Smykker.**

77) En Brystspænde af Guld.
A) Oversiden. (1 St.)
B) Undersiden. (1/2 St.)
C) Den tilhørende Naal af Sølv. (1 St.)

78) A) og B) Halsringe af Guld. (1/2 St.)

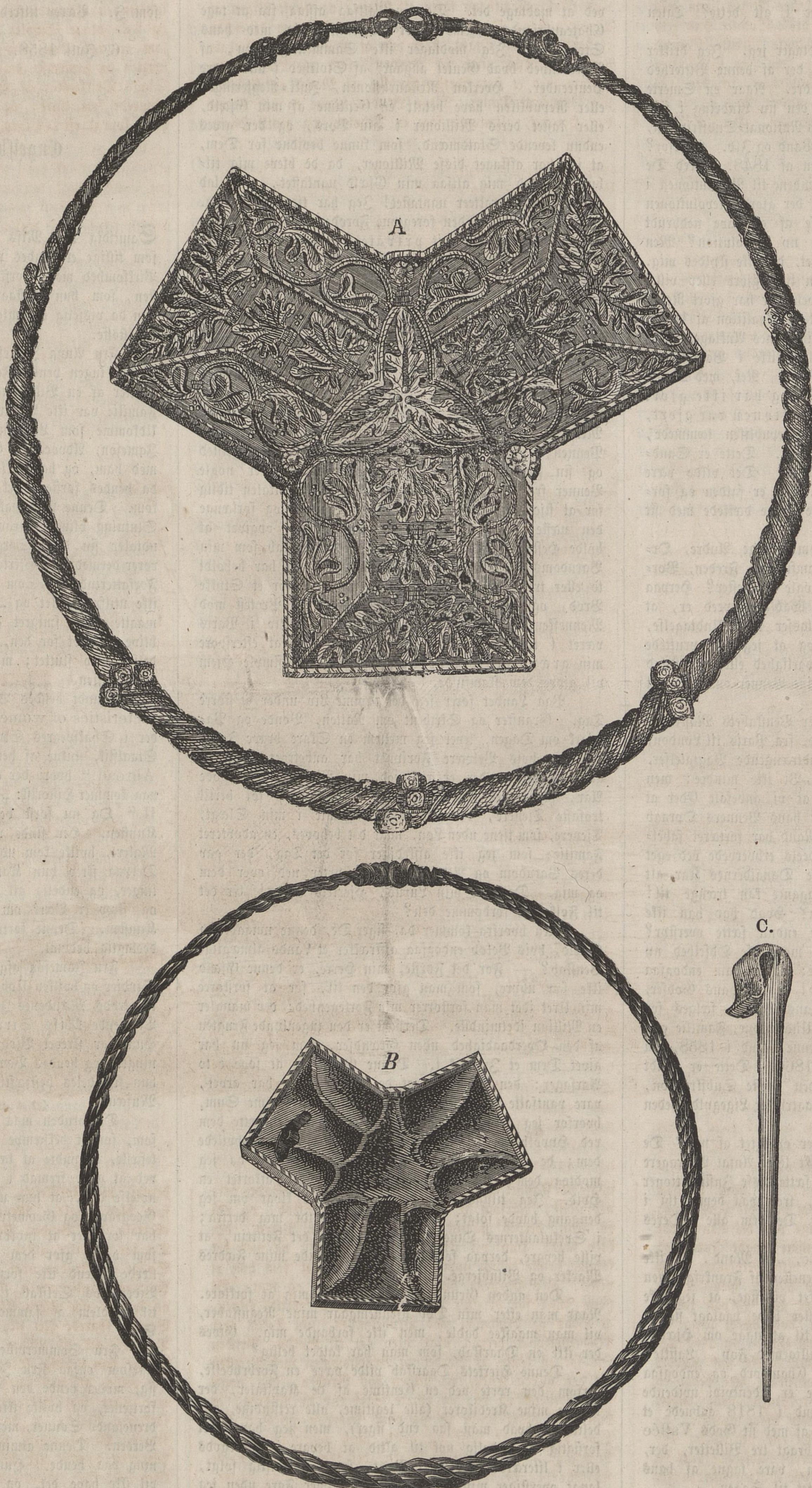

En norsk Jentes Indtagelse i Bjerg 1720.

Troen paa Folks Indtagelse til de Underjordiske er her i Landet ligesaa gammel, som almindelig udbredt. Denne som andre overtroiske Forestillinger ere vel i den sidst Tid begyndt stærkt at rokkes af den almindelige Oplysning; men i Fjeldbygderne holder den sig endnu lige frodig, og det er ikke ret mange Aar siden der norde i Gudbrandsdalen indtraf en Indtagelse, som satte baade Almue og Præst i yderlig Virksomhed og fandt al ønskelig Tiltro. Blandt alle slige Indtagelser er imidlertid den, der 1720 fandt Sted i Aadalen omstændeligst oplyst, da der blandt Universitetets Manuskripter desangaaende findes en omstændelig Forklaring for Retten, hvilken vel gjennem et dansk Tidsskrift kan være en enkelt af vore Læsere bekjendt, men som dog for Overtroens Historie har saa stor Interesse, at vi ikke tage i Betænkning at optage den i sin Heelhed i vort Blad. Denne Forklaring lyder saaledes:

„Examination holdet den 7de og 8de August 1720 paa Nordrehougs Præstegaard paa Ringeriget, udi Deres Velærværdigheder Hr. Daniel Rami og Hr. Diderich Stilings Overværelse, angaaende den udi Aadals-Annex i Nordrehougs Præstegjeld, omtrent først i Junio næstforhen efter Beretning i 5 Dage udi Bjerget indtagne Pige, Astri Olsdatter, 15 Aar gammel, da udi Tjeneste paa Gaarden Scharud udi bemeldte Aadalen, og fød af Forældre Ole Elsrud og Guru Nielsdatter sammesteds, hvis Udsigende er saaledes:

„At som hun gik og gjette Fæ 1/2 Fjerding fra Gaarden Scharud, noget ud paa Eftermiddagen, hørte hun udi Bjerget et Spil af Lyd som en Langeleg, hvorpaa da hun blev staaende og lydde, blev hun vaer en Mand af Positur, Udtale og Kæder som hendes Huusbonde hun tjente hos, Niels Scharud, kommende ligesom hjemme ifra, og spurgte hende, om hun ikke hørte det smukke Spil, hvortil hun svarte ham Ja; derpaa han begjærede, hun vilde kaste sin Kniv, hun bar ved Siden udi sit Knivskede, udi næste Steenrøse, som hun og efterkom. Derefter gik han for hende og bad hun vilde følge efter, hvorudi han og blev adlydt, og som de et Stykke paa Veien vare avancerede, tog han hende under Armen og ledte hende, at hun skulde komme desto snarere derhen, og som de komme paa en stor, slet Vei, mødte dem fire Mænd, som vare klædte udi røde Trøier, sorte Buxer, blaae Strømper, svarte Sko med Spænder udi, en sort, rund Lue, og havde guult Haar, og i samme Øieblik blev da hendes formeente medhavende Huusbonde udi bemeldte Habit og Skikkelse omdannet, og strax derpaa udi Bjerget forslyttet (uvidende hvorledes); alene hun saae der blev igjenlukt efter hende en Dør, større end en Port, hvorpaa hun ei nogen Laas eller Hængsler fornam; var efter hendes Udsigende meget glimrende, smukkere og rødere end som Messing, og ligesom med Messing-Spiger over alt beslagen. Udi hvilket Bjerg, da hun indkom, beretter iblandt andre, midt paa Gulvet at have seet der en extraordinær stor Mand, staaende med en Guld-Peruque og en sort Hat paa Hovedet, og for det Øvrige som de Forbenævnte habiteret; hvilke, da han fik hende og Følge at see, skal have sagt: „de fik hende alligevel." Derpaa beretter Pigen at være falden udi en heftig Graad, hvor hun da blev af en Præst (udi Habit som andre Præster) formanet sig derfra at entholde, og være ved frit Mod, hende foreholdende de Herligheder, hun der saae og kunde blive deelagtig udi. Samme Præst skal have havt en Sølvkande udi den ene Haand, og et Sølvbæger udi den anden, hvilket han holdt hende tæt indtil Munden, mens som hun intet derudaf har villet smage, tog han det igjen tilbage, og blev hun (som hun beretter) alt imidlertid med Haanden holdt paa Hoved af den besagde store Mand, med idelig Formaning, hun fra at græde og være sorrigfuld, skulde aflade. Derefter beretter hun at være bleven sat udi en Lænestol ligesom udaf Sølv og Guld, og en sær Façon, (som hun ei vidste at beskrive); alene at derudi laae 2de blaae Silke-Puder, een udi Sædet og een ved Ryggen, meget bløde, at hun faldt dybt derudi ned. Hernæst udsagde Pigen, at være kommen til hende en Kone (vegende paa Præsten, at det var hendes Mand) med en Lævse-Klining udi Haanden, og bad hende spise, med disse Ord: at hun vidste hun var sulten, og lagde hun saa Kliningen udi Pigens Skjød, og bad hende atter faae Mad; skal og have løftet Pigens Hoved op, og tilholdet hende ikke at slaae sine Øine ned, mens see paa hende og de Omstaaende, hvilken Præste-Kone, Pigen fortalte, en Tid lang ved Stolen hos hende at være bleven staaende, og omsider bragt hende et Kruus at drikke af. Mens som Pigen ingen af Delene vilde smage, tog hun det bort igjen, og satte det paa et stort Bord, omtrent til 100 Personer, opfyldt med mangfoldige Mad, Kander, Kruse og Glas, som til et stort Bryllup, hvilket Bord Pigen beretter, med et blaat Bord-Klæde at være bedækket, og sagde Pigen at Præste-Konen og mange Andre strax derefter kom til hende med mange Slags Mad, som de nødte hende til at spise, og blev holdet hende tæt indtil Munden, uden at hun smagte det Ringeste derudaf; hvoraf Pigen intet vidste at nævne uden Steg, Sukker, Smør og Ost. Derpaa, siger Pigen, Præste-Konen at have sagt til hende at ville vise hende sine Døtre, om hun vilde være smuk, lystig og glad; hvorpaa og strax en Mængde af Kvindfolk og Mandfolk skal være indkommen, og Præste-Konen da tillige sagt til Pigen: seer Du nu hvor mange Døtre jeg have, hvilke, efter Pigens Udsigende, vare klædte paa Hovederne med spraglede Luer, med meget Rødt iblandt, derunder Nathætter med røde Kniplinger fore, Ringe og Kjeder udi Ørene, som hang endeel ned til Skuldrene, Guld-Kjeder om Halsen, og havde meget hvide Halse og Hud, blaae Serker, spraglede Trøier, med Rødt og Blaat udi og stukne fuld af glimrende Stjerner, røde Skjørter, meget vide under, røde Forklæder, røde Sko, Guld-Kjeder om Livet, som hængte langs ned ved Siden, og Ringe paa Fingrene, Alt (som Pigen fortæller) paa Kjøbstedviis gjort. — Disse saa kaldede Præstekonens

Døtre nærmede sig til Pigen, strøg og klappede hende paa Skuldrene, og viste hende al deres Stads og Pragt, som de lovede at overlade hende, om hun vilde blive hos dem; tog og Ringene af deres Fingre og vilde sætte dem paa Pigens, og som Pigen berettede, skal hun have hørt dem sige imellem hinanden: O gid hun vilde blive hos os!

Strax derefter, siger Pigen, Præste-Konen med de Andre søgte at persvadere hende til at tale, med Løfte, de da skulde holde saa meget af hende, og lade see deres Godhed imod hende, hvilket bemeldte Præste-Kone atter siden igjentog saaledes: at dersom hun vilde endda tale, skulde Pigen faae see hendes 10 Sønner, som i det samme lode sig see, og strax spurgte, hvor Pigen var, hvorpaa Præste-Konen gjorde dem Henviisning; derhen de da nærmede sig, og forskrekde Præste-Konen Pigen, om hun vilde blive der, at faae hvilken af disse Sønner hun selv vilde have, og hørte Pigen, at disse Præste-Konens Sønner enhver især tilspurgte hende, om hun vilde have dem, og at de trættede imellem hinanden, at den ene sagde Pigen vilde have ham, den anden sig, og at de ønskede: O gid Pigen vilde blive her. Herefter siger Pigen, hende af Præste-Konen saaledes blev tiltalt: dersom du vilde tale, kommer Mama din og Moster din, hvilken sidste hun derpaa strax blev vaer, med en Løvse-Klining udi Haanden, der vilde overtale hende at spise den, sigende: Haver du ikke vaaren hos mig saa mangen Gang og ædt, æd nu med; og da Pigen ikke endda vilde æde, sagde denne Moster: nu kommer hun Guru (som er Pigens Moder) med, som i det samme i alt lod sig see og tilsjune som hendes Moder, havende et Sølvkruus udi den ene Haand, hvoraf hun skjænkede udi et Bæger hun holdt udi den anden Haand og gav Pigen, sigende: Drik din Galning; hældte tillige med Bægeret ind til Pigens Mund, mens Pigen rykte Hovedet tilside og holdt Munden til. I det samme gik Moderen bort, og kom dog som tideste med Mosteren tilbage igjen til Pigen, og hørte Pigen af Moderen sige: O bedre mig for dig. Og da de endda ei kunde overtale Pigen, siger hun at Præste-Konen spurgte hende om hun vilde see Bruden, som og strax derpaa indkom med et stort Følge for sig af Mænd og Kvinder udi foranførte Dragt. Mens Bruden havde en rød Krone paa Hovedet, glimrende som en Ildslue, og guult Haar, Guldkjeden, Øre-Ringerne og de Krandse, som hun var fuld af om Halsen, og paa Trøien omsyde, samt Kjeden om Livet glindsede som gloende Jern; havde og et rødt skinnende Skjørt og røde Sko med Spænder, og fulgte Bruden en Hob bagefter, ligesom før; og fortalte Pigen fremdeles at Præste-Konens Sønner mødte Brudefærden midt paa Gulvet, med Kruse og Bægere udi Haanden, og skjænkede Brudens Medfølge, hvilke samtlige forføiede sig til Pigen, og viiste hende deres Pragt, Bruden og visende paa hendes, lovede Pigen om hun vilde tale, at overlade hende sin smukke Brudgom og al hendes Pragt og Dragt, at hun udi alt skulde blive ligesaa deilig som hun, hørte og at de repeteerte disse Ord imellem sig: O gid hun vilde blive her. Og at der i det samme indkom en extraordinær stor og tyk Mand med halv sorte og halv blaae Støvler paa Benene, og Sporer, udseende som en rød Lue, der skranglede meget hvor han gik, hvilken de fornemste da af Laget gik imøde, med adskillige Slags Drikke-Kar af Kander, Kruse og Bægere, der alle glimrede som Luer; og som han havde drukket, skal han have spurgt efter Pigen, og derpaa gaaet til hende med

En norsk Marketenderske fra Arvalla-Leiren.

et rødt Bæger udi Haanden og sagt: „I hvor er hun smuk“, og med det samme spurgt om hun vil have ham, saa og begjært hun alene vilde smage paa det han havde udi Bægeret, skulde hun strax glemme baade Fader og Moder; og som Pigen sig dertil ei vilde bekvemme, satte han dog Bægeret tæt ind til hendes Mund, mens Pigen holdt Hovedet tilside og Læberne tæt til; derpaa forlod han hende lidet, og kom igjen og bad hende lægge af det styggе Gjeter-Horn hun havde om Halsen og Mesing-Spænden hun bar udi Brystet, samt trække sine Klæder af, hvor i Stæden han vilde forsee hende med bedre og smukkere, hvilket ei før var talt, før Pigen siger: endeel store Kister ligesom af Guld og Sølv bleve opladte, og deraf udtagen adskillige Klæder, den ene prægtigere end den anden og viste hende samt Kjæder, udseende som en Lue, dem de bad hun vilde tage om Halsen istæden for Messing-Spænden. Desligeste blev Pigen og lagt endeel Kjæder i Skjødet, som hun sagde vare meget tunge, hvilke hende alle bleve tilsagt at maatte beholde. Endelig bad Bruden, der skulde lukkes op en anden Kiste, at Pigen kunde faae et smukkere Horn, hvilken Kiste Pigen sagde deraf ligesom var proppet fuld, hvoraf hende og blev lagt nogle udi Fanget og Haanden, efterat forbemeldte Kjæder vare nedfaldne, ligesom af sig selv af hendes Skjød, og udi en strax derved staaende Kiste, og hørte Pigen, der blev sagt: Hun vil ikke røre dem engang, og med det samme hende endnu anmodet at tale, hvilket som hun ei vilde, blev Hornene hende igjen fratagen og sagt: Vi have Intet for vi gjør alt dette. Endnu fortalte Pigen, at Brud og Brudgom med Brudefærden, udi Tallet over 100 Personer derpaa strax blev sat til Bords; Bruden var for en Ende af Bordet og Brudgommen med Præsten for den anden Ende, og Pigen hos Bruden, dog noget ifra Bordet, og paa en høiere Stol end de Andres, at hun desto bedre kunde see sig om; hvorpaa de strax skal have begyndt at spise og drikke uden nogen foregaaende Læsning. — Og berettede Pigen, der blev idelig en Nogle staaende hos hende, som nødte hende at spise og drikke, og Andre igjen saa hun dandse paa Gulvet baade paa Kjøbsted-, Bygde- og Fieldviis, under en ubeskrivelig smuk Musique af alle Slags Instrumenter. Imidlertid saa hun Brudgommen sendte Bruden over Bordet en Sølv-Skaal paa en Sølv-Spade, hvorudi Bruden gav Penge, og lagde Pigen og en Penge udi Haanden hun skulde lægge derudi, med Forsikring, hun da skulde faae alle de Penge, som blev ilagte. Mens, som hun alt hertil ei var at overtale, tog Bruden Pengen tilbage og sagde til Pigen: Du far saa ilde afsted; og blev saa Skaalen paa samme Spade af Bruden over Bordet Brudgommen tilbagesendt, hvorpaa Brudgommen skal have reist sig op fra Bordet og spurgte om Pigen ikke vil lægge Pengene derudi? som Bruden svarede Nei til; og strax stod en Anden op fra Bordet, gik til Pigen med Skaalen og gav hende en Penge hun endelig skulde lægge derudi, og som hun endda ikke vilde, gik han igjen tilbage med Skaalen og Pengen, med mere som passerede imidlertid de spiste. Endelig forklarer Pigen, at da Maaltidet var endt, blev Bruden ledt til Brudgommen, som begge kom til hende og nødte hende at dandse med Bruden, hvortil hun og af Stolen blev nedløftet; mens som hun dertil ei heller var at persvadere, dandsede Brudgommen selv med Bruden, og siden vedblev stedse med de samtlige at dandse, indtil Pigen hørte dem nogle Gange lade ilde over den stygge Bjeldes Lyd de hørte, og at de bandede saa ilde, hvor de skal være gaaen hen over Ilden i Skorstenen og vredet deres Hænder samtlige; og derpaa blev der sagt til Præste-

Konen: de faaer at have hende ud igjen. J det samme sagde Pigen, at Præste-Konen tog hende under Armene og krystede hende noget haardt over Brystet, mens Een, som stod paa Gulvet, raabte til Præste-Konen: Farer ikke ilde med hende, vi skal altid faae hende igjen. Imidlertid blev hun af samme Dør udbaaret, som hun kom ind, og sat paa en rund grøn Flek, ligeoverfor Gaarden, som Pigen syntes hun tjente, og bad Præste-Konen hende sidde der, og løb saa bort. Pigen siger og ei at vide hvorlænge hun sad der, mens om Morgenen, som Solen begyndte at komme op, kom En til hende udi en rød Trøie, og sagde til hende: om hun nu vilde tale, hun da skulde slippe ind igjen, og i det samme tog han Pigen og bar hende til Gjerdet af Gaarden, hvor hun tjente, og steg derover med det ene Been, satte hende indenfor, sigende: Løb nu, lad see hvor fort du kan gaae, som Pigen og gjorde, og lukte Stuedøren selv op, der faldt imod Sædvane noget haardt imod hende, at hun maatte holde imod den, hvorover hendes Madmoder og Tjenestepigen, som vare alene hjemme og laae i en Kove næst ved, hvorimellem Døren stod aaben, blev hende vaer, og torde ikke komme til hende, hvorfor Pigen bad dem komme ind, som og skete, og de spurgte hende om hun vilde have Mad eller Drikke mens Pigen begjærede Drikke, hvorpaa Madmoderen tog til en Skaal med Melk, som Pigen syntes ikke at være stor nok, og begjærte en større, saasom hun sagde at være overmaade tørstig, som og blev efterkommet, og da hun havde faaet en eneste Mundfuld deraf, sagde Pigen sig ganske mæt. — Derefter, siger Pigen, Madmoderen tog Fladbrød og havde Ild derudi og røgte hende med og kastede en Kurv over hendes Hoved, af hvilken Damp Pigen siger hun ligesom var daanefærdig, og vilde nær besvime, hvorfor Madmoderen klædte hende af og lagde hende, hvorefter hun holdt idelig ved Sengen udi tre Dage, og ellers syg udi otte Dage, hvorimedens hun kuns lidt eller intet kunde tage, men stedse befundet sig kræftesløs, med Hovedpine besværet og til Søvn hengiven.

Slutteligen fortalte Pigen, at som hun var bleven frisk, og fik Lov at reise hjem til sine Forældre, hvor hun var 14 Dage, til der ved Annexet blev gjort Messe, og vilde da første Gang gaae til Herrens Bord, blev hun efter Anmeldelse ei admitteret, men henviist til Klokkeren, for endnu bedre i hendes Christendom at blive underviist, hvortil hun Dagen efter i Følge af fire Bønder begav sig paa Veien, hvilke fire Mænd forklarede, at have seet ved Pigen gaaende samme Tid een udi lige Gestalt og Habit som hun, hvilken Pigen efter Tilspørgelse siger ei at være bleven vaer, eller vidst udaf, førend de kastede hende en Kniv over Hoved, og fortalte hende det; hvorefter hun kom til Klokkeren, og da hun havde været der i nogle Dage, bleven til Guds Bord antagen, og samme Dag for Præsten, hvis herom er beskreven udi alt Ord til andet, ligeledes Passagen fortalt, og sagde til denne Tid siden ikke at have fornummet til de allerringeste Anfegtninger.

Allersidst forklarede Pigen Astri Olsdatter paa adskillige til hende gjorte Spørgsmaal:

1. At hun ikke vidste at have været borte 5 Jevndøgn uden efter hendes Madmoders og de Andres Sigende, helst siden det hende ikke forekom at have været fuldt en halv Dag, sagde og derhos ei imidlertid at have talet et Ord.

2. At hun ei samme Dag hun blev indtagen havde spiist nogen Slags Rod, Bær, Blade eller Græs, ei heller ligget i Marken, mens da hun stod og hørte Spillet, blev hun ligesom lidt søvnig.

3. At Bjerg-Folkenes Talemaade var ikke just paa Fjeldviis, men paa Udbøigds Maade og var meget grovt og dumt, dog Kvindfolkenes Udtale finere end de Andres.

4. At hende ei nogen Hunger, Tørst, Søvn eller andet imidlertid hun var derinde paakom, efterdi Tiden hun var der syntes ikke at være saa længe, at hun kunde havt det fornøden.

5. At det Sted, hun var udi, var meget stort, større, høiere og længere end Kirken, Væggene med Taget ganske slet, ligesom af Messing og fuldt over alt at tilsee, som med fortinnede Spiger tæt beslagen; hvorudi var en Skorsteen, og af Messing paa Fjeldviis gjort; Bordet kunde hun ikke see, saasom det med et blaat Silke-Bordklæde var bedækket.

6. At hun ikke derinde havde seet hverken Sol, Maane eller Dag, mens havde det meste Lys af de mangfoldige paa Bordet udi røde Lyse-Stager brændende Lys, og af Ilden, som idelig brændte paa Skorstenen, og saae hun, naar Dørene bleve oplukte, og Nogen derigjennem ud og ind gik, ligesom grønne Enge udenfor. Desligeste siger hun at have seet, der blev reved smaa Børn med ingen anden Forskjel, end at de lagde dem Arme og Hænder ved Siden, som de paa Landet lægge i Kryds, saa og mange smaa Drenge og Piger af alle Slags Alder; endnu observeret, at de spækkede Fugle-Stege med Flesk og satte dem paa Spid for Ilden, som hun sagde tilforn aldrig at have seet.

7. At hun ikke var tungsindet, eller gik i Søvne nogen Tid.

8. At hun aldrig havde hørt noget Eventyr paa samme Maade tilforn, men vel om Bjerg-Folket og andet, men ei saaledes fortælle, saa og hørt af gamle Folk, at paa samme Sted omtrent hun blev indtagen, haver de seet en Flok Gjed-Unger gaaende, med en Bjerg-Hund hos dem, hvortil naar nogen nærmede sig, skal de alletider være forsvundne.

Om hvilket Alt, naar forlanges, hun vil aflægge sin Saligheds Eed, saa og de fire Mænd, at have seet indmeldte paa Veien fra hendes Forældre til Klokkeren med hende gaaende Lignelse.

Saaledes rigtig efter tit indbemeldte Piges Udsigende udi Pennen forfattet.

Datum ut supra.

J. Must."

(Amtmand i Buskerud.")

Skizzer af de selskabelige Forholde i Grækenland.

(Af „Europa.")

For nogle Aar siden, 1852, gjorde en Franskmand, Hr. Edmond About, en Reise til Grækenland. Han medtog alle Gymnasialopdragelsens Illusioner; han haabede at finde en skyfri Himmel, et speilglat Hav, et evigt Foraar og fremfor Alt krystalklare Bække og kjølige Skygger. Men han opdagede der kun Bjerge uden Skove, Sletter uden Græs, Floder uden Vand, en Sol uden Medlidenhed, ubarmhjertigt Støv, smukt Veir, som var tusinde Gange kjedsommeligere end Regn, et Land, hvor, som han udtrykker sig, Grønsagerne skyde frem fuldstændig kogte, hvor Hønsene lægge haarde Æg, hvor der i Haverne ingen Blade gives, hvor den grønne Farve er udstrøgen af Regnbuen, hvor de trætte Øine søge Grønt uden engang at finde en Salat, hvorpaa Blikket kunde udhvile sig.

Man maa dog lade Franskmanden vederfares den Retfærdighed, at han, trods de mange Skuffelser, som han fandt i dette sin Længsels Land, ikke blev blind for de mange gode Sider, som Grækenland og dets Beboere frembyde, og at han vel skildrer hvad han saa med nogen malitiøs Humor, men uden bitter og ondskabsfuld Overdrivelse. Ogsaa maa den mest Upartiske give ham det Vidnesbyrd, at Hr. About i sin Reiseberetning „la Grèce contemporaine", trods den frivole Tone, som han ofte anslaar, og trods den uvilkaarlige Forudindtagenhed, han som Franskmand lægger for Dagen mod visse høitstillede Personer, i det Hele giver os et sandt Billede, rigt paa interessante Træk, af de derværende Tilstande. Vi forbigaae, hvad han siger om sine Reiser i det mindre besøgte Indre af Landet, om Regjering og Forfatning, og benytte hellere en Række af pikante Anekdoter og Skildringer, der i Abouts Bog ere adspredte i mange Kapitler, for at udkaste en Skizze af Selskabet i Grækenland.

Fra Moskau til Mexico seer det gode Selskab overalt ligesaa eens ud, som Hotellerne, med den eneste Undtagelse, at Folk af god Tone have mere eller mindre Opdragelse, Hotellerne flere eller færre Loppaer. Men Athen udmærker sig i begge Henseender; de fine Manerer ere der ligesaa sjeldne i Selskabsverdenen, som Lopperne ere hyppige i Hotellerne. Hr. About erholdt ved sin Afreise fra Paris af en fornem russisk Dame, Fru A... nogle Kommissioner til hendes i Athen gifte Datter, Fru Katharina S... Fru S. modtog Pakken og dens Overbringer med den Hjertelighed, som ikke koster Russerne noget. Hun indbød ham til en Diner næste Dag, saavel som til et Bal, hun vilde give om otte Dage. Hr. About modtog begge Indbydelser med Beredvillighed. Fornemmelig pirrede Ballet hans Nysgjerrighed, thi det var ham meget magtpaaliggende at see den skjønne Verden i Athen samlet.

Den 18de Februar fandt den store Begivenhed Sted, om hvilken man allerede havde talt siden Vinterens Begyndelse; thi Baller ere i den athenienfiske Selskabsverden ikke hyppige. Naar der i Løbet af Vinteren dandses fire Gange ved Hoffet, saa kalder man allerede Saisonen meget livlig. Fru S. havde fuldført et Slags Statskoup, idet hun ikke havde indbudet en Hob Herrer med store Prætensioner, men ringe Opdragelse, som overalt paatrænge sig og som man kun nødig taaler. Derved havde hun skabt sig temmelig mange Fiender, som gjorde hvad der stod i deres Magt, for at fordærve hende Ballets Glæder. Man mærkede det snart. Athen besidder kun et eneste Orchester: Theaterorchesteret. Naar Kongen vil have Taffelmusik, saa maa Theatret begynde senere. Naturligviis havde Fru S. allerede bestilt Orchestret fire Uger i Forveien. Musikanterne kunde ikke komme før Stykkets Slutning, men man havde lovet hende at give en meget kort Opera og at synge den i Galop. Skjebnen, eller meget mere den onde Villie, vilde dog, at Theaterdirektionen satte en af de længste Operaer paa Plakaten, indlagde Mellemspil og truede enhver Violin, som ikke var paa sin Plads, med høi Mulkt.

Man maatte derfor hos Fru S. i Førstningen dandse efter Pianoforte. Damen havde ellers gjort sit Muligste for at give Ballet Glands. Hun havde sørget for Blomster, som i Athen ere temmelig sjeldne; de vare endogsaa, saavel som Lys, tilstede i Overflod. J Mangel af Parket (som kun findes i det kongelige Palads) dandsede man paa et smukt Tæppe. Orchestret spillede vel ikke Melodier fra forrige Vinter, men man dandsede ogsaa meget godt efter gammel Musik. Forfriskninger vare saa rigelig forhaanden, at der endogsaa blev noget tilovers for Damerne efter at Herrerne havde forsynet sig. Kun paa Et var der lidt Mangel: paa Plads. Men man kan ikke rive sit Huus ned for at give et Bal! Paa den anden Side havde ogsaa de Indbudne gjort hvad der var muligt til Festens Forherligelse. Herrerne vare vel ikke fuldkomne (hvor ere de ogsaa det?): her og der bemærkede man en Kjole fra anden Haand, et allerede noget brugt hvidt Halsbind og en Vest fra Perikles's Tid. De græske Officierers Dragt gjør liden Effekt: Epauletterne ere af Blik, Oberstens ganske de samme, som Sekondlieutenantens; de faa Tresser paa Uniformerne have intet Blændende. Den Clique, hvorimod det nylig omtalte Statskoup hovedsagelig var rettet, var blot svagt repræsenteret. Kun to eller tre vare tilstede, blandt disse Overhofmarskalk Kolokotroni, en gammel liden, hvidhaaret Herre med teglsteenrødt Ansigt. Damerne bare næsten samtlige Pariserkostumer.

Endelig viste Orchestret sig, og bebudede strax sin Ankomst ved en mere og mere fornemmelig Hvidløgsduft. Denne Hvidløgsduft er en Lokallugt, som næsten findes paa alle helleniske Baller; man holder i Grækenland saavel Baller som Bedekøller uden Hvidløgsduft, for flaue. Ingen dandser med større Raseri end det gode Selskab i Grækenland. Især ere Damerne utrættelige. Gjør man blot en øieblikkelig Pause, for at lade sin Dandserinde drage Aande, saa er strax en anden Kavaleer ved Haanden, for at bede Herren om Tilladelse til at maatte dandse en Extratour med hans Dame, som om det var hiin, der trængte til Hvile.

Mindst glimrer paa Ballerne i Athen Underholdningen, saavel hvad Form som Indhold angaar; men omendskjønt den bestod i temmelig forslidte Sladderhistorier, saa kunde dog den Fremmede faa meget Pikant at vide. Man fortalte fremdeles Fru X's Bortførelseshistorie, en i Athen bosat Englænders Kone, endskjønt Historien allerede var fyrretyve Aar gammel; men hvad der i Athen er forældet, tør vi vel her fortælle som en Nyhed. Mr. X. boede allerede dengang i Athen og havde forelsket sig i en ung Armenierinde i Konstantinopel, der havde en Søster. Begge Søstre vare smukke og giftefærdige; Englænderen elskede den Ældste. At gifte sig med hende paa den sædvanlige Viis gik ikke an, da Lovene dengang forbød en Armenierinde at ægte en Franker. Man maatte derfor gribe til et noget voldsomt Middel; og da en Englænder aldrig forelsker sig halvt, saa var Mr. X. snart besluttet paa at vove en Bortførelse; han forstod ogsaa at overtale sin Elskede til at give sit Samtykke. Der var kun den ene Ubehagelighed, at man i Konstantinopel ikke kan iværksætte en Bortførelse med Extrapost, da der hverken gives Extrapostvogne eller fremkommelige Veie. Man blev enig om, at Bruden skulde lade sig indpakke i en Cederkiste, indrettet saa bekvemt som muligt og gjennemboret med smaae Huller. Paa denne Maade skulde hun bringes ombord paa et Skib og efter en heldig Ankomst til Athen antage Navnet Fru X. Skibet var i Begreb med at gaae under Seil, Kisten stod færdig, der var anbragt en Afdeling til at sove i, og Rum for Reiseprovianten. Men i det Øieblik, Pigen skulde stige ind blev hun tvivlraadig. Hendes Søster, en god Sjæl, indgav hende saa meget Mod, som muligt; men intet kunde bevæge hende. „Søster, vær dog intet Barn", sagde hun; „fire Dage ere snart forbi, og om fire Dage er Du i Athen, naar Vinden bliver god. Du reiser jo vistnok ikke meget bekvemt; men kan man da her i Livet altid have sin Bekvemmelighed? For at faae en Mand, kan man allerede udstaae nogen Pine!" — Den ældre Søster steg ind i Kisten og sprang rask ud igjen. Hun skreg som en Paafugl, saasnart man bragte Laaget for at lukke den. Endelig raabte hun, at hun hellere vilde dø som gammel Jomfru end reise til Bryllup i en Kiste. „Men betænk dog, den smukke Cederkiste, som bliver ganske ubenyttet!" sagde den yngre Søster. „Og den stakkels Mr. X., som venter Dig! Har Du da ingen Medlidenhed med ham? Mig gjør det hjertelig ondt." — „Naa, naar Reisen ligger Dig saa paa Hjertet", udraabte den Ældre utaalmodig, „hvorfor reiser Du ikke selv?" — „Jeg vil betænke mig", svarede den Lille. „Hvorledes! Du vil gifte Dig med Mr. X.?" „Hvorfor ikke?" „Men hvad vil Folk sige, Søster?" — „Men tænker da Du paa, hvad Folk vil sige", gav den Anden til Svar. „Bryder Du Dig maaskee derom? Efter min Mening er Du kun bange for at krølle Dig. Jeg har mere Mod end Du." — „Gjør hvad Du vil", svarede den Ældre; „jeg ønsker Dig en lykkelig Reise!"

Da alle Forberedelser vare trufne, havde den unge Pige intet videre at gjøre, end at omarme Søsteren og stige ind i Kisten, som tillukket og med al mulig Omhyggelighed blev bragt ombord paa Skibet. Efter fire Dages Reise ankom Angjældende til Athen frisk og nydelig som en Nürnberger-Dukke, naturligviis til ikke ringe Forundring for Mr. X. Mr. X. var imidlertid en af hine methodiske Englændere, som ikke gjerne afstaa fra et Forsæt, de netop have fattet. Han havde engang foresat sig at gifte sig paa den og den Dag; Bryllupsstadsen var bestilt

og der var ingen anden Brud ved Haanden. Desforuden vare de tvende Søstre temmelig lige: — Giftermaalet fandt Sted. Vi kunne tilføie, at at ingen af Parterne har havt Anledning til at længes efter en ny Bortførelse.

Hr. About lærte ogsaa en af Dagens Helte at kjende paa Ballet. Den Græker, som havde overtaget en Cicerones Rolle for ham, viste ham en græsk Officier, der havde havt en Duel, som i lang Tid havde været Dagens Thema. Vor Reisende erkyndigede sig om han havde duelleret godt, og fik til Svar: meget godt og egentlig snarere to Gange end een Gang! Den første Aarsag til Duellen var den smukke lille Dame med den dybtnedringede Kjole (Ciceronen pegede paa en af de tilstedeværende Damer). Den græske Officier havde skammelig bagtalt en ung Gesandtskabsattaché; han havde beskyldt ham for at have taget denne Dames Kjærlighedsintriger med en tydsk Diplomat under sin Beskyttelse. Man sloges paa Pistoler. Officieren skjød først og feilede. „Min Herre“, sagde Modstanderen, „Skuddet gjælder ikke; Deres Haand rystede for meget. Lader os begynde forfra!“ Officieren lod sig ikke bede to Gange: han begyndte paa Nyt og skjød endnu engang! Saavel med Hensyn til Ridderlighed som Galanteri afvige Begrebene der noget fra det vestlige Europas. Paa et Hofbal havde en fremmed Gesandts Gemalinde en Muslingskal med Iis i Haanden, som hun kun havde halv tømt. En af de fine unge Herrer iler hen for at tage den fra hende, dog ikke for at sætte den paa en Tallerken, men for at spise Isen fuldkommen op med Gesandtindens Skee. Han troede derved at have opført sig meget galant! En anden Græker, en Officier, valsede en Aften med en Dame, hvis Armbaand gik op; hun gav ham det til Opbevaring og han stak det i Lommen. Da Dandsen var til Ende erindrede Damen sit Armbaand; men hendes Dandser lod til at have glemt det. Med en Græker kan man ikke være forsigtig nok, tænkte Damen og forlangte kjækt sit Armbaand, som var temmelig værdifuldt. Officieren lagde den dybeste Forundring for Dagen. „Jeg haabede“, sagde han endelig, ligesom fornærmet, „at De vilde tillade mig at beholde det som en Erindring om Dem!“

Endnu mere end paa Ballerne lærer man det egentlige græske Liv at kjende paa Gaderne; thi ligesom i Oldtiden lever den nuværende Græker langt mere paa Torvpladsen end i Huset. Den frie Plads, som er opstaaet ved Krydsningen af Aeolus og Homergaden i Midten af Byen, er det nuværende Athens daglige Salon. Der, siddende paa Stole foran Kaféerne, eller midt paa Veien, samle Borgerne sig, røge Cigarer, tale om Krig og Fred og give Europas Kart en anden Skikkelse. Foran Universitetet samle Studenterne sig i tætte Grupper og disputere larmende; foran Kirkerne staae Poperne og stride over theologiske Spørgsmaal; Smaafolk forsamle sig i Materialhandlerens Bod, i Barbeerstuen eller i Apotheket, eller egentlig ikke i Huset, men med en Fod paa Tærskelen og et Øre paa Gaden, for at ingen forbisurrende Dagsnyhed skal undgaae dem.

Desforuden er Bazaren meget livlig. Om Morgenen gjør enhver Borger, høi eller lav, selv sine Indkjøb. Vil man see en Senator med Løg i den ene Haand og en Kurv Salt i den anden, saa behøver man kun at gaae hen til Bazaren Kl. otte om Morgenen. Torvekonerne sladre ikke ivrigere end disse høitstaaende Personer, medens de prutte. De gaa fra Bod til Bod, erkyndige sig om Koursen paa Æbler og Løg, eller aflægge en Vexelerer, som holder dem fast ved Kjolefligerne, Regnskab for Gaarsdagens Afstemning. Vexelereren har endnu ligesom fordum sin Bod paa Torvpladsen og heder endnu fremdeles trapezites, Manden ved Bordet. Han har altsaa endnu bestandig den samme Plads, det samme Navn, det samme Bord som i Aristophanes's Tid; men som en Følge af Civilisationens Fremskridt har han omgivet sit Bord med et Jerngitter, der beskytter hans Guld og Sølv.

Om Sommeraftenen Kl. otte antager Bazaren et virkeligt feeagtig Udseende. Paa denne Tid kjøbe Arbeidere, Tjenestefolk og Soldater sin Aftensmad. Sex eller otte gourmands lægge sammen til et Bedehoved. De Tarvelige kjøbe en Skive Melon eller en stor Agurk, som de spise raa, ligesom et Æble. De Handlende, som sidde bag Bjerge af Grønsager og Frugt, indbyde Kjøberne med lydelig Skrigen; store Lamper, fyldte med Olivenolie, kaste et smukt rødt Lys paa Hobe af Figener, Granatæbler, Meloner og Rosiner. I denne Forvirring vise alle Gjenstande sig fra en glimrende Side, de falske Toner blive harmoniske; man mærker ikke at man vader om i et sort Dynd, og kjender ikke den modbydelige Lugt, som behersker den hele Bazar.

Den fornemme Verden har et Samlingssted for sig selv, der er for den, hvad Boulevarderne ere for Pariseren, hvad Hydepark er for Londonnerbeboeren: Veien til Patissia, en støvet, slet vedligeholdt Chausee, indfattet af Træer, der enten ere uddøde eller syge, af et Par Værtshuse, som ikke kunne rose sig af nogen særdeles Glands og af Bygagre og tørre udyrkede Marker, hvilke yde et mindre end paradisisk Skue. For den lidet indbydende Forgrund bliver man dog holdt skadesløs ved Baggrunden, som, naar Støvet tillader det, frembyder et herlig Panorama. Foran sig har man Parnasset, bag sig Athen og Akropolis, til høire Lykabettos, til venstre Havet, Øerne og Moreas Bjerge. Paa denne Promenade viser Selskabet sig mest til Hest, om Vinteren fra Kl. tre til fem, om Sommeren fra syv til ni. Om Vinteren bliver Promenaden forladt, naar Boreas blæser, thi da er det næsten umuligt, med Vinden imod sig, at naae Landsbyen Patissia. Paa den Plads, som danner Udgangspunktet for Promenaden, spiller om Søndagen Militærmusiken og man forefinder da alle Klasser af Athens Beboere. Kl. tre om Vinteren og sex om Sommeren viser der sig en Trop Infanteri; strax følge Musikanterne efter i Uniform, og stille sig op under en Rotunde af Træ i Pladsens Midte. Soldaterne danne en Kreds om Musiken, bag denne holde Vognene, og endnu længere bort tumle Ryttere og Fodgjængere sig. En halv Timestid efter vise Kongen og Dronningen sig til Hest med et Følge af Adjudanter, Ordonanceofficierer, en Æresdame og Dronningens Staldmester; de sprænge i Gallop ind i den indre Kreds og holde en Stund der. Er Musiknummeret til Ende, saa sætter Cavalcaden sig atter i Bevægelse; de Omstaaende tage Hatten af og Hoffet er snart forsvundet i en Støvsky, for igjen at komme til Syne om et Kvarteerstid. Dette gjentages hver Eftermiddag tre eller fire Gange, og stedse blottes ærbødig alle Hoveder, naar Kongeparret rider forbi.

Anbefalingsbreve ere i Grækenland af ringe Nytte; dermed er det ikke sagt, at den Fremmede bliver slet modtaget i de Huse, hvor han afgiver dem. Er Husets Herre fraværende, saa modtager Tjeneren den Fremmede ved Døren. Man behøver ikke at være bange for at sige ham sit Navn; han fortæller det ikke til noget Menneske. Han er alt for discret til at tale med sin Herre om de Folk, som ville besøge ham. Afgiver man et Visitkort, saa modtager Tjeneren det som en Foræring, man gjør ham, og opbevarer det som en Erindring. Sidder Familien ved Bordet, saa giver Tjeneren den Besked: de spise netop til Middag! og slaar Døren hurtig i for Næsen af En. Er Middagsmaaltidet forbi, og Huusherren holder sin Siesta, saa heder det kort og godt: Han sover! Er Herren hverken gaaet ud, eller ved Bordet, eller i Seng, ere Værelserne saa vidt opryddede, at Gjæsten ikke støder sig paa noget Møbel, og man er tilstrækkelig paaklædt for at modtage ham, saa kan den Fremmede træde ind. Man beder ham at sætte sig; man byder ham en Pibe eller en Cigarette, sætter en Kop Kaffe med Konfekturer for ham og tilsværger ham evigt Venskab. Men man beder ham ikke komme igjen.

Meget charakteristisk for Grækenland indleder Hr. About sin Skildring af det græske Selskab med et Kapitel om Røvervæsenet.

Røverne ere ikke i Grækenland, som andetsteds, en Klasse, der staaer udenfor Selskabet.

Høvedsmanden for en Bande tilhører ofte de fornemmere Selskabskredse, Medlemmerne vende hyppigt tilbage til det borgerlige Liv. Ikke sjelden bliver ogsaa Landmanden for nogle Uger Røver, naar der er et Hovedslag i Sigte. Senere vender han igjen tilbage til sin Ploug. Af alle Verdens Lande er Grækenland det, hvor Leilighed gjør de fleste Tyve. En i Athen boende Franskmand fortalte Hr. About, at hans Tjener en Dag var traadt ind i Værelset til ham med en ængstelig Mine, dreiende sin Fez i Hænderne, hvorefter der udspandt sig følgende Samtale:

„Du kommer for at bede mig om Noget?“

„Ja, Effendi, men jeg vover det ikke.“

„Kom kun frem med det!“

„Effendi, jeg vilde gjerne paa en Maanedstid tage til Bjergene.“

„Til Bjergene! og hvorfor?“

„For at opfriske mig, Effendi! Jeg forruster her. Det er altfor civiliseret for mig i Athen og jeg frygter for at blive smittet!“

Rørt af disse vigtige Grunde tillod Herren sin Tjener at gaae paa Menneskejagt i fire Uger. Efter Udløbet af denne Permission vendte hiin tilbage og stjal ikke engang saa meget som en Knappenaal i sin Herres Huus.

En gemeen Gendarme havde allerede i flere Aar tragtet efter Korporaltresserne. Han var en god Soldat, temmelig tapper, og den af hans Kompagni, som stødte mindst an mod Disciplinen; men han havde ingen anden Velynder end sig selv, og det var ikke tilstrækkelig. Han deserterede og slog sig til Røverne. I dette nye Kald gjorde hans Talenter sig gjældende, og han var snart alle Gendarmeofficierer en velbekjendt Personlighed. Man forsøgte at tage ham til Fange, men det mislykkedes hver Gang. Endelig indlod man sig i Underhandling med ham, lovede ham Benaadning, Ansættelse som Korporal og efter et Aars Forløb Befordring som Sergeant. Disse Tilbud kunde Røveren ikke modstaae. Han forlod Bjergene, traadte ind i sit Kompagni igjen som Korporal og ventede paa Sergeanttresserne. Men de udebleve længere end man havde lovet; han tabte Taalmodigheden og flygtede tilbage til Bjergene. Han havde endnu ikke slaaet tre Mennesker ihjel, forend man udnævnte ham til Sergeant, og for Øieblikket er han Officier uden at have havt andre Talsmænd, end - de Folk, som han har skaffet ud af Verden. En Gendarme-Anfører fik det Indfald, for Alvor at gjøre en Ende paa Røveriet. Nogle Maaneder efter vare Røverne virkelig forsvundne; men man skyndte sig at afsætte Manden, thi han havde undergravet Selskabets Grundpiller.

Tvende Bekjendte af Hr. About, som havde i Sinde at gjøre en Reise til det nordlige Grækenland, der især er meget besværet af Røvere, tænkte først paa at udvirke et Slags sikkert Leide hos de store Herrer, som aabenbart begunstige Røverbanderne. Men en Betænkelighed afholdt dem fra at udføre dette Forehavende. „Hvad,“ tænkte de, „om disse Herrer af Hensyn til deres Protegés under Haanden gav dem en Efterretning og gjorde dem en Present af vor Bagage! Bedre er det at stole paa vor gode Lykke, end paa en Grækers Høimodighed!“ De tiltraadte Reisen uden sikkert Leide. Men de havde næsten bittert maattet angre det. Da de en Dag alene vare stegne op ad et steilt Bjerg og i Ro og Mag glædede sig over den herlige Udsigt, saa de sig pludselig omringet af tre med Flinter bevæbnede Palikarer; til Lykke blev dem endnu en eneste, omendskjønt temmelig farlig Tilbagevei aaben, ned ad den steile Bjergskrænt; de ilede ned af Stien. Forgjæves raabte Palikarerne: Holdt! Holdt! Denne Indbydelse kunde ikke engang bevæge de Flygtende til at see sig om; de misundte blot ved dette Væddeløb Hjorte, Raadyr og andet Vildt, men kom dog lykkelig derfra.

Vor Reisende lærte endnu en anden af sine Landsmænd at kjende, som blev udplyndret paa Hjemreisen efter en liden Udflugt. Røverne traf et Udvalg blandt hans Sager. Hans Perkussionsrifle lode de ham beholde, da Palikarerne kun bryde sig om almindelige Geværer. Pengene berøvede de den Reisende til sidste Hvid, men da han talte meget godt Græsk, forklarede han Røverhøvdingen, at han ikke kunde komme tilbage til Athen uden Penge, og fordi han talte saa fortræffelig Græsk, gav den ædelmodige Røver ham fem Franks tilbage. Dette Eventyr tildrog sig sex Mile fra Athen.

Engang var Hovedstaden næsten bleven indtagen af Røvere. Den berømte Karaiskaki havde paa Øen Euböa samlet en Bande, som man næsten kunde kalde en Armee. Han drog dermed mod Athen og vilde høist sandsynlig have indtaget den, hvis ikke en af de første Kugler havde knuust hans Arm og Armeen efter Anførerens Fald havde adsplittet sig.

Den Streg, som staar Karaiskakis's dristige Forsøg nærmest, men fremfor den havde det Held at lykkes, var Borttagelsen af den østerrigske Lloyds Penge og Breve paa Landtungen ved Korinth. For at vinde Tid og ikke behøve at omseile hele Morea, lægge Lloyds Dampskibe til ved Landtungens Vestside i den lille Havn Lutraki, sætte der Breve og Varer i Land og lade dem kjøre over til den paa den anden Side af Landtungen liggende Havn Kalamaki, hvor allerede et andet Skib venter. Dette værdifulde Vogntog blev engang anholdt og udplyndret, uden at man siden erfarede noget derom; Deeltagerne i dette heldige Koup have ikke rost sig af sin Bedrift og Politiet agtede deres Beskedenhed.

En fornem tydsk Reisende, som havde den Egenskab at bære megen Guldstads, erfarede hvor farligt det er at smykke sig med Juveler paa Grækenlands Landeveie. Han blev anholdt af en Røver, som holdt to Pistoler frem for ham og affordrede ham hans Pung. Den Reisende opknappede sin Overkjole, for at gribe i Lommen, og lod ubehændig nok en Guldkjæde komme tilsyne. „Giv mig ogsaa Dit Uhr!“ hed det. For at tage Uhret frem og løsgjøre Kjæden, trak Tydskeren uforsigtigen en af sine Handsker af. „Lad mig ogsaa faa dine Ringe!“ hed det videre. Han gav ham dem. Ligeledes fik Røveren Øie paa tvende Skjorteknapper med Brillanter. „Hid med Knappene!“ sagde han. Den gode Tourist tog dem ud af Skjorten, som nu gik op og lod en liden Medaillon tilsyne. „Giv mig den med i Kjøbet!“ sagde den Umættelige. Det var det grummeste Slag; uden at have havt de tvende truende Pistolløb for Øinene havde vistnok den arme Plyndrede vist den tapreste Modstand. Medaillonen indeholdt en Lok af Fanny Elslers Haar. Af alle hans Smykker var den det kostbareste; thi den var det, han i sit hele Liv havde betalt dyrest.

En fransk Hertuginde, som i Athen fører et Særlingeliv, en lidenskabelig Philhellenerinde, faldt engang i Hænderne paa Bibiski, en af Attikas berømteste Røvere, der forøvrigt ikke driver sit Haandværk af Rovbegjærlighed, men af Ærgrelse. Ulykkelig Kjærlighed har drevet ham — ligesom Røveren Moor — til at hævne sig paa den hele Menneskeslægt.

Skuepladsen for hans Bedrifter var Athens nærmeste Omgivelser. Hertuginden befandt sig alene i sin Vogn, eller rettere saa godt som alene, thi den græske Officier, der ledsagede hende, bævede som et Espeløv og havde gjemt sin Sabel under Vognsædet. Bibiski vidste i sin Glæde over en saa riig Fangst i Øieblikket ikke, hvilken Sum han skulde fordre som Løsepenge; han talte først om 20,000 Doubloner, derefter om 100,000 Pd. St.

Da Hertuginden mærkede, at han ikke lod til at kjende de Pengesorters Værdi, som han talte om, spurgte hun ham, hvormange Drachmer han forlangte og Svaret lød 200,000. Han forsikrede at ville gjøre et godt Brug deraf, lovede at trække sig tilbage til Tyrkiet, ikke at røve Nogen mere, at kjøbe sig en Landeiendom og

maatte fødes af Haanden. Beregner jeg for hvert Menneske 2 Tdr., og dertil 100,000 Tdr. til at saae, saa maa her anskaffes 300,000 Tdr. Antager jeg den moderate Priis af 50 Rdl. overhovedet for Tønden, saa udgjør det en Summa af 15,000,000 Rdl. Jeg kan ikke nægte det, jeg venter gyselige Optrin. Dog Rev.*) veed vel Raad for alt Uraad, og skaffer Korn; saa mener jeg vel, at Kancelli-Præsidenten sørger for at skaffe os Kjød. Gud bevare os! hvilke Mennesker! —

Dog, jeg ytrer vel for meget; dog ikke 1/10 af hvad jeg føler. Gode Penge faar vi vel snart, naar alle Epauletter ofres paa Statens Alter! og saa falder jo Alt! og vi leve da, comme il faut. Eller maaskee de bruges til Sølvkors?

Deres Høivelbaarenhed har tilladt mig at være aabenhjertig. Gud veed, jeg har været det. Men misbilliger De end min Tænkemaade, da lad dette ikke berøve mig Deres Agtelse. Jeg tager gjerne mod bedre Overbeviisning. Kun sjelden finder jeg tænkende Væsener, med hvilke jeg kan underholde mig; derfor lod jeg Pennen løbe. Tør jeg bede, at dette Brev maa brændes efter Gjennemlæsning, og iøvrigt smigre mig med Deres Høivelbaarenheds Venskab, vil det af Hjertet glæde

Deres ærbodigste Tjener
Bugge.

P. S. Paa H.'s**) Legats Bekostning bekostes uden Tvivl en naturvidenskabelig Reise til Sommeren, hvorom er korresponderet med Pr. Christian. Et Bind af Selskabets Akta vil med det første sendes til Trykken i Kjøbenhavn, under Nyrups Opsigt.

*) ɔ: Grev Reventlow?
**) ɔ: Justitsraad Christopher Hammers.

Literatur og Kunst.

Jordbeskrivelse for Begyndere af L. K. Daa. Chra. 1858. 67 S. 8vo. Priis 12 ß.*) De sidste Dage har bragt os tvende gode og brugbare Bøger for Elementærunderviisningen: Daas Jordbeskrivelse og Siegwart Petersens Norges Historie. Nærværende Jordbeskrivelse er den tredie Behandling af samme Stof fra Hr. Daa's Haand. Først udkom i 1841 „Udtog af Geografien", der i sit Slags var det Bedste, vi havde dengang det udgaves, men som dog af forskjellige Omstændigheder blev mindre paaagtet. Dernæst fulgte i f. A. den allerede i dette Blad omtalte interessante „Jordbeskrivelse for den norske Almue", og endelig for nylig dette korte Udtog. Foruden at man her i Almindelighed møder de allernyeste Angivelser, finder man ogsaa ganske nye Oplysninger, ypperlige Oversigter, træffende Bemærkninger, ligesom et ualmindeligt Hensyn er taget til de ethnologiske Forhold. Geographien er ikke holdt ganske reen for historiske Notitser (f. Ex. S. 14 om de gamle Monarchier); men de ere ligesaa sparsomme som vel anbragte. Da Forfatteren er fuldkommen Herre over Stoffet, forstaar han at sige meget med faa Ord: han er saaledes kort uden at blive uklar eller udelade noget Væsentligt; thi Englændernes Besiddelser i Sydamerika S. 36 vil jeg ikke henregne dertil.

Ved Fremstillingen af vort eget Lands naturlige Forholde undgaar Forfatteren heldigt de Skjær, hans Forgjængere ere strandede paa. Vandløbene gives i Almindelighed forskjellige Navne i enhver Bygd, de gjennemstrømme, og enhver Vanddraabe skifter mange Gange Navn, inden den naaer Havet. Det er da Geographernes Sag at samle til Eenheder, hvad som i Virkeligheden er det. For at tage et Exempel: Randsfjordens Afløb, der hos Platou hed Hadelands- eller Moe-Elven og hos Geelmuyden Randselven, kalder Daa Dokka, som Fællesbetegnelse for Hadelands- og Rands-Elven, og siger saa, at Dokka, Beina og Hallingelven er de 3 Kildefloder til Dramselven. Saaledes dannes Skienselven af Maanelven (Kvænna?) og Songa. — Daa har overhovedet tidligere Fortjenester af Fastsættelsen af den nu brugelige geographiske Terminologi. For en Snees Aar gjorde han Forslag, der bleve optagne af Regjeringen, og som nu ere almindelig antagne og fulgte. I denne Bog gjengiver han ofte de fremmede Kunstudtryk med norske Benævnelser.

At saaledes det Videnskabelige maatte være i Orden, derfor var Daa's Navn alene tilstrækkelig Borgen. Men ved sine to sidste Arbeider har han tillige viist, at han som gammel Skolemand meget rigtig har opfattet den vigtige Forskjel mellem en Læsebog og en Lærebog. Ved den geographiske Underviisning synder man paa mange Maader mod de mest bekjendte pædagogiske Regler. Man bruger f. Ex. tørre Udtog af Videnskaben som Lærebøger og den haandbogsmæssige Geelmuyden i Pigeskoler! Her vilde Daa's Bog, i en duelig Lærers Haand, være langt mere paa det rette Sted.

Med Hensyn til Omfang og Priis kan Bogen nærmest sammenlignes med Platous Lærebog for Almueskoler. Denne sidste - jeg vil strax sige det - har det Fortrin, at den er bedre korrigeret. Daa har nemlig strax paa første Side flere iøinefaldende Trykfeil, men den øvrige Deel er herfor temmelig fri. Men ellers maa jeg her bemærke, at 8de Oplag af Platou behager mig langt mindre, end de første. Den har tabt sin Simpelhed og seer mere ud som et Udtog af en Haandbog.

*) Denne Anmeldelse er os meddeelt af en Skolemand.

Dertil kommer, at de statistiske Angivelser ofte ere forældede. Dette kunde maaskee være af mindre Vigtighed i en Bog for Almuen, men naar Brüssels Indbyggere f. Ex. angives til 130,000 istedetfor til 260,000, saa er det dog virkelig alt for galt.

Ganske feilfri er ingen Bog i første Oplag. Daa's ikke heller. Men deels ere disse Feil ubetydelige eller utilregnelige, deels har den dem tilfælles med alle vore andre Lærebøger. S. 5 angives Asteroidernes Antal til 50. Skjæbnen har villet, at der siden første Ark blev trykt, er optaget to nye Verdener til, saa at deres Antal nu er 52. Saa rask skrider Verden fremad, skjønt den ene af de nyopdagede Verdener „gaar baglænds." — Side 64 seer det ved en Utydelighed ud, som om Kreolerne vare Europæere. Som bekjendt ere de indfødte Amerikanere, fødte af europæiske Forældre, og ingen, som er født i Europa, bærer dette Navn. S. 67 siges, „at ingen andre Pattedyr end Pungdyrene have Hjem i Australien." Dette er ikkedestomindre Tilfældet baade med Dingoen og Ornythorynkos. — Daa har næret en hemmelig Tvivl om, at de Tal, han efter de bedste Kilder anførte for Asiens og Jordklodens Folkemængde - nemlig et Minimum af 500 og 900 Millioner - ikke vare rigtige; og han angiver selv Aarsagen til Usikkerheden S. 11, kfr. S. 52 og 56. Jeg kan oplyse, at Balbi og Mac Cullock har taget Feil i sine Hypotheser, og at Daa har havt Ret i sin Formodning. Da Englænderne nemlig erobrede Canton, fandt de i Yehs Gouvernementspalads en Statistik, der var trykt til Regjeringens Brug i Peking 1852. Af denne fremgik det, at det egentlige Chinas Folkemængde var stegen fra 367 til 400 Millioner. Lægger man hertil Forindiens 180 Millioner, saa udgjøre disse to Lande alene mere, end hele Asien ansloges til. Og føier man hertil de nye Oplysninger om det indre Afrikas Befolkning, saa maa Jordklodens Folkemængde anslaaes til henved 1200 Millioner, og de gamle Gisninger maae for evig forsvinde af alle vore Lærebøger. — Ligeoverfor Bogens Fortrin ere de paapegede Mangler af ringe Betydning. Jeg gjentager derfor den Dom, jeg paa Forhaand udtalte, at det er en god og brugbar Bog. 14.

I Boghandelen er udkommet: **Skaaler og Foredrag i Carl Johans-Forbundet** den 8de Marts 1858. 2½ Ark 8vo. Priis 12 ß. Foruden Prof. Monrads Foredrag, der optager de første 22 Sider, findes heri Stiftsprovst Rodes Skaaltaler for Foreningen og for Kongen samt Prof. Faye's for Kronprindsen. Som Tillæg er tilføiet Fortegnelse over Forbundets norske Medlemmer, hvoraf sees, at disse i Christiania alene iaar ere forøgede med 122 nye. At man imidlertid har truffet det Rette ved at gjøre Foredrag, holdne i et afsluttet Selskab og med et bestemt Formaal, til en Boghandels-Artikel, betvivle vi meget. I Upsala, hvor Foredragene ogsaa trykkes, omdeles disse kun til Medlemmerne.

Om den Lutherske Salmesang og dens Gjenindførelse i den norske Kirke. Af Joh. D. Behrens. Christiania 1858. 44 S. 8vo. med 19 S. Noder. Priis 40 ß. Efter nogle Forord, hvori fræmhæves Mangelen af en frisk og virksom Interesse for Kirkesangen, paaviser Forf. den Lutherske Psalmesangs rhytmiske Eiendommelighed, hvorledes denne lidt efter lidt, og nu endelig næsten ganske er opgivet (den kvantiterende Rhytme er sporløst forsvunden), og hvorledes Melodierne, saaledes som de ogsaa findes i vor nu brugelige Choralbog, ere bragte i en Form, der strider mod Folkets naturlig musikalske Sands, og kun gjengiver dem i en reen „Dødningskikkelse." Endelig fremsættes Ønsket om Gjenindførelsen af den Lutherske Psalmesang, ligesom Hindringerne derimod drøftes; og for at Kjendskabet til denne Psalmesang kan blive almindelig, og man saameget tydeligere kan faae et Begreb om Ligheden og Forskjellen mellem hiin oprindelige og vor nu brugelige Kirkesang, har Forf. som Anhang til sit Skrift medgivet 30 af de i vor Kirke brugelige Psalmemelodier i deres oprindelige Toner og Rhytmer tiligemed Oplysninger om Melodiernes Oprindelse, hvilke Melodier ogsaa „til Brug for Skolen og Hjemmet" siden ville udkomme i særskilte Udgaver saavel eenstemmig, som to-, tre- og fiirstemmig. Uden at udtale nogen Dom om Skriftet i musikalsk Henseende, troe vi os dog berettigede til at fremhæve den Iver for den afhandlede Sag, hvoraf Forfatteren viser sig besjælet.

Af Chr. Tønsbergs **Norske Folkelivsbilleder** er udkommet 3die Hefte, indeholdende to Billeder af Tidemand, „Afskeden" med Text (paa Vers) af A. Munch og „Kortspillerne" med Text af Ivar Aasen. Det første af disse Billeder hører blandt Kunstnerens mest gribende Kompositioner og er ogsaa i Lithographien meget smukt gjengivet. Det andet synes os baade fra Kompositionens Side og ogsaa i den lithographiske Udførelse at staa tilbage for hiint.

Til Fordeel for Studentersamfundets Byggefond vil Hr. Overlærer Daa holde nogle **populære Foredrag over Ethnologi og Kulturhistorie,** hvilke begynde Onsdag d. 14de April Kl. 6—7 i det anatomiske Auditorium. Adgangstegn koste 1 Spd.

Af det netop udkomne andet Hefte (Blom—Garmann) af **Norsk Forfatter-Lexikon** 1814—56 af J. Kraft, udgivet af Chr. Lange, erfares, at Professor Fr. Chr. Faye er den anonyme Giver af de 1000 Spd., der ved motiveret Forslag af 2den Mai 1856 tilstilledes Universitetets akademiske Kollegium til Oprettelse af et Videnskabernes Selskab her i Christiania.

Halte-Hulda, Drama i tre Akter af Bjørstjerne Bjørnson, er netop udkommet i Bergen og faaes for 48 ß. Stykket er saaledes blevet bekjendtgiort gjennem Trykken, endnu inden den forventede Opførelse paa Christiania Theater. Manden, som i Christiania-Posten for 21de Marts satte sig saa myndigen paa Dommersædet ikke alene over Hr. Ibsens, men ogsaa vore øvrige dramatiske Forfatteres Produkter, bragte den „Sandhed" frem, at Stykket ikke skulde antages, og at den tidligere berettede Antagelse kun var et af disse „Fif, som Enkelte bruge for at indvirke paa den afgjørende Myndighed" (Hr. Borgaard). Men ikke saasnart var dette sagt, førend Borgaard skyndte sig (samme Dag) at melde Bjørnson, i forbindtlige Udtryk, at Stykket dog var antaget og skulde opføres i næste Sæson. Det maa her siges at være smukt, naar Theatret, otte Dage efter sin erklærede Insolvents ligeover for vore Forfattere, endnu medens Krisens Jernhaand hviler over det, og uden at det paa nogensomhelst Maade kan beregne hvilke „uundgaaelige Udgifter" det ved kommende Gageforhøielser ꝛc. vil ilægges, kan sætte en saa hurtig Termin for Gjenoptagelsen af sine kunstneriske Forretninger.

Wergelands Skuespil **„Fjeldstuen"** med Musik af Ole Bull gaves i Tirsdags paa det norske Theater til Benefice for Bucher. Samtidig opførtes „Den første Kjærlighed" af Scribe, ligeledes for første Gang.

Theaterforholde. Siden vi sidst skrev under denne Titel, er der fremkommet en Hoben nye Indlæg i Theaterstriden, tildeels for, men dog fornemmelig imod det danske Theater. Ibsen har i Aftenbladet for Tirsdag sluttet sin tidligere paabegyndte Artikel, hvori han punktviis gjennemgaar Chr.-Postens Angreb paa ham. Morgenbladet for forrige Søndag har i en Redaktions-Artikel, hvori vi let gjenkjende en med vore Kunst- og Theater-Anliggender fortrolig Forfatter, udviklet Nødvendigheden af, at der, ligesom alt i andre Henseender, ogsaa hvad den dramatiske Kunst angaar indtræder et Brud med det danske Formynderskab, og at den sidste Rest heraf endelig maa „pakke sammen." Og først da, først naar den norske Scene har Flanken fri, „kan den med fuldkommen Ro, uden Forstyrrelse eller feberagtig Overdrivelse, udvikle det sande Almeenmenneskelige i det Nationale." I en længere Artikel i Bergensposten (ogsaa aftrykt i Aftenbladet) har B. Bjørnson udtalt sig om den nærværende Theaterkrisis, paapeget Udsigterne til at en ny dramatisk Tidsalder vil komme, og især alvorligen revset Chr.-Postens Forf. for dens uvorne Udtalelse om Ibsen, idet han derhos over hans nye Stykke, som han har læst, fælder en Dom, der er intet mindre end overeensstemmende med Chr.-Postens. Ogsaa i selve Chr.-Posten (Nr. 93) har indsneget sig en Forf., R., som udtaler sin inderligste Indignation over hiin Bladets Forhaanelse af Hr. Ibsen, idet han fremhæver Almeenhedens Godkjendelse af „Hr. Ibsens Berettigelse til at være Medarbeider i vor sparsomme Skjønliteratur." Da nu Hr. R. taler saa smukt om „den unge Digter", ville vi gjerne antage, at han kjender idetmindste Noget af hvad han har skrevet. Men ellers maa vi paastaae, at R. hører til disse Folk, der, henslængte i idyllisk Ro, en enkelt Gang give sig til at dømme om Tiden, skjønt de hverken have fulgt med Tiden eller begrebet Tiden. Dette sees først deraf, at han tillader sig at „erindre", at Hr. A. Munch „i yngre Dage" skal være optraadt med en stødende „Suffisance ligeoverfor en Henrik Wergeland", da dette dog vitterligen ikke har været Tilfældet. Dernæst tillader Hr. R. sig at erindre, at vi have været „uvittige og smagløse nok til paa markskrigersk Maade at ville skaffe Hr. Ibsen Forfatter-renommee", i hvilken Anledning han finder det fornødent at forsikre, at han „ikke er nyhedsbladisk stemt." Hertil kunne vi bemærke, at intet er os kjærere end denne Misstemning mod os, saasom det viser sig, at Forf. hører til disse løse Folk, der opgjøre sine Formeninger om Ting, som de ikke kjende, blot efter andres løst henkastede Ytringer. Dersom nemlig Forf. kjendte Nyhedsbl. og ikke havde opgjort sin Dom derom alene efter Slutningstiraden i Postens Artikel, da vilde han aldrig vove en saa urimelig Paastand, som den, at vi „markskrigersk havde søgt at skaffe Ibsen Forfatter-Renommee", men meget mere maatte han vide, at vi i saa Henseende have forholdt os saa passive, som vel muligt, ja vi tør sige mere passive end ligeoverfor andre skrivende Forfattere. I Nr. 13 tillod vi os rigtignok en Bemærkning om Ibsen ligeoverfor Posten, men at Hr. R. allermindst kan kjende den, fremgaar deraf, at han ellers ikke uden Hjertets altfor store Bluelse kunde spinde samme Tanke mange Gange saameget ud og dog forhaane den, som først havde udtalt den. — Endelig har i Chr.-Posten No. 94 dens første Forfatter i Theaterstriden endnu engang taget til Orde. I sit lange Produkt indskrænker han sig dog især til at gjentage sine tidligere Paastande, eller til Retorsioner, og det sidste i den Grad, at vi ikke kunne undlade at tænke paa „Jagttageren." Hvor Forf. forresten vil godtgjøre Theatrets af ham lovpriste Skyldner-Ambition, der beviser han med al sin Brask og Bram og med alt sit cimbriske Seiershyl netop intet af hvad der skal bevises. Vi sagde, at Theatret ikke foreløbigen havde betinget sig af Munch, at han skulde vente efter Honoraret, og dette rokkes ingenlunde af den Oplysning, at den ene af Theatrets Direktører, da Stykket (forlængst) var opført, gik op til Forf. og bad ham vente efter Honoraret. Naar han endvidere forsikrer, at Munch er „tilstaaet" 250 Spd., vedrører dette hellerikke Sagen, da der ikke spurgtes om hvilket Honorar han maatte blive „tilstaaet", men hvilket han var tilstillet, saasom ingen Henstand i Forveien var aftalt. — I Chr.-Posten har endnu en Forf. talt om Theaterstriden forsaavidt man vil tro Overskriften til hans Produkt. Da han imidlertid taler om alt Andet, end Stridens egentlige Gjenstand, kunne vi fritage os for at gjøre noget Uddrag af hans Formeninger.

Christiania. Trykt og forlagt af H. J. Jensen. (Storgaden Nr. 27.)

Illustreret Nyhedsblad.

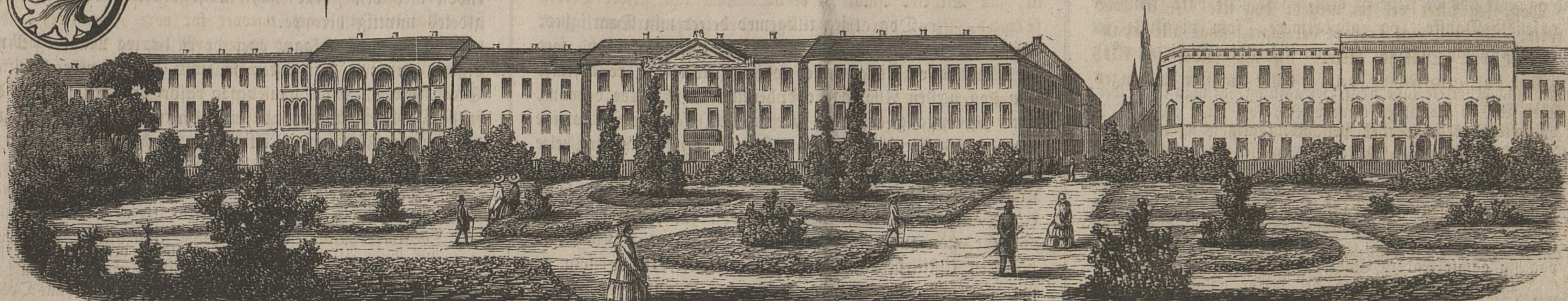

Nr. 16. | Udkommer hver Søndag Morgen. | 18de April 1858. | Abonnementsprisen er 60 ß Fjerdingaaret. | 7. Aarg.

Indhold.

Throndhjemske Forholde i Aarene 1723—26.

(Ved Overlærer H. H. Müller.)

II.

Tugthuset udeblev altsaa og med det ogsaa ethvert Spor af Forandring til det Bedre for det Første; herom som om andre Misligheder vidner de 12 Mænds i 1726 indgivne Andragende om Politimester-Embedets Gjenoprettelse*) samt Reitzers Paategning i denne Anledning; denne er os her saa meget vigtigere, som vi i den finde udtrykkeligen omtalt, hvad der havde bevirket hiint Andragende og see deraf, at det ikke var en eensidig og skjæv Opfatning hos Reitzer, der havde dikteret baade hvad tilforn er anført og hvad der følger til Oplysning af Forholdene, men at alle de Bedre dybt have følt og erkjendt Trangen og Nødvendigheden af en Forbedring i det Bestaaende.

Reitzers Paategning er dateret Kjøbenhavn d. 15de Februar 1726 og lyder i det Væsentligste saaledes:

„Hvad dennem (ↄ: de 12 Mænd) fornemmeligen hertil haver bevæget sige deres egne Ord: „„at hos og blandt dennem regjerer saaledes al Uskik, Egenvillie o. s. v., at man heraf i Længden maa befrygte, at al Foragt baade mod Gud og mod den verdslige Øvrighed skal tage Overhaand og Byen følgeligen blive en Residents for al Ugudelighed."" Hertil maa jeg, som bør bekræfte samme deres Ord at være aldeles sande og derhos glæder mig ved, at slig en Sandhed er kommen fra dennem selv, allerunderdanigst lægge dette, at Kongens Maal og Vægt deroppe fast ikke bruges i Kjøb og Salg, at en skadelig Forprang med alle Ting drives og vel aabenbar gaar i Svang, at Byens almindelige Pladse samt de fleste Gader ere i vaadt Veir formedelst Mangel af Steenbro, som dog letteligen der kunde haves, meget elendige, at med Havnen og Indløbet der ikke haves den Opsigt, som burde, at Haandværkerne due lidet eller intet, at Haandværksfolk samt Arbeidsfolk, Daglønnere og flere slige sætte hvad Priis dennem lyster paa sit Arbeide og sin Tjeneste og tvinge Folk til at give sig det, - at Byen opfyldes med liderlige, løse Folk, som uden mindste Nytte for Byen sætte sig ned at bo, samt at Gaderne ikke mindre til Væmmelse end til Plage for de andre Byens Indvaanere vrimle af ublu og ugudelige Tiggere, og endeligen, at i det Sted, at Trundhiem burde være en By, hvor man efter Landets og Klimatets Beskaffenhed dog nogenlunde kunde leve, bliver den nu mere og mere en By, hvor Livet, helst for dennem, som ikke elske Uærlighed, falder meget tungt og besværligt; og, om nu sagdes, at Byens Magistrat burde ændre og rette alt Saadant, saa bør jeg allerunderdanigst hertil svare, at, ihvor god Føie her end kunde være til at sige Saadant, maa jeg dog for den største Deel herudinden undskylde Magistraten, helst da den i dette Kollegio saavelsom og overalt i Trundhiem desværre regjerende Uenighed hindrer endog de Velmenende at komme nogen Vei eller faa det Gode udrettet og Magistratens Myndighed paa et nu saa selvraadigt blevet Sted lidet vilde være tilstrækkelig, foruden at melde om, at hvad Alle eller Mange skal gjøre bliver sjelden eller aldrig gjort, og at Meget desforuden burde gjøres af en Politimester, hvilket ikke en anden fornem Øvrighedsperson (saasom kjendeligen seet er i en af Trundhiems Raadmænd ved Navn Knud Brun, som havde paataget sig Politivæsenet og derfor nød 100 Rdl. aarligen) enten haver Tid og Leilighed til at iagttage og gjøre eller agter at være sig anstændigt. Hvorfor og Trundhiems 12 Mænd samt menige Indbyggere vel have Føie til at ønske Byen en Politimester. Men hvad Ulykke og Fortræd en By maa lide af onde eller urolige Politimestere, haves vel flere, end et Exempel paa. Ja lettere er det at faa sig en Mand til Embedet, end siden, ihvor ond han end er, at faa hannem fra det igjen, da visselig en ond eller urolig eller uduelig Politimester for denne fattige By Trundhiem er en cumulus mali eller en Tilvæxt af alt Ondt. Og som jeg da bør tilstaa Trundhiem at behøve en duelig og god Politimester og tilligemed de 12 Mænd allerunderdanigst beder, at E. M. vil allernaadigst give Byen en Politimester, saa understaar jeg mig allerunderdanigst at bede, at, efterdi dette Politivæsens Indrettelse samt en Politimesters Beskikkelse er af langt større Vidtløftighed og Betydning, end at jeg det her tilbørligen kan allerunderdanigst forestille, - mig da, naar jeg er kommen op til Trundhiem, maa allernaadigst vorde tilladt, efter alle Tings og hele Væsenets foregaaende nøie Jagttagelse sligt et Politi-Reglement at forfatte. 2c."

Vi forlade her Skildringen af Samfundets lavere Sphærer og Tingenes Tilstand i Almindelighed; men førend vi gaae over til at beskue Livet paa de høiere Trin, Embeds- og Bestillings-Mændenes Forhold, og følgeligen den egentlige Kilde til al ovennævnt Elendighed, - vil jeg blandt Flere udtage et Par Skrivelser fra hans første Ophold her, i hvilke han giver os et Slags Charakteristik af sig selv og sin Virksomhed og beskedent udtaler sit glade Haab om at kunne og sine faste Forsætter om at ville virke til det Gode, Udtalelser, som ere saa meget interessantere, som de staae i temmelig stærk Modsætning til den Modløshed, der gaar igjennem flere senere Breve og til hans ved Enden af hans Virksomhed heroppe temmelig tydeligt udtalte Erkjendelse af, at hans Bestræbelser ingen Frugt havde baaret.

Den første af disse Skrivelser er dateret 25de September 1723.

Til . . . .

— — „Han maa vide, at jeg er kommet til et Embede, som er meget vidtløftigt og møisommeligt og til et Land, som, hvis man ellers vil have en god Samvittighed og gjøre, hvad man bør, udkræver, at man gjør Embedet tilfulde. Alle Ting ere heroppe i største Urigtighed og Uskik. Alle Mennesker have Noget at andrage eller at klage over. Jeg lader Alle uden Forskjel, naar de ville og saalænge de ville, tale med mig. Jeg affærdiger og dennem strax; og som Dagene her medgaa bort for mig, ja ere end ikke lange nok, saa maa jeg bruge Morgenstunden og Natten til at gjøre det, som man ikke uden i sin Rolighed og alene kan gjøre. Men hvad er Alt dette mod det, som mig nu i disse Dage forestaar, nemlig de i saa mange Aar uafgjorte Kirkers, Fattiges, Hospitalers og andre almindelige Tings Regnskaber?*) Her bliver for mig en Augiæ stabulum*) at gjøre reen; og maaskee tør jeg sige, at, om den nogensinde skulde blive reengjort, maatte Sligt skee ved en Mand, som havde mine Uegennyttigheds-Maximer. Dog gjør jeg det Alt med Glæde og Ufortrydelighed; og da næsten det ganske Lands Væsen ligger paa mig og jeg maa slæbe, uden at nyde mindste Lise og uden at vide, hvad Lyst er, er det mig dog en Lyst at tænke paa det Gode, hvilket jeg ved mit Slæb agter og i det Mindste ønsker at udrette for Landet. Ja! Gud kjender mit Hjerte og seer, hvor vel jeg vil dette Sted."

Den anden er dateret 9de Oktbr. s. A. ligeledes til en Unavngivet.

— — „Imidlertid raader ikke jeg til, at N.. L..**) kommer hid op Nordenfjelds. Han er forhadt og han haver fortjent at være forhadt af Alle. Og seer jeg ikke, hvad hans Paadriven skulde hjælpe til, uden at drive al Nationens Kjærlighed mere ud og drive Had, Mistro, Fattigdom og Elendighed mere ind. Ja Tiden skal udvise, hvad disse Mænd ere. Og naar jeg hører dennem roses for deres ypperlige Hoveder, store Forstand, særdeles Færdighed og ugemene Kundskab, spørger jeg mig selv ad, hvad gjort er, om Negotien florerer, om Manufakturerne ere komne i Opvæxt og om Landet glæder sig og kan sige sig at nyde Fredens gode Ting. Nei Alt dette finder jeg aldeles Intet af. Og hvad kan jeg Andet sige, end at, om end Skarntyden udi Grækenland haver en større virtutem physicam, end i et koldt Land, er den dog en skadelig og forgiftig Urt. Men Alt dette skal jeg herefter baade forklare og bevise. Interea sit procul a nobis . . . b. v. . . n."

Reitzers Godslighed, Upartiskhed og Nedladenhed fremgaar af en Skrivelse af 19de November 1723 til Fogden Laurits Brynlunds Enke paa Hitteren, hvilken medfulgte „en Anker god fransk vin" til Vederlag for oversendte Stykker Vildt; denne slutter han saaledes: „Ja jeg skal ikke desmindre hjælpe hende udi hvis Ret er og jeg formaar, saa at hun ikke forgjeves skal have havt Tillid til mig. Men endnu gjør jeg dog for hende Intet, uden hvad jeg gjør for Enhver. Jeg skal, da det er mit Embedes Pligt, hjælpe Alle, saavidt jeg kan, til deres Ret; jeg skal beskjærme Enhver; og, udenat hun derfor giver mig Noget, maa hun, ifald at hende skeer Uret eller Vold, søge mig samt ved et Klageskrift det mig tilmelde 2c."

*) Som særskilt Betjening daterer dette Embede sig her i Byen fra 6te Marts 1686, under hvilken Datum Peder Povelsen dertil blev beskikket med 200 Rdl. aarlig Løn og fungerede som saadan til 1701 Aars Udgang, da Embedet ophævedes. Aarsagen hertil har formeentlig været Mangel paa Midler til at lønne ham; herom synes at vidne en Dom, dat. Akershuus Slot d. 19de Febr. 1705, ved hvilken Magistraten tilpligtes at betale nævnte P. Povelsen resterende Løn fra hans Ansættelse indtil Datum samt 150 Rdl. i Omkostninger; Magistraten havde undskyldt sig med ingen Kasse at have, af hvilken denne Løn kunde udredes. Embedet gjenoprettedes først ved Reskript af 11te September 1750.

*) Heelt siden Ildebranden 1681 synes disse Sager at have været i Uorden; thi allerede 18de Oktober 1693 tilsender Stiftsbefalingsmand H. Kaas Magistraten følgende „Welmeente Erindring for de gode Mænd, som med efterskrefne hafver at bestille":
„1. St. Jørgens Huusis Læmmer lider Stoer Nøed.
2. Kierlinghuuset er øde, saa de derinde er, maa Crepere.
3. Blaadeignene maae snart sulte Ihiell.
4. Tugthuset findes intet, men er slet borte.
5. Domkircken og Vorfrue-Kircken vil forfærdiges og deres Midler eftersees og indskaffes" o. s. v.

*) Denne er dog bleven ham vel drøi; thi 17de Febr. 1725 indgav han fra Kjøbenhavn en Forestilling herom - hvor han tillige omtaler en vidtløftig Proces mellem v. Ahnens Arvinger og Biskop P. Krog om Regnskabs-Ansvar - og andrager paa en Kommissions Nedsættelse til disses Revision og melder allerede 17de Marts s. A. Solgaard med megen Triumph, at dette hans Andragende var indvilget; „det er mig", siger han, „Satisfaktion og Hevn nok, at de Ondes grumme og stolte Mod samt Enevoldsmagt og Selvraadighed blev dog nogenledes dæmpet og at man kan see, at jeg endnu haver en naadig Gud og Konge, ja er endnu i Danmark med den samme Ære, med hvilken jeg gik bort fra Danmark." Dog maa denne paa hans Forslag sammensatte Kommission enten ikke være kommet istand eller dens Arbeider ei blevne fuldendte, thi først en under 2den April 1728 nedsat var det forbeholdt at bringe nogenledes Rede i dette Virvar (see ogsaa mine Bidrag til Throndhjems Kathedralskoles Historie, S. 21).

**) Hvem denne Person kan have været faar de i den Tids Personalhistorie bedre Bevandrede oplyse.

licismen, han var en ivrig Tory og Forsvarer af de kongelige Prærogativer, han havde aabent og dristigt talt de fordrevne Stuarters Sag, han havde endelig, da John Friend og William Parkins paa Grund af et Mordattentat mod Kong William bleve henrettede, fulgt dem til Retterstedet og der i hele den forsamlede Mængdes Paahør høitideligen meddeelt dem Syndsforladelse. Som en Følge heraf var han blevet gjort fredløs. Han var derfor af det stuartsindede Parti anseet som en Martyr for dets Principer og som en af dets ivrigste Tilhængere; des større maatte derfor Virkningen være, naar han optraadte som Angriber af hvad der just ved dette samme Parti var fremkaldt og som Forsvarer af den Tone, der herskede ved Usurpatorens Hof, og som derfra mere og mere udbredte sig over Folket. Hans Ord maatte falde med dobbelt Vægt paa alle Partier. Jeremias Collier var heller ikke i andre Henseender nogen sædvanlig Personlighed; han besad Veltalenhed, en let og skarp Pen, et slebent Udvortes ved Siden af faste Principer og udstrakt Lærdom, og allerede tidligere havde han forsøgt sine Kræfter som Polemiker. I Aaret 1698 aabnede han Angrebet paa den dramatiske Skole med et Skrift, betitlet: „Kort Udsigt over den engelske Skuepladses Ugudelighed og Umoralitet.“ Med fuldkommen Frigjørelse fra alle politiske og sociale Sympathier og Antipathier, med al sin Veltalenheds Kraft og Varme, med den mest bidende Satire og den krænkede Christeligheds og Morals Alvor angreb han heri Scenens Fordærvelse og talte den gode Morals, den gode Smags og den sunde Fornufts Sag. Fredløs, som han var i borgerlig Henseende, skrækkedes han ikke for en mulig literær Fredløshedsdom blandt dem, der vare hans politiske Troesfæller. „Det er et skjønt Syn“, siger Macaulay“, at see, hvorledes denne eensomme Fredløse tappert og frygtløst angriber Fiender, der vare frygtelige nok enkeltviis, og som man maatte ansee for uovervindelige, naar de vare forenede, hvorledes han uddeler sine sønderknusende Slag til Høire og Venstre mellem Wycherley, Congreve og Vanbrugh, træder den elendige D'Urfey i Støvet for sin Fod og med hele Magten af sin Styrke rammer Drydens vaiende Hjelmbusk.“ Hele den literære Leir kom i Oprør ved dette dristige Angreb. Man antog almindeligen, at Dryden, dens Senior og Mester, vilde optræde. Han var bleven angrebet paa det Eftertrykkeligste; det var vel bekjendt, at han følte sig meget saaret, at han tidligere ved ringere Angreb med Heftighed havde søgt Revanche, at alle literære Vaaben stode til hans Raadighed. I alle literære Klubber talte man allerede om den forestaaende Kamp mellem de to vældige Kjæmper. Men Dryden forblev taus; thi Samvittigheden slog ham. Senere hen omtalte han i Fortalen til sine Fabler Colliers Skrift. Han beklagede sig med nogen Bitterhed over den Haardhed, hvormed han var blevet behandlet og anførte endeel Undskyldningsgrunde; men i det Hele taget erkjendte han ligefrem, at Daddelen havde været beføiet. Hans Medskyldige vilde have handlet klogt, om de havde fulgt hans Exempel, men dette blev ikke Tilfældet. Først optraadte Congreve med et Forsvarsskrift, betitlet: „Gjendrivelse af Mr. Colliers falske og ufuldstændige Citater.“ Heri søgte han at retfærdiggjøre sig og den literære Skole, hvortil han hørte, for de Beskyldninger, der vare reiste mod den, men dette Forsvar var svagt og utilfredsstillende. Istedetfor aabent at vedkjende sig, hvad der var paaanket, og forsvare dette, søger han heri at bortræssonere Beskyldningerne eller at undskylde dem ved at paastaae, at Virkningerne af den tøilesløse Tone og Tendents altid blev neutraliseret og mere end neutraliseret derved, at man efter 3 à 4 Akters liderligt Snak altid gav Publikum en kraftig Moral i et Par Linier til Slutning. Han indrømmede saaledes indirekte, at Angrebet var beføiet og viste ved sit saakaldte Forsvar, at Sagen var saa slet, at den ikke kunde forsvares. Colliers Svar var derfor seierrigt. Kampen fortsattes i Løbet af et Par Aar. Flere andre anseede Skribenter optraadte ved Congreves Side, men ingen af dem formaaede at staae sig mod den gode Sag og Colliers skarpe Pen. Almeenheden tog dennes Parti, og fra den Tid af fik Literaturen i Almindelighed og den dramatiske i Særdeleshed en anden Tone og Retning. En ny Slægt af Skribenter opstod, der i Almindelighed behandlede de store Baand, der holder Samfundet sammen, med Ærbødighed, og hvis Synder mod det Sømmelige, naar de gjorde sig skyldige i saadanne, fast vare Tegn paa Anstændighed i Sammenligning med den Skole, der blomstrede i de sidste 40 Aar af det 17de Aarhundrede. Den engelske Literatur har siden stadigen baaret Præget heraf, den er blevet en Prydelse for Landet og et ligesaa værdigt som storartet Udtryk for Folkeaanden og Folkelivet.

Om Jeremias Colliers Liv og Levnet er der forresten ikke Meget at sige. Han levede saa længe, at han saa Frugterne af sin Kamp og Theatret reformeret. Han døde i de første Aar af Georg den Førstes Regjering, efter i omtrent 30 Aar at have været fredløs. Faa Mænd have udrettet saa meget som han, og faa Mænd ere i Forhold til den Stilling, de have indtaget til Offentligheden, saa lidet bekjendte, som han, for Efterverdenen. Hans Navn kjendes af de Allerfærreste, hans Skrifter læses i det Høieste af en eller anden Historieforsker, og dog fortjener han Tak og Ære i sin Grav af Enhver - og deres Tal er stort i vort Land, som i den hele Verden - hvem den engelske Skjønliteratur har forskaffet en reen, af kras Materialisme og urene Phantasibilleder, uforstyrret Nydelse.

Berzelius's Statue af Qvarnström.

Berzelius's Statue i Stockholm.

Ligesaa rigt som Sverige er paa store Mænd, ligesaa tro er det mod deres Minde. Videnskab, Kunst og Poesi kappes hver især eller endog forenede om at bevare dette, livligt og lysende, for kommende Slægter. Overalt, i Stockholm, i Upsala, træder gjennem Kunstens Værker en stor Fortid Beskueren imøde, og er han en Nordmand, maa han her - hvad der allerede tidligere er bleven bemærket - virkelig føle sig ydmyget. Og størst bliver Ydmygelsen, naar man staar ligeoverfor disse mange stolte Billedstøtter, som den fædrelandske Erkjendtlighed har reist for de mest fremtrædende Mænd, men hvortil vi mangle ethvert Sidestykke, og det uagtet vi nok kunde have historiske Personer, der fortjente samme Udmærkelse. Idetmindste ville vi med lige Ret kunne hædre enkelte af vore Konger som Svenskerne sin Birger Jarl.

I Løbet af fire Aar er der i Stockholm til de tidligere Statuer af Gustaf Wasa (fra 1774), Gustaf Adolf (fra 1796), Gustaf den III (fra 1808) og Carl XIII (fra 1821) kommet, foruden Birger Jarl Statue, Carl Johans, der ligesom hiin afsløredes Høsten 1854, og nu endelig Berzelius's, der afsløredes i Juli-Maaned d. A. Desuden er der i samme Tid reist en Statue for Digteren Esaias Tegnér i Lund og en for Heltekongen Gustaf Adolf i Götheborg.

Berzelius's Statue, hvoraf vi efter svensk „Illustrerad Tidning“ levere en Afbildning, er ligesom Tegnérs modelleret af Billedhuggeren Qvarnström og støbt i Erts af Ferd. v. Miller i München. Den var allerede bestemt til at udstilles paa Pariser-Udstillingen, men dette blev forhindret, og den har siden havt en lang Gjenvordighedens Historie at gjennemgaae. Vel har den ikke som Gustaf Adolfs götheborgske Statue (i dennes første Støbning) lidt Skibbrud, kommet til Auktion og endelig til at pryde en udenrigs By; men den har i selve Sverige i lange Tider henstaaet i et usselt Skuur, uden at blive opstillet paa sin Plads, den saakaldte Berzelii Park, fordi Midler manglede til Anskaffelse af det fornødne Granitfodstykke. En anden Mislighed med Hensyn til dette Monument, der skulde hædre en af Videnskabens største Heroer, ikke blot i Sverige, men i hele Europa, var desuden, at det ikke overgaves til Nationen, der havde reist det, med de Høitideligheder, som ved lignende Anledninger pleie at iagttages. Thi Afsløringen foregik i al Stilhed, midt om Natten, under Tilstedeværelse af kun faa Personer, for saaledes at skaane den unge Park, hvor Støtten staar, fra Ødelæggelse af en skuelysten Hob. — Berzelius vender, saaledes som han af Kunstneren er foreviget og nu opstillet, med Ansigtet mod Nybroen og Ladugårdslandsviken. Med venstre Haand, hvori han holder en Papiirrulle, svøber han Kappen om Livet, ladende Brystet bart; i høire Haand holder han en Griffel. „Hovedet bærer han frit og høit, og der er paa een Gang ligesaa megen Stolthed som Simpelhed i hans Skikkelse.“ Ellers bringer det hele Kunstværk til at tænke paa Tegnérstatuen i Lund.

Berzelius hører til de Mænd, der gjøre Epoke i Videnskaberne, og hvem det saaledes mere er den hele civiliserede Verdens, end det enkelte Folks Sag at forevige. Uagtet Fagsmand (Chemiker) er han dog alle dannede Læsere tilstrækkelig bekjendt, og det vilde her for vort Publikum næsten være en Uhøflighed at fortælle hvem og hvad han var. Men da selv de, som ingen Oplysning herom trænge, maaskee ved nærværende Anledning gjerne ville fornye i Erindringen de vigtigste Data af Mandens Liv, hidsætte vi disse og benytte os hertil af Nordisk Konversationslexikon, mere fordi de heri ere kortest, end fordi vi finde dem at være bedst gjengivne.*)

Jöns Jacob Berzelius er født 20de August 1799 i Wafnersunda ved Linköping i Østgothland, hvor hans Fader var Skoleforstander. Fra 1796 studerede han Medicin og fortrinsviis Chemi i Upsala; allerede 1799 foretog han sit første større chemiske Arbeide, idet han undersøgte de forskjellige Kilder ved Sundhedsbrøndene i Medevi ved Wettern, og Resultaterne heraf udgjorde hans første akademiske Afhandling, over hvilken han 1800 disputerede. 1802 blev han Doktor i Medicinen, idet hans Dissertation afhandlede Indvirkningen af Galvanismen paa de organiske Legemer. Ved sine chemiske Arbeider havde han allerede dengang udmærket sig saaledes, at man for hans Skyld søgte at faae et Embede oprettet i Stockholm, og dette lykkedes ogsaa, idet han blev adjungeret Professor i Chemi og Pharmaci ved den medicinske Skole. Aaret efter blev han ansat som Læge ved den Vernerske Anstalt for kunstige Mineralvande, som han snart bragte i en blomstrende Tilstand. 1805 blev han Fattiglæge, 1806 Lærer i Chemi ved den Carlbergske Militærskole og 1807 virkelig Professor ved den medicinske Skole. Samme Aar stiftede han og endeel Kolleger Selskabet for svenske Læger, og Aaret efter blev han Medlem af Videnskabernes Akademi i Stockholm, hvor han i 1810 valgtes til Præsident, og som udsatte en aarlig Sum til hans videnskabelige Arbeider. Han blev nu Assessor i det svenske Medicinalkollegium, og ved Kong Carl Johans Kroning 1818 blev han optagen i Adelsstanden med Tilladelse at beholde sit Navn uforandret. 1832 tog han sin Afsked fra den militære Skole, og Kongen udnærnte

*) Dem, der ønske at læse udførligere Skildringer af Berzelius's Liv og videnskabelige Fortjenester, henvise vi til Kgl. Vetenskaps-Akademiens Handlingar för år 1848, til Siljeströms „Minnesfest öfver Berzelius“ og til G. Forchhammers Foredrag i det skandinaviske Selskab den 19de December 1848. Det sidste Skrift er imidlertid ikke udkommet i Boghandelen og har for Øieblikket heller ikke været at opdrive her i Byen.

ham da til Professor emeritus honorarius ved samme. 1835, da han indgik Ægteskab, blev han optagen i Friherrestanden. 1838 blev han Rigsraad, og 10 Aar efter, den 7de August 1848, døde han til stor Sorg for alle Videnskabens sande Venner. — Hans Fortjenester af Chemien ere overordentlig store, og selv under de mest forskjellige Forhold har han bestandig havt ægte videnskabelig Forskning til Formaal og med varm Interesse taget Deel i Naturlærens Fremskriden. Den hele nuværende Skikkelse af Videnskaben hviler for en stor Deel paa hans Opdagelser, og der gives ikke noget Affsnit af Videnskaben, til hvis Udvikling han ikke har bidraget Noget. Den analytiske Chemi har han gavnet væsentlig; han har opdaget nye Grundstoffer og først med Nøiagtighed bestemt Legemernes Atomvægt. Det vil være altfor vidtløftigt at nævne alt det, denne ene Mand har gjort for Videnskaben, baade i praktisk og reen theoretisk Retning, ligesom ogsaa at nævne alle hans Skrifter (dog maa nævnes hans elektrochemiske Theori, ved hvilken han forsøgte at forklare Aarsagen til, at Stofferne kunde træde i Forbindelse med hinanden ved elektriske Tiltrækninger og Frastødninger.) Som Hovedværk maa betragtes hans Lærebog i Chemien, der er oversat paa Fransk, Engelsk, Tydsk, Italiensk, Hollandsk, og er et sandt klassisk Værk over denne Videnskab. Som en virgtig Deel af hans Virken i Videnskabens Tjeneste maa endnu nævnes hans Underviisning i hans Laboratorium, til hvilket en Mængde søgte hen, og hvorfra der udgik Mænd som Gmelin, Mitscherlich, Heinrich og Gustav Rose, Wöhler, Magnus, Arfvidson, Nordenskiöld, Mosander, Svanberg o. m. A., der høre til Nutidens største Chemikere.

Leiren paa Axvalla.

IV.

I Begyndelsen af Mai ankom Infanteriets Rekrutter eller „Unggutter", som de i Almindelighed kaldes, til Christiania for at ligge i Leir paa Etterstad i en 30 Dages Skole og derefter sammen med sine en Maaned efter ventendes ældre Kammerater at udføre 10 Dages Vaabenøvelser før Afreisen til Sverige.

Paa slige Vandringer til „Unggutskolen" ledsages disse Krigeremner vistnok altid af Befalingsmænd, der blandt Andet skulle vedligeholde Orden inden Afdelingen; men alligevel er det ikke altid saa greit med Ordenen, og Unggutten seer paa Grund af sin Uvanthed med Munderingen og Krigstugten snarere ud som Holbergs pantsatte Bondedreng, end som Norges kjække Forsvarer. Alligevel - naar de først have tabt Bygden af Sigte og „været i det" en Dags Tid eller to, gaar det alt radigere baade med Sindet og Benene, - og det er ingen Sjeldenhed, at de om Kvælden - efterat have travet 3 norske Mile - anholde om at faae holde „ei lita Dansemoro aavapaa Marsen." Dette bliver naturligviis tilladt, og i Øieblikket kappes en troværdig Fele med Ungгосудартernes Been i Hurtighed og Udholdenhed, og Gud veed hvor længe disse fyrige Dandsebjørne kunde vedblive at træde Springdands og „Matsurka", hvis ikke den

Bivouakleir ved Algustorp paa Tilbagemarschen fra Axvalla.

Overstbefalende i Tide lod Ballet afblæse. Imidlertid er i Almindelighed hver Mand lige rask Dagen efter, - et Beviis for, at de, naar de ville, ere temmelig udholdne, og at deres Besværinger over Marschernes Længde, Pakningens Tyngde o. s. v. neppe altid ere alvorlig meente, og hvis Enhver, der forsøgte at unddrage sig for at bære sine Sager paa Marschen, blev nægtet at dandse under næste Hviil, vilde de Fleste sikkerlig foretrække at bære baade Oppakningen og Haabet om en Svingom tilkvælds.

Proviant faar Soldaten ikke paa slige Toure, hvorimod hver Menig er aflagt med 18 ß daglig til at leve for. Med disse 18 Skilling skal han ikke gjøre store Krumspring i Madveien, og de ere nu slet ikke beregnede paa bayersk Øl som stadig Drik paa Marsch; men alligevel seer man dem - især i Begyndelsen - leve ganske godt baade med Mad og Drikke, da de Fleste gjerne medbringe Niste hjemmefra, og Penge ikke høre til Sjeldenheder, fornemmelig blandt dem fra de mere velhavende Egne.

En Dagsmarsch udgjør i Almindelighed 3 Mile, og der marscheres sædvanlig i 3 Dage efter hinanden, medens den 4de bliver Rastdag. Disse Rastdage ere vist gode at have, men ere neppe saa nødvendige paa alle Marscher, i alle Fald ikke paa Hjemmarscher; thi da anholde Folkene som oftest selv om at faae sløife Rastdagene og marschere videre for at komme hurtigere hjem, atter et Beviis for, at de nok kunne udholde, hvad der fordres af dem, og endda lidt til. Desuden benyttes nu Jernbaner og Dampskibe saa meget som muligt, og en Dagsreise paa den Maade er vel ligesaa god som en Rastdag.

De 3 Korpser Rekrutafdelinger skulde ankomme Fredagen den 7de Mai, opstille sig paa Akershuus og derfra marschere til Etterstad. Da Tropperne imidlertid Intet havde at bestille paa Fæstningen, var Opstillingen der unødvendig og blev formodentlig ogsaa af den Grund sløifet for de Troppers Vedkommende, der ankom paa Jernbanen om Aftenen; men da var det atter ligesaa overflødigt som at gaae over Bækken efter Vand, først at trække disse Folk forbi sin Leirplads og derpaa lade dem marschere og Trosset kjøre tilbage til Leiren; thi Bryn Station ligger lige ved Etterstad, og der kunde de da været afsatte, saaledes som det senere ogsaa blev gjort med de ældre Soldater, der ankom en Maaned efter, og saaledes som man maa haabe det bliver gjort herefter i lignende Tilfælde. Desuden maa man være forsigtig med at lade Tropper marschere mellem Christiania og Etterstad herefter, da de offentlige Blade have havt den Artighed at fortælle hele Verden, at Folkene en vakker Dag i Sommer bleve aldeles tilintetgjorte paa dette Stykke, saa at man nu formelig kan beregne, inden hvor mange Dage et Korps eller hele den norske Armee - bare af at marschere denne Stump een Gang daglig - vilde være oprevet, pulveriseret.

Ved Ankomsten til Pladsen bleve Folkene strax inddeelte i Teltlag paa 12 à 18 Mand, anviste den allerede opslagne Leir, udleverede de nødvendige Teltsager og indlagte i de luftige Sommerboliger, som de i over 2 Maaneder ikke skulde forlade. En Halvmatte til Leie, en Randsel til Hovedpude, et Tugthuusteppen og en Kappe til Overbredsel udgjøre Sengklæderne, medens Huusgeraadet bestaar af en Madkop og en Tallerken af Blik samt en Foldekniv og en Træskee pr. Mand foruden nogle Kjedler til Hentning

og Opbevaring af Drikkevand for hele Teltmandskabet. Det naglfaste Indbo udgjøres af en simpel Jernindretning til at ophænge Klæder og Vaaben paa og hviler ligesom en Raa tversover Masten, der bærer hele Teltet.

Naar disse Sager blive indbragte i Teltet tilligemed Vaaben og Oppakning, er der vistnok ikke stort Rum tilovers til Beboerne; men naar Alt overeensstemmende med Befalingen ordnes som paa hosstaaende Tegning, rummes de dog.

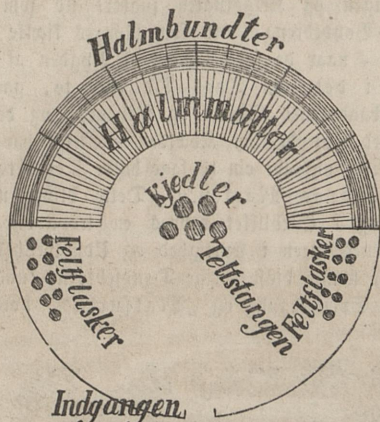

Grundrids af et rundt Mandskabstelt, indrettet for 18 Mand.

Til Opsamling og Afløb af Regnvand fra Teltet og Jordsmonnet anbringes rundt Teltet en Rende, og da kan man i alle Fald være vis paa ikke at flyde bort om Natten, og for ikke at blive vaad ovenfra holdes nogle Pumpestokke i Beredskab til at pidske Teltet med, naar det har regnet en Stund, og da redder man sig taalelig godt.

En Korporal eller Teltmester er Huusbond i et saadant Teltlag og sørger for at Alt er tyst og Alle i Seng Kl. 10 om Aftenen. De fleste Soldater ligge for Sikkerheds Skyld i fulde Klæder om Natten; thi Mailuften fra Etterstad er ikke synderlig mild; men der er ogsaa mange, som foretrække at afklæde sig ordentlig og krybe ned i en Sæk, der sammennøstes af de to Uldtepper.

Kl. 4 om Morgenen lyder Signalet til at staae op, hvorpaa Enhver skyndsomt iفører sig sine Klæder for at være færdig til Kaffehentning. Det maa nemlig bemærkes med Hensyn til Bespiisningen under denne Rekrutskole, at Folkene gjennem det Offentliges Foranstaltning for 11 Skilling daglig af Lønningen hos en Marketenter paa Pladsen fik Middagsmad og Kaffe om Morgenen; hertil kom det militære Brød for 3 Skilling daglig af Lønningen, saa at hver Mand altsaa havde 3 Skilling at rutte med forresten. Denne Foranstaltning var vistnok god, og den dampkogte Mad ligeledes; men med Hensyn til Kaffen, da var den sandelig ingen Nektar, og det almindelige Soldaterudtryk om den var, at det var noget „Skval", som Ingen kunde drikke, hvorfor de helst sloge den ud og kjøbte hos den samme Marketenter bedre Kaffe til en dyrere Priis. Paa denne Maade blev altsaa Forskjellen mellem den gode og den slette Kaffes Kostende bortkastet for Soldaten, der ifølge Armeedepartementets Kontrakt med Marketenteren ikke kunde slippe at modtage denne Mixtur, paa samme Tid, som han ikke havde Tilladelse til at kjøbe af Andre. Efter Kaffen holdes Bøn. Denne bestaar deri, at hvert Kompagni inde i sin Teltgade formerer en aaben Fiirkant, der indeslutter de Befalende; efter Afsyngningen af et Psalmevers oplæser den ældste Underofficier af Psalmebogen Dagens Morgenbøn, hvorpaa den Overstbefalende udtaler de Ord: „Gud bevare Kongen og Fædrelandet!" der af Samtlige besvares med et lydeligt „Ja!" Derefter synges et Slutningsvers, og Morgenandagten er forbi. Ved at omtale denne simple og dog saa høitidelige Skik kan jeg ikke tilbageholde det Ønske, at man - saalænge intet fælles Psalmeværk for det hele Land er indført - til Leirbrug vilde udlevere de forskjellige Afdelinger Psalmebøger af det Slags, som bruges i Folkenes Hjembygd; thi i en Rekrutskole har Soldaten Nyt nok at vænne sig til, om han ikke ogsaa skal vænne sig til nye Psalmer, især da Folkene ofte ere virkelig gudfrygtige og med Hengivenhed hænge ved de gamle gode Vers, de fra Barnsbeen have hørt fra sine Forældre og Bedsteforældres Læber.

Efter Bønnen følger den første Dag Eedsaflæggelsen. Denne for Kongen, Fædrelandet og Soldaten lige betydningsfulde Handling affærdiges i Almindelighed dermed, at alle Mand opstilles og af Kompagnichefen underrettes om, at nu skal der sværges til Kongen og Grundloven, at Enhver derfor maa give nøie Agt paa hvert et Ord i Troskabseden og erindre sig dens Betydning. Derefter gaar en Officier om fra Mand til Mand, oplæser og lader Enhver for sig lydelig gjentage Eedsformularen kommaviis, idet Soldatens 3 Eedsfingre holdes opstrakte langs Klingen af hans Bajonet. Dette synes nok at være tilstrækkeligt med Hensyn til Edens bindende Forpligtelse; men dens Betydning bliver dog ikke forklaret for dem, der ikke før have svoret ved den treenige Gud, og ingen ydre Høitidelighed tjener til at forstærke Indtrykket af denne Handling, der saa helligt binder Soldaten til Kongen og Forfatningen. Det havde derfor ikke været afveien denne Gang, da Tropperne vare saa nære Christiania, om man havde ladet en af de derværende 4 Auditører udføre denne Akt, saaledes som Tilfældet var i Rekrutleiren paa Gardermoen for 2 Aar siden. Da blev nemlig en af de nævnte Auditører opsendt netop for Eedsaflæggelsens Skyld, og da blev Edens Forklaring ikke alene oplæst, men endog tilføiet nogle velmeente og formanende Ord, og en stolt Fane, der vaiede midt i den store Fiirkant, mindede ved sine Farver og sin Indskrift paa samme Tid om Konge og Fædreland, saa at Handlingen gjorde et dybt Indtryk paa alle Tilstedeværende.

Naar Alle have aflagt Eden, holdes en Times Frokosthvile, og derefter begynder Lægeundersøgelsen af hver eneste Mand. Rigtignok ere de Fleste undersøgte ved Sessionen; men ikke altid er den Maaling og Vragning, som der finder Sted, tilstrækkelig afgjørende, og desuden have ofte Mange i Vinterens Løb faaet Skavanker, som kunne være værd at undersøge. Ved slige Undersøgelser er det ikke frit, at man af og til endnu opdager Spor af den gamle nationale Lyst til at paadutte sig selv Feil for at blive erklærede udygtige og saaledes „komme fra det"; men det nytter nu Altsammen ikke længere, deels fordi disse Fuulheder ere saa forslidte og bekjendte, at Ingen mere lader sig føre bag Lyset deraf, deels fordi Lægerne i den senere Tid err temmelig jevnfule med dem. Alligevel er det jo rimeligt, at en heel Deel blive erklærede udygtige til Krigstjeneste, og da er der ingen Maade paa Glæde blandt Udygtigheden; thi den hele Sværm af Halte, Skjæve og Lamme blive strax afskedigede samt forpassede og affendte til sine Hjemsteder, medens de Dygtige smukt maae finde sig i at blive under Milicen.

Nu hviles der Middag i 3 à 4 Timer, og derefter vilde det være paatide at faae fat i alle de nye Klæder og Vaaben, hvormed Rekrutterne skulle forsynes; thi da flere Øvelser rette sig efter Udrustningen, er det aldeles nødvendigt allerede fra den første Dag at have Alt, hvad Soldaten skal oplæres til at bære og bruge; men da det desværre ikke gaar saa fort med Udleveringen og Modtagelsen, som ønskeligt var, maa man imidlertid see at hjælpe sig saa godt man kan med de gamle Greier, og saaledes faar ogsaa Læseren være saa god at vente paa Beskrivelsen af de nye Sager indtil næste Besøg paa Etterstad.

Kometen.

Siden Begyndelsen af dette Aarhundrede har der kun viist sig fire Kometer, som kunde sees med ubevæbnet Øie. Den første, som gik igjennem Periheliet (mindste Afstand fra Solen) 1807 den 18de September, og som jeg i Frederiksborg betragtede, kunde, saavidt jeg erindrer, med Hensyn paa Glands og Halens Størrelse omtrent sammenlignes med den nuværende. Den anden, som gik igjennem Periheliet 1811 den 12te September, overgik begge baade i Glands og Halens Bredde og Længde, da den strakte sig over $\frac{1}{3}$ af den synlige Himmelkugle. Den tredie, som gik igjennem Periheliet 1835 den 15de November, kan i ingen af disse Henseender sammenlignes med de tre omtalte; thi dens Hale viste sig den 15de Oktober paa det største kuns 15 til 20 Grader lang.

Naar en Komets Sted paa Himmelen er bleven nøie bestemt paa tre Dage, der ikke ere alt for nær hinanden, saa kan man deraf beregne dens Banes Elementer, d. e. 1) Tiden, naar den gaar igjennem Periheliet; 2) dens mindste Afstand fra Solen; 3) Beliggenheden af dette Punkt (Periheliets Længde); 4) den Vinkel, dens Bane gjør med Jordbanen (Inclinationen); 5) Beliggenheden af det Punkt, hvori den gjennemskjærer Jordens Banes Plan (Knudens Længde); dog alt dette under Forudsætning, at dens Bane er saa langstrakt, at den aldrig vender tilbage (at den bevæger sig i en Parabel). Jo flere Jagttagelser man til Beregningen kan anvende, desto nøiagtigere blive naturligviis de beregnede Elementer; og er den bleven observeret saa længe, at man mærker, at de første og sidste Observationer ikke længer lade sig fremstille ved den aabne Parabel, saa kan man forsøge at udfinde Dimensionerne af den i sig selv tilbageløbende sluttede krumme Linie (Ellipse), hvori den bevæger sig, og altsaa dens Omløbstid, som da er det sjette Element.

Tænker man sig Jordens Afstand fra Solen deelt i 100 Dele, saa var den mindste Afstand af Kometen 1807 noget over 64 saadanne Dele. Da Merkurs Afstand er $38\frac{3}{4}$, Venus's $72\frac{1}{3}$ saadanne Dele, saa var denne Komet i Periheliet altsaa imellem Merkurs og Venus's Bane, dog nærmere den sidstes. Banens Inclination var $63^{\circ}\ 10'$, Bessel beregnede dens Omløbstid til omtrent 1713 Aar.

Den mindste Afstand af Kometen 1811 fandtes $103\frac{1}{2}$, altsaa var den lidt større end Jordens Afstand fra Solen. Argellander fandt dens sandsynligste Omløbstid omtrent $= 3065$ Aar og Banens Inclination $= 73^{\circ}\ 2'$.

Den mindste Afstand fra Solen af Kometen 1835 er $58\frac{2}{3}$, altsaa omtrent midt imellem Merkurs og Venus's Bane. Denne Komet er den saakaldte Halleyske, fordi den berømte engelske Astronom Halley var den første, der bemærkede, at 4 før hans Tid observerede Kometers Baner meget nær havde samme Elementer og vare gaaede igjennem Periheliet i et Tidsmellemrum af $75\frac{1}{2}$ Aar, og at de følgelig vare een og samme Komet. Han forudsagde derfor i Begyndelsen af det forløbne Aarhundrede, at den vilde vende tilbage i Aaret 1759, og opfordrede Astronomerne til at opsøge den og erindre, at han havde forudsagt det. Den har gaaet igjennem Periheliet Aar 1378, Novbr. 8de; 1456, Juni 8de; 1531, Aug. 25de; 1607, Octbr. 26de; 1682, Septbr. 14de; 1759, Marts 12te; 1835, Novbr. 15de. Dens Bane har en Inclination af $17^{\circ}\ 45'$.

Elementerne af den nærværende, af Italieneren Donati opdagede Komet, ere af forskjellige Astronomer beregnede, men vel at mærke endnu ikke definitivt, da Observationerne daglig fortsættes. Astronomen Bruhns i Berlin har bestemt dens Gjennemgang igjennem Perihelium til 1858, Septbr. 30te; dens mindste Afstand fra Solen $58\frac{2}{3}$, altsaa omtr. som den Halleyskes; Banens Inclination $= 62^{\circ}\ 58'$.

Naar et dunkelt Legeme belyses af et lysende Punkt, saa forholder den Lysmængde, der falder paa samme, sig i omvendt Forhold af Quadratet af Afstanden; altsaa er Belysningen i den halve Afstand 4 Gange stærkere, i $\frac{1}{10}$ af Afstanden 100 Gange stærkere o. s. v. Men det fra det dunkle Legeme reflecterede Lys, som Øiet modtager fra dette, forholder sig atter omvendt som Quadratet af Øiets Afstand fra samme. Det Lys, som vort Øie modtager fra Kometen, forholder sig altsaa omvendt som Quadraterne af Kometens Afstand fra Solen og dens Afstand fra Jorden. Antages Kometens Lys ved dens første Opdagelse den 14de Juni som Eenhed ($= 1$), saa var efter Bruhns Beregning ifølge disse Regler dens Lysstyrke

August 20de	. . . . $6\frac{1}{2}$	Septbr. 13de	. . . $32\frac{1}{2}$
— 28de	. . . . $10\frac{1}{5}$	— 21de	. . . 67
Septbr. 5te	. . . . $17\frac{2}{5}$	— 29de	. . . 136.

Den 29de September var nemlig dens Afstand fra Solen $= 58\frac{3}{4}$ og fra Jorden $= 76\frac{1}{10}$, naar Jordens Afstand fra Solen sættes $= 100$. Senere vil Lysstyrken aftage.

Ved den Halleyske Komet bemærkede Bessel i 1835, at der fra Kjernen udstrømmede en Lysmaterie i Retningen mod Solen og udbredede sig som en Vifte. Efterhaanden bøiede dennes yderste Grændser sig om Kometen i modsat Retning fra Solen og dannede Halen. Men denne Udstrømning saaes paa forskjellige Aftener at danne en Vinkel med Retningen mod Solen, snart paa den venstre, snart paa den høire Side af denne rette Linie, hvoraf han omsider fandt, at den gjorde en Svingning paa begge Sider af den af omtrent 60 Grader i 2 Dage og 7 Timer, nøiagtig som en Pendel, eller som en Magnetnaal, naar man bringer den ud af dens hvilende Stilling. Da denne Svingning maatte foraarsages af en Kraft, der nødvendig maatte udgaae fra Solen, og Kometen alligevel bevægede sig efter de almindelige Attractionslove, saa maatte denne Kraft være en Polarkraft, der ligesaa stærkt tiltrak nogle Dele, som frastødte andre. Saaledes veier en Magnetnaal, efterat den er bleven magnetiseret, nøiagtigt ligesaa meget som før, da Jordens magnetiske Kræfter ligesaa stærkt frastøde denne Halvdeel, som de tiltrække den anden.

Et aldeles lignende Phænomen har man bemærket ved Donatis Komet. Prof. Peters, Directeur for Observatoriet i Altona, og hans Assistent Hr. Pape have den 20de Septbr. bemærket en saadan Udstrømning i modsat Retning af Middellinien af Halen, men som dog dannede en Vinkel af 30 Grader med denne; den 21de var denne Vinkel steget til 45 Grader; den 22de faldt Retningen af Udstrømningen nøiagtigt sammen med Middellinien af Halen, og havde altsaa siden den 21de Septbr. rykket 45° mod Vest i den omvendende Kikkert. I Brev af 1ste Oktober til mig slutter Prof. Peters heraf, at denne Udstrømning gjør en heel Svingning fra den ene Side af Linien mod Solen til den modsatte i omtrent 4 Dage.

Hansteen.

Norge.

Christiania. Efter Forlydende er Taxtforretningen for Hamar—Elverums-Jernbanen nu fuldendt og Jordarbeiderne ville strax begynde - sandsynligviis allerede i næste Uge. For Kongsvinger-Jernbanen skulle Taxterne begynde d. 14de.

— I Wien aabnedes d. 25de Septbr. en Philolog-Kongres, blandt hvis mere berømte Deeltagere Professor P. A. Munch nævnes. Der havde ialt indfundet sig omtr. 300 Personer.

— Ifølge „Fædrelandet" er „Synnøve Solbakken" udkommet i en engelsk Oversættelse af Mary Hovitt under Titelen „Trust and trial from the Danish."

— Det hamborgske Postdampskib „Austria", som d. 1ste Septb. afgik til New-York, er d. 13de opbrændt. Ombord var der 500 Mennesker, Mandskab iberegnet. Hidtil er kun 68 angivne som Reddede.

Drammen. Den 6te Oktbr. var her atter Ildsvaade, idet Sorenskriver Conradis Hovedbygning Brantenborg, taxeret for 7,300 Spd., aldeles nedbrændte. Sorenskriveren var paa Thingreise og Familien ogsaa borte. Hele Archivet og nok det meste af Indboet reddedes, hvorimod alt Sølvtøi brændte, da det var i det Værelse, som stod i Lue, da Husets Tjenere vaagnede.

Christiania. Trykt og forlagt af H. J. Jensen. (Storgaden Nr. 27.)

Illustreret Nyhedsblad.

Nr. 42. | Udkommer hver Søndag Morgen. | 17de Oktober 1858. | Abonnementsprisen er 60 ß Fjerdingaaret. | 7. Aarg.

Indhold.

Endnu et Par utrykte Breve af L. Holberg.

Til de i Nr. 36 af vort Blad indtagne utrykte Breve af Holberg føie vi endnu tvende andre, der ligesom hine ere stilede til Holbergs Bogkommissionær Hagen i Throndhjem. Det første af disse Breve findes i Universitetets Manuskriptsamling (Nr. 484, 4to), hvortil det i 1854 er skjænket af Lensmand L. H. Gjedeboe i Ofoten; det andet i Sognepræst A. Fayes Autographsamling, men det har tidligere tilhørt Sorenskriver Schwach; hiint er her konfereret med Originalen, dette trykt efter en af Hr. Faye selv paa vor Anmodning meddeelt Afskrift. Ogsaa sidstnævnte Brev skriver sig fra det nordlige Norge, hvor en i over 100 Aar bevaret holbergsk Brevsamling først for nogen Tid tilbage maa være bleven adspredt.

Ved disse og de foregaaende holbergske Breve viser der sig en meget fremtrædende Papirnidskhed. De ere alle skrevne paa et lidet grovt Kvartark med Undtagelse af det Brev, der findes paa Universitetet og det, der eies af Rigsarchivar Lange. Men i sidste Tilfælde krævede ogsaa Indholdet dette større Papir.

Idet vi meddele disse Breve, ville vi ikke undlade at opfordre Enhver, som maatte eie noget utrykt Brev af Holberg, til at underrette os derom. Det er allerede af Vigtighed at vide, hvor deslige Sager findes, da derved en fuldkommen Ødelæggelse ved Dødsfald o. a. kan forebygges. Skulde Nogen eie enten „Hans Mikkelsens Comoedier“ eller „Den danske Skueplads“ 1731 flg., ville vi ogsaa have dem anmodede om at underrette os derom. Og dersom vedkommende Eier ikke selv maatte være Samler, ville de blive ham afkjøbte „til antagelige Priser.“ De Erfaringer, vi i den sidste Tid have gjort, lader os formode, at der findes adspredt i Landet mange Haandskrifter og Bøger, som for Samlere have stort Værd, men som af sine Eiere vanvyrdes og, adspredt hist og her, løbe Fare for ganske at gaae tabte. — Men idet vi stille denne Opfordring til vore ærede Læsere, kunne vi hellerikke andet end takke Mange for den Velvillie, som man gjentagende har viist os ved at tilsende os Brevskaber, der muligens kunde have nogen historisk Betydning. Og om vi end ikke for Øieblikket kunne aftrykke Alt hvad der saaledes bliver os meddeelt - thi her vilde en stor Deel af de øvrige Abonnenter være de første til at protestere - saa bede vi dog Enhver være forvisset om, at ingen væsentlig Oplysning, som deraf maatte være at udbringe, skal blive overseet, hvor Tid og Leilighed gives.

Forøvrigt maae vore nyhedslystne Abonnenter ikke her slutte, at det er vor Agt at forgive dem med gamle Dokumenter, om vi end maatte see vor Kans dertil. Vi skulle gaae frem med det Maadehold, som sig hør og bør for at tækkes de flest mulige. Hvad der saaledes for en vis Klasse af Læsere giver vort Blad sit største Værd, uden at interessere Mængden, skal derfor kun indrømmes en forholdsviis sparsom Plads. Herved troe vi at tilfredsstille baade dem, der holde vort Blad som en ephemer Lekture, og dem, der søge Meddelelser af et varigere Værd.

№ 1.

Høitärede kiäre ven.

Jeg siger tusind tak for good og prompte betaling for de bøger ieg skikkede. resten af pengene fik Renteerskriver Smith efter begiäring. At det er farligt undertiden at väre altfor tienstvilligste (sic) beviiser ieg nu denne gang af mit exempel i det at ieg skikker ham paa ny 50 andre bøger*) hvilket ieg ydmygst beeder ikke maa ilde optages. Jeg kand sige at Trundhiem er den beste bye efter proportion i Danemark og Norge at kiøbe bøger og min Herre den beste mand udi Trundhiem. Jeg haaber nok at de halvhundrede bliver saalte saa som de her have väret meget begiärlige. stykket koster indbunden 18 ß. naar debiten er skeed faaer ieg altid ved leilighed penge. Jeg vilde ønske min Herre vilde sätte nogen prøve paa mig igjen thi intet skulde väre mig kiärere end at lade see udi alle occasiones at ieg er Hans

Ydmygste og beredviligste tiener

Kiøben d 10 Martij 1722. L Holberg

(Udskrift.)

Kongl Mayest Velbestalter Krigs Bogholder
Aage Rasmusen
Hagen
à
Trundhiem.

(Med anden Haand paa Bagsiden.)
Herhos følger 50 indbundne Bøger.

№ 2.

Høitærede gode ven

Jeg har længe ventet paa et angenemt svar, hvorledes dett gaar med comœdiernes debit, hvoraf jeg skikkede ham 60 exemplarier forgangen sommer. Jeg haaber, at saasom de er gaaet saa hastig fra henderne paa andre steder at de i det ringest har haft samme gode skiebne udi Trundhiem, hvilken Bye jeg hidentil har havt mest aarsag at berømme. Jeg lader trykke en nye tome til foraaret, med hvilken ieg ikke vill bemøie ham, uden saa mange exemplarier som han selv for sig og andre goode venner forlanger; thi det var ubilligt af mig at begiere at han skulde baade have umag, og staa i forskud for mig. Der blev forgangen uuge spilled en comedie som heeder Barselstue hvilken allarmerede en hob af vore fruentimmer. Den bliver indfordt udi den anden tome. Jeg forventer med det første et angenemt ord fra dem og forbliver stedse Deres

Oprigtige Ven og tienstskyldigste tiener

Kjøbenhavn d 21 Octob 1723. L Holberg

(Udskrift.)

Kongl Mayests velbestalter
Krigs Bogholder
Aage Rasmusen Hagen
à
Trondhiem.

Som et ikke upassende Tillæg til de foregaaende Breve af Ludvig Holberg troe vi her at kunne aftrykke en Ansøgning af Faderen Christian Nielssen Holberg, der kaster adskilligt Lys over dennes Liv, og som er skrevet halvandet Aar før hans Død. Efter hvad der i Samlinger til det norske Folks Sprog og Historie IV. S. 384 og i Moes Tidsskrift f. Pers.-Hist. II. S. 86 flg. allerede er oplyst, maa Holbergs Fader have været en norsk Bondesøn, sandsynligviis fra en af de tre Gaarde i Throndhjems Stift, der føre Navnet Holberg. At han fra de nederste Trin af havde tjent sig op til Oberstlieutenants Værdighed, fortæller den udødelige Digter os selv i sin Autobiographi. Men at han i 40 Aar havde staaet i Tjenesten og imidlertid fra Fændrik af avanceret til Oberstlieutenant, er en ny Oplysning, der stadfæster B. Moe's Antagelse (Tidsskr. II. 65), at den Christian Nielssen, som 1645 stod først som Sergeant og derpaa som Fændrik ved det throndhjemske Regiment, maa være identisk med Digterens Fader. Efterfølgende Ansøgning har ellers sin Interesse ved at vise, at Faderen ofrede paa den samme Rangsyges Alter, som siden ogsaa Sønnen, efter saa bittert at have spottet over det Slags Svaghed. Ogsaa kan det tjene til en Forklaring af, hvorledes Sønnen kunde kalde Faderen Oberst, da han dog kun var Oberstlieutenant; thi utvivlsomt har han faaet den Charakteer, som han, afskediget som han var, har søgt for Penge og gode Ord.

(Stemplet Papir til ½ Rixort.)

Stormegtigste Konning och Arffue Herre offr Danmarch och Norgis Riger samt deß wnderligginde Førstendomme och Prouindtzier.

Eders Kongl. Majestet, saa och høylofflig Herr Fader haffr jeg opwartit som Fendrich Leut. Captein, Major, Obrister L. paa 40 Aars Tider, wed Norgis Armadien, wdi forefaldne Occassioner, efftr mig giffuen Order. Och haffuer nu aller naadigst til gode, saasom her hos følginde Rest Sedler formelder - 812 Rdr., saa och Ett Aars Obrister L. rest for Ano 1677. Huilcke forschne rest jeg allerunderdanigste efterlader imod en Kriegs steür, som af mig fodris paa Et hundrit 83 rdr. Och efftterdi jeg nest Guds Hielp frembdeelis kand gjøre Tienist, Allerunderdanigst anmoder, mig formeddelst lang Tienist och hafft Travaillie maa benaadigß med Obristers Tittel, och haffue Inspection, at Bønderne i Bergenhusische Ambt holder derris Landtgewehr parat, som dennem bør efter Norgis Loug, midlertid Gud forlehner fridlig Tilstand, will jeg opholde mig wden nogen Besolding.

For haabinde Aller naadigste gode och milde swar paa det jeg med fryd och glæde kand igjen hiem komme til Norge

Eders Kongl. Ma.
Allerwnder danigst
med Liff, Bloed och ald
formaae aller tro
schyldigste
Obrister L. Christian
Holbrg

Kiøbenhaffn
27. Octob. 1684.

*) Disse Bøger vare uden al Tvivl „Hans Mikkelsens 4re Skiemte-Digte“ med tvende Fortaler, samt „Zille Hans Datters Forsvars-Skrift før Qvinde-Kjønned“, hvilke udkom s. A. og kostede „i raa Materie“ 16 ß.

Pariser-Nyheder.

Pariserne lide fremdeles under Sommerens Sorger: deres Notabiliteters Emigration og deres Skjønnes Flugt, som Moden har gjort til Nødvendighed. Af hvilken anden Grund skulde man vel reise nu, da man kan nyde den ganske Verden uden at forlade Paris? Pariseren er bleven Prindsen i Eventyret, hvem Troldmanden hver Dag bringer Nøglen til alle Verdens Riger paa et Sølvfad. Iforgaars aabnede Ambiga ham Indien; igaar førte Hippodromen ham ind i China. „Naar der bare ikke gaar Ild i mine Statister, vil det blive glimrende“, sagde Direktøren, og det viste sig, at hans Statister vare uforbrændelige, og Peking tog sig magisk ud i Aftenbelysning. Pré Catelan gaar videre end nogen og indfører Dig i

Feernes Verden. Pré Catelan er som Enhver veed om Dagen en Deel skrantede Træer og Blomster, som ved en vis gnaven Mine protestere mod de mange Øine, der daglig beskue dem, med Schweitzerhytter, som en Gamin kan stikke i sin Lomme, og Vandfald, som en Bologneser kunde slikke i sig, men om Aftenen er Pré Catelan et andet Ninive, med blomstrende Haver paa sine Mure. Dette Ninive har blandt alle sine Herligheder ogsaa et Theater: dets Loft er Himlens Hvælving, dets Oplysning Stjernerne, dets Loger smaae Reder mellem Buskene og Skuespillet „Charibella“, Ballet dandset af smaae danske Sylphider, som maa være Virkeliggjørelsen af Fabelen om Blomster, der ere blevne levende! Denne dandsende Flora gjør en fortryllende Virkning.

Tiltrods for al denne Herlighed have Pariserne efter Tilbagekomsten fra Cherbourg skyndt sig bort igjen, men ikke mere til tydske Bade; den parisiske Veirhane har vendt sig. Hvad er overhovedet Reiser nutildags, takket være Dampen? Man reiser, man ankommer, det er det Hele. Fornøielsen bestaar i at fare som et Lyn ved Siden af usynlige Byer og gjennem Landskaber, hvoraf man ikke seer mere. Ved Enden af denne affindige Fart kaste Lokomotiverne den Reisende af i den Stad, hvor hau søger Adspredelse, og hvor han som oftest er i samme Forfatning som et Ekorn i Buur. Saaledes fører Reiseaarstiden over Europa Tusinder, der ere ganske forundrede over at kjede sig mere end hjemme. Alt er for kjendt. Til at adsprede den gamle Verden udfordres intet mindre end en ny. Et Selskab er derfor ogsaa betænkt paa at skaffe de Blaserede noget Nyt. Man skal faa see en Ø blive til, en Ø i fuld Vært, som lader alle sin Tilblivelses Undere gaae dine Øine forbi lig en Theater-Dekoration! Over ny Morgenrøde voxer Øen synlig; Bølgerne have ikke forgjæves rullet saa mange Sekler mod den Deel af Afgrunden, der var den afvristet. Solen gaar op over den nye Skabning, Blomsterne skyde frem, Fuglene, der irrede om i Rummet, komme og besjunge deres Hvile og Mennesket tager henrykt den nye Oase i Besiddelse, hvor det er ham forundt at være nærværende ved Skabelsens Værk.

Men for at komme til noget mindre parisisk: Hvoraf kommer det, at Ingen er tilfreds med sin Stilling og vil ud af den paa Næstens Bekostning? Dette philosophiske Spørgsmaal, som Horats fordum gjorde Mæcen, gjør Konditorerne idag Bagerne. De indsee ikke, med hvilken Ret de falbyde Makroner og Sukkerbrød, og er indgaaet med en Petition til Keiseren om at det maa blive Usurpatørerne forbudt. Vi formode, at den næste Petition vil være fra de ambulante Vaffelstegere, om at det maa blive Grisetterne forbuden at stege Pandekager til Studenterne i sine Mansarder.

En Proces vækker Opsigt. En Kjøbmand i Rouen ved Navn Malfilatre siger en Dag til sin Søn: „Min Dreng, det er ikke ved at staae bag Disken i Rouen, man bliver en dygtig Kjøbmand, men ved at see sig om i Verden. Vi have et Kontor i Sidney. Gaa til Sidney. Veien er noget lang, men naar man er tyve Aar, har man gode Been.“ Malfilatre Søn reiser. Han havde omtrent været to Aar i Sidney, da Flakkelysten kommer over ham; han vil see sig om i Landet og med det samme spekulere. Ved for Exempel at kjøbe Kokus-Olie til Spotpriis kunde han med eet blive en holden Mand. Han faar en Ven med sig, og efter nogen Omflakken kommer man til Øen Wallis, hvor man strax finder en heel Skov af Kokustræer. Medens vore Eventyrere plukke Kokusnødder komme smaae sorte Gratier og dandse under Træet. Bekjendtskabet indledes, Sprogforvirringen er til nogen Hindring, men under den 12te Breddegrad har man flere Maader at sige:

I skulle os ret velkomne være
Vi vise Eder al Hæder og Ære —

kort, den skjønneste Enighed tilveiebringes, og

Des længer de legte, des bedre det gik.

Walliserne vise sig mindre gjæstfrie og plyndre vore Venner for siden at æde dem. De to Gratier, der slet ikke hade den hvide Race, advare dem om Faren. Store Farer skabe store Beslutninger. Hver tager en liden Insulanerinde og farer afsted med hende til Missionæren paa Øen for at lade sig vie. Heldigviis vare de Smaae døbte. De Vilde kunde dog ikke anstændig æde deres Døtres Ægtemænd og

Hun gav hannem Tro med sorten Haand.

Hvedebrødsdagene forhindre ikke Malfilatre Søn fra under den tropiske Himmels Azur at sukke efter Rouens Taager. Tre Maaneder gage. En straalende Morgen tror han paa Horizonten at skimte Taager, gothiske Taarne, Rouen, Frankrig, Fædreland! Det er et Skib! det sender en Chaloup iland, og en Time efter rider Malfilatre Søn

I susende Galop
Paa Bølgens Top.

Fra denne Dag har Zuleta ikke gjenseet sin Huusbond. Den unge Mand kommer til Rouen. Alt er herligt indtil der bliver Tale om et passende Parti for ham; da tror han at burde underrette sin Fader om visse ægteskabelige Lænker. En sort Svigerdatter, klædt som Eva før Slangen! Var det en Svigerdatter at indføre mellem Rouens stive Fruer? Man ransager Code Napoleon for at erfare om et Ægteskab, sluttet paa Øen Wallis, er gyldigt og finder en Paragraph, hvorpaa man grunder Ansøgning om Skilsmisse. Vi vide ikke, hvorvidt en Stevning paa stemplet Papiir er kommen Zuleta ihænde; i alle Fald har hun ikke sørget for at skaffe sig en Advokat. Klagerens Advokat, Dupont, gjør ikke alene Paastand paa Ægteskabets Kassation, men paa at Modparten skal betale Sagens Omkostninger. Det undrer os, at Hr. Dupont har en saa grundmuret Tro paa Zuleta Mataginoas Solvents. Vi vilde nære nogle Tvivl. Inddrivelsen turde ogsaa falde vanskelig under Steenbukkens Vendekreds. I det Øieblik, man mindst ventede det, hæver der sig en Røst for den stakkels Zuleta; en Arm udstrækkes beskyttende over hende og denne Røst er en mægtig Røst, denne Arm en tapper Arm: Biskoppen af Enois, ogsaa kaldet Fader Bataillon, en af disse Troens modige Soldater, der med rolig Pande udsætte sig for Martyrdom for at vinde en Sjæl for Kirken. Hans Høiærværdighed har ladet indrykke i Univers religieux et Brev, hvori han siger, at alt hvad Malfilatre Søn har fremført, er Opdigtelse, at Walliserne ikke ere Menneskeædere, at Zuleta ikke er sort, men mere dannet end mangen Europæerinde, da hun kan læse flydende o. s. v. Dupont gjendrev dette Brev med stor Klogskab. Han drog ikke den ærværdige Biskops Ord i Tvivl, men i sin barmhjertige Iver forglemmer Missionæren, at Øen Wallis kan have undergaaet mange Forandringer fra 1854, da den mistede det uskatteerlige Gode af hans Nærværelse; Glæden over sine Neophyters Omvendelse bringer ham ogsaa til at forglemme, hvad

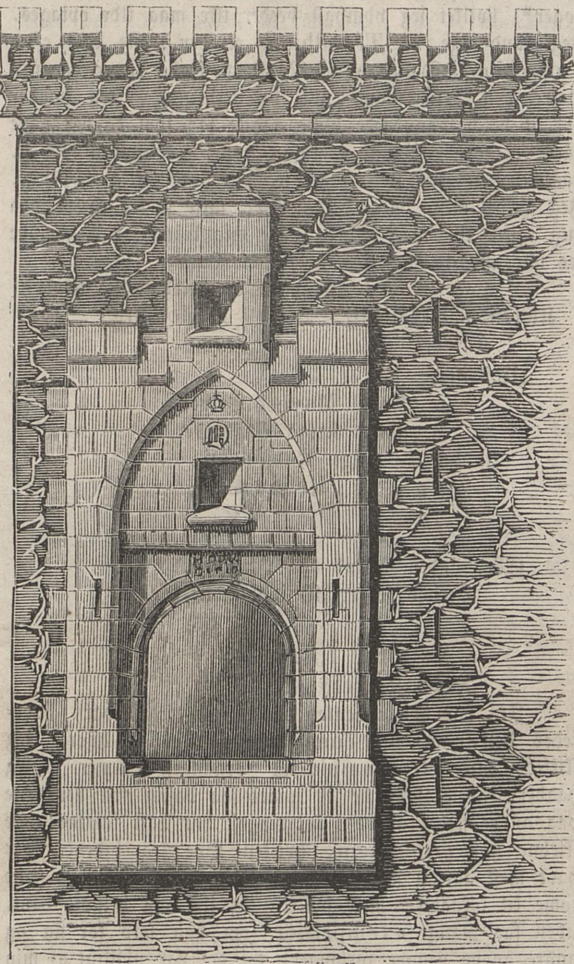

Fortets Hovedport.

han selv har udstaaet mellem dem, at han blandt andet en Dag blev jaget ud af sin Hytte fordi han nægtede at barbere en Høvding; han forglemmer, at han engang maatte anraabe Kongen om den Gunst at dele Føde med hans Sviin. At saa mange Lidelser ingen Erindring har efterladt hos den christelige Helt, er skjønt og stort, men i sin Klients Interesse maatte det være ham, Advokaten, tilladt at minde derom. Dommen vil blive fældt næste Fredag. De Gamle ere for Malfilatre, de Unge for Zuleta. Der er Fare for at de lade sig tatuere til Ære for hende.

Vi forglemte i Foraaret at omtale Auktionen hos Rachel. Hele Paris indfandt sig. Plakaten meldte lakonisk: Porcellæn, Møbler, Vine o. s. v., for at berede Publikum den Overraskelse at høre hendes Garderobe blive raabt op. Slør, Diademer, Kothurner, Alt solgtes til høie Priser og er nu spredt over den hele Klode. Den sidste Relikvie, det lille Miniatur-Palads i Trudhon-Gaden, skal først sælges naar den fornemme Verden kommer tilbage. Salonen kan rivalisere med Trianons. Man tvivler dog om at Huset vil blive betalt, da den fattigste Bankier ikke vil kunne vende sig der. Det kan blot friste en Artist, men ak! Tryllerinden er der ikke mere. Bibliotheket havde som alle Kunstnerindens Efterladenskaber den triumpherende Skjæbne, at blive solgt til uhyre Priser. Det var en Persons, som forstod at vælge: faa moderne Romaner og ingen Theaterstykker undtagen hendes eget Repertoire, samt alle Tiders Klassikere i alle Sprog. Det lader som om Rachel har studeret sine Roller med Blyanten i Haanden, thi i alle dramatiske Værker fandtes Noter i Margenen. Disse Vidnesbyrd om et Selvstudium, man har villet nægte hende, betaltes med 1500 Franks pr. Hefte.

En Gentleman fra Devonshire ved Navn Robinson, ligesom Fredags Herre, har indgaaet et Væddemaal om at han skal gjøre Touren omkring Verden tilfods i fem Aar. Han har forpligtet sig til først at standse ved Klodens yderste Ende ubi deficit orbis. Derpaa skal han vende tilbage til Europa over China, Indien, Persien og Tyrkiet, passere gjennem Ægypten og Algerien uden at have været paa en Hest, og endelig komme tilbage til England over Spanien og Frankrig. Hvad var den evige Jødes Vandringer mod dette? I Oldtiden vilde Homer have besjunget Robinson og ikke Ulysses.

Hvilken Fremtid ventede der ikke det hærdede Catschouk? Det skulde erstatte Træ, Jern og Marmor; vore Børn skulde betjene sig deraf til Kaardeklinger, Barbeerknive og Møbler, til at brolægge deres Gader, til at bygge deres Huse, til at reise Statuer for deres store Mænd. Og for nogle lumpne hundrede tusinde Franks er denne Herlighed retarderet maaskee et Aarhundrede! Selskabet Moor & Komp. vilde allerede i vore Dage have realiseret alle disse Undre, havde det ikke villet formeget og spekuleret paa en Maade, der har tvunget Damen med Vægtskaalen til at skride ind. Direktøren er dømt til tre Aars Fængsel.

Nyt og probat Middel til at bringe en Ølhandel i Skuddet. Du bekjendtgjør, at der i Din Ølhal serveres med smaae krydrede Kjødpølser til to Sous pr. Exemplar, samt at hvert 50de indeholder et Femfranksstykke. Mange Pølser blive fortærede i Haab om et Fund, og de snedige Pølser vil fremkalde Trang til store Kvantiteter Øl. Ideen exploiteres i disse Dage i Paris. Pølserne snurre paa Risten, og Konsumenter indfinde sig i Skareviis.

Engelske Aviser fortælle den ene Historie efter den anden om Kanailler, undvegne fra Straffeanstalterne, som snart komme til en Enke, for hvis bortløbne Søn de udgive sig, snart til en forladt Hustru, af hvem de lade sig føde og klæde som den Ægtemand, de saa længe have begrædt. For nogle Aarhundreder siden vilde alle disse gode Folk være bleven hængt ligesom Arnould Tilh, der udgav sig for sin Kammerat Martin Guerre, efterladt som død paa Valpladsen. Enhver gik i Fælden og allerførst Madam Martin Guerre. Efter nogle Aars Forløb fatter man Mistanke, og Skjælmen stevnes. Han svarer saa godt paa alle Spørgsmaal, at han vilde være bleven frikjendt, var Martin Guerre ikke selv kommen og var bleven anerkjendt af sin Moder og tilsidst ogsaa af Konen. Det mærkeligste er, at han svarede mindre godt for sig end sin dristige Sosias. Martin Guerre tog saare lidet philosophisk op hvad der var passeret under Interregnet.

Nu har Krinolinen nok faaet sin Rest. For nogle Dage siden blev et Pigebarn overkjørt, fordi hun maatte forlade Fortouget, der spærredes af to uhyre „Malakoffer“, idag beviser en lærd Mand, at bemeldte Malakoff er saa inflamabel, at der blot udfordres en Fyrstikke eller en henslængt rygende Cigarstump til at antænde og brænde den op med samt sit Indhold.

Til Tak for at vore Læsere ikke ugjerne have læst Pariser-Nyheder fra Christiania - dog ikke opdigtede i Christiania, saa ugudelige ere vi ikke - skulle de herefter faae Pariser-Nyheder fra Paris.

En Gade i Suez.

Naar man blot har seet Europas Gader, er det vanskeligt at forestille sig en Gade under Orientens glødende Himmel. Gader tjene jo vistnok her som overalt fornemmelig til at befordre Menneskers og Dyrs Cirkulation, men da alle Gader ere bedækkede, giver dette dem et ganske eiendommeligt Liv; vare Gaderne under aaben Himmel som vore, vilde der en stor Deel af Dagen ikke findes en levende Sjæl i dem. Solen er i disse Lande en fælles Fiende, man bekjæmper ved alle Midler, og Skygge er den første Nydelse, man tænker paa at sikre sig, fast den første Livsfornødenhed. Fra den ene Side af Gaden til den anden anbringer man derfor Skjærmtag, gjennem hvilke Solen ikke kan sende en eneste af sine frygtede Straaler. Over Boutiken, der næsten altid er lav og mørk, sørger hver Huuseier for at anbringe et skyggende Udspring, og over denne Række af mindre Baldakiner hæver sig det fælles store Tag, som bedækker samtlige Huse. Tømmerkunstneren vilde dybt foragte Sammensætningen af disse Bjælker, der anbringes som det just kan falde; Architekten vilde ogsaa slaa sig for sit Bryst ved Synet af alle disse skjæve Linier, men det Maleriske taber intet derved. Hovedsagen er, at Hensigten opnaaes, og ved Hjælp af Telt og Tæpper, som fra alle Sider udspændes over det uregelmæssige Spærreværk, opnaaes der en Kjølighed, uden hvilken al Trafik vilde gaa istaa. Gaden er derfor paa eengang Bazar, Kafé og Mødested for Handlende og Lediggjængere. Man passerer den ikke blot, man slaar sig ned som i en Stue,

og denne har den Fordeel at være rummelig og intet at koste. Skade at man ikke kan sige det samme om den Frugt en enkelt Sælger falbyder i Suez's Gader, og som er hentet langveisfra. I Omegnen af Suez findes ikke et Træ, ikke et Græsstraa, ikke et Atom grønt Land, blot Steen og Sand. Der findes heller ikke en Vanddraabe; det er altsaa let at begribe i hvilken Priis Ægyptens saftige Frugter holdes, som paa eengang lædske og nære. En Appelsin forfrisker overalt, men ved Bredderne af det røde Hav, ved Foden af Altaka, i en By, som ganske mangler ethvert drikkeligt Fluidum, smager den hundrede Gange bedre og er derfor ogsaa hundrede Gange dyrere. De maa bringes paa Kameelryggen 35 Mile derfra, ligesom alt andet, thi med Undtagelse af Brostenene er der i Suez intet, som jo ikke kommer fra Nil-Dalen, dersom det ikke kommer fra Arabien eller Abyssinien 2 til 300 Mile borte.

Byens Beliggenhed ved Enden af det røde Hav mellem tre Verdensdele, Afrika, Asien og Europa, er imidlertid i den Grad vigtig, at man uanseet Ørkenen har reist Staden og stadig udviklet den til Trods for Naturen, som snart vilde have tilintetgjort den, havde ikke Menneskenes Anstrængelser været endnu mægtigere og mere haardnakkede end den. Suez vil upaatvivlelig blive en Kjæmpestad, naar først Kanalen ikke alene bringer Verdenshandelen derhen, men ogsaa fylder dens Brønde med Vand fra den Flod, som befugter Ægypten.

En anden Eiendommelighed, som adskiller saavel Gaderne i Suez som i alle andre Byer i disse brændende Klimaer, er, at der aldrig er et Fruentimmer at see i Boutikerne. Sæderne, der i dette Stykke er mere tyranniske end den religiøse Lære, forbyder Kvinden at vise sig utilsløret, og da det rimeligviis antages, at man ikke kan handle og skakre med det rette Eftertryk under et Slør, afholde Kvinderne sig fra al Handel; selv Levnetsmidler forhandles af Mænd. Et Særkjende ved den orientalske Kjøbmand er, at han langtfra at paatrænge Dig sine Varer, giver sig Mine af at gjøre Dig en Tjeneste ved at afstaae dem. Det skal altid lade som om han spadserer omkring for sin Fornøielses Skyld og at det er en Naade, at han modtager Dit Guld i Bytte for sine Varer. Er Du troskyldig, bliver Du ufeilbarlig snydt, thi denne Amatør med den ligegyldige Mine er det mest gridske Kreatur under Solen. Den firedobbelte Priis forlanges altid, og bagefter slaar han af uden mindste Skamfuldhed, dersom Du er ligesaa paastaaelig som han og behandler ham med den Foragt, han fortjener og synes at vente. Dette er en egen Maade at drive Handel paa, men i Orienten kjender man nu engang ingen anden. Det vilde vistnok i Europa været meget vovet, at indestaae for vore samtlige Kjøbmænds Redelighed, men man vilde vove mere i Orienten ved at indestaae for en Enestes. Dette er maaskee ogsaa en af Grundene, hvorfor der ingen Fruentimmer findes i Boutikerne. Negotien gaar ikke altid ganske fredelig af.

I alle Fald have Suez's Gader en Charakteer.

Kaholmen.

Oftere have vore Læsere anmodet os om Tegninger og Beskrivelse af Kaholmen eller det nu saakaldte Oscarsborgs vigtige Fæstningsværker, hvilke i de sidste Aar ere blevne anlagte til Værn for det Indre af Christianiafjorden og den der beliggende Hovedstad. Men vi have ikke kunnet efterkomme denne Anmodning allerede af den Grund, at militære Hensyn forbyde Offentliggjørelsen af Planer og detaillerede Beskrivelser over Fæstningsanlæggene. Imidlertid see vi os nu, ved Hr. Architekt v. Hannos Velvillie, istand til at give et Par Tegninger derfra, der turde interessere Flere, uden dog derfor at være af den forbudne Art. Og til disse skulle vi føie nogle historiske og andre Oplysninger, der Intet forraade, uden hvad der omtrentlig findes i officielle Aktstykker.

Anlæggelsen af et Fort ved Drøbakssund, enten paa de klippefaste Kaholmer skraas overfor Drøbak eller paa Holmer ude i Søen, hørte allerede med til de Projekter, som den i 1836 anordnede Central-Kommission for Norges Befæstning udkastede i sin i 1838 afgivne Betænkning. Men Udarbeidelsen af de fornødne Planer med Kalkuler til et saadant Fort blev først iværksat i 1844, idet Ingeniørbrigaden overdrog daværende Kapitain Th. Broch at forfatte samme. Allerede 13de November s. A. afgav Broch til Brigaden de udarbeidede Planer, hvilke væsentlig afveg fra Centralkommissionens Forslag, der fandtes stridende „mod hvad der saavel ved Theori som Praxis maatte ansees for ophøiet til ufravigelige fortifikatoriske Principer og Regler." Dette Udkast blev ogsaa, skjønt med adskillige Modifikationer og Ændringer, lagt til Grund for det endelige Fæstningsanlæg. Overslaget indkom for den bevilgende Myndighed i 1845, og Sagen gik igjennem. Det hele Anlæg ansloges til en Statsudgift af 232,000 Spd., fordeelt paa 3 Budgetterminer eller 9 Aar, altsaa 25,777 Spd. 93 ß aarlig. Men dette Overslag er noget oversteget, saaledes at denne Befæstning nok koster omtr. 250,000 Spd.

Endnu ere ikke alle Arbeider ganske tilendebragte; men Hovedværkerne vare endog Vaaren 1853 saavidt færdige, at Anlægget da bestemtes at skulle være „et af Landmilitær-Etatens faste Garnisonssteder." Det belagdes samtidig med en Garnison af 24 Mand Artilleri og 48 Mand Infanteri, hvilket er den Styrke, som i Fredstid der findes stationeret. Af overordnede Militære har denne Befæstning en Kommandant (for Tiden H. S. Scheel) og en Vagtmester. Ifølge kgl. Resolution af 25de Aug. 1856 skal hiin Post stedse beklædes af en Militær, der er Stabsofficier ligesom ogsaa Artilleriofficier, da hele Forsvaret er beregnet paa en Artillerikamp.

Forsvarsværkerne, hvis Opførelse først ledes af Oberst Broch, siden af Major Irgens o. A., ere væsentligen følgende: et Hovedfort med overhvælvede Ammunitionskjældere og bestaaende af en kassematteret Enveloppe (monteret med 32 Stkr. Bombekanoner) og bagenfor liggende Defensionskasserner; 2 lavtliggende kassematterede Strandbatterier og et tredie mindre - paa Nordsiden -, samtlige med tilhørende Ammunitionskjældere og tilsammen

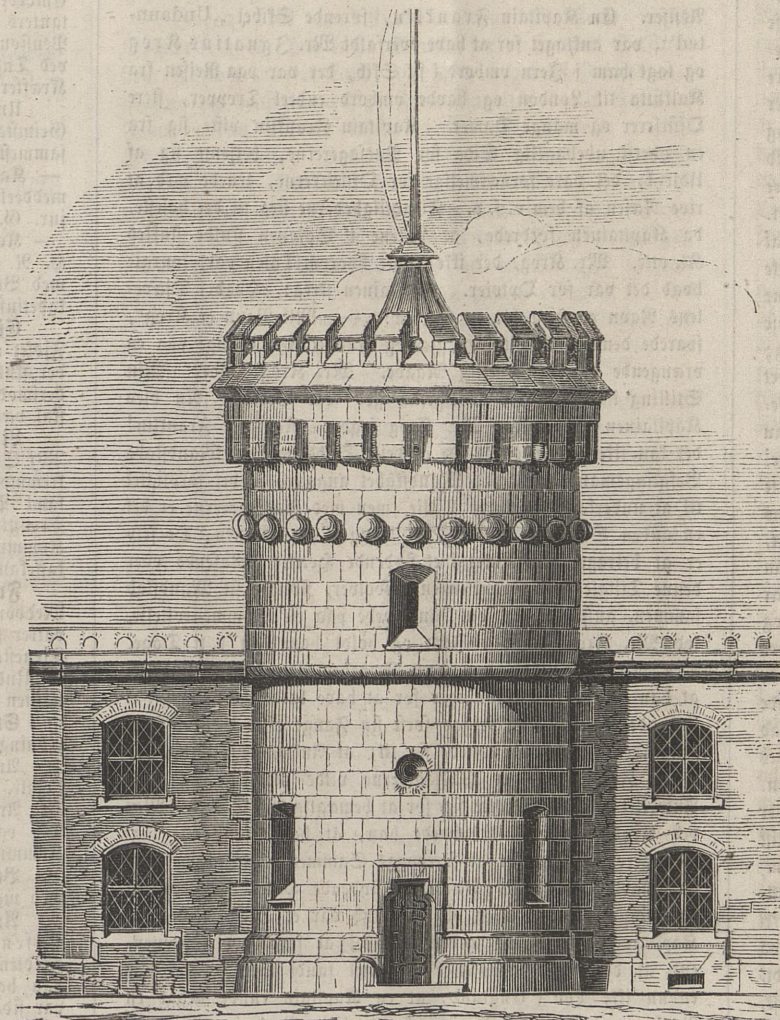

Kaholmen. Hovedfortets Taarn.

monterede med 27 Stkr. 84 Punds Bombekanoner; et passagert Jordbatteri paa Kaholmens Sydspidse med 2 hvælvede Ammunitionskjældere. Defensionskassernens aabne Voldgang er indrettet til Forsvar med Kanoner af svært Kaliber, medens Enveloppens og Strandbatteriernes Kassematter armeres med Bombekanoner.

Denne Befæstnings Bestemmelse er, at hindre en fiendtlig Flaade fra at tiltvinge sig Passagen gjennem det trange Drøbakssund, hvorved den er anlagt, og derved naae op til Christiania. I dette Øiemed har man søgt at faae den foranliggende Fjord og Seilløbene paa begge Sider bestrøgne med en kraftig Kanonild. Om dennes Frygtelighed for indtrængende ubudne Gjæster vil man bedst kunne gjøre sig et Begreb, naar man hører, at et forbiseilende Dampskib f. Ex. vil være udsat for en Ild af omtr. 50 Kanoner. 12 Kanoner kan koncentreres mod hvert Punkt, og der behøves 10 Minuter for at passere den Strækning, som skal bestryges. Under en fiendtlig Flaades Indseiling har man desuden tænkt Forsvaret af Sundet forstærket ved Kanonbaade, hvorved en krydsende Ild foran og i selve Defileet kan frembringes. Af alle vore Befæstninger er, ifølge Militæres Udsagn, Kaholmen saagodtsom den eneste, der i fortifikatorisk Henseende kan siges at være i krigsfærdig Stand. Men den er ogsaa af en Vigtighed, der staar i Forhold til de betydelige derpaa anvendte Bekostninger. Thi den kan vel siges at være Nøglen til Hovedstaden og Landets Hjerte. Udenfra see disse stærke Anlæg kun ubetydelige ud. Selv beskyttede mod Fare ligge de ligesom i Skjul med sine frygtelige Ildgab og vente paa Fienden.

Indtil 1855 var denne Befæstning kun bekjendt under Navnet „Kaholmen", efter det Sted, hvor den er beliggende. Men ved sin Nærværelse der i August s. A. befalede Kong Oscar, at den for Fremtiden skulde hedde Oscarsborg. Nye Navne istedetfor gamle bekjendte gaae imidlertid ikke saa let over i den almindelige Bevidsthed, og udenfor det officielle Sprog vedbliver Befæstningen endnu at kaldes Kaholmen, hvilket Navn som det mest kjendte ogsaa vi her have beholdt.

Literatur.

Nr. 1 af det tidligere nævnte Ugeblad „**Dølen**", udgivet af A. O. Vinje, er udkommet og indeholder foruden Program „Olaf Bull reiser til Heidemork"; „Skjoteselskapet Prins Christian Augusts Venner"; „Innanlands" og „Utanlands." Vore Læsere ville maaskee af flere Tegn have erfaret, at vi ikke høre til Sprogreformatorernes Laug, der nuomstunder er saa talrigt som Projektmagernes dengang Holberg skrev sin „Republik eller det gemene Bedste." Ligeledes vil muligens en Enkelt erindre, at vi i sin Tid laa i sproglig Feide med Hr. Vinje, som netop er det nævnte Blads Udgiver. Vi løbe vel saaledes ingen Fare for at blive anseede for at være partiske for Udg.'s Sprogopfindelse - om man saa vil kalde det. Vi ere og saa langt fra at være blandt de Nyhedslystne overhovedet paa dette Felt, at vi snarere tør henregne os til den sproglige Orthodoxies Forfægtere. De mange sølende Sprogkokke have maattet afskrække fra Deelagtigheden i deres Bedrift, og selv deres tilsyneladende ligegyldige Krav har man maattet værge sig imod; - thi giver man Fanden en Finger, tager han den hele Krop, hedder det. Bag smaae Fordringer lurer ofte store Revolutioner, der for lange Tider nedbryde al Orden og lægge Magten i tøilesløse Opviglers Hænder. Ligesom der i Paris gaar en bluseklædt Skare, hvis Haab og Lyst kun er at kuldkaste det Bestaaende, fordi heri altid ligger en Fremtid, bedre end deres ubemærkede Nutid, saaledes have vi og hos os en Skare Mennesker, som paa hver en Sæt og Viis ville kuldkaste den bestaaende Sprogordning, - som ad Revolutionens Vei ville tage Magtens Tøiler i Hænde. Enhver Rus kommer saa at sige til Universitetet med Hovedet fuldt af Planer til en Sprogreformation og jo flere Uvidenhedens Synder han ved Optagelsen i „Pallas Rytteri" har udfoldet i vort norske Sprog, desto ivrigere turde han befindes at være for at kuldkaste dets Skranker. Det er langt mageligere at kræve Kuldkastelse af hvad der skal læres, end selv at udvide sine Kundskaber i Forhold til de gjældende Krav. Den Ene tror saaledes, at den hele Literatur vil dryppe af Fedt og Honning, bare man faar landsforviist de store Bogstaver eller endog blot det uskyldige lille x. En Anden beder kun om det svenske å, saa skal alle andre gode Ting følge paa Kjøbet. Atter en Anden har indrettet en ny Velstandslære i Literaturen paa Beregningen af hvor mange stumme Vokaler der i Aar og Dag kan spares i Landet. Nok En, og han ødelægger denne Velstand ved en overflødig Bevilling af l'er, t'er, n'er. Endnu En, og vi belæres om, at alle Mangler ved Folkets Oplysning ville være overvundne, kun at man kan aflære det at forstaae de gothiske Bogstaver, hvorved, i Forbigaaende sagt, den Million Bibler, Ny-Testamenter og andre Andagtsbøger, som findes i Landet, blive en død og ubrugbar Skat. Alle ere de enige i, at man maa fravige det Gamle, men de ere ogsaa allesammen lige saa uenige om det Nye, hvormed dette skal afløses. Enhver veed kun dette Ene, at han vil være Fremtidens Mand, - og se, dette er jo noksaa poetisk smukt. Vi respektere det Haab, hvorved man i Fremtidens Rosenskyer bygger sig Pauluner - om endog kun af en Dags Varighed. Men vi overtage derfor ingen Forpligtelse til der at være Gjæst. Nu, der er vel ogsaa andre, som uden at være begavede med en springsk Phantasie, dog ved en solid Kulsviertro kunne see og forsvare dennes Fostre af Andre. Selv dem maa man taale og tilgive, saalænge de ere passive. Først naar de fordre, at ogsaa Andre skulle paatage deres Godtroenheds Briller og absolut see deres Maaneskib paa Andenhaand, blive de mindre fordragelige, om end lige uskadelige. — Vore Sprogreformatorer kunde man maaskee dele i to Klasser: de, som ville noget Nyt og tillige noget Stort, og de, som ville noget Nyt, men kun fordi det er nyt, altsaa ikke det Gamle. I en vis Henseende kunne de ogsaa deles i Ideens Mænd og Renommister. I Spidsen for hine staar Ivar Aasen med sit Normalsprog, og til samme Parti maa ogsaa Vinje nu henregnes, om han end af Hensyn til Folks Bekvemmelighed ikke har taget samme vældige Skridt, men er ligesom gaaet paa Akkord. Vi respektere en Stræben, hvis Maal er stort, - om vi end ikke dele Troen paa det heldigste Udfald, men vi kunne derimod ikke bare os for Harme ved at see Folk i ydre orthographiske Smaatterier

„med Iverighed at fægte.
om slige ringe Ting, som ei er værd en Hægte."

Man har i saa Henseende bemærket, at vi Konservative ei bekjæmpe hiin Radikalisme, „fordi den saa alligevel aldrig vil medføre nogen Fare", og at heri kun skulde ligge Egoismens Underfundighed. Hertil bemærke vi først: Naar en Mand vil noget Stort, bukke vi os for ham, selv om vi ikke dele hans Tro paa Udfaldet, medens vi derimod gjerne insultere Folk, der have Vigtighedens Skin, men ikke kjende Ideens Kraft. Dernæst maa vi sige, at der i hiin radikale Stræben, om den end maatte mislykkes, altid ligger et Slags Fremskridt, større end hvad alle orthographiske Spidsfindigheder kunne føre til. Thi disse paa Bygdedialekter grundede Sprog indeholde dog en Mængde Ord og Talemaader, der engang kjendte ville udøve sin Indflydelse paa Bogsproget og give dette lidt efter lidt en national Farvning og fremfor alt klare Begreberne om hvad der virkelig er nationalt. Længe har man herom været paa det Urene, og man har seet, at Mænd, der ere blevne udskjældte for Danomaner, have skrevet mere nationalt og populært, end nogen af dem, der i alt ydre Antræk stræbte at være det. Deslige Forsøg vil saaledes idetmindste have den Virkning, at de, som Asbjørnsens Huldreeventyr, Østgaards Fjeldbygd o.fl. andre Forfatteres Skrifter, aabne Sandsen for det Nationale i Sprogtonen, hvilket vi saa ofte have savnet selv hvor et svært ydre Nationalitetsartilleri var opstillet. — Hvad nu særlig „Dølens" Sprog angaar, troe vi, at Enhver, med de deri befulgte radikale Principer for Øie, paa Forhaand maatte slutte, at det vilde blive langt mere uforstaaeligt og broget, end det nu i Virkeligheden viser sig at være. Opdragen med Bondemaal, har Nedskriveren ofte vanskeligt for at afgjøre hvad der er fremmed og uforstaaeligt for Bymanden. Men han kan dog neppe tro, at disse for Enkelte dunkle Ord og Talemaader, som findes i Prøvenummeret, for tænksomme Læsere i Almindelighed skulde gjøre Forstaaelsen af Forfatterens Tankegang umulig. Men vist er det, at den allerede ved Sprogets ydre Habitus for en lang Tid vanskeliggjøres, og at det Forfatterskab, for hvis Skyld man skal taale disse Vanskeligheder, maa have en egen indre Magt til at fængsle Interessen, dersom man skal følge det. Der maa være Liv og Originalitet i hvad der siges, saa at Læseren ligesom kan overvældes, og derfor finde sig i at knække den omgivende haarde Skal, bag hvilken denne smagelige Kjærne ligger. Udgiveren maa saaledes ikke vente, at man skal læse hans Blad for dets Sprogs Skyld, men uagtet dets Sprog; og med det Gode, han siger, tages Indklædningen som et andet Kors, og Mængden seer i det Hele foreløbig kun et Tankeexperiment. Med Prøvenummeret som Udgangspunkt maa man slutte, at Udgiveren vil kunne løse hiin vanskelige Opgave. Thi dets hele Indhold er tiltrækkende, og navnlig er dette Tilfældet med Programmet. Stille vi os paa Forfatterens Standpunkt og holde os hans Maal for Øie, maae vi her sige, at han har løst sin Opgave mærkværdig godt. Medens han med Begeistring taler Nationalitetens og Sprogets Sag, har han havt et aabent Øie for Svaghederne ved sin Stilling og lader Selvironiens Funker fare hen over sine Forhaabningers Mark. Dette har meget forsonet os og flere med os. Det gjør altid godt at see, at en Mand ved Siden af sine brændende Interesser har Selvbevidsthedens Klarhed; desuden er det, hvad der for Somme vil synes det bedste af Alt, „nationalt" saaledes at lade Hjertets Interesser og Resignationen trække Krog sammen. Dette er kort og godt udtrykt i det folkelige Ordsprog: „Jeg er lige glad, jeg!" sagde Gutten, da han græd. Ganske ironisk er navnlig den Akkord, hvorpaa Udgiveren gaar med Publikum, idet han netop som han taler temmelig broget, bemærker: „Fullnorsk torer han (Dølen) dog ikki vera, for det at Mange ikki vilde forstaa honom" - og derefter bemærker: „Eg skal lempa meg efter Folk alt det, eg kan; tykkes Folk, eg gaar forvidt, skal eg slaa af, men ikki alt for mykit, og toler Folk betri Norsk, skal det faaes." Ikke mindre ironisk er det, naar han ender sit Program saaledes: „Alt det, som er forvitent (interessant) vil dette Blad som andre Aviser tala om. Det, som hender innanlands og utanlands, heime og borte, skal bliva fortalt paa ein samandregjen Maati, til dess at Bladet kjem saa langt fram, at det kan koma ut hver Dag, og soleids som andre trykja af Alt baadi Raatt og Rotent." At dette mere er sagt som Spas, end i nogensomhelst Tro paa at Dølen skulde kunne komme til at gaae Dagbladene i Næringen ved deres store Aftrykkerbedrift, vil Enhver indsee. Udstrækker den sig f. Ex. til samme Omfang som Morgenbladet, saa vil den, om den end indskrænker sig til at aftrykke Departements-Indstillinger og de danske Blades udenlandske Efterretninger, behøve mindst et halvt Snees Medhjælpere alene til at oversætte alt dette Kram fra vort officielle og det danske Sprog paa det nye Maal. Thi der kan ikke tænkes nogen Mulighed for at opdrage Sættere - idetmindste ikke i de 10 første Aar - til at overføre det nu gjængse Skriftsprog i det nyindrettede. Udgiveren har altsaa afskaaret den Bro, der gjør det muligt at konkurrere med Dagbladene i Omfang, nemlig det danske Sprogfællesskab. Uden dette, uden flere danske Dagblades Forraad af udenlandske Efterretninger at fraadse i, vilde intet Dagblad her kunne bevare den unaturlige Størrelse, de nu have.

Blandinger.

Et Par engelske Retssager. En lidet opbyggelig Proces førtes for nylig for Bristols Assiser. Klageren var Hans Velærværdighed Mr. Yescombe i Bath; Anklagede den 82aarige Digter Walter Savage Landor. Aktionen var anlagt for Udgivelsen af Skandskrifter. Ligetil Maimaaned 1857 synes Familien Yescombe at have staaet paa den venskabeligste Fod med Mr. Landor; men i bemeldte Maaned sendtes en ung Dame, som opholdt sig i Bath hos Mr. Yescombe, til Cheltenham, af hvilken Grund oplystes ikke for Retten. Mr. Landor synes fra nu af at have været opfyldt af Had til Familien Yescombe, og dette Had traadte for Lyset i en Pamphlet, hvori Mr. Yescombe beskyldes for Meened, Tyveri og Bedrageri. Mr. Yescombe konsulterede en Advokat og en Proces syntes vis, da Mr. John Forster skred ind og med megen Vanskelighed bevægede Mr. Landor til at inddrage Skandskriftet. Denne tog nu sin Tilflugt til anonyme Breve, af hvilke flere indeholdt for affindige Beskyldninger til at kunne forelægges Publikum; derpaa udgav han en Bog kaldet: „Et Knippe tørre Stikker." I denne Bog gjentages det forrige Skandskrift i epigrammatiske Vers, og nye Beskyldninger af smudsig Natur tilføies. Nu maatte Noget gjøres for at standse Skandalen, og Proces anlagdes. Anklagedes Forsvarer paaberaabte sig, at Mr. Landor var en Samtidig af Byron og Moore, hvis Skrifter ere fulde af Immoralitet. Nogen Vægt syntes han burde lægges paa denne Omstændighed. Juryen dømte Mr. Landor til en Mulkt af 1000 £.

Processen Landor var ikke den eneste mærkelige for Bristols Assiser. En Kapitain Franklin, førende Skibet „Undaunted", var anklaget for at have overfaldt Mr. Ignatius Krog og lagt ham i Jern ombord i sit Skib, der var paa Reisen fra Kalkutta til London og havde ombord endeel Tropper, flere Officierer og mange Damer. Kapitain Franklin viste sig fra en yderst ubehagelig Side for Passagererne, betjente sig af Udtryk, der vare fornærmelige for Officiererne, truede med at rive Næsen af dem o. s. v. Fiendtlighederne steg til det høieste, da Kapitainen fordrede, at Lysene i Salonen skulde slukkes Kl. otte. Mr. Krog, der ikke vidste hvorom Talen var, spurgte hvad det var for Optøier. Kapitainen skreg: „Hvad i Djævelens Navn er Han for en Person?" — „Mit Navn er Krog", svarede denne. Kapitainen gjentog Navnet flere Gange paa en vrængende og fornærmelig Maade. Mr. Krog sagde: „Min Stilling i Samfundet er ligesaa god som Deres." Nu blev Kapitainen æddervild. Mr. Krog sagde: „Kapitain Franklin! det kan ikke benægtes, at De er dette Skibs og dette Mandskabs Befalingsmand, og hvad Mandskabet angaar, er det forpligtet til at underkaste sig deres Villie, men med Passagererne er det en anden Sag; de have Ret til Brugen af Salonen, De selv er at betragte som Vært i et flydende Hotel." Rasende over denne Tiltale greb Franklin en Revolver, fløitede sit Mandskab sammen, anstillede sig som han troede paa en Sammenrottelse, lod Mr. Krog lægge i Jern og holdt ham fast i ti Dage. Den hele Tid tilbød han ham Friheden paa den Betingelse, at han gjorde Undskyldninger for at have kaldt ham Vært i et flydende Hotel. Han frigav først sin Fange efter Lægens Forlangende. Forsvaret støttede sig til, at Anklagede virkelig stod i den Formening, at Passagererne vilde modsætte sig hans Autoritet og sammenrotte sig for at bemægtige sig Skibet. Men ved Kryds-Forhør indrømmede han, at han ikke havde lagt Mr. Krog i Jern for at forebygge Sammenrottelse, men fordi han havde kaldt ham Vært i et flydende Hotel. Modparten paastod, at et Skib i en vis Forstand var et Slags Hotel, at Kapitainen ikke havde anden Kontrol at føre med Salonen, end at der ingen upassende Opførsel fandt Sted. Det var endnu ikke Lov i England, at en Kapitain kunde lægge en Passageer i Jern, fordi han kaldte ham Vært i et flydende Hotel. Juryen tildømte Klageren en Erstatning af 375 £.

Norge.

Christiania. Det medicinske Selskab høitideligholdt den 14de Oktober sin 25aarige Stiftelsesdag med en Middag paa Klingenberg, hvori over 40 af Byens Læger og Apothekere deeltoge.

— Til Fordeel for Studentersamfundets Byggefond agter Prof. Monrad i indeværende Halvaar at afholde en Række populær-æsthetiske Foredrag (omtr. 10), hvortil Billetter koste 1 Spd.

— I Aftenbladet for 7de Oktober findes en Forestilling fra Politimesteren i Christiania ang. en Forandring i vor forældede Organisation af Politiet, saaledes at dette omformes i Lighed med hvad der nu er skeet i de fleste civiliserede Lande og senest i Naborigerne. Forestillingen, der er foranlediget af Hensynet til den forøgede Politistyrke, som Indlemmelsen af Forstæderne vil kræve, tager især Hensyn til en ny Plan for Kjøbenhavns Polities Omordning. Vægterindretningen skulde afløses af 60 Underbetjente eller Konstabler, de 20 med en maanedlig Løn af 14 Spd., de 40 med 12 Spd., foruden Beklædning. Denne Styrke skulde fordeles i 6 Divisioner, hver paa sine bestemte Poster og til sin Tid. Foruden de to Politistationer, der haves paa Raadstuen og ved Saugene, skulde indrettes en tredie paa Grønland. Naar der til hine 60 Underbetjente kommer 17 Politibetjente og Vægtervagtmesteren, vilde man faa et samlet Underpersonale paa 78 Personer, Alt med en Udgift for Byen af 13,131 Spd., hvilket er blot 2,852 Spd. mere end det gamle Politi koster. Saavel dette Personale som Udgifterne derved er sammenlignelsesviis mindre end i store Stæder i Udlandet.

— Telegraphstationerne Throndhjem, Dovre, Veblungsnæs, Molde, Christianssund og Aalesund aabnedes til almindelig Afbenyttelse allerede den 30te Septbr.

— Ifølge kgl. Resolution af 29de September skal oprettes en fjerde ugentlig Post mellem Christiania og Throndhjem, der bliver at befordre over Thoten, Dovre og Orkedalen.

— Ifølge kgl. Resolution af s. D. skal oprettes et selvstændigt Apothek paa Sarpsborg, istedetfor det Filialapothek, som Apothekeren i Frederiksstad i de sidste Aar har drevet her.

— Under 7de Septbr. er Distriktslæge i nordre Fosens Distrikt J. P. S. Berg ifølge Ansøgning meddeelt Afsked i Naade med 200 Spd. aarlig i Vartpenge.

— Under 29de Septbr. er Sognepræst til Næssets Præstegjeld C. B. Heltberg meddeelt Bestalling som valgt Provst for Romsdals Provsti i Throndhjems Stift.

Under s. D. er Sognepræst til Hetlands Præstegjeld i Christianssands Stift P. H. G. Birkeland udnævnt til Sognepræst til Korskirkens Sognekald i Bergen; Sognepræst til Lødingens Præstegjeld i Tromsø Stift A. Otterbech til Sognepræst til Hurdalens Præstegjeld i Christiania Stift; personel Kapellan til Bodø Præstegjeld i Tromsø Stift B. A. Motzfeldt til Sognepræst til Rødø Præstegjeld i samme Stift; Bureauchef i Justits- og Politi-Departementet T. L. Magelssen til Politimester i Bergen; Kapitain og Adjoint i Generalstaben J. B. Hoff til Toldkasserer i Tønsberg; Toldkasserer i Vadsø F. W. Heyerdahl til Toldopsynsbetjent i Vadsø Tolddistrikt; Undertoldbetjent i Throndhjems Tolddistrikt J. C. Bergh til Overtoldbetjent i Bergens Tolddistrikt; Fuldmægtig N. C. Bonnevie til Bureauchef og Kand. jur. C. A. Jenssen til Fuldmægtig, begge i Departementet for det Indre; Chefen for 2den Division af Buskeruds Landværnsbataillon under 2den akershusiske Infanteribrigade, Kapitain J. G. B. Gram, til Oberstlieutenant og Chef for numedalske nationale Musketeerkorps under bemeldte Brigade.

Under s. D. er Stadsphysikus i Christiania J. G. Døderlein ifølge Ansøgning meddeelt Afsked i Naade fra bemeldte Embede med den ham ved Christiania Formænds og Repræsentanters Beslutning af 11te August d. A. af Bykassen bevilgede Pension 300 Spd. aarlig og med Ret til at vedblive som Læge ved Tugthuset og Straffængslerne i Christiania saalænge hans Kræfter tillade ham forsvarligen at rygte disse Hverv.

Under s. D. er Kjøbmand og hamburgsk Vicekonsul i Grimstad M. S. Tveten anerkjendt som lybecksk Vicekonsul sammesteds.

— Kand. jur. J. K. S. Heffermehl er den 2den Septbr. meddeelt Autorisation som Sagfører ved Overretterne og Kand. jur. G. R. J. Broch den 7de Septbr. ved Underretterne.

— Konst. Lærer ved Søkadetinstitutet, Kand. theol. & juris H. R. Roosen er den 14de Septbr. meddeelt Autorisation til med Bibeholdelse af hans Stilling som konst. Lærer ved Søkadetinstitutet at gaae i Rette som Sagfører ved Underretterne.

Eidsvold. I Søndags Aftes nedbrændte Ladebygningen, Fjøset og Stalden paa Gaarden Berger i Eidsvold. Fjøset, der skulde have kostet et Par tusinde Daler, var ikke assureret, derimod de to andre Huse assurerede for 1980 Spd. Ilden skal være paasat.

Lillehammer. Provst Borchgrevink i Vardal feirede d. 23de Septb. sit 50aarige Embedsjubilæum, ved hvilken Anledning fremmødte Vardals Formandskab, Thotens Provsties Præsteskab samt Provst Aabel og Pastor Alsing fra Lands og Valders Provsti for at komplimentere ham. Som et Agtelsestegn fra Kommunen overrakte dens Ordfører Jubeloldingen en Sølvkaffekande med Flødenæbbe.

Frederikshald. Garnisonens Officierer og endeel civile Medborgere gave d. 2den Oktbr. i Haldens Festivitetslokale en vakker Fest for Oberstlieut. Radich, som nylig efter 50 Aars Tjeneste har erholdt Afsked. Under Festligheden indfandt ogsaa 40 Underofficierer og Hoboister sig og overrakte Oberstlieutenanten et smukt Skrivetøi af Sølv.

Stavanger. Af Bykassen er bevilget 100 Spd. til Indredning af et Lokale paa Kongsgaarden for en zoologisk Samling.

— Amtstidenden udtaler sig for, at Sparebankens Overskud (omtr. 3000 Spd.) anvendes til Kirkens Restauration (hvortil Hr. Architekt v. Hanno for lang Tid tilbage har leveret Overslag og Tegninger). Bladet henviser til det af Christiania Kommune givne Exempel ved Vor Frelsers Kirkes Restauration.

Bergen. Violinist J. Ørbye har her givet Koncerter med meget Bifald.

Aalesund. Nylig (i Septbr.) døde, 79 Aar gl., Erik Olsen Nord, der var Storthingsmand fra 1814 og 33 og Medlem af den stockholmske Deputation, ved hvilken Leilighed han hædredes med Medaillen for Borgerdaad i Guld. Han var siden 1808 Ridder af Dannebrog.

Udenlandske Efterretninger.

Sverige. Prinds Oskar med Gemalinde foretager en Reise til Østergøthland, og vil inden han vender hjem indvie en ny Frimurerloge i Norrköping. Prindsen har i den sidste Tid været meget optaget af deslige Indvielsesforretninger.

— Choleraen i Stockholm, der var kommet saavidt, at over 80 angrebes paa en Dag, er nu dalet ned til et halvt Snees Sygdomstilfælder om Dagen.

England. Endeel islandske Studenter ere paa en Reise fra deres Fædreneø til Kjøbenhavn tilfældig komne til Skotlands Hovedstad, og have der (med en Søn af Islands Stiftamtmand Grev Trampe i Spidsen) grebet Anledningen til i en Adresse at bevidne Hds. britiske Majestæt sin Ærbødighed og Hyldest, hvilket Dronningen har optaget „med udmærket Naade."

Embeder og Bestillinger.

Nedenæs Sorenskriveri med omtrent 2300 Spd. i aarlig Bruttoindtægt. Kontorudgifterne beløber sig til c. 700 Spd. aarlig. Paa Embedet hviler en Pension til afskediget Sorenskriver Fabricius, stor 600 Spd.

Iælse Sognekald under Ryfylke Provsti i Christianssands Stift med 400 Spd. i aarlig Indtægt.

Rettelser. I f. Nr. af Bladet, S. 174, 3die Sp., 43de L. f. n. staar 1799 istedetfor 1779.

I Nr. 40, S. 166, 2den Sp. Anm. staar Thomsen istedetfor Thorsen.

Christiania. Trykt og forlagt af H. J. Jensen. (Storgaden Nr. 27.)

Illustreret Nyhedsblad.

Nr. 43. | Udkommer hver Søndag Morgen. | 24de Oktober 1858. | Abonnementsprisen er 60 ß Fjerdingaaret. | 7. Aarg.

Foreningen til norske Fortidsmindesmærkers Bevaring.*)

I.

Til
Udgiveren af Magazinet for Kirke-Architektur.

Bern d. 15de Januar 1858.

Kjære Hr. Udgiver!

De meldte Deres Publikum for flere Maaneder siden, at De fra min høitagtede Ven Professor Munch i Christiania havde modtaget en Samling Aarsberetninger, udgivne af et der oprettet antikvarisk Selskab, hvis priisværdige og høist nyttige Formaal er Bevarelsen af norske Oldtidslevninger, samt at jeg havde paataget mig at gjennemsee dem og give en Beretning om deres Indhold.

Den Pakke, der indeholdt disse Skrifter, kom mig ikke strax ihænde, og da jeg endelig modtog den, vare først Forretninger og senere en Schweitzer-Sommers Fristelser Skyld i, at jeg ikke strax opfyldte Deres Ønske. Da jeg imidlertid nu ingen Undskyldninger mere har at paaberaabe mig, skrider jeg til Indfrielsen af mit Løfte i det Haab, at hverken De eller Deres Læsere have forglemt, hvad der handles om, og at det vil lykkes mig af disse interessante Skrifter at vise, hvilke høist mærkelige Oldtidslevninger der endnu findes ved „Gamle Norges" Fjorde og i dets Klippedale, til Trods for det Ødelæggelsesværk, som har været øvet der, ligesom overalt andetsteds, af Befordrerne af den protestantiske Reformation, samt hvilken Omsorg man nu drager for at forebygge yderligere Tilintetgjørelse, Forfald og Vanhelligelse af saadanne ærværdige, skjønne og belærende Levninger.

Den Samling Skrifter, jeg har for mig, bestaar af aarlige Beretninger fra den ovennævnte „Forening" fra Aarene 1847 til 1854 i Forbindelse med endeel Folioblade Afbildninger af Stave- og Steenkirker samt Kloster-Ruiner med deres architektoniske Detailler, geistlige og verdslige Kar og Ornamenter, samt endelig en liden Haandbog eller Fortegnelse over Levninger af Middelalderens Kunst eller Haandværk i Norge.

Der fattes mig Midler til at angive Oprindelsen til den nævnte Forening, eller til positivt at opgive, hvor længe den har virket, dog har jeg Grunde til at tro, at den stiftedes i 1845.**) Den ældste af de mig tilsendte Aarsberetninger daterer sig, som allerede sagt, fra 1847 og indeholder Meddelelser om det foregaaende Aars Virksomhed.

*) Det vil uden Tvivl interessere vore Læsere at see denne Forenings Virksomhed bedømt af en af Englands i den kirkelige Archæologi mest indviede Lærde Mr. G. J. R. Gordon, for Tiden engelsk Minister i Bern, tilforn i mange Aar ansat ved Legationen i Stockholm, af hvem en Beretning om Foreningens Virksomhed under Titel: „Norwegian Ecclesiology" er indført i det engelske Tidsskrift „the Ecclesiologist" Nr. 124 og 125, Februar og April 1858, hvilket udgives af the Ecclesiological Society, som fornemmelig beskjæftiger sig med de ældre Kirkers Architektur og saaledes har havt særdeles Opfordring til at gjøre sig bekjendt med vor Forenings Skrifter. Den omhandlede Anmeldelse, hvoraf vi her levere en Oversættelse, er imidlertid foranlediget ved en Gave af Foreningens Skrifter, der medfulgte vort Universitets sidste literære Sendelse til bemeldte Selskab.

**) Den blev, som vore Læsere maaskee bekjendt, stiftet i 1844.

Ingen, der har skjænket denne Gjenstand nogen Opmærksomhed, kan lukke Øinene for et saadant Selskabs store Nytte i ethvert Land, og hvor meget af Forfædrenes skjønne og hensigtsmæssige Frembringelser i alle Kunstens Grene endnu overalt kunde reddes fra Folkets uvittige Ødelæggelseslyst. Hos os erstatter vistnok antikvariske Foreninger og Selskaber for Kirke-Architektur i større eller mindre Grad dette Savn, men dog kuns indirekte. Deres første og udelukkende Maal er ikke at redde Oldtidslevninger, derfor tabes og tilintetgjøres ogsaa en Mængde interessante Gjenstande, medens Mangelen paa al offentlig Kontrol foraarsager, at de fleste af saadanne Skatte klattes hen til private Samlinger, for til Slutning atter igjen at tabes for Landet og Verden.

Beretningen for 1846 indeholder Meddelelser om Selskabets forskjellige Foretagender, fornemmelig om Udgravningen af Ruinerne af et Kloster paa Hovedøen ved Christianiafjorden, et Kloster af Betydenhed, tilhørende Cistercienser-Ordenen, stiftet Anno 1147 af en engelsk Broder fra Lincoln. Resultaterne af disse Arbeider omtales først udførligere i Aarsberetningen for 1849 efter deres Fuldendelse, men en kort Beskrivelse af Kloster-Ruinerne giver allerede i denne Beretning et Slags Veiledning for de Besøgende, der synes at have været talrige og ofte til Hinder, medens Udgravningsarbeiderne fandt Sted. Beretningen indeholder fremdeles en kort Forklaring over den ledsagende Tegning (tildeels koloreret) af en rigt udarbeidet og forgyldt Messing-Alterlysestage, tilhørende Urnæs Kirke i Indre-Sogn, hvilken meget ligner den, der er afbildet i Archæologia Britannica Vol. XXIII, pag. 322, og som der angives at skrive sig fra det 12te Aarhundrede, fra hvilken Tid den norske Lysestages Arbeide og Forziring ogsaa aabenbar skriver sig.

Beretningen for 1847 indeholder to Lov-Udkast til Oprettelse af Filial-Afdelinger i Rigets forskjellige Dele med samme Formaal som Moderselskabet. Foruden den omtalte Udgravning af Kloster-Ruinerne paa Hovedøen sees Selskabet nu ogsaa at have besluttet Udgravningen af Ruinerne af Domkirken paa Hamar.

Det første af disse Arbeider fuldførtes i 1847, men med Misbilligelse maa det bemærkes, som stridende mod saavel alle sande architektoniske som religiøse Principer, at Arbeidet blev fremmet ved Salg af den Bygningssteen, som fandtes i Ruinerne. I Hamars Domkirke er en Begyndelse gjort med Udgravningen af Choret, hvori opdagedes en Sølv- og en Guldring, hver indfattet med en Ædelsteen, en Kalk og en Oblatdisk af en jernholdig Metal-Sammensætning.

Et eller to andre Arbeider af mindre Interesse berettes ogsaa at have været foretaget eller besluttet og en Mængde Anmodninger at være indløbne fra alle Kanter om Hjælp til at undersøge og bevare fundne Oldtidssager, samt Forespørgsler om, hvorvidt man for Selskabets Regning kunde anstille Eftersøgning af saadanne Sager. Selskabet synes ikke at vise Utilbøielighed til at yde den forlangte Bistand, men har, som man kan see, været hindret af Mangel paa kunstneriske og videnskabelige Kræfter til at byde over, og Kopieringen og Beskrivelsen af alle norske Rune-Indskrifter omtales derhos som et af de vigtigste og mest interessante Foretagender.

Beretningen slutter med Beskrivelse af Indholdet af to Bispers Grave, der bleve aabnede ved Reparationen af Gulvet i Throndhjems Domkirke. Gravene lukkedes igjen med de menneskelige Levninger, de indeholdt, men en Guldring, Levningerne af to Biskopsstave og en Kalk samt Brøddisk af Bly med nogle mindre vigtige Gjenstande, udtoges.

Beretningen for 1848 begynder med en kort Notits om Resultatet af Udgravningerne af en liden Kirke eller Kapel paa Huseby i Børsen Sogn, Throndhjems Stift, foretaget af Filial-Afdelingen i Throndhjem med Understøttelse af Centralforeningen. Resultatet synes at have været af ringe Betydning. Det er imidlertid interessant at erfare, at Kapellets Mure af omtrent fire Fods Tykkelse have været dobbelte og at det mellemværende Rum har været fyldt med en Masse, sammensat af Steenlevninger, Leer og grov Sand. Dette Kapel antages at skrive sig fra Midten af det 12te Aarhundrede.

Flere andre Foretagender af mere og mindre Vigtighed nævnes, for hvilke der har været anholdt om Understøttelse af Foreningen, som ogsaa gav et Bidrag til Restauration af et Steenkors i Haugesund. Paa den anden Side forkastedes et Forslag om Kjøbet af en gammel Tømmerkirke i Floan i Størdalen, samt Ruinerne af Munkeliv Kirke i Skogn, begge i Throndhjems Stift, af den tilsyneladende utilstrækkelige Grund, at de blot have været Annex-Kirker!

Beretningen ender med Meddelelser fra en Reise, foretaget af Hr. N. Nicolaysen og Architekt Holtermann, der begge havde tilbudt sin Medvirkning til at befordre Selskabets Formaal, og til hvis Disposition var stillet en liden Sum af Selskabets Midler, overeensstemmende med dets Love. Pengene bleve ikke benyttede, hvorimod Hr. Nicolaysen meddeelte Selskabet sine paa Reisen samlede Jagttagelser, ledsagede af nogle Tegninger af Hr. Holtermann.

Hr. Nicolaysens Jagttagelser, skjønt værdifulde for Selskabet som Underretning om hidtil mindre bekjendte Gjenstande, synes ikke at indeholde meget af almindelig Interesse. Jeg maa dog fremhæve det noget overraskende Faktum, at han og hans Ledsager for første Gang paa denne Reise synes at have gjort den Opdagelse, at Kirkernes Tage i gamle Dage have været uden Loft, istedetfor at de fleste norske Kirker nu, som det lader, ere bedækkede med flade Lofter. Visse Steenkirker i Odde, Ullensvang, Kinservik og Eidfjord angives som bærende Mærker af engelsk Stiil, med Tilføiende, at de fortjene at undersøges og aftegnes. Ruinerne af Lysekloster, det første Cistercienserkloster i Norge, stiftet af en engelsk Broder af Ordenen fra Fountains Abbedi, erklæres at vise Spor af mere end sædvanlig Omhyggelighed og Bekostning i Opførelsen af Bygningerne. Olafskirkens Levninger og Mariekirken, begge i Bergen, angives som saare mærkelige. De første udgjøre, som det synes, en Deel af den nuværende Domkirke; den sidste synes at tilhøre Basilica-Typen og følgelig den romanske Stiil, paa hvilken, efter hvad Nicolaysen siger, den er det eneste fuldstændige Exempel blandt norske Kirker.

Aarsberetningen for 1849 optages hovedsagelig af en Indberetning fra Selskabets engagerede Architekt om den paatænkte Restauration af Hitterdals Stavekirke, aabenbar en af de anseeligste af denne sælsomme Byggeart i Norge. Architekten foreslaar at ombytte det nuværende flade Loft, som er bygget i lidt mere end det Halve af Kirkens oprindelige Høide, med et fladt Loft i dens fulde Høide; det lader ogsaa til at Architekten anbefaler og Selskabet bifalder Anbringelsen af Vinduer i Kirkens øvre Deel, der er bleven afskaaret fra den nedre ved at Loftet er anbragt i en saa ringe Høide. Uden mere detaillerede Tegninger, fornemmelig af Kirkens Tilstand før Restaurationen, er det vanskeligt at fælde en Dom om Hr. Nebelongs Forslag; dog synes det som det maatte have været at foretrække, at Loftet var blevet ganske aabent, som det upaatvivlelig oprindelig har været, og som efter Nicolaysens og Holtermanns Meddelelser i foregaaende Aarsberetning viser sig at have været almindelig Sædvane i disse gamle Stavekirker, saavelsom i andre Kirker uden Hvælving.

Beretningen slutter med en kort Udsigt over Hovedøens Klosters Historie, samt en Beskrivelse af dets Ruiner, hvis Udgravning, som man vil erindre, var Selskabets første større Foretagende.

Hovedøens Kloster var det andet Cistercienserkloster, som stiftedes i Norge af en engelsk Broder af Ordenen fra Kirkstead i Lincolnshire. Det indviedes til den hellige Jomfru og St. Edmund og stiftedes Aar 1147. Det ødelagdes ved Ild af Kong Frederik den 1ste af Danmark Aar 1532 paa Grund af at Abbed Hans havde taget Parti for Kongens Medbeiler Christian den 2den og blev følgelig aldrig restaureret.

Grundtegningen viser den sædvanlige Indretning af en Klosterbygning af bemeldte Orden, skjønt denne frembyder nogen Vanskelighed ved at forklare Brugen af de mange opdagede Levninger. Den vestlige Part af Choret samt Skibet synes at have været de ældste Dele af Bygningen, og dette sidste sandsynligviis Klosterets første Kapel. Det fremstiller en noget usædvanlig Anordning; det har nemlig været deelt i to Skibe ved tre massive fiirkantede Piller, hvoraf Fundamenterne endnu ere levnede; man seer ogsaa, at der har været tre Altere, et i Vest for Midtpillen, et i Linie med denne mod den nordlige Muur og et i Nordost-Hjørnet af Skibet, men alle med Forsiden mod Øst, tvertimod den nuværende romersk-katholske Skik. Jeg har seet den samme Anordning med en Række af Midtpiller paa Øen Gothland, hvor Ruinerne af St. Georgs Kirke i Wisby netop viser lignende Levninger, med Undtagelse af Altrene i Vest for Midtpillen og mod den nordlige Muur, men her maa der have været et Alter i Sydost- saavelsom i Nordost-Hjørnet af Skibet.

Hovedøens Kloster-Ruiner.

Jordbundens Indflydelse paa Nationalcharakteren.

(Af B. Cotta.)

Enhver Uhildet maa erkjende, at ethvert Lands Naturbeskaffenhed, saavel den ydre som indre, har en bestemmende Indflydelse paa Nationalcharakteren hos de Mennesker, som beboe samme. Kun om Udstrækningen af denne Indflydelse kunne Anskuelserne være forskjellige. Antageligt er det dog, at Jordbunden, det vil sige dens ydre og indre Beskaffenhed i Forbindelse med Landets Beliggenhed danner de vigtigste Aarsager til alle nationale Forskjelligheder. Nedstammen (som altid igjen fører tilbage til en vis Jordbund), Naboskab og lignende historiske Elementer ere kun Biaarsager, som under visse Omstændigheder kunne være temporært forherskende, men i Længden ligge de mere og mere under for den konstante Indflydelse af Landets Natur. Et Folks Eiendommelighed kan kun erkjendes af dets Væsen, af dets Forhold til sig selv, til sine Medlemmer, til sine Omgivelser; og, fordi intet Folk kan tænkes uden Stat og Fædreland, da af dets Forhold til begge disse, og af begges Forhold til Nabolande og Nabostater.

Her viser sig den Indflydelse, som Naturen maa udøve paa Slægterne, og det i langt høiere Grad end paa det enkelte Individ, fordi Massen her ligesom virker paa Massen og Folkets Personlighed rager frem over Menneskets. Denne Indflydelse er erkjendt og har altid været en vigtig Gjenstand for Undersøgelser ang. Folks, Staters og Menneskers Historie. Men Naturen virker overalt kun lidt efter lidt, og mere skjult end aabenbart. Frøkornet spirer under Jorden og i den tildækkede Knop er allerede forberedet Skabningen af en ny Slægt. Saaledes ere dens Forholde og Indvirkninger overalt dybere, end de synes, simplere end de see ud i den første Mangfoldighed og endog til Forbauselse vidt forgrenede og rige paa Følger. Ja den stille Magt, som den udøver, behøver en ligesaa stille Sjæl, i hvilken dens Phænomener indgaae, for i sin Lovmæssighed uforstyrret at naae til Middelpunktet. For at begribe en saaledes dannet Sjæl behøves ofte kun et ydre Tegn, det rette Blik, et inderligt Ord, fordi Lige forstaar Lige. Men Naturen staar nu idetmindste ikke mere Mennesket saa nær; den er bleven det et hemmelighedsfuldt Væsen, og vil kun blive betragtet i den store Samvirken af dens Kræfter i Sammenhæng med dens Ytringer. Da først udstraaler den Lys og Liv paa alle Veie, som den menneskelige Iver vover at betræde; ja dens Glands bliver da en blændende Stjerne, hvis hele Fylde det dog ikke formaar at opfatte. Da oplyser den alle Forholde i den Skabning, som vi kalde den levende og den livløse Natur, og giver den første Oplysning paa Alt, hvorom vi spørge den, og fremfor alt om Mennesket.

Uafhængig af Mennesket, er Jorden ogsaa uden det og lige for det en Skueplads for Begivenheder; fra det kan Loven om dennes Dannelse ikke udgaae. I en Videnskab om Jorden maa den selv blive spurgt om sine Love. I tidligere Aarhundreder og Aartusinder, da Folkeslagene overalt vare mere henviste til sit Hjem og til sig selv, bleve de neppe berørte af den almindelige telluriske Physik; men desto mægtigere greb den lokale Physik af deres Hjem, den fædrenelandske Natur, ind i Folkenes og Staternes Individualitet. Derfor fremtraadte vel netop de ædlere Begavede, som fra den dem givne engere Sphære hævede sig til Kultur, mere individuelt og dog mere harmonisk fuldendt, i smukkere og mere bestemt historiske Skikkelser og Charakterer, end den nyere Tids. De opvoxede, uberørt af Fremmede, ganske under Hjemmets Himmel og paa dets Jordbund, som i sin hele ungdommelige Kraft gjennemtrængte hele deres Aarenet og alle deres Lemmer med sine nærende Gaver og Kræfter. Derfor optraadte hos dem alt Nationalt ogsaa virkelig fædrenelandsk og hjemligt, og i stor Eenhed; saaledes hos Ægypterne, Perserne, Hebræerne, ligedan som hos Grækerne og Italienerne, da der endnu ikke i deres Hjem foregik nogen moderne Forplantelsesmaade eller Kolonisation, Ombytning, Samkvem ved Paa- og Tilbagevirken mellem Fremmedes Kulturudvikling.

Det er vel ingen Tvivl underkastet, at det dybe Indtryk af det planetariske Natursystem i sin vide Anordning, ligesom paa den ungdommelige Udvikling af ethvert enkelt Menneske, saaledes endnu langt mere paa hele Folkeslag, endog bortseet fra alle andre ledsagende Virkninger, ikke er bleven uden den vigtigste Indflydelse paa den gemytlige og aandelige Omdannelse af det indre Menneske, ligesom paa dets individuelle Ytringer i de forskjellige Regioner af Jordkloden og igjennem Aarhundreder af Menneskenes Historie. Heri ligger altsaa, foruden Slægtens Nedstammen, en medvirkende Betingelse for Udviklingen af Folkeindividualiteten ved Naturomgivelserne, hvilke som ufrivillige Livssædvaner umiskjendeligt indpræger sig i Menneskets Gemyt, men tillige anspører samme igjen til en efter det Lokale stedse afpasset aandelig Virksomhed og Produktivitet.

Den nomadiserende Araber med sin omsvævende Phantasi skylder vel sin friere, ubundne, gestaltløse Tanke- og Historie-Verden, med hvilken han stræber at udfylde det tomme, umaadelige Rum af hans Jordbund, ligesom sin evig klare, skyløse Himmel, ligesaameget Beskaffenheden af sit Hjem, i hvilket hans fyrig virksomme Aand og Liv først maa opjage og forskaffe sig Alt, som den mere paa sig selv henvendte fastboende, men i den yppigste Natur ligesom forvoxne Hindu paa denne og hiin Side Ganges skylder denne sin med Guddommens phantastisk-theosophiske Fremstaaen af Ranker, Blomster, Træer og Menneskesjælenes Transmigration til Dyreverdenen. Naar begge disse Hovedretninger af den aandige, frit omsvævende eller i sig bundne, strængt sammenkjædede Udvikling af den tropiske Jordbeboer fra den gamle Verden, vestlig fra Arabien igjennem hele det tørre, vegetationstomme Libyen indtil Atlas og østlig fra den vandrige Indus over Ganges og det fugtige, vegetationsrige Bagindien hen til Sundaverdenens utallige Øskare, danner de forherskende Modsætninger i mange Gradationer og Trin, saa viser sig allerede deri, at de betingende Aarsager til denne Forskjellighed i deres ideelle Former maaskee ikke kunne ligge i det Klimatiske af Lys og tropisk Varme, som er fælles for begge Slags Jordbunde, men at til Tropernes Physik, som er afhængig af den astronomiske Stilling, endnu maa komme et tellurisk Forhold, nemlig Natursystemets vidtstrakte Sammenvirken med dets samlede lokale Phænomener, for at give Morgenlandenes hele Folkegruppe saadanne charakteristisk forskjellige Retninger i Aartusinder med Hensyn til deres theosophiske, philosophiske og poetiske Produktioner og overhoved netop et saadant Præg.

Dette Præg vilde antage saa mangfoldige Former, som Jordkredsens landskabelige Natur fremtræder i væsentlig forskjellige Charakterer og indvirker paa Landbrugs- og Søvæsenet, Jagt- og Hyrdeliv, Hyrdestand, fast Bosidden, Omstreifen, Krigsførelse, Fred og Feide, Isolering og Selskab, Raahed og Sæder o. s. v. Men ved dens Stilling imod Lys og Varme, enten det nu er i de polare eller tropiske Egne af Jordrummet eller i den midlere Bredde, vilde Præget overalt igjen ved Naturomgivelser alene, bortseet fra enhver anden Indvirken, antage de mangfoldigste Farver, Toner og Modifikationer.

Den ossianske Digtning paa den nøgne Hede af det raa, skyrige, skotske Høiland svarer til en anden Naturcharakteer af Hjemmet, end Kanadierens Skovsang, end Negersangen paa Riismarken i Joliba, end Kamtschatkaerens Bjørnesang, Insulanernes Fiskersang; og alle disse ere kun enkelte Lyd af den forherskende Sinds- og Aandsstemning og Udvikling, som tilhører, bliver indpræget og igjen aflokket de Naturmennesker, fra hvilke de fremtone, ved Sammenvirkningen af det dem omgivende Natursystem, ved Totalindtrykket af deres Naturelement.

En Nations Folkesange bærer derfor i sig Charakteren af dens hele Musik, idetmindste lader sig i den hele Retning, Holdning og Farve af dens Musik erkjende Grundretningen og Grundfarven af dens Folkemelodier. Men et Folks Charakteer betinges nu engang af Beskaffenheden af det Land, det bebor; jo klarere dets Himmel, desto muntrere Sind, jo hedere Sol, desto fyrigere Temperament. Ligesom altsaa Folkets Charakteer bestemmer Charakteren af dets Sange og Eiendommelighederne ved dets Musik, saaledes bliver i Grunden Musiken betinget ved det Lands Natur, i hvilket den dyrkes.

Man kan ogsaa ansee som afgjort, at den særegne Plastik, Geognosien og Klimaet i ethvert stort Land til en vis Grad modificerer dets Indvaanere i legemlig og aandelig Henseende; og var ikke dette en Kjendsgjerning, saa maatte man hos de til Europa fra Asien indvandrede Folkeslag endnu hyppig finde Urtyper, hvilket kun sjelden er Tilfældet. Desuden behøver man blot at sammenligne Belgieren eller Hollænderen med Schweitzeren, Friseren eller Plattydskeren med Nordmanden, Indvaanerne af de vestlige amerikanske Fristater med dem i den østlige og sydlige Deel af denne Republik o. s. v. Et af de skjønneste Exempler af denne Art afgiver endnu de slaviske Racer, blandt hvilke Charakteren hos de paa Sletter boende Russer eller selv Czecherne danne en formelig Kontrast baade i legemlig og aandelig Henseende med deres Blodsbeslægtede i de tyrkiske Bjerglande.

Kort, Mennesket, saadan som det er, er i sine nationale Forskjelligheder Resultatet af Summen af alle de ydre Indvirkninger, som fra Begyndelsen af have indvirket paa det og paa dets Forhold, men disse udgaae for en stor Deel fra Beskaffenheden af deres Fædreland.

Leiren paa Axvalla.

V.

Uagtet den militære Beklædning og Bevæbning ikke just er noget yndet Emne at bringe paa Bane, uden netop naar man har Noget at udsætte paa det, bliver det denne Gang dog et Slags Nødvendighed ogsaa for os heller ikke at forbigaae denne Sag, der under en Udrykning af hvilkensomhelst Art er af saa megen Vigtighed for Soldatens baade Sind og Skind.

Fodfolkets daglige Beklædning bestaar nu i mørkegraae Langbuxer, kort, eenspændt Rundtrøie og Polkahue med modstaaende Skygge. Til Stads bruges istedetfor Trøien eenspændt Vaabenfrakke og istedetfor Hue Chakot uden Betræk. Yderplagget er en mørkegraa, dobbeltspændt Kappe, og Fodtøiet udgjøres af korte Uldsokker med tilhørende løse Strømpelægger samt Sko eller Skafteståvler; Vaabenfrakkens, Trøiens, Chakotens og Huens Farve er for Jægerne mørkegrøn med sorte Render og for Musketererne mørkeblaa med høirøde Render. Jægernes Knapper ligesom ogsaa alle Slags Spænder ere af hvidt og Musketerernes af guult Metal. Kjendemærke paa Brigade, Korps, Kompagni og Grad findes anbragt paa Chakoten deels i Talzifre, deels i Farvemærker. Lædertøiet er et bredt, sort, blankt Belte, der med store Spænder fastholdes om Livet og tjener til at bære Patrontasken og Sablen eller Bajonetten. Patrontasken, hvori opbevares endeel af Ammunitionen samt nogle Smaasager til Geværet, er indrettet til at skyde frem og tilbage i Beltet, saa den efter Bekvemmelighed kan bæres enten foran eller bag.

Oppakningen bestaar af: 1) Brødposen, der er af hvidt Lærred, indeholder den paa Marsch nødvendige Tørføde samt Skee og Kniv og bæres i en Skulderrem ved venstre Side; 2) Feltflasken, der er af Glas, indsyet i Klæde, indeslutter Lædskedrikken og bæres i en Skulderrem ved høire Side; 3) Randslen med Tilbehør, der bæres paa Ryggen. Randslen, der for Jægerne er af sort, amerikansk Voxdug og for Musketererne af Sælhundsskind, er indrettet omtrent som en almindelig Reisekuffert med to Rum, et større for alt Løsøre og et mindre for endeel af den skarpe Ammunition. Skjønt det maaskee kan synes mindre interessant, vil en Fortegnelse af Randslens Indhold dog neppe her være afveien, for deels at vise, hvor godt forsynet Soldaten nu er baade med Klæder og Sibensager, deels for at give et Begreb om, hvor Meget han nu har at passe paa og bære. Det større Rum indeholder saaledes: 1 Skjorte, 1 Lommetørklæde, 5 forskjellige Børster, 1 Blikdaase med Salve for Sko- og Lædertøi, 1 Do. med Pudsepulver for Knapper og Beslag, 1 Knapstikke, der beskytter Klædningen mod Pulveret under Pudsningen, 1 Skindvæske, hvori: 1 Sax og 1 Klædespose, hvori stikkes: 6 Sy- og Stoppenaale, 1 Syring, 3 Vindsler med sort og hvid Traad samt Uldgarn, 4 Buxeknapper, 2 store og 2 smaae Uniformsknapper, 1 Syl med Skaft, Beegtraad med Risp, 1 Speil, 1 Stykke Sæbe, 1 Kam, 1 Psalmebog, 1 Afregningsbog, 1 Soldatunderviisning, 1 Præsteattest, 1 Pumpestok, og forsaavidt de ikke bruges: 1 Par Strømpelægger, 1 Par Vanter, 1 Hue. I det mindre Rum opbevares 4 Bundter skarpe Patroner, 1 Kradser og lidt Stry. Udenpaa Randslen føres altid: 1 Skjærmtelt med Strikke, Stok og 3 Plugger og 1 Madkop med Tallerken, og - forsaavidt de ikke bruges: 1 Vaabenfrakke, 1 Trøie, 1 Kappe, samt efter Omstændighederne en af følgende Gjenstande: 1 Øx, 1 Kjedelfod, 1 Vandhenter eller Kogekjedel, hvilke sidste Sager tilhøre det engere Samfund inden Kompagniet, som kaldes Korporal- eller Kammeratskab, der bestaar af de i Linien hinanden nærmest staaende 16 eller 18 Mand og ere bestemte til stadig at stride, spise, drikke, sove og koge sammen.

De smaae Teltduge ere bestemte til paa aaben Mark at skaffe Tag over Hovedet paa en Forening af 2, 3, 4, 5, 6 eller flere Mand, der slaae sig sammen om at opføre et Telt. I Almindelighed fordeles et Korporalskab paa 16 à 18 Mand i 3 Telte, hvoraf hvert er sammensat af 6 Stykker og rummer 1 Mand for hvert Stykke. Rekrutterne bleve øvede i Opsætning og Nedtagelse af en Kompagnileir og af saadanne Telte, og i 5 Minuter var Opsætningen gjort. Da disse Boliger ere temmelig lave og ikke tilstede Beboerne at staae opreist, men kun at ligge og i det Høieste at sidde à la Skræddere, seer en Leir af slige Dvergtelte temmelig hottentottisk ud; men er derfor ikke mindre kjær for Soldaten, der gjennem Brugen har

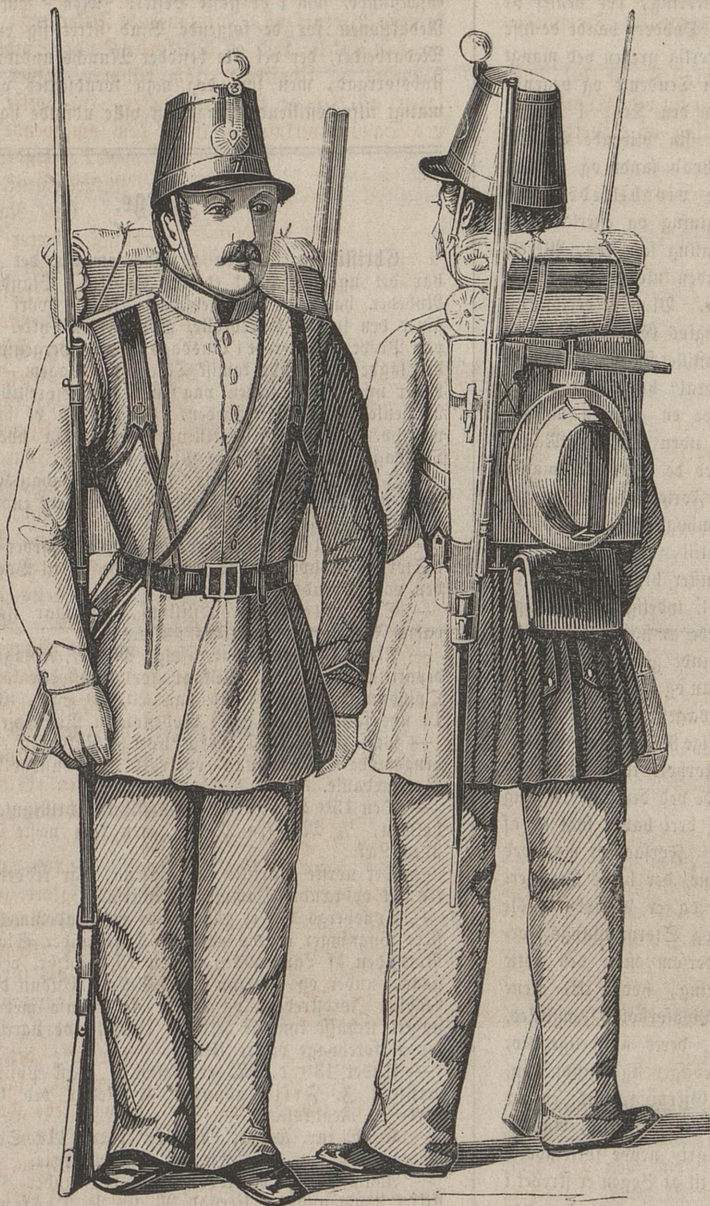

Musketerer i Paradeantræk.

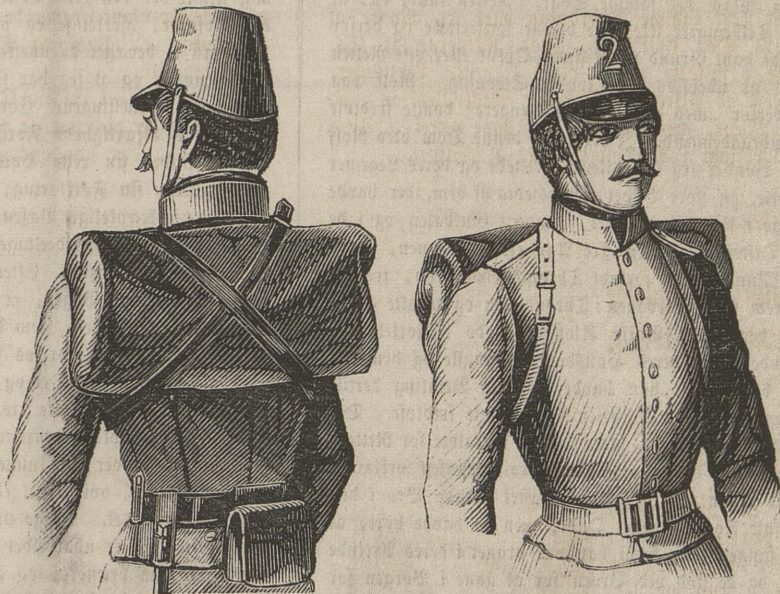

Let, dagligt Sommerantræk.

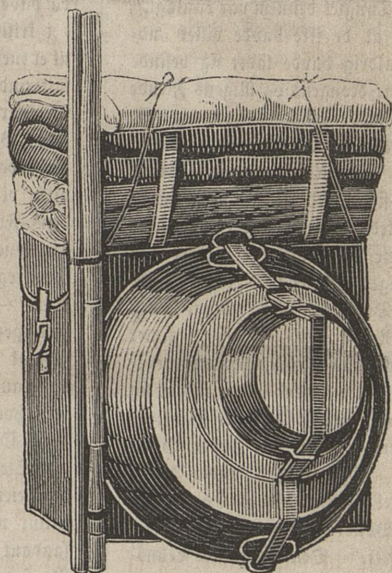

En fuldstændig pakket Randsel.

lært at skatte dens Værd. Kogekarrene blive ikke anvendte af Rekrutterne til Kogning, men kun til at bæres under Øvelserne.

Det vil heraf sees, at Soldaten nu er forsynet med Ombytte af alle Slags Klædningsstykker fra Yderst til Inderst, at han har Materialier og Redskaber til Istandsættelse af enhver mindre Mangel ved sit Tøi, at han har Rum baade til Mad og Drikke og sig selv, at han ligeledes har fuldstændigt Kjøkkentøi og endelig i sine nærmeste Kammerater tilstrækkelig og velvillig Hjælp under Tilberedningen af sin Proviant. Det er en Selvfølge, at enhver Soldat, der har den virkelige Felt i Fiendens Land for Øie, vil indrømme, hvor Meget denne Oppakning er værd for ham, at han desaarsag nødig vil miste den, at han derfor gjerne fører den med sig i det Længste og at Kammeraterne paa Grund af Kogestellets Fordeling mellem Korporalskabets Mandskab nok selv ville paasee, at Ingen forsætlig eller uforsætlig lægger sin Oppakning igjen nogetsteds; men paa den anden Side maa dog Enhver, der kjender den samlede Vægt af alle disse Sager, hvor godt den end kan være fordeelt, tilstaae, at den er tung og ønske, at enkelte Ting enten ganske kunde sløifes eller ogsaa anskaffes noget smekrere og lettere.

Da Læseren gjennem de allerede meddeelte Tegninger ere bekjendte med endeel af disse Sagers Udseende, tilføies her blot for Fuldstændighedens Skyld - foruden en Afbildning af en fuldstændig pakket Randsel - et Rids af Paradeantrækket og det lette Sommerantræk, hvori Oppakningen blot bestaar i Kappen, der i en Krydsrem er fastbunden paa Ryggen.

Literatur.

Af den paa Hr. Cappelens Forlag bebudede Etbinds-Udgave af **Jacob Aalls Erindringer som Bidrag til Norges Historie fra 1800—1815**, besørget af Rigsarchivar Lange, er nu første Hefte - 10 Ark størst Oktav*) - udkommet i Trykken og koster 30 ß. Hele Værket vil udgjøre 40—50 Ark og for Subskribenter kun koste 1 Spd. eller omtrent Fjerdeparten af hvad første Udgave kostede, - en Priis, der er saameget billigere, som Udstyret er meget smukt, snarere et Pragtværks end et Godtkjøbsskrifts. Nærværende Udgave har imidlertid ikke alene dette Priisbillighedens Fortrin fremfor den første, men ogsaa andre, indre Fortrin, der endog gjør den nødvendig for Mange, som allerede eie hiin. Thi de tilkomne Anmærkninger paapege hvad der tildeels ved senere fremkomne Oplysninger har viist sig at være feilagtigt i den ellers altid samvittighedsfulde Forfatters Fremstilling, ligesom de indeholde Henviisninger til de nyeste Skrifter, hvori udførligere eller afvigende Fremstillinger af de af Forfatteren behandlede Gjenstande ere at søge. Desuden faaes her en, rigtignok temmelig kortfattet, men dog kjærkommen Biographi af Forfatteren ved dennes Søn Amtmanden. Endelig har denne Udgave opnaaet en langt større praktisk Brugbarhed derved, at Kapitlerne og Siderne have faaet Overskrifter, hvilket i betydelig Grad letter Eftersøgningen af en Gjenstand, og væsentlig afhjælper Savnet af et Register, der ved den gamle Udgave var saa føleligt.

Hos Feilberg & Landmark er udkommet **Norske Samlinger.** Efter offentlig Foranstaltning udgivne af Chr. Lange. 2det B. 1ste H. 10 Ark 8vo. Priis 60 ß. Indholdet er: Udvalg af norske Herredagsdomme (meddeelte af Kand. philos. E. Sars efter de af Fr. Brandt tagne Afskrifter af de i det danske Høiesterets-Archiv af ham fundne norske Dombøger, og forsynede med Indledninger og Anmærkninger). Nye Bidrag til Kalmar-Krigens Historie (afskrevne af Sars efter Originalerne paa det kgl. Bibliothek i Kjøbenhavn). Nedenæs Lens Almues Opsætsighed mod Øvrigheden 1658—1659 (ved Udg.). Generallieutenant Christian Gyldenløves Inspektionsreise i Norge 1695 (meddeelt af H. & E. Huitfeldt og ledsaget med Anmærk-

*) Dette Hefte indeholder paa et Par Blade nær hele Texten til den gamle Udgaves første Deel, som heri udgjør omtr. 25 Ark.

ninger). Historisk-statistiske Notitser ved Udg. samt endelig Bidrag til Norges Historie 1807—1809, meddeelte af C. St. Platon.

Af de meddeelte Herredagsdomme fra det sextende Aarhundrede vil den sidste kunne læses med almindelig Interesse. Almuen i Guldalen førte Klage over sin Lehnsherre Ludvig Munk og sendte en Mand af sin Midte, Rolf paa Ljunge, til Kjøbenhavn for at fremsætte deres Besværinger for Kongen. Da han kom tilbage efter sin sandsynligviis frugtesløse Sendelse, var Lehnsherren ham ikke god. Fogden blev sendt afsted for at fange ham, men Almuen forsamlede sig og kastede Lunde Bro af for Fogdens Næse. „Efter langsommelig Handel" - som det heder - blev Rolfs og hans Tilhængeres Sag paadømt i Juli 1574 for en Ret i Throndhjem. Ludvig Munk anklagede dem „for det Oprør og Mytteri, de havde viist ham og Retten paa Throndhjems Raadstue Midfaste sidst forgangen", dernæst fordi de havde kastet Broen af for Fogden og villet „tage en Mand fra ham med værgende Haand", fremdeles fordi de ikke efter den kongelige Befaling vilde stille Soldater til Vagthold, og endelig fordi de ikke havde indfundet sig for denne Ret efter den udgangne Stevning. Derefter tilspurgte Retten de Anklagede - hvor mange af dem, der vare tilstede, siges ikke i Dommen - om de havde Noget at klage over Ludvig Munk, hvortil „Alle" svarede, at han ikke var Skyld i Oprøret og ikke havde forurettet dem. Det samme Spørgsmaal blev gjentaget tre Gange, og hver Gang fulgte det samme Svar. Retten fandt da, at Rolf og hans Tilhængere ikke vare blevne forurettede og derfor heller ikke havde havt Grund til at gjøre Oprør eller vise Retten Ulydighed ved at udeblive efter lovlig Stevning. Rolf paa Ljunge blev derfor „med alle hans Anhængere" dømte fredløse som sande Landraademænd. I Kraft af denne Dom blev Rolf og fire andre Bønder fra Guldalen henrettede og deres Legemer lagte paa Steile, og store Bøder udpressedes af dem, der havde været deelagtige i den hele Handel, baade i Guldalen og i de tilgrændsende Distrikter. Men fire Aar efter Dommen, netop som Ludvig Munk havde forladt Throndhjems Lehn, traadte deres Enker frem for Herredagen i Throndhjem og tiltalte Hans Offesen Rød, der havde Bakke Klosters Gods i Forlehning, fordi han havde ladet deres Huusbonder fængsle og henrette. Hans Offesen beviste, at han havde kongelig Befaling dertil, og at de Henrettede længe iforveien vare dømte fredløse. De, som havde afsagt denne Dom, bleve derpaa indkaldte for Retten. Enkerne og med dem den menige Mand fra Guldalen forklarede for Retten, at Almuen ikke havde afkastet Lunde Bro i den Hensigt at tilføie Fogden noget Ondt, men de havde hørt, at Fogden vilde fange Rolf, fordi han var draget i deres Ærinde til Danmark, og de stod ved Broen for at gaae i Borgen for ham, at han ikke skulde lide for deres Skyld. Mytteriet, hvorfor de bleve anklagede, bestod kun deri, at „de havde indskudt dem til deres Herre og Konning om hvis Tyngsel dennem var paalagt." Og med Hensyn til Klagen over, at de ikke havde villet „udgjøre Knegter", meente de, at de aldrig havde ladet sig befinde modvillige til at gjøre Folk ud, naar Kongens og Rigens Fiende var forhaanden. At de ikke vilde møde dengang Dommen gik, dertil var Grunden den, at de frygtede for det, som siden overgik dem. Dommerne henviste paa sin Side til Dommens Indhold og vidste forøvrigt intet Andet at sige, end at dengang da de dømte, var der levende Vidner tilstede; men - som det bemærkes - ingen Vidnesbyrd fandtes indtagne i Dommen. Herredagen fandt, at Rolf og hans Tilhængere ikke havde været sande Landraademænd og at de tidligere Dommere havde udlagt Loven uretteligen; de kjendte saaledes for Ret, at de Henrettedes Legemer skulde nedtages af Steilene og begraves paa Kirkegaard. Spørgsmaalet om de Udpresninger, som Ludvig Munk havde tilladt sig i Anledning af dette foregivne Oprør, kom først under Paakjendelse paa Herredagen i 1597, Aaret efterat han anden Gang var fratraadt Throndhjems Lehn. Det oplystes under denne Sag, at Ludvig Munk havde taget de Henrettedes Boeslod og udpresset omtrent 1200 Daler af Bønderne i Guldalen og Orkedalen for deres Deeltagelse i „Mytteriet." Den daværende Lehnsherre i Throndhjem, Jacob Trolle, der førte de Forurettedes Sag, meente, at Bønderne havde mistet sine Penge uretteligen, fordi de havde gjort Eet med Rolf paa Ljunge og klaget deres Nød; han ytrede ogsaa, at det Kongebrev, som derom var udgaaet til Hans Offesen, ikke kunde være fremkommet „af nogen Andens Befordring end af Ludvigs, som havde Lehnet, fordi han ikke selv vilde brænde sig derpaa." Herredagen dømte, at Ludvig Munk skulde tilbagegive de fem Enker deres Boeslod og Almuen hvad han havde udpresset af dem.

Nærmere Oplysning angaaende denne Sag erholdes i de paa Rigsarchivet opbevarede Affkrifter af Norske Registranter (Regjeringens Kopibøger). Den 23de April 1574 udgik en kongelig Befaling til Ludvig Munk angaaende det „Oprør og Mytteri", der siges at være udbrudt i Gudbrandsdalen*) under Anførsel af Rolf paa Ljunge. Kongen fortæller, at en Fuldmægtig fra Almuen for nogen Tiden siden havde været nede i Kjøbenhavn og af Kongen begjæret Forskaansel for den Føring, de maatte udrede til Lehnsherren i Anledning af det store Gjæsteri frem og tilbage i Lehnet, samt klaget over, at det, tvertimod deres gamle Friheder og Privilegier, var dem forbudt at grave Reensdyrgrave. Da Kongen ikke vidste, om disse Privilegier vare skadelige for ham og Riget, havde Udsendingen ikke faaet noget bestemt Svar, men der var skrevet til Statholderen angaaende Reensdyrgravene. Kongens Befaling til Ludvig Munk var, at han skulde udtage sex uvillige Mænd af hvert Fogderi i hele Thrøndelagen, som skulde undersøge, om den Føring, som han havde paalagt, var lovlig, og om Almuen i Gudbrandsdalen blev mere plaget af sin nuværende Lehnsmand end af sine tidligere, samt dømme Rolf og de øvrige Hovedmænd efter Loven, om de ikke befandtes at have billig Aarsag til sin oprørske Færd. Man seer saaledes, at den Ret, der dømte Rolf og hans Venner fra Livet, var meget national og sammensat af de Anklagedes Ligemænd, medens Herredagen, som skaffede Opreisning, bestod af danske Adelsmænd. Men det bør derhos bemærkes, at den samme Lehnsherre, over hvem Almuen havde ført Klager, af Kongen fik Fuldmagt til at opnævne Domsmænd, som skulde paakjende Tvistighederne mellem ham og Almuen. — Under 27de Januar 1575 fik Hans Offesen Ordre til at paagribe Rolf, opspore de øvrige Hovedmænd for Oprøret og lade tre eller fire af dem faae deres Ret efter Loven. (Forts.)

*) Den danske Regjering har sikkerlig ikke vidst Forskjel mellem Gudbrandsdalen og Guldalen. Ludvig Munk havde Intet med Gudbrandsdalen at bestille.

Paa Chr. Tønsbergs Forlag er udkommet: **Vesle Kari eller de Forældreløse.** Fortælling af J. L. Ledsaget med et Forord af W. A. Wexels. 243 S. 8vo. Priis 96 ß. I Forordene ytrer Wexels om det Indtryk, han i det Hele har modtaget af denne Bog, blandt Andet Følgende: „Uden at gaae ind i en nøiere Bedømmelse af Arbeidet eller udtale mig om Enkeltheder deri, skal jeg kun bevidne, at jeg ret har fundet mig tiltalt ved den rene Tone, som gaar igjennem det, og ved den livfulde, hjertelige og naturtro Skildring, der henter sit Stof fra et bevæget Menneskeliv og dets Dybder, baade de lyse og de mørke, og at jeg har følt mig inderlig greben ved mangt et Punkt i Fortællingen. Christeligt i sin Tendents og pegende paa Guds Kjærligheds Forsyn og paa den Tro, i hvilken Hjertet finder sin rette Hvile, Sjælen sin blivende Styrke, Kjærligheden sin Forklaring, og Alt, hvad sandt og elskeligt er, sit uforkrænkelige Væsen, vil dette Livsbillede sikkert vinde venlige Læseres deeltagende Betragtning og efterlade hos dem et godt Indtryk." Efter en Anbefaling som den, Wexels her har medgivet Bogen, er enhver anden ufornøden, for at sikre den en Udbredelse, som den fortjener. Vi have derfor kun at tilføie, at ogsaa for os har en religiøs Grundtone og en usædvanlig Kydskhed i Ord og Tanke fremstillet sig som et Hovedfortrin. Uden at prædike „tør Postillemoral" hører dog Bogen til disse Underholdningsskrifter, der have en gavnlig moralsk Virkning. Enhver vil kunne læse den uden Skade, Mange endog med Nytte, hvilket vel ellers kun ved de færreste Romaner tør være Tilfældet. Lægge vi hertil, at Fortællingen er affattet i en Stiil, der er udarbeidet med en Omhyggelighed, som kun Kvindeflid kan præstere, og at denne Stiil, farveløs som den er, - trods enkelte forbrugte poetiske Blomster hist og her, og en Smule Ordrighed -, i det Hele er simpel, tydelig og naturlig: da have vi væsentlig sagt det Gode, vi have at sige. Det Onde - i kritisk Forstand - vi have at sige, kunde gjerne indskrænkes til et eneste Udtryk, nemlig Mangel paa Plan og Heelhed, idet Forfatterinden har sat Hjul og Kræfter i Bevægelse, hvilke hun ikke formaar at samle og styre mod det endelige Resultat og at saaledes Bogens Slutning efterlader et i Forhold til Begyndelsen utilfredsstillende Indtryk. En anden Side ved denne Fortælling vilde vi ladet uberørt, dersom Andre ikke deri havde søgt en af dens Fortrin, nemlig dens Nationalitet. Forsaavidt man ved „nationale" Fortællinger forstaar saadanne, der hente sine Personer og Scener fra vore Fjeldbygder, da er vistnok „Vesle Kari" - ligesom ogsaa M. C. Hansens og Storm Wangs Fortællinger - meget „national." Men dersom man ved dette Udtryk forener Begrebet om en Digtning, hvori ikke alene vor Landbefolknings, vore Bønders, ydre Livsforholde fremstilles, men hvori ogsaa deres særegne Tænkesæt, deres aandelige Liv, deres Opfatning af hvad der rører og bevæger sig blandt dem, den Stemning, som hviler over al deres Gjerning, kort: en for dem eiendommelig, fra den almeeneuropæiske forskjellig, Aandskultur udtaler sig: da fortjener „Vesle-Kari" neppe fortrinsviis saadant Navn. Vi tage her intet Hensyn til at Bogen er skrevet i Bogsproget. Den vilde ikke være mere national, om den var skrevet i lutter Dialekter; thi det er ikke Ordet, men Aanden, der mangler. At saa er, behøves ikke at regnes den til Last. „Vesle Kari" er lige god og nyttig for det. Men Retfærdighed mod dens Forgjængere og navnlig „Synnøve Solbakken" fordrer, at man nævner Tingen ved sit rette Navn og ikke tror eller indbilder Andre, at Normen for den nationale Fortælling her og først her er funden. — Bogen er tækkeligt udstyret og vil saavel af denne Grund som formedelst sit rene Indhold være skikket til Festgaver ved mere end een Anledning.

Hos samme Forlægger er ogsaa udkommet 2det Hefte af Schives store Værk **Norges Mynter**, indeholdende Afbildninger og Beskrivelse over Mynter og Bracteater, prægede i det 12te Aarhundredes 6 eller 7 første Decennier. Med Hensyn til Udstyrets Elegance staar dette Hefte ved Siden af det første.

Nordisk Konversations-Lexikon. Første Bind, A—B, er sluttet med 13de Hefte. De seneste norske Artikler ere: Brevig, Broch (Dr. O. J.), Brun (J. N.), Bugge (Fr. M. og Sophus), Bukkefjord, Bull (Ole) og Buskerud. At Prof. P. A. Munch, der fra Begyndelsen af havde at besørge den norske Afdeling i Værket, ikke kan have forfattet disse norske Artikler, sees strax af deres Beskaffenhed. Artiklerne „Bukkefjord" og „Buskerud" røbe endog en saadan Uvidenhed i vort Lands Geographi, at neppe engang en Nordmand, end sige Munch, kan være deres Forfatter. Sagen er her den, at Munch er udtraadt af Medarbeiderskabet og at der saaledes har været et Interregnum, hvori Ingen varetog den norske Artikel. Grunden til Munchs Fratrædelse har, efter hvad vi vide, været den, at han ikke kunde arbeide sammen med Fr. Barfod, der havde den nordisk og dansk historiske Afdeling, fordi at hvad han sagde paa den ene Side slog Medarbeideren ihjel paa den anden. Dette var allerede at forudsee af begges forskjellige Standpunkter. I Mythologien slutter Barfod sig ganske til Grundtvigs vistnok geniale, men dog eensidige Opfatningsmaade, og i Behandlingen af Nordens Oldhistorie befinder han sig paa et ligesaa ukritisk som nu tilbagelagt Standpunkt. Det var fra først af Prof. Munchs Ønske at behandle hele Skandinaviens Fortidshistorie, da han med Rette troede bedre at kunne klare ogsaa Broderfolkenes ældste Historie, end deres egne Historikere. Men heraf blev der Intet, og Munch indtraadte som Medarbeider kun for de særligt norske Gjenstande. Men da nogle Hefter vare udgivne, fandt han den danske Kollegas historiske Principer at staae i en altfor skrigende Modsætning til hans egne til at Medarbeiderskabet kunde vedblive, og krævede derfor af Lexikonnets Hovedredaktør (Ingersev), at hele den nordiske Oldhistorie skulde overgives til ham, ja at endog de mest uhistoriske barfodske Artikler skulde omtrykkes. Da dette ikke kunde indvilges, fratraadte Munch definitivt. For norske Læsere er dette beklageligt, og dobbelt beklageligt vilde det være, hvis det skulde for hele Værket medføre en saadan Behandling af de norske Gjenstande, som i de sidste Hefter. Men - som vi vide - har Redaktionen for de følgende Bind sikret sig en anden norsk Medarbeider, der vel ikke besidder Munchs uudtømmelige Kundskabsforraad, men som dog maa forudsættes paa en saavidt muligt tilfredsstillende Maade at ville udfylde hans Plads.

Norge.

Christiania. Siden vi sidst omtalte det norske Theater har det ugentlig givet et nyt Stykke. Blandt disse mange Nyheder har især Vaudevillen „Zoë", hvori Mad. Døvle giver den smukke Hovedrolle, gjort megen Lykke. I „Brødrene paa Prøve" debuterede i Onsdags en ung Bergenser, Andersen, der lagde et lovende komisk Talent for Dagen. — Theatret indbyder nu til Abonnement paa fem Onsdagsforestillinger, hvorpaa vi henlede Opmærksomheden. Efter hvad vi høre, kan man ved hver af disse Forestillinger regne paa nye Stykker (paa Onsdag „De syv militære Piger").

— I Tirsdags kom omtr. 40 af Hudsonbay-Kompagniet tilbagesendte Arbeidere til Christiania og skaffede endnu samme Dag Politiet Noget at bestille.

— Natten til Tirsdags var der Ildløs i Garver Schous Gaard i Storgaden, hvilken dog indskrænkede sig til Baggaarden, hvor den var udbrudt.

— Schübelers Børsudstilling, der iaar især er rig paa vakre Frugtsorter, aabnedes i Onsdags.

— Akers Kommune har, ifølge Mgbl., vedtaget de af Kirkedepartementet stillede Vilkaar for Bevilgelse af et Laan af Oplysningsvæsenets Fond paa 20,000 Spd. til Opførelse af 14 nye faste Skoler og 2 Rodeskoler i Præstegjeldet.

— Pers. Kapellan T. Aschehoug i Rakkestad er ved et Landbrugsmøde i Thrygstad overrakt Landhuusholdningsselskabets Sølvmedaille.

— Den 15de Oktb. stødte Dampskibet „Christiania" paa Bjørsetholmen, 1/8 Miil fra Molde, men kom næste Dag flot igjen uden Læk.

— Det norske Barkskib „Catharina" har reddet 22 Mennesker fra det opbrændte Dampskib „Austria."

— Tønsbergs By er rammet af en eiendommelig Ulykke, idet flere Bygninger i dens nordlige Deel under Slotsbjerget, paa Nordsiden af Langegaden, siden 16de Oktbr. ved Jordfald ere gaaede under og ligge nu dybt i Søen. Endnu den 21de Oktbr. vedblev Jordskredene og truede flere Huse med Nedstyrtning, uagtet technisk kyndige Kræfter da allerede vare komne tilstede for at forebygge videre Ulykke.

— Under 13de d. M. er Lektor i græsk Philologi ved Universitetet J. Friis udnævnt til Rektor ved Christianssands lærde og Realskole.

— Kand. jur. H. K. Møller er den 11te Septbr. meddeelt Autorisation som Sagfører ved Underretterne.

— Amtmanden i Romsdals Amt har under 8de Septbr. beskikket Lensmand i Skjerstad M. G. R. Dessen til Lensmand i Bolsø Thinglag.

Udenlandske Efterretninger.

Sverige. I Gammeltorps Sogn i Skaane døde nylig en Indsidderenke Cathrina Carlsdatter, 105 Aar gammel.

— Den agtede Læge Professor C. G. Mosander er død af Slag.

Danmark. August-Heftet af dansk Maanedsskrift indeholder en af Sig. Jonassen given ganske mærkelig Oplysning om et islandsk Fruentimmer, som ikke kunde lære at tale eller forstaa sit Modersmaal, men som derimod dannede sig et ganske eget Sprog.

— Prinds Oscars Priisdigt „Østersøen" er bleven oversat i Tidsskrift for Søvæsen, men, som det synes, noget vilkaarligt.

— Dandserinden Pepita, der synes ganske at have forstyrret de fornøielsessyge Kjøbenhavnere, skal nu optræde paa Folketheatret, efterat hendes Engagement ved Casino er udløbet. — Tivoli har i denne Sæson, trods den betydelige Konkurrence med Alhambra, havt et Antal Besøgende af 368,382.

Preussen. Efter megen Tale om et Regentskabs Oprettelse er dette nu endelig skeet, idet Prindsen af Preussen er overdraget Styret „med fuld Selvstændighed og Frihed til at handle." Dette skal rigtignok være midlertidigt, indtil Kongens fuldstændige Helbredelse, hvilken dog ikke skal tænkes mulig. Indenrigsministeren v. Westphalen har faaet sin Afsked. Den 20de Oktb. aabnede Prindsregenten Landdagen.

Amerika. Krystalpaladset i New-York er afbrændt.

Christiania. Trykt og forlagt af H. J. Jensen. (Storgaden Nr. 27.)

Illustreret Nyhedsblad.

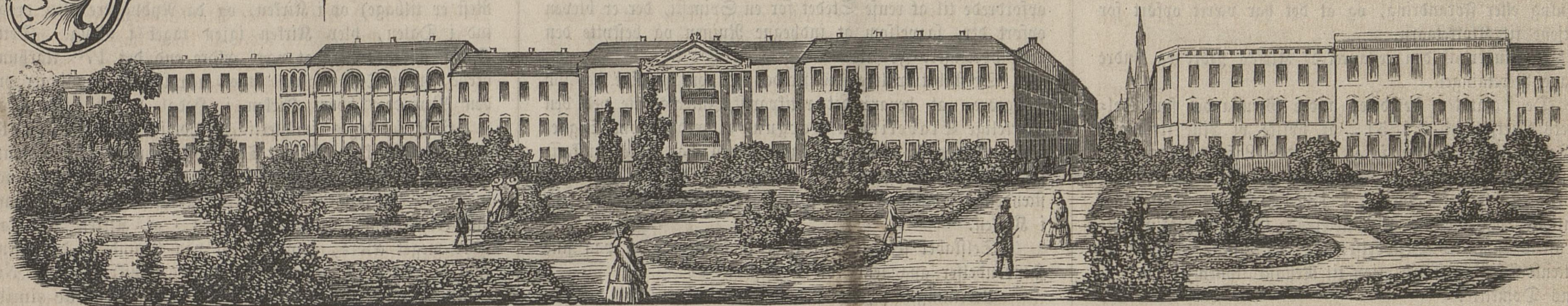

Nr. 44. | Udkommer hver Søndag Morgen. | 31te Oktober 1858. | Abonnementsprisen er 60 ß Fjerdingaaret. | 7. Aarg.

Indhold.

Smaadigte

af

Harald B.

Høststemning.

Hvor er nu Skogens grønne Dragt,
Som frydede det aabne Blik?
Og hvor den fagre Blomsterpragt,
Hvorfra en Strøm af Vellugt gik?

Naturen er saa kold, saa stiv,
Og kun den barske Nordenvind
Fortæller, den endnu har Liv,
Og stryger isnende min Kind.

Og Sjælen, føler jeg saa grant,
Er som den stivnede Natur:
Den Bæk, som før saa freidig randt,
Den siver nu bag Isens Muur.

Saa knes Hjertets varme Slag,
Og alt dets Liv og al dets Lyst
Henblegner i en Vemod svag -
Thi nu - nu er det Høst.

Men se, o se paa Bakken bist,
Hvor Asken staar saa stærk og høi -
I dette Nu ifra dens Kvist
Det visne Blad i Luften fløi.

Saa spredes alle, et for et,
Men Stammen stærk og trodsig staar.
Sin Rod den slog jo vidt og bredt -
Den grønnes atter næste Vaar.

O flyv, min Sorg, flyv du og hen
Som Træets tørre, visne Blad.
Flyv bort og kom ei meer igjen,
Saa seer jeg atter Vaaren glad.

Træstubben.

Dengang du sprat af den sorte Muld,
Da var du saa veen en Vaand.
Der gjæred en Livskraft soulmende fuld
Bag Bastens skinnende Vaand.

Den Vaand skjød op til en Stamme rank,
Du blev til det smukkeste Træ.
Fuglen jubled, naar træt den sank
Blandt dit Løv for at søge et Læ.

Din Krone bar du saa høi og prud,
Du ligned paa Vaarens Dag,
Saa tyktes mig, ret en livsalig Brud,
Smykket med Ungdoms Behag.

Det var en sød, en kvægende Lyst
At hvile sig ved din Fod.
Din Friskhed gjød i det sukkende Bryst
En rullende Sundhedsflod.

Saa stod du til Glæde for Hver og En,
Din Krone gav altid et Læ.
Og som du stod der saa høi og veen,
Saa var du det skjønneste Træ.

— Nu Kronens grønnende Herlighed
Er veiret for hver en Vind.
Den ranke Stamme er huggen til Veed
Og kastet i Ovnen ind.

Kun tørre Stubben tilbage staar,
Til Hinder for Vandrerens Fød.
Det er ret en uselig Skjæbne og haard
For den, der har været saa god.

Du ligner hende, der var saa skjøn
- En duftende Rose ung -
Af hvem et Smil var den sødeste Løn,
Var Møien end aldrig saa tung.

Nu staar hun visnet og tør som du,
Hendes Krands blev Stormenes Rov.
Nu gnaver Ormen paa hendes Hu —
Christ give i Mulde hun sov.

Stev.

Han.

Og Fuglen sidder saa stur paa Grene,
Naar den maa kvæde sit Kvad alene.
Slet ingen Trøisomhed finder den,
Naar ei den dele kan med en Ven.

Den længes efter en duunblød Mage,
Den aabner Næbbet kun for at klage.
Langt heller trilled den frem en Sang,
Hvori hver Tone af Glæde klang.

Thi Fuglen holder nu mest af Glæde,
Og ligevel maa den næsten græde.
Gud bedre den, som er skabt til Fryd,
Naar Felen meer ei vil give Lyd.

Hun.

Og øde Stier og mørke Skygger,
Hvor ikkun taarefuld Sorg sig hygger,
De kan saa lidt med at skjænke Trøst,
Naar Smerten knuger et stakkels Bryst.

Jeg veed vel den, som bær' Sorg i Barmen,
Skjønt med et Smil hun kan hæve Armen,
Naar Dandsen trædes med raske Trin
Ved Felers Graad og ved Kjerters Skin.

Han.

Og veed Du den, som bær' Sorg i Barmen,
Skjønt stolt i Dandsen hun hæver Armen,
Saa beed Vorherre, at evig Fred
I brustent Hjerte snart tager Sted.

Indvielse.

Hun svæved i de Stores Sale,
Hvis Gulv var blankt og glat som Is,
Og hun var vant til Hofmænds Tale,
Der gjenlød lydt til hendes Priis.

Han drømte paa et usselt Kammer
Om Storhed og om Kjærlighed.
Han følte ei sit Tilværs Jammer,
Han kjendte selv ei, at han leed.

Thi hendes Blikke vare milde,
Og Talen klang saa sælsomt sød.
Og for sit Liv han kjøbe vilde
En Stund, kun een, i hendes Skjød.

Men Skjæbnen vilde det ei føie
- Den lover Meget kun paa Skrømt. -
Da søgte han sin Sorg at bøie
I smukke Vers og blev berømt.

Foreningen til norske Fortidsmindesmærkers Bevaring.

II.

Folo Kirke paa Gothland, som endnu er i Brug, viser en lignende Anordning (som Hovedøens Kloster), idet Skibet er deelt i Midten med to slanke romanske Piller, der bære Spitsbuer; Altaraabningen er ligeledes dobbelt, men med runde Buer.

Med Hensyn til Hovedøens Kirkes Stiil og Muurværk, erklæres de ældre Dele at fremvise tydelige Spor af omhyggeligt Bygningsarbeide i den anglo-normanniske Stiil, overeensstemmende med Tiden og dens Stifteres Nationalitet, hvorimod de nyere Dele af Choret vise langt mindre Omhyggelighed, samt at Teglsteen brugtes baade omkring Vinduesaabninger og til Hvælving. Der fandtes Fragmenter i Mængde af dette Slags Steen, hvilket ikke var Tilfældet i den ældre Deel.

Beskrivelsen af Pladerne indeholder mange interessante Oplysninger om Brugen af de i Klosteret fundne forskjellige Levninger.

Aarsberetningen for 1850 optages næsten ganske af Underhandlinger angaaende Restaurationen af Hitterdals Kirke, hvoraf Resultatet blev, at Selskabet paatog sig at bære en væsentlig Part af Omkostningerne efter at være sikret et Bidrag fra Sognet og et andet fra Kirkeeieren, der i Forbigaaende bemærket er optraadt i denne Sag som en oplyst og hæderlig Mand. (Halvor Olsen Engrav er hans Navn.) Han bidrog alene med en Trediepart af Udgifterne, eller omtrent 240 Pund Sterling. Efterat den fornødne Sum saaledes var tilveiebragt, paabegyndtes Arbeiderne, som næsten vare tilendebragte ved Aarets Udgang, og sees Architekt Nebelongs Plan at have været fulgt. Selskabet bidrog til dette Arbeide med en Sum af 300 Pund Sterling, betalbar i to Aar, og i Betragtning af dets indskrænkede Midler var det aabenbar et stort Foretagende, som ledes i skjønsom og liberal Aand for et saare vigtigt Formaal. Det understøttedes ogsaa paa det Kraftigste af Kommunestyrelsen og Regjeringen, saavelsom af den offentlige Mening, skjønt Restaurationen medførte Anbringelsen af ydre Kors, et Altarbord af korrekt Form med et stort Kors, ti til tolv Fod høit, samt Udfyldelsen af fire Nischer med lignende kolossale Figurer af Helgener*), hvilket i et saa protestantisk Land som Norge nok kunde have mødt Misnøie.

Hvilken Modsætning til vor egen (engelske) længst opgivne og fast forglemte Kirke-Restauration!

Fem Plader, fremstillende Levninger fra Hovedøen, ledsage Beretningen.

Beretningen for 1851 begynder med at omtale Fuldendelsen af Hitterdal-Kirkens Restauration, beskriver Arbeidets Gang, som i Alt optog femten Maaneder, de Forandringer, man var nødt til at gjøre i Architekt

*) Ifølge Aarsberetningen var det Statuer af de fire Evangelister, ikke af Helgener, som skulde opstilles i disse Nischer.

Nebelongs første Tegninger, samt de Opdagelser med Hensyn til Kirkens oprindelige Bygningsmaade, som Restaurationen ledede til. En af disse bestod i, at det klarlig bevistes, at Kirken oprindelig havde havt et aabent Loft. Beretningen tager heraf, som af andre Omstændigheder, Anledning til at udtrykke sin Beklagelse over, at man ikke alene har havt at tage Hensyn til en korrekt Restauration af Kirken, men ogsaa til en nuværende Menigheds Fordringer. Der synes ogsaa at haves Beviis for at det firkantede vestlige Taarn hidrører fra en Tilbygning eller Forandring, og at det har været opført for at tjene til Klokketaarn.

Tegninger af den restaurerede Kirkes Ydre og Indre ledsage Beretningen.

Den omtaler fremdeles andre Gjenstande for Selskabets Virksomhed i 1851, af hvilke vi ville fremhæve en Tegning og Beskrivelse af en liden Laftebygning, som endnu benyttes til Vaaningshuus, beliggende paa Steensrud i Grue Præstegjeld, bygget i 1324, og som i syv Generationer har været i den nuværende Eier, Kapitain Colbjørnsens Families Besiddelse. Til Slutning omtales en paatænkt Skillingssubskription til Restaurationen af Throndhjems Domkirke.

Beretningen for 1852 begynder med en lang Fremstilling af Selskabets Virksomhed for at forhindre den af Sognet besluttede Nedrivelse af Akers gamle Steenkirke tæt ved Christiania. Underhandlingerne synes at have været lange og vanskelige, og Sognet at have viist sig saare lidet liberalt, idet det har forlangt 8000 Species for den gamle Kirke, som det havde i Sinde at rive ned. Underhandlingerne vare endnu i Gang ved Enden af Aaret, men som en Forsigtighedsforholdsregel havde Selskabet besluttet at optage Tegninger af Kirken.

Foranlediget ved en ny Lov om Størrelsen af Kirkerne i Forhold til Menighedens Antal, henvendte Selskabet, som deraf forudsaa en forøget Virksomhed med at restaurere, forandre eller nedrive gamle Kirker, et Cirkulære til Stiftsdirektionerne, hvori disse opfordres til at underrette Selskabet om, naar saadanne Arbeider paatænkes. Forskjellige Kirker nævnes, hvori Forandringer ere gjorte og indberettede til Selskabet. En saadan Meddelelse er indløben om den meget gamle Kirke paa Moster, søndre Bergenhuus Amt, der tiltrængte en Udvidelse. Det besluttedes at denne skulde foregaa saaledes, at den nuværende Kirke forvandledes til Chor, og et nyt Skib tilføiedes. I en Anmærkning angives denne Kirke efter al Rimelighed at være den ældste norske Kirke, og at have været bygget af Olaf Tryggvesson Aar 996 paa det selvsamme Sted, hvor han befalede at en Messe skulde læses ved hans Ankomst fra England. Bygningen beskrives som bestaaende af en Forhal, 10 Alen lang og 6 Alen bred, et Skib, 13 Alen bredt og 18 Alen langt, og et Chor 6 Alen i Fiirkant; den har hverken Hvælving eller Taarn, hvorfor Klokkerne hænge oppe under Taget. Uheldigviis er ingen Beskrivelse givet af denne høist interessante Bygning.*)

De andre Restaurationer og Bevarelser af Oldtidslevninger, som i Beretningen angives at være foretagne af Selskabet i 1852, eller meddeelte til det, ere uden Interesse for den kirkelige Archæologi; herfra turde maaskee endeel brændte Teglsteen danne en Undtagelse, hvilke ere fundne i Mecklenburgs ældste Kirke, og som have en saadan Lighed med de paa Hovedøen fundne, at de af Dr. Lisch i Schwerin have været anseede som komne fra Norge, hvorfra Traditionen ogsaa vil vide, at Mecklenburg blev christnet; Mr. J. Kemble er imidlertid af den Formening, at de ufeilbarlig skrive sig fra England, hvorfra ogsaa Hovedøens efter Selskabets Direktions Formening vare komne.

En Liste følger paa de Tegninger, Selskabet er i Besiddelse af, og som beløbe sig til 118; den tyder paa mange interessante Gjenstande, foruden de offentlig udgivne, som Selskabet velvilligt har tilstillet vor Forening.

Beretningen slutter med Beskrivelsen af Aabningen

*) Rimeligviis fordi Selskabets Direktion dengang savnede nærmere Kjendskab til Bygningen. R. Anm.

og Indholdet af en Gravhøi ved Borre Præstegaard i Nærheden af Horten, der lader til at have bragt for Dagen Kjendsgjerninger af historisk Interesse, men ingen, der passende finder Plads i vort ekklegesiologiske Tidsskrift.

Aarsberetningen for 1853 indeholder mindre af kirkearchitektonisk Interesse, end de foregaaende. Det lader imidlertid som om Selskabet har gjort Skridt for at bevæge vedkommende Lokal-Autoriteter til at foretage en korrekt Restauration af Domkirken og St. Marias Kirke i Bergen samt at Eierne af Domkirke-Ruinerne paa Hamar ere blevne opfordrede til at rense Stedet for en Svinesti, der er bleven opført der, saavelsom at indhegne Ruinen og beskytte den mod yderligere Forfald.

Selskabet er ligeledes skredet ind for, saavidt det lod sig gjøre, at bevare det antikvarisk Interessante ved den mærkelige Stavekirke i Borgund i Lærdal, som Sognet har i Sinde at reparere, og at man har villet anskaffe for Museet i Bergen visse Oldsager, som dog ikke omstændeligere omtales, der synes at have været opbevarede i Kirken.

Selskabet sees ikke at have modtaget Svar paa sine Henvendelser angaaende disse Poster.

Beretningen slutter med at omtale det Uheld, at en Art Sop eller Tørraadenhed har viist sig i den nylig restaurerede Kirke i Hitterdal og at Feil i Konstruktionen har bevirket, at Regn trænger ind gjennem Loftet, samt at Sognet og Kirkeeieren have nedlagt den Paastand, at

Hitterdals Kirke.

Selskabet er forpligtet til at raade Bod paa disse Mangler. Selskabet benægtede bestemt nogensomhelst saadan Forpligtelse, men tilbød at bidrage en vis Sum til Reparationerne, hvortil man - uheldigt nok - ogsaa føiede den Sum, der var paaregnet at ville medgaae til de fire Evangelister, som skulde opstilles i Nischerne over Chorbuen.

To interessante Plader af architektonisk Tegning ledsage Aarsberetningen, fornemmelig bestaaende af Kapitæler fra Hovedøen.

Den sidste Beretning for 1854 ledsages af flere høist interessante Tegninger, der fordetmeste alle have kirkearchitektonisk Værd.

Aarsberetningen selv indeholder lidet, som fortjener at gjengives her. Foreningen synes at være bleven fast begrundet og at have erhvervet sig et Slags hævdet Ret paa at blive adspurgt inden Reparation eller Salg af nogensomhelst Kirke i det hele Land foretages. Flere saadanne Henvendelser for Trækirkers Vedkommende nævnes.

Beretningen slutter med en Meddelelse om den tagne Beslutning at udgive Selskabets betydelige Samling af Tegninger og i et større Format end det hidtil brugte. Denne Beslutning skylder man fem Plader med Udkast og Detailler af endnu existerende norske Kirker, alle af Reisværk paa een Undtagelse nær, hvilke Plader udgjøre den interessanteste Deel af Sendelsen fra „Foreningen til norske Fortidsmindesmærkers Bevaring.“ Nr. 1 af disse Plader optages af Kirken i Hedal i Valders, beliggende omtrent sex Miil fra Sperilen Sø i Christiania Stift. Den medfølgende Text fortæller et Sagn om Kirkens Opdagelse af to Jægere i et Vildnis af Birketræer, som var groet op og havde fyldt et Dalstrøg, efterat alle Beboerne vare bortrevne af den sorte Død (paa svensk Digerdoden), der omtrent Aar 1350 medtog to Trediedele af den nordlige Halvøes Befolkning. Jægerens Piil blev udskudt efter en Fugl, som den ikke rammede, men stødte istedet mod den gamle Kirkes Klokke. Da de traadte ind i Kirken saae de en Bjørn, der havde taget sit Hid ved Alteret, hvilken de dræbte og hang dens Skind (hvoraf endnu en Rest er tilbage) op i Kirken, og da Nybyggere atter droge ind i Dalen, blev Kirken igjen taget i Brug. Dette Sagn antages ikke at være ældre end det 17de Aarhundrede, men Texten giver ingen nærmere Oplysninger om den Periode, hvori Kirken i Hedal paany opdagedes. I 1699 foretoges imidlertid betydelige Tilbygninger til den gamle Kirke. Skjønt Træ-Udskjæringerne i den gamle Deel af Kirken, der ere overordentlig smukke og fuldkomne, tyde paa en tidligere Periode end Midten af det 14de Aarhundrede, antages det i Texten, at Kirken ikke kan være meget ældre, hovedsagelig paa Grund af den øiensynlige Alder af den ældste Klokkes Inskription - „Nicholas Angelus me fecit“ -, hvoraf et fac-simile gives.*) At dømme efter Træ-Udskjæringen paa Plade 2 vilde jeg være tilbøielig til at antage en langt ældre Tilblivelsestid for Kirken, maaskee hele tre hundrede Aar, medens der ikke er nogen Grund for at Klokken ikke kunde være en senere Tilføielse. Kirken er nu en Korskirke, men den østre, nordre og søndre Vinge ere tilføiede i det 17de Aarhundrede. Skibet, som næsten danner en Fiirkant, 20 Fod paa 15, er den eneste tilbageværende gamle Deel, og er høist interessant. Tegningerne gjengive en Grundplan, samt et Lang- og Tværsnit deraf. Det Indre maa have været næsten aldeles mørkt, da det alene erholder Lys gjennem smaa runde Aabninger, to paa hver Side. Det omringes af en ydre bedækket Gang for over dens Tag at føre Vandet bort fra Kirkens Grundvold. Det er forsynet med en eneste smal Indgang og den sædvanlige Væggebænk synes at have optaget de tre Sider. Konstruktionsmaaden med tykke, sandsynligviis kun med Øxen tilhugne Planker, sammenfældte i hinanden og støttede af fire massive cirkelrunde Hjørne-Staver, med lidet eller intet Brug af Jern, er saare interessant. Plade 2 fremstiller den beundringsværdig udskaarne Vestdør; i Texten gjøres en kort Bemærkning om dens Stiil, som oprindelig tilskrives irsk Kunst, ligesom der udtales Misbilligelse af den nuværende Benævnelse byzantinsk og foreslaar i det Sted Benævnelsen romansk. Døren, som gaar indad, er forsynet med Laas, Dørhammer, Ring, Beslag og Krampe er af Jern i samme elegante Stiil som Dørstolpe-Udskjæringerne, men medens disse fremstille Slanger, Arabesker og Forziringer, som man gjenfinder i Initialtegninger i Manuskripter fra det 10de og 11te Aarhundrede, seer man her menneskelige Figurer, hvilket tyder paa en senere Periode. Alt er i fuldkommen vel vedligeholdt Stand med Undtagelse af et Stykke, omtrent syv Tommer i Fiirkant, som det hedder, at en barbarisk Reisende har skaaret væk. Kirkeklokken hænger i et særskilt Taarn, som ogsaa angives at være meget gammelt.

Leiren paa Axvalla.

VI.

Vaabenet er det norske Kammerladningsgevær. Da dette Geværs oprindelige Indretning, hovedsageligste Fordele og almindelige Udseende antages at være Enhver tilstrækkelig bekjendt, behøves neppe nogen Beskrivelse eller

*) Anmelderen synes her at have misforstaaet sin Original, idet Hr. Nicolaysen - uden at indlade sig paa nærmere Bestemmelse af Kirkens Ælde - antager Bygningen idetmindste at være ældre end Midten af det 14de Aarhundrede. Afbildning af Hedals Kirke findes i vort Blads Nr. 7 for 1855.

Afbildning af selve Geværet, hvorimod det maaskee ikke vil være Skyttere ukjærkommeut at see en kortfattet Fremstilling af en i den senere Tid indført Indretning, hvorved Geværets Skudsikkerhed er betydelig forøget. Det er nemlig den nye Sigteindretning, der kaldes Skarpskyttersigte, og er opfunden af Bestyreren for den militære Vaabenfabrik paa Kongsberg, Artillerikapitain Landmark. Indretningen bestaar, som Tegningen viser, i to ulige lange, i ret Vinkel med hinanden staaende, fast forbundne Arme, forsynede med Sigteindskaar, der svare til 3, 4, 5, 6 og 700 Alens Afstand fra Øiet for et 6 Fod høit Maal. Stilles nemlig Skiven mod den 6 Fod høie Mandskrop 300 Alen fra den paa Knæ liggende Skytte, og Manden betragtes gjennem Sigtet fra denne Afstand, vil den netop vise sig af samme Høide som Linie ab, Fig. 2; flyttes Skiven derefter paa den halve Afstand - 150 Alen -, vil Manden vise sig dobbelt saa høi, som ab, - og paa samme Maade vil den paa 100 og 200 Alen vise sig tilsvarende $^2/_3$ og $^1/_3$ høiere end denne Linie. Naar altsaa et 6 Fod høit Maal i Høide netop udfylder Linie ab paa Sigtet, befinder det sig paa 300 Alen; viser det sig $^1/_3$ større, staar det paa 200, og er det $^2/_3$ høiere, er Afstanden 100 Alen. Paa lignende Maade angive Indskaarene paa Langarmen c, d, e og f tilsvarende Afstandene 4, 5, 6 og 700 Alen, - og saaledes har man altsaa i sin Magt ved Hjælp af denne Indretning altid at bestemme sin Afstand fra en Fiende, der tydelig kan skjelnes med blotte Øine.

Derefter er man ved Forsøg kommen til Kundskab om Geværets Evne til at træffe paa de nævnte Afstande, og Udfaldet af en saadan Prøveskydning er fremstillet i nedenstaaende Rids. Linien CD forestiller den vandrette Overflade af Skydebanen, AB den 3 Fod over Marken antagne Sigtelinie og de fra Geværløbet udgaaende Krumlinier Kuglebanerne for de forskjellige opmaalte Afstande. I den opridsede, vilkaarlig antagne Maalestok udgjør hver mindste Rude 1 Fod i Høide og 20 Fod i Længde. Betragter man nu Kuglebanen for 300 Alen, da seer man, at den for de første 100 Alen fra Mundingen hæver sig omtrent 2 Fod over Sigtelinien og derpaa fremdeles stiger indtil mellem 150 og 160 Alen, hvorfra den begynder at dale, indtil den paa 200 Alen atter er 2 Fod over Sigtelinien, skjærer denne paa 300 Alen og endelig berører Marken paa 375 Alen. Er altsaa Maalets Høide 6 Fod, vil det altsaa træffes paa enhver Afstand indenfor 375 Alen; men hvis det skal træffes i et bestemt Punkt (Blinken), maa Sigtet tages enten over eller under dette Punkt, eftersom Maalet befinder sig fjernere eller nærmere end 300 Alen. Saaledes maa man paa 100 à 200 Alen sigte 2 Fod under, paa 375 Alen 3 Fod over Blinken. Ved fremdeles at betragte Kuglebanerne for de øvrige Afstande og derefter paa samme Maade slutte med Hensyn til Sigte og Træf, vil man for disse Afstande lettelig udfinde lignende Erfaringsregler for Sigtningen, som da for Soldatens Vedkommende altid affattes med Hensyn til, at Maalet er en 6 Fod høi Karl. Det bør dog bemærkes, at Øiet under Sigtning med disse Skarpskyttersigter maa holdes i en bestemt Afstand bag det paa Geværpiben anbragte Sigte, nemlig 14 Tommer, der er afmærket ved en paa Kolben fæstet liden Messingknap.

Literatur.

Norske Samlinger. (Fortsat fra f. Nr.) Iøinefaldende er det ved hiin guldalske og alle andre Uroligheder i Norge efter 1537, at de synes at være saagodtsom blottede for national og politisk Betydning. Det var kun nye Byrder og Skattepaalæg eller en enkelt Embedsmands Tyranni og Udsugelser, som kunde bringe noget Røre blandt Folket. Blev det for galt, sendte man en Mand til Kjøbenhavn; naar blot Kongen fik det at vide, følte man sig sikker paa, at alle Klager vilde blive afhjulpne. Stundom maatte man ogsaa tage sig til Rette mod den enkelte Embedsmand. Men disse Bevægelser indskrænkede sig altid til enkelte Distrikter og ophørte efter en kort Tids Forløb. En Begivenhed af denne Art er ogsaa omhandlet i de Aktstykker, der indeholdes i det tredie Bidrag i denne Samling. Almuen i Nedenæs havde anklaget sin Foged for Lehnsherren og faaet ham afsat, men i Mai 1658 fik de en ny Foged, Fredrik Christensen, som de snart bleve ligesaa misfornøiede med.

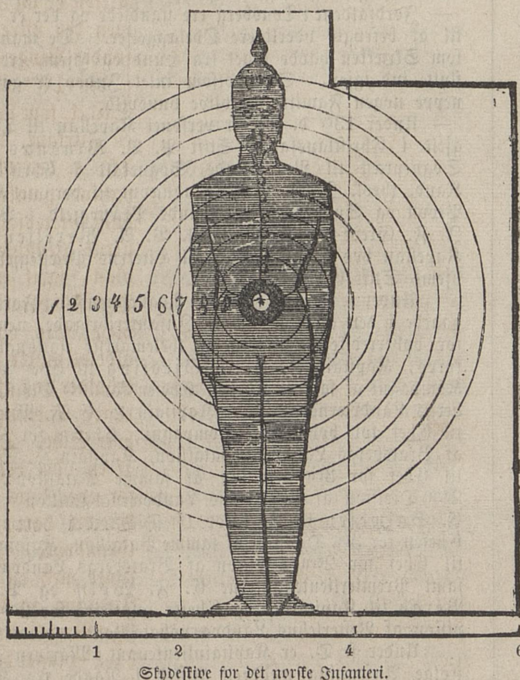

Skydeskive for det norske Infanteri.

Kapitain Landmarks Skarpskyttersigte for Spidskugleskydning med Kammerladningsgevær.

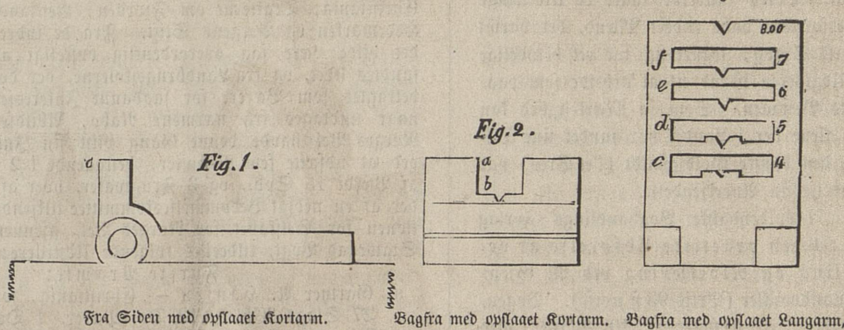

Fra Siden med opslaaet Kortarm. Bagfra med opslaaet Kortarm. Bagfra med opslaaet Langarm.

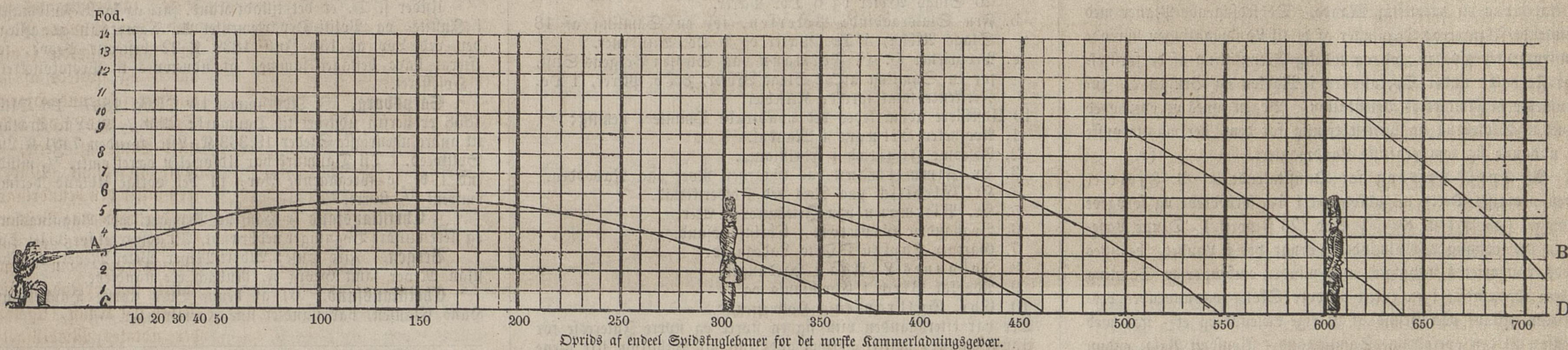

Oprids af endeel Spidskuglebaner for det norske Kammerladningsgevær.

I August 1658 kom nemlig Efterretningen om Carl Gustavs fornyede Angreb paa Danmark. Nye Skatter bleve i denne Anledning paabudne; Soldater udskreves, og det de bedste Mænds Sønner, da de Løsgjængere, der tidligere vare tagne eller havde ladet sig leie, rømte sin Vei; Almuen fik Befaling til at bringe Gevær med sig, naar de drog til Kirke, at stille Vagter ved Varderne og paa Kysten, og at skaffe Soldaterne Vinterklæder. Men Almuen agtede lidet Fogdens Bud: Mange betalte ikke de nye Skatter; Nogle sagde, at de ikke vilde holde Strandvagt, Andre sendte „Børn og Umyndige" eller Folk uden Gevær eller uden Krudt til at passe paa Varderne, og de Fleste gik i Kirke uden Gevær; Vinterklæderne til Soldaterne indkom ikke, førend Vinteren allerede var til Ende. Fogden fortæller i sine Klageskrifter, der ere de eneste Kilder til Kundskab om denne Sag, at Almuen i Masse havde mødt frem til Thinge for selve Lehnsherren og „stillet sig udi Gevær med Foregivende, at de vilde have dræbt ham, om han havde mødt frem; men de havde ikke efter Lehnsherrens baade mundtlige og skriftlige Begjæring villet sige, hvad de havde at klage over ham." Efterat han havde faaet Statholderens Beskjærmelsesbrev, som blev læst til Thinge og fra Prædikestolene, havde dog to eller tre Sogne i Fogderiet svaret, at han for dem skulde være sikker paa sit Liv. Ved Kongebrev af 8de Oktober 1660 blev det befalet Lehnsherren at anlægge Sag i Anledning af disse Uroligheder, for at enten Fogden kunde stande til Rette, dersom han befandtes at have gjort Uret, eller Almuens Anførere revses, dersom Forseelsen befandtes at være paa deres Side. Udfaldet kjendes ikke.

Det turde imidlertid være en overilet Tanke at frakjende deslige Bevægelser enhver national Betydning. De ere sikkerlig spredte Ytringer af en over hele Landet udbredt Mistro og Uvillie mod de fremmede Herrer. Denne viste sig som Modstand mod alle nye Paafund, der betragtedes som Midler til Undertrykkelse; en konservativ Aand udviklede sig hos Almuen, og den stod som Værn for de nationale Rettigheder og Vedtægter, der havde Betydning for en i politisk Henseende aldeles ukyndig Almue. Det var Bygdepolitikens Dage.

Angaaende Begivenhederne i Norge under den saakaldte Kalmarkrig (1611—13) have vore Historikere meddeelt Aktstykker saavel i 3die Bind af Samlinger til det norske Folks Sprog og Historie som i 1ste Bind af de Samlinger, hvis Fortsættelse her ligger for os. Som bekjendt var det under denne Krig, at Georg Sinclair og Johan Munkhaven søgte gjennem Norge at bringe hvervede Tropper til Sverige. Den throndhjemske Lehnsherre Steen Bildes mærkelige Feighed saavel ved dette Munkhavens heldige Foretagende som under hele Krigen er Hovedemnet baade for de tidligere meddeelte og for de her optagne Aktstykker; de sidste ville imidlertid kunne læses med langt større Interesse, da de officielle Aktstykkers Tørhed og Kjedelighed her er formildet ved den halv fortrolige Tone, hvori Brevskriverne tale til Kantsleren Christian Friis. Hr. Steen skal have været en lærd Mand, men hans Nabo, den senere Norges Kantsler, Jens Bjelke, der kjendte „hans Persons Leilighed" siger, at han besværedes „ex passione illa, quæ vocatur cardialgia, med hvilken han gemeenlig er beladen, naar han foraarsages noget extraordinarie at leve." Dette var især Tilfældet i Krigens første Aar, medens han var beskjæftiget med Forberedelserne til et Krigstog, som han efter Kongens Befaling skulde foretage for at beskytte Jæmteland og gjøre Indfald i Sverige. Hr. Steen fandt mange Vanskeligheder ved at opfylde den kongelige Befaling. Naar to tusinde Mand skulde tages af Throndhjems Lehn, maatte hver fjerde Mand, efter Skattebøgernes Udvisende, rykke op; Officierer og krigserfarne Folk savnedes; Tiden var for kort; i Jæmteland var der Mangel paa Levnetsmidler; Kysterne plyndredes af Sørøvere o. s. v. Toget kom endelig istand, men var uheldigt. Krigsfolket kom snart til at lide Mangel paa Levnetsmidler; Nogle døde af Sult og Mange deserterede. De Bønder, som sad hjemme, skulde nemlig besolde de Udskrevne, men da Skatteyderne selv leverede Pengene paa een Gang til Knegtene, havde disse naturligviis bortødslet dem længe førend Toget var tilende. Men for dette og andet Mere blev Hr. Steen, som under hele Toget laa i sin Seng og sendte Sygeattester ned til Kjøbenhavn, siden dømt, og Kongen skal have befalet ham i tre Aar at tage Krigstjeneste udenlands, men da han alligevel hemmelig opholdt sig i Jylland, blev han sat paa Dragsholms Slot, hvor han tilbragte 17 Aar og skal have digtet adskillige Psalmer. De her meddeelte Breve fra de handlende Personer kaste et klarere Lys over Krigsbegivenhederne nordenfjelds. Jens Bjelke, som forresten selv skal have havt for Skik at ligge i Sengen den hele Dag, udtaler i et af sine Breve den Formening, at det gik altfor langsomt med Krigstilberedelserne, men han bemærker derhos, at man maaskee ikke

ved det Onde og ved Straf vilde bringe Almuen til „større Lydighed og Duelighed udi disse Krigshandlingers Bedrift."

(Fortsættes.)

Af **Reise-Erindringer og Livsbilleder** af Chr. Hansteen, hvorpaa Hr. C. Tønsberg nylig indbød til Subskription, er nu 1ste Hefte udkommet og indeholder: 1) Bemærkninger og Jagttagelser paa en Reise fra Christiania til Bergen og tilbage i Sommeren 1821; 2) Begyndelsen af „Reise i Siberien." Reisen til Bergen har vel i sin Tid været offentliggjort i „Budstikken" og derfra (forkortet) optaget i „Hermoder"; men da begge disse Blade ere yderst sjeldne, vil den for de fleste Læsere være ganske ubekjendt. Reisen til Siberien, som man engang saa længselsfuldt ventede, er fra Indholdets Side bekjendt, deels gjennem en fransk, deels gjennem en (mindre fuldstændig) tydsk Oversættelse; men den fremtræder her i den endelige og fuldendte Form, som den bedagede Forfatter ønskede at give den. Den Modtagelse, som den franske Oversættelse har fundet, viser bedst, at disse „Reise-Erindringer", som vi her modtage, ikke ere af en forbigaaende Interesse, men at de, uden Hensyn til Affattelsestiden, stadigt ville vedblive at tiltale - ligesaameget fordi en udpræget Personlighed som mærkelige Kjendsgjerninger derigjennem træde os imøde. Vi troe ikke, at nogen af vore Læsere vil angre paa at have anskaffet sig dette Værk, og vi ville her kun raade dem, som ikke have subskriberet, men dog agte at gjøre det, om ikke at opsætte hermed, da Prisen om ganske kort Tid vil blive forhøiet. Hvert Hefte bliver af Format og Omfang som Hefterne af Munchs „Det norske Folks Historie", og uagtet de vorde ledsagede af Lithographier og Kart, koste de dog blot 60 ß hvert (eller $1\frac{1}{2}$ Spd. for det hele Værk).

„**Dølens**" Nr. 2 indeholder, foruden Indenlandsk og Udenlandsk, „Dølens Eventyr" og et Stykke om Organistposternes Besættelse her i Landet. „Eventyret" handler om Bladets Modtagelse af vor Presse, hvis Angreb paa dets Sprog og Forsvar for det bestaaende med Skarphed imødegaaes, paa samme Tid som Principerne for dette nye Sprog udvikles. — Efter hvad vi høre, har „Dølen" allerede faaet et ikke ringe Antal Abonnenter. Desforuden have endeel Mænd, der varmt interessere sig for et norsk Sprog, tegnet sig for ret betydelige Summer for at sætte Udgiveren istand til at arbeide som paabegyndt og sikre Bladets Bestaaen. Som en Mærkelighed kan anføres, at Bladet ikke alene her i Landet har fundet sine Tilhængere, men at endog den danske Goldschmidt (i et Brev) har ydet Udgiverens Bestræbelse sin Anerkjendelse.

Dansk Literatur. (Gyldendalske Boghandlings Forlag 1858.) Veiledning til den practiske Udførelse af oeconomisk Landmaaling og Nivellering ved A. Güntelberg, Capitain og Landmaaler (Priis 93 ß norsk). Bogen, der indeholder 154 Sider, er ledsaget af 10 Planer med 145 Figurer og udmærker sig ved en tydelig Fremstilling af de for den praktiske Landmaaler fornødne Instrumenter, deres Konstruktion og Anvendelse, ligesom Forfatteren med oplysende Exempler har fremstillet de Feil, som Landmaaleren saa let begaar, samt Maaden, hvorpaa disse kunne rettes og undgaaes. Nivellements- og Koteringsmethoden er fremstillet med Nøiagtighed, ligesom Verifikationen af de forskjellige Instrumenter er forklaret paa en letfattelig Maade. De ledsagende Planer med oplysende Figurer og Tegninger af de til Landmaalingen hørende Instrumenter give en god og tydelig Fremstilling af de forskjellige Forholde under Operationen i Marken og Brugen af Instrumenterne samt deres Verifikation. Bogen synes os overhoved egnet til Skolebrug og specielt tjenlig for dem, der maatte ønske at uddanne sig som praktiske Landmaalere. (r.)

Af Tydsk Læsebog for Dansktalende af P. Hjort er „den prosaiske Deel" nu udkommet i 4de forbedrede og forøgede Oplag. (45 Ark st. 8vo. 1 Spd. 23 ß norsk.) Denne Læsebog, der engang var almindelig brugt her i Landet, benyttes trods Autenrieths velvalgte, men mindre omfangsrige Samling endnu idetmindste i en enkelt af vore Skoler og anvendes desforuden vistnok paa Grund af sit rige Læsestof og et - især med Hensyn til den oprindelige Samlingstid - skjønsomt Valg, endnu mangesteds ved Siden af andre tydske Læsebøger af et mere indskrænket Omfang. Vi finde det derfor ikke overflødigt at henlede Opmærksomheden paa dette nye Oplag, der fremtræder med Forøgelser og Forbedringer. Fortalen er udeladt i dette Oplag, da Forf. agter at udgive den tilligemed Fortalerne til hans tydske Grammatik og hans danske Læsebog som tre særskilte Afhandlinger til Læreres og Andres Brug. Bogens Priis er i Forhold til Tykkelsen og det drøie Format meget billig.

Etatsraad Dr. C. Flor, hvis danske Læsebog er noksom bekjendt, har udgivet en dansk Sprog- og Retskrivningslære (Priis 22 ß indb.), der er hensigtsmæssigen indrettet og som ogsaa her vil befindes brugbar. (Maaskee skulle vi siden give en udførligere Anmeldelse af denne Retskrivningslære og af en iaar hertillands udkommet, da en Sprogransker har givet os Løfte om en saadan.)

Endvidere haves af C. Mariboe Stile til mundtlig og skriftlig Indøvelse af hans meget brugte engelske Elementarbog, hvilke dog Forf. ikke vil have betragtet som udtømmende Behandling af Stoffet, men som en Samling, Læreren selv kan udvide efter Omstændighederne. (Priis 25 ß norsk indb.)

Af religiøse Skrifter ville vi mærke os: F. Arndt: Christelige Betragtninger til hver Dag i Aaret, en vakker Andagtsbog, frit og skjønsomt bearbeidet af C. Mau, der nu foreligger i 3die Oplag og som i kort Tid har fundet en overordentlig stor Udbredelse samt udmærker sig ved en meget billig Priis (86 ß norsk for et indbundet Bind paa mere end 500 Sider.) Den Hellige Skrift i Udtog ved Overlærer S. C. Müller (55 ß norsk indb.) - et hensigtsmæssigt Skrift, hvortil vi mangle et Sidestykke, og hvilket Konfessionarius C. Tryde har ledsaget med en - just ikke velskreven - Fortale. — Bønner og Psalmer til hver Dag i Ugen, samlede af Adjunkt P. A. Holm (indb. 22 ß norsk). Udgiveren har især holdt sig til ældre Bønne- og Psalmebøger, blandt Andet af den antagelige Grund, „at Andagten visselig i høi Grad vækkes og støttes, og Sjælens Vinger mærkelig voxe, ved at bede og synge med vore fromme Fædre, som ere døde salige i Troen, paa deres Maal og med deres Toner." — Kun for Usædvanlighedens Skyld bemærke vi, at paa samme Boghandlings Forlag er udkommet et irvingiansk Skrift, hvis Titel lyder: Om Tidernes Tegn og vor Herres Jesu Christi anden Tilkommelse af Ch. F. T. Böhm (Priis 17 ß norsk).

Norge.

Christiania. At Sommeren var hed have vi Alle erfaret i vore Ansigters Sved, og en Deel af den Frugternes Rigdom, som denne Hede har fremdrevet, have vi nu seet paa Schübelers i Mandags endte Udstilling til Landhuusholdningens og Havedyrkningens Fremme. Saa skjønne Træfrugter har man sjelden havt Leilighed til at see; der var Æbler, Pærer og Bergamotter, man kunde næsten fristes til at sige i overnaturlig Størrelse, og midt i al denne Herlighed prangede som et Par af de fineste og nobleste Former, de tvende nye, eiendommelig norske Æblearter, „Granaten" og „Kaupangeræblet" fra Johannes L. Aga paa Hofland i Hardanger. At opregne selv en ringe Deel af alle disse Frugter skulde blive os et uoverkommeligt Arbeide, vi ville derfor som noget af det Interessanteste bemærke, at her fandtes store modne Pærer fra Strinden, ligesaa Æbler fra Throndhjem og Norddalen paa Søndmøre, modne Mandler af fritstaaende Træ fra Mandal, modne Figen, avlede i frit Land ved Christiania, samt flere Sorter Valnødder fra forskjellige Egne af Landet lige til Christianssund (fra Hr. Nicolai H. Knudtzon). De Egne, der vare bedst repræsenterede, vare Christiania, Trakterne om Fjorden, Vestlandet, Thelemarken, Hedemarken og Bergens Stift. Fra de indre Egne, fra hvilke det vilde være saa overordentlig ønskeligt at erholde Noget, fandtes lidet, og fra Landbrugsskolerne, der dog vel maa kunne betragtes som Bærere for saadanne Interesser, aldeles Intet, naar undtages fra nærmeste Nabo, Abildsø. Selskabet for Norges Vel havde denne Gang viist sin Interesse for Sagen ved at udsætte fem Præmier, bestaaende i 2 Frugtvaser, hver af Værdi 15 Spd., og 3 Frugtvaser, hver af Værdi 10 Spd., der af en nedsat Bedømmelseskommittee tilkjendtes, og af Direktionen for Selskabet for Norges Vel, gjennem dens Formand Statsraad Vogt, tildeeltes følgende Udstillere:

Første Præmie:

a. Gartner A. Hansen — Christiania, for en Samling af 27 Slags Æbler, 12 Do. Pærer, 1 Do. Kvæde, 2 Do. Blommer, 1 Do. Ferskener, 1 Do. Mispeler, 1 Do. Viindruer, 1 Do. Ribs og 1 Do. Hasselnødder samt tørrede Blommer og Kirsebær.

b. Fru Statsraadinde Sørenssen i Christiania, for en Samling af 31 Slags Æbler, 11 Do. Pærer, 1 Do. Blommer, 1 Do. Korneel-Kirsebær (Cornus mas) og 1 Do. Valnødder.

Anden Præmie.

a. Gartner Borgersen i Christiania, for en Samling af 26 Slags Æbler og 6 Do. Pærer.

b. Fru Statsraadinde Petersen, for en Samling af 18 Slags Æbler, 4 Do. Pærer og 1 Do. Viindruer.

c. Proprietær H. H. Formann paa Stedje i Bergens Stift, for en Samling af 22 Slags Æbler, 8 Do. Pærer, 1 Do. Ferskener samt tørrede Kirsebær.

10 Udstillere udmærkedes ved „hædrende Omtale", nemlig:

1. Apotheker Hilmers i Mandal.
2. Assessor Ingstad i Christiania.
3. Hr. Zimmermann paa Gaarden Røer paa Næsodden.
4. Hr. Gleditsch paa Næs ved Frederiksstad.
5. Hr. Biermann paa Jetemyren i Aker.
6. Boghandler Grøntoft i Christianssand.
7. Gartner Larsen i Oslo Ladegaard.
8. Johannes L. Aga i Hardanger.
9. Advokat Birch i Christiania og
10. Chr. Gulbransen i Holmestrand.

Der har efterhaanden viist sig en større og større Interesse for Udstillingerne, hvilket noksom godtgjør, at Publikum ikke alene har følt sig tiltalt af Synet og Duften af de mange skjønne Frugter og Frembringelser, og af den smukke og nette Anordning af det Hele, men at det ogsaa har indseet Nytten og Vigtigheden deraf for Udviklingen af vor Frugtavl. De Besøgendes Antal udgjorde denne Gang i Udstillingens 5 Dage 3370 eller gjennemsnitlig 674 Mennesker om Dagen. Det vil være indlysende for Enhver, som har tænkt noget over denne Sag, at den Vei, som der ved de aarlige Udstillinger er slaaet ind paa, er den eneste, hvorved man kan komme til paalidelig Kundskab om hvilke Frugtsorter her findes og dyrkes i Landet, og denne Kundskab maa nødvendigviis være tilstede, før der kan være Tale om paa en rationel Maade at fremme en saa vigtig og i saa høi Grad forsømt Bedrift, som Frugtavlen er i Norge; thi om en Mand f. Ex. skikker ind en Snees Sorter af Ligt og Uligt, saa vil han her kunne erfare, hvilke af disse Sorter han bør lægge sig Vind om, og hvilke han bør afskaffe; endvidere kan han ad samme Vei faa Underretning om, hvilke Frugtsorter f. Ex. bør anvendes til Most, hvilke til Tørring o. s. v., da nemlig alle Sorter ikke passe lige godt og ikke ere lige anvendelige til samme Øiemed. — Det siger sig selv, at Udstillingerne fornemmelig ere bestemte for vort eget Land, men det er en Selvfølge, at de end yderligere ville kunne opfylde sin Bestemmelse, naar de ogsaa udenfor Landet kunne stifte Gavn og Nytte. Dette er ogsaa allerede skeet, idet Træfrugter og forskjellige andre Produkter fra de tidligere Udstillinger ere sendte til Stuttgart, hvor man saaledes har kunnet danne sig et anskueligt Billede af vore Vegetationsforhold. Denne Gang gjøres Sendinger til Lüttich, Tirnau i Ungarn og Berlin, til hvilket sidste Sted en fuldstændig Samling af alle til Udstillingen indsendte Frugter i disse Dage afgaar.

Hidtil har man kun havt Udstillinger i Christiania og i de to sidste Aar ogsaa i Bergen; men efter den almindelige Interesse og Opmærksomhed, der vises denne Sag, er det vel temmelig sikkert at forudsee, at man inden forholdsviis kort Tid ogsaa paa andre Steder vil træffe lignende Foranstaltninger; naar dette for hele Landets Vedkommende bliver Tilfældet, vil man gjennem Udstillingerne, blandt Andet, ogsaa komme til fuldkommen Sikkerhed om en meget vigtig Sag, om den virkelige Beskaffenhed af Aarsvæxten, hvorom man efter de nu brugelige Indberetninger ikke altid faar de klareste Begreber.

— Under 15de Oktbr. har Byens Formænd og Repræsentanter eenstemmig bevilget 7500 Spd. til Reparationen af Akers gamle Kirke - det af Christiania Sparebank dertil skjænkede Bidrag, 5000 Spd., heri ikke beregnet. Til Skolevæsenet i det nye til Byen henlagte Distrikt er i det Hele bevilget 7226 Spd., deraf 4826 Spd. til Udvidelse og Forbedring af de til Distriktet hørende 4 Almueskoler og 2400 Spd. til Indkjøb af Tomt til en ny Skolebygning for Sagenes Distrikt.

— Skaden ved Branden i Storgaden er taxeret til 3895 Spd.

— Abonnementet i det norske Theater har havt god Fremgang. I Onsdags gaves „De syv militære Piger" og „Zoë" for udsolgt Huus.

— Ifølge kgl. Resolution af 13de Oktober skal der udredes 18,069 Fr. 90 C. som Norges Bidrag til en almeen Belønning til Amerikaneren Morse for det af ham opfundne Telegraph-Apparat.

— Kand. theol. K. M. Breien indbyder til Subskription paa Nyt Missionsblad for maanedlige Efterretninger, væsentlig om Hermannsburger-Missionen, hvilket skal udkomme i Drammen paa O. Steens Forlag med et Ark maanedlig og koste 30 ß. aarlig.

— Byfoged Knap i Bergen, der var bleven konstitueret i Byskriver-Embedet dersteds, er traadt tilbage for en anden Ansøger Sagfører Eenberg, idet disse Herrer ere blevne enige om, at Byfogden for denne sin Villighed skal have $\frac{5}{12}$ af Embedets Nettoindtægter og Sagføreren $\frac{7}{12}$ for at udføre Forretningerne!

— Jordfaldene i Tønsberg ere standsede og der er ingen Grund til at befrygte yderligere Ødelæggelser. De mange Familier, som Skrækken havde jaget fra Huus og Hjem, ere begyndte at flytte ind igjen. Saagodtsom intet Indbo er gaaet tabt, og neppe nogen Familie vil blive huusvild.

— Under 13de d. M. er personel Kapellan til Tveds Præstegjeld i Christianssands Stift P. V. Winsnæs udnævnt til Sognepræst til Porsgrunds Sognekald i Christiania Stift; Kand. theol. J. F. Greve udnævnt til personel Kapellan hos Provst og Sognepræst til Sunds Præstegjeld i Bergens Stift J. F. Greve og Kand. theol. V. A. Wexelsen til personel Kapellan hos Sognepræsten til Hiterens Præstegjeld i Throndhjems Stift C. J. Brodtkorb.

Under s. D. ere følgende Avancements og Forsættelser foregaaede i den christianssandske Infanteribrigade, nemlig: Chefen for bøherredske Kompagni af thelemarkske nationale Musketeerkorps, Kapitain K. A. A. Gjessing til Chef for nedenæsske Kompagni af samme Korps; Chefen for 3die Division af Bratsbergs Landværnsbataillon, Kapitain H. C. F. Munthe Kaas til Chef for bøherredske Kompagni; Chefen for 2den Division af Bratsbergs Landværnsbataillon, Kapitain H. S. Fleischer til Chef for 3die Division af samme Bataillon; Chefen for 2den Division af Vesterlehns Landværnsbataillon, Kapitain C. E. Salwesen til Chef for 1ste Division af samme Bataillon; Chefen for 3die Division af samme Bataillon, Kapitain J. Thue til Chef for 2den Division af Bratsbergs Landværnsbataillon, samt Premierlieutenanterne C. F. Wolff og P. F. C. B. Bergh til Kapitainer og Chefer respektive for 2den og 3die Division af Vesterlehns Landværnsbataillon.

Under s. D. er Kapitainlieutenant i Marinen J. H. Hvidt ifølge Ansøgning meddeelt Afsked i Naade fra Krigstjenesten med en aarlig Pension af 300 Spd.

Under s. D. er det tilladt Kand. jur. og konst. Fuldmægtig i Justits- og Politi-Departementet A. Hansteen at aflægge den ved Lov af 15de Juli 1839 § 22 bestemte Prøve, for, efterat have bestaaet samme, at udnævnes til Protokolsekretær i Høiesteret.

Sarpsborg. I Tidsrummet 1ste Oktbr. 1857—1ste Oktbr. 1858 er herfra udskibet til Danmark: $2958\frac{1}{2}$ K.-Lst. Trælast; til andre udenrigske Steder 19,363 K.-Lstr. foruden 7401 K.Lstr. Splitveed. Til Danmark har Udførselen været omtr. $\frac{1}{3}$ mindre end i de to foregaaende Aar, til det øvrige Udland derimod omtrent $\frac{1}{6}$ større.

I **Christianssand** er Hansens Bryggeri med Vaaningshuus og flere mindre Bygninger nedbrændt, Alt assureret for 3540 Spd.

Bergen. Fire Huse: Albert Meyer, Peter Meyer, og Christian Meyer samt Georg F. Rubach ere standsede.

Christianssund. Et af denne Byes største Handelshuse, Hans Clausen, har standset sine Forretninger.

Embeder og Bestillinger.

2de Adjunktposter ved Stavanger lærde og Realskole, hver med en aarlig Løn af 300 Spd., hvortil for indeværende Budgettermin kommer et Dyrtidstillæg af 80 Spd. aarlig.

Et Overtoldbetjentembede i Christiania Tolddistrikt med 900 Spd. i aarlig Indtægt.

Avertissementer.

Korrespondence.

Hr. Nn. K. i Th. ved D. Ja, hvis det er Dem muligt, maa De følge Planen at gaae til Pssw. — Snart nærmere. — Har v. B. faaet Notitserne, som sendtes med Mn. til Ltnthl.?

Hr. W. i S. De tilsendte Brevskaber ere modtagne. Vi takke meget; de skulle til Tid og Sted blive benyttede.

Christiania. Tryk og forlagt af H. J. Jensen. (Storgaden Nr. 27.)

Illustreret Nyhedsblad.

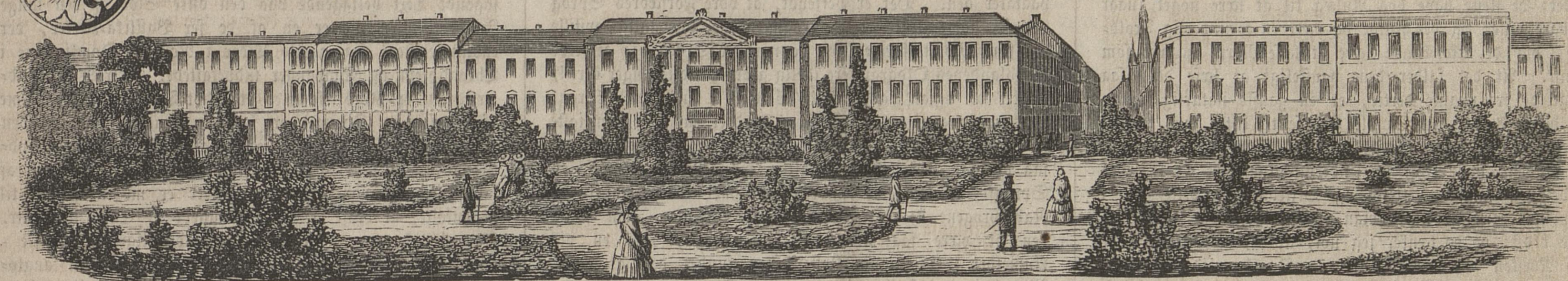

Nr. 45. | Udkommer hver Søndag Morgen. | 7de November 1858. | Abonnementsprisen er 60 ß Fjerdingaaret. | 7. Aarg.

Indhold.

Om Sprogsagen.

(Af I. Aasen.)

I.

Der er visse Folk, som altid klage over Eensidighed hos andre, og som alligevel selv kunne vise den allerstørste Eensidighed, saasnart som Talen kommer ind paa en Ting, som de ikke ret kunne lide. Man kan da gjøre saa mange Modsigelser, som man vil; man kan give nye Oplysninger i Hobetal og forsvare Sagen med de allerklareste Grunde: det nytter dog altsammen intet; de ere fremdeles de samme; de have intet lært og intet glemt. Et nyt Exempel herpaa har viist sig i Bedømmelsen af den nylig udkomne Oversættelse af Fridtjofs Saga „i det nyere Landsmaal." Vore store Aviser have her med en usædvanlig Enighed udtalt sig imod et saadant Paafund, som at skrive Bøger i et saadant Landsmaal; og det har da ikke skortet paa klingende Ord og smukke Taler til Opbyggelse for dem, som holde fast ved den bestaaende Tingenes Orden. Men Talernes Indhold har nu tildeels været saa, at man ikke ret kan lade dem staae hen uden en Modsigelse, ifald man i et saa høirøstet Selskab kunde faae Adgang dertil. Vistnok kunde det dog gaae an at tie, da det nu slet ikke er de ubekjendte Stemmer i Aviserne, som skulle afgjøre Sagen. Men da mange Folk ere eenfoldige nok til at troe alt, hvad der er prentet, hvis ikke en Modsigelse strax paafølger, og da de fleste helst ville troe paa et Forsvar for det, som de ere længe vante til, saa finder jeg dog Grund til at svare noget alligevel, omendskjønt jeg da for en Deel kommer til at sige det samme, som jeg før har sagt ved andre Leiligheder.

De Paastande, som denne Gang skulde komme under Behandling, ere sandelig hverken faa eller smaa. Det er ikke nu som for nogle Aar siden, da man disputerede om, hvorvidt det kunde tillades, at det Ord „Kys" maatte udtales som Kjyss. Det gaar denne Gang ud paa noget, som er større og vigtigere. Der er ei alene fremsat Indsigelse imod det norske Tungemaals Ret til at nyde nogen Dyrkning for sig selv, men der har ogsaa været Tale om, at der ikke er noget Norsk udenfor det Danske. Der skulde altsaa ikke være Adgang til at tænke paa nogen norsk Sprogform, men man skulde lade sig nøie med „en national Farve", som allerede er tilstede i vor Skrift, og som grunder sig paa adskillige norske Egenheder „og fremfor alt i den eiendommelige Grundstemning, der gaar igjennem alt Norsk", som det hedder i Christiania-Posten. Nu var det vistnok hyggeligt, at vi dog fik beholde denne „Farve" og denne „Grundstemning"; men det synes os dog, at dette er lidet. Det er forfærdelig lidet. Det er bedrøvelig lidet. Vi kunne ikke ganske lade os nøie dermed, besynderlig naar vi betænke, at den „eiendommelige Grundstemning" er en saa ubeskrivelig og ubestemmelig Ting, at man ikke kan rigtig blive klog paa Tingen.

Det kunde nu synes os drøit nok, at alle de Oplysninger om Sprogforholdet, som i den senere Tid ere komne for Dagen, skulde saaledes agtes for ingen Ting, og at alle Slutninger, som kunde bygges derpaa, skulde ansees bare som Digt og Hjernespind. Men vi trøste os med, at Kilderne til vor Kundskab om de nordiske Sprogforholde ere endnu tilstede og lige tilgjængelige for andre som for os. Almuens Sprog i Norge lever ligefuldt nu som for ti Aar siden; det seer ikke ud til at skulle døe saa hastigt, og der er Formodning om, at det vil leve længe efter at alle de Profeter ere døde, som have spaaet om dets Undergang. Det gamle norske Sprog er ogsaa nu tilgjængeligt, og saavel dette, som det gamle danske og svenske, bliver alt mere og mere bekjendt ved Udgivelsen af gamle Skrifter. Der er saaledes Adgang til at gjøre Sammenligning imellem Sprogene for at faae Kundskab om deres indbyrdes Forhold. Og ved saadan Sammenligning kommer man nu engang til den Kundskab, at der er et norsk Sprog, som hverken er udgaaet fra det Danske eller det Svenske, men har staaet selvstændigt fra umindelige Tider. Vi kunne ikke føie Folk i at opstille noget andet System, fordi vi ikke finde Sandhed i noget andet.

Det staar nu engang fast, at Norge havde selv et Sprog, førend det blev forenet med Danmark. Og det kommer nok ogsaa til at staae fast, at de Dialekter, som nu bruges af den norske Almue, ere netop udgaaede fra dette gamle Sprog og ikke kunne forklares af noget andet. De nærme sig mere til Svensken end til Dansken, men man kan dog ikke kalde dem svenske Dialekter. Endnu mindre kan man kalde dem danske. Nu ere disse Dialekter noget forskjellige i visse Ting, ligesom ogsaa de svenske og danske Dialekter ere forskjellige i visse Ting. Der er nogen Forskjel i Navnene paa mange Smaating; der er ogsaa nogen Forskjel i enkelte Former. Men med alt dette have de dog en mærkelig Overeensstemmelse, saa at man derved kan udfinde en vis Middelform eller Grundform, hvorfra samtlige Mundarter udgaae som Grene fra en fælles Stamme, idet deres Former danne en sammenhængende Række, og den vigtigste Deel af Ordforraadet er nogenlunde eens overalt, og mere end man strax kan opdage, da man ikke saa snart lægger Mærke til en Lighed, som til en Ulighed.*) Der er saaledes fuld Grund til at sige, at det norske Folk har et Sprog for sig selv, og det ligefuldt, om Sproget ikke er dyrket ved Skrivning. Thi et Sprog kan naturligviis meget godt være til, om der ikke er skrevet en eneste Bog i det.

Nu er det at mærke, at disse Dialekter have alle tilhobe fulgt omtrent den samme Plan som Svensken og Dansken i at aflægge en Deel af de gamle Bøiningsformer. Saavel herved som ved Ombytning af enkelte Ord ere de lidt afvigende fra Sproget i de gamle Skrifter, saa at Dialekternes nuværende Middelform ikke falder ganske sammen med det gamle Sprog, men staar paa et andet Trin, omtrent jævnsides med Svensk og Dansk, dog uden at falde sammen med noget af disse. Denne Form er det, som jeg, i Modsætning til Gammel-Norsk, har kaldet „det nyere Landsmaal" (hvilket man har udhævet som en underlig Ting, uagtet det dog er klart, at en Ting fra dette Aar er nyere end en Ting fra Aaret 1300). Og nu seer jeg ingen Grund for, at den nyere Form skulde være mindre berettiget til Brug og Dyrkning end den gamle, aldenstund det maa indrømmes, at den nye Form falder bekvemmere for Landets Folk end den gamle. Den staar som sagt jævnsides med Nabosprogene og er ligesaa vel skikket som disse til Brug for de kommende Tider.

Forskjellen i Sprogenes Stilling i de tre nordiske Riger er da for Øieblikket denne, at to af dem have en længe hævdet og vel bekjendt Form, men det tredie ikke. I et Land, hvor Sproget har været stadig dyrket ved Skrift, er Formen netop derved bleven hævdet og befæstet, og denne Form ansees da som Landets Normalsprog og et Mønster for Folkets Tale, uagtet det dog kan være en stor Deel af Folket, som afviger betydelig fra denne Form i sin Dagligtale. Hvor derimod Landssproget ikke er kommet til saadan Hævd, der har man et af to at gjøre: enten at lære et andet Sprog og forkaste sit eget, eller at opstille Landssproget i sin fuldkomneste Form til offentlig Dyrkning. Det første kan være det mageligste for enkelte Folk i Landet, men det andet maa vel kaldes det retteste og det nyttigste for det hele Folk.

Nu søger man at afvise disse Paastande med den Indvending, at en Grundform af Dialekterne er intet andet end en kunstig Theorie, en vilkaarlig Opstilling, en Form, som ikke bruges nogensteds. Jeg svarer hertil, at det er netop i en saadan Grundform, at Dialekterne kunne forenes og finde sin Forklaring; og dernæst, at det er netop paa denne Maade, at dette Sprog faar en rigtig Lighed med andre. Normalsproget i andre Lande er ogsaa en Form, som ikke virkelig bruges overalt, fordi det ikke gaar ind paa de mange Forkortninger og Afændringer i Dagligtalen. Der er nok faa Svensker, som tale det Svenske netop saaledes som det skrives; der er nok ogsaa faa Dansker, som tale akkurat, som de skrive. Der er Dialekter i andre Lande saavel som her, uagtet man der har havt et vel bekjendt Normalsprog i lange Tider. Nu kunde man vistnok tænke sig en Dialekt saa fuldkommen, at den uden videre kunde opstilles som Landets Normalsprog; men en saadan vil neppe findes hos os. De fuldkomneste Bygdemaal (f. Ex. det hardangerske) staae rigtignok meget nær ved et tænkeligt Normalsprog; men selv disse have enkelte Mangler, idet der er en og anden Ting, som er bedre i et andet Bygdemaal; og saaledes drives man da tilbage til en ideal Grundform alligevel.

Og lad os nu see, hvad slige Indvendinger lede til. Det skulde ikke komme i Betragtning, at vort gamle Sprog har været anseet som det fuldkomneste i Norden, og at vi endnu have de bedste af de gamle Eiendommeligheder tilbage. Der skulde intet Hensyn tages til den Levekraft, som dette Sprog har viist ved at holde sig saa længe vedlige uden at understøttes af noget Normalsprog. Nabolandenes Bogsprog med sine mange Forvanskninger skulde alene have Ret til at kaldes Sprog; men det norske Talesprog skulde ikke have Ret til mere end det haanlige Navn af Bygdemaal, af Dialekter. Man skulde have Lov til at skrive i hvad Bygdemaal, man vilde, og herme dygtigt efter den bredeste og styggeste Udtale; men man skulde ikke have Lov til at vige et Skridt fra Udtalen eller tænke paa nogen almindelig Form. Om en Talemaade er brugelig over det hele Land, skulde man dog ikke have Ret til at skrive den anderledes end enten i Dansk eller i en Dialekt. Der skulde ikke behøves mere til at fordømme et Stykke i Normalsproget end bare at kalde paa Peer eller Paal og læse Stykket for ham med en latterlig Udtale og spørge ham, om et sligt Maal er brugt i hans Hjembygd, og saaledes at faae ham til at svare Nei, hvortil han da kunde have sin gode Grund. Nei, godt Folk, saa let slipper man ikke fra det.

Nu skal det ogsaa være en mægtig Modgrund, at man ikke har Exempel paa, at noget Folk har dannet sig et Normalsprog af sine Dialekter. Det skulde være underligt nok, om intet sligt Exempel kunde findes; men sæt nu engang, at det var saa: hvad gjorde da det til Sagen? Der er saa mange Tilfælde, da man ikke har noget Exempel at følge. Dersom man ikke skulde gjøre andet, end hvad man selv havde seet af andre, da kom man vist ofte til at staae forlegen, og mange gode Ting vilde da blive ugjorte. For Resten har det vel kke saa stor Nød

*) De, som lægge saa stor Vægt paa Dialekternes Forskjellighed, mindes nok ikke saadanne Ord og Former som: flaug, skaut, steig, beit, let, bles, talde, valde, spurde, fødde, klædde; Gut, Maag, Verfader, Helg, Onn; gild, rann, greid, fram; gjæta, bløyta, laata, høva, minka, skaka o. s. v., eller saadan Talebrug som „han" om en Stol, en Bænk, en Ovn; og derimod „hun" (ho) om en Stue, en Dør, en Seng. Til hvilken Dialekt skal nu alt saadant henregnes? Jeg tænker nok, det bliver rettest at kalde slige Ord norske og ikke Provindsialismer.

med Exemplerne. Thi hvordan man end kan forklare sig Sprogenes Tilblivelse, saa er det dog vist, at ethvert Sprog har havt en Opkomst, da man begyndte at skrive i det og saaledes lagde Grund til den Dyrkning, hvorved det efterhaanden skulde udvikle sig fra et udannet Folkesprog til et veldannet, rigt og fuldfærdigt Normalsprog.

Endelig skal nu det være den kraftigste Indvending, at Folket ikke forstaar dette norske Normalsprog.*) Det kan indrømmes, at der er Folk, som ere saa eenfoldige, at de ikke forstaae andet, end hvad de have hørt fra Barndommen. Men saaledes er nu ikke Mængden af Folket; de fleste have dog Anlæg til at lære noget, naar de bare ville; og det skulde da være en forunderlig Troldskab, om de ikke kunde lære at læse Norsk saa vel som Dansk. At det falder dem vanskeligt at læse det, saa længe de ere uvante dertil, er en ganske naturlig Ting; der behøves dog en Smule Øvelse til dette som til alt andet. Først naar Bøger i dette Sprog vare overalt forhaanden, naar Folk fik Underviisning deri og saaledes havde den samme Lettelse og Veiledning i dette som i Dansken, først da kunde man rigtig sige, hvad Folk forstode bedst; og da tænker jeg nok, at det vilde gaae bedre med Norsken end med Dansken. Og hvorledes forstaar nu Almuen Dansk? Vistnok nogenlunde i de religiøse Bøger, da disse ere skrevne i en gammeldags og populær Stiil, og da man her har den stadigste Adgang til Forklaring, baade mundtlig og skriftlig. Men i andre Sager bliver det nok noget anderledes; skjønt det rigtignok maa agtes, at vi have flinke Folk iblandt, som lære langt mere, end man skulde vente.

Imidlertid er der et Hensyn, som gjør, at vi ikke kunne lægge saa stor Vægt herpaa. Sagen er nemlig ikke den, at det skulde være saa yderlig vanskeligt for vor Almue at lære Dansk; den kunde vel endog lære Tydsk paa en Maade, naar den fik Underviisning deri og ikke i noget andet. Men Sagen er den, at der er et Sprog, som vilde falde Almuen lettere end alle de øvrige, naar den kun fik en Smule Veiledning deri; og alligevel vilde ogsaa dette have lidt Vanskelighed i Begyndelsen. Jeg siger nu, som jeg engang før har sagt: Det er umuligt at skaffe Folket et Sprog, som er saadant, at hvert eneste Menneske strax forstaar hvert eneste Ord. Dette er ikke Tilfældet med Dansken; det er langt derifra. Men det vilde heller ikke strax blive Tilfældet med Norsken. I ethvert Sprog, som skal dyrkes og udvikles til nogen Fuldkommenhed, vil der altid blive et og andet, som ikke alle forstaae. Bogsproget behøver større Korthed og Sammentrængelse end Dagligtalen; det har derfor ogsaa et større Behov for abstrakte og meget omfattende Udtryk. Og selv om man nu kunde undgaae alt Fuskerie med opskruet Stiil og fremmede Ord, saa kan der dog endda blive enkelte Knuder. Det er nemlig Tilfældet, at adskillige gode nationale Ord ere kun lidet bekjendte, medens derimod mange platte og forfuskede Ord ere blevne meget almindelige; og nu vilde enhver kyndig og omhyggelig Forfatter netop søge at fremdrage de første og undgaae de sidste. Alt dette vil gjøre, at mange Læsere i Begyndelsen ville synes, at de ikke finde større Lettelse i Norsken end i Dansken; thi ogsaa her bliver noget at lære; ogsaa her er adskilligt, som trænger til Forklaring. Men det vilde da ogsaa være dumt at lade sig afskrække herved; thi det var dog egentlig kun Begyndelsen, som blev vanskelig, og siden vilde det nok gaae lettere med dette Sprog end med hvilketsomhelst andet.

Her møde vi nu atter en stærk Indvending. Skulde det nye Sprog optage saadanne Ord, som kun bruges paa et enkelt Sted eller som endog kun tilhøre det gamle Sprog, saa blev det jo paa en Maade et dødt Sprog, en forældet Indretning, vil man sige. Hertil svare vi Nei. Det er ikke med Ordene saaledes som med de levende Dyr, at de engang nødvendig maa døe og siden aldrig kunne komme til Liv igjen. Ved den nyere Behandling af vor gamle Historie ere allerede enkelte gamle Ord komne i Moden igjen, og det samme kan skee med flere. Der er ogsaa adskillige gamle Ord, som vi ikke bruge i Dagligtalen, men som alligevel ere os bekjendte, saasom: Hjord, Gidsel, Frist, Miskund, Værdskyld, overvættes, og flere. Vi lære dem nemlig af Bøgerne, fordi de ere gamle i Dansken saa vel som i Norsken. Det er ikke værre at lære gamle norske Ord end at lære nykomne tydske eller franske; og der er desuden den Fordeel ved de norske, at vi dog kunne udtale dem rigtigt og uden Vanskelighed. Imidlertid vilde nu disse ubekjendte Ord ikke blive saa forfærdelig mange, da det nok vilde falde enhver Forfatter naturligst at holde sig til den bekjendte Talebrug, saa vidt som denne strækker til.

*) Blandt andet har der været slaaet paa den Streng, at den store Folkemængde paa Østlandet og ved Oslofjorden vilde være ilde tjent med det foreslaaede Normalsprog. Nu er det vistnok saa, at den, som er kommen længst ud fra den rette Vei, faar altid gaae længst tilbage; imidlertid tror jeg, at Tilbageveien ikke vilde blive saa vanskelig endda. Disse Folk ere dog ikke blevne danske endnu; Sagen er vel heller saa, at de staae paa en Middelvei imellem Norsk og Dansk, saa at de kunne vende til den ene Side saa vel som til den anden. Det er f. Ex. ikke saa vanskeligt at læse „Hestar“ for Hester, især naar man selv siger „Hesta vaare“ for Hestarne vaare. Man kan let læse „kastar“ for kaster, især naar man selv siger „kasta“ for kastade.

At det nu kan have nogen Vanskelighed at bringe et forsømt og vandyrket Sprog til Anseelse i disse Tider, er en ganske naturlig Ting; og især vilde det udkræve en god Forberedelse og en ret alvorlig Sproggranskning af de første Forfattere. Men det er da ogsaa en Sag, som er nogen Møie værd. Det er dog dette Tungemaal og intet andet, som er vort eget; det skulde altsaa være dette, som vi skyldte vor største Omhu og kjærligste Behandling. En saadan Omhu kunde vel ogsaa kaldes en Skyldighed imod vort Land og vort Folk, og det ligefuldt om Folket ikke for Øieblikket kjender sin Ret og paataler den. Det er bekjendt, at vore Forfædres Sprog var saa fortrinligt, at Sprogmændene sædvanlig opstille det som Mønsterformen for de nordiske Sprog, ja at selve Nabolandenes Oldgranskere idelig gjøre Henviisninger dertil, uagtet de ogsaa have gamle Skrifter i sine egne Sprog. Og nu have vi netop den store Fordeel, at de væsentligste af de gamle Fortrin ved Landssproget ere endnu tilstede, saa at man ved god Behandling endnu kunde fremvise en Sprogform, som nok kunde kappes med hvilketsomhelst af Nabosprogene.*) Det vilde ikke være alle, som fandt den at være saa „raa“ og „udannet“, som en vis Anmelder i Christiania-Posten har fundet den at være. Men hvis der skulde disputeres om Smagen, da vilde det nok gaae lige saa ilde med den moderne Sprogform, da vi let kunde opregne en rigelig Mængde af saadanne Former, som vi fra vor Side finde meget stødende og som vi kanskee ogsaa kunde kalde „raae og udannede.“

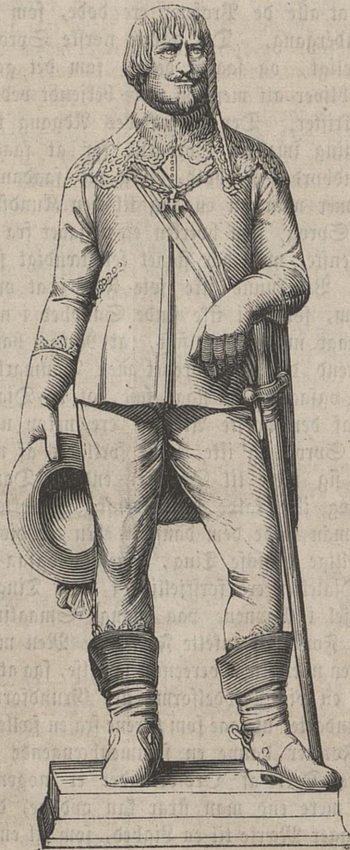

Statuette af Christian IV, skaaret i Elfenbeen af Glosimodt.

Optagelsen af en norsk Sprogform er desuden ikke noget nyt, men netop en Oprettelse af det gamle Forhold i Norden. Saa langt tilbage, som Skrifterne række, havde man tre Sprog i Norden: Norsk i Norge og paa Island, Svensk i Sverige og Dansk i Danmark. De vare vistnok ikke meget forskjellige, men de havde dog sine Egenheder, og især fraskilte Norsken sig i flere Ting, blandt andet ved et rigere Vokalforraad, og dette er endnu tilstede aldeles uformindsket. Nu kunde man vel tænke sig en Sammensmeltning af de tre Sprog til eet, og dette kunde da paa een Side være en Vinding, men et eller to af Folkene vilde dog altid tabe noget derved. En Sammensmeltning af to af disse Sprog var ogsaa uheldig; men det uheldigste, som kunde tænkes, var en saadan Opgjørelse, at Norsken og Dansken skulde sammensmeltes, at der netop skulde oprettes et Fællesskab imellem de to Folk, som ere mest adskilte og have mindst tilfælles, og at netop den norske Form skulde undertrykkes. Nu har Skjæbnen rigtignok villet, at dette Forhold skulde engang indtræffe; men Skjæbnen har ogsaa villet, at den nærmeste Aarsag til dette Forhold skulde engang ophøre.

*) Det er rigtignok en kilden Sag at omtale denne Ting, da det deels kan udlægges som Skryderie, og deels som Fornærmelser imod et Nabofolk; men det bliver dog engang nødvendigt at omtale Tingen alligevel. Her ville vi kun anføre nogle faa af Sprogets Fortrin, nemlig at Adskillelsen af Hankjøns- og Hunkjønsord giver Talen et ganske andet Liv end det underlige Fælleskjøn; at Diftongerne **au**, **øy** og **ei** give større Velklang end **ø** og **e**; at de vexlende Endelser med **a**, **e** og **o** give større Velklang end det evige **e**; at Adskillelsen af **t** og **d** samt af **k** og **g** holder mangfoldige Ordslægter tydeligere fra hinanden; at det rigere Vokalforraad med den større Udvikling af Omlyd og Aflyd giver Orddannelsen en langt større Frihed og forebygger Forvexling imellem de beslægtede Ord.

Foreningen til norske Fortidsmindesmærkers Bevaring.

III.

Det 2^{det} og 3^{die} Hefte er af mere varieret Indhold, da det giver Planer og Tegninger baade af den gamle Steenkirke paa Ringsaker i Hedemarkens Amt og af Stavekirken i Reenlid i Valders. Ringsakers Kirke, indviet til det hellige Kors (det er den eneste Gang, at Dedikationen af en Kirke omtales i disse Samlinger), er ifølge den ledsagende Text beliggende paa den østre Side af den lange Indsø Mjøsen og er en af de sex Basilika-Kirker, der endnu existere fra gamle Tider i Norge, Domkirkerne i Throndhjem og Stavanger indbefattede. Kirken er imidlertid nu en Korskirke med et Midt-Taarn; de tre Arme af Korset og Taarnet ere nemlig senere føiede til den oprindelige Bygning, som bestaar af Skib, Nord- og Syd-Gange og et Chor, hvis Afslutning mod Øst fra først af sandsynligviis var halvrund. Der er megen Grund til at antage, at disse Dele ere byggede af St. Olaf omtr. Aar 1021 og af fremmede - sandsynligviis engelske - Haandværkere. Tilbygningerne, der ere i reen anglo-romansk Stiil, skjønt meget massive, ere rimeligviis udførte omtr. tohundrede Aar senere. Pladerne fremstille Grundplaner, forskjellige Lang- og Tversnit, et Perspektiv af Kirkens Indre og Ydre samt flere architektoniske Detailler. Kirken er overalt hvælvet, men Hvælvet over Skibet er beviislig ikke dets oprindelige Bedækning. Der findes en liden Gravhvælving under Vestdelen af Choret og ligeledes under Alteret i den sydlige Tværgang. Kirken besidder en værdifuld Altertavle af udskaaret Træarbeide og har beholdt sit gamle Krucifix, hvilket i Texten høilig bifaldes som langt mere passende og symbolsk betegnende, end „det nøgne Gravkors.“ Krucifixet henføres til det 14de Aarhundrede, Altertavlen til Midten af det 16de.

Kirken i Reenlid, nok en Stavekirke, beliggende i Nærheden af Hedals, er, skjønt simplere i sin Forziring, dog øiensynlig langt interessantere end hiin gamle Relikvi paa Grund af dens uforandrede Tilstand og Fuldstændigheden af dens oprindelige Indretning. Kirken er i alle sine Dimensioner efter al Sandsynlighed endnu saaledes, som den først opførtes, og bestaar af Skib, Chor og Udspring, de to første af samme Bredde, 20 Fod paa 40, og den sidste halv cirkelformet, og to Trin i Høiden. Choret er adskilt fra Skibet ved en gjennembrudt Væg. Den er forsynet med to Tværbænke, formodentlig originale, saavelsom med andre langs Siderne, og en liden Aabning sees tæt ved Præstens Dør paa Sydsiden, lidt høiere end Tværbænkene, der sandsynligviis har været benyttet som Skriftestol, medens de Bodfærdige knælede i den ydre Gang, der omgiver den hele Kirke. I Chorudspringet, der ogsaa omgives af en ydre Gang, er der en liden Aabning, lukket med en Lem i Vindues-Høide. Med disse Undtagelser ere de eneste andre Aabninger, foruden Præstens Dør og Skibets Syd- og Vest-Døre, de samme runde Huller uden Glasruder, som saaes i Hedals Kirke, og den ydre Gang er blot forsynet med smale Aabninger i Form af Vinduer.

Reenlid Kirke angives som den eneste, der endnu viser det oprindelige aabne Tag og Traditionen henskyder den til det 12te Aarhundrede, men forskjellige Tegn i Bygningsmaaden og de faa Spor af Forziring, den besidder, tyde hen paa, at den tilhører den tidligere Spidsbuestiils Tid og aldeles ikke kan være ældre end 1250, men heller ikke yngre end det 15de Aarhundrede.

Den er under alle Omstændigheder en høist interessant Fortidslevning, og maa, tilligemed andre Trækirker i Norge, frembyde saare belærende Vink for Konstruktionen af Kirker af dette Materiale i vore Dage. Pladerne give flere Perspektiv-Tegninger af denne Kirke, som synes at være vel vedligeholdt, og maa frembyde et malerisk Skue. Dens Dimensioner ere større end Hedal Kirkes, der oprindelig vistnok har været bygget efter samme Plan.

4de og 5te Hefte indeholde Detailler af to Stavekirker, Hurums og Lommens, ogsaa beliggende i Valders. Disse to Kirker ligne hinanden nøie og afvige lige saameget fra de andre, hvis Konstruktion vi have omtalt. De nærme sig noget mere Planen til Hitterdals Kirke, men have snarere en for den ganske eiendommelig Charakteer. De synes at maatte henføres til en meget tidlig Periode, maaskee til det 12te Aarhundrede, og ere visselig ikke yngre end Midten af det 13de, altsaa omtrent 100 Aar ældre end nogen af de Kirker, vi hidtil have mødt. Texten, der ledsager Pladerne, indeholder en velskreven Sammenligning mellem disse Stavekirker og Steen-Basilikerne, som antages for at være deres Forbillede.

Hurum Kirkes oprindelige Deel indskrænker sig nu til en fiirkantet Hal, da Choret og dets sandsynligviis halvrunde Udspring ikke ere levnede. Lommens Kirke besidder derimod endnu sit Chor. De have begge Triforium. Hurums besidder endnu sit oprindelige Klokketaarn, til to Klokker, hvilket Lommens mangler; begge ere berøvede den ydre Svalgang, der, ligesom i andre deslige Kirker, upaatvivlelig omgav dem. Hverken Pladerne eller Texten give en tilstrækkelig tydelig Forestilling om den nuværende indre Tilstand i disse Kirker, medens de levere mange

Detailler af det fiint udarbeidede Træværk i Portaler og andre Dele, hvilke meget ligne de allerede beskrevne i Hedals Kirke. Ulykkeligviis er meget af dette Træskjærer-Arbeide uoprettelig beskadiget derved, at Dørene ere blevne indrettede til at gaae udad, istedetfor at de oprindelig aabnedes indad, hvilken Forandring i de fleste norske Kirker foretoges, som en Følge af en Kongelig Forordning i 1823, i Anledning af det Tab af Menneskeliv, der var foranlediget ved Ildsvaade i en Tømmerkirke (Grue Kirke), hvis indadgaaende Dør forhindrede Menigheden fra at strømme ud.

En Mængde smaae Spiger ere uregelmæssigt anbragte øverst paa Væggene og i Chorbuen i Lommens Kirke, hvilke antages at være brugte til derpaa at ophænge de Tæppener, hvormed Væggene bedækkedes paa Festdage.

I den Samling, De har sendt mig, findes endnu fire Plader, som jeg ikke kan anvise nogen bestemt Plads; de ere imidlertid udgivne af Foreningen og tre af dem behandle Hovedøens Ruiner. En Plade giver en Deel af disse; en anden to Gravstene med Inskriptioner, begge over Kvinder; Inskriptionerne ere affattede paa Gammelnorsk med Undtagelse af det fromme: Requiescat in pace. Ingen af Stenene viser Aastallet, hvilket dog for Begges Vedkommende maa have været det 12te Aarhundrede. Den ene af disse Gravstene, over en Cecilia, er ganske interessant; den knælende Kvindeskikkelse holder en Rulle med den Indskrift: Ora: mente: pia: pro: nobis: virgo: Maria, medens der over hendes Hoved og foran hende viser sig en Haand, som holder nok en Rulle med det ene Ord: Testamentum, og ovenover hænger en Lampe med den høire Haand udstrakt i velsignende Stilling (tredie og fjerde Finger lukkede).

Den anden Gravsteen er simpel og dens Indskrift viser alene Ragnhilder, Holta Bjarnar's Hustrues Begravelsesplads. Den tredie Plade viser sex Teglsteensfliser med indbrændte Figurer fra Hovedøen i halv Størrelse og den fjerde Plade giver Ryggen og Siden af en saakaldet Brude-Stol, der synes at have hørt med til de gamle norske Kirkers Udstyr.

Men lad os vende tilbage til Aarsberetningen for 1854 og de interessante Tegninger, der ledsage den. Disse give en Fremstilling af 3 Runestene med Indhugninger, der meget ligne dem, som træffes i Skotland og ikke bære noget Mærke af at tilhøre den christne Æra i Norden; to Plader Brud- og Brudgoms-Stole fra Lillehereds og Hitterdals Kirker, begge smykkede med de sædvanlige romanske Forziringer, tilligemed nogle Dele af en mærkelig romansk Døbefont fra Røens Kirke i Valders; to Plader af Grandshereds og Saulands Stavekirker i Øvre Thelemarkens Distrikt, der synes at have været mere moderniserede og forandrede end de tidligere beskrevne; to smaae Husebygninger af Træ, der aabenbart ere overordentlig gamle, og en Plade, der fremstiller en meget smuk dobbelt Alter-Lysestage fra Gaupne Kirke (Indre Sogn). Denne synes at skrive sig fra samme Periode som den, der beskreves i Begyndelsen af denne Artikel, skjønt den er af andet Arbeide; Fodstykket har fire Sider, af hvilke enhver fremstiller een af de evangeliske Symboler; i de fire Hjørner er anbragt Dyr, der ligne Drager, hvis Hoveder danne Foden. Uheldigviis gives ingen Beskrivelse af Arbeidet*). Herpaa følger Tegning af et Vindu i Bergens Domkirke, to Plader af Bergens gamle og nye Segl og til Slutning den allerede omtalte Inskription paa den gamle Klokke i Hedals Kirke, hvori Bogstaverne ere saare mærkelige.

Jeg har nu blot tilbage at nævne en liden Haandbog, som ledsager Aarsberetningen for 1854 og er forfattet af Hr. Nicolaysen. Den indeholder en Fortegnelse over norske Oldsager (fornemmelig de af kirkearchitektonisk Charakteer) og vil være en høist nyttig Ledsager for dem af vore Venner, der besøge Norge.

Mit Hverv er endt, og det er kun ugjerne jeg skilles fra disse, med vort Selskab beslægtede Arbeider, der saa aabenbart ere et Kjærlighedens Værk, og som skrive sig fra en Deel af det Skandinavien, hvor jeg har tilbragt saa langt et Tidsrum af mit Liv.

Ved første passende Leilighed sender jeg Dem, Hr. Udgiver, Hefterne tilbage med fornyede Undskyldninger for at jeg saalænge har udsat at anmelde dem.

Deres
G. J. R. Gordon.

*) Stagen findes beskreven i den nedenfor nævnte Fortegnelse af N. Nicolaysen, S. 111—112.

Udsigt over den norske Infanterileir ved Arvalla.

Literatur.

Norske Samlinger. (Slutning fra f. Nr.) Ogsaa om Krigstilberedelserne i det Søndenfjeldske indeholdes Oplysninger i de meddeelte Breve fra Statholderen Enevold Kruse. I en Speiderberetning, som Statholderen nedsender, hedder det blandt Andet: „Talte jeg og med en Bonde, nemlig Halvor Prestegaard udi Werme, som stod og smidde et Plogjern; da sagde han: Gud ske Lov, jeg seer dig Norbagge, vel kommen ind til os, og at vi have intet ondt at forvente hos Eder. Da svarede jeg: I have intet ondt at forvente af vor Konge, men dersom nogen Parlamente er forhaanden, da er Eders egen Konge der selv Aarsag til. Da svarede han: Gud forlade hannem; han haver nok hidindtil forarmet os. Da sagde jeg til hannem: Vilde du unde hannem ondt? Ja, svarede han, jeg vilde, at Djævelen tog hannem bort sin Kaas, og at dette Plogjern stod saa gloende udi hans Hjerte. Da svarede jeg: Vilde du vel miste Jernet derover? Da svarede Halvor Prestegaard mig: Ja jeg gjerne derover vilde miste det, var det end saa godt af Guld. Endvidere sagde fornævnte Halvor saavelsom den menige Mand i Sverige, at nu vilde den gamle Krønikebog gaae for sig, som hellige Broder Staffen haver gjort i fordum Dage, at udi de sidste Dage skulde der komme en regjerende Herre udi Sverige, skulde hedde Carolus og han skulde sledske sig ind som en Ræv, han skulde føre hans Levnet som en Løve og han skulde igjen udjages som en Hund, og udi hans Tid skulde der falme meget Blomster udi Sverige: desligeste skulde udi hans Tid stande to store Slagtninger udi Sverige, en ved Linkjøping (som allerede skeet er), at Mandekropper skulde ligge saa tykt døde paa Marken som Kornbaand paa Ageren, - og den anden skulde stande ved en stor Sø, hedder Sellene [Siljan] udi Østerdalen. Og han fremdeles sagde: nu gaar det for sig, som fornævnte Krønike udviser, at aldrig fanger vi Fred i Sverige, førend Klubbeherren gaar over alt Sveriges Rige, det er: at menig Mand maa reise sig op og ihjelslaae baade Herrerne og Fyrsterne udi Sverige saa vel som Adelen og deres Børn." Om en anden Speider fortælles der: „Alle, som han talte med, ønskede at de maatte være frie for Indfald her af Norge; de vilde gjøre de Norbagger det samme igjen og det med deres Brev og Segl bekræfte; men dersom det sig kunde tildrage, at nogen paa deres Side det gjorde, skulde de det saa straffe med Steile og Hjul, saa det skulde være tilfreds med dennem. Det samme formodede de og af de Norbagger, og sagde nogen af de Svenske, at de intet havde med de Norbagger andet at gjøre end hvis godt er; men have Kongerne noget med hverandre at gjøre, da maae de derom forliges der neder hos dennem selv."

Det fjerde Bidrag indeholder Kapitainlieutenant Hans Jacob Bruns Beretning om den Reise, som den 21aarige Generallieutenant Christian Gyldenløve, - hvis mærkeligste Bedrift forøvrigt er den, at han i en Alder af 6 Aar blev Stiftamtmand over Bergens Stift - foretog i Aaret 1695 efter kongelig Befaling for at inspicere Fæstningerne og Krigsvæsenet i Norge. Det tilhører de egentlige Krigshistorikere tilfulde at paaskjønne de historiske Resultater, der kunne uddrages af denne Beretning. For aldeles ukrigerske Læsere kan Et og Andet være iøinefaldende, f. Ex. at paa Filefjeld viste man de Reisende, „hvor St. Olaf har seilet mellem tvende Bjerge, og til Tegn sees udi en Steen et Mærke af en af hans Hestesko", ligeledes at „Kapt. Rønes Kompagni af det Throndhjemske Regiment med Træbajonetter paa Siden blev præsenteret." For Læsere med almindelig historisk Interesse ere de af Meddelerne H. & E. Huitfeldt leverede Anmærkninger det Vigtigste. Disse indeholde nemlig Oplysninger om de i Beretningen nævnte Personer, der som oftest henhøre til Militærstanden, - Oplysninger, der i lige Grad vidne om Meddelernes Samlerflid og om deres Kundskaber paa det personalhistoriske Felt. For den ubevandrede Læser vil det være paafaldende at see saa mange fremmede Navne i den norske Militær-Etat.

De af Udgiveren meddeelte „Historisk-statistiske Notitser" - hvortil forresten Enhver, der sysler med Fortiden, vil kunne levere passende Smaabidrag - vil Læseren ikke angre paa at gjøre sig bekjendt med.

Nærværende Hefte slutter med et værdifuldt Bidrag til Norges nyeste Historie. Da der imidlertid her kun meddeles nogle faa Breve fra Christian August til Frederik VI, ville vi opsætte nærmere at omtale dem, indtil den hele Samling er trykt.

Hermed anbefale vi „Norske Samlinger" til vore Læseres Opmærksomhed. Deres eget Indhold, der bærer Vidnesbyrd om den utrættelige Udgivers Samlerflid, gjør dem fortjente til den dannede Almeenheds Understøttelse. Om kortere eller længere Tid vil det vel blive klart for Enhver, at den almindelige historiske Opfattelse, der udelukkende dvæler ved en glimrende Oldtid og springer over den firehundredaarige „Dvale", maa vige for et klarere Billede af Fædrelandets historiske Udvikling gjennem Tiderne. At paavise Udviklingens Kontinuitet er et Arbeide, der har Krav paa Nationens bedste Kræfter. Vistnok vil det

kun være spredte Træk, som nu kunne fremlægges til Belysning af den Fortid, der er vor Nutids nærmeste Forudsætning; men en stadig Opmærksomhed for de sidste Aarhundreders Historie vil danne en kraftig Modvægt mod de revolutionære Tendentser, der hente sin Styrke fra den almindelige Tilbøielighed til at oversee de Tider, som ikke afgive noget særdeles Udbytte for Nationalstoltheden.

En Bemærkning bør tilføies. Prisen for disse efter offentlig Foranstaltning udgivne Samlinger, der hidtil kun have bestaaet af Aktstykker, vil sandsynligvis være en Hindring for deres Udbredelse i videre Kredse. At Forlæggerne allerede have nedsat Prisen paa første Bind til det Halve, vil ikke være opmuntrende for de gamle Subskribenter og neppe lokke mange nye. Det maa imidlertid erkjendes, at 6 Skilling Arket efter vore Forholde ikke i sig selv er noget Overdrevent. k—d.

Strid og Fred. Et Digt i sex Sange af Christian Adam. Kbhvn. 1858. 115 S. 8vo. (50 ß.) Gads Forlag. Vi maae tilstaae, at vi kun yderst sparsomt have omtalt den danske Literaturs poetiske Frembringelser. Grunden hertil er dog ikke Mangel paa Interesse, men, som vi tidligere have bemærket, den Omstændighed, at Sangens rette Fugle der, som hos os, sjeldnere og sjeldnere lade sig høre. Den nye Tids Sangere, som bragte den danske Poesi til en forhen ukjendt Høide, ere nu deels hedengangne, deels forstummede, og de friske Kræfter udeblive, som skulle gribe Traaden, hvor de gamle slap den. Politiken og de praktiske Videnskaber kalde der, som nu næsten overalt, Begavelsen til deres lønnende og forevigende Tjeneste. Ingen vil udholde Idee-Dyrkelsens tantaliske Kvaler ligeoverfor disse lokkende Overflødighedshorn, som Tiden opstiller paa de praktiske Bedrifters Alter. Enhver foretrækker at leve legemlig og dø ideelt, fremfor denne kummerlige, kjæmpende, hartad foragtede Tilværelse, som „Samkvemmet med de Ni" nu bereder. Ingen finder sin Regning ved disse Tanker, der ligesom maa fødes og næres ved Ens Hjerteblod, aldenstund Verden skriger, at Systemernes og Lærebøgernes, laante og atter laante, er mange Gange saa meget værd. Naturhistorikerne have strøget de gamle Historier om Pelikanen, som nærede Ungerne med sit Blod. De have med det samme skrevet den nye Tids Program. — Under denne ogsaa i Naboriget upoetiske Tilstand har det været os en Glæde at stifte Bekjendtskab med de ovennævnte sex nye Digt, ikke just fordi dette hans Arbeide overgaar hvad vi tidligere have seet af dansk Poesi; men fordi det giver et Haab om noget Mere, og ialfald tyder paa, at Folk med Begavelse endnu have Selvopofrelse nok - saa maa vi kalde det - til at træde ind i de aftyndede poetiske Rækker. Efter Titelen at dømme, skulde man her slutte sig til et philosophisk Digt. Men dette er ingenlunde Tilfældet. Digtets første Halvdeel er ganske idyllisk-lyrisk, og Sujettet har Landsbyhistoriens Charakteer, idet vi føres ind i landlige, simple Forholde, der gjengives med sine nationale Eiendommeligheder og alle charakteristiske Detailler. I den anden Halvdeel føres vi med Bogens Helt, Jørgen, hvem vi have fulgt fra hans tidligste Udvikling, hen til den slesvigske Krig, hvor en af Fædrelandskjærligheden indblæst Tapperhed udfører sine gribende Bedrifter. Vi møde ogsaa her vor Landsmand Schleppegrell, i hvis Brigade Helten fægter, og om hvem det hedder:

„Soldaten kunde ham forstaae!
Han var som Een af hans —
Hvor mon hans Stemme Hjertet naae!
Hvor mild var Øiets Glands!
Hvor vildest i den hede Dyst
De Kugler sang og peb,
Der viste han sit kjække Bryst
Og lo hvergang det kneb! —"

Hele Digtet udmærker sig ved en frisk lyrisk Strømning. I enkelte af de idylliske Partier, der ere udførte med fine, malende Detailler, bringes vi uvilkaarlig til at tænke paa Christian Winther, hvis fortræffelige Genrebilleder imidlertid disse unge Forsøg ikke kunne kappes med. Sproget i disse Digte er saa specifikt, vi kunde næsten sige lokalt dansk, at det for norske Læsere vil volde samme Møie, som den, de danske finde ved Læsningen af norske Skrifter med en udpræget national Sprogtone. Vi skulle ikke besvære os derover, tvertimod have vi fundet os tiltalt derved, da vor Følelse sagde os, at Digtet derved havde faaet en eiendommelig Charakteer, som ikke kunde andet end udbrede Nyhedens Skjær derover. Forfatterens Vers ere i Almindelighed flydende; dog vil den unge Digter i technisk Henseende endnu have adskilligt at lære.

En anseet svensk Forfatter agter fra Nytaar af at udgive et **Unionsblad**, der vil udkomme hver fjortende Dag og hvoraf Halvparten skal være affattet paa Svensk, Halvparten paa Norsk. Bladet skal omhandle Politik, Literatur og Kunst, men ikke befatte sig med nogensomhelst Polemik. Udgiveren har henvendt sig til Mænd hertillands om literær Bistand, og vi kunne ikke andet end ønske, at denne i rigeligt Maal maa blive ham tildeel, og at dette vigtige Foretagende maa nyde al mulig Fremme.

Blandinger.

Kometen er nu borte, uden at efterlade sig andet Spor, end en liden Mindesteen udi Literaturen, hvilken er reist den af Hr. Ulnæs, - denne utrættelige Mand til at „befordre paany i Trykken" alskens gamle Bøger, - og hvis Inskription er: „Himmeltegn." I denne Pjece, der egentlig er det ene af Jac. Borrebyes i 1750 udkomne berygtede „6 Raritetskammere", belæres man ved Exempler om hvilke Ulykker Kometer og andre saadanne Særsyn „i det nye Testamentes Tider" have trukket efter sig. F. Ex.: „Aar 1471 brændte en Komet i Vægten, efter hvilken fulgte 3 Aars Krig i Biskopdømmet Hildesheim. Dernæst 3 hidsige(!) Aaringer, i hvilke Skovene i Dyringer-Wald, Böhmer-Wald og Schwartz-Wald bleve meget ilde forbrændte af Heden." 1475 „brændte en Komet", hvorefter fulgte Ildebrand i „Cracou" og „Hertugen af Burgundien blev slagen." „Aar 1542 saaes en Komet, som kastede sine brændende Straaler paa en Flod, i hvilken Vandet af deres Hede blev ganske borte og udtørret." „1556 lod sig en Komet see, hvorefter blandt Andet „fulgte en stor Fæ-Død, mærkværdige Mord og Manddrab." „Aar 1577 brændte en Komet med en særdeles lang og forfærdelig Stjert, hvorefter fulgte Danzigs Beleiring, Tyrkernes Indfald i Persien, et stort Jordskjælv og Pest i Basel." Efter en Komet 1596 fulgte „stor Dyrtid" i Lifland, og efter en do. 1604 kom „et stort Dødsfald" m. m. „1618 viste sig en Komet i 30 Dage, hvorefter fulgte 30Aarskrigen." „1654 saaes en stor Komet i Kjøbenhavn, hvorefter fulgte et stort Sneefald. (!)" „1677 saaes en Komet, hvorefter fulgte Ildebrand i Rostock" o. s. v. Udgiveren har ikke ført Skriftet à jour ved Opregning af senere Kometer og hvad de altid have været Forvarsler paa. Det vilde have været ham meget let; efter den sidste Komet, som „brændte", fulgte saaledes Jordfaldet i Tønsberg, og efter enhver anden vilde ogsaa en Ulykke kunne paavises. Tingen er, at hvert Aar paa et eller andet Sted i Verden bringer en Ulykke, saaledes ogsaa de, hvori Kometerne vise sig, og uagtet de vise sig. Ulykkernes Antal ville i det Store taget gjennemsnitlig paa Forhaand lade sig beregne omtrent ligesom Selvmordene, hvor stor Usædvanlighed der end kan synes at være ved begge Dele. — Hvorvidt Folk, som opkoge Bøger, hvori Ulykkerne opfattes paa en saadan Maade, som i Borrebyes overtroiske Skrift, ikke derved skade Publikum ligesaa meget, som de gavne sin egen Pung, ville vi overlade dem selv at betænke. Aldenstund Kriminalloven ingen Straf fastsætter for Udbredelsen af Overtro, har man her intet andet at gjøre, end at appellere til Folks Samvittighed.

Norge.

Christiania. Det er ikke længe siden, at alt Smaaglas, slebet og farvet, indførtes hertil fra Udlandet. Men i den allersidste Tid er dog heri, som i saameget Andet, skeet den Forandring, at Landet selv kan levere, hvad her behøves. Alle fine, kunstigt forarbeidede Sorter Glas kunne nu faaes fra Hadelands Glasværk, der tilligemed Biris og Hurdalens Værker eies af DHrr. Tandberg og tvende Brødre Berg. Foruden almindelige Bouteiller leverer Hadelands Glasværk saaledes Beenglas (der har Udseende af fiint Porcellæn) og alskens Sorter slebet og brændt Glas (Glasmalerier). Disse Forbedringer i Produktionen er naturligviis skeede derved, at de driftige Eiere have indrettet et ordentligt Glassliberi (det drives ved Vandkraft) og indkaldt dygtige Folk fra Steder, hvor Glasproduktionen og navnlig Glasmaleriet staar paa det høieste Trin, altsaa fra Tydskland. Hvor heldige de have været, kan Enhver overbevise sig om ved at besee de Sager fra Værket, som findes i dets Udsalgssted her (Christiania Glasmagazin ved Jernbanetorvet). Ved Siden af de almindelig brugte Sorter af Smaaglas i smukt Udvalg, vil man der forefinde en Samling af kunstigere Arbeider, som maa vække almindelig Beundring. Høiest i saa Henseende staae de „Alabast"-Sager, som vi have seet. Blandt disse findes en med sand Kunstfærdighed forarbeidet kolossal Punschebolle med tilhørende Bræt, Øse og 12 Glas, hvilke alle have indbrændte Tegninger, deriblandt paa selve Bollen et Hogart'sk Maleri. Dette Sæt er dog vistnok forarbeidet mere for at vise, hvad Værket kan præstere, end for at være nogen afsættelig Vare, da det koster omtrent 50 Spd. Men ved Siden af denne Kjæmpebolle haves af samme Glas ogsaa andre Boller, der hverken ved sin Priis eller sin Størrelse ville skræmme Nogen. Til de mere storartede og kunstfærdige, end meget brugelige Sager hører ogsaa et Par Have-Vaser, som paa Grund af sin betydelige Størrelse og det kunstige Arbeide maa have en meget høi Priis. Foruden disse store og dyre Kunstsager vil man finde en Mængde smukke billigere Sager enten i Beenglas eller i det saakaldte overfangs Glas, hvilke kunne haves til moderate Priser. Vi ville her kun nævne Blomstervaser, Frugtvaser, Lysestager og Sukkerskaaler i alskens Kolører og med Forgyldninger, Lampeglas, Melkekander, Pokaler og Karafler - gjennemslebne og blanke - Alt arbeidet med en yderlig Elegance. Foruden saadanne Glassager, der haves paa Lager, leverer Værket efter Bestilling hvilkesomhelst andre, i slebet, forgyldt, farvet og overfanget Glas, samt med malede og indbrændte Navne, Prospekter 2c.

— Den ene af de to Strafarbeidsfanger, som forleden Juli Maaned rømte fra Fæstningen, men som, efterat have drukket sig fuld, blev paagreben strax udenfor Byen, er ved Høiesteretsdom af 25de Septbr. dømt til Strafarbeide paa Livstid for det ved Flugten fra Fæstningen begaaede 6te Gangs Tyveri af nogle Klædningsstykker. Den Medflygtende var før Livsfange.
— Den 28de Septbr. dømtes en dum Kone, der var tiltalt for urigtig Forklaring for Retten (under en lumpen Brændeviinssag), til 3 Aar og 1 Maaneds Strafarbeide og hendes „seentænkte", skjønt lidt mindre dumme Mand til 20 Dages Vand og Brød. Mærkeligt ved denne Sag er det, at Underretten havde dømt Konen til 8 Aars Strafarbeide og Overretten frifundet hende for videre Tiltale. — Under 30te Septbr. faldt Høiesteretsdom over de to Skomagergutter, der sidste Vaar - nærmest som det synes for at udøve „Karlsstykker" i sine Gjenters Øine - overfaldt en Embedsmand oppe ved Parkveien. Den ene dømtes til 1 Aars Strafarbeide, den anden til 20 Dages Fængsel paa Vand og Brød.
— I Repræsentantmøde i Aker den 4de Novbr. fattedes Beslutninger angaaende Opførelse af 14 faste dobbelte Skoler i Præstegjeldet og 2 Rodeskoler. Til hver af hine faste Skoler indkjøbes omtr. 10 Maal Jord eller endog mere. Skolerne paa Haugerud i Lillodalen og paa Holtet ved Bernhuus skulle først istandbringes, og de øvrige saa hurtigt som Midler dertil kunne tilveiebringes.
— Med Nedlægningen af den nye Vandledning, hvis svære Rør ere af Jern og indskibede fra Udlandet, er man nu beskjæftiget paa flere Steder i Byen.
— Foureer A. H. Nielsen er ansat i den nye Assistentpost hos Kæmneren med en Løn af 300 Spd.
— Søndags Aften udbrød Ildløs paa Kjøbm. Hanges Løkke. Udhusene nedbrændte og Vaaningshuset blev meget beskadiget. Ilden antoges paasat. Kort forud var en Paasættelse forsøgt, men som i Tide opdagedes. Ogsaa ved Mad. Hvids Løkke og et Par Steder i Byen er forsøgt Ildspaasættelse.
— Ved kgl. Resolution af 27de Oktober er der nedsat en Kommission, bestaaende af Byfoged E. Saxlund, Politimester Gram og Politifuldmægtig O. C. Roll, ang. Forandringer i Paslovgivningen.
— Under s. D. er Bodsfængselsdirektør Norum overdraget at undersøge Tugthusenes Tilstand i Christiania, Christianssand og Bergen, for derefter at afgive Betænkning og Forslag til en hensigtsmæssig Reform i disse og muligens flere Strafanstalter her i Riget. Norum har imidlertid faaet Tjenestledighed, idet hans Direktør-Forretninger ere overdragne Kand. Rich. Petersen.
— Under s. D. er J. Jacobsens Bibelhistorie autoriseret til Brug ved Skolerne gjensidig med de tidligere autoriserede Bibelhistorier.
— Paa den nylig afholdte Reformationsfest have nogle af Byens Theologer o. A. udstedt en Opfordring om at yde Understøttelse til de betrængte lutherske Menigheder i Udlandet.
— Det norske Bibelselskab sees i det forløbne Aar, endende 30te Juni, at have udbredt 2025 Bibler og 4761 Nye Testamenter, og siden Stiftelsen ialt 96,000 Exemplarer af begge Slags Skrifter. Det britiske Bibelselskab har i f. A. udbredt over 24,000 Bibler og Nye Testamenter.
— Ved Overretten er Præsten Lichtlé for at have udeladt Mad. Solaas i den afgivne Fortegnelse over hans (katholske) Menigheds Medlemmer dømt til 20 Speciedalers Bøder foruden Sagsomkostninger. Underretten dømte ham til 100 Spd.'s Bøder.
— Ifølge de udenlandske Aviser skal den norsk-svenske Regjering have tilstillet Kabinetterne i Paris og London eller idetmindste sine diplomatiske Agenter i Udlandet en Note angaaende Striden mellem Danmark og det tydske Forbund, hvilken skulde gaae ud paa at sikre Danmark Eidergrændsen. Et saadant Dokuments Tilværelse benægtes dog fremdeles fra forskjellige Kanter.
— Iaften (Løverdag) giver Ole Bull sin Afskedskoncert, hvorved ogsaa Møllarguten optræder.
— „Dølens" Nr. 3 indeholder: „Innleiding" til dem, som ville skrive i Dølen (hertil en paabegyndt Oversættelse af en islandsk Saga); Aalmugaskolen, Bladsjaa og Innanlands.
— Kand. jur. C. F. Gjerdrum er d. 8de og Exam. jur. H. K. Ferry d. 12te Oktbr. meddeelte Autorisation som Sagførere ved Underretterne.
— Amtmanden i Nedenæs og Robygdelagets Amt har beskikket forhenværende konst. Lensmand J. J. Klevenberg til Lensmand i Hordnæs Thinglag, Robygdelagets Fogderi. Amtmanden i Finmarkens Amt har under 27de f. M. beskikket Lensmand i Kvædfjords Thinglag, Senjen og Tromsø Fogderi, N. Dahl til Lensmand i Gisunds Thinglag, samme Fogderi, og konstitueret Lensmand O. P. Krogseng til Lensmand i Maalselvens Thinglag, samme Fogderi.

Christianssund. Et af nogle christelige Venner opført Bede- eller Missionshuus er nylig taget i Brug til Missionsforsamlinger.

Udenlandske Efterretninger.

Tydskland. Fru Ida Pfeiffer, bekjendt som eventyrlig Reisende og Forfatterinde af mange Reisebeskrivelser, er død i Wien den 28de Oktober. — I Berlin døde nylig (10de Oktober) Varnhagen von Ense, bekjendt som æsthetisk og kritisk Forfatter, men dog navnligen som udmærket Biograph. V. Ense blev rammet af Slag under et Parti Schak. Han var gift med den navnkundige og aandrige, tidligere afdøde Rahel. — I New-York er den ikke ubekjendte Romanforfatterinde Amalie Schoppe død.
— Dampskibet „Hudson", indehavende Kul og tilhørende nordtydske Lloyds's New-Yorker-Linie, er i Bremerhaven ganske opbrændt.
— I Preussen bebudes et gjennemgribende Ministerskifte at forestaae.

Frankrig. Medens der i Grunden er Veirstille i Politiken, indrettes der uafladelig europæiske Spørgsmaale om alskens Bagateller, for at Gemytterne kunne have noget at henvende sin Interesse paa. Nylig sattes Himmel og Jord i Bevægelse over at Sardinien havde bortleiet en forfalden Bygning til Kuloplagssted for russiske Skibe i Middelhavet. Saa kom en Skrøne om et marokkansk Mord paa Franskmænd omtrent samtidig som Portugals Beslaglæggelse af et fransk Skib „Charles Georg", der i Smug drev Slavehandel paa Mosambiques Kyster, bragte Frankrig i fuld Harnisk. Da Portugal vægrede sig for at udlevere Skibet og give Erstatning, afsendtes 2 franske Orlogsskibe til Lissabon. England, hvis Opgave det er, at hindre Slavehandelen, kunde naturligviis ikke rolig see paa dette, og skulde endog have beordret Kanalflaaden til at afgaae til Portugal, da allerede Spørgsmaalet løstes derved, at Portugal gik ind paa at udlevere Slavehandleren og betale Skadeserstatning, - men under skarp Protest forøvrigt. Erstatningen vil kun beløbe sig til 40,000 Fr. eller ½ Million mindre end Skibets Rheder havde forlangt.
— Den bekjendte Montalembert er sat under Tiltale for en imod den keiserlige Regjering fornærmende Artikel.

Avertissementer.

Christiania. Trykt og forlagt af H. J. Jensen. (Storgaden Nr. 27.)

Illustreret Nyhedsblad.

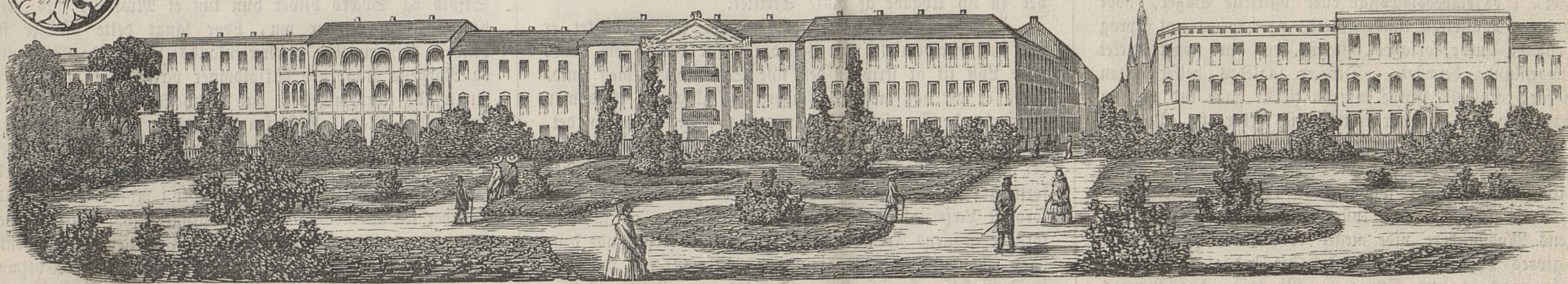

Nr. 46. | Udkommer hver Søndag Morgen. | 14de November 1858. | Abonnementsprisen er 60 ß Fjerdingaaret. | 7. Aarg.

Indhold.

Om Sprogsagen.

(Af I. Aasen.)

II.

Siden de gamle Tider har nu meget forandret sig; mangfoldige nye Indretninger ere komne i Gang; en større Samfærdsel imellem Folkene er indtraadt, og en større Kundskab er udbredt i Landene. I Forbindelse hermed er Læsning og Skrivning nu bleven en almindelig Syssel, som man i forrige Tider ikke kunde have drømt om. Der tales meget om, hvorledes „Kulturen“ har steget og stiger fremdeles. Og da det nu skulde være Kulturens fornemste Værk at udvide Menneskets Omsyn og lede det til at skille det sande fra det falske og især til at bekjæmpe alle Fordomme og ufornuftige Vaner, saa skulde man netop tænke, at det nu maatte være en god Tid til at omhandle en saadan Sag som Dyrkningen af Landets gamle Tungemaal.

Men nu kommer man og fortæller os, at netop Kulturen staaer i Veien for dette Sprog. Altsaa: Aandens Dyrkning skulde ikke kunne bestaae med Fædrenesprogets Dyrkning; det ene skulde bare fortrænge og ødelægge det andet. Begyndte man at dyrke Landets Maal, saa skulde Kulturen standse, saa skulde Uvidenheden, Raaheden og det rene Barbarie blive herskende. Dette er i Sandhed en underlig Tale; men alligevel hører man den idelig baade af høie og lave; ja man seer endog den samme Tanke i Aviserne, udviklet i vene og pyntelige Afhandlinger.

Hvor i al Verden vil man dog hen med saadan Snak? Kan intet Folk have Kultur uden de, som tale Dansk, eller en Blanding af Dansk og Tydsk? Findes der ingen Kultur hos Svenskerne, hos Tydskerne, hos Engelskmændene, hos Franskmændene? Eller hvis der kun er et eneste Sprog, som kan forliges med Kulturen: i hvilket Land og hos hvilket Folk findes da dette Sprog? Man kan ikke andet end harmes over at høre slige tankeløse Paastande atter og atter gjentagne, til Forvildelse for alle dem, som ikke have noget Skjøn paa Tingen. Det synes netop at vise, at det nok ikke er synderlig bevendt med Kulturen her hos os; thi med en rigtig Kultur kunde man neppe være saa fordomsfuld og eensidig.

I Forbindelse hermed staaer ogsaa den Tale, at dette Sprog skulde kun passe til „Idyllen.“ Det skulde være godt nok til Beskrivelsen af en Bondegaard med Folk og Fæ, med Kopper og Kar, med „Græv og Greip“ og saadant mere. Det skulde være godt nok til Fortællinger om Bondens Skik og Viis, til morsomme Historier om „Guten og Gjenta“, til en Barne-Regle, et Bygde-Stev, en liden Fante-Vise, og mere sligt; men det skulde bare ikke komme ind paa noget, som har en Snev af „Kulturen.“ Der vilde være meget at sige herom; men vi nødes til at fatte os i Korthed. Der er dog indrømmet, at Sproget kan bruges til noget, og naar vi ret betænke os, saa er dette en stor Indrømmelse. Dette Sprog har nok hidtil ikke været synderlig forsøgt til noget andet end „Idyllen“, og naar det nu der har staaet sin Prøve, saa kunde det hænde, at det ogsaa kunde forsøges til noget mere. Kunde det nu bruges med nogen Lykke til noget andet, f. Ex. til Historie, Naturhistorie eller deslige, saa vilde man strax blive nødt til at gjøre en ny Indrømmelse, og saaledes kunde det gaae Skridt for Skridt.

Vi skulde ikke troe, at der behøves noget særdeles Beviis for, at Kulturen kan godt forenes med ethvert Sprog; thi vi see dog virkelig Exempler for os paa alle Sider. Kulturens Indvirkning i dette Tilfælde er dog egentlig den, at den giver Trang til en større Udvikling og Berigelse af Sprogene. Om et Sprog er nok saa rigt, saa kan det dog ikke strax have Navne og Udtryk færdige til alle de nye Begreber, som kunne opkomme i Tidens Løb. Men Sproget har Evne til at afgive nye Udtryk for de nye Begreber. Naar nu Kulturen stiger, som det hedder, naar nye Indretninger komme til, eller naar selve Tænkningen udvikles til en større Fuldkommenhed og saaledes kræver større Rigdom og Bestemthed i Udtrykkene, da er der et af to at gjøre: enten at danne nye Udtryk af Landssprogets egen Rod, eller at laane Udtryk af et andet Sprog, hvori vedkommende Sager ere forhen omhandlede. Det sidste er det letteste, men ikke netop det retteste. Naar nu flere Nationer have taget den letteste Vei og gjort de samme Laan fra en fælles Kilde, saa vil der altsaa opkomme et Fællesskab i endeel Ord og Udtryk; og forsaavidt en liden Række af Ord kan kaldes et Sprog, kunde da dette kaldes et fælles Kultursprog. Men for det første er dette ikke noget Sprog, men kun en liden Udfyldning i Sprogene; og for det andet er heller ikke dette nogen Nødvendighed for Kulturen. Det er de nye Tanker, og ikke de nye Ord, som skulle komme Kulturen tilgode. Og nu skulde man netop troe, at Folkenes Kultur kunde forfremmes bedre ved hjemlige og let forklarlige Udtryk for de nye Tanker, end ved en Indpugelse af fremmede Gloser, som man knapt kan udtale og som man ellers hverken ved Rod eller Fod til. Naar man nu betænker, at de høieste og ædleste Tanker netop kræve de simpleste Udtryk, at den aandrigeste Taler netop kan være den mest populære, og at f. Ex. Poesien altid vil have et nationalt Udtryk og ikke vil have kunstige fremmede Gloser, da faaer man en Tanke om, at Sprogets rette Adel og Fornemhed bestaaer i noget ganske andet end i en Rigdom af fremmed Prydelse. Man faaer en Tanke om, at den gamle nationale Udtryksmaade dog maa være den ædleste og værdigste, medens derimod de nylig indførte fremmede Udtryk hellere kunde ansees som en lavere Talebrug, et vandrende Haandværkersprog, en Dialekt for Folk med liden Dannelse og liden Øvelse i Modersmaalet. Man faaer en Tanke om, at det er en daarlig Mode, som har vendt op ned paa disse Ting, og at denne Mode ikke kan vinde Medhold af en grundigere Sagkundskab og Sprogkundskab.

Naar en ny Indretning skal sættes i Gang, har man jo Anledning til at give den hvad Navn man vil. Hvis man for Exempel her hos os havde kaldet den første Dampmaskine et „Eimverk“ og den første Dampbaad en „Eimbaat“, da vilde disse Navne nu have været herskende, og Tingen var ikke bleven ringere derved. Hvis man ved Inddelingen af Militærmagten havde optaget enten det gamle „Fylking“ eller andre almindelige Navne (f. Ex. Skare, Flok, Rad), da vilde disse Navne nu have den samme Gyldighed som de indførte franske Navne. Da man i 1814 skulde indstifte en norsk Nationalforsamling, valgte man at give den en norsk Benævnelse og kaldte den „Storthing“, og Indretningen fik ganske den samme Anseelse som om den havde hedt en Congres eller et Parlament. Hvis man da med det samme havde sat „Ombudsmand“ eller „Tingmand“ i Stedet for Repræsentant, og „Nævnd“ eller „Afskud“ (Orskot) i Stedet for Kommittee, da vilde disse Navne strax have faaet den samme Gyldighed. Og saaledes kunde nok de fleste fremmede Benævnelser have været ombyttede med mere forstaaelige Ord. Og Kulturen vilde ikke have lidt den mindste Afbræk derved.

Ved Siden af det engang givne og altid staaende Ordforraad vil saaledes ethvert Sprog behøve en Udfyldning eller Berigelse, efterhvert som Tænkningen bliver mere udviklet, og nye Indretninger blive indførte. I denne gradvise Udfyldning har nu det Danske rigtignok fulgt med Tiderne; men en stor Deel af Udfyldningen er laant og fremmed, og mange Ord ere tilgjorte af et fremmedt Emne, saa at de hverken ere danske eller noget andet (f. Ex. Bifald, Opsigt, Forfatning, Afsked, beskeden, o. s. v.) I Norsken kan rigtignok en saadan Udfyldning siges at mangle; men derfor behøver man ikke at kaste Sproget bort. Hvis man for det første vil bruge de fremmede Ord, som Folket nu er vant til, da staae disse naturligviis til Tjeneste; og det kunde vel ikke være mere forbudet at bruge dem i Norsk end i Dansk, naar man bare vilde betragte dem som et Laan for den første Nød, og ikke som en Tilvæxt eller Berigelse for Sproget. Hvis man derimod forsmaaer de fremmede Ord og ønsker at danne sig Udtryk af national Rod, da er her ogsaa Leilighed dertil og bedre her end i Dansken. Man skal nemlig lægge Mærke til, at det norske Ordforraad er rigere end det egentlige eller ægte danske, og at de norske Former give rigere Anledning til en ny Orddannelse, blandt andet ved et større Forraad af Vokaler og ved en fuldkomnere Adskillelse af haarde og bløde Konsonanter.

Men denne Fordeel kommer os først da tilgode, naar vi antage en fuldkommen norsk Sprogform og saaledes give Slip paa enhver Tillempning efter den danske. Først da kan Lydsystemets Rigdom fremtræde i sin hele Fylde og med sin naturlige indbyrdes Harmonie, og først da bliver der rigtig Adgang til at udvikle og berige Sproget. Ved Optagelse af norske Ord i den danske Sprogform kan dette ikke opnaaes. Mangfoldige norske Ord staae nemlig i Strid med den danske Form, saa at de der maatte vise sig som en stødende Afvigelse, som et Slags Forvanskning i Sproget; og mange af vore Ord støde ogsaa an imod visse danske Ord, som have lignende Udseende men en ganske anden Betydning.*) Hvis denne Optagelse skulde drives noget vidt, vilde den saaledes frembringe et Blandingssprog, en kunstig Mellemting, som vilde støde paa begge Sider og ikke tilfredsstille nogen af Parterne. Og dette har da ogsaa viist sig i Virkeligheden; man har drevet og opmuntret Folk til at optage ret mange norske Ord, og naar saa nogen har gjort det, saa har han kun faaet Skam til Tak for sin Tjeneste. Og det kan ogsaa bemærkes, at denne Optagelse af norske Ord har været meget længe forsøgt og dog ikke har frugtet synderlig meget, da nemlig kun faa af de optagne Ord ere blevne staaende.

Dette er da ogsaa en Grund til, at vi ikke kunne anbefale noget andet end en reent norsk Sprogform til Dyrkning for dem, som have Lyst og Leilighed og tilstrækkelig Kundskab til at gaae ind paa Sagen. Skal man optage saa mange Ord og Former, at det kan være til nogen rigtig Opreisning for Norskheden, da vil man allerede derved komme saa langt fra Dansken, at man gjerne kunde tage det øvrige med. For fremmede og ukyndige Folk vil Vanskeligheden blive næsten lige stor,

*) Exempler paa saadanne Ord ere: Bog (Bov), Bud (Bod), Dug (Dygtighed), Fald (Fold), Grande (Banke), Hage (Have), Hug (Sind), Kul (Vindpust), Lod (Afgrøde), Mage (Mave), Sag (Sav), mæt (værdig), bande (lægge Baand paa), hele (riimfryse), hugge (trøste), lave (hænge om), møde (anstrenge), sige (synke), svige (bugne), svæve (søvndysse), vaage (vove), øse (ophidse). — Exempler paa Ord, som støde an imod den danske Form i det hele, ere: Braut, Brøyte, sleip, løype, kveikje, belje, glymje, hesje, vitje o. s. v.

og af Modpartiet vil man faae lige saa megen „Smurning", som om man havde taget det hele.*)

Nu er det netop en stor Vinding, at Dyrkningen af det norske Maal kan godt forberedes og drives uden nogen Skade for noget andet Maal. Der er ikke Tale om at afskaffe et bestaaende dyrket Sprog. Der er ikke Tale om, at Dansken skal gaae til Grunde. Selv om den skulde lide nogen Fortrængsel i Norge, saa staaer den dog lige fast for det; den har dog et Hjem alligevel, hvorfra den ikke kan fortrænges. Og selv om Norsken skulde vinde en raskere Fremgang, end vi vente, saa vilde dog Dansken endnu blive længe staaende i Norge, ialfald i Forretningssproget, i de embedsmæssige eller officielle Sager, hvor Forandring vanskeligst kunde gjøres, og hvor et nyt Sprog ikke engang burde forsøges, førend det var noget dyrket og nogenlunde befæstet. Der er saaledes heller ingen Fare for, at Folk skulde tvinges til at gaae ind paa en Forandring, som ikke var tilstrækkelig forberedt. Nødvendigheden vil tilsige, at det nye Sprog i Begyndelsen kun kan bruges i frie Forsøg over selvvalgte Emner, altsaa kun til slige Skrifter, som enhver kan enten læse eller lade være, efter som han lyster. Dette er noget, som Sagens Modstandere vide meget vel; men alligevel skal der gjøres Larm; alligevel skal det hedde: „Man vil paatvinge os et nyt Sprog." Vi maae dog spørge: Hvem er det som har Magt til at paabyde et nyt Sprog? Vi vide ikke af nogen anden Magt end den, som altid følger en retfærdig Sag, idet den altid vinder større Medhold, efterhvert som den bliver gransket og opklaret.

Men paa den Maade blev der da to Sprog i Landet, siger man. Hertil svares, at dette ikke er noget nyt; der er virkelig to Sprog; der har længe været to Sprog i Landet; det ene i Folkets Tale, det andet i Bøgerne. Det ene hører os selv til; det andet er indtrængt udenfra. Spørgsmaalet er nu, om vi skulle vedblive længere med at forsømme og undertrykke det, som hører os selv til.

Endelig tales der ogsaa om, hvor daarligt det er at ville løsrive sig fra „vor Literatur;" men denne Indvending anseer jeg kun lidet værd. Om man læser Bøger i et nyt Maal, behøver man dog ikke strax at glemme det, som man før har læst. Og forøvrigt har nok en gammel Literatur ikke saa særdeles meget at betyde i denne Avisernes og Novellernes Tid, da der kun spørges efter Nyheder, da baade Bøger og Forfattere blive reent forglemte efter nogle faa Aars Forløb, og da kun faa af de ældre Bøger formaae at holde sig oppe i den stedse tiltagende Tilstrømning af nye Skrifter.

Efter hvad her i største Korthed er anført, skulde jeg dog troe, at Forsøget paa at skrive i en norsk Sprogform slet ikke kan være en saadan Galskab, som Aviserne sige. Hvad der kan komme ud af det i Fremtiden, vil jeg ikke sige noget om; jeg befatter mig ikke med at spaae eller læse i Stjernerne; men saa troer jeg heller ikke paa Avisernes Spaadomme om, at „Kulturen" snart vil have jaget Folkesproget paa Flugten. Vistnok er det saa, som jeg selv har tidligere bemærket, at en Forandring i Talesproget kan mærkes paa adskillige Steder (skjønt det just ikke altid er Kulturen, som gjør det); men dette er nu slet ikke saaledes at forstaae, at Forandringen skulde være saa stor eller gribe saa vidt om sig, at der endnu paa lang Tid kunde blive nogen sømmelig Anledning til at triumfere over Folkesprogets Undergang. Den Rod er ikke saa let opreven, det kan man forlade sig paa. Og nu kunde det endog hænde sig, at der hos de mest oplyste Folk paa Landet kunde indtræde en Reaktion, en Tilbagegang til en større Norskhed i Talen; jeg har virkelig hørt nævne Exempler derpaa, og jeg holder Tingen slet ikke urimelig. Men hvorom alting er, saa troer jeg, at Landssproget altid vil finde sine Forsvarere, og at der vil blive virket mere for det herefter end hidtil. Sagen er saa god, at den altid vil vinde Tilhængere, som have Evne til at virke for den, og som have Mod nok til ikke at lade sig afskrække ved de Vanskeligheder, som følge med den.

Men det er da ogsaa at mærke, at dette Sprog udkræver en god Behandling i Begyndelsen, og at det let kunde forfuskes paa en eller anden Maade, saa at det siden kunde blive vanskeligt at føre det tilbage i det rette Spor. Man har her for sig et Sprog med et ypperligt Materiale og med det smukkeste Lydsystem, som man vel kan forlange i noget af de germaniske Sprog; man har Frihed til at vælge den bedste Form og at forskyde alle Forvanskninger, førend de have faaet Fodfæste. Man har den store Fordeel at kunne gjøre dette i en Tid, da den sammenlignende Sprogkundskab staaer paa et høiere Trin end nogensinde før, og da man altsaa har Adgang til at vide, hvad der i enkelte Tilfælde er ret eller ikke. En saadan sjelden og usædvanlig Leilighed burde da ogsaa benyttes paa det bedste. Det vilde være et stort Uheld, om man nu skulde fordærve Sagen ved Skjødesløshed og ved unødige Tillempninger enten efter en fremmed Form eller efter forvanskede Dialektformer. Det gjælder her mere end nogensinde, at man ikke skal „bygge efter hver Mands Raad;" thi hvis man her skulde gaae efter de fleste Stemmer, da vilde Sagen sikkert blive forfusket, da nemlig de allerfleste Raadgivere mangle det, som mest behøves, nemlig en klar Oversigt over det hele Sprogstof og dets Forhold saavel til det gamle Sprog som til de beslægtede Tungemaal. Jeg maa beklage, at ogsaa jeg har engang været inde paa den Vei at ville gjøre alle tilpas, og at derfor adskillige Stykker i min Grammatik og Ordbog ikke ere saaledes udførte, som de burde være. Imidlertid har jeg dog et Haab om at kunne sætte Tingene i en bedre Stand ved en ny Udgave af disse Skrifter.

Det kan være slemt nok, at der for Øieblikket er saa faa Hjælpemidler til Veiledning for dem, som kunde have Lyst til at skrive i den nye Sprogform; men imidlertid er der dog meget at studere paa alligevel, ifald man vil forberede sig rigtig tilgavns, og dette er netop det, som man bør gjøre. Det vilde ikke være nyttigt, om der nu skulde komme en Mængde af forhastede Forsøg med forskjellig Plan og Skrivemaade, da dette netop vilde forvirre Læsernes Begreb om den rette Form og saaledes forsinke Sagens Fremgang i Stedet for at fremskynde den. Men selv om dette skulde indtræffe, vilde det dog kun være en Forsinkelse, som sagt er; til Slutning vilde dog enhver indsee Nødvendigheden af at forene sig om en fælles Form, og imidlertid vilde Begreberne om Sagen være bedre opklarede, end de nu ere. Og det er nu engang min stadige Tro, at jo bedre Begreberne om denne Sag opklares, jo bedre vil Sagen staae. Det er Vankundighed, som hidtil har hindret denne Sag; det er en bedre Kundskab, som herefter skal skaffe den Fremgang.

*) Det nylig begyndte Ugeblad „Dølen" er saaledes ikke blevet synderlig blidt behandlet af Aviserne, uagtet dets store Tillempning efter det moderne Sprog. Bladets Plan at forsøge „et Sprog, som ligger imellem det norske og danske", kan jeg nu efter det foranførte ikke holde med; men uden Tvivl er det Udgiverens Mening, at dette kun skal være en Overgang, og at den fuldkomnere norske Form skal komme efterhaanden.

Stemningen og Partierne i Norge 1814.

(Efter G. P. Bloms „Geschichte der Staatsveränderung Norwegens."

Den 19de Mai indfandt Prindsen sig i Eidsvoldsforsamlingen, ledsaget af sine Statsraader, og holdt en Tale til den. Denne Tales ubestridelige rhetoriske Værd, Prindsens behagelige Maade at fremsige den paa, den naturlige Veltalenhed, han var i Besiddelse af, og endnu mere end alt dette, Øieblikkets Betydningsfuldhed og Handlingens uoverskuelige Vigtighed satte Forsamlingen i en overordentlig spændt Stemning. Det var imidlertid ikke Følelse af Glæde over Fædrelandets Frelse, som bevægede Forsamlingen, det var megetmere en blandet Følelse af Haab og dunkel Anelse, og man tvang sig saa at sige til at glæde sig over Nutiden for at vende Blikket bort fra den dunkle Fremtid.

Denne Stemning syntes ogsaa at bemægtige sig den hele Nation. De larmende Glædesudbrud kunde ikke bringe den hemmelige Anelse til Taushed, men denne vakte Mistanke, lig den, som den frygtsomme Sømand føler, naar han for at skjule sin egen Angst udskjelder sine Kammerater som dem, der ingen Tillid have til Forsynet. De, der ikke havde havt nogen lys Anskuelse af Fædrelandets Stilling og havde vovet at ytre denne sin Mening, bleve nu det Maal, hvorimod man kunde lade sin Uvillie gaa ud og hvorigjennem man kunde lette sin Uro, thi den ene Bevægelse i det menneskelige Gemyt hæver eller formilder de andre. Det var derfor kun en naturlig Følge af denne Stemning, at den offentlige Tone antog en hadefuld Retning. Den ægte Enthusiasme, der til alle Tider og under alle Forhold har avlet store og ædle Handlinger, maatte vige Pladsen for sin blodtørstige Staldbroder Fanatismen. Denne foragter Fornuftens Raad, søger sine Ofre med Hyænens Graadighed og fordømmer dem uden at undersøge deres Forbrydelse. Det blev Mode og Regel at udskjelde enhver den, der paa nogen Maade havde vovet at ytre Tvivl, for en Landsforræder; den læsende Verden blev underholdt med oprørske Spørgsmaal og fanatiske Udbrud mod enkelte Mænd. Det i Christiania udkommende Blad Intelligentssedlerne - et Blad, der kun med liden Føie bar dette Navn, idet det snarere er Mercur end Minerva indviet - var fuldt af afskyelige Opfordringer til at begaae Mord og Skjændselsgjerninger, lig dem, der have brændemærket Pogewischer og Tillyer i Historien, og det endnu i det nittende Aarhundrede blandt et oplyst Folk, hvem forøvrigt Humanitet og Gjævhed er eiendommelig! Det er en Virkning af Fanatisme. Glædeligt er det imidlertid for Humanitetens Ven, at det af denne Tids Produkter fremgaar, at Fornuftens og Oplysningens Helligdomme ikke bleve vanhelligede ved disse Skrigeres Fodtrin. Det var kun den literære Pøbel, der vovede at udtale sig paa saadan Viis.

For at gjøre det saakaldte svenske Parti forhadt, anvendte man alle mulige Midler. Man udskreg dem offentlig som Forrædere, man nævnte de Summer, hvorfor de vare tilfals, man nævnte endogsaa de Kilder, hvorfra disse Summer betaltes, og man undsaa sig ikke for paa offentlig Gade at prædike Mord mod dem, ja endogsaa Gudstjenestens Helligdomme vanhelligedes ved deslige Antydninger, thi der gaves ogsaa i denne Tid Hierarcher, som søgte at gjøre sig fortjente af Fædrelandet ved saadanne Heltegjerninger.

Ogsaa det kvindelige Kjøn syntes at ville tage en Deel i de offentlige Anliggender og politiske Manifestationer, der kun altfor tydelig beviste, at der herskede politisk Fanatisme. I Christiania Intelligentssedler tilbød en Dame sig at ville anføre et Korps Krigere af sit Kjøn. At dette Tilbud ikke vakte nogen Deeltagelse, men kun Uvillie, beviste, at det kun var faa, der saa ganske miskjendte Kvindens Bestemmelse, at de troede, at hun kunde glimre gjennem Bedrifter som Amazonernes i Oldtiden og Poissardernes i den nyere Tid. Ikke at tale om dette Tilbuds Latterlighed maatte det vække Modbydelighed mod Tidens Aand. Kvindelig Dyd, et fromt Gemyt, Afholdenhed fra de Beskjæftigelser, der ligge udenfor hendes Sphære, gjør Kvinden elsket og æret, men væbnet med Skjold og Sværd bliver hun kun et Misfoster, jo mere hendes Form minder om, hvor langt dette afviger fra hendes Bestemmelse. Grækenlands lemlæstede Amazoner og Nordens fraadende Skjoldmøer vække ingen ædel, opmuntrende Fornemmelse, og Menneskevennen vender med Uvillie det Blad i Historien om, der meddeler Efterverdenen deres Bedrifter, medens han rørt dvæler ved Beretninger om Kjærlighedens Seier over kvindelig Frygtsomhed, som den, der drev de første Kvinder i Rom og „de hulde Kvinder fra Weinsberg" til Handlinger, som Efterverdenen nævner med Ros, netop fordi de ikke tænkte paa denne Løn, men fulgte sit Hjertes Trang. Kraft og Ædelmod er Mandens Ziir; Kjærlighed og Mildhed Kvindens. Naar de forbyttes blive begge utaalelige.

Det vilde have været Forfatteren en Glæde at kunne forsikre, at det ikke var saa, men han skylder Sandheden dette Offer af sin Nationalfolelse, og det vil ikke forundre Menneskekjenderen og Historieforskeren, at Patriotismens Aand ogsaa her udartede, at uædle Følelser ogsaa her iførte sig dens Klædebon. Imidlertid kunne vi med lige Sandhed forsikre, at Terroristerne ikke brugte andre Vaaben end Tunge og Pen, og at intet Menneskeliv blev Offer for Fanatismen. Og hvorledes skulde det ogsaa have kunnet komme dertil? — Der var ikke det fjerneste Spor at finde til nogetsomhelst Parti, der arbeidede imod den existerende Tingenes Tilstand. Ingen hemmelige Sammenkomster, ingen mistænkelig Korrespondence, endnu mindre nogen Sammenrottelse eller Opsætsighed mod de offentlige Autoriteter var at mærke, og dette Parti, der kun bestod i Terroristernes Hjerne, vilde aldrig være bleven omtalt, hvis ikke den dunkle Anelse om Fremtiden havde bemægtiget sig ogsaa disses Gemyt og derved avlet et Had mod hver den, som saa videre og dybere, end dem og vilde aabne deres Øine. Og hvortil skulde vel dette Skrig over et saadant Parties Existence tjene? Vilde man vække Splid inden selve Nationen og derved lamme dens Kræfter end mere? Sandelig, havde vore Fiender villet anvende hemmelige Midler for at undertrykke os, vilde intet have været tjenligere for Hensigten, end det, som de saakaldte Patrioter anvendte for at naae det modsatte Maal.

Vist er det, at der gaves Mænd, som troede at skjønne, at det var Prinds Christian Frederiks hemmelige Hensigt at føre Norge tilbage til den gamle Forbindelse med Danmark - til hvilken Ende han ogsaa fremdeles kaldte sig Prinds - at denne Forbindelse ikke kunde befordre Norges Vel, og at Norge neppe vilde være istand til under de forhaandenværende Forhold at forsvare sin Uafhængighed med Værdighed og Lykke. At disse Mænd ytrede sin Mening uden Sky, da det blev dem Pligt at udtale den, og at de talte saa længe til de vandt den Overbeviisning, at deres Tale var som en Røst i Ørkenen - det betegner dem som Hædersmænd. Men saasnart Statens Skjæbne var besluttet og deres Stemme var i Minoriteten, viste de ogsaa Agtelse for den offentlige Mening, og fra dette Øieblik af modsatte Ingen af dem sig, hvad Fleerheden af Nationens Repræsentanter havde bestemt. Vel kunde de ikke undertrykke sin Overbeviisning, de kunde ikke adsprede sin Bekymring for Fædrelandets fremtidige Skjæbne, men de sukkede i Stilhed eller hyldede den Sætning: „Naar Fleertallet af Nationen har Uret, har den Ret."

I Danmark har man i trykte Skrifter paastaaet - og derfra er det udbredt til en større Læserkreds -, at disse Mænd - man kan jo gjerne kalde dem et Parti, Navnet gjør Intet til Sagen - forsaavidt de vare Nationalrepræsentanter paa Eidsvold afgav sin Stemme, ledede af egennyttige Motiver, ikke af sin Overbeviisning.

Ved saadanne Leiligheder er det jo ingenlunde usædvanligt, at Politiken tillader sig at bruge Midler for at naae det forønskede Maal, hvis Retmæssighed ikke Moralisten kan finde indlysende. Det er ganske naturligt, at de, der ikke kunde eller ikke vilde indsee disse Mænds Tvivlsgrunde, og hvem det følgelig var ubegribeligt, hvorledes man kunde nære en anden Mening, end deres, søgte Aarsagerne til denne Afvigelse i personlig Interesse, en Forklaringsmaade, der var saa meget tjenligere for deres Hensigt, som den afmalede Modpartiet med hadefulde Farver.

Det er endvidere ikke at undres over, at nogle danske Lykkeriddere, der hørte til Prinds Christian Frederiks nærmeste Omgivelser, og hvoraf nogle endogsaa vovede at tillægge sig en Vigtighed, som hverken deres foregaaende Liv eller deres nærværende Kundskaber kunde berettige dem til, men som maatte vække Anstød hos enhver tænkende Nordmand, ikke undlode at bedømme de Mænd, der ikke vare efter deres Sid, som deres Fordeel tilsagde dem det

og at udbrede Meninger, der stemte overeens med deres Ideer, i Danmark. Det er endvidere ikke at undres over, at disse Bagtalelser let maatte finde Gehør i Danmark, hvor Norges Rolle maatte blive betragtet med Deeltagelse, og det deels paa Grund af det gamle Venskab og den gamle Forbindelse, som existerede mellem begge de to Folk og maatte virke saa meget stærkere, jo mere det blev styrket ved de individuelle Slægtskabsforbindelsers Baand, deels ogsaa paa Grund af den dunkle Anelse om en fornyet Forbindelse, som Christian Frederiks Foretagende syntes at vække.

Man vil derfor ikke undres over, at disse Bagtalelser fandt Gehør i Danmark, hvor Stemningen dengang var gunstig for saadanne Indtryk, da de sidste Aars Begivenheder og især deleshed den sidste afgjørende Katastrophe ikke kunde stemme Gemyttet til milde Rørelser og rolig Eftertanke. Man vil finde dette saameget mindre paafaldende, naar man betænker, i hvilken Grad det gamle Nationalhad mod Sverige og Fordommen mod denne Nations velvillige og oprigtige Følelser maatte være opflammet ved de sidste Begivenheder, hvor Sverige var gaaet af med Seieren paa Danmarks Bekostning.

Man maa derfor ikke lægge den gjæve danske Nation altformeget tillast, at den let laante Øre til et Rygte, som hverken gjorde dens forrige Broderfolk eller den svenske Nation Ære. Man betænke blot begge Nationers gjensidige Forhold, man betænke de Følelser, som den voldsomme Opløsning af den gamle Forbindelse maatte vække i de Danskes Gemytter, man betænke, at den brave Danske troede at see et reddende Toug rakt sin elskede norske Broder ved Afgrundens Rand og at man af smudsig Egennytte søgte at rive ham det af Hænderne - man betænke alt dette, men gribe i sin egen Barm før man dømmer den Retning, som Danmarks Følelse tog, og man vil ikke frakjende Danskerne hverken Ædelsind eller Humanitet, fordi deres Øren stode aabne for Bagtalelsens Røst.

Forfatteren hørte selv til hine Medlemmer af Nationalforsamlingen paa Eidsvold, hvem disse bagtaleriske Rygter rammede. Han bekjendte sig offentlig til dette saakaldte Parti og kan altsaa ikke optræde som et upartisk Vidne for det og gjøre Paastand paa Tiltro som saadant. Han vil derfor ikke som Bevis mod disse Bagtalelser anføre sin egen Forsikring, at han, skjønt han stod i de fortroligste og venskabeligste Forhold til de vigtigste Medlemmer af dette Parti, ikke opdagede det fjerneste Spor til nogensomhelst Bestræbelse for at lede Medlemmernes Overbevisning gjennem hemmelige Samtaler og end mindre nogensomhelst Antydning til Belønninger. Under lignende Omstændigheder turde han maaskee selv ingen Lid fæste til en saadan Forsikring og vil derfor ikke fordre Saadant af Andre.

Da det imidlertid er af Vigtighed, at denne Plet i hans Fædrelands Historie bortviskes, vil han kun anføre nogle Kjendsgjerninger, der saameget mindre kunne drages i Tvivl, som de ere hans Samtidige bekjendte, og, om de skulde være urigtige, kunne fremkalde Indsigelse fra deres Side, og han vil derefter overlade den upartiske Læser og Efterverdenen Dommen.

Vi ville besvare nogle Spørgsmaal med Hensyn til dette Parti, og opfordre vore Samtidige til at benægte Sandheden af vort Svar, om de kunne. For det Første:

Hvorledes vare de Mænd beskafne, der dannede dette Parti?

Dette Parti talte i sin Midte Mænd, hvem deres Samtidige og deres Konges Agtelse efter, som før denne Tid eenstemmig blev tildeel; Mænd, hvem videnskabelig Dannelse og ægte Ædelsind i lige Grad var eiendommeligt; Mænd, som ved Eiendom og Embede vare uadskillelig forbundne med Fædrelandet, hvoraf Ingen kunde trøste sig med omnia mea mecum porto over Fædrelandets fremtidige Skjæbne, idet de tvertimod maatte staae eller falde med det. Blandt dem talte man Landets største Godsbesiddere; Mænd, der ved gjentagne Valg til Repræsentanter havde erholdt tilstrækkelige Beviser paa, at deres Redelighed ingen Tvivl var underkastet hos deres Landsmænd. Man fandt blandt dem Ingen, paa hvis offentlige eller borgerlige Færd der med Rette kunde kastes nogen Skygge. Blandt dem var der ingen forfængelig Lykkeridder, ingen, der kunde haabe at bringe sine forfaldne Omstændigheder paa Fode igjen paa Statens Bekostning. Man kalde det ikke forfængelig Egenkjærlighed, at Forfatteren regner sig til disses Tal. Han paastaar for sit eget Vedkommende kun et uberygtet Navn, og et Gode, som det er enhver Statsborgers Pligt at forsvare, er ingen Gjenstand for Forfængelighed.

Hvorledes opførte disse Mænd sig i og udenfor Forsamlingen?

Med aabenhjertig Frimodighed bekjendte de i Forsamlingen som udenfor samme sin Mening, at kun en grundig Undersøgelse af Statens Forhold kunde frembringe en moden Beslutning; at man i en saa vigtig Forhandling ikke kunde vogte sig nok for Overilelse. Da det viste sig, at de med denne sin Mening kun dannede en Minoritet, talte de ikke mere, men viste den offentlige Mening tilbørlig Agtelse og forskaffede sig kun ved vigtigere Anledninger et offentligt Vidnesbyrd om, hvorledes de havde tænkt og stemt, ved at lade sine Stemmer tilføre Protokollen.

Hvorledes have disse Mænds Færd været efter Forsamlingen?

Da Fædrelandets Skjæbne var afgjort, traadte disse Mænd som rolige og gode Borgere tilbage i sine Embeder og Privatforholde, og man vil ikke kunne paasige nogen af dem, at han i Iver for, hvad der dengang var Fædrelandets Sag og i ægte Borgersind stod tilbage for nogen Statens Borger. De led taalmodig offentlig Spot og Haan, lod sig mishandle i offentlige Skrifter, og da Udgangen havde bevist, at deres Mening var den rigtige, traadte dog Ingen af dem op for at gjengjælde Lige med Lige, thi deres individuelle Følelser veg Pladsen for Følelsen for Fædrelandet, hvis Stilling var for alvorlig til ikke at bringe den private Pirrelighed til Taushed. De trøstede sig personlig med Opfyldelsen af sin Pligt, og deelte Kummeren med sine Modstandere.

Kun en eneste af dem, Præsten Wergeland, har ved krænket Pirrelighed ladet sig forlede til i et offentligt Skrift at behandle Danmarks politiske Forhold til Norge i ældre og nyere Tid paa en Maade, som hverken gjorde hans historiske Upartiskhed eller hans Følelser Ære; men den almindelige Uvillie, der selv hos hans politiske Troesfæller gav sig tilkjende over dette umodne Produkt, har bevist, at han med denne Tænkemaade stod isoleret fra sit Parti, og den haarde Medfart, han derfor maatte døie, maa frikjende Medlemmerne af hans Parti fra Deelagtighed i hans Følelser. Til hans Undskyldning kan man imidlertid anføre, at disse Følelser ikke nylig vare opstaaede hos ham, og at han allerede under Forbindelsen med Danmark i et offentligt Skrift med Varme havde forsvaret Norges Sag mod samme.

Hvorledes have disse Mænd forholdt sig under den nye Forbindelse med Sverige?

Da hiin Forbindelse indtraadte, der skulde bringe Lønnen for deres politiske Færd, trængte Ingen af dem sig frem for at forlange Befordringer, Æresbevisninger eller andre Slags Belønninger. Deres Løn var deres Overbevisning, og de forlangte ingen anden. Kun meget faa af disse Mænd have beklædt Æresposter under den nye Forfatning eller forandret sin Stilling, og blandt disse faa vil man ikke kunne paavise en eneste En, hvis personlige Fortjeneste ikke begrundede hans Befordring, og hvem ikke Prinds Christian Frederik under andre Forhold vilde have tildeelt lignende Værdigheder. Hermed er ingenlunde sagt, at den nærværende Regjering har tilsidesat disse Mænd for at skaffe sig Ry for Upartiskhed; men de have ingen Befordring søgt. Derimod har det viist sig, at den modsatte politiske Mening ikke har været nogen Hindring under den nærværende Forfatning, idet mange Mænd af denne Anskuelse med Lynets Hurtighed ere blevne fremtrukne, og skjønt disse Ophøielser ville kunne retfærdiggjøres ved deres personlige Fortjenester, viser dog dette tilstrækkeligt, at den nærværende Regjering hverken har villet belønne eller straffe den Tids politiske Anskuelser. Allerede ere ni Aar henrundne*) og endnu har der ikke viist sig noget Spor, der kunde hentyde til nogensomhelst uædel Indflydelse fra den svenske Regjering paa Eidsvoldsforsamlingen.

Nu ville vi overlade det til den upartiske Verden at bedømme, om saadanne Mænd kunde være Forrædere? Om et Parti, der frimodig bekjendte sin Mening, skjønt den stred mod Tidens Aand, der blev denne Mening tro, skjønt den snart blev erklæret for en Minoritetens Mening, der stillede sig blot for politiske Fanatikeres Spot og Forfølgelse, skjønt disse vare de seirende, og som trods disse Forhold ikke afveg fra sin Mening, om dette Parti har kunnet handle af egennyttige Grunde eller mod egen Overbevisning? Om endvidere disse Mænd i ni lange Aar ikke vilde have fordret sin Løn, naar en saadan var dem tilsagt, eller om de ikke vilde have ytret sin Uvillie derover, hvis man havde været utaknemmelig nok til at nægte dem den.

Disse ere Kjendsgjerningerne, og Dommen kan ikke blive tvivlsom. Under saadanne Omstændigheder vil man kun ansee en fast Overbevisning som Motivet til en saadan Fremgangsmaade. Den, der beiler til Tidens Aand, den, der sætter sin personlige Interesse imod sin Overbevisnings Stemme, vil ikke lade Phænomenerne paa den politiske Himmel ude af Betragtning, selv om de for hans Fornuft kun stille sig som Meteorer, thi hvo kjender ikke de politiske Ivreres Udsvævelser? For hvem stod Fremtiden klar og hvo vovede at haabe, at den vilde ende saaledes?

Vel har man endnu ytret, at Patrioterne, som de kaldte sig, i Forsamlingen eller nogle af dem havde ladet sig lokke af Prinds Christian Frederiks Løfter. Forfatteren tror det ikke. Han kjendte mange af disse Mænd, hvis ubøielige Redelighed og hvis ædle Sind forbyder enhver saadan Mistanke. Og havde de havt en anden Anskuelse af Tingene, end den, som de ytrede, hvorledes kunde de da tro paa Prinds Christians Evne til at opfylde sine Løfter? — At dette Parti, skjønt det i sin Midte talte Mænd af udmærket Indsigt og stort Talent, dog ikke saa de Klipper, hvorpaa Statsskibet maatte strande, eller frygtede Følgerne af et saadant Skibbrud, vil ikke være paafaldende for dem, der af Historien have lært, hvorledes de politiske og religiøse Meninger kunne bemægtige sig den menneskelige Aand, thi han vil erkjende, at den, der forsvarer en Mening, hvis Rigtighed bliver bekræftet ved Erfaringen, hyppigere maa tilskrive det ydre Forhold end sin egen Aands Kraft, at han tænkte saaledes og ikke anderledes; den, der kan forblive kold ved sin Religions og sit Fædrelands Sag, han har ingen Religion og intet Fædreland.

*) Skrevet i 1823.

At disse Mænd lode sig forlede af sin varme Følelse for Fædrelandet, af de bedragerske Forhaabninger, som Prinds Christian Frederik opvakte hos dem, maaskee af sin personlige Hengivenhed til denne Prinds, der virkelig havde meget Elskværdigt ved sig og af sin medfødte Fordom mod Sverige, er vel muligt, men at de vare sig disse Forlokkelser bevidste, tror Forfatteren paa ingen Maade. Den Tro, at kjæmpe for sin Konge og sit Fædreland, gjør salig, og hvo vil ikke hengive sig til den. Hvo vægrer sig ikke ved at lade sig vække af denne søde Slummer ved Virkelighedens umilde Haand?

Skjønt Pluraliteten var afgjort for Prinds Christian Frederiks Sag eller, som man kaldte den, Fædrelandets Selvstændighed, idet den udgjorde mere end to Tredieparter af Forsamlingen, maa man dog mere tilskrive samme Forsamlingens Mechanisme, som Prinds Christian Frederik klogeligen havde vidst at indrette efter sin Hensigt, end nogen forherskende Overbevisning. I Forsamlingen, der bestod af 112 Personer, befandt sig 31 Repræsentanter fra de forskjellige militære Korpser, hvis Deeltagelse deri var mod alle Regler for national Repræsentation og hvis Anskuelse om Fædrelandets Stilling af Grunde, som vi tidligere have anført, ikke kunde være frie. Af disse bestod Halvparten af udannede Soldater og Underofficierer, hos hvem man hverken kunde formode politisk eller statsøkonomisk Indsigt. Foruden disse var der endnu 22 Bønder i Forsamlingen, hvis Stemmer bleve talte, men som hverken kunde have tilstrækkelig Indsigt eller Fordomsfrihed til at afgive sin Stemme efter modent Overlæg. De valgte sit Orakel, og det fulgte de blindt. Kun tre af dem stemte med Minoriteten.

Naar man betænker, at Minoriteien bestod af mere end 30, vil det være let at indsee, at vistnok Fleerheden af Stemmer, men ikke Summen af Intelligents bestemt, Norges Skjæbne i denne Forsamling. Dertil kommere at der gaves Mænd i Forsamlingen (dette kan Forfatteren forsikre af Erfaring), der vistnok ingen Tillid havde til et lykkeligt Udfald af den politiske Rolle, Norge havde begyndt, og heller ikke billigede Pluralitetens Overilelse, men dog nærede Betænkelighed ved at modsætte sig en Sag, for hvilken en afgjort Pluralitet havde udtalt sig og ofrede sin Overbevisning for sin personlige Sikkerhed, idet de ansaae det for unyttigt at lægge sin Stemme til den forhadte Minoritet. Saaledes bliver det indlysende, at hvis ikke de dertil udtrykkelig befalede Uvidende gjennem Prinds Christian Frederiks Politik havde havt Stemmer, vilde Forsamlingen have havt et andet Resultat, ligesom mange, der fornægtede sin Overbevisning, vilde have været sig denne bekjendt. Under Omstændigheder, som de daværende, kan Pluraliteten ikke forlade sig paa noget enkelt Medlems Overbevisning, hvorimod det Parti, der bliver staaende ved en oplyst og uforanderlig Minoritet kun kan bestaae af saadanne Medlemmer, hvis faste Bestemmelse blot følger Overbevisningen og ikke lader sig imponere af de ydre Forhold.

Leiren paa Axvalla.

VII.

Infanterirekrutternes Underviisning foregik som sædvanlig efter de gjældende Forskrifter og lededes forøvrigt af Hs. kongelige Høihed Kronprindsregenten selv, der i Almindelighed daglig og ofte endog to Gange daglig var tilstede paa Pladsen, hvilket naturligvis maatte være en mere end tilstrækkelig Opfordring for Enhver til at gjøre sig den yderste Flid. Der skulde øves alle Slags Stillinger og Bevægelser i sluttet, spredt og blandet Stridsorden foruden Skiveskydning, Bajonetfægtning, Felttjeneste, Leirslagning, Pakning, Pudsning, Legemsøvelser, Læsning og Sang, - en temmelig vidtløftig Opgave, naar alle Lærlingerne ikke alene vare uøvede i ethvert af disse Fag, men endog uvante med at lære i Almindelighed, og Tiden, hvori alt dette skulde gjøres og Intet forsømmes, desuden blot var 30 Dage, deri Helligdagene indbefattede. Ikkedestomindre bleve alle disse Øvelser virkelig gjennemgaaede, og den ved Slutningen aflagte Prøve og det derover udtalte Vidnesbyrd vare saa tilfredsstillende, som det - i Betragtning af den knappe Tid - kunde ventes.

Etterstadveiret var i disse Maidage neppe paa langt nær saa blidt som i Tullins Tid; thi Regn, Snee, Hagl, Storm og Kulde vare saagodtsom de eneste Afvexlinger man havde i Veirliget, og det hændte endog en Gang, at et Telt aldeles splintredes fra Øverst til Nederst af Regnstormen og styrtede ned over Hovederne paa de forbausede Beboere, der i et Øieblik bleve baade vaade og huusvilde. Imidlertid var Sundhedstilstanden ganske god,

og intet Dødsfald indtraf, der kunde bidrage til at nedstemme Gemytterne.

Den almindelige Arbeidstid var om Hverdagene kun 8 Timer, og Søndagene vare, som de bør være, Hviledage, saa at Kræfterne og Gemytterne, ret som det var, vare oplagte til en eller anden Munterhed om Aftenen. Da kappedes Østerdøler, Numedøler og Thelemarkinger i de mest overgivne Kast og Kunster, og der var i det Hele ingen Ende paa Kappelyst og Udholdenhed.

Ti Dage efter Infanterirekrutternes Indrykning paa Etterstad ankom de til Arvalla bestemte 2de Eskadroner. Deres Leir var i Forveien opsat, og de ventedes ved Middagstid. Saasnart Rekrutterne, hvoraf neppe nogen før havde seet hverken Kavalleri eller Artilleri, fornam Kavalleriets Nærhed, styrtede de ud af Teltene og opstillede sig foran Leiren for at see og hilse paa sine ridende Kammerater, med hvem de i 20 Dage skulde dele Baadt og Tørt paa Etterstadsletten. Kavalleriet defilerede med festlige Trompetere paa hvide Skimler i Spidsen for Eskadronerne, langs disse frivillige Linier; Infanteriet istemte nogle gode norske Hurraer, idet alle Huerne fløi i Veiret som en Mine, hvorpaa nogle Heste havde den Artighed at steile, medens alle Rytterne under uendelige Hurraer lystigt svingede sine Pallasker til Tak for Velkomsten. Senere, da de vare stegne af og skulde til at gjøre sine Naboers nærmere Bekjendtskab, kaldte de disse under venlige Haandtag i al Godslighed „Hestekræmmer", hvilket gav Anledning til Munterhed og venskabeligt Forhold mellem begge Vaabenarters Mandskab, som vedvarede under de 20 Dages Samvær paa Etterstad. Dette var jo i Grunden naturligt, da alle Mand her vare fra Landet og Alle havde eens Opfatning baade for og mod dette Tog.

Kavalleriet brugte samme Slags Telte og nød samme Slags Marketenterforpleining som Infanteriet; men deres lave, vandsyge og som en Følge deraf sølede og usunde Leirplads mindede vel meget om Balaklava. Værst var det dog med de stakkels Heste, der Dag og Nat skulde staae under aaben Himmel, og hvis Elendighed blev saa foruroligende, at der maatte gjøres 1 à 2 Forestillinger for at faae opført 2de simple Sommerstalde. Da Pladsen var liden og mindre skikket for Kavalleriets Bevægelser, maatte de to Vaabenarter, for ikke at være hinanden iveien, bruge den hver sin Tour om Dagen, og det var interessant for Infanteristerne i sin Frihed i Ro at faae betragte nogle Prøver paa de frygtelige, lavinagtige Kavalleriindhug, som, hvis de skulle afslaaes af Infanteri, maae mødes med et Mod ligesaa koldt og haardt som Staalet i dets Bajonetter. Kavalleriets Beklædning og Bevæbning foregik lidt efter lidt, og da de vare færdige dermed, maatte man indrømme, at Folkene toge sig godt ud i de korte, dobbeltspændte, mørkegrønne Vaabenfrakker, og at de røde Chakoer med hvide Snore fremkaldte et ganske stadseligt Præg. Yderplagget bestaar af en næsten fodsid, mørkegrøn Rytterkappe af Snit omtrent som de gamle Dragonkapper, og Ridebuxerne vare saagodtsom heelt igjennem betrukne med sort Skind. Vaabnerne vare de sædvanlige brede hafstrømske Pallasker i blanke Staalbalge og de nye Kammerladningskarabiner, der hang ved Siden af Rytterne og gave dem det raske Sving, der tilhører det lette Kavalleri. Karabinen var forøvrigt forsynet med Skarpskyttersigte og Messingknap paa Kolben for Øiepunktet, og indesluttedes, naar den ikke brugtes, i et Læderhylster.

En Mængde Tilskuere var altid, naar ikke Veiret var altfor barskt, tilstede og blandt dem ogsaa nogle fremmede Officierer, franske, danske og svenske, der udgjorde H. kongelige Høiheds Følge og gjorde sig bekjendte med begge Vaabenarters Beklædning, Bevæbning og Taktik. Blandt disse Fremmede gjorde tvende franske Officierer, den ene af Zouaverne, den anden af Vincennesjægerne, mærkeligst Indtryk paa vore Folk, deels for deres halv østerlandske, halv europæiske Dragt, deels for deres kjække, krigerske Udseende; men de syntes det var besynderligt, at de begge to skulde have saa reent for store Buxer.

En Søndag Formiddag holdt den for Arvallaleiren bestemte Feltpræst en vakker Prædiken for Infanteriet og Kavalleriet samlet; men et skrækkeligt vedholdende Øsregn bidrog desværre ikke lidet til at forstyrre Andagten den Dag, og næste Søndag, da der ogsaa var berammet Gudstjeneste i Leiren, kom et lignende Uveir igjen og forhindrede aldeles, at Tjenesten kunde holdes, saaledes at de Infanterister, der havde længst Vei hjem, kun fik høre Prædiken denne ene Gang fra sin Afreise fra Hjemmet i Slutningen af April og indtil Ankomsten til Arvalla ved St. Hanstid.

I de allersidste Dage af Infanteriets Rekrutskole ankom ogsaa Artilleriet til Etterstad, dog ikke for at ligge i Leir, men blot for at exercere der; thi de havde med sine Heste faaet anviist Leilighed i Byen. De udgjorde 2de Halvbatterier under en Overstbefalende og bleve tildeels udrustede efter nyeste Reglement.

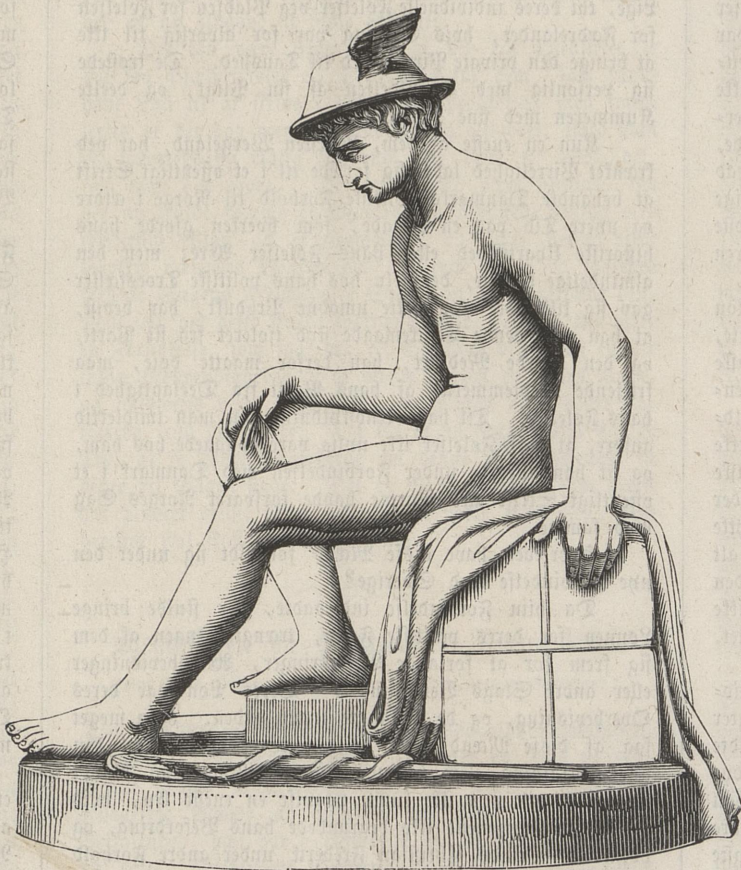

Den sørgende Merkur, modelleret af Glosimodt. (Efter Photographi.)

Oprids og Grundrids af Leir-Kogeovne.

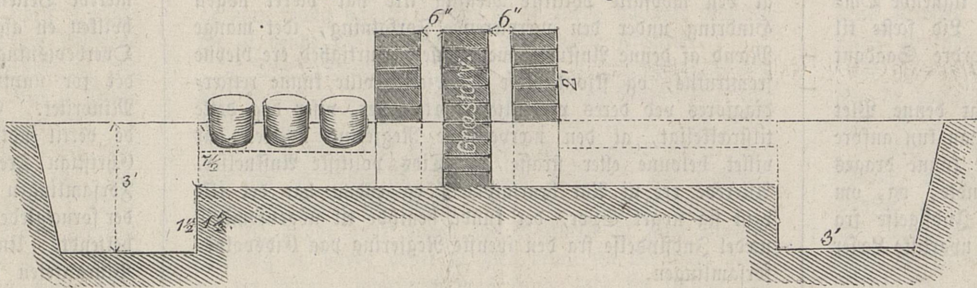

Oprids.

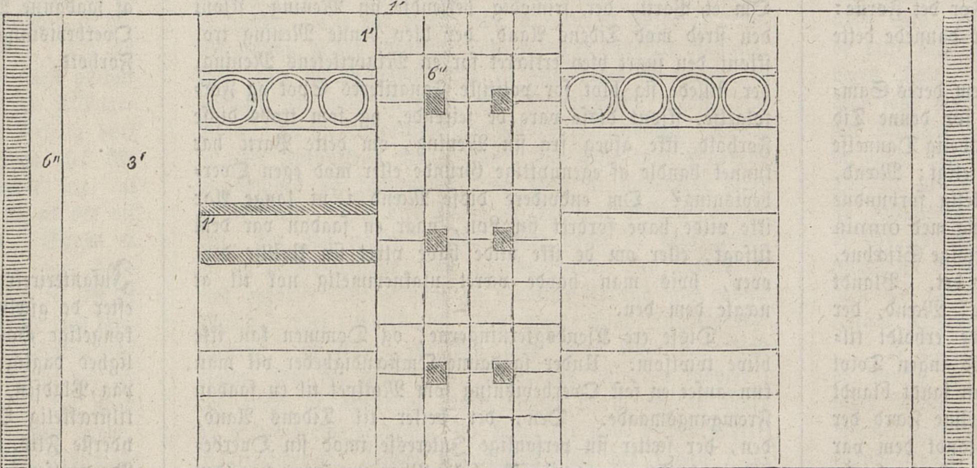

Grundrids.

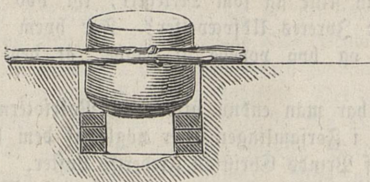

Seet indenfra.

Medens der af høiere Vedkommende virkelig var udrettet endeel for at den simple Soldat skulde slippe ud med sin Lønning paa Etterstad, var der derimod af de samme Vedkommende gjort alt muligt for at Officiererne ikke skulde slippe ud med sine Indtægter, uanseet hvad baade Lov og Billighed byde. Den nugjældende Diætlov tilsikrer nemlig Officiererne Diætgodtgjørelse under Leirsamlingen, og Armeedepartementet har ogsaa stedse for ved lignende Leiligheder udbetalt saadanne Tillæg, men nu - i 1858 - behager det samme Departement, uagtet den samme Diætlov fremdeles staar ved Magt, pludselig at inddrage denne Godtgjørelse, hvoraf Officieren skal leve, naar han er ude og maa levne den snaude Gage til sin hjemmeværende trængende Familie. Som Paaskud for en saadan uhørt Egenraadighed anføres slige Barnagtigheder som at de paa Etterstad forlagte Tropper ikke kunde siges at ligge i Leir, da de ingen Overstbefalende havde, og at Teltet var et saare billigt Kvarteer. At dette blot er Paaskud og ikke Grunde kan sees deraf, at alle Mand dog laae og frøs i Telte under en fælles Overstbefalende, nemlig Chefen for Kavalleriet, og at Teltet var saa dyrt, at en Lieutenant kun med stor Sparsomhed kunde slippe ud med sin Gage den Maaned, medens hans Familie Intet havde at leve af. Efter det Anførte er det ikke godt at vide, hvad Departementet forstaar ved Leir; men det havde dog været hyggeligt, om nogen af dets høie Herrer havde flyttet op paa Etterstad i et saadant Godtkjøbskvarteer blot for 1 Døgn og praktisk undersøgt, hvad det vil sige saadan „ikke at ligge i Leir", saa havde man vist faaet at vide, hvad Departementet syntes det burde beregne sig for at ligge der i 10, 20, 30 eller 40 Dage, og derved erholdt en Maalestok for Udarbeidelsen af en ny Diætlov for Militære, siden den gamle Intet har at sige mere. Medens man saaledes er temmelig paa det Rene med Departementets Skingrund i denne Sag, har man derimod ingensomhelst Sikkerhed for dets virkelige Grund. Nogle have rigtignok antaget, at det hele Kunststykke var forsøgt for at faae Arvallabudgettet saa lidet som muligt og dog tilstrækkeligt, saa at det paa sine gamle Dage kunde komme i Yndest baade hos Styrelse og Storthing; men det er neppe muligt, at slaae to Fluer med een Smæk paa den Maade nu, efterat Storthing og Regjering have været temmelig enige i gjennem Bevilgning af Dyrtidstillæg til Embedsmændene at udtale den Anskuelse, at Embede og Levebrød herefter bør være Et; og da man desuden hverken har hørt eller seet, at noget af de øvrige Regjeringsdepartementer har betjent sig eller agter at betjene sig af slige Finantsoperationer, selv om Pengeknipen til et eller andet Foretagende skulde blive nok saa stor, er det neppe heller nødvendigt, at Armeedepartementet søger Patent paa denne Opfindelse. Forøvrigt vilde det være interessant at see en alternativ Beregning over Arvallabudgettets Størrelse, enten Officierernes Diæt paa Etterstad udbetales eller tilbageholdes, for at man deraf kan see, hvor meget Officiererne denne Gang ere blevne tvungne til at ofre paa Fædrelandets Alter. At ofre Liv og Helbred for Fædrelandet er jo Krigerens ærefulde Lod, naar dets ydre eller indre Sikkerhed er i Fare; men saaledes i Fredstid at maatte ofre ogsaa sine knappe Indtægter, er virkelig for meget forlangt, og er mere end man fordrede af nogen anden Medborger dengang Pengekrisen stod paa og Fædrelandets Velvære var erklæret i Fare. Forøvrigt ville vel Domstolene, om Sagen nogensinde skulde komme for dem, afgjøre Spørgsmaalet, saaledes at man kan faae see, om Departementet handlede rigtigt, dengang det pleiede at udbetale slige Diæter eller om det handler rigtigt nu; thi at begge disse Fortolkninger skulle være rigtige, har da neppe været Lovgivernes Mening.

Søndagen den 6te Juni var der et raskt Liv i Leiren. Tidlig om Morgenen skulde Infanteriets Rekrutter for sidste Gang mønstre for H. kongelige Høihed; senere paa Formiddagen skulde Artilleriet og Kavalleriet afmarschere til Arvalla, og i Løbet af Eftermiddagen skulde den ældre Styrke af de 3 Infanterikorpser indrykke paa Pladsen. Mønstringen foregik i Een, To, Tre, og Folkene bleve erklærede for brugbare Soldater. Disse gjorde da en to, tre, fire triumpherende Hallingkast i denne Anledning og gave sig derpaa til at flytte sin Leir over paa en anden Side af Pladsen, der var de samlede Infanterikorpser anviist til Leirplads. Derefter bleve Artilleriet og Kavalleriet opstillede, fuldt rustede til Marsch. H. kongelige Høihed oversaa Tropperne, ønskede dem velkomne til Arvalla, lode dem derpaa defilere sig forbi, og med det samme bar det afsted med dem fra Etterstad. Deres gode Venner „Hestekræmmerne" kunde, hvor travlt de end havde, dog ikke bare sig for at være med i de tordnende Hurraer, hvormed den forsamlede Mængde ønskede sine Landsmænd en lykkelig Reise. Denne Afskedshilsen var kanskee dybere meent, end man er vant til; thi der havde - Gud veed paa hvilken Maade - udbredt sig den lidet trolige Forud-

sætning, at naar disse vakre Folk først vare komne ud, vilde det være høist tvivlsomt, naar man kunde vente dem hjem igjen, ja at det endog kunde spøge for, at mange af dem aldrig fik gjensee sit Fædreland, og derfor var det virkelig ikke uden en vis Omhed, at alle Tilstedeværende saae de friske Folk og Heste langsomt forsvinde med sit Tros udover Enerhougens Helding, medens Trompeternes høitideligt skjælvende Toner efterhaanden tabte sig nede ved Oslos gamle Bispesæde.

Professor Michael Skjelderups Gravmonument.

Den 8de December 1852 besluttede det medicinske Selskab her i Christiania at lade udgaae en Opfordring til Landets Lægestand om at tegne Bidrag til et Gravmonument for Professor Michael Skjelderup, der fra vort Universitets Oprettelse i 35 Aar havde været det en Prydelse, og som ved sine Talenter og videnskabelige Dygtighed havde virket og gavnet i omtrent halvhundrede Aar, deraf 13 Aar som Lærer ved Universitetet i Kjøbenhavn. Opfordringen skulde udgaae til den Afdødes Elever i Norge, det vilde sige omtrent det samme som til Landets dalevende henved 300 Læger, der alle maatte kaldes hans Elever. De fleste af disse og adskillige danske Læger vare endog examinerede af ham. Ja, Skjelderup havde endog været alle sine 6 Fakultetskollegers Lærer, examineret de 5 til medicinsk Examen og kreeret de to til Doktorer i Medicinen. Elever havde han desuden ikke blot her i Landet, men ogsaa i Udlandet. Den Glands, Skjelderup havde udbredt over sin Videnskab, havde - som Prof. Hansteen ytrede ved Universitetets Festlighed i Anledning af hans Embedsfratrædelse 1849 - trukket mange Udlændinger, fornemmelig tydske og svenske Medicinere til Kjøbenhavns Universitet; og havde Hansteen under sin Reise i Siberien endog paa tre Steder truffet tydske Læger, som i Kiøbenhavn havde været Skjelderups Elever og endnu med levende Interesse omtalte deres gamle herlige Lærer. Til denne vidtstrakte videnskabelige Anseelse kom endnu, at Skjelderup ved sin joviale og godmodige Charakteer, ved sin Hjælpsomhed og næsten faderlige Omhu for sine Elever havde knyttet disse til sig ved Andet end blot „Ærefrygtens Baand“; thi hans Lærlinge ærede ham som en Velgjører, elskede ham som en Ven. — Man kunde saaledes forudsee, at den givne Anledning til at lægge sin Erkjendtlighed for Dagen paa en saa passende Maade, som ved Bidrag til et Gravminde for den fortjente Afdøde, vilde være dem alle kjærkommen.

Professor Skjelderups Gravmonument. (Efter Tegning af Architekt von Hanno.)

Ifølge den oprindelige Bestemmelse skulde Monumentet være en Bautasteen af huggen og sleben Granit, med en simpel Inskription. Men da Steensliberiet Hjula, som skulde have leveret denne Bautasteen, imidlertid blev nedlagt, og da man vel ogsaa fandt, at et mere fremtrædende Gravminde her helst vilde være paa sit Sted, overdrog den af det medicinske Selskab nedsatte Monument-Kommittee (bestaaende af DHrr. Professor Chr. Boeck, Lektor Voss og Doktor Steffens) Architekt von Hanno at give Tegning til et passende Gravminde samt at udføre dette. Saaledes fremkom det vakre, i ædel Stiil holdte Monument, som nu er reist paa Professor Skjelderups Grav paa Vor Frelsers Kirkegaard, og hvoraf vi her give et Træsnit efter en af Kunstneren selv velvilligen meddeelt Tegning.

Monumentet bestaar af en paa Granitfundament hvilende ottekantet Granitsøile, paa hvis Top er anbragt en kolossal Ugle. Hele Monumentets Høide, Uglen iberegnet, er 11 Fod 6 Tommer, uden Uglen 9 Fod. Fodstykket er fiirkantet og gaar ved Sokkelen over til Stammens Ottekant, medens denne i den øverste Deel af Kapitælet igjen gaar over i den Fiirkant, hvorpaa Uglen hviler. Paa Søilens Midte er anbragt følgende af Professor Welhaven forfattede Inskription:

Professor Dr.
M. Skjelderup,
født 22de October 1769,
død d. 16de April 1852
Hans Aand skued klart i det Forborgne,
Og fra det Blad, han aabned' i Naturens Bog,
Vinker den endnu hans Lærlinge.
Derfor
Reiste de ham dette Minde.

Uglen er af virkelig Bronze og efter von Hannos Tegning udført i Berlin hos Billedhugger Schiffelmann. Den koster med alle Udgifter 235 Spd.; og denne betydelige Udgift vilde endog blive ikke lidet forøget, dersom Fuglen skulde ilægges Told og ikke som andre Kunstværker faae Lov til at passere toldfri, hvad der dog synes meget rimeligt. — Udgifterne ved de øvrige Dele af Støtten ere ikke saa store som ved Uglen alene, idet de for det hele Monument kun beløber sig til noget over 400 Spd.

Monumentet er udført i gothisk Smag, og Kompositionen udtrykker simpelt og værdigt en for Emnet ligesaa smuk som passende Idee. Ved Siden af det nylig reiste Monument over Byfoged Thrap, hvilket ogsaa er udført af von Hanno, er det en stor Forskjønnelse for Vor Frelsers Gravlund, der, skjønt den gjemmer Støvet af de fleste i vor Hovedstad afdøde betydeligere Mænd, dog er meget fattig paa fremtrædende Gravminder, udførte med nogen Kunst. — Med Hensyn til Monumenter, som her reises paa Gravene, er der dog den store Betænkelighed, at Ingen kan sikre dem Varighed i Længden, selv om de ved Materialets Soliditet ere noksaa betryggede mod Tidens Ødelæggelse. De løbe alle Fare for omsider at blive nedbrudte, ikke af lovløse Voldsmænd, men efter kommunal Foranstaltning, da nemlig Grunden sælges kun for visse Antal Aar, hvorefter der maa skee fornyet Indbetaling, hvis de derpaa opførte Gravminder ikke skulle feies væk. Det Monument, som Byen for 40 Aar siden reiste Kjøbm. Thurmann, af Erkjendtlighed for hvad han havde virket for Waisenhuset, skal saaledes for faa Aar siden være taget bort, fordi Betalingen for Grunden udeblev. Men om end Kommunemænd maatte finde det passende at reise en Mand Erkjendtlighedsminder for visse Aar og efter deres Forløb sige: „Nu faar det være nok af Erkjendtlighed“, - saa kan det dog ikke andet, end synes en slet Tilstand, at hvad den ene Generation af erkjendtligt Sind og med stor Bekostning har gjort for at forevige en fortjent Mands Minde, det skal en følgende Generation have ikke alene Ret, men endog Forpligtelse til at nedbryde. Det vilde derfor maaskee, efter hvad vi have hørt en tænksom Mand ytre, være bedre at anbringe alle betydeligere Monumenter paa en offentlig Plads, altsaa paa et Sted, hvor der ikke saaes, ikke ploies, hverken for de Levendes eller de Dødes Skyld.

Afsløringen af Skjelderups Støtte foregik, efter forudfattet Beslutning i den medicinske Forening, Thorsdagen d. 11te November. Klokken tolv samledes de, der vilde deeltage i Hoitideligheden, paa det nye Universitet. Det var ikke alene Universitetslærere, Byens Læger og medicinske Studerende, som her indfandt sig, men ogsaa Repræsentanter for Kommunebestyrelsen, for Statsraadet og andre Korporationer, foruden en stor Mængde Studerende af forskjellige Fag. Med Universitetslærerne og de nævnte Autoriteter i Spidsen bevægede denne store Menneskemasse sig i Procession gjennem Carl-Johans-Gaden og op til Kirkegaarden, hvor følgende af Pastor P. A. Jensen forfattede Sang først blev afsunget:

»Her da vi samles, -
Atter her vi mødes
Ved den gamle Viismands Grav!
Vil vi ham vække?
Er den ei smuldret
Forlængst i Støv hans Pilgrimsstav?

Ak, den er smuldret!
Mesteren nu færdes
Fjernt herfra i Aanders Hjem;
Mellem de høie
Straalende Kloder
Fra Sol til Sol han skrider frem.

Vi, som ham elsked',
Reiste her et Vartegn
For den Slægt, som ei ham saa;
Kjækt maa den stræbe
Opad som Søilen,
Ifald den i hans Spor vil gaa.

Vel! vi vil Alle
Følge ham, den Gamle,
Guds og Musers varme Ven!

Svigter os Kraften
Hid vil vi stævne,
At hente den hos ham igjen.

Da Sangen var endt, fremtraadte Doktor Steffens, det medicinske Selskabs Formand og en af Monumentkommitteens Medlemmer, og skildrede i faa, men træffende og vakre Ord den Hedenfarnes store Fortjenester af sin Videnskab og hvad Landets Lægestand skyldte hans utrættelige og talentfulde Virken, hvorhos han mindede om, at endnu efter sin Død vilde Skjelderup ved den af ham stiftede Guldmedaille for lægevidenskabelige Priisafhandlinger vedblive at gavne i videnskabelig Henseende.*) Efterat Sløret var faldet og Talen endt, blev følgende, ligeledes af P. A. Jensen forfattede Vers afsungne:

Vort Værk er endt; den Steen skal staae
Blandt Norges bedste Minder,
Hver Sommerdag med Krandse paa,
Som Kjærligheden binder.
Vi maa igjen afsted
Til Kampen for vort Meed:
Mod Dødens stærke Magt
Vi stilledes paa Vagt, -
Vi tør vor Post ei svigte.

Men Han, vor Mester, med sin Aand
Indviet har vor Tanke
Og lagt os som paany i Haand
De Vaabenstykker blanke.
Med Gud og for vor Kunst
Ei kjæmpes skal omsonst;
Vi gaae fra Seir til Seir
Midt ind i Fiendens Leir; -
Os selv beskjærme Herren!

En Nordmands Klage over Norges Tilstand 1761.

Flere allerede bekjendte Klager over vort Fædrelands Tilstand under Foreningen med Danmark vise, at det dog ikke var hver Mand, som med Digterne og Lovtalerne fandt, at Norge under den „landsfaderlige" Regjerings lune Vinger nød al tænkelig Gunst og Lykke. De bitre Klager over Tilstanden, og de Krav paa Reformer, som oftere gjentoge sig, vise, at der ogsaa den Gang fandtes Opponenter, eller rettere politiske Vantroende og urolige Hoveder, der ikke forstod Kunsten at sukke og tie. Man behøver her blot at erindre sig den saakaldte „Norske So" med dens rædsomme Skildring af Nordmændenes fordærvede og ynkelige Tilstand (under Frederik II), den uforfærdede (senere henrettede) Amtmand Povel Juels mangfoldige (neppe endnu alle bekjendte) Klager og Projekter, og den med ham samtidige Christiania-Biskop Bartholomæus Deichmanns gribende, oftere trykte „Forsvar for de Norske." Til de allerede bekjendte Ytringer af en Stemning og Opfatningsmaade, der modsagde Skildringen af den almindelige tilfredse „slumrende" politiske Tilværen, føie vi her et hidtil neppe kjendt Bidrag, der 1761 indkom til Gen.-Landsøkon. og Kommerce-Kollegiet. Vistnok viser Klagens Forfatter Erik Ditlefssen sig at være en af disse snurrige, utilfredse Mennesker, som ingen Regjerings Foranstaltninger kan tilfredsstille, ligemeget enten det er den gamle danske eller vor unge konstitutionelle Styrelse; — og forsaavidt maa man i denne Henseende ikke tillægge hans Skrift nogen videre Betydning. Men det har Interesse som Kuriositet, og fordi det viser, hvilket uforfærdet Sprog man uanfægtet turde føre lige over for den „milde danske Regjering", — kun det ikke skeede paa Prent. Thi Hr. Ditlefssen skriver med en Hensynsløshed, hvortil knapt selve den struenseeske Trykkefrihedsperiode, der ogsaa var rig paa Klager angaaende Norge, vil kunne opvise noget Sidestykke.

Deres Excellence
Høy og Velbaarne, Høyædle og Velbaarne
høystbydende og Naadige Herrer!**)

Hvorvel at Projectmagere, de fleste af dennem har ikkun 365 Dage aarlig Gage, og desuden er exponeret Godtfolkes Eftertale, Critiqve og Foragt, saa er dog ingen Mangel paa deslige Haandverkere, tvert imod, da laboreres ligesom af Overflod, hvilket maaskee er Aarsagen hvorfor de ere saa slet salarerede og i saa liden Priis. Naar man dette betænker saavelsom hvor sielden slige Publici Patriotes reuserer, og end mere: at et daarligt Forslag oftere følges end et fornuftigt og nyttigt (som man seer her Prøve paa de nye Fogderier Oberst-Lieutenant Knoff skulle oprette, foruden og mangfoldige andre Narerier, hvorved Hans Kongl. Mayts. Casse lider saadan ubødelig Skade som ikke kan repareres uden ved det bekiendte gamle Middel naar noget paakommer, at skatte Undersaatterne, som Vi dog formedelst hans Kongl. Mayts. Mildhed og naadige Regimente (hvis Liv og Lyksalighed Gud Naadelig forlænge) har været hidtil saameget muelig forskaanet for, hvilket dog, som Gud forbyde, i paakommende Krig og Nødsfald uomgiengelig maatte skee): naar man dette eftertænker, siger ieg, fortiener man at censureres, om man melerer sig med saadan ufordeelagtig Profession. Ikke destomindre, paa det vedkommende høye Collegier i visse Poster, som kan befordre det almindelige Bedste, ikke skal derom være uvidende, ville ieg ikke uagtet det forommelte dog herved underdanigst melde: At ieg for 2de Aar siden insinuerede det høylovlig Kammer Collegio en Forestilling af den Indhold, at bemeldte høye Collegium ville allerunderdanigst forestille hans Kongl. Mayt. at der allernaadigst blev paabudt og paalagt en aarlig Skat paa alle Age-Vogne eller Careter saavelsom Carioler eller Chaiser i Kiøbstæderne og paa Landet saavelsom (paa) Laqueier og Liberier, visse høye Classer i Rangen undtagen, som sligt tilkommer, saavelsom Reyse-Carioler, der kan fornødiges. Men om noget derpaa er reflecteret, skal ieg endelig ikke kunne sige, men vist nok er det og ingen skal med noget vigtig argument kunne modsige den ubeskrivelige Nytte den Forordning ville medbringe, naar man betragter hvorledes alle Kiøbstæderne ere opfyldte med Kiøre og Ride-Heste, Vogne og Carioler, saa at ikke allene enhver Kiøbmand, men fast enhver Kræmmer, Høker og Haandværksmand med saadan Eqvipage er forsynet; og ikke det allene, men end og Bønderne overalt lægger sig til Carioler og saadan Pragt i Klæder, saa at een, der ikke vidste hvorvidt deres Formue strakte sig, maatte snart græde af Glæde over en i Landet saaledes florerende Velstand. Men Gud bedre det! da saadan utidig Pragt reyser sig ingenlunde af Rigdom og Velstand, men meget meere af en tiltagende ond Vane eller saa kaldet Mode, saa har man Aarsage at græde af Bedrøvelse og sukke af Hiertet: Hielp os kiære Herre Gud, eller og: Gud straffe os ikke i din Vrede, thi naar Fattigdom og Hofart saaledes forener sig tilligemed ignorance og Dovenskab, saa kan man let giette sig Udfaldet, om det saadan skal continuere, hvorfra enhver Fornuftig sukker, fri Os kiære Herre Gud. Dette Klagemaal reyser sig aldeles ikke af Misundelse over at see, at Folk bruge sin Frihed pr. plaisier og til Fornøyelse, da jeg just er En, der gjør det selv samme pr. Compagnie og altsaa føler Nytten og saavel som mange andre seer Suiterne deraf; men det er ikke vanskelig at oplyse hvad Skade slig Magnificence fører med sig, og hvad som aarsager mig til dette Foretagende, thi 1) spilder Folk Tiden, forringe sin Formue til at iverksætte nyttige Ting og saaledes endmere og i Almindelighed forarmer sig, at de stikker i en bundløs Gield, for det 2det underholdes i Kiøbstæderne en uhørlig Mængde af Kiøre- og Ride-Heste, saa til deres Foering medgaar en ubeskrivelig Qvantité af Høe og Havre, hvilke tilføres af adskillige Præstegield, og foraarsager en saa excessiv høy Priis paa Høe, at, da der i den Stæd kunde holdes nogle 1000de Kiøer og andre Creature, som kunde tiene baade til Klæde og Føde, saa kan man dog i Kjøbstæderne ey have saadanne nyttige og nærsomme Creature formedelst de utallige mange Heste Skyld, der ingen anden Nytte indbringer, uden alene paa 2 eller 4re Hjul at transportere en Kræmmer- eller Handtværks-Kone hen til sin Naboe, og der tilligemed en Gaards-Karl eller Kudsk holde udenfor hele Efter-Middag, indtil Madamen har faaet sin Caffe og udsladdret. Saadanne hederlige Matroner, naar de ville giøre visiter, kunde meget vel trippe til Foeds, eller og sidde hjemme og passe paa sin Gjerning saasom enten at spinde, væve, binde eller og at melke sin Koe og reengiøre Fæestalden, det mangen slig Soe ikke var for goed til. Ligesaa tilbringer disse mange unyttige Heste der saaledes i Kiøbstæderne underholdes, en ikke mindre Skade for Land-Væsenet, og dets Agerdyrkning og deraf flydende Næring, i det Bønderne af adskillige Bøygdelaug i utroelig Mængde fører deres Høe til Kiøbstæderne, og altsaa selv ikkun lidet lægger sig efter Korn og Fæe-Avling, hvorfore ermeldte Bønder ogsaa lever paa Kjøbstads Viis, saaledes at de maa nesten fra Kjøbstaden hente og kiøbe alt hvad de behøver til sit Huusets fournering og Ophold. At Bønderne lægger sig Carioler til, skulle maaskee synes ey at kunde gjøre nogen Skade, efterdi de alligevel bruger Hestene til andet Arbeyde, og altsaa er ligemeget enten de kiører eller rider; men naar Naadigst betragtes saadanne Kiøre-Machiners Kostbarhed og den øvrige Pragt i Klæder, som dertil nødvendig behøves, da bliver det af saadan Betydenhed, at det langt overgaar deres Formue og sætter dem i Gjeld og Forarmelse, og derfor sidder de fleeste for store Penge-Renter, og naar de Kongl. Skatter skal betales, er saadan Larm med militaire Executioner, som Fiender var i Landet. Men hvad vilde skee om, som Gud forbyde, her kom en Krig og hans Mayt. skulle nødes at paalægge mere Skat, ja hvorfra skulle det vel tages, efterdi Penge fast ikke er i Landet, thi da ingen bekymrer sig for at oprette enten nyttige Fabriqver eller andre Ting for at bedre Landets Huusholdning, saa kan de faa Producter vi har umuelig ballancere mod alt det udenlands Narerie, som i en saa uhørlig Mængde indbringes, at Penge og Formue ligesom rives Os af Hænderne. Og skal saadan ædel Friehed længe tilstaaes Undersaatterne vil utvivlelig følge almindelig Ruin til hans Mayts. ubodelige Skade, da Erfarenhed alt for vel lærer at de allerfleeste ikke veed sit eget Bedste. Altsaa er ikke alleene let at indsee saa særdeles nyttig en Forordnings Nødvendighed; men endog dens Billighed, thi har man Leylighed at føre en saa prægtig Stads og Eqvipage, da er og billig at de frem for andre skatter til hans Kongl. Mayt., som i disse Critici Tider ey allene har store Udgifter, men og i fornødne Tilfælde kan faa fleere. Saadant med mere har ieg som før meldt projecteret til Rente-Cammeret, efterdi ieg meente saadant did at henhøre, efterdi det angik de Kongl. Intrader, som derved i al Sandhed anseelig ville forøges, helst naar det (blev) saaledes lignet som ieg underdanigst har forrestillet. Men da ieg ikke kan vide hvad Mesurer høybemeldte velsignede Collegium har taget, enten at lægge det hen, eller gjøre noget derved, saa vil ieg herved underdanigst bringe det i Forestilling her i dette høy og dyrebare General Land Oeconomie Collegium, at de efter sin vidt bekiendte Nidkjærhed og dybe Indsigt i Oeconomien ville efter allerunderdanigst Troeskab og Pligt forestille det for Hans Kongl. Mayt. Og paa det saadant des villigere og promte kand skee, da efterdi, det almindelig er bekjendt, hvor angelegen dette høy oplyste og kostelige Collegium lader sig være at iværksætte alt hvad som kan være til hans Mayts. Tieneste og Landets Opkomst, hvoraf vi Norske Tiid efter anden høster Guds Velsignelse, da har ieg ligesom til Foræring villet tilføye et andet Project; men samme er saa selsomt og massiv, at ieg ikke uden stoer Betænkning har resolveret mig til at offerrere det saa delicate Subjecta. Men det skulle forundre mig, om Petrus Alexovits havde været saa grandseende, hvorvidt hand da havde avanceret i sine Reformationer, og end mere undrer ieg mig over hvorledes han er tilkommet det Navn af Stor, da han dog gik saa violent tilverks; men det er vel som jeg kan tænke, en pur slumpe Lykke. Gud skee Lov, saadanne Vovhalse har vi dog ikke i denne Tiid mange af. Dog ieg uden videre Præludium, tilønsker dette høye Collegium Kraft af det høye, og derpaa vil vende mig til mit Forehavende, hvilket handler om at faae stelt paa endeel her i Landet i en Tiid af et Seculi Alder opspiret Norske Bojarer eller Næsse-Konger. Disse har paa den Tid Skovene var i Flor og Trælasten udenlands i høy Priis tilvendt sig adskillige og (saa) stoere Eyendomme, at der ere de, hvis Forfædre og de selve have opkiøbt og underlagt sig enhver for sin Familie en 20 à 30 Gaarde med al tilligende Skove og Herligheder, saa der ere de, der enhver for sig regierer ligesom med uomskrænket Myndighed og holder Bønderne i bestandig Slaverie, saaledes, at de fæster saadanne Gaarde bort enten paa aarlig Afgift, at de kan bruge dem til sin Tieneste for hvad Priis de vil, eller og dem gives saadanne Børsel-Sedler, som slige Landshøvdinger finder for godt at forunde sine Underdanner; saaledes er da heele Saarkedalen og adskillige Gaarde i Bærum, her ved Christiania hen ved 30 Gaarde tilsammen, der alle paa saadan Maade erkiender en Herre; ligeledes ere utalligt saadant friet Herskabs Gods i Oudalen, Saaløer, Øster- og Guldbrandsdalene; men hvad flyder af saadan Huusholdning, jo det vil ieg kortelig forklare: Skovenes toutale Ruin, Jordbrugets Forsømmelse, og ved det at Bønderne idelig flytter fra et Stæd til andet, er i visse districter Mangel paa Mandskab ved det, at det unge Mandskab, som til Kongl. Tieneste skulle enrolleres tildeels kommer saa langt hen, at vedkommende ey ved hvor de ere, og tildeels gaar ud af Landet. Dette er og Aarsagen hvorfor de fleeste Gaarde ikke kan blive udvidet forbedret, da der ere mange hvorpaa med Tiden kunde ernære sig en 2 til 3 familier og opelske Mandskab til Krigs-Magtens Formeerelse; i den Stæd saadanne Gaarde nu ikke kan i Henseende til Jordbruget føde een Familie, men maae for sin Tømmerhugst, dens Flødning og Kiørsel igien tage hos sine Principaler Korn og allehaande ædende Vare, som hidskibes fra andre Stæder. Hvad tykkes Deres Excellencer samt høye og naadige Herrer om den Huusholdning; er det ikke vakert og oeconomisk, helst naar ieg videre faar oplyst, hvortil saadant Plagerie af disse Landets Patrioter anvendes, nemlig at saadanne Landets producter baade af Trælast og Fiskerie omsættes med udenlands fabriqveret Tøyg samt ædende og drikkende Vare, ja man kan sige, at de Udenlandskes Høflighed mod Os gaar saa vidt, at de giør alting for Os indtil Feyekoste og Skoebørster; ieg vil ikke tale om disse Landsblodigler, deres Levemaade i at slemme og demme med Æden og Fylden samt prægtige Palladsers Opbyggelse, Stads og Fjas, Vogne Kudske og spraglede Laqveier, mens ikkuns sige dette, at de i al sin Rigdom ere dog fattige paa Penge, og kan ikke heller andet være, saasom Landets Producter umuelig kan ballancere med det udenlandske som indføres, uden der tillige følger stoere Hobe Contant med, siden der lidet tænkes paa at indrette noget i Landet, hvorved Pengene kunde conserveres, hvorfor man kan sige at sal. Hr. Baron Holberg har ikke truffet det ilde udi sin Danmarks og Norges Beskrivelse i det Capitel om Handelen. Om Biergværkers Drift og Huusholdning har jeg ingen synderlig Ideé, mig synes ikkun det passer sig uforlignelig smukt her paa Norge, hvad som i Hübners Geographie dens 3die tome pag. 40 findes anført. Foruden disse forommeldte, som egentlig har Navn af Grand Marchands, er endnu et andet

*) Skjelderup indstiftede denne Medaille paa sin 80aarige Fødselsdag den 22de Oktober 1849, idet han fik forandret et allerede i 1828 til Universitetet skjænket Legat paa 1000 Spd. til dette som han troede mere gavnlige Øiemed, end det oprindelige.

**) Foran er bemærket: „Observer det Postscriptum, som er anført efter Navnet."

Slags Herrer, hvorvel i Staten ikke saa skadelige som unyttige, undtagen de, for saavidt de er udi Bestillinger, kan være noget egennyttige. Disse har efter sine lovlige Forfædre arvet og deels selv tillagt sig nogle Midler, som for det meste bestaar i pantsat Gods, af hvis Renter de høyst berømmelig ligesom de forrige nærer sig, uden at de slaae sig til noget, som kan være hazarderlig, en ædel Forsigtighed, som er grundet paa det ubedragelige Principium eller rettere sagt Ordsprog, at den som er første Entrepreneur af Fabriqver og Manufacturer bliver forarmet. Nu har jeg endelig saa løselig rørt lidet om Tilstanden for nærværende Tid; nu sidder ieg kuns og betænker mig, om det skulle være Umagen værdt at foreslaae noget Midel til en Forandring. Jeg seer forud det vil blive anseet som noget groft og uhøffeligt, at støde saamange godt Folk for Hovedet. Men hvad giør ikke Kaadhed og Skrivesyge. Man seer dog ret alvorligt at tale, at Hans Kongl. Mayt. saavelsom de høye Ministerer har adskillige Speculationer om Landets Forbedring, og maa endelig være kommen i Erfaring, at det burde være noget anderledes, og til den Ende giør adskillige bekostelige Foranstaltninger, hvilket og kan være baade nyttelig og godt, saasom det nu atter stiftede General-Forstamt, som naar det bliver rettelig haandhævet og enhver efterkom sin Pligt, sandelig var nyttigt. Men ligesom alting i Begyndelsen er uvilligt at bringe i Vane formedelst Selvraadighed og Egennytighed, hvilke sidste vel og tør findes deels hos Betienterne selv, saa tør man ikke vente saamegen eller meere Frugt af denne end andre Stiftelser. Ikke desmindre kan dog som før er sagt af saadant og meere fornemmes, at der ligesom tænkes paa noget nyt, hvorvel det meste gaar Bommer og ikke treffer didhen at der kan blive noget ret solide og durabelt. Hvorfore: fordi det er kun Danske, som bringer det i Forestilling, der liden eller ingen Education har enten hvorleedes Norges nærværende Huusholdning er, eller hvorledes den til Forbedring rettelig skal angribes, og naar et eller andet nyttig Project herfra indløber, er det gemeenlig fra ordinaire Folk, som ieg og mine Lige, thi de fornemme enten ikke gider giort noget eller og de ikke finde deres Regning ved at forestille noget til det almindelige Bedste, men alene til deres egen og andres private Interesse, hvorpaa enten intet bør reflecteres, eller og det hensendes til dette Stæds Øvrighed, hvor det for deres Venners og egen Interesse Skyld ved deres partiske Erklæringer og siden i Collegierne med Jydske Betænkninger saaledes bliver kalfatret, at der enten bliver intet af, eller langt om længe fremkommer Monstra eller vanskabte Fostre, som tildeels døe i Fødselen, det er naar de skal iværksættes, eller og fremdrages og haandhæves som Krøblinge der til intet er nyttig uden at aarsage Forundring. Naar man nu derimod paa den anden Side anseer hvorlidet der skiøttes om enten saadanne Anordninger eller Foranstaltninger vorder efterkommet eller ikke, skulle man snart falde paa de Tanker, at det umuelig var Regjeringens Alvor at ville see Landets Opkomst og Forbedring, men at de alleene saa hen i Veyret giøgler saa lidt for Os, da man og desuden seer at Norge ved alle Leyligheder tracteres som Stedbarn eller Hoerunge. De Danske maa ikke indbilde sig, at vi Norske ere saa ganske dumme, at vi jo merker deres Rænker, og endelig er vi og efter deres Tanker saapas under Pidsken at man ikke lettelig kan begynde noget Nyt. Men giv kuns Agt hvad Nytte og Virkninger det føder af sig naar et heelt Land Tiid efter Tiid opirres og fatter Onde til Regeringen, hvad Troeskab og Tapperhed man hos saadanne i paakommende Tilfælde kan forvente, thi hvor Lyst og Kjærlighed mangler, der gaar det efter Ordsproget, at den Hund man noder til Skoven, bider ikke mange Dyr. Skulde her kuns komme Krig og flere Skatter paa, saa skulde man høre Opspil og en anden Sang. De maa tro her er Gnalder nok allerede, da Folk løber om hinanden og veed fast ikke hvad de skal tage sig til for at rede sig ud; men sligt er jo noget, som ikkun lidet angaar de høye Embedsmænd, der paa saadan Uskik skulle raade Boed. De har sin aarlig Gage af hans Mayt., og dermed kan det jo gaae saa galt det vil; derfore seer man ogsaa at her i den civile Stand er ingen Justice eller Skik, men naar man kuns iagttager sig for Mord, Tyverie og saadanne gemene Forseelser, da kan i andre Ting naar man kuns har Penge gjøre hvad man vil; thi naar Forordninger bliver publiceret, ere de fast ikke anderledes at ansee end Veyrlys og Raqvetter, der hastig lader sig see, men forsvinder ligesaa snart igien, saa at Forordninger giør ligesaa liden Virkning, som nu omstunder de pavelige Excommunicationer, saa at naar man dette eftertænker, man maa synge Kyriё eleïson, Herre Gud forbarme dig over Os. Men skulde det være Alvor at nogen vilde raade Bod paa al denne Uorden, da skal mit ringe Raad være, at der ikke alleene røres ved Barken eller Skallen alleene, men at Kjernen og Roden angribes og søges at faae udrødet; de dertil tienlige Midler er da at sætte Justitien paa den Fod at de Kongl. Anordninger kan blive efterlevet, og naar det var i complet Stand saaledes som i andre Land, og Underdommere og alle andre klappes af paa deres Embeder, naar de ikke efterleve sin Pligt. Saa man kunde faae hemmet de mange Processer og Egennyttighed som har taget Overhaand, dernæst kunde indhentes Sorenskrivernes og Fogdernes Forklaringer og Lister over alt det forommeldte Gods, som bruges enten som paa aarlig Afgift eller Børsel, ja vel og over Avlsgaarder som af Kjøbstæds Folk og andre i utalig Mængde bruges alleene ved Tieneste-Folk, og i stor Mængde opkiøbes hvor de kan overkommes, Bønderne til usigelig Skade og Fornermelse og dem selve til Forarmelse, efterdi saadanne Avelsbrugere mere er occuperet med saadant Jordebrug og Bygninger derpaa at opsætte, end med deres Embeder, Handel, Haandværker og rette Næringsvey at fortsætte, foruden den Uleylighed at saadanne Gaarde, der saaledes ved Tieneste-Folk bruges, mangler sikker Mandskab til Kongens Tieneste og hindrer sammes Formerelse, og i den Stæd ikkuns er forsynet med nogle faa Huusmands-Sønner, der ere nogle ustadige eller Vagabonder, som flytter fra et Præstegjæld til et andet, at de sidst paa adskillige Maader bortkomme. Naar nu saadanne Lister vare indhentet, skulle vedkommende Eyere paalægges inden en vis Tid lovligen og uden nogen Slags Forbeholdenhed eller Underslæb at bortbørle eller sælge til Bønder eller andre som Godset selv ville beboe og det for deres Livstid, saa at intet Avelsbrug eller noget paa aarlig Afgift skulle, under hvad pretext det end maatte være, tillades og det uden nogen Persons Anseelse, ligesom og at saadanne Børlemænds Ret skulle følge deres Arvinger, saa skulle man see hvorledes at Bønderne ville lægge sig paa at forbedre deres Gaarde og opelske dygtigt og paalideligt Mandskab til Kongens Tienneste, der kunde have med Lyst og Kjærlighed i fornødne Tilfælde at fægte for sin kiære Konge og fæderne Land, som i fordum Tid skeed og nok som bevist; og naar ligeledes var indhentet Lister over alt det pantsatte Gods og for hvilken Summa samt (over) Præsternes benificerede Gods da for at samle Midler til noget nyttig at værksette og indrette skulle alt saadant forommelte Børelgodsets afgaaende Landskyld og det pantsatte Godses Penge-Renter samles aarligen tilsammen til een Fond og derover holdes rigtig Journal hvad enhver tilhører (hvilket var efter min Tanke ligesaa nyttig som at det nu i Stads og Pragt, Æden og Fylden sløses bort og trekkes i de udenlandske) at enhver siden naar noget var indrettet, kunde faae til Udbytte hvad han efter sin Andeel og Formue kunde tilkomme, ligesom der og for at vende eller tvinge de saakaldede Kiøbmænd til enten at indrette selvnyttige Fabriqver eller og at vende sine Øyne noget meere til de allerede enten indenlands i standværende eller kommende, da maatte Tolden paa udenlandske Vare endnu noget meere forhøyes, saa at det Slags Handel noget kunde hemmes, og dog de Kongl. Indkomster ved Toldens Formeerelse intet lide, indtil visse udenlandske Vare formedelst indenlandske Fabriqvers Opkomst gandske kunde forbydes og afskaffes. Denne Huusholdnings Begyndelse er ganske absolute fornøden, thi det er alt forvel bekjendt, at faa eller ingen er pr. Cassa eller har enten Lyst eller Villie noget at tage sig for; og om der end var nogen saadan, hvad Vey ville han vel komme uden at vente sig ruineret med mindre han var Eyere af Millioner, saa det altsaa ingen Ting kan blive af uden det blev den høye Øvrighed i Tide angelegen saadant paa den rette Maade at fremme. Her har da de gode Herrer mit Forslag og Meening saa varm som det er kommen af min Pandebrask og Hjernes Bankestok, hvornest ieg ønsker en glædelig Juul, og henlever min gandske Tid i dyb Soumission.

Deres Excellencer
samt
høye og Naadige Herrers
underdanige Tiener og
troe Forbeder hos Gud
Erich Ditlessen.

Christiania den 28de Noveb. 1761.

P. S. Af Forseelse er spildt lidt Blik foran, og som ieg har tungt for at skrive og desuden meget andet i mit Hoved, nødes ieg mod min Villie at lade det gaa tilligemed Klakken; ieg har ellers villet insinuere det her udi Land Etatens General Commissariat siden det og vedkommer Krigs-Væsenet, med underdanigst Bøn det herfra, naar det nødvendige er observeret, det da maatte in originale tilsendes Oeconomie Collegiet med hosføyede fornødne Betænkninger, da ieg og naar Tid gives ikke skal ermangle at tilskrive Oeconomie Collegiet selv at saadant et Document indrettet til dem er her indkommen; men skulle Oeconomie Collegiet intet tage sig deraf, som Tiden vil lære, faar ieg da for at vise det ieg baade er flittig og meener Kongen og Landet det vel see at insinuere Copie heraf paa andre høye Stæder.

Literatur.

Geschichte der Staatsveränderung Norwegens im Jahre 1814. Von Gustav Peter Blom, Amtmann ꝛc. Mit Aktenstücken. Leipzig 1858. X, 137 og 83 S. st. 8vo. (Priis 1 Thlr. 8 Gr.; omtrent 1 Spd.) Tager man Hensyn til Trykkeaaret, da er denne Konstitutionshistorie den nyeste; men med Hensyn til Affattelsestiden er den dog den ældste. Forfatteren siger i Fortalen, at hans oprindelige Udkast er forfattet i Aaret 1823, og at Justitiarius J. C. Berg har gjennemgaaet det og tilraadet dets Trykning, men at han dog af mange Slags Hensyn har opsat dermed indtil nu. Han betænkte, hvor vanskeligt det er at give en upartisk Fremstilling af saa nærliggende Begivenheder og deres Aarsager, især naar man selv har spillet en Rolle deri. Men disse Betænkeligheder har han dog nu overvundet. „Tiden", bemærker han, „mildner Indtrykkene og tillader at bedømme det Oplevede med mere Ro." Længe har Forf. ventet, at en dygtigere Haand end hans skulde bearbeide hiin Tids Historie, hvorfra vor Konstitution skriver sig. Men dette Haab har han nu efter 40 Aars Forløb maattet opgive, da han er den eneste gjenlevende Eidsvoldsrepræsentant, fra hvis Haand et saadant Arbeide kan ventes. Derfor har han paany taget for sig sit Arbeide, foretaget de nødvendige Forandringer deri, tilføiet Aktstykker*) til Oplysning af de vigtigste Kjendsgjerninger, og overført det paa Tydsk. Dette Sprog har han valgt, saasom han tillige havde til Hensigt at faae et Publikum i Udlandet, baade fordi den afhandlede Begivenhed er en af dem, der kræver sin Plads i Europas Historie, og fordi Udlændinger trænge til bedre Belærelse om Norges egentlige, frie Forhold til Sverige, end de i Almindelighed have. Medens vi billige den Hensigt med Skriftet, Forf. her udtaler, maae vi næsten forbauses over, at han saa fuldstændig i Fortalen og Bogen overseer sine Forgjængere i Emnets Behandling; og dette saamegetmere, som Fortalen er tilføiet kort før Trykningen, og Skriftet selv forinden har undergaaet en Gjennemarbeidelse. Om han end kunde sige, at der var historisk Øde dengang han udarbeidede sit første, for Offentligheden aldrig fremlagte Udkast, gaar det dog ikke an at sige det samme nu, da N. Wergeland, Henr. Wergeland, Munch-Ræder, Brömel og endelig Jac. Aall alle i særskilte Skrifter have behandlet vor Konstitutions Historie og endog tildeels med langt større Udførlighed, end i Hr. Amtmand Bloms Skrift. Allermindst burde Forfatteren ytre, at man om Begivenhederne i 1814 kun har „Brudstykker i danske og tydske Skrifter", da dog dette i ingensomhelst Forstand indeholder Sandhed. Selv om han derved maatte mene, at intet andet end Brudstykker haves af nogen Eidsvoldsmand, er ogsaa dette urigtigt, da dog baade N. Wergeland og Jac. Aall vare Forfatterens Medrepræsentanter og endog hans politiske Troesfæller, og have begge skrevet netop fra samme politiske Standpunkt som han. Ikke engang den tydske Literatur kjender denne Tomhed med Hensyn til Behandlingen af den norske Konstitution, som Forf. forudsætter; Adjunkt Brömels i 1842 udkomne Skrift: „Die freie Verfassung Norwegens in ihrer gesch. Entstehung" er tildeels ligesaa udførligt som det foreliggende. — Men om end saaledes Bloms Skrift hverken kan tilkjendes Prisen som en enestaaende eller den først udkomne Bearbeidelse af Stoffet, og allerede af denne Grund hverken kan regne paa den Interesse, som det vilde vakt i dets Affattelsestid, eller efter de forudgaaende Behandlinger bringe de nye Kjendsgjerninger, det engang vilde formaaet, kunne vi dog ikke andet end takke Forfatteren for Udgivelsen og ansee hans Skrift som en fortjenstlig Berigelse af vor unge historiske Literatur. Synderlig Nyt i faktisk Henseende vil man deri neppe finde; men hvad der her bringes, har sin store Betydning, fordi det skeer ved en Mand, som stod midt inde i Tiden og dens Begivenheder, selv følte dens enkelte Pulsslag og iagttog og bevarede dens Stemninger. Det er i sidste Henseende at Hr. Amtmand Bloms Fremstilling for os har sin største Interesse, - og det er for ogsaa at give Andre et Begreb om denne Interesse, at vi foran have ladet det 9de - og som vi tro det mest interessante - Kapitel til en Prøve oversætte. Vi have ikke taget i Betænkning at meddele denne Prøve, uagtet vi vide, at Forf., som rimeligt var, selv er betænkt paa med Tiden at foranstalte en norsk Udgave. — En saadan Udgave vil ellers være meget kjærkommen, baade fordi at Skriftet i Modersmaalet og ved en billigere Priis kan blive tilgjængeligt for en større Læsekreds end nu, og fordi de mange vildledende Trykfeil, som Prentningen uden Forfatterens Tilsyn har medført**), derved vilde kunne berigtiges, og muligens ogsaa andre Forbedringer anbringes. Vi maae for et saadant Tilfælde ønske, at Forfatteren, mere end skeet, stræber at udrydde Skriftets polemiske Tendents, der nu er ubillig, - ja hartad utilladelig, forsaavidt man tager Hensyn til dets Udgivelse for et Publikum, der ikke kjender det mindste til Modpartiets Anbringelser og engang stærke Medhold. En Polemik mod dette Parti (det Falsen-Christieske) er nu saamegetmere ubillig, som ikke engang Literaturen har nogen Fremstilling af Begivenhederne i 1814, hvori disse opfattes fra dets Synspunkt, men alle de Forfattere, af hvem Skrifter ere fremkomne, ligesom Blom, bekjende sig til det seirende (det Wedelske) Parti. I 1824 kunde hiin Polemik vistnok være beføiet; thi den havde at bekjæmpe Opinionen, der endnu var paa Modpartiets Side. Men nu ikke længere saa. Af Forfattere, som nu behandle hine Begivenheder, maa man derfor vente mere objektiv Ro, og at de, selv om de høre blandt det seirende Parti, endog indrømme, at om Modpartiet end har seet mindre klart, end dets eget, har det derfor ikke meent det mindre godt og ærligt med Fædrelandets Sag.

*) Blandt disse Aktstykker findes en Oversættelse af Grundloven, nogle Taler og officielle Breve af Christian Frederik og forskjellige Noter og andre diplomatiske Aktstykker, vexlede i 1814 indtil Foreningen med Sverige.

**) Som Prøve paa hvorledes man i tydske Skrifter kan trykke Norsk, anføre vi her Titelen paa J. H. Vogts „Bemærkninger i Anledning af det Norske Pengevæsen" saaledes som den citeres S. 85: „Bemorkinnges i Anl. af det Norske Pinzevosen."

Blandinger.

Det er ikke blot Forfatterne, som nu hver for sig søge at berige eller omskabe Sproget. Ogsaa Forretningsfolk ville her være med. Saaledes bekjendtgjøre to Mænd i alle vore Dagblade, at de „have etableret sig herstedes for Bedrivende af en Cigar-Fabrik." Ordet findes neppe i nogen Ordbog, men det maa være dannet af Verbet „bedrive", om hvilket Molbech siger, at det nu sædvanligen kun bruges om onde Gjerninger. Om end Opfinderne af Ordet maatte føle sig tjente med denne Etymologi, tro vi dog, at selv de vildeste Sprogreformatorer ville frabede sig det Slags Orddannelser.

— Vi have allerede tidligere nævnt den islandske Pige (Sœnun) der har lavet sig et eget Sprog. Prof. Eschricht sees nu at have valgt hende til Gjenstand for den første af nogle nylig for et stort Auditorium paabegyndte Forelæsninger over interessante psychologiske Phænomener. Den skarpsindige Physiolog, siger Dagbl., anseer ikke det hele Tilfælde for noget saa usædvanligt, som det første Øiekast skulde lade formode. Han finder deri kun en skarp Udprægning af et almindeligt Phænomen, at smaa Børn have deres eget Sprog, Barnesproget, hvori de paa en for dem selv og deres nærmeste Omgivelser forstaaelig Maade udtrykke deres Ønsker og Forestillinger. Det Særegne for Sœnun ligger kun i, at hun vedblev med, ja endogsaa uddannede sit Barnesprog uden som ellers efterhaanden at ombytte det med sine Omgivelsers; men dette er dog heller ikke saa absolut enestaaende, som det skulde synes, da Børn overhovedet saa længe, til de nødes til at gjøre Forandringen fra deres eget til Omverdenens, Landets Sprog, med stor Forkjærlighed hænge ved hiint, ja man har Exempler paa Børn paa 8 Aar, der, fødte i Danmark af danske Forældre og med alle normale Forstands- og Taleevner, kun talte deres Barnesprog, der for enhver Uindviet maatte klinge som Mesopotamisk. At Sœnun imidlertid aldrig lærte Islandsk, laa deels i, at hun ikke blev nødt dertil, da man tvertimod søgede sig efter hende og lærte hendes Sprog saavel i Hjemmet, som da hun senere kom ud at tjene hos en Slægtning, og deels i, at det blev en Forfængelighedssag for hende at udmærke sig ved sin Afvigelse fra det Almindelige, i hvilken Henseende navnlig hendes meget solenne og usædvanlige Konfirmation turde have udøvet en skadelig Indflydelse paa hende.

Den belgiske Presse. Der udgives for Øieblikket i Belgien 262 Blade og Revuer, og der gives ikke noget Land i Verden, hvor der i Forhold til Befolkningen findes saa mange periodiske Skrifter. I de nordamerikanske Fristater skal der udgives omtr. 800 Blade og Tidsskrifter; i Frankrig og England, som komme efter dem, tæller man kun 270 til 300. Holland har 100 Blade, Preussen 70, Østerrig 40, Spanien 54, Schweiz 28 og Portugal 13. Antallet af Abonnenterne paa de belgiske Blade anslaaes til 110,000 à 112,000; men da Stempelafgiften er ophævet, kan Abonnementet ikke kontrolleres, og det opgivne Tal er kun tilnærmelsesviis rigtigt. Ethvert Tidsskrift har saaledes i Gjennemsnit c. 400 Abonnenter; man veed imidlertid, at der gives fire belgiske Journaler, hvoraf hver har 10,000 Abonnenter og derover, og mange Blade maae altsaa have en meget ringe Udbredelse. Man anfører nogle, som kun have 40 betalende Abonnenter, og eet Blad har nylig fortalt, hvad der rigtignok lyder aldeles utroligt, at det ialt har tre, siger og skriver tre, Abonnenter. (Dagbl.)

En engelsk Retssag. En vigtig Sag Scott & Komp. kontra Dixon har været ført for Liverpools Assiser. DHrr. John Scott og Robert Robinson kjøbte Aktier i Liverpools Stads-Bank i Tillid til en gunstig Rapport, afgiven paa en Tid, da Banken ikke længer var sikker, og de tabte deres Penge. Stads-Banken oprettedes i 1837. Bestyrelsen overdroges Direktører, som, overeensstemmende med Statuterne, vare forpligtede til at offentliggjøre et tro og nøiagtigt Regnskab, ledsaget af saadanne ydderligere Oplysninger, som Direktørerne kunde finde det i Anstaltens Interesse at lade komme til Almeenhedens Kundskab. Bankbestyrerne vare forpligtede til først at opføre en Sum for tvivlsomme Fordringer, dernæst at lægge tilside en saadan Sum, som de fandt passende til et Reservefond og derpaa at erklære Dividenden. For omtrent tre Aar siden kjøbte Mr. Joshua Dixon Aktier i Banken blot for at blive dens Direktør, da han ikke var tilfreds med den Maade, hvorpaa Affærerne lededes, og i Juni 1857 indtraadte han i Bestyrelsen. Den afgaaende Direktør gav ham en Udsigt over Status, og Mr. Dixon var af den Formening, at ingen Dividende kunde erklæres. Men efter hans Forklaring overstemmedes han og maatte opgive at sætte sin Hensigt igjennem. En Rapport udkom, dateret 28de Juli 1857, hvori Bankens Kapital angives til en Million £, skjønt den i Virkeligheden kun udgjorde 936,000 £; Ballancen angaves til 7439 £ 6 s. 6 d., at tillægges Reservefondet, skjønt intet saadant existerede; og alle Tab erklæredes rigelig dækkede, skjønt i et Møde, hvori Dixon var tilstede, et uerstattet Tab af 371,000 £ var bleven opført. Direktørerne erklærede destomindre en Profit af 5 Procent. Dette skeede den 28de Juli; den 23de August indregistreredes DHrr. Scott & Robinson som Kjøbere af ti Aktier; Banken standsede sine Betalinger den 26de Oktober. Mr. Dixon synes at have modsat sig den slette Bestyrelse og at have protesteret mod Rapporten, samt blot at have givet efter for sine Meddirektørers Forestillinger, at det vilde være forbunden med Fare, ingen Dividende at erklære, da der vilde blive en saadan Tilstrømning af Fordringer, at Banken maatte standse sine Betalinger. — Juryen har tilkjendt Klagerne den omprocederede Sum. (The Spect.)

Skruedampskibet „Admiral Miaulis" Stranding. Et smukt nyt Skrueskib af dette Navn paa 1200 Tons er for nylig strandet ved Øsel ved Indløbet til Rigaer-Bugten; Skibet og Ladningen ansloges til en Værdi af næsten 50,000 Pd. Strl. „Admiral Miaulis" tilhørte det græske og orientalske Dampskibskompagni, der nylig havde kjøbt det af dets Bygmestere, Pyle & Komp. i West-Hartlepool, for at føre tre pragtfulde Stads-Salon-Jernbanevogne til Brug for Keiseren af Rusland og hans Familie til Petersborg. Disse Vogne vare byggede i Paris i den kostbareste og mest fuldendte Stiil og vare derfra førte til Havre, hvor de bleve indskibede paa det ulykkelige Dampskib. Dette blev kommanderet af en erfaren Sømand, Kapitain Westcott, og var paa sin Tour over Østersøen, under Ledelse af en Lods, som man havde taget ombord i Sundet. Sildig om Aftenen d 14de Oktbr. stødte det mod nogle Klipper under Vandet, omtrent 8 engelske Mile fra Øen Øsel; da det var i fuld Fart, blev det øieblikkelig Vrag. Officiererne og Mandskabet fik kun Tid til at sætte Skibets tre Baade i Søen og redde Livet uden engang at kunne tage Chronometret og Skibspapirerne med. Da den telegraphiske Efterretning ankom til Lloyds, blev Kapitain Burstel strax sendt til Riga, som han naaede den 25de; han underrettede Lloyds om, at han havde talt med Kapitainen, men at der destoværre ikke var Spor af Skib eller Ladning at opdage. Det var slaaet i Stykker, og Alt var sunket paa dybt Vand. Den engelske Konsul i Riga havde taget sig af Mandskabet og var ifærd med at sende det til England. Keiserens Stadsvogne vare vurderede til 15,000 Pund Sterling. (Dagbl.)

Norge.

Christiania. Af de efterhaanden indløbne Amtmands-Indberetninger angaaende Aarveien sees, at Høhøsten overhovedet har været usædvanlig stor, tildeels større end nogensinde før. Kornavlen sættes overalt mindst som et Middelsaar og ikke sjelden derover; kun i et enkelt Amt - Lister og Mandals - under et Middelsaar. Kornet har dog, paa Grund af det drivende Veir, tildeels viist en mindre Foldighed, end man først antog. Potetesavlen har vel ogsaa slaaet til, men maa formedelst den almindelige Tørraaddenhed ansees for gauske forfeilet. Paa enkelte Steder frygtes endog for Mangel paa Sædepotetes.

— Den Lichtléske Sag er af Stiftet indanket for Høiesteret.

— I Anledning af de mange Ildspaasættelser har Justitsdepartementet udvirket en høieste Resol. af 6te Novbr., hvorved det er bemyndiget til at udsætte en Belønning af Statskassen fra 200 indtil 500 Spd. for Opdagelse af Ophavsmændene til stedfundne Ildebrande eller forsøgte Ildspaasættelser, samt til at udsætte lignende Belønning for Opdagelsen af fremtidige Ildspaasættelser.

— Herm. Bolstad i Drammen dømtes 10de Novbr., for forsøgt Mordbrand, af Høiesteret til 6½ Aars Strafarbeide.

— Det norske Theater har ligesom ifjor udsat en Præmie af 100 Spd. for et større originalt dramatisk Arbeide, skikket til Opførelse der.

— „Dølens" No. 4 indeholder: „Myllarguten og Olaf Bull", „Nokle Ord om Maalet og til Christianiaposten", „Det nye Vandværket i Christiania", „Bladsjaa."

— Ifølge kgl. Resolution af 27de Oktbr. skal indtil Videre afholdes tvende Markeder i Sydvarangers Thinglag (Finmarken), det ene ved Bunden af Bugøfjord i Slutningen af Jan. eller Begyndelsen af Febr. og det andet paa Piselvnæs ved Bøgfjord Ugen efter hiint.

— Under s. D. er tilladt indtil Videre aarlig at afholde tvende Markeder i Frederikshald, det ene begyndende den sidste Tirsdag i Febr., det andet den sidste Tirsdag i Septbr.

Drammen. Natten til 8de Novbr. brændte paa Bragernæs 7 Huse, hvis Assurancesum tilligemed de partielle Beskadigelser udgjør omtrent 21,000 Spd.

Frederiksstad I det afbrændte Strøg ere sex Gaarde komne under Tag. Disse ere alle af Træ, ligesom de øvrige paabegyndte Gaarde, med Undtagelse af en eneste, af Steen.

Ullensaker Den 8de Novbr. var der paa Trøgstad en stor Festlighed for den af Landbrugets Omkomst især fortjente Foged over øvre Romerike Ridder Erik Hauge, der skulde flytte fra denne Egn til sit nye Sorenskriveri Nordre Jarlsberg.

Lillehammer. Amtstidenden beretter om den festlige Indvielse af de nye Bygninger for Lillehammers lærde Skole, som fandt Sted den 5te Novbr. Indvielsestalen holdt Pastor Lyng, og forud for den blev afsjunget de tre første Vers og efter den det sidste Vers af følgende af Henr. Ibsen til Leiligheden forfattede Sang.

Mens Lien lysner, og Skogens Flor
For Løvfaldsstakken maa vige, -
Her vier ind vi en Urtegaard
For Aandens evige Rige.
Den ligger høit paa Klippegrund,
Den staar med Mure trygge; —
Gud signe mildt fra denne Stund
Det Værk vi her mon bygge!

Men Fjeldets Sønner de veed saa vel,
At Urt kan artes paa Heien,
At Tollens Top, der den gror paa Fjeld,
Mod Himlen kjækt finder Veien;
De veed at Straa bag Bergets Ur
Kan gyldne Kroner bære; -
Saa trives og bag Skolens Muur
Den grøderige Lære!

Thi Gud vil sende sit Godveir ned
Til Urtegaarden herinde,
Saa Tankens Spirer, saa Aandens Sæd
Sig frem til Modning kan vinde;
Han skjænke Frimarks Luftning mild,
Og Lys fra Livets Vidder;
Thi Friluft trænger Tanken til,
Som Vaaren Fuglekvidder!

* * *

Saa vær da viet til Sjælerøgt,
Du Aandens hellige Have!
Det Frø her lægges, det spire trygt
Udover Slægternes Grave!
Skil aldrig Livets Vaarnatur
Fra Skolestuens Tanke, -
Og see i Skolehusets Muur
Et Værn, men ei en Skranke!

Dette Skolehus er en vakker og solid Muursteensbygning, med en fri, herlig Beliggenhed, rummelige Skoleværelser og Bolig for Rektor. Det er brandtaxeret for 17,860 Spd., og den lille Kommune har maattet gribe sig stærkt an for at faae det istand. Imidlertid tilskjød sidste Storthing et Bidrag af 6000 Spd. Architekt Holtermann har givet Tegningerne og Muurmesterne Christophersen og Gaack fra Hamar have overtaget Opførelsen.

Sandefjord. Badet har undergaaet et nyt „Statskup."

Christianssund. En engelsk strandet Brig „Flash", der kjøbtes af Parelius og Lossius, er istandsat og døbt „Ole Vig."

Udenlandske Efterretninger.

Danmark. I et Geheimestatsraadsmøde, som afholdtes den 6te Novb., har Kongen underskrevet tre vigtige Statsakter, nemlig: 1) Kundgjørelse, hvorved Forfatningsloven for det danske Monarchies Fællesanliggender af 2den Oktbr. 1855 ophæves for Hertugdømmet Holsteens og Hertugdømmet Lauenborgs Vedkommende; 2) Patent for Hertugdømmet Holsteen angaaende Ophævelse af (de omstridte) §§ 1—6 i Fdn. af 11te Juni 1854 ang. Forfatningen for bemeldte Hertugdømme saavelsom af Bekjendtgjørelsen af 23de Juni 1856 angaaende en nærmere Bestemmelse af Hertugdømmet Holsteens særlige Anliggender; og 3) Patent ang. Indkaldelsen af Provindsialstænderforsamlingen for Hertugdømmet Holsteen til 3die Januar næste Aar i Staden Itzeboe, navnlig for at prøve de ved foregaaende Patent nødvendigblevne Forslag til Ordningen af Holsteens forfatningsmæssige Stilling til Fællesmonarchiet. — Disse Indrømmelser ere alle gjorte af Hensyn til Forbundsforsamlingens Beslutning af 11te Febr. d. A., ligeover for hvilken Beslutning den danske Regjering ogsaa i Forveien tre Gange efter hinanden havde gjort betydelige Indrømmelser. Det indviklede Spørgsmaal er hermed dog alligevel ikke afgjort; tvertimod vil Løsningen (eller rettere den egentlige Begyndelse) nu først begynde.

— Natten mellem den 8de og 9de Novbr. afgik Etatsraad Spandet pludselig ved Døden i en høi Alder. Den Afdøde havde tidligere, siger Dagbl., i en Række Aar beklædt den vanskelige Stilling som Kongens Foged og deri vundet almindelig Agtelse for sin Retsindighed og Humanitet. Ogsaa deeltog han en Tidlang i det politiske Liv, hvor han med Varme sluttede sig til Nutidens frisindede Bestræbelser. Han kan siges at have givet Stødet til den humane Tyendelov af 10de Mai 1854, men mest bekjendt blev han ved sit Forslag til borgerlige Ægteskaber, der fremkaldte en saa borneret og heftig Agitation og en Tidlang paadrog ham Miskjendelse og uværdige Angreb fra flere Sider.

Preussen Prindsregenten har under 5te Novbr. afskediget Ministeriet Manteuffel og overdraget Fyrst Hohenzollern-Sigmaringen at danne et nyt Ministerium, hvilket allerede næste Dag var kommet istand, kun med Optagelse af to af det gamle Ministeriums Medlemmer. Det nye Kabinet vil gaae i en liberalere Retning end det afskedigede.

England. Til London er indløbet officielle Beretninger fra Kalkutta af 9de Oktbr. om at Roligheden i Kanton var gjenoprettet, og Forretningerne havde atter begyndt. Hollænderne have den 6te Septbr. uden synderligt Tab besat Djambi paa Østkysten af Sumatra, og omtrent paa samme Tid have Spanierne og Franskmændene uden mindste Tab iværksat deres Landgang i Cochinchina.

Frankrig Ferd. Lesseps, der af Vicekongen af Ægypten har faaet Bevilling paa Anlægget af Suez-Kanalen, hvortil udfordres 200 Mill. Fr., deelte i 400,000 Aktier, indbyder til Aktietegning i Foretagendet, hvilken kun staar aaben fra 5te til 30te Novbr.

Embeder og Bestillinger.

En Lektorpost i Physik ved Universitetet med en aarlig Gage af 750 Spd., hvortil for indeværende Budgettermin kommer et Dyrtidstillæg af 145 Spd. aarlig.

En Overlærerpost ved Throndhjems lærde Skole med en aarlig Gage af 500 Spd., hvortil for indeværende Budgettermin kommer et Dyrtidstillæg af 115 Spd. aarlig.

Skiens Postmesterembede med fast Gage 550 Spd. aarlig, hvortil for indeværende Budgettermin kommer et Dyrtidstillæg af 123 Spd. aarlig. De uvisse Indtægter udgjorde i 1855 286 Spd. 109 ß og Udgifterne ved Embedets Bestyrelse 282 Spd., hvorunder dog Intet var beregnet for Leie af Kontorlokale.

Tanens Distriktslægeembede med aarlig Gage 400 Spd. og Dyrtidstillæg. Den vordende Distriktslæge vil være forpligtet til efter Amtmandens Ordre at indfinde sig ved de almindelige Thinge i Distriktet og ved de sammesteds forefaldende større Fiskerier mod paa Reiser i denne Anledning at nyde Skyds- og Diætgodtgjørelse som paa Embedsreiser i Almindelighed.

Nordre Ryfylke Distriktslægeembede med aarlig Gage 240 Spd. og Dyrtidstillæg.

Korrespondence.

I Anledning af den Bemærkning om Prisen paa **Norske Samlinger**, hvormed Anmeldelsen af dette historiske Tidsskrift i Nyhedsbladets forrige Nr. slutter, skylder jeg Forlæggerne uopfordret at oplyse, at det kun var modstræbende, de indgik paa min Opfordring til at nedsætte Prisen paa 1ste Bind af disse Samlinger for nye Subskribenter, samt at de vare villige til at bestemme Prisen paa det nu begyndte 2det Bind til 5 eller 4 Skilling Arket, naar der af det Offentlige gjordes et opgivet kontant Tilskud. Dette troede jeg ikke a burde indgaae paa, da den bevilgede aarlige Sum til Norske Kildeskrifters Udgivelse var paaregnet til andre bekosteligere Foretagender (Udgivelsen af Flatøbogen og Norske Registranter), og hvad Priisnedsættelsen af 1ste Bind angaar, da tror jeg at denne er gavnlig baade for Forlægger og Kjøber, ligesom det er uimodsigeligt, at slig Nedsættelse af ældre Tidsskrifters Priis er almindelig overalt, fordi den er begrundet i Sagens Natur. Jeg mindes i det mindste ikke noget i 6—7 Aar ikke fortsat Tidsskrift, hvis ældre Deel ikke er bleven solgt til nedsat Priis, naar det atter udkom, ja selv uden dette.

8de Novbr. 1858. Chr. Lange.

Christiania. Trykt og forlagt af H. J. Jensen. (Storgaden Nr. 27.)

Illustreret Nyhedsblad.

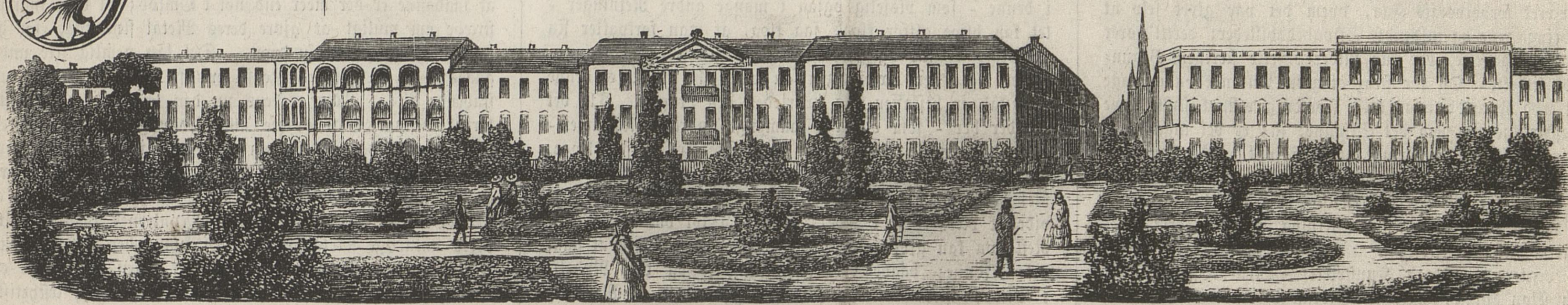

Nr. 47. | Udkommer hver Søndag Morgen. | 21de November 1858. | Abonnementsprisen er 60 ß Fjerdingaaret. | 7. Aarg.

Indhold.

Indlednings-Foredrag
til en Række populært-historiske Forelæsninger
af M. J. Monrad.

Jeg har med Fornøielse modtaget Studentersamfundets Opfordring til ogsaa at bidrage min Skjærv til de Underholdninger af en alvorligere Art, som her i de sidste Aar ere komne i Gang. Medens allerede den ydre Anledning, som nærmest har givet Stødet dertil, nemlig Planen til en Studenter-Bygnings Opførelse, vistnok er et godt og priseligt Øiemed, antager jeg, at disse Sammenkomster i sig selv ikke ville være uden Interesse og Frugt for vort Samfundsliv. Thi om end de Foredrag her holdes, kunne være af forskjelligt Værd - hvad f. Ex. jeg har at byde, bliver vist tarveligt nok -, saa ere de idetmindste dog en passende Anledning for vor Stads dannede Publikum, der ellers let taber sig i Adspredelse - om end ikke i Adspredelser - til engang imellem at samles og styrkes i Anskuelsen af et Fællesskab, et den frie Dannelses Samfund; de ville fremdeles dog altid indeholde Noget, der kan give Stof til Eftertanke af fri og almindelig Art og idetmindste for et Øieblik rive Sindet ud af Hverdagenes Sysler og Bekymringer. Det skulde jo netop være en af den høiere Dannelses bedste Frugter og et væsentligt Moment i et i Sandhed skjønt og lykkeligt Liv, at have et Overskud af Tanke og Aandsinteresse, en Tanke, der i Sandhed kan kaldes fri, fordi den er vor egen og ikke gaar med til Ernæringen og Livets Møie.

Idet jeg nu saa mig om, hvad jeg af mit Smule Forraad kunde have at meddele, kunde jeg ikke finde noget mere Passende, end at anstille nogle Betragtninger over det Skjønne. Jeg veed ialfald, at Gjenstanden er god og værd at lægge Mærke til. Er der Noget, der udmærker det dannede Publikum netop som saadant, saa er det ganske fortrinsviis Sands og Smag for det Skjønne, hvilket jo selv, som vi siden nøiere skulle see, er allerede det naturlige Livs liberale Overskud, det, det har tilovers af sin Kamp for sin egen Vedligeholdelse. En høiere Dannelse røber sig allerede i det Ydre ved en Tilbøielighed og Evne til at udstyre sit Liv om ikke altid paa en rigere, saa dog paa en smukkere, smagfuldere, mere harmonisk Maade, medens det er charakteristisk for Raaheden, selv med store Midler og rig Anledning til Nydelse, forholdsviis at savne Sands ofte endog for Skjønhedens laveste Betingelser: Pyntelighed og Orden.

Der gives ogsaa neppe noget Anliggende, som i det dannede Publikum hyppigere overveies og drøftes, end Skjønhedens i dens mangfoldige Skikkelser - vel ikke med den fremtrædende Vigtighed, den Spændthed og Alvor, som Politik og Næringsveie, i Regelen ikke af Storthing og høistærværdige Commissioner, men desto mere i Selskabslivet og den lettere daglige Conversation. Hist har f. Ex. en Kreds af Damer samlet sig en Aftenstund fortroligt om et rundt Bord og en Lampe, hver med sit Broderi eller Hekletøi. Lader os lytte til deres Samtale; vi kunne gjøre det uden Indiscretion, thi de tale ganske høit, og sikkert om de uskyldigste Ting. Som rimeligt indtage deres respektive Arbeider, hvormed de netop ere beskjæftigede, den første Plads. Og det er vel at mærke for den største Deel Arbeider mere i Skjønhedens, end i Nyttens Tjeneste. Dernæst overhoved, hvad der angaar Dragten. Hvordan det Mønster vil tage sig ud? om de grønne Blade ere smukkest paa bruun eller sort Grund? om hvorledes et Ærme skal sidde? om Rynker eller Folder ere anvendeligst? - og fremfor Alt det store, yderst omfattende, mangesidige og indviklede „Tidsspørgsmaal“: om Crinolinen. Saa tage de vel ogsaa Næsten fat, og maaskee ere de ikke altid frie for en Smule Medisance. Men uvilkaarlig gjælder det dog stedse væsentlig Hensynet til det Skjønne og Passende i Personernes Udseende, Dragt, Charakteer og Opførsel; Synspunktet er, som de Lærde vilde sige, overveiende et æsthetisk; thi de have formegen Takt til i en selskabelig Sammenkomst at befatte sig med en alvorlig Moraliseren. Tilsidst, naar Conversationen kommer i det høieste Hjørne, dreier den sig om Theater og Literatur; det er da aabenbart æsthetiske Gjenstande, og her vanke maaskee endog Brudstykker af reflecteret æsthetisk Theori.

Jeg har først og fremst holdt mig til Damerne, fordi de i Regelen renest repræsentere Tonen, den frie, dannede Selskabelighed, fordi de nærmest ere Mennesker og hverandre lige, have almindeligt-menneskelige Interesser. Mændene ere mere udsatte for at stivne til i sine Særegenheder; de ere væsentlig Handelsmænd, Jurister, Præster o. s. v. og have altfor ofte den slemme Vane at tage en heel Deel af deres støvede og spændte Forretningsliv med ind i Selskabssalen - lig Prometheus, der selv efter sin Befrielse dog stedse slæber paa et Stykke af den Klippe, hvortil han har været smedet. Men hvor de virkelig løsgjøre sig derfra, hvor de opgive at lade deres Conversation være en Fortsættelse af deres Transactioner og politiske eller andre Tendents-Debatter, ligger Intet nærmere end den æsthetiske Reflexion, hvortil en Overgang allerede dannes ved den friere, mindre piinligt spændte, mere aandfuldt legende Behandling, der netop jo mere den frie Almeendannelse gjør sin Ret gjældende, i Conversationen ogsaa bliver hine Emner til Deel. Rigtignok ere de gode Herrer, selv naar de æsthetisere, ofte altfor tilbøielige til Doctriner eller fastfrosne Læresætninger, til overalt at bruge Passer og Vinkel, og ikke sjelden bliver Skjønhedsbilledet selv ynkelig sønderlemmet under deres plumpt anatomerende Hænder; men det er da ialfald dog af puur Kjærlighed, at de anrette sine Ødelæggelser; og lykkeligviis er Skjønheden af udødelig Natur og har en utømmelig Gjenfødelses-Evne, saa den nok taaler en og anden Gang at blive en Smule mishandlet.

Det er saaledes vistnok en naturlig Kjendsgjerning, at en af det dannede Samfunds mest charakteristiske og mest samlende Interesse netop er den æsthetiske. Ligesaa ligger det i Cultur-Udviklingens Gang, at denne - som alle de andre Interesser - maa mere og mere træde frem af Umiddelbarhedens Skjul, kjendes og vurderes for hvad den er og pleies med bevidst Omhu. Derfor have ogsaa hine theoretiske Elementer, for hvilke selv ikke Damerne kunne holde sig ganske frie, endskjønt de især her ofte synes at gjøre mere Forstyrrelse end Gavn, dog ogsaa sin Betydning - en Sag, vi senere skulle nærmere overveie. Cultur-Udviklingen er imidlertid, især hvor den er raskt og ivrigt fremadstræbende, ofte noget ujevn; den er ikke paa ethvert Punkt af sin Bane forklaret til Ro og Harmoni, men lider undertiden af et vist utaalmodigt Hastværk, vil ligesom overrende sig selv. Derved skeer det ogsaa let, at denne særegne æsthetiske Interesse ofte kan faa en vis kunstig Opskruelse, Reflexionen over det Skjønne og den særegne Omsorg derfor faa en Udbredelse, der ikke staar i Forhold til den naturlige Sands og Frembringelseskraft, til Livsforholdenes egen frie, harmoniske Udvikling. Der opstaar en vis æsthetisk - som overhoved Kultur- - Svindel; man tager paa Borg æsthetiske og andre Læresætninger og Synsmaader, der gaae fra Haand til Haand og faae en kunstig Formerelse, uden at Nogen undersøger deres virkelige til Grund liggende Valuta, der ofte vilde findes yderst tvivlsom. Med andre Ord: iblandt de Ulemper - saa at sige Uartigheder - som en endnu fersk Cultur fører med sig, en Dannelse, der endnu ikke har naaet Ro og Ligevægt i sig selv - man kunde tale om Dannelsens Slyngelaar, - iblandt disse Ufuldkommenheder hører ogsaa en Skjønheds-Interesse, der gjør sig altfor vigtig, der peger sig frem med en plump Udtrykkelighed og som, løsreven fra de umiddelbare Livsforholdes naturlige Jordbund, ligesom i sig selv uden indre Maal og Holdning, blot bidrager til at forstyrre Phantasiens Harmoni og ligesom gjøre den fortrukken, idet denne for Productionskraft blottede æsthetiske Reflexion væsentlig kun opstiller Fordringer, der ei kunne realiseres - udsteder Vexler, der ei honoreres - og saaledes kun fremkalder Utilfredshed og aandelige Fallit-Erklæringer.

Vort lille Samfund i dette nordlige Hjørne af Verden er i den senere Tid mere og mere i enhver Henseende blevet draget ind i Verdenshvirvelen; vi tage vor Part af Cultur-Udviklingens Fordele, vi maae da ogsaa bære vor Deel af Tabene, som paa en eller anden Maade kunne vanke. Saaledes var det ikke at vente, at vi mere end andre Folk skulde gaae ganske frie for det umodne Æsthetikleri - dette Skum paa Dannelsens Gjæring, -, saameget mindre, som det netop i vore Forholdes Nyhed og raske Opadstræben havde en ganske fortrinlig Anledning til at bruse op. Det turde hænde, at der hist og her endnu spores hos os lidt af det antydede Misforhold, at nemlig deels det æsthetisk-kritiske Ræsonnement, deels overhoved en meer eller mindre borget Kunstinteresse har en vis Overvægt over den naturlige Sands for det Skjønne, at Samfundet kanskee for en stor Deel har større Tilbøielighed til at domme, end til at nyde, endsige frembringe det Skjønne, at Skjønheden formeget betragtes som „en synderlig Ting“, som et ganske isoleret Formaal, medens Sandsen og Omsorgen for samt Evnen til det virkelige, indre og ydre Livs Forskjønnelse er forholdsviis mindre. Dette Forhold er vistnok en Smule usundt, om det end maaskee paa en Maade kan forklares af et Slags Oversundhed; men man skal alligevel ikke klage altfor meget derover; thi deels er det hos os neppe værre, end mange andre Steder paa Kloden, deels er det overhoved Noget, som maa have sin Gang og som efter den gamle Talemaade retter sig i Marschen, naar Forholdene blive mindre snevre og faae Tid og Rum til atsætte sig. Er det sandt, som vi nylig sagde, at Æsthetikleriet er at betragte som Skum paa Dannelsens Gjæring, saa maa man jo ogsaa erindre, at man bliver ikke Skummet kvit ved uden videre at skumme det af, men kun ved at lade Gjæringen gjære ud; den vil da nok efterhaanden klare sig til en ædel Viin, der i sit stille Dyb gjemmer det Bedste af de Kræfter, der nu bruse og putre - væsentlig for derved at skille sig ved de vedhængende Elementer, der i Grunden kun var Vind.

Det Bedste man kan gjøre - næstefter at give Tilskud af friske, søde Druer, er maaskee netop at bidrage til at bringe Gjæringen ligesom paa Glid ved at røre en Smule op fra Bunden. Med andre Ord. Det vigtigste Bidrag til Samfundets virkelige Fremgang i det Skjønne, til Smagens Dannelse og Forædling, yder vistnok enhver Den, der har faaet den lykkelige Evne selv at frembringe skjønne Billeder, for Øiet, for Øret eller ligetil for Phantasien. Thi alene herved faar Skjønheds-Sandsen virkelig Næring; uden Anskuelse bliver alt æsthetisk Ræsonnement tomt, i egentlig Forstand Usands. Ved Anskuelsen af det virkeliggjorte Skjønhedsbillede formæler dette sig inderlig med Sjælen, stemmer Gemyttets Strænge, ordner dets

skjulteste Bevægelser efter Skjønhedens, Harmoniens evige Love. Ethvert virkeligt Tilskud til Folkets skjønne Billedforraad i Kunst og Literatur bør modtages med den største Taknemmelighed som en sand Forbedring i Folkets aandelige Kaar, et Bidrag til dets Dannelse og Lykke. At Folket derfor med Kjærlighed og Beundring seer op til sine Digtere og Kunstnere, er ganske i sin Orden, og det er netop Tegn paa Usundhed i Forholdene, naar der idethele viser sig en Tilbøielighed til at modtage deres Præstationer med et vantro, mistænkeligt Blik. Men til alle Tider har det kun været forholdsviis Faa, hvem det var givet selv at frembringe rene og fuldendte Skjønhedsbilleder; dertil hører en egen Begavelse, der kun bliver enkelte særegent Begunstigede tildeel. Og for strax at gjøre Anvendelsen og tage Dem med Forord: naar disse Foredrag vistnok skulle vove at beskjæftige sig med det Skjønne, saa er det ingenlunde Meningen her at frembringe noget Skjønt. Man gjør sig undertiden overilede Forestillinger om hvad der heder æsthetisk; man tænker sig let, at et æsthetisk Foredrag selv nødvendig maa være Noget, der gjør Virkning ved sin Form, der ligefrem tilfredsstiller den æsthetiske Sands, kort sagt: man venter et Slags Kunstværk. Men Æsthetiken er ingen skjøn Kunst, men en Videnskab om det Skjønne; den forudsætter saaledes vel baade Sands for det Skjønne og Evne til at blive sig bevidst de Grunde, hvorpaa denne ellers ubevidst støtter sig; men denne Begavelse er ganske forskjellig fra Evnen til selv at fremstille det Skjønne, en Evne, der igjen ofte kan være forbunden med en forholdsviis ringe Bevidsthed om Sagens Grunde. Eet er, for at bruge Digterens Ord, „at have Lampen ihænde", et Andet er, „at vide om Lampens Aand og Lampens Brug Besked."

Altsaa, mine Damer og Herrer, noget Skjønt ville De her sikkerligen ikke faae at høre. Kunde det kun lykkes mig at tale saaledes om det Skjønne, at jeg ikke ligetil forsynder mig mod Skjønhedens Guddom ved at bidrage til Skjønhedssandsens Undertrykkelse eller Forfalskning, men saa, at snarere et og andet derhen hørende Begreb blev opklaret og derved den Trang til at vide Besked, der dog ogsaa ved Siden af Trangen til Nydelse har sin Berettigelse, for en ringe Deel kunde tilfredsstilles! Vi skulle saaledes vistnok her fortsætte Reflexionerne over det Skjønne. Nu have vi netop bemærket, at disse let kunne faae en vis unaturlig Overvægt, og det kan synes farligt at indlade sig videre dermed. Det synes som man i denne - som visselig ogsaa i mange andre Retninger - let kan blive altfor klog, saa klog, at man forkvakler sin naturlige Sands og Nydelses-Evne. Men det kommer, mener jeg, her væsentligen an paa, hvorledes denne Klogskab er beskaffen, og hvorledes den bruges. Thi det gjælder her - som ogsaa i saamange andre Anliggender - at de Samme, hvem man maa sige ere altfor kloge, om dem kan man i Grunden ogsaa og med ligesaa stor Ret beklage, at de endnu ikke ere kloge nok, eller ikke vide at være kloge i Tide. Ingen Tvivl om at æsthetisk Reflexion kan gjøre megen Skade, ved i Sandhed at staae det Skjønne, baade dets Frembringelse og dets Nydelse i Veien, istedetfor at befordre begge Dele. Men jeg vover at paastaae, at dette kun da er Tilfældet, naar denne Reflexion er af overfladisk Art, naar den istedetfor at udgaae fra Kjærlighed, levende Anskuelse og dybt indtrængende Tænkning, væsentlig bestaar i løsrevne Domme og flyder paa døde Almeensætninger. Saadanne landløbende Almeensætninger ere netop Skjønhedens Væsen inderlig imod; de virke indsnevrende, sammenkrympende paa Aanden, medens Skjønheden væsentlig er befriende. Er der Noget, hvorved Mennesket skal føle sin trange Hverdagssphære udvidet, føle sig hævet over Dogmets og Conveniensens snevre Skranker, føle Frihed og Liv, en Luftning fra Uendelighedens Verden, saa er det netop hver Gang et Glimt af det Skjønne falder i hans Sjæl. Den forstenede Læresætning, den løsrevne Betragtning er saaledes Skjønhedens naturlige Fiende. Men derfor troede jeg netop, at den bedste Tjeneste, Reflexionen kunde gjøre Skjønheden - hiin er jo selv gold og paa en vis Maade kun negativ - vilde være, naar den kunde komme til Besindelse om sig selv og efterhaanden komme til at løsne en Smule paa de Baand, hvori den ellers saa let bliver hildet. Vi ville saaledes her ingenlunde befatte os med at meddele overleverede, myntede og prægede Grundsætninger; af saadanne er der meer end nok i Omløb; vi ville snarere stræbe om muligt at gjøre deres Metal flydende, for at see om Præget var funderet. Det kan nemlig ikke undgaaes, at Reflexionen stedse er af mere opløsende end skabende Art. Men medens nu den sædvanlige æsthetiske Kritik bestaar i at opløse alle skjønne Skikkelser i deres Eiendommelighed og ligesom gjøre Alt i Penge, reducere Alt til engang antagne Værdier og Rubriker - hine prægede Mynter, jeg talte om -: skulle vi her gaae endnu et Skridt videre ved at undersøge Mynternes egen Gehalt, deres naturlige Metalværdi. Vi kunne her ikke gaae ud fra noget blot Antaget og Gangbart, men blot holde os til Sagens egen Natur. Vi erkjende ingen æsthetiske Grundsætninger uden de, vi kunne see udspringe af Sagen, af Skjønhedens eget Væsen; vi betvivle indtil Videre enhver Auctoritet, idetmindste indtil vi see, hvorledes den er begrundet. En saadan almindelig Krisis, hvorved al kunstig Kredit og alle opskruede Priser reduceres, er gavnlig en Gang imellem ogsaa i den aandelige Verden og vil netop befordre en fri og naturlig Udvikling af Forholdene.

Selv om jeg nu var en tout à fait Kritiker, rigt udstyret med æsthetisk Kredit og Vexler, ja med Lommen fuld af klingende, myntede Penge, saa jeg kunde udstro af min Overflod og føre det store Ord — jeg er det ganske vist

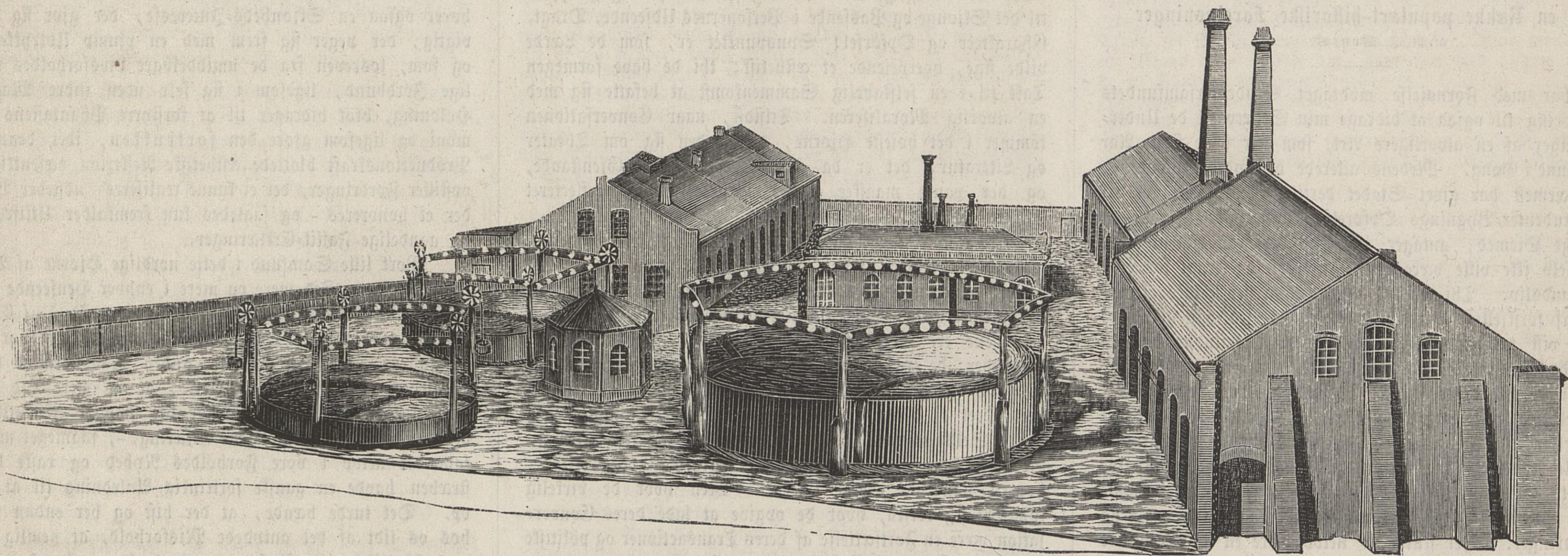

Christiania Gasværk 1858. H. NISSEN.

ikke, men selv om jeg var det, saa vilde jeg dog under nærværende Omstændigheder snarere stikke Pibe i Sæk og gaa lavmælt og forsigtigt tilværks. Jeg har her ingen æsthetisk Viisdom at meddele, jeg skal ikke engang optræde i egentlig Forstand belærende; Ingen vente, at han her skal faa at vide, hvad han ikke vidste før. Jeg skal kun opfordre Dem til en ganske fri Eftertanke over nogle af de almindeligste Phænomener og Begreber, henhørende til det Skjønnes Verden. Jeg skal ikke forlange, at Nogen tror hvad jeg siger - jeg skal i Grunden Intet sige, og Ingen skal tro Andet, end hvad han selv maatte finde indlysende. Derfor skal jeg heller ikke føle min Samvittighed trykket, om der maaskee i de Betragtninger, jeg skal anstille, skulde indløbe et og andet Skjævt eller Urigtigt; thi min Betragtning er forsaavidt kun min Betragtning, og den har ingen Fordring paa at antages, har heller intet Middel til at gjøre sig gjældende eller indvirke paa Andre uden ved det, den maatte indeholde af almeenfattelig Sandhed.

Med eet Ord, mine Damer og Herrer, jeg vil ikke dølge for Dem, at jeg egentlig kun har til Hensigt at philosophere en Smule for Dem over æsthetiske Grundbegreber. Ja, der er Ordet udtalt, og jeg maa nu bede den høistærede Forsamling ikke at blive altfor bange, eller tænke paa alle de Skrækkebilleder, som man ellers er vant til at knytte til Philosophiens blotte Navn. For al støvet Lærdom bør De her visseligen være frie. For det Første kan jeg nu med god Samvittighed love Dem, her ikke at gjøre mig lærdere, end jeg i Virkeligheden er. Dernæst bør jeg ogsaa billigviis spare Dem for at følge mig i alle de Krinkelkroge, hvor Philosophen af Fag ellers maa opsøge sin Smule Viisdom, og blot holde mig til hvad der er nogenlunde aabent og let tilgjængeligt for Enhver. Men hvad jeg her mener med at philosophere, vil maaskee blive Dem indlysende, naar jeg føier til, at jeg anseer ethvert fornuftigt Menneske for en fød Philosoph. Thi ethvert Menneske har af Naturen baade Drivt og Evne til at tænke over Tingene, til ikke blot at opfange og indpræge sig de Indtryk, som Tilfældet maatte bringe ham, men til efterhaanden at efterspore deres Grunde, til ikke blot at gaae iblinde efter Andres Mening og Veiledning, men til fremfor Alt at raadspørge Sagens Natur. Denne Drivt og denne Evne maa netop Dannelsen, hvor den ikke er ganske forfeilet, have skjærpet og udviklet, og hvad vi kalde philosophisk Videnskab er intet Andet, end den høieste, mest gjennemførte Beskjæftigelse af denne Evne, den høieste Tilfredsstillelse af denne Drift, der ikke standser førend alle Grunde henføres til den sidste, altomfattende Grund, førend Phænomenernes Mangfoldighed idethele vise sig fuldkommen behersket af Sagens almindelige Natur og Væsen. Men selv for den almindelige Dannelse, der ikke i denne Retning gaar til den yderste Conseqvents, forudsætter jeg idetmindste en Anelse om en vis Eenhed og Sammenhæng i Tilværelsen, om at Tingene overhoved ikke sees i sin sande Betydning, naar de ikke sees i denne Sammenhæng, i en Belysning, der falder derpaa fra det store Hele. Denne Anelse er netop given i og med Sandsen for det Skjønne, thi den forunderligt gribende Glands, hvori det Skjønne som saadant straaler, er intet Andet end et Skjær af denne fra det Hele, fra Ideen faldende Belysning, en Sætning, vi forresten senere skulle nærmere overveie. Og det er ialfald klart, at Ingen kan have det mindste Begreb om Skjønhedens Væsen, der ikke ialfald i nogen Grad er istand til at hæve det dunkle Teppe, hvori Gjenstandene enkeltviis for det sandselige Blik ere indhyllede.

For til Slutning i faa Ord at sammenfatte, hvad Meningen er med disse Foredrag, saa begriber De vel, at det ingenlunde kan falde mig ind, her at meddele noget fuldstændigt, dybt begrundet æsthetisk System; jeg vil blot ganske frit og som det kan falde sig ræsonnere over æsthetiske Materier, der især maatte synes mig skikkede til at indlede i en klarere Indsigt i det Skjønnes Væsen, af den hele Sammenhæng kun ligesom pege paa enkelte Steder, hvor „den røde Traad" ligger mest bar. Jeg prætenderer, som sagt, ikke saameget at lære Dem Noget, som jeg blot vil indbyde Dem til at tænke over disse Materier og derved kun for Øieblikket benytte min Smule Veiledning. Jeg skal idethele bestræbe mig for at være saa klar som muligt; thi jeg har ingen Mysterier og adresserer mig kun til Deres egen Opfatning. Skulde der imidlertid mod min Villie - paa Grund af min Vane kun at tale til Studerende i stræng Forstand - indløbe Et og Andet, som ikke bliver Dem klart, saa beder jeg at ansee det blot som om det ikke var sagt, og kun at betragte det med den Overbærenhed, med hvilken man betragter blinde Vinduer paa et Huus, hvilke blot staae der for at udfylde en Plads og for Symmetriens Skyld, men ikke ere til at see igjennem.

Jeg hentydede nylig til „den forunderlige Lampe", som Æsthetikeren væsentlig kun veed Besked om, uden derfor selv at have den til sin Raadighed. Men enhver Æsthetiker er derfor ikke just en kold og misundelig Nureddin, der vil benytte det friske, barnlige Sind, den naturlige Sands som et Middel for egne, ærgjerrige eller egennyttige Hensigter og derpaa ved Koglerier tillukke Ynglinge-Øiet i en bestandig Nat blandt døde Stene og grinende Spøgelser. Er Æsthetikeren sit Kald tro, da vil han vel veilede Dem til selv at hente Lampen fra den dybe, mørke Hule - thi man finder den i Sandhed ikke paa Gaden -, men kun for at De selv skulle have desto mere Gavn og Glæde deraf, og han vil navnlig stræbe at adsprede alt koglende Skin, der vil blænde Deres Blik og hindre Dem fra at faae Øie paa den rette Lampe. Han vil være som Ringens tjenstagtige Aand, der vel Intet kan frembringe, men kun sige Dem, hvad De vil vide samt stille Dem paa fast Grund og paa det rette Sted, hvor den af andre Kræfter fremkaldte Trylleverdens Herligheder ufordunklede ville straale dem imøde.

Christiania Gasværk.

I 1845 indledede Byens Magistrat Underhandlinger med den engelske Gasingeniør James Malam, der havde forestaaet de da netop færdige Gasanlæg i Hamburg og Gøtheborg, om vor Hovedstads Belysning med Gas. I Januar 1846 kom Kontrakten mellem Byen og Malam istand. Byen skulde overlade til Anlægget 10,000 Kvadratalen Jord af Arbeidsanstalten „Christian Augusts Mindes" Tomt, uden Afgift; men den skulde ogsaa efter 30 Aars Forløb kunne indkjøbe det hele Gasværk efter Taxt. Samme Aar paabegyndtes Arbeiderne; men allerede næste Aar nødsagedes Malam til at overdrage det endda ufuldendte Værk med det for samme erhvervede Privilegium til et Aktieselskab, som til den Ende dannedes. Aktiekapitalen ansattes til 54,000 Spd., for hvilken Sum Malam havde at bringe Værket i den kontraktsmæssige Stand. Arbeiderne ledede med liden Dygtighed, som man kan slutte af en nylig udkommen „Fremstilling af Christiania Gasværks Udvikling indtil 1ste Juli 1858." De af ham opførte tvende Kulboder revnede, og de andre Indretninger vare slette og uhensigtsmæssige, saa at det Hele efterhaanden saagodtsom har maattet omgjøres. Driften, der ogsaa fra først af bestyredes af Hr. Malam, var for Kompagniet forbundet med aabenbart Tab. — Det første Gasblus tændtes 3die Januar 1848, men de med Byen omkontraherede Indretninger bleve ikke færdige før i Slutningen af 1849. I Mai 1850 blev Malam afløst af Ingeniør Pihl som Værkets Bestyrer, og det er ved ham, at de mange Forbedringer og Udvidelser ere gjorte, som den nævnte Fremstilling paaviser. Som man seer, har det fra først af, med et saa daarligt Anlæg som det Malamske til Grundlag, været meget vanskeligt at tilfredsstille det stadigt stigende Behov til Gas; men ved Ombygninger af de gamle Retorthuse fik Værket omsider i det Hele 120 Retorter, hvoraf hver kan producere 3000 Kub.-Fod Gas og derover om Dagen; og paa den Maade kan man nu holde Skridt med det stigende Forbrug. Ialt kan nu Værket levere 360,000 Kub.-Fod Gas i Døgnet, og dets 6 Gasometre afgive Rum for 160,000 Kub.-Fod. Rørledningen udgjør nu 91,000 Fod eller 58,600 Fod mere end i 1850. Fremstillingen er ledsaget af et Kart over Rørnættet, saaledes som det var den 30te Juli. Ligetil Gaustad og heelt op til Nydalens øverste Spinderi strækker det sig nu. Fabrikerne ved Akerselven alene forbruge flere Millioner Kub.-Fod Gas om Aaret. Det hele Gasforbrug i f. A. var omtrent 21½ Mill. Kub.-Fod. Gasværkets faste Arbeidsstyrke beløber sig da ogsaa til 35 Mand foruden Extraarbeidere, hvis Tal undertiden har steget til 100 Mand. Værkets Udvidelser fra Mai 1850 til Juni 1858 have kostet 93,604 Spd., hvilken Sum er tilveiebragt ved Udstedelse af nye Aktier (saaledes alene i 1856 Aktier for omtr. 50,000 Spd.). Medens Værket under Malams Bestyrelse saagodtsom intet Nettoudbytte gav, er dette for det sidste Aar steget til omtr. 20,000 Spd.

Napoleon den Førstes Korrespondence.

(Efter The Athenæum.)

I.

En keiserlig Kommission har siden 1854 været beskjæftiget med at samle, ordne og udgive Napoleon den Førstes Korrespondence angaaende offentlige Anliggender. De første Frugter af dette store Foretagende ere blevne forlagte. Det turde være voveligt at have nogen Formodning om det Omfang, hvortil Værket vil voxe op, siden Kommissionsmedlemmerne opføre 1100 Fragmenter af Korrespondence i Marineministeriet, 1500 i de ringere Kontorer, 2000 i Ministeriet for de udenlandske Anliggender, 20,000 i Krigsdepartementet og 40,000 opdyngede som et alexandrinsk Bibliothek i Keiserdømmets Archiver. Naar disse Dokumenter ere drøftede og Udvalg gjort, ville de antageligen udgjøre en kolossal Række af Oktavbind, thi Hr. A. Fould og hans Kolleger love at de ville afgive saa at sige en Rapport om Napoleons daglige Tanker igjennem hele hans urolige Løbebane - efterspore hans Planer fra deres Undfangelse til deres Fuldbyrdelse eller Opgivelse - og opklare hans Politiks philosophiske Hemmelighed lige til dens fineste Fibrer. I en straalende Tilegnelse til den Potentat, der nu holder dem i Virksomhed, og som er opfyldt med fordægtige Hentydninger til det romerske Purpur, forsikre Udgiverne, at disse Breve oplyse den Artilleriofficiers vidunderlige Tilskikkelser, som med Republikens Armeer tilintetgjorde Europas forfaldne Militærsystemer, og med Revolutioner bag sig bragte saamange Dynastier og Fyrstehuse til Skjændselens Rand. Vi ville strax stadfæste dette Vidnesbyrd om den forbausende Interesse, som Napoleons Breve besidde, ligesaavel som om deres specielle og omfattende Værd som historiske Materialier. Allerede mere end 10,000 Skrifter forherlige, efter hvad man har mindet os om, Austerlitzerobrerens og Waterlooflygtningens Liv og Samtid; men fordi de mangle de Oplysninger, som nu gives os ihænde, have alle hidtil udkomne Beretninger og Bedømmelser nødvendigviis været ufuldstændige. Ikke at jo meget af hvad der indeholdes i nærværende Bind et eller andetsteds er kommet tilsyne i en Mangfoldighed af Former. En Masse trykte Skrifter, tilstrækkelige til at overvælde en Hans Sachs's Indbildningskraft, er blevet prøvet som Skrivelser med Keiserens Underskrift, Segl og Sanktion; ikke destomindre har man erholdt en uhyre Mængde af ikke udgivne Materialer fra adskillige Hoffer, Bureauer, private Samlinger og arvelige Portefeuiller, saavelsom fra de forskjellige ministerielle Kontorer og Bibliotheker i Paris.

Vanhems Kirke ved Arvalla.

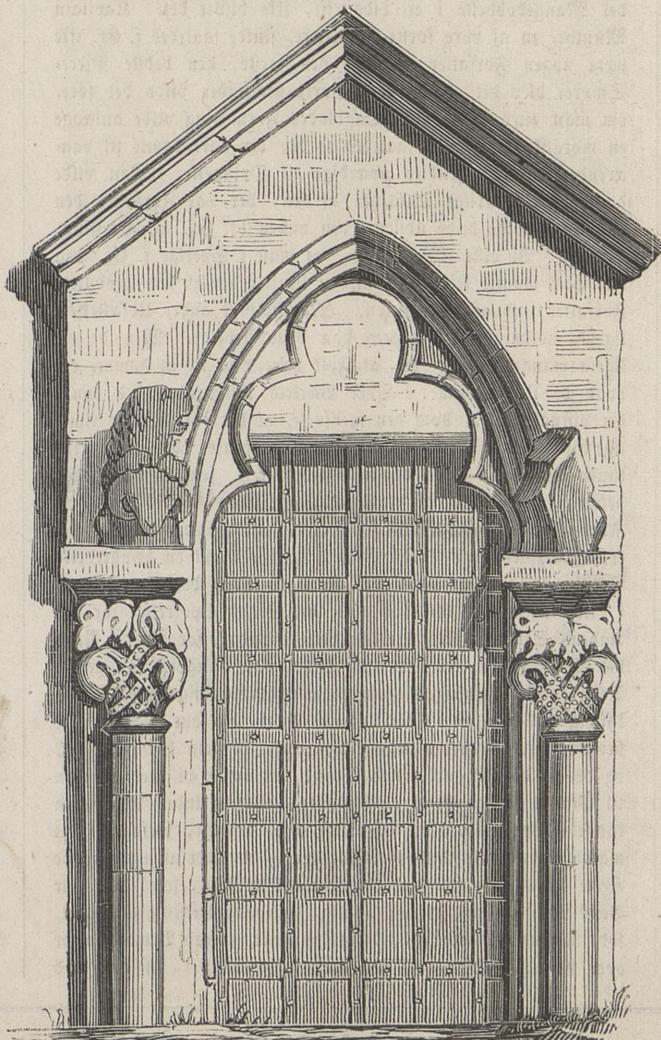

Vanhems Klosterkirke. (Den nordre Indgang seet udenfra.)

Korrespondencen kaster fra mange Synspunkter et mægtigt Lys over Napoleons Charakteer og Bevæggrunde. Men i historisk Henseende er den af særlig Vigtighed, fordi den gjør en Forstyrrelse i de almindelige bonapartistiske Beretninger, fornemmelig dem, som vedkomme Keiserens Forhold til Armeen. Det mechaniske Instituts Mening er den, at der imellem Førstekonsulen og den franske Soldat fra den Periode herskede ligesom en hellig Gjensidighed i Følelser, at Generalen beherskede sine Tropper ved sin Helteaands Hexeri, at han holdt dem i Underkastelse ved en broderlig Hjertelighheds Trylleri. Sandheden er, at han gjorde fuld og fri Brug af de Midler, der ere fælles for alle Leirpladse - en Generalprofos, en Galge, en Rode Soldater, en net gravet Grav og grusomme Ordrer fra Hovedkvarteret; og han fortæller os fra sin Grav, at de Krigere, som vandt ham hans første Laurbær, ofte vare Fredløse og Banditter. For vor Generation have Angivelser af denne Art en besynderlig Betydning. Vi have for tre eller fire Aar siden fægtet Side om Side med de Franske; vi laante Levnetsmidler af dem paa Krim og vidste dengang ikke, at deres Ubetænksomhed havde været større end vor egen; vi have seet, med hvilken Lethed og Elegance de omgaaes de tartariske Skvaldrere i Kanton og hvorledes de tilmaale Folk, der ere ulykkelige nok til at boe i Naboskab til Mordere. I en historisk Verden ere de vore Allierede tilsøs og tillands og det vedkommer os nu, da de atter regjeres af en Bonaparte i Divisionsgenerals Uniform - selv med det svageste Skin af en fjern Mulighed for at de internationale Forholde om ti eller hundrede Aar herfra kunne undergaae en Forandring - at vide hvad Slags Folk disse Napoleonske „Brave" vare, da de anførtes af Ødelæggeren. Tilvisse er der intet Vidne saa paalideligt som Napoleon fra Arcola og fra Lodi og alligevel vil det være en høimodig Trang for vor Tid at troe, at hans Banlysninger over den franske Soldat enten ganske eller for en Deel vare ærerørige eller forstilte. Det er vanskeligt at tænke sig, at den, som grundede Æreslegionen i en viid Udstrækning, betragtede sine Kammerater som Snigmordere og Tyve. Ikkedestomindre sniger det Indtryk sig ind paa os, naar vi læse disse mærkelige og forbausende Breve, at Napoleon ikke bekymrede sig mere om „sine Deeltagere i Æren", end om Aadselet — Russerne i Eylau - Marchallerne, de Syge og Saarede - eller om Fangerne ved Jaffa, idet han efter at have overbeviist sig selv ved en Kasuistik, næsten mere afskyelig end hans Forbrydelse, lod en Vespasians Tilskyndelse kvæles af en Neros „Eftertanke."

Den Korrespondence, som indeholdes i dette første Bind, gaar fra Oktober 1793 til September 1796. Den behandler fornemmelig militære Materier, men der er Overflod paa Træk, som vise Brevskriverens Begreber om offentlig Politik, hans Ringeagt for politisk Frihed - tildækket under krampagtige Vivatraab; — hans formastelige Trods mod alle Tvivl, hans fuldstændige Udygtighed til at taale nogen ærgjerrig Medbeiler eller til at fatte Privatlivets Lykke og Ansvarlighed. Men den nye Synsmaade, som her aabner sig i Modsætning til Tonen i de fleste Levnetsbeskrivelser, er den, der fremstiller ham som afskyende og forhaanende de selvsamme Hære, som han førte i Marken. Nylig udkomne Memoirer - navnlig Marmonts og Melitos - have afsløret de Følelser, som hans personlige Færd fremkaldte i deres Hjerter, der affekterede at elske ham; disse Breve gjengjælde Smigreriets Modgift. I 1793 kommanderede Bonaparte Armeens Artilleri i Sydfrankrige; og som hans Meddelelser til Paris vise, var han utrættelig i sin Opmærksomhed for Detaillerne i den militære Organisation og Uddannelse, idet han stedse dvælede med Eftertryk ved de Mangler, han havde opdaget, og med end større Kraft ved sine egne Methoder søgte at afhjælpe dem. Sjelden er han veltalende, uden naar han roser sig selv; dog er det umuligt andet end at beundre ei alene hans fuldkomne Mesterskab i alle Punkter, der stode i Forbindelse med hans Green af Tjenesten, men og den Iver, hvormed han overskuede andre Departementer, lagde Planer for en fjern Fremtid, studerede Karter, med skinsyg Strenghed bevogtede Mænd og Embedsmænd af hvilkensomhelst Rang og Klasse og — ved mangfoldige fine Machinationer forberedede sig selv paa at tilegne sig en høiere Myndighed. Hans første Rapport handler om det

Skyts, han benyttede ved Toulons Beleiring, og i dette Sted er han beskjæftiget til Aarets Slutning. Januar og Februar 1794 anvendtes til Overopsyn med Forsvaret af Marseille og andre vigtige Positioner ved Kysten. Derpaa aabner sig det mørke Prospekt af den italienske Krig og med skjæve Blikke til Paris tordner Korrespondencen afsted - en Seiersang af Kanonsaluter og Forbandelser - til Montenotte, Mondevi, Lodi, Milano og Mantua. Faa af disse Breve ere frie for Besværinger og Bebreidelser. Maleriets Totalindtryk er Billedet af et gigantisk og pletfrit Geni - et Portræt, som ei er malet uden Partiskhed -, omgivet af Apathi, Udygtighed, Barbarisme og Uredelighed. „Der er en god Deel Hede i enhver Mands Hoved“, skrev Borgergeneralen i September 1795, „men Frihedens Genius forlader aldrig dens Forsvarere.“ Dog selv iblandt disse Forsvarere fandtes der, hvis vi godkjende deres store Høvdings Vidnesbyrd, saamegen Skjændighed, at Ridderligheden selv forsagede. Desuden er det kun en Retfærdighed at omtale, at han, da han førte disse Horder ind i Italien, bad dem vente sig en Fortsættelse af Gildet og, idetmindste indirekte, ophidsede dem til at foretage Handlinger, hvorfor saamange Niddinger overgaves til Bøddelen. Proklamationen af 27de Marts 1796, udstedt fra Hovedkvarteret i Nizza, lyder saaledes:

„Soldater! I ere nøgne og slet provianterede. Regjeringen skylder Eder Alt og kan Ingenting give Eder. Eders Taalmodighed og den Tapperhed, I have udviklet mellem disse ugjæstmilde Klipper, ere beundringsværdige, men de skjænke Eder ingen Berømmelse, I vinde ingen „éclat.“ Jeg vil føre Eder til Verdens frugtbareste Sletter. Rige Provindser, store Stæder skulle komme i Eders Magt; der skulle I høste Hæder, Ære og Rigdom. Italienske Soldater! ville I lade det skorte paa Mod eller paa Udholdenhed?“

En eenfoldig Dragon eller en simpel Musketeer kunde det nok tilgives, om han udtydede dette som en blændende Propheti om Plyndring, især hvis Nationerne havde været magre i flere Maaneder efter hverandre; men allerede den følgende Dag besværede Napoleon sig for Carnot over den slette Aand, som udbredte sig over hans Batailloner. Et Mytteri udbrød i Leiren ved Nizza, og Exemplet paa Strenghed gaves uden Opsættelse. En Soldat kunde Intet tilgives, og de første Skud, der løstes i hiint Felttog, vare Bøddelens. Dog, selv en Generals Haardhed kunde have smeltet, naar hans Kolonner, blege af Hunger og ravende af Udmattelse, under usigelige Møisommeligheder marscherede til Albenga og der, for en Tid, fik Smagen af godt Brød, friskt Kjød og Insubordinationens Behageligheder. „Nøden har svækket Disciplinen, uden Disciplin findes der ingen Seier.“ Imidlertid fuldendtes Marschen til Montenotte uden noget alvorligt Udbrud og i Dæmringen og Lyset af en Berømmelse, som endnu var ny for hans Tanke, proklamerede Bonaparte for de Franske sin Bøn: „Længe leve Republiken!“ Men ogsaa da vare Tropperne halvdøde af Hunger; de havde hverken Brød eller Brændeviin og der var lidet at plyndre. Det var i Leseyno, at det første Slag fra Overgeneralen kom:

„Overgeneralen bevidner Armeen sin Beundring over dens Tapperhed og over de Triumpher, den daglig vinder over sine Fiender; men han er med Afsky Vidne til den rædsomme Plyndring, hvortil enkelte umenneskelige Niddinger have overladt sig - Mennesker, som alene slutte sig til sine Regimenter efter Slaget for at øve Excesser, der paa een Gang ere vanærende for Armeen og for det franske Navn. Han befaler følgelig: 1) Generalstabens Chef inden fire og tyve Timer at afgive en Rapport om Generaladjutanternes og de øvrige ved Staben ansatte Officierers moralske Opførsel. Divisionsgeneralerne have inden fire og tyve Timer til Overgeneralen at indsende et Memorandum om de høiere Officierers Moralitet, der have været under deres Kommando siden Felttogets Aabning. Divisionsgeneralerne bemyndiges til paa Stedet at degradere og endog under Arrest at sende til Fort-Carre paa Antillerne saadanne Officierer, som ved sit Exempel have billiget det afskyelige Plyndreri, der i flere Dage har fundet Sted. Divisionsgeneralerne bemyndiges i Betragtning af Omstændighederne til paa Stedet at nedskyde saadanne Officierer og Soldater, som ved sin Opførsel opmuuntre Andre til Plyndring og saaledes ødelægge Disciplinen, bringe Uorden ind i Hæren og paa een Gang bringe dens Sikkerhed og dens Ære i Fare.“

Dette efterfulgtes af en heftig Trudsel til de „Kujoner“, der undlode at følge Fanerne, som skulkede bort fra Bataille og som bleve skildrede som oplagte blot til at arbeide paa Veie hiinsides Var. Men disse Dagsordrer havde kun liden Virkning. Ved Montoli vandt de Franske en heel Skov af Laurbær og — hverken Brød eller Fisk. Til Direktoriet skrev Napoleon under 24de April 1796:

„Man kan ikke gjøre sig noget Begreb om Armeens Tilstand i militær eller i administrativ Betydning. Da jeg ankom, paavirkedes den af enhver Art onde Aander; den var uden Hoved, uden Disciplin, uden Subordination. Jeg har statueret Exempler; jeg har anvendt alle mulige Midler for at bringe Tjenesten i Orden igjen, og Seieren har gjort Resten.“ — — „Alligevel hengiver Soldaten sig, berøvet Brød, til Udskeielser, som bringe En til at rødme ved at være Menneske. Indtagelsen af Ceva og Mondovi vil give mig en bekvem Leilighed, og jeg er besluttet paa at give et frygteligt Exempel. Jeg vil gjenoprette Ordenen, eller jeg vil ophøre at være disse Røveres Chef.“

Literatur.

Af J. Krafts **Norsk Forfatter-Lexicon 1814—1856**, suppleret og udgivet af Chr. Lange, er nu udkommet 3die Hefte, endende med Chr. Keyser. Man har saaledes naaet Alphabetets Midte med de hidtil trykte 21 Ark. Dette viser, at Udgiverens Anslag af det Hele til 40—50 Ark vil holde Stik, tiltrods for de fremførte Formeninger om, at Værket ved den deri anvendte Detail vilde svulme op til et uoverkommeligt Omfang. Vistnok er der Flere, som have fundet sig utilfredse med Værkets Plan; men vi troe dog, at denne Utilfredshed hovedsagelig skriver sig fra Mangel paa generelt Overblik over deslige Værkers Maal og Meed. Enhver dømmer efter egne Interesser og eget Behov. Men dette er aabenbar urigtigt, da et Literatur-Lexikon er lagt an paa saameget som muligt at tilfredsstille Alles Behov, og saaledes alene kan og maa bedømmes fra et encyklopædistisk Standpunkt. Værkets Maal er nemlig, at opregne hvad der er skrevet i det Tidsrum, som det omfatter, men ikke at sige hvad deraf duer. Det gjør intet Udvalg for Literaturhistorikeren; det optager kuns Alt, og overlader ham Valget. Han finder saaledes al mulig Bistand, men foregribes ikke. Og dette er ved saadanne Værker det ene Rigtige; thi et Literatur-Lexikon er kun en udvidet Forfatterkatalog med biographiske Notitser og literære Henviisninger. Det gaar derfor ikke an, at Udgiveren tager Hensyn til, hvad der ene interesserer ham. Han maa angive de dumme theologiske og økonomiske, som de historiske og andre Skrifter, der kræve hans særlige Interesse. Thi Værket maa være saaledes indrettet, at Enhver kan finde, hvad der interesserer ham, uden Hensyn til Udgiverens Mening. Men paa dette Feldt er Smagen og Kravet sandelig forskjellige. Vi have selv hørt en Videnskabsmand ytre, at det vilde være ham af megen Interesse at faae istandbragt en Statistik over de pietistiske og dumme religiøse Skrifter, som vor Almue læser. Enhver, der kjender en ordentlig Literaturhistorie, vil vide, at det er ikke alene de klassiske Skrifter, som deri have sin Betydning, men at ogsaa de slette maa raadspørges, om ikke for Andet, saa dog fordi de illustrere Tidens Retning og Smag. Literaturhistorikeren maa nemlig kjende det Slette som det Gode, fordi at hiint først kan stille dette i det rette Lys. — De snurrigste og mest bornerede Krav ere komne til Orde med Hensyn til dette Værk. Somme ville ikke vide af Oversættelser, og paa den Maade vilde i vor Literatur Aalls Snorre og i den tydske Luthers Bibel udgaae. Andre ville ikke vide af, at Folk, der have skrevet i Aviser og Tidsskrifter, skulle opføres som Forfattere. Dette vilde kun føre til, at den, der udgiver en særskilt Pjece paa 4 Blade, fordi Ingen ellers vil unde ham Plads, bliver Forfatter, medens den, der skriver det Mangedobbelte i et Tidsskrift, ikke bliver det. Kapitain Munthe, en af vore første Historikere, skulde saaledes f. Ex. ikke være nogen Forfatter, medens den første, den bedste Pjece-Smører blev det. Til endnu større Galskaber vilde det føre, om man efter et af vore Dagblades Formening vilde anlægge en moralsk Maalestok, saaledes at de, der vare dømte til vanærende Straffe, kjendtes uværdige til Optagelse. Man vilde da faa det latterlige Tilfælde, at den, der var Forfatter den ene Dag, vilde blive udslettet den anden (f. Ex. H. H. Gunnerius). Vi ville ikke tale om, at man i Sverige f. Ex. paa den Viis maatte feie Almqvist, en ligesaa genial som produktiv Forfatter, ud af Literaturen. Mangfoldige andre Udsættelser, ligesaa holdningsløse, gjøres paa dette Arbeide. Men de ere ligesaamange Beviser for, at Folk have Lyst til at dømme om hvad de ikke forstaae. Over Værkets Omstændelighed kunde der vistnok klages, hvis den medførte, at det overskred de rimelige Grændser. Men dette er, som man ovenfor har seet, ingenlunde Tilfældet. Det er alene Udgiveren, som herved bliver besværet, idet han for et Aarstal ofte maa føre en vidtløftig Korrespondence eller rende fra Herodes til Pilatus. Hvad der koster Udgiveren langvarigt Stræv, kræver knapt en hundredeels Skillings Udgift af dem, der ikke have Brug derfor. Overalt i Literaturen maa den Ene gjøre det Slags Opofrelser for den Andens Skyld. Ikke Alt kan være brugbart for Alle. Naar det Meste er det, er dette alt, hvad man billigviis kan vente. Dette er Bemærkninger, som maa paatrænge sig enhver Sagkyndig med Hensyn til foreliggende Værk, og som vi heller ikke længere have kunnet tilbageholde, uagtet vi helst her vilde tiet, og det af den let forklarlige Grund, at hvad vi med Hensyn til Planen kunde have at bemærke, allerede inden Udgivelsen kunde gjøres gjældende, og tillige blive befulgt, forsaavidt det maatte befindes rigtigt. — Hvad ellers Indholdet af nærværende Hefte angaar, forekommer deri den ældste Forf., som i det hele Værk vil finde sin Plads, nemlig Ingeborg Kirstine Huitfeldt, født Reichwein, der 1743, 7 Aar gammel, udgav Betragtninger over Christi Fødsel, og som først døde 1815. Af de (med Vedkommendes Tilladelse) her gjorte Afsløringer af Anonymer mærkes: Digtsamlingen Syljufløiten, der udkom i 1851, er af C. D. Grøndahl, tidligere Bogtrykkersvend hos Mad. Hvid og nu Faktor i Laurvig. P. Hjelm Hansen er Forfatter af Norges Storthing 1845 (Modskrift mod de bekjendte Charakteerskildringer). Kadet V. S. Hegrem (nu Jesuit og levende i Italien) til Novellen Rytterskaren m. m.; P. J. Homann til „Et Blik paa vore politiske Forholde“; A. H. Isachsen til „Til Theaters“ og Aug. Juul til „Tre Maaneder i Paris.“ Enkelte Artikler, f. Ex. Homanns, ere aldeles ufuldstændige med Hensyn til Angivelsen af anonyme Arbeider. Men dette er ikke Udgiverens Skyld, da han saavidt muligt har rettet sig efter Folks Ønske, at den literære Bedrift, som de helst saae glemt, ikke blev angivet i Værket.

Af Konsul Chr. Tønsbergs **Norske Folkelivsbilleder**, ny Række, er nu udkommet 6—7de Hefte, hvorved Samlingen er afsluttet. Dette Dobbelthefte indeholder: Det Indre af en Sildebod i Bergen, og en Brudevielse, begge af K. Bergslien, samt et Gravøl af A. Tidemand. Texter medfølge deels til Heftets, deels til tidligere Billeder, af J. Aasen, B. Bjørnson og Henr. Ibsen. Bjørnsons Text „Frá stöðlin“, en liden novellistisk Skildring, er skrevet i et Landsmaal, der ved antike Endelser gaar videre end Ivar Aasens, og overhoved stiller sig Oldnorsken saa nær som muligt. Aasen har skrevet to Texter, begge i Prosa; Ibsen en i Prosa og en i Vers. Saavel for dette Hefte som de foregaaende har Udg. været saa heldig at vinde literære Medarbeidere, der ikke blot nødtørftigen have udtydet vedkommende Billeder, men som have leveret Skizzer i Vers og Prosa, der have selvstændigt Værd. — Den nye Række af disse Folkelivsbilleder opviser maaskee færre fuldendte Kunstværker end den første, der væsentlig indeholdt Malerier af Tidemand; men den giver dog et mere varieret og instruktivt Billede af det norske Folkeliv end hiint, og Udgiveren har heller Intet sparet for at Udførelsen kunde blive saa god som mulig. Han har ikke udhængt i Spidsen som Lokkemad det Bedste og derpaa sakket af; - tvertimod: han har gjemt det Bedste til Sidst. Tidemands Gravøl er saaledes ikke blot fra den kunstneriske Kompositions, men ogsaa fra den lithographiske Gjengivelses Side det fortrinligste i hele Samlingen. Udførelsen skal her endog have kostet mere, end den gjennemsnitlige Subskriptionspriis for hver af Pladerne, saaledes at Udg. kun kan staae sig ved Afsætningen af det hele Værk. For Subskribenterne koster Værket 6 Spd. 3 ℔ eller 3 Ort for hver Plade med Text, medens det for andre Kjøbere kommer paa 4 Ort Pladen.

Norge.

Christiania. Den 16de Novbr. holdt Aktieeierne i Greffsens Vandkuuranstalt et Møde, hvori fremlagdes Regnskab over Anstaltens hele Kostende. Dette beløber sig til 27,614 Spd. 72 ß, hvoraf Bygningerne koste henved 13,000 Spd., Møbler og Inventarium henved 4000, Jordveien 5300 Spd. og Vandledningsanlægget 2500 Spd. Det første Driftsaar, der begyndte med 1ste Juni og endte med sidste Septbr., har givet et Udbytte af 1,493 Spd. 46 ß eller næsten 5⅖ pCt. af hele Anlægskapitalen. Dette Overskud besluttedes, efter Direktionens Forslag, anvendt til Anstaltens Udstyr. De Badesøgendes Antal har været 116, af hvilke de 86 enten for det Hele eller for en Deel af deres Ophold have havt Bolig i Anstalten; de øvrige 36 i større eller mindre Afstand derfra. Resultatet af Behandlingen har for 23 været Helbredelse, for 52 væsentlig Bedring, for 27 nogen og for 10 ingen Bedring.

— „Dølens“ Nr. 5 indeholder: „Det var den Mannen“ (Digt), Bladsjaa, Fortsættelse om Vandværket i Christiania, Christiania-Artikel (om Billedhugger Glosimodt og Schweigaards Büste).

— Laasby-Skovene, der eiedes af DHrr. Th. Heftye, Thv. Meyer og Th. Sewell, solgtes 12te Novbr. for 220,000 Spd. til Englænderen Morton, der tidligere eiede de saakaldte Baronskove et Par Miil fra Kongsvinger.

— Missionspræsten Schreuder i Afrika sees nu at være gift med Jomfru Emilia Adelheidt Löventhal fra Bergen, der i November f. A. drog til Zululand. Ligeledes erfares, at en Zulupige har ladet sig døbe. Dette er den eneste hidtil vundne Sjæl paa denne Missionsmark.

— Statsraad D. Hegermanns efterladte Enke Hanne Nideros, en ædel og velgjørende Kvinde, døde den 5te Novbr. henved 80 Aar gammel. Hun blev som Enke efter Kjøbmand Isachsen i Christianssand 1815 gift med Hegermann, der døde i 1835.

— Under 10de Novbr. er det bestemt, at der med et af Postvæsenets Dampskibe i Vintermaanederne skal vedligeholdes ugentlig Fart mellem Christiania og Kjøbenhavn, forsaavidt Iis ikke derfor maatte være til Hinder.

— Eieren af det Huus ved Veien til Etterstad, som for nogle Uger siden nedbrændte, er bleven arresteret som mistænkt for selv at have paasat Ilden.

Korrespondence.

I Anledning af nogle i „Illustreret Nyhedsblad“ optagne Bemærkninger over „**Nordisk Conversationslexicon**“ skal Redactionen af dette tillade sig at oplyse Følgende:

Ingen har mere end Red. bestræbt sig for at forebygge Tabet af Professor Munch som Medarbeider, eller beklaget, at disse Bestræbelser ikke førte til det forønskede Resultat; men en nærmere Udvikling og Drøftelse af denne Sag hører ikke herhid. Et „Interregnum“ kan ikke siges at have fundet Sted, thi saasnart Prof. Munchs Udtrædelse var afgjort, henvendte man sig øieblikkeligen til den af ham anbefalede Efterfølger. Men der var en kort Tid, i hvilken Prof. Munch ikke definitivt havde erklæret sin Udtrædelse, imedens han dog leverede et Par korte Artikler, for hvilke der var øieblikkeligt Behov. Da nu Red. paa den ene Side vilde oppebie Prof. Munchs endelige Beslutning, paa den anden Side ikke ansaae det forsvarligt at lade det hele Arbeide standse, saa bleve hine Artikler (om flere er der ikke Tale) skrevne af en Anden. De øvrige nævnte Artikler ere, overeensstemmende med Foretagendets Plan, forfattede af vedkommende Fagmand eller hidrøre fra Prof. Munchs Efterfølger.

Hr. L. D. Deres Tilsendte i det næste Nr.

Christiania. Trykt og forlagt af H. J. Jensen. (Storgaden Nr. 27.)

Illustreret Nyhedsblad.

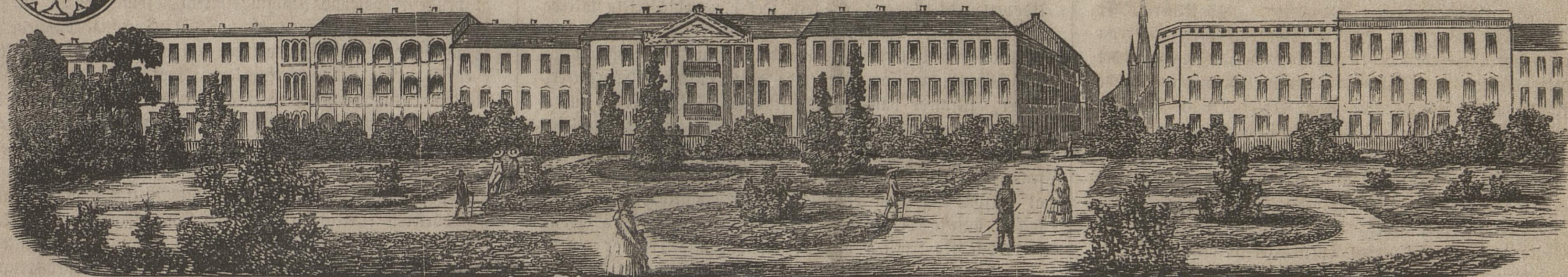

Nr. 48. | Udkommer hver Søndag Morgen. | 28de November 1858. | Abonnementsprisen er 60 ß Fjerdingaaret. | 7. Aarg.

Indhold.

Af en gammel Brevvexling.

(Meddeelt af L. D.)

De Brevskaber, hvoraf her offentliggjøres et Par Fragmenter, henhøre mellem „Epistolae obscurorum virorum." Deres Forfatter var en Præst af østlandsk Herkomst, der i Slutningen af forrige Aarhundrede var ansat paa Agdesiden og visselig henhørte mellem den Legio af Datidens Præster, af hvem Pal.-Müller i sin Adam Homo giver den ypperlige Skildring, der ender med de to Linier:

Han nys har efterseet sin Fiskeruse,
Og vandrer nu med raske Skridt tilhuse."

Som Individ er nu vistnok en saadan Mand en Obscuritet. Men det hele Genus, hvorunder han hører, og de almindelige Tidsforhold, hvorunder han med dette levede, har dog sin Berettigelse til vor Opmærksomhed, hvorfor slige Folks Brevskaber ei ere ganske uden Interesse, især da saadanne Sager nu ere næsten ligesaa extraordinære at overkomme som deres Forfattere i sin Tid det Modsatte. Nærværende Breve dreie sig væsentlig om den strænge Økonomi vor Præst iagttager, idet han saaledes, for at holde sin syge Kone (til hvem han skriver) i Kjøbenhavn, forsager The og Kaffe, arbeider i Pigekammeret for at bespare Lys og tillige controllere sit Tyende, gjør Alt for at undgaae Gjesters Besøg og spiller Kort „interesseret." Da han just ivrig søger Befordring, lader han sin Kone gjøre idelige Opvartninger hos Cancelliets Mægtige, for ved rørende Skildringer at bevæge disse til at tale hans Sag. Vi faae herved et Indblik i det dengang almindelige Sollicitationsvæsen.

1.

— — — 19de October 1798.

— — — Hvad mener Du, om Du talede med Brandt nok engang om Stege Kald; til Colbjørnsen*) og Schouw**) maa Du ikke gaae, førend det gjelder paa, men til den gamle Slyngel kunde Du gaae engang, naar Veiret var ret godt, og spørge om Du ikke maatte give Din Mand noget Haab fra ham om Stege, da Du tror, at det danske Clima var mere passende for din Helbred. At Du havde lidt saameget i Norge, at din Kjærlighed til Fødelandet var kjølnet, at denne Sygdom har sat os i saadan Gjeld, at vi aldrig kunne komme ud af den uden ved en god Befordring, at det Kald, hvori jeg sidder, vil ødelægge min forhen svage Helbred, at Vandet her er bekjendt for sine Kastevinde og høie Søgang, at mange af mine Formænd have mistet Liv og Helbred i dette Kald. Gaa Du frisk til ham og syng denne Vise saalænge for ham, indtil han har lært den, spørg ham, hvad Fortrin Hr. Bergh, som fik det store Ringsager Kald, og Stiftsprovst Wille have for mig, om De have bedre Charakteer end jeg, bedre Attester m. V." — — — — — —

2.

26de Jan. 1799.

— — — Jeg er vel fornøiet med, at Du har været hos Schow, Colbjørnsen og Brandt, især var det et Mesterstykke af Dig, at Du fik Samtalen at høre hos Brandt. Her tror nu Alle, at jeg søger Vandsøe, men jeg siger Nei. Enten maa Colbjørnsen være en falsk Mand, eller jeg maa være i god Anseelse hos ham. Siig dem alle, at jeg er elsket der hvor jeg er, men Helbreds-Forfatningen har sat os tilbage, og i Vandsøe kunde vi maaskee komme ud af vor Gjeld, at jeg har havt et deelt Kald, hvor jeg havde kgl. Løfte om Befordring, og kom til et andet, hvorved jeg ikke vandt. Siig Schow, at jeg ikke er blandt de Præster, som ved Yppighed, Gjestebud og Pragt have sat sig tilbage, at Du kjender Præster, som i Drik, Spil og Nattesviir forsømme deres Pligter og forarge Alle, og som dog nyde den ene Forflyttelse efter den anden, medens den retskafne, pligtfølende Mand, der i og udenfor sit Embede er et Mønster, maa hensidde og bukke under for Armoden. Jeg har skrevet med denne Post til Bispen og bedet ham foreslaae mig til Vandsøe, Gud veed, om han gjør det. Beed endelig S.*) underrette Dig herom. Du maa ei i dine Opvartninger forglemme Titulaturen og Du bør kalde Colbjørnsen og Schow „Deres Høivelbaarenhed", thi de ere begge Conferentsraader. Dine Opvartninger er jeg vel fornøiet med, Gid kun, at Du ingen onde Følger havde paadraget Dig derved, thi dette er jeg bange for og vilde heller, at Du ingen Opvartning skulde gjøre. Det gjør mig ondt, at Du ei undersøgte ved Tjeneren, hvem der var ude hos Brandt, da han vist havde sagt det. . . . . Jeg synes mit Ønske er ikke stort. Siig, at nu er der en passende Leilighed til at hjelpe mig, som maaskee ikke lettelig tilbydes, at jeg trænger til hastig Hjelp, at Cancelliet siden kunde vel ønske, men ikke finde Leilighed til at hjelpe. Dette maa Du sige til Alle, men til Schow alene kan Du sige, at jeg ikke har sat mig tilbage ved Yppighed, at Andre, som ved Sviir, Gjestebude og høie Spil prostituere sig hvert Øieblik nyde Forflyttelse, medens den retskafne Mand osv. Og spørger han, hvem Du mener, saa siig B....**) Han har spillet mere end een Gang sit Offer bort; nylig forspillede han nogle og tyve Specier i F—nd, og S. sagde, at han havde gjort ham saa let, at han kunde flyve over Bramraaen, og saadanne blive befordrede. — — —

3.

(Et Gjestebud for 60 Aar siden i Flekkefjord, hvor Brevskriveren var i Besøg.)

10de Novbr. 1798.

— — — Søndagen var jeg udbuden i Selskab til Casserer B., som boer i de Huse, som Du vel erindrer, at H. beboede. Til Middag vare indbudne osv.: (Listen over Gjesterne), alle de Gifte til Middag og de Ugifte til Caffe og Bal. Tractementet var prægtigt, der var dækket i Form af en Hestesko, og Bordet var godt serveret, men Lysene stode allerede paa Bordet, da vi satte os, som jeg syntes var tidlig, men maaskee de vare der, fordi de vare satte i 6 Armstager (af hvilke enhver havde tre Arme) med hvide Voxlys; noget Saadant var ikke seet før i Flekkefjord. Vi havde 15 Retter Mad, nemlig: Hønsekjødsuppe og Bouillon, som Mad. B. kaldte Brun-Suppe, til denne blev ombragt ristet Hvedebrød, derefter Hønsekjød med Peberrod og Kramsfuglpostei. Dog maa ikke glemmes, at der gik om til Suppen smaaskaaret Sild, indsyltet med Løgeddik, Laxebug, Spegepølse, røget Lax ꝛc. Derpaa fik vi Bønner og Sukkererter med Oxebryst, Skinke, Tunge, Pølse, røget Faarekjød osv. Dernæst Kalvesteg, Kyllingsteg, fersk Torsk og Flyndre med Roer og Næper til, Mandelbrød, som var dannet i en Pyramide, huult inden i og sukret udenpaa, samt Terter af de smaae og endelig Gelé, som jeg første Gang har spiist i Flekkefjord. Jeg sad hos Madame S., og Madame L. sad ikke langt derfra; disse tvende have nu forhen rivaliseret med hinanden i Madlavning og Tractement: nu saae de hinanden an ved hver Ret, som blev indbragt. Var ikke deres Mod faldet ved de trearmede Stager og Voxlysene (mod hvilke Madame L. kunde trøste sig ved sine Mahogniborde og smukke Themaskine og Mad. S. ved sit Sølv-Caffetøi), saa faldt dog Modet ved Retternes Antal, som aldrig havde været saa stort hos nogen af dem; især gav Kramsfugleposteien og Geléen dem det sidste Stød, saa at de saae paa hinanden meget mismodige; jeg gjorde deres modløse Tilstand ved at opsøge og beundre baade Retternes Antal og gode Tillavning, samt den Orden, man saa overalt. Mad. S. troede, at vel Ingen saasnart vilde vove at gjøre et Gjestebud, men trøstede sig dog ved, at det var Cassererens første, og Gud veed, om de gjorde noget igjen; hun formodede saa sikkert, at deres Leilighed ikke tillod det. Cassereren vilde bruge østlandsk Skik, at lade Enhver drikke efter Behag uden at proponere Skaaler, men B. begyndte at drikke min og Inspecteurens Skaal, og saa maatte de Andre følge efter. Hen i Maaltidet kom Pocalen frem, men man nødede Ingen meget, og Ingen bleve fulde, uden den unge B., som maatte gaa hjem og lægge sig strax. Da Pokalen kom frem, sagde en Dumrian, jeg erindrer nu ikke hans Navn, „See nu, om ikke Cassereren veed at leve", hvorpaa denne gav det Svar „Jo, det lærer man, naar man kommer paa Vestlandet og faar Sild og salt Makrel", hvorpaa fulgte en liden Taushed, men Verten, som maaskee følte, at han havde været skarp, formildede sit Udtryk ved at sige „Man kan jo leve allesteds paa Vestlandet ligesaa vel som paa Østlandet." Da Kl. var henimod 4 proponerede jeg at takke for Maden, da jeg forsikrede, at Ingen af Balgjesterne kom, førend vi vare staaet op. Derpaa kom alle de Unge, og strax blev ombaaret Caffe, Chocolade og The; og Ballet begyndte. Jeg, den gamle B., Verten og Tonnes S. spillede Kort, og jeg tabte med Kortpengene 1 Rdl. 16 ß. Jeg vilde gaaet Kl. 10, da jeg havde vundet 1 Rdl., men Verten holdt paa mig til Kl. 1, da jeg gik. De Andre sade til Kl. 4. Jeg maa dog anmærke, at Mad. S. og begge Madamer A. havde staaet udenfor Vinduerne og kiget ind; det er Mode i Flekkefjord at staae udenfor Vinduerne og kige ind. . . . . . Man gav Glæden tilkjende ved Sang og Glassenes Svingen og Hurraraab, som jeg skulde været til Bryllup i Siredalen. Hvor lidet passende med Menneskets Værdighed og den sunde Fornuft.

*) En Nordmand, † 1814 som Geheimeconferentsraad og Justitiarius i den danske Høiesteret; var dengang Generalprocureur og Deputeret i Cancelliet.

**) † som Conferentsraad og 2den Deputeret i Cancelliet 1806.

*) Fyrbøder i Cancelliet paa den Tid.

**) Senere Biskop.

Napoleon den Førstes Korrespondence.

II.

(Slutning.)

Ved Cherasco var han roligere:

„Alt gaar vel. Vi have mindre Plyndring. En trængende Armees første Hunger er bleven stillet. De stakkels Skyldige ere efter Alt at undskylde. Efter i tre Aar at have sukket mellem Alpernes Toppe, kom de ind i det forjættede Land og vare begjærlige efter at smage dets Frugter. Jeg har skudt Tre og sendt Sex til Arbeide med Hammeren hiinsides Var."

Samme Dag lod han en Proklamation udgaa til Armeen:

„Soldater! I femten Dage have I vundet sex Seire, erobret en og tyve Faner, fem og femti Kanoner, flere faste Pladse - idet I virkelig have indtaget den rigeste

Deel af Piemont; I have gjort 15,000 Fanger og dræbt eller saaret over 10,000 Mand. Forud havde I fægtet for golde Klipper, der ere blevne berømte ved Eders Tapperhed, men som ere unyttige for Eders Fædreneland; men nu staae Eders Tjenester ved Siden af Armeernes i Holland og ved Rhinen. Blottede for Alt, have I selv forskaffet Eder Alt: I have vundet Slag uden Skyts, sat over Floder uden Broer, gjort forcerede Marscher uden Sko, bivouakeret uden Brændevin og ofte uden Brød. Ingen uden republikanske Hærskarer, Ingen uden Fribedens Soldater kunde have udholdt, hvad I have udholdt. Min Tak ydes Eder for alt dette. Soldater! Et taknemmeligt Fædreland skylder Eder sit Velvære, og hvis I som Seierherrer ved Toulon forud bebudede det udødelige Felttog i 1794, saa varsle Eders nærværende Seire om andre endnu mere glimrende. De to Armeer, som I nylig angreb med berømmelig Dristighed, ere blevne overvældede af Eder og de erbarmelige Folk, som spottede Eders Nød og i Fiendens Paasyn frydede sig i sin Triumph, staae der tilintetgjorte og skjælvende. Men, Soldater! I have endnu Intet gjort; thi endnu er der Gjerninger for Eder at udføre. Hverken Turin eller Milano er Eders. Paa Tarquin-Beseireres Aske trampe endnu Bassevilles Mordere. I Begyndelsen af Felttoget vare I fuldkommen blottede; nu ere I rigeligen forsynede; talrige Magaziner ere blevne tagne fra Fienden; vort Felt- og Beleiringsartilleri er ankommen. Soldater! Eders Fædreneland venter Meget af Eder; I ville retfærdiggjøre dets Tillid! Vore største Hindringer ere vistnok blevne overvundne, men vi have endnu Slag at vinde, Byer at erobre, Floder at passere. Er der da Nogen iblandt Eder, hvis Mod har vanslægtet? Er der da Nogen iblandt Eder, som vilde foretrække at vende tilbage til Apenninernes og Alpernes Toppe for at lide Soldatertrælles Skam? Nei! saadanne kan der ikke være blandt Seierherrerne ved Montenotte og Millesimo, ved Dego og Montovi! I alle brænde efter at sprede den franske Nations Berømmelse til det Fjerne; I ere alle begjærlige efter at ydmyge hine hovmodige Konger, som vove at drømme om at smedde Lænker for os; I tragte alle efter at diktere en hæderlig Fred, som skal holde Eders Fædreland skadesløs for de uhyre Offere, det har bragt; I ville alle ønske at kunne sige med Stolthed, naar I vende tilbage til Eders Fødesteder: „Jeg var med den Armee, som erobrede Italien!" Venner! jeg lover Eder denne Erobring, men der er een Betingelse, som I maae sværge at underkaste Eder — at respektere det Folk, som I ville befri, at hjælpe til at undertrykke det rædsomme Plyndresystem, som er hidbragt af Skurke, hvem Fienden har ophidset dertil. Ellers skulle I ikke blive Nationers Befriere, men deres Svøbe; ellers skulle I ikke blive det franske Folks Stolthed, men dette vil fornægte Eder. Eders Seire, Eders Mod, Eders Lykke, vore Brodres Blod, som seirede i Slaget, Alt skal da være tabt — Alt, endog vor Ære og vor Berømmelse. Hvad mig selv og de Generaler angaar, paa hvilke I stole, da skulde vi blues ved at kommandere en Armee uden Disciplin, uden Selvbeherskelse, som ikke erkjender nogen Lov uden Magtens. Men beklædt med en national Værdighed, bevæbnet med Retfærdigheden og Loven skal jeg bringe de faa Mænd, jeg seer uden Hjerte og uden Ridderlighed, til at respektere de Billighedens og Menneskelighedens Love, som de have traadt under Fødder. Jeg vil ikke taale, at hine Stratenrøvere besidde Eders Laurbær. Jeg vil bogstaveligen sætte de Bestemmelser igjennem, som ere givne for Bevarelsen af Orden. Plyndrere skulle uden Medlidenhed vorde skudte ned. Med mange er det allerede skeet. Jeg har havt Anledning til med Glæde at bemærke den Iver, hvormed de gode Soldater i vor Hær have udført sine Ordres. Italiens Folk! den franske Armee er kommen for at bryde Eders Lænker; den franske Nation er alle andre Nationers Ven, kom til den med Tillid; Eders Eiendomme, Eders Religion og Eders Sædvaner skulle vorde respekterede. Vi føre Krig som høihjertede Fiender — men vi ønske blot Krig mod de Tyranner, som undertrykke Eder."

Denne Proklamation er i enhver Betydning et Mesterstykke: den appellerede til den franske Soldat, hvad saa end den franske Soldat monne være — en Skyldig, som frygtede for Bøddelen, eller en Mand, skinsyg over sin egen og sine Kammeraters Berømmelse. Men vi ere ikke i nogen Forlegenhed for at forstaae, hvor vidt Armeens Rovgjerrighed er gaaet, naar Napoleon ansaa det fornødent at forkynde Overtalelser og Trudsler af denne Natur. I vore Dage er det, for ikke at tale om Dahra, en Zuaverbrouten at have „joliment nettoyé", en Landsby, opfyldt med forskræmte afrikanske Piger; og medens Napoleon opførte sin Lykkes Bygning, dryppede Uskyldighedens Blod fra den franske Bajonet, hvorsomhelst Republikens Legioner førtes frem af Keiserdømmets Konspirator. Men en synderlig Omstændighed er det, at medens Bonaparte dikterede sine dydige Tordentaler, synes han selv at have længtes efter Bytte. „Fremfor Alt", skriver han i Mai 1796 til Borger Faypouef, „send mig en Liste over de Malerier, Statuer, Samlinger og Mærkværdigheder, som findes i Milano, Parma, Piacentia, Modena og Bologna." De „Voldsomheder", hvorover han beklagede sig, gik ind under en mere almindelig Kategori; og efter al Sandsynlighed bleve de kun lidet formildede ved de „skrækkelige Exempler", som statueredes næsten ved hvert Holdested. I Tortona, den 5te Mai, vare fremdeles „Røveri" og „Plyndreri" de staaende Gjenstande for Besværinger. Ordet „Laurbær" var næsten uforanderligen forbundet med Ordet „besudlet"; i sine egne Hænder benyttede Napoleon Plyndring som et lovligt Erobringsmiddel, som da han t. Ex. udstedte den skrækkelige Proklamation til Milaneserne, hvori han truede Enhver, der fandtes i Besiddelse af Vaaben eller Krudt, med øieblikkelig Død. Men Soldaten forbød han uafladelig og fandt han det nødvendigt at forbyde, Udøvelsen af Røveri; og selv idet han ved Brescia takkede sine Grenaderer og Karabinere for deres Tapperhed, bebreidede han bittert nogle blandt dem at have forbrudt sig ved Plyndring, som vanærede deres militære Charakteer. Intet, tilføiede han, skulde fratages Indvaanerne, uden det var betalt med gode Penge; og dette var upaatvivlelig en politisk Ordre, skiønt Penge vare sjeldne og skjønt de franske Kolonner havde Vanskelighed for Dag efter Dag at forsyne sig med et fuldstændigt Maaltid. Ved Felttogets høieste Trin, da de sidste Østerrigere vare blevne fordrevne fra Italien og den republikanske Trikolor vaiede frit paa de tydske Bjerge, bleve Napoleons pindariske Taler besudlede med Bebreidelser.

Armeens Excesser, der beskreves i et Sprog, som gjerne kunde have overrasket Hertugen af Wellington, synes næsten at have forbitret den første Napoleon til Fortvivlelse. Aabenbarlig sammenlignede han sig undertiden med Halagon i Tartarernes Spidse eller med Nadir, som bevogtede Delhis døende Emmer. Tiltrods for Formaninger og Strenghed vedblev Plyndringens Værk indtil „Europas Befrier" kunde have misundt hiin Sultan, der, som den tyrkiske Historie

Madame Ida Pfeiffer.

paaberaaber sig, marscherede med en Hær gjennem sit Rige uden at nedtræde et Græsstraa. Fra Milano selv udkom en Dagsbefaling, endnu barskere end nogen af de hidtil omtalte:

„Overgeneralen er underrettet om, at Armeen, trods gjentagne Befalinger, vedbliver at røve og at Landets fredelige Indvaanere faae sine Huse plyndrede og ødelagte i alle Retninger. Denne skjændige Opførsel af Individer, som hige efter at bringe Fare og Vanære over Armeen, nøder Generalen til ikke længere at opsætte Anvendelsen af saadanne strænge Forholdsregler, som forekomme ham nødvendige for Opretholdelsen af offentlig Orden og for Bevarelsen af de Laurbær, som Armeen har høstet. Han befaler følgelig Divisions- og Brigadegeneralerne paa eget An- og Tilsvar at arrestere og i de forsamlede Troppers Nærværelse efter foregaaende Krigsretsdom at nedskyde enhver Soldat, af hvilkensomhelst Rang, og enhver Person i Armeens Følge, som gribes i Forøvelse af Plyndring. Korpscheferne og Kompagnikommandørerne ville have Opsyn med deres Underordnedes Opførsel paa Marschen, i Leiren eller i Kantonnementerne, og ville, uden Undtagelse, arrestere enhver Mand, som anklages for Plyndring eller som gribes deri; da Skjødesløshed fra deres Side kunde kompromittere Armeen, erklærer Overgeneralen herved, at han vil overgive hver den Kommandør eller Officier til en Krigsret, som ikke i disse Henseender opfylder sin Pligt. — Armeen bør vide, at Disciplin, Klogskab og Agtelse for Eiendom støtter Seierens Løb; at Plyndring og Tyveri kun øves af Skurke; at saadanne Mænd ere uværdige til at forblive i de republikanske Rækker; at de konspirere mod sine Kammeraters Ære og at de ikke have noget andet Maal end at bringe de Laurbær til at visne, som ere vundne ved saa meget Mod og saa megen Standhaftighed. Soldater! Patrioter! Republikanere! griber disse Nederdrægtige! overantvorder dem til Lovens Sværd; I ville frelse Armeens Ære; I ville bekræfte Eders Vaabens Triumpher; I ville erhverve en dobbelt Adkomst til den offentlige Taknemmelighed ved samtidigen at erklære Despotismens Drabanter og Uordenens og Røveriets slette Tilhængere Krig."

Det Energiske i dette Sprog viser Vægten af det angivne Onde. Den franske Armee rykkede frem, „skrækkelig som Himmelens Ild", saalænge Krigen varede, for at bruge Napoleons Yndlingsudtryk, som alt nu og da forekommer i Korrespondencen. I Tortona dannede i Sandhed den store General sig saa at sige Centralpunktet i en Straaleglands af funklende Trudsler, idet Proklamationer glimtede fra Hovedkvarteret ud til alle Kompassets Streger ligesom Bajonetterne i et militært Seierstegn. Til Guvernøren i Alessandria: „Jeg fordrer disse Soldaters øieblikkelige og alvorlige Afstraffelse" (den misfornøiede Garnison i Serravalle). Til Militærkommissionen: „Godseieren i Argnata og hans Kone have bukket under for deres Troløsheds Indskydelser. Jeg vil, at Militærkommissionen skal forhøre dem overeensstemmende med Krigsartiklerne." Til Tyrolerne: „For Alle, som gribe til Vaaben og behandle os som Fiender, ville vi være skrækkelige som Himlens Ild; vi ville brænde Huse og ødelægge Landsbyer." Til General Berthier: „Arresteer hele Øvrigheden i Bosco. Siig dem gjennem vor Generaladjutant, at hvis de ikke udlevere Snigmorderne i deres Kommune og paa Stedet udfærdiger en Liste paa idetmindste et Dusin Navne, vil jeg øieblikkelig skyde dem ned." Til Folket paa de keiserlige Lehnsgodser: „Enhver, som otte og fireti Timer efter denne Ordres Bekjendtgjørelse findes med Vaaben i Hænderne, skal blive skudt!" Til Senatet i Genua: „Jeg vil brænde hele Landsbyer og Stæder, hvorsomhelst en enkelt Franskmand er bleven myrdet. — — — En enkelt Franskmands Lig, som er bleven myrdet, skal bringe Ulykke over hele Kommuner." Erkjendt tappre Mænd kunde vel være blevne ængstelige i Norditalien, medens Bonaparte i Tortona truede med at farve Scrivia med Blod og at blande det stolte Genuas Vande med et andet Slags Purpur end Tyrus's. Men det mærkværdigste Element i disse Proklamationer og Dekreter er Kontrasten mellem Napoleons Sindsstemning, naar han truede de overvundne Folk og naar han formanede sin Armee til Maadehold og Menneskelighed. Hvad Slags Inspiration skulde da vel Soldaten kunne modtage fra en Chef, som førte Krig paa den Maade?

„Dagen efter Fægtningen ved Borghetto forlod jeg Tortona. Jeg arresterede Øvrighedspersonerne i syv eller otte Landsbyer, der vare de mest berygtede Mordergruber; jeg indesluttede dem paa Fæstningen og underrettede dem om, at hvis jeg ikke inden en Kvart Time havde en Liste over Morderne i deres Landsbyer, vilde jeg skyde dem alle. I en Fart var jeg i Besiddelse af en stor Fortegnelse. Jeg formerede paa Stedet en stærk Kolonne, hvis Kommando jeg betroede Generaladjutant Leclerc. Landsbyerne bleve samtlige tagne i Besiddelse to Timer efter, og for Aften vare de angivne Mordere blevne skudte lige foran sine egne Hjemsteder. Den næste Dag marscherede Brigadier Lanncey til Landsbyen Arquata og lagde den i Aske."

Blandt Brevene af mere almindelig historisk Interesse ere to meget forunderlige. Følgende er til Direktoriet og dateret 14de August 1796:

„Jeg anseer det gavnligt, Borgerdirektører, at forelægge Eder mine Meninger om de Generaler, som ere ansatte ved Armeen (dengang stationeret i Brescia); I ville bemærke, at det er meget faa, som kunne være mig til megen Nytte: Berthier — Talenter, Virksomhed, Mod, Charakteer; Angereau — megen Charakteer, Mod, Fasthed, Virksomhed, vant til Krig, populær i Armeen og heldig i sine Operationer; Massena — virksom, utrættelig, fremfusende, har coup d'oeuil og Raskhed i at bestemme sig; Serurier — fægter som en simpel Soldat, paatager sig ingen Ansvarlighed, fast, har ikke sine Troppers gode Omdømme; Despinoy — svag, uden Virksomhed, uden Dristighed, er ikke skabt for Krig, er ikke lidt af sine Soldater, gjør lidet Brug af sit Hoved; men har adskillig Stolthed tilligemed Aand og sunde politiske Meninger, er skikket til en Kommando hjemme; Sauret — en god, meget god Soldat, neppe kløgtig nok til at være General, sjelden heldig; Abbatuccio — ikke skikket til at kommandere femti Mand. Garnier, Meunier, Casabianca — udygtige, ikke skikkede til at kommandere en Bataillon i en saa livlig og vigtig Krig, som denne; Macquart — en kjæk Mand, ingen Talenter, men modig; Gaultier — god nok for et Kontor, duer ikke i Krig."

Det andet Brev er skrevet fra Verona og adresseret til Carnot i Paris. Det er betegnende:

„En af mine Brødre, Krigskommissær i Marseille, har besøgt Paris uden Permission. Denne unge Mand har, skjønt i Besiddelse af nogen Charakteer, et meget forkeert Hoved; han har gjennem hele sit Liv havt Tilbøielighed til at blande sig i Politiken. Paa en Tid, da det viser sig, at saa mange Personer ere begjærlige efter at tilføie mig Fornærmelser og enhver Art Intriguer sættes i Gang for at sætte Rygter i Omløb, der ere

ligesaa naragtige, som de i høi Grad ere ondskabsfulde, anmoder jeg dem om at gjøre mig den væsentlige Tjeneste, at beordre ham til at gaae til Armeen inden fire og tyve Timer. Jeg ønsker ham ansat ved Armeen i Nord. —— Dersom der i Frankrige findes en eneste Mand af retskaffen og god Charakteer, som mistænker mine politiske Hensigter og nærer Tvivl om min Færd, vil jeg øieblikkelig give Afkald endog paa den Lykke at tjene mit Fædreland. To eller tre Maaneders Fjernelse vil berolige Misundelsen, vil gjenoprette min Helbred og sætte mig istand til med større Fordeel at kunne beklæde saadanne Poster, som maatte betroes mig af Regjeringen."

Der indeholdes intet mere charakteristisk Napoleonsk i den hele Samling. Dog — heelt igjennem sees den store Eventyrer at sveise den franske Armee til et Sværd og at afpasse Hjaltet efter sin Haand. Arbeidet var uhyre, hans Skuffelser vare mange; thi Den, som opreiste et Monument midt imellem et Huses rygende Ruiner og gav det den Indskrift: „Her blev en Franskmand snigmyrdet", ansaa det under det italienske Felttog for hensigtsmæssigt at hænge og skyde flere end nogle faa af de Franskmænd, som fulgte hans Standarter, at true Officierer af hvilkensomhelst Rang med Døden og ved en Anledning at erklære, at han, hvis der ikke indtraadte en Forandring til det Bedre, vilde give Slip paa sin Ansvarlighed og ophøre med at kommandere en Armee af „Stratenrøvere."

Saaledes optugtede og med Æreslegionens Stjerne endnu dunkelt tindrende ovenover Krigsartiklerne, bleve Italiens Erobrere opdragne i Prætorianismens Skole og forberedte paa at skraale: „Imperator", først i deres Generals Leir og siden i deres Nations Hovedstad.

Madame Ida Pfeiffer.

Vi have hørt og læst Meget om Reisendes Energi og Selvopofrelse; men Udtrykket Reisende i den Forstand, hvori det her bruges, er i vore Tanker alene forenet med Mændenes Haardførhed og grovere Element. I de sidste Aar have vi imidlertid erfaret, at en Kvinde, som i Charakteer, Manerer og hele sit Væsen ikke var det mindste mandigere end de øvrige af hendes Kjøn, men som endog var roligere og mere tilbageholden, end Tusinder af Fruentimmer, der aldrig have forladt deres Landsbyers Ensomhed, formaaede at foretage Reiser og Udflugter med Hjælpemidler og i et Tidsrum, der betydeligen forøge det Mærkværdige, ja i Sandhed næsten Vidunderlige ved hendes Heltegjerninger. Madame Ida Pfeiffer, hvis Navn er os saa vel bekjendt i Forbindelse med hendes „Reise rundt Verden" og andre Værker, maa betragtes som en af de mærkværdigste Kvinder paa denne eller enhver anden Tid. Beretningen om hendes eventyrlige Liv lyder lig en Historie fra „Tusinde og een Nat." Hun var født i Wien ved Slutningen af forrige Aarhundrede og levede et roligt Liv indtil sit 47de Aar; men hun nærede en sand Lidenskab for Reiser, og af sine smaae Indkomster sammensparede hun en Kapital for at faae sine Forhaabninger opfyldte.

I 1842 begav hun sig paa sin første Reise, drog gjennem Tyrkiet, Palæstina og Ægypten og udgav sin Dagbog i 2 smaae Bind. I 1845 besøgte hun Skandinavien og Island, om hvilke Lande hun skrev en interessant Beretning. Tilsidst forlod hun Wien d. 1ste Mai 1846 i en Alder af 51 Aar for at gjøre sin første Reise rundt Verden. Hun blev for en kort Tid ledsaget af Grev Berchthold; men i Løbet af deres Reise gjennem Brasilien svigtede Grevens Kræfter ham, og hun drog alene videre for at besøge Purierne eller hiint Lands indianske aborigines, paa hvilken Reise hun oplevede de mest romantiske Eventyr. Fra Brasilien tog hun Veien om Kap Horn til Chili og derfra til Tahiti, en Ø, med hvilken hun i Løbet af 14 Dage gjorde sig fuldkommen bekjendt. Dernæst kom hun til China, uden at det dog lykkedes hende at trænge ind i det Indre af dette Land, drog saa videre til Kalkutta og derfra overland til Bombay. Efter et kort Ophold i dette Præsidentskab begav hun sig til Bassora og derfra til Bagdad. Fra dette Sted begyndte hun paa en farlig Tour til Mossul, idet hun, som hun selv har beskrevet det, reiste lig den fattigste Araber, og under mange besynderlige Eventyr og efter med Nød og Neppe at være undsluppet Røvere og Forræderi af hendes eenlige Fører, hvem alene hendes Bestemthed og Mod holdt i Tømme,

Parti af Bivouakleiren ved Ribbingsberg paa Tilbagemarschen fra Arvalla.

fuldendte hun Overgangen over de kurdiske Bjerge og naaede i god Behold Missionsstationen Oroomiah. Derfra fortsatte hun sin Reise gjennem Persien, og vendte nu gjennem Rusland og over Konstantinopel og Athen tilbage til Wien, hvor hun ankom i November 1848.

Med den ubetydelige Kapital af 100 Pund, som den østerrigske Regjering tilstod hende, satte Madame Pfeiffer i 1851 Seil for det gode Haabs Forbjerg i den Hensigt for anden Gang at gjøre Reisen rundt Verden. Hendes oprindelige Plan var at trænge ind i Afrikas Kontinent i Retning af den nylig opdagede Indsø Ngami; men Reiseudgifterne viste sig saa store, at hun blev tvungen til at lade sig nøie med nogle faa Udflugter og Iværksættelsen af sin anden Plan — at gjøre sig bekjendt med Sunda-Øerne. I Begyndelsen af 1852 var hun i Sarawak, hvorfra hun trængte ind i det Indre af Borneo og besaa Sandaks Guld- og Diamantminer. Senere besøgte hun Java og Sumatra, hvor hun kom ind iblandt de menneskeædende Batacker, hvilke Europæerne hidtil i Almindelighed have skyet, men hvis vilde Natur hendes stille og rolige Opførsel fuede, og hun synes endog at have vundet deres Agtelse, da de forsikrede, at blot et overmenneskeligt Væsen kunde have vovet sig ind iblandt dem uden anden Beskyttelse end hendes Svaghed. Hun opholdt sig længe nok blandt de vilde Stammer til at blive bekjendt med deres Sæder og Skikke, og trængte længere frem end nogen tidligere Reisende. Efter at have besøgt Molukkerne reiste hun til Kalifornien, hiint afskyelige Guldland, som hun kaldte det, seilede langs med Vestkysten af Amerika, naaede Amazonflodens Udspring, satte over Andesbjergene, betragtede Chimborazzos og Cotapaxis sneedækte Tinder, og saa senere alt, hvad Nord-Amerika har at fremvise af Skjønt og Ophøiet, og kom for anden Gang i Løbet af sine Reiser til London ved Enden af Aaret 1854. Uden at skrækkes tilbage ved den fremrykkende Alders Skrøbeligheder og sine saare indskrænkede Midler, foretog hun sin sidste Reise, hvis Formaal var at lære den vilde og ugjæstmilde Ø Madagaskar at kjende. Der paadrog hun sig en Feber, af hvilken hun aldrig ganske kom sig; hun døde kort Tid efter i sin Fødeby Wien.

Skjønt ikke en videnskabelig Reisende efter Nutidens Fordringer, har Madame Pfeiffer gjort Meget for at fremme Kundskabens Sag ved tro Beretninger om alt, hvad der kom indenfor hendes intelligente Jagttagelsers Sphære. Hun var istand til at bestemme Beliggenhed og Afstande, at gjøre meteorologiske Observationer, og har ydet et rigeligt Bidrag til Entomologiens Videnskab. I det hele taget tør man vel sige, at hun har efterladt sig et Navn, som ikke kan omtales uden Beundring for Egenskaber, der, uden at være ukvindelige, sjelden ventes hos og ligesaa sjelden charakterisere en Kvinde.

Varnhems Klosterkirke.

(Afbildning i f. Nr.)

Naar man fra Høiden af Billingen kommer reisende i Retning mod Arvalla og Skara, møder Øiet nedenfor Fjeldstraaningen netop der, hvor Sletten begynder, et smilende Landskab, omgivet af Høider, der ere løvbedækkede til Toppen, overdrysset med vakre Bøndergaarde og smaae Skovpartier og med Hornborga-Søen i Bunden. Det er et af disse Steder, hvorom man næsten med Sikkerhed tør slutte, formedelst dets Skjønhed i Forening med dets Beliggenhed nærved det mægtige Bispesæde Skara, at Munkene i Middelalderen har taget det i Beslag, og Kirken, som Du seer dernede midt i Landskabet, er ogsaa „Klosteret", som Bønderne kalde det, d. v. s. Varnhems Klosterkirke med de mærkelige Kongegrave. Det var en regnfuld Juli-Eftermiddag, jeg kom dertil og blev viist fra Herodes til Pilatus for at finde En, der kunde skaffe Kirkenøglen tilveie, thi Præsten var ikke hjemme; endelig var jeg saa heldig at finde Klokkergaarden, der laa ligeved Kirken, og Klokkeren, en gammel Typus for denne Deel af Menneskeheden, hvad Ydre betræffer, og dertil enormt snaksalig, paatog sig at være min Cicerone.

Af selve Klostret, der var stiftet ved Aaret 1150, er ikke Spor tilbage; men Klosterkirken bærer endnu sit Spir over Dalen og imponerer stærkt ved den storartede,

middelalderske Architektur og de smukke Forhold; - kun bærer Taarnet paa sin nederste Deel nogle runde Bukler, der syntes mig synderligt at stride imod den øvrige Stil og at gjøre Indtrykket af at tilhøre en langt senere Tid; omkring Choret har den ogsaa en eiendommelig tredobbelt Udbygning. Men disse Ting berørte ikke min Cicerone.

Klokkeren rasler med Noglerne i Noglehullet, og man træder ind i en gothisk Hvælving, dunkel og fugtig, men ærefrygtbydende ved sine ranke, skjønt af og til skjævtstaaende Piller, ved sine uendelig smukke Spidsbuer og ved Indtrykket af, at man her befinder sig midt imellem de gamle svenske Kongers Støv. Træder man op i Choret og gaar bagved Alteret, seer man gjennem en Sprinkelport ind i det midterste Gravkapel, - en mørk Graasteenshvælving, hvor en Steen med Inskription bedækker Gulvet; gaar man derind, opdager man desuden paa Væggen en Tavle med en detailleret Beretning om, at den Mand, som hviler her, var sit Fædrelands Frelser og Gjenopretter, Grundlæggeren af en stor Stad, og dertil en mægtig Helt; det er Birger Jarl af Bjelbo, som hviler under Stenen. Dagskæret derudefra - den lyse Nutids Glands falder underligt ind over den gamle Kongegrav og over den Tavle, der beretter om Bedrifter, som endnu kjendes, medens Helten har slumret i meer end et halvt Aartusinde. Alle disse Kongegrave ligne hverandre, her ligger Erik Läspe i det næste Kapel, Inge den Ældre, Knut Eriksson og Erik Knutsson.

Det var saa besynderligt at bemærke en vis Forbeholdenhed ved Siden af den Begeistring, hvormed den gamle Klokker talte om disse Grave og læste mig Inskriptionerne, som han kunde udenad, idet han slet ikke vilde, at jeg skulde skjæmme mine unge Oine ud ved at læse dem. Han havde sine Grunde.

Det smukkeste Gravkapel er Grev Magnus de la Gardies († 1686) og Marie Eufrosynes, hans kongelige Gemalindes Grav. Den findes tilhøire for den i Choret Indtrædende; de mægtige Kister hvile paa Granitfod og over dem seer man Ægteparrets Brystbilleder i Alabaster; og desforuden mødes man af to støbte Blystøtter: det er Greven selv og hans Fader Jacob, begge i Legemsstørrelse, - disse to af sine Konger hoitvurderede Mænd, af hvilke den Yngre førte Carl Gustafs Søster og den Ældre Gustaf Adolfs Ungdomselskede hjem som Brud. — I Kirken selv bemærkede jeg rundt om paa Væggene Tavler, hvorpaa var ophængt stærkt farvede Toistykker, formede i Sløifer eller Knuder og med tilhængte Papirlapper. Det var en Art tabulæ votivæ fortalte Klokkeren mig, som hver Mand i Sognet ophængte, naar hans Hustru havde overstaaet Barselsengen og gjorde sin første Kirkegang. Papirlapperne indeholdt Faderens, Moderens og Barnets Navne; man kan tænke, at Antallet var overmaade stort. Indenfor den lille Port midt paa Bygningen, der sees paa Tegningen, hviler Biskop Jacob Svedberg, Biskop i Skara, den berømte Emanuel Svedenborgs Fader, og paa Kirkegaarden viser man Stedet, hvor det gamle Kloster stod og hvor de mægtige katholske Biskoper i Skara, Brynjolf den 1ste og 2den ligge begravede. Over Kirkedøren staar en lang Inskription om de tapre Vestgøthers Heltegjerninger i Krigene mod de Danske - og om disse Krige kan nok denne Kirke tale -, men derom talte min Klokker ikke — han havde sine Grunde.

Derimod sagde han, da vi skiltes og jeg havde givet ham et godt Honorar for hans Snaksomhed: „Ja, nu kan Herrn säga, att han har sett den mäst berömde och märkvärdige kyrkobygnad i Sverige — de ålderdomligaste konungagrifter“ føiede han pathetisk til, og dermed kjørte jeg afsted over Axvallaheden, hvor Leiren var sluttet og de forladte Marketenterhuse, de omkringstrøede Stænger gjorde et uhyggeligt Indtryk. Mangen afhuggen Hals, mangt halvfortæret Bryst, mangen Beenrad laa over Valpladsen. Jeg behøver ikke at tilføie, at det er Flaskehalse, Gaasebryster og Been af Vildt, jeg mener. Jeg tog Indtrykket af den gamle Kirke og Gravene med til Skara.

Men da jeg i Skara traf en Mand, der vidste Besked, fortalte han mig, at den gamle Klosterkirke blev afbrændt i Syvaarskrigen af de Danske, at ikke blot Alt inde i Kirken, men ogsaa for en stor Deel dens ydre Form ere yngre end denne Tid, at de gamle Kongegrave ere nyopbyggede Kapeller fra 1670, da de opbyggedes af den forhen omtalte Magnus de la Gardie, at Inskriptionerne da ere forfærdigede og Stenene da lagte, hvorfor de Sidste muligviis slet ikke ligge over de rette Konger og de Første ere unøiagtige og urigtige, - Noget, der er saameget farligere, som den hele Gjenopbyggelse, originalt nok, er foretaget med stadigt Hensyn paa skuffende at efterligne den gamle Kirkes Form.

Men dette sagde nu Klokkeren slet ikke - han vilde gjerne holde paa sit Klosters ærværdige Ælde - og det kan man da i Grunden slet ikke fortænke ham i.

L. D—n.

Literatur og Kunst.

Paa Christiania norske Theater opførtes i Onsdags Henr. Ibsens fire Akters Drama „**Hærmændene paa Helgeland**“ for udsolgt Huus og under hyppige Bifaldsytringer, der endte med Forfatterens eenstemmige Fremkaldelse. Opførelsen var en Styrkeprøve for dette Theaters Kræfter, der hidtil ikke have været forsøgte i større Stykker af høiere dramatisk Art. Og Prøven faldt sandelig ud over al Forventning. Hjørdis, hvis vanskelige Rolle spilledes af Mad. Hundevadt, Ørnulf, der gaves af Hr. Døvle, og Dagny, som fremstilledes af Fru Døvle, udførtes overhovedet alle meget tilfredsstillende, om end de enkelte Partier ikke vare lige heldige. Og de mere underordnede Roller gaves ogsaa med Tænksomhed, saaledes at det Hele fremtraadte i et samlet, tidssvarende Billede. Den ydre Ro og Tunghed, som Forfatteren, i Sagatidens Aand, har udstyret sine Charakterer med, blev overalt heel godt overholdt, uagtet der for Fremstillerne maatte være en stor Fristelse til oftere at slaae ind paa det moderne, høipathetiske Følelsessprog, hvorved en med vedkommende Tids Aandsliv ukjendt Tilskuer vorder lettere at vinde og røre. Hvad der ved Siden af det tænksomme og samøvede Spil forøvrigt bidrog til at støtte hele Udførelsen var Stykkets korrekte og i Sandhed luxuriøse Udstyrelse baade ved Dragter og Dekorationer. Det norske Theater udmærker sig overhoved ved et omhyggeligt og korrekt Udstyr (man erindre blot „de syv militære Piger“ og „Kvæghandleren fra Steyermark“), men her havde det anstrængt sig i usædvanlig Grad, saa at endog henved 500 Spd. skulle være anvendte paa at sætte Stykket i Scene. At slige Omkostninger ved Opførelsen vorde dækkede er vel lidet sandsynligt; men det vil have sin Betydning for Theatret i Almindelighed som her at vise sine Kræfter og sin Villie, da det nemlig gjaldt, at en fædrelandsk Digtning kunde fremtræde med alle de ydre Midler, hvorved den sceniske Virkning kan styrkes. — At tale om selve Stykket som Digterarbeide er for os her saameget mere overflødigt, som vi have kun for et halvt Aar siden medgivet det til alle vore Abonnenter. Dog kan som et Exempel paa hvilket Indtryk Stykket har gjort paa Læseren ogsaa udenfor vort Land, her hidsættes følgende Ytringer i et Brev til Red. fra en med den nordiske Oldtid meget fortrolig tydsk Lærd: „Die, wie es mir scheint, trefliche Sprache, die lebendige, vom Geist des nordischen Alterthums überall durchwebte Darstellung und Charakteristik der auftretenden Gestalten, die Belebung und Verwerthung der durch die alte Edda-Poesie überlieferten Momente, und so vor Allem das Verhältniß des Gunnar und Sigurd gegenüber der mit so viel Sorgfalt gezeichneten und ausgeführten, schrecklich-herrlichen Hjördis-Brunhilde — Alles dieß hat mir die Dichtung sehr werth gemacht.“

Paa Johan Dahls Forlag vil til Julen udkomme et episk Digt paa omtr. tyve Ark med Titelen „**Christkirken i Bergen**.“

Norge.

Christiania. Billedhugger Borchs Christusgruppe, hvoraf vi i vort Nr. 5 for iaar gave Afbildning, er kjøbt for 400 Spd. af Skibsrheder S. Foyn, der skal agte at skjænke den til Tønsbergs Kirke, ligesom en tidligere af Borch kjøbt Døbefond.

— Angaaende Tilveiebringelsen af en Altertavle for Trefoldigheds Kirke fattede Magistraten med Bygningskommissionen og tvende af Byens Formænd i et Møde den 15de Novbr. den Beslutning, at Udførelsen ikke kunde overdrages Maler C. Brun, der havde indsendt en Skizze, hvorefter han havde tænkt sig Altertavlen udført. Grunden til Beslutningen var den, at Brun ikke antoges at have opnaaet et saadant Standpunkt som Kunstner, at Fuldførelsen af denne Altertavle, hvortil Kommunen har bevilget 1200 Spd. og som den ønskede skulde være et virkeligt Kunstværk, med Tryghed kunde overlades ham. Pengene besluttedes indsatte i Sparebanken indtil en betryggende Anvendelse maatte findes.

— Den 19de Novbr. var der nær udbrudt Ildsvaade i Brødrene Hals's Pianofortefabrik og i Onsdags ligesaa i Egers Bryggeri; men paa begge Steder blev dog Ilden ved betimelig Opdagelse slukket i Udbruddet.

— Politiet har fakket endeel Smaagutter paa 13—15 Aar, der deels i Forening, deels hver for sig have drevet paa Lommetyverier her i Byen.

— Taxterne i Akershuus Amt for Grundafstaaelserne til Jernbanen afsluttedes foreløbig den 20de Novbr. Erstatningen for de bedst dyrkede Jorder ansattes til 30 Spd. pr. Maal eller noget derover. Men mange af Eierne skulle finde sig brøstholdne derved.

— Titulær Major Jens Werenskjold, der allerede i 1809 afgik af Krigstjenesten paa Grund af et i Krigens Tid 1808 paadraget Sygdomstilfælde, døde 18de Novbr. paa Herregaarden Kjølberg i Onsø i den høie Alder af 95½ Aar.

— Senatet i Hamburg har tildeelt Kapt. Funnemark, Fører af Skibet „Katharina“ fra Porsgrund, der reddede 22 af Skibet „Austrias“ Passagerer, den hamborgske Æresmedaille i Guld og Styrmanden samme Medaille i Sølv, samt Mandskabet Pengeforæringer.

— Ved kgl. Resolution af 10de Novbr. er bestemt, at Jernbanelinien mellem Fetsund og Blakjer skal lægges paa den østre Side af Glommen med Overgang over Elven paa førstnævnte Sted, overeensstemmende med Civilingeniør Pihls Plan.

— Under s. D. er bestemt, at Toldkasserer-Embedet ved Christiania Toldsted fra 1ste Januar 1859 skal deles i to Embeder, nemlig et Toldskriver-Embede med 2500 Spd. i Lønning og et Toldkasserer-Embede med 3000 Spd.

— „Dølens“ Nr. 6 indeholder: „Til Jenta“ (Digt), „Bladsjaa“, „Innanlands“, Christianiaartikel, hvoriblandt om Myllarguten og F. Ursin og om „Hærmændene paa Helgeland“, samt Slutning af Sagaen „Thorstein Stangehogg.“

— Boghandler Beyer i Bergen har udstedt Program til en ny Række „Bergenske Blade“, der skal begynde med Nytaar, under en Redaktion, forskjellig fra den gamle.

— Under 27de f. M. er Kapitainvagtmester ved Bergenhuus Fæstning F. J. Münster udnævnt til Oberstlieutenant og Chef for laurvikske nationale Musketeerkorps under den christianssandske Infanteribrigade, Fuldmægtig i Justits- og Politi-Departementet K. Sømme til Bureauchef i samme Departement, Eskadronschirurg F. C. Raabe til Distriktslæge i Thotens Distrikt, Christians Amt, Kand. theol. F. M. Lied til personel Kapellan hos Sognepræsten til Opdals Præstegjeld i Throndhjems Stift P. C. T. Holtermann, Tøihuusskriver J. Peterssen til Hovedarsenalsregnskabsfører, Stykjunker og Fyrværker ved Akershuus Arsenals Laboratorium A. Engebretsen til Forvalter ved Bergens Arsenal og Underrustmester ved Kongsbergs Vaabenfabrik J. G. Lund til Arsenalsrustmester ved den kgl. norske Artilleribrigade.

Under s. D. er Sekondlieutenant ved Christiania kongl. Borgergarde J. Faye udnævnt til Ritmester og Chef for bemeldte Garde samt Kjøbmand H. Ludvigsen til Premierlieutenant og Kjøbmand J. H. Heftye til Sekondlieutenant ved Garden.

Under s. D. ere Efternævnte ifølge Ansøgninger meddeelte Afsked i Naade, nemlig: Toldkasserer og Postmester i Riisøer J. N. Wleugel med aarlig Pension 900 Spd., Chef for 8de Batteri af 4de Artilleribataillon, Kapitain W. N. de Seue Petersen med aarlig Pension 600 Spd. under Navn af Vartpenge, Distriktslæge i indre Nordfjords Distrikt, nordre Bergenhuus Amt, C. H. Hirsch, Ritmester og Chef for Christiania kgl. Borgergarde T. Meyer samt Premierlieutenant ved samme Garde S. Rosenberg.

— Under 10de d. M. er ledig personel Kapellan til Borgunds Præstegjeld i Bergens Stift R. R. Arnet udnævnt til Sognepræst til Veø Præstegjeld i Throndhjems Stift; residerende Kapellan til Nannestad Præstegjeld i Christiania Stift C. A. Guldberg til residerende Kapellan til Ullensaker Præstegjeld i samme Stift; Foged i Østerdalens Fogderi H. J. Paus til Foged i øvre Romerikes Fogderi; Fuldmægtig i Finants- og Told-Departementet T. F. C. Vetlesen til Foged i Numedals og Sandsværs Fogderi; Underretsprokurator J. Norman til Skattefoged og Auktionsforvalter i Throndhjem; Toldkasserer i Farsund M. Fasting til Toldkasserer i Christianssund; Overtoldbetjent i Arendals Tolddistrikt J. C. Mürer til Overtoldbetjent i Drammens Tolddistrikt; Undertoldbetjent i Skiens Tolddistrikt A. E. Holfeldt til Overtoldbetjent i Christianssands Tolddistrikt; Distriktslæge i nordre Indherreds Distrikt J. K. Dahl til Distriktslæge i nordre Ryfylke Distrikt; Postexpeditør L. A. Hanssøn til Postmester paa Kongsberg; Chefen for ringebøske Kompagni af gudbrandsdalske nationale Musketeerkorps, Kapitain P. C. Thrane til Chef for 1ste gevorbne Kompagni af frederikssteenske Musketeerkorps; Sekondritmester ved ullensakerske Eskadron af akershusiske ridende Jægerkorps C. F. B. Lassen til Ritmester og Chef for sparbøske Eskadron af throndhjemske ridende Jægerkorps; Sekondlieutenant i Kavalleribrigaden, Premierlieutenant i Armeen M. H. Holtermann til Premierlieutenant i Brigaden, samt Premierlieutenant H. J. Wille til Kapitainlieutenant og Sekondlieutenant C. Ihlen til Premierlieutenant, Begge i Marinen.

— Under s. D. er Chefen for meldalske Kompagni af throndhjemske nationale Jægerkorps under throndhjemske Infanteribrigade, Kapitain Falsen beskikket til Kapitainvagtmester ved Throndhjems Fæstning og som Følge deraf stillet surnummerær i Brigaden.

Christianssand. Musikinstruktør Rohjan i Bergen er ansat som Organist hersteds.

Levanger. Den 3die Novbr. afleveredes til Amtet den nye Bro over Inelven nær Gaarden Stene i Værdalen, ved Kapt. Lossius, der havde været Arbeidets Bestyrer. Den er en Hængebro af Træ, 137 Alen lang, og roses for sin fortrinlige solide og smukke Udførelse. Broen koster betydelig mindre end kalkuleret, og det uagtet den er givet en meget større Høide og Længde end fra først af bestemt.

— Fra Overhalden berettes om Fangsten af trende Bjørne med Sax.

Bodø. Under et voldsomt Tordenveir Natten til 27de Oktb. er Bodø Kirkes Taarn splintret af Lynild, saaledes at kun Reisværket er tilbage. Derimod opkom ingen Brand i Kirken.

Udenlandske Efterretninger.

Danmark. Professor N. B. Dorph, f. 1783, tidligere Rektor i Horsens og 1856—57 Direktør ved det kgl. Theater, er den 10de Novbr. afgaaet ved Døden. Han er i Literaturen bekjendt ved Arbeider over det jydske Zigeunersprog, Skoleudgaver og Oversættelser af Nils Klim samt af Sophokles, Æschylos og tre af Aristophanes's Komedier, hvoraf den sidste, „Freden“, udkom kort før hans Død.

— En af Landets første Pengemænd, Etatsraad Suhr, er afgaaet ved Døden og skal i sit efterladte Testament rigelig have betænkt mange baade Privatpersoner og offentlige Stiftelser. Hans Formue skal beløbe sig til henved 2 Mill. Rbd.

Tydskland. Livsforsikringsselskabet „Hammonia“ har den 9de Novbr. erklæret sig fallit, og det, som man vil vide, med over 2 Mill. Mks. Passiva.

— I Forbundsforsamlingens Møde d. 11te November blev de forenede Udvalgs Slutningsandragender i det holsteen-lauenborgske Anliggende indbragte, hvilke gik ud paa, at Danmarks Erklæring af 9de Septbr. og den danske Forbundsgesandts fortrolige Meddelelser til Udvalgene vare utilfredsstillende, og at Exekutionsudvalget som en Følge heraf skulde fremkomme med Andragender. Herpaa fulgte Notifikationen af de seneste danske Kundgjørelser, som blev henviste til de forenede Udvalg.

— Valgene i Preussen ere faldne ud i ministeriel-liberal Retning.

Korrespondence.

Hr. B. L. i N. Megen Tak for Deres Tilbud. De omskrevne Tegninger med Beskrivelse ønskes gjerne — jo før, jo heller.

Hr. D. i S. Deres Skizze „Frances Burney“ vil paa de stillede Betingelser sandsynligviis kunne optages allerede i næste Nr.

Fru x. x. Den tilsendte Fortælling netop modtaget. Svar direkte, naar vi have gjort os nærmere bekjendt med Arbeidet. Imidlertid vor forbindtligste Tak.

Hr. L. D. i N. Det Omskrevne ordnet i Onsdags. Brev medfulgte. B.-Ex. ere færdige.

Christiania. Trykt og forlagt af H. J. Jensen. (Storgaden Nr. 27.)

Illustreret Nyhedsblad.

Nr. 49. | Udkommer hver Søndag Morgen. | 5te December 1858. | Abonnementsprisen er 60 ß Fjerdingaaret. | 7. Aarg.

Indhold.

Frances Burney.

Nyhedsbladet har for ikke ret længe siden leveret en Række Skizzer af engelske Forfatterinder, hvori man, mærkværdigt nok, forgjæves søger det Navn, jeg har sat over disse Linier. Til dette knytter Literaturhistorien imidlertid Erindringen om en ikke sædvanlig Indflydelse paa Skjønliteraturens og navnligen den engelske Romanliteraturs Udvikling, og det tør vel derfor antages, at Bladets Læsere ikke har Noget imod, at samme kortelig skildres, og at Frances Burneys Liv og Virksomhed med et Par Ord omtales. Ogsaa andre Omstændigheder opfordre til at gjenkalde Mindet om hende. Den Green af Literaturen, hvori hun har vundet Berømmelse, er Romanen, den altsaa, der hos os er almindeligst kjendt og skattet; det af hendes Værker, der er blevet mest bekjendt, „Evelina", er just nu gjennem en ny Oversættelse i Christianiapostens Feuilleton blevet bekjendt for og læst af en større Fleerhed; endelig er der een Side ved hendes Fremtræden og ved den Betydning, hun har for Literaturhistorien, der staar i nøie Forbindelse og Sammenhæng med Jeremias Collier, der ogsaa nylig i Bladet er blevet tildeelt en Skildring. Denne sidste optraadte, som det vil erindres, med Kraft og Held mod Tøilesløsheden paa den engelske Skueplads. Frances Burney gik et Skridt videre og gjorde navnlig Romanen den samme Tjeneste. Den engelske Roman har vistnok aldrig været saa overlæsset med Smuds, som den engelske Skueplads før Jeremias Colliers Optræden, den har vistnok aldrig havt en saa kras-materialistisk og hedensk Retning, som denne, men den havde dog i sin Tilbliven og i sin første Periode mange Pletter, der mindede om hiin. Denne Green af Literaturen, oprindelig omplantet fra fransk Grund, begyndte nemlig at blomstre just i den for Englands Literaturhistorie saa mærkværdige Epoche, da Regjering og Adelskab havde ophørt særlig at patronisere Forfattervirksomhed, og da Publikum endnu ikke havde indtaget hines Plads. En Følge heraf var det, at Forfatterne i Regelen befandt sig i smaae Kaar, med usikre Indtægter og igjen som Følge heraf, at de som oftest levede i slet Selskab. Dette maatte paatrykke deres Frembringelser sit Stempel. Naar man læser Fielding og Smollet, mærker man snart dette. Romanen var derfor i Almindelighed lidet anseet af agtbare Folk før Frances Burneys Fremtræden. Hun viste imidlertid, at det var muligt at skrive læseværdige Romaner uden Hjælp af platte Vittigheder og grov Spas, og dermed var Veien aabnet for den Tone i den engelske Romanliteratur, som siden stedse har gjort sig gjældende, og dermed ogsaa for Romanens Anerkjendelse i sin Almindelighed som „the godly art of novelwriting" (Thackeray). Men hendes Betydning for den engelske Romanliteratur ligger ikke heri alene. Man havde Romaner, og det gode, før hende. Fielding, Smollet, Sterne og Richardson ere Navne, som enhver Nation kunde være stolt af at eie, men man savner i deres Værker Typen fra den senere rige Literatur i denne Retning, den levende og smagfulde Skildring af den menneskelige Natur og det nationale Selskabsliv gjennem Fremstillingen af udprægede, men derfor ikke usædvanlige Charakterer og Personligheder. En saadan Type har Frances Burney leveret i sine Værker, medens hendes Forgjængere har efterladt os burleske, sentimentale eller moralske Fortællinger.

Jeg vil slutte denne Indledning med at anføre den Dom, der udtales over hende af Macaulay, og som Mahon i sin Skildring af de literære Forholde i forrige Aarhundrede gjør til sin egen. „Frances Burney", siger han, „gjorde for den engelske Roman, hvad Jeremias Collier gjorde for det engelske Drama, men hun gjorde det paa en bedre Maade. Hun var den Første, som viste, at en Fortælling kunde fremstille baade den fornemme og den simple Mands Liv med stor Kraft og komisk Humor, uden at indeholde en eneste Linie, der er uforenelig med den strængeste Moral og jomfruelig Delikatesse. Hun tilintetgjorde den Fordom, der næredes mod en nyttig og behagelig Retning af Literaturen. Hun hævdede sit Kjøns Rettighed til lige Anpart i en skjøn og ædel Green af den. Flere fuldendte Kvinder have fulgt hendes Fodspor, og for Tiden danne de Romaner, som vi skylde disse, en ikke ringe Deel af vort Lands literære Berømmelse. Ingen Klasse af Værker udmærke sig mere ved skarp Jagttagelse, Ynde, fiint Vid og reen moralsk Følelse. F. Burney er blevet overgaaet af enkelte af sine Efterfølgerinder, men just dette, at hun er blevet overgaaet, giver hende en forøget Betydning; thi heraf fremgaar det, at vi i Virkeligheden skylde hende ikke alene hendes egne Værker, men indirekte ogsaa hendes Efterfølgerinders."

Frances Burney blev født i Aaret 1752 i Byen Lynn i Norfolk, hvor hendes Fader dengang var Organist. Otte Aar gammel fulgte hun med Faderen til London, hvor denne nu tog Bopæl og som anseet Musikus snart sikrede sig rundeligt Udkomme, ligesom han ogsaa som Musikens Historieskriver vandt literær Berømmelse. Begge disse Omstændigheder bidroge til at gjøre hans Huus til et Samlingssted for den Tids literære og musikalske Celebriteter, og dette igjen trak Adelskab og Størrelser af enhver Art derhen. Under den beskedne Musiklærers Tag samledes derfor jevnligen en udsøgt Cirkel af berømte Personligheder. Samuel Johnson og Garrick vare der jevnlige Gjæster, den glimrende Orlow, dengang russisk Gesandt ved det engelske Hof, og den smidige De Guignes, samtidig fransk Ambassadør, saaes der leilighedsviis. Den unge Frances havde saaledes fra Barndommen af Anledning til at iagttage Samtidens største Personligheder og den fornemme Verdens Liv paa samme Tid, som hun paa Gaden legede med Arbeidsmænds Børn. Dette har vistnok udøvet en ikke ringe Indflydelse paa Udviklingen af hendes Evner i Almindelighed og hendes Dygtighed i Skildringen af Charakterer og Selskabslivet i Særdeleshed. Under disse Omgivelser opdrog hun sig saagodtsom selv, i al Fald overladt til sig selv og uden synderlig Veiledning. Hun havde knapt lært at bruge Pennen, før hun begyndte at skrive smaae opdigtede Fortællinger, men herpaa blev der gjort en Ende, da hun femten Aar gammel fik en Stedmoder. Denne fandt hendes Skriveri utilbørligt og forbød hende det. Frances adlød for en Tid, men kunde i Længden ikke modstaae sin Lyst. Hun tog igjen sin Pen fat og lidt efter lidt samlede hendes Phantasies Billeder sig i Grupper, der kom Forbindelse og Sammenhæng mellem dem og tilsidst laa „Evelina" færdig for hende. Nu kom, som naturligt var, et med Frygt blandet Ønske om, at see Arbeidet offentliggjort. Ingen af hendes Omgivelser anede, hvad hun duede til, eller at hun havde frembragt et heelt Værk, og hun frygtede for at betroe sig til Nogen. Anonymt underhandlede hun med en Forlægger af anden eller tredie Rang og i Januar 1778 forlod „Evelina" Pressen. Frances var syg af Skræk og vovede neppe at gaae ud. Inden kort Tid blev det læsende Publikum opmærksom paa Bogen, den ene rosende Anmeldelse fulgte efter den anden, Leiebibliothekerne maatte anskaffe sig Doubletter, Folk af enhver Stand læste den med Interesse. Den frygtsomme, ubekjendte Pige befandt sig snart paa Berømmelsens Toppunkt. Udfaldet af det første Forsøg opmuntrede hende til at fortsætte. Sheridan, dengang Bestyrer af Drurylans Theater, erklærede at ville antage ethvert Skuespil af hende, uden at læse det. Opmuntret herved skrev hun en Komedie, som literære Venner, med hvem hun raadførte sig, fandt daarlig. Hun lod derfor Skuespilskrivningen fare og lagde Planen til en ny Roman. Denne, „Cecilia", udkom i 1782 og gjorde om muligt end større Lykke, end „Evelina." Paa denne Tid blev hun tilbudet en Post som Kammerfrue hos Dronning Charlotte. Mod sine Venners Raad modtog hun denne. Fem Aar tilbragte hun i denne Stilling, udelukket fra Samfund med den literære Verden og literære Beskjæftigelser, samt optaget af ligesaa trivielle som anstrængende Sysler. Hun forlod Hoffet med en nedbrudt Helbred og en liden Pension. Frihed og behageligere Omgivelser gjenoprettede imidlertid snart hendes Helbred. Kort efter ægtede hun en fransk Emigrant, General d'Arblay. Uden Formue og uden Ansættelse maatte denne overlade det til sin Kone at sørge for Familiens Subsistents. Hun tog derfor paanyt Pennen fat. I 1796 forlod hendes tredie Roman „Camilla" Pressen og kort efter opførtes en Tragedie af hende. Ingen af disse Værker vandt synderlig Popularitet, ikke saameget paa Grund af Mangel paa indre Værd, som fordi Forfatterindens Sprog og Skrivemaade, stærkt paavirket ved nøie Omgang med Samuel Johnson og ved Studium af hans Skrifter, havde tabt meget af sin Lethed og Ynde. I 1803 begav hun sig til Frankrig og forblev der til 1813. Senere hen offentliggjorde hun sin Faders Memoirer. I 1840 døde hun, 88 Aar gammel. Hendes Død overraskede den literære Verden. I en lang Aarrække havde hun Intet skrevet. Almeenheden troede hende forlængst hensoven. Den literære Verden regnede hende allerede blandt Klassikerne, ansaa hende tilhørende en Tidsalder, der laa langt forud for den nærværende. Efterretningen om hendes Død førte Tanken et Par Generationer tilbage, til den Tid, da hendes første Laurbær bleve vundne. Et Tidsrum af 62 Aar var hengaaet siden den Tid, Hundreder af berømte Mænd havde i dette fremstaaet, blomstret, og vare forsvundne. Politiske og literære Revolutioner havde fundet Sted. Hendes Værker havde overlevet Alt.

Vil man korteligen charakterisere hende som Skribentinde, kan man sige, at hun med et skarpt Blik for Særegenheder i Charakteer og Liv forbandt stor Færdighed i at fremstille disse, Vid og reen Smag. Skjønt hun herved altid vil hævde sin Plads blandt Englands klassiske Skribenter, er det dog, som ovenfor bemærket, navnlig hendes historiske Stilling til den engelske Romans Udvikling, hvori man maa søge hendes væsentligste Betydning og Krav paa Efterverdenens Erindring og Kjærlighed.

Karl August Varnhagen von Ense.

Det literære Berlin har tabt et af sine mest bekjendte og berømte Navne. Et Slagtilfælde bortrev pludseligt den 10de Oktober Karl August Varnhagen von Ense, en af de Faa, der havde seet den romantiske Periodes Morgenrøde i Poesi og Videnskabelighed, og samtidig en af de sidste og elskeligste Repræsentanter for hiin fine literære Dannelse og hiin kritiske Smag, som Berliner-Selskabet fordum var berømt for. Varnhagen von Ense hørte til en gammel nederrhinsk Familie og blev født i Düsseldorf 1785. Som Dreng fulgte han med sin Fader

til Hamburg, hvorhen denne flyttede. I 1802 begav han sig til Berlin for at studere Medicin. Men den levende literære Bevægelse, som da herskede i Berlin, det fortrolige Bekjendtskab til Fouqué, Chamisso, Hitzig og andre af samme Retning, i Forbindelse med den Indflydelse, som A. W. Schlegels og Fichtes Forelæsninger øvede paa ham, fjernede ham fra Medicinen og førte ham i Armene paa Philosophien og den gamle Literatur. I 1805 begav han sig til Halle, hovedsagelig for at nyde godt af Schleiermachers Lære og Omgang. Men allerede Aaret efter sprængte Jenakatastrophen den belivende og betydningsfulde Kreds, hvori Varnhagen her bevægede sig, og til hvilken navnlig ogsaa Steffens hørte. Varnhagen levede nu nogen Tid afvexlende i Berlin, Hamburg og Tübingen, beskjæftiget med Fortsættelsen af sine Studier. Paa sidstnævnte Sted erholdt han i 1809 Underretning om Udbruddet af den østerrigske Krig. Saavel patriotisk Følelse og bitter Smerte over Skjændselen ved Fremmedherredømmet, som ogsaa det Ønske, Bekjendtskabet med Rahel Levin, en aandrig Jødinde fra Berlin, havde fremkaldt hos ham om snarest muligt at erhverve sig en ydre Stilling, bragte ham til at træde ind i den østerrigske Armee. Efter Slaget ved Aspern blev han befordret til Officier og ved Wagram blev han haardt saaret. Efter sin Helbredelse ledsagede han i 1810 sin Oberst, en Fyrst Bentheim-Steinfurt, paa en diplomatisk Sendelse til Paris, hvor han knyttede talrige interessante Bekjendtskaber, saavel literære som politiske. Overhovedet havde Varnhagen ved sin personlige Elskværdighed saavelsom ogsaa ved sin naturlige Lethed i at slutte sig til Andre et sjeldent Talent til at gjøre Bekjendtskaber. Han har saaledes staaet i et mere eller mindre nær Forhold til næsten alle sin Tids betyduingsfulde Personligheder. Ved Udbruddet af den fransk-russiske Krig i 1812 tog han Afsked fra den østerrigske Armee og gik efter et saavel i politisk som selskabelig Henseende betydningsfuldt og frugtbart Ophold i Berlin, i 1813 i russisk Krigstjeneste. Som Tettenborns Adjudant ledsagede han denne paa hans dristige Streiftog lige til Paris. Her blev han i 1814 som Diplomat kaldet til den preussiske Statstjeneste. Strax derpaa ledsagede han Statskantsleren Fyrst Hardenberg til Wienerkongressen; ogsaa det følgende Aar var han i Paris blandt Fyrstens Omgivelser. Ved denne Tid indløb hans Udnævnelse til preussisk Resident i Karlsruhe. Allerede i 1819 blev han dog kaldt tilbage herfra; den Post, der blev ham tilbudt som preussisk Gesandt i Washington, fandt han forgodt at afslaae. Han levede derimod siden den Tid - bortseet fra nogle enkelte særegne Missioner - udenfor alle Embedsforretninger i Berlin, opofret ene og alene for sine literære Arbeider og sin vidtforgrenede selskabelige Omgang. Som Forfatter var han første Gang optraadt i 1803 med en i Forening med Chamisso udgivet „Musenalmanach.“ Ligeledes havde han under sine Krigstog udgivet forskjellige, deels historiske, deels publicistiske Arbeider. Hans „Deutsche Erzählungen“ (1815), ligesom ogsaa „Vermischte Gedichte“ (1816), vakte kun liden Opmærksomhed, og i Anledning af sit Skrift „Goethe in den Zeugnissen der Mitlebenden“ (1823) maatte han, tiltrods for de ubestridelige Fortjenester, han derved indlagde sig ved at bidrage til en rigtigere Bedømmelse af Goethe, lide mange Slags Anfægtelser. Følgelig daterer Varnhagens literære Ry sig først fra „Biographische Denkmale“ (først 1824), ligesom ogsaa sildigere den biographiske Fremstilling blev den Deel af Literaturen, han med størst Iver og tillige med størst Held viede sig til. Samtidig erhvervede han sig ogsaa et agtet Navn som Kritiker, skjønt den ham eiendommelige Mildhed og Blødhed i Charakteren her stod ham noget i Veien. Bogen „Rahel“ og den Indflydelse, han gjennem sin Hustru har øvet i de bedste literære og selskabelige Kredse ere altfor almindelig bekjendte Ting til at man her først behøver at bringe dem i Erindring. (Efter Prutz's Deutsches Museum.)

Ringsakers Kirke.

I den i vort Blad gjengivne Oversigt over hvad „Foreningen til norske Fortidsmindesmærkers Bevaring“ har virket fra sin Begyndelse indtil Udgangen af 1854 fremhæver Gordon den Beskrivelse med Tegninger over Ringsakers Kirke, som findes i de af Selskabet paa Chr. Tønsbergs Forlag udgivne „Mindesmærker af Middelalderens Kunst i Norge.“ Dengang vi gjengave Artikelen, var ingen Anledning til at ledsage den med nogen Afbildning af Ringsakers Kirke. Men ved velvillig Indrømmelse fra Hr. Tønsbergs Side kunne vi nu supplere den med hosstaaende Tegning, som vi skulle ledsage med et kort Uddrag af N. Nicolaysens Beskrivelse.

Ringsakers Kike er blandt vore Steenkirker en af de sex saakaldte Basiliker*), som findes her i Landet, og hvoraf vi her ved Christiania i Akers Kirke have den ene. Kirken er opført af Kalksteenskvadre og var oprindelig indviet til det hellige Kors. Den nævnes i vore Sagaer endnu før Midten af det trettende Aarhundrede, men er dog udentvivl meget ældre. Et Sagn fortæller endog, at den skal være opført af Olaf den Hellige paa det samme Sted, hvor han slog de fem oplandske Konger, og at han til Bygningen, som medtog fire Aar, skal have indkaldt Steenhuggere fra Italien. Saaledes som Kirken nu staar kan den imidlertid i intet Fald være opført af Olaf den Hellige; thi den viser sig at bestaae af Sammensætninger fra meget forskjelltge Tider, idet baade Taarnet, Korsene, Sakristiet, det østlige af Choret og Hvælvingen i Skibet ere senere Tilsætninger. Det nærværende vakre Taarnspiir er endog opført i det syttende Aarhundrede af en Taarnbygger, Iver Hjelmen fra Gran, efterat Kirkens tidligere Spiir var nedblæst i Septbr. 1669. I sine Hovedformer har Kirken været et fuldstændigt Sidestykke til Akers Kirke, men næsten 20 Alen kortere, over 6 Alen smalere, og ganske uden Lysaabninger i det øverste Stokværk (Kleristoriet), hvad dog denne har. Der synes saaledes heller ikke fra Bygningens Side noget til Hinder for, at den kan være opført i den Tid, Sagnet fortæller.

Ringsakers Kirke.

Sit gamle Krucifix paa Chorvæggen har Kirken beholdt. Dens berømte Alterskab er mindst et Par hundrede Aar yngre end dette. Det er af Eg, rigt forgyldt og udskaaret med mange Helgenbilleder og allegoriske Scener. Efter Bestilling af Præsten Arnstein Jonssøn Skanke er det forfærdiget i Antwerpen i første Halvdeel af det sextende Aarhundrede og har kostet 500 Gylden. Prækestolen og det udskaarne Træværk om Døbefunten fremvise en Prøve paa indenlandsk Arbeide i Rokokkestiil.

Ligesom flere andre Kirker paa Hedemarken, led ogsaa Ringsakers meget under Syvaarskrigen. Fra Februar til sidst i April 1567 blev den brugt af Svenskerne til Hestestald og Provianthuus, og da de droge bort, medtoge de dens Taarnklokker. Herom handler ogsaa følgende Sagn:

„Der de Svenske, som reiste alle Bygder op at patrollere og opsnappe Mobilier, Penge, Heste, Fæ og Alt, som nyttigt var, fra Folk, hændte det sig og, at de paa en Gaard Nøs i Snertingsdalen havde taget en meget god Hest fra en Bonde, Hallbjørn kaldet, som havde Mangel i sit ene Laar og haltede. Denne Hest havde han opfødt selv og havde den meget kjær, og da han spurgte, at den var indpakket i Ringsakers Kirke indtil videre, tog han sig den Dristighed paa at forsøge, om muligt at faae sin Hest tilbage, og gik til Ringsaker med en Krykke i Haanden og meldte sig hos Anføreren for Tropperne Johan Siggesøn, og bad indstændig om Pardon til at faae sin gode Hest igjen, som saa vel kjendte sin Herre, ja af Røsten selv. Anføreren, som følte Medlidenhed med den halte Mand, sagde: „Dersom dette er Sandhed, saa gaa i Kirkedøren og kald Din Hest med Navn, som Du siger Gubba! saa skal Du faa den igjen.“ Paa dette Løfte traadte Manden i Kirkedøren og raabte paa sin Hest ved Navn, da Hesten kneggede adskillige Gange, saa det larmede i Kirken, sled sig løs, og sprang lige i Fanget paa sin gamle Velgjører, hvoraf den svenske Anfører blev saa rørt, at han ovenikjøbet gav Manden en Dousør til at fortsætte sin Reise med sin gode Hest.„

*) Ved Basiliker forstaaes i det Væsentlige „aflangfirkantede Bygninger, med Sideskibe og et bredere og høiere Mellemskib, der bæres af Piller og Buer.“

Kaspar Hauser.

(Enthüllungen über Kaspar Hauser. Mit Hinzufügung neuer Belege und Documente von G. Fr. Daumer, Hausers ehemligem Pflegevater und Erzieher.) (Wolfgang Menzels Literaturblatt.)

Dette nye Skrift foranledigedes ved det allerede forrige Aar udkomne Skrift af Dansкeren, Professor Eschricht. Denne Dansker vilde i Kaspar Hauser kun see en Idiot, Bedrager og Selvmorder, og mod denne Anskuelse er det nu Hr. Daumer med stor Energi drager tilfelds. Vi have i det Væsentlige af samme Grunde forkastet Eschrichts Anskuelse ved Bedømmelsen af hans Skrift.

Hauser var ingen Idiot; desangaaende har man tilstrækkelige Vidnesbyrd. Men endnu mindre var han en Bedrager og allermindst en Selvmorder. Han var et intelligent, men forsømt Barn, fremmed og ung i Verden. Revet fra den Ene til den Anden, ikke stedse behandlet vel, idetmindste ikke ligeligt, blev han Offer for Andres Bedrageri og fremmede Intriguer, langtfra selv at spille nogen Intrigue. Endelig traf Døden ham ved Morderhaand. Den uskyldige, bløde Yngling har sikkerlig ikke tænkt paa at lægge Haand paa sig selv.

Vi kunne ikke følge Hr. Daumer i alle Detaillerne af hans Beviisførelse for, at et ungt Menneske, som Hauser var, umulig har kunnet spille den Rolle, som Eschricht paadigter ham. Vi indlade os kun paa Hovedsagen, nemlig paa Mistanken om, at Grev Stanhope var Redskabet til Hausers Fordærvelse.

Vist er det, at den engelske Grev Stanhope pludselig viste sig med en sand Narrekjærlighed at klynge sig til Kaspar Hauser, at han bortførte ham fra Staden Nürnberg, hvor Hauser hidtil havde fundet Beskyttelse, og bragte ham til Anspach, at han midt under Kjærtegn lod ham lide den værste Behandling, idet han i Begyndelsen søgte at forstyrre hans Sundhed ved et Overmaal af Nydelser og saa igjen lod ham behandle med en ligesaa overdreven Strenghed. Denne forkeerte Behandlingsmaade var strax fra Begyndelsen af den ædle Hr. v. Tucher i Nürnberg paafaldende. Den Interesse, som Stanhope viste for Ynglingen, var affekteret, ureen og syntes at skjule en lumsk Hensigt. Nu reiste Greven bort og lovede at komme tilbage i December. Medens han allerede maatte være underveis, blev Hauser pludselig den 14de Decbr. snigmordersk overfaldt i Anspach og døde som en Følge deraf den 17de. Men den 22de kom Greven did, og det var saa langt fra, at han viste den mindste Sorg over, hvad der var forefaldt, at han meget mere paastod, at Hauser havde bragt sig selv af Dage og havde været en Bedrager, der havde ført ham og hele Verden bag Lyset. Naar man sammenstiller alle de mærkværdige Begivenheder i Hausers Liv, paatrænger der sig endnu en slemmere Mistanke, idet Feuerbachs „pludselige“ Død falder i Mai samme Aar (1833), - Feuerbach, der med den største Iver havde antaget sig Kaspar Hauser og med den fineste Skarpsindighed var kommet paa Spor efter den Forbrydelse, der laa til Grund for hans Ulykke. (Fortsættes.)

Skizzer fra China.

(Korrespondence til „Illustr. London News.“)

Det er nu nogen Tid siden Freden blev erklæret og Blokaden hævet; men ingen Symptomer til Handelens Gjenoplevelse vise sig endnu. Meget faa Folk ere vendte tilbage, og Floden, der sidst Februar Maaned var bedækket med chinesiske Fartøier, frembyder et øde og melancholsk Prospekt. Det er sandt, der findes nogle Junker, men ikke mange; det er ikke Kantonfloden fra tidligere Dage.

Butikkerne langs med begge Bredderne af denne store Strøm vedbleve for største Delen at værelukkede, uagtet de alle vare aabne og Indvaanerne i Virksomhed under Bombardementet. Det er klart, at Alt endnu ikke er rigtigt fat, skjønt I hjemme troe, at Alt er i Orden. Chineserne synes at tænke, at Blokaden om faa Dage vil blive fornyet, af hvilken Grund fortælle de ikke. Kommissærernes Nølen i Shanghai seer dog, mildelst talt, mistænkelig ud. Forgjæves Forsøg paa at gjøre Forretninger have været anstillede af de herværende Kjøbmænd, men de have alene foraarsaget Fallitter. Imidlertid indskibes Skyds og Bomber til Hong-Kong, og Skildvagternes Musketter ere ikke længere ladede. Der er udkommet en Proklamation, som opfordrer de britiske Soldater til for Fremtiden at gaae ubevæbnede, naar de spadsere i Kantons Gader; det staar tilbage at see, om vi skulle lægge Mærke til dette lille Vink. Artilleristen, som blev fangen af Chineserne, bragtes tilbage for 14 Dage siden, iført et „himmelsk" Kostume; han fortæller, at man gav ham nok at spise, og at Alle behandlede ham vel, med Undtagelse af nogle Krabater, der paastode, at man skulde slaae Hovedet af ham. Den anden Engelskmand er død, siges der, men ikke af nogensomhelst Mishandling; hans Dreng, som blev fangen med ham, er for Nærværende i Yamoon. Det Faktum, at disse Fanger bragtes tilbage i god Behold, viser, at de Indfødte begynde at fatte den civiliserede Maade at føre Krig paa. Troppernes Sundhedstilstand er meget bedre end før, skjønt der fortælles, at man i 14 Aar ikke har kjendt en saa usund Aarstid som denne, men dette gjælder dog især Hong-Kong, hvor Mange ere døde i de sidste 2 Maaneder. Der har grasseret en stærk Typhus-Epidemi i Norden, her have vi endnu ikke havt nogen, uagtet Veiret i de sidste 4 Dage har været byget, fugtigt, mørkt og kjøligt; men idag skinner Solen med sædvanlig Kraft og lader ikke et Spor af Fugtigheden tilbage.

Literatur.

Norske Stiftelser, udgivne efter Kirkedepartementets Foranstaltning ved N. Nicolaysen. Chr. Tønsbergs Forlag. Dette voluminøse Værk (tils. 167 Ark stor Oktav), der begyndte i 1854, er nu afsluttet med det netop udkomne 3die Binds sidste Hefte, der indeholder et personalhistorisk Register paa 15 Ark foruden Fortale til det Hele og Indholdsfortegnelse til 3die Bind. I Planen for den store, i 1754 paabegyndte Hofmanske Fundatssamling laa det oprindeligen ogsaa at medtage de norske Fundatser; men denne Plan blev under Værkets Trykning opgivet, hvorfor en særegen Samling for Norges Vedkommende snart maatte søges tilveiebragt. Begyndelsen hertil gjordes af Chr. Frimann i 1774; men han kom med to Kvartbind ikke udover Bergens Stift, hvormed det Hele gik istaa. I Aaret 1829 begyndte Kirkedepartementets daværende Chef Diriks at udgive en „Fortegnelse over Stiftelsesbreve og Legater"; men denne blev hellerikke færdig for hele Riget og var desuden mangelfuld og utilstrækkelig, saaledes at Savnet til en Fundatssamling fremdeles var føleligt. Kirkedepartementet overdrog derfor i 1847 daværende Amanuensis i Rigsarchivet B. Moe at udarbeide en saadan Samling; men ved hans Død 1850 var Arbeidet endnu kun halvfærdigt, og saaledes fik nærværende Udgiver det vanskelige Hverv, at fuldende samme. — Værket er - ifølge den fra først af lagte, ihvorvel senere noget modificerede Plan - inddeelt i to Afdelinger, nemlig en diplomatarisk, hvori alle Gavebreve af større Udførlighed chronologisk ere aftrykte, og en historisk-statistisk, hvori alle Gaver (til Kirker og andre offentlige Stiftelser) stedviis opregnes og hvorved en for vedkommende Lokalautoriteter letvindt Oversigt opnaaes. Saadanne Bestemmelser for Gaver, som ikke kunde forkortes for denne Afdeling, hvor de i hvert Fald maatte gjengives, har Udg., for at indskrænke Værkets Omfang, forbigaaet i den diplomatariske Deel, hvilket er den væsentligste Afvigelse fra Værkets oprindelige Plan. En anden Afvigelse er det, at nærværende Udgiver har samlet alle personalhistoriske Oplysninger i alphabetisk Orden ved Værkets Slutning, istedetfor som først paatænkt at anbringe dem under Texten. Og dette er aabenbart en stor Vinding, da Personalhistorikeren vil nu have langt større Nytte af Værket, uden at dets Brugbarhed i praktisk Henseende derved i mindste Maade har lidt. I dette personalhistoriske „Register" har Udg. ikke lagt an paa nogen Konformitet, der hellerikke vilde ladet sig opnaae. Han har givet hvad han havde, endog ved mindre vigtige Personer i stor Detail, hvor dette var noget Nyt, og ved andre, mere bekjendte Personer indskrænket sig til at anføre de væsentligste Levnetsomstændigheder og derhos henvise til Kilder, hvor mere var at hente. Disse Henviisninger kunde dog været meget fuldstændigere, da netop de væsentligste Kilder ved flere Personer ikke ere anførte. Denne Mangel opveies dog ved en større Fuldstændighed, hvor Udgiveren havde nye Oplysninger, ligesom ved Optagelsen af adskillige Detailler, der kunne tjene som kvægende Oaser i „Matrikulbiographiernes" uundgaaelige Ørkener af Tal og Navne. Vi skulle her sammenstille endeel saadanne mere detaillerede, ofte udførlige Oplysninger, som findes i enkelte af de meddeelte Biographier, da de, om maaskee ikke alle ubekjendte, dog ere nye for de fleste Læsere og desuden oplysende med Hensyn til Tiderne. Om Adrian Rokkertsen hedder det, at han ifølge Milzow skal have været Borgermester (i Throndhjem) i over 70 Aar og døde (mellem 1594 og 97) 120 Aar gammel efterat have havt 18 Sønner og 6 Døtre. Om den i 1670 afdøde Assessor Anders Madsen i Tønsberg, som ved Handel og Skibsfart erhvervede sig en betydelig Formue, hedder det ifølge et gammelt Manuskript i Bergens Musæum: „Han havde mange Mile omkring Tønsberg her og der sine Kontorer og Kramboder, hvor han lod udsælge de Varer, som hjembragtes af hans Skibe fra Holland, England, Frankrige og Spanien." Da han tillige var Eier af de fleste og bedste Gaarde og Skove omkring Tønsberg, og saaledes i en Fart kunde tillade sine Skibe, „gik der den Fortælling, at Fanden om Natten kjørte Bord til Anders Madsen." „Han var en vittig og forstandig Mand" og „Statholder Gyldenløves høire Haand, hvilken ofte raadførte sig med ham i vanskelige Tilfælde. Ifølge kgl. Ordre blev han undertiden brugt i Rigets vigtigste Affærer." Om den fra Kalmarkrigen ilde bekjendte Steen Bilde fortælles efter et throndhjemsk Manuskript, at han var „en lærd og velforsøgt

En chinesisk Frugthandlerske.

Mand, saasom han ikke alene havde perlustreret Tydskland og Italien, men og peregrineret til den hellige Grav og fleresteds i Judæa, eftersom han og her paa Throndhjems Gaard haver ofte vist og synet mange Folk de Klæder, som han paa samme Peregrinationsreise brugt havde." Om Præsten Thomas Boesen i Stange siger Klokker Hass i sit efterladte „Æresminde" (Manuskr. paa Univ.): „Det er bekjendt, at hans Fader var en eiegod og dydefuld Mand og et Mønster for Præster i Dyd og Retskaffenhed. Sønnen vanslægtede derimod ganske fra ham, idet han blev en Mamonstræl. Hans Egennytte gik saavidt, at han, naar han var kaldt i Sognebud til usle Fattige, tog sig betalt derfor med hvad han kunde finde i Huset af for ham ofte ganske ubrugelige Ting og Bohave, saa at der ved hans Død i Stange Præstegaard fandtes store Lofter fulde af saadant samlet Gods, hvilket Alt Skifteforvalteren, Provst Ancher i Rigsaker, sørgede for blev tilbagegivet de Fattige." Efter N. Wergelands Christianssands Beskrivelse (Manuskript) fortælles Følgende om Kjøbmand Anders Sørensen Brinchs Kone Elisabeth Bolette Bircherod (Datter af Biskop Jens Birkerod i Christianssand): „Hun var ellers mærkværdig deraf, at hun var Skyld i, at den store Holberg blev Pebersvend, saalænge han levede; thi da Holberg som Student konditionerede hos en vis Justitsraad i Christianssand, forelskede han sig saa heftig i Frøken Else Bircherod, at da han ei kunde faa hende, vilde han Ingen have. Sagen var, at Else var forlovet, og Holbergs Rival var Ludvig Stoud (fød 1683, † 5te Decbr. 1719), Borgermester i Christianssand, en Søn af Biskopen, og Frøken Elses første Mand. Hvo veed om ei Holbergs Rivals Borgermesterskab har været Aarsag i hans bestandige Stiklen paa Borgermestere.(!?) Det skal ogsaa have været i Christianssand at han skrev sin Satire om Fruentimmerne." Den i Frederiksstad i 1814 afdøde Peter Bull, der ved Handel og Virksomhed havde erhvervet sig en halv Tønde Guld, giver i en haandskreven Autobiographi følgende Skildring af Handelen i Frederikshald, hvor han var Kramboddreng: „Fra jeg lærte at kjende Frederikshalds Handel med de Svenske, forgik min Lyst til at etablere mig der paa Stedet, da jeg fattede en Miskredit for Stedet, Folket og Handelen. Kneb, Underfundighed, Svig og snart alle grove Laster vare her grand mode; Banden og Sværgen maatte bruges ved hvert Stykke Camelot og Kjersei, som de Svenske tilhandlede sig enten imod Jern eller paa Kredit, og denne Handel var immer underkastet Farligheder. De svenske Penges Ustadighed gjorde den mere farlig, thi naar man solgte Varer efter 20 à 24 ß pr. Daler Sølvermynt, kunde det hænde, at Vexelkursen nedsatte de svenske Bankosedler til 16 ß pr. Daler, inden Debitor betalte sin Gjæld." — „Medens han opholdt sig i London (1769), anrettede Kong Christian VII den bekjendte store Maskerade „for 7000 Mennesker og betalte for hver Person 6 Rdlr., altsaa kostede dette 42,000 Rdlr. Til alle Norske og Danske blev given Billetter, og disse bleve siden ordentlig solgt for 12 Guineer Stykket; saa gal var Nationen for at komme paa denne Maskerade. Af puur Menage vilde jeg ikke anholde om Billet; thi Maskeradedragten at kjøbe eller leie vilde have medtaget 6 à 7 Ugers Levemaade, dog fortrød jeg siden, at jeg *ikke* anholdt hos Ministeren om Billet, da jeg derved kunde have fortjent mig 63 Rdlr." Om den ved Holbergs satiriske Roman bekjendte Klokker Nils Klim i Bergen, der døde 1690, meddeles blandt Andet Følgende: „Hilbr. Meyer siger, at han havde „talt med dem, som havde kjendt ham, hvilke have berettet, at han i sin Omgang og Opførsel haver været meget lystig og heel snaust af Indfald samt singulær, og var den sidste, som brugte Skjæg af deslige Folk." Han har saaledes udentvivl været anseet for en af Byens Karrikaturer, og derfor ogsaa maaskee været Gjenstand for Folks Drillerier. I Byens Sagefaldsregnsk. for 1662—1663 opføres saaledes en Bod af 8 Ørtuger 13 ℔ Sølv, som 5 navngivne Personer hver maatte erlægge „formedelst et Klammeri, de Niels Klim havde tilføiet." Om den rige Kjøbm. Wollert Krohn i Bergen fortælles, at han eiede saameget Jordegods ved Bergens By, at han endog ifølge Sagnet skulde kunne gaae paa sin Eiendom lige fra Fløen til Fane, i hvilket Præstegjeld han eiede Sædegaarden Steen. Katheket A. Molde i Bergen fik 1756 Irettesættelse for Mysticisme, og hedder det, at han „har for 4 à 5 Aar siden begyndt at forandre sin Læremaade saaledes, at Faa eller Ingen kan forstaa ham, saasom han særdeles i hans Prædiken er falden paa saadan en høitravende Mysticismum, som han selv skal kalde den høie Forstand, ham af Gud forlenet fremfor andre, hvilke han anseer for blinde, saa at Menighddens største Deel har tabt sin Smag i at høre ham, Stiftsprovsten har maattet forbyde ham Prædikestolen." Omkring 1770, da Stadshauptmand L. H. Nicolaysen igjen bragte den bergenske Borgervæbning paa Fode, „havde der ikke i lang Tid været tænkt paa den militære Forfatning ved Borgerskabet; - Stadskapitainerne bare Navnet, uden at forrette Noget, og Borgerskabet havde bortsolgt deres Geværer og tænkte aldrig mere paa Exercitien, hvorover den ordentlige Rundgang samt Vagthold i Byen blev besørget af de allerslettetste Folk, som dertil bleve leiede af de andre Borgere." Om Generalmajor Ohme, Frederikssteens kjække Forsvarer i 1814, fortælles, at medens han var ansat i Throndhjem, skal han have havt en ulykkelig Kjærlighed, idet en fornem Rival blev ham foretrukken, hvilket fik en uheldig Indflydelse paa hans senere Liv. Han forlod Norge, besluttede aldrig at gifte sig, og hengav sig til Udsvævelser, fra hvilken Afgrund dog hans gode Genius igjen drog ham tilbage." Om den Borgermester Ruus i Christiania, hvorefter „Ruusløkken" har faaet sit Navn, erfares, at han af den bekjendte Kjeld Stub var bleven nægtet Alterens Sakramente, hvorved Stub paadrog sig Kongens Unaade og derfor maatte fortrække til Ullensaker. Ved Præsten Laurits Sverdrup i Vang gives nogle for Tiden meget betegnende Efterretninger. „Han var en meget berømmelig Mand (hedder det efter et Manuskript i Univ.-Bibl.), men var efterstræbt af ondskabsfulde Mennesker. Saaledes tilstod et slet Menneske paa sin Sotteseng, at han havde leiet en Anden til at skyde paa Præsten paa hans Reise til Furnes Annex, men at Geværet klikkede 3 Gange. Hans Død blev fremkaldt ved følgende Tildragelse. I 1695 døde en Kjøbmand fra Christiania i Løiten paa sin Reise til Grundset Marked. Hans Følge vilde i Hast faa ham begraven og da Sognepræsten i Løiten ikke var hjemme, sendtes i Hast Bud til Sverdrup, at han maatte komme for at holde Ligprædikenen, hvilket han ogsaa indvilgede. Natten før Begravelsen kom Mons Schjelderup, Sognepræsten i Løiten, hjem fra sin Reise, og fik spørge det Passerede, og lod hemmelig sætte Laas for Døren til Prædikestolen. Da Sverdrup kom Dagen efter og skulde trine

ind i Prædikestolen, fandt han Døren i Laas, og Nøglen havde Schjelderup taget til sig og vilde ei levere den. Provsten blev herover meget altereret og fik med Forbitrelse see, at Schjelderup besteg Prædikestolen og holdt Ligprædikenen. Han reiste da hjem og græmmede sig daglig, og saa sit Endeligt nær, hvorfor han gjorde Affskeds- eller Valetprædikenen først ved Anneget og siden ved Hovedkirken, saa at Menigheden fældte strømmeviis Taarer over Talen, som var sær rørende. Han bestilte sin Begravelse og at Biskop Rosing skulde holde hans Ligprædiken, og døde saa 14 Dage derefter." — Dette Værk er ikke alene af en stor praktisk Nytte, hvilket allerede viser sig deraf, at forødede Legater til 20,000 Spd. efter dets Paabegyndelse ere blevne tilveiebragte igjen; men det har ogsaa sin videnskabelige Betydning, og det navnlig for Personalhistorikeren. Det er derfor saameget beklageligere, at det hidtil ikke har fundet mere end et Snees Kjøbere. Da det oprindelige antagne Omfang af 100 Ark er overskredet mere end formodet, uden at den fastsatte Maximums-Priis af 6 Spd. er forhøiet, maa nu Værket forholdsviis ansees billigt, om end ikke saa billigt, som et efter offentlig Foranstaltning udgivet Værk burde være. Vi bemærke ikke dette med Hensyn til Forlæggeren, der nok selv nu paaføres Tab; men fordi Publikum har en ufravigelig Fordring til de af det Offentlige bekostede Værker, at de ansættes til den moderatest mulige Priis, for at de ikke for Offentligheden skulle blive utilgjængelige af Pengehensyn. Det Offentliges Tilskud bliver under alle Omstændigheder næsten lige stort, enten man ansætter Prisen saa høit, at den antagne Forlæggr faar beholde Bøgerne paa sine Lofter saalænge de endnu ere brugbare, eller saa lavt, at de strax komme ud blandt Publikum og til de Menneskers Brug, hvorved de kan virke.

Det paa Chr. Tønsbergs Forlag bebudede **„Arvalla-Album**, en Cyklus Mindeblade, tegnede af P. N. Arbo og ledsagede med oplysende Text", er nu udkommet i Boghandelen til en Priis af 2 Spd. Dette nye Plancheværk fra den driftige Udgivers Forlags-Bureau bestaar af 10 Plancher, smukt udførte i Bærentzens lithographiske Institut, og ledsagede af en kort, men dog tilstrækkelig oplysende Text, hvis Forfatter baade synes at være en kyndig Militær og en øvet Forfatter. Som Extra-Bilag har Udgiveren medgivet en „norsk Honneur-Marsch" af Hanna Bergwitz (en Komponistinde, hvis Talent vi tidligere have havt Anledning til at fremhæve) og en „svensk Reveille", der slutter Samlingen. Naar der tages Hensyn til dette Billedværks forholdsviis kostbare Udførelse, derved at de fleste Plancher indeholde en stor Masse Figurer og en enkelt (Bivouakscenen) endog er trykt med Farver, maa allerede den ansatte Bogladepriis synes meget billig, og Subskriptionsprisen er det i endnu høiere Grad. Der skal derfor en betydelig Afsætning til for at Forlæggeren her kan være skadesløs. Imidlertid tør man antage, at dette Værk ikke blot vil finde Kjøbere blandt dem, der deeltoge i Arvalla-Leiren, men at det som en Fremstilling af en betydelig og charakteristisk Leirsamling vil have Interesse for Publikum i Almindelighed.

Vi nævnte i forrige Nr., at der paa Dahls Forlag vil til Julen udkomme et stort episk Digt. Her kunne vi tilføie, at i disse Dage vil der paa Chr. Tønsbergs Forlag udkomme **„Fra Skov og Fjeld"** af N. R. Østgaard. Fra Bergen kan ventes tvende Oversættelser af B. Bjørnsons „Synnøve Solbakken", den ene paa Tydsk og den anden i det Landsmaal, hvori Bjørnsons lille Skizze i Tønsbergs „Folkelivsbilleder" var skrevet. Ellers lader vor Literatur ikke til at faae stor Tilvæxt af originale Arbeider til Julen. Den af „Fædrelandets" Korrespondent bebudede Digtsamling af Welhaven vil ialfald ikke til den Tid udkomme og hellerikke andre betydelige æsthetiske Arbeider vides at være i Farvandet.

I den Gyldendalske Boghandling i Kjøbenhavn er udkommet en meget billig og righoldig Samling **„Psalmer og aandelige Sange** til hver Dag i Aaret, samlede og udgivne af E. Mau", der betegnes som Tillæg til „Psalmebog til Kirke- og Huusandagt" og til den ved Udgiveren besørgede danske Bearbeidelse af Fr. Arndts „christelige Betragtninger", men som ogsaa med fuld Føie vil kunne være et Tillæg til de hos os brugelige Psalmebøger, paa hvis Afløsning ved et nyt Psalmeværk der nu saa længe har været haabet og ventet. Udg., der i sin Samling har forbigaaet de Psalmer, som haves i den nye danske Kirke-Psalmebog, har gjort sit Udvalg af forskjellige ældre og nyere Kilder - deriblandt ogsaa af flere norske, - men har dog fornemmelig holdt sig til Brorson, af hvem der findes omtrent 80 Numere. I de ældre Psalmer ere Ændringer foretagne, hvorimod de nyere i Regelen ere optagne uforandrede. — Bogen er af samme Format og Omfang som vore almindelige Kirke-Psalmebøger, men Udstyret smukkere, og Psalmerne trykte som Vers, med brudte Linier, hvilket vi ogsaa vilde ønske ellers var Tilfældet, da idetmindste noget af vore Psalmebøgers prosaiske Charakteer derved for Øiet vilde bortfalde.

Blandinger.

Det Haytiske Akademi. Chronique Parisienne fortæller følgende morsomme Historie. Keiser Faustin den Første, som efterligner Frankrig i alt Muligt og ligesom dette har Prindser, Marschaller, Hertuger, Grever, Fakulteter og Universiteter, besluttede nylig at oprette et Akademi med 40 Medlemmer ligesom det verdensberømte franske Institut. Men det var ikke let at vælge de Fyrgetyve, da enhver Indvaaner i Keiserdømmet, som kunde skrive sit eget Navn, ansaa sig berettiget til at blive Medlem. Hans Majestæt dekreterede derfor, at de 3000 af hans Undersaatter, som vare mest bekjendte for deres literære Kundskaber, paa en bestemt Dag skulde give Møde i hans Palais for at underkaste sig en literær Prøve. Da de vare blevne samlede, forkyndte han, at Prøven skulde bestaa i at skrive Ordet „Citron", og at de, som ingen Feil gjorde i Bogstaveringen, skulde være Medlemmer af Akademiet. Papir, Blæk og Pen blev satte frem, hver af de 3000 skrev Ordet; det blev overdraget Dommerne og Biskopperne at affige Dommen over de 300 Prøver. De proklamerede høitidelig, at kun 39 af Kandidaterne havde skrevet Ordet rigtig, det vil sige med et C, de øvrige 2961 havde brugt et S. „Kun ni og tredive", raabte Keiseren, „og vi skulle have fyrgetyve. Nu vel, jeg vil selv være det fyrgetyvende Medlem!" — „Sire!" svarede Dommerne, „Deres Majestæt vil uden Tvivl være saa naadig at underkaste Dem Prøven!" — „Naturligviis", raabte Faustin og skrev med en stor, rask Haand „Xitron" med et X. Dommerne saae et Øieblik overraskede paa hverandre og proklamerede da, at Hans Majestæt havde bestaaet Prøven glimrende. Keiseren blev derpaa under Forsamlingens Enthusiasme proklameret som Medlem af Akademiet. „Og jeg vil ovenikjøbet være bestandig Sekretær", tilføiede Hans keiserlige Majestæt med tilgivelig Stolthed. — Om alt dette nu ogsaa er bogstavelig Sandhed, eller om det ikke snarere turde være en sort Bagvaskelse, er Noget, som vi skulle lade være usagt. (Dagbl.)

Norge.

Christiania. I November Maaned er der ved Christiania norske Theater givet 12 Forestillinger og solgt Billetter for 1474 Spd. 110 ß. Siden Sæsonnens Begyndelse er der i Alt solgt Billetter for 3955 Spd. 110 ß, hvilket er 353 Spd. 74 ß mere end til samme Tid i forrige Sæson. — Forrige Søndag gaves „Hærmændene" for tredie Gang, og det for aldeles udsolgt Huus. Ligesom ved de tvende forudgaaende Opførelser fremkaldtes Forfatteren. Efter anden Gangs Opførelse gaves, ifølge Chr.-Posten, i det norske Theater en af nogle af Theatrets Venner foranstaltet Sexa for Forfatteren, hvis Skaal udbragtes af Prof. Monrad. — Imorges gives Stykket for femte Gang.

— „Dølens" Nr. 7 indeholder: „Til Guten min" (Digt), Bergfeldt (et Livsbillede), Hermænnerne (Kritik), Innanlands (om Fesjaa, Fiskeavl og idetheletaget, hvorledes vi virke for Næringsveiene); Christianiaartikel: Om Studenterkomedierne og Generalkonsul Tønsbergs literære Virksomhed.

— Den i Oktober Maaned hos Hr. Halvorsen paabegyndte Avis „Christiania Dagblad og Adresse-Tidende" ophørte med November Maaneds Udgang. Imidlertid skal Redaktionen agte at faae et saadant Dagblad igang igjen fra Nytaar, men paa et andet Forlag, end det standsede.

— Studentersamfundets Byggekommittee har nu ifølge Chr.-Posten besluttet, at Byggearbeiderne skulle paabegyndes til Vaaren, forsaavidt Byggefondet imidlertid maatte være naaet op til 14,000 Spd. (Nu udgjør det omtr. 12,000.) Bygningen vil koste 20,000 Spd.

— Nylig er udkommet fjerde Drifts-Beretning fra den norske Hoved-Jernbane fra 1ste Septbr. 1857 til 31te Aug. 1858. Deraf sees, at Indtægterne i Aarets Løb have udgjort 167,132 Spd. 20 ß, hvoraf 42,553 Spd. 42 ß er indkommet ved Befordring af 167,587 Passagerer, 111,042 Spd. 55 ß ved Varetransport og 779 Spd. 76 ß ved Telegraphen. Udgifterne have udgjort 88,803 Spd. 98 ß. Af Gevinsten sees 1500 Spd. at være udbetalte til Øierens Regulering og 1786 Spd. 80 ß for Viadukters Opfyldning. Overskudet har udgjort 69,601 Spd. 66 ß, hvorefter Direktionen har erklæret en Dividende af 5 pCt. for de prioriterede og 1¼ pCt. for de uprioriterede Aktier. 6695 Spd. 36 ß er overført til Reservefondet. Strømmens Sidebane har medført et Tab af 309 Spd. 41 ß. Den allerstørste Deel af Befordringen er gaaet til eller fra Christiania, idet Passageerindtægten herved har udgjort 39,839 Spd. 5 ß (mellem de øvrige Stationer 2714 Spd. 37 ß), Varetransporten 108,523 Spd. 111 ß (forøvrigt kun 3382 Spd. 106 ß). Den ugentlige Middelindtægt har for Passagerer udgjort 816 Spd. 11 ß og for Varer 2146 Spd. 19 ß. Den største Indtægt for hine (Ugen 20—27de Juni) har været 1762 Spd. 6 ß, den mindste (29de Novbr. til 6te Decbr.) 391 Spd. 104 ß. Fragten alene af Trælast og Brænde har udgjort 68,027 Spd. 72 ß. Af Korn er der opover transporteret 609 Tdr. og nedover 3595 Tdr. Vægten af den befordrede Varemasse har været 2,852,125 Ctr., hvoraf 2,462,283 Ctr. nedover til og 389,842 Ctr. opover fra Christiania. Af de foretagne Reparationer kan mærkes, at der istedetfor det uhensigtsmæssige nedfaldne Pladetag over Lokomotivets Midtparti er opført et nyt Tag paa Tømmerværk. Omtrent 10,000 Spd. ere opførte til den nye og anseelige Stationsbygning i Eidsvold. De Fataliteter, som Jernbanefærdselen sees især at have været udsat for, er Løben af Skinnerne (13 Gange) og Kreature paa Banelinien. Kun et Menneske er omkommet, og det ved egen Uforsigtighed.

— I en Samling af Christiania Kreditkasses Direktører og Repræsentanter er besluttet at oprette Filialafdelinger i Bergen; og skal, ifølge Mgbl., Direktionen tilsigte at beskikke som Administratorer paa førstnævnte Sted Stiftsoverretssagfører J. Ege og Konsulerne C. Chr. Gran og Anth. Mohr, og paa sidstnævnte Prokurator M. Kildal samt Kjøbmændene J. Bryde og Chr. Platou.

— Under 10de f. M. er Adjunkt ved Christianssands lærde og Realskole E. F. Eckhoff og Hytteskriver ved Kongsbergs Sølvværk C. F. Andresen ifølge Ansøgninger meddeelte Afsked i Naade.

— Under 19de Novbr. er Hofmarskalk Løvenskjold udnævnt til Overste-Kammerherre ved det kgl. norske Hof samt Rasmus Schydtz til Sekretær ved det norske Hofchefsembede.

— Under 24de f. M. er Kand. juris M. H. M. Baade udnævnt til Foged i Ryfylke Fogderi; Kand. jur. A. Hansteen til Protokolsekretær i Høiesteret samt Kand. jur. N. R. Heyerdahl til Fuldmægtig i Justits- og Politi-Departementet.

Under s. D. ere følgende Avancements foregaaede i den 2den akershusiske Infanteribrigade, nemlig: Premierlieutenant S. F. Bøyesen til Kapitain og Chef for Buskeruds Landværnsbataillon; Sekondlieutenant N. J. Aas til Premierlieutenant og Sekondlieutenant i den 1ste akershusiske Brigade J. G. H. Mellbye til Sekondlieutenant i 2den akershusiske Brigade.

Under s. D. er Sognepræst til Etne Præstegjeld P. M. T. Abel meddeelt Afsked i Naade med aarlig Pension 400 Spd.

Under s. D. ere Kapitainerne i Marinen A. H. Bull og H. A. Falsen konstituerede til midlertidigen at fungere som Navigationsexaminatorer respektive i Bergen og Christiania, med Forpligtelse til ogsaa at examinere udenfor de respektive Steder.

— Til mecklenburgsk Generalkonsul i Norge, istedetfor den i f. A. i Bergen afdøde Generalkonsul Storjohan, er herværende bayersk og mecklenborgsk Konsul Chr. Tønsberg udnævnt.

— Amtmanden i Hedemarkens Amt har under 21de f. M. beskikket Kand. juris Aars til Lensmand i Storelvedalens Thinglag, Østerdalens Fogderi.

Arendal. En Dykker er et Par Mile herfra omkommet under Forsøget paa at bjerge Riggen af en paa 15—16 Favnes Vand sunket Skonnert.

Valders. Gaardbruger Ole Høyland eller Kultestad blev 17de Novbr. ved høi lys Dag skudt paa sin Vei til Møllen forbi en Skov, og antages hans Nabo og Uven Ole Kultestad at være Gjerningsmanden.

Throndhjem En Industriudstilling for Sager fra det hele Land agtes istandbragt her til Sommeren. Haandværkerforeningen har sat sig i Spidsen for Sagen og en Kommittee til at ordne det Fornødne er allerede udvalgt.

Udenlandske Efterretninger.

Sverige. Stockholms Handlende have sammenskudt 30,000 Rdl. til et Erkjendtlighedstegn for Grosserer Schartau, der under forrige Aars Pengekrise optraadte med megen Dygtighed og fik stiftet Garantiforeningen.

— Med Rigets Stænders Samtykke har Kong Oscar ophævet Plakaten imod særskilte Religionssammenkomster af 12te Jan. 1726.

— I Stockholm er forefaldet en oprørende Mordhistorie, idet en gammel Oberstinde Sederholm er bleven myrdet i sit Værelse om Aftenen, medens hendes Tjenestepige var ude, og hendes Gjemmer plyndrede. Da Pigen kom hjem, var Døren til Oberstindens Værelse stængt, hvormed hun for Aftenen gav sig tiltaals, saa at Udaaden først opdagedes den paafølgende Morgen. En vis Ødberg, som havde havt sin Gang i Huset, er mistænkt og arresteret. Indicierne imod ham ere stærke; — dog har han kunnet gjøre Rede for, at han samme Aften, som Mordet indtraf, har været paa fraliggende Steder undtagen i en Tid, der dog synes vel kort til at han imidlertid kunde have forøvet Mordet.

— En anden mærkelig Historie er kommet op i Götheborg, hvor en Tugthuuskandidat, der udgav sig for Læge, har trængt sig ind i en skikkelig og velstaaende Familie, hvor der fandtes en syg Datter, har ganske vundet hele Familiens Hengivenhed, forlovet sig med Datteren og derpaa faaet Understøttelse til at opholde sig i Upsala for at tage Doktorgraden, men da han ingen Grad fik og heller ikke flere Penge kunde faa, endog blev grov og truende, saa at Karlens Beskaffenhed endelig opdagedes.

Tydskland. Hannover har den 25de Novbr. indbragt for Forbundsdagen Forslag om atter at opføre Rendsborgs, af Danmark sløifede, Fæstningsværker og gjøre Rendsborg til en tydsk Forbundsfæstning.

Frankrig. I Algier er udbrudt Uroligheder.

— Den 24de Novbr. paadømtes Sagen mod Montalembert i Anledning af hans Artikel „En Debat i det engelske Parlament"; og ilagdes han 6 Maaneders Fængsel og 3000 Fr. Bøder. Berryer forsvarede ham for Retten i en glimrende Tale, der varede 2½ Time, og hvori han med saadan Uforfærdethed skildrede Tilstanden i Frankrig, at Rettens Præsident maatte afbryde ham med Bemærkning om at han gjentog samme Brøde, som den Anklagede. Sagen er bleven fulgt med den mest levende Interesse baade i Frankrig og England. Domfældelsen synes at have bragt Napoleon i en ubehagelig Stilling. Han har dog grebet til den Udvei at benaade den Domfældte i Anledning af 2den December (Statskupets Dag.)

England. Robert Dale Owen, Grunderen af den engelske Socialisme, er død den 17de Novbr. i sin Fødeby Newton, 89 Aar gammel. Han stod paa en venskabelig Fod med mange af sit Fødelands mest anseede Statsmænd.

Italien. Fyrsten af Monaco skal have besluttet sig til at afstaae til Rusland sin lille Lap af et Fyrstendømme.

Embeder og Bestillinger.

En Lektorpost i græsk Philologi ved Universitetet med en aarlig Gage af 750 Spd., hvortil for indeværende Budgettermin kommer et Dyrtidstillæg af 145 Spd, aarlig.

Et Assessor-Embede i Høiesteret med 1800 Spd. aarlig Gage af Statskassen.

Strandens Sognekald under Nordmøres Provsti i Bergens Stift, hvis aarlige Indtægter kunne anslaaes til omtr. 600 Spd.

Hjørrendfjords Sognekald under søndre Søndmøres Provsti i Bergens Stift, hvis samlede Indtægter anslaaes til omtrent 400 Spd aarlig.

Toldkassererembedet ved Riisøers Toldsted med 1050 Spd. i aarlig Brutto-Indtægt.

Indre Nordfjords Distriktslægeembede med aarlig Gage 240 Spd. og Dyrtidstillæg.

Nordre Indherreds Distriktslægeembede i nordre Throndhjems Amt med aarlig Gage 240 Spd. og Dyrtidstillæg.

En Hjælpelærerpost ved Arendals Middel- og Realskoles Forberedelsesklasse med en aarlig Løn af 200 Spd. og 60 Spd. i Dyrtidstillæg. (Andragender indsendes til Skolens Rektor).

☞ De Abonnenter, der endnu ikke have erlagt Kontingenten for Bladet, anmodes godhedsfuld om snarest mulig at indsende samme til Expeditionen.

Christiania. Trykt og forlagt af H. J. Jensen. (Storgaden Nr. 27.)

Illustreret Nyhedsblad.

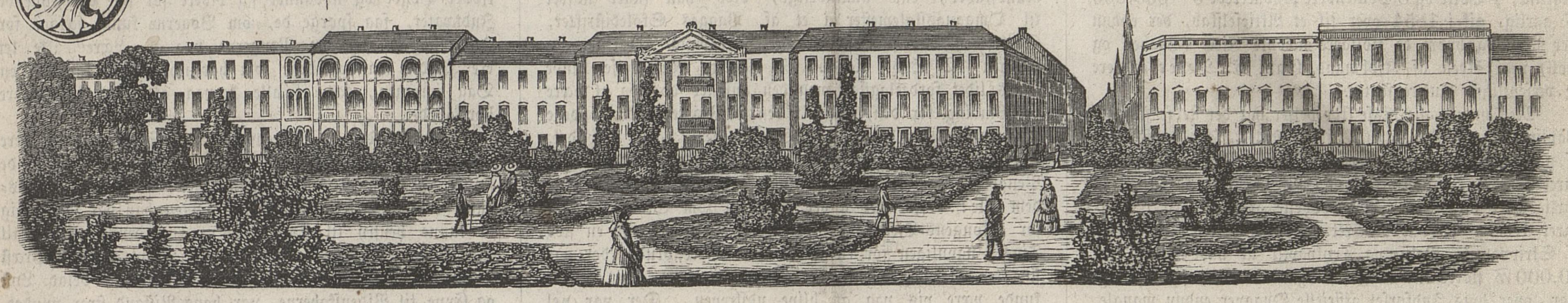

Nr. 50. | Udkommer hver Søndag Morgen. | 12te December 1858. | Abonnementsprisen er 60 ß Fjerdingaaret. | 7. Aarg.

Indhold.

Grev Montalembert.

Grev Montalembert, hvis Navn i disse Dage er gaaet Verden rundt, hører til en af Frankriges ældste Familier. Hans Forfædre deeltoge i Ludvig den Helliges Korstog, og af Familiens senere Ætlinger er der flere berømte Mænd at nævne, saaledes André de Montalembert, som kommanderede den franske Armee i Skotland under Maria Stuarts Mindreaarighed, og Marc René Montalembert, efter hvem de montalembertske Taarne have faaet sit Navn. Hans Fader, som i Aaret 1819 blev Pair af Frankrige og en kort Tid var Carl den Tiendes Ambassadør ved Hoffet i Stockholm, giftede sig med en Dame af engelsk eller rettere skotsk Oprindelse.

Charles Forbes de Montalembert er den ældste Søn af dette Ægteskab. Han blev født 1810 i London og tilbragte en stor Deel af sin Ungdom i England og Sverige. Efter sin Tilbagekomst til Frankrige sluttede han sig til Abbé de Lamennais og deeltog med ham i Redaktionen af „Journal L'Avenir", hvis Formaal var at virke for en Forening af Demokratiet og Katholicismen. Han optraadte som ivrig Forsvarer af den frie Underviisning og gjorde et formeligt Korstog mod Universitetet, der i Frankrige betegner Underviisningsvæsenets militære Organisation. I Forening med Le Coux og den berømte Abbé Lacordaire oprettede han en saakaldet école libre, hvilken Retsforfølgelser imidlertid snart nødte ham til at nedlægge.

Efter sin Faders Død indtraadte Montalembert i Pairskammeret (1840), og regnedes snart blandt dets første Talere.

Ogsaa som politisk og historisk Skribent har han vundet et Navn. Hans første Arbeide var en Brochure om Sveriges sociale og politiske Forhold. Senere udgav han blandt Andet „Vie de Saint Anselm" og „L'Avenir politique de l'Angleterre." Denne sidste Bog, som er en Lovtale over Englands Institutioner, har gjort ham meget populær hos Engelskmændene. De have kun Et at udsætte paa ham, nemlig at han er Katholik. Men, skjønt Katholik, er Montalembert dog meget liberal i sine Anskuelser. Med Kirkens ultramontane Parti og dets Organ har han ligget i en stadig Feide.

Efter Revolutionen i 1848 blev han Medlem af Nationalforsamlingen og senere af den lovgivende Forsamling. Han hørte i begge til det konservative Parti og stod ved Siden af Thiers, Molé, Falloux som Ordenens Forsvarer. Man beskyldte ham for at være reaktionær. Vistnok var denne Beskyldning uretfærdig, men sikkerlig havde han, uden selv at ville det, en stor Skyld i Frihedens Undergang, idet han understøttede Louis Napoleon. Han var dennes trofaste Tilhænger og Minister lige indtil den 2den Decbr. 1851. Efter Statskoupet og de orleanske Godsers Konfiskation skilte han sig fra ham, og har siden, som Medlem af Corps-legislatif (1852—1857) været den Eneste, som undertiden vovede at hæve sin Røst mod det almægtige Keiserdømme. Et Brev fra ham til Dupin, som blev indrykket i en belgisk Journal, paadrog ham allerede i 1854 en Retssag, i hvilken han dog blev frikjendt.

Den sidste Forfølgelse, han har maattet udstaae af sin fordums Ven have vi allerede kortelig omtalt i vort f. Nr., og desuden er den alle Læsere bekjendt fra vore Dagblade.

Et Par astronomiske Notitser.

Efter at alle indtil de sidste Observationer af Kometen i October vare samlede, fandt man, at disse afveeg saa meget fra en parabolisk Bane, at man kunde forsøge at beregne dens Omløbstid i en Ellipse. Stampfer fandt en Omløbstid af 2138 Aar, hvilken han troer neppe kan have større Usikkerhed end 100 Aar. Löwy fandt 2495 Aar. Hvorledes vil det see ud paa Jorden, naar den næste Gang viser sig? Vil Tydskland have opslugt Danmark, eller Rusland den skandinaviske Halvø? Vil den ubundne Frihed i Nordamerika have splittet de forenede Stater i ligesaa mange absolute Monarchier? Vil det gamle Europa være forvandlet til en sløv Chinesisk Olding, og Civilisation, Videnskab og Kunst forflyttede til Nyholland; Rusland deelt i tre Monarchier med Hovedstæderne Petersburg, Irkutsk og Odessa? Vil den jødiske Ligue have faaet Bugt med Pavedømmet, eller Mormonismen have vundet Herredømmet?

Den Danske Digter Henrik Hertz skal i et Digt med Overskrift „Kometskræk" have ytret, at Hansteen har sagt, at Kometen vilde brænde og sønderslaae Jorden. Havde jeg nogensinde gjort en saadan Yttring, vilde det været en astronomisk Dumhed, som jeg derfor maa fralægge mig. I en Artikkel med samme Overskrift har jeg tvertimod i et af vore Blade viist det aldeles ugrundede i Kometskrækken formedelst den uendelige Usandsynlighed i, at en Komet skulde sammenstøde med Jorden, og den ubetydelige Virkning et saadant Tilfælde vilde frembringe, formedelst Kometernes ubetydelige Masse. Hr. Hertz kan altsaa ikke have læst denne Artikkel, som jeg troer blev optaget i „Fædrelandet", men alene have hørt Overskriften omtale.

Af de smaae Planeter imellem Mars og Jupiter er der i dette Aar opdaget fem, saa at deres Tal nu er 55. Den 54de. som blev opdaget af Goldschmidt i Paris, har faaet Navnet „Alexandra." De Parisiske Astronomer skreve nemlig til Alexander von Humboldt, og anmodede om hans Tilladelse til at opkalde Planeten efter ham, i Betragtning af hans store Fortjenester af Naturvidenskaberne. H. svarede, at det var særdeles smigrende for ham, men at det var en altfor stor Ære, at hans Navn skulde anbringes paa Himmelen o. s. v. Da imidlertid alle de øvrige Planeter af denne Klasse have erholdt qvindelige Navne efter Gudinder, Muser og Nympher, blev Navnet forandret til „Alexandra."

Hansteen.

Grev Montalembert

Bentsebrugs Papiirfabrik.

Af Landets syv Papiirfabriker ligge de tvende, Bentsebrug eller Øvre-Mølle og Vøien eller Nedre-Mølle ved Akerselven, kun en Fjerdings Vei fra Christiania By.*) Af disse Fabriker er den førstnævnte, Bentsebrug, den betydeligste ikke alene her ved Byen, men endog i hele Landet. Da den desuden i den sidste Tid har undergaaet Forandringer, hvorved Produktionen baade er bleven udvidet og fuldkommengjort, turde nogle Efterretninger om samme være af almindelig Interesse. Vi have saameget mere Grund til at troe dette, som Papiret jo er et Produkt, der bruges af Alle og som interesserer Alle: dem, der trykke Bøger og Aviser, og dem, der rive dem itu; - Vaskerkonen, der i Kragetæer paa Karduspapiir udarbeider sine lange, smale Regninger, med ringe Facit, og den fine Frøken, som med Glacéhandsker pensler paa taggede og fryndsede Oktavblade sine nydelige Billets d'amour, der skulle udgjøre Blade af hendes Livsroman eller af et useligt Drama. Altsaa: hele Verden trænger til og bruger Papiir, og maa derfor være mere eller mindre interesseret i at faae dette saa godt som muligt, saa billigt som muligt og saa smukt som muligt. Og navnligen det Sidste! thi trods vor Anerkjendelse af de førstnævnte Egenskaber vil dog Skjønhedens Guddom til, for at vi ret skulle føle os tilfredsstillede.

Den tidligere saakaldte Øvre-Mølle, hvor nu Bentsebrug ligger, er den ældste Papiirmølle i Landet og nævnes allerede i det syttende Aarhundrede. Den skal være bygget af Folk fra Holland samme Aar som den for et Par Aar siden nedrevne Bjølsen Oliemølle. Det Hele bestod da kun af Møllen paa Elvens venstre Side. I Aarhundredets Begyndelse bestod denne Mølle af tre saakaldte Bøtter og to Hollændere og leverede dengang daglig 300 eller aarlig 90—100,000 ℔ Skrivpapiir og Pakpapiir. Møllen eiedes dengang af Justitsaaad Brockmann (paa Brockmannshougen i Aker), der solgte den til Kapitain L. Mariboe. Denne nedrev 1838 en paa Elvens Østside liggende gammel Kornmølle og byggede der ved svenske Krigsfanger en ny Papiirmølle lige over for den gamle Mølle paa Elvens Vestside, og saaledes kom Fabriken til at ligge paa begge Sider af Elven. Ogsaa denne nye Mølle havde tre Bøtter og to Hollændere. Omkring 1818 gik Eiendommen over til Kjøbmand Borchsenius i Christiania, og faa Aar efter til DHrr. Mostue og Juul. Disse Eiere nedreve i 1830 den gamle Mølle paa Elvens Vestside og byggede der en ny med 4 Bøtter og 3 Hollændere, hvorved Produktionen forøgedes til omtrent 700 ℔ daglig eller 200,000 ℔ aarlig. En yderligere Forbedring modtog Fabriken derved, at den 1838 fik en Papiirmaskine - den første her i Landet, og hvis Anskaffelse var forbundet med en Bekostning af c. 16,000 Spd. Ved denne Maskine og 3 Bøtter paa østre Side og 5 Hollændere blev nu Pro-

*) Nedre-Mølle, der tidligere tilhørte Proprietær Fr. Glad og Sønnen Major Chr. Glad, eies nu af Kjøbmand Nicolaysen.

duktionen af Trykpapiir, Skrivpapiir og Pakpapiir omtr. 300,000 ℔ aarlig.

I 1848 bleve Civilingenior Roll og Bankadministrator Stabell Fabrikens Eiere og lode et Par Aar senere nedrive de i 1830 opførte Træbygninger, der allerede vare aldeles raadne, og i Stedet opføre den nuværende Fabrikbygning paa vestre Side af Elven. De gamle 5 Hollændere paa Elvens begge Sider afløstes af 8 nye paa vestre Side alene og Møllen paa den østre Side blev derpaa næsten ganske nedlagt, idet den senere kun til enkelte Tider blev drevet. Fabriken, der nu med sin Maskine, 1 Bøtte og 8 Hollændere producerede 5—600,000 ℔ aarlig, gik i 1854 over til et Aktieselskab, der endnu eier den, og hvori de tidligere nævnte Eiere (Stabell og Roll) ved Siden af Kjøbmand Carl E. Petersen ere de væsentligste Interessenter.

Men uagtet alle disse Udvidelser har det stedse stigende Papiir-Forbrug ikke kunnet tilfredsstilles, og Indførselen af udenlandsk Papiir er derfor aarligen tiltaget. I Femaaret 1851—55 udgjorde den i Gjennemsnit 456,008 ℔ aarlig eller meget over det Dobbelte af hvad den i Femaaret 1841—45 havde været. I 1856 sees Indførselen af Skrivpapiir, Velin og Trykpapiir at have været over 60,000 ℔ større end i det forudgaaende Aar, og i forrige Aar, over hvis Indførsel officielle Opgaver endnu mangle, har Forøgelsen sandsynligviis været endnu større.

Nye Udvidelser af Bentsebrugs Fabrik ere derfor atter besluttede. Fire nye Hollændere skulle anlægges og udvidede og forbedrede Apparater ogsaa i de andre Dele af Produktionen indføres, saaledes at der vil kunne leveres 3000 ℔ daglig eller 900,000 ℔ aarlig. Denne Udvidelse vil være gjennemført til næste Vaar.

Hvad der dog for Publikum er vigtigere end denne Forøgelse i Produktionens Masse er den betydelige Forbedring i Fabrikatets Beskaffenhed, som nu er indtraadt. Tidligere leverede Fabriken tilfredsstillende kun de grovere Sorter Trykpapiir, og selv disse vare ofte ujævne og af forskjelligt Farveskjær, hvorom de fleste af vor Literaturs større Værker fra den Tid ville vidne. Det finere Trykpapiir hentedes fra Udlandet, navnlig fra Sverige. Dette var forbundet med mange Ulemper, da Forbrugerne, af Hensyn til de forskjellige Formater, rum Tid i Forveien maatte gjøre Bestillinger og desuden løb Fare for at Sendelserne ikke kunde komme frem paa Dagen, hvilket navnlig for Blade var af yderste Vigtighed. Men i den allersidste Tid er Fabriken bleven istand til at levere ogsaa de finere Papiirsorter af tilsvarende Godhed. Vi kunne saaledes her henvise til det Papiir (Nr. 1 Masse), som er anvendt til Nyhedsbladet i de 7 sidste Numere, og hvilket er forarbeidet ved Bentsebrug. Det gjør Fabriken visselig ingen Skam, om man endog sammenligner det med det tidligere til vort Blad anvendte Papiir, der lige siden dets Begyndelse i 1851 har været anskaffet fra Udlandet. Om dette norske Fabrikat end ikke er billigere, end det tidligere benyttede udenlandske, er det dog allerede en stor Vinding, at det nu kan haves naarsomhelst og at man ikke sættes i den Forlegenhed, som tidligere ved Rekvisitioner paa fjernt Hold. Disse Forbedringer i Produktionens Beskaffenhed skyldes W. Drewsen fra den udmærkede Drewsenske Papiirfabrik i Kjøbenhavn, hvem Bentsebrugs Eiere have opkaldt hertil og under hvis kyndige Ledelse ogsaa de nye Udvidelser ville foregaae. Til denne dygdige Mands Virksomhed ville vi endelig knytte de Forhaabninger, at han bringer det dertil, at Elskere af Literaturen ikke længer behøve at ærgre sig over den brogede Pragt, hvormed selv vor Literaturs Mesterverker hidtil kun altfor ofte er fremtraadt, om vi muligens end ikke for det Første kunne glæde os ved denne Udstyrets Skjønhed, som i den danske Bogverden nu er almindelig.

Til et Beviis for, hvilke Bekostninger der ere anvendte paa den her omhandlede Fabrik kan tjene, at Bentsebrugs Bygninger ere brandtaxerede for ikke mindre end 70,000 Spd. Fabriken har en Vandkraft af 120 Hestes Kraft, der tilligemed Grunden efter Nutidens Priser vil have en Værdi af 30,000 Spd.

Bentsebrug sysselsætter almindeligviis 100 Arbeidere.

Hans Steensrud.

Ved Hans Thorsen Steensruds Død, der indtraf d. 2den Decbr., har Hovedstadens Præstestand mistet en af sine alvorligt christeligsindede og virksomme Medlemmer, og Ordet en af sine tro Forkyndere iblandt os. Der er vistnok lidet at berette om denne Mands Liv ligesom det er om saamange Andres, der ere satte i en Stilling, der kræver deres hele Tid. Forskjellen bliver ofte kun den mere eller mindre ivrige Pligtopfyldelse. Men ogsaa den Gjerning, der er viet Pligten, fortjener sin Anerkjendelse, især naar den ved særegen Iver strækker sig ud over det almindelige Kravs Grændser. Og i denne Henseende var Steensrud en Mand, som nok fortjener at erindres. Han var en af disse Mænd, hvem Torsten efter Kundskaber ikke lader Ro, førend de ere komne ud over den Naturstand, hvori de ere satte, og blevne deelagtige i en høiere Aandskulturs Goder. De tage Freidigheden med sig paa Vandringen, og naar de staae ved det Maal, hvortil de kjæmpede, og de med Peder Dass maa sige:

„Al Tid var tomt i Lommen, Sorrig var i min Hu,
En Skilling var kjærkommen ret som en Daler nu“,

da kunne de ikke længere begribe, hvorledes hiin Armods- og Trængsels-Tilstand dog kan være overvundet.

Hans Steensrud var en Huusmandssøn og født i Vaage Præstegjæld i Gudbrandsdalen 10de Decbr. 1812. Faderen Thor Hansen saavelsom hans Moder Marie Hansdatter skulle endnu begge være i Live. I sit trettende Aar blev han konfirmeret, og da han besad flere boglige Kundskaber, end almindeligt, blev han snart udseet til Omgangsskolemester i et af Vaages Skoledistrikter. Skoletiden var som sædvanligt den Gang 40 Uger og Lønnen 12 Spd. Aaret. En saadan Ansættelse kunde synes lidet fordeelagtig; men den ansaaes dog da at være en Vinding for den, som fik den. Præsterne kunde pege paa næsten hvem de vilde til Skoleholdere, og de blev det. For det første var 12 Spd. i hiin Tid paa Landet mange Penge — somme vidste ikke engang hvortil de skulde bruge dem alle!! For det andet gik man som Skolemester fri for „Kongens-Tjenesten“ — og dette ansaaes for en stor Ting, navnligen for en Mand som Steensrud, der var sine tre Alen og ovenikjøbet Huusmandssøn, saa at han kunde være vis paa at blive udskreven. Der var vel

Bentsebrugs Papiirfabrik (eft

Fred og gode Dage; men dette kunde ikke længe vare. Saasnart Carl Johan monne døe og Oscar kom paa Thronen, skulde der ifølge Sibyllas Spaadom blive et saadant Slag, at Blodet skulde gaae over Anklerne; og det var meget værdt, ikke at være med deri. Steensrud blev da 19 Aar gl. Skolemester og ansaaes for en begunstiget ung Mand. Og i en vis Forstand var han, efter Bygdens Forholde, det ogsaa virkelig. En Skolemester har virkelig bedre Anledning end nogen paa Landet til en indre, aandelig Udvikling, og forsaavidt er dette en Vinding — bortseet fra hans ynkelige økonomiske Kaar forresten. Han nyder desuden ogsaa nogen Anseelse, — dog ikke fordi han kan lidt mere end hver Mand, men fordi han kan have Indflydelse paa hvorvidt et Barn „slipper frem“ eller ikke og hvor langt frem det stilles ved Konfirmationen, hvor Ordenen ansees som en yderlig Æressag. Han er ellers ikke anseet i den Forstand, at f. Ex. en velstaaende Bonde paa nogen Maade skulde give ham sin Datter; thi en saadan Karl beregner viselig, at om end Skolemesteren tjener nok saa mange Aar, kan han ikke indspare saameget, at han dermed kan kjøbe Gaard eller sætte Fod under eget Bord. — For Skolemesteren som for Andre, er overhoved ingen egentlig almindelig Anseelse mulig paa Landet uden en vis Velstand eller Formue. Alt maales i Penge. Det er sørgeligt at sige — men det maa dog udtales; thi det er en Sandhed, der ligesom slynger Rædselens brændende Funker over vor Samvittighed, just som vi i den meest velmeente patriotiske Følelse ville anbefale vore landlige Forholde som Norm og til en videre Efterligning. Jeg taler sørgeligviis her af Erfaring. Da Steensrud var bleven Præst, spurgte hans Bygdefolk ikke efter hans Dygtighed og Anseelse som saadan, men hvor stor hans Indtægt var og hvormeget han kunde lægge sig tilbedste Aaret rundt. Og de samme Spørgsmaal møder man overalt fra det Hold. Bonden kan vanskelig begribe, at det ikke alene er Letsindet, men ogsaa Aandsdannelsen, der kan ringeagte Penge. Siger man dem: den Mand kjøber Bøger og uddanner sig videre for sine overskydende Indtægter, saa spørge de, om Bøgerne kunne sælges for Indkjøbspriis og om Pengerne paa al „Lære“ ikke let ere spildte, da dog den, som har nydt den, kan dø den Dag imorgen, saa at alle derpaa anvendte Penge ere bortkastede.

Nok er det — Steensrud var Skoleholder i flere Aar og vilde vel heller ikke blevet Andet, om han skulde støttet sig til sin Fødebygds Magnater — og i Gudbrandsdalen er der virkelig saadanne. Men han var saa heldig at kunne henfly til Dannelsen — og denne er overalt Liberalitet. Provst H. P. S. Krag var dengang Præst i Vaage, og da han mærkede, at Steensrud besad Lyst og Evne til Videnskaberne, var hans Bistand strax vundet. Krag var selv ingen Mand, der havde Formue til at understøtte Andre. Hans Huus var et Velgjørenhedens Tempel, hvorfra den Nødlidende aldrig gik tomhændet bort. Han havde da Intet tilovers at understøtte en Mand med, hvor der var Spørgsmaal om større Summer. Men han havde dette rige Hjerte, hvis Hjælpekilder aldrig udtømmes, fordi det raader over den fromme Tillids og det barnlige, næsten phantastiske Haabs evigt dryssende Skatte. Krag lod først Steensrud læse sammen med sine Børn og siden fik han sin Slægtning Peter Schnitler, der dengang var residerende Kapellan i Froen, til at tage sig af ham, saaledes at Steensrud deels underviste hans Børn, deels selv nød Underviisning. Steensrud var endnu som Skoleholder en livsglad, næsten overgiven munter Yngling; men under Krags og senere Schnitlers Indflydelse fik det oprindeligt Alvorlige i hans Gemyt en ny Impuls, og dybt grebet af Religionens Sandheder, blev det hans høieste Maal at kunne studere Theologi og blive Præst. Efter i tre Aars Tid at have været hos Schnitler, som imidlertid (1838) var bleven forflyttet til Vang i Valders, kom Steensrud ind til Christiania og tog i 1840 Examen Artium. Knapt færdig hermed, vendte han tilbage til Schnitler og blev hos ham endnu i nogen Tid, inden han kunde tage Anden-Examen (1841). Til nu at fortsætte sine theologiske Studier havde han vistnok nogen Understøttelse; men han maatte dog fornemmelig sørge for sig

selv ved Informationer, der krævede megen Tid og lidet indbragte. Ved Siden af Informationerne, aabnede der sig snart for ham en anden Sysselsættelse, der bestemte hans fremtidige Bane. Den daværende Præst ved Fængslerne her i Byen, N. Hald (der nu er Præst i Ringebo), antog Steensrud til Medhjælp, ved Fangernes Undervisning, og den Maade, hvorpaa han her udførte sit Hværv, vandt ham den christelig alvorlige og pligtfølende Pastor Halds hele Tillid. Ved kongelig Resolution af 14de November 1845 oprettedes et Kateket-Embede ved Akershuus Fæstnings Slaveri og Christiania Tugthuus, og det var tydeligt, at dette Embede kun ønskedes besat med Steensrud. Da han imidlertid først i December 1845 blev Kandidat, blev det henstaaende ubesat indtil Marts næste Aar, da Steensrud som kun tre Maaneders Kandidat udnævntes dertil. At Udnævnelsen skeede af Hensyn til Pastor Halds Erklæring om at Steensrud var den mest bekvemme Mand, vidste alle Vedkommende; men de især i de Tider almindelige Skriverier over Ancienneteets-Forurettelser kunde dog ikke undgaaes.

I denne Stilling virkede Steensrud med den Troskab, Iver og Pligt-Kjærlighed, som var ham egen, og den Dygtighed og Bekvemhed, han herved lagde for Dagen, var naturligviis Grunden til, at han 18de November 1853 konstitueredes som Præst ved Bodsfængslet i Christiania.

Ved Siden af de mange Embedsforretninger havde Steensrud ogsaa flere Velgjørenheds-Anliggender at ofre Tid til; saaledes Bibelselskabet, Eugenias Stiftelse og Stiftelsen for Smaabørn, blandt hvis Bestyrelser han hørte; derimod savnede han Tiden og maaskee ogsaa Lysten til skriftlige Arbeider, skjønt han ellers med Klarhed vidste at udtrykke sine Tanker. Man har derfor i Literaturen af ham kun nogle Prædikener, den ene særskilt udkommet og de andre trykte i et Par forskjellige religiøse Blade.

Som Prædikant var Steensrud afgjort af Mange. Men han hørte ikke til dem, der med Veltalenhedens Varme henrive Massen. Der var noget Koldt ved hans Maal, som her maatte være ham iveien. Men hans Hjerte var desto varmere, og derfor var han saa elsket af dem, som kjendte ham nærmere, og derfor var han ogsaa saa særdeles skikket for den Stilling, han indtog, hvor hans tillidsvækkende Personlighed traadte enhver Enkelt af hans Menighed nær. Det kunde da heller ikke andet være, end at han, som der siges, var yderst afholdt af de Ulykkelige, for hvis Frelse han havde at virke.

P. B. H.

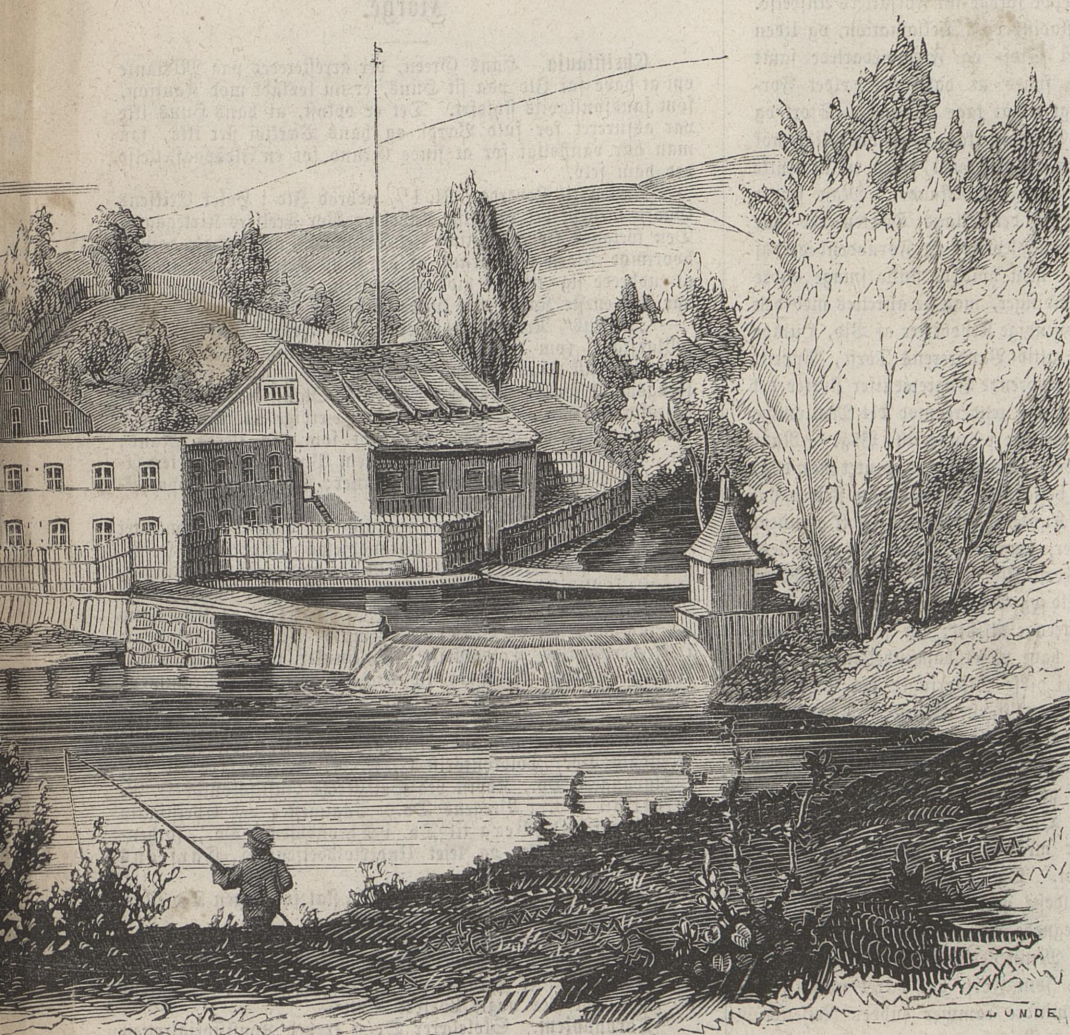

(Tegning af J. E. Eckersberg).

I denne nye Stilling vedblev han, trods en nedbrudt Helbred, lige ufortrødent og ivrigen at virke til sin Død. Desværre kom denne altfor hurtig, skjønt ikke uforudseet. Som Saamange, der i en fremrykket Alder bestemme sig til Studeringerne, havde Steensrud først efter en ved overanstrengt Arbeide svækket Helse naaet Maalet, og da dette var skeet, havde Livets praktiske Krav taget hans sidste Kræfter paa en ubarmhjertig Maade i Beslag. Fanger og atter Fanger vare dem, han aandelig skulde redde, medens han selv maatte legemlig gaae tilgrunde. Og dog gaves der dem, som med Ancienneteets-Nullerne i Haanden misundede ham hans Stilling. Og de ville altid findes. Folk, som see Indtægternes Behageligheder, men ikke Embedets Møie, ville altid misunde. Men dette ogsaa alene fordi de ikke vide hvad de gjøre. Enhver vellønnet Stilling kræver sin Mand og hans Kræfter til Gjengjæld, og savnes han, og alene Gageoppebæreren indstiller sig, saa er denne kun et Led mere i den Række der nedbryder den offentlige Moral.

Steensruds tidlige Død var ikke alene beklagelig med Hensyn til hans Stilling og for hans Venner, men ogsaa i det engere Familieliv. Han blev for et halvt Snees Aar siden gift med Severine Christiane Sophie Cappelen, Datter af Toldkasserer Severin Cappelen i Flekkefjord, og som Enke sidder hun nu igjen med trende Børn, for unge til tilfulde at fatte Savnet af en Fader.

Student Emil Huitfeldt.

(Af Ludvig Daae.)

At en Mand, hvem Døden rammer allerede i hans Studenter-Aar, dog i sit korte Liv har indlagt sig saa megen Fortjeneste, at han efter sin Bortgang ei er uberettiget til at erindres ogsaa i en videre Kreds end Slægtskabets og det personlige Bekjendtskabs, dette er allerede noget i og for sig ikke Almindeligt. End mærkeligere, naar en Saadan i sine faa Levedage ei alene ikke har været begunstiget af Lykke og Medgang, men endog været hjemsøgt af langvarige Lidelser og haard Sygdom. Saaledes den, ved hvis Død disse Linier ere fremkaldte.

Helner Antonius Emil Valentin Huitfeldt var født i Christiania d. 21de Juli 1835 og tilhører den ældgamle (oprindelig danske) Adelsslægt, der har frembragt hine mærkelige og store Mænd, som det for ei ganske historisk Uindviede ikke tiltrænges at nævne. Hans Forældre, der begge overleve ham, hedde Valentin Vilhelm Hartvig H., Stamherre til det i Familien som Majorat arvelige Kaafiske Fideikommis (famt forhen ansat i Armeedepartementet) og Anne Margrethe Brochmann (Datter af Lieutenant Jørgen B. til Kirkerud i Aas og Elisabeth Thorne). Af dette Ægtepars 3 Sønner var vor Emil den yngste. Sin første Dannelse erholdt han i Christiania Borgerskole, fra hvilken han 1846 gik over til Kathedralskolen.

At han ved tre Hovedexamina blev hædret med de i denne Skole fra gammel Tid (siden Rektor S. S. Monrads Dage) brugelige Præmier ville vi kun i Forbigaaende nævne, thi denne Udmærkelse bliver og maa blive Mangen tildeel, der senere ingen Opmærksomhed tildrager sig. Men interessantere er det os, at der hos E. H., hvem vi forøvrigt ei ville tillægge nogen eminent eller alsidig Begavelse, dog allerede i Skolen viste sig hint individuelle Sving, denne Higen i bestemte Retninger, som mere end noget Andet oplyver den sande Skolemand, naar han engang imellem opdager den hos sine Disciple. Saaledes besad Huitfeldt blandt Andet en vis Gave til at opfatte og gjengive det Komiske, der gav sig tilkjende i forskjellige Smaaarbeider, hvilke ei alene morede hans Kammerater, men ogsaa vakte Lærernes Opmærksomhed. En af disse, der lod tage en Afskrift af dem, har ladet flere Prøver trykke i „den norske Folkeskole", og det er Nedskriveren bekjendt, at de endnu ere kjendte og yndede af Latinskolens Disciple. Men hans største Lyst og Glæde var dog historisk Læsning, og her kom ham hans faste Hukommelse særdeles tilhjælp.

Nu indtræffer det jo, som bekjendt, af og til, at de, der besjæles af nogen historisk Videlyst, finde en vis Fornøielse i at erfare Noget om sine Forfædre og sin Slægt i det Hele, især naar der til denne, saaledes som til Huitfeldts, knytte sig mærkeligere Minder og Traditioner, og en saadan Drift bliver stundom for En og Anden af Indflydelse paa hans Livsretning, idet han derved inddrages paa de specialhistoriske Granskningers Felt overhovedet. Men slige Efterforskninger drevne for Alvor ere meget besværlige. Ei alene Bibliothekernes mest apokryphiske Sager, men ogsaa Archiver, Kirkebøger, Skifteprotokoller og allehaande Optegnelser, offentlige som private, maa nemlig raadspørges, Malerier maa efterspores, Kirkegaarde og Ligkjældere besøges, Korrespondence i Øst og Vest ofte med tvære Personer maa indledes, og tilsidst: Adskilligt af det saaledes møisommelig Indvundne tør den rette Forsker et uden Videre fæste Lid til, men maa ofte forinden ved nye, minutiøse Undersøgelser sætte dets Tilforladelighed paa Prøve. Da nu endelig slige Studier liden Paaskjønnelse og ingen Fordeel kunne bringe, finde de faa Dyrkere, der i Længden blive dem troe. Mellem dem har Emil Huitfeldt været.

1852 tog han Examen Artium, privat dimitteret, da han havde forladt Skolen for at indvinde et Aar og for at kunne deponere sammen med sin ældre Broder Henrik Jørgen H., med hvem han i en sjelden Grad havde Studier og Aandsretning fælles. Men ganske kort efter sin Examen blev han først angreben af en meget farlig Beenskade, og medens denne, uagtet mange smertefulde Operationer, dog ei kunde helbredes, kom en ny Sygdom til, nemlig — Phthisis. I 6½ Aar vare disse Sygdomme hans stadige Følgesvende i den Grad, at han saagodtsom ikke kunde gaae ud, blot ved Krykkens Hjælp kunde bevæge sig, ja endog maatte indskrænke sin Tale til det mindst Mulige. Livet blev saaledes for ham netop lukket paa den Tid, da det pleier at aabne sig for Andre, men han fandt i Stedet for (som vel de Fleste under de Omstændigheder) at føre en lethargisk, vegeterende Tilværelse en ny Verden i sine Bøger, og ligesom hans Venner altid havde i ham kjendt en elskelig Personlighed, saaledes lærte de nu hos ham at kjende en kraftig Sjæl. I denne Tid absolverede han først Andenexamen og forberedte sig derpaa til juridisk Embedsexamen, dog den bedste og meste Tid anvendte han til sine personalhistoriske og andre lignende Studier. Den 1ste December 1858 døde han i Christiania; hans jordiske Levninger bleve førte til Hurums Gravkapel, hvor hans Slægts Familiebegravelse fra gammel Tid af har været.

I Forening med sin ovennævnte Broder, Cand. philos. H. G. Huitfeldt, har han offentliggjort adskillige mindre historiske Arbeider, hvoraf nogle ogsaa have staaet at læse i dette Blad. I Tønsbergs „Mærkelige Nordmænd" ere tvende Biographier (J. Huitfeldt og P. Colbjørnsen), der ogsaa særskilt ere aftrykte, af Brødrene Huitfeldt; i begge Arbeider vare hidtil ukjendte historiske Data fremdragne. I det nys udkomne Hefte af „Norske Samlinger" have de udgivet Gyldenløves Inspectionsreise i Norge 1695 og ledsaget den med Noter, der, som en Anmelder i dette Blad ytrer, „vidne i lige Grad om Meddelernes Samlerflid og om deres Kundskaber paa det personalhistoriske Felt." Men hvad E. H. har offentliggjort, er kun en liden Brøkdeel af de Samlinger i Manuskript, i hvis Tilveiebringelse han er deelagtig. Saaledes har ogsaa han efter Evne „foroget det Grundlag, hvorpaa Norges nyere Historie engang skal stiftes." Og at ei en Steen af en saadan Bygning, er skjønt, om det end ingen Hjørnesteen monne være.

Kaspar Hauser.

(Fortsat.)

Resultatet af alle Daumers Efterforskninger og Iagttagelser er nu følgende:

„Min allerede antydede Mening om Hausers Hjem og Herkomst, der er grundet paa den stærkeste Sandsynlighed, gaar ud paa, at han oprindelig har hørt hjemme i Englands og Ungarns aristokratiske Kredse og kun er bragt til det ham fremmede Tydskland for at rykkes bort fra hine Egne. Det gjaldt sandsynligviis en stor, rig Arv, der nærmest tilhørte Hittebarnet, men i Tilfælde af hans Død vilde tilfalde visse Personer, som derved foranledigedes til at skaffe ham afveien. Dette foregik vel ved Hjælp af andre underordnede Personer, især deleshed en Mandsperson, der mod en stor Belønning lovede at udføre Mordgjerningen, men dog ikke virkelig fuldbragte den, idet han bævede tilbage for den direkte Forbrydelse. Han skjulte derimod det fra sine oprindelige Forhold bortrevne Barn i et dertil specielt udsøgt og indkjøbt Huus, hvor han nærede det med Vand og Brød — ikke af Armod og heller ikke af Gjerrighed, men fordi han troede, at Barnet ikke længe vilde kunne opholde Livet ved denne kummerlige og kraftløse Næring. Muligt er det ogsaa, at denne indirekte Fremgangsmaade blev brugt efter Aftale med selve den fornemme Anstifter af Gjerningen, ligesom ogsaa, at denne vidste om den tilvoxende Drengs senere paafølgende Udsættelse. I ethvert Fald synes han at have været deelagtig ved Udførelsen af begge Mordgjerninger, navnlig at have staaet i umiddelbar Forbindelse med Gjerningsmanden ved Nürnberger-Attentatet. Det levende begravede, til Døden indviede Barn, hvis Endeligt man ventede paa, vilde alligevel ikke dø; det vænnede sig til det eensomme, mørke Fangenskab, til den eensformige Beskjæftigelse med det Legetøi, man havde givet det med i Fængslet og den simple Kost, der var tilstrækkelig til at opholde dets Liv og lade dets Legeme voxe uden at fylde det med de ophidsende, raadne og giftige Substantser, som en paa almindelig Maade indrettet Diæt vilde have gjort, ligesom den uden at være ledsaget af Virksomhed og Bevægelse i fri Luft vel saa meget sikrere vilde have udviklet sine skadelige Virkninger og blevet den Fangnes Liv og Helbred langt farligere, end den usle, men uskyldige Kost, som han skulde omkomme af. Han vedblev at leve fra Dag til Dag, fra Aar til Aar, voxede i legemlig Henseende, men var i aandelig Henseende et Barn, idet han tilsidst blev en stor, ubehjælpelig Person, der udentvivl var sin Pleiefader meget besværlig og ikke voldte ham liden Bekymring. Der kunde være indtraadt en Forandring i Henseende til Levemaade og Bopæl; man kunde ikke have vidst, hvorledes man fremdeles skulde skjule og underholde Drengen; der indtraf maaskee en Omstændighed, som fremkaldte særdeles Ængstelse; Pleiefaderen tænkte maaskee som Tiden skred frem paa sin egen Død og vilde ikke efterlade Sine en saa fatal Arv o. s. v. Man behøver dog ikke at antage Noget af alt dette, det er fuldkommen begribeligt, hvorledes man ogsaa uden dette kunde komme til den Beslutning, at skille sig ved det i ethvert Fald ubekvemme og farlige Pleiebarn. Idet man imidlertid endnu mere end før bævede tilbage for Tanken om et Mord, betjente man sig af et Slags Udsættelse, gav det unge Menneske en nødtørftig Forberedelse til hans Indtrædelse i Verden og bragte ham til den sandsynligviis ganske nærliggende Stad Nürnberg, i det Haab, at man der vilde tage sig nødtørftigt af ham og paa en eller anden stille, ubemærket Maade forsørge ham. Men da Sagen gjorde en enorm Opsigt og fik et truende Udseende, navnlig i Henseende til Hausers vaagnende Barndomserindringer, hvis Mulighed man vel ikke havde forudseet, blev man forskrækket og ansaa det uomgjængelig nødvendigt nu desuden at skaffe ham ud af Verden. Den Forestilling ligger nær, at det ogsaa nu var Hausers forrige Pleiefader, der paatog sig at udføre Mordet, hvori han vel paa enhver Maade blev understøttet af den endogsaa personlig nære, fornemme Forbryder, der var fiint klædt, havde et umistænkeligt Ydre og var forsynet med alle mulige Hjælpe- og Sikkerhedsmidler. Nürnberger-Attentatet blev imidlertid meget ubehændigt og uheldigt udført. Ved Gjerningens Udførelse manglede Gjerningsmanden Mod, Fatning, Besindighed; Snittet, der synes beregnet paa Halsen, rammede ved en instinktmæssig Bevægelse af Hauser i Panden, og havde vistnok et betydeligt Blodtab og et haardt, betænkeligt Sygeleie, men ingen Død til Følge. Sagen var saaledes kommet i en slemmere Stilling, end den før havde været i. Sandsynligviis leiede man til det andet Forsøg et andet, bedre Redskab, en Person, der ikke var uøvet i saadanne Forretninger, og denne udførte da ogsaa lykkelig og vel det grusomme Arbeide. I Forveien maatte imidlertid H. fjernes fra Nürnberg, hvor han blev holdt under omhyggelig Opsigt, saaledes som ogsaa skede paa den slueste, anstændigste og mest umistænkelige Maade, idet man bragte ham til Ansbach, Feuerbachs Opholdssted, hvor man, efter først at have skaffet denne afveien, bragte H. i Mistanke for Løgn og Bedrageri, og bragte Bekymringen for hans Sikkerhed til at tabe sig, hvorpaa man ikke længer havde nogen Vanskelighed med at bringe ham tilside."

(Fortsættes.)

Literatur.

„Fra Skov og Fjeld" af N. R. Østgaard. Chr. Tønsbergs Forlag. 163 S. 8vo. Priis 60 ß. Da Hr. Østgaard havde skrevet sin „Fjeldbygd", fandt den fortjent og kanskee mere end fortjent Paaskjønnelse. Han skildrede i denne Bog sin Barndoms og Ungdoms Oplevelser, seede i Erindringens og Afstandens lutrende og forklarende Belysning. Det var et Forfatterskab, hvortil han følte sig manet ved Tidsretningen og rimeligviis ogsaa ved de Lysglimt, hjemlige Forfattere havde kastet over Behandlingsmaaden af det Slags Stoffe og ved den Gjæring, Auerbachs Skrifter havde frembragt i de Erindringer og Stoffe, han havde gaaet og baaret paa. Uagtet Tidsafstanden havde staaet ham bi i Udrensningen af de forstyrrende Detailler og tiltrods for den brede Fortales selvbehagelige Udtalelser, var det Stofartede ham endda for overmægtigt og han selv for lidet Mester over den Form, han ved Haan vilde knuse, til at hans Bog kunde danne den nye Æra, som nok Mange vilde; thi der viste sig i den hele Anordning og Behandling en vis Keitethed og Hjælpeløshed, som kun lidet syntes at berettige til hine overmandende Udtalelser. Det store, det omnivore Publikum slugte imidlertid ved denne som ved saa mange Leiligheder Kamelen og siede Myggen. Vi erkjendte den Gang, ligesom vi fremdeles erkjende det i flere Henseender Fortrinlige ved Bogen, uden derfor at kunne finde, at Forfatteren var nogen Kolumbus for Fremstillingen af vor Naturs og vort Folkelivs Eiendommeligheder. — Den Bog, som Østgaard efter lang Taushed nu igjen har sendt ud i Literaturen, vil neppe forøge sin Forfatters Anseelse. Den indeholder megen Overfladiskhed og Deklamation, og liden Reise- og Naturpoesi. Det Stof- og Fremmedartede samt Detaillernes Mangfoldighed synes at have overvældet Forfatteren, han er bleven bragt til at tage Alt med, Stort og Smaat, Raat og Ukogt. Saadant kan være hyggeligt nok at læse for Familie og Venner i Hjemmet, men til at trykke egner det sig egentlig ikke paa den Maade. Man finder vistnok i Reiseskildringer ogsaa det Slags Dvælen ved alle disse det daglige Livs smaae Oplevelser og Fornødenheder af Søvn, Mad, Drikke o. s. v.; men hvis de skulle smage andre end den Reisende og hans Kjendinger, maa de anrettes med den behørige Ziirlighed og de nødvendige Krydderier af Vid, Humor og Lune. Læseren har ikke altid Vandrerens Tørst, Appetit og Træthed. Men saadanne krydrende Ingredientser skorter det nu reent paa, og de Partier, der tendere mod det Morsomme og Kvikke, ere vist de mindst heldige i denne lille Bog. — Naar En reiser ud i Verden og skriver et Værk om det, venter man dog, at han da har gjort sig lidt bekjendt med hvad han skriver om og at han ogsaa skaffer sig Kundskab til Land og Folk gjennem noget andet end Digterværker, hvor fortrinlige disse end ellers kunne være. Dette synes Forf. ikke at have fundet fornødent med Hensyn til Schwartzwald og Schwartzwalderne, der ofres det næst største af Bogens trende Afsnit; thi selv de almindeligste Forhold lade til at have været ham ubekjendte. Det forstaar sig, at der saavel i disse Skildringer fra Schwartzwald, som i Bogens andet og største Afsnit, „Vandringer mellem Lomsfjeldene", findes adskilligt Interessant og Læseværdigt samt flere tildeels heldigt udførte Partier. Vandringen mellem Lomsfjeldene synes at være skildret med den største Nøiagtighed og ængsteligste Omhu for at Intet maatte blive udeladt af hvad der her er mødt og hændt Forfatteren eller hvad han har seet og oplevet. Og da denne Vandring foregaar i vore stolteste og vildeste Fjeldegnes Skjød, undlader dette ikke at fremkalde uberegnede Vuer af Kontraster mellem den ophøiede Fjeldnatur og Menneskenes smaalige Digten og Tragten. De Optrækkerier, som Forf. har været udsat for, er Noget, som mere eller mindre rammer enhver Reisende, der vover sig ud fra de alfare Veie i vort Land. Det er dog under enhver Omstændighed en Fortjeneste at trække Sligt frem, for at ogsaa denne Side af vore Bønders Forhold og Livsopfatning kan komme for Dagen. Det lille Billede af østerdalsk Skovliv, som slutter Bogen, er klart og smukt. Det er udarbeidet med meget større Flid og Omhu end Reisenotitserne; kun Skade, at det ikke har lidt mere Point. — Fra Forlæggerens Side er Bogen vel udstyret og Prisen vistnok saa billig som den kan være for originale Arbeider i en Literatur som vor, hvis læsende Publikum er saa ringe. y. + Y.

I Bergen er under Titelen **Ny Hungrvekja** (Hungervækkerske) ganske nylig udkommet en mærkelig Bog og med det samme et mærkeligt Sprog; - thi vi ere nu snart komne saavidt, at ingen fremtrædende Forfatter mere kan være bekjendt af at skrive i det gamle Bogsprog, men at Enhver maa have sit eget Idiom. „Hungrvekja" har til Hensigt at vække en sand Hunger efter Gjenoplivelsen af vort gamle Sprog og Nationalitet, og taler deres Sag med en forbistret Harme over den nærværende Tids Fordærvelse. Ved Siden heraf reiser Forf. et heelt Hærskrig mod Danmark og dansk Kultur og gaar synligen endog til den Yderlighed, at han ikke engang anerkjender vort Skriftsprog - som oprindelig dansk - for noget forstaaeligt eller tilladeligt Udtryksmiddel her i Norge. Thi anden Mening kan man fornuftigviis ikke lægge i den anvendte Methode, at kommentere paa Tydsk de mangfoldige nu uforstaaelige Ord, som han bruger. Forfatterens Sprog, der i lingvistisk Henseende synes kyndigen indrettet, staar nok Oldnorsken nærmere, end noget af de tidligere fremkomne Idiomer; men det har den ene Mangel, at det neppe kan forstaaes af Andre end dem, der ere stærke i Oldnorsk. Bogen udgjør 102 Sider og koster dog kun 14 ß.

Efter to Aars Udebliven er Mallings **Norsk Folke-Kalender** nu paany udgaaet blandt Publikum. Den foreliggende Aargang for 1859 indeholder: Om Kalenderens Indhold, Indretning og Brug af Prof. P. A. Munch (tidligere udkommet særskilt hos Bogens Forlægger under Titel af „Norsk Huuskalender"); De ildsprudende Bjerge, en ved Træsnit oplyst Skizze, af Lektor Th. Kjerulf; Med Henrik Wergelands Portræt af H. Lassen; Dronning Ragnhilds Saga af J. Th. Nordam (paa Vers); Svein Urædd (Folkesagn i Landsmaalet af J. Aasen) og Om Peberroden (Prøve paa et utrykt Skrift om Kulturplanterne) af Fr. Chr. Schübeler. Som man seer, er Indholdet ret varieret og almeeninteressant, og Bogen er vistnok værdig til den samme Deeltagelse fra Publikums Side, som dens Forgjængere have glædet sig ved. Satsen er nu skudt og Prisen forhøiet fra 24 til 36 ß, uden derfor at Bogen har voxet i Omfang.

Paa J. Dybwads Forlag er udkommet **Tre christelige Taler** af V. Birkedal (Priis 12 ß), hvilke denne udmærkede danske Prædikant holdt ved Sandefjords Bad under sit Ophold der i forrige Sommer. Hos samme Forlægger er udkommet en liden religiøs Fortælling: **Kongens Datter** efter det Engelske af A. B. (Priis 10 ß.)

Norge.

Christiania. Hans Green, der arresteredes paa Mistanke om at have sat Ild paa sit Huus, er nu løsladt mod Kaution, som sandsynligviis skyldfri. Det er oplyst, at hans Huus ikke var assureret for fuld Værdi og hans Værktøi slet ikke, saa man har vanskeligt for at finde Grund for en Ildspaasættelse ved ham selv.

— Natten til Løverdag Kl. $1\frac{1}{2}$ udbrød Ild i Høker Eriksens Gaard mellem det katholske Kapel og Vor Frelsers Kirkegaard. Den toetages Hovedbygning - et Træhuus - nedbrændte ganske, hvorimod Ilden paa Grund af det stille Veir blev hindret fra at udbrede sig til de mod Akersveien liggende Udhuse, der var den eneste Kant, den kunde gribe om sig paa.

— „Dølens" Nr. 8 indeholder: „Det norske Maal" (Digt); „Bladsjaa" (om Nyhedsbladet); Christianiaartikel: Stabell som „praktisk Finantsmand" og Henpeg paa ham som Storthingsmand for Christiania; Statsraad Stang som Høiesteretsassessor, og han og Schweigaard som værdige Storthingsmænd for Hovedstaden; Assessor Motzfeldt som den fjerde Mand; At indvirke paa Øvrigheden gjennem Pressen, Departementerne og Dommer- og Amtmandsemner; Sverdrup i Hypothekbanken; „Hungrvekja."

— Under 2den Decbr. har Finants- og Told-Departementet beskikket Undertoldbetjent i Throndhjems Tolddistrikt H. E. Thorkildsen til Undertoldbetjent i Christiania Tolddistrikt, Kopist i Revisions-Departementet H. Munch, Rorskarl af 2den Klasse i Laurviks Tolddistrikt E. Hansen og Lensmand i Skudesnæs O. B. S. Krog, samtlige til Undertoldbetjente i Frederikshalds Tolddistrikt, Stykjunker og Vognmester i Artilleribrigaden A. Riis til Undertoldbetjent i Drammens Tolddistrikt, Skipper T. Johnsen af Frederiksstad til Do. i Laurvigs Tolddistrikt, Toldkontorist P. K. Meyer til Do. i Skiens Do., Kommandeersergeant A. Evensen til Do. i Arendals Do., Toldkontorist C. F. R. S. Walter til Do. i Stavangers Do., Kopist ved Høiesterets Justitskontor H. R. Blytt til Do. i Bergens Do., Vagtmester ved Christiania Straffængsel J. Berg til Do. i Throndhjems Do., forhenværende Bogtrykker og leiet Undertoldbetjent C. Carstens til Do. i Vadsøs Do.

Nordmøre. I Aure Præstegjeld skal for nogen Tid siden være fundet Guld. (?)

Bergen. Stadshauptmand Wiese, en af Byens ældste og mest anseede Borgere, er afgaaet ved Døden.

Aalesund. I Herø er drevet ind en Hval paa omtrent 90 Fod, som blev nogle Lodsers Bytte.

Throndhjem. Skolelærer Odén er ved Konsistorialretten dømt fra sin Bestilling, fordi han befattede sig med Brændeviinsudskjænkning.

Udenlandske Efterretninger.

Sverige. Det synes nu for Alvor at være bragt paa Bane, ved en Jernbane (17 Miil lang) at forbinde Gellivarebrugene med den botniske Bugt. Brugenes nærværende Eiere have erklæret sig villige til i saa Fald at afhænde dem til et Aktieselskab.

— Svenska Tidningen skal fra Nytaar betydelig formindskes, fordi den taber den i 7 Aar nydte Understøttelse, medens dens Abonnentantal er for lidet til at de nærværende Udgifter kunne bæres. Wäktaren, et Slags Dissenterblad, der har forfægtet Religionsfriheden, skal samtidig indskrænkes til Ugeblad. Derimod skal Aftonbladet udvides, og foruden det af os omtalte Unionsblad skal der ogsaa fra Nytaar af udkomme en Stockholms Weckotidning, hvis Redaktør skal være Finlænderen E. v. Qvanten.

Frankrig. Montalembert har tilbageviist Keiserens Benaadning og appelleret Dommen. „Jeg hører", sagde han, „til dem, som troe paa Retfærdigheden og tilbagevise Naaden."

— Der har længe været Rygter i Omløb om at Napoleon havde i Sinde at paaføre Østerrig en Krig, hvorfor Italien skulde være Maalet; og disse Rygter holde sig fremdeles, om end Monitøren har søgt at afvise dem som grundløse.

Portugal. Den 11te Novbr. er St. Ybes rammet af et frygteligt Jordskjælv, hvorved flere hundrede Huse ere ruinerede og omtr. 40 Mennesker omkomne eller lemlæstede. Ogsaa i Lissabon føltes Jordskjælvet stærkt, ligesom det var mærkeligt i hele Riget.

Christiania. Trykt og forlagt af H. J. Jensen. (Storgaden Nr. 27.)

Illustreret Nyhedsblad.

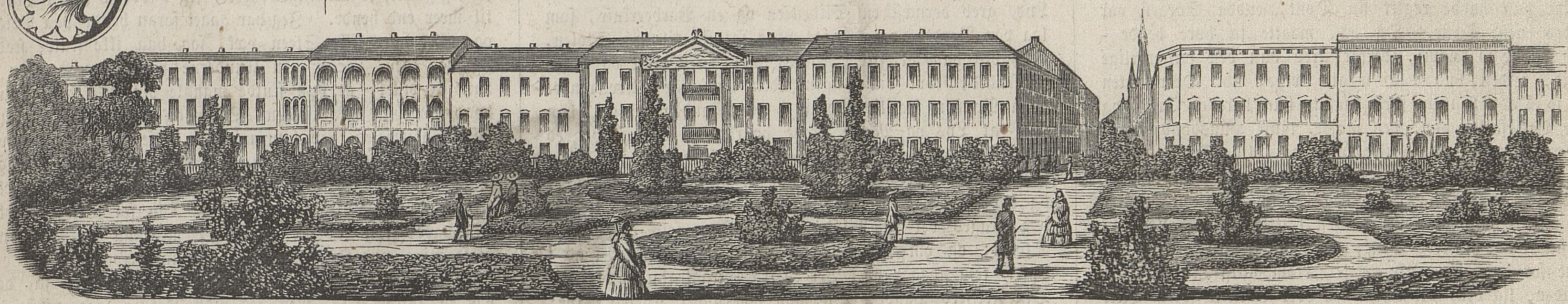

Nr. 51. | Udkommer hver Søndag Morgen. | 19de December 1858. | Abonnementsprisen er 60 ß Fjerdingaaret. | 7. Aarg.

Indhold.

En Aften i Bergen.

Det var en silde Aften i September, - Aarstallet, Fingerpeget til hvad Tiden fordrede og hvad den gav, skal her forties; men Glædens røde, Sorgens sorte Blomster har samme Jordbund nu som før og trives vel deri til alle Tider; thi

Hvert Savn, som fødes og hvert Haab, som dør,
Er Frugt af Nuet, men et Frø af Før.
Og Nutids Kvad om Fortids Lyst og Trang
Er Fremtids moderlige Vuggesang.

Altsaa, det var da slet og ret - en silde Aften i September, og det endog en af de sidste i denne Maaned, der heel neutral staar Skjel imellem Sommeren og Vinterens de barske, stormende Forkyndere. Det havde været en af disse tunge, regnfulde Dage, som saa hyppigt og paa lidt nær eens til alle Aarets Tider hjemsøge Bergen, hvor Luften synes fast at kunne skjæres med en Kniv og hvor Draabe synker lodret ned ved Draabe, eensformigt med sit dumpe Pladsk paa Gaden - og der findes inden Kredsen af de syv bekjendte Fjelde da ikke under Guds frie Himmel saa stor en Plet, som Neglen paa en Finger, hvor Phantasien kan bygge sig et luftigt Slot og dvæle i et flygtigt Nu. Paa saadanne Dage hviler dog slet ikke Livets ydre Gjerning, den gaar som ellers, hverken hurtigere eller langsommere; men det Hele faar et saadant Præg af stærk Hengivenhed i hvad der skeer, - man la'r det regne, og det er da endelig det Eneste, som er at gjøre - at ingen overfladisk Jagttager vilde tro, at bag ved dette lidenskabs- og modstandsløse Dække, der foregaae i Aanden disse hurtige Gjæringsprocesser, at der, med et Ord, er Ild i Grunden, som vel ikke virker stadig Varme, og stundom blusser op i Uforstand og spildes, men som dog driver kjækt og kraftigt frem saamangen stor og følgerig Beslutning. Og denne Aften fulgte paa en saadan Dag. Regnen var vel ophørt, men Himlen hang, endnu fuld af vandtunge Skyer, der ved Vindens Voxen nu begyndte at skilles og væltede sig som uhyre Vandhoser hen over Fjeldryggen. Mørkt var der rundtomkring; thi trods Maanens velvillige Overtagelse af Byens halve Belysning, var den dog hiin Aften, af de antageligste Grunde, ikke istand til at opfylde sin Forpligtelse. Saadanne Aftener kunne da være triste og møisomme nok for dem, som sidde inde, men for dem, som færdes ude — — —. Og her træder just nu en høi, men som det synes alderbøiet Skikkelse ud fra Døren af et anseeligt Huus i en af Byens større Gader, hvis Hjørne vendte mod den nære Kirke; ham følger et kvindeligt Tyende i respektfuld Afstand, og begge begive de sig tause og saa hurtigt som Mørket tillader det, gjennem de stille, eensomme Gader. Om den gamle Herre greb Noget af Situationens rige Anledning til Reflexion, vides ikke; det er at formode, at den Gjerning, som drev ham ud i Aftenens Mulm og Uhygge, havde en saa høi Betydning, at den blev Lygten for hans Tanke som for hans Fod. Men nu smutter Fruentimmeret væver forbi ham, iler hen mod et lille uregelmæssigt bygget Huus, hvis Gadedør hun aabner paa vid Væg for den værdige Herre, der nu, da Lyset fra en Praas, som holdes dem imode, falder paa hans bøiede Gestalt, viser sig at være en af Byens Præster. Vi ville nu, medens han bestiger en smal Trappe, som fører op til Husets øvre Bekvemmelighed, og medens han saaledes tilbagelægger den sidste Deel af sin besværlige Aftenvandring, give et flygtigt Omrids af den Familiès Forhold, til hvem Præsten nu traadte ind, saaledes som Verdens Øie saae den, førend vi træde inden Kredsen af det Sandsynlige og møder Væsenet i sit Forhold til det evigt Sande. Manden var en meget velstaaende Smedemester, han var født Bonde, var som Gut traadt i Lære i Byen og havde, næst Guds Hjælp alene sin Flid og gode Opførsel at takke for sin Stilling. Han havde bestandig været anseet for en stræng, retskaffen og arbeidsom Mand, men i høi Grad uomgjængelig. Hans mørke, barske Væsen indgjød paa een Gang baade Frygt og en vis Skyhed, der i hans Omgivelse banlyste ikke blot hvert Udbrud af Lystighed, men endog det mindste Ord af den uskyldigste, skjemtende Natur. Arbeidet i Værkstedet gik saaledes vel raskt fra Haanden, men Munterheden, det store lettende Drivhjul, det stod stille, og Sindet led af et Tryk, som selv Ungdommen og endnu mere Letsindet ikke mægtede at afryste. Men Manden var Ærligheden selv. Og naar Tolvaarsdrengen sattes til den barske Læremester, da zitrede en Angestens Taare i Øiet; men naar Svenden forlod den ærlige Leder og den trygge Tilflugt, da tørrede Ærmet det vædede Kind; thi Hjertet havde hængt sig underlig fast ved denne mørke Natur. Den Glade vækker altid Sympathi — Glæden er det blinkende klare Vand, med den lyse, skinnende Bund, hvor hver lille Steen kan tælles, hver Plante kjendes og beskues, og Ingen gaar forbi, som ikke ofrer det et Blik; men Sorgen - den tause, trøstesløse, længe gjemte - den er som Søen med den dybe, uudforskelige Bund, det stille, mørke Vand, som Mængden helst gaar snar forbi; men standser En og dvæler han en Stund derved, da søger Tanken did, hvor Øiet ikke naaer, og just hvor Bunden vel nok vides, men hvor den dog kan aldrig ret begribes, der sidder Tanken fangen, som foran en Gaade, og Sympathiens veemodsstærke Baand er knyttet. Saaledes var da denne Mand i sine ydre Forhold, i de indre eller inderligere var han endnu mørkere, endnu ordknappere, ja der sagdes endog, at han aldrig talte et Ord med sin Hustru, der, ihvorvel en god Deel Aar yngre end han, dog var fuldtvel saa flittig og stræbsom, som han selv, og hæderlig var hun jo anseet at være. Dette var da en Gaade, som Naboer forgjæves søgte at raade; thi her var jo Helbred, Velfærd og Medborgeres Agtelse, - hvorfor da hendes forgrædte Øine, hendes blege Kind og sorgbøiede Skikkelse, hvorfor hans Selvfornægten af alle Livets Goder, hvorfor hans mørke, fiendtlige Kulde mod den vakre Kvinde, der bøiede sig saa dybt for hans Villie og gjorde saa trofast sin Gjerning? — — Javel var denne Familie en Gaade, men der var et Hegn om den saa tæt og sluttet, at intet af de mange Argus-Øine trængte ind bagved, og dette Hegn var Taushed; thi naar den stærke Villie lukker Ordet inde, da er der jo slet ingen Jordens Magt, som evner at fremtvinge det. Men vi følge atter Præsten og træde ind med ham i Stuen, hvor Mesterens dødssyge Hustru hviler paa sit sidste Leie, og til hvis Trøst den værdige Herre var kaldet. Han var en af de Herrens Tjenere, der, om han end ikke i Ordets strængeste Forstand tog Korset paa og fulgte Jesum efter, dog virkede og vandrede i Kjærlighedens Tjeneste med Kjærlighedens milde Aand; men der han mødte Uforstand og daarlig Trods mod Naadekaldet, der lod han Lovens Torden rulle for de døve Øren, og hvert hans Ord var da fuldvægtigt prøvet Guld; thi han forkyndte jo sin Faders Villie, som er i Himlen. Saaledes begavet var han høitelsket og høiagtet af Alle, og han blev en Trøstens Engel for Mange, hvem Sognebaandet egentlig viste hen til Andre; dog, der han kaldtes, gik han trøstig og uden Knur; thi det var jo Guds Kald han fulgte. Og nu stod han da atter i Sorgens mørke Huus. Foran ham laa paa et tarveligt, men venligt Leie den døende Kvinde. Hun syntes at være nogle og tredive Aar, hun var liden og meget spædbygget, Haaret spredte sig i uskjøn Uorden hen over Hovedpuden og faldt heelt tilbage fra det udmagrede, fiintformede Ansigt. Øinene laa dybt tilbagesunkne i sine Huulninger; men et vildt, uroligt, spørgende og søgende Blik tændte Gnisten, der ligesom udgik stikkende derfra, og talte om en Kraft, som Kindets visne Rose heelt fornægtede. Og denne talte Sandhed. Hiint Øiets Blink var kun det sidste Blaf af den spragende Lampe; thi Døden sad alt paa det tungtaandende Bryst. Præsten bøiede sig nu hen over hende, og idet han søgte at fastholde det svævende Blik, granskede han nøie efter Bevidstheden. Men uagtet hun et Øieblik stirrede paa ham, var der dog ingen Forstaaelse deri, og de urolige Blikke vankede atter søgende omkring i Værelset. Oftest fæstede de sig dog paa Døren, som var paa den modsatte Side af Indgangen, og da syntes hele hendes Legeme at dirre under Anstrængelsen af at lytte mod hiin Kant; thi hun hævede den lille magre, af Arbeide brunede Haand og holdt det tunge Aandedræt tilbage, saa Aarerne svulmede paa de blege Tindinger, og Munden fortrak sig i krampagtig Skjælven. Saaledes hengik nogle Minuter. Da hørtes Skridt i næste Værelse; tunge og eensformige bevægede de sig ligesom hen mod Døren og atter tilbage. Dette fremkaldte en Stigen i den Syges Tilstand. Uden nogen Hjælp reiste hun det skjælvende Legeme og satte sig opreist i Sengen, greb saa med feberagtig Hastværk et Syarbeide, som laa ved Haanden, og syede nu med en Hurtighed, en Iil, som gjaldt det at fuldføre et Hverv, hvorpaa Liv og Død beroede. Det var en forfærdelig Modsætning, den Halvdøde optaget af den travle Omsorg for Livet! Men Tanken fulgte ikke den flittige Haand, den lyttede - lyttede mod hiin Dør, efter hine Skridt, som nu vare standsede, og da dette endelig ogsaa kom til hendes Bevidsthed, trak en dyb Modløshed sig hen over de flygtigt belivede Træk, Spændingen ophørte lidt efter lidt, og endelig sank hun bedøvet tilbage paa Leiet. Der indtraadte nu en Pause - en Hvile; thi uagtet Præsten havde staaet som fastnaglet og forstenet, havde hans Aand dog arbeidet under denne Scene, og han havde modtaget en Deel af den Syges Sjælespænding. Han henvendte sig nu med Spørgsmaal til en gammel Kone, der med agtpaagiven Omhed havde syslet og stelt om den lidende Kvinde; thi her maatte jo ligge Noget bagved, Noget, som maatte oplyses, om han skulde gavne og raade. Det Lidet, hun vidste, var snart sagt. Hun var en Søster til den Syges Moder, og da denne døde, var hun flyttet ind i Huset til Søsterdatteren. I tolv Aar havde Smeden og hans Hustru været forenede. De første fire Aar gik Alting godt, hver gik glad til sin Gjerning og glad til Hvilen, og da Gud gav dem et sundt og vakkert Barn, syntes deres Lykke at have naaet sin Høide. Dette Barn døde vel et halvt Aar gammelt, men Sorgen deelte de trolig som de havde deelt Glæden. Da indtraadte pludselig en Forandring i Ægteparrets Forhold. Ingen kjendte dens Aarsag; men Manden var fra den Tid ordknap, kold og afsluttet i sine ydre Forhold, og til sin Kone talte han aldrig et Ord mere, hun maatte saa bede ham ydmygt paa sine Knæ, hun maatte saa trælle Dag og Nat og ordne med Troskab og Flid det huuslige Stel, han taug, og han blev ubønhørlig som Underverdenens Dommer. Nu da Aar var rundet efter Aar, og Skygge paa Skygge havde lagt sig over Sindets Lys i denne brydsomme Kamp for at vinde hans Agt, da sank den arme Kvinde sammen som Sommerens saftige Plante for Stormens umilde Aande,

og her paa Dødsleiet stred hun endnu mod Fortvivlelsen, der kold og skaanselløs, som Fornægtelsen træder paa den barnlige Tillids Blomster, nedtraadte hver lille Spire af Haab, som skjød sig bleg og saftløs frem i denne magre Jordbund. Ved Andre havde hun vel sendt ham saa mangt et kjærligt Bud, at han dog maatte komme før Døden kom, og hans korte Svar var altid: nei - og endelig tilslut haardnakket Taushed. Men endnu lyttede hun efter hine Skridt, endnu sendte hun de bønlige, ydmyge Tanker did og lod dem fortælle om al den Nød, som Sjælen rummede, og hvor flittigt hun havde røgtet sin Dont, endda Sorgen var hendes eneste Terne. Og han maatte jo høre hende - han maatte jo komme, derfor stred hun den forfærdelige Strid, i den hun dog maatte vige; thi Overmagten var jo Døden; men først maatte hun høre et Ord, og dette Ord skulde han, den mørke, tause Huusbond sige - se derfor kunde hun jo ikke følge den blege Fører, endda han viste Vei til Fred og Hvile - og maaskee til Naade. Dette var omtrentlig hvad den Gamle havde at berette, men dermed var da ikke Sphinxen løftet. Den Syge laa nu stille med lukkede Øine, og man skulde have taget hende for død, hvis ikke en let, krampagtig Trækning om Munden, lig den, der vifter hen over Barnets spæde Træk og skuffer den unge Moder med Formen af et Smiil, nu og da havde forkyndt Livets skjulte Arbeide. Præsten dvælede endnu en Stund i andagtsfuld og veemodig Beskuen af den Syge, men hvad var her for ham at gjøre — Intet, bar han end med sig Balsam fra den store Læge for alle, alle Saar, der var dog een Ting fornøden — Bevidstheden, og den søgte han her forgjæves. Maatte han da for første Gang gaa bort og lade Haabløsheden sidde i sit Sted . . . . da lød igjen de samme eensformige Skridt i Stuen ved Siden af. . . . Et Øieblik iagttog Præsten spændt den Syge, men Lyden naaede hende ikke; da vendte han sig, greben af en Tanke, stille bort fra Sengen, og gik hen mod den Dør, hvorfra de tunge Skridt vare hørte. Den gamle Kone korsede sig og meente Mesteren vilde blive forskrækkelig ild, dersom Nogen vovede sig ind til ham; men Præsten havde mødt den onde Villie før, og han gik jo, som Herren bød, at banke paa Forhærdelsens jernstængte Dør. Det Værelse, hvori han nu traadte ind, var temmelig stort, men koldt, tomt og usselt oplyst af en Praas, hvis matte Lys blandede sig med Maanens hvide Skin, der nu havde vundet en Smule Terræn mellem de drivende Skyer. Mesteren, thi ham var det, havde, da Døren aabnedes, sat sig paa en Stol nær Lyset, og gav sig en Holdning, værdig til at udfordre Asmodæus selv; thi med Hænderne i Lommen, Benene korsviis udstrakte, Haaret i stride Totter om den lave, ligeløbende og furede Pande, med Øinene halvt lukkede og Munden fast sammenpresset, dannede den hele Skikkelse den fuldstændigste Personifikation af koncentreret Trods og uboielig Haardhed. Præsten stod et Øieblik stille og bævende ved Jagttagelsen; men, som anført, han var vant til at møde den onde Villie og seire over den; thi stærk er kun Villien i det Gode, bar den end en Verdens Styrke i sig, naar den er ond, er den kun Afmagt, saavist som Gud er Almagt. Og nu talte Præsten til den Ulykkelige - ak, thi ulykkelig var han i enhver Forstand! Det er ei sjeldent, at en mægtig Sjælenød iforer Sindet denne haarde Dragt, som synes trodse baade Gud og Verden, og ikke ofte kysser En, blid i Sind, sit Tugtens Riis. . . . Men den fromme Lærer talte Kjærlighedens milde Ord - Guds Ord - til den Elendige: „Kommer hid alle I, som arbeide og ere besværede, I skulle finde Hvile for Eders Sjæle!“ Og som Duggens Perler rulle kvægende henover den forbrændte, tørre Egn og blødgjør Jordens haarde Skorpe, saadan gjød Ordets Mildhed sig udover det stivnede Sind; thi at der skiftedes og stredes i den mørke Mands Indre, undgik ikke Præstens kloge Blik. Men paa eengang sprang han op, det var som om han med et Ryk maatte sønderrive Fortryllelsen, der spandt sit lammende Net omkring ham, og med lynende Øine traadte han hen foran Præsten, der stille, støttet til sin hellige Værdighed, med Haarets hvide Lokker spredt omkring det ædle Ansigt, stod som en Patriarch, en Levning fra de store, svundne Tider, da Sandheden fordrede Livet af sine Vidner og gav Gud Æren. Og her mødtes nu den onde og gode Villie - det mørke og det milde Blik; vi ville faae at see, hvo af dem, der seirede. „Ikke er jeg trængt til at tale med en Præst“ udbrød Manden omsider „og ikke har jeg skikket Bud efter Nogen.“ — „Herpaa vil jeg være Dig Svar skyldig“, sagde Præsten mildt, „men derinde ligger Din døende Hustru, lad os tale lidt meer om hende. Hun har jo sendt Dig mange Bud og Bønner om at komme did, hvi tøver Du i Hjertets Haardhed med at gjøre denne Pligt?“ — „Pligt!“ fnyste Manden, og kastede sig atter ned paa Stolen, „jeg har Mit at bære paa og hun har Sit, spørg hende, lad hende svare for sig.“ — „Hun har forvist udtalt sit sidste Ord i denne Verden“ gjentog Præsten“, men vel var det for Dig i Din sidste Stund, om Du bøiede Dit stride Sind og udtalte Ordet, som hun saare længes efter at høre.“ Her foer Manden rasende op og slog i Bordet, saa det bragede i det skrøbelige Træværk. „Jeg tale“, raabte han, „jeg tale til hende!“ — „Veed I hvad det er, hun vil mig . . . . veed I hvad hun er eller hvad hun var? Jeg har trukket Livets Plov Side om Side med hende, jeg kjender hende, jeg veed hvad hun duer til, jeg.“ — „Og veiede hun end ikke en Avne i Retfærdighedens Vægtskaal“, afbrød Præsten ham strængt, „Du var dog vel ikke Den, som skulde udtale Dommen over hende? Der er i Sandhed kun En, som kan fordømme, og det er ham, som veier Styrken ligefuldt med Styrkeprøven.“ — „Godt, snak væk, I rokker saa ikke mig alligevel, det jeg ikke vil, det vil jeg ikke“, svarede Manden, tilbagetvingende sit Raseri; og med en vis dorsk Ligegyldighed pirrede han op i det søvnige Lys, greb dernæst en Slibesteen og en Barbeerkniv, som laa paa Bordet, og efter at have sat sig til paa Stolen, begyndte han at slibe Kniven med en Omhu og Paapassenhed, som om Ingen uden han var nærværende. Men Præsten saa lidt dybere, end Manden troede, han saa, at Lys og Mørke strede haardt om Seiren bagved dette Ligegyldighedens Dække, og han vedblev: „Hvor stort et Regnskab end Du har at gjøre op med hende, og hvor stor end hendes Skyld blev til Dig, Du skal dog drages vel til Minde, at Du er selv en Orm i Støvet; og om Du nu end spiller med Din Braad i Lyset, som udgaar over Verden fra Straaleglorien omkring Din Frelsers Pande, Du maa dog under Korset raabe: Herre! Herre! eller bære evigt paa det Nag, Du her har samlet. Har hun forbrudt sig mod Dig, da har hun visseligen bødet haardt derfor. Men seer Du skjævt, der er dog et Øie, som naaer ind til Bunden af den arme Sjæl, hvor al den Sorg, de Suk, den Jammerstaare fødes, som Synden bar. Og naar Angerens Baal er tændt, naar Jorden brænder under Synderens Fod, og alle denne Verdens Lædskekilder tørres ud, da er Gud Herren den, som veed, hvor langt slig Kval tør naae; thi til Fortvivlelsen, som er det Smertensskrig den Syge støder ud, naar alle Vunder presses til og Saaret tifold brænder - til denne vilde Vee, som er saa stor, at Hjertet ikke kjender Gud og Tanken farer om i veiløs Egn, til den maa ei den Angertyngede ty hen, at ikke Naadens aabne Dør skal tabes reent af Syne. Men vogt Dig, Du, som ligger mageligt i Hovmods Vugge og dysses ind i Søvn af Andens Feil! Stod Du paa Vagt mod Sjælefienden baade aarle og silde og blev Dit Øie aldrig træt? Dit haarde Sind beviser meer end nok, at Du har daarligt vaaget. Men naar Du lukkede Dit Øie til, veed Du da, om ikke hendes just stod aabent, fordi det trættedes, der Du holdt Vagt?“ — „I snakker, som I har Vid, Præst,“ afbrød Manden den strenge Taler, „men snak I“! og atter strøg han Kniven; men synligere vare dog, under Præstens Tiltale, de ydre Tegn paa Aandens svære Arbeid blevne; thi Pandens Aarer svulmede, og han bevægede sig hid og did, og trangt blev Aandedrættet, saa det sled sig hæst igjennem Struben. Men Præsten vedblev ubønhørligt: „Sandelig, den kommer, den forfærdelige Stund, da Din Høst vil blive som Din Udsæd var! Salt har Du saaet i Din Livsens Ager, og der er spiret Torn og Tidsel frem i Overflod, saa Du maa saare Dig tilblods ved hvert et Skridt, og der er ikke Blomst og ikke Green til Ly og Læ for nogen Smaafugl, der kunde synge for Dig til Din sidste Hvile - - ja sandelig, den Kval den Hungerpiinte lider, naar Syn og Duft af Overflodens Bord kun minder ham end meer om Savn og Trang, skal ikke lignes ved hvad Du maa føle, naar Du vansmægter efter Salighed, og hver en Dør til Herrens mange Boliger er lukket for Dit haarde Sind.“ — „Saa kan Du være med mig, Du,“ udbrød Manden, „for jeg skal tro Du taler skarpere, Du end jeg.“ — „Jeg taler ikke,“ gjensvarede Præsten,“ Din Dommer taler gjennem mig, og gjøres det behov, da skal der tales strængere endnu.“ Men her var sidste Rest af Maadeholdenhedens Dige brudt, og alle Hensyn brudte med den. Vildt foer Manden op, kastede fra sig, hvad han holdt i Hænderne, og med den løftede Haand gik han lige mod Præsten, og idet han holdt den hen for ham, raabte han: „Seer Du disse Fingre, det er en Tale, som ingen Tunge trænger; siig det er Løgn, at jeg har trællet for mit Brød, at jeg var oppe førend Sol stod op, og at jeg var den Sidste, som tog Hvile, siig det Præst!“ Og nu slog han atter i Bordet med et saa vildt og fortvivlet Udtryk i det mørke tilsmudsede Ansigt, at Præsten uvilkaarligt veeg tilbage for ham. — „Men lidet veed Du om hvad jeg har lidt,“ vedblev han som før. „Du snakker for hende derinde, nu godt, nu godt, Du taler om, at Saaret piner meest naar det er tilklemt - - oja, her er et stort Saar, Du, her i mit Sind, men veed Nogen om det - - ja hun veed det, og Du kan vide med, at det er Svie, som har brændt igjennem Aarene. Du taler om, at jeg har saaet Salt, ja hende er det, hende er det, som har drevet alt det Ukrud frem, hvorom Du snakker“ . . . — „Din Hustru staar i Agt og Ære hos Enhver, og Alle tale om den Flid og sædelige Vandel, hun har viist,“ indvendte Præsten. „Sædelig!“ skreg Manden, „ha, ha, ha, godt, lad gaae! Hun har altsaa Æren og jeg har Skammen - Vorherre har da sat sit Mærke paa hende og sagt: see det er en af Mine, hun gaar med krum Ryg og sidder andægtig i min Kirke . . . . Men seer Du, Fanden leger ikke Blindebuk, han, og han veed noget Andet, han kommer nok med sin Regning, og lur den Kar', han tørrer ikke en Streg, før Madammen har betalt. Men har det sviet for mig, og det har det, saa vil det svie værre for hende, før han siger kvit.“ — „Ingen er saa stor en Synder, at han jo kan Redning see,“ sagde Præsten høitideligt. — „Veed Du hvad hun har gjort mig, veed Du det?“ raste den ulykkelige, halvt vanvittige Mand. „Traadt mig under Fødder har hun, sparket til mig har hun . . . og jeg er jo fordømt - var det ikke saa? Men veed Du hvad jeg har gjort med hende, Du? Jeg har baaret hende paa disse mine Arme, baaret hende, som man bærer et forkjælet Barn - ja jeg glemte jo næsten Vorherre, jeg havde jo ingen Plads til meer end hende. Jeg har gaaet foran hende paa Veien og pillet hver lille Steen væk, saa hun ikke skulde støde sig paa den. Seer Du Knuderne paa mine Hænder - har jeg villet, at hun skulde mangle Noget? Men hun, hvad gav hun mig isteden? Skam og Skjændsel gav hun mig - Djævelen gav hun mig, o disse mine Øine have selv seet det forbandede Syn! Havde nogen Anden sagt mig: „Din Hustru er en utugtig Kvinde, medens Du træller for hendes Lykke, bedrager hun Dig for Din;“ godt, han havde talt for sidste Gang; men nu ere Vidnerne disse mine egne Øine, havde jeg kunnet rive dem ud, og kaste fra mig baade dem og det de havde seet, ja, det var en anden Sag, men jeg vidste det jo, jeg vidste jo hun havde blandet sine Kjærtegn med en Andens - -, hvordan skal man slippe at vide en Ting, Præst, kan Du sige mig det, Du? Havde jeg mistet Vid og Forstand med det samme, jo det tror jeg, saa havde Vorherre maaskee beholdt Resten; men Fanden er en slu Krabat, han, han sørgede nok for at Intet sprang, saa han fik Bestyringen alene. Men saa svor jeg, at jeg aldrig mere i dette Liv skulde mæle et Ord til hende, at jeg vilde sky hende som en Spedalsk, og det har jeg holdt - og det holder jeg, Præst. Men kom nu igjen med dine store Ord! . . . Har Du prøvet Sligt, saa kan Du snakke med, har Du prøvet hvordan det er, at gaae omkring med saadant aabent blodigt Saar, som Djævelen hver Dag drypper Ædder og Forgift ind i - - o, jeg har lidt, men hun - hun er jo blank og fiin, jeg har Lyden, er det ikke saa?“ og slaaende sig for Brystet saa det klang igjen bag den stærke Beenhvælving, gik han flere Gange hen mod Præsten, og hæftede Øiets hvide Blink saa stikkende og slangagtigt paa ham, at en mindre Stærk skulde baade legemligt og sjæleligt have bævet tilbage; men med de foldede Hænder over Brystet, med det sikre og dog saa deeltagende Blik stod han foran denne Ulykkelige, af Lidenskabens Hydra omsnoede Mand, som Klippen staar for Stormen, uden Trods, men ogsaa uden Vigen. — „Og havde hendes Synd end reist en Muur for Livet mellem Dig og hende,“ sagde Præsten mildt, „ved Dødens Døre skal Du dog forsone Dig med hende, og Du skal tage Tornen ud af hendes Hovedpude; thi hun har forvist dog vandret værre Vei end Du.“ Men dennegang talte han for døve Øren. Manden havde slængt sig i den mørkeste Krog i Stuen, og hvad end Præsten sagde, han lod dog, som han vilde være døv for Alt. Imidlertid var der Bevægelse og Uro inde hos den Syge, og Præsten bragtes derved paa den Tanke, at Dødens Arbeide var tilende, og at som nu det viste sig hans Gjerning her var uden Nytte. Hvad han hidtil havde talt til den ulykkelige Mand, havde kun revet op i det smertende Saar, saa Blodet strømmede friskt paany; men derved var der vel og vaagnet Liv og Modstand, og Kampen førtes atter mellem Ondt og Godt. Sandt nok, dens Udfald var jo tvivlsomt; men hvad der før var vist, det var, at han var gaaet under i afmægtigt Raseri, liig Slangen, der krymper sig og dør under eget giftigt Bid. Men som nu Præsten tænkte saa og andet mere, gik Døren op, og understøttet af den gamle Kone og et andet Fruentimmer, slæbte sig den halvdøde Kvinde ind over Tærskelen og hen i Stuen. Ved dette forfærdelige spøgelseagtige Syn foer Manden op af sin Krog og hen til en anden Kant af Værelset, strækkende Hænderne afværgende ud mod hende og som det syntes greben af en ubetvingelig Rædsel. Imidlertid arbeidede hun sig hen omtrent til Midten af Værelset, men her sank hun sammen og halvt liggende paa Gulvet, halvt støttende sig til den gamle Kone, arbeidede hun med sin sidste Kraft paa at folde Hænderne og strække dem hen mod Manden, der endnu stod som lammet og stirrede paa hende. Hun forsøgte nu med hæs og gispende Stemme at sige Noget til ham, men det tabte sig i et Par stønnende Aandedræt. Med den inderligste Deeltagelse havde den ærværdige Geistlige nærmet sig til hende, og idet han tog hendes foldede Hænder mellem sine, lod han sin Røst udtale den Bøn, som laa i hendes bedende Blik, og som den døende Livskraft ikke evnede at fremføre. Men dermed var og det lammende Baand løst, og Mandens Raseri gjengivet Tøilen; thi med knyttede Næver foer han lige mod hende, og da Præsten kraftigt stillede sig mellem dem, raabte han: „Ud med hende! Væk, siger jeg, eller jeg svarer ikke for mig!“ — „Du skal tilgive der, hvor Gud tilgiver,“ sagde Præsten strengt. „Saa han tilgiver, tror Du? Aajo, jo arrigere Skjelm, jo bedre Held! Men jeg skal fortælle Dig en Historie, jeg, og vil Du tro den, kan Du. Seer Du, jeg reiste engang, nu er det otte Aar siden, her hjemmefra, da var hun der fiin, kan Du tro,“ og med et ondt Blik og dirrende Hænder viste han paa den sammensunkne Kvinde. „Saa havde

jeg en Svend, en fattig Gut var han, men jeg havde hjulpet ham frem - til ham sagde jeg: Lars, du passer mig paa, til jeg kommer tilbage, og til hende der sagde jeg: Nu maa du ikke længes Margrethe, om en Maanedstid er jeg her igjen. - - Godt, jeg drog, og jeg kom igjen. „Hvor er Regnskabet Lars," sagde jeg. „Her er det Mester," sagde han, og Alt var vel. Saa var der En, som meente mig det godt, og han sagde: „Mester, Jeres Svend slaar stort paa, han flankerer med Dalerne, som vi Andre med Skillingerne, er I sikker paa ham?" Godt, tænkte jeg, pas paa Fyren! Saa satte jeg mig oppe paa Kvisten og lurede saa smaat, for der havde jeg mine Spareskillinger. Og da det saa leed hen paa Aftenen, saa kom der nu En listende - - lukkede Døren op - - lukkede Skuffen op - - tog et Par Dalersedler, lukkede saa igjen og gik saa samme Vei tilbage." Her lød den Syges hæse Stønnen, der atter gjorde et svagt Forsøg paa at løfte Hænderne mod ham, men Manden vedblev: „Og det var hende der! Men jeg gik efter hende, jeg maatte jo vide, hvad hun stjal Pengene til; for stjal dem, det gjorde hun, Præst! Brødet, jeg skulde have paa mine gamle Dage, det stjal hun! Men godt, jeg listede mig efter hende, og derinde i Kammeret . . . der sad han . . . . Svenden, og hun satte sig paa hans Knæ og det gik hedt til, maa I tro . . og saa fik han Pengene, og saa fik han Løfte om at faa mere . . . og Alt dette saa jeg - - og - det krøb om Hjertet; men saa tænkte jeg paa Skammen, saa tog jeg Mod til mig, og saa gik jeg. Men da det saa blev Dag igjen, saa kaldte jeg paa Svenden, og saa sagde jeg: „Du faar gjøre en liden Reise for mig, snør Bylten og følg mig. Saa gjorde han, han anede nok Uraad. Saa fulgtes vi udenfor Porten et godt Stykke, han taug og jeg taug - men saa standsede jeg - gav ham en Reiseskilling til, og viste ham denne min Næve og sagde til ham: „Nu kan Du gaa hvorhen Du vil, men kommer Du der til Byen igjen, saa skal Du være min, - - - - Du kan jo prøve, om jeg holder Ord. Men han luskede af, og bedst gjorde han. Saa gik jeg herhjem, og jeg taug stille for Folks Skyld. Hun gik sin Vei og jeg min; men jeg gik ikke alene - hvor jeg gik og stod var Djævelen med. Og lang har Dagen været - men Natten længere . . . . . og jeg har taget slig et mægtigt Tag med Sorgen; men lidet hjalp det . . . Der har Du Historien, Præst, skaf mig nu Fred!" Og dødbleg tumlede han omkring i Værelset. Men endelig brast den vilde Stemning, han sank ned paa en Stol, og bukkede, som det syntes, legemligt under for den uhyre Anstrængelse, Afdækningen af hans Livs mørke Maleri forvoldte. Og han græd, græd saa heftigt, saa ustandseligt, som om den hele Sum af lønlig Sorg og bittert Nag opløste sig og rullede i Taarestrømme bort fra Sjælen. Og den Døende, hun havde med Bevidsthed fulgt hvert Ord, det lod sig tilsyne i Blikket; men nu løftede hun Hovedet op fra den Gamles Skulder, der stum af Forfærdelse havde omfattet hende med sine Arme, og med en overnaturlig Kraft strakte hun Hænderne ud mod Manden, og med en Røst, der klang som det Hvin, den Sovende udstøder under Vægten af en angstfuld Drøm, skreg hun: „Naade, Forbarmelse, Naade!" — „Ud med hende, siger jeg, ind med hende der, hvor hun holdt til med ham," foer Manden rasende op. Men Præsten traadte til den Syge, nu var hans Tid kommen til at røgte sit store Kald; og han talte Frelsens og Naadens milde Ord til den jammerfulde Kvinde. Hun blev nu baaret ind igjen i sit Kammer og Præsten fulgte; men i det Øieblik, han gik gjennem Døren, hørte han Manden atter kaste sig hulkende paa Stolen. Den Døende laa nu igjen paa sit Leie; men Tornen i Hovedpuden, var den der endnu? Hun laa saa stille og lyttede til Præstens Tale, men hans, den krænkede Husbonds, Tilgivelse, den havde hun jo ikke! Dog der laa Mildhed i det matte Blik, og Smilet, som kun formes gjennem Smerte og Forsagelse, det laa tiltalende omkring de smale, blege Læber. Da istemte Præsten med sagte, dyb og af Alder dirrende Stemme en Psalme, og da den var sluttet, lød endelig Naadens himmelsendte Ord: „Dine Synder ere Dig forladte", og herpaa fulgte det høihellige Sakramente. Kvinden laa nu stille hen, og efterhaanden syntes den sidste Rest af det piinte Liv at svinde, Aandedrættet hævede ikke mere Brystet, al Spænding forlod de indfaldne Træk, og Dødens isnende Aande strøg ligesom hen over den hele Skikkelse. — Da aabnedes Døren til den Stue, hvor Manden var, en Stemme, kvalt af Graad og Bevægelse, raabte ind: „Farvel Margrethe!" Og Døren lukkedes igjen. — Ak, det svigfulde Hjerte! Her paa det sidste Trin ved Graven, her lokker endnu en Røst fra Livet! Ja, men det var ogsaa den længe ventede - den længselsfuldt attraaede. For denne Lyd, den eneste i Verden, som hun nu forstod, blev Øiets slappe Hinde atter spændt, og Sjælens Fryd udbredte fast en Glorie omkring det blege Ansigt. Nu var den hvasse Torn forsvunden! Men blev der ikke nylig sagt: „Alle Dine Synders naadige Forladelse." Hvad skjøtter Du da om Verdens Smiil og Vredesblik? En er jo dog kun Dommeren i al Evighed. Svigfulde Hjerte! Men se, Smilet har en anden Form, huldsaligt, som naar Sommersolen spiller paa den blinkende Bølge. Ak, hvad lovede dog ikke dette Smiil selv her i Døden! Hvi tøvede Du dog saalænge, Du mørke Mand, med hiint Forsoningsord, hvi slettede Du ikke Brødens Mærke ud - thi see, et heelt Livs Solskin har Du tabt! Præsten stod der endnu, og Taarer listede sig sagte ned over de furede Kinder; da bøiede han sig ned over hende, men nu lukkede hun de milde Øine, det sidste Suk fløi hen saa let som Viftet af en Sommerfugle=Vinge, og hun var et Lig. O hvilken Kummers Vægt laa ikke over denne svage Skikkelse - den sværeste af alle, den selvforskyldte! Men Smilet var der endnu. Forsoningens Banner var heiset, og hun var stævnet mod de lyse Strande. Og de magre Hænder vare foldede paa Brystet. Saa sælsomt gribende er Synet af en Død, der med de foldede Hænder synes at takke Herren for den vundne Seier, at Ingen, om han gaar tilbunds i eget Jeg, skal kunne uanfægtet see derpaa. Som det bør være første Kunst de spæde Hænder nemme, saa lade Gud det vorde deres sidste Gjerning! Og Præsten lavede sig nu til at gaae; men i den aabne Dør betænkte han sig, og gik endnu engang derind, hvor Mesteren var. Men neppe var han traadt over Tærskelen, før et Udraab af Forfærdelse undslap ham. Paa Gulvet laa den ulykkelige Mand. Blodet strømmede ud af et dybt Saar i Halsen, og ved Siden af ham laa den før omtalte Kniv. Flere af Husets Folk kom nu til. Redning blev forsøgt; men Døden havde allerede sat sit umiskjendelige Stempel paa den hele skrækindgydende Skikkelse, al Hjælp var spildt. Saamange Aar igjennem havde han da baaret paa sin mørke Byrde, og nu da Sindets Skorpe brødes, nu da det lysnede i Grunden, nu var der ingen Kraft i Sjælen til at bære denne milde Stemning! Var det fordi den var ham ny og fremmed? Eller gjælder her de samme underlige Love, som for Sorg og Glæde? Om Sorgen falder tung og uforventet over Sindet, den skjørner vel, men river ikke Livets Traade brat isønder. Men Glæden derimod, der pludselig slaar ned som Lynet, har samme Styrke, selvsamme Virkning og som det. Thi Sorgen døver - og den sløver, mens Glæden sporer voldsomt alle Aandens Evner og tvinger dem til unaturlig Stigen. Og da er Sindet som den spændte Stræng, den klinger stærkest og vel skjønnest med, naar den er skruet op til sidste Grad og dirrer paa det Punkt, hvor den maa springe. — Altsaa i samme Stund fløi begge disse Sjæle didop til det store Stevne! For ham, den store Gransker af Alverdens Nød stod de nu begge, hver med sin sørgelige Vinding - Fortvivlelse og Anger. - Men han, som veed, hvorfor den ene Flamme brænder svagt, imens den anden lyser over Tidens Mørke, han har jo sagt at „Naade skulde gaae for Ret!" — Men Præsten gik nu ud af Dødens Huus, her var hans Gjerning endt. Og som han nu vandrede eensomt gjennem Byen, og kastede i det flygtige Maanelys et Blik paa de zirlige Rækker af de hvidmalede Huse, da var det for ham som han maatte sige: „Ja, Lyset er vel slukt og Døren er vel lukt - men Sorgen, er den udelukt?" Og han forsvandt omsider bag den samme Dør, hvorfra han traadte os imøde; men se! der aabnes jo et Vindu, der helder sig en Skikkelse ud af det, vi kjende den igjen, det er den gamle Præstemand, som stirrer ud i Natten. I Tanken gjennemgaar han Nattens rystende Begivenhed, og han spørger vel sig selv, hvad Frugt hans Gjerning havde vundet for Evigheden, og en indre Stemme gav ham Svar: En Lillie duftende af Fred og Kjærlighed var spiret frem ved Enden af den vildsomme Ørken, hvori hun, den brødefulde, angerpiinte Kvinde havde vandret. Og der hvor Hjertets Strængeleg var rustet hen for Hadets Aande, og der hvor Lidenskab og Uforstand greb i med haarde Fingre - derfra klang jo hiin enkelte Mildheds=Tone: „Farvel Margrethe!" og visselig gik den til ham, som samler alle dette Jordlivs mange Dissonantser til evig uforstyrret Harmoni. Og Præsten lod endnu engang sit Blik gaae hen over den natlige Scene. Maanen vinkede og smilede koket ned fra de brudte Skyer - men fra de hvide Kors paa Gravene i den nære Dødninghave udgik der ogsaa Smiil og Vink og Hilsen, mere kolde vel end selve Maanens, men ogsaa mere trofaste - thi Døden sviger aldrig. Men lod den ædle Gamle maaskee Loddet gaae tilbunds i egne Sjæledybder? Thi ud i Nattens Taushed lød som et Suk de Ord: „Hvert Hjerte sin Forræder har" - og Vinduet lukkedes igjen.

Leiren paa Axvalla.

VIII.

Strax efter Hestfolkets Afmarsch fra Etterstad skulde der gjøres Anstalter til Fodfolkets Modtagelse. Men her maatte noget Andet til, end at stryge ud paa Opstillingslinien for Moroskyld, raabe Velkomsthurraer og gjøre Spektakler med Huerne; thi Rekrutternes Leir skulde brydes paa et Sted, Korpserne opsættes paa et andet, og mange Indretninger, der tilhøre en ordentlig Leir, maatte være saagodtsom færdige til Troppernes Ankomst.

Det var rigtignok Søndag; men da Arbeidet var uopsætteligt, var der intet Andet for end at spytte i Næverne og tage fat ligesaa godt med det Samme. Dette skete da strax, idet der gjordes en Begyndelse med Teltene. Disse, der i samfulde 30 Dage havde staaet der saa krye og stivnakkede i baade Storm og Torden, vare nu saa føielige, at de paa et almindeligt Trommeslag alle lode sig falde til een Side ligesaa nydeligt, som det havde været en Række Korthuse, der vare fældede for en Smaaguts Pusterør. Derefter begyndte Flytningen, og da det nu endelig skulde være ordentlig Flyttedag, iførte ogsaa Himlen sig det ved slige Leiligheder almindelige Plag af mørk Farve og gav sig ifærd med sit priviligerede Flyttesjau, at gjøre Alt det, man vilde bevare tørt, vaadt, og Alt, som skulde være haardt, blødt. Saaledes blev Halm og Sengetæpper gjennemvaskede og Leirpladsen bundløs, hvorved der vistnok blev Udsigt til at faae ligge blødt, men ikke tørt. Alligevel var man ikke længe raadløs for at faae dokteret Leirpladsen; thi et praktisk Øie opdagede pludselig de ledige Kavalleristalde, og i et Nu vare flere hundrede Hænder iførd med at „snedkerere" dem ned med en Iver og Hurtighed, der kun kan sammenlignes med den Rastløshed, hvormed Markedsboderne sidste Markedsdag opløses i sine enkelte Bestanddele for at være nede til et bestemt Klokkeslet. Materialierne bleve derpaa anvendte til et Slags Brolægning af Leirpladsen, saa at man da ikke kunde synes at gjøre Tjeneste udelukkende tilvands, naar man var udenfor Teltene; men da det Indre af disse Boliger ikke kunde forsynes med nogen Flaade, og Halm og Sengklæder fremdeles vare gjennemtrukne, maatte man i alle Fald for denne Gang Skyld finde sig i at tilbringe Natten omtrent som en Firfidsel. Officiererne fik de sædvanlige, ottekantede, dobbelte Telte, Underofficiererne runde, enkelte, og Mandskabet nye, smaae Skjærmtelte for 6 og 6 Mand.

De ventede Tropper ankom i Løbet af Dagen kompagniviis fra forskjellige Kanter og toge med stor Taalmodighed sine smaae, fugtige Sneglehuse i Besiddelse. Natten var, som man maatte vente, yderst slem, og den første Time efter Reveillen blev derfor udfyldt med en uafladelig Hosten og Harken, ikke ulig den Støi, der i offentlige Forsamlinger gaar forud for enhver Tale, hvoraf man venter sig noget Extra. Noget Extra fik man da virkelig ogsaa, men det var hverken nogen Tale eller nogen Proklamation, men en extra Dram, der i dette Tilfælde sikkerlig gjorde langt bedre Virkning paa det indre Menneske, end en hvilkensomhelst anden Morgenhilsen.

Da der allerede den første Dag skulde anrettes varm Kjødmad, bleve Kjøkkenerne først indrettede. Disse, hvis Plads er mellem Officierernes og Mandskabets Telte, opføres af Græstørv enten heelt eller for endeel ovenpaa Marken, og afgiver saa tilstrækkeligt og bekvemt Kogerum, som man i godt Veir kan forlange i Felten. Paa den Afbildning, vi i et foregaaende Nummer have givet af det norske Infanteries Leir paa Axvalla, kan en saadan heelt ovenpaa Jordsmonnet opført Kogeovn sees fra Siden, medens et senere Nummer giver en af det forsænkede Slags baade i Oprids og Grundrids. Da Flyttedagen var over, var ogsaa Regnveiret forbi, og man kunde da haabe at faae Tid til at blive tør engang; men Numedølerne, der nok ansaae sig som ene tilhørende Landmagten, vilde aldeles Intet have at bestille med det vaade Element mere, hvorfor de for Sikkerheds Skyld uden Videre opsloge sit Paulun paa et andet baade tørt og malerisk Punkt, medens den for dem bestemte Leirplads, der hverken var tør eller malerisk, blev staaende tom.

Forpleiningen var for Officierer, Underofficierer og Mandskab, som Feltregulativet bestemmer, og Kogningen udførtes for Officiererne af Marketenterskerne og for Folkene af Kokke mellem Mandskabet. Provianten leveredes fra et Handelshuus i Christiania og var upaaklagelig, saa at den deraf tilberedte Feldtkost, efterat Kokken havde erholdt nogle Dages Øvelse, i Sandhed var baade kraftig og velsmagende.

Lønningen for Underofficierer og Mandskab bestod i det sædvanlige Felttillæg, der er bestemt for dem under Leirsamlinger; men da det hele Arrangement alligevel ikke maatte kaldes „Leir", fik Officieren heller ikke nu nogen Diætgodtgjørelse, førend i de 2 sidste Dage, da den Øverstbefalende for Infanteriet overtog sin Kommando og man skulde til at bryde op for at gaae ombord i Skibene; thi da begyndte nok først den egentlige „Leir", skjønt det er saare vanskeligt at vide, hvad man forstaar derved. Ved denne Leilighed kommer man til at tænke paa en gammel Militairphilosoph, der lod det være sig en kjær Pligt daglig 1 à 2 Timer at gjøre sine Undergivne Rede for Udbyttet af sine Granskninger og Erfaringer, og saaledes en Dag foretog sig at forklare sine Rekrutter, hvad det særegne Ord „Bivouak" egentlig vilde sige, idet han med rene Ord indprentede dem, at „Bivouak er den Tilstand, hvori Soldaten sover ved Hjælp af Ild." Nu maa man rigtignok tilstaae, at denne Forklaring er ligesaa ny som reen, og da man paa Grund af Omstændighederne er i en saare Forlegenhed for en lignende Definition af Begrebet „Leir", tør man vel med det Første vente dette Savn afhjulpet af rette Vedkommende, der vilde gjøre den læsende Almeenhed en stor Tjeneste ved at fremkomme med sin Definition saa snart, at den kunde blive optagen i „Nordisk Conversationslexikon" som ene gjældende i Norge.

Med Hensyn til Troppernes Inddeling, da var Afdelinger denne Gang ikke blandede mellem hverandre, saaledes som Tilfældet før har været ved lignende Leiligheder til stor Skade baade for Eenhed, Enighed og meget Andet; men hvad der ved disse Troppers Sammensætning maatte ansees for mindre heldigt, var, at ikke alene Korpscheferne vare nye og uvante med at kommandere sine Afdelinger, men at endog en heel Deel af de lavere Officierer vare fremmede for sine Folk. Grunden hertil er deels den, at de saakaldte nationale Afdelinger ikke ere tilstrækkelig forsynede med Personale, saa at man ved overordentlige Leiligheder, som ved denne, maa skrabe de manglende Officierer sammen fra alle Landets Kanter, deels den, at de, der tilhøre de mere affidesliggende Afdelinger, ikke kunne bekvemme sig til at blive staaende der længere, end til Anledningen til at slippe derfra tilbyder sig, saaledes at Folkene undertiden endog ikke faae Tid til at lære deres Navne at kjende, førend de ere tagne afsted for ikke mere at vise sig. Holberg siger om de norske Regimenter, der engang bleve bortleiede i de tydske Krige, snart til den ene og snart til den anden Fyrste, at de tjente 7 forskjellige Potentater i et og samme Par Sko; men det er ikke vanskeligt i vore Dage at opdrive norske Infanterikompagnier, der have tjent ligesaa mange Kapitainer og Lieutenanter i et og samme Par Støvler. Hvorom Alting er, saa er dette ikke alene yderst uhyggeligt, da Folkene ved saadanne forsmaaede Kompagnier lide ved aldrig at faae beholde sine Officierer, men tillige meget skadeligt for Tjenesten, da Intet kan gaae saa mesterligt paa Stregen, som det forlanges, naar Over- og Underordnede altid skulle være fremmede for hinanden.

Øvelserne, der bestode i alle Slags Stillinger og Bevægelser i større og mindre Afdelinger, lededes i Begyndelsen korpsviis af hans kongelige Høihed Kronprindsregenten selv; men efterat han havde ønsket Tropperne velkomne efter til Arvalla og var afreist til Stockholm, sammensattes de 3 Infanterikorpser til 1 Brigade, der under sin Overstbefalende i de 2 sidste Dage skulde øves lidt i mere samlede Manøvrer og derefter afgaae til Arvalla. Udenfor de militære Øvelser var der under de 10 Dages Ophold paa Etterstad Anledning for Soldaterne til ogsaa at erholde lidt Veiledning i Sang; men deels havde nogle af dem Skrupler ved at synge andet end Psalmer, deels var næsten al saakaldet Fritid saa optagen med Ind- og Udlevering og Probering af alle Slags Munderingssager og Feltrekvisiter, at der desværre ikke blev synderlig Tid tilovers til de musikalske Øvelser.

Veiret var bestandig tørt, og Temperaturen steg daglig mere og mere, indtil den opnaaede en reen afrikansk Hede, saa at man i Almindelighed ikke kunde exercere uden i Morgen- og Aftentimerne, medens Nætterne fremdeles vedbleve at være temmelig kjølige, uagtet man befandt sig midt i Juni Maaned.

Sundhedstilstanden var i det Hele taalelig; men alligevel havde man naturligviis endeel Syge, hvoraf de, der lede af forbigaaende Onder, maatte indlægges paa Rigshospitalet i Christiania, medens de, der havde ulægelige Skavanker, bleve kasserede og hjemsendte til Distrikterne. Paa Grund heraf vare Afdelingerne ved Afreisen til Arvalla vistnok en Smule defekte, men dog ikke skrøbelige.

I de sidste Dage før Opbruddet fra Etterstad ankom den forenede svensk-norske Eskadre under den svenske Kommandør Ahlgreen for at føre Tropperne fra Christiania til Götheborg. Eskadren bestod af følgende svenske Fartøier, nemlig Eskadrechefens Kommandoskib Fregatten „Eugenie“, Korvetten „Chapmann“ og Dampkorvetten „Orädd“ samt de norske: Kadetkorvetten „Ellida“, Dampkorvetten „Nornen“ og Dampskibene „Constitutionen“, „Prinds Carl“ og „Vidar.“ Ved flere Leiligheder, saasom ved Ankomsten og ved Efterretningen om den nye Prindses Fødsel fik man vistnok Anledning til gjennem festlig Kanontorden at høre fra denne lille Armade; men da den var kommen i et fredeligt og galant Ærinde, var det ikke nok; thi det var naturligt, at man ogsaa ønskede at see Noget til den og gjøre nærmere Bekjendtskab med Befalingsmanden for Transportflaaden, der skulde have saa meget Bryderi med disse „Landkrabber“ og alt deres medfølgende Skrangleri. Der udgik derfor fra Officiererne i Christiania og paa Etterstad en Indbydelse til Eskadrens Officierer til at mødes med dem i et kammeratsligt Gilde paa Lyststedet Frederiksborg en Aften før Afreisen. Indbydelsen blev modtagen og Festen bestemt. Man samledes da den bestemte Dag paa Fæstningens Paradeplads om Eftermiddagen og dampede med et af Eskadrens norske Fartøier under Musik i en Fart over til Ladegaardsøen, hvor Frederiksborg pranger med sine Taarne. Ved Landstigningen her deelte man sig for en kort Stund i 2 Afdelinger, idet de, der ønskede at besee Oscarshall, toge en Spadseretour derhen, medens de Øvrige begave sig op til Frederiksborg, hvor Punsch, Musik, Cigarer og Udsigter i festlig Spænding holdt sig rede til „i Forening at opbyde Alt for at tilfredsstille et høist agtet Publikums Fordringer“, som der stod at læse paa Levningerne af en gammel Plakat, der af Vanvare var bleven siddende fast udenfor Indgangen. Man fordeelte sig i større og mindre Grupper, deels i Festsalen, deels i Haven, hvor man nød de forskjellige „røgendes“, „drikkendes“, „lyttendes“, „skuendes“ Nydelser, hvoraf det ikke duer at beskrive en eneste, da alt „Nydendes“ paa Frederiksborg er saa fuldstændigt beskrevet i flere paa hinanden følgende Aargange af Sophonias Krags „Sommer- og Vinterfornøielser.“ Derimod er det en Fornøielse at kunne berette, at Gjæster og Værter ved denne Leilighed med Lethed og Hurtighed gjorde hverandres Bekjendtskab, saa at man snart havde overskredet den høitidelige og fremmede Stivhed, der pleier at udmærke Begyndelsen af alle Sammenkomster af denne Art. Ved Soupeen blev der af Værterne udbragt Skaaler for hans Majestæt Kongen, den svenske Marine, det svenske Folk o. m. fl., og af Gjæsterne for Norge, den norske Armee o. s. v.; men da der ikke er Anledning til her at gjengive de forskjellige Taler, faar Læseren nøie sig med den Besked, at alle disse Skaaler bleve optagne med oprigtig Jubel, og at flere andre mere specielle og humoristiske Toaster, hvoriblandt en for letvindte Kommunikationer mellem begge Broderfolk, bleve tømte med det samme Humor, hvormed de udgik fra Talerens Læber. Man fik i Aftenens Løb Anledning til at hilse paa de Søofficierer, med hvem man i 3 Dage skulde dele Bord og Seng, som man siger, og da Klokken var 12 og Festen endt, vandrede man parviis Arm i Arm med Musiken i Spidsen ned til Dampskibet, der hurtig bragte Alle tilbage til Akershuus. Herfra togede man afsted til Slotsbryggen, hvor Mandskab fra Eskradren ventede med Baade for at bringe sine Officierer ombord. Først toge de Svenske Farvel, og da de satte afsted opstemmede Musiken og alle Tilstedeværende den svenske Folkesang; derpaa droge vore egne Søofficierer afsted, idet den norske Flagsang ledsagede dem til de vare forsvundne i den bælmørke Nat.

Bautastenen paa Mortensnæs ved Varangerfjorden.

Bautastenen paa Mortensnæs ved Varangerfjorden.

(Meddeelt af A. G. Nordvi.)

Bautastenens Retning er SSV. og NNO.; den luder mod SSV. med en liden Heldning mod V. Dens Høide er nu 3 Alen 13 Tommer, men har været 3 Alen 19 T. over Jorden, da Grønsværet er tiltaget i Tykkelse 6 T. siden Stenen reistes. Bredden er overalt lige, nemlig 1 Alen 7 T., og Tykkelsen, som ogsaa overalt er lige, $4\frac{1}{2}$ T. Dens Afstand fra den lille Bugt i NV. er 199 Alen og fra Søen i SV. 136 Alen. Bautastenen er omgivet af 14 koncentriske Steenkredse, med omtrent 1 Alens Mellemrum. De Stene, som danne Steenkredsene, ere omtrent af et Hoveds Størrelse, dog mange mindre, og slutte tæt sammen. Den hidtil ufuldendte Udgravning, der er udført efter Ønske af Direktionen for Foreningen til norske Fortidsmindesmærkers Bevaring, har dog endnu ei givet noget antikvarisk Udbytte, eller bestyrket Sagnet om, at Stenen skulde være reist over Lappernes faldne Konge Martin. Finnerne reiste ikke nogensinde Bautastene, hverken som Mindetegn over Afdøde eller til Erindring om en stedfunden mærkelig Begivenhed. Bautastenen er reist af Skandinaviens gothiske Beboere, men den hidtil skete Udgravning har paa den anden Side bragt for Dagen umiskjendelige Spor til, at efterat Nordmænd have reist Stenen, denne senere har været benyttet af Finner som Offerplads. Udgravningen begyndte mellem 3die og 5te Steenkreds fra Stenen, og stødte her under Grønsværet paa en dobbelt Steenlægning af flade Steenheller, og under disse igjen paa en Mængde Dyreknogler, som mod den sydlige Side syntes at bestaae næsten udelukkende af Knogler af Sælhunde og nogle faa Fugleknogler, paa den vestlige Side Fugle- og Fiskeknogler og mange Bævertænder, paa den nordlige Side især af Fiskeknogler, og mellem to Steenheller fandtes en Metalring omtrent 2 Tommer i Diameter; paa den østlige Side endeel Reenshorn, hvoraf nogle vise Mærker af Forarbeidning. Paa flere Steder fandtes derhos Kul, ligesom ogsaa tre tildannede Stene, ovale, af c. 8 Tommers Længde og lignende Tykkelse, optoges øverst i den omtalte Steenhellelægning. Udenfor eller indenfor Grøften mellem 3die og 5te Steenkreds var intet Spor af Knogler at see. Det synes saaledes som om der paa forskjellige Stedet har været offret forskjellige Dyr. Hvorvidt der mellem Steenkredsene i længere Afstand fra Stenen vil findes Dyreknogler, er endnu ei undersøgt. De fundne Knogler, Stene o. s. v., hvilke første ere sendte Prof. Steenstrup i Kjøbenhavn til Bestemmelse, ville, naar den fuldstændige Beretning afgives til Selskabet for Fortidsmindesmærkers Bevaring, blive tilstillet Universitetet, ligesom Alt, hvad der angaar Finnerne i Fortiden, hvoriblandt ogsaa den eneste Samling af Kranier og Skeletdele fra hedenske finske Gravsteder, der findes, vil blive det i sin Tid.

Finnerne veed nu intet at berette om Bautastenen, men at Enkelte endnu betragte den som hellig, synes en Overgydning med Tran paa den sydlige Side, fraoven af, som blev bemærket for 10 Aar siden i Begyndelsen af Marts, at hentyde paa.

Saavidt de af Hr. Nordvi meddeelte Oplysninger. Ogsåa Prof. Keilhau omtaler denne Bautasteen i Beretningen om sin Reise i Øst- og Vest-Finmarken, og da denne Skildring, uagtet den er over 30 Aar gammel, dog hører til det Fortrinligste man besidder om disse Egne, hidsættes deraf Følgende:

„Mortensnæs heder paa Finsk Zevz-njarg d. e. Seiersnæs, et Navn, som man sætter i Forbindelse med et herværende Oldtidsminde. Det bestaar i en paa flet Mark opreist Steenhelle af 4—5 Alens Høide, omkring hvilken er lagt en Mængde smaa, runde Stene, ordnede, som det synes, i cirkelrunde Kredse uden om hinanden; Cirklerne ere omtrent 15; den yderste af de endnu tydeligen kjendelige, har 12 Alens Radius. Omtrent 20 Alen fra Bautastenen mod Sydost er Middelpunktet af en meget flad, rund Forhøining af Jordgrunden, hvilken er belagt med ligedanne Kredse af Smaastene; dog ere Cirklerne her næsten ikke mere kjendelige.

Dette Monument skal være et Minde, siger man, om en af Finnerne over de russiske Hærjere tilkjæmpet Seier. Dette er aabenbar urigtigt. Monumentet er vistnok langt ældre end Russernes Indfald, og hidrører udentvivl fra Skandinaviens gothiske Beboere. Finnerne satte aldrig

saadanne Minder, og brugte dem allermindst ved Anledninger som den anførte; thi det er tvivlsomt, om de nogensinde have fægtet, end sige, at de skulde have seiret.*) Dersom ikke Mortensnæs havde et ganske andet Navn paa Finsk, saa vilde man kunne falde paa den Gisning, at Benævnelsen hidrørte fra den Finnernes Konge Martin, som omtales i Haakon Magnussøns Historie, siden dog dette Sted synes at have nogen historisk Betydning.

Virkelig hidrørende fra Russernes Indfald ere en Art Kjældere i en Steenurd paa Østsiden af Næsset, hvilke have tjent Indbyggerne til Tilflugtssteder. Man har fundet Beenrader af Mennesker i dem. Urden bestaar af utallige, over hinanden styrtede Steenheller, mellem hvilke man lettelig har kunnet danne sig ganske rummelige Huler. Taget er gjort af de samme Steenplader, saaledes at man ved at gaae over Urden og selve Hulerne ikke har kunnet opdage disse Tilflugtssteder.

Fra Storfjeldet, der ligger 6—700 Fod over Gaarden, har man et fortræffeligt Overblik over Egnen, hvilken, i det gunstige Øieblik, da jeg saae den, ikke manglede Skjønhed. Hovedgjenstanden i Panoramet er Fjorden med dens forskjellige Arme, Næs og Øer. Foran Mæskefjorden, den Arm, der trænger længst ind mod Vest, fremspringer en flad Halvø, hvorpaa Næsseby Kirke opstikker sit lille Taarn. I denne Retning har Landet intetsteds haarde eller bizarre Former; alle Omrids fremstille mildt bøiede Linier; Birkeskoven, som næsten uafbrudt bedækkede disse behagelige Landbølger, gjorde deres Former endnu blødere. Længst tilbage i Baggrunden stiger en langstrakt Bjergryg noget op over Birkegrændsen; det er Varangerfjeldet, som man passerer paa Veien til Tana. Vender man sig fra Fjorden imod Nordvest og Nord, saa seer man en meget flad, meer end en halv Miil bred Dal eller rettere en i Midten svagt sænket Slette udbrede sig bag Storfjeldet og liggende i næsten samme Høide som dette; paa den ene Side sænker den sig jævnt ned til Næsseby, paa den anden hænger den sammen med Jacobs-Elvens Dal, som stiger ned omtrent midt imellem Vadsø og Mortensnæs. Den syntes overalt bevoxet med Birkeskov, kun nogle smaae Søer og Kjærn laae hist og her adspredte paa denne vide Bjergmark. Fjernere i samme Retning hæver Landet sig med svag Skraaning lidt efter lidt ud over Skovregionen, indtil Udsigten standser i Nordvest ved Fjeldet Maddevarre. I Nord stige de fladt hvælvede Aase bagenfor Skovbeltet længe ikkun lidet op over dette; først i et Par Miles Afstand fulgte en sneefuld Bjergryg, der formodentlig hænger sammen med Beljek og Ruytto-tjokk. — Det ligeoverfor beliggende Land, paa Fjordens Sydside, er af en ganske anden Charakteer. Haarde, nøgne Klippekuller sammensætte Bjergstrækningen, paa hvilken Qveitetuen og Gjøvigtuen mest udhæve sig. Fjernt i Sydsydvest seer man Tinden Zerbai over Polmak."

*) Tidsordet Zevzet betyder egentlig at slippe heelskindet derfra; ifølge denne Bemærkelse kunne Finnerne virkelig have havt en Affære med Russerne, hvorfra Navnet Zevznjarg kan hidrøre. Men deraf følger endnu ikke, at Bautastenen er reist i samme Anledning; endog at den kaldes Zevz-gedge (Gedge ɔ: Steen) gjør intet til Sagen.

Christiania Dampkjøkken.

Paa næste Mandag aabnes Christiania Dampkjøkken til Afbenyttelse for Publikum. Allerede igaar (Fredag) har det havt Adgang til at besee denne nyttige og for os nye Indretning, og imorgen indvies den ved etslags Festmiddag. Vi troe det da passende, her at give en Afbildning af Anstaltens Bygninger, der ikke alene ere meget solide, men ogsaa maa regnes til en Pryd for Byen og vil gjøre sin Architekt Hr. G. Bull Ære. Dette Dampkogeri er naturligviis indrettet efter de udenlandske Mønstre, og da vi allerede ved Aktietegningens Begyndelse gave en Beskrivelse over et saadant, vil man have havt Anledning til at gjøre Bekjendtskab med det Slags komplicerede Indretninger. Vi skulle derfor her kun løselig omtale dette vort Dampkjøkken. Anstalten ligger ved nye Torve-Gade, mellem det gamle Torv og Youngs-Torvet, altsaa midt i Byens Færdsel. Bygningen bestaar af 2 Etager. Den øverste Etage afgiver Bekvemmeligheder for Inspektøren, Overkokken og Anstaltens øvrige Personale, medens den underste optages

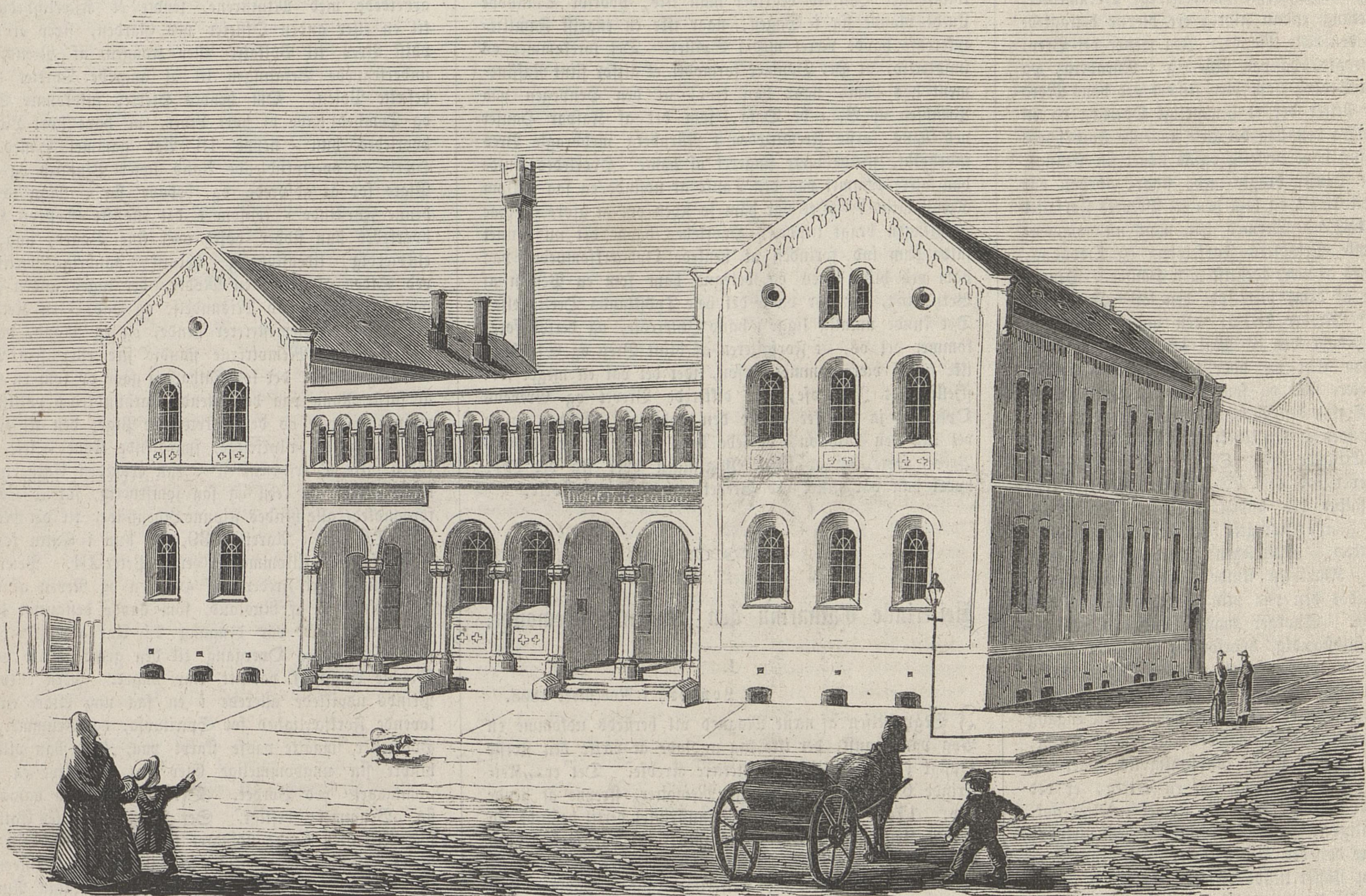

Christiania Dampkjøkken.

af den store Spisesal og dertil hørende Bekvemmeligheder. Denne, der ligger mod Torvegaden (tilhøire af Tegningen) udgjør 37 Alen i Længde og 15½ Alen i Bredde og afgiver ved 7 Borde Plads for 200 Spisende. Væggene i denne høie statelige Sal ere forneden egepanelede ligesom ogsaa Taget, og Gulvet er asphalteret. Lige i Flugt med denne Spisesal ligger Kjøkkenet, der har et meget anseeligt Omfang og i Midten af hvis Gulv de sex uhyre Kjedler, hvoraf de tre dobbelte, ere anbragte. Til disse Kjedler ledes Dampen igjennem lange Rør fra den i Kjælderen liggende Dampkjedel og kan ved Ventiler slippes til alle Sider. Over Kjedlerne gaar Vandledningsrør, der kan dreies til alle Kanter. Om Størrelsen af disse Kjedler kan man gjøre sig et Begreb, naar man hører, at deri daglig kan koges 4000 Portioner. Fra Kjedlerne føres Maden i Render til tvende Kjølekar. Det ene er anbragt ved Vestibulen, hvor de, der hente, faa sine Portioner gjennem et Vindue, der kan opskydes, og det andet er anbragt mod den store Spisesal, hvorhen Portionerne sendes gjennem tvende Luger, medens igjen de tomme Kar sendes gjennem en tredie Luge ud igjen til et i Forbindelse med Kjøkkenet staaende Skyllleværelse. Foruden den store Spisesal er der paa Kjøkkenets anden Side et mindre Spiseværelse, beregnet paa Damer; men dette skal ikke strax tages i Brug. Maaskee vilde det være hensigtsmæssigt at give Folk, som nødig ville sidde sammen med hvemsomhelst, der Adgang til at spise mod noget høiere Priis. I Kjøbenhavn, hvor Studenter, Pensionister m. Fl. spise i slige Anstalter, sees man at have taget Hensyn hertil, og en Enkeltmand har endog paa Spekulation nylig oprettet en Spiseanstalt, hvori der spises ved en Utallighed af Borde - fire og fire Personer sammen. — Billetter for de Spisende og Madhentende udsælges fra et eget Kontor i Vestibulen. Prisen for de Første er 8 ß, for de andre 7 ß. Dette er vistnok knapt det Halve af hvad man hos Spiseværter hidtil har faaet kraftigen veltillavet Mad for. Og kraftig veltillavet bliver her Maden. Det er netop en af Dampkjøkkenernes Fordele, at Næringsstoffet ikke spildes som ved den ellers brugelige Kogemethode.

Det er med glade og store Forhaabninger man maa hilse denne Indretning, som er tilblevet ved Christiania Medborgeres Beredvillighed til at gjøre Offere, hvor Velgjørenheds- og andre gavnlige Foretagender ere igjære.

Kaspar Hauser.

(Slutning fra f. Nr.)

De Formodninger, som Hr. Daumer videre udtaler med Hensyn til Kaspar Hausers tidligere Ophold i Ungarn, hans Nedstammen fra en engelsk Familie og dennes Slægtskab med en ungarsk o. s. v. ere mindre overbevisende. De ungarske Ord, som Hauser forstod, kunne forklares ved en ungarsk Tjener eller Selskabsbroder hos den stakkels Yngling, uden at man behøver at hensætte denne selv til Ungarn.

Med Hensyn til de Spor, der henvise til England, hedder det her: „Stanhope kom efter Hausers Død til mig og søgte at bringe mig til at aflægge et offentligt Vidnesbyrd mod ham. Som Hittebarnets Opdrager og opmærksomste Jagttager dannede jeg her en ingenlunde betydningsløs Autoritet, og naar jeg derfor udtalte mig mod ham, var det aldeles forbi med ham. Det kom an paa, om jeg var at bevæge til at gaae ind i det afskyelige Komplot. Greven gjorde mig derfor flere Besøg, hvorved han stedse tydeligere gav tilkjende, hvad Hensigten var. Jeg blev i høieste Grad forbauset derover og vidste paa Grund af den grændseløse Tillid, jeg nærede til Stanhope, slet ikke at finde Rede i dette. Kvindelige Øine pleie at see skarpere i deslige Ting. Det var ikke mig, men min Moder, der fattede en stærk Mistanke, og dengang jeg ytrede min Forundring over Stanhope, sagde mig et Ord, som jeg afholder mig fra at gjentage.*) Nu var det ialfald forbi med mit fortrolige Forhold til den uhyggelige Mand. Sidste Gang han var hos mig, kunde min dybe Forstemthed ligeoverfor ham ikke undgaae hans Opmærksomhed; Samtalen blev ham piinlig, paa een Gang sprang han op, løb som pidsket af Furierne nedover Trappen,

*) Seer Du da ikke, at dette er — — —?" raabte hun.

og lod sig ikke see mere. Dronning Caroline af Bayern skal have sagt til Greven: „Om Dem har man en smuk Mening; man siger, De har ladet Hauser ombringe." Dette være nu sandt eller usandt; det beviser ialfald, at Publikum slet ikke var saa umistænkeligt og blindt for det psychologisk Forunderlige og Ubegribelige i Englænderens Opførsel. Efter Hausers Død kom der endnu engang en Englænder til mig, der ligeledes - dog paa en ganske anden Maade, var mig en Gaade. Hans Hustru fulgte med ham, og begge erkyndigede sig med stor Iver om den Afdøde. Manden kom i den største Bevægelse og Oprør og udtalte sig med stor Pathos mod Morderne. Damen var det hovedsagelig om at gjøre, hvorvidt Hauser var et godt og elskeligt Menneske. Alt tydede paa den Overbeviisning hos dem, at Hauser var et Barn, der var dem frarevet. Manden var meget lig Hauser i Statur og Physiognomi. „Jeg er rig", sagde han, og det vil sige meget i en Englænders Mund. Da han steg op i Vognen, kom der en Betler bort til ham. „Ak, Du er fattig!" sagde han og gav ham et stort Pengestykke. Vognen rullede afsted og jeg har siden heller ikke hverken hørt eller seet noget til disse Personer. Endelig kom der ogsaa en gammel Englænderinde, som ligeledes viste en ganske egen Interesse ved Hittebarnets Historie. Hun havde seet Greven skarpt i Øiet og beluret ethvert af hans Skridt. Hun viste mig Dagblade og Fortegnelser over Reisende, hvor Stanhopes Navn fandtes, og som tjente hende til Beviis for hans Opholdssted under de vigtigste Tidspunkter i Hausers Historie.

Følgende Bemærkninger ere endnu mere interessante.

„Der findes nogle meget mærkværdige Dokumenter, der efter min Mening endnu aldrig ere blevne betragtede og benyttede paa den rette Maade. Jeg mener det Brev, som Hauser medbragte, da han viste sig i Nürnberg, og den Pung og den Seddel, som blev fundet ved hans Mord i Ansbach. Her stikker der et hemmeligt Overlæg og en stor Sluhed under fra den bag det Hele staaende Forbryders Side, og disse Ting have virkelig ogsaa naaet sin Hensigt. I det Brev, som Hauser bragte med, staar, at han var født den 30te April 1812 og lagt hen til Brevets Forfatter den 7de Oktober 1812. Dermed har man nu sammenlignet tvende tydske Prindsers Fødselsdag og Dødsdag, hvoraf den ene synes at være identisk med Hauser. Denne, nemlig den ældste af dem, blev født den 29de September og døde den 16de Oktober 1812; den anden blev født den 30te April og døde den 8de Mai 1817. Den ældste Prinds blev altsaa født og døde i samme Aar 1812, hvori H. skulde være født og som Hittebarn lagt hen til den Ubekjendte. Ogsaa den Maaned, hvori Prindsen døde og H. skal være funden af den Ubekjendte, stemmer overeens hermed; i begge Tilfælde spiller Oktober 1812 sin Rolle, kun er der i Brevet sat den 7de Oktober istedetfor den 16de. Endelig falder den anden Prindses Fødselsdag, den 30te April, ganske nøiagtig sammen med Hausers angivelige Fødselsdag. Saamegen Overeensstemmelse er vel ikke tilfældig. Klarligen skulde Opmærksomheden og Efterforskningen ledes hen paa hiin Fyrstefamilie og bort fra de rette Spor. Spørger man, hvorfor Overeensstemmelsen ikke er fuldstændig, hvorfor der er blandet nogen Afvigelse ind, saa er det tænkeligt, at man ikke har været ganske nøie underrettet og har svævet i Vildfarelse med Hensyn til hine Differentser. Det har maaskee ikke engang oprindelig været en Vildfarelse, naar der staar den 7de Oktbr. istedetfor den 16de. Der skulde sandsynligviis staaet den 17de, og Tallet 1, der kun bestaar af en Streg, er ved Uagtsomhed udeladt i Brevet eller ikke skrevet tydeligt nok. Man vilde sandsynligviis gjøre det troligt, at hiin Prinds, der angives at være død den 16de Oktober, paa denne Dag hemmelig er bleven skaffet tilside og Dagen derpaa leveret i Hænderne paa den Ubekjendte, der bragte ham til Nürnberg. Det er meget paafaldende, at ogsaa Mordforsøget i Nürnberg fandt Sted den 16de Oktober. Skulde nu ogsaa dette være et reent Tilfælde? Eller valgte man Dagen med Hensigt, for ogsaa paa denne Maade at henlede Opmærksomheden paa hiint falske Punkt? I Forbindelse med alt dette staar vel den Omstændighed, at der ikke længe efter at Hauser havde viist sig i Nürnberg, udbredte sig det Rygte, at han var en Søn af Gr. St. og en Prinds af B., der var udgivet for død; at dette Rygte gjentog sig fra Tid til anden, selv i Form af et foregivet Aandesyn, hvorom de offentlige Blade fortalte, og at der navnlig i en Stuttgarter-Avis og derfra i et Augsburger-Blad stod at læse den Paastand, at H. var „den formodentlige Prætendent til B." Jeg forestillede mig Sagen paa følgende Maade. De Personligheder, der hemmelighedsfulde stode bagenfor Sagen, haabede vistnok, at Hausers Udsættelse ikke vilde gjøre altfor stor Opsigt. Men for det Tilfælde, at der skulde opstaae Formodning om en Forbrydelse og der skulde blive anstiftet farlige Efterforskninger i saa Henseende, vilde man give disse en falsk Retning. Man pirrede Forskernes Skarpsindighed ved hine Aars- og Maanedsdage, der pegede hen paa Huset B."

Den ulykkelige Hausers Forfølgere og Mordere vedbleve endogsaa at føre Publikum bag Lyset i Henseende til hans Død. „Da man i Ansbach tilføiede ham hine dødelige Saar, efterlod man et Par Gjenstande, der ved en overfladisk Betragtning aldeles ingen Hensigt havde, men hvorfor der - som man snart vil blive overbeviist om - laa den Hensigt til Grund, at lede Mistanken for Mordet tilbage paa H. selv. I en Opsats, der er rettet til Læreren Meyer i Ansbach, siger Stanhope: „De erindrede Dem ganske tydelig at have seet en lignende Pung i Hausers Besiddelse, og Deres Hustru blev ganske forskrækket, da hun saa Seddelen blive taget ud af Pungen, fordi den var lagt sammen ganske paa samme Maade, som H. pleiede at lægge sine Breve sammen." Jeg antager disse Kjendsgjerninger. En Pung, som den, man fandt i Slotshaven, havde virkelig været i Hausers Besiddelse; den var forsvunden og nu fandtes den igjen ved denne Leilighed. H. havde lagt sine Breve sammen paa en vis Maneer, der sandsynligviis var noget paafaldende, og saaledes var ogsaa Seddelen sammenfoldet. Stanhope vil nu, at man heraf skal trække den Slutning: Altsaa var den foregivne Mordhistorie kun et Bedrageri, ved hvilket H. anvendte en Pung, der tilhørte ham selv, skrev Seddelen selv og lagde den sammen paa sin eiendommelige Maneer. Men De forglemmer, Hr. Greve, at der endnu gives en anden Opfatning af Sagen, der er langt sandsynligere. Pungen blev stjaalet fra Hittebarnet og bragt i Anvendelse ved Mordhistorien, og Seddelen lagt sammen paa den for Hauser eiendommelige Maade, begge Dele for siden at faae et ret sandsynligt Holdepunkt for den Paastand, at Altsammen kun var den Myrdedes egen Gjerning."

Hr. Daumer har tilfulde godtgjort Danskeren Eschrichts Eenfoldighed og Arrogance og Grev Stanhopes falske Spil. Men om han i Henseende til selve Spørgsmaalet om Kaspar Hausers Herkomst er paa det rigtige Spor, er fremdeles tvivlsomt. Ialfald begriber man ikke, hvorfor Stanhope skulde blande sig i Sagen, naar ikke en engelsk Familieinteresse havde været med i Spillet. Det forekommer os imidlertid, at Hr. Daumer formoder et altfor fiint Raffinement hos ham, naar han tror, at den Henpegen paa Prindsen af B. i de Data, som det af Kaspar Hauser ved hans første Fremtræden i Nürnberg medbragte Brev indeholdt, skulde være fingeret af ham. Hvorledes skulde han være kommet paa den Tanke at udfinde en saa sælsom Kombination? Det var ham jo siden om at gjøre at faae Ynglingen bragt tilside. Hvorledes havde det nu kunnet falde ham ind forinden at henlede Opmærksomheden paa ham ved hiint Brev og betegne ham som en Person af Betydning, der var værd det hele Tydsklands Deeltagelse? Det kunde umulig ligge i hans Interesse, og derfor forekommer det os, at Forfatteren af hiint Brev og Stanhope ikke kunne være samme Person, idet det var en meget forskjelligartet Interesse, der dikterede Brevet og Grevens Opførsel, ja maaskee ganske den modsatte. Greven havde vel kun den Mission, at lede bort fra de Spor, hvortil Brevet førte, og at flytte Ynglingen over fra det Lys, hvori han var stillet ved Brevet, til et evigt Mørke.

Keiserinde Catharina den Andens Memoirer.

I.

London, i November 1858.

I Begyndelsen af næste Maaned vil hersteds udkomme en Bog paa Fransk, der ikke kan undlade at vække den største Opsigt i alle politiske og literære Kredse. Det er „Keiserinde Catharina den Andens Memoirer, skrevne af hende selv. 1744—1758." — Manuskriptet dertil befandt sig blandt Keiserindens Efterladenskaber; det var forseglet og bar følgende Ord paa Russisk, skrevne med Keiserindens egen Haand: „Til Hans Keiserlige Høihed, Cæsarewitsch og Storfyrst Paul - min høitelskede Søn." Paul holdt Manuskriptet, der bryder pludselig af henimod Aaret 1759, meget hemmeligt; han anbetroede det, saa længe han levede, kun en Gang til sin Ungdomsven, Fyrst Alexander Kurakin; Fyrst Kurakin læste det og — tog sig en Afskrift deraf. Tyve Aar efter Pauls Død vidste Alexander Turgeniew og Fyrst Michel Worontzow at forskaffe sig videre Afskrifter af Kurakins Afskrift. Paa denne Tid hørte Keiser Nikolaus om Originalen og Afskrifterne, og han gav det hemmelige Politi Befaling til at bemægtige sig de sidste - saa mange, som der cirkulerede i Riget. Blandt de Exemplarer, man saaledes fik fat paa, befandt sig ogsaa et, som var skrevet i Odessa med den berømte Digter Puschkins Haand. Derpaa lod Keiser Nikolaus sig af Grev D. Bludow bringe Originalen, læste den, trykkede det store Statssegl derpaa, og befalede at opbevare den i de keiserlige Archiver blandt de hemmeligste Dokumenter. Keiser Nikolaus anede lidet, at hans forseglede Hemmelighed vilde 20—30 Aar senere fra London af gaae ud i al Verden.

Det var i Aaret 1840, at Alexander Herzen ved Konstantin Arseniew, den regjerende Keiser af Ruslands Præceptor, først hørte tale om det mærkværdige Manuskript. Da Arseniew havde at foredrage den nyere russiske Historie for sin ophøiede Elev, erholdt han Tilladelse til at læse mange af de hemmelige Aktstykker, der angik Begivenhederne fra Peter den Førstes Død til Alexander den Førstes Regjering, og blandt de Aktstykker, som man tillod ham at læse, befandt sig ogsaa Catharina den Andens haandskrevne Memoirer. Under Krim-Felttoget bleve Archiverne forlagte til Moskau, og i Marts 1855 lod den regjerende Keiser sig Manuskriptet bringe for at læse det, og siden den Tid cirkulerede hemmeligt to nye Afskrifter i Petersburg og Moskau. En af disse Afskrifter kom i Alexander Herzens Besiddelse, og efter denne Afskrift vil i Begyndelsen af næste Maaned paa von Trübner & Komp.s Forlag i London „Keiserinde Catharina den Andens Memoirer" udgaae.

Paa samme Tid vil en engelsk, en tydsk og en russisk Oversættelse af samme udkomme. Hvad Authenticiteten angaar, kan man ikke nære den mindste Tvivl derom. Man behøver kun at læse to eller tre Sider af Texten for at overbevise sig om den uforfalskede Ægthed. Memoirernes Fransk er ganske det Fransk, der taltes ved det attende Aarhundredes Hoffer, ovenikjøbet med den tydske Akcent, som Keiserinden havde medbragt fra sit lille anhalt-zerbske Fødeland.

Disse Memoirers indre og materielle Værd kan man ikke anslaae for høit; thi de kaste det fuldeste Lys paa den Kvindes Hjerte og Gemyt, som man hidtil kun var vant til at bedømme som Herskerinde, og derfor visseligen har bedømt falskt. Indtil nu existerede hun for os kun fra den Tid, da hendes politiske Mission begyndte, da hun havde befriet sig fra en Mand, der ikke var elskværdig, ikke dannet, ikke dydig, der selv Intet elskede og ikke sværmede for Andet end Frederik den Stores Grenaderer. Vi saae hende hidtil kun som den Keiserinde, der indtil Enden af Aarhundredet spillede sin vældige Rolle, - som paa samme Tid gav sine Yndlinger et Rendezvous og arbeidede med Ministrene, sendte et Kjærlighedsbudskab til en eller anden Officier ved Garden, skrev et philosophisk Brev til Voltaire eller Kongen af Preussen, og undertegnede Befalingen til at angribe Tyrkiet eller at besætte Polen. Om hendes Hjertes fuldkomne Skuffelse og Tomhed have vi hørt Lidet, vi have hørt Lidet om, hvorledes hun - neppe 18 Aar gammel - med varmt Hjerte og oversprudlende Aand læser Plutarch og studerer Plato for at adsprede og bedøve sig. Man tænke sig denne Fyrstinde - eensom i det russiske Hoflivs Ørken - hvorledes hun sidder bøiet over sine Bøger, ung, skjøn, elskværdig, lidenskabelig, heroisk, aandrig, poetisk - og ved Siden af hende en Moder, der ingen anden Følelser nærer for hende end Misundelse og Had, - en Keiserinde, der ideligen skolemesterer hende, og en Mand, der leger med Dukker! Memoirerne standse fire eller fem Aar før den Begivenhed, der lod Catharina gaae op som en Stjerne af første Rang paa det attende Aarhundredes politiske Horizont; de vise os den elskværdige Pige, den til Kjærlighed trængende, ulykkelige, smægtende Kone - ikke Keiserinden, ikke Storfyrstinden - kun Kvinden Catharina, der havde været saa reen og saa jomfruelig, førend Skjæbnen forvandlede alle hendes skjønne Lidenskaber til det Modsatte.

Det var i Aaret 1739, at hun i Eutin for første Gang saa sin tilkommende Gemal Peter III. Peter, Søn af Hertug Carl Frederik af Holsteen og Neveu af Keiserinde Elisabeth af Rusland, som havde designeret ham til sin Thronfølger, var dengang 11 Aar gammel; Catharina (før hendes Overgang til den græske Kirke hed hun Sophie Augusta) var et Aar yngre. Den elleveaarige Prinds udviklede allerede i en saa ung Alder en meget lovende Forkjærlighed for Spirituosa, og Brummer, hans Hovmester, maatte passe skarpt paa, hvis han vilde forhindre sin ungdommelige Elev fra at blive en Smule „omtaaget" ved Bordet. Derfor hadede da ogsaa Peter sin „Brummer" heftigt. Sex Aar senere blev Catharina, som Elisabeth havde udkaaret til Gemalinde for sin Neveu Peter, af sin Moder, Johanne Elisabeth af Holsteen, ført til Moskau. Hendes Fader, Prinds Christian August af Anhalt-Zerbst, var Kommandant i Stettin.

„Storfyrsten syntes at glæde sig meget over vor Ankomst. Jeg var dengang i mit femtende Aar . . . . Jeg erindrer, at han blandt Andet sagde mig, at, hvad der mest behagede ham ved mig var, at jeg var hans Kousine, og at han derfor kunde tale aabent med mig som med sin Slægtning; hvorpaa han da fortalte mig, at han havde været forlibt i en af Keiserindens Æresdamer; men at hun var bleven sendt bort fra Hoffet, da hendes Moder, en Madame Lapukin, paa samme Tid havde havt den Ulykke at blive forviist til Sibirien. Han havde gjerne giftet sig med hende, men havde givet Slip derpaa, fordi hans Tante havde ønsket, at han skulde ægte mig. Jeg hørte med Rødmen paa denne familiære Meddelelse og takkede ham for hans tidlige Fortrolighed; men i mit Hjertes Indre undrede jeg mig dog over hans Uklogskab og Mangel paa Dømmekraft i saadanne Ting."

Strax efter hendes Ankomst til det russiske Hof giver man den unge Fyrstinde en Religionslærer, en Sproglærer og en Dandsemester. Den mest levende Iver anvender hun først og fremst paa at lære Landets Sprog. „For at gjøre desto raskere Fremskridt i det russiske Sprog sad jeg om Natten opreist i min Seng, og medens hele Verden sov, lærte jeg udenad de Hefter, som min Sproglærer havde givet mig." Derved forkjøler den videbegjærlige Prindsesse sig saa stærkt, at hun bliver betænkelig syg. Keiserinde Elisabeth er fraværende, Lægerne

staae raadvilde ved Sengen, og medens Catharina kjæmper med de heftigste Smerter, skjænder hendes Moder paa hende; „jeg skulde bære mit Onde med Taalmodighed!" raabte hun til mig. Fem Dage havde den stakkels Lidende ligget saaledes, uden Lindring, uden Trøst; da kom Keiserinden tilbage fra sin Reise, „og efter at have hørt Lægernes Mening satte hun sig paa Kanten af min Seng og aarelod mig." Aareladning syntes at have været en Lidenskab, som Elisabeth havde arvet fra sin Fader, „Czaren og Tømmermanden." De følgende Dage aarelod man Patientinden endnu 16 Gange, og ofte fire Gange paa een Dag, hvorpaa hun kom sig „meget langsomt." Medens hun endnu er saa svag, at hun neppe kan gaae, tigger hendes Moder hende om en Klædning „af blaat Tøi med Sølv", som en Onkel havde foræret hende ved hendes Afreise til Rusland, „fordi den havde behaget mig saa meget." Hun giver sin Moder den, men det gjør hende ondt i Hjertet, og hun græder. „Alle, der erfarede det, beskyldte min Moder for, at hun hverken havde Kjærlighed eller Skaansel for mig." — Ikke længe efter, da hun er ganske helbredet, gives der en ny Skandale med Moderen. „Hun var vant til at gaae foran mig, og hun saa nu ikke uden Mishag, at jeg gik foran hende, hvilket jeg vel undgik, hvor det lod sig gjøre; men offentlig var Sagen umulig. Overhovedet havde jeg gjort mig det til Regel at vise hende den største Ærefrygt og al mulig Hengivenhed; men det hjalp ikke meget, og ved enhver Anledning undslap der hende et Udtryk af Ærgrelse mod mig, hvilket hverken gjorde hende elskværdig eller indtog Hoffolkene for hende." Og i Virkeligheden kommer det næsten endog til et Brud mellem hende og Keiserinden. En Dag, da Peter og Catharina i Forværelset laa og spøgede med hinanden, hører man i Keiserindens tilstødende Gemak de to Damer heftigt trættes, og strax derpaa styrter Lestocq, Elisabeths Livlæge og Fortrolige, ud og raaber til de unge Folk: „Paa denne store Glæde vil der snart blive en Ende!" Og derpaa raaber han til Catharina: „Pak De kun sammen, De vil ufortøvet vende tilbage til Deres Hjem." Storfyrsten vilde vide hvorfor. Lestocq svarede: „Det vil De snart erfare, og gik, som han var kommen, hurtigt bort. Peter og Catharina brøde deres Hoveder i Anledning af den uventede Tildragelse. Han sagde: „Men hvis Deres Moder er skyldig, saa er De det dog ikke!" Catharina svarede: „Det er min Pligt at følge min Moder og gjøre, hvad hun vil befale mig." Catharina saa i dette Øieblik klart, at det vilde have været ham ligegyldigt, om han havde mistet hende. „Hvad mig angaar, saa var ogsaa han mig ligegyldig; men Ruslands Krone var det ikke." Ligger ikke i disse Ord hendes hele Fremtids Troesbekjendelse? Man kunde have gjort en Engel af den Pige, der ikke vil forlade sin Moder, endskjønt denne tilbetler sig hendes Yndlingsklædning, og hemmeligen giver hende Ørefigen, fordi hun offentligen maa gaae bag hende. Lykkeligviis bliver Bruddet dennegang endnu forhindret. Catharina træder den 28de Juni over til den græsk-katholske Kirke, bliver den følgende Dag forlovet med Peter og faar som russisk Storfyrstinde sin egen Hofstat. Men heller ikke dette forbedrer synderligt hendes Stilling.

Keiserinden bebreidede hende, at hun stifter formegen Gjæld - den Stakkel! hun var kommen til Ruslaud med 3 Klædninger, hele Verden vilde have Gaver af hende, og mest kostede Storfyrsten selv hende, „fordi han var saa graadig efter Foræringer." Heller ikke Forholdet til Moderen bliver venligere; hun siger, hendes Værelser ere slettere end hendes Datters, „og jeg saa, at hun bestandig blev mere og mere opbragt mod mig og uenig med hele Verden. Hun kom ikke mere til Taffelet og lod servere for sig paa sit eget Værelse. Hvad mig angaar, saa besøgte jeg hende hver Dag tre eller fire Gange. Den øvrige Tid anvendte jeg til at lære Russisk eller at spille paa Klaveer, og kjøbte mig Bøger; og saaledes var jeg - femten Aar gammel - eensom og flittig nok for min Alder. De Bøger, som jeg paa den Tid læste, vare Plutarch, Ciceros Liv og Levnet, og „den romerske Republiks Storhed og Forfald" af Montesquieu.

Imidlertid synes ogsaa Prindsessens Forlovede allerede at være kjed af hende. En Dag, da hun med sine Damer ligger hensunken i Bøn, sender han sin Dverg og lader hende sige, at han ikke ynder saadanne Andagtsøvelser; kort Tid derpaa sender han en anden Tjener til hende med det Budskab, at han nu bor altfor langt fra hende til ofte at kunne besøge hende. — „Min Egenkjærlighed og Forfængelighed sukkede ganske sagte; men jeg var for stolt til at beklage mig; jeg vilde have følt mig fornedret ved at modtage Beviser paa Venskab, som jeg havde kunnet ansee for Medlidenhed. Men naar jeg var alene, da udgjød jeg Taarer, ganske stille udgjød jeg dem, og gik derpaa til mine Damer for at spøge med dem. Ogsaa min Moder behandlede mig meget koldt og ceremonielt - og i mit inderste Hjerte følte jeg en stor, stor Tomhed . . . . Mere end nogensinde bestræbte jeg mig nu for at gjøre mig elsket af Alle, med hvem jeg kom i Berørelse: Alle i Almindelighed, Store og Smaa. Ingen blev forsømt, og jeg gjorde mig det til Regel at troe, at jeg trængte til den hele Verdens Velvillie."

Brummer vidste imidlertid slet ikke mere, hvorledes han skulde bære sig ad med Storfyrsten; han ledsagede ham nu næsten blot, naar han viste sig offentligt; den øvrige Tid overlod han ham bogstaveligen til hans Betjentes Selskab og til alle mulige, for hans Alder uhørte, Børnestreger - thi han legede med Dukker. Dette hindrede dog ikke Forberedelsen til Brylluppet, som nu ikke mere var langt borte. „Jo nærmere denne Dag kom, desto sørgmodigere blev jeg. Mit Hjerte forudsagde mig ingen stor Lykke: Ærgjerrigheden alene holdt mig opreist. Jeg følte i mit Hjertes Indre Noget, som ikke et Øieblik lod mig tvivle om, at jeg tidligere eller sildigere dog engang vilde blive souveræn Keiserinde af Rusland." — Formælingen feiredes med ødsel Pragt og varede 10 Dage; den unge Kone gaber, kjeder sig, og faar nye Æresdamer, hvem det er forbudt at tale halvhøit med hende, medens hendes „dyrebare Gemal" ikke en eneste Gang seer sig om efter hende, men „leger Soldater" med sine Kammertjenere. — Kort Tid efter Brylluppet forlader Catharinas Moder Rusland. „Hendes Afreise bedrøvede mig dybt; jeg græd heftigt." Og endnu er hun ikke trøstet, endnu sidder hun i Taarer, da Keiserinden kommer, for venligen at raade hende til at betvinge sin Smerte. „Men jeg troede at falde ned fra Himmelen, da Keiserinden i omtrent tredive Personers Nærværelse uden Videre sagde mig, at hun paa min Moders Ansøgning havde afskediget Mademoiselle Jukow af min Tjeneste." Mademoiselle Jukow var den eneste blandt alle hendes Damer, som Catharina elskede ømt og betroede sig til af ganske Hjerte. Det var den sidste Velgjerning, som Moderen ved Skilsmissen viste sit Barn, at hun berøvede det den eneste Veninde, som det havde i det fremmede Land, blandt de fremmede, næsten fiendtligsindede Mennesker. — „Denne Pige lider for min Skyld, tænkte jeg, ergo bør jeg ikke forlade hende i Ulykken, da jo hendes Tilbøielighed for mig er den eneste Grund til samme." Hun vil sende hende Penge - Veninden er afreist „par ordre." Hun vil sende Pengene til sin Venindes Broder, der tjener i Armeen, ogsaa Broderen er borte „par ordre." Endelig faar hun en ung Adelsmand af Garden bestemt til at ægte hendes Veninde, der befinder sig i Moskau. Ægteskabet kommer istand, men den tredie Dag efter dets Fuldbyrdelse befinder den unge Ægtemand sig allerede paa Veien til — Sibirien. Saaledes leger man med den neppe sextenaarige Fyrstindes Ønsker og helligste Følelser!

Med lidenskabelig Iver underkaster hun sig et strengt religiøst Livs Sædvaner; der er ingen ivrigere Kirkegjængerske end hun - hun beder, hun skrifter, hun faster. Og hvad Tak faar hun derfor? „Fjorten Dage efter vor Formæling betroede Storfyrsten mig, at han havde forelsket sig i Mademoiselle Carr, Hendes keiserlige Majestæts Æresfrøken, der imidlertid var bleven gift med Fyrst Galitzin, Keiserindens Staldmester. Til sine Kammertjenere sagde han saa høit, at jeg maatte høre det, at der dog ingen Sammenligning var mellem mig og hiin Dame . . . . I Sandhed, jeg maatte nu vel tilstaae for mig selv, at jeg ikke kunde undgaae at blive meget ulykkelig med denne Mand, hvis jeg fremdeles overlod mig til ømme Følelser for ham, hvilke han saa slet besvarede, og at det vilde være uden Nytte for Nogensomhelst, om jeg døde af Skinsyge. Jeg forsøgte derfor at faae saamegen Magt over min Egenkjærlighed, at jeg ikke mere skulde blive skinsyg paa en Mand, som ikke elskede mig; men for ikke mere at blive skinsyg, gaves der intet andet Middel end ikke mere at elske ham. Havde han villet være elsket, saa havde det ikke været vanskeligt; jeg var af Naturen tilbøielig og vant til at opfylde mine Pligter; men dertil havde en Mand været mig nødvendig, der var i Besiddelse af sund Menneskeforstand - og denne havde han ikke." I Sandhed - han besad ikke alene ikke sund Menneskeforstand, men syntes fra Aar til Aar at blive barnagtigere og dummere, jo ældre han blev. Han legede den hele Dag i sit Værelse med et Marionette-Theater; eller han borede Huller i Døren til Keiserindens Værelse, og kaldte sit Tjenerskab til for at vise dem, hvad Keiserinden bestilte, naar hun var alene. — Da Keiserinden opdagede denne sidste Drengestreg, skjændte hun paa ham, som han fortjente, og viste ham „ligesaamegen Foragt som Vrede."

Ikke længe derefter hænder det, at Keiserinden lader begge de unge Ægtefolk indespærre i deres Værelser, og befaler, at Ingen - under Straf af Afskedigelse - maa gaae derind uden speciel Tilladelse. Lader os høre, hvorledes Storfyrsten fordriver Tiden. Ved en Hofdame, Madame Kruse, veed han at forskaffe sig „Legetøi, Dukker og andet barnagtigt Tidsfordriv, som han elskede til Vanvid." — „Om Dagen skjulte man disse Ting i og under min Seng; efter Aftensmaaltidet begav Storfyrsten sig tilsengs, og saasnart vi vare alene, lukkede Madame Kruse Døren af, hvorvaa Storfyrsten begyndte at lege til Klokken 1—2 om Natten. Hvad enten jeg vilde eller ikke, maatte jeg tage Deel i denne skjønne Fornøielse. Ofte lo jeg derover; men oftere blev det mig til Byrde: den hele Seng var bedækket med Dukker og snurrigt Legetøi." For at more sig om Dagen havde han ladet otte eller ti Jagthunde komme fra Landet, og spærrede dem inde i et Aflukke, der adskilte Alkoven i mit Soveværelse fra en uhyre stor Forsal, der laa mellem vore Værelser. Da Alkoven kun ved en tynd Bordvæg var adskilt fra hiint Aflukke, trængte Lugten fra Hundehuset ind i Alkoven, og i denne forpestede Luft sov vi Begge. Da jeg beklagede mig derover, sagde han, at der gaves intet Middel til at gjøre det anderledes." Desuden var det storfyrstelige Hundehuus en stor Hemmelighed, og Catharina vovede ikke at forraade Hans Keiserlige Høiheds Hemmeligheder! — I denne Periode synes det overhovedet at have været Hundene, der besad Hans Keiserlige Høiheds hele Hjerte. „Storfyrsten dresserede med sjelden Udholdenhed et Kobbel Hunde, knaldede med en stor Pidsk og hidsede dem med Jagtskrig fra den ene Ende af sine to Værelser (thi han havde ikke flere) til den anden. De af hans Hunde, som bleve trætte eller tilbage, bleve pryglede frygteligt, hvilket bragte dem til at skrige endnu stærkere. Naar han nu endelig blev træt af denne Øvelse, der var ligesaa afskyelig for Naboernes Øren, som for deres Rolighed, tog han en Violin, paa hvilken han gned gyseligen og med overordentlig Kraft, og gik saaledes musicerende gjennem Værelserne. Derefter begyndte paany Hundenes Opdragelse og deres Tugtelse, der syntes mig mere end grusom. Da jeg en Dag hørte en stakkels Hund vedholdende udstøde frygtelige Hyl, aabnede jeg Døren til mit Sovekammer, i hvilket jeg sad, og som stødte til det Værelse, hvori Skuespillet tildrog sig, og jeg saae, at han holdt en af sine Hunde ved Halsen op i Luften, og at en Dreng, Kalmuk af Fødsel, trak den samme Hund i Halen (det var et stakkels lidet Dyr af engelsk Race), og med den tykke Ende af sin Pidsk slog Storfyrsten Hunden af al Magt. Jeg vovede at bede for det arme Dyr; men det fordoblede kun de Slag, som det fik, og da jeg ikke kunde udholde dette grusomme Skuespil, trak jeg mig med Taarer i Øinene tilbage til mit Gemak. Istedetfor at indgyde Storfyrsten Medlidenhed, gjorde Taarer og Bønner ham vred. Medlidenhed var for hans Sjel en piinlig, ja utaalelig Følelse." En anden Gang morer Hans Keiserlige Høihed sig med at give sine Tjenere et Bal paré i sine Værelser, og han selv udfører Musiken dertil paa sin Violin; og endnu skurrer det i Ørene paa hans Kone, der studerer Tydsklands Historie i 9 Bind og Platos Værker, da han faar det Indfald at kjøbe sig en stor Pidsk — meget større end hans Hundepidsk havde været — og nu staar han den hele Dag i Forsalen og smelder med sin store Pidsk. Engang har han dog den Ulykke at slaae sig selv med Snerten i Ansigtet, og det saa stærkt, at hans Kind bliver rød og hovner op. Hvad skal Stakkelen nu gjøre? Han kan dog sandelig ikke idag vise sig for sin Tante, Keiserinden, og ved Taffelet med den røde opsvulmede Kind! Som ved enhver Anledning, naar han er raadvild, styrter han ind i sin Kones Værelse og spiller den arme Synder. Catharina hjælper ham altid paa en eller anden Maade ud af Nøden, og heller ikke dennegang er hun i Forlegenhed. Hun lægger ham hvid Pommade paa den røde opsmulmede Kind, og Alt gaar forsaavidt godt og efter Ønske. Men da ved Taffelet det fulde Lys falder paa det salvede corpus delicti, nærmer en af Hoffolkene sig og siger ondskabsfuldt til Storfyrsten: „Tør dog af Deres Kind, der er hvid Pommade derpaa!" Storfyrsten er forvirret og veed ikke at hjælpe sig; da kommer Catharina og raaber til ham: „Og jeg, som er Eders Kone, jeg forbyder Eder at aftørre Pommaden!" Rørt og taknemmelig veed Storfyrsten ikke at give sine Følelser Luft paa anden Maade end derved, at han den følgende Dag, da han modtager et lidet Fad med holsteenske Østers, vækker sin Kone, der ligger mat og halvsyg tilsengs, op af Søvnen og tvinger hende til at spise holsteenske Østers med ham. Ja han synes endog at ville give sig af med Literaturen! Han kjøber sig tydske Bøger, men hvilke Bøger! „En Deel af dem bestod af lutherske Psalmebøger, og den anden Deel af nogle Stratenrøveres Proces-Historie, hvilke man havde hængt eller radbrækket. Disse Bøger læste han afvexlende, naar han ikke spillede Violin."

Saaledes gik Aar hen, og hverken Hans Keiserlige Høiheds Taknemmeligheder, literære Tilbøieligheder eller Violinspil kunde forhindre, at i den uhyre Ørken, hvori den nu til Kvindelighedens fulde Blomst yppigt udviklede Fyrstinde smægtede, endelig det begyndte at røre sig, som sandeligen længe nok havde tiet: hendes Hjerte. Den var uskyldig nok, denne Hjertets første Bevægelse, og hurtigt nok forbi. Gjenstanden for hendes Tilbøielighed var Andreas Czernitschew, en ung Lieutenant af Storfyrstens Suite, og hans ganske specielle Yndling og Fortrolige. Hun saa ham ofte, hun maatte ofte see ham, det var Storfyrstens Ønske, og hun maatte være særdeles venlig mod ham. Det var hende dennegang ikke vanskeligt at opfylde hans Ønske . . . . og, o, hvor bankede den unge, uskyldige Kvindes Hjerte! I Sandhed, det bankede for høit til ikke at blive hørt ved et Hof, hvor ethvert af hendes Skridt bevogtedes af Spioner. Czernitschew forsvandt pludselig, og Storfyrstinden fik i Mad. Tschoglokow en Over-Hofmesterinde, der skulde gjøre en Ende paa hendes Hjertebanken. „Det var et Tordenslag for mig. Denne Dame var i høieste Grad eenfoldig, ondskabsfuld, lunefuld og betænkt paa sin egen Fordeel . . . . Jeg

græd heftigt, da jeg saae hende komme, og Taarerne standsede ikke den hele Dag. Den næste Morgen maatte man aarelade mig." Denne Kones Mand var hende i enhver Henseende værdig; han var dum, ondskabsfuld, interesseret som hun selv, desuden havde han flere Gange brudt den ægteskabelige Troskab, og kun det fælles Maal, som de ved Hoffet forfulgte, havde igjen forenet dem. Tilsidst fandt han endog forgodt at gjøre Kour til Storfyrstinden selv; men Catharina viste denne Mands Tilbud med Foragt tilbage, og dette skaffede hende for kort Tid Over-Hofmesterindens Velvillie. Dagen efter at Madame Tschoglokow har tiltraadt sin Funktion, er det Storfyrsten selv, der meddeler Catharina, at man har givet hende Madame Tschoglokow, fordi hun (Catharina) ikke elsker ham (Storfyrsten)! „Men jeg begriber ikke, hvorledes man kunde indbilde sig at forhøie min Ømhed for ham ved at give mig denne Kone. — Og dette sagde jeg hende dengang ogsaa."

Literatur.

Af let forklarlige Grunde ere **christelige Livsbilleder** og christelige Fortællinger (deels ganske opdigtede, deels med et historisk Grundlag, som Wildenhahns) en særdeles yndet Læsning i Nutiden. Deslige „Livsbilleder" have det Fortrin fremfor de større religiøse personalhistoriske Romaner, at de give et mere varieret Stof og kunne yde mere positiv historisk Belærelse. Deres Forfattere kunne gribe de i og for sig interessante isolerede Træk, de enkelte mærkelige Personligheder, og fremstille dem for sig, uden at behøve Tildigtningens Hjælp, som den større Livsroman ikke kan undvære. Kalkar har for ikke længe siden udgivet anden Række af en tidligere paabegyndt Samling af Livsbilleder fra Herrens Rige, der er rig baade paa Belærelse og Underholdning. I visse Henseender et Sidestykke til hans Bog er en hos Gad i Kjøbenhavn udkommen Samling „Christelige Afhandlinger og Fortællinger", der er oversat fra det Tydske. Fraregnet Afhandlingerne bestaar den af en Række historiske Episoder med en religiøs Baggrund, som vistnok baade ville fængsle og opbygge sine Læsere, og hvorpaa vi derfor henlede deres Opmærksomhed, for hvem deslige Skrifter ere en kjær Lekture.

Robinsonadernes Tid er vistnok nu over; men de første og oprindelige af dem (de Foë's og Campe's) vedblive fremdeles at interessere og sendes aarligaars i Tusindtal ud blandt Publikum. En Andeel af hiin Interesse maa ogsaa tilflyde den historiske Skildring af Saintine, hvoraf en Oversættelse nylig er udkommet hos Boghandler Gad i Kjøbenhavn under Titelen **Alexander Selkirk** eller den sande Robinson (Priis 99 ß). Det er nemlig den her omhandlede Selkirks Hændelser, som har givet de Foë Anledning til sin i 1717 offentliggjorte Roman, der blev verdensberømt. Bogen er ledsaget af Billeder og ved Udstyrets hele Elegance egnet for Julen.

Fortællinger og Vers for Større og Mindre, udgivne af Gotfr. Rode. Kbhvn. Gyldendalske Boghandlings Forlag. Priis 99 ß (norsk). Allerede for 2—3 Aar siden udgav Hr. Rode en Samling af „Fortællinger og Vers for Børn", der fandt stort Bifald og hvorpaa ogsaa vi i sin Tid henledede Opmærksomheden. Denne nye Børnebog slutter sig til hine foregaaende, kun maaskee med den Forskjel, som den noget forandrede Titel tilsiger. Dens Indhold, snart paa Vers, snart paa Prosa, er afvexlende, interessant og lærerigt og derhos oplyst ved veludførte Træsnit af forskjellige Kunstnere. Afvexlingen er bleven saameget større som Udgiveren har faaet Bidrag af forskjellige andre Forfattere, hvoriblandt H. C. Andersen, C. Ploug og Chr. Winther især kan fremhæves. Derhos sees Udgiveren at have havt Adgang til S. Grundtvigs utrykte Samlinger, hvoraf nogle illustrerede Folkeeventyr meddeles. Udgiveren selv har, ved Siden af flere gemytlige, versificerede Texter til Træsnittene, ogsaa efter de gamle Sagaer givet oversatte Skildringer af Svolderslaget og Vagn Aageson, begge med Afbildninger. Da endelig dette Skrift foruden sit tiltalende Indhold ogsaa udmærker sig ved et sjelden smukt Udstyr, som de heldige Træsnit ikke lidet understøtter, vil det vistnok være en sjeldent passende Jule- og Nytaarsbog.

Norge.

Christiania. Vi have i disse Dage oplevet hvad vi efter vore Forholde kun yderst sielden kunne: en virkelig Ministerkrisis. De Skyer, som varslede den, fore allerede for længe siden hen over den politiske Himmel. Aviserne, som kigede i dem, spaaede med Zinklars Havfru „kun om Ulykker." Skyerne droge forbi, Journalisterne og Politikerne hengave sig til et idyllisk Liv og morede sig med at kjævles om Marschen fra Etterstad, Gerds Boring eller Hans Greens Arrestation - thi her var Fred og ingen Fare, og Strid maatte der dog være. Da slaar Lynet ned fra klar Himmel, krydsende alle Beregninger. Man havde nemlig beregnet Alt, kun ikke denne ene Omstændighed, at Oscar, om han end fremdeles levede, dog ikke havde Magtens Tøiler ihænde. Alle stode forbausede - et nyt Beviis for at vi ingen rette Politikere have. En Politikers første Pligt er, ikke at forbauses. Idet hans Hoved falder for Modpartiets Vaaben, maa han, inden det naaer Jorden, kunne forsikre: „Det forudsaa jeg." Selv en fransk 2den December maa ikke forbause. Men vore politisk fredelige Tider have bragt Folk ud af Øvelsen med at forudsee. Denne Øvelse kunde ogsaa undværes under Oscar, men nu ikke længere. Unge Kræfter, unge Bedrifter! Nye Planeter, nye Baner! — Krisen begyndte med den 74aarige Statsraad Vogts Udstødelse af Ministeriet. Vogt har i 33 Aar været Medlem af Statsraadet, til forskjellige Tider bestyret næsten alle Departementer og i en lang Aarrække ligesom paatrykt Styrelsen sit Stempel. Han har viist sig som en Mand af den urokkeligste Holdning, den mest udprægede Statsmandscharakteer og overalt af en velmeent Patriotisme. Hans politiske Anskuelser have ikke været Mængdens, og der har endog været de Tider, da det demokratiske Parti ingen Redning har kunnet øine uden hans Afgang. Men han har ligesaalidt ubetinget tilhørt Kongemagten som Demokratiet. Som en udpræget Personlighed, med en fast, klar Overbeviisning, har han ligesom staaet mellem begge Partier, forsonende netop ved sin Ubønhørlighed, og imponerende ved den Magt, som udgaar fra den faste og ærlige Villie, der er fjernt fra al lav Egennytte. Kort, Vogt har været en af disse Skikkelser, hvem Enhver har maattet agte, og selv de, som kastede Stænk paa ham, have ikke for sig selv kunnet dølge, at de med det samme forhaanede en Mand, der var agtværdig i alt Andet, kun ikke deri, at han afveeg fra deres politiske Anskuelser. Vogt har altsaa faaet sin Afsked. Under Oscars Regimente vilde det maaskee efter Manges Hoved været en populær Handling. Nu er det vistnok efter de Flestes en meget upopulær Handling. Engang frygtede man for formegen politisk Stabilitet, for Stagnation, nu ængstes man for vel megen Vind i Seilene, for vel stor Foranderlighed. Opinionen modsiger her sig selv - men har dog under begge Omstændigheder Ret. Uden at gaae saavidt som Henr. Heyne og sige, at Moralen skifter med Aarene, kan man dog sige, at Politiken skifter med Aarene, og endog lægge til, at denne Skiften har sin Gyldighed og sin Nødvendighed. Det politiske Princip, som under visse Forholde kan være det eneste fornuftige, er under andre ganske forkasteligt. Mange ere vel blevne Offere for sin Villighed til at tage Hensyn til disse forandrede Omstændigheder, men Politiken har ogsaa sine Martyrprotokoller, hvorfra Anerkjendelsens Passer udskrives, endog til de Døde. Og Historien har ogsaa sine, hvori ikke Daaden stilles i Nuets ustadige Glands. Herved ville altid Vogt og andre Mænd, der have handlet af patriotisk Iver og efter bedste Overbeviisning, reddes fra at blive traadt i Støvet, med hvor stor Ret en enkelt Tids Opinion end syntes at kunne gjøre det - og ogsaa gjorde det. — Vogt har i længere Tid vidst, at han helst saaes borte fra Ministeriet. Da han fik Medaillen for Borgerdaad i Guld, kunde han let tyde, hvad dette vilde sige. Men han var for gammel Statsmand til at forstaae halvkvædet Vise, hvor han troede at andre Hensyn, navnligen patriotiske, gjorde det lidet raadeligt. Prindsregenten maatte derfor gribe til det yderste Middel, at bede ham gaae. Vogt, som altid havde været en ligesaa loyal som patriotisk Mand, adlød da strax og indgav følgende lakoniske, men værdigt strevne Afskeds-Ansøgning:

„Statsraad Vogt ansøger underdanigst om Afsked i Naade med Pension.

Jeg er nu i en Alder af over fire og syvti Aar og i den Alder bør jeg ikke friste Fremtiden. Jeg tillader mig derfor underdanigst at ansøge Deres Majestæt om Afsked i Naade fra mit Embede med saadan Pension, som efter min Alder, mine Tjenesteaar, Familieforhold og øvrige Omstændigheder maatte findes passende.

Underdanigst
J. H. Vogt."

Denne Ansøgning var dateret 24de Novbr. og 8de Decbr. havde Vogt sin Afsked med en Pension af 3000 Spd., hvortil den norske Regjering havde indstillet ham, og med en pyntelig Bevidnelse om hans Embedsfortjenstlighed. Med en sjelden Eenstemmighed udtalte de samme Aviser, som tildeels idelig havde bekjæmpet hans politiske System, sig nu imod denne hans Afskedigelse, og Vogt blev saa at sige Dagens Mand. De Departementer, i hvis Spidse han især har virket, have bragt ham sin høitidelige Afskedshilsen, og Studenterne og andre Medborgere siges endnu at ville føie sit Vidnesbyrd hertil. De politiske Differentser sove og alle mødes i den ene Tanke: at Fortjenesten og Alderdommen bør ydes sin Anerkjendelse. Ved Siden lurer maaskee ogsaa andre, men det er jo toldfrie Væsener. Vogts Plads er bleven besat med Amtmand Birch-Reichenwald, der under 16de Decbr. er udnævnt til Statsraad. Samtidig med denne Udnævnelse har Statsminister Due faaet sin Afsked og er blevet forflyttet som Minister til Wien, medens G. Sibbern, der tidligere var Minister i Amerika og nu sidst i Konstantinopel, har indtaget hans Plads som norsk Statsminister.

Biographiske Notitser saavel om Vogt som Due, tilligemed Portræter, findes i vort Blad for 1853.

— Examen philos. er i December absolveret af 49 Kandidater, hvoraf 5 (T. J. Broch, M. T. Irgens, J. H. A. Monclair, F. Pettersen og C. J. T. Rynning) erholdt Laud. præceteris, 18 Laud., 23 Haud illaud. og 3 Non contemn.

— Ved philologisk Embedsexamen 15de og 16de Decbr. har C. S. Heidenreich, T. A. Owren og H. F. Schrøder erholdt Laud. og M. C. C. Sundt Haud illaud.

— Medicinsk Embedsexamen absolveredes 10de Decbr. af H. G. Jebe og A. L. Koren med Laud. og af F. J. B. Gude, J. C. H. Hoffmann, E. B. Lindseth og C. P. E. Nissen med Haud illaud.

— I Mandags gaves, til almindelig Tilfredshed, den første af de bebudede Abonnementskoncerter i Logens store Sal for et talrigt Publikum, skjønt vistnok Abonnenterne vare noget færre end i f. A.

— Idag Kl. 11½ opskræmtes Byen atter ved Brandskud. Ilden var i Kjælderen af Kjøbmand Bendeckes Gaard i Grændsen og blev snart slukket.

— „Dølens" Nr. 9 indeholder: „Til Bergen" (Digt); Sakfører Sverdrup; Christianiaartikel: Om Ministerkrisen, om den afskedigede Vogt og den udnævnte Birch-Reichenwald, om de Statsraader, som spaaes at skulle gaa af (Bloch og Møinichen) og de, som spaaes at komme (Motzfeldt'erne og Amtmand Collett); Statsminister Sibbern.

— Generalkonsul Crowe er kaldet til London, for at Regjeringen kan benytte hans Erfaring ved Omdannelsen af det engelske Konsulatvæsen. Et engelsk Blad bemærker, at Regjeringen da ogsaa vil kunne personlig indhente hans Anskuelser ang. Slesvig.

— Billedhugger Hansen, der siden Oktober Maaned var Lærer ved Tegneskolen, afgik ved Døden den 16de Decbr.

— Haandværkersangforeningen feirede den 14de Decbr. sin tiaarige Stiftelsesfest, hvorved Skomager Soelberg holdt Foredrag og en af L. Dietrichson forfattet Sang blev afsunget.

— Lensmand J. Walsøe har opfundet en Maskine til Forfærdigelse af Fiskegarn, hvilken tør blive af stor praktisk Betydning. Allerede i April f. A. begyndte Walsøe at underhandle med Videnskabernes Selskab i Throndhjem om sin Opfindelse, og da han fra kyndige Mænd havde erhvervet gunstige Erklæringer for samme, tilstod Selskabet ham en Understøttelse af 100 Spd., for at han kunde arbeide for Realisationen af sin Idee. Til denne Understøttelse føiedes endnu 200 Spd. af Selskabet for Norges Vel. Paa den i Nidelvens Fabrik udførte Model til Maskinen har W. senere forarbeidet Prøver paa Fiskegarn, som Sagkyndige fandt at være af den Beskaffenhed, „at der om Ideens Gjennemførlighed i Praxis fornuftigviis ei mere kunde være Tvivl." En omstændeligere Beretning om denne Sag findes i Throndhjems Adresse, hvorfra ogsaa denne Notits er hentet.

— Amtmanden i Bratsbergs Amt har under 25de f. M. beskikket Kontorist J. Jacobsen til Lensmand i Solums Thinglag.

— Underretssagfører A. T. Petersen er den 25de Novbr. og L. Aas samt S. Bærentsen den 4de Decbr. meddeelte Autorisation som Sagførere ved Overretterne.

Grimstad. Den 1ste Decbr. indviedes en ny smuk Kirke for Birknæs Annexsogn til Tved, hvilken er bygget under Ledelse af Bygmester Mortensen, efter Tegninger af Grosch. Bygningen har kostet mellem 4 og 5000 Spd.

Christianssand. Nylig har en Bjørneskytter ført 4 og en anden Skytter 2 fældede Bjørne til Byen. Den sidste Skytter, Ole Knudsen Hushoft fra Omlie Præstegjeld, skal i det Hele have skudt 47 Ulve og 50 Bjørne. Manden er nu omtr. 60 Aar.

I **Grongs** Præstegjeld har, ude i Skoven, under en Veedkjørsel, en ældre Broder dræbt sin yngre med en Øxe og derpaa hængt sig selv i et Træ nærved. De vare Gaardmandssønner og bekjendte som fredelige Folk.

Embeder og Bestillinger.

Toldkassererembedet ved Farsunds Toldsted med 850 Spd. i aarlige Indtægter.

En Lærerpost, fornemmelig i Mathematik og Physik ved Lillehammers lærde og Realskole. Denne Post bliver at besætte enten som Overlærerpost med en aarlig Gage af 500 Spd., hvortil for indeværende Budgettermin kommer et Dyrtidstillæg af 115 Spd. aarlig, eller som Adjunktpost med en aarlig Gage af 300 Spd. og et Dyrtidstillæg for indeværende Budgettermin af 80 Spd. aarlig, idet det vil bero paa Ansøgernes Kvalifikationer, hvorvidt der vil blive at ansætte enten en Overlærer eller en Adjunkt.

En Adjunktpost ved Christianssands lærde og Realskole med en aarlig Gage af 300 Spd., hvortil for indeværende Budgettermin kommer et Dyrtidstillæg af 80 Spd. aarlig.

Avertissementer.

Illustreret Nyhedsblad vil næste Aar, ligesom i indeværende, udkomme med et Nummer ugentlig, nu og da afvexlende med Dobbeltnummere. Flere større Original-Artikler ere forberedte til næste Aargang, ligesom ogsaa Afbildninger af forskjellige indenlandske Gjenstande. Med næste Aars Udgang ville alle Abonnenter, som have betalt Kontingenten for Bladet (2 Spd.), gratis erholde en Nytaarsgave, indeholdende Bidrag af forskjellige Forfattere. Udgiveren har allerede fra nogle af vore Forfattere erholdt Løfte om Bistand. For Andre, som maatte ville yde Bidrag, bemærkes, at forsaavidt disse optages, blive de godt honorerede, nemlig fra 15 indtil 20 Spd. Arket. — Kontingenten for Bladet betales kvartaliter med 60 ß, for Udenbyesboende med 66 ß. Abonnementet gjælder for et Aar og længere, hvis det ikke opsiges inden Oktober-Maaneds Udgang.

Christiania. Trykt og forlagt af H. J. Jensen. (Storgaden Nr. 27.)

Illustreret Nyhedsblad.

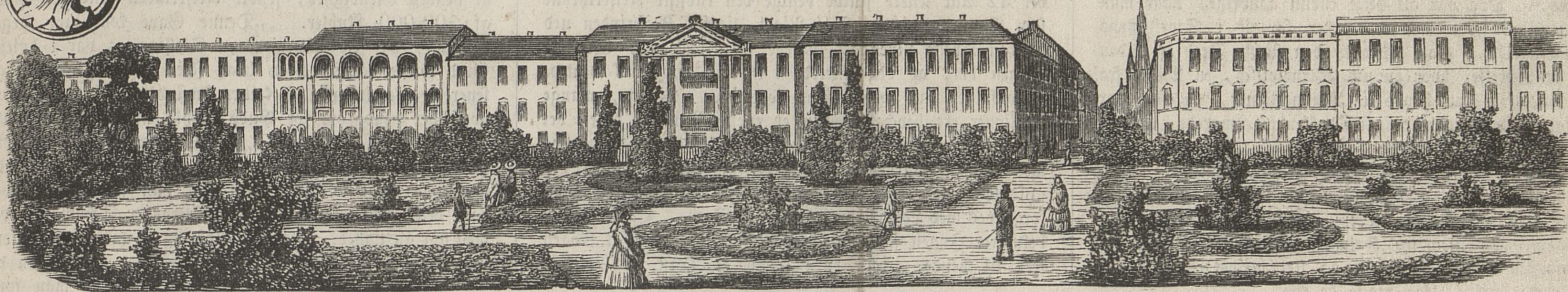

Nr. 52. | Udkommer hver Søndag Morgen. | 26de December 1858. | Abonnementsprisen er 60 ß Fjerdingaaret. | 7. Aarg.

Indhold.

Keiserinde Catharina den Andens Memoirer.

II.

Storfyrsten synes det Ene at have været ligesaa ligegyldigt som det Andet; ovenikjøbet var hans Hjerte paa den Tid ganske opfyldt af et fortryllende Billede! Til Hoffet var der kommet en Prindsesse af Kurland, der blev ganske særdeles protegeret af Keiserinden, fordi hun var traadt over til den græske Kirke. Denne Prindsesse havde forladt sit Hjem, fordi hun - trættekjær som hun var - ikke kunde komme overeens med sine Forældre; hun var intrigant, rænkesyg, liden og hæslig, og havde desuden en Pukkel. Og dette var hans keiserlige Høiheds Ideal! „Storfyrsten fattede en afgjørende Tilbøielighed for Prindsessen af Kurland, især naar han var drukken - og det hændte hver Dag. Han fulgte hende stadigt i Hælene og talte kun med hende; tilsidst gik det saa vidt, at han hverken generede sig for mig eller den hele Verden, og det saarede min Forfængelighed og Egenkjærlighed paa det Dybeste, at dette lille Uhyre blev mig foretrukket. En Aften, da jeg reiste mig fra Taflet, sagde Madame Wladislawa mig, at hele Verden var oprørt over at see denne Pukkel foretrukken for mig. Jeg svarede hende: „Hvad skal jeg gjøre?" Taarerne kom mig i Øinene, og jeg gik tilsengs. Neppe var jeg indslumret, førend Storfyrsten ogsaa kom for at lægge sig. Da han var beruset og ikke vidste, hvad han gjorde, talte han til mig og begyndte at underholde mig om sin Skjønnes eminente Fortrin. Jeg lod som om jeg sov, for paa denne Maade desto tidligere at bringe ham til Taushed; men efter at have talt endnu høiere for at vække mig, og da han endnu ikke saa, at jeg var vaagen, gav han mig med sin Næve to eller tre temmelig stærke Stød i Siden, skjændte over min dybe Søvn, vendte sig om og sov ind. Jeg græd heftigt denne Nat over Tingen selv, over de Næveslød, han havde bibragt mig, og over min trøstesløse Stilling."

Catharina var dengang neppe 22 Aar gammel. Følelsen af hendes aandelige Overlegenhed, den stolte Anelse om fremtidig Storhed gjennemstrømmede hendes Bryst, og hvor smægtende, hvor fortryllende, hvor skjøn hun var! Ja, hun var saa skjøn, at Keiserinden selv ofte ikke kan undertrykke Følelsen af sin Beundring. „Da jeg vidste, at Keiserinden ikke gjerne saa, at jeg sad tilhest paa samme Maade som en Mand, lod jeg mig forfærdige en engelsk Damesadel, og selv anlagde jeg en Ridehabit à l'anglaise af et meget rigt himmelblaat Stof med Sølv- og Krystalknapper, der skuffende saa ud som Diamanter, og min sorte Hat var omgivet med en Diamantsnor. Jeg havde netop begivet mig ned for at stige tilhest. I dette Øieblik viiste hendes Majestæt sig i vore Værelser for at see os ride bort. Da jeg dengang var meget elastisk og vant til saadanne Øvelser, var jeg med eet Sprang i Sadlen. Da Keiserinden saa mig stige tilhest med saadan Færdighed og Behændighed, udstødte hun et Skrig af Beundring, og sagde, at man ikke kunde sidde bedre tilhest, end jeg gjorde!" Bag hende paa sin tunge Traver stønnede den sachsiske Gesandts tykke Frue. Den skjelmske Catharina giver sin Hest af Pidsken — i Galop flyver hun afsted; den tykke Fru von Arnheim lader af underdanig Føielighed ogsaa sin Hest føle Pidsken .... men at flyve og Fru von Arnheim ere to forskjellige Ting, og bums ligger den naadige Dame plat paa Jorden, medens Catharina, baaren af de overgivne Gratier selv, allerede er ankommen til Maalet.

En anden Dag behager det Keiserinden at beordre, „at paa Hoffets Maskeballer i Moskau alle Mand skulde vise sig i Fruentimmerklæder og alle Damer i Mandsklæder — dog uden Maske for Ansigtet. Hoffet undergik herved en fuldstændig Metamorphose i Ordets bogstavelige Betydning. Mændene fremtraadte i store Fiskebeensskjørter og Fruentimmerklæder og vare coifferede som Damerne pleiede at være paa Galladage; Damerne viste sig derimod i Mandsklæder, saaledes som Herrerne maatte bære dem paa de nævnte Dage. Herrerne gjorde ikke meget af disse Forvandlinger; de Fleste vare i det sletteste Lune af Verden, fordi de meget godt saae, at de toge sig slet ud i deres Pynt. Damerne saae ud som smaae magre Drenge, og de ældre havde tykke, korte Been, hvilket ingenlunde gjorde dem mere indtagende. Kun Een tog sig virkelig godt ud og fuldstændig som en Mand, og det var Keiserinden selv. Da hun var meget stor og temmelig stærkbygget, klædte Mandsdragten hende vidunderlig godt. . . . . Jeg tog mig den Frihed at sige hende, at det var en stor Lykke for Damerne, at hun ikke var bleven en Mand, og at allerede hendes Portræt - malet saaledes, som hun stod der - vilde være tilstrækkeligt til at fordreie Hovedet paa flere end Een. Hun optog mine Ord meget naadigt og svarede mig paa den forbindtligste Maade af Verden i samme Tone, at jeg - i Tilfælde hun var en Mand - skulde være den Kvinde, hvem hun vilde skjænke Æblet. Jeg bukkede mig for at kysse hendes Haand for en saa uventet Kompliment." — Der skulde snart komme en Anden end den forklædte Keiserinde og sige hende, at hun var den skjønneste Kvinde ved det keiserlige Hof i Petersburg og Moskau.

Otte, ni Aar af et for Hjerte og Aand iige utilfredsstillende Liv vare henrundne for Catharina; da hændte det sig, at hun i hendes Overhofmesterinde Mad. Tschoglokows Selskabscirkel lærte at kjende en ung Hofmand ved Navn Serge Soltikow, hvis ældre Broder - Peter Soltikow - man havde forlovet med Prindsessen af Kurland - for derved at gjøre en Ende paa hendes skandaløse Forhold til Storfyrsten. Serge Soltikow selv havde allerede i to Aar været gift med en af Elisabeths Hofdamer, hvilket dog ikke hindrede ham fra at give den skjønne Storfyrstinde Catharine Beviser paa sin Opmærksomhed. Ved Taflet sendte han hende Bonbons med betydningsfulde Deviser til, og naar han traf hende i Madame Tschoglokows Bolig, vidste de at beskjæftige Hr. Tschoglokow i Sideværelset ved at opgive ham Themaer for Verseøvelser; denne havde nemlig ved Siden af sine øvrige Lidenskaber ogsaa en ganske speciel for Versemageri. „Da begav han sig iilsomt hen i et Hjørne af Værelset, for det Meste hen ved Ovnen, og begyndte at sammensætte sit Digt, hvilket sædvanlig optog ham hele Aftenen. Man fandt hans Digt henrivende, hvilket opmuntrede ham til hver Aften at gjøre nye. Leon Narischin satte dem i Musik, og begge sang dem derpaa sammen; imidlertid blev Konversationen derved saameget friere, og man kunde sige hverandre, hvad man vilde." . . . .

„Og paa en af disse Aftener var det, at Soltikow tilstod mig, hvad der var Grunden til, at han saa hyppigen indfandt sig ved Hoffet. Først gav jeg ham intet Svar; jeg spurgte ham, hvad han lovede sig af at tale med mig om denne Gjenstand. Jeg sagde: „Og hvad vil Deres Hustru, som De for neppe to Aar siden har ægtet af Kjærlighed, hvem De - som man i Almindelighed tror - elsker lidenskabeligt, og som gjenelsker Dem lidenskabeligt — hvad vil hun sige til en saadan Daarskab? Herpaa svarede han mig, at ikke Alt, der glimrer, var Guld, og at han dyrt maatte betale et Øieblikś Forblindelse. Jeg gjorde Alt hvad der staar i et Menneskes Magt for at bringe ham fra saadanne Tanker, - jeg haabede i min Godtroenhed at have naaet min Hensigt, - han indgjød mig Medlidenhed. Ulykkeligviis laante jeg Øre til hans Tale. Han var smuk som Dagen, og der kom i Sandhed Ingen op mod ham - hverken ved Keiserhoffet eller ved vort eget. Han var i Besiddelse af Aand, Belevenhed, Kundskaber og Holdning, saaledes som man kun erholder den i den store Verden og fortrinsviis ved Hoffet; han var 26 Aar gammel. Saavel ved sin Fødsel som ved sin Personlighed var han en distingveret Kavaleer. Sine Feil vidste han at skjule; de største vare en intrigant Charakteer og Mangel paa Grundsætninger: for mine Øine forbleve de ikke skjulte. Jeg saa ham næsten daglig; jeg forandrede ikke min Opførsel mod ham; jeg viiste mig mod ham som jeg viiste mig mod alle Andre, og saa ham kun i Nærværelse af det hele Hof eller ialfald en Deel deraf. For at rive mig løs fra ham, fattede jeg en Dag Mod til at sige ham, at han ikke opførte sig smukt mod mig. Jeg tilføiede: „Hvem veed, maaskee er mit Hjerte ikke mere frit!" Men istedetfor at afskrække ham, syntes disse Ord kun endnu mere at forøge hans lidenskabelige Bestræbelser. Om min 'dyrebare' Mand dreiede Samtalen sig aldrig, da det var en bekjendt og afgjort Sag, at han ikke var elskværdig, ikke engang i deres Øine, i hvem han var forelsket, og forelsket var han altid, han gjorde Cour - saa at sige - til alle Damer. Der gaves ikke en Eneste, uden at hun jo var Gjenstand for hans Opmærksomhed, med Undtagelse af hende, som bar Navnet af hans Hustru." — Kort Tid efter veed Soltikow at indrette det saaledes, at han ved et Jagtparti kommer til at ride alene ved den smukke Storfyrstindes Side. Han underholdt hende igjen om sin Yndlingsgjenstand, og hun hørte opmærksommere til, end sædvanligt. „Efterat vi havde underholdt os halvanden Time, bad jeg ham endelig at fjerne sig, da en saa langvarig Konversation kunde vække Mistanke. Hertil svarede han, at han ikke vilde fjerne sig, førend jeg havde tilstaaet, at jeg gjorde af ham. Jeg svarede ham: „Ja, ja, men fjern Dem nu!" — Han sagde: „Jeg optager det som en Tilstaaelse" - gav derpaa sin Hest af Sporerne. Jeg raabte efter ham: „Nei, nei!" og han gjentog: „Jo, jo!" - og saaledes skiltes vi ad."

Dette er Spiren til en Kjærlighed, som Historien allerede forlængst har fundet betydningsfuld nok til at tage Notitse af. Mig forekommer det dog, at Catharinas egen Beretning er fuldkommen egnet til at kaste et nyt og meget frappant Lys paa et dunkelt Punkt i hiint Forhold, hvilket Historien hidtil af Mangel paa Materialier ikke har kunnet opklare. Jeg kan imidlertid her blot gaae antydningsviis tilværks, da man i en Avis, der har en meget viid og forskjelligartet Læsekreds, maa fortie Mangt og Meget, som en Keiserinde tør sige i sine hemmelige Memoirer.

Storfyrstinden føler sig Moder. Det hele Hof er i glad Bevægelse, kun Een - Storfyrsten - er Efterretningen ganske ligegyldig. Han beskjæftiger sig nu som før med sine Narrestreger og Daarskaber. Nærmest gaar et Byggeprojekt af udsøgt Naragtighed rundt i hans Hoved. Han vil nemlig i Nærheden af Oranienbaum lade bygge et Slags Forlystelsessted i Form af et Kapucinerkloster, hvor han og jeg med vor hele Suite skulle være klædte som Kapucinere; han fandt dette Kostume fortryllende og bekvemt. Enhver skulde da have et Æsel, og hele Rækken igjennem skulde, den Ene efter den Anden, drage ud med sit Æsel for at hente Vand og skaffe Mundforraad til det

saakaldte Kloster. Han fik ofte Krampelatter, naar han tænkte paa den forunderlige og lystige Virkning, hans Opfindelse vilde have. Han lod mig tegne en Plan til dette skjønne Værk med Blyant, og hver Dag gaves der Noget at tilføie eller borttage. Saa fast jeg end var bestemt paa at vise ham Artighed og Overbærelse, blev jeg dog - jeg tilstaar det frimodigen - aldeles overvældet af Kjedsomhed ved hans Besøg, Promenader og usigelig eenfoldige Konversation. Naar han gik sin Vei syntes den kjedsommeligste Bog mig at være et kosteligt Tidsfordriv." Dog var alt dette endnu aandrigt, naar man sammenligner det med hvad der foregik i Storfyrstens Privatværelser. Han tilbragte den største Deel af Tiden paa sit Værelse, hvor en vis Karnowitsch, en Mand fra Ukraine, som han havde til Kammertjener, og som var en ligesaa stor Dumrian som Drukkenbolt, morede ham paa bedste Maade og skaffede ham Legetøi, Vine og andre stærke Drikke i saa store Kvantiteter som muligt. Men ved de natlige og hemmelige Bakchanalier, som Storfyrsten feirede med sine Kammertjenere, blandt hvilke der befandt sig nogle Krabater fra Kalmukiet, hændte det sig, at Storfyrsten blev slet adlydt og slet betjent; thi da de Alle vare drukne, saa vidste de ikke mere, hvad de gjorde, og forglemte, at de vare hos deres Herre, og at denne Herre var Storfyrsten. Da tog hans keiserlige Høihed sin Tilflugt til Stokkeprygl og Klingehug; men desuagtet vilde hans Selskab ikke adlyde ham, og mere end een Gang tyede han da til mig, beklagede sig over sine Folk og bad mig at lære dem Raison. Da gik jeg over og erindrede dem om deres Pligt, og strax var Orden gjenoprettet, hvorover Storfyrsten mere end een Gang forundret udraabte, at han slet ikke forstod, hvorledes jeg bar mig ad med hans Folk; han kunde prygle dem noksaa meget, uden at de adløde ham, og jeg opnaaede, hvad jeg vilde, med et Ord. En Dag, da jeg igjen traadte ind i hans keiserlige Høiheds Gemak for at tilveiebringe Orden, faldt mine Øine pludselig paa en tyk Rotte, som han med en Exekutions fuldstændige Ceremoniel havde ladet hænge i Midten af et særskilt indrettet Rum! Jeg spurgte, hvad dette skulde betyde. Herpaa svarede han mig, at denne Rotte havde begaaet en Handling, der var kriminel og efter Militær-Lovgivningen medførte Dødsstraf, at den havde besteget Voldene af en Papfæstning, som han havde staaende paa et Bord i hiint Rum, og fortæret to Skildvagter, der vare forfærdigede af Fyrsvamp og stode paa Post paa en af Bastionerne, at han havde holdt Krigsret over Forbrydersken, at hans Hund havde fanget Rotten, og at den strax var bleven hængt, saaledes som jeg saa, og at Liget skulde blive hængende histhenne for Publikums Øine i 3 Dage — til et afskrækkende Exempel."

Naturligviis havde en Mand, hvis Idealer ere Kapucinerklæder og standretlig Exekution af Rotter, liden Tid til at tænke paa sin Kones Hjertes-Hemmeligheder. „Denne Soltikow", sagde han en Aften paa et Hofbal til Hr. Tschoglokow, da Soltikow og Catharina sade ved Siden af hinanden, „denne Soltikow er ved Gud en fiffig Karl. Han lader os troe, at han elsker min Kone, Storfyrstinden; men forlad Dem kun paa min Ven, - jeg maa sige Dem det, fordi De er min Ven - forlad Dem kun paa, at det er Deres Kone, Madame Tschoglokow, som Soltikows hyppige Besøg ved Hoffet og alle hans Opmærksomheder gjælde." — Hvilke Tanker man havde om dette Forhold paa høiere Steder, fremlyser af en Samtale mellem Storfyrstinden og Madame Tschoglokow, der som Keiserindens Beslægtede og Fortrolige ganske sikkert kun udtalte, hvad der var bleven billiget af denne. Begyndelsen af denne Samtale, som bliver meddeelt i sit hele Omfang, er af en meget delikat Natur; i Løbet af samme heder det derpaa: „Jeg lod hende uden Afbrydelse sige, hvad hun vilde, og havde ingen Anelse om, hvortil hun sigtede; jeg var en Smule overrasket og vidste ikke, om det var en Fælde, som hun opstillede for mig, eller om hun meente det ærligt. I det Øieblik, da jeg anstillede disse Betragtninger hos mig selv, sagde hun: „Nu skal De see, om jeg elsker mit Fædreland og hvor oprigtig jeg er. Jeg tvivler ikke paa, at De nærer en særdeles Tilbøielighed for En eller Anden - jeg overlader Dem Valget mellem Serge Soltikow og Leon Narischin. Tager jeg ikke feil, saa er det den Sidste." — Til Svar herpaa udbrød jeg: „Nei, nei — ganske sikkert ikke." — Hun ytrede videre: „Nuvel, naar det ikke er ham, er det ufeilbarligt den Anden." Hertil svarede jeg ikke et Ord, og hun vedblev: „De skal faae at see, at jeg ikke er den, som vil stille dem Vanskeligheder i Veien." Jeg spillede den Eenfoldige til saadan Fuldkommenhed, at hun ofte lod mig høre ilde derfor."

Dette tildrog sig i Paasken 1754; den 20de September samme Aar blev Storfyrstinden Moder til en Søn, der 42 Aar senere skulde bestige den russiske Keiserthrone som Paul den 1ste. Hele Riget, ligefra Keiserinden ned til den laveste Livegne, jublede af Glæde ved Efterretningen om, at den allerede i 9 Aar forgjæves ventede Thronfølger nu endelig var kommen. Mange, mange Millioner ere bevægede, kun et eneste Menneske i hele det vidtløftige russiske Rige lader sig ikke forstyrre i sin Leg med Papfæstninger og Tinsoldater. Keiserinden lader den nyfødte Dreng bringe til sine Værelser, og Moderen venter forgjæves med Længsel paa at skue sit Barn. Om Moderen bekymrer Ingen sig; hun ligger timeviis, uden at Nogen seer til hende. Hun er halvdød af Tørst. Vinduerne

Bjørnejægerens Familie, efter Maleri af K. Bergslien.

i hendes Værelse slutte saa daarligt til, og der er ovenikjøbet saamange Døre deri, at hun hele Tiden ligger i den stærkeste Træk og snart maa kjæmpe med en heftig Gigt foruden de øvrige Lidelser. Hvad Storfyrsten angaar, har han aldeles ikke ladet sig see, da han netop er beruset, og Keiserinden kan ikke skille sig ved Barnet. Foruden Gigten angriber nu ogsaa en voldsom Feber Storfyrstinden. „Uagtet alt dette blev den Opmærksomhed, man viiste mig, den samme; jeg saa Ingen, og der kom Ingen for at spørge mig, hvorledes jeg befandt mig, og om jeg ønskede Noget. Nu viiste endelig Storfyrsten sig et Øieblik, men han gik strax igjen bort, da han - som han sagde - ikke havde Tid til at blive hos mig. Jeg havde intet Andet at gjøre, end at ligge i min Seng og græde og jamre mig; kun Madame Wladislawa var hos mig i mit Værelse; hun beklagede mig inderligt, men kunde ikke skaffe mig nogen Hjælp. Jeg havde aldrig nogen Forkjærlighed for at vække Beklagelse eller selv beklage mig. Min Sjæl var for stolt dertil, og alene Tanken om at være ulykkelig var mig utaalelig; hidindtil havde jeg gjort Alt for ikke at synes det." . . . . I Sandhed, der behøvedes endnu mange og haarde Stød af Skjæbnen til at omdanne denne en ædel Kvindeligheds Stolthed til hiin Haardhed, som bemægtigede sig Ruslands Throne og deelte det ulykkelige Polen; endnu mange Aar vare nødvendige, førend den elskelige Storfyrstinde Catharina kunde blive hiin Keiserinde, som man med fuld Føie pleiede at kalde Nordens Semiramis. Thi den Sætning, „at Ulykken gjør Menneskene bedre", er i Virkeligheden dog ikke meget mere værd, end mange andre, som man seer benyttede til „Forskrifter" ved Skriveøvelserne i Elementarskolerne.

For at gjøre den stakkels Lidende en liden Glæde i al hendes Elendighed, sendte Keiserinden hende en Gave af 100,000 Rubler. „Denne Gave kom mig meget beleiligt, da jeg ikke eiede en Skilling og var i høieste Grad forgjældet." Men hvad skeer en fire, fem Dage senere? En keiserlig Sekretær indfinder sig hos hende og bønfalder hende om for Guds Skyld at tilbagegive ham Pengene til Keiserinden. „Da Storfyrsten fik Nys om den Foræring, Keiserinden havde gjort mig, geraadede han i en frygtelig Vrede over, at hun ikke havde givet ham den. Han foreholdt Grev Alexander Schuwalow det med stor Heftighed. Denne skyndte sig at underrette Keiserinden derom, og hun sendte paa Stedet Storfyrsten en Sum, der var lig den, man først havde skjænket og siden igjen berøvet mig." . . . „Efter min Søns Daab blev der ved Hoffet foranstaltet Festligheder, Illuminationer og Fyrværkerier. Hvad mig angaar, laa jeg syg tilsengs og led af en dræbende Kjedsomhed. Endelig valgte man den syttende Dag efter min Nedkomst til at meddele mig to overmaade behagelige Efterretninger paa een Gang: først, at Serge Soltikow var bleven beordret til at overbringe Efterretningen om min Søns Fødsel til det svenske Hof, og dernæst, at Fyrstinde Gagarins Bryllup var bleven fastsat til den næste Uge — det vil i ligefremme Ord sige: man havde berøvet mig begge de Personer, som jeg gjorde mest af blandt mine Omgivelser." . . . Serge Soltikow reiste bort, Fyrstinde Gagarin giftede sig, og . . .

Og her slutter den Deel af Manuskriptet, som Forlæggeren velvilligen har overladt mig til Gjennemlæsning og Benyttelse ved denne Anmeldelse. Den øvrige og langt mindre Deel, der omfatter Aarene 1754—1758, befinder sig endnu i Trykkeriet. — Læseren vil dog allerede nu være sat istand til at bedømme, hvilke Forventninger han kan gjøre sig af dette Værk. Hvor interessant, pikant, skarp og aandrig hun end er i Skildringen af de daværende politiske Forholde og i de leilighedsviis henkastede Bemærkninger angaaende det tydske Rige, Østerrig, Preussen, Frankrig og England, har jeg dog i dette Referat indskrænket mig til at give en reen og uforfalsket Fremstilling af Catharinas Hjerte og Charakteer. Det forekommer mig nemlig, at disse Memoirers historiske Værd netop bestaar deri, at de vise os Billedet af Catharina før Aaret 1762. Billedet af Catharina efter dette Aar have vi, og det er bleven bedømt forskjelligt af næsten Enhver, der har skrevet om hende. Nogle have enthusiastisk priset hende, og og hyldet hende som „Nordens Lys"; Andre have ligesaa lidenskabeligen anklaget hende for at være en grusom, ærgjerrig og troløs Fyrstinde. Jeg antager, at disse Memoirer, idet de analytisk vise os, hvorledes ædel Stolthed forvandledes til Herskesyge, og ægte kvindelig Trang til Kjærlighed gik over til lav Lidenskab, ville sætte Catharinas fremtidige Historieskriver istand til at fælde en retfærdig Dom over hende, da de give ham den Maalestok, der for Bedømmelsen af Personligheder, selv om disse allerede forlængst tilhøre Historien, er den eneste rigtige, nemlig: den menneskelige!

Bjørnejægerens Familie,

Maleri af K. Bergslien.

Vi give her vore Læsere et Billede af vor Landsmand Bergsliens seneste Genrebillede. Motivet er taget af det norske Folkeliv og fremstiller en Vossebonde, en Mand

*) Allerede i April Maaned d. A. modtog Red. fra en ung Kunstner i Düsseldorf nærværende Skizze med Afbildning, men tilfældige Omstændigheder have hindret Optagelsen indtil nu.

i sin bedste Alder, som, fuldt udrustet til Jagten, tager Afsked med sin Familie, førend han giver sig i Kast med sin gamle Uven, Bamsen. Og denne Afsked er saa sand og kraftig opfattet — vi see her, hvorledes den modige Bonde leger med sin yngste Søn, og Moderen, i fuld Fortrøstning til sin Mands Mod og Jægerlykke, smilende ledsager den Lilles Dands ved at klappe i Hænderne. Hun har ladet Rokken hvile, og hendes Tanker dvæle ved Manden og Barnet. Glæde og Stolthed er udtrykt i hendes Træk - maaskee tænker hun ogsaa et Øieblik paa den alvorlige Kamp, som forestaar Den, der nu sidder saa sorgløs og fornøiet i sin Families Skjød. Men der findes ikke den usmagelige Sentimentalitet i dette Billede, som man er saa vant til at see i det yndede Motiv „des Jägers Abschied", hvilket Tydskerne aldrig kunne blive trætte af at male, og hvor man seer de ømmeste Favntag og bededagsligste Ansigter, og en Mand i grøn Kjole med blanke Knapper, i Phantasihat og blankpudsede Kravestøvler, og med en ziirlig Jagttaske, og hvor det Hele i værste Fald dreier sig om at skyde Harer.

I dette Billede derimod, hvor Manden gaar en Kamp imøde paa Liv og Død, en Kamp rigtignok, som ikke er den Første, forbliver han og hans Familie - ikke letsindige eller ligegyldige for Faren - nei langt fra, men Manden kjender saa godt sit Mod og sin Styrke, og hans Hustru har en saadan Tillid og Tro til sin Mand, at hun for hans Skyld ikke nærer nogen Frygt. At Manden gaar ud, bevæbnet med sin Bøsse og en vældig Tollekniv, at han bliver borte et Par Dage maaskee, og da vender seirrig tilbage, førende med sig Bjørnens Hud og Skaller som Trophæer - dertil er Familien saa vant, at en saadan Begivenhed forekommer den ganske i sin Orden.

Paa Huusvæggen og over Indgangen hænger ogsaa Vidnerne om Mandens Seire over denne hans gamle Arvefiende. Mægtige Bjørneskaller pryde den øverste Bjelkerad og de udskaarne Dørstolper, som bære Svaltaget. Men ogsaa andre Rovdyr tilintetgjør vor Jæger: paa Buvæggen er opspigret de jordiske Levninger af en dygtig Ørn, og som en fredelig Kontrast til Minderne om alle de bestandne Kampe, - men ogsaa en Trophæ fra Jagten - spreder i Midten af Svalen et Par mægtige Reensdyrhorn sig ud over Gruppen.

Bjørnejagten har været Familiens Beskjæftigelse fra Fædrenes Tider - den unge Bonde er ikke den første af sin Slægt, som er Bjørneskytte. Allerede den Masse af

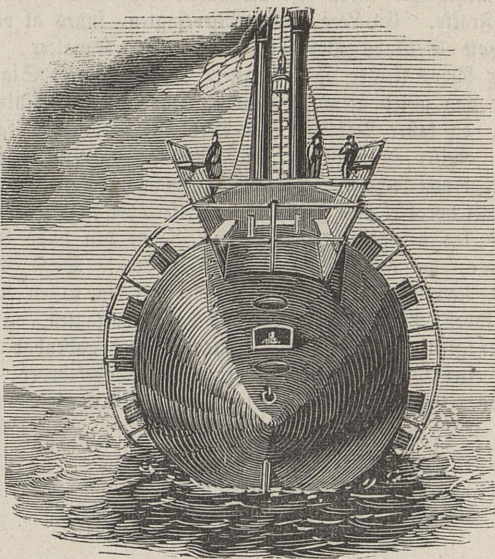

Tværsnit.

Bjørneskaller, som vi see paa Væggen, synes at vidne herom. Men det bedste Beviis er dog Gamlen, som sidder i Huusgangen. Han er den eneste i Billedet, som er alvorlig. Dog, det er ikke Bekymringen for Udfaldet af Kampen, som bringer ham til taus at stirre ud for sig - han tænker paa fordums Dage, hvor han selv var ung, og hvor det var ham, som gik ud at møde Bjørnen. Han tænker paa sine gamle, stivnede Lemmer, og beklager, at han ikke mere kan være med, ikke mere selv kan nyde Æren for at have nedlagt Bamsen.

Men Æren vil blive i Familien, derfor er der sørget: Gutten, som ligger ved Moderens Stol, har alt Smag for Jagten, og der bliver gjort Alt, for at nære og udvikle denne Lyst. I de lange Vinteraftener har Faderen skaaret ham en Bue, og nu gjør han intet andet den hele lange Dag, end at skyde efter Spurve og Smaafugl, og mangenen har allerede maattet bide i Græsset for hans velrettede Pile. Der er saaledes ingen Grund til at antage, at Vesleola vil gjøre Familien Skam.

Der ligger i det hele Billede et Liv og en Friskhed, som gjør det i høieste Grad tiltrækkende. Figurernes Sammenstilling er vel gjennemtænkt, og den udskaarne Svalgang med sine originale Prydelser gjør ogsaa Sit til at give det Hele et malerisk Præg. En Biting ved Billedet vil vi endnu bemærke: paa den midterste Dørstolpe findes blandt Udskjæringerne ogsaa en plump Fremstilling af Samson med Løven. Saa ubetydeligt dette muligens forekommer, saa har det udentvivl dog en dyb Betydning. Maleren har her ligesom villet give os Vished om den forestaaende Jagts Udfald. Men selv om dette ikke var, vilde man dog, naar man forlod Billedet, intet Øieblik tvivle paa det heldige Resultat - saa megen Sikkerhed og Tillid ligger der i de forskjellige Physiognomier.

Bergslien er født paa Voss og har modtaget sin første kunstneriske Uddannelse ved Akademiet i Antwerpen.

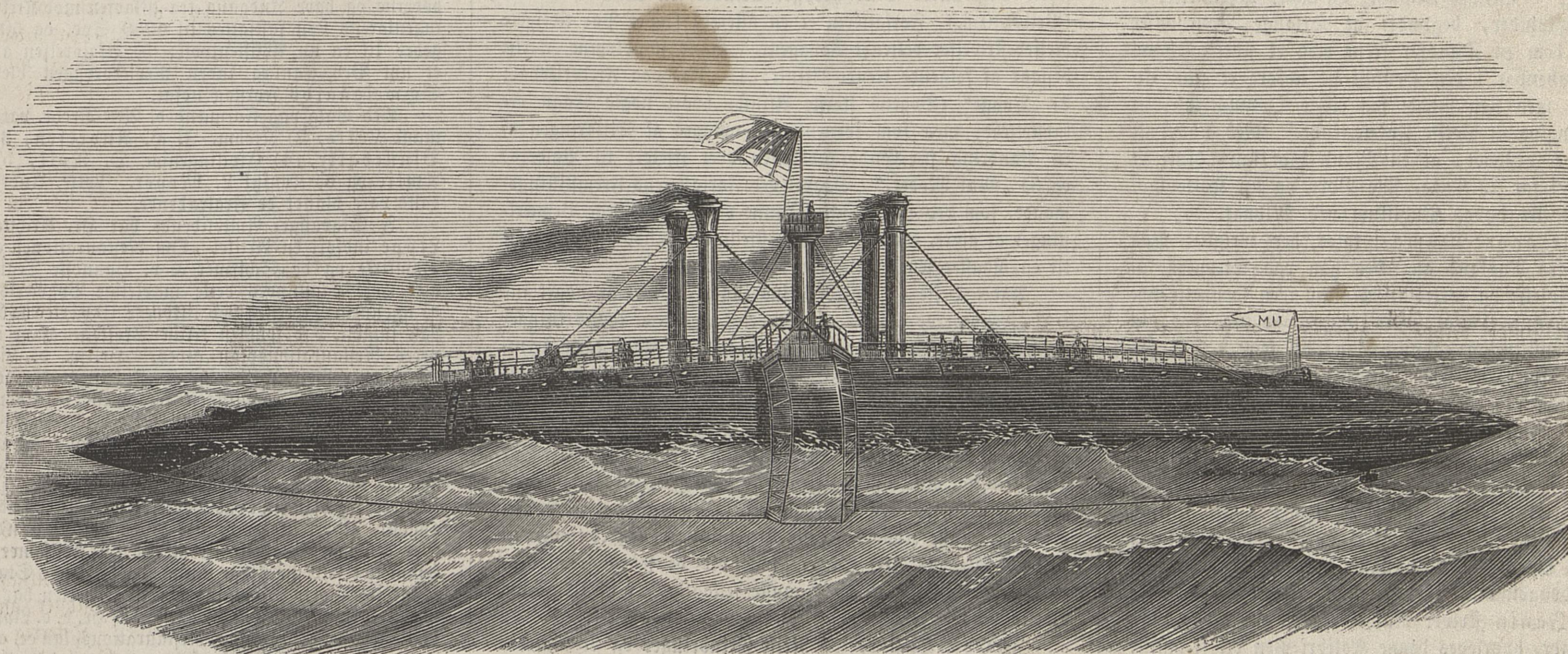

Det Winanske Dampskib „Ocean."

Senere har han været i Paris og opholder sig for Tiden i Düsseldorf. Hans omtalte Maleri, der for nogen Tid siden var udstillet i Düsseldorf, blev almindelig beundret. Bergslien hører i det Hele taget til Düsseldorferskolens bedre Genremalere.

Det Winanske Dampskib „Ocean."

Dette eiendommelige Skib, som løb af Stabelen den 6te Oktbr. i Baltimore, er efter en aldeles ny Plan konstrueret af DHrr. Winan, Skibsbygmestere i hiin By. Det er heelt af Jern og har hverken Master eller Ræer, saasom det udelukkende fremdrives ved Damp. Da det er uden Kjøl, Skjæg og Boug, saa er Vandets Modstand langt ringere, end ved den almindelige Bygningsmaade. Det er 180 Fod langt og 16 Fod bredt, altsaa mere end 11 Gange saa langt som det er bredt, medens de hurtigste af de hidtil brugelige Sødampskibes Længde neppe er 8 Gange saa stor som deres største Bredde. Den Omstændighed, at alle ydre Dele af Skibsskroget ere hvælvede, betrygger Skibet imod de stærke Søer, som paa et almindeligt Fartøi med fladt Dæk og Skandseklædning har langt større Magt, end her, hvor de strax flyde af til alle Sider, uden at kunne trænge ind i Skibet. De fire Dampmaskiner, som ere Høitryksmaskiner, ville i Forening kunne udøve en større Kraft, end det nu er Tilfælde med de kraftigste Dampskibe, og Kjedlerne, som i Plan og Konstruktion ere lig Lokomotivkjedler, kunne i 24 Timer fortære omtrent 30 Tons*) Steenkul. Allerede i en rolig Sø kan dette Dampskib ventes at skyde større Fart, end de almindelige Dampskibe, da Vandets Modstand er ringere og den fremdrivende Kraft større ved det, end ved disse; men Hovedfordelen ved den nye Bygningsmaade vil dog være i stormfuldt Veir, hvor det i Følge sin Bygning vil med Lethed kunne passere igjennem de tungeste Søer, uden at Skibet betynges af Styrtesøer. Da det er aldeles af Jern vil det være mindre udsat for Ildsvaade, end ellers, og ved et Sammenstød er der mindre Fare, da Fartøiet bestaar af flere lufttætte Afdelinger, hvoraf een, ja endog flere, kunne fyldes med Vand, uden at det derved vil komme til at synke.

*) En Ton = 2000 Pund.

Skibet er hovedsageligen bestemt til Passageerfart og til Befordring af saadanne Varer, som kunne svare en høiere Fragt. Med 200 Tons Kul vil det have Rum for omtrent 20 Passagerer af første Klasse, de forenede Staters Post og en Deel kostbare Varer, som Kontanter, Guld og Sølv 2c. Skibets Opfindere, DHrr. Winan, troe, at det ei alene vil befindes mere hensigtsmæssigt, men at det ogsaa vil svare bedre Regning, end de hidtil brugelige Dampskibe.

Pariser-Nyheder.

Paris, 27de November 1858.*)

Paris har en magisk Time, og dersom vi ikke feile, har den netop slaaet — Medlemmerne af Modens store Familie finde hinanden igjen efter nogle Maaneders Adskillelse, thi mod Enden af Juni er ingen ægte Pariser i Paris — Rom er ikke Rom. Man mødes i Operaen, paa Boulevarderne, i Boulogneskoven — Overraskelse og Udraab, Anekdoter og Reiseindtryk! Nogle vende tilbage fra Venedig; flere af vore egne Bekjendte have i Sommer spiist Iis i Café Florian og beskuet den vidunderlige Kanal fra Piazettaen; Andre komme tilbage fra Tydsklands Bade- og Spillehuse, atter Andre fra Slotte og Villaer. Farvel Bellini og Verdi, som lade deres Toner høre i felicissime Venizia, Farvel gyldne Drømme om at sprænge Spillebanke langs Rhinen. Farvel rankeklædte Høie, elegiske Vandringer i Maaneskin — Paris kalder alle sine permitterede Børn tilbage efter Ferierne.

*) Vi modtoge denne Korrespondence i forrige Uge, men for seent til at den efter Forf.'s Ønske kunde komme ind i f. Nr. Red.

Paris har altsaa begyndt sit Vinterfelttog: Keiseren styrer Verden fra Compiègne, enhver Dame paa Moden har sin Modtagningsaften (om Gemalen er der aldrig Tale, han er Gjæst som de Andre), fire nye Pragtbilleder fylde daglig Louvres Sale, de smaae Theatre overbyde hinanden i Urimeligheder. Oedip river sine Øine ud i Théatre français, og hvad der synes at være det Vigtigste: samtlige Gudinder, hvis Nische er en Operaloge, have atter indtaget deres Pladse, og Hundreder af Lorgnetter hilse det smukke Syn.

Det var om dette Syn vi vilde fortælle lidt. Da vi i Bal-Toilette havde indtaget vor Plads i en af disse smaae silketrukne Loger, troede vi os hensat i Drømmenes Verden; en Duft som fra Kalypsos Ø strømmede os imøde, en dæmpet Musik syntes blot bestemt til at danne Akkompagnementet til den sagte Hvisken i Logerne, - funklende Juveler udfordrede vore Blikke, men vore beskedne norske Øine vilde ikke ret oplade sig for at møde alle disse blottede Skuldre og brændende Blikke, - vi vide ikke hvad det var for en Alf, som i hiint Øieblik fortalte os et Eventyr om et lidet Huus ved Søen i Norge, hvor der er godt at være, og om de gode, hellige Tanker, der

ledsage Ringheden. En Bifaldsstorm vakte os. En sexten-aarig Debutantinde, Emma Livry, modtoges, som man i Paris modtager sexten Aar og en yndig Skikkelse. Denne unge Dandserinde nedstammer direkte fra Olympen; Forældre, Bedsteforældre og Ahner i alle bekjendte Led have været Dandsere, dog have de alle af Beskedenhed holdt sig i anden Rang - til Erstatning synes Mademoiselle Emma at være kaaret til Terpsichores egen Yndling. Vi give os ikke af med at analysere Entrechats, og saae endnu blot Sylphide-Vingerne og hendes sexten Aars Duun - hun er endnu blot en Drøm, en Taage - Paris vil kun altfor snart forvandle hende til et Fruentimmer. Hun optraadte i den gamle Ballet „Sylphiden", som ikke morede. Alle disse Forvandlinger og Optagelser i Luften forekom forældede og modtoges af et gammelt blaseret Barn, der har revet ganske andet Legetøi istykker, siden man sidst bød det dette. Af Schneitzhoeffers Opera have vi kun beholdt en enkelt Melodi; vi ere for lidet musikalske til at kunne samle os i et Musikhav, hvis Bølger for første Gang rulle forbi vore Øren, men Publikum var henrykt, skjønt første Tenor var forkjølet, og da den fornemme Verden aldeles ikke taaler, at dens første Tenor er et Menneske, var Stakkelen hiin Aften vistnok den ulykkeligste Mand i Frankrig, Belgien og Navarra; man knurrede høit over at Angeline ikke synes at ville vende mere tilbage fra Italien, end Marlborough i Romancen; og det hjalp ikke at man havde laant Alexandre Michel, der faar alle kronede Hoveder i Europa til at lee, ligetil Selvherskeren over alle Russer og den parisiske Sultan. Schneitzhoeffer har ikke fandet den gamle Sats, at en Mand med et umuligt Navn ingen Lykke kan gjøre i Frankrig, dog faldt Spotte-gloser ned som Hagl. I Logen fortaltes en Historie om en Mand, der hedder Lamicaragoule. Det er ikke forbudt at hedde Lamicaragoule, men det er langt, saa langt, at hans Udkaarede brød med ham tre Dage for Bryllupget, fordi hun ikke kunde vænne sig til at sige: „Lamicaragoule, jeg elsker Dig." Henved Midnat, da man, overmættet af Sang og Sylphider, begyndte at forlange Bournouser og Paletots, kom en Dandser frem med et skotsk Shawl i Haanden, aabenbar i den Hensigt at udføre et pas de shawl alene, men han mødte saa ringe Opmuntring, at han maatte opgive sit skotske Foretagende. Med lidt Takt vilde han have forstaaet, at en Mand blot kan udføre et pas de shawl for sin Kone, sine Børn og sin Kokkepige, men at Sligt ikke bydes Publikum ved Midnat.

Om Alexandre Dumas tales her ivrigt. Paa Tilbagereisen fra Rusland angrebes han paa Stepperne af en heftig Forkjølelse og førtes til Moskau i en foruroligende Tilstand, dog synes senere Efterretninger at tyde paa, at hans stærke Konstitution endnu engang vil seire. Til den evige Jøde sagde Engelen: Vandre! Til Alexandre Dumas har han sagt: Vandre og skriv! og Følgen er, at Parises Blade myldre af hyperboræiske Breve, hjemsendte af den utrættelige Fortæller. Vi skylde dog at sige, at flere af disse Breve ansees for apokryphiske. Det tartariske Kjøkken lader ikke til at behage ham: „sans moi", siger han, „var jeg omkommen af Hunger", men Alexandre er et alsidigt Talent, han forstaar ligesaagodt at tillave et pikant Middagsmaaltid som et ditto Drama.

Jules Janin skriver Rachels Biographi, og man imødeseer spændt, hvorledes denne Kolibri-Pen vil fremstille den store Kunstnerindes Eventyr-Liv.

Skjønt Emile de Girardin har brukket sin Arm, vil det Værk, han har arbeidet paa i 11 Maaneder, ligefuldt udkomme den 4de Decbr. under Titelen „Questions de mon temps" i 12 Bind, hvert paa 6 til 700 Sider og med saa fiin Tryk, at der mindst er Materie til 24 almindelige Bind. Det er alle hans Artikler i „La Presse" fra 1836 til 1856, altsaa 20 Aars Campagne. Bogen har til Motto Dantes Cercando i vero og to Dedikationer, den ene: Til mine Fiender, den anden: Til mine Venner. Et Forord forklarer ved hvilke Overgange Forfatteren er kommen til sine Konklusioner. Dette Værk kommer ikke i Boghandelen, da der blot trykkes 500 Exemplarer til 72 Franks, og naar 500 Subskribenter have tegnet sig, indtages Subskriptionslisterne.

Hoffet er endnu i Compiègne. Blandt de Indbudne er, foruden Keiserparrets sædvanlige Omgivelse, Alfred de Vigny, som jo rigtignok er Greve og det fortrinligste Portræt af en gammel Seigneur fra fordums Tid, lidt affekteret, lidt manieereret, men altid fiin og pikant, altid talende langsomt og afmaalt, som om han Draabe for Draabe vilde dryppe til Dig den Æther, han har i Hjernen; - endvidere Merimée og Jules Sandeau, som vi ikke kjende, samt Dagens Celebritet, Octave de Feuillet, et indtagende Geni paa nogle og tyve Aar, lidt forskrækket, lidt undseelig over al den Cour, der gjøres til ham, men det har ingen Fare, han bliver snart krigsvant. Hans sidste Drama, „En fattig ung Mands Roman", der iaften skal spilles for Hoffet i Compiègne, er saa smukt, at vi strax ville oversætte og hjemsende det, ledsaget af en nøiagtig Skildring af den hele mise en scene, forsaavidt den er anvendelig hos os. I Compiègne morer man sig som man kan, ofte mat nok forsikre Indviede. Keiseren synes blot oplivet, naar han holder Lord Palmerston i Knaphullet. Dagens Anvendelse er følgende: Om Morgenen har Enhver sin Frihed og faar paa sit Værelse den Frokost, han ønsker. Kl. 11 underrettes Gjæsterne om hvad man skal foretage sig om Dagen, med mindre en stor Jagt er bleven annonceret Aftenen forud; man gjør nu Udflugter tilhest og tilfods i Skov og Omegn, det sædvanlige Maal er et gammelt Feodal-Slot i Nærheden, som Keiseren lader restaurere. Kl. 5 er man tilbage, og har nu atter to Timers Frihed. Kl. 7 spises til Middag i Galla, hvorpaa Kaffen drikkes i Salonnen. Skuespil eller Dands begynder tidlig og Kl. $11\frac{1}{2}$ skilles man. Om Morgenen inden Kl. 11 kunne Kavalererne komme ned i Frakke. En Leeg, kaldet Rævejagten, synes at være det høie Selskabs Hovedfornøielse. En Kavaleer, der agerer Ræv, skjuler sig i Krattet. Paa et givet Signal sætter han afsted gjennem Krat og Skov paa de skjulteste Veie, og kaster Papiirstrimler efter sig, hvor han farer hen. Keiser og Keiserinde med samt deres Gjæster gjøre nu Jagt paa Ræven, og hver Gang man finder en Papiirstrimmel høres et høit Jagtskrig. Keiserinden skriger „Vov! vov!" saa det gjenlyder i Skoven, sagde den unge Hofkavaleer, der beskrev os Legen. For nogle Dage siden havde Ræven et Uheld. Han forvilder sig til en Kant af Skoven, hvor man intet vidste om Rævejagten, og da Skildvagten seer en Mand snige sig om, aabenbar paa Luur efter Nogen, tror han det er en Keisermorder, og anholder ham. Heldigviis legitimeredes han snart som Ræv af de forfølgende Jægere.

Literatur.

Fra Feilberg & Landmarks Forlagsboghandling er Juleliteraturen bleven forøget med en usædvanlig smukt udstyret Bog under Titel **„Nogle Minder fra 1858** af H. R. (Priis 40 ß.) Forfatteren er en allerede fra et Par tidligere Reisebeskrivelser bekjendt Voyageur. Hans nyudkomne Skrift bestaar af følgende trende Afsnit: 1) „Ude paa Frederiksdal; 2) „Vaage" (Bogens største Afsnit, hvori nogle Sagn ere indflettede, men som fornemmelig optages af Skildringen af en Vandring fra Gudbrandsdalen over Fjeldet til Valders) og 3) „Min Moder." Saavel ved Forfatterens Fremstillingsmaade, som ved enkelte Fakta kunne vi have adskillige Bemærkninger at gjøre, men skulle af forskjellige Grunde gjemme disse til en maaskee senere følgende Anmeldelse.

Andet Hefte af **Aalls Erindringer**, hvilket er naaet ind i Begivenhederne i 1813, er særdeles rigt paa Anmærkninger og Henviisninger fra Udgiverens Haand, og Aalls egen Fremstilling kan derved i flere Stykker berigtiges eller fuldstændiggjøres. Navnlig er dette Tilfældet hvad angaar Begivenhederne i 1809 og Prinds Christian Augusts Forhold. De af Udgiveren her tilføiede Anmærkninger (hvortil senere et Par nye Aktstykker ville komme) tjene end yderligere til at retfærdiggjøre Prindsen for den mod ham reiste Mistanke om Forræderi mod den danske Konge. Aalls Beretning om Expeditionen til Anholt (Bogens 21de Kap.), som ved de senest fremkomne Kilder har viist sig at være ganske feilagtig, er af Udgiveren aldeles omarbeidet.

Af Chr. Hansteens **Reise-Erindringer** og Livsbilleder er udkommet 2det Hefte, hvori den sibiriske Reise fortsættes.

I en forresten velvillig Anmeldelse af **Hærmændene paa Helgeland**, som Aftenbladet Nr. 289 indeholder, antydes, at „Literaturhistorien maaskee engang aabent vil udtale, at det ikke var alene ved egen Kraft, men først befrugtet ved en yngre og talentfuldere Landsmands Aand, at han (Ibsen) fik Magten til at bære nationale Charakterer frem i Sagastiil." Ved Spørgsmaalet om hvem denne „yngre Landsmand" er, der har været Ibsens Forgjænger i hans dramatiske Behandling af vor Oldtid, ville vel de Fleste snarest tænke paa Bjørnson. Men Sagen er den, at Bjørnsons Digterproduktioner, hvorved en Paavirkning var mulig, ikke ligge forud, men samtidigen med Ibsens. „Mellem Slagene" gik omtrent samtidig med „Hærmændenes" Indleverelse til det danske Theaters Direktion, og „Halte-Hulda" og „Hærmændene" bleve paa een Tid færdige. At ingen Paavirkning af den ene Digters Arbeider paa den andens her har fundet Sted, vil og bedst sees af deres høist forskjellige Behandling af Stoffet. Ligheden er kun den, der nødvendigviis maa fremgaae af selve Bekjendtskabet med Sagatiden og noget Øie for dens Momenters Bevarelse i Nutiden. Ikke engang „Synnøve Solbakken" ligger, efter det Kjendskab vi har til Forfattelsen af „Hærmændene", saa langt forud for dem, at nogensomhelst „Befrugtning" derved vilde været mulig. Ligesaalidt som altsaa nogen af disse Digtere kan frakjendes den Ros, at de i sine Dramaer have slaaet ind paa en fra deres Forgjængere forskjellig Behandling af vort Oldtidsliv, ligesaalidt kan denne Ros hverken for den Ene eller den Andens Vedkommende forringes ved Tale om Efterligning. Efter vort Kjendskab til Literaturhistorien maa vi derfor sige, at den aldrig vil komme til saadanne Udtalelser, som Anmelderen forudsætter, medmindre dens Aktstykker skulde være gaaet ganske tabte. Thi Literaturhistorien kan ligesaalidt som nogen anden Historie blive staaende ved aabenbare Anachronismer. P. B. H.

Dansk Literatur. Paa den Gyldendalske Boghandlings Forlag er udkommet: 1) Die Verfassungs-Zustände der Dänischen Monarchie und der Deutsch-Dänische Conflict, dargestellt und erörtert von H. J. A. Raaslöff (Priis 44 ß), et vistnok hensigtsmæssigt Skrift til at orientere sig i det nærværende indviklede dansk-tydske Spørgsmaal; 2) Prædikener, holdte i Aarene 1854 til 1858 af Biskop H. Martensen (Priis 1 Spd. 12 ß), hvilken Samling (et Udvalg af de af Biskoppen i det betegnede Tidsrum holdte Taler) anbefale sig ved den Klarhed, logiske Styrke og Tankefylde, som Forfatterens øvrige Arbeider; 3) R. Nielsens Tale ved Reformationsfesten 1858 (Priis 11 ß), handlende om „Aandsforbrydelsen, Forbrydelsen mod den evige Sandhed", og 4) Ung og gammel, en Fortælling udgivet af Conradi, en Forfatter, der først henledede Opmærksomheden paa sig ved sine mærkelige „Uddrag af en Afdøds Dagbog", og som siden (ved en Fortælling „Ellen") har slaaet ind paa Landsbyhistoriens Felt, skjønt maaskee med mindre Held, end i hiint første Arbeide og nærværende Fortælling. (Priis 33 ß.)

Norge.

Christiania. Sidste Søndag foretoges, efter Opfordring af endeel af Byens Borgere, en stor Procession til Statsraad Vogt, for at tolke ham Medborgeres Agtelse i Anledning af hans Tilbagetræden fra sin lange og betydningsfulde offentlige Løbebane. Advokat Kildal førte Ordet i den af Forsamlingen udvalgte Deputation, og efterat Statsraad Vogt havde besvaret hans Tale, udbragte den utallige udenfor dennes Bolig forsamlede Menneskemasse et nifoldigt Hurra.

— I Formands- og Repræsentantmøde den 22de Decbr. forhandledes blandt Andet 1) angaaende Vægternes Afløsning ved 50—60 Konstabler, hvilken Sag imidlertid ikke blev endelig afgjort; 2) Efter Telegraphdirektørens Forslag bevilgedes 1150 Spd. til en indenbyes Telegraphindretning eller Polititelegraph med Stationer paa Raadstuen, Brandvagten, Sagene og Grønland; 3) Til Udsalgsboder for Grønsager bevilgedes 17000 Spd. (Disse Boder skulle følge Bagsiden af Slagterboderne og have Indgang fra Pladsen mod Kirken; 4) Stadsingeniørens Løn fastsattes til 1250 Spd. og 500 Spd. bevilgedes til en ny Assistentpost; 5) Afgjørelsen af Sagen ang. et nyt Bryggeanlæg inden Revierbryggen blev efter Prof. Schweigaards Forslag udsat.

— Ved Valg paa Formænd d. 23de Decbr. valgtes: 1) Kjøbmand Løkke, 2) Kjøbm. J. H. Andresen, 3) Muurmester Binneballe, 4) Civilingeniør O. Roll, 5) Kjøbm. Th. Amlie og 6) Konsul L. Meyer. Løkke, Andresen og Binneballe vare blandt de Fratrædende.

— I Stavanger Amtstidende har Hr. Architekt Fr. v. der Lippe indført en Artikel „Om Restaurationen af Stavangers Domkirke og de Schirmer & v. Hannoske Tegninger", hvori med Føie paaskyndes dette mærkelige Bygværks Renselse fra de igjennem Tidernes Løb tilkomne Udvæxter og Paaklistringer, paa samme Tid som en kritisk Drøftelse af de nævnte Kunstneres Restaurationsplan gives. Hr. v. d. Lippe retter sin Klage over Restaurationens Forsinkelse deels mod Kommunen og deels mod „Foreningen for norske Fortidsmindesmærkers Bevaring." Herved kunne vi først bemærke, at om end Kommunen af Hensyn til andre paatrængende Krav ikke iaar har faaet det til Restaurationen fornødne Laan, er der ingen Tvivl om, at Stavanger, „skjønt en vestlandsk By", i næste Aar vil faae det; og dernæst, hvad Bebreidelsen mod den nævnte Forening angaar, at det ikke er dennes Sag, at henvende sig til den eller den om Tilladelse til at yde sin Assistence, men at Vedkommende selv maa søge denne, og dette har Stavangers Kommune ikke gjort. Foreningen altsaa hverken har eller kan have nogen Forpligtelse i denne Sag. En af Hr. v. d. Lippes Hovedanker mod Schirmer & v. Hannos Restaurationsplan er, at Kirkens Vestfaçade (Vaabenhuset) skal restaureres i en med Kirkens ældste Deel, Skibet, stemmende Stiilart, uagtet den „er flere Aarhundreder yngre end Skibet." Men denne Anke falder sammen, naar man veed, at den nyeste og kyndigste Undersøgelse har godtgjort, at denne Alders-Forskjel ikke, som tidligere antaget, finder Sted, men at Skib og Vaabenhuus ere af samme Ælde. En anden Anke gjælder Vinduernes „kjælderagtige Forhold"; men da dette Forhold formodentlig staar i Forbindelse med det praktiske Hensyn, at skaffe Kirken det fornødne Lys, bliver den vel ogsaa af mindre Vægt. Hvad Restaurationen af Kirkens Indre angaar, have ogsaa vi hørt kyndige Folk udtale sig for Fjernelsen af Orgelpulpituret, hvilket Hr. v. d. Lippe kræver. Derimod er det vel tvivlsomt, om Prædikestolen, der skal have virkeligt Kunstværd, burde forkastes, ihvorvel den som et Værk fra det 17de Aarhundrede ikke maatte passe til den gamle Kirkes Stiil forøvrigt. Thi man vil neppe heller ved nu at anskaffe en Prædikestol faae en saadan, der staar i Samklang med Kirkens oprindelige Idee. Med Hensyn til den omhandlede Restaurationsplan bemærker Hr. v. d. Lippe forøvrigt:

„Omendskjønt jeg saaledes ikke kan bifalde flere af de originale Kompositioner i de Schirmer & v. Hannoske Tegninger, saa vil jeg dog erkjende, at de i deres Heelhed besidde adskillige Fortrin. Hovedsagen ved Restaurationen bliver dog at bortfjerne alle de fremmede charakteerløse Pulpiturudbygninger og Kalkpaasmøringer og at erstatte de Ornamenter og Detailler, som ved Tidernes Tand og Tidernes Børneerthed ere tabte og ødelagte."

— Under 8de d. M. have følgende Udnævnelser fundet Sted, nemlig: Stiftskapellan i Christianssands Stift H. H. F. Hjorthøy til Sognepræst til Jælse Præstegjeld; personel Kapellan hos Sognepræsten til Finnaas Præstegjeld, U. V. K. Tornøe, til Sognepræst til Sands Præstegjeld; Katheket og Førstelærer ved Borgerskolen i Christianssund J. Moses til Sognepræst til Klepps Præstegjeld; Kand. theol. A. H. Balchen til Sognepræst til Trysils Præstegjeld; Chefen for strandebarmske Kompagni af søndhordlandske nationale Musketeerkorps, Kapitain J. H. K. Mejdell til Chef for 1ste gevorbne Kompagni af bergenhusiske Musketeerkorps.

Under s. D. ere følgende Avancements foregaaede i Artilleribrigaden, nemlig: Stabskapitain ved 9de Batteri under 4de Artilleribataillon J. A. Müller til Kapitain og Chef for 8de Batteri; Premierlieutenant J. H. Aas til Stabskapitain ved 9de Batteri og Sekondlieutenant i Brigaden, Premierlieutenant i Armeen P. C. J. S. Handberg til Premierlieutenant i Brigaden.

Christiania. Trykt og forlagt af H. J. Jensen. (Storgaden Nr. 27.)